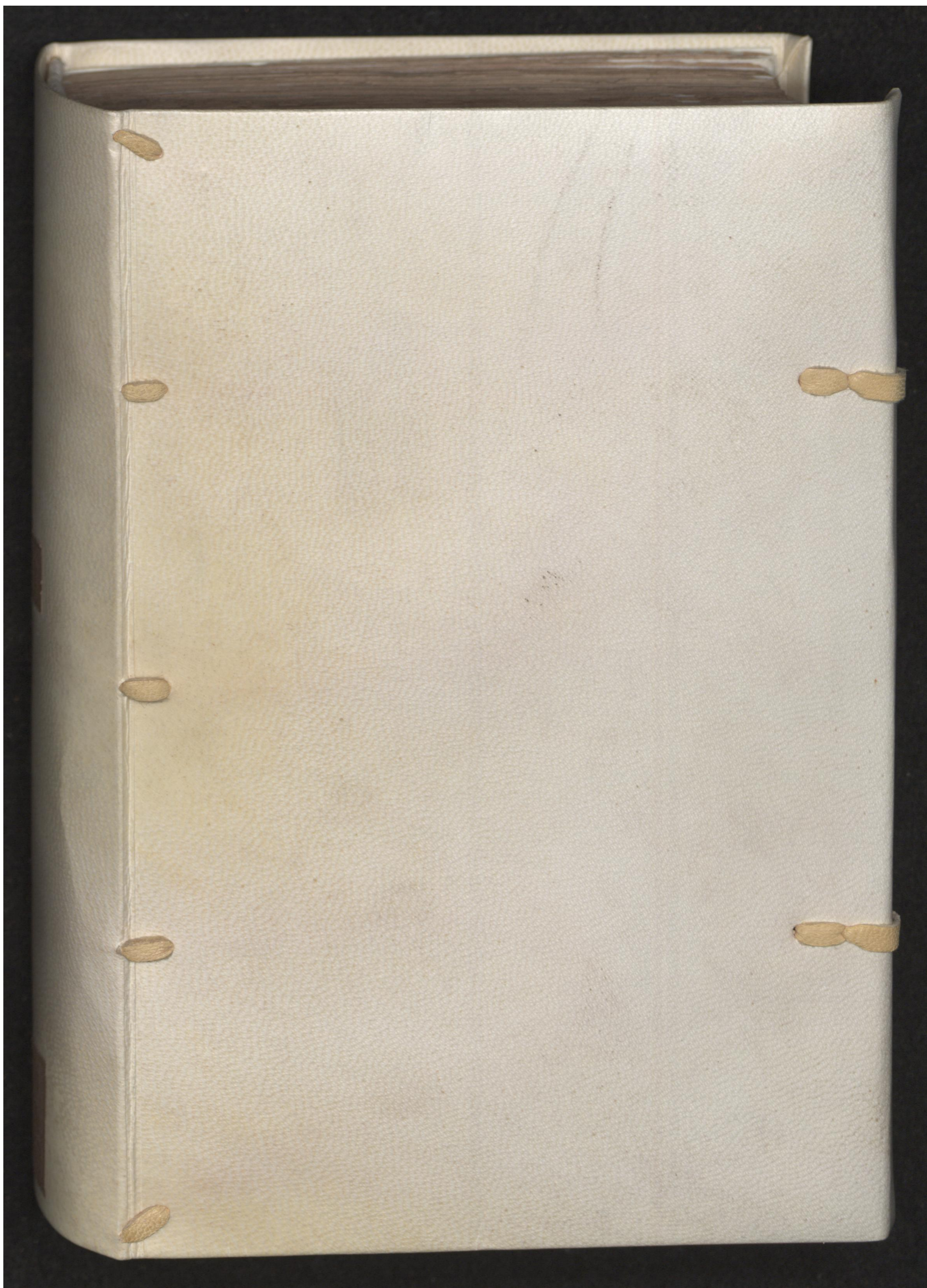

2

1
6
67

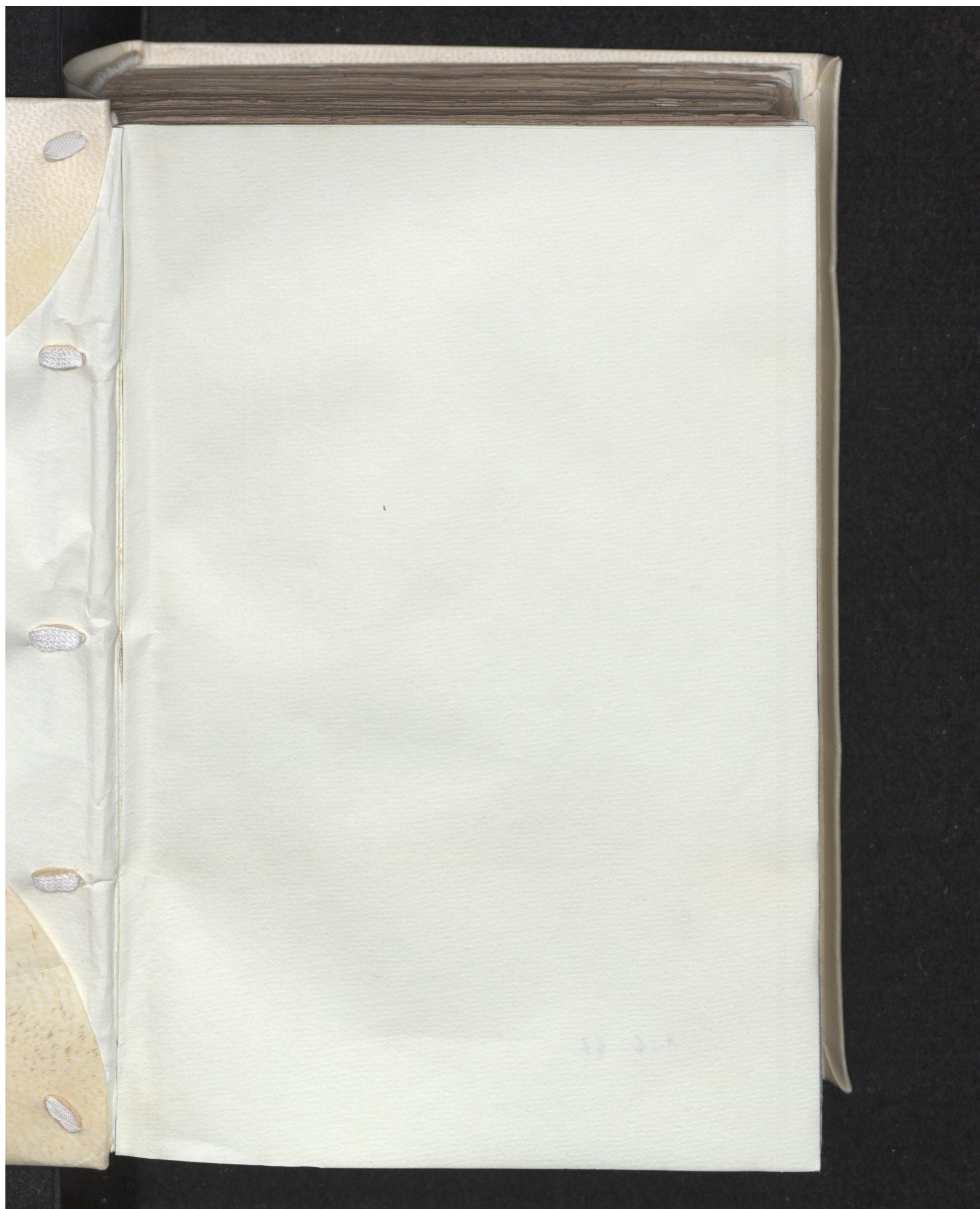

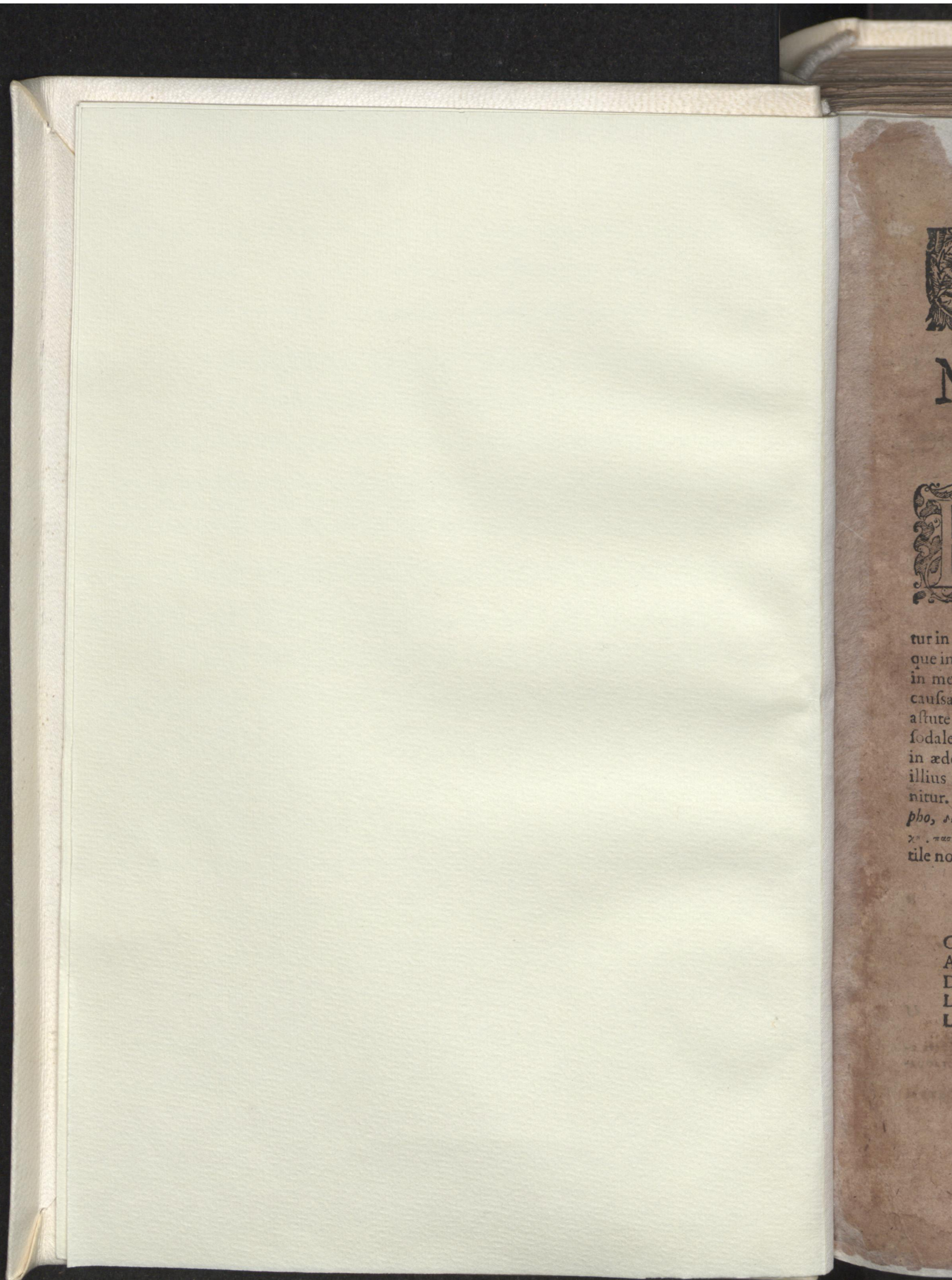

MERCATOR.

ARGUMENTUM.

Est & hujus Fabulæ argumentum futile & flagitiosum. De quo genere jam aliquoties ostendimus sententiam nostram. Quemadmodum autem prodest, venena nota esse, ut respuantur: ita talia dum legimus, exsecrari debemus. Sed neq; venena nulli prorsus usui sunt; & hæc ad turpitudinem fugiendam & convertendos animos ad timorem DEI, adsumi possunt. Producitur in hâc Fabulâ senex immitis, & tamen dissolutus: itemq; alter levis atque iners. Hic iniquior in filium juveniliter peccantem sævis dictis illum in mercatum abigit. Qui reversus ancillulam adduxerat, quam animi causa sibi paraverat. Hanc visam amare senex cepit, & amatam præripit astute filio, allegato sene amico, qui illam præmercaretur. Nam & suum sodalem adolescens subornarat, ut illam emeret. Postea adductâ muliere in ædes senis vicini, & conductis cocis ad cœnam coquendam, advenit illius senis uxor, & turbas movet: & tandem res per adolescentes componitur. χαρῖνος est *gratiosus.* ἀκανθίων denominatus ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν i. *spinis. Demipho,* δημιφῶν. λυσίμαχος, *prælii diremptor.* εὔτυχος. *fortunatus:* nisi forte est εὐτύχη. πασικόμψη, *omnimodò compta & bella.* δωρίππη, *ab equestri dono. Syræ* gentile nomen. πίστος, proprium villici, à fidelitate: *Camerarius.*

DRAMATIS PERSONÆ.

CHARINUS adolescens.
ACANTHIO servos.
DEMIPHO senex.
LYSIMACHUS senex.
LORARII.
EUTYCHUS adolescens.
PASICOMPSA meretrix.
DORIPPA uxor.
SYRA anus serva.
COCUS.

ARGUMENTUM.

MISSUS Mercator ab suo adolescens patre
Emit atque apportat scitâ formâ mulierem.
Requirit quæ sit, postquam eam vidit, senex.
Confingit servus emtam matri pedisequam.
Amat senex hanc, seq; adsimulans vendere
Tradit vicino. eum putat uxor illius
Obduxisse sibi scortum. tum Charinum ex fugâ
Retrahit sodalis, postquam amicam invenerat.

AB SVO ADOL. PATRE] Charinus à Demiphone. MVLIEREM] Pasicompsam. SERVVS] Acanthio. SEQ. ADSIMVLANS] Cam. l. *Ad se simulans v.* Et ait esse tmesin, pro, *adsimulans*, ut illud Virgil. - *inque ligatus.* At J. Gul. negat: aitq; *ad* pro *at*, antiquos scripsisse mutuâ litterarum permutatione: ut contrà in posteriore argumento scriptum fuisse, - *at vebit, navi exsilit*: quod nos usitatius & mollius, *advebit.* totamq; hanc Periochen perpetuis commatis decurrere.

VICINO] Lysimacho. VXOR ILLIVS] Lysimachi Dorippa.

OBDVXISSE SIBI SCORTVM] *Obducere*, est in Plauto, aliquem contrà ducere, qui alteri adversetur; fumum scilicet, hoc est, dolorem æmuli seu competitoris sui oculis concinnaturus: *Douza.* Cic. ad Att. 1. *Ut mihi videatur non esse* ἀδύνατον *Curium obducere.* Tralatio à candidatis. Vide & P. Victor. Var. l. 15: 7. & Turn. l. 24: 34. Porrò, pro *Obducere*, Ovid. in Heroid. dixit *Adducere*: *Ante meos oculos adducitur advena pellex.* Infrà act. 4. 4. *scorta obductari*, dixit. SODALIS] Eutychus. AMICAM] Pasicompsam.

ALIUD ARGUMENTUM.

AD mercatum à se filium extrudit pater.
Is peregrè unius redimit ancillam hospitis
Amore captus. ut venit, navi exilit.
Pater advolat, visamq; ancillam deperit.
Cujus sit, percontatur. servus pedisequam
Ab adolescente ait matri emtam esse ipsius.
Senex sibi prospiciens, ut amico suo
Veniret, natum orabat. natus, ut suo.
Hic filium subdiderat vicini, pater
Vicinum. præmercatur ancillam senex.
Eam domi deprehensam conjunx illius
Vicini scortum insimulat, protelat virum.
Mercator expes patriâ fugere destinat:
Probibetur à sodale, qui patrem illius
Orat, suo cum patre nato ut cederet.

SENEX SIBI PROSP. VT AM. &c.] Demipho suo amori consulens, suasq; res agens, orat filium, ut venderetur amico cuidam suo Pasicompsa: Filius contrà orat patrem, ut suo cuidam venderetur.

SCORTVM

SCORTVM INSIMVLAT] arguit & criminatur, illam esse scortum: *L.*

PROTELAT VIRVM] *Protelare*, est abigere & longè propellere: vel ab ἐλῶ, vel ab assiduo telorum jactu: ut explicat *Don.* ad illud Ter. Phor. act. 1: 4. *Ne te iratus suis sævidicis dictis protelet.* quanquam in hoc Ter. ut & Plauti loco, *protelare* interpretantur *exagitare, irritare & perturbare.* Atq; ut vis hujus vocabuli magis innotescat, è Catalect. *J. Scalig.* quædam annotabo. *Strigare*, inquit ille, dicuntur equi, quoties interquiescunt. dictũ à *strigá*, quod erat μεταίχμιον & spacium turmarum, in quo equi stringebantur. à quo nomen habet, ut docet Charisius. Hinc factum, ut quoties interquiescunt equi & jumenta, dicantur *Strigare*. sicut in vulgari sermone Thusco & Germanico *stallare* equos dicunt perorigæ, cùm ad urinam emittendam quiescunt. quia cùm recenter veniunt in stabulum, quod nunc *stallam* vocant, tunc ferè urinam solent emittere. Ergò *strigare* est à *strigâ*: quod castrense vocabulum. Nam etiam rustici *strigam* vocant in arando sulcum, qui uno ductû prorsus peragitur in longitudinem, ut *scamnum* in latitudinem. Atq; ut *strigare* equi dicuntur in actû intermittendo: sîc cùm continuant actum, hoc dicitur *protelo ducere.* Lucillius: *Quem neq; Lucanis oriundi montibu' tauri Ducere protelo validis cervicibu' possent.* namq; *Protelum* est continuatio & tenor. Lucr. l. 2. *Undiq; protelo telorum continuato.* In vetere illo Glossario: *protelum*, ζεύγλαμπτρον, vel ἐξάμπτρον, hoc est, ζεύγλης ἄμπρευμα. *Cobum* vocari ait Festus. Et quod Lucillius dicit, *protelo ducere*, est ἐξαμπρεύειν Aristophani Lysistratâ. Sed omittendum non est, eodem modo *strigosum* dictum à Lucil. non ἰσχνὸν, ut vulgò accipimus, sed in hanc significationem, hoc est, morabundum & tergiversatorem. Postea verò jumenta macilenta ita dicta: quasi strigare dicantur præ macie, & quia malè curata. Ejus verba sunt: *Hice strigosu' bovinatorq;, ore improbu' duro. Bovinator* enim ibi est tergiversator: à bubus, qui in medio actû strigare solent, neq; uno protelo continuare, &c. ad Catulli Carm. 53. idem Scalig. *Protelo* est, quod JCtus dicit, *in continenti.* Idem ad Varr. *protelum*, est incitamentum vel potiùs impulsio. Turn. l. 24: 42: *Protelo ducere*, est promovere & protrahere. Et *protela boum*, in Plinio sunt tractus boum, &c.

DESTINAT] Charinus omni spe potiundæ Pasicompsæ orbatus, patriam deserere constituit.

CVM PATRE] Orat unà cum patre suo Lysimacho Demiphonem, ut Pasicompsam filio Charino concederet: *L.* At *J. Gul.* Quàm emendati, *inquit*, hi versus nescio; mendaces certè. nam Senex amicam filio cedit non *oratus*, sed multis malis verbis *oneratus.* quod ipsum verbum eâ caussâ libenter hîc, ex sententiâ certè, reposuerim: *onerat suo cum patre.* nam suadere videtur ipse Plautus, in quo hâc eâdem de re est; *Quibus est dictis dignus onceremus usq; ambo.*

ACTUS PRIMI SCENA I.
PROLOGUS.

CHARINUS.

DUAS res simul nunc agere decretum est mihi.
Et argumentum & meos amores eloquar.
Non ego item facio, ut alios in Comœdiis
Vidi facere amatores, qui aut Nocti, aut Die,
Aut Soli, aut Lunæ miserias narrant suas.
Quos pol ego credo humanas querimonias
Non tanti facere, quid velint, quid non velint.
Vobis narrabo potius meas nunc miserias.
Græcè hæc vocatur Emporos Philemonis,
Eadem Latinè Mercator Marci Accii.

Pater ad mercatum hic me meus misit Rhodum.
Biennium jam factum est, postquam abii domo:
Amare occœpi formâ eximiâ mulierem.
Sed, eâ ut sim implicitus, dicam, si opera est auribus,
Atque ad advertendum animum adest benignitas.
Et hoc parum etiam more majorum institi.
Per me ea percontatus sum vos, sumq́; index illico.
„ *Nam AMOREM HÆC cuncta vitia sectari solent,*
„ *Cura, ægritudo, nimiaq́; elegantia:*
„ *Hæc non illum modò qui amat, sed quenquem attigit,*
„ *Magno atque solido multat infortunio.*
„ *Nec pol profectò quisquam sine grandi malo,*
„ *Præquam res patitur, studuit elegantiæ.*
„ *Sed amori accedunt etiam hæc, quæ dixi minus,*
„ *Insomnia, ærumna, error, terror, & fuga,*
„ *Ineptiæ, stultitiaq́; adeo, & temeritas,*
„ *Incogitantia, excors immodestia,*
„ *Petulantia, cupiditas & malevolentia:*
„ *Inhæret etiam aviditas, desidia, injuria,*
„ *Inopia, contumelia, & dispendium,*
„ *Multiloquium, pauciloquium. hoc ideò fit, quia*
„ *Quæ nihil áttingunt ad rem, nec sunt usui, hæc*
„ *Amator profert sæpe adverso tempore.*
„ *Hoc pauciloquium rursum iccirco prædico,*
„ *Quia NULLUS UNQUAM amator adeò'st callidè*
Facundus, quæ in rem sint suam, ut possit loqui.
Nunc vos mihi irasci ob multiloquium non decet.
Eodem quo amorem Venus mihi hoc legavit die.
Illuc reverti certum, ut conata eloquar.
Principiò atque animus ephebis ætate exiit,
Atque animus studio amotus puerili est meus,
Amare validè cœpi hîc meretricem, illico
Res exulatum ad illam abibat jam patris.
Leno importunus, dominus ejus mulieris,
Vi summâ quicque ut poterat, rapiebat domum.
Objurgare pater hæc me noctes & dies,
Perfidiam, injustitiam lenonum expromere:
Lacerari validè suam rem, illius augerier.
Summo hæc clamore: interdum mihi se colloqui
Abnuere, negitare adeò me natum suum.
Conclamitare totâ urbe & prædicere,

Omnes

Omnes tenerent mutuanti credere.
Amorem multos illexe in dispendium.
Intemperantem, non modestum, injurium,
Trahere, exhaurire me quod quirem ab se domo.
Rationem pessimam esse, ea quæ ipsus optimâ
Omnes labores invenisset perferens,
Amoris vi diffunditari ac deteri.
Convicium tot me annos iam se pascere,
Quod nisi puderet, ne luberet vivere.
Sese extemplò ex ephebis postquam excesserit,
Non ut ego amori, neque desidiæ in ocio
Operam dedisse, neque potestatem sibi
Fuisse: adeò arctè cohibitum esse se à patre:
Multo opere immundo rustico se exercitum:
Neque nisi quinto anno quoque posse tum visere
Urbem, atque extemplò inde, ut spectavisset peplum,
Rus rursum confestim exigi solitum à patre.
Ibi multo primùm se familiarium
Laboravisse, quom hæc pater sibi diceret:
Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis:
Tibi denique iste pariet lætitiam labos.
Postquam recesset vita patrio corpore,
Agrum se vendidisse, atque eâ pecuniâ
Navim, metretas quæ trecentas tolleret,
Parasse, atque eâpse merces vectatum undique.
Adeò dum quæstum haberet, peperisset bona.
Me idem decere, si ut deceret me, forem.
Ego me ubi invisum meo patri esse intelligo,
Atque esse odio me quoi placere æquum fuit,
Amens amansq; utut animum offirmo meum,
Dico esse iturum me mercatum, si velit:
Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.
Sed mea promissa non neglexit persequi.
Ædificat navim Cercurum, & merces emit:
Paratâ navi, imponit, præterea mihi
Talentum argenti ipsus suâ annumerat manu,
Servum unà mittit, qui olim à puero parvulo
Mihi pædagogus fuerat, quasi uti mihi foret
Custos. iisce confectis navim solvimus:
Rhodum venimus. ubi, quas merces vexeram,

Omnes, ut volui, vendidi ex sententiâ,
Lucrum ingens facto, præter quàm mihi meus pater
Dedit æstimatas merces. ita peculium
Conficio grande. sed, dum in portu ibi ambulo,
Hospes me quidam agnovit, ad cœnam vocat.
Venio, decumbo, acceptus hilarè atque ampliter.
Discubitum noctu ut imus, ecce ad me advenit
Mulier, quâ mulier alia nulla est pulcrior:
Ea nocte mecum illâ hospitis jussu fuit.
Vosmet videte, quàm mihi valdè placuerit!
Postridie hospitem adeo, oro ut vendat mihi.
Dico ejus pro meritis gratum me & munem fore.
Quid verbis opus est? emi, atque advexi heri.
Eam me advexisse nolo resciscat pater.
Modò eam reliqui ad portum in navi, & servolum.
Sed quid currentem servom à portu conspicor?
Quem navi abire vetui. timeo quid siet.

VERSUS hujus Scenæ, ubi προλογίζει Charinus, sunt senarii jambici. *Cam.*

DUAS RES SIMUL] *M. Ant. Muretus* hoc reprehendit, quòd is ipse adolescens, cujus primæ partes in eâ Fabulâ sunt, fabulam eam esse confitetur, & tum Græci tum Latini Poëtæ nomen eloquitur: & attentionem à Spectatoribus postulat. itemq;, quòd in Cistellariâ tum demum προυλόγισε, cum jam inter se multa locutæ mulieres essent. *Var. Lect. lib. XVIII. c. IX.*

NON EGO ITEM] Vett. edit. & MSS. Cam. I. *idem*. quod æquè, atq; *item* tolerari posse, ait Muretus. ita versu seq. omnes legunt, *amantes*, pro, *amatores*, &c.

QUI AUT NOCTI AUT DIE] Ut nutrix Medeæ, apud Euripidem: & Electra, apud Sophoclem. Tale est illud in Theogneti Comici *Phasmate*, apud Athen. γῇ καὶ οὐρανῷ λαλεῖς, frustrà verba facere, &c. *Notat P. Vict. l.* 4: 7. *Die* autem, pro, *diei*. Schop. è Servio l. *dii*: quod idem est cum vulgato *diei*. ut *Fames, fami*, &c.

NON TANTI FACERE] δεικτικῶς gestû exprimendum. *D.*

GRÆCE H.] Nescio quid Mureto lib. 18. c. 9. Var. hîc claudum videatur. mihi certè *recto stant omnia talo*. Idem versû seq. è suis, ubi corruptè (ut & in MSS. Cam.) *Mattici* legitur, *M. Attii* legit: nomenq; illud per *T.* non per *C.* litteram scribi oportere contendit. Sed & Festus in *Barbari*, nostrum titulo *M. Attii* laudat. Videatur & *Casaub.* ad Athen. lib. 6. c. 2.

AMARE OCCOEPI] *Grut.* suspicatur; *Ibi amare occ.* Nam MSS. *Abii: am. occ.* quod tamen relinqui posse censet hâc interpunctione; *Abii: amare occ.*

SI OPERA EST AURIBUS] Si commodum est, & potestis. *J. Gul.*

ATQ. AD ADV.] Acid. *Atq; adv. ad an.* versûs caussâ.

ET HOC PARUM &c.] Lamb. & Alciat. Parerg. lib. 4: 21. legunt; *Neq; hæc pernosse more majorum institi. Per me ea percontatus sum, sineq; indice aliquo.* Et, *More majorū* (inquit hic) *cognoscere*, est, indicibus priùs auditis, de re capitali cognoscere. Neq; enim priùs nomen cujusquam inter reos recipiebatur, quàm indicium factum esset. At hæc *Muretus* deliria vocat & febricitantium somnia. versusq; hos è suis libris ita exhibet: *Et hoc parum esse more majorum institi per me percontatus, sumq; index illicò.* & addit: Sed & hi aut mirabiliter corrupti sunt; aut, quod mihi verisimiliùs videtur, aliunde hûc invecti. Nulla certè sententia, ex eis extundi potest. *Hæc ille*, immò plura, lib. 18. c. 9. Var. Lect. Acidal. I. *Et hoc parum etiam morè amatorum institi: Percontatus sum vos, neq; sum index illicò.* Q. d. se non

pro

pro ingenio amatorum fecisse, qui cum ratione parùm agant scilicet, quòd percontatus
sit, utrum vacaret spectatoribus audire amorum suorum seriem, &c. Vide ipsum, si libet.
Ego sanè præter MSS. Gruteri, consului aliquam multas Editiones : sed duas exactè sibi
respondentes non inveni. QVEMQVAM] i. quemcunq;. MSS. Cam. *quemq.*

MAGNO ATQ. SOLIDO MVLTAT INFORTVNIO] Sic in fabulis Milesiis de *Aj-*
no aureo : Paveo, & formido solidè, hoc est, vehementer, admodum. Ter. Andr. act. 4. Sc. .
gaudium solidum, i. magnum & insigne : vel, ut Donatus ; plenum & integrum. Pl. Epid.
malefacta solida, i. insignita : *J. Gul.*

RES] i. census, D. Wann die Kost das einkommen vbertrifft.

INSOMNIA] ἀϋπνία. Cic. in Catone : *caret vinolentiâ & cruditate & insomniâ*. L. D. Ter.
Eun. 2: 1. *Aut mox noctu te adiget horsum insomnia*. Sallust. Catil. *Dies noctesq; festinare, vig-*
lare, neq; insomniâ neq; labore fatigari. Cæcilius : *Consequitur comes insomnia : ita porrò insaniam au-*
fert.

INEPTIÆ STVLT.] *Muretus* : In veteribus libr. est, rectè, ut puto : *Ineptia stulti-*
tiaq; adeò & temeritas. neq; metuendum est versui. nam duæ consonantes, à quibus vox se-
quens incipit, producunt vocalem, quæ antecessit : ut ἵππια πτερόεντα : & in illo Ennii, *Cæsa*
accidisset ad terram abiegna trabes. & Catull. *Et inde tot per impotentia freta*. Grammaticos au-
tem habeo nauci, qui ineptè *ineptiam* dici vetant, *ineptias* jubent. Magis me Terentius mo-
vet : *Ita me di ament, ut video ego tuam ineptiam* : lib. 18: 9. Var. Lect. Et certè MSS. Cam.
& Editi omnes, quos vidi, l. *Ineptia stultitiaq; ad.*

INCOGITANTIA] Hæc conformandi ratio antiquis usitata. hinc apud Cic. *negantia,*
repugnantia, decentia, profluentia, audientia, defficientia, curantia, discrepantia. Sallust. *properan-*
tia, loquentia, Lucr. *variantia*, &c. Gifan.

DESIDIA] Sarraceni editio, *vesidia*. rectum puto : ut *vecordia, vesania*,. à sedendo, *ses,*
atq; inde *veses* : Palm. At MS. Cam. l. *residia* : quod *Grutero* suaviter aures titillat. cur e-
nim non æquè à *reses* fiat *residia*, ut à *deses* fit *desidia*.

INIVRIA] Acid. l. *incuria*. DISPENDIVM] sumptus. *L.* ATTINGVNT] i. attinent:
ut *pertinent*, pro, pertingunt : & contrà. *L. D.* ADVORSO T.] alieno. *L.*

EODEM, QVO AMOREM &c.] Venus eodem die me fecit multiloquum, quo amato-
rem. J. Scal. l. *Eodem, quo amor, & Venus me hoc legârunt die.*

CONATA] Ita V. Cod. atq; etiam MS. Camerarii: qui tamen tentat reponere *incoata*.
Quod *Meursius* reiicit exemplo Accii, *Ego incipio: conata exequar*. ubi *conata* similiter παθητικῶς
sit positum. Sed nec *Grutero* displicet *conata*. quippe, *inquit*, conatus etiam, ubi sermonis
res est. Apul. 2. Florid. de Psittaco, & alibi.

PRINCIPIO ATQ. &c.] D. F. leg. *principio atq; ætas ex ephebis exiit*. ut ex sequenti ver-
sû repetitum sit *animus*. Quod idem & *Mureto* visum. Et quia ridiculum putat dicere, *ani-*
mum exisse ex ephebis : quasi animi quoq; pubescant, ut corpora; emendat, *principiò ut ex*
ephebis ætate exii. Acidal. l. *Principio ut ex ephebis ætate exii, Atq; an.* At Meursius divinat ;
Principio atq; anni ephebitated exii. ut declinetur ab *Ephebus, ephebitas* : sicuti ab *anus, anitas*.
Gruterus verò suspicatur, sed levissimè : *Principiò atque annis ephebiis ætate exii*. certe uterq;
MS. disertè præfert *ephebus*, quod nullo negotio nasci potuit ex *ephebiis*.

JAM PATRIS] J. Gul. *clam*. Et id probat lex ludicra, quâ hæc fab. concluditur: *si quis*
prohibuerit &c. LENO IMPORTVNVS] Aptum Lenoni epitheton. *Importunus* enim
est, qui alios quiescere non finit. Sic *importuna pauperies*, apud Hor. 3. Od. 16. & *argenti sitis im-*
portuna, 1. Epist. 1. & *importunus tyrannus*, Cic. & *uxor importuna atq; incommoda*, Pl. Asin. Isido-
rus: *Importunus, inquietus: quia non habet portum, i. quietem*. HÆC ME] i. propter hæc.
L. D. At J. Gul. *heic* l. LACERARI VALIDE SVAM REM] Ita Cic. *conturbare &*
decoquere rem, dixit. Vide Bud. Annot. post. in Pandect. p. 364.

MIHI SE COLLOQVI ABNVERE,] Ita *Camerarius*, quæ negabat ferri posse Lambi-
nus, & legebat; *mussando loqui*: i. submissè & labris compressis. *Palm.* leg. *interdum mussas, con-*
loqui Abnuere. mussas, pro, *mussans*: ut in Pand. Flor. *prægnas*, pro *prægnans*. Solebant n. antiqui
n abiicere. cujus conjecturæ accedit *Gruterus*, quòd eò etiam ferè ducat lectio codd. MSS.
atq; ita in vett. codd. planissimè legi, notat etiam Acid. *Turnebus* è sanctuariis bibliotheca-
rû reponit; *Summo hæc clamore, mussans interdum loqui*. Et paulo post, *Omnes tenerent mutuitanti*
credere. Quod notavit *Mur.* libr. 18. c. 9. In Ald. & Brix. clarè ita legitur.

OMNES TENERENT MVTVANTI CREDERE] Omnes abstinerent, caverēt & par-
cerēt credere pecuniâ mutuâti. Sed veterrima quæque editio, *inquit J. Gul.* habet, *mutuitati*.
Rectè.

Rectè. nam hujusmodi verba, præter eam, quæ omnibus nota, frequentandi significationem, etiam cupiditatem interdùm & conatum notant. Certè *venditare*, est venditionis caussâ ostentare, vendere cupere, apud Cic. Ita hîc, *mutuitanti*, mutuari gestienti; ut mutuetur, omnia molienti. Eadem *Camer.* & *Turn.* lib. 17: 3.

INTEMPER.] sc. me pater esse dicebat. *L.*

ABS SE DOMO] i. extra domum & familiam: *Palm.* at Gruterus prodidit, extare in utroq; suo codd. *domum.* quod alium sensum inducat, & fortè meliorem.

IPSVS OPTIMA] sc. ratione: contra sententiam Lambini: *Douza.* At verò *J. Meursius* magis probat vet. cod. lectionem: *Ratione peßimâ, eâq; ipsius optimâ: Omni quod modo, quoi juvenis ipse parserit, Me rem videret funditare, ac perdere.* Ait, *eâq; ipsius optumâ*: & lenonem intelligit. Sic paulò antè dicit: *Lacerari validè suam rem, illius augerier.*

PERFERENS] MS. *perferis.*

CONVICIVM TOT ME ANNOS IAM SE PASCERE QVOD N.] ita Lamb. & Douza. ut dicat adolescẽs; Etiam hoc sibi à patre per contumeliam indignè objectum, se *convicium.* i. opprobramentum & ipsi & generi suo vivere, ac sine spe bonæ frugis fruges paternas inutiliter depascere. cujus nisi pudere maturè occipiat, indignum esse adolescentem, qui vitam colat. *Convicium* autem κατὰ σύνθεσιν positum. Quanquam Lamb. ex vet. cod. pro *convicium* malit *commulcium*: eâdem sententiâ. *Commulcium* enim vibicem, livorem, ὑπώπιον ait significare, à *mulcando*, i. cædendo. Nec damnat hæc Palmerius: sed, ut Augustus Iuliam filiam, inquit *vomicam suam* appellabat; Catullus *Pisonis scabiem*, Portium quendam: alii alia; sic, *commulcium patris*, filius nepos: tanquam dicas vibicem. Sed & alterum illud venustè dictum est, *convitium domûs & familiæ*, filius nequam. *Vitium.* n. *domûs*, pars aliqua corrupta: cùm plures partes vitium trahunt, *convitium*: ut est in vetusto monumẽto Veronæ, quod laudat Scaliger (extat in *Gruterianis Inscript.* pag. CVIII. 1.) in Catalect. *Convitium refecerunt. valvas, limen de suá pecuniá Laribus dant.* Ita accipiendum est igitur, ut se dicat pater *convicium* domûs pascere. filii enim flagitiis casurum decus familiæ: ut, cum plures partes ruinam trahunt, parva mora est, & tota domus eò inclinatur. Aut ut filius ipse dicatur convicium domûs pascere: quo exemplo illa sunt, *alere probrum: & probrum expergefacere*, in Curculione, act. 1: 3. *Hæc Palmerius.* At verò *M. Ant. Mur.* lib. 18. c. 9. illud *commulcium* explodit, ut à Lambino confictum: atq; è vet. membranis corrigit, *Convicium tot se annos jam mihi facere: Suisq; ingratiis me vitam agere perperam. Quod nisi p.* &c. restituto insuper versû, qui in omnibus editis libris exsulat. *Suis ingratiis* autem, est, se invito ac renitente. V. N. Epid. act. 3: 4. & Cas. act. 2: 5. Tandem *J. Guil.* totum hunc locum ita censet emaculandum. *Amoris vi diffunditare, ac didere Convicium tot me annos jam si poscerem.* Pessimè mecum agitur, ait Senex, si quæ ego optimâ ratione & magnis laboribus peperi bona, ea tu adolescentum dedecus modis pessimis & amoribus te postulas dilapidare ac disperdere. *Didere*, est disperdere, & ut Don. interpretatur, *diffundere in multos.* Deniq; *Pistoris* hoc ita refingit: *Ration. p. esse, ea q. ipsus optumè Omn. l. inv. perf. Am. vi. d. ac deteri: Convicio tot me annos jam sic poscier: Quod nisi p.* Tot annos, inquit Senex, hoc convitium ex me audis, nec tamen te corrigis, &c.

COHIBITVM ESSE SE] *Grut.* scribit cum MSS. *cohibitum esse à patre.* aut certè, *coh. sese à p.* quomodo fortè fuerit & Pseud. act. 2: 4. *Is mihi hæc sese effecturum dixit.*

IMMVNDO RVSTICO SE EXERCITVM] Sic mâlit *J. Gulielm.* quàm diviso verbo, *in mundo.* ut, *Immundum rusticum* sordes agrestium vocet. Contrà *Palm.* duabus dictionibus mâlit legi, ut & G. Longol. *in mundo rustico*: Et sic, *inquit*, vocat vitam, victum & labores rusticos. Varro: *Quorum etiam vitam quasi mundum perpetuum fructuosumq; dixeris.* Etiam *Meursius* V. C. lectionem præfert, *Multopere in mundo, r.* Et eleganter, inquit, *Mundus rusticus*, pro ipso rure: in quo vivere & exerceri, quid est aliud, quàm rusticum esse? Simile est, quod nos in nostro idiomate, *In puerili mundo esse*, dicimus senes jam secundùm pueros factos. Alii leg. *immundu rustico*: quemadmodum Sallust. dixerit, *Omnia vasta incultu.* In meo Carp. est, *Multopere in modum rustici exercitum.* in cæteris, *in mundo r.* Grutero lectio vulgata sincerissima videtur.

NEQ.

NEQ. NISI QVINTO QVOQ. ANNO POSSE TVM V.] J. Gul. l. *Neq; nisi q. anno quoq; assuetum visere.* Sequitur enim statim, *rus exigi solitum à patre.* quod verbum huic respondet. Sed negat Meursius: & *posse* per crasin positum ait, pro *Potuisse.* Gruterus simplicissimum putat legere, *anno quoq; positum visere*: ut habet MS. uterq;

VT SPECTAVISSET PEPLVM] Sic in Fragm. *Nunquam in urbem venio, nisi cùm infertur peplum.* Nam Panathenaicis magnis, quorum feriæ quinquennales erant, (*Panathenæa* enim *parva* singulis annis celebrabantur) *peplus* seu *peplũ* i. palla fæminea, Athenis Minervæ consecrabatur, cui intexta erat Gigantomachia & victoria Palladis de Encelado. Notat Cam. & L. item Servius ad illud V. 1. Æn. *peplumq; ferebant.* Ad quod Turn. l. 14: 15: Peplum Trojanæ mulieres ferunt, ut eâ veste Minervæ simulacrum induant: & deam propitiam habeant. Magnis enim in periculis deorum fidem & opem implorantes, eos vestibus etiam ornabant; illo cultu favorem numinis emere se credentes. Vide etiam Alex. ab Alex. & Virgilii Cirin: itemq; *Notas* ibidem Scaligeri: qui inter cætera docuit, Strenuorum quoq; ducum Athenis gesta in peplo intexta templo Minervæ imposita fuisse. Et Aristotelem librum suum, quem de Heroum tumulis confecerat, *Peplum* ideò vocâsse. Pepli autem oblatio in templo Minervæ & Homerica est, Il. ?.

IBI MVLTO PRIMVM] *Muretus*: Et lex carminis & vet. liber docet legendum, *plurimùm se fam.* & in illo, *tibi eidem metes*: quod & multo melius: & illud, *Adeò tum, quæ tum hab.* ubi malè, *quæstum*, vulgò.

LABORAVISSE] *Laborare* etiam dicuntur, qui buccas inflant. ita Plinius de ranis loquitur: *Scaliger.* Sed quorsum hæc cupressus?

RECESSET] pro, *recessisset*: L. METRETAS] *metreta* sextarios centum continebat: *L.* Junius, *Atticam metretam* ait cepisse 12. congios sive 72. sextarios.

TOLLERET] gereret. *L.*

ATQ. EAPSE MERCES VECTATVM VNDIQ.] Ita *Scal. Vectatum* autem hîc deponens est, & subintell. *esse.* pro, *vectavisse.* At *J. Gul.* Ingeniosè, *inquit*, Scal. emendat: paullò tamen propiùs ad antiquam scripturam ego; *Parasse, atq; eâ se in Persis vectatum undique*: & convenit aptissimè sententia. Solebant enim Attici cives in Persiam aut Asiam aut Ægyptum rei quærendæ caussâ navigare; tum illîc circumvehi & mercaturæ operam dare, donec onusti opibus & quæstu magno facto de reditu cogitarent. Id ex Persâ, Mostell. Sticho, Trin. & Terentii locis clarissimè videre est. At dissentaneus à seipso, *inquit A-cid.* ita sensus est: *In Persis simul, & undiq; vectari.* nec placet Scaligeri illud *vectatum*, agendi significatu. leg. - *atq; eâ semet sic vectatum undiq;*.

ADEO DVM QVÆSTVM HAB.] Vsque eò, dum quæstum fecisset & bonâ parasset. Alii, *quæstum* exponunt *quæsitum*: L. At D. F. *Interpres* (inquit) *hic sudat nitendo, neq; proficit hilum.* Restituo sententiam aptissimam extritâ litterâ: *Adeò dum, quæ tum haberet, peperisset bona.*

VTVT ANIMVM OFFIRMO] quomodocunq; possum, animum meum vinco atque offirmo adversus amorem: quod difficilimum &c. *L.*

ÆDIFICAT NAVIM] Propriè. Servius ad illud 2. Æn. *Instar montis equum divinâ Palladis arte Ædificant, sectâq; intexunt abiete costas*: Translatio, inquit, à navibus: ut Cicero; *Navem tibi ædificatam esse Messanæ.* item, *intexunt*: ut 11. Æn. *Bis denas Italo texamus robore naves.*

CERCVRVM] *Cercurus*, navis Asianâ prægrandis, ut docet Nonius; à Corcyrâ vel Cercyrâ insulâ, ut *Alciatus.* Cam. τὰν κέρκυρον, inquit, & τὰν πάρωνα, Græci navibus nomina fecerunt, ἀπὸ τῆς κερκύρας καὶ τῆς πάρου. Sticho 2: 3.

FACTO] ita editio Cam. Alii, *facio.* IBI AMB.] MSS. Cam. *illi*, pro illîc. *Gruter.*

MVNEM] *munem*, i. consentientem ad ea, quæ amicus velit: *Nonius & D.* At *Rævard.* Var. l. 3: 2. Idem est, *inquit*, ac si dixisset; Pro meritis ejus me obligatum illi agnosco. Nam immunibus rebus *res munes* contrariæ sunt. *Rob. Stephanus* officiosum interpretatur, εὐχαρικός. Lamb. l. *memorem*: & pernegat, *munem* heic convenire.

ACTUS PRIMI SCENA II.

ACANTHIO, CHARINUS.

EX summis opibus viribusq́; usq; experire, nitere,
Herus ut minor operâ tuâ servetur: agedum, Acanthio,
Abige abs te lassitudinem, cave pigritiæ præverteris,
Simul emicato suspiritûs. vix suffero hercle anhelitum.
Simul autem plenissimè eos, qui adversum eunt, aspellito,
Detrude, deturba in viam. hæc hîc disciplina pessima est,
Currenti, properanti haud quisquam dignum habet decedere.
Ita tres simitu res agendæ sunt, quando unam occœperis:
Et currendum, & pugnandum, & ante jurgandum est in viâ.
CH. *Quid illud est, quod ille tam expeditè exquirit cursuram sibi?*
Cura est, negotii quid sit, aut quid nunciet. AC. *nugas ago.*
Quam maximè resisto, tam res in periclo vortitur.
CH. *Mali nescio quid nunciat.* AC. *genua hunc cursorem deserunt.*
Perii, seditionem facit lien, occupat præcordia.
Perii, animam nequeo vertere, nimis nihili tibicen siem.
CH. *At tu edepol sume laciniam, atq; absterge sudorem tibi.*
AC. *Nunquam edepol omnes balneæ mihi hanc lassitudinem eximent.*
Domin' an foris dicam esse herum Charinum? CH. *ego animi pendeo,*
Quid illud sit negotii, lubet scire, ex hoc metu ut sim certior.
AC. *At etiam asto? at etiam cesso foribus facere hisce assulas?*
Aperite aliquis. ubi Charinum servus? domin' est an foris?
Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur? CH. *ecce me*
Acanthio, quem quæris. AC. *nusquam est disciplina ignavior.*
CH. *Quæ te res malè agitant?* AC. *multæ here te atque me.* CH. *quid est negocii?*
AC. *Periimus.* CH. *principium inimicis dato.* AC. *at tibi sortitò id obtigit.*
CH. *Loquere id negotii, quicquid est.* AC. *placidè volo acquiescere.*
Tua caussâ rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem.
CH. *Resinam ex melle Ægyptiam vorato, salvum feceris.*
AC. *At tu edepol calidam picem bibito, ægritudo abscesserit.*
CH. *Hominem ego iracundiorem, quàm te, novi neminem.*
AC. *At ego maledicentiorem, quàm te, novi neminem.*
CH. *Sin, saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo.*
AC. *Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quæ advenit.*
,, CH. *Dic mihi,* AN BONI QVID USQVAM EST, *quod quisquam uti possiet*
,, *Sine malo omni, aut ne laborem capias, cum illo uti voles?*

AC. *Nescio*

AC. Nescio ego istæc: philosophari nunquam didici, neque scio.
Ego bonum, malum quo accedit, mihi dari haud desidero.
CH. Cedò tuam mihi dexteram agedum Acanthio. AC. en dabitur, tene.
CH. Vin' tu te mihi esse obsequentem, an nevis? AC. operâ licet
Experiri, qui me rupi caussâ currendo tuâ,
Ut quæ scirem, scire actutum tibi liceret. CH. liberum
Caput tibi faciam, paucos cis menses. AC. palpo percutis.
CH. Egon' ausim tibi usquam quicquam facinus falsum proloqui?
Quin jam priusquam sim elocutus, scis, si mentiri volo. AC. ah,
Lassitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas.
CH. Siccine mihi obsequens es? AC. quid vis faciam? CH. tun'? id quod volo.
AC. Quid est igitur, quod vis? CH. dicam. AC. dice. CH. at enim placidè volo.
AC. Dormientes spectatores metuis ne è somno excites.
CH. Væ tibi. AC. tibi equidem à portu apporto hoc. CH. quid fers? dic mihi.
AC. Vim, metum, cruciatum, curam, jurgiumq́; atq́; inopiam.
CH. Perii, tu quidem thesaurum huc mihi apportavisti mali.
Nullus sum. AC. immò es. CH. scio. jam miserum dices. AC. tu dixti. CH. ergo taces?
Quid istuc est mali? AC. ne rogites, maximum infortunium est.
CH. Obsecro dissolve jam me, nimis diu animi pendeo.
AC. Placidè, multa exquirere etiam prius volo, quàm vapulem.
CH. Hercle verò vapulabis, nisi jam loquere, aut hinc abis.
AC. Hoc sis vide, ut palpatur! nullus est, quum occœpit, blandior.
CH. Obsecro hercle oroq́; ut istuc quid sit actutum indices:
Quandoquidem mihi supplicandum servulo video meo.
AC. Tandem indignus videor. CH. imò dignus. AC. equidem credidi.
CH. Obsecro, num navis periit? AC. salva est navis, ne time.
CH. Quid? alia armamenta? AC. salva & sana sunt. CH. quin tu expedis
Quid siet, quòd me per urbem currens quærebas modò.
AC. Tu quidem ex ore orationem mihi eripis. CH. taceo. AC. tace.
Credo, si boni quid ad te nunciem, instes acriter.
Qui nunc, cùm malum audiundum'st, flagitas me ut eloquar.
CH. Obsecro hercle te, istuc uti tu mihi malum facias palam.
AC. Eloquar, quandoquidem me oras. tuus pater. CH. quid meus pater?

AC. Tuam amicam. CH. quid eam? AC. vidit. CH. vidit? væ misero mihi!
Hoc quidem te interrogo. responde. AC. quin tu, si quid vis, roga.
CH. Quî potuit eam videre? AC. oculis. CH. quo pacto? AC. hiantibus.
CH. I hinc dierectus, nugare in re capitali meâ.
AC. Quî (malum) ego nugor, si tibi, quod me rogas, respondeo?
CH. Certen' vidit? AC. tam hercle certè, quàm ego te ac tu me vides.
CH. Ubi eam vidit? AC. intus intra navim, uti propè astitit.
Et cum eâ confabulatus est. CH. perdidisti me pater.
Ehò tu, ehò tu, quin cavisti ne eam videret, verbero?
Quin scelestè abstrudebas, ne conspiceret eam pater?
AC. Quia negotiosi eramus nos nostris negotiis,
Armamentis complicandis, componendis tumicibus.
Dum hæc aguntur, lembo advehitur tuus pater pauxillulo:
Neque quisquam hominem conspicatus est, donec in navi super.
CH. Nequicquam mare subterfugi sævis tempestatibus.
Equidem jam me censebam esse in terrâ atque in tuto loco:
Verùm video med ad saxa ferri sævis fluctibus.
Loquere, porrò quid sit actum. AC. postquam aspexit mulierem,
Rogitare occœpit, cujus esset. CH. quis respondit? AC. illico
Occucurri, atque interpello, matri te ancillam tuæ
Emisse illam. CH. visu'st tibi credere id? AC. etiam rogas?
Sed scelestus subagitare occœpit. CH. illámne obsecro?
AC. Mirum, quin me subagitaret. CH. edepol cor miserum meum,
Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem.
Perii. AC. hem istuc unum verbum dixisti verissimum:
Stultitia istæc est. CH. quid faciam, cedò? non credet pater,
Si illam matri meæ emisse dicam. pòst autem mihi
Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credat, neque credibile est formâ eximiâ mulierem
Eam me emisse ancillam matri. AC. non taces stultissime?
Credet hercle. nam credebat jam mihi. CH. metuo miser,
Ne patrem prehendat, ut sit gesta res, suspicio.
Hoc quod te rogo, responde mihi. AC. quæso, quid rogas?
CH. Num esse amicam suspicari visus est? AC. non visus est.
Quin quicq; ut dicebam, mihi credebat. CH. verùm, ut tibi quidem
Visus est. AC. non, sed credebat. CH. væ mihi misero! nullus sum.
Sed quid ego hîc in lamentando pereo, ad navim non eo?
Sequere. AC. si ist..c ibis, commodùm obviam venies patri.

Postea-

Posteaquam aspiciet te timidum esse atq; exanimatum, illico
Retinebit, rogitabit, unde illam emeris, quanti emeris,
Timidum tentabit te. CH. hàc ibo potius. jam censes patrem
Abiisse à portu? AC. quin eâ ego huc præcucurri gratiâ,
Ne te opprimeret imprudentem, atq; electaret. CH. optimè.

VERSVS sunt tetr. catal. trochaici. *Cam.* SEIPSVM & pedes suos ad cursuram hortans Acanthio ita loquitur: *Ex summis opibus* &c. i. summo opere. Grammatici, qui *opem* significare tantùm *auxilium, opes, divitias*, censent; Sallustio respondeant, & pereant: *J. Palm.* V. N. Stich. 1: 1.

CAVE PIGRITIÆ PRÆVORTERIS] i. cave à pigritiâ prævorsus fueris. Est .n. præterit. perfectum ἀπὸ τοῦ *prævorto*, pro, *prævortor*, quomodo & simplex ejus *vorto*, solenne & frequens est Latinæ ætatis scriptoribus: *D.* Aliter *L.*

EMICATO SVSPIRATVS] facito, spiritus ex imo pectore ductus appareat atque emineat: *L.* At *Deuza* legit, *enicato suspiritus*, i. crebras istas atq; identidem repetitas anheli pectoris reciprocationes (vitium asthmaticis peculiare) facito enices atq; pervincas animi invicti pervicaciâ ac firmitudine. V. N. Cistell. 1: 1.

VIX SVFFERO H. ANHELITVM] Idem, quod mox dicit: *Perii: animam nequeo vortere*, i. recipere anhelitum; nempe ut sursum adscendat, *emicetq;* quasi *in pectus*, ut loquitur alibi. *D.*

ASPELLITO] Eodem significatu legitur hoc verbum Trin act. 3: 2. *Ille qui aspellit, is compellit.* Sed *J. Palm.* Miror, *inquit*, non plus cogitasse viros doctos, qui hic reliquerunt, *aspellito*: contrarium planè ei, quod significare vult Plautus. *Cispellito*, igitur legendum: quod est, diversim & ex eo loco pellere: *aspellere*, contrà. Plaut. Capt. 3: 3. *quæ mihi hunc cispellat meum.* Amph. act. 3: 4. *cispellam virum.*

ET ANTE IVRGANDVM] MSS. nostri ore uno efferunt, *autem.* Grut. atq; ita planè conjecerat Acidal. Vide Indic. *Autem.*

IN VIAM] V. N. Curcul. act. 2: 3. QVAM RESISTO] Indubitatò melius vett. libri: *Quàm maximè resisto, tam r.* ita jamb. tetram. versus est: quales & seqq. ad illum usque, *AC. At tu edepol calid.* Acid.

DIGNVM HABET] dignatur de viâ cedere. *L.*

CVRA EST] sc. sciendi mihi. *L.*

SEDITIONEM FACIT LIEN] lien mihi currenti molestus est, & in præcordiis movetur huc & illuc: lien intumescit, &c. Tractus sermo à civitate, quæ seditione conflictatur. *Lamb.* V. N. Cas. 2: 6. & Turn. l. 7: 15.

NIMIS NIHILI TIBICEN SIEM!] Jch döchte zu keinem Pfeiffer. his enim largo & expedito spiritu opus est. *Anima*, inquit Colvius, spiritus est, quo calamus inflatur. Varro: *Phrygio per ossa cornu liquida canit anima.* Apul. *Nondum quidem tam infessa anima sono, nec tam pluriformi modo, nec tam multiforatili tibiâ.*

OMNES BALNEÆ &c.] Nota: Balneæ veterum à viâ & aliàs, lassitudini eximendæ. Amph. act. 2: 2. Epid. 5: 1. Truc. act. 2: 3.

LACINIAM] V. N. Asin. act. 3: 2.

LVBET SCIRE EX] *Gruter.* l. è MSS. *lubet scire me.*

EX HOC METV] C. Colerus l. *lubet scire ex hoc med ut sim certior.*

FORIBVS FACERE H. ASSVLAS] Capt. act. 4: 2. - *aperite hasce ambas fores, Priusquàm pultando assulatim foribus exitium afferam.* Die Thür in drümmern zerstossen.

VBI CHARINVM SERVVS?] sc. inveniam? v. editt. & MS. Cam. l. *ubi Charinus herus?* quod probat *Grut.* modò per versum liceat. At *S. Pistoris* mâlit: *ubi Charinus, herus, domine* &c.

IGNAVIOR] sc. quàm domi nostræ: ubi nemo familiarium pulsanti neq; respondent neq; fores aperiunt. *L.* RES] intemperiæ. *D.*

PRINCIPIVM INIMICIS DATO] Mos deprecandi scæva & infelicia, solemnis veteribus. Asin. act. 5: 1. *Utinam malè qui mihi volunt, sic rideant!* Ter. Heaut. *istud inimicis*

nostris fiet. Ovidius : *Hostibus eveniant convivia talia nostris*. Vide & Lamb. in Hor. l. 3. Od. 27. & Adag. *Si quid mali, in Pyrrham.*

PLACIDE VOLO ACQVIESCERE] Non rectè multi hoc capiunt. Neque enim hoc dicit Servulus, velle se placidè quiescere: sed jubet herum placidè singula exquirere. sibi .n. cursu defatigato quiete opus esse. itaq; sic interpungo : *placidè : volo acquiescere. Placidè*, lentè, cum morâ, paullatim : cui è regione respondet, *properè*. Mil. *Properè hoc, non placide decet*. J. Gulielm.

RVPI RAMICES : IAMDVDVM SPVTO SANGVINEM] *Ramex*, Plauto est, quæ Martial. *hernia*; vitium scroti & tunicarum, quæ inguina attingunt : ut notat L. Pæn. act. 3: 1. Juven. Sat. 10. *-jacet exsanguis cum ramice nervus*. Jac. Dalechamp. ad Plin. l. 20: 13. *Ramices*, ait, *pulmonis venas* à Plauto dici. quod à Nonio habet. *Hier. Mercurialis* lib. 1: 20. Scio, *inquit*, quid alii hîc dicant. Ego verò & omnes docti negant, sputum sanguinis scrotum sequi diruptum. Proinde *ramices* hoc loco explico venas pectoris latas : quas fortasse sic nominat, quòd populari ac rustico vocabulo quæq; venæ amplæ, ut *varices* nuncupatæ, etiam *ramices* vocarentur. Vide Hippocr. seu Polybium lib. 1. de morbis &c. *Obiter* : Lasciviâ quâdam *herniæ* nomen παρὰ τὸ ἔρνος formarunt, ut & *Ramicis*. utrumq; enim, quod cùm intestinum incipit in scrotum decidere, videtur Ramum facere : *Scal. in Catalect.*

RESINAM EX MELLE] Veritas hujus responsi in scholis medicorum exploranda est. Discorid. lib. 1: 93. & Plin. lib. 24. 6. Neque verò, inquit Mercurialis, *Resinam ex melle Ægyptiam devorare* (quod Charinus ludens Acanthioni suadet) ramicum est remedium. quas solâ Chirurgicâ operatione curari, magni medicinæ autores docent. Nos nostrum agamus. & quidem, *Resinam ex melle*, valet, *Resinam cum melle* : μετὰ μέλιτος, ut loquitur Dioscorid. Sic Var. 3. de Re rust. *Pullis apponitur nasturtium ex aquâ in vas*. Et Hom. Od. 19. χῆνες πυρὸν ἔδουσιν ἐξ ὕδατος, *Anseres triticum ex aquâ comedunt*. Ex L. Sed & in pronunciatu & mensurâ vocis *Resina* mirum quàm vulgo halucinentur: quos, ut rectiùs sentirent, & Græcum, ῥητίνη, & eruditæ antiquitatis unanimis consensus & autoritas poterat docere. Mart. lib. 3: 67. *Cessatis pueri, nihilq; nôstis Vejentone asinâq; pigriores* : sic enim, legi in germanis Cod. non, *Veterno resinaque p.* docent Scalig: Turneb. lib. 13: 19. Lipsius Epist. Q. lib. 1: 5. H. Junius : alii majorum gentium doctores. vel certè ut in MSS. Pallat. antiquissimæ & optimæ notæ legi annotavit nuper Gruterus ; *Vaterno Rasinâq; pigriores*. quæ duo nomina rivulorum fuisse, per quos navigabat Martialis, ipsa sententia flagitat. Ita Juvenal. Sat. 8. (in codd. incorruptis) *quid resinata juventus* : non, *quid enim resinata.* (quod primus Joh. Britannicus, ut opinor, in Edit. suâ anno 1511. ita corrupit) Ne sententia, ut ait Turnebus, corrumpatur, & duæ syilabæ naturâ longæ, invitis omnibus doctis corripiantur. Ergo par hoc exemplorum, quod isti Calepini pro se ex suo Calepino allegare poterant, nihil probat. Cætera sunt planissima : Martial. lib. 3: 74. *Quid faciant ungues? nam certè non potes illos Resinâ, Veneto nec resecare luto*. Ibid. Epigr. 77. *Resinata bibis vina, Falerna fugis*. Id. lib. 12: 32: *Nec plena turpi matris olla resinâ, Summœnianæ quâ pilantur uxores* : sunt versus scazontes. Jul. C. Scal. in Teretism. *Thus, resina, siser, vitrum, jentacula, sulphur*, &c. Serenus : *Nec non resinas ex Oriciâ terebintho*. Sed quid me ita diffundo? Auruncis istis, qui pro consuetudine vitiosâ etiam, ut pro aris & focis pugnant; nunquam persuasero, etsi persuaserim.

CALIDAM PICEM BIBITO] Mos exsecrantibus ferventem picem potandam precari. In veteri Inscriptione apud Gruterum pag. MCXCI. 9: HÆC. STIGMATA. ÆTERNA. ACTE. LIBERTÆ. INVSTA. SUNT. VENENARIÆ. ET. PERFIDÆ. DOLOSÆ. DURI. PECTORIS. CLAVOM. ET. RESTIM. SPARTEAM. VTI. SIBI. COLLVM. ALLIGET. ET. PICEM. CANDENTEM. PECTUS. MALUM. COMBVRAT. SVVM. *Meursius.*

ÆGRITVDO] sc. amoris. *D.*

DIC MIHI, AN BONI &c.] Ita nos olim : *Puncta feres apium, si mel habere voles*. V. N. Amph. 2: 2.

QVO AG-

QVO ACCED.] *Rittershuſ.* divinat, *quoi acc.* è MS. Cam. qui l. *quod.*

EN, DABITVR, TENE] ſi ſequamur MSS. legendum erit, *hem*, non *en*. Grut.

QVA ME RVPI] concinnius alter MS. *qui.* nam nec in primo extat noſtrum *qua*, ſed verò *quam.* quod fortè fuerat, *quoniam.* Gruterus.

FACIAM PAVCOS] Lamb. l. *paucos poſt menſes.* Douza: *cis pauc. m.* Gruterus: *paucos cis menſes.* Certè verſus adhuc ſyllabam flagitat. ita planè etiam Acidal.

PALPO PERCVTIS] V. N. Amph. 1: 3.

TVN'?] ſc. quid facias me rogas? fac, quod te volo. *L.*

PLACIDE VOLO] ſubmiſſâ voce dicam. *L.*

APPORTO HOC] ſc. *væ*, & infortunium. *L.*

THESAVRVM MALI] maximam vim mali. V. N. Epid. 1: 1. & infrà 5: 4.

IMMO ES] ſc. miſer. ut rectè auguratur Charinus. *L.*

DISSOLVE IAM ME. NIMIS DIV ANIMI PENDEO] Solve jam me, ut vinctum ac ſuſpenſum tua ancipiti oratione. *L. D.* Meurſius ſermonis ἀκολουθίᾳ, ut ait, motus, cenſet Plautum hos verſus ita ordinaſſe: *CH. obſecro, d.* &c. *AC. Hoc ſis vide* &c. *CH. Hercle v.* &c. *AC. placide: m.* &c.

QVAM VAPVLEM] *Piſtoris* leg. *vapules.* dixerat Charinus: *Diſſolve me: nimis diu animi pendeo.* Metaphorâ à ſervis aut aliis, qui in quæſtione funibus torquentur, ductâ. cui Servus in eâdem metaphorâ perſiſtens ſubjicit: immò nondum tempus eſt diſſolvere: multa enim à te pendente adhuc exquirere volo, antequam vapules, hoc eſt, ſi verba ſpectes, antequam huic cruciatui, quo pendens diſtineris, etiam virgas addam. vult autem: antequam malum, quod tibi dicturus ſum, plenè cognoſcas. Qui mutarunt in *vapulem*, putarunt Servo minus convenire, ut hero hæc dicat: cum tamen totâ hac ſcenâ admodum verniliter ipſi inſultet. Et herus mox ipſi ex jocülario verum malum interminatur, *hercle verò vapulabis* &c. Quod ſi omninò, *vapulem*, retinendum eſt, activè oportet accipias. quod mox adoleſcens invertit, & paſsivè uſurpat. Poſſet etiam dici, Servum per jocum aliàs Plauto uſitatum, ſermonis formam mutare, & quod de hero dicere inceperat, in ſeſe flagitribâ definere.

VT PALPATVR!] εἰρωνικῶς. EQVIDEM CREDIDI] me dignum eſſe, cui ſupplices. *Alii*: me indignum videri tibi, cui ſupplices. *L.*

SANA] L. leg. *ſarta.* HOC QVIDEM TE INTERROGO] MSS. *Hoc quod*: nec diſplicet *Grut.* OCVLIS] Jocus ex ambiguo: V. N. Mil. 3: 2.

PROPE ADSTIT.] *Grut.* è MS. uno Cam. & v. edd. depromit quidem *uti proræ adſtitit.* quod & videantur probare ſequentia. ſed verius ei, *propè*, quod reſtat in priore MS.

COMPONENDIS STVDVIMVS] *Scaliger*: Malè hodie ſic legitur, pro *tumicibus*, i. velis carbaſinis: quæ Græcis θώρηκες. Lucil. *Indimus ei tomices canabinas.* Dicebant etiam, *tumiculas* & *tumiclas*: ut, *tumicla ſpartea*, apud Apul. Etiam *tumicem* pro vibice uſurpabant. Gloſſar: *Tumex*, σμῶδιξ, αἱματώδης τύπος. Sed tunc Latinum eſt, à *tumendo* ſcilicet. Vide Scalig. Contrà *Gruterus* è vulg. edd. & MS. Cam. ita l. *Armamentis complicandis & componendis ſtuduimus*: illudq; *tumicibus* rectum hîc non eſſe, docet ſimili loco Stichi, act. 5: 3. *Lectis ſternendis ſtuduimus munditiisq; apparandis*

DONEC IN NAVI SVPER.] i. in ſuperiore navis parte. Nam qui in navis ſuperiore parte eſt, is & ſuper & in navi eſt. Solebant enim præpoſitiones interdum geminare: ut *In circum*, pro, circumquaque: *In ſuper, in ante, ex ante, ad ex, ab ultra, ab ante, in coram, in palàm, ab usq;, ex usq;, in usq;.* Papinianus: *ſtrictam rationem in ſuper habere*, hoc eſt, ejus quod ſuperabundabat, loco habere: & quia id quod abundat, negligere plerumq; ſolemus, iccircò rectiſsimè Cujacius *in ſuper habere*, pro negligere poſitum, arbitratus eſt. Eodem ſenſu Agell. lib. 1: 19. *Tarquinius ore jam ſerio atq; attentiore animo fit: eam conſtantiam confidentiamq; non inſuper habendam intelligit.* Et hujuſmodi geminatas præpoſitiones, ſeparatas fuiſſe, non conjunctas, probari facilè poteſt, &c. (Conjunctas tamen Muretus Var. lect. l. 11. c. 17. pertendit) Cic. *in ante diem*, &, *ex ante diem Non. Junii. ad ex Cal. Mart.* Ter. Eun. *Ex Æthiopiâ eſt usq; hæc.* (Tacitus lib. 13. *Tiberio ab usq;*: quod Lipſius notat) Cic. pro L. Flacco: *ſed ab usq; Tmolo petivit*, &c. Hæc è Variis Jac. Rævardi JC. mutuati ſumus, quibus addas licet Notas *Inſcriptionum Gruterianarum*, pag. CCCLXXVIII, 1.

CVIVS

CVIVS ESSET] *Schop. & Rittershus.* l. è MS. Cam. *Cuja.* ut etiam versus troch. constet. ut Rud. 1: 4. *Cujanam vox mihi propè hic sonat?* Virg. *Cujum pecus?*

QVIS RESP.] Schop. *quid r.* Senex .n. ut apparet, ipsam mulierem compellavit: quæ ne imprudens quid responderet, servulus interpellat. Notaverat idem jam antè *Gruterus.*

OCCVCVRRI] ne quis diceret, te eam tibi emisse. *L.*

SVBAGITARE] per lasciviam nequiter attrectare. V. N. extremâ Capt. *Gruterus* è MS. l. *subigitare*: ut in eâdem Capt. *subigitationes.*

CREDO, NON CR.] *Grut.* è MS. Cam. *quid faciam? credo, non cr.* quod longè elegantius. nec aliter olim excusi.

RESP. MIHI] *Gruterus & Pistoris* distinguunt: *responde quæso. AC. quid r.* desperabundus enim adolescens quasi supplex fit servo.

ELECTARET] Incogitanter sanè Lamb. substituit, *eluctaret*, verbum nihili, nec hic Latinum. *Electaret*, sincerum & probum est; quod valet, rogando & appellando blandè eliceret, erogitaret. Idem, quod alibi dixit, *Exterebrare, expalpare, in quæstione exsculpere*: J. Gul. & Dousa, & J. Grut. V. etiam N. Trin. act. 4. sc. 1.

ACTUS SECUNDI SCENA I.

DEMIPHO senex.

MIRIS modis dii ludos faciunt hominibus.
Mirisq; exemplis somnia in somnis danunt.
Velut ego nocte hâc, quæ præteriit, proximâ
In somnis egi satis, & fui homo exercitus.
Mercari visus mihi sum formosam capram,
Ei ne noceret, quam domi antè habui capram,
Neu discordarent, si ambo in uno essent loco;
Posteriùs quam mercatus fueram, visus sum
In custodiam eam Simiæ concredere.
Ea Simia adeò pòst haud multo ad me venit,
Malè mihi precatur, & facit convicium:
Ait sese illius operâ atq; adventu capræ,
Flagitium & damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit capram, quam dederam servandam sibi,
Suæ uxoris dotem ambadedisse. oppidò
Mihi illud videri mirum, ut una illæc capra
Uxoris Simiæ dotem ambadederit.
Instare factum Simia: atq; hoc deniq;
Respondet, ni properem illam ab sese abducere,
Ad me intrò domum ad uxorem ducturum meam.
Atque oppidò hercle, bene velle illi visus sim.
Ast non habere cui commendarem capram:
Quo magis, quid facerem, curâ cruciabar miser.
Interea ad me hœdus visus est aggredirier,
Infit mihi prædicare, sese ab Simiâ
Capram abduxisse, & cœpit irridere me.

Ego enim lugere, atq; illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere somnium,
Nequeo invenire. nisi capram illam suspicor
Jam me invenisse quæ sit, aut quid voluerit.
Ad portum hinc abii mane cum luci simul,
Postquam illic quod volui transegi, atq; ego conspicor
Navem ex Rhodo, quâ heri est advectus filius.
Collibitum est illud mihi, nescio qui, visere:
Ascendi in lembum, atq; ad navim advehor: atq; ego
Illam conspicio formâ eximiâ mulierem,
Filius quam advexit meus matri ancillam suæ.
Quam ego postquam aspexi, non ita amo ut sani solent
Homines: sed eodem pacto ut insani solent.
Amavi hercle equidem ego olim in adolescentiâ:
Verum ad hoc exemplum nunquam, ut nunc insanio.
Unum quidem hercle jam scio, periisse me.
Vosmet videte cæterum quanti siem.
Nunc hoc profectò sic est, hæc illa est capra.
Sed simia illa atq; hædus timeo quid velint.
Sed conticescam. vicinum eccum, exit foràs.

MIRIS MODIS &c.] Eadem Rud. act: 3: 1. Sciendum autem, *inquit J. Gul.* non Sabinos solùm, ut habet vetus adagio, sed etiam Poëtas, quod volunt, somniare: ita lepidum hoc somnium est & nimium præsenti eventû.

IN SOMNIS] ita Grut. l. *In somnis*, vocibus binis. nam insomnem non fuisse sequentia docent. V. N. Bacch. act. 4: 3.

EGI SATIS] inversum per μετάθεσιν, pro *sategi*, ἀπὸ τοῦ *satagere*. Cato: *Jam apud vallum nostri satis agebant*. D.

AMBO] Acid. *ambæ*. DOTEM AMBADEDERIT] *Acid.* jocum in his quærit hactenus nulli animadversum.

ATQ. OPPIDO H.] Hunc v. præpono alteri, *Ast non h.* Caussas enim sollicitudinis duas ponit Demipho, suam benevolentiam in capellam, & quòd eam abstrudere nusquã posset: *J. Gulielm.*

POSTQ. ILLIC] *Schop.* è MS. Cam. l. *Postquam hic id quod volui*. Nam quid ad portum negotii transigendum fuerit Seni, excogitare nequeo. Putabam enim Senem non aliâ de caussâ ad portum vidisse, quàm ut de reditu filii quid cognosceret.

ATQ. E CONSP.] l. continuò, *L. D.*

ILLVD MIHI, NESCIO QVI, VISERE] J. Gul. l. *illûc*. Notæ formulæ, *ad forum, in theatrum, domum visere*.

ILLAM CONSPICIO] *Grut.* è MS. Cam. *atq; ego ellam conspicio*. Ita superiùs v. 9. cum vox *eam* absit MSS. fingebat, *In custodelam Simiæ concredere.* quomodo etiam legi posset initio Asinariæ: *facient obsequentiam*.

QVANTI SIEM] *Schop.* l. ex MS. uno Cam. *qui*, διττολογῶν. at Gruterus retinet alterius scripturam, *quanti*, expertus jam sæpius codicem istum meliorem.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

LYSIMACHUS, DEMIPHO, LORARII.

PROFECTO ego illunc hircum castrari volo,
Ruri qui nobis exhibet negotium.
DE. Ne omen illud mihi, nec auspicium placet.
Quasi hircum, metuo ne uxor me castret mea,
Atq; illius hæc nunc simiæ parteis ferat.
LY. I tu hinc ad villam, atq; istos rastros villico
Pisto ipsi facito coràm ut tradas in manum.
Uxori facito ut nuncies, negotium
Mihi esse in urbe, ne me expectet. nam mihi
Tres hodie lites judicandas dicito.
Ei & hoc memento dicere. LO. nunquid amplius?
LY. Tantum est. DE. Lysimache, salve. LY. euge: & tu Demipho
Salveto. quid agis? quid fit? DE. quod miserrimus.
LY. Dii melius faxint. DE. dii hoc quidem faciunt. LY. quid est?
DE. Dicam, si tibi videam esse operam aut otium.
LY. Quanquam negotium est, si quid vis, Demipho,
„ *NON SUM occupatus unquam amico operam dare.*
DE. Benignitatem tuam mihi experto prædicas.
Quid tibi ego ætatis videor? LY. Acherunticus,
Senex, vetus, decrepitus. DE. perversè vides.
Puer sum, Lysimache, septuennis. LY. sanun' es?
Qui puerum te esse dicas. DE. vera prædico.
LY. Modò hercle in mentem venit, quid tu diceres:
„ *SENEX CUM extemplò est, jam nec sentit, nec sapit,*
Ajunt solere eum rursum repuerascere.
DE. Immò bis tanto valeo, quàm valui prius.
LY. Bene hercle factum, & gaudeo. DE. immò si scias,
Oculis quoq; etiam plus jam video quàm prius.
LY. Bene est. DE. malam rem dico. LY. jam istuc non bonum est.
DE. Sed ausim ne ego tibi eloqui, si quid velim?
LY. Audacter. DE. animum advorte. LY. fiet sedulò.
DE. Hodie ire in ludum occœpi literarium,
Lysimache: ternas scio jam. LY. quid ternas? DE. A u o.
LY. Tun' capite cano amas, senex nequissime?
DE. Seu canum, seu istuc rutilum, seu atrum est, amo.
LY. Ludificas nunc tu me hic opinor, Demipho.
DE. Decide collum, si falsum est uti loquar:
Vel ut scias me amare, cape cultrum, seca

Digitum

Digitum vel aurem, vel tu nasum, vel labrum:
Si movero me, seu secari sensero,
Lysimache, autor sum uti me amando hîc enices.
LY. Si unquam vidisti pictum amatorem, hem illic est.
Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus senex
Tantidem est, quasi sit signum pictum in pariete.
DE. Nunc tu me credo castigare cogitas.
LY. Ego te? DE. nihil est jam quod tu mihi succenseas,
Fecere tale antè alii spectati viri.
,, *HUMANUM amare est, humanum autem ignoscere est.*
Nescis? ne objurga. hoc non voluntas me impulit.
LY. Quin non objurgo. DE. at ne deteriorem tamen
Hoc facto ducas. LY. egóne te? ah ne di siverint.
DE. Vide sis modò etiam. LY. visum'st. DE. certen'? LY. perdis (me.
Hic homo ex amore insanit. nunquid vis? DE. vale.
LY. Ad portum propero: nam ibi mihi negotium est.
DE. Bene ambulato. LY. bene valeto. DE. bene sit tibi.
Quin mihi quoq; etiam est ad portum negotium,
Nunc adeò illuc ibo. Sed optimè gnatum meum
Video, eccum! opperiar hominem. hoc nunc mihi viso est opus,
Huic persuadere quomodo potis siem,
Ut illam vendat, néve det matri suæ.
Nam ei dono advexe audivi. sed præcauto est opus,
Ne ad illam me animum adjecisse aliquà sentiat.

LITES IUDICANDAS] Lites judicio disceptandas, & peragendas. notandum reo tribui, quod proprium est judicis. Pari ratione *condemnare adversarium* dicitur is, qui litem vincit, ac judicatum reum facit. *Siberus.*

EI ET HOC MEMENTO DICERE] *Ei*, ἀρχαϊκῶς in Plaut. & Ter. semper scribitur, quod nos, *i*: ut & hoc loco. jubet enim puerum abire, & quæ imperârat, rectè nunciare: *J. Gulielm.*

VETUS] *Cam.* suspicatur leg. *victus*: Lamb. *vietus*: ut & *Steph. Pighius*, qui ad Val. Max. lib. 6. c. 1. *vietas cicatrices* interpretatur veteres quidem, se putres ac malè curatas. Terent. Eun. *Hic est vietus, vetus, veternosus senex. Vietus*, interprete Festo, est languidus, sine vi ac naturalibus privatus viribus. *H. Steph.* interpunctionem tollit, & legit, *Senex vetus*: ad exemplum illius Tibulli, *In veteres esto dura puella senes.*

REPUERASCERE] Prover. *Bis pueri, senes.* Annotat huc Brod. versum Theopompi Comici: δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ.

VALEO] *valeo*, sc. ab animo: hoc est, bis plus sentio ac sapio, quàm olim, *Jucundum cùm ætas florida ver ageret.* D. TERNAS] sc. litteras, *A. M. O.*

SEU CANUM] *Schop*, è MSS. l. *Si cánum, seu istuc rutilum, sive atr. Si*, pro, *sive*, elegantissimũ. Capt. 1: 2. *Sinito ambulare, si foris, si intus volent.* Curc. 1: 1. *Si media nox est, sive est prima vespera.* Stich. 3: 1. *Here, si ego taceam seu loquar*, &c. V. N. Rud. 4: 7. Adi etiam Anacreontẽ Carm. XI. cui initium, λέγουσιν αἱ γυναῖκες, & habebis egregiũ par capitalium amatorũ. *Sib.*

UTI LOQ.] Acid. *nec uti loq.* NESCIS] Schop. l. *Ne sis me objurga.* J. Gul. & Acid. *Ne sis ne objurga.* HOC NON] pro, *ad hoc*: L. Sed J. Gul. & Acid. *hoc*, antiquâ ratione scribendi ajunt esse, *huc.* DUCAS] me existimes: *L.* NE DII SIVERINT] Proverbialis deprecatio fuit hæc veteribus. Græci, μὴ γένοιτο; *Cam.* Nostri: Da sey Gott vor.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

CHARINUS, DEMIPHO.

HOMO me miserior nullus est æquè, opinor,
Neque adversa cui sint plura sempiterna.
Satin quicquid est ut quam rem agere occœpi,
Proprium nequit mihi evenire quod cupio?
Ita mihi mala res objicitur aliqua,
Bonum quæ meum comprimit consilium:
Miser amicam mihi paravi, animi caussâ, precio,
Ratus clam patrem meum posse habere.
Is rescivit, & vidit, & perdidit me.
Neq; is, cùm roget, quid loquar cogitatum est,
Ita animi decem in pectore incerti certant.
Nec, quid corde nunc consilii capere possim
Scio, tantus cum curâ meo est error animo.
Dum servi mei perplacet mihi consilium,
Dum rursum haud placet: nec pater potis videtur
Induci, ut putet matri ancillam emtam esse illam.
Nunc si dico ut res est, atq; illam mihi me
Emisse indico, quemadmodum existimet me?
Atq; illam abstrahat, trans mare hinc venum asportet.
Scio, sævus quàm sit homo & durus. igitur hoccine est
Amare? arare mavelim, quàm sic amare.
Jam hinc olim invitum domo extrusit ab sese,
Mercatum jussit ire: ibi hoc malum inveni. VBI
„ *VOLVPTATEM ægritudo vincat, quid ibi inest amœni?*
Nequicquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebam.
Musca est meus pater, nihil potest clam illum haberi.
Nec sacrum, nec tam prophanum quicquam est, quin
Ibi illico assit. nec, qui rebus meis
Confidam, mihi ulla spes in corde certa est.
DE. Quid illuc est, quod solus secum fabulatur filius?
Sollicitus mihi nescio quare videtur. CH. at tace.
Meus pater hic quidem est, quem video. ibo, alloquar. quid fit, pater?
DE. Unde incedis, quid festinas gnate mi? CH. Rectè, pater.
DE. Ita volo. sed istuc quid est tibi? quid commutatu'st color?
Nunquid tibi dolet? CH. nescio quid meo animo est ægrè, pater.
Postea hâc nocte non quievi satis meâ ex sententiâ.
DE. Per mare ut vectus, nunc oculi terram mirantur tui.

CH. Ma

CH. Magis opinor. DE. id est profectò. verùm actutũ abscesserit.
Ergo edepol palles: si sapias, eas ac decumbas domi.
CH. Otium non est, mandatis rebus prævorti volo.
DE. Cras agito, perendie agito. CH. sæpe ex te audivi, pater:
„ REI MANDATÆ *omnes sapientes primùm prævorti decet.*
DE. Age igitur, nolo adversari tuam adversus sententiam.
CH. Salvus sum, siquidem isti dicto solida & perpetua est fides.
DE. Quid illuc est, quòd ille solus se in consilium sevocat?
Jam non vereor, ne illam me amare hic potuerit resciscere.
Quippe haud etiam quicquam ineptè feci, amantes ut solent.
CH. Res adhuc quidẽ hercle in tuto'st: nam hunc nescire sat scio,
De illâ amicâ. quod si sciret, esset alia oratio.
DE. Quin ego hunc aggredior de illâ? CH. quin ego hinc me amolior?
Eo ego atq; mandata amicûm amicis tradam. DE. imò mane.
Paucula etiam sciscitare prius volo. CH. dic quid velis.
DE. Usquene valuisti? CH. perpetuò rectè, dum quidem illîc fui.
Verùm, in portum huc ut sum advectus, nescio quî animus mihi dolet.
DE. Nauseâ edepol factum credo: verùm actutum abscesserit.
Sed quid ais? ecquam tu advexti tuæ matri ancillam Rhodo?
CH. Advexi. DE. quid? ea ut videtur mulier? CH. nõ edepol mala.
DE. Ut morata est? CH. nullam vidi melius meâ sententiâ.
DE. Mihi quidem edepol visa est, cùm illam vidi. CH. ehò an vidisti, pater?
DE. Vidi: verùm non ex usu nostro est, neque adeò placet.
CH. Quî verò? DE. quia non nostrâ formam habet dignam domo.
Nihil opus nobis ancilla, nisi quæ texat, quæ molat,
Lignum cædat, pensum faciat, ædis verrat, vapulet,
Quæq; habeat cotidianum familiæ coctum cibum.
Horunc illa nihilum quicquam facere poterit admodum.
CH. Eâ caussâ equidem illam emi, dono quam darem matri meæ.
DE. Ne duis, neu te advexisse dixeris. CH. Dii me adjuvant.
DE. Labefacto paulatim. verùm quod præterii dicere,
Neque illa matrem satis honestè tuam sequi poterit comes,
Neque sinam. CH. quî verò? DE. quia illa forma matrem familias
Flagitium sit, si sequatur, quando incedat per vias:
Contemplent, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,
Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium:
Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus.

Atque, ut nunc maledicentes homines, uxori meæ
Mihiq; objicient lenocinium facere. nam quid eo est opus?
CH. Hercle quin tu rectè dicis, & tibi assentior ego.
Sed quid illâ nunc fiet? DE. rectè, ego emero matri tuæ
Ancillam viraginem aliquam non malam formâ malâ,
Ut matrem addecet familiâs, aut Syram, aut Ægyptiam:
Ea molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neq;
Propter eam quicquam eveniet nostris foribus flagitii.
CH. Quid si igitur reddatur illi unde emta est? DE. minimè gentiũ.
CH. Dixit se redhibere, si non placeat. DE. nihil istoc opu'st:
Ligitare nolo ego vos. quàm tuam autem accusari fidem
Multo edepol, si quid faciundum est, facere damni mavolo,
Quàm opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.
Me tibi illam posse opinor luculentè vendere.
CH. Dum quidem hercle ne minoris vendas, quàm ego emi, pater.
DE. Tace modò: senex est quidam, qui illam mandavit mihi
Ut emerem ad istam faciem. CH. at mihi quidam adolescens, pater,
Mandavit ad illam faciem, ita ut illa est, mulierem emerem sibi.
DE. Viginti minis opinor posse me illam vendere.
CH. At ego, si velim, jam dantur septem & viginti minæ.
DE. At ego. CH. quin ego inquam. DE. at nescis quid dicturus sum, tace.
Treis minas accudere etiam possum, ut triginta sient.
CH. Quo vortisti? DE. ad illum qui emit. CH. ubi nam est is homo gentium?
DE. Eccum illum video: jubet quinque me addere etiam nunc minas.
CH. Hercle illunc dii infelicent, quisquis est. DE. ibidem mihi
Etiam nunc adnutat, addam sex minas. CH. septem mihi.
Nunquam edepol me vincet hodie. commodis poscit pater.
DE. Nequicquam poscit: ego habeo. CH. at illic pollicitus est prior.
DE. Nihili facio. CH. quinquaginta poscit. DE. non centum datur.
Potin' ut ne licitere adversum animi mei sententiam?
Maximam hercle habebis prædam: ita ille est, cui emitur, senex.
Sanus non est ex amore illius. quod posces, feres.
CH. Certò edepol adolescens ille, cui ego emo, efflictim perit
Ejus amore. DE. multo hercle ille magis senex, si tu scias.
CH. Nunquam edepol fuit neque fiet ille senex insanior
Ex amore, quàm ille adolescens, cui ego do hanc operam, pater.

DE. Qui-

DE. Quiesce inquam, istanc rem ego rectè videro. CH. quid agis?
DE. quid est?
CH. Non ego illam mancupio accepi, sed ille illam accepit.
DE. sine.
CH. non potes tu lege vendere illam. DE. ego aliquid videro.
CH. Pòst autem communis est illa mihi cum alio: qui scio
Quid sit ei animi, vanirène eam velit, an non velit?
DE. Ego scio velle. CH. at pol ego esse credo aliquem, qui (non velit.
DE. Quid id meâ refert? CH. quia illi suam rem esse æquum est
in manu.
DE. Quid ais? CH. communis mihi illa est cum alio: is nunc
hîc non adest.
DE. Prius respondes quàm rogo. CH. prius tu emis, quàm vendo, pater.
Nescio, inquam, velit ille illam, néc ne abalienarier.
DE. Quid illic quidam, qui mandavit, cùm ille nolet? nihil agis.
Nunquam edepol quisquam illam habebit potius, quàm ille
quem ego volo.
Certum est. CH. censen certum esse? DE. quin ad navim
jam nunc eo.
Ibi vanibit. CH. vin' me tecum illò ire? DE. nolo. CH. non placet.
DE. Meliu'st te, quæ sunt mandatæ res tibi, prævortier.
CH. Tu prohibes. DE. at tu excusato, te fecisse sedulò.
Ad portum ne bitas, dico jam tibi. CH. auscultabitur.
DE. Ibo ad portum, & ne hic rescicscat cauto opu'st. non ipse emam,
Sed Lysimacho amico mandabo. is se ad portum dixerat
Ire dudum. me moror, cum hîc asto. CH. nullus sum, óccidi.

VERSUS sunt trimetri confusis numeris, catalectici & acatal. usq; ad eum; *Quid, illoc est, q.* unde deinceps tetrametri procedunt catal. τροχαΐζοντες. quorum similes sunt & seq. scenæ versus. *Cam.*

PROPRIUM] i. diuturnum stabile: *L. D.* Vide N. Trin. act. 5: 2.

ITA ANIMI DECEM] J. Gul. Senarium recolligit: *Ita animi in pectore incerti certant decem.* Sic Bacch. *decem linguas* dixit, ἀντὶ πολλῶν, act. 1: 2. At *J. Palm.* legit, *Ita animi mede curæ in pectore incertant. Mede,* pro *me,* Sententia est: Ita me curæ animi incertum reddunt hoc enim est, *incertare animi.* P. Syrus, *Amans, quid cupiat, scit: quid sapiat, non videt.* quod Scaliger Græcè: Ἐρῶν πόθῳ δέδορκε, τυφλώττει δὲ νῷ.

QUEMADM. EXIST. ME?] V. N. Curc. act. 1: 1.

SCIO SÆVUS] *Grut.* & *Schop.* è MSS. l. *Scio sævus quàm sit domo doctus.* Elegantissima & quantivis pretii lectio. *domo doctus,* vel, *domi didicisse* dicitur, qui ex seipso quid expertus est, nec opus habuit, ut aliunde disceret. Amph. 2: 2. *experior domo.* V. N. Cist. 2: 1. & Mil. 2: 2.

ARARE MAVELIM, QUAM SIC AMARE] Mart. l. 9: 22. *Artemidorus amat, Calliodorus arat* D.

MUSCA EST MEUS PATER, N.] Vide J. Al. Brassicani Adag. *Musca est.* Non enim parasiti solùm *muscæ* dicti sunt olim, sed etiam homines curiosi, qui nihil non exquirunt & penetrant. Itaque Ægyptios, Orus tradit cum *impudentiam*

signare vellent, muscam pinxisse, quod nimirum vix abacta nihilominùs continuò redeat. *Vide J. Lips.* Antiq.. Lect. 3. & Not. Pæn. 3:3. Germ. Es ist ein vnnütze fliegen.

QVIN IBI ASSIT] Meurs. è v. c. *quin Tibi assit*. Elegans phrasis.

AT TACE] J. Palm. l. *attate*, *Meus* &c. Interjectio est in re subitâ & timidâ; quam confirmari auctoritate MS. secundi refert *Gruterus*.

RECTE, PATER] q. d. Non festino pater. *Rectè* enim usurpabant interdum veteres, cum negare vellent: negationis tamen particulam religione obstricti ponere nollent. Ter. Hec. *quid es tam tristis? P. rectè, mater.* Ad quem locum Donatus: *Sic loquimur, cum sine injuriâ interrogantis aliquid reticemus.* Es hat gute weg. V. N. Bacchid. act. 1:1.

ITA VOLO] i. opto. *D.* SED ISTVC QVID EST TIBI? QVID COMMVTATVST COLOR?] Gruterus vix repudiarit MS. sec. scripturam, *tibi quod conm.*

POSTEA] præterea. *D.* MIRANTVR TVI] *J. Gul.* distinguit: *-tui Magis. CH. opinor. DE. id.* Scilicet qui diu in mari vectus erat, magis terram mirabatur, quàm solitus erat.

ABSCESSERIT] sc. ægritudo.

PRÆVORTI DECET] Qui sapit, mandatum sibi negotium, relictis rebus suis, ante omnia curabit.

NON ED. MALA.] i. non deformis: ut Catull. *D.* Vide N. Mil. act. 3: 4.

MIHI QVID.] *Grut.* suspicatur; *Mihiq; idem edepol visa est* &c. Acidal. adhæret veterib. *Sic quidem ed. visa est.*

PENSVM FACIAT] lanam carpat & neat: *L.*

ÆDES VERRAT] σαίρειν δῶμα, Eurip. dixit. Vide *P. Vict.* l. 11: 1.

QVÆQ. HABEAT] Coquam significat, & quæ panem faciat; non ut censet *Palmerius*, quæ avidè vescatur miseris his quotidianis servilibus escis. Legit autem is, *Quæq; aveat, quot.* J. Gulielm.

OCCENTENT OSTIVM] Festus: *Occentare, dicebant pro convitium facere cùm id clarè & cum quodam canore fieret, ut procul exaudiri posset: quod turpe habebatur: quia non sine caussâ fieri putatur:* Addit Scaliger: SI. QVIS. CARMEN. OCCENTASSIT. QVOD. ALTEREI. FLAGITIVM. FAXIT. CAPITAL. ESTO. *Flagitium* apud veteres significabat infamiam. Itaq; Plautus (Epid. 3: 4.) *majore cum flagitio reddes posteà*: hoc est, cum infamiâ: & Cato: *intercutibus stupris flagitatus*, i. intestinis probris infamatus. unde *Flagitatores* dicti posteà Fœneratores, quod convitio repetant fœnus. Nam odio fœneratorum hæc in illos appellatio obtinuit. cùm alioquin leg. XII. *flagitare*, i. convitiis alicujus existimationem lædere, capital esset. Itaq; rectè Festus ait, *turpe haberi, quia non sine caussâ fieri putetur.* Vix enim quisquam eò audaciæ proveheretur, ut alicujus famam peteret, nisi justissima caussa subesset. Quare occentare non licebat, cum aliquis rem suam repetebat. hoc enim propriè dicebatur *Flagitare*: quod idem ut puto, lex vocabat, *pipulo poscere.* Plaut. Aul. 3: 2. *Pipulo hic differam te ante ædes.* quod idem in Persa 4: 4: *occentare ostium*, dixit. Isidorus in Glossis: *Pipulo*, i. convitio, ploratû. Curc. act. 1: 2.

IMPLEANTVR] *Implere*, cum genitivo positum: ut Lucr. *ararum impleverat urbes.* Aul. act. 3: 7. *omnes angulos furum implevisti.* Men. 5: 5. *me implevit flagitii & formidinis.* Vide & Tur. lib. 7: 15. ubi etiam nomen *elogii* ab *elegio* manâsse suspicatur: quod in utramq; partem accipitur: ut & *elegii* nomen tam laudi, quàm vituperationi servit. Et Scal. in Catalect. annotat, *Elogium* propriè esse, quòd Gallicè *Blason*: quod tam in bonam, quàm in malam partem accipiendum. Item, *Elogium* ex Gr. & Lat. voce conflatum esse, ut in *Prologo* & *antelogio*: neque dici *Elogium* quasi *eclogium*, quicquid alii dicant, &c. Vide ibid. copiosiss. ut & Scip. Gentil. Parerg. lib. 2. c. 29. *Casaubonus* tamen in Sueton. lib. 1. contra omnes docet, *elogium* planè nihil esse aliud, quàm ἐλέγειον, i. *titulum, caussæ brevem explicationem, præfationem.* & Val. Maximum *præfationem* sæpe usurpasse pro *elogio* &c. Cæterùm quâ ratione carbones impleant fores elogiis, quæstio est. Ego id fieri arbitror, *inquit Gruterus*, cum face extinctâ inscribebatur famosum aliquod ostio carmen. Jam enim diu est, quòd *Lipsius* docuit, amantes cum non reciperentur à puellis intra ædes, deficientes faculas sub auroram ad ostium abjicere solitos. Sed hoc fuerit patientiorum: qui verò calidiores, illi accensa etiam lumina ostio illidebant, & minitabantur exustionem domûs; ut Persâ, 4: 4. Inter hos medii erant quibus sufficiebat januas amicarum calcibus impetere, aut ferro incidere, aut conscribillare extincto titione. P. Arbiter alludit,

ter alludit, *totam faciem ejus fuligine longâ perfricuit, & non sentientis labra humerosq; sopitis titionibus pinxit.* Eleganter: *sopiti titiones*, cõtrarii sunt *ardentibus* & *vigilantibus*. Virg. 8. Æn. *Impositum cinerem & sopitos suscitat ignes.* hunc *inaspicuum* nominat Ausonius, quòd sc. non videatur, & ipse etiã quasi cæcus sit. Atq; ista eò libentius fiebant à petulanti juventute: quia mala, carbone; bona, cretâ solita erant notari. Persius Sat. 5. *Quæque sequenda forent, & quæ vitanda vicißim, Illa priùs cretâ, mox hæc carbone notâsti*, &c.

OBIICIENT] MS. Cam. & vett. ed. *objectent lenocinium*: Grut.

VIRAGINEM] i. virili formâ & robustam. *L.*

PINSETUR FLAGRO] verberabitur. tralatio est. *L.*

SE REDHIBERE] pro, *redhibiturum se.* Redhibere enim est recipere & quasi iterum habere. litterâ *d* interjectâ, ut in *redamare*, *redintegrare* &c. vide *Scipion. Gentil.* & N. Most. 3: 2.

QUAM TUAM] Inconcinnum, ut diversæ sententiæ utrinsecus adhæreant isti uni, *multò mavolo.* Leg. *Litig. n. e. vos, neq; tuam autem accus. fidem. Mult.* de particulâ *autem*, alibi. *Acidal.*

LUCULENTE] cum lucro, benè, commodè: *L.*

UT EMEREM AD ISTAM FACIEM] Locutio perelegans. Cist. 1: 1. *Ad istam faciem est morbus.* D. QUI ILLAM] Acid. *olim.*

ADNUTAT] Ita MSS. Cam. At Lambinus, *innutat.*

SEPTEM MIHI] At is cui emi, innuit mihi, ut septem addam. *L. D.*

COMMODIS POSCIT] *Commodæ minæ*, sunt integræ, justi ponderis, non adulterinæ: *Nonius* & *D.* Asin. 3: 3. Pseud. 4: 7. Rudente: *talentum argenti commodum magnum erat in crumenâ.* Sic apud Ter. Adel. 1: 2. *Commodum dabitur.* ubi Palm. notat: *Commodũ dare*, aut, *aliquam rem commodam dare*, pro, ampliter & prolixè dare. At Nannius lib. 2. c. 2. legit, *hic commodius poscit pater.* i. majori commodo nostro licetur, utpote qui majus pretium offerat. Et *Poscere* hîc pro liceri & auctionari omninò ponitur. ita Charinus, *At illic pollicitus est prior*, h. e. licitatus est. Sed & Alciatus in Parerg. *Pollicitationem* vult esse illud primum pretium, quod ultrò offert emtor, antequam præconem venalem proclamet: quòd ab eo tempore fieri possit licitatio. *Hæc Nann.* cujus interpretationes aliquatenus admittit, at emendationem planè rejicit *Grut.*

QUINQUAGINTA POSCIT] sc. minis sibi emi. *L. D.*

NON CENTUM DATUR] non datur ei centum minis. *L.*

NON EGO ILLAM MANCUPIO ACCEPI] V. N. Trin. 2: 4. & Pers. 4: 3. & Curcul. act. 4: 2.

SED ILLE ILLAM] quis ille est? an cum quo communem sibi postea dicit? nugæ. Corrigendum: *CH. Non e. il. m. accepi. DE. sed ille illam accipit: Sine.* Rejicit pater objectionem filii. Nihil referre de mancupio. quoniam licet ipse non acceperit, accipere tamen illum senem: nec deterreri ab emptione, quòd evictionis periculum non præstetur. *Acidal.*

NON POTES TU LEGE VENDERE] Vide Ræ vard. ad LL. XII. tabb. c. 16.

CH. NON PLACET] Levius hoc, quàm pro affectu Charini. itaq; continuand. *DE. nolo. non placet. Melius t.* Acid. BITAS] i. eas. V. N. Epid. 1: 2.

EGO SCIO VELLE] Hunc versum magno sententiæ bono reduxit è MSS. Cam. & exoletis editionibus *Grut.*

IN MANU] in potestate; væneat an non væneat. *L. D.*

ILLIC QUIDAM] ille quidam qui mihi mandavit, ut sibi emerem: *L.*

AD NAVIM IAM NUNC EO] MSS. Cam. *jam hinc eo.* nec displicet *Grut.*

ACTUS SECUNDI SCENA IV.

CHARINUS, EUTYCHUS.

PENTHEUM diripuisse ajunt Bacchas, nugas maximas

Fuisse credo, præut quo pacto ego divorsus distrahor.
Cur ego vivo? cur non morior? quid mihi est in vitâ boni?
Certum est, ibo ad medicum, atque me ibi toxico morti dabo,
Quando id mihi adimitur, quâ caussâ vitam cupio vivere.
EV. Mane, mane obsecro, Charine. CH. qui me revocat? EV. Eutychus
Tuus amicus & sodalis, simul vicinus proximus.
CH. Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam. EV. scio.
Omnia ego istæc auscultavi ab ostio: omnem rem scio.
CH. Quid id est quod scis? EV. tuus pater vult vendere. CH. omnẽ rem tenes.
EV. Tuam amicam. CH. nimium multum scis. EV. tuis ingratiis.
CH. Plurimum tu scis. sed qui scis esse amicam illam meam?
EV. Tute heri ipsus mihi narrasti. CH. satin' ut oblitus fui,
Tibi me narravisse! EV. haud mirum factum est. CH. te nunc consulo.
Responde, quo leto censes me ut peream potissimum?
EV. Non taces? cave istuc dixis. CH. quid vis me igitur dicere?
EV. Vin' patri sublinere pulcrè me os tuo? CH. sanè volo.
EV. Visne eam ad portum? CH. qui potius, quàm voles? EV. atque eximam
Mulierem precio. CH. qui potius, quàm auro expendas? EV. unde at erit id?
CH. Achillem orabo, aurum mihi det, Hector qui expensus fuit?
EV. Sanun' es? CH. pol sanus si sim, non te medicum mihi expetam.
EV. Tanti quanti poscit, vin' tanti illanc emi? CH. auctarium
Adjicito, vel mille nummûm plus quàm poscet. EV. jam tace.
Sed quid ais? unde erit argentum, quod des, cùm poscet pater?
CH. Invenietur, exquiretur, aliquid fiet. EV. enicas.
Iam istuc, aliquid fiet, metuo. CH. quin taces? EV. muto imperas.
CH. Satin' istuc mandatu'st? EV. potin' ut aliud cures? CH. non potest.
EV. Bene vale. CH. non edepol possum, priusquam tu ad me redieris.
EV. Melius sanus sis. CH. vale & vince & me serva. EV. ego fecero.
Domi me ergo maneto. CH. actutum face cum prædâ ut recipias.

PENTHE-

PENTHEVM] Pentheum Thebarum regem Agave mater sua & materteræ Ino & Autonoë cæteræq; mulieres Bacchi œstro infestatæ discerpserunt, & quasi particulatim excarnificârunt. De quo Horat. 2. od. 19 & 2. Sat. 3. Ovid. 3. Metam. Seneca in Theb. Eurip. in Bacchis, alii.

NON TV SCIS] verba sunt hominis lamentantis: non interrogantis. valeat ergò Lamb. cum suo *Num*. Grut.

TVAM AMICAM] cohærent cum illo, *vult vendere*.

TVIS INGRATIIS] i. te invito. V. N. Epid. 3: 4. & Cas. 2: 5.

SED QVI] sc. scis. *L.* NARRASTI. CH. SATIN] Ineptè *Steph.* transfert personarum interpunctionem. Similis Trin. act. 4: 3. *Ecce hominem te Stasime nihili! satin in thermopolio* &c. Grut.

TE NVNC CONSVLO, RESPONDE] Antiquè & propriè. utrumq; enim, tam *Consuli* quàm *Respondere* JCtorum est. Horat. *Ergò Consulere, & mox Respondere licebit?* sunt Relativa. *D.*

QVI POTIVS QVAM VOLES?] Ita Douza ex Camerariâ scripturâ. id est, Qui verò aut quâ caussâ potiùs eas, quàm voles? q. d. An vero non justa caussa est, quò *Dædaleo ocyor Icaro* voles potiùs, quàm eas? Idem de sequenti hemistichio dicendum: *Qui potiùs, quàm auro expendas?* Scitum est Sallustii: *Animo cupienti nihil satis festinatur*. D.

VNDE AT ERIT ID?] *Erit*, glossema est, nec id vett. libri meliores habent, & versum corrumpit. *Acid.*

QVANTI POSCIT] sc. emi. & alterum, *tanti*, πλεονάζει: L. Grut. pro *istanc* leg. *illam*: ob trochaicum versum. Desit tunc quidem pes: sed deesse mâlo, quàm nothos supponi tibicines: & possint alioqui aut sustineri elisionib. aut dividi syllabis.

MELIVS SANVS SIS] melius tibi consulueris, si sanus sis. *L.*

CVM PRÆDA VT RECIPIAS] Hanc lectionem probat ac defendit *Palm. Spic.* p. 82. contra nugas (ut ait) Lambini. Item *Schoppius* in Suspect. l. 3: XI. Nam, *Recipias* absolutè dictum: pro, Recipias te domum cum prædâ sive amicâ meâ, quam patri eripies. ita Bacchid. *rursum in portum recipimus*. V. N. Asin. 2: 3. ad illud: *quassanti capite incedit*. At verò Douza F. l. *cum prædâ me ut recip.* Q. d. da operam, ut, cum amicâ meâ, quæ amissa est, me quoq; qui jam perditus & nullus sum, recipias & recuperes. Sic paulò antè: *vale & vince & me serva*. Gruterus versum totum cum MSS. ita rescribit: *Domi maneto me*. CH. *ergò abi tum face cum prædâ recipias*. Dicit enim, fac ut quamprimum redeas huc cum prædâ. Ter. Phorm. *Ad portum quoad se recipiat frater*. Trin. act. 4: 3. *Recipe te, & recurre petere re recenti*. Nec aliter ferè Asin. 2: 1. *Quin ad ingenium versutum te recipis tuum*, &c. Hæc Grut.

ACTUS TERTII SCENA I.

LYSIMACHUS, PASICOMPSA.

MICE amico operam dedi. vicinus quod rogavit,
Hoc emi mercimonium. mea es tu: sequere sanè:
Ne plora: nimis stultè facis, oculos corrumpis tales.
Quid est tibi? quid? quod rideas magis est, quàm ut lamentere.
PA. Ambo ecastor, mi senex, eloquere. LY. exquire quid vis.

PA. Cur emeris me? LY. tene ego? ut quod imperetur facias:
Item quod tu mihi imperes ego faciam. PA. facere certum est,
Pro copiâ & sapientiâ, quæ te velle arbitrabor.
LY. Laboriosè nihil tibi quicquam operis imperabo.
PA. Namque edepol equidem, mi senex, non didici bajulare.
Nec pecua ruri pascere, neque pueros nutricare.
„ *LY. BONA SI esse vis, bene erit tibi. PA. tum pol ego perii misera.*
LY. Quî? PA. quia illîc unde advecta huc sum, malis bene esse solitum'st:
Nec mos meu'st ut prædicem quod ego omnes scire credam.
LY. Oratio edepol pluris est hujus, quàm quanti hæc emta est:
Quasi dicas nullam mulierem bonam esse. PA. haud equidem dico.
LY. Rogare hoc unum te volo. PA. roganti respondebo.
LY. Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse? PA. Pasicompsa.
LY. Ex formâ nomen inditum est. sed quid ais, Pasicompsa?
Possin' tu, si usus venerit, subtegmen tenue nere?
PA. Possim. LY. si tenue scis, scio te uberius posse nere.
PA. De lanificio neminem metuo, unâ ætate quæ sit.
LY. Bonam hercle te & frugi arbitror, maturâ jam inde ætate,
Quoniam scis facere officium tuum, mulier. PA. pol docta didici.
Operam accusari non sinam meam. LY. hem istæc hercle res est.
Quin etiam tibi ancillam dabo natam annos sexaginta
Peculiarem. PA. mi senex, tam vetulam? LY. generis Græci est.
Eam si curabis, perbona est, tondetur nimium scitè.
PA. Honoris caussâ quicquid est quod dabitur, gratum habebo.
LY. Nunc, mulier, ne tu frustra sis, mea non es, ne arbitrêre.
PA. Dic igitur quæso cuja sum? LY. tuo hero redemta es rursum.
Ego redemi te, ille me oravit. PA. animus rediit mihi,
Si mecum servatur fides. LY. bono animo es, liberabit
Ille te homo, ita edepol deperit te, atque hodie primùm vidit.
PA. Ecastor jam biennium est, cùm mecum rem cœpit habere:
Nunc, quando amicum te scio esse illius, indicabo.
LY. Quid ais tu? jam biennium est, cùm tecum habet rem? PA. certò.
Et inter nos conjuravimus, ego cum illo, & ille mecum.
Ego cum viro, & ille cum muliere: nisi cum illo, aut ille mecum,
Neuter stupri caussâ caput limaret. LY. dii immortales,
Etiam cum uxore non cubet? PA. amabo, an maritus ille est?
Neque est, neque erit. LY. nolim quidem. PA. homo hercle perjuravit.
Nullum adolescentulum plus amo. LY. puer est ille quidem, stulta.

Nam

Nam illi quidem haud sanè diu est, cùm dentes exciderunt.
PA. Quid, dentes? LY. nihil est, sequere sis huc me. diem unum oravit
Ut apud me perhiberem sibi locum, ideo quia uxor ruri est.

VERSUS hujus Sc. sunt tetram. catal. Hipponactei. *Cam.*

OPERAM DEDI: VIC.] Distinguendum: *Amicè am. op. dedi, vicinus q. rog.* Casinâ: *Quam istanc operam à me impetres quod postulas.* Frustra abhorrent locutionem: *Dedi operam quod rogavi.* Acidal.

OCUL. CORR. TALES] dictum, sicut illud Ausonii: *Et quicquid vocum bellua talis habet*: Grut.

QUID EST TIBI?] *Grut.* leg. cum Venetâ Aldi: *Quin tibi quidem quod rideas.* aut sanè cum MS. uno: *Quid? tibi quidem quod rideas.*

MALIS BENE ESSE SOLITUM EST] i. malæ mulieres benè rem suam gerere solitæ sunt: L. At *Palmerius*, Risum, *inquit*, captat Plautus ambiguitate vocum. Nam, *malis*, valet, *maxillis*: & *esse*, edere. Solitum est autem maxillis edere.

SUBTEGMEN] ita edit. Cam. & vett. cod. Sed MSS. Cam. & Lamb. agnoscunt *subtemen*. Fr. Iunius in Notis ad Tertull. de Pallio; Aliud, inquit, *Subtegmen* est, aliud *Subtemen*. Nam *Subtegmen*, sive (ut Augustinus in Grammaticâ legit) *Subtegimen*, est interior pannus, quo vestis suffulta est commoditatis aut ornatûs ergò: *Subtemen* verò pars est interior panni, velamentum, ἡ ἔνδον ἐπιπολὴ, quæ stamini subest; ut *trama*, ἡ ἔξωθεν ἐπιπολὴ, superior pars, quæ trameat stamen: diciturq; ut *tela*, à texendo *temen*. Hinc, quod subtexitur, *Subtemen* dictum. Varronis itaq; locus lib. 4. de L. L. sic emendandus: *Stamen à stando, quòd eo stat omne in telâ velamentum* (exterius puta corium, ut ita dicam, & interius panni, ἥ τε ἔξωθεν ἢ ἡ ἔνδοθεν ἐπιπολὴ:) *Subtemen, quòd subit stamini: Trama, quòd trameat. Phrygius, id genus vestimenti* &c. est enim *Tutulus* Fulgentio, quem *Phrygium amictum.* Virgil. dixit 3. Æn. &c.

DE LANIFICIO NEMINEM METUO &c.] quantum ad lanificii laudem attinet, nemini mulieri concesserim, quæ quidem sit ætate quâ ego sum, hoc est, puella. quandoquidem certum est, grandiores natu artis ejusce opificio junioribus præstare, *- ut quibus, usu Assiduo, ipsa ætas longa, magistra fuit.* D.

MATURA IAM INDE ÆTATE] Lips. l. *indu*, pro, *in*, antiquè.

PA. POL DOCTA DIDICI] *D. F.* legit, *pol à doctâ didici.*

PECULIAREM] quæ erit in tuo peculio. *L.*

GENERIS GRÆCI EST] Ad oves Tarentinas allusum, quæ tectæ & pellitæ pascebantur, ob lanæ vellerisq; præstantiam: ut notat Turneb. lib. 7: 15. ex Varrone. *Palmerius*, Quam Italiæ, *inquit*, partem Græci ipsi *magnam Græciam* appellabant, eam Itali, *parvam Græciam.* Iam ergò Plautus in palliatâ, tanquam si togata sit, loquatur: quod solet. In Italiâ autem lana Tarentina primæ notæ est: & oves illæ *Græcæ* appellantur. Legendum autem: *Quin etiam tibi eccillam dabo n. a. s. pecul. PA. mi s. t. v. LY. generis Graii est.* Camerarius, amor & cor Musarum, *ancillam* edidit. Sed quid hoc est, *ancillam dare, quæ generis Graii sit, & tondeatur.* quin ille tanquam de ove loquitur: & eæ propriè *peculiares.* Nam *peculiaris* à *pecu*: ac *pecus* oves maximè: ut hoc cum dicimus, *pecus*, neq; addimus, oves accipiendæ sint. *Meursius*, de lanificio, *inquit*, hîc sermo: & cur donet ei ancillam, quam benè tonderi dicat? Deinde, cur generis Græci? nam matresfamiliâs in ancillas eligebant deformes quæ essent: ut Afræ, aut Ægyptiæ. Colligimus ex Comœdiæ hujus act. 2. sc. 3. *- ego emero matri* &c. Et Trucul. act. 2: 6. Itaq;, *pithecia* aliquando vocabantur. Secùs, lenocinium facere dictitabantur. Clarè idem in verbis præcedentibus *- illâ formâ matremfamiliâs Flagitium sit, si sequatur* &c. Rescribendum ergò ex V. Cod. *Ovim tibi eccillam dabo natam an. sexag.* Ludit Lysimachus ὑπερβολικῶς in ætate. Itaq; jam convenit, quod ait, *generis Græci est.* eæ enim laudabantur. De quâ re Plin. lib. 8. c. 48. & Columella lib. 7. c. 2. *Hæc ille.* Etiam meus Carp. expressè legit, *Ovem tibi eccill.* Cæteri; *Quem tibi eccill.* ut & MS. Cam. Etiam Grut. l. *Ovim etiam tibi ancillam dabo natam annos sexaginta.* Et dignitatem, *inquit*, ei conciliat ab ætate: ponitq; certum pro incerto: ut etiam Mostell. act. 1: 2. *Qui ab hinc LX. annis occisus foret.* Nam absit ut ibidem aliquid mutem, vel putem Theu-

ropidem extremæ senectutis, aut nimis perturbatum Tranionem. Suspicor potius voluisse augere rei absurditatem numero tam grandi. Et benè *Camerarius* ad istud, *generis Graii est*, notat: proprium fuisse pecus illo nomine. Deq; eo Plin. initio lib. 8. c. 48. & Col. l. 7. 4. Eæ enim erant, quæ ob lanarum præstantiam domi ferè alebantur, non foris. Iam alicujus *ancillam*, dici *ovem*, nihil vetat; cùm eo nomine veniat Apuleio, *gallina*, Virgilio *cerva*, aliis alia animalia. interim alludi heic ad Demiphonem, non dubitat *Grut.* Deniq; *Pistoris* tentabat: *quin etiam tibi ovillam dabo.* quæ quidem vox aut proba est, aut joco ficta: cum revera de ove non loquatur, sed Demiphonem intelligat, qui Pasicompsæ peculiaris futurus erat. *ovem* autem appellat eâ formâ quâ in Bacchid. duo senes ita dicuntur. Quòd verò Palm. *peculiarem* simpliciter ovem notare scribit, caret opinor exemplo.

TVO HERO] Errat Pas. in *hero*. Intelligit enim illa Charinum. Lysimachus contrà Demiphonem. *L.*

ATQVE HODIE PRIMVM VIDIT] pro, simulatque vidit, seu statim ut vidit. Virg. *Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.* Vicissim dicebant *simul* pro simulatque. Liv. *Q. Fabio, simul primum magistratu abiit, ab C. Martio Trib. pleb. dicta dies est.* Item: *Qui simul in potestate vestra erunt, extemplo omnia in deditionem tradent.* Siberus.

NEVTER STVPRI CAVSSA CAPVT LIMARET] Vt neuter cum alio aut aliâ oscularetur. *Limare caput*, ait Turn. l. 15: 6. *Conjungere* interpretatur Nonius: sed conjungere ex eo significat, quòd qui amatores cum amicâ caput jungunt, tanquam terunt & limant sese mutuò fricando, dum osculantur. Limare Vetus Lex. *sociare* explicat: συνουσιάζειν. Lucr. l. 3. *Floriferis ut apes in saltibus omnia limant*, i. deterunt, decerpunt, depascuntur. tralatio ab iis, qui ferrum limant: ut quidem Turneb. lib. 29: 34. & Lamb. hic legendum pertendunt: non renitente etiam Gifanio: quamquam mâlit, *libant*.

PERIVRAVIT] pejeravit. Vide Advers. P. Pithœi lib. 2: 8.

PERHIBEREM] darem, præberem. Sic alibi apud nostrum: Perhibere vestem, aurum, cibum, locum. *Sib.*

ACTUS TERTII SCENA II.

DEMIPHO.

ANDEM impetravi, ut egomet me corrumperem.
Emta est amica clam uxore meâ & filio.
Certum est; antiqua recolam, & servibo mihi.
Decurso in spacio, breve quod vitæ relliquum est,
Voluptate, vino & amore delectavero.
„*Nam* HANC SE BENE *habere ætatem nimio est æquius,*
„ADOLESCENS *quum sis, te cùm est sanguis integer,*
„*Rei tuæ quærendæ convenit operam dare:*
„DEMUM IGITUR *cùm senex sis, tunc in otium*
„*Te colloces, dum potestur: id jam lucro est*
„*Quod vivis, hoc ut dico, factis persequar.*
Interea tamen huc intrò ad me invisam domum.
Uxor me expectat jamdudum esuriens domi.
Iam jurgio enicabit, si intrò rediero.

Verùm

Verùm hercle postremò utut est, non ibo tamen.
Sed hunc vicinum prius conveniam, quàm domum
Redeam. ut mihi ædeis aliquas conducat volo,
Ubi habitet istæc mulier. atque eccum it foras.

DECURSO IN SP.] *Grut.* mâlit, *Decurso jam spacio.* Ita Ter. Adelph. act. 5: 4. *Prope jam decurso spacio*: ita enim semper leg. Prisc. lib. 8. & 11. & 18. ubi alii, *excurso spacio.*

CUM SIS, TE] *Grut.* è v. edit. & altero MS. leg. *Adolescens tum sis, tum cum est sanguis integer.*

DUM POTESTUR] Acid. pedes restituit: *Te, dum potestur, coll.* Palm. l. *pota, es, Savies*: id *t.* quippe *Saviare*, pro totâ illâ re Veneris.

HOC, UT DICO, FACTIS PERSEQUAR] Sic Sall. *Dicta factis exæquanda sunt.*

HUC INTRO AD ME INVIS. D.] *D. F.* legit, *huc ad me intervisam d.* Sic Aul. 2: 2. & Stich. 1: 2.

ACTUS TERTII SCENA III.
LYSIMACHUS, DEMIPHO.

DDUCAM ego illum jam ad te, si convenero.
DE. Me dicis? LY. quid ais, Demipho? DE. est mulier domi?
LY. Quid censes? DE. quid si visam? LY. quid properas? mane.
DE. Quid faciam? LY. quod opus est facto, facito ut cogites.
DE. Quid cogitem? equidem hercle opus hoc facto existimo
Ut illuc introeam, LY. itáne verò vervex intrò eas?
DE. Quid aliud faciam? LY. prius hoc ausculta, atq; ades.
Prius etiam est, quod te facere æquum censeo.
Nam nunc si illò introieris, amplecti voles,
Confabulari atque osculari. DE. tu quidem
Meum animum gestas, scis quid acturus siem.
LY. Perversè facies. DE. quod ne ames? LY. tanto minus.
Iam plenus ætatis animaq; fœtidâ,
Senex hircosus, tu osculere mulierem?
Uti ne adveniens vomitum excutias mulieri?
DE. Scio pol te amare, quum istæc præmonstras mihi.
Quid si igitur unum, factum hoc si censes, coquum
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hîc usq; ad vesperum? LY. hem istuc censeo.
Nunc tu sapienter loquere atque amatoriè.
DE. Quid stamus? quin ergo imus? atq; obsonium
Curamus, pulchrè ut simus? LY. equidem te sequor.
Atque hercule invenies tu locum illi, si sapis.
Nullum hercle, præter hunc, diem illa apud me erit:
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit,
Ne illam hîc offendat. DE. res parata est, sequere me.

ADDUCAM EGO ILLUM] Demiphonem intelligit Lysimachus; sed Pasicompsa Charinum.

ME DICIS] Mira decóri observatio. *Grut.* è MS. uno, & vett. edit. l. *Me dicit.* ut sit conjectantis.

VERVEX] homo ad Venerem inepte, ut aries castratus est. *L.*

AUSCULTA ATQ.] *Grut.* suspicatur: *ausculta atq. adis.* i. priusquam adeas puellam. *atq.*, est, *quàm.* Vide Non.

QUODNE AMES?] pervorsené facit is, qui, quod amat, id osculetur & amplectatur? *L.*

JAM PLENUS ÆTATIS, ANIMAQ. FOETIDA] Nonius leg. *Jejunitatis plenus animâ fœtidâ.* P. Vict. lib. 4: 2. Fœtorem quendam animæ, qui non vitio aliquo oris provenit, sed in omnibus ferè est, qui nihil gustarunt, Græci significare volentes, νῆστιν ὄζειν, quasi *jejunium olere*, dicebant. Cæcilius: *Quæ mihi, ubi domum adveni, adsedit; extempló savium dat jejunâ animâ.*

UTINE ADV. VOMITUM EXCUTIAS M.] Cujus rei gratiâ mulierem osculeris? An ut adveniens tuo fœtore ad vomitum adigas? *L.*

QUID SI IGITUR UNUM &c.] i. si unum aliquem coquum, si hoc factum placet, arripiamus: *Cam.* At Palm. l. *Quid igitur si hoc bonũ factũ censes.* Erat formula hujus rei usitata, BONUM FACTUM: & in edictis adscribebatur. Ideò respondet etiam tanquam in Senatûs consulto Lysimachus. Eleganter, *ait J. Gul.* sed fortasse melius ita: *Quid si igitur unum faciam? hoc si censes, co.* ut alludat ad superiùs à se dicta Demipho, *Quid aliud faciam?* (Nostri: Wie wann ich Eins thet vnd bestellet ein Koch?) Posset hoc, *inquit Gruterus*, consistere, & liberari ab emendationibus aliorũ, si distingueretur hoc modo: *Quid si igitur (unum factum hoc si censes) coquũ* &c. Et *Unum factum*, pro *factum*, eâ dicitur ratione, quâ *Bonum factum.* nec aliter ferè Aul. act. 2: 7. - *cura maxima est, Nisi unum hoc faciam*, &c. Acidal. distinguit: *Quid si ig. unum faciam hoc? si censes coq.* Et, *faciam*, quidem apertè lib. vett. Jam, *unum hoc.* Ter. Ad. act. 2: 2. *SY. Labascit. unum hoc habeo: vide si satis placet.* Bacch. *Magis unum in mente est mihi* &c. Casinâ: *mane: unum venit in mentem modò.* Men. act. 4: 2. *Nihil. eq. paveo: nisi unum, palla pallorem incutit.* Suprà: *Unum q. hercle jam scio, periisse me.* Terent. Heaut. *Magis etiam unum instare, ut h. conficerentur nuptiæ.*

PULCRE UT SIMUS] V. N. Menæch. act. 3: 2.

ACTUS TERTII SCENA IV.

CHARINUS, EUTYCHUS.

SUMNE ego homo miser, qui nusquam bene queo quiescere?
Si domi sum, foris est animus: sin foris sum, animus domi est,
Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium,
Ni oculos lacrimæ defendant, jam ardeat credo caput:
Spem teneo, salutem amisi: redeat an non, nescio.
Si opprimit pater, quod dixit, exulatum abiit salus:
Sin sodalis, quod promisit, fecit, non abiit salus.
Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus,
Jam à portu rediisse potuit. id illi vitium maximum'st,
Quòd nimis tardus est advorsum mei animi sententiam.
Sed isne est, quem currentem video? ipsus est, ibo obviam.
Divûm atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus,

Spem

Spem speratam cum obtulisti hanc mihi, tibi grates ago.
Nunquid restat? eheu disperii! vultus neutiquam hujus placet:
Tristis incedit, pectus ardet, hæreo, quassat caput.
Eutyche. EV. heu, Charine. CH. priusquam recipias anhelitum,
Uno verbo eloquere: Ubi ego sum? hîc, an apud mortuos?
EV. Neque apud mortuos, neque hic es. CH. salvus sum, immortalitas
Mihi data est? hic emit illam, pulchrè os sublevit patri.
Impetrabilior qui vivit nullus est. dic obsecro,
Si neq; hîc, neq; Acherunti sum, ubi sum? EV. nusquam gentium.
CH. Disperii, illæc interemit me modò hîc oratio.
ODIOSA EST ORATIO, cùm rem agas, longinquum loqui.
Quicquid ad est, capita rerum perveni. EV. primum omnium
Periimus. CH. quin tu illud potius nuncias, quod nescio.
EV. Mulier est alienata abs te. CH. Eutyche, capital facis.
EV. Qui? CH. quia æqualem & sodalem civem liberum enicas.
EV. Ne dii sirint. CH. demisisti gladium in jugulum, jam cadam.
EV. Quæso hercle, animum ne desponde. CH. nullus est, quem despondeam.
Loquere porrò aliam malam rem. cui est emta? EV. nescio.
Jam addicta atq; abducta erat, cùm ad portum venio. CH. væ mihi,
Montes tu quidem mali in me ardentes jamdudum jacis.
Perge, excrucia carnifex, quandoquidem occœpisti semel.
EV. Nec tibi istuc magis est dividiæ, quàm mihi hodie fuit.
CH. Dic, quis emit? EV. nescio hercle. CH. hem istuccine est operam dare
Bonum sodalem? EV. quid me facere vis? CH. idem, quod me vides,
Ut pereas. quin percontatu's, hominis quæ facies foret,
Qui illam emisset, eo si pacto posset indagarier
Mulier? EV. heu me miserum! CH. flere omitte, istuc quod nunc agis.
EV. Quid ego feci? CH. perdidisti me & fidem mecum tuam.
EV. Dii sciunt, culpam meam istanc non esse ullam. CH. euge papæ.
Deos absentes testes memoras. qui ego istuc credam tibi?
Quia tibi in manu est, quod credas: ego quod dicam, id mihi in manu est.
CH. Istâc de re argutus es, ut par pari respondeas.
Ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas te os sublinere meo patri. egomet credidi

Homini docto rem mandare. is lapidi mando maximo.
EV. Quid ego facerem? CH. quid faceres? men' rogas? requireres,
Rogitares, quis esset, aut unde esset, quâ prosapiâ,
Civis ne esset, an peregrinus. EV. civem esse ajebant Atticum.
CH. Ubi habitaret, invenires saltem, si nomen nequis.
EV. Nemo ajebat scire. CH. at saltem hominis faciem exquireres.
EV. Feci. CH. quâ formâ ergo esse ajebant? ego dicam tibi:
Canum, varum, ventriosum, bucculentum, breviculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, pansam aliquantulum.
CH. Non hominem mihi, sed thesaurum nescio quem memoras mali.
Nunquid est, quod dicas aliud de illo? EV. tantum quod sciam.
CH. Edepol næ ille oblongis mâlis dedit mihi magnum malum.
Non possum durare, certum est exulatum hinc ire me.
Sed quam capiam civitatem, cogito potissimum:
Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretam, Cyprum,
Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, Bœotiam.
EV. Cur istuc ceptas consilium? CH. quia enim afflictat me amor.
EV. Quid tu ais? quid cùm illuc, quò nunc ire paritas, veneris?
Si ibi amare fortè occipias, atq; item ejus sit inopia,
Jam inde porrò aufugies? deinde item illinc, si item evenerit:
Quis modus tibi exilio tandem eveniet? qui finis fugæ?
Quæ patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
Cedò si hâc urbe abis, amorem te hîc relicturum putas?
Si id fore ita, si ita animo acceptum est certum, id pro certo si habes,
Quanto te satius est rus aliquò abire, ibi esse, ibi vivere.
Adeò dum illius te cupiditas atq; amor missum facit?
CH. Jam dixisti? EV. dixi. CH. frustra dixti, hoc mihi certissimum est.
Eo domum, patrem atq; matrem ut meos salutem, postea
Clam patrem patriâ hac effugiam, aut aliquid capiam consilii.
EV. Ut corripuit se repentè, atq; abiit! heu misero mihi!
Si ille abierit, meâ factum omnes dicent esse ignaviâ.
Certum est præconum jubere jam quantum est conducier,
Qui illam investigent, qui inveniant. pòst ad Prætorem illico
Ibo, orabo ut conquisitores det mihi in vicis omnibus.
Nam mihi nihil reliqui quicquam aliud jam esse intelligo.

VERSUS

VERSUS sunt tetram. catal. trochaici. *Cam.* SI OPPRIMIT PATER] si occupat id facere, quod dixit: *vel sic*: si pater me opprimit alienando Pasicompsam, perii: *L.* Palmerius: *Si opprimit pater nos, vixid: exulatum abiit salus. Vixid*, pro, *vixi*, i. perii. *Gruterus* leg. *Si opprimit pater (quod ei sit) exulatum abiit salus.* ut mortem ei imprecetur. EXULATUM] MS. pr. *exsolatum.* sec. *exsulatum*, inserto *s*.

PEDIBUS ESSET] Palm. *isset.* Ne pr. in *podagrosis* produxisse videatur Plautus, Acid. ita l. *Sed tandem jam si p. p. e. Eutychus, A port.* QUÆ SPECTATRIX &c.] *Fortuna* ab antiquis censebatur *Spectatrix* atq; *Hera hominum.* Inde illud Ennii apud Cic. 1. Off. *Vosne velit an me regnare Hera.* infrà, 5: 2. Turn. l. 7: 15. Atq; hanc *Heram*, quam & *Δέσποιναν* Græci vocant, tradit Pausan. in Arcadicis, apud eas gentes maximo honori fuisse. Ptolemæus autem Fortunæ partem *Heram* appellavit: Catullus deos omnes, *Heros*, Carm. 64. *Hostia cælestes pacificasset Heros.* Ibid. *Quam temerè invitis suscipiatur Heris.* Videatur *H. Columna* ad libr. V. & VIII. Annal. Ennii. Qui quidem Auctor nusquam inventus mihi, repertus est in Bibliothecâ *J. Rosini* Theol. Naumburg.

NUNQUID RESTAT?] Num quid reliquum est quod sperem? *L.*

PECTUS ARDET] Verba inconstantis & pænè amentis exspectatione adolescentis sunt. Itaq; cùm videret tristem advenire Eutychum, *pectus ardet*, ait: hoc est, discrucior animi maximo angore. Nam in summo dolore hanc formulam usitatam docet Cicero his Poetæ verbis; *Nunc demum mi animus ardet.* quibus è contrario respondere censet illa gestientis lætitiâ, *Tantâ lætitiâ auctus sum, ut mihi non constem*: J. Gul. At Palm. l. *pectus sarret*: pro, *sarrit.* quòd enim digitis tanquam sarriret pectus, ita dicit. Sic Mil. 2: 2. *Pectus digitis pultat: cor credo evocaturus est foràs.* IMPETRABILIOR] *Impetrabilis*, qui aliquid impetrare potest. Apage Lamb. *impenetrabilior.* CUM REM AGAS] cùm res agatur, *vel*, cùm rem agere debeas: *L.* Acidal. l. *eum rem aveas.*

AD CAPITA RERUM PERVENI] dic summatim: *L.* CAPITAL FACIS] V.N. Mostell. act. 2; 2. NULLUS EST] quia exanimis & mortuus sum: *L.*

LOQUERE PORRO &c.] ita MSS. Cam. & Brix. sed Ald. & Pap. & Carp. legunt, *Loquere porrò aliam rem, malùm, cui est empta?* Nam, *Malùm*, notum est indignabundos dixisse: ut contrà pacatos, *Bonùm.* quod observat Meurs. ex Apul. Miles. 10. *Siscitatus denique, quid (bonùm) rideret familia: cognito quod res erat, ipse quoq; per idem prospiciens foramen, delectatur eximiè.* Palm. l. *Loquere porrò alia. quoi, malùm, est emta?* Et fuit, *inquit*, cum suspicaret verum esse: *Loquere porrò, Aliensis. Alia* enim flumen, & *Aliensis clades* perniciosa Romanis fuerunt: unde ominosa & exitiosa dicebantur: ut à *Cannis, Cannenses*, qui fugaces essent. *Gruterus* ad scripturam MS. leg. *EV. Loquere alia. CH. i in malam rem: cui est* &c. ut Eutychus eum apprehenderit brachio: ipse verò Charinus excusserit. Res ex gestu pendet. JAM ADDICTA ATQ. ABDUCTA ERAT] Non tantùm damnati in judicio sed etiam venales addicuntur primum in emtione; deinde abducuntur: *J. Gul.* V. N. Pœn. 3: 3. MONTES T. Q. MALI IN ME ARDENTES I. JACIS] videtur allusum ad genus tormenti, cùm ferventi pice instillata corpora hominum urebantur. Lucret. *Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ*, Plautus, Capt. 3: 4. *te Atra pix agitet apud carnificem tuoq; capiti illuceat* Vel allusum est ad tedas ardentes: de quo cruciatu Eusebius: ut notat *D. F.* & Jac. Dalech. ad Plin. l. 14: 20. V. N. Most. 2: 1. & Brod. Miscell. l. 2: 10.

DIVIDIÆ] dolori, tædio. *L.* QUIN PERC.] cur non percontatus es? *L.*

ISTUC QUOD NUNC AGIS] sc. age: ut sis miser. Malè precatur Eutycho: quasi ab eo sit desertus ac proditus. *L. D.* ISTANC] *D. F.* legit, *istic*, i. in istâ re.

QUIA TIBI IN MANU EST] quia licet tibi credere, quod libet. *L.* Gruterus versus ita disponit: *Quia tibi in manu est quod credas: ego quod dicam id mihi meâ in manu est. CH. De istâc re argutus* &c. Ita in vett. edd. nec abeunt MSS.

LAPIDI M. MAXIMO] i. homini stolidissimo. CH. QUID FAC.] *Grut.* è MS. *CH. quid tu faceres, men' rogas?* QUA FORMA ERGO] Ingeniosè Camerarius interseruit *ergò.* sed tamen non est in MS. mâlimq; ego transponi sic: *quâ formâ esse, ajebant ergò? EV. ego* &c. Sic enim & versus integrior erit, & videri queat excidisse ob similitudinem, quæ ei cum *ego.* Grut.

THESAURUM M. MALI] Nonius: *Thesaurus etiam pessimæ rei copia dici potest.* Sic Euripides Jone, *θησαυρὸν κακῶν* dixit. Propertius lib. 2. etiam *examen stuprorum.* sic Lucan. 2. *tantóne novorum Proventu scelerum.* Nam & *proventum malarum rerum* dici veteres voluisse, Nonius annotavit. Vide *C. Rittersh.* ad Gunther. Et notas, suprà act. 1: 2.

NE ILLE] *Ne*, Interjectio affirmantis est: *L.* MEGARA] Græcorum more dixit in numero multitudinis, Μέγαρα: *L.*

CHALCIDEM] quæ in Eubœâ: *L.* SICYONEM] in Peloponneso: *L.*

CNIDUM] in Cariâ: *L.* ZACYNTHUM] insulam in mari Jonio unam ex Echinadibus. *L.*

SI ID FORE] Ald. cod. & Brix. *Si id fortè ita sat animo acceptum est; certum id profectò si habes.* Idq; haud parùm rectius putat *Grut.* Cæteri: *Si id fortè ita sat animo acceptum est, certum id pro certo si habes.* Etiam Acidal. insulsam istam, ut ait, βαττολογίαν ita corrigit: *Si id fore ita, sat animo acceptum est certò: id pro certo si habes*, &c.

PRÆCONUM JUBERE &c.] Stat sententia, quotquot sunt præcones, συνάγεσθαι & in unum cogi. Ad conquirendas autem res amissas præconibus olim utebantur: *Briss.* Et illustrat his versibus disputationem suam; *Furtum per lancem, & licium conceptum*, P. Pithœus Advers. lib. 1. c. 2. quæ ibi legere operæ pretium est. ut & apud Gell. l. 11. c. 18. & lib. 16. c. 10. item *Marq. Freher.* l. 2. c. 20. Parergon. *Pretium* autem *indicii* Græcis μήνυτρον dicitur. At verò pro, *præconum*, J. Gul. è vett. cod. leg. *præconium*, gignendi casû: quomodo & Cic. in membranis pro P. Quinctio: *Tollitur ab atriis Liciniis, atq; à præconium consessû in Galliam Nævius.*

NIHIL RELIQUI] Legerim: *mihi nihil relictum*, ut est in vett. edit. aut, *relicti*, ut in MSS. aut sanè, *reliquum*: sed medium perplacet. *Grut.*

ACTUS QUARTI SCENA I.

DORIPPA mulier. SYRA anus.

QUONIAM à viro ad me rus advenit nuncius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum,
Reveni, ut illum persequar, qui me fugit:
Sed anum non video consequi nostram Syram.
Atque eccam incedit tandem. quin is ocyus?
SY. Nequeo mecastor, tantum hoc oneris est, quod fero.
DO. Quid oneris? SY. annos octoginta & quatuor:
Et eodem accedit servitus, sudor, sitis:
Simul hæc, quæ porto, deprimunt. DO. aliquid cedo
Quî hanc vicini nostri aram augeam, Syra.
SY. Da sanè hanc virgam lauri. DO. abi tu intrò. SY. eo.
DO. Apollo quæso te, ut des pacem propitius,
Salutem & sanitatem nostræ familiæ,
Meoq; ut parcas gnato pace propitius.
SY. Disperii, perii misera, væ miseræ mihi!
DO. Satin' tu sana es obsecro, quid ejulas?
SY. Dorippa mea, Dorippa. DO. quid clamas obsecro?
SY. Nescio quæ est mulier intus hic in ædibus.
DO. Quid? mulier? SY. mulier meretrix. DO. verón' serio?
SY. Nimium scis sapere, ruri quæ non manseris:
Quamvis insipiens poterat persentiscere
Illam esse amicam tui viri bellissimi.

DO. Credo

DO. Credo mecastor. SY. i hàc mecum, ut videas simul
Tuam Alcumenam pellicem, Iuno mea.
DO. Ecastor verò istuc eo quantum potest.

VERSUS sunt trim. jambici acatalectici. ejusdemq; modi deinceps omnes usq; ad hunc: *Limen superum inferumq; s.* unde deinceps omnes reliqui sunt tetram. catal. trochaici. *Cam.*

FECI EGO INGENIUM MEUM] morem gessi ingenio meo. *L.*

ONERIS] V. N. Menæch. act. 5: 2.

SIMUL HÆC, Q.] i. onera, sarcinæ. *L.*

APOLLO] προστατήριος Apollo, vel ἀγυιεὺς significatur: cujus statuam consecratam ante ædes ponebant: *Turnebus* lib. 7. c. 15. V. tamen N. Bacch. act. 2: 1.

VERON' SERIO?] Acid. *DO. veron'? SY. seriò. Nim.*

QUAMVIS INSIP.] quivis quantumvis insipiens. *L.*

TUAM ALCUMENAM PELLICEM] Ut Alcumena Amphitruonis uxor, cum qua rem habuit Iuppiter, Iunonis fuit pellex; sic hæc Pasicompsa pellex est Dorippæ: *L.* Budæus: *Pellex* est, quæ cum eo consuevit, qui uxorem habet: *Pellaca*, quæ cum cælibe.

ACTUS QUARTI SCENA II.

LYSIMACHUS.

PARUMNE est hoc malæ rei quod amat Demipho,
Ni sumptuosus insuper etiam siet?
Decem vocasset si ad cœnam summos viros,
Nimium obsonavit. sed coquos, quasi in mari
Solet hortator remiges hortarier,
Ita hortabatur. egomet conduxi coquum.
Sed eum demiror non venire ut jusseram.
Sed qui hinc nam à nobis exit? aperitur foris.

HORTATOR] κελευστής: *L.* Vide Not. Asin. act. 3: 1.

ACTUS QUARTI SCENA III.

DORIPPA *mulier.* LYSIMACHUS *vir.*

MISERIOR mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali viro quæ nupserim. heu misera mihi!
Hem cui te, & tu quæ habeas, commendes viro
Hem cui decem talenta dotis detuli,
Hæc ut viderem, ut ferrem has contumelias!
LY. Perii hercle, rure jam rediit uxor mea:
Vidisse eam credo mulierem in ædibus.
Sed quæ loquatur, exaudire hinc non queo.
Accedam propius. DO. væ miseræ mihi! LY. immò mihi.

DO. Disperii. LY. ego quidem hercle oppidò perii miser.
Vidit. ut omnes te Demipho di perduint!
DO. Pol hoc est, ire quòd rus meus vir noluit.
LY. Quid nunc ego faciam, nisi ut adeam, atque alloquar?
Iubet salvere suus vir uxorem suam.
Urbani fiunt rustici. DO. pudicius
Faciunt illi, quàm qui non fiunt rustici.
LY. Nunquid delinquunt rustici? DO. ecastor minus
Quàm urbani, & multò minus malum quærunt sibi.
LY. Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi.
DO. Quia illa mulier intus est. LY. vidistine eam?
DO. Vidi. LY. cuia ea sit, rogitas? DO. resciscam tamen.
Cupio hercle scire. sed tu me tentas sciens.
LY. Vin' dicam cuia est illa? illa edepol. væ mihi,
Nescio quid dicam. DO. hæres? LY. haud vidi magis.
DO. Quin dicis? LY. quin si liceat. DO. dictum oportuit.
LY. Non possum, ita instas, urges quasi pro noxio.
DO. Scio innoxius. LY. audacter quamvis dicito.
DO. Dic igitur. LY. ego dicam. DO. atqui dicundum est tamen.
LY. Illa est. num etiam vis nomen dicam? DO. nihil agis.
Manifestò teneo, in noxiâ es. LY. quâ noxiâ?
Ista quidem illa est. DO. quæ illa est? LY. illa. DO. iò illa.
LY. Iam si nihil usus esset, jam non dicerem.
DO. Non tu scis quæ sit illa? LY. immò etiam scio.
De istâc sum judex captus. DO. captus? jam scio.
Nunc tu in consilium illam advocavisti tibi.
LY. Immò sequestro mihi data est. DO. intelligo.
LY. Nihil hercle istius quicquam est. DO. numerò purgitas.
LY. Nimium negotii reperi. enimverò hæreo.

DOTIS DETULI] V. N. Persâ act. 3. sc. 1. VIDIT] Pasicompsam.

IUBET SALVERE SUUS VIR UXOREM SUAM] *J. Cæs. Scalig.* lib. 6. c. 129. de Caus. Lat. ling. Hunc dicendi modum temerè nimis inusitatum appellarunt; quum etiam *Plautus, qui Romanæ linguæ lex quædam fuit*: etiam *Terentius, qui veteris novique Latii lima quædam, habitus est*, ita & scripserint, & scripta totius urbis judicio approbarint, &c. Cicero pro Sylla: *Sylla, si sibi suus pudor & dignitas non prodesset, nullum auxilium requisivit.* Videas ibid. longè plurima.

URBANI FIUNT RUSTICI] Hoc propter uxorem dicit, quæ ex urbe rus ierat, & ita ex urbanâ facta erat quasi rustica. *L.*

ILLI] qui fiunt rustici? ut ego. *L.*

QUI NON FIUNT] ut tu. *L.*

NUNQUID DELINQUUNT RUSTICI?] Videtur legend. *An non delinquunt rustici?* hæc certè sententia est. *L.*

QUÆRUNT] contrahunt: *L.*

QUIA ILL.] Ita MS. Cam. & v. codd. Sed J. Gul. l. *Cujâ illa m. i. est?* Interrogat enim, *inquit*, non reddit rationem. V. N, Rud. 2. 3. quod & *Meurs.* posteà conjecit: addens insuper,

Mulier-in-

Mulier-intus, pro, ea quæ intùs est. ut Amph. *intus-pateram efferto foràs.* V. N.

DO. RESCISCAM TAM.] *Pistoris* ita refingit: *DO. resciscam tamen. LY. Cupio hercle: scin' an tu me tentas sciens? vin' dicam* &c. Cupio hercle te resciscere omnem rem: quia adeo te scire puto: & me tentas tantùm. Et mox ad priora perturbatus relabitur; *vin' dicam, cuja sit illa?* Si Dorippæ relinquantur, languent. accedit, quòd fæmina *per Herculem juret*, quod prodigii instar *Palmerius* etiam habuit Spicil. p. 93.

CUIA EST ILLA? ILLA ED.] exorsus dicere, cuja sit illa mulier Lysimachus, metu impeditus hæret: *L.* Ita autem legit & MS. Cam. cæteri tamen V.C. τὸ *illa*, non geminant. *Meursius* Personas ita constituit: *LY. Vin' dicam quoia est illa? DO. edepol. LY. væ mihi, Nesc. q.d.* Sed, pace ingeniosissimi juvenis, vulgatum mihi videtur Plautinius. Similes paventium hæsitationes in hoc Poëtâ alibi plures. *Grut.* hortatu MSS. adiicit, ac distinguit: *Vin' dicam cuja est? illa illa edepol.* Sic Trin. act. 4: 2. *Quod est ei nomen? SY. quod edepol homini probo. CH. Lubet audire. SY. illi edepol, illi illi. væ misero mihi.*

QUIN, SI LICEAT] immò verò, si per te liceat, dicam: *L.*

INNOXIUS] sc. es. ILLA EST &c.] Exprimit orationem hominis sibi timentis & in flagitio deprehensi. *L.*

MANIFESTO TENEO, IN NOXIA ES] *D. F.* mâlit: *Man. teneo in noxiâ.* sc. te. ut Cas. *Manifestò teneo in noxiâ inimicos meos.*

DO. IO ILLA] Editio Cam, *DO. jobia.*

DE ISTAC S.] *Grut.* cum vett. edit. & MS. Cam. leg. *De istâc sum judex captus. DO. judex? jam scio. Huc tu* &c.

NUNC TU IN CONSILIUM ISTAM ADVOCASTI TIBI] Facetè scriptum, ex consuetudine antiquâ. Nam qui judex olim captus vel datus erat, is sibi qui in consilio essent, amicos advocabat: ut verius & melius de re cognosceret & judicaret: (*Vide Cic. Verr. 4.*) iique subselliis iisdem considebant: ut & in tribunali, qui à magistratibus advocabantur: Cic. 1. de Orat. Est autem sermo irrisionis amaræ plenus. Turnebus lib. 7: 15.

SEQUESTRO MIHI DATA EST] *Sequester* dicitur, apud quem plures rem, de quâ controversiâ est, deponunt. Græcis ὁ μέσος & μεσέγγυος, i. *interventor.* Vocabulum à *sequendo* factum est: quod ejus, qui electus sit, utraq; pars fidem sequatur. Sed quod apud *sequestrum* depositum erat, *sequestrò positum* per adverbium dicebant. Agell. lib. 20: 11. Isid. 10. Vide *Connan.* Com. de Iure Civ. l. 7. num. 6. c. 4. & inprimis *Andr. Cludii* Tract. De Iure Sequestrat. V. & N. Trucul. 2: 2. Rævard. ad L. XII. tabb. c. 6. hinc etiam probat, *Homines quoq; apud sequestres deponi potuisse*; sed & Iudicibus olim datos fuisse. Quæ autem res mobilis apud sequestrem non posita fuerit, eam in æde sive fano custoditam esse.

NUMERO] nimium citò. V. N. Mil. sc. extremâ.

ACTUS QUARTI SCENA IV.

COQUUS, LYSIMACHUS, DORIPPA, SYRA.

GITE, ite actutum, nam mihi amatori seni
Coquenda'st cœna, atq; equidem cùm recogito,
Nobis coquenda est, non cui conducti sumus.
„ *Nam* QUI AMAT, QUOD AMAT, *si id habet, id habet pro cibo:*
Videre, amplectier, oscularier, alloqui.
Sed nos confido onustos redituros domum,
Ite hàc, sed eccum qui nos conduxit, senex.

LY. Ecce

LY. Ecce autem, perii! coquus adest. CO. advenimus.
LY. Abi. CO. quid? abeam? LY. st, abi. CO. abeámne? LY. abi.
CO. Non estis cœnaturi? LY. jam saturi sumus.
Sed interii! DO. quid ais tu? etiámne hæc illi tibi
Jusserunt ferri, quos inter judex datus?
CO. Haccine tua est amica, quam dudum mihi
Te amare dixti, cùm obsonabas? LY. non taces?
CO. Satis scitum filum mulieris: verùm hercle amat.
LY. Abin directus? CO. haud mala est. LY. at tu malus.
CO. Scitam hercle opinor satis concubinam hanc. LY. non abis?
Non ego sum, qui te dudum conduxi. CO. quid est?
Immo hercle tu istic ipsus. LY. væ misero mihi!
CO. Nempè uxor ruri est tua, quam dudum dixeras
Te odisse æquè, atq; angueis. LY. egon istuc dixi tibi?
CO. Mihi quidem hercle. LY. ita me amabit Juppiter.
Uxor, ut ego illud nunquam dixi. DO. etiam negas?
CO. Non te odisse ajebat, uxorem verùm suam.
DO. Palàm istæc fiunt, te me odisse. LY. quin nego.
CO. Et uxorem suam ruri esse ajebat. LY. hæc ea est.
Quid mihi molestus? CO. quia me non novisse ais.
Num metuis tu istanc? LY. sapio: nam mihi unica est.
CO. Vin' me experiri? LY. nolo. CO. mercedem cedo.
LY. Cras petito; dabitur. nunc abi. DO. heu miseræ mihi!
LY. Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
» *ALIQUID MALI esse propter vicinum malum.*
CO. Cur hîc astamus? quin abimus? incommodi
Si quid tibi evenit, non est culpa mea.
LY. Quin me eradicas miserum. CO. scio jam quid velis,
Nempè hinc me abire vis. LY. volo inquam. CO. abibitur.
Drachmam dato. LY. dabitur. CO. dari ergo sis jube.
Dari potest interea dum illi ponunt. LY. quin abis?
Potin' ut molestus ne sis? CO. agite, apponite
Obsonium istuc ante pedes illi seni.
Hæc vasa aut mox, aut cras jubebo abs te peti.
Sequimini. LY. fortasse te istum mirari coquum,
Quòd venit, atque hæc attulit. dicam quid est.
DO. Non miror, si quid damni facis, aut flagitii.
Nec pol ego patiar, sic me nuptam tam malè,
Measq; in ædes sic scorta obductarier.
Syra, i rogato meum patrem verbis meis,
Ut veniat ad me jam simul tecum huc. SY. eo.

LY. Nescis

LY. Nescis negotii quid sit, uxor, obsecro?
Conceptis verbis jam jusjurandum dabo,
Me nunquam quicquam cum illâ. jàmne abiit Syra?
Perii hercle, ecce autem hæc abiit. væ misero mihi.
At te vicine dii deæq; perduint,
Tuâ cum amicâ, cumq; amationibus.
Suspicionibus implevit me indignißimè.
Concivit hostis, domi uxor est acerrima.
Ibo ad forum, atq; Demiphoni hæc eloquar,
Me istanc capillo pretracturum esse in viam,
Nisi hinc abduxit, quò vult, ex hisce ædibus.
Heus uxor uxor, quanquam tu irata es mihi,
Jubeas, si sapias, hæc intrò hinc auferrier,
Eâdem licebit mox cœnare rectius.

NAM QVI AMAT] Verè & scitè nimis amantium sententias exprimit hæc sententia. Et rara dicendi Venus est, *Habere pro cibo.* quâ usus est & alibi: *Qui pro cibo habeas te verberari.* D. H. Steph. ita interpungit: - *id habet pro cibo Videre, ampl.*
ONVSTOS] saturos & probè saburratos. *L. D.*
SED INTERII] Acid. *St. interii.* quod alterum fit nimis languidum.
FILVM] oris lineamentum. *L.* VERVM HERCLE, AN NET HOC?] Jocus amarus in Senem, consentaneus ei, quod dixerat, *Satis scitum filum mulieris.* An net hoc filum, *inquit*, tam scitum! *L.* Sed Cam. cod. *verùm hercle amet.* Colvius: *virum hercle habet.* J. Gul. *virum hercle avet*, ut designârit, virosam esse, & sibi virum quærere. quod maximè solent, quibus forma sua videtur, ut colatur & exerceatur. Et Valla, *avet*, hîc agnoscit. nec aliter v. edd. Solus Ald. legi, *an net hoc?* Palm. I. *Nereum hercle amat.* hominum omnium formosissimus Nireus celebratur. itaq; Plautus: Bella est, inquit amica tua: sed & ipsa Nirea amat, cùm te deperit. ut ironia sit in formam Lysimachi. Gruterus prodit in uno MS. Cam. hærere, *verum hercle amet.* in altero, *an.. et.* ut suspicetur tale quid heic reponendum, quale Rudentis act. 2. sc. 4. *nam unde nihil est qui te manem.* sic enim ibi uterq; codex ejus. *Meursius*, Totus, *inquit*, versus ita à Plauto constitutus fuit: *Satis scitum filum mulier is verùm hercle an net hoc?* Nam *Is* & *Quis* genere communi efferebant. Scioli duas voces in unam contraxerunt, & corruptelæ ansam præbuerunt. Ergò sic intelligendus est locus hic. Cocus Dorippæ formam irridens, laudat εἰρωνικῶς, dicens scitum esse filum: rogatq; an ea mulier hoc neret, Syram intelligens, δεικτικῶς digito illâ commonstratâ. Innuere volens tam esse deformem, quàm ipsa anus Syra.
TV ISTIC IPS.] ita vet. edd. pro, *iste.* NVM METVIS TV IST.] v. c. ut & MS. Cam. *Ni metuis tu istanc?* id est, *ne metuis*, pro, *Metuisne?* Meurs.
SAPIO] Metuo: & sapio, qui eam metuam. *L.*

VIN' ME EXPERIRI?] sc. jure. vin' me tecum judicio contendere? *L.* At *J. Gul.* Emendatur, *inquit*, argutè (*sc, à Palm.*) *expediri*, sed non verè. *Experimur mercenarios*, cùm eorum operâ utimur. suprà, hâc Fabulâ: *operâ licet Experiri*: et hoc rogat Cocus, velitne operam suam experiri in percoquendo prandio Lysimachus. cùm abnueret ille: at tu, inquit, mercedem cedo, quæ conducto debetur. *Hæc ille.* Quæ & *Schoppius* observavit in Spicilegio ad Phædrum.

ALIQVID MALI] Tale illud Proverb. Ebræorum: *Væ malo & væ vicino ejus.* Item: *Contubernales improbi cum eo vapulant.* Vide proverbia *Ben-Siræ*, qui creditur fuisse nepos Prophetæ Jeremiæ: & comment. *J. Drusii* in eadem.

QVIN ME ERADICAS] immò verò me miserum funditùs evertis. *L.*

DVM ILLI PONVNT] discipuli obsonium. *D.*

SCORTA OBDVCTARIER] in conspectum duci. Lucanus: *tenebræ obduxere oculos.* Cic. *Cicatricem Reip. jam obductam refricare.* vide suprà.

SVSPICIONIBVS] D. F. mâlit: *Suspicionum implevit.* ut Men. act. 5: 5. *Qui me implevit flagitii.* Firmat conjecturam suam, quòd *Suspicio* nunquam nisi secundâ productâ in Plauto legatur: ut in Amph. act. 1. sc. 2. Bacch. & Trin. bis terve. item Asin: act. 4: 1. Pseud. act. 1. sc. 5. immò non facilè reperias in Classicis Script. Martial. lib. 11. epigr. 46. *Oblinitur, minimæ si qua est suspicio rimæ.* P. Syrus Mimus: *Suspicio sibi ipsa rivales parit.* Etiam J. Cæs. Scaliger: *Suspiciosus, lacrimans, gemens, amens.* item J. Lipsius: *Suspiciosos, fraudulentos, duplices.*

CONCIVIT HOSTIS] concitavit mihi hostes. *L.*

ABDVXIT] abduxerit. *L.* EADEM] sc. operâ, ratione. *L.*

RECTIVS] i. meliùs, liberaliùs, lautiùs. *L.*

ACTUS QUARTI SCENA V.

SYRA *serva.* EUTYCHUS.

HERA, quem me misit ad patrem, non est domi,
Rus abiisse ajebant, nunc domum renuncio.
EV. Defessus sum urbem totam pervenarier,
Nihil investigo quicquam de illâ muliere.
Sed mater rure rediit. nam video Syram
Astare ante ædeis. Syra. SY. quis est, qui me vocat?
EV. Herus atque alumnus tuus sum. SY. salve, alumne mi.
EV. Jam mater rure rediit? responde mihi.
SY. Suâ quidem salute ac familiæ maximâ.
EV. Quid istuc negocii est? SY. tuus pater bellissimus
Amicam adduxit intrò in ædeis. EV. quomodo?
SY. Adveniens mater rure eam offendit domi.
EV. Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.
Etiam nunc mulier intu'st? SY. etiam. EV. sequere me.

HERA QVEM ME &c.] Ordo est: *Pater, ad quem patrem hera me misit, non est domi:* L. Schop. è MS. Cam. & Acid. è vett. ed. l. *Hera, quò m.*

PERVENARIER] Venabatur autem & exquirebat Pasicompsam. *L.*

ALVMNVS] Isid. lib. 10. Alumnus *ab alendo vocatus, licet & qui alit, & qui alitur, alumnus dici potest: sed meliùs tamen, qui alitur.* Scal. in Cirin: v.- *nec & illa quidem communis alumna Omnibus*-, notat: si vera esset hæc lectio, non frustrà dixisset Nonius, *Alumnam* etiam ἀντὶ τῆς τροφοῦ usurpari à veteribus. Quod tamen ex illis testimoniis, quæ ille produxit confirmari non posset, &c. Adi & *Forum Rom.* Rob. Stephani.

SVA QVIDEM SALVTE] Cato: *si quid bona salute usus venerit, benignè defendent. Bonâ salute,* inquit Turn. l. 14: 2. putem verbum esse, quo bonam valetudinem & salutem ominabantur, contrariaq; deprecabantur. Argumento est, quòd Comicus Pl. scribit: *suâ quidem salute ac familiæ maximâ.* Est .n., *bonâ salute,* tanquam, *salute propitiâ.* Lamb. Oratio est, inquit, præcisa: proinde ac si dicat: Rediit quidem illa rure salva, & familia: sed domum reversa reperit id quod nollet & quod eam malè habet. Acidal. è vett. ed. reponit: *Suâ q. salute & familiæ omnis maximâ. Omnis,* i. totius.

ISTARVM ESSE OPERARVM] V. N. Amph. Prologo.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

SYRA.

Ecastor lege durâ vivunt mulieres,
Multoq́; iniquiore miseræ, quàm viri.
Nam si vir scortum duxit clàm uxorem suam,
Id si rescivit uxor, impunè est viro.
Uxor, viro si clam domo egressa est foràs,
Viro fit caussa, exigitur matrimonio.
Utinam lex esset eadem, quæ uxori est, viro!
,, *Nam* UXOR CONTENTA EST, *quæ bona est, uno viro.*
Quî minus vir unâ uxore contentus siet?
Ecastor faxim, si itidem plectantur viri,
Si quis clam uxorem duxerit scortum suam,
Ut illæ exiguntur quæ in se culpam commerent;
Plures viri sint vidui, quàm nunc mulieres.

IMPVNE EST VIRO] Cato, apud Gell. l. 10. c. 23. *In adulterio uxorem tuam si deprehendisses, sine judicio impune necares; illa te, si adulterares, digito non auderet contingere: neq; jus est.* De hâc lege, quam cum Plauto *duram* Plutarch. vocat, luculenter *Alb. Gentil.* lib. 6. c. 21. de Nupt.

VIRO FIT CAVSSA: EXIGITVR MATRIMONIO] *Gruterus:* Facilè inducor, antiquitùs repudiaturos conjuges adjecisse caussam: ideoq; assentior Ful. Vrsino retinenti Phil. 2. Cic. *Mimam suas res sibi habere jussit: ex XII. tabulis caussam addidit, exegit.* Et huc respicit hîc Syra: item ipsius *Repudii* etymon, quod allegat Festus: *Repudium, Verres ait dictum, quod fit ob rem pudendam.* Si sic, eam ipsam rem enunciassè, fit simile vero, &c. Vide & N. Asin. 5: 2.

VTINAM LEX] Ita locum pessimè antea interpunctum concinnavit Gruterus: *Utinam lex esset eadem, quæ uxori est, viro.* Optabat enim, ut non minore periculo peccarent viri quàm fæminæ.

VXOR CONTENTA EST, QVÆ BONA EST, VNO VIRO] Hor. l. 3. Od. 24. *dos est magna, parentium Virtus, & metuens alterius viri Certo fœdere castitas*: Gr. Bersinan.

ECASTOR FAXIM] V. N. Amph. act. 1: 3.

ACTUS QUINTI SCENA I.

CHARINUS.

LIMEN superum inferumq́; salve, simul autem vale.
Hunc hodie postremum extollo meâ domo patriâ pedem.
Usus, fructus, victus, cultus jam mihi haruncce ædium

Interemtu'st, interfectu'st, alienatu'st, occidi.
Dii penates meûm parentûm, familiaq; Lar pater,
Vobis mando, meûm parentûm rem bene ut tutemini.
Ego mihi alios deos penates persequar, alium Larem,
Aliam urbem, aliam civitatem, ab Atticis abhorreo:
„ *Nam* UBI MORES DETERIORES *increbrescunt indies,*
„ *Ubiq; amici qui infideles sint, nequeas pernoscere,*
„ *Ubiq; eripiatur, animo tuo quod placeat maximè:*
„ *Ibi quidem si regnum detur, non est cupida civitas.*

LIMEN SUPERUM INFERUMQ. SALVE] Qui domum in perpetuum deserere animati erant, limina salutare solebant. Romani enim religionis aliquid liminibus & postibus tribuebant. Hinc apud Tib. l. 1: 2. *liminibus* oscula dantur: ut apud V. 6. Æn. *postibus*. Et qui ædem dedicabat, postem tenebat, ad deorumq; placandam iram poste caput tundebat. Vide Turn. lib. 26: 23. & lib. 12: 5.

DII PENATES &c.] V. N. Aul. act. 2: 8.

UBIQ. AMICI QUI INFID.] Palm. l. *Ubi, qui amici, qui infid.* &c.

UBIQ. ERIP.] MSS. Cam. l. *Ubi quid erip.* Hinc *Grut.* conjicit leg. *Ubiq; id erip.*

NON EST CUPIDA CIVITAS] i. cupienda, expetibilis: *D.* Non sum ejus cupidus civitatis: *Cam.* qui in pr. MS. legerat, *cupida.* Sed in secundo est, *cupita*: idq; rectum putat *Meursius.* Veteres enim *D* pro *T* ait scripsisse. *Gruterus* tamen hæsitat, an debeat admitti, versu refragante.

ACTUS QUINTI SCENA II.

EUTYCHUS, CHARINUS.

DIVUM atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus,
Spem speratam quoniam obtulisti hanc mihi, grates ago.
Ecquis nam deus est, qui me â nunc lætus lætitiâ fuat?
Domi erat quod quæritabam. ibi sex sodales repperi,
Vitam, Amicitiam, Civitatem, Lætitiam, Ludum, Jocum.
Eorum inventu res decem simitu pessimas pessundedi,
Iram, Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Mœrorem, Lacrimas, Exilium, Inopiam, Solitudinem.
Date di, quæso, conveniendi mihi ejus celerem copiam.
CH. Apparatus sum, ut videtis, abjicio superbiam.
Egomet mihi comes, calator, equus, agaso, armiger:
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero, quod usu'st. ô CUPIDO QUANTUS ES!
„ *Nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,*
„ *Eundem ex confidente actutum diffidentem denuò.*
„ *EU. Cogito, quònam ego illum curram quæritatum. CH. certa res est,*
Me usque quærere illam, quò quò hinc abducta est gentium,

Neque

Neque mihi ulla obſiſtet amnis, neque mons, neq; adeò mare,
Nec calor: nec frigus metuo, neque ventum, neque grandinem.
Imbrem perpetiar, laborem ſufferam, ſolem, ſitim,
Non concedam, neque quieſcam usquam noctu, neque interdius,
Prius profectò quàm aut amicam aut mortem inveſtigavero.
EV. Neſcio cuja vox ad aurem mihi advolavit. CH. invoco
Vos Lares viales, ut me bene juvetis. EV. Juppiter!
Eſtne illic Charinus. CH. cives bene valete. EV. illicò
Sta, Charine. CH. qui me revocat? EV. Spes, Salus, Victoria.
CH. Quid me voltis? EV. ire tecum. CH. alium comitem quærite,
Non amittunt hi me comites qui tenent. EV. qui ſunt ei?
CH. Cura, Miſeria, Ægritudo, Lacrimæ, Lamentatio.
EV. Repudia iſtos comites, atque huc reſpice, & revortere.
CH. Siquidem mecum fabulari vis, ſubſequere. EV. ſta illico.
CH. Malè facis, properantem qui me commorâre. Sol abit.
EV. Si huc item properes, ut iſtuc properas, facias rectius,
Huc ſecundus ventus nunc eſt, cape modò vorſoriam:
Hîc favonius ſerenus eſt, iſtic auſter imbricus:
Hic facit tranquillitatem, iſte omnes fluctus conciet.
Recipe te ad terram Charine huc. nónne ex adverſo vides?
*Nubis ater imberq; inſtat, aſpice nunc ad ſiniſtram**
**Cælum uti ſplendore eſt plenum, ex adverſo vides.*
CH. Relligionem illic objecit, recipiam me illuc. EV. ſapis
O Charine. contrà pariter fer gradum, & confer pedem,
Porrige brachium, prehende. jam tenes? CH. teneo. EV. tene.
Quò nunc ibas? CH. exulatum. EV. quid ibi facere vis? CH. quod miſer.
EV. Ne pave, reſtituam jam ego te in gaudia, antequam is. CH. eo.
EV. Maximè quod vis audire, id audies quod gaudeas.
Sta illico. amicus advenio multum benevolens. CH. quid eſt?
EV. Tuam amicam. CH. quid eam? EV. ubi ſit ego ſcio. CH. tun' obſecro?
EV. Sanam & ſalvam. CH. ubi eam ſalvam? EV. quò ego ſcio. CH. ego me mavelim.
EV. Potin' ut animo ſis tranquillo? CH. quid ſi animus fluctuat?
EV. Ego iſtum in tranquillo & tuto ſiſtam tibi, ne time.
CH. Obſecro te, loquere nunc ubi ſit, ubi eam videris.
Quid taces? dic, enicas me miſerum tuâ reticentiâ.

EV. Non longè hinc abest. CH. quin ergo commonstras, si tu vides?
EV. Non video hercle nunc, sed vidi modò. CH. quin ego videam, facis?
EV. Faciam. CH. longinquum istuc amanti est. EV. etiam metuis? omnia
Commonstrabo. amicior mihi nullus vivit, atque is est,
Qui illam habet, neque cui magis me velle melius æquum siet.
CH. Non curo istuc, illam quæro. EV. de illâ ergo ego dico tibi.
Sanè hoc non in mentem venit dudum, uti tibi dicerem.
CH. Dic igitur, ubi illa est? EV. in nostris ædibus. CH. ædis probas,
Si tu vera dicis, pulcreq; ædificatas arbitror.
Sed quid ego istuc credam. vidistin'? an de auditu nuncias?
EV. Egomet vidi. CH. quis eam adduxit ad vos? EV. iniquè rogas.
CH. Vera dicis. EV. nihil, Charine, te quidem quicquam pudet:
Quid tuâ refert, quîcum istâc venerit. CH. dum istuc siet.
EV. Est profectò. CH. opta ergo ob istunc nuncium quid vis tibi.
EV. Quid si optabo? CH. deos orato, ut ejus faciant copiam.
EV. Derides. CH. servata res est demum, si illam videro.
Sed quin ornatum hunc reicio. heus aliquis, heus actutum huc foras
Exite, illinc pallium mihi huc ferte. EV. hem nunc tu mihi ut places!
CH. Optimè adveniens puere, cape chlamydem atque hæc. istinc sta illico:
Ut, si hæc non sint vera, inceptum hoc itiner perficere exequar.
EV. Non mihi credis? CH. omnia equidem credo, quæ dicis mihi.
Sed quin introducis me ad eam, ut videam? EV. paulisper mane.
CH. Quid manebo? EV. tempus non est introeundi. CH. enicas.
EV. Non opus est inquam nunc intrò te ire. CH. responde mihi,
Quâ caussâ? EV. operæ non est. CH. cur? EV. quia non est illi commodum.
CH. Itáne commodum illi non est, quæ me amat, quam ego contrà amo?

Omnibus

Omnibus hic ludificatur me dolis. ego ſtultior,
Qui iſti credam. commoratur: chlamydem ſumam denuo.
EV. Mane parumper, atque hoc audi. CH. cape ſis puer hoc pallium.
EV. Mater irata eſt patri vehementer, quia ſcortum ſibi
Ob oculos adduxerit in ædis, dum ipſa ruri abeſt:
Suſpicatur illam amicam eſſe illi. CH. zonam ſuſtuli.
EV. Eam rem nunc exquirit intus. CH. jam machæra eſt in manu.
EV. Nam ſi eò te nunc introducam. CH. tollo ampullam, atque hinc eo.
EV. Heus mane, mane Charine. CH. erras, me decipere haud potes.
EV. Neque edepol volo. CH. quin tu ergo itiner exequi meum me ſinis?
EV. Non ſino. CH. ergo me moror. tu puere abi hinc intrò ocius.
Jam in currum conſcendi, jam lora in manus cœpi meas.
EV. Sanúſne es? CH. quin pedes, vos in curriculum conjicitis
In Cyprum rectà? quandoquidem pater mihi exilium parat.
EV. Stultus es. noli iſtuc quæſo dicere. CH. certum eſt exequi,
Operam ut ſumam ad perveſtigandum ubi ſit illæc. EV. quin domi eſt.
CH. Nam hic quod dixit, id mentitum eſt. EV. vera dixi equidem tibi.
CH. Jam Cyprum veni. EV. quin ſequere, ut illam videas quam expetis.
CH. Percontatus non inveni. EV. matris jam iram negligo.
CH. Porrò proficiſcor quæſitum. nunc perveni Chalcidem,
Video ibi hoſpitem Zacyntho: dico quid eò advenerim:
Rogito quis eam vexerit, quis habeat, ſi indaudiverit.
EV. Quin tu iſtas omittis nugas, ac mecum huc intrò ambulas?
CH. Hoſpes reſpondit, Zacyntho ficos fieri non malas.
EV. Nihil mentitus eſt. CH. ſed de amicà ſeſe inaudiſſe autumat,
Hîc Athenis eſſe. EV. Calchas iſte quidem Zacynthiu'ſt.
CH. Navem conſcendo, proficiſcor illico. jam ſum domi.
Jam redii exilio. ſalve mihi ſodalis Eutyche:
Ut valuiſti? quid, parentes mei valent? cœna dabitur.
Bene vocas, benignè dicis: cras apud te, nunc domi.
Sic decet, ſic fieri oportet. EV. ehò quæ tu ſomnias?
Hic homo non ſanus eſt. CH. medicari amicus quin properas?

EV. Sequere

EV. Sequere sis. CH. sequor. EV. clementer quæso, calces deteris.
Audin tu? CH. iamdudum audivi. EV. pacem componi volo,
Meo patri cum matre: nam nunc est irata. CH. i modò.
EV. Propter istanc. CH. i modò. EV. ergo cura. CH. quin tu ergo i modò.
Tam propitiam reddam, quàm cùm propitia est Iuno Iovi.

QVÆ SPECTATRIX] V. N. act. 3: 4. Atq; hæc Scena desperati amoris affectibus abundat.

DOMI ERAT] Numeris & sensui aliquid deest. Germanum puto: *Domi erat, quod foris quæritabam.* Et solet ita Plautus conjungere *domi, foris.* Acidal.

ABIICIO SVPERBIAM] Hoc eo dicit, quòd eat sine comite, servo, equo & cæteris ad iter necessariis: *L.*

CERTA RES EST] Acid. *c. rest.*

VLLA OB. AMNIS] *Non. & Prisc.* docent, veteres in masc. æquè ac fœminino *Amnis* protulisse.

NEC CALOR] Notabam *Calor* hîc positum neutro genere, pro *Calus*: ut *ador & adus*: *decor & decus.* nec dubitabam quin ad hanc faciem corrigendus apud Nonium locus in *Calor.* ineptè enim ibidem legitur *Calorem*: cum adducat exempla, quæ utrumq; recipiant genus. Sed & *Junius Philargyrus* ad lib. 2. Georg. Virg. ita citat hunc versum: *Neq; frigus neq; calor metuo, neq; ventum neq; grandinem. Calor,* inquit, pro *Calorem*: aliter hypermetrus versus erit: *Gruterus.*

NON CONCEDAM] Palm. I. *considam, n.* nam *Sidere & considere,* se ad sedendum & quiescendum componere. *J. Gul.* retinet vulgatum, & addit: *Concedere* est quiescendi causâ aut consistendi, in locum quempiam secedere. Rud. *Paullisper remitte restem, dum concedo & consulo.*

INVOCO VOS LARES VIALES] Turn. l. 7: 15. *Lares Viales,* dii sunt, qui viæ præsunt, ut sint [illegible]: quos invocare solent, qui peregrè proficiscuntur & ad viam se accingunt: quo etiam cognomento colebatur Mercurius, &c. Scal. in Catalect. hæc annotavit: *Semitalibus deis*) [illegible] hoc est, [illegible]. Sed & alii Dii peculiares *semitales*: quos *Lares Viales* vocat Plautus. Est & *Bivia* dea Arnobio. Nam in ambiviis & triviis olim carri & cisia conducebantur. hinc igitur *Semitales dii.* Sed & *Dii Vii* erant &c. de quibus ibid. Scaliger. Sed Vide mihi Not. Bacch. act. 2: 1.

BENE IVVETIS] MS. Cam. alter, & olim cusi *benè tutetis.* nec improbat *Grut.*

SOL ABIT] Sic Catull. *abit dies.* Bacchid. 5: 2. *It dies.*

CAPE MODO VORSORIAM] Turn. l. 20: 4. *Vorsoria,* funis est, quo vertitur velum secundum auram. Alciatus: *Vorsoria* instrumentum est nauticum, quo secundum auram navis vertitur. Nonnulli (*inquit idem*) existimant, eo cognosci solitum, unde flaret ventus: inde, *Cape vorsoriam,* id est, ut vulgo dicitur, *Verte manum.* V. N. Trin. 4: 3.

HIC FAVONIVS SERENVS EST] *Gifan.* ad illud Lucr. lib. 1. - *fluctifrago suspensæ in littore vestes Vvescunt: eædem dispansæ in sole serescunt*; notat: *serescere,* i. siccari, ut rectè Nonius: nam *serenus* veteribus etiam sonat *siccus.* hinc Georg. 1. - *unde serenas Ventus agat nubes*: quas alibi vocat *arida nubila,* i. sicca. Plautus, *Hic favonius serenus* &c.

AVSTER IMBRICVS] *Auster imbricus & fluctus conciens,* Ennio est, *Imbricitor,* [illegible] *Concurrunt, veluti venti, quom spiritus Austri Imbricitor, Aquiloq; suo cum flamine contra Endo mari magno fluctus extollere certant.*

FACIT TRANQVILLITATEM] Ex quo *Favonius* dictus [illegible].

RECIPE TE AD TERRAM] V. Codd. *Respice hac ad dextram Charine.* Nihil potest melius.

melius. firmat quod subdit, *aspice nunc ad sinistram*. Meurs. & Chr. Colerus; qui etiam *huc* pro *hoc* scriptum probat, & δεικτικῶς pro cælo accipit.

AD SINISTRAM] Labat sanè à fine versus. ego tibicine litteræ inserto sic fulcio: *ad sinisteram*. ita dicebant: sicut *Superà*, *Inferà*, & (quod noviter observo) *Propterà*. ita enim vers. Ennii lego & constituo diu inter Criticos jactatum: *Subulo finitimas propterà stabat aquas*: non, *propter astabat*. Cent. 1. epist. 15. Lipsius. Et quidem in MS. sec. Cam. expressè legi *finistera*, observavit *Grut*. Sed Acidal. illud, *aspice nunc ad sinistram*, & posterius illud, *ex adverso vides*, inculcata censet, &c.

RELIGIONEM ILLIC OBIECIT] *Scalig*. Conject. *Rejicit à se religionem*, qui omen ad alium transfert. Sicut contrà, *Objicere religionem*, ἐπιθειάσαι: nimirum ex observatione ominis δεισιδαιμονίαν incutere: ut h. l. Plauti. Sic Horatius Religionem objicit Galateæ profecturæ, ab omine: sc. ab exemplo Europæ. Suetonius dixit, *Afferre cui religionem*. Hæc ille. *Budæus* Annot. priorib. in Pandect. *Religionis* verbo significantissimè antiquitas usa est, &c. Ita Columella *religiosè* pro solicitè & accuratè dixit. *Obstringere religione*, & *Obligare* dicebant, pro eo quod dicimus, conscientiæ metum incutere. Cic. 2. Philip. *Obstrinxisti populum Rom. religione*. Idem de Arusp. resp. *Quæ tanta religio est, quâ non in nostris dubitationibus* &c. id est, ut nunc loquimur, qui tantus conscientiæ scrupulus? Livius lib. 6. Sec. bell. Pun. *In religionem ea res apud Pœnos versa est*. i. Pœni interpretati sunt, id diis non placere, ut Roma oppugnaretur. Curcul. act. 2: 3. *Vocat me ad cœnam: religio fuit, denegare nolui*. V. Not. ibid. Cic. Phil. 1. *Cum innumerabiles religiones in Rempub. inducerentur*, i. anxietates & formidines adventantis iræ divinæ. *Exsolvere religione*, est hujusmodi scrupulum adimere. Livius lib. 9. lib. 3. &c.

AMICVS] Numeris & sententiâ cogente leg. *nuncius*. Acid.

QVO EGO SCIO] sc. loco. *L. D.*

OMNIA COMMONSTR.] Quæ sunt illa? atqui ille unicam amicam videre cupit! Persona interposita liticulam hanc dirimat: *EV. etiam metuis? CH. omnia. EV. Commonstr*. Sic Ter. Heaut. *C. ita ajunt, & tu credis? M. omnia*. Acidal.

NVLLVS VIVIT] *vivit*, pro, *est*. Trin. act. 2: 2. *lepidus vivis*. V. N. ibid.

NEQ. CVI MAGIS ME] Meurs. *neq; quin magis me v*. ἀρχαϊσμῷ: pro, *neq; quem magis mi v*. Aliter, inquit, si legis, perit decor & acumen sententiæ. Dicit Eutychus, amasiam se Charini vidisse apud quendam amicum suum, & quidem talem, quo nemo magis sit obstrictus, ut bene sibi vellet, &c.

SANE HOC] Hic vers. Acidalio alienus videtur. nisi fortè eò ponend. ut sit 82. *pallium EV. Sanè hoc non in mentem venit dudum, uti tibi dicerem: Mater ir.*

PVLCREQ. ÆDIFICATAS] Videas ab amatore esse scitam hanc ædium in qua amica erat, commendationem. nam quid his obsecro urbanius? Allusum enim ad illam venditionis formulam; cujus Officiorum 3. ita commeminit Cic. *Quòd si qui proscribunt* VILLAM BONAM BENEQ. ÆDIFICATAM; *non existimantur fefellisse, etiamsi illa nec bona est, nec ædificata ratione*. Cato: *patremfamiliæ villam rusticam* BENE ÆDIFICATAM *habere expedit*. unde in proclivi posthac fuerit intelligere, quid sit, quod *ÆDES PVLCHRE ÆDIFICATAS* prædicet Charinus, id est, *cum ratione*, ut quidem explicat Cicero. *Douza*.

ADD. AD VOS?] Acidal. l. *quis e. a. ad vos? quis? EV. in*. propter versum.

DVM ISTVC SIET] dum modò istuc, quod dicis, fit: nihil meâ refert, quis eam adduxerit: L. Gruterus distinguit: *Quid tuâ refert, quicum istac venerit, dum istic fiet? Est prof.*

OB ISTVNC NVNCIVM] *Grut*. l. cum MS. *ob istuc nuncium*: ut sit gen. neutrius.

QVID. SI OPTABO?] Quid si optabo, *inquit Charinus*, obtinebóne? *L.*

PALL. MIHI HVC F.] *Pallium mihi ecferte*. Grut.

DEOS ORATO &c.] Respondet facetè παρὰ προσδοκίαν. nam cùm videretur responsurus, se ejus rei, quam optaret Charinus, facturum copiam, aliò responsionem derivat, jubetq; ad deos confugere, & eos orare, ut ejus rei sibi faciant copiam: *L.*

SED QVIN ORNATVM H. REICIO?] Sed cur non rejicio chlamidem viatoriam & cætera ad iter instructa? LVDIFICATVR] pro, *ludificat*. L.

QVI ISTI CREDAM. COMMORATVR] Verius censeo, *Qui isti credam, commorator*. certè venustius in se dixerit, qui sibi moram injecerit ipsi, dum Charino auscultaret: *J. Gul.* At Meursius, *Qui isti credam. còm moratur*. Nam, *com*, pro, *cum*. V. N. Milit. act. 2: 4.

ZONAM SVSTVLI] Verba sibi dari putat ab Eutycho Charinus. itaq; dicit se zonam sumpsisse, quasi iter inceptum perfecturus. condebant autem viatores in zonâ pecuniam, ut & milites: *L.* Jul.C. Scalig. in Orat. de verbo *INEPTI*, p.423. multis ad hanc rem prædictis, addit: Veteres usi sunt verbo ζώννυ, pro eo, quod erat, *induere*: præsertim arma: quoniam ζώνη inprimis militi debeatur. sicut & de Baltheo dicere videtur Justinianus. Inde *Minerva Zostria*, & *Juno Cinxia*; alio tamen fini. Itaq; 10. Iliad. non potuit Homerus tacere Nestoris baltheum; sed eum magnæ ipsi curæ esse scripsit. Inde Plauti jocus Merc. *Zonam sustuli*.

MACHÆRA EST IN MANV] Græci enim, ut & Romani, non gerebant gladium in urbe. *L.* TOLLO AMPVLLAM] In apparatû viali recensentur etiam *Zona* & *Ampulla*, quibus instructus iter porrò suum exsequi cogitabat Charinus. Consimillimus locus ille Persianus: *Jam pueris pellem succinctus & œnophorum aptas. Ociùs ad navem*. Nam *Pellem* hîc esse, quod in Plauto *Zona*; & *Oenophorum*, quod *Ampulla*, si non verum, at certè aliquam veri speciem habere videtur: *Douza*. Est autem Ampulla, *vas*, ut vetus Horatii interpres ait, *ventriosum*. Inde μεταφορικῶς *Ampullæ* dictæ sunt verba magnifica, turgida, grandiloqua. Horat: *Projicit ampullas & sesquipedalia verba*, quod est, Orationis amplitudinem & superbiam omittit, ἀποῤῥίπτει, ἀποβάλλει, Telephus & Peleus, uterq; jam exul factus: ut observant Turnebus lib. 7. c. 19. & lib. 9. c. 3. *H. Steph.* in Schediasm. *Cruquius*, atq; alii. Sic Yvo Villiomarus, *Loqui ampullas*, inquit, Non est verba, quæ magnitudine sui ampullas expleant, sed ampullosa & tumentia verba loqui: ut, *Loqui lapides*, est dura loqui. non, quæ magnitudine suâ æquent saxa. alioquin quomodo verbum inde extitisset *Ampullari*? Horat: *An tragicâ desævit & ampullatur in arte?* Quòd verò putas (Rob. Titi) *ampullas* & *sesquipedalia verba* idem esse, falleris. *Ampullæ* sunt διανοίας, *sesquipedalia* λέξεως. Nam turgentia & tumor verborum sensus est, compositio autem λέξεως, &c. *Animadvers. in Loc. Contr. R. Titii*, lib. 2: 7. Et quemadmodum *Ampullas* Latini usurpant vel de oratione amœnâ & pigmentis eleganter perpolita; vel tumidâ aut magnifica: ita & λήκυθος Græci. ut apud Cic. ad Att. lib. 1: 11. & Plin. lib. 1: 2. *Non tamen omninò Marci nostri ληκύθους fugimus* &c. Vide Turn. lib. 9: 3. Hinc & Callimachus *Musam lecythiam*, tragœdiam appellat: & cur dimetrum trochaicum catalecticum, *Euripidèum* aut *lecythium* dicatur, docet Autor scholiorum in Hæphest. *De quo Lambinus*. Talia etiam sunt Aristophani μυριάμφορα: quæ Seneca vocat *magnifica verba*: qualia qui profert, à Gr. κομποφακελοῤῥήμων dicitur. vide *Rittersh.* ad Gunter. y. lib. 6. - *verba sat ampullosa*, &c Nec dissimili ratione Græci φυσήματα dicunt, pro inani hominum futilium garrulitate: nam φῦσα follis est: & pro flatu accipitur: hinc φῦσαν ἐκκρίνειν, *pedere*: & φύσημα, ἀλαζονία, *arrogantia*, Ciceroni *verborum inanitas*: ut notat Cruquius. *Ampulligeri servi* qui sint docet Turnebus. Sed hæc quasi obiter. in quem verò usum peregrè proficiscentes ampullam secum tulerint, docet *Meursius*. Mos, *inquit*, erat pedes oleo ungere, antequam calceos induerent. itaque peregrè abeuntes ampullam secum portabant, quæ oleum in eum usum suppeditaret. Posterius ex hoc Plauti loco apparet; prius ex Hesychio, cujus ea verba, ἤλειφοντο τοὺς πόδας οἱ ἀρχαῖοι, πρὶν τὸ ὑποδήσασθαι. hinc λιπαροὶ πόδες apud Poëtas.

EV. NON SINO] H. Steph. cum interrog. leg. *Non sino?* pro, *Nonnè sino?*
ERGO MEMOR] Schop. l. *Ego me*. Sic enim irati ferè dicere solent, &c. Pseud. act. 1: 3. *It dies. ego mihi cesso*.
OCYVS] Pertendit Gifanius, *ocius* per *i* simplex scribendum, autoritate omnium libr. vett. ipsiusq; Prisciani: si vel sit ab ὠκύς.

IN CVRRVM CONSCENDI] Benè MSS. Cam. *in currum escendi*. quæ vox sæpissimè restituenda: *Gruterus*.

QVIN,

QVIN, PEDES,] quamobrem, ô pedes mei, vos non conjicitis in cursum? L.

EXILIVM PARAT] Blanditur *Grutero*, quod est in v. edit. *pater mihi exilium imperat.*

ID MENTITVM EST] Scriptum olim, *id mentitust.* quod non fuit resolvend. in *mentitum est*, sed, *mentitus est*. ita Pseud. act. 4: 6. leg. *pol haud mentitus est.* Acidal.

CH. DEOS ORATO] Si *orabo* cum vett. legamus, jocus elegantior erit. *Acidalius.*

VIDEO IBI HOSPITEM ZACYNTHO] *Hospes Zacyntho*, hospes est Zacynthius, vel è Zacyntho: ζακυνθόθεν, λεσβόθεν &c. Tur. lib. 7: 15. Sic Ter. *Vxor Lemno: anus Corintho*, ut notat Palmerius. *Vinum Chio*, Var. *Servus Limmonia*, Cic. *Paganus e Medulis*, Ausonius. dicitur ut illud Virgil. *unde domo?* V. N. Bacch. 2: 2.

ZACYNTHO FICOS FIERI NON MALAS] Quam sententiam habet? *inquit Tur.* l. 7: 15. Opinor dici, ut fici, quæ acerbæ immaturæq; insuavitatem habent; percoctæ tandem ad suavitatem & dulcedinem mitescunt: sic ejus juventutem acerbam esse etiamnum & indomitam, quæ ætate emansuescet & domabitur. Sic enim obliquâ figurâ sermonis adolescens perstringitur.

CALCHAS] i. verus vates.

MEDICARI AM.] Si non sanus sum: cur tu, qui te amicum profiteris, mihi non mederi properas? L. *Properas* autem pronunciandum κατὰ συγκοπὴν, *propras*. Cam.

CLEMENTER QVÆSO: CALCES DETERIS] Thue gemachs. Et mira decori observatio est; ubi Charinus, cui, ut amatori, res omnes pro spisso videbantur procedere, ad amicam in ædes festinè nimis introire gestiens, sodali illi suo, ponè subsequendo, calces fingitur deterere. D.

AVDIN TV?] quid abs te fieri velim? L.

NVNC EST IRATA PROPTER ISTANC] Sic enim cohærent: quæ Charinus suo illo, *i modò*, interrupit.

ACTUS QUINTI SCENA III.

DEMIIPHO, LYSIMACHVS.

VASI tu nunquam quicquam aßimile hujus facti feceris.
LY. Nam mea uxor propter illam tota in fermento jacet.
Edepol nũquam cavi, ne quid facerem. vix vivus sum mi-
DE. At ego eam expurgationem habebo, ut ne succenseat. (ser.
Sequere me. sed exeuntem filium video meum.

QVASI TV NVNQVAM &c.] Objurgârat Demiphonem Lysimachus, quòd homo senex amaret: simulq; questus erat, sibi ejus culpâ uxorem suam vehementer iratam esse, suspicantem, Lysimachum negotium suum, non alienum gessisse. Ei igitur nunc ita respondet Demipho: *Quasi* &c.

VXOR TOTA IN FERMENTO IACET] *In fermento jacere*, ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι, dicebantur, qui animo essent ægro, quiq; iracundiâ turgerent. Nota translatio. Fermentum enim & acorem habet & tumorem, &c. V. N. Cas. act. 2: 5.

EDEPOL NVNQ. CAVI, NE QVID] i. Ego verò sæpe item peccavi, & amavi. incautus fui in faciendo, quod mihi collibuisset: L. At *Palmer.* hunc versum itidem exturbat. Nec potest hîc locum habere, auctore *Pistoris*, nisi transponas ita: *Quasi tu n.* &c. *LYS. Edepol nunquam. cavi ne quid facerem. v. v. s. miser! Nam m.* &c. *DE. At ego eam exp. h. ut n. s. LYS. Sequere me. sed* &c. Nam hæc ultima Lysimachi esse, docent seqq. Eutychus enim prodit, non Charinus. Et Lysimachus, credo, Demiphonem ad uxorem adducere volebat, ut se purgaret. ideò ait: *Sequere me.* Etiam Acidal. ait, justissimam admirādi caussā sibi esse, tot turpiss. errata nemini hactenus animadversa. dumq; scripturā indubitatò (ut ait) veram repræsentat, planissimè eadem dicit, quæ Pistoris: qui tamen Acidalii nec vidit, nec potuit. Id quod mehercle vehementer sum miratus.

EAM EXPVRGATIONEM HABEBO] at ego tibi purgatus ero, si fecero, ne uxor tibi succenseat. *Vel sic*: At ego sic me tibi purgabo, ut ne tibi uxor succenseat. L.

ACTUS QUINTI SCENA IV.

EVTYCHVS, DEMIPHO, LYSIMACHVS.

IAM redeo. DE. placet principium. quid agis? quid fit, Eutyche?
EV. Ad patrem ibo, ut matris iram sibi esse securam sciat.
Optimâ oportunitate ambo advenistis. LY. quid rei est?
EV. Uxor tibi placida & placata'st, cette dextras nunc jam.
LY. Dii me servant. EV. tibi amicam nullam esse nuncio.
DE. Dii te perdant. quid negotii est nam quæso istuc? EV. eloquar,
Animum advertite igitur ambo. LY. quin tibi ambo operam damus.
,, EV. QVI BONO SVNT genere nati, si sunt ingenio malo,
,, Suâpte culpâ genere capiunt: genus ingenuum improbant.
DE. Verum dicit hic. LY. tibi ergo dicit. EV. eò illud verum est magis.
Nam te istâc ætate haud æquum fuerat filio tuo,
Adolescenti amanti amicam emtam agento eripere suo.
DE. Quid tu ais? Charini amica'st illa? EV. ut dissimulat malus!
DE. Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.
EV. Propterea igitur tu mercatus, novus amator, vetus puer?
LY. Optimè hercle: perge, ego assistam jam hinc altrinsecus.
Quibus est dictis dignus, usq; oneremus ambo. DE. nullus sum.
LY. Filio suo qui innocenti fecit tantam injuriam.
EV. Quem quidem hercle ego, in exilium cum iret, redduxi domum:
Nam ibat exulatum. DE. an abiit? EV. etiam loquere larva tu?
,, TEMPERARE istâc ætate istis decebat artibus.
DE. Fateor. deliqui profectò. EV. etiam loquere larva tu?
,, VACVVM esse istâc ted ætate iis decebat noxiis:
,, Itidem, ut tempus, anni, ætatem aliam aliud factum convenit.
Nam si istuc jus est, senectâ ætate scortari senes,
Ubi loci res summa nostra est publica? DE. hei perii miser!
EV. Adolescentes rei agendæ isti magis solent operam dare.
DE. Jam obsecro vobis hercle habete cum porcis, cum fiscinâ.
EV. Redde filio, sibi habeat. DE. jam ut vult, per me sibi habeat licet
Semper edepol. EV. quoniam ut aliter facias, non est copia.
DE. Supplicii sibi sumat quid vult ipse ob hanc injuriam,

Modò

Modò pacem faciatis, misero ut ne mihi iratus fiet.
Si hercle scivissem, sive adeò joculo dixisset mihi,
Se illam amare, nunquam facerem, ut illam amanti abducerem.
Eutyche te oro, sodalis ejus es, serva & subveni.
Hunc senem para me clientem: memorem dices beneficii.
LY. Ora ut ignoscat delictis tuis atq; adolescentiæ.
DE. Pergin' tu autem? eia superbè invehere! spero ego mihi quoque
Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.
LY. Missas jam ego istas artes faciam. DE. & quidem ego dehinc jam. LY. nihil.
CONSUETUDINE rursus te animus huc inducet. DE. obsecro,
Satis jam ut habeatis. quin loris cædite etiam, si lubet.
LY. Rectè dicis. sed istuc uxor faciet, cùm hoc resciverit.
DE. Nihil opus resciscat. EV. quid istic? non resciscet, ne time.
Eamus intrò: non utibilis hic locus factis tuis,
Dum memoramus, arbitri ut sint, qui prætereant per vias.
DE. Hercle quin tu rectè dicis, eàdem brevior Fabula
Erit, eamus. EV. hîc est intus filius apud nos tuus.
DE. Optimè est. illàc per hortum nos domum transibimus.
LY. Eutyche, hanc volo prius rem agi, quàm meum intrò refero pedem.
EV. Quid istuc est? LY. SUAM QUISQUE homo rem meminit. responde mihi:
Certon' scis non succensere mihi tuam matrem? EV. scio.
LY. Vide. EV. me vide. LY. satis habeo. at quæso hercle, etiam vide.
EV. Non mihi credis? LY. immò credo, sed tamen metuo miser.
Eamus intrò. DE. immò dicamus senibus leges censeo,
Priusquam abeamus, quas leges teneant, contentiq; sint.
Annos natus sexaginta qui erit, si quem scibimus,
Seu maritum, sive hercle adeò cœlibem scortarier,
Cum eo nos hîc lege agemus: inscitum arbitrabimur.
Et per nos quidem hercle egebit, qui suum prodegerit.
Neu quisquam posthac prohibeto adolescentem filium,
Quin amet, & scortum ducat: quod bono fiat modo.
Si quis prohibuerit, plus perdet clàm, quàm si prohibuerit palàm.
Hæc adeò, ut ex hacce nocte primùm lex teneat senes.
Bene valete, atque adolescentes, hæc si vobis lex placet,
Ob senum hercle industriam, vos æquum est clarè plaudere.

ET. JAM REDEO] Ita MS. Cam & Pap. & Carpent. codd. Sed Brix. & Ald. hæc ita concipiunt :

EV. Ad patrem ibo, ut matris iram ſibi eſſe ſedatam ſciat.
DE. Jam credo. placet principium quid agis ? quid fit, Eutyche?
EV. Optumâ opp. Quod & Meurſ. obſervat. *Piſtoris* verò paullò concinnius ita digerit : *EV. Ad patrem ibo, ut matris iram ſibi eſſe ſedatam ſciat, Jam redeo. LYS. placet principium : q.* quia nimirum uxorem ſedatam nunciat. Ineptè hæc Charino tribuuntur. is enim in Scenâ non eſt ; ut apparet infrà, cum ait Eutychus, : *Hic intus eſt filius apud nos tuus.* CETTE DEXTRAS] i. date : ab eo, quod eſt, *cedò*. Nonius : *Cam.* Jam, in dextris quoq; religionem fuiſſe, earumq; conjunctione amicitiam firmatam eſſe, docet Tiraquell. ad Alex. ab Alex. l. 1. c. 19.

SVAPTE CVLPA GENERE CAPIVNT] Lamb. legit, *Suâpte culpâ degener capiunt genus.* ut *degener genus* oppoſuerit *generi ingenuo*. Liceat etiam leg. *degenere* : ut ſit neutrum à maſc. & fœm. *degeneris*. Joſ. Scal. in Conject. ad illud Varronis ; *capiuntur ſequi matrem* : hoc eſt, naturâ duce ſequuntur ; notat : Sic apud Plaut. legendum : *Suâpte culpâ genere capiuntur* : hoc ſenſu : ut animantia naturâ prona, ipſo cupidinis impetu feruntur ad gignendum culpâ ſuâ. Nam *gignere culpâ ſuâ*, &, *vitio ſuo*, eſt, ut Lucr. loquitur, *volgivagâ Venere liberos ſuſcipere.* Et, *filii vitio*, ſunt ſpurii. Et, *facere patrem vitio*, dicitur mœchus. Ovid. *Vt vitio factus ſit pater ille meo*, hoc eſt, ut vitio patrem illum fecerim, ſcilicet falsò patrem : qui vulgò dicitur *putatitius*. Mart. lib. 12. *Huic ſemper vitio-pater fuiſti.* Sic dicebatur *Vitiolitigare* : unde *vitilitigatores*. *Palm* quoq; ita legit : ut *genere* ſit *gignere*, ab antiquo *Geno*, is. de quo V. N. Ciſt. act: 2: 3. *P. Colvius* è. v. c. Pariſ. divinat leg. *Suâpte culpâ degeneres abeunt : genus ingenio improbant.* Oppoſita hæc inter ſe, inquit, *Genus bonum : malum ingenium* : hoc qui præditi illud improbant & corrumpunt. Non diſſimile Truculento. 4: 3. *Verùm qui improbus eſt, aquam ſi bibit Sive adeò caret temeto ; tamen ab ingenio eſt improbus.* *Lipſius* Centur. 1. epiſt. 15. primæ editionis : Scio, *inquit*, quî viri docti explicent. ſed involucra hæc ſententiarum nunquam ceperint priſci illi Quirites. facilè cum iis ego, ſi legas : *Suopte culpam genere capiunt.* Capiunt culpam, inquit, nobiles à ſuo ipſi genere, ſi degenerant. Meurſius è v. c. in quo erat, *ex genere capiunt*, emendat : *Suâpte culpâ ex genere cadunt* : pro, *ex genere excidunt.* ut reſpondeat illi Græcorum, ἐκπίπτειν τοῦ γένους. cui contrarium, ἀναλαμβάνεσθαι εἰς τὸ γένος, &c. *Piſtoris* conjuncta Lipſii & Colvii operâ legit : *Suopte culpam genere capiunt : genus ingenio improbant.* Ipſum genus, inquit, quod alias ornamento ipſis eſſet, culpam eorum aggravat, ſeu facit ut plus culpæ contrahere videantur, dum ingenio id improbant. M. Hamenvelto locum ita corrigit : *Suâ à culpa genere caſtiunt, ingenium ingenuum improbant.* hoc ſenſu : Qui ſunt nobili genere nati, ubi facinus patraverint malum, ſolere generis ſui claritate id excuſare & eo ſe culpæ ulli obnoxium negare : cæteros, quos more modeſtiori vident vivere, ruſticitatis & ignobilitatis inſimulare. Et addit : Hanc ſententiam poſtulat ſequens hypotheſis. *Caſtire* autem dictum, ut *uſtire*, *capſire*, pro includere, & talia. *Caſtus* eſt purus & vitii expers. Pæn. act. 5: 4. *Eo ſumus gnatæ genere, ut deceat nos eſſe à culpâ caſtas.* Jam, *Ingenium ingenuum*, è MS. Schobingeri eſt, & Auguſtino (ſive is Dionyſius martyr ſit & Pontifex. Rom.) lib. 2. c. 16. de Doctrinâ Chriſtianâ : *Ingenium*, inquit ille, *ingenuum non poteſt non moveri, quid ſibi velit, quòd & Moyſes & Helias & ipſe Dominus 40. dieb. jejunaverunt.*

ALTRINSECVS] alterâ ex parte. Pſeud. act. 1: 3.

ETIAM LOQVERE LARVA TV?] i. téne verò cum tantâ eſſe impudentia, ut poſt nefarium iſtud facinus perpetratum, etiam loqui inſuper aut hiſcere audeas : qui ſi decem linguas habeas, mutum eſſe, addecet? Sic alibi in re ſimili : *Etiam mutis?* Perſâ : *ſcelerate, etiam loqueris?* D.

ALIVD FACTVM CONVENIT] Quia, *convenit*, idem valet, quod *decet*, eandem illi conſtructionem attribuit. *L.* REI AGENDÆ ISTI] i. amatori. *L.*

VOBIS H. HABETE CVM PORCIS CVM FISCINA] Proverbium olet : quo ſignificat, ſe puellam illam totam ei concedere & tradere, nihilq; ſibi excipere. Natum fortaſſe ab iis, qui villam aut fundum vendentes, porcos, oves, capras & cæteras pecudes, unde lac percipitur, ſibi reſervabant : *L.* Turnebus lib. 7: 15. Videtur mihi, *inquit*, luſiſſe ut in ſcrophâ, quam vel abalienamus ſæpenumerò, vel cedimus cum ſuo fœtû, & fiſcinâ, quâ ſordes & ſtercora haræ efferimus : ac proinde perinde eſſe, ac ſi nihil quicquam ille ſibi reliqui faceret, ſed omnia cederet ſine exceptione. Sic igitur figuratè cavillatur in amicâ, quæ

micâ, quæ significatur, quamque adeò aliis transscribit à se amandatam. (Nemet sie h:n mit haut vnd haar/Mit hosen vñ wammes/wie man die kleinen fischlin isset. Acidalio tamen non satis aptè videtur explicatum: & suspicatur leviter, pro *porcis* legend. aut *porris* aut *sportis* &c. SEMPER EDEPOL] *Pistoris* malit: *EV. Edepol: quoniam* &c. Usitata enim adjuratio in ejusmodi contentione. *Grut.* & *Acid.* emendaut: *EV. Temperi edepol: quoniam* &c. ut derideat eum. Et sic fere MSS.

SUPPLICII SIBI S.] sumat de me pænas, quas vult: ego sufferam. *L*

HUNC SENEM PARA ME CL.] esto mihi patronus: & patrocinio isto tuo me tibi clientem para: *L.* LT. ORA UT IG. D. TUIS] Lectio hæc omnibus modis incongrua. quam in sensum aptissimum refinges levi mutatione, si pro *tuis* scripseris *hujus*. Inequitat æquali suo Lysimachus, & filium orat, orare atque intercedere apud filium illius pro illo velit. Salsissimè rem indignam perstringens, cum quo modo, quibus delictis, quam veniam filii rogare solent à patribus, eodem iisdem eandem patri à filio nunc rogari cupit &c. *Acidal.* PERGIN' TU AUTEM?] sc. mihi adversari. *L.*

EIA SUPERBE INVEHERE] *Invehere*, accipiendum est in voce passiva, imperativi modi: & hoc totum per dissimulationem quandam urbanam pronunciandum: Eia mihi superbè insulta. quasi dicat: Non sum satis per me miser & oppressus, nisi etiam tu mihi prostrato superbè insultes. *L.*

ISTAS ARTES FACIAM] *Grut.* ductum MSS. secutus legit, *artes feci.* atq; ita in Venetâ etiam legitur: quod unicè probat *Pistoris*, cui subjicit Demipho, se in posterum facturum quod hîc jam olim fecit. Etiam Acid. notat, in omnibus vett. legi, *feci*; nusquam, *faciam.* NIHIL] non poteris ab amando abstinere. habitum enim tibi jam contraxisti. *L.* OBSECRO SATIS] obsecro, desinatis dictis amaris me insectari. *L.*

QUID ISTUC?] sc. metuis. *L.* NON UTIBILIS] MS. Cam. & edd. vet. legunt: *non utibile hic locus factis tuis.* V. N. Amph. act. 1: 3.

EADEM] eâdem operâ Comœdia brevior erit. *L.*

SUAM QUISQ. HOMO REM MEMINIT] Notat hominum mores, qui in alieno negotio dormitant, in suo quisque vigilat. Ennius rectè monet: *Hoc tibi sit argumentum semper in promptu situm, Ne quid exspectes amicos, facere quod per te queas.* Sic. Pæn. *Itáne tentas, an sciamus nos meminisse nostra?*

ME VIDE] V. Not. alibi. Sey du derhalben vnbekümmert: laß mich darfür sorgen. QUAS LEGES TENEANT.] *J. Gul.* Vulgarius mihi videtur, *leges tenere*, & vix dignum Plauto. paullulâ certè mutatione politissimam loquendi formam restituas: *quâ se lege teneant, contentiq; sint.* Sic Lucill. *His te versibus interea contentu' teneto.* neq; est, quod quem moveat numeri mutatio, quam inferius iterum persequitur: *Hæc adeò ut ex hâcce nocte lex primùm teneat senes.* Gruterus suspicatur: *abeamus, quem sese ten.* Cum Gulielmianum illud etiam insuave sit, ob repetitam vocem *leges.*

CUM EO NOS HIC LEGE AGEMUS] i. pænas legibus indictas infligemus, & legem in eum exsequemur. In eo significatu capitur apud Tacit. lib. 12. Est igitur, *Lege agere*, quod Cic. alibi dicit, *facere judicatum.* i. exequi implereq; latam sententiam. Franc. Polletus in Hist. fori Rom. V. & N. Mil. 2: 5.

INSCITUM ARBITRABIMUR] *Scitum in* re Venereâ usurpatum antiquitùs, docuerunt alii, tum Plautus Trucul. Sc. ult. *Quanquam hic horridus, quanquam hic squalidu'st: At scitus bellum init.* (V. N. Trucul. ibid. è J. Gul) Isti contrarium *Inscitus* hoc loco Plauti. Sic enim hunc versum à nemine hactenus, quod sciam, intellectum interpretor: nec hunc solum, sed & alium Ter. Hec. act. 5: 1. *Nam si facis facturave es, bonas quod par est facere, Inscitum offerre injuriam tibi immerenti, iniquum est.* Sic enim omninò dispungendum, & verb. *me*, vel autoritate Donati, & codd. Bemb. ejiciendum. Vult senex; iniquum esse, si homo, qui ex rebus amœnis & voluptariis exaruit, injuriam inferat meretrici: cum hoc sit potiùs calidæ juventutis, &c. Longè aliter hæc explicant de trivio magistelli, secuti Faernum. Vide ib. plura. *Grut.*

QUOD BONO FIAT MODO] modò nil fiat contra leges & supra modum: *L.* Vide etiam N. Mil. act. 3. sc. 1. ET PER NOS QUIDEM] Multò concinnius & non sine joco legeretur post hûc versum ille: *Et per nos quidẽ hercle egebit, qui suum prodegerit.* Hæc .n. quasi sanctio est, quâ pæna in eum statuitur, qui id, quod de sumptu adolescentibus subministrãdo dicitur, violaverit, aut potius servaverit, nempe EGESTAS. *S. Vlr. Pist. JC. Nob.*

FINIS MERCATORIS.

PSEUDO-

PSEUDOLUS.

ARGUMENTUM.

HUius Fabulæ laudatio exſtat Ciceroniana: in cujus *Catone* ipſe Cato dicit: *Quàm gaudebat bello ſuo Punico Nævius; quàm Truculento Plautus, quàm Pſeudolo!* Ac eſt Truculentus quidem ita depravatus, ut nulla alia Fabula Fabularum Plautinarum magis, tam in expreſsis, quàm in MSS. libris. Pſeudolus autem & beneficio veterum librorum, & noſtrâ diligentiâ, maximâ parte reſtitutus integritati, facilè probat lectori, ſe non ſine cauſsâ tantopere placuiſſe Ciceroni. ARGUMENTUM eſt varium & planè mirificum. Senes duo ſatis commodi. Adoleſcens amore perditus. Servus veterator & fraudulentus. Leno ſceleratus & perfidus: à quo per fallacias ſubitæ occaſionis abducitur amica filii herilis conſilio ſervuli. Hæc exponuntur admodum copioſe & luculentè, cum actione multiplice.

PERSONARUM nomina ſunt, Ψευδολος, qui totus ex mendaciis compoſitus eſſet. καλλίδωρος, à formæ ſeu pulcritudinis munere. βαλλίων, nomen videtur eſſe ἀπὸ τοῦ βαλλίου denominatum, & ſignificare *verſipellem.* Φοινίκιον, gentile deminutum. ἡδύλιον, deminutum ἀπὸ τοῦ ἡδύλη, quo nomine Poëta fuit Elegiacus, ductô â ſuavitate. Ξυστιλὶς ἀπὸ τοῦ ξυστοῦ, quæ forma fuit porticûs in veterum ædificiis. αἰσχροδώρα, à turpitudine munerum. πολυμαχαιροπλακίδης, glorioſè factum, nomen militare à copia enſium & fine gentilis appellationis. *Cam.*

ERASMUS: Nomina quædam, ob inſignem improbitatem, abierunt in proverbium. Nam Cic. in Act. ſuis ſubinde C. Fannium Chæream quendam, *Ballionem* appellat. veluti pro Roſcio Com. *Qui iccircò capite & ſuperciliis ſemper eſt raſis: ne ullum pilum viri boni habere dicatur,* &c. à βάλλειν, quòd ſemper aliquid prædæ venetur leno: vel à βαλλίζω, quòd laſciviarum ac ſaltationum ſit architectus.

AGELLIUS hanc Comœdiam nominat *feſtiviſſimam.*

DOUSA: *Quàm Pſeudolo ſuâ Plautus gaviſus fuerit, neſcio: hoc ſcio. nullam me ex Poëtæ illius Comœdiis jampridem æquè lubentem pellegiſſe, neque animo unde defœcatiore me diſceſſiſſe exiſtimem. ita ut mirandum non ſit eam Ciceroni tantopere complacitam. Eſt enim Comœdia illa (ut multa ſanè pau-*

cis elo-

eis eloquar) ocellus Fabularum Plauti: ideoque (qui meus animus) extra omnem notæ Censoreæ aleam posita, digna hercule, non à me aut Lambinis modò, verùm & ab Lipsiis quoque ac Scaligeris lectitari, &c. J. Gruterus: Ubi describitur *Pseudolus*, puto ibi depingi ipsum *Plautum*. Nam ubi id faceret potiùs quàm in Fabula sibi acceptissima? Sed nec alioqui inusitatum ipsi alludere ad hæc talia. Fidem fecerit Mostell. act. 3:2. ubi patriam prodit: *Quid Sarsinatis ecqua est?* Certè à magnis pedibus ei nomen vult palàm *Festus* apud Paulum.

DRAMATIS PERSONÆ.

PSEVDOLVS servos.	HARPAX cacula.
CALIDORVS adolescens.	CHARINVS adolescens.
BALLIO leno.	PVER.
LORARII quattuor.	COQVVS.
SIMO senex.	SIMIA sycophanta.
CALLIPHO senex.	PHOENICIVM meretrix.

ARGUMENTUM.

PRÆSENTIS numerat quindecim miles minas.
Simul consignat symbolum, ut Phœnicium
Ei det leno, eum qui cum reliquo afferat.
Venientem Caculam intervortit symbolo,
Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus.
Opemq; herili ita tetulit, nam Simiæ
Leno mulierem, quem is supposuit, tradidit.
Venit Harpax verus; res palàm cognoscitur:
Senexq; argentum, quod erat pactus, reddidit.

EVM QVI CVM RELIQVO AFFERAT] Qui symbolum cum reliquis quinque minis afferat Lenoni. *L.*
HERILI] sc. filio, Calidoro.
QVOD ERAT PACTVS] Senex præsenserat Pseudolum Ballioni fallaciam struere: præmonueratq; ipsum, sibi caveret. Leno usque adeò sibi confisus ultrò Seni XX. minas promittit, si circumveniretur. Circumventus igitur, pactum dependit: *L.* Vide act. 4:6.

PROLOGUS.

STudere hodie mihi, bona in scenam affero.
,, *Nam* BONA BONIS FERRI *reor æquom maxumè,*
,, *Ut mala malis: ut, qui mali sunt, habeant mala:*
,, *Qui boni, bona, bonos quòd oderint mali,*
Sunt mali: malos quòd oderint boni, bonos
,, *Esse oportet, vosq; ideo estis boni: quandoquidem*
Semper odistis malos, & lege & legionibus
Hos fugitastis, Quirites, successis bonis.
Huic vos nunc pariter bonam boni operam date gregi,

Qui bonus est, & hodie ad bonos affert bona.
Aures, oculi, animus, ampliter fient saturi.
In scenam qui jejunus venerit, aut sitiens,
Is risu & ventre raso vigilabit sedulò.
Dum ridebunt saturi, mordebunt famelici.
Nunc si sapitis, cedite jejuni, atque discedite.
Vos saturi state, immò sedete, atq; attendite.
Non argumentum, neq; hujus nomen Fabulæ
Nunc proloquar ego: satis id faciet Pseudolus.
Satis id dictum vobis puto jam atque deputo.
Ubi lepos, joci, risus, vinum, ebrietas decent,
Gratia, decor, hilaritas, atq; delectatio.
„ *QUI QUÆRIT alta, is malum videtur quærere.*
Curas malas abjicite jam, ut ociosi hodie,
Expergi meliu'st lumbos, atque exurgier.
Plautina longa Fabula in scenam venit.

BONA IN SCENAM AFFERO] *J. Gul.* Verisim. lib. 1: 4. legit, *bonam scævam*: ut hoc dicat; auspicatè, sive, bono & liquido auspicio in Scenam se progredi. Nam & Ludi auspicatò & bono cum omine committebantur: & aliter si fieret, instaurativis opus erat. *Bona scæva*, idem quod *auspicium bonum*. infra, act. 4: 7: *bona scæva est mihi*. V. N. ibid.

FUGITASTIS] *Fugitare*, hîc non à *Fugio*; sed novo more ἀπὸ τοῦ *Fugo* derivatur: *D.*

SUCCESSIS] *Successa bona*, quæ benè successerant. Sic Cic. Filius lib. 16. Epist. Fam. 21. *Nam cum omnia meâ causâ velles mihi successa, tum etiam tua*. Sic, *bono ventus*, & *adventus*, qui advenit, apud Terent. & Sallustium: ut docet Palm. Spicileg. Ita, *discessus*, qui discessit: *antecessus*, qui antecessit. Ita, *Sol occasus*, in legibus XII. Tabb. qui occidit. Vide *Schop.* Verisim. lib. 2. c. 2. Ubi & H. Stephano os verberatur, qui in suo *Pseudocicerone*, illud Ciceronis, ut barbarè dictum ausus sit flagellare. Item *C. Rittershusii, JC.* Notas in *Phædri Fabulas*.

AURES, OC.] Numeri flagitant: *Aur. oc. an. saturi fient ampliter.* ita seq. versu: *qui jejunus aut sitiens venerit.* Acid.

UBI LEPOS, IOCI &c.] Quì quærit alta in eo loco; ubi lepos &c. decent, is malum videtur quærere: *L.* Sed hic ordo & sententia, *inquit Douza*, sine lepôre omni est & gratiis. legendũ, *qui quærit alia, is mal.* &c. sensu & aperto & eleganti. Quid .n. probabilius, quàm & mœrorẽ quærere, qui alia consectatur, eum hominem malum, quàm *lepôrem, jocos, lusûs, vinum*, & cætera quæ hîc cõmemorantur? At. *J. Gulielmius*; Primis, *inquit*, versibus mallem sanè *Jocus*, & altero, *Gratia*, numero unitatis: ut omnia sibi æqualia essent. Et apparet autorem Prologi respexisse ad locum Bacchidum, act. 1: 2. *Jocus, ludus, sermo, suavis suaviatio, Amor, voluptas, Venus, venustas, gaudium.* Tertiò omninò corrigendum moneo, *Qui quærit alia his, malum vid. q.* nam, *Alia his*, ab his diversa, his pugnantia. Horatius, *Alium sapiente bonoq;*. quam emendation. laudat *Schop.* ad illud Phædri, l. 3. *Alius Sejano.* additq; Sallust. exemplum: *Aliud bello mallet.* & Horatii, *Ne quis sese alius Lysippo duceret ære.*

EXPORGI MELIUS EST LUMBOS] Voluerat dicere, exporgi *frontem*: sed ut risum moveret, substituit *lumbos*: L. Acidalius vana hæc Lambini ait esse, versumq; unũ aut etiã alt. deesse. V. N. Epid. extremâ. *Camerarius*: PROLOGUS hic in veteri libro, præter ultimos versus duos, desiderabatur: quem tamen antiquum esse apparet.

ACTUS PRIMI SCENA I.

PSEUDOLUS *servus*, CALIDORUS *adolescens.*

SI ex te tacente fieri possem certior,
Here, quæ miseriæ te tam miserè macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.
Nunc, quoniam id fieri non potest, necessitas
Me subigit, ut te rogitem. responde mihi:
Quid est, quòd tu exanimatus jam hos multos dies
Gestas tabellas tecum, eas lacrumis lavis,
Neque tui participem consilii quenquam facis?
Eloquere, ut quod ego nescio id tecum sciam.
CA. Miserè miser sum Pseudole! PS. id te Juppiter
Prohibessit. CA. nihil hoc Jovis ad judicium attinet.
Sub Veneris regno vapulo, non sub Jovis.
PS. Licet me id scire quid sit? nam tu me antidhac
Supremum habuisti comitem consiliis tuis.
CA. Idem animus nunc est. PS. fac me certum quid tibi
Sit. juvabo te aut re, aut operâ, aut consilio bono.
CA. Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,
Quæ me miseria & cura contabefacit.
PS. Mos tibi geretur. sed quid hoc quæso? CA. quid est?
PS. Ut opinor, quærunt literæ hæ sibi liberos,
Alia aliam scandit. CA. ludis me ludo tuo.
PS. Has quidem pol credo, nisi Sibylla legerit,
Interpretari alium potesse neminem.
CA. Cur inclementer dicis lepidis literis,
Lepidis tabellis, lepidâ conscriptis manu?
PS. An obsecro hercle, habent quoq; gallinæ manus?
Nam has quidem gallina scripsit. CA. odiosus mihi es.
Lege vel tabellas redde. PS. immò enim pellegam,
Advortito animum. CA. non adest. PS. at tu cita.
CA. Immò ego tacebo, tu hinc eum ex cerâ cita,
Nam istic meus animus nunc est, non in pectore.
PS. Tuam amicam video Calidore. CA. ubi ea est obsecro?
PS. Eccam in tabellis porrectam, in cerâ cubat.
CA. At dii deæq; quantus es. PS. servassint quidem.
CA. Quasi solstitialis herba paulisper fui,
Repente exortus sum, repentino occidi.

PS. Tace, dum tabellas pellego. CA. ergo quin legis?
PS. Phœnicium Calidoro amatori suo
Per ceram & linum litterasq; interpretes,
Salutem mittit, & salutem abs te expetit,
Lacrimans titubanti animo, corde, & pectore.
CA. Perii, salutem nusquam invenio Pseudole,
Quam illi remittam. PS. quam salutem? CA. argenteam.
PS. Pro ligneâ salute vis argenteam
Remittere illi? vide sis, quam tu rem geras.
CA. Recita modò, ex tabellis jam faxo scies,
Quàm subitò argento mihi usus invento siet.
PS. Leno me peregrè militi Macedonico
Minis viginti vendidit, voluptas mea:
Et priusquam hinc abiit, quindecim miles minas
Dederat, nunc unæ quinque remorantur minæ:
Eâ causâ miles hîc reliquit symbolum,
Expressam in cerâ ex annulo suam imaginem,
Ut qui huc afferret ejus similem symbolum,
Cum eo simul me mitteret. ei rei dies
Hæc præstituta est, proxima Dionysia.
Cras ea quidem sunt. CA. propè adest exitium mihi,
Nisi quid mihi in te est auxilii. PS. sine pellegam.
CA. Sino. nam mihi videor cum eâ fabularier.
Lege, dulce amarumq; unà nunc misces mihi.
PS. Nunc nostri amores, mores, consuetudines,
Jocus, ludus, sermo, suavis saviatio,
Compressiones arctæ amantum corporum,
Teneris labellis molles morsiunculæ,
Papillarum horridularum oppressiunculæ,
Harum voluptatum mihi omnium, atq; itidem tibi
Distractio, discidium, vasticies venit,
Nisi quæ mihi in te'st aut tibi est in me salus.
Hæc quæ ego scivi, ut scires curavi omnia:
Nunc ego te experiar quid ames, quid simules. vale.
CA. Est miserè scriptum, Pseudole! PS. ô miserrimè.
CA. Quin fles? PS. pumiceos oculos habeo, non queo
Lacrumam exorare ut expuant unam modò.
CA. Quid ita? PS. genus nostrum semper siccoculum fuit.
CA. Nihil ne adjuvare me audes? PS. quid faciam tibi? CA. heu!
PS. Heu? id quidem tibi hercle, ne parsis, dabo.
CA. Miser sum, argentum nusquam invenio mutuum,

Pseudole. PS. heu! CA. neque intùs nummus ullius est. PS. eheu!
CA. Ille abducturus est mulierem cras. PS. eheu!
CA. Istóccine pacto me adjutas? PS. do id quod mihi est.
Nam is mihi thesaurus jugis in nostra est domo.
CA. Actum hodie de me est. sed potes nunc mutuam
Drachmam dare mihi unam, quam cras reddam tibi?
PS. Vix hercle opinor, si me opponam pignori.
Sed quid de drachmâ facere vis? CA. restim volo
Mihi emere. PS. quamobrem? CA. quì me faciam pensilem.
Certum est mihi ante tenebras persequi tenebras.
PS. Quis mihi igitur drachmam reddet, si dederim tibi?
An tu te eâ caussâ vis sciens suspendere,
Ut me defraudes drachmâ, si dederim tibi?
CA. Profectò nullo pacto possum vivere,
Si illa à me abalienatur atque abducitur.
PS. Quid fles cucûle? vives. CA. quid ego ni fleam?
Cui nec paratus nummus argenti siet,
Neque cui libellæ spes sit usquam gentium.
PS. Ut litterarum ego harum sermonem audio,
Nisi tu illi drachmis fleveris argenteis,
Quod tu istis lacrumis te probare postulas,
Non pluris refert, quàm si imbrem in cribrum geras.
Verùm ego te amantem, ne pave, non deseram.
Spero, alicunde hodie me bonâ operâ, aut hâc meâ,
Tibi inventurum esse auxilium argentarium.
Atq; id futurum unde unde dicam nescio,
Nisi quia futurum est: ita SUPERCILIUM SALIT.
CA. Utinam quæ dicis, dictis facta suppetant!
PS. Scis tu quidem hercle, mea si commovi sacra,
Quo pacto & quantas soleam turbellas dare!
CA. In te nunc sunt omnis spes ætati meæ.
PS. Satin est, si hanc hodie mulierem efficio tibi,
Tua ut sit, aut si tibi do viginti minas?
CA. Satis, si futurum est. PS. roga me viginti minas,
Ut me effecturum tibi, quod promisi, scias.
Roga. CA. Obsecro hercle. PS. gestio promittere.
CA. Dabisne argenti mihi hodie viginti minas?
PS. Dabo, molestus nunc jam ne sis mihi.
Atque hoc ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.
CA. Dii te mihi omnes servent. verùm si potes

Pietatis causâ, vel etiam matrem quoq;.
PS. De istâc re in oculum utrumvis conquiescito.
CA. Oculum utrum, an in aurem? PS. at hoc pervolgatum est minus.
Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omnibus,
Pubi præsenti, in concione, omni poplo,
Omnibus amicis, notisq; edico meis,
In hunc diem à me ut caveant, ne credant mihi.
CA. Tace obsecro hercle. PS. quid negotii est? CA. ostium
Lenonis crepuit. PS. crura mavellem modò.
CA. Atque ipse egreditur penitùs perjurum caput.

SCENÆ hujus versus sunt senarii jambici. Continetur autem hâc argumentum Fabulæ. *Cam.* MEI TE ROGANDI &c.] *Palmer.* Non est vulgatissima figura hæc loquendi. Sic Hecuba, apud Ennium: *Miserete mei anûs, date ferrum. Mei anûs*, i. mei, quæ sum anus. *Scal.* in Auson. Notandū, *inquit*, genus loquendi, *tuum acumen Samii lucumonis.* Tale illud JC. *Cum mens mea fuerit facientis testamentum*: & Græc. ἁ ἡμετέρα γνώμα ἐμῶ βωλευόντων, & similia. Hoc igitur modo hîc dictum, *tuum acumen lucumonis.* intelligendum enim τὸ σοῦ, genitivus secundæ personæ: quod à Plauto rectè expressum est, *duorum lab.* &c. Tanquam si diceret; nostro labori, mei & tui. Quid quod eodē modo dicitur, *Noster utriusq; labor* &c. Agell. lib. 20: 6. *Mei*, inquit, hoc in loco Plautus non ab eo dixit, quod est *meus*, sed ab eo, quod est, *ego.* itaque si dicere velis, *patrem mei*, pro, *patrem meum*, quo Græci modo τὸν πατέρα μοῦ dicunt, inusitatè quidem, sed rectè profectò, eaq; ratione dices, quâ Pl. dixit, *labori mei*, pro, *labori meo* &c. vide ibid. ut & Linacr. lib. 2. Deniq. *J. C. Scalig.* de caus. Lat. ling. l. 6. c. 129. Sunt, *inquit*, qui hoc non probant, &c. Ego verò puto Plautum non solum Latine, sed etiam purè locutum: neq. defuisse illi aut usum pro duce, aut rationem pro suasore. Principio Græci sic loquuntur, τοῦ ἐμοῦ. deinde lepor nitidior est orationis: tum priscos usos esse primitivo prius, quàm derivativo, verum est. Postremò Cic. quoq; sic scripsit ad Ciceronem; *Eam unius tui studio me assequi posse confido.* neq; enim mendum librariorum, ut ajunt, &c.

SVB VENERIS REGNO V.] Apud veteres juvenes virginesq; sub Veneris se esse imperio arbitrabantur. Et si quid mali accidisset, ejus id ipsum iræ imputabāt. Mathematici quoq; à decimo anno ad XVIII. sub Venere esse, dicunt. Sacra itaq; ei faciebant, ut amore suo potirentur. Et virgines icunculas ei consecrabant; ut Persius meminit Sat. 2. eodem modo vestes *Fortunæ Virginali*, cui apud Capenam portam Serv. Tullius ædem exstruxit. Arnob. lib. 2. *Puellarum togulas Fortunam defertis ad Virginalē.* Sed eadē hæc cum *Venere.* nam illæ deam istam Fortunam suam appellabant, utpote à quâ & bona & infortunia accidere sibi existimabant. Sic *Fortuna Muliebris* eadem cum *Junone*, in cujus curatelâ Matronæ. Præterea, cum amoris sui compotes factæ nupsissent, coronas ei suspendebant; Juvenes quoq; zonas amasiarum suarum, &c. Hæc *Meursius*, qui singula argumentis firmat, in *Exercit. Crit.*

JVVABO TE] Hæc accepit Ter. Heaut. *Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.* Quæ Cic. Epist. l. 7: 10. Fam. rursus ab hoc mutuatus est: ut & lib. 9: 6. *P. Manut.*

ALIA ALIAM SCANDIT] Litteræ sc. non erant rectâ lineâ collocatæ; sed, ut à puellâ scriptæ, alia alii quasi incubabat, &c. *L.* NISI SIBYLLA LEGERIT] quæ etiamsi legere non possit, divinare tamen possit: *Lamb.* V. N. Pæn. 1: 3.

IN CERA CVBAT] i. in ceratis tabellis scripta est. *L.*

QVASI SOLSTITIALIS HERBA] Turn. lib. 24: 38. *Herba solstitialis* est, quæ æstate crescit: & propter anni vaporem mox exarescit. *Erasmus* de herbâ Ephemero intelligit, sic dictâ, quòd ultra diem non vivat. Vide Adag. *Ephemeri vita.* Scal. Auson. Lect. l. 1: 11. ad illos versûs, *Ostentatus Raptusq; simul solstitialis Velut herba solet*; Imitatus est, inquit Plautum. quod Proverbialiter dicitur de re fugaci & non diuturnâ. Observat etiam Muretus Var. Lect. lib. 6: 9.

PAULISPER] Non conjunctim omnia efferenda. neq; enim paulisper velut herbam se fuisse dicit: sed paulisper fuisse, uti herba solst. est paulisper. *Acid.*

PER CERAM ET LINUM] Rectè *linum*. nec debuit sollicitari à Mureto, & mutari in *lignum*. neque enim consistat magis cera sine ligno, quàm ædificium sine areâ. at per *ceram & linum*, litteras intelligit signatas, quibus ideò habenda fides, ut vult senex Bacchid. act. 4: 7. *Gruterus*, cui seriò adstipulatur *Douza* Cent. lib. 2: 24. *Lipsius* tamen Epistol. Instit. c. 1. retinet *lignum*. V. N. Bacch. 4: 4. & *Brisson*. Formul. & *Auson*. Epist. 22. item *Merceri* Opin. lib. 2: 23.

PRO LIGNEA SALUTE] *Ligneam salutem* ideò dicit, quòd in tabellis, quæ erant ligneæ, missa fuerat. *L.*

RELIQUIT SYMBOLUM] *Is. Casaubonus* Animadvers. in Athen. lib. 3. c. 31. differentiam inter συμβολὰς & σύμβολα ostendens, συμβολὴ, inquit est collatio eranistæ ad convivium: quisque enim quod ad manum erat, conferebant. Eæ partes dictæ συμβολαὶ, & convivium hujusmodi ἔρανος, vel δεῖπνον ἀπὸ συμβολῶν. Mutato verò genere σύμβολον vocabāt anulum vel quidvis aliud arræ loco solitum dari ei sodalium, qui jubebatur cœnam parare. Terent. *Heri aliquot adolescentuli coiimus in Piræeo, In hunc diem ut de symbolis essemus: Chæream ei rei Præfecimus; dati anuli: locu', tempus constitutum est.* De hoc anuli usu loquitur Plin. lib. 32. *Celebratior anuli usus* &c. Non solùm autem anuli continentur appellatione συμβόλου, sed generaliter quicquid arræ loco datur. Quin & tesseræ illæ, quarum olim in contractibus usus, loco præsentis pecuniæ, σύμβολα dicebantur. sic apud Theophr. in Charact. ab eo, qui *lucar*, (i. θεωρικὸν χρῆμα, quod ludis & histrionibus impendebatur) pendere debuit, pro pecuniâ exhibetur σύμβολον. De his symbolis accipiendum Isidori l. 5. *Veteres quando aliquid sibi promittebant, stipulam tenentes frangebant: quam iterum jungentes sponsiones suas agnoscebant.* Describit *tesseram ligneam*, qualis olim fuit, interdum, quâ utebantur, qui jus hospitalitatis inter se colebant. Plautus imaginem ceræ impressam & in similem usum relictam vocat symbolum, sed genere masculino, *Eá caussâ* &c. Idem Bacch. act. 2. sc. 3. vide ibidem plura: ubi & Proverb. in hominem pauperem jactatum explicatur; *Ne symbolum quidem habet.* Vide etiam Not. Epid. act. 1: 2. Sed & Turn. lib. 3. c. 6. de *symbolâ*, sive (ut Cic. vocat) *collectâ* illâ vel pecuniariâ vel penuariâ, itemq; de ἐράνῳ tractantem. CRAS EA QUIDEM SUNT] Verba hæc non pars epistolæ, sed Calidori, qui fatalem quasi diem sibi instare conqueritur: ut clarè docuit *Pistoris*, itemque *Acidal.* Nam litteræ ante plures dies scriptæ erant, non pridie Dionys.

DULCE AMARUMQ.] γλυκύπικρον.

AMANTUM CORPORUM] *Lips.* ex v. c. l. *artæ amantum comparum.* Compares sunt ὁμόζυγοι. usurpatur in amore de duobus, qui inter se amant. Horat. 2. Od. 5. *Nondum munia comparis Æquare valet.* Catull. *Nec tantum niveo gavisa est ulla columbo Compar.*

P. HORRIDULARUM] duriuscularum & solidarum: *L.* Nonius, *prominentium, exstantium.* Tales, opinor, describit politiss. Politianus: *Nam quæ tibi mammillulæ Stant floridæ, & protuberant Sororiantes primulùm:* & Lipsius *virgines papillas*, interpretatur nondum compressas & maritas. pulchrè Mart. l. 8: 64. *Et talis tumor excitat papillas, Qualeis cruda viro puella servat.* Sic (notante Palmerio) Ovid. 6. Met. *baccantia ubera* dixit, (ut scriptum exemplar Prisciani repræsentat) *Papillæ* enim *baccantes*, lepdissimè, quas Catullus *luctantes* appellat, tuberantes scilicet, & instar baccarum turgentes.

MORSIUNCULÆ] Sic Catullus: *Cui labella mordebis?* Horat - *sive puer furens Impressit memorem dente labris notam.* In Veneriis delitiis illud quoque numeratur, labella inter basiandum teneris morsiunculis stringere. Sic Apul. *Illi, purpurea delibantes oscula Clemente morsu rosea labella vellicent.*

DISCIDIUM] *discidium* pro distractione, interdum pro divortio. *Dissidium animi est; Discidium verò corporis*, à discindere, i. dirimere, dispellere. ut *exeidium* ab exscindere. Vox apud omnes bonos scriptores depravata est, Catullum, Plautum, Tibull. Terent. Ciceronem minimùm septies. In Pand. Florent. & Tac. l. 2. mansit integra. Tibul. el. 5. *Asper eram, & benè discidium me ferre loquebar.* Catull. *Sed fratris cari flebile discidium.* Ter. Hecyra act. 5: 2. bis, in vett. libris: & And. *valeant, qui inter nos discidium volunt.* Ovid. 14. Metam. *Non benè discidium Phrygii latura mariti Sidonis*, i. discessum: ita enim (teste Gifan. Naug. & Bersmano) MSS. & vett. lib. omnes: quidam etiam *discidia*: ut notat *Hub. Gifanius* Ind. Lucret. V. & N. Mil. act. 3: 1.

NVNC EGO TE EXPER.] *Schop.* leg. *N. e. re exp.* ut Amph. act. 1: 3. Douza olim emendârat. PVMICEOS OCVLOS HAB. &c.] Ita Paulinus: *Pumiceum cor est lacrimis.* V.N. Aul. act. 2: 4.

LACRVMAM VT EXSPVANT] Tralatio ridicula & servo digna: alioqui putida & inepta. *L.* ADIVVARE ME AVDES?] *Schop.* probat MS. lectionem, *me ades?*

CA. HEV! &c.] ita *Douza* ex priscæ monetæ excusis Cod. distinguit. atque ita Codex meus Basil. & Col.

NE PARSIS] ne peperceris: ne parcè ejules. suppeditabo enim tibi magnam copiam vocum harum flebilium. *L.* Meursius leg. *neparcis*: ut *invitis, ingratis.* Veteres enim (inquit) *Neparcus, nepurus,* & talia dicebant. Cum Pseudolus rogasset Callidorum, quid vellet sibi fieri, atque ille præ animi mœstitiâ ejulans *Heu* dixisset; ludens verniliter, *Heu?* inquit: id tibi hercle *neparcis*, id est, abundè dabo. At *C. Pflugius* dispesis vocibus legit, *ne par sis*, i. ut sat esse non queas. Acidal. l. *neparceas.* ut Mostell. *sibiq; aut materiæ neparcunt*, act. 1: 2.

JVGIS] perennis. propter incommoda servitutis scilicet: *L. Thesaurum* verò de re etiam malâ dici, Mercat. notavimus. Sic Oppianus, ὄλβον ὀλέθρου, *thesaurum interitûs*, pro mundo & copiâ sive δυνάμει: ut observat *Rittersh. JC.*

QVI ME FACIAM PENSILEM] i. *Uvam* aut *litteram longam ex me faciam*, ut loquitur Aul. 1: 2. Ter. *Ad restim mihi res rediit.* Juv. *Ferre potes dominam, salvis tot restibus, ullam?* Scitum est illud Epigrammatarii in Avarum, qui à suspendio sui solâ restis caritate fuerit deterritus.

ANTE TENEBRAS PERSEQVI TENEBRAS] decretum est antequam nox adveniat, mortem oppetere: *L.*

CVCVLE] mediâ productâ: rectè. nam ita debet. V. N. Asin. extr.

LIBELLÆ] *Libella*, numulus erat argenteus, decima denarii pars. Proinde *As, libra, libella argenti* Plauto, & *Libella* Ciceroni & *Assis*, pro eodem accipiuntur. *Turn.* & *H. Junius.* Hinc illa, *Ad libellam debere. Sumtum reddere ad assem.* Aliud est apud Plin. *Ad libellam & normam exigere.* V. N. Capt. act. 5: 1.

QVOD TV ISTIS LACR. TE PROBARE POSTVLAS] quòd censes, te existimari ab illâ probum amatorem, ob lacrimas, falleris, &c. Meursius ita leg. *Quid tu istis lacrymis te probare postulas? ut litter. e. b. s. audio, Nisi tu illis dacrumis fleveris argenteis, Non plur.* &c. Olim *dacruma* pro *lacryma* in usu fuit.

BONA OPERA, AVI HAC MEA] Rectâ ratione, aut viâ aliquâ dolosâ ac me servo dignâ: *L.* J. Gul. Vlcus, inquit, ὕπουλον subest, &c. Suspicor scripsisse Plautum, *Spero alicunde hodie me bonâ avi, operâ malâ*, &c. Simile est illud vet: Poëtæ apud Cic. *solvere imperat secundo rumore atq; adversâ avi.* Sic hoc loco Pseudolus inventurum se argentum pollicetur *avi bonâ, operâ malâ* &c. De auspicio etiam infrà agit; *Avi sinistrâ, auspicio liquido* &c. *Mala opera* est, alteri damnosa: cujusmodi servorum est, cùm heros argento circumducunt. Captivis: *Sed hoc mihi ægrè est, me huic dedisse operam malam.* Neque alia opera servorum ulla est, cùm heris minoribus pecuniâ subveniunt. Asinar. *Hic inerunt viginti minæ bonæ malâ operâ partæ.* Ecce, *bonas minas* ait, *operam malam*: ludens eodem ἀντιθέτῳ, quo hîc, *bonâ avi, operâ malâ.* Et ad malam operam servorum respici puto etiam Persâ, act. 4: 7. Nam leno, emptâ Parasiti filiâ, cum pulcrè servum Toxilum sibi conciliasse crederet, ait, *Immò equidem, Toxile, tibi gratiam habeo. nam sensi te sedulò Mihi dare operam*; respondet Servus conscius fallaciæ sibi suæ; *tibin' ego? immò servii.* Et arguta hîc etiam ἀμφιβολία est. *Servire* enim ii nobis dicuntur, qui commodis nostris ope, consilio studioq; suo adsunt. quod fecisse Toxilum de ejus verbis intelligit Dordalus. at ille significat, immò *servii*, id est, cujusmodi servus versutus & nequam solet, ejusmodi operam dedi tibi, damnosam videlicet. nam *Servii* à *servis.* Neque me fugit multis placere, *malâ operâ, aut hâc meâ*. ut manu se usurum dixerit, malè. quod frigidum est, præ nostro; & certè falsum. neque enim furto aut rapinâ, sed fraude & fallaciis rem conficit. *Hæc ille.* Meursius tamen, Nihil, *inquit*, opus hîc acumine Gulielmii. *operâ bonâ aut malâ*, idem est, ac si dixisset; Quo jure, quâ injuriâ.

ATQ. ID FVTVRVM] Ald. Cod. ita legit, & Personas ordinat: *CA. At id futurum unde? PS. unde? unde dicam, nescio.* Papiens *unde undedicam n.* Brix. *CA. At id futurum unde? PS. unde dicam nescio.* quod & *Meursio* probatur.

ITA SUPERCILIUM SALIT.] Proverbium è stultâ illâ veterum superstitione ductum, quâ credebant, si pars aliqua corporis suâpte sponte subsiliisset ac mota esset, ejusmodi palpitationibus aut prosperi aliquid aut adversi portendi. hinc & *Salisatores*(Muret. *salitores*) *vocati sunt: quia dum eis membrorum quæcunq; partes salierint, aliquid exinde sibi prosperum seu triste significari prædicunt. Ad hæc omina pertinent & ligaturæ exsecrabilium remediorum, quæ ars Medicorum condemnat*, &c. *id est, Fascina*: Isidor. lib. 8. Eôdem referendum & illud Asin. 2: 2. *Scapulæ gestibant mihi* &c. Ex Muret. lib. 9: 6. & J. Douzâ. Ominandi scientia, *inquit Scaliger*, à veterum superstitione diligenter culta fuit: quam κληδονιστικὴν vocabant. Quòd Ausonius ait, ejus tres species esse; non dubito, quin hæ fuerint: πταρμὸς, παλμὸς, & *tinnitus auris*. De *sternutatione* multi; ut Propert. *Aridus argutum sternuit omen Amor*. Cujus ominationis solicitudinem cùm deprecabantur Græci, dicebant, Ζεῦ σῶσον. In Epigrammate: οὐδὲ λέγει, Ζεῦ σῶσον, ὅταν πταρῇ. De *palpitatione* autem Theocr. ἅλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός. ἦ ῥά γ' ἰδησῶ αὐτάν; Plaut. *Supercilium mihi salit*. Unde *salisatio*, παλμὸς dicitur à veteri Glossario, &c. De *tinnitu auris* Plinius & Epigr. Græcanicorum liber septimus. sed & elegans vetustissimi P. epigramma:

Garrula quid totis resonas mihi noctibus Auris?
Nescio quem dicis nunc meminisse mei, &c.

Vide etiam Adag. *dentes pruriunt*. Et, *Oculus dexter salit mihi*. Inprimis Lect. Theocr. *Is. Casauboni*, c. 5. sed & *Is. Hortiboni* cap. 3. & Johan. Salisberiensem, in *Polycratico*.

MEA SI COMMOVI SACRA] Interpretandum hoc de sententiâ Servii scribentis ad illud Virgil. Æn. 4. *qualis commotis excita sacris Thyas, ubi audito* &c. *commotis sacris* ideò dixit: quia in sacrorum renovatione commovebantur simulacra: unde Horatius 1, Od. 18. - *non ego te, candide Bassareu, Invitum quatiam*. quod ad *trieterica*, triennalia Bacchi pertinet. Ea enim sacra tertio quôque anno innovabantur. Sanè sciendum ὄργια apud Græcos dici sacra omnia, sicut apud Latinos *Ceremoniæ* dicuntur. sed jam abusivè Sacra Liberi, *Orgia* vocant, vel ἀπὸ τῆς ὀργῆς, i. *furore*, vel ἀπὸ τῶν ὀρῶν, i. *à montibus*. Hactenus Servius. Quanquam & ad Catonianas illas commotiones in sacris allusum videri possit. verbi caussâ: *Priusquam porcum fœminam immolabis, Jano struem commoveto sic*: JANE PATER, TE HAC STRUE COMMOVENDA BONAS PRECES PRECOR. Et mox: *Ferctum Jovi moveto, & mactato sic*: JUPPITER TE HOC FERCTO OBMOVENDO, &c. Quæ conjuncta *strufertum* efficiunt. unde *strufertarii* apud Festum: *Douza*. vide ibid. *Scalig*. & *Turneb*. l. 21: 21.

TURBELLAS] V. N. Bacch. act. 4: 9.

SATIN' EST &c.] de hoc contractu vide *Alb. Gentil*. lib. 3. c. 13. de Nupt.

ROGA. CA. OBSECRO] *Pistoris* mâlit extritâ Personâ *Calidori*, omnia dare *Pseudolo*. quemadmodum legitur act. 4: 6. *Rogato hercle obsecro. gestio promittere*, atq; ita planissimè etiam *Acidalius*.

TUUM TANGAM PATREM] μύωπις. Germ. dicunt: Einen berücken/ beneppen. V. N. Epid. act. 5: 2.

PIETATIS CAUSSA] Jocus ex contrario. Nam si impium est patrem fallere; magis impium est unà etiam matrem. *L*. Acidal. interpungit: - *verùm si potes, Pietatis caussâ vel etiam m. q*. Per Pietatem liceat tibi non patrem tantum, sed matrem quoq; tangere. *Pietatis caussâ*, sicut, meâ caussâ, per me. Sententia Lamb. absurda est. hæc unicè vera. *Acid*.

OCULUM UTRUM, ANNE AUREM?] vet. Codices habent, *An in aurem*? D.

PUBI PRÆSENTI] συνεκδοχικῶς *ab iis, qui puberes sunt, omnem populum significat*: Festus. *Acidal*. melius censet, quod est in vett. *præsenti pube*. nisi *pubi* sit, auferendi, inquit, casûs; ut *luci*, *parti* &c. Doctissimus Romanorum Virgilius, *ait Scaliger*, inter alia reconditæ antiquitatis arcana & hoc potuit, cùm ait *puppesq; tuæ, pubesq; tuorum*. ex eâ enim consuetudine dixit, cùm exprimeret Homericum: - σύ τε καὶ σοὶ ἑταῖροι. Ibidem: *Pubes, adolescens, qui etiam Vesticeps vocatur. Cui contrarium Investis, Pubes, & pro plurium puberum numero dici solet*: Festus.

TACE OBSECRO] *Grut*. è MS. Cam. l. *CA*. *st. tace obsecro*.

OSTIUM LENONIS CREPUIT] Cur apud Comicos toties dicatur, *fores intùs crepuisse*, cum quis exiturus est; Helladius Besantinus πραγματείᾳ χρηστομαθειῶν caussam aperit,

ex quo

ex quo hæc refert Photius patriarcha pag. 857. Bibliothec. τούτου χάριν κόπτουσι παρὰ τοῖς κωμικοῖς οἱ ἐξιόντες τὰς θύρας, διότι οὐχ, ὡς παρ' ἡμῖν νυνὶ, τὸ παλαιὸν ἀνεῴγνυντο αἱ θύραι, ἀλλ' ἐναντίῳ τρόπῳ. ἔξωθεν γὰρ αὐτὰς ἀνατρέποντες, ἔνδοθεν ἐξῄεσαν. πρότερον δὲ τῇ χειρὶ ψόφον ἐποίουν κρούοντες, ἐπὶ τῷ γνῶναι τοὺς ἐπὶ τῶν θυρῶν, καὶ φυλάξασθαι, μὴ πληγεὶς ἕως λάθῃ, τῶν θυρῶν ὠθουμένων ἄφνω. τὸν Λοξίαν γὰρ προσεκύνουν, ὃν πρὸ τῶν θυρῶν ἕκαστος ἱδρύοντο. καὶ πάλιν βωμὸν παρ' αὐτῷ στρογγύλον ποιοῦντες, καὶ μυρρίναις στέφοντες, ἵσαντο οἱ παριόντες. τὸν δὲ βωμὸν ἐκεῖνον, ἀγυιὰν λοξίαν ἐκάλουν, τὴν τοῦ παρ' αὐτοῖς θεοῦ προσηγορίαν νέμοντες τῷ βωμῷ. τὸ δὲ κνισᾶν ἀγυιὰς παρὰ ἡσιόδῳ τοῖς θεοῖς θύειν λέγει. Quem quidem locum indicavit mihi opt. & eruditiss. *C. Rittershusius JC.* V. N. Mil. act. 2: 1.

CRVRA MAVELLEM MODO] Crura mallem crepuisse, i. fracta esse: *L.* De *crurifragio* consule *Lips.* de Cruce, lib. 2: 14.

PENITVS PERIVRVM CAPVT] Muret. lib. 9: 6. leg. *Pœnus perjurum caput.* Pœnum enim vocat Lenonem: cùm significet esse perjurum & fraudulentum, quales Pœni meritissimò & habebantur, & habentur. *Rittershusius* l. *intùs perjur.* V. N. Persâ, 2: 4. Schop. *perjuri caput.* ut Rud. 4: 4.

ACTUS PRIMI SCENA II.

LENO, LORARII IV. PSEUDOLUS. CALIDORUS.

EXITE, agite, ite ignavi, malè habiti, & malè conciliati,
Quorum nunquam quicquam cuiquam venit in mentem, ut rectè faciant.
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, non potest usurpari usura.
Neque ego homines magis asinos unquam vidi, ita plagis costæ callent.
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio hi sunt flagritribæ.
Qui hæc habent consilia, ubi data occasio est, rape, clepe, tene, harpaga,
Bibe, es, fuge: hoc est eorum opus.
Ut mavelis lupos apud oves linquere, quàm hos domi custodes.
At faciem cùm aspicias eorum, haud mali videntur, operâ fallunt.
Nunc adeò hanc edictionem, nisi animum advortitis omnes,
Nisi somnum socordiamque ex pectore oculisque amovetis,
Ita ego vestra latera loris faciam ut validè varia sint:
Ut ne peristromata quidem æquè picta sint Campanica,
Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.
Atque heri antè dixeram omnibus, dederamque eas provincias.

Verùm ita vos estis perditi, negligentes, ingenio improbo,
Officium vestrum ut vos malo cogatis commonerier.
Nempe ita animati estis vos. vincite hoc duritiâ ergo, atque me.
Hoc vide sis, ut alias res agunt! hoc agite, hoc animum advortite,
Huc adhibete aures, quæ ego loquar, plagigera genera hominum.
Nunquam edepol vestrum durius tergum erit, quàm terginum hoc meum.
Quin nunc dolet ne? hem, si datur, sic quis herum servus spernit.
Assistite omnes contra me, & quæ loquor, advortite animum.
Tu qui urnam habes, aquam ingere, face plenum aënum sit citò.
Te, cum securi, caudicali præficio provinciæ.
LO. At hæc retunsa est. LE. sine fiet, itidem vos estis plagis omnes.
Num qui minus eâ gratiâ tamen omnium operâ utor?
Tibi hoc præcipio, ut niteant ædes. habes quod facias, propera. abi intrò.
Tu esto lectisterniator. tu argentum eluito, idem extruito.
Hæc, cùm ego à foro revertor, facite ut offendam parata,
Vorsa, præsterga, strata, lautaq́, coctaq́, omnia uti sint.
Nam mihi hodie natalis dies est, decet cum omnes vos concelebrare.
Pernam, callum, glandium, sumen, facito in aquâ jaceant. satin audis?
Magnificè volo enim summos viros accipere, ut mihi rem esse reantur.
Intrò abite, atque hæc citò celebrate, ne mora quæ sit, cocus cùm veniat
Mihi, ego eo in macellum, ut piscium quicquid est precio præstinem.
I puere præ, ne quisquam pertundat crumenam cautio est.
Vel opperire, est quod domi dicere penè sum oblitus.
Auditin'? vobis mulieres hanc habeo edictionem:
Vos quæ in mundiciis, molliciis, deliciisq́, ætatulam agitis,
Viris cum summis inclitæ amicæ, nunc ego scibo, atque hodie experiar,
Quæ capiti, quæ ventri operam det, quæq́, suæ rei, quæ somno studeat:
Quam libertam fore mihi credam, & quam venalem, hodie experiar.
Facite hodie, ut mihi munera multa huc ab amatoribus c[illegible]niant.
Nam nisi penus annuus hodie convenit, cras populo prosti[illegible] vos.

Natalem scitis mihi diem esse hunc. ubi isti sunt, quibus vos oculi estis?
Quibus vitæ? quibus deliciæ estis? quibus suavia? mamillæ? mellitæ?
Manipulatim mihi munerigeruli facite ante ædis jam hîc assint.
Cur ego vestem, aurum, atque ea quibus est vobis usui, præhibeo? quid mihi
Domi, nisi malum, vestrâ operâ est hodie, improbæ. vino modò cupidæ estis,
Eo vos vestros panticesq; adeò madefacitis, cùm ego sim hîc siccus.
Nunc adeò hoc factum est optimum, ut nomine quamque appellem suo:
Ne dictum esse actutum sibi quæpiam vestrarum mihi neget. advortite animum cunctæ.
Principio Hedilium tecum ago, quæ amica es frumentariis,
Quibus cunctis montes maximi acervi frumenti sunt domi:
Fac sis sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod satis
Mihi, etiam familiæ omni sit meæ, atque adeò ut frumento affluam,
Ut civitas nomen mihi commutet, meq; ut prædicet
Lenone ex Ballione regem Jasonem. CA. audin furcifer
Quæ loquitur, satin magnificus tibi videtur? PS. pol iste,
Atque etiam malificus. sed tace, & hanc rem gere.
LE. Æschrodora tu, quæ amicos tibi habes lenonum æmulos
Lanios, qui item ut nos jurejurando malo quærunt rem, audi:
Nisi carnaria tria grandia, tergoribus oneri uberi hodie
Mihi erunt, cras quasi Dircam olim (ut memorant) duo
Gnati Jovis devinxêre ad taurum, item hodie stringam ad carnarium: id tibi
Profectò taurus fiet. CA. nimis sermone hujus irâ incendor.
PS. Hunccine hic hominem pati colere juventutem Atticam?
Ubi sunt, ubi latent, quibus ætas integra est, qui amant à lenone?
Quin conveniunt, quin unà omnes peste hâc populum hunc liberant?
Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus, ne illi audeant
Id facere, quibus ut serviant suus amor cogit, simul
Prohibet, faciant adversum eos quod volunt. CA. vah tace. PS. quid est?
CA. Malè morigerus malè facis mihi, cum sermone huic obsonas. PS. taceo.
CA. At taceas malo multò, quàm tacere te dicas. LE. tu autem

Xystylis,

Xystylis, fac ut animum advortas, qoius amatores olivi
Dynamin domi habent maxumam.
Si mihi non jam huc culleis oleum deportatur,
Te ipsam culleo ego cras faciam deportêre in pergulam,
Ibi tibi adeò lectus dabitur, ubi tu haud somnum capias,
Sed ubi usque ad languorem. tenes quorsum hæc se tendant quæ loquor?
En excetra tu, quæ tibi amicos tot habes, tam probè oleo onustos,
Num cuipiam est hodie tuâ tuorum operâ conservorum
Nitidiusculum caput? aut num ipse ego pulmento utor magis
Unctiusculo? sed scio, tu oleum haud magnipendis, vino te
Devincis. sine modo, reprehendam ego cuncta hercle unâ operâ, nisi
Quidem hodie tu omnia facis, scelesta, hæc uti loquor.
Tu autem quæ pro capite argentum mihi jam jamq; sæpe numeras,
Ea pacisci modò scis: sed quæ pacta es, non scis solvere,
Phœnicium, tibi hæc ego loquor, deliciæ summatum virûm.
Nisi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omnè huc penus affertur,
Cras Phœnicium Phœnicio corio invises pergulam.

MALE HABITI, ET MALE CONCILIATI] *Malè habiti*, i. damnosè, immò (ut Catullus loquitur) *magno cum pretio atq; malo* alti eductiq; mihi. ne quis *malè habitos* fortè pro strigosis & macilentis inscitè habeat. Sic noster alibi: *Benè ego & pudicè hanc domi habui meæ*, i. alui atq; educavi. Idem de *Malè conciliatis* dictum velim, nempè ἀντὶ τῶ *magno*, i. carè & cum dispendio herili comparatis accipiendum. ut contrà: *Benè ac pulchrè conciliare*, pro vili emere, dictitabant. Consule Don. ad illud. Ter. Eun. act. 4:4. *Fugitive prodi, malè conciliate.* ubi omnem conventionem *Conciliationem* dici testatur. credoq; pervulgatum in improba, nequam, malæq; frugi mancipia herile convicium fuisse: *D.* Persâ, act. 4: 4.

QUIBUS NISI AD HOC EXEMPLUM EXPERIOR] δεικτικῶς. Videtur enim hoc dicens, scuticâ & tergino officii quenq; sui commonefecisse: *Duza.* V. N. Asin. 2: 2.

FLAGITRIBÆ] Ald. & Brix. *flagricibæ.* Veteribus *Ciba* mensa, & *Cibela.* Ergò *Flagricibæ* vocantur à Plauto, lepidè conficto vocabulo, *flagrorum mensæ*, i. in quorum tergum ita flagra ubertim ingeruntur, ut cœnâ dubiâ in mensam cibi. Aut simpliciter *Flagricibæ* sunt, qui flagris quodammodo nutriuntur. Si *flagitribæ* retinemus, est, ut *Ulmitriba*, in Persâ. *Meurs.*

CLEPE] κλέπτω, furor; & *Cleptæ* dicuntur fures: Truc. 1: 2. uti eo aliquoties Ciceronem, notat *Rittersh.* 3. Cyneget. Oppian. Sic *harpaga*, à Gr. ἁρπάζω, rapio: ἅρπαξ, *rapax.*

ES] Ede. sic Curcul. *Cætera rape, trahe, fuge, late.* Et Diphilus: ἅρπαζ', ἀπελθὼν, κλέπτ', ἀποστέρει, κύκα μηδὲν πλὴν σαυτοῦ: *Lipsius.*

NUNC ADEO HANC EDICTIONEM] sc. accipite: *L.* at *D. F.* leg. *Nunc habeo h. ed.* ut paulò pòst: *Vobis m. hanc habeo edict.* Schop. verò hic nec ellipsin Lambini, nec interpolationem Douzæ agnoscit: tantùm distinctionis notam in medio versu tollit: *Nisi animum advortitis hanc edict.* Sic infrà, *hoc animum advortite*: pro, *ad hoc.* Sed Acidalio unicè probatur illud Douzæ. Ita Merc. act. 5: 3. *expurgationem habere.* Varro, *conventionem habere.* ita Euripid. μομφὴν ἔχειν, &c.

VALIDE VARIA] V. N. Epid. act. 1: 1.

PERISTROMATA] Sic & Cic. vocat, & *peripetasmata*, 4. Verrinâ: Juvenal. *Velaria.*

CAMPANICA] in Campaniâ laborata: vel, quibus Campani utebantur. Notum est Adag. *Campana superbia.*

ALEXANDRINA] Notæ etiam sunt vel ex Quintil. *Alexandrinæ delitiæ*: quæ in Proverb. iêrunt, ab illo nobili emporio.

BELLVATA] in quibus erant belluæ acu pictæ: *L.* Ita D. Hieronymus ad Lætum; *In quibus non auri & pellis Babylonicæ vermiculata pictura.*

CONCHYLIATA TAPETIA] *Conchyliatus color* est è cæruleo & rubro, qualis Martiæ violæ. Dicitur & *purpureus*, *ostrinus*, *Sarranus*; *Thessalicus* etiam Lucretio: *blatteus* &c. Braunroth. Et *tapetum*, vel *tapetem* Nonius exponit *tegmen unitè pictum de variis coloribus*. Cicero: *Conchyliatis Cn. Pompeii peristromatis servorum in cellis lectos stratos videres.* Non dubitat *Gruterus* suspicari; *Consiliata tapetia*, ut simile quid fuerit hîc ei, de quo Varro lib. 5. de Linguâ Lat. &c. Ad quem locum Turnebus: *Consiliari* est cogi, eoq; Lucretius sæpè utitur. sed *Consiliari* etiam *vestimentum* apud fullones dicebatur, i. cogi: mutatione c in s. unde *Consilium*. Scaliger ibid. Immò, inquit, *Conciliare* à *ciliis*: & Græcè κιλίκια dicuntur. Ex iis coacta vestimenta vulgò *Feltra* vocamus: nempè τὰ ἐκ τριχῶν συντεθέμενα. unde *conciliare*, fullonum verbum, τὸ συμπιλῆσαι, πιέζειν, ἢ συμπατῆσαι, &c. Videatur & Isid. lib. 6. c. 16. & Plinius lib. 8. c. 48. Quin & Sticho act. 2: 3. suspicatur *Grut.* itidem legend. *Babylonica consiliataq; tapetia.*

VINCITE HOC DVRITIA ERGO] habete tergum hâc scuticâ durius: *L.* Meurs. leg. *ita animati estis vos vincere hoc duritiâ tergi.* Quod firmant, ait, sequentia.

TERGINVM] *Terginum* pro scuticâ dixerunt antiqui. Lucill. - *dum salvo tergo & tergino licet.* Turn. l. 29: 2. V. N. Asin. act. 2. 2.

QVIN NVNC] Acid. *Q. i n. d.*

HEM SIC DATVR] V. N. Men. act. 4: 2.

TE CVM SECVRI, CAVDICALI PRÆFICIO PROVINCIÆ] Sey du Holtzhacker/Capitler.

RETVNSA EST] V. N. Mil. act. 2: 4.

NVM QVI] Num quo, aliquo. *L.*

TV ESTO LECTISTERNIATOR] Germ. Richte du Tisch vnd Benck zu. Sticho act. 2: 3. *lectos sternite.* Quid *Lectisternia*, docet Livius, Turneb. l. 30: 32. alii.

IDEM EXSTRVITO] è thecis expromptum disponito: L.

VORSA] *Vorsa, à verrendo*, σεσαρωμένα. Hunc versum videtur in animo habuisse Diomedes, cum scribit lib. 1: 4. *Verro, meto, furio*, horum verborum non facilè reperimus tempus perfectum: & tamen, quod est, *Verro* in passivâ significatione *versus* habet: ut apud Senec. *Versa templa*: & Plaut. *Versa, sparsa*. In eâdem porrò significatione idem verbum & apud Cic. reperias Verr. 3. *Etenim quam tu domum, quam urbem adiisti, quod fanum denique, quod non eversum atq; extersum reliqueris?* D. F.

PRÆSTERGA] *Rob. Titius* legit, *præstega*, addens; *Præstega, æ*, προστέγιον, tecti longior prominentia ad arcendos imbres & æstûs, tantùm patulâ reliquâ parte, ubi otii causâ sumus tanquam sub porticû. Itaq; ante natum Titium, *Rob. Stephanus* hæc laudat in suo Foro Rom. *Gruterus* leg. *prætersa*, i. valdè tersa: ut *prædives, præpotens*. Acidal. è loco illo Diomed. corrupto expedit hanc lect. quam germanissimam esse ait, & cum quâ numeri trepidantes alacriter exsurgant: *Vorsa, sparsa, tersa, strata, lauta coctaq; om.* spargi enim priùs, deinde verri ædes vult à verritore &c. Cæteras ejus rationes omitto.

COCTAQ] Quid hîc facit, *cocta*? Nam infrà demum coquos se adducturum dicit. Putarem igitur aut, *coactaq;* legendum: *Cogere* enim pro componere & arctè collocare sumi potest: ut referatur ad vasa argentea, quæ lauta extrui jusserat. aut certè *structaq;*, pro, *structaq;*. Et ita singula singulis respondebunt: *versa præsterga*, ad illa, *ut niteant ædes*: *strata*, ad illa; *tu esto lectisterniator*: *lauta*, ad illud; *argentum eluito*: *structa*, ad illud; *idemq; extruito*. Sim. Vlr. Pistoris.

SATIN' MAGNIFICE VOLO &c.] *J. Guliel.* Non mirum, *inquit*, in Personarum collocatione sæpiùs peccatum, quas oppidò paucæ membranæ præferunt, & à Grammaticis superioris ætatis ferè ita, ut nunc religiosè retinemus, factæ & ordinatæ sunt. Hunc locum ita interpungo: - *in aquâ ut jaceant. PS. satin' Magnificè? BA. volo enim.* Nam cum fastidiret commemorandis delitiis suis & convivii apparatû Ballio; Pseudolus ad Calidorum conversus, *Satine*, inquit, *magnificè?* Oratio quidem hâc mutatione tanquam Sole illustrari

luſtrari videtur. Qui edunt, *ſatin' audis?* ſciant vetuſtiſſ. editiones diſſentire. Immò in nonnullis legi, Acidal. notat; & hâc mutatione Gul. nihil opus fuiſſe.

ACCIPERE] Serv. ad illud Virg. 3. Æn. v. 353. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis*; ut & Æl. Donatus ad illud Eun. ſc. ult. *Accipit homo nemo melius prorſum, neq; prolixius*; *Accipere* eſt paſcere, invitare. Et τὸ *melius* quidem apparatum indicat, *prolixius* copiam. V. N. Ciſt. act. 1: 1. HÆC CITO CELEBRATE] Scio quid ſit, *imperium celebre*, & *imperium celebrare*: verùm hoc loco ſententia poſtulat potiùs, *atq; hæc citò celerate*: J. Guiiel. Sed enim *Grut.* vulgatum retinet. cùm *Celebre* non ſolùm frequens, ſed etiam velox ſignificet, autore Nonio. PERTUNDAT CRUMENAM] Germ. Die Taſchen klopffen. Metuit ſectores zonarios: de quibus Trin. act. 4: 2.

CAUTIO EST] i. cavendum eſt: Donatus Andr. act. 2: 3.

CAPITI] ſaluti & libertati ſtudeat. *L.*

PRÆHIBEO] præbeo. Alii l. *perbibeo*. Cam. *L.*

VINO MODO] *Vino cupidæ*, dictum ut illud Ennii: - *ſtudioſum robore belli.* & Virg. in Culice, *Compos mente*: Scaliger. Notat ſimilia Lipſ. Epiſt. Q. lib. 5. c. 12.

PANTICES] *Pantices* Nebriſſenſis vocat inteſtina illa pelliculata, & multiplicia volumina, ceu pagellas, habentia. Germ. Der pantſch. Etiam noſtri VVitebergenſes hominem cerevisiæ perpotandæ nimiò plus deditum vocant Einen pierpantſcher. V. N. Epid. 5: 1. *J. Dalech.* ad Plin. lib. 11: 37. *Lactes*, ait, priſco & obſoleto verbo *pantices* appellar. Joſ. Scalig. in Phallicis; ad illud: - *inter atra cujus inguina Latet jacente pantice abditus ficu*, &c. notat: A *pantice*, vulgo ventrem vocamus *panciam*. Niſi ſit à *pane*, quaſi *paniciam*: quod facilè credo.

HOC FACTUM EST OPTIMUM] Rectè. Nec benè aliter legit Lambinus. Sic Aul. *Nunc hoc mihi factum eſt optimum*; *ut* &c. Pœn. *Bonum hercle factum, pro ſe quisq; meminerit.* Tertull. de Pudicitiâ: *O edictum, cui adſcribi debeat, BONUM FACTUM!* Plautus Prol. Pœn. *BONUM FACTUM, edicta ut ſervetis mea.* (V. N. ibid.) Ex quâ formulâ ſuſpicari eſt hunc loquendi modum manaſſe: *P. Colvius.*

PRINCIPIO, HEDYLLIUM] *P. Colvius* l. *Principio, Ædilis ſum. tecum ago.* &c. Ego, inquit, varia hîc imperabo: ac primùm, ut Ædilis, edicam, quæ ad rem annonariam, &c. At hoc ineptum eſſe, *ait Gruterus*, evincit auctoris teſtimonium. Præmiſit enim verſu 52: *ut nomine quamq; appellem ſuo* &c. adeò ut nomen mulieris requiratur neceſſariò. ita & Acidal.

MONTES MAXIMI ACERVI] acervi maximi inſtar montium: *vel*, montes & maximi acervi: *L.* Aug. Preilius *max. acervi* gloſſema cenſet τοῦ *montes*. idem vellet & Acid. niſi verſus rueret. V. N. Epid. 1: 1. & Mil. 4: 2. REGEM IASONEM] Jaſonem Theſſaliæ tyrannum, qui ætate Epaminondæ floruit, mâlim intelligi, quàm illum Argonautam. *L.*

LENONUM ÆMULOS LANIOS] V. N. Capt. act. 3: 1.

JUREIURANDO MALO] i. perjurio, ἐπιορκίᾳ: *L.* Douza tamen mâlit, *malâ quærunt rem*: invito *Acid.* qui nec *malo perjurio* conjungit; ſed, *malo quærunt.* ut ſimile ſit illi: *de vel à malo quærere.* Moſtell. act. 4: 1. ONERI UBERI] Lamb. mâlir, *onere uberi*: ut ſit κατὰ σύνθεσιν, tergoribus onere uberi. Meurſius docet, *Ingens*, & *Grande*, pro gravido etiá poni. quomodo & populares ſui de muliere prægnâte, Sie iſt gros. Itẽ, Sie iſt mit eim groſſen Bauch. DIRCAM] Zethus & Amphion Jovis ex Antiopâ filii Dircen, quam Lycus, Antiopâ eorum matre ejectâ, uxorem duxerat; quæq; Antiopam in vincula conjeceat; caudæ bovis indomiti alligârunt, Lycumq; interfecerunt. Vide & Propert. L. 3: 13.

PATI COLERE] *Colere*, abſolutè, pro, *incolere* & degere aliquo in loco.

QUI AMANT A LENONE] puellas ex domo lenonis: *L.* ſed vide mihi N. Mil. act. 2: 2. & Pœn. act. 5: 2. NE ILLI] J. Guliel. anaſtrophen eſſe ait pro *illinè*. V. N. Aul. Prol.

OBSONAS] obſtrepis. *L.* DYNAMIN] vim, copiam: *L.* In Tarviſinâ, Paris. Baſil. & Venetâ edit. eſt, *amatores olivinam domi h.* Hinc emendo: *quojus amatores Olivitam domi h.* nam veteribus *Olivita* ſive *Oliveta*, idem erat quod *Olivetum*: ut *menda*, *mendum* &c. Ergò errat Feſtus, qui putat eſſe illud tempus, quo olea colligebatur: quod tamen *Olivitas* dicebatur: *Meurſius.* PERGULAM] Quæ de pergulis diſputat Turnebus lib. 8: 1. ea refutans *Scalig.* in Lectionibus Auſon. & ad Propert. lib. 4. el. 5. Nullæ, *inquit*, unquam fuerunt pergulæ publicæ, ſed tantùm appendices ædificiorum, quæ in publicum ſpectabant. Et ob id artifices & magiſtri, qui minùs noti erant, in illis primùm ſolebant opera ſua proponere aut docere; ut populo innoteſcerent. Juvenal. *Sed nec ſtructor erit, cui cedere debeat omnis Pergula.* Et, quod idem Turnebus producit ex Plauto de Lenone,

quii

qui interminatur mulieribus, se eas expositurum in pergulâ, est ipsius Lenonis pergula: qui vult eas mulieres venales prostare. propterea eas exponit in eo ædiũ loco, qui omnibus in conspectu esset: quo nomine vetus Glossar. exponit *Pergulam* περιφάνιν. At in Propertio & Auson. *Pergula* est casula seu tuguriolum arundinibus tectum. Hæc & plura ibidem *Scaliger.* Idemq; in Edit. Propertii recognitâ notat: *Pergula* est quod Græcis τέγος, ἤγουν οἴκημα πρόσγειον, quale est, in quo mulieres, quæ sub lenonum imperio prostabant, *publicarum libidinum*, ut Tertull. loquitur, *victimæ*. unde Græcè dicuntur ἑταῖραι ἐπὶ τέγους. ita vocatur Helena scortum Simonis Magi apud Iustinum Martyrem. &c.

VSQ. AD LANGVOREM] Verbum turpe tacuit. *L.*

QVORSVM HÆC SE TENDANT?] *Gruterus*, & *Acid.* suspicantur, *quorsum hæccè tendant?* alterumq; vix Plautinum putant.

EN EXCETRA] Ita in iracundia appellat illam oleariam amicam: quasi dicat, *tu vipera*. V. N. Cas. 3: 4.

TVA T. OPERA] quæstu meretricio ex oleariis facto &c. *L.* & *Palm.*

VINO TE DEVINCIS] Ita conterraneus Plauti Propertius, lib. 3: 3. *Me juvat & multo mentem vincire Lyæo*: quamvis contra rationem (ut vides) etymi ejus nominis, ἀπὸ τοῦ λύειν deducti; unde & Latinis *luere* est solvere; item *reluere*, resolvere: *D.* Certè Ovid. dixit, *Turpe jacens mulier multo resoluta Lyæo.* Et Petron. *Aniculæ solutæ mero ac libidine.* Idem: *Solutus mero amisissem ebrias manûs*, &c. At J. Palmer. legit, *vino ted' uncis*; i. te ungis; *d* immisso, ut *te* non elidatur. Sententia id probat; & quia sequitur *Unctiusculo.* Sanè, *Vino te devincis*, parùm Latinè dici puto. Error ex vicinitate litterarum. antiquitùs enim majusculis tantùm utebantur: minusculas istas Notariis relinquebant, &c. Acidalius etiam probat *deungis*. quia Xystilis pro vino oleum habebat: itaq; de vino, ut de oleo loquitur Leno.

REPREHENDAM &c.] Omnia hercle tua peccata unâ operâ corrigam & animadvertam, nisi q. &c. *L.*

NVMERAS] verbis, non re.

OMNE PENVS] *Grut.* conjicit, *annua huc penus.*

PHÆNICIO CORIO] *Ph. corium*, rubrum vocatur, Turn. l. 17: 16. Hic tergum flagris cruentum significatur.

ACTUS PRIMI SCENA III.

CALIDORVS, PSEVDOLVS, BALLIO *leno.*

PSEUDOLE, non audis quæ hic loquitur? PS. audio here equidem, atque animum adverto.
CA. Quid mihi es auctor, huic ut mittam, ne amicam hic meam prostituat?
PS. Bene curassis, liquido es animo, ego pro me & te curabo.
Iamdiu ego huic bene & hic mihi volumus, & amicitia est antiqua.
Mittam hodie huic suo die natali malam rem magnã & maturam.
CA. Quid opus est? PS. potin aliam rem ut cures? CA. at. PS. bat. CA. crucior. PS. cor dura.
CA. Non possum. PS. fac possis. CA. quónam pacto possim vincere animum?
PS. In rem quod sit prævertaris, quàm re adversâ animo auscultes.
CA. Nugæ isthæc sunt: non jucundũ est, nisi amans facit stultè. PS. pergin'?
CA. O Pseudole mi, sine sim nihili. PS. mitte me sis: sino, modò ego Abeam.

Abeam. CA. mane, mane: jam ut voles me esse, ita ero. PS. nunc tu sapis. *(revocas?*
LE. It dies: ego mihi cesso. i præ puere. CA. heus, abiit. quin
PS. Quid properas? placidè. CA. at priusquam abeat.
BA. quod hoc malum? tam placidè is, puere.
PS. Hodie-nate heus, hodie-nate, tibi ego dico, heus hodie-nate, redi &
Respice ad nos, tametsi occupatus, moramur; mane: sunt, colloqui
Qui volunt te. BA. quid hoc est? quis est qui moram occupato molestam obtulit? *(vivus est.*
CA. Qui tibi sospitalis fuit. BA. mortuus est, qui fuit: qui est,
PS. Nimis superbè. BA. nimis molestus. CA. reprehende hominem, assequere.
BA. I puere. PS. accedamus hàc obviam. BA. Juppiter te perdat, quisquis es. *(cet*
PS. Te volo. BA. at vos ego ambos. verte hàc te puere. PS. non li-
Colloqui te? BA. at mihi non lubet. CA. sin tuam est quippiam in rem? BA. licet
Ne obsecro bitere, an non licet? PS. vah, manta. BA. omitte. CA. Ballio *(fuit.*
Audi. BA. surdus sum, profectò inanilogus es. CA. dedi, dum
BA. Non peto quod dedisti. CA. dabo, quando erit. BA. ducito,
Quando habebis. CA. heu heu quàm ego malis perdidi modis,
Quod tibi detuli & quod dedi! BA. mortuâ re, verba nunc facis.
" TVLIVS ES, REM ACTAM AGIS. *PS. nosce saltem hunc quis est. BA. jam diu*
Scio qui fuit: nunc quis est is, ipsus sciat. ambula tu.
PS. Potin' ut semel modò Ballio hunc cum lucro respicias?
BA. Respiciam istoc precio. nam si sacrificem summo Jovi,
Atq; in manibus exta teneam ut porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem divinam deseram.
PS. Non potest pietate obsisti huic, ut res sunt cæteræ!
Deos quidem, quos maximè æquum est metuere, eos minimi facit.
BA. Compellabo: salve multum, serve Athenis pessume.
PS. Dî te deæque ament vel hujus arbitratu, vel meo:
Vel si dignus alio pacto, neq; ament, neq; faciant bene.
BA. Quid agitur, Calidore? PS. amatur, atque egetur acriter.
BA. Misereat, si familiam alere possim misericordiâ.
PS. Eia scimus nos quidem te qualis sis, ne prædices.
Sed scin' quid nos volumus? BA. pol ego propemodò, ut malè sit mihi.

PS. Et id, & hoc quod te revocamus, quaeso animum advorte. BA. audio.
Atque in pauca, ut occupatus nunc sum, confer quid velis.
PS. Hunc pudet quod tibi promisit, quâq; id promisit die,
Quia tibi minas viginti pro amicâ etiam non dedit.
BA. Nimio id quod pudet facilius fertur, quàm illud quod piget:
Non dedisse istum pudet: me, quia non accepi, piget.
PS. At dabit, parabit aliquid hos dies, manta modò.
Nam hic id metuit, ne illam vendas ob simultatem suam.
BA. Fuit occasio, si vellet, jampridem argentum ut daret.
CA. Quid si non habui? BA. jam haberes, invenires mutuum,
Ad Danistam devenires, adderes fœnusculum,
Surripuisses patri. PS. surriperet hic patri, audacissime?
Non periculum est, ne quid rectè monstres. BA. non lenonium est.
CA. Egon' patri surripere possim quicquam, tam cauto seni?
Atque adeò, si facere possem, pietas prohibet. BA. audio.
Pietatem ergo istam amplexator noctu pro Phœnicio.
Sed quoniam pietatem amori video tuo prævortere,
Omnes tibi patres sunt? nullus est tibi quem roges mutuum
Argentum? CA. quin nomen quoq; jam interiit Mutuum.
BA. Heus tu, postquam hercle isti à mensâ surgunt,
Qui suum repetunt, alienum reddunt nato nemini,
Ab alienis cautiores sunt, ne credant alteri.
CA. Nimis miser sum, nummum nusquam reperire agenti queo:
Ita miser & amore pereo, & inopiâ argentariâ.
BA. Eme die cæcâ hercle olivum, id vendito oculatâ die.
Jam hercle vel ducentæ fieri possunt præsentes minæ.
CA. Perii. an non tum Lex me perdit quina vicenaria?
Metuunt credere omnes. BA. eadem est mihi lex, metuo credere.
PS. Credere autem? ehò an pœnitet te, quando hic fuerit usui?
BA. Non est justus quisquam amator, nisi qui perpetuat data,
Detq; usque: quando nihil sit, simul amare desinat.
CA. Nihil ne te mei miseret? BA. inanis cedis: dicta non sonant.
Atque ego te vivū salvumq; vellem. PS. ehò an jam mortuus est?
BA. Utut est: mihi quidem profectò cum istis dictis mortuus est.
» *ILLICO VIXIT amator, ubi ille lenoni placet.*
Semper tu ad me cum argentatâ accedito querimoniâ.
Nam istoc, quod nunc lamentare, non esse argentum tibi,
Apud novercam querere. PS. eho, nunquid tu hujus nupsisti patri?
BA. Dî melius faciant. PS. fac hoc, quod te rogamus, Ballio,

Med

Meâ fide, si isti formidas credere. ego in hoc triduo
Aut terrâ, aut mari alicundè evolvam id argentum tibi.
BA. Tibi ego credam? PS. cur non? BA. quia pol, quâ operâ sic
credam tibi,
Unâ operâ alligem canem fugitivam agninis lactibus.
CA. Siccine mihi abs te bene merenti malè refertur gratia?
BA. Quid nunc vis? CA. ut opperiare hos sex dies saltem modò,
Ne illam vendas, neu perdas me hominem amantem. BA. animo
Vel sex opperibor menses. CA. euge, homo lepidissime. (bono es.
BA. Immò vin' etiam te faciam ex læto lætantem magis?
CA. Quid jam? BA. quia enim non venalem jam habeo Phœnicium.
CA. Non habes? BA. non hercle verò. CA. Pseudole, arcesse hostias,
Victimas, lanios, ut ego huic sacrufîcem summo Jovi:
Nam hic mihi nunc est multo potior Juppiter, quàm Juppiter.
BA. Nolo victimas, agninis me extis placari volo.
CA. Propera, quid stas? accerse agnos, audin', quid ait Juppiter?
PS. Jam hîc ero: verùm extra portam Metiam currendum est
prius.
CA. Quid eò? PS. lanios inde accersam duos cum tintinabulis.
Eâdem duo greges virgarum inde ulmearum adegero.
Ut hodie ad litationem huic suppetat satias Jovi.
In malam crucem istic ibit Juppiter lenonius.
BA. Ex tuâ re non est, ut ego emoriar. PS. quî dum? BA. ego
dicam tibi,
Quia edepol dum ego vivus vivam, nunquam eris frugi bonæ.
PS. Ex tuâ re non est non ego emoriar. BA. quî dum? PS. sic quia
Si ego emortuus sim, Athenis te sit nemo nequior.
CA. Dic mihi obsecro, verùm hercle seriò, hoc quod te rogo.
Non habes venalem amicam tu meam Phœnicium?
BA. Non edepol habeo profectò. nam jampridem vendidi.
CA. Quomodo? BA. sine ornamentis, cum intestinis omnibus.
CA. Meam tu amicam vendidisti? BA. valde, viginti minis.
CA. Viginti minis? BA. utrum vis, vel quater quinis minis,
Militi Macedonio. & jam quindecim hîc habeo minas.
CA. Quid ego ex te audio? BA. amicam tuam esse factam ar-
genteam.
CA. Cur id ausus facere? BA. lubuit, mea fuit. CA. eho Pseudole,
I, gladium affer. PS. quid opus gladio? CA. quî hunc occidam,
atque me.
PS. Quin tu te occidis potius? nam hunc fames jam occiderit.
CA. Quid ais, quantum terra tegit, hominum perjurissime,

Juravistin' te illam nulli venditurum nisi mihi?
BA. Fateor. CA. nempe conceptis verbis. BA. etiam consultis quoque.
CA. Perjuravisti, sceleste. BA. at argentum intrò condidi.
Ego scelestus nunc argentum promere possum domo:
Tu, qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.
CA. Pseudole, assiste altrinsecus, atque onera hunc maledictis. PS. licet.
Nunquam ad Prætorem æquè cursim curram, ut emittar manu.
CA. Ingere mala multa. PS. jam ego te differam dictis meis:
Impudice. BA. ita est. PS. sceleste. BA. dicis vera. PS. verbero.
BA. Quippini. CA. bustirape. BA. certè. CA. furcifer. BA. factum optumè.
CA. Sociofraude. BA. sunt mea hæc ista. PS. parricida. BA. perge tu.
PS. Sacrilege. BA. fateor. CA. perjure. BA. vetera vaticinamini.
CA. Legirupa. BA. validè. PS. pernicies adolescentum. BA. acerrimè.
CA. Fur. BA. babæ. PS. fugitive. BA. bombax. CA. fraus populi. BA. planissimè.
PS. Fraudulente. CA. impure leno. PS. cœnum. BA. cantores probos.
CA. Verberavisti patrem atque matrem. BA. atque occidi quoque,
Potius quam cibum præhiberem. num peccavi quippiam?
33 *IN PERTUSUM INGERIMUS DICTA DOLIUM, operam ludimus.*
BA. Nunquid aliud etiam voltis dicere? CA. ecquid te pudet?
BA. Ted' amatorem inventum esse inanem, quasi cassam nucem.
Sed quanquam multa malaq; in me dicta dixistis mihi,
Nisi mihi attulerit Miles quinq; quas debet minas,
Sicut hæc est præstituta numerando argento dies:
Si is non aderit, posse opinor facere officium me meum.
CA. Quid id est? BA. si tu argentum attuleris, cum illo perdiderim fidem.
Hoc meum est officium: ego, operæ si sit, plus tecum loquar:
Sed sine argento frustrà est, quòd me tui misereri postulas.
Hæc mea est sententia, ut tu hinc porrò, quid agas, consulas magis.
CA. Jámne abis? BA. negocii nunc sum plenus. PS. paulo pòst
Illic homo meus est. nisi omnes dî me atque homines deserunt,
Exossabo ego illum similiter itidem ut murænam cocus.
Sed nunc Calidore operam te mihi volo dare. CA. quid imperas?
PS. Hoc ego oppidum admœnire, ut hodie capiatur; volo.
Ad eam rem usu' st hominem astutum, doctum, scitũ, & callidum,
Qui im-

Qui imperata effecta reddat, non qui vigilans dormiat.
CA. Cedo mihi quid es facturus? PS. tempori ego faxo scies.
Nolo bis iterare, sat sic longæ sunt Fabulæ.
CA. Optumum atque æquissimum oras. PS. propera, adduc hominem citò.
PAUCI EX MULTIS sunt amici, homini qui certi sient.
CA. Ego scio istuc. PS. ergo utrumque tibi nunc delectum para.
Ex multis exquire illis unum tibi, qui certus siet.
CA. Iam hîc faxo aderit. PS. potin' ut abeas? CA. tibi moram dictis creas.

ET hi versus sunt tetrametri pleriq; numeris, ut Scenæ præcedentis, confusi; usq; ad hunc, *Respiciam istoc pretio.* unde decurrunt deinceps troch. tetram. catal. per totam Scenam. *Cam.*

BENE CURASSIS] Gruteri suspicio tenuis est: *Benè curaßis*, ad cutim curandam pertinere: aut fuisse, *Ne curaßis. Pistoris.* leg. *Tu ne curaßis.* Non opus est, *inquit*, ut cures, quod munus mittas Lenoni: ego pro utroq; mittam. vulgatum non cohæret. Etiam *Acidalius* nugis (ut ait) Lambini explosis, leg. *Ne curaßis.* vel *Benè: ne c.* vel: *Sine curâ sis &c.*

LIQUIDO ES ANIMO] ne sis sollicitus. V. N. Epid. 5: 1.

QUID OPUS EST?] Sententia cogit leg. *Quid opis est?* Acid.

AT. PS. BAT] Charis. de sententiâ Cæsellii Vindicis, lib. 2. ait, *bat* sonum esse cornicinis lituum ex ore eximentis.

COR DURA] καρτέρει, animum obfirmato. Ita Ovidius; *durare animum*, Tacitus, *mentem*: Catullus *obdurare se*, dixit.

QUAM RE ADVERSA] Aut corrigend. *quàm rei adversa an. ausc.* aut *re* pro *rei* est, ut *die, fide* &c. Q. d. Potiùs quod ex re est, agas, quàm obtemperes animo iis agendis, quæ abs re sunt, sive rei adversa. *Animo aliquid auscultare*, dictum, ut, *Obsequi alicui quid.* Lambini interpretamentum futile. *Acidal.*

SINO] sino te nihili esse: modò me abire sinas: *L.*

IT DIES] V. N. Bacch. extremâ.

QUID PROPERAS?] Hæc dicit Callidoro; non Lenoni: *L.*

HODIE NATE HEUS] Ita lenonem appellat, quòd superiore Scenâ dixerat, sibi hodie natalem diem esse. *Nascuntur* etiam, qui honores adipiscuntur: & *Nascuntur*, qui ab exsilio reducuntur, ut docet *Turneb.* ex Cicerone. *Sed hoc obiter.*

OCCUPATUS] Lamb. mâlit, *occupatum moramur.*

MORTUUS EST, QUI FUIT] V. N. Capt. act. 3: 3.

ACCEDAMUS HAC OBVIAM] ut ei à fronte occurramus: *L.* At *J. Gul.* & *Jo. Passeratius* legunt, *Occedamus hìc obviam.* *Occedere*, pro, contrà cedere, Plauti proprium & familiare: ut Festus etiam notat. Asin. *Quisq; obviam hìc huic occesserit irato, vapulabit.* Ibid. *cum magno malo tuo obviam occeßisti.* Sticho: *Bona scæva strenaq; obviam occeßit mihi.* Trin. *mihi nugator quidam occeßit obviam.*

TE VOLO] Ambiguum. vel, Te volo convenire: vel, Te Iuppiter perdat, volo. Atq; hoc modo Pseudolus intelligit, idq; non fefellit lenonem, qui sic respondet; *At ego vos ambos perdat Juppiter*: L. Vide N. Epid. 1: 1. & Mil. 2: 3.

NON LICET COLLOQUI TE] V. N. Asin. 3: 1.

LICETNE OBSECRO VIVERE] q. d. vos me enecatis odio vestro & molestiâ: *L.* & Acidalius. ita Mil. *Mittite me obsecro, si possum hodie viva à vobis.* V. N. act. 4: 2. At Lips. l. bi ere, i. ire. (V. N. Epid. 1: 2.) Indignatur leno; & hem, inquit, liberumne est ire mihi quo institui, an non? lib. 1. Epist. Q. 14.

INANILOGUS ES] MSS. nostri, *inalogistæ.* An verò an falsò? *Gruterus.* Et quidē *Schoppius* suspicatur, *inanilogista es.*

DUCITO] sc. Phœnicium. V. N. Epid. 3: 2. & Trin. 2: 1.

REM ACTAM AGIS] Donatus Andr. act. 3: 1. Hæc res secundum jus civile dicitur: in quo cavetur, ne quis rem actam apud judices repetat. Idem ad Eun. act. 1: 1. *Actum est*, sumtum à Jure; *ilicet*, à Judicio; *periisti*, à supplicio. V. N. Epid. act. 5: 2.

AMBULA TU] sc. Puer. *L.*

HUNC CUM L.] Grut. l. *huc*.

ISTOC PRETIO] istâ mercede; lucro. *L.*

UT PORRICIAM] *Porriciendi* verbum ex disciplinâ haruspicum & ex præcepto Pontificum solemne sacrificantibus fuisse, Macrob. l. 3: 2. tradit. Nævius: *Simul atrocia porricerent exta ministratores*. Virg. 3: Æn. *pateram tenet, extaq; salsos Porricit in fluctus*. Livius lib. 9. Decad. 3. *Secundum eas preces exta cæsâ victimâ (uti mos est) in mare porricit, tubaq; signum dedit proficiscendi*. Varro lib. 5. de L. Lat. *Inter hostiam cæsam & exta porrecta*. Vide & Briss. de Form. & Turneb. l. 24: 13. NON POT. PIET.] Acid. hæc Ballioni adhuc dat: *-deseram. Non p. p. obs. huic. PS. ut r. Q. d.* Nullâ pietate lucro potest obsisti, &c.

MISEREAT] sc. me. *L.* NIMIO ID] viro bono indigna sententia; cui famæ & existimationis jactura gravior, quàm rei. Sophocles: τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἴῃ. Vide Adag. *Lucrum pudori præstat*: Κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον. Item Notas Trin. 2: 2.

PARABIT ALIQUID] *D.* legit, *parabit aliquid: tres dies manta*, i. exspecta. *Schop.* è MSS. Cam. colligit, *parabit: aliquot hos dies m.* id]; verum putat: ut & Acidalius, qui Douzæ illud improbat. JAM HABERES] dares operam, ut haberes: *L.* At *Grut.* è lituris MSS. l. *amabas? invenires mutuum.*

NON LENONIUM EST] sc. Rectè monstrare: *L.* PRÆVORTERE] i. Pietatem te ponere atq; habere ante amorem tuum: *D.* QUIN NOMEN QUOQ.] nedum res ipsa. HEUS TU, POSTQ.] *Cam.* Hujus versûs, *inquit*, finis non potuit à me reperiri, qualis esse debere videretur. loquitur fortè de trapezitis. Sententia, inquit Lamb. horum trium versuum, hæc est: Heus tu, postquam hercle isti heluones è mensâ benè curatâ cute surgunt, qui suum quidem, i. quod sibi debetur, acriter repetunt; alienum autem, i. quod aliis debent, nemini reddunt; ii omnes, qui solebant anteà mutuum dare, cavent sibi, ne pecuniam alteri credant. In antiquis Cod. reperi, *saturi, & uvidi, & distentâ cute*. Hæc Lamb. Sed mutilus est hic versus, (*Heus tu, p.*) eritq; : usq; dum è MSS. suis membra restituat *Grut. Æsculapius.*

EME DIE CÆCA] i. pecuniâ non numeratâ, sed solutione in diem prolatâ. contrà, *Oculatâ die emere*, est præsenti pecuniâ emere: *L.* Ita JC. vocant *Cæca testimonia*, quæ scripto perhibentur absentibus. Vide Adag. Collect. Scalig. in *Ætnâ* ad illud; *Atq; oculis hæsura tuis*, notat; Hoc est quod Gr. Poëtæ dicunt βλέποντα μαρτύρια. Plautus verò aliter extulit. *-rem tibi auctorem dabo*. Sic infrà; *Non illic duce me occultas scrutabere caussas. Occurrent oculis ipsæ*. Eodem modo, *oculatam diem* dixit Plautus. *Hæc ille.*

LEX ME PERDIT QUINA VICENARIA?] *Lex* enim *Lætoria* vetabat filium-familiâs minorē viginti quinq; annis stipulari, id est, ἐπερωτᾶσθαι, ut ait Priscianus, (lib. 8. & 18.) sive stipulanti respondere: aut spondendo obligari: ut JCti loquuntur. Vide *Lips.* Comm. in Tacit. lib. XI. & Fr. Hotomani Jndicem Legg. Rom. & Notas Rud. act. 5: 3. Alciat. Parerg. lib. 6: 16. Turneb. lib. 11. c. 23. *Meursius.* Scribendum, *inquit*, duplici *N*, *Vicennaria*. Nam *Viceni* sunt ἐς εἴκοσι τὸν ἀριθμόν: *Vicennes* verò εἰκοσαετεῖς. Acid. l. *an non me lex dum porcet q. v? Porcet dum*, est, adhuc prohibet. neq; enim lex, inquit, vetabat mutuo sumere, si posset; sed ne quis daret: nam qui dedisset, repetendi nullum jus habebat.

QUANDO HIC F. USUI?] *J. Gul.* Verisi. lib. 1: 4. legit; *quanto hic fuerit usui*. Musæi planè loquendi genus: pro, Videturnè tibi parum fuisse utilitati & lucro? Ter. *At enim, dices, me quantum hic operis fiat, pænitet.*

NON EST JUSTUS] ita Cam. & vulgg. Dictum, ut *justus eques, justa pugna*, teste *Grutero*. quanquam *Lipsius* leg. *Non est usui quisq.* Similis locus Truc. act. 2: 1. Et Propert. *Qui dare multa potest, multum & amare potest*. Jam, *data*, pro muneribus dixit etiam Asin. act. 1: 3. item Auson. Epigr. 90. Idem in Ephemer. *Nil ex invidiâ retines, plenusq; datorum* &c. Vide *C. Rittersh.* ad Gunth.

DATQ; USQ.] Grut. *datq; usquequò nihil sit*, i. quousq;. Et sic ferè MS.

CEDIS] accedis: *L.* Gruterus suspicatur, *inane cedis*, dicto Proverbiali: hoc est, aërem verberas.

DICTA

DICTA NON SONANT] Ita noſtri: *Taler Klappen/ Wort lappen. Handſchrifft klingen nichts.* Tinnulæ rationes plurimum habent virium ad perſuadendum.

ILLICO VIXIT AMATOR, VBI ILLE LENONI PLACET] Gruter. ante hunc verſum è MSS. ſuis inſeruit nunquam vulgatum iſtum: *BA. Vt ut eſt, mihi quidem profectò cum iſtis dictis mortuus eſt. Illicò v.* Simillimum locum vide Trucul. act. 1: 2. *Dum vivit, hominem noveris*, &c.

CVM ARGENTATA ACC. QVERIMONIA] ſonanti tinnientiq; & quæ argentum unà adferat ſecum, mihiq; ſit lucro: *D.*

LAMENTARE] hoc rectiſs. probat è vett. edd. *Acid.*

APVD NOVERCAM QVERERE] Pſeudolus illud *Querere*, ἀντὶ τοῦ *Quereris*, per ridiculum accepit: cùm ſit Imperantis. eſtq; jocus ſcurrilior, &c. Porrò, *durities novercarum*, in Proverb. eſt. *D.*

PS. EHO, NVNQVID TV HVIVS NVPSISTI PATRI? BA. DI MELIVS FACIANT] Hæc duo hemiſtichia in ſuum locum poſtliminiò reducens *Lipſius*, Arguto, *inquit*, ſed licenti ſanè joco, qui in verbo *Nubendi* conſiſtit, quod verbum antiquitùs inter ea fuit, quæ cuſtos ille hortorum libentiùs quàm Virgines Veſtæ uſurparent. Inde Feſto, *Nupta verba*, obſcœna; & Petronio, *Nuptias facere*, τὸ συγκαθεύδειν. inde Virgini Veſtali crimen inceſti intentatum apud Declamatores, quòd verſum ſcripſiſſet: *Felices nuptæ: moriar, niſi nubere dulce eſt.* Antiq. Lect. l. 2: 9. Vide N. Ciſtell. act. 1: 1. & Moſtell. 4: 2. Sed & in MSS. Cam. hæc ita legi; *Eho, an unquam & hujus nupſiſti patri? BA. di mel.* notat Grut.

ALLIGEM CANEM] Vide Adag. Eraſmi.

AGNINIS ME EXTIS PLACARI VOLO] *J. Scalig.* in Catalect. ad illa: - *& maxima taurus Victima*, notat: Vides doctiſs. Poëtam (*Virgil.*) victimam de magnis dixiſſe, certus veteribus illis, qui purè loquebantur, ita obſervatum fuiſſe. Quod verum eſſe, manifeſtò Plautus docet in Pſeud. ex verbis Lenonis: *Nolo victimas: minimis me extis placari volo.* Nam *minima exta* oppoſuit victimis. Sed ludit Comicè in voce *minimis*, reſpiciens ad minas viginti, quibus ſibi litari volebat. Adoleſcens verò jocum non percipiens, jubet arceſſi agnos: quia eæ ſunt *minimæ hoſtiæ*, & quæ verè victimæ dici non poſſunt, quum ait; *Propera; quid ſtas? arceſſe agnos.* itaq; malè legitur hodie *agninis extis*. His non abludentia dixit *Palmer.* Spicileg. fol. 96. *Douza* ita annotat: Lipſius ex antiquis libris, in quibus omnibus *minimis* erat, *minis*, vel *mininis*, voce ductâ à *mina*; ſeribendum auguratur, hoc modo; pro *agninis*, *at minis* ſcilicet, nimium eleganti ſententiâ, atq; ad Lenonis mores planiſsimè accommodatâ. Nam cum amator plus æquo credulus, propter ſervatam, uti exiſtimabat, amicam, facere victimam Lenoni vellet, ut deo & auctori fortunarum ſuarum, ille, qui le. Hæc hactenus ἐυςοχῶς: ſequentia non item. Iſta porrò verba (inquit Lipſius) *mininis*, (nam in ambiguâ pronunciatione jocus fuit) Leno ita extulit, ut adoleſcens minimè maliud ſpectaret, negat ſe victimas & inania honorum morari, ſed minas & argentum vellus intellexerit, eum *agninis* dixiſſe. ergò ſubiicit: *Quid ſtas? arceſſe agnos* &c. Immò arbitror, Calidorum verba Ballionis, ita ut ab eopſe illo pronunciata, utiq; ea cum Lipſio rectiſsimè legenda cenſeo, nimirum. *At minis me extis* &c. planè & probè percepiſſe, diverſo tamen intellectû. Leno enim in ambiguâ ſignificatione verbi *minis*, quo lutulentus ille aurum & argentum merum intelligi volebat, luſiſſe videtur: adoleſcens contrà, *mina exta*, adjectivè poſita accepiſſe, ἀντὶ τοῦ *agninis* ſive *ovillis extis*. nam *ovem minam* pro glabrâ, ſive eâ quæ ventre glabro eſt, veteres dixiſſe, teſtimonio eſt haud Varro modò, ſed verò & Plautus ipſe in Truc. act. 3: 1. ubi manifeſtò ejusdem dicti ambiguitas compáret in perſonâ adoleſcẽtis ruſtici, his verbis: - *ego properè minas Oves crumenâ hâc in urbem detuli*: ita enim ſcribo emendoq:. *Hæc Douza.* M. Hamenvelto l. *dragminis me ext.*

EXTRA PORTAM METIAM CVRR. &c. LANIOS INDE ARCESSAM] Intelligit carnifices, *inquit Lipſius*, quorum extra eam portam domus, ad ſolemnem ſuppliciis locum. Idem ad lib. 15. C. Taciti notat, locum certum fuiſſe extra urbem, quem *Seſtertium* dixerint, quia Semitertio ad urbe milliari: ubi cruces, patibula defixa, cadavera abjecta, aliaq; quæ ad ſupplicia plebis. V. & N. Mil. act. 2: 4.

DVOS] V. C. *Duo.*

CVM TINTINNABVLIS] Scalig. *Sirpea* ſeu *ſirpiculæ* & *tintinnabulum*, duo genera ſunt vehiculorum. De *ſirpeis* habes apud Varronem: de *tintinnabulo* apud Plautum. quod vocabulum Scholaſticorum & Grammaticorum nationi antea ignotum fuit. Turnebi ſententiam retulimus Trucul. act. 4: 3.

EADEM

EADEM] viâ, seu operâ. *L.* DUO GREGES] Duos fasces virgarum. Tralatio audax: *L.*

SATIAS] Ter. Eun. act. 5: 5. *Ubi satias cœpit fieri, commuto locum.* utitur & Sall. 3. Histor. Dicitur & *Saties*: de quo in Novantiq. Lect. Fr. Modius. *Gruterus* ita hæc restituit ac distinguit: - *satias Jovi. BA. I in malam crucem. PS. istic ibit Juppiter lenonius.*

SINE ORNAMENTIS, CUM INTESTINIS OMNIBUS] i. nudam vendidi. Et inest in his verbis faceta antithesis: *L.*

ARGENTEAM] cum argento commutatam. *L.*

FAMES OCCIDERIT] sc. te occiso, qui ei victum suppeditat. *L. D.*

QUANTUM TERRA TEGIT HOMINUM] Lipsius l. *quantum in derrâ tegit h.* Rob. Titius: *quantum terra tegit h.* id est, sustinet, quod tamen risu dignum *Schoppius* deputat. V.N. Rud. act. 1: 3. Sed Ivo Villiomarus l. *quantum terram tegit, h. p.* Latinum est, *Quantum hominum tegit terram.* Homines vivi tegunt terram; mortuos tegit terra. Indubitata est emendatio. Vide ib. in Locos Controv. Rob. Titii, lib. 9. c. 11. & 12. *Des. Heraldus*: Qui rescribunt, *quantum terra gerit*: confirment correctionem suam Pænoli loco in Prolog. *Quantum hominum terra sustinet* &c.

JURAVISTIN' TE ILLAM N.] Tali interrogatione utuntur Scriptores veteres, etiam cùm responsionem ajentem subiici volunt. *L.*

CONCEPTIS VERBIS] *Verbis conceptis jurare*, est alio præeunte & jusjurandum verbis certâ comprehensis formulâ dictante, jurare: quæ talis erat, *Ex animi mei sententiâ juro.* Cic. 3. Offic. *Non enim falsum jurare, perjurare est, sed quod ex animi tui sententiá, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, perjurium est.* Et dicitur ad discrimen ejus jusjurandi, quod sermoni subinde nostro inteximus: ut cùm, *Me hercule; Ita me Jup. amet, Edepol*, dicimus; aut ultrò sponteq; sacramentum fidei aut adseverationis religiosæ, addimus. Hoc jusjurandum multò religiosius erat, quàm reliqua. Hujus generis erat & *Præjuratio*, cùm quis antè conceptis verbis jurabat, post quem alter in eadem verba jurans, tantummodo dicebat, *Idem in me.* Huic igitur Præjurationi addebatur *Exsecratio*, &c. Vide Turn. lib. 3. c. 10. utitur Asin. Cistell. Bacch. Mercat. &c. Petronius: *Tetigit puer oculos suos, conceptissimisq; verbis juravit.*

ONERA HUNC MALEDICTIS] Ter. Andr. act. 5. Sc. 1. *onerare injuriis.* V. N. Mil. act. 3: 3. utitur & Merc. act. 5: 4.

AD PRÆTOREM &c.] V. N. Mil. 4: 1.

TE DIFFERAM DICTIS MEIS] Palmer. *dicta*, pro conviciis, accusationibus, criminationibus, etiam Ciceroni usitata ait; & omnino, quod *maledicta*; idem ejus simplicia, *dicta & mala.* Ter. Andr. act 4. sc. 1 *Ingeram mala multa.* ita & Eugraphius ad illud Eun. Prolog. *Responsum, non Dictum esse*; notat, *Dictum* hîc esse *maledictum*, ut apud Cic. de Orator. V. & N. Epid. 1: 2.

ITA EST] [illegible] Lenonia: qualis & Ter. Adel. 2: 1. Et monet *Lipsius* Epist. Q. lib 3: 17. Hoscé improborum mores, quibus convicia, laudes sunt, lepidè etiam Aristoph. Nubibus expressisse.

VETERA VATICINAMINI] Adagio: ἀρχαῖα λέγειν, *frivola loqui.*

BUSTIRAPE] i. bustorum vel mortuorum è bustis raptor: *Lamb.* J. Gulielm. Verif. lib. 3: 12. *Silicernium*, convivium funebre erat manibus defuncti ab exsequiis oblatum; neq; fas fuit degustare ex eo quicquam, qui intulissent; sed tantùm *cernere silentio*: unde veriloquium ejus nonnulli deducunt. Auctor in Adelphos (act. 4: 2.) Donatus, & Glossar. vetus: *Silicernium*, περίδειπνον. [illegible] Hesychio [illegible] sunt: ii aderant quidem, sed nihil gustabant, ne scilicet funestarentur. Inde in exsecrationibus, *cœnam è rogo rapere*, apud Catull. & Tibull. & alios. Et qui lucri caussa nefanda omnia subire non verebantur, *bustirapi* audiebant. Vide J. Kirchman. de Funerib. Ro. lib. 4. & Not. Aul. act. 2: 4.

LEGIRUPA] Rud. act. 3: 4. *legirupio* dicitur.

BABÆ] *Babæ*, ut & *bombax*, hoc loco Interjectiones sunt hominis cum admiratione approbantis, vel negligentis; aut etiam lætè alterius dicta ferentis: *L.*

CORNUM

COENUM] Terentio Phor. 3: 2. *Sterquilinium* est; Græcis κόπριον ἀνήρ.

PRÆHIBEREM] præberem. *L.*

IN PERTUSUM] Proverb. à fabulâ Danaidum. *L.* Ita Lucr. lib. 3. *Et non omnia pertusum congesta quasi in vas Commoda perfluxêre, atque ingrata interiêre.*

NUNQUID ALIUD] *Schop.* è lib. vett. l. *alium.* q. d. Num præter superiora illa cognomina, quæ mihi fecistis, insuper aliud mihi facere vultis? quod elegantius est.

QUASI CASSAM NUCEM] Hujus rei tantum me pudet. *L. Cassa nux,* Petronio *nux ventosa sine medullâ.*

PRÆSTITUTA &c.] Lipsius l. *præstituta summa argento dies. Summa,* i. suprema. Persâ: *Hæc dies summa hodie est, mea amica sitne libera.* Probum hoc Acidalius censet: nisi quod versus labat. & proinde rectissimum ait; *- præstituta summa argento ei dies.*

CUM ILLO PERDIDERIM FIDEM] Militi fidem fefellerim. *L.*

OPERÆ SI SIT] si sit plus rei, quàm verborum scilicet. *L.*

FRUSTRA EST] Schop. l. *frustra es,* i. falleris, vel erras.

PAULLO POST MAGIS] sc. plus negotii tibi facessam: *L. D.*

EXOSSABO &c.] V.N. Amph. act. 1: 1. de *murenâ,* Pers. act. 1:3.

SIMILITER] V. C. *simulter,* i. simul: auctore Meursio, quem vide.

SAT SIC LONGÆ F. FAB.] Vide Palmer. Spic. fol. 212. qui Plautum hîc in ordinem redigit.

ADMOENIRE] fossâ & vallo cingere. *L.*

UTRUMQ.] Nihil sani hîc Lambinus. *Utrûmque* est *utrorumq;* certorum scil. amicorum, & incertorum. vett. ed. leg. *utrinq;* sensu æquè apto. *Acidal.*

CA. TIBI MORAM DICTIS] Vett. edit. *PS. potin' ut abeas? tibi moram dictis creas.* quod longè melius videtur e *Meursio & Acidal.*

ACTUS PRIMI SCENA IV.

PSEUDOLUS.

POSTQUAM illic hinc abiit, tu astas solus Pseudole.
Quid nunc acturus, postquam herili filio
Largitus dictis dapsilis? ubi sunt ea?
Cui neq; parata gutta certi consilii,
Neq; adeò argenti, neq; nunc quid faciam scio,
Neq; exordiri primùm, unde occipias, habes,
Neq; ad detexundam telam certos terminos.
Sed quasi Poëta tabulas cùm cepit sibi,
Quærit quod nusquam est gentium, reperit tamen,
Facit illud verisimile quod mendacium est:
Nunc ego Poëta fiam: viginti minæ
Quæ nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen.
Atq; ego huic jam pridem me daturum dixeram.
At volui injicere tragulam in nostrum senem,
Verùm is nescio quo pacto præsensit prius.
Sed comprimenda est mihi vox atq; oratio.
Herum eccum video huc unà Simonem simul
Cum suo vicino Caliphone incedere.
Ex hoc sepulcro vetere viginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.
Nunc huc concedam, ut horum sermonem legam.

POSTQVAM ILLIC] Dactylus est. Suntq; v. hujus & seq Scenæ senarii jambici: *Cam.* LARGITVS DICTIS DAPSILIS?] Ita & *largior* cum auferendi casu etiam in Sticho est: *Sed quid ego properans concesso pedibus, linguá largior.* V. & N. Persâ act. 2:3. Porrò *Dapsilus* priscis illis æquè ac *dapsilis*, in usu fuit. V. Centur. Douzæ, & N. Most. act. 4:2. *J. Guliel.* Distinguo, inquit, *postquam herili filio Largitus, dictis dapsilis. Dictis dapsilem* dixit Epidico, oratione beneficum. aut certè bis sumendum, *dictis*: ut multa multis locis alia. At *Lips.* Antiq. l. 1. c. 17. leg. *Largitus dict' es dapsilia.* i. munifica & larga.

GVTTA CERTI CONSILII] Vid. Adag. *Ne guttam quidem.*

EXORDIRI] *Ordiendi* verbum proprium artis Minervæ: *Lipsius* Epist. Q. lib. 2. c. 24.

DETEXVNDAM] *Detexere telam*, est pertexere: *L.* Is. Casaubonus Theocrit. Lection. Glossarium: *Detexo*, καθαιρῶ ἱστόν. Titinius Fullonibus: *Quæ inter annos decem nequisti togam unam detexere.* Significantius tamen alii, *deponere*. P. Diaconus l. 2. c. 5. -*talem se eidem telam orditurum, qualem ipsa dum viveret, deponere ac detexere non posset.* significantiùs. nam propriè *detexere* non est aliud quàm τὸν ἱστὸν ὑφαίνειν: & ita sæpe apud Plaut. & Ciceronem. Quare non omnis *detexta tela*, utiq; & *deposita*. Hæc Casaub.

TABVLAS] ceratas, in quibus scribebant. In aliis est, *quasi Poëta, fabulas cum cœpit; sibi Quærit* &c.

QVOD MENDACIVM EST] Non est Poëtæ, vera dicere, sed falsa verisimiliter narrare. Impossibilia non fingi debent, ne à Poëtis quidem. *Est enim fictio legis adversus veritatem IN RE POSSIBILI ex justá causá dispositio,* &c.

AT] Lamb. l. *At vol.* TRAGVLAM INIICERE] V. N. Epid 5: 2.

EX HOC SEPVLCRO V. ERVAM] *Marquardus Freherus* Parerg. l. 1. c. 4. putat respectum ad aperturam sepulchrorum, ad eruendos thesauros. Veteres enim partim luxûs, partim securitatis causâ pecuniam ibi condebant. De quo *Kirchmanus* in De funerib. Rom. lib. 3. c. 24.

ACTUS PRIMI SCENA V.

SIMO, CALIPHO *senes duo.* PSEUDOLUS *servus.*

SI de damnosis natis & amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis Atticis,
Nemo antecedat filio credo meo:
Ita nunc per urbem solus sermo est omnibus,
Eum velle amicam liberare, & quærere
Argentum ad eam rem. hoc alii mihi renunciant,
Atq; id jampridem sensi ego, & subolet mihi.
PS. Occisa est hæc res, hæret hoc negocium.
Quò in commeatum jam volui argentarium
Proficisci, ibi nunc oppidò obsepta est via.
Præsensit: nihil est prædæ prædatoribus.
,, *CA.* HOMINES QVI GESTANT, *quiq; auscultant crimina,*
,, *Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,*
,, *Gestores linguis, auditores auribus.*
Nam istæc quæ tibi renunciantur, filium
Te velle amantem argento circumducere,
Forsitan ea tibi dicta sunt mendacia.
Sed si vera ea sunt, ut nunc mos est, maximè;

Quid mirum fecit? quid novum? adolescens homo
Si amat, si amicam liberat? PS. lepidum senem!
SI. Vetus nolo faciat. CA. at enim necquicquam nevis.
Vel tu ne faceres tale in adolescentiâ.
» PROBUM PATREM ESSE *oportet, qui gnatum suum*
» *Esse probiorem, quàm ipsus fuerit, postulet.*
Nam tu quod damni, & quod fecisti flagitii,
Populo viritim potuit dispertirier.
Id ne tu miraris, si patrissat filius?
PS. ὦ Ζεῦ. *quàm pauci estis homines commodi!*
Ehem illuc est patrem esse, ut æquum est, filio.
SI. Quis hîc loquitur? meus hic est quidem servos Pseudolus.
Hic mihi corrumpit filium, scelerum caput,
Hic dux, hic ille est pædagogus: hunc ego
» *Cupio excruciari. CA. jam istæc* INSIPIENTIA EST,
» *Sic iram in promtu gerere. quanto satius est,*
Adire blandis verbis, atque exquirere,
Sint illa, nec ne sint, quæ tibi renunciant?
» BONUS ANIMUS *in malâ re dimidium est mali.*
SI. Tibi auscultabo. PS. itur ad te, Pseudole:
Orationem tibi para adversum senem.
Herum saluto primùm, ut æquum est: postea
Si quid superfit, vicinos impertio.
SI. Salve, quid agitur? PS. statur hîc ad hunc modum.
SI. Statum vide hominis Calipho, quasi basilicum.
CA. Bene confidenterq; astitisse intelligo.
PS. DECET INNOCENTEM, *qui sit, atque innoxius,*
Servum superbum esse apud herum potissimùm.
CA. Sunt quæ te volumus percontari, quæ quasi
Per nebulam nosmet scimus atq; audivimus.
SI. Conficiet jam te hic verbis, ut tu censeas
Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.
PS. Ita est. jampridem tu me spernis, sentio,
Parvam esse apud te mihi fidem ipse intelligo:
Cupis me esse nequam, tamen ero frugi bonæ.
SI. Fac sis vacivas Pseudole ædis aurium,
Mea ut migrare dicta possint quò volo.
PS. Age loquere quid vis, tametsi tibi succenseo.
SI. Mihin' domino servos tu succenses? PS. jam tibi
Mirum id videtur? SI. hercle quoi, ut tu prædicas,
Cavendum est mihi abs te irato: atq; alio tu modo

Me verberare, atq; ego te soleo, cogitas.
PS. Quid censes? CA. edepol meritò esse iratum arbitror,
Cùm apud te parum stet fides. SI. jam sic sino,
Iratus sit: ego ne quid noceat cavero.
Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo? PS. si quid vis, roga
Quod scibo, Delphis tibi responsum dicito.
SI. advorte ergo animum, & fac sis promissi memor.
Quid ais? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare? PS. οὐ δεῖ negare. SI. liberare quam velit?
PS. Δεῖ nec τοῦτο negare. SI. ecquas viginti minas
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Paritas ut auferas à me? PS. abs te ego auferam?
SI. Ita: quas meo gnato des, quî amicam liberet.
PS. Fateri δεῖ καὶ τοῦτο ναί.
CA. Fatetur. SI. dixin', Callipho, dudum tibi?
CA. memini. SI. cur hæc, ubi tu rescivisti illico,
Celata me sunt? cur non rescivi? PS. eloquar.
Quia nolebam ex me morem prægigni malum,
Herum ut servos suum criminarer aput herum.
SI. Juberes hunc præcipitem in pistrinum trahi.
CA. Nunquid peccatum Simo est? SI. immò maximè.
PS. Desiste: rectè ego rem meam sapio, Callipho.
Peccata mea sunt. animum advorte nunc jam.
Quapropter te expertem amoris nati habuerim.
Pistrinum in mundo scibam, si id faxem, mihi.
SI. Non à me scibas pistrinum in mundo tibi?
Cum ea mussitabas. PS. scibam. SI. cur non dictum est mihi?
PS. Quia aliud malum aderat, istuc aberat longiùs.
Illud erat præsens, huic erat diecula.
SI. Quid nunc agetis? nam hinc quidem à me non potest
Argentum auferri, qui præsertim senserim.
Ne quisquam credat nummum, jam edicam omnibus.
PS. Nunquam edepol cuiquam supplicabo, dum quidem
Tu vives: tu mihi hercle argentum dabis:
Abs te equidem sumam. SI. tu à me sumes? PS. strennè.
SI. Excludito mihi hercle oculum, si dedero. PS. dabis.
Jam dico, ut à me caveas. CA. certè edepol scio,
Si abstuleris, mirum & magnum feceris facinus.
PS. Faciam. SI. si non abstuleris? PS. virgis cedito.
Sed quid, si abstulero? SI. do Jovem testem tibi,
Te ætatem impune habiturum. PS. facito ut memineris.

SI. Egon'

SI. Egon' ut cavere nequeam cui prædicitur?
PS. Prædico ut caveas, dico inquam ut caveas, cave.
Hem istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.
CA. Edepol mortalem graphicum, si servat fidem.
PS. Servitum tibi me abducito, ni fecero.
SI. Benè atq; amicè dicis: nam nunc jam meus es.
PS. Vin etiam dicam, quod vos magis miremini?
CA. Studeo hercle audire, nam ted ausculto libens.
SI. Agedum, nam satis libenter te ausculto loqui.
Priusquam istam pugnam pugnabo, ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.
SI. Quam puguam? PS. hem ab hoc lenone vicino tuo
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,
Eam circumducam lepidè lenonem. SI. quid est?
PS. Effectum hoc hodie reddam utrumq; ad vesperum.
SI. Siquidem istæc opera, ut prædicas, perfeceris,
Virtute regi Agathocli antecesseris.
Sed si non faxis, nunquid caussæ est, illico
Quin te in pistrinum condam? PS. non unum quidem
Diem modò, verùm hercle in omnis, quantum est, sed si effecero,
Dabin' mihi argentum quod dem lenoni illico
Tuâ voluntate? CA. jus bonum orat Pseudolus,
Dabo, inque. SI. at scin' quid mihi in mentem venit?
Quìd si hice inter se consenserunt, Calipho,
Aut de compacto faciunt consutis dolis,
Quî me argento circumvertant? PS. quis me audacior
Sit, si istuc facinus audeam facere? immo sic Simo,
Si sumus conspecti, sive consilium unquam iniimus
De istâc re, aut si de eâ re unquam inter nos convenimus,
Quasi in libro cùm scribuntur calamo litteræ,
Stilis me totum usque ulmeis conscribito.
SI. Indice ludos nunc jam quando lubet.
PS. Da in hunc diem operam, Claliph, quæso mihi,
Ne quod te ad aliud occupes negotium.
CA. Quin uti rus irem, jam heri constitueram.
PS. At nunc disturba quas statuisti machinas.
CA. Nunc non abire certum est istâc gratiâ.
Lubido est ludos tuos spectare Pseudole.
Et si hunc videbo non dare argentum tibi,

Quod dixit; potius quàm id non fiat, ego dabo.
Non demutabo. PS. namq; edepol, si non dabis,
Clamore magno & multum flagitabere.
Agite amovemini hinc vos intrò nunc jam,
Ac meis vicissim date locum fallaciis.
SI. Fiat, geratur mos tibi. PS. sed te volo
Domi usq; adesse. SI. quin tibi hanc operam dico.
CA. At ego ad forum ibo, jam hic adero. SI. actutum redi.
PS. Suspicio est mihi nunc vos suspicarier,
Me iccirco hæc tanta facinora promittere,
Quî vos oblectem, hanc Fabulam dum transigam,
Neq; sim facturus, quod facturum dixeram:
Non demutabo. atq; etiam certum, quod sciam;
Quo sim facturus pacto, nihil etiam scio,
Nisi quia futurum est. nam qui in scenam provenit
Novo modo, novum aliquid inventum afferre addecet.
Si id facere nequeat, det locum illi qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mihi intrò libet,
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen vos interea hic delectaverit.

DICTATOR FIERET N. ATHENIS] Nominat more suo magistratum Romanum in Palliatâ Comœdiâ. GESTORES LINGVIS] Vt, quâ quis parte peccaret, eâdem & plecteretur. Sic Seneca, Epist. 124. *Pessimum genus hominum videbatur, qui verba gestarent: sunt quidam qui vitia gestant. Horum sermo multum nocet. nam etiamsi non statim officit, semina in animo relinquit,* &c. D. VETVS NOLO FACIAT] Nolo hoc ita sæpe faciat, ut sit ei vetus: *L.* Quam quidem interpretationem Acidal. ineptissimam vocat. Non enim, inquit, novum esse dixerat Calipho, adolescentem amare: sed ille austerior non vult, ut vetus & antiquum illud filius faciat suus.

POPVLO VIRITIM P. DISPERTIRIER] Ita vixisti, ut tuorum flagitiorum suam quisq; è cuncto populo partem sumere potuerit. *L.*

HIC ILLE EST PÆDAGOGVS] Rectiùs, *hic illi est pædagogus.* scil. ad nequitiam. *J. Gulielm.* IRAM IN PROMPTV GERERE] scil. in vultu & fronte. ut quidem est in cordatâ illâ EnnI sententiâ; *Amicitias atq; inimicitias in fronte promptas gero.* Sic Cic. pro Cn. Plancio: *Hic, quod cum cæteris animo sentiebat, id magis quàm cæteri, & vultu promptum habuit & linguâ.* Notat *Is. Casaub.* ad illud Apul. *In primori fronte animum gestare.*

VICINOS IMPARTIO] *J. Cotteritius,* Eq. Misn. l. *vicinum hoc impertio.* Calliphonem enim solum esse cum Simone.

STATVM H.] *Status,* est habitus & facies standi. V. N. Amph. 1: 1. *Rittershus.* legendum è MSS. Cam. conjicit, - *h. quàm basilicum.*

DECET INNOCENTEM, QVI SIT, ATQ. INNOXIVS] Similis locus Amph. 2: 2. ubi Not. vide: & Capt. 3: 5.

QVASI PER NEBVLAM N. SCIMVS] Sic. Cic. 5. de Finib. *In infirmâ ætate, imbecillâq; mente, vis naturæ per caliginem cernitur.* V. N. Capt. 5: 3.

CONFICIET IAM TE H. VERBIS S.] Nostri: Er wird dich in sack hinein schwatzen/ vnd wider heraus. FAC SIS VACIVAS] V. N. Cas. Prologo.

HERCLE QVOI, VT TV PRÆD.] Palm. legit, *hercle qui, ut tu pr.* & τὸ *qui*, extra sententiam, ad ornatum quæsitum, ait: probatq; exemplis è Plauto & Ter. sed *Pistor.* probat, quod est in Venetâ, & Colon. *hercle quin ut tu pr.* Forma Plauto familiaris: ut illa; *Hercle quin tu rectè dicis.* Sic & Acidal.

ALIO TV MODO] Tu me dolis; ego te flagris.

CVM APVD TE PARVM STET FIDES] *Lipſ.* Antiq. Lection. l. 3: 4. l. *parum ſiet fides*, antiquè: aut certè, *fide*, pro *fidei*, ut apud Lucr. *Aut aliæ cujus deſiderium inſideat re.* V. N. Men. Prol.

STET FID.] ſic: *Et bene apud memores veteris ſtat gratia facti.* fruſtrà igitur Lipſ. *ſiet* reponit. *Acid.*

DELPHIS TIBI RESPONSVM DICITO] Ex oraculo Apollinis tibi reſponſum putato. Cic. ad Brut. *Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta. nihil poteſt eſſe verius.* Idem lib. 1. de Divin. *Oraculi Delphici veritatem omnis ætas experta eſt.* L.

PARITAS] i. paras. QVI] i. unde. vel, *quibus*, ſc. minis.

FATERI δεῖ ϗ τοῦτο, καὶ] Fateri & hoc oportet: Ita eſt: *L.* Alciatus ex veſtigiis vet. ſcripturæ, *Fatere. PS.* δικάσθω, ἵνα ϗ αὐτ' ἐῤῥύηται, i. *Judicetur, ut & idem abſolvatur.* Parerg. lib. 7: 12. Vide & *Cam.*

CVR HÆC, VBI TV R.] ita Acid. è vett. ed. PRÆGIGNI] Acid. *progigni.*

HERVM VT] *Grut.* è vett. ed. & MSS. Cam. legit, *Herum ut ſervus ſuum criminaret apud herum.* ita & Acidal.

IN MVNDO] i. certum & præſens. *Chariſ.* lib. 2. hunc locum laudans. V. N. Epid. 5: 1.

FAXEM] feciſſem. *L.* HVIC ERAT DIECVLÆ] ſc. ſpatium. Duza l. *hoc.* Acidal. è vet. ed. ita: *PS. Quia illud malum aderat, iſtuc aberat longius. Illud erat præſens, huic erant dieculæ.* Omnia ſibi reſpondent: *Illud* à filio: *iſtuc* à te. *Illud* aderat *præſens*, hoc erat *in diem*, ut Ter. loquitur.

ÆTATEM] V. N. Aſin. act. 2: 2. GRAPHICVM] V. N. Epid. 3: 3.

NAM NVNC I.] Grut. l. *nam nunc haud meus eſt*: argutâ ſententiâ.

PRIVSQ. I. PVG. PVGNABO] priusquam abs te argentum auferam. Lucill. *Vicimus, ô ſocii, & magnam pugnavimu' pugnam.*

EAM CIRCVMDVCAM] D.F. l. *Eá circ.* Acidalius l. - *lepidè lenonem: & quidem Effect.*

CONSVTIS DOLIS] Sic Gr. dicunt. συῤῥάπτειν δόλους. V. N. Amph. 1: 1.

QVI] pro, *ut*, verſus unâ ſyllabâ redundat? *L.*

SI SVMVS CONSPECTI] *Piſtoris, Acidal.* & *Meurſius*, conjecerant ἀρχαϊσμῷ, *ſi ſumus compecti*, pro, *compacti*: & ecce ita legi in MS. Cam. notaverat *Gruterus*, ut ſcilicet ſequentia magis interpretentur priora, & avertat ſuſpicionē Senis, qui priùs dixerat, *Quid ſi hicè inter &c.* ubi etiam MSS. *de compecto.*

STILIS VLMEIS] Rectè, *ſtilis*, pro virgis dicit: ut perpetuetur Metaph.

CONSCRIBITO] ſimile Virg. 1. Æn. - *verſá pulvis inſcribitur haſtá.* Sidonius lib. 2. *mundus incanduit, glacies Alpina deletur, & biulcis arentium rimarum flexibus terra perſcribitur.* Meurſ. Caſſandrâ.

AMOVEMINI] Paſsivum Imperativi modi: *L.* Alii l. *amolimini.*

INVENTVM] D. F. inducit hoc, verſus potiſsimum cauſſa, ut cenſet *Acidalius.* quod tamen non neceſſarium ait, ſi illa, *Novo modo*, unum pedem conſtituant, &c.

CONCENTVRIO] i. in album refero: G. *Long.* Cic. ad Att. *Brutus centuriat Capuæ.* V. N. Trin. 4: 2.

ACTUS SECUNDI SCENA I.

PSEUDOLUS *ſervus.*

ROH Juppiter, ut mihi, quicquid ago, lepidè omnia proſpereq́ eveniunt,
Neq́ quod dubitem, neq́ quod timeam meo in pectore conditum eſt conſilium,
Nam ea STVLTITIA EST, FACINVS *magnum timido cordi credere, nam* OMNES

Res

RES PERINDE sunt, ut agas, ut eas magnifacias. nam ego in meo
Pectore prius ita paravi copias duplicis, triplicis, dolos,
Perfidias, ut ubicunque cum hostibus congrediar, malorum meorum
Fretus virtute dicam, meâ industriâ & malitiâ, fraudulentiâ,
Facilè ut vincam, facilè ut spoliem meos perduellis meis perfidiis.
Nunc inimicum ego hunc communem meum, atque vostrûm omnium
Ballionem exballistabo lepidè, date operam modò. hoc ego oppidum
Admœnire, ut hoc die capiatur, volo: atque ut hoc meas legiones
Adducam: si hoc expugno, facilè ego hanc rem meis civibus faciam.
Pòst ad oppidum hoc vetus continuò mecum exercitum protinus obducam:
Inde me & simul participes omnes meos prædâ onerabo, atque opplebo:
Metum & fugam perduellibus meis injiciam, me esse ut sciant natum.
Eo sum genere gnatus, magna me facinora decet efficere,
Quæ pòst mihi clara, & diu clueant. sed hunc quem video, quis hic est,
Qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur? libet scire
Quid hic velit cum macharâ: & huic, quam rem agat, hinc dabo insidias.

NEQ. QVÔD DVBITEM &c.] Constitui in animo neq; dubitare, neque timere: *L.*

NAM EGO &c.] τὸ *Nam*, datâ operâ toties iterat, ad exprimendam Servi non nimis accuratè loquentis negligentiam. *L.*

MALORVM MEORVM FRETVS VIRTVTE] Ridiculè, *inquit Douza*, imò præter auditorum exspectationem: quum in eo potiùs esse videretur, ut diceret: *Majorum meorum.* Nec minor in illius dicti insolentiâ festivitas, *Eo sum genere gnatus, magna me facinora decet efficere*, non sine amphiboliæ gratiâ, quæ ambiguo illo τῷ *Facinora* vocabulo occultatur. Q. Curtius lib. 9. ex persona Alexandri: *Eâ stirpe sum genitus, ut multam prius, quam longam vitam debeam optare.* Livius haud semel. *Hæc Douza.* Grut. lib. *majorum.* cùm posteà dicat: *Eo sum genere natus* &c.

BALLIONEM EXBALLISTABO] Similis huic planè metaphora est, Bacch. 4: 4.

ADMOENIRE] i. obsidere V. Cist. 2: 2.

ATQ. VT HOC M.] In Ven. & Vulg. est: *ad hoc.* quod miratur *Pistoris* à Cam. & Lamb. mutatum esse.

FACILE EGO H. R.] *D. F.* legit, *facilem.*

OPPIDVM HOC VETVS] Simonem intelligit. *L.*

OBDVCAM] adducam, vel circumducam: ut eum dicimus, *Urbem obsidere*, pro, circumsedere: *obvallare*, pro circumvallare. Vide Fest. in *Ob.* L.

PARTICIPES] συμμάχους κοινωνούς: *L.*

ME ESSE VT SCIANT NATVM] λιτότης: ut sciant, qui vir sim: *L.*

IGNORABIL.] Sic Petronius: *Rusticus quidam familiaris oculis meis.* i. quem vidisse aliàs mihi videbar. Ibid. *Vox penè auribus meis familiaris.*

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA II.

HARPAX *Cacula.* PSEUDOLUS *servus.*

HI loci sunt, atque hæ regiones, quæ mihi ab hero sunt demonstratæ,
Ut ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus meus miles,
Septimas esse ædis à portâ, ubi ille habitat leno, cui jussit
Symbolum me ferre, & hoc argentum. nimis velim, certum qui
Mihi faciat, Ballio leno ubi hîc habitat. PS. st, tace tace,
Meus hic est homo, ni omnes di atque homines deserunt. novo consilio
Nunc mihi opus est, nova res subitò mihi hæc objecta est:
Hoc prævortar principio, illa omnia missa habeo quæ antè agere occœpi.
Jam pol ego hunc stratioticum nuncium advenientem probè percutiam.
HA. Ostium pultabo, atque intus evocabo aliquem foras.
PS. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi volo,
Nam ego precator & patronus foribus processi foras.
HA. Túne es Ballio? PS. immò verò ego ejus sum subballio.
HA. Quid istuc verbi est? PS. condus, promus sum, procurator peni.
HA. Quasi te dicas atriensem. PS. imò atriensi ego impero.
HA. Quid tu, servus ne es, an liber? PS. nunc quidem etiam (servio.
HA. Ita vidêre, & non vidêre dignus qui liber sies.
PS. NON SOLES RESPICERE TE, *cùm dicas injustè alteri?*
HA. Hunc hominem malum esse oportet. PS. dî me servant atque amant.
Nam hic mihi intus est, procudam ego hodie hinc multos dolos.
HA. Quid ille secum solus loquitur? PS. quid ais tu adolescens? HA. quid est?
PS. Es ne tu, an non es, ab illo milite Macedonio,
Servus ejus qui hinc à nobis est mercatus mulierem?
Qui argenti hero meo Lenoni quindecim dederat minas,
Quinque debet? HA. sum. sed ubi tu me novisti gentium,
Aut vidisti, aut collocutus? nam equidem Athenas antidhac
Nunquam adveni, neq; te vidi ante hunc diem unquam oculis meis.
PS. Quia vidêre inde esse. nam olim cùm abiit, argento hic dies
Præstituta est, quoad referret nobis: neque dum rettulit.
HA. Imò adest. PS. tun' attulisti? HA. egomet. PS. quid dubitas dare?

HA. Tibi ego dem? PS. mihi hercle verò, qui res rationesq́, heri
Ballionis curo, argentum accepto, expenso, & cui debet dato.
HA. Siquidem hercle etiam supremi promtas thesauros Jovis,
Tibi libellam argenti nunquam credam, dum tu strenuas.
PS. Res erit soluta. HA. nunc jam potius sic servavero.
PS. Væ tibi! tu inventus verò meam qui forcilles fidem!
Quasi mihi non sexcenta tanta soli soleant credier!
HA. Potest ut alii ita arbitrentur, & ego ut ne credam tibi.
PS. Quasi tu dicas me te velle argento circumducere.
HA. Immò verò quasi tu dicas, quasiq́ ego autem id suspicer.
Sed quid est tibi nomen? PS. servus est huic lenoni Syrus,
Eum esse me dicam. Syrus sum. HA. Syrus? PS. id est nomen mihi.
HA. Verba multa facimus, herus si tuus domi est, quin provocas,
Ut id agam quò missus huc sum. PS. quicquid est nomen tibi,
Si intus esset, evocarem. verùm si dare vis mihi,
Magis erit solutum, quàm ipsi dederis. HA. at enim scin quid est?
Reddere hoc non, non perdere, herus misit. nunc certè scio
Hoc febrim tibi esse, quia non licet hoc injicere ungulas.
Ego, nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.
PS. At illic nunc negotiosus est: res agitur apud judicem.
HA. Dî bene vortant. at ego quando eum esse censebo domi,
Rediero. tu epistolam hanc à me accipe, atq́ illi dato.
Nam istic symbolum est inter herum meum & tuum de muliere.
PS. Scio equidem, ut qui argentum afferret, atq́ expressam imaginem
Suum huc ad nos, cum eo ajebat velle mitti mulierem.
Nam hic quoque exemplum reliquit ejus. HA. omnem rem tenes.
PS. Quid ego ni teneam? HA. date ergo istum symbolum illi. PS. licet.
Sed quid est tibi nomen? HA. Harpax. PS. apage te, Harpax haud places.
Huc quidem hercle haud ibis intrò, ne quid harpax feceris.
HA. Hostis vivos rapere soleo ex acie, ex hoc nomen mihi est.
PS. Pol te multo magis opinor vasa ahenea ex ædibus.
HA. Non ita est. sed scin' quid te orem, Syre? PS. sciam si dixeris.
HA. Ego devortor extra portam huc in tabernam tertiam,
Apud anum illam diobolarem, cludam, crassam, Chrysidem.
PS. Quid vis? HA. inde ut me accersas, herus tuus ubi venerit.

PS. Tuo

PS. Tuo arbitratu, maximè. HA. nam ut lassus veni de viâ,
Me volo curare. PS. sanè sapis, & consilium placet:
Sed videsis ne in quæstione sis, quando accersam, mihi.
HA. Quin ubi prandero, dabo operam somno. PS. sanè censeo.
HA. Nunc quid vis? PS. dormitum ut abeas. HA. abeo. PS. atq; audin Harpage,
Jube sis te opperiri: beatus eris si consudaveris.

SIMILES versus prox. superiorum, nimirum tetram. catal. acatal. & ἀσυνάρτητοι, usque ad hunc, *ostium pultabo.* unde deinceps sunt trochaici tetr. catalectici. *Cam.*

QVAM MIHI] Lips. l. *nam.* CERTVM QVI M. FACIAT] V. N. Menæch. act. 2: 1.

SVBBALLIO] sic Cic. ad Att. Ep. lib. 10: 1. *Summarium* dixit, quasi parvũ quendam & secundarium Marium: *L.* Quanquam *Bosius* ibi *Summœrium* legat: (i. publicum prostibulum, sub murorum fornicibus prostans: quas meretrices Mart. lib. 3. *submœnianas* etiam vocat) aliiq; aliud dicunt· ita Mil. act. 3: 2. *suppromus est.*

PROCVRATOR PENI] Glossæ: *Atriensis*, διαιτάριος, διαιτάρχης. *Diæta* aliis est *cœnatio*: aliis *habitatio in hortis.* Sidonius: *Ex triclinio in diætam sive cœnatiunculam fit transitus.* Glossar. δίαιτα, τὸ ὑπερῷον, *Cœnaculum.* Servius 1. Æn. asserit, veteres in atrio solitos epulari. At *Atrienses*, principes servi tricliniares. Vide *VVouvver.* ad Petron·

NON SOLES RESPICERE TE] Sic Truc. 1: 2. - *Qui alterum incusat probri, eum se intueri oportet.*

HIC MIHI INCVS EST: PROCVDAM] V. N. Curc· 5: 3. Admodum honestè *incudem* appellat, in quo dolos procudat. Sic Tacitus videtur *incudem operis & laboris* nominasse durissimum & exercitatiss. hominem, qui militarium operũ gymnasium esset, ut incus malleorum: *J. Guliel.* Et *procudere*, quod verbũ est fabrûm ærariorum, tralatè à veteribus usurpatum etiam pro *propagare*, & majue longiusq; facere ; ut ferrũ cudendo malleis extendunt fabri. sic προχέοντες. Lucr. lib. 5. *Nec potuisse propagando procudere prolem.* Ob. Gifan.

INDE] ab illo Milite: *L.*

QVOAD] ad quem diem: *L.*

EXPENSO] expensum fero: sæpè expendo: *L.*

DATO] i. crebrò do: *L.*

SIQVIDEM H.] Si Jovis thesauris promendis præesses, nunquam tamen tibi *libellam* crederem: *L.*

PROMPTAS] Bonus cod. non malè, *promptes.*

DVM TV STRENVAS] Quid sit illud *strenuas*, inquit *J. Gul.* arbitror scire neminem. Ego inclinabam scribere: *PS. Dane tu strenuus. Res erit s.* commodè quidem, & ex Plauti sententiâ. *Dane*, i. da. *Acidalius*, Si inquit, *strenuas* retinendum, danda omnia Pseudolo ita: *PS. dum tu strenuas, Res erit* (vel, *erat*) *soluta.* Dum negando ita strenuum hominem te ostentas, interim res solvi poterat. Joh. C. Rhumelius Med. leg. *credam. PS. dum tu sic renuas, Res erit soluta. HA. non faciam: potius sic servavero.*

RES ERIT SOLVTA] *Schop.* Plautinum jocum hîc odoratus è MS. Cam. legit; *PS. Res erit soluta. HA. vinciam potiùs: sic servavero.* quod probat *Gruterus*, aut hoc verius: *vinctam potiùs sic servavero*: ut respexerit ad istud: *Res erit soluta.*

MEAM QVI FORCILLES FIDEM] meam fidem quasi furcis torqueas & dissipes: *L.* J. Palmer. Nescio quid illud verbi sit, *forcilles.* nam Lambini quidem interpretatio hujusmodi est, ut absurdiorem aliam reperire, præter eum, possit nemo. *Floccilles*, commentitium est, quod affert: neque tamen sententiam assequitur. Si credere velles, poterat videri rectum verbum, *sucilles*, pro, *sugilles*: & *sugillare fidem*, aperta oratio, &c. Sed longiusculè abest. Conjiciebam ergò ex *forcilles*, *forilles*, à *foris*: unde item ductum verbum *conforiare*, id est, concacare, ita ergò *foriare* & *forillare*, ut

Trinummo, *lutulare*. Nisi tamen propiùs vero abest, *furcilare*, à fure, & *incilando* compositum. *Furcilare*, ut furem incessere dictis. Atque etiam alia verba componere hîc ii possunt, quibus licet esse tam disertis: mihi nullum horum valde placet. Totam ergò hanc partem ne legito, aut si legeris, obliviscitor; aut si non oblivisceris, ne nihil agas, emendato: hoc quidem esset nihil agere. *Hæc ille.* ID EST NOMEN MIHI] sic Men. *Quid ei nomen siet. D.* QVO HVC M.] ad quod: L. Acidal. leg. *ut id agam, quod* (i. propter quod) *missus huc sum; quicquid est nomen tibi. PS. Si int.*

HOC FEBRIM TIBI ESSE] hoc tibi febris instar esse, quòd nõ liceat in hanc pecuniam ungues injicere. CVM EO AIEBAT] ἀνακόλουθον. nam particula, *ut*, quæ suprà posita est, non habet, cum quo cohæreat. *L.*

APAGE] Græcum est: pro eo Latini *abscede* utuntur. βάλλ' ἐς κόρακας.

NE Q. HARPAX FEC.] V. N. Trin. act. 4: 2.

POL TE MVLTO M.] *Lips.* Antiq. Lect. lib. 3: 4. è Vatic. I. *Pol tu vivos! magis op.*

ANVM ILLAM DIOBOLAREM] quæ duobus obolis copiam sui facit: *L.* Vide N. Pœn. 1: 2. Turneb. l. 3: 12. leg. *doliarem*, ex Donato, qui exponit in Andr. 4: 4. suffarcinatam & præpinguem tumidamq; & obesam, & tanquam suffartam: credo de ventre doliorum tumidiore.

NE IN QVÆSTIONE SIS] Sic Cas. 3: 1. *Cave inquisitioni mihi sis*, i. quærendus sis. V. N. Cistell. 2: 3.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

PSEUDOLUS *servus.*

Di immortales! conservavit me illic homo adventu suo,
Suo viatico reduxit me usque ex errore in viam,
Nam ipsa mihi Opportunitas non potuit opportuniùs
Advenire, quàm hæc cavata est mihi opportunè epistola.
Nam hæc illud cornucopiæ est, ubi inest quicquid volo.
Hic doli, hîc fallaciæ omnes sunt, hîc sunt sycophantiæ,
Hic argentum est, hîc amica amanti herili filio.
Atq; ego nunc me ut gloriosum faciebam & copi pectore,
Quo modo quicque agerem, ut Lenoni surriperem mulierculam!
Jam instituta, ornata, cuncta in ordine animo ut volueram,
Certa deformata habebam: sed profectò hoc sic erit:
„ *CENTUM DOCTÛM hominum consilia sola hæc devincit DEA*
„ *FORTUNA. atq; hoc verum est: proinde ut quisque fortunâ utitur,*
„ *Ita præcellet, atq; exinde sapere eum omnes dicimus.*
„ *Bene ubi quod consilium discimus accidisse, hominem catum*
„ *Eum esse declaramus: stultum autem illum, cui vertit malè.*
„ *Stulti haud scimus, frustra ut simus, cùm quod cupienter dare*
„ *Petimus nobis, quasi quid in rem sit, possimus noscere.*
„ *Certa amittimus, dum incerta petimus: atque hoc evenit*
„ *In labore atq; in dolore, ut mors obrepat interim.*
Sed jam satis est philosophatum, nimis diu & longum loquor.
Di immortales, aurichalco contrà non carum fuit
Meum mendacium, hîc modò quod subitò commentus fui,
Quia Lenonis me esse dixi. nunc ego hâc epistolâ
Tres deludam; herum & Lenonem, & qui hanc mihi dedit epistolam.

Euge par

Euge par pari! aliud autem quod cupiebam contingit.
Venit eccum Calidorus, ducit nescio quem secum simul.

FORMA & hæc manifesta Archilochiorum τροχαϊκῶν: ut & seq. Scenæ. *Cam.*

QVAM HÆC CAVATA EST] i. eruta est: *L.* Sed hoc dicendi genus sordes & rumerum olet *Lipsio*, itaque emendat, *Quam hæc allata est.* Meursius, *hæc' allata*: quod & *Schopp.* in arte Crit. probat. Douza l. *captata est*, &c. Festus: *Cavitionem dicebant, quam modò cautionem.* ubi *Scalig.* hinc annotat: *Opportunè mihi cavita est hæc epistola.* J. C. Rhumelius l. *quàm hæccèdata est.* mox v. 25. *qui hanc mihi dedit ep.*

HÆC ILLVD CORNVCOPIÆ EST] κέρας ἀμαλθείας.

ME VT GLORIOS. FACIEBAM &c.] Alibi, *Facere se bardum, vilem,* (Mil. 4:6.) *factum atq; magnificum virum.* Interdum etiam omisso pronomine; quomodo, *Ferocem facere*, in Most. V. N. Mil. 1: 1. Editio Cam. *me gl. faciam, ut c.*

VT COPI PECTORE] tanquam copioso pectore hominem. *L.*

DEFORMATA] delineata. Muretus ad illud Senecæ lib. 7. c. 1. de Benef. *virum, quem deformamus*, notat: *deformare* est ὑποτυπῶσαι: quo verbo & Cicero eodem sensu utitur. vide & *H. Steph.* 2. Proodop. c. 10.

CENTVM DOCTVM H. &c.] Plenissima hujus sententiæ explicatio à Plinio petenda lib. 5. Epist. 21: *Est omninò iniquum*, inquit, *sed usu receptum, quòd honesta consilia vel turpia, prout malè aut prosperè cedunt; ita vel probantur, vel reprehenduntur. Inde plerumq; eadem facta modò diligentiæ, modò vanitatis, modò libertatis, modò furoris nomen accipiunt.* utriusque rei documentum, *Hinc Catti fuerint nobis, atq; inde Cherusci.* de quorum dispari successu vide Tacit. in Lib. de morib. Germ. &c. *Dousa.*

PROINDE VT QVISQ: FORT.] ut quisq; fortunatus aut infortunatus est. *L.*

PRÆCELLET] pro, *præcellit.* nam veteres *excelleo* & *præcelleo* dixerunt. *L.*

BENE VBI Q.] Cic. pro Rab. *Hoc plerumq; facimus, ut consilia eventis ponderemus: & cui bene quid processerit, multum illum providisse; cui secùs, nihil sensisse dicamus:* L.

CONSIL. D. ACCIDISSE] usitatius esset, *cecidisse.* tamen *Accidere*, etiam in eventu: ut Ter. Andr. *Hoc incertum est quorsum accidat.* Acid.

STVLTI H. SC. &c.] Νήπιοι, Homer. Nescimus, quomodo fallamur, & quàm erremus, cùm quid ardenter concupiscimus. *L.*

CVM QVOD] Lips. leg. *quid*, i. quippiam.

QVASI QV D] Significat, homines ignorare, quæ sibi vel prosint vel obsint: & damnosa sibi plerunq; exoptare. Sententia Theognidea: Ἄνθρωποι δὲ μάταια νομίζομεν, εἰδότες οὐδὲν, θεοὶ δὲ κατὰ σφέτερον πάντα τελοῦσι νόον. *Cam.*

AVRICHALCO CONTRA] V. N. Epid. 3: 3. & Mil. 3: 1. Eorum vicem, quæ ambitiosissimè de orichalco hìc disputat Lambinus, Sententiam vet. Poetæ, *Trabeæ*, ex emendatione Scalig. in Conject. apponemus: *Here, si querelis, ejulatu, fletibus Medicina fieret miseris mortalium, Auro parandæ lacrimæ contrà forent. Nunc hæc ad minuenda mala non magis valent, Quàm nenia præficæ ad excitandos mortuos. Res turbidæ consilium, non fletum expetunt.* De orichalco V. N. Curcul. act. 1: 3.

QVIA LENONIS] *J. Koiteritius* l. *Qui è lenonis me esse dixi.* scil. domo. D. F. *Qui à lenone m.*

ACTUS SECUNDI SCENA IV.

CALIDORUS, CHARINUS *adolescens.* PSEUDOLUS *servus.*

ULCIA atq; amara apud te sum elocutus omnia.
Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam.
CH. Commemini omnia: dic tu modo me quid vis facere, fac sciam.
CA. Cùm hæc tibi aliæ sum elocutus, ut scires, si scis, de symb. lr.
CH. Omnia inquam. tu modò quæ me facere vis, fac ut sciam.

CA. Pseudolus ita mihi imperavit, ut aliquem hominem strenuum,
Benevolentem adducerem ad se. CH. servas imperium probè.
Nam & amicum & benevolentem ducis. sed istic Pseudolus
Novus mihi est. CA. nimium est mortalis graphicus, heuretes mihi est:
Is mihi hæc esse effecturum dixit, quæ dixi tibi.
PS. Magnificè hominem compellabo. CA. cuja vox sonat? PS.
Te te te tyranne, te rogo: qui imperitas Pseudolo, (jo, jo, jo:
Quæro: qoi ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia,
Artibus tribus, ter demeritas dem lætitias, de tribus
Fraude partas; per malitiam, & per dolum & fallaciam,
In libello hoc obsignato ad te attuli pauxillulo.
CA. Illic homo est. ut paratragœdiat carnifex! CH. confer gradum
Contra pariter. PS. porrige audacter ad salutem brachium.
CH. Dic utrum Spémne an Salutem te salutem Pseudole?
PS. Immò utrunque. CH. utrunque salve. sed quid actum est? PS. quid times?
CA. Attuli hunc. PS. quid? attulisti? CA. adduxi, volui dicere.
*PS. Qui istic est? CA. Charinus. PS. euge! jam***
CH. Quia tu quicquid opus est, audacter imperas. PS. jam gratiam.
Bene sit, Charine: nolo tibi molestos esse nos.
CH. Vos molestos mihi? molestum est quidem. PS. tum tu igitur mane.
CH. Quid istuc est? PS. epistolam modò hanc intercepi, & symbolum.
CH. Symbolum? quem symbolum? PS. qui à milite allatu'st modò,
Ejus servo qui hunc ferebat cum quinq; argenti minis,
Tuam qui amicam hinc accersebat, ei os sublevi modò.
CH. Quomodo? PS. horum caussâ hæc agitur spectatorum Fabula
Hi sciunt qui hîc affuerunt, vobis pòst narravero. (xabere.
CA. Quid nunc agimus? PS. liberam hodie tuam amicam ample-
CA. Egóne? PS. tute. CA. ego? PS. ipsus, inquam: siquidem hoc vivet caput.
Si modò mihi hominem invenietis properè. CH. quâ facie? PS. malum,
Callidum, doctum, qui quando principium prehenderit,
Porrò suâ virtute teneat, quid se facere oporteat.
Atque eum qui non hîc usitatus sæpè sit. CA. si servos est,
Nunquid refert? PS. immò multo mavolo quàm liberum.
CH. Posse opinor me dare hominem tibi malum & doctum modò,

Qui

Qui à patre advenit Carysto. nec dum exiit ex ædibus
Quoquam, neque Athenas advenit unquam ante hesternum diem.
PS. Bene juvas, sed quinq; inventis opus est argenti minis
Mutuis, quas hodie reddam, nam unam mihi hujus debet pater.
CH. Ego dabo, ne quære aliunde. PS. ô hominem opportunum mihi!
Etiam opu'st chlamyde & machærâ, & petaso. CH. à me possum dare.
PS. Di immortales, non Charinus mihi hic quidem est, sed Copia!
Sed istic servus ex Carysto hîc qui advenit, quî sapit?
CH. Usq; à cunabulis. PS. manuleatam tunicam habere hominem decet.
Ecquid habet is homo aceti in pectore? CH. atq; acidissimi.
Quid si opus siet, ut dulce promat indidem, ecquid habet?
CH. Rogas? murrhinam, passum, defrutum, melinam, mel quojusmodi.
Quin in corde instruere quondam cœpit thermopolium.
PS. Euge pellepide Charine, me meo ludo lamberas.
Sed quid nomen esse dicam ego isti servo? CH. Simia.
PS. Scitne in re advorsa versari? CH. turbo non æquè citus est.
PS. Ecquid argutus est? CH. malorum facinorum sæpissimè.
PS. Quid cùm manifestò tenetur? CH. anguilla'st, elabitur.
PS. Ecquid is homo scitus est? CH. plebiscitum non est scitius.
PS. Probus homo est, ut prædicare te audio. CH. immo si scias,
Ubi te aspexerit, narrabit ultrò quid sese velis.
Sed quid illo es acturus? PS. dicam: ubi hominem exornavero,
Subditicium fieri ego illum militis servum volo:
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinq; argenti minis,
Mulierem ab lenone abducat. hem tibi omnem fabulam.
Cæterùm quo quicq; pacto faciat, ipsi dixero.
CA. Quid nunc igitur stamus? PS. hominem cum ornamentis omnibus
Exornatum adducite ad me, jam ad trapezitam AEschinum.
Sed properate. CH. prius illîc erimus, quàm tu. PS. abite ergo ocyus.
Quicquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,
Nunc liquet, nunc defæcatum est, cor mihi nunc pervium'st.
Omnes ordine sub signis ducam legiones meas,
Avi sinistrâ, auspicio liquido, atq; ex sententiâ:
Confidentia est inimicos meos me posse perdere.

Nunc ibo ad forum, atq; onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat, ne quid titubet, doctè ut hanc ferat fallaciam.
Jam ego hoc ipsum oppidum expugnatum faxo erit lenonium,

FAC SCIAM] V.c. & MS. sec. Cam. *q. v. facere. faciam.* Grut. è MS. primo l. *Commemini omnia: id tu modò quid me vis facere fac sciam.* HEVRETES] i. inventor.

TE TE TE TYR. TE ROG.] Non nescio formulam blandè adeuntium esse, *Te rogo*, cùm quid exquisituri veniunt. P. Arbiter: *Te rogo, mater, ecquid scis, ubi ego habitem?* hâc Fabulâ: *Ecquid in angiporto hoc hominem tu novisti, te rogo*: Verùm hîc profectò locum non habet: & quorsum referatur illud quod sequitur, *Quæro?* lego: *Te te te tyranne ter ego, qui imp.* Quia iterârat ter provocabulum *te*, idcircò Calidorum ter se ait quærere: *J. Gulielm.* Putat tamen *Acidal.* istam lectionem numeros ægrè admittere.

VT PARATRAGOEDIAT!] ut se magnificè gerit! ut grandia verba facit, & imitatur tragœdiam! *Alciatus.* Gruterus distinguit: *CA. Illic homo est. CH. ut paratragœdiat carnifex! CA. Confer gradum.* Quæ quidem Venerem acquirere aliquam poterant à *Gruteri* explicatione, si ascripsisset.

SPEMNE AN SAL.] utrumnè te debeam salutare *Spem* meam an *Salutem.* utrum res tibi mandata confecta sit, an adhuc in spe: *L.* Lipsius Ant. l. 4: 8. notat libros vet. consensu legere, *Spemne an matrem te salutem?*

EVGE, IAM] Lacuna, quam *Camer.* ex conjecturâ supplet, *Euge jam χάιρε.* vel: χαίρειν οἰωνὸν καλῶ. at Lamb. ita: *Euge jam χαῖρε οἰωνὸν probo.* i. Euge! jam salve: omen accipio. Alludit ad nomen *Charini.* Meursius ita: *PS. Euge jam. Charinum volo.* Itaq; respondet Charinus: *Quin tu, quicquid est, audacter imperas.* Acidal. ita: *euge! jam χαίρειν χάρινον volo.*

JAM GRATIAM] sc. habemus: *Cam.* sed D. l. *jam gratia est.* Sic & Men. *Bene vocas: jam gratia est.* Cæterùm, *Bene vocas: Benè sit*, idem notare deputo, quod alibi apud eundem, itemq; apud Ter. & Hor. *Benignè*; Dousa. V. N. 2: 3. Menæch.

PS. BENE SIT CH.] Palmer. l. *χαῖρε Charine: nolo t.* &c.

MOLESTVM EST Q.] id, quod dicis: aut, quòd operâ meâ uti non vultis: *L.* Pontanus corrigit, *Vos molestos mihi? molestum id quidem.* Vosnè, inquit Charinus, mihi oneri & molestiæ esse censeam? Certè id vos suspicari, mihi molestum.

CH. EGONE? &c.] ita Lamb. Personas ordinat. *Meursius* è v. c. ita: *CA. Egone? PS. tute. CA. egóne ipsus? PS. inquam: si quid.*

H. VIVET. CAP.] ἀνακτοχῶς se innuit Pseudolus.

VSITATVS] i. Eum, qui non sæpè in his locis versatus sit. ita *Lamb.* & rectè ex sententia Pseudoli. sed malim, *qui non hic visitatus*, i. non sæpe in his locis conspectus. in quâ opinione & *Cam.* fuit: & usurpat hoc non semel Plautus: ut Curc. *annuo visitasse.* i. frequenter vidisse. Pers. 1: *Mihi q. tu jam eras mortuus, quia te non visitavi.* Epid. *ubi te visitavi?* D. Vide N. Trin. 3: 3.

NAM VNAM M.] Quorsum illud? *Unam mihi hujus debet pater.* An, ut sex fierent? at quinque solis opus erat ad deruncinandum lenonem. an quia mox reddendæ quinq;? at quid ineptius, rogare mutuas quinq;, quas quidem mox reddas, quod una tibi debeatur? ne addam, quod falsum erat. Viginti enim ex sponsione debebat Simo: quæ vox reponenda est: *Nam viginti m. h.* Natus error ex compendio scripturæ, &c. *J. Palmer.* Etiam *J. Gul.* τὸ *unam*, ut spurium ejicit, suadente insuper versu.

OPVS EST CHLAM.] ornatus eorum, qui se ad iter longinquum accingerent, è pluribus locis Plauti eruitur à *P. Victorio.* lib. 1: 24. QVID SAPIT?] D. *qui s.*

CH. VSQ. A CVNABVLIS] Turneb. l. 20. c. 10. vehementer probat, quod reperit in schedis vetustis. *Hircum ab alis.* &, Facetissimè, inquit, respondet ex ambiguo; in verbo *sapit*: ac si quæsierit Pseud. quid oleret; non, quam sapiens esset: ut pluribus etiam explicat Lambinus. *Hircum* autē notare tætrū illū odorem subalarē, vel Catullus docet: & Hor: *gravis hirsutis cubat hircus in alis*: Epod. 12. At *J. Lipsius*, Antiq. Lect. lib. 4. c. 8. Turnebus inquit, magno consensu totius caveæ, ut ait, emendat: *Hircum ab alis.* A quo tamē unus spectator dissentio. Nā ad eam sententiā, quam effici homo doctissimus vult, sequēs responsio Pseudoli hilum non facit. Veteres *cunas & cunabula* inter obscenos intellectûs habuisse videntur:

videntur: fortasse, quia alluditur ad *cunnum.* infrà act. 4: 7. de cinædo: *Quid ais? tu etiam cubitare solitus es in cunis puer?* Puto igitur, istûc Charinum alludere, nec aliud dicere, quàm servum illum sapere illis partibus quibus peculium solet facere. docere id liquidò sequens responsum Pseudoli de *manuleatâ tunicâ* videtur. nam pueri meritorii sive cinædi, ut internosci possent, tunicas cum manicis more mulierum gestabant, non aliter, quàm meretrices togas. Pœn. 5: 5. *Quis hic est cum tunicis longis puer cauponius?* Hæc ille. At Palm. *Hircum ab alis*, retinet: & hinc colligas, *inquit*, qui se aliis substernerent, vix aliter, quàm hircum ab axillis oluisse. nam meritorii pueri, quos eosdem *cauponios* appellabant, manuleati erant. V. N. Pœn. 4: 2. Et *Gruteri* sententiam infrà, 4: 7.

MANVLEATAM TVNICAM] Ideò dicit, quòd *tunica* vestimentum erat sine manicis: Nonius & Prisc. lib. 5. ubi *manuleatam* à *manû*, interpretatur. De *manicatâ tunicâ* videatur Agellius l. 7. c. 12. Et Cic. Action. 2. Catilinæ objecit, quòd *manicatus esset.* Ita Sen. epist. 33. *Apud me verò Epicurus est fortis, licet manuleatus sit.* de quibus accuratè *J. Meursius* Comment. in Lycophronis Cassandram, p. 289. Christ. Colerus in hoc Plauti leg. *manuleatam tunicam*, vel, *maniclatam*: ut & in isto Senec. *manuelatus sit*; atq; aliter non deberi pertendit.

ACETI] *Acetum* pro acumine & prudentiâ poni non est novum. Sic Persius dixit, *aurem Stoici acri aceto lotam*: quòd ejus auris exercita in dialecticis conclusionibus non facilè decipitur, sed statim percipit captiones &c. Turn. l. 20: 1. V. N. Bacch. 3: 3.

INDIDEM] ex pectore. *L.* MVRRHINAM] *Murrhina*, potio divina, quæ à Græcis *nectar* dicitur. Turn. l. 28: 6. è Lexico *P. Danielis.* de *Murrhinis* & quæ *murrhini* nomine exprimuntur, accuratè nuper disputavit *Nic. Guibertus* Lotharingus Med. Vide & *Brod.* l. 4: 20. item lib. 4. & 5. c. 26. & 33. & *J. C. Scal.* lib. 6: 9. Causs. Theoph. & *Hier. Mercurial.* lib. 5: 1. ubi cæteros ferè refutat: aitq; murrhinam factitiæ potionis genus extitisse. atque inter dulcia potiùs, quàm vina reponenda; non ob miram aliquam suavitatem, sed quia hujusmodi dulcibus frequenter utebantur; quòd nequaquam ebrietatem inducant: ut disput. Plut. 3. Symp. 7. PASSVM] Vinum ex uvis passis confectum. *L.*

DEFRVTVM] mustum ex duabus partibus ad tertiam decoctum: *L.*

MELINAM] potionem è melle; *L.* H. Junius l. 5: 19. *defrutum, mellinam, mel cujusmodi.* Sambuc. *mellinam*, τὸ ὑδρόμελι. Citat hos v. & Plinius l. 14: 13. Vide Notas Persâ, 1: 3.

CVIVSMODI] cujusvis modi. *D.* THERMOPOLIVM] tabernam, ubi confectæ dulcesq; potiones vænibant, quas calidas bibebant: unde & nomen. Turn. l. 20: 10. V. N. Trin. 4: 3. EVGE PELLEP.] MS. Cam. *Eugepæ! lepidè, Charine, me meo ludo lamberas.* Grut. ME MEO LVDO LAMBERAS] *Lamberare*, inquit Festus, est scindere, laniare. Verberari igitur & vapulare se suo ludo Servus dicit: Turn. l. 20: 10. Eisdem enim jocis appetitur, quibus lacessiverat. *Scalig.* in Conject. ait planè idem esse, quod illud in Pœn. act. 1: 2. *here, meo me lacessis ludo.* SIMIÆ] V. N. Truc. act. 2: 2.

ECQVID ARGVTVS EST?] Jocus in verbo. Nam cum Pseud. quæsiisset; Ecquid *argutus*, i. ingeniosus & sollers est? Respondet Charinus, illum esse *argutum*, i. accusatum malorum facinorum sæpissimè, atq; adeò convictum. Vide Prisc. lib. 10. *L.* Solinus: *Peccato a gutus.* quod notat Linac. fi lib. 4.

PLEBISCITVM NON EST SCITIVS] Jocus. significat hominem esse politum & excultum. & annotat Lamb. *scitum*, in *plebiscitum*, priorem habere longam; aliàs brevem. quod ego quidem non capio.

NARRABIT VLTRO] nondum abs te institutus. Er wird dirs stracks an der Nasen ansehen. PERVIVM EST] MS. Cam. *pervia st.* Edit. Carpent. & aliæ, *perviam est.* quod probat Meursius. &, *per viam* esse, nihil est, inquit, quàm *pervium* esse: ut *Ob viam esse*, dicebant pro *Obvium esse.* Sic Aul. act. 3: 2. *angulos perviam facitis.*

SVB SIGNIS D.] V. N. Cas. 3: 5. LIQVIDO AVSP.] V. N. Epid. 2: 2. *J. Grut.* ita dispungit: *auspicio liquido. atq; ex sententiâ Confidentia est inimicos* &c. ut dicat, omninò confidere se, fore ut pro libitu pessundet inimicos. Sic millies dixit, *Ex sententiâ.* V. N. Men. 2: 2.

FERAT FALL.] Schop. l. *ferat fallaciam.* Sicut, *sator scelerum.* Gruterus retinet illud, *ferat*: & carpit J. Gulielmium, qui Pœnulo act. 1: 1. id, *ut ferat fallaciam*, mutârit in *serat.* *Ferre* enim esse *proferre.* Ideò nihil quoq; mutandum Casinâ act. 3: 5. *atq; hæc dolum ex proximo huc protulerunt.* ubi etiam prætereà perperam Guliel. *Ego hunc missa* &c. nam idem Pronomen proximè præcessit & dicit Ancilla, sese spectatoribus exhibere dolum, quem intùs architectatæ erant vetulæ duæ. Sed & *Pistoris*, Verba, inquit, *onerabo*, & mox, *ne titubet*,

situbes, manifestò *ferre* requirunt; ut maneat in metaphorâ. Ita Horat. *Vade, vale: cave ne titubes, mandataq; frangas.*

ACTUS TERTII SCENA I.

PUER.

CUI servitutem di danunt lenoniam
Puero, atque eidem si addunt turpitudinem,
Næ illi, quantum ego nunc corde conspicio meo,
Malam rem magnam, multasq; ærumnas danunt.
Velut hæc mihi evenit servitus, ubi ego omnibus
Parvis magnisq; miseriis præfulcior,
Neq; ego amatorem mihi invenire ullum queo,
Qui amet me, ut curet tandem nitidiusculè.
Nunc huic lenoni est hodie natalis dies,
Interminatus est à minimo ad maximum,
Si quis non hodie munus misisset sibi,
Eum cras cruciatu maximo perbitere.
Nunc nescio hercle rebus quid faciam meis.
Neq; ego illud possum, quod illi qui possunt, solent.
Nunc nisi lenoni munus hodie misero,
Cras mihi potandus fructus est fullonius.
Atque edepol ut nunc malè eum metuo miser!
Si quispiam det, quoi manus gravior siet,
Quamquam illud ajunt magno gemitu fieri,
Comprimere dentes videor posse aliquomodo.
Sed comprimenda est mihi vox atque oratio,
Herus eccum recipit se domum, & ducit coquum.

MISERIIS PRÆFULC.] Acidal. l. *ministeriis præfulcior.* Persâ act. 1:1. *-me suis negotiis præfulciat.* eleganter.

VT CVRET] J. Gul. l. *curer.* Nam in lenoniâ familiâ lautiùs curantur, qui amatorculos facilè inveniunt: ii enim domino quæstuosi.

PERBITERE] i. perire, seu periturum: *Nonius.* V. N. Capt. 3:5. Ennius: *Nunquam scripsistis, qui parentem aut hospitem necasset, quo quis cruciatû perbiteret.*

QVOD ILLI QVI POSSVNT, SOLENT] *Jo. Mercerus* disponit: *quod illi possunt, qui solent. Solere,* obscenum verbum. V. N. Cist. 1:1.

P. FRVCTVS FVLLONIVS] Nomen *Fullonis,* & *Fructus fullonius* in re obscenissimâ ponitur. ut &, *comprimere fullonem.* Vide Turn. l. 7:20. & l. 16:6. item Lamb. nec non *Franc. Junii* Notas in Tertullian. *de pallio,* pag. 56. *Passeratius* l. *fluctûs f.* vide & *Schop.* Susp. Lect. 1:1.

SI QVISQ. DET, QVÎ M. &c.] Versus hos 4. à Cam. credo ob turpitudinem omissos, explicat *J. Douza* Cent. l. 3:22. *Gruterus*; Hæc ita, *inquit,* constituo: *Hei hei quàm illæ rei ego etiam nunc sum parvolus! Atq; ed. ut nunc m. e. m. m. miser: Si quis det quoi manus gravior* &c. longè alio sensu, quàm *Douza* & tota cohors Criticorum. Nullus hîc sermo de Lenone. dicit tantùm puer se parvulum, eumq; metuere quisquis sit, cui manus gravior. Nempe in re flagitiosâ honestiore utitur metaphorâ. *Manus* enim in hominibus id quo viri sumus: metaphorâ ab Elephanti promuscide. allusitq; iterùm noster Persâ act. 2:2. & Claudianus id voluit omnino in Eutropium: *Quicquid amas, dabit ille manus: communiter omni Fungitur officio* &c. quæ nisi ita capiantur, perfrigida sunt. *Omne* autem *officium* significat variam Venerem, &c. Itaq; ubi ibid. (v. 367.) legitur; *Hoc quoq; cur sibi is*

meruit &c. capitur *Consilium* (V. N. suprà, act. 1: 2.) pro turpissimâ illâ re, quæ deducta ab arte fullonicâ. Corrigo item *Senecam* lib. 4. *Controvers.* in Procœmio: *lascivam manum misisti*, &c. Porrò de munere Lenoni mittendo, die ipsius Natali, ritus passim notus est. Turn. l. 19: 14. docet tam libertos, quàm servos dominis aut dominabus suis munera Athenis mittere solitos, *Nuptialia, Natalitia*, in *Puerperio*, tum *Nominalibus*, hoc est, simulatq; nomen puero imponebatur: quoties Cereri denique liberos suos *initiabant* Athenienses.

ACTUS TERTII SCENA II.

BALLIO *leno*. COCUS. PUER.

FORUM coquinum qui vocent, stultè vocant,
Nam non coquinum est, verùm furinum est forum.
Nam si ego juratus pejorem hominem quærerem,
Coquum non potui, quàm hunc quem duco, ducere,
Multiloquum, gloriosum, insulsum, inutilem:
Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad se noluit,
Ut esset hîc, qui mortuis cœnam coquat.
Nam hic solus illis coquere, quod placeat, potest.
CO. Si me arbitrabâre isto pacto ut prædicas,
Cur conducebas? BA. inopiâ, alius non erat.
Sed cur sedebas in foro, si eras coquus
Tu solus præter alios? CO. ego dicam tibi:
Hominum avaritiâ ego sum factus improbior coquus,
Non meopte ingenio. BA. quâ istuc ratione? CO. eloquar.
Quia enim cùm extemplò veniunt conductum coquum,
Nemo illum quærit qui optimus, & carissimu'st:
Illum conducunt potius qui vilissimu'st.
Hoc ego fui hodie solus sessor fori.
Illi drachmis issent miseri: me nemo potest
Minoris quisquam nummo ut surgam, subigere.
Non itidem cœnam condio, ut alii coqui,
Qui mihi condita prata in patinis proferunt,
Boves qui convivas faciunt, herbasq; oggerunt,
Eas herbas herbis aliis porrò condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus,
Apponunt rumicem, brassicam, betam, blitam,
Eò laserpicii libram pondo diluunt:
Teritur sinapis scelerata cum illis: qui terunt,
Priusquam triverant, oculi ut extillent, facit.
Ei homines cœnas sibi coquint: cùm condiunt,
Non condimentis condiunt, sed strigibus,

Vivis convivis intestina quæ exedint.
Hôc hic quidem homines tam brevem vitam colunt,
Cùm hasce herbas hujusmodi in suam alvum congerunt,
Formidolosas dictu, non esu modò:
Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.
BA. Quid tu? divinis condimentis utere,
Qui prorogare vitam possis hominibus,
Qui ea culpes condimenta? CO. audacter dicito.
Nam vel ducenos annos poterunt vivere,
Meas qui esitabunt escas quas condivero.
Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi,
Aut si polindrum, aut macidem, aut sancaptidem,
Eæ ipsæ sese patinæ fervefaciunt illico.
Hæc ad Neptuni pecudes condimenta sunt:
Terrestres pecudes cicimandro condio,
Aut happalopside, aut cataractria. BA. at te Juppiter
Diiq; omnes perdant, cum condimentis tuis,
Cumq; tuis istis omnibus mendaciis.
CO. Sine sis loqui me. BA. loquere, atq; i in malam crucem.
CO. Ubi omnes patinæ fervent, omnis aperio,
Is odos demissis pedibus in cælum volat.
Eum in odorem cœnat Juppiter cotidie.
BA. Odor demissis pedibus? CO. peccavi insciens.
BA. Quid est? CO. quia enim demissis manibus volui dicere.
BA. Si nunquam is coctum, quidnam cœnat Juppiter?
CO. It incœnatus cubitum. BA. i in malam crucem.
Istâccine caussâ tibi hodie nummum dabo?
CO. Fateor equidem esse me cocum carissimum:
Verùm pro precio facio ut opera appareat
Mea, quò conductus veni. BA. ad furandum quidem.
CO. An invenire postulas quemquam coquum,
Nisi milvinis aut aquilinis ungulis?
BA. An tu coquinatum te ire quòquam postulas,
Quin ibi constrictis ungulis cœnam coquas?
Nunc adeò tu qui meus es jam edico tibi,
Uti nostra properes amoliri omnia:
Tum ut hujus oculos in oculis habeas tuis:
Quò quò hic spectabit, eò tu spectato simul:
Si quò hic gradietur, pariter progrediminor.
Manum si protollet, pariter proferto manum.

Suum si quid sumet, id tu sinito sumere:
Si nostrum sumet; tu teneto altrinsecus.
Si iste ibit, ito; stabit, astato simul.
Si conquiniscet istic, conquiniscito simul.
Item his discipulis privos custodes dabo.
CO. Habe modò animum bonum. BA. quæso qui possim, doce,
Animum habere, qui te ad me adducam domum?
CO. Quia sorbitione faciam ego te hodie meâ,
Item ut Medea Peliam concoxit senem:
Quem medicamento, & suis venenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adolescentulum:
Item te ego faciam. BA. ehò an tu etiam veneficus?
CO. Immò edepol verò hominum servator magis.
BA. Hem mane, quanti istuc unum me coquinare perdoces?
CO. Quid? BA. ut te servem, ne quid surripias mihi.
CO. Si credis, nummo; si non, ne minâ quidem.
Sed utrum amicis hodie, an inimicis tuis
Daturus cœnam? BA. pol ego amicis, scilicet.
CO. Quin tu illos inimicos potius quàm amicos vocas:
Nam ego ita convivis cœnam conditam dabo
Hodie, atque ita suavitate condiam,
Ut quisque quicque conditum gustaverit,
Ipsos sibi faciam ut digitos prærodat suos.
BA. Quæso hercle priusquam quicquam convivis dabis,
Gustato tute prius, & discipulis dato,
Ut prærodatis vestras furtificas manus.
CO. Fortasse hæc tu nunc mihi non credis quæ loquor.
BA. Molestus ne sis, nimium jam tinnis, non places.
Hem illìc ego habito. intrò huc abi. & cœnam coque
Properè. CO. quin is accubitum, & convivas cedò.
Corrumpitur jam cœna. BA. hem sobolem sis vide.
Jam hic quoque scelestus est, coquit sub linteo.
Profectò quid nunc primùm caveam nescio,
Ita in ædibus sunt fures, prædo in proximo est.
Jam à me hic vicinus apud forum paulo prius
Pater Calidori opere petivit maximo,
Ut mihi caverem à Pseudolo servo suo,
Neu fidem ei haberem. nam eum circumire in hunc diem,
Ut me si posset muliere interverteret,
Eum promisisse firmiter dixit sibi,
Sese abducturum à me dolis Phœnicium.

Nunc ibo intrò, atque edicam familiaribus,
Profectò ne quis quicquam credat Pseudolo.

ORCUS RECIP.] *Orcus*, non pro receptaculo mortuorum, sed pro *Summano* seu *Dite patre* positus videtur: ut Most. 2: 2. & Pœn. act. 1. sc. 2. ubi Not. vide: *Quo die Orcus ab Acheronte mortuos amiserit*. id quod ad illud Tibul. notavit in Præcid. Duza: *Me vocet in vastos amnes nigramq; paludem Dives in ignava luridus Orcus aquâ*. Quòd verò autumat Leno, coquum eum idoneum esse, qui mortuis præeat in cænam, vide sis, an hoc fortè ad *Nundinalem coquum* accommodari possit, Aul. act. 2: 4.

RECIPERE] *C. Colerus* ad illud Val. Max. lib. 9. c. 11. *Etiam apud inferos, si tamen illuc receptus est, quæ meretur, supplicia pendit*: notat, Formulam hanc de flagitiosissimis & maximè impiis olim usurpatam: *SI TAMEN AB ORCO RECEPTUS EST.*

SI ERAS COQUUS TU S.] ita interpreteris cocum præstantissimum. at si comma post ipsum *Cocus* colloces, alia erit sententia, & quæ huic loco aptior, *autore Acidalio*.

ILLI DRACHMIS IISSENT M.] *Lamb.* substituit *drachmissant*. i. drachmam non amplius unam à conductoribus suis exigunt. quod germanisſ. Douzæ videtur. legi tamen etiam posse opinatur, *Drachmâ issent m.* At *J. Gul.* Verbum, inquit, *Drachmissare*, à Lamb. repertum, ego ne coquinis quidem Romanis dignum censeo. Legendum, *Illi drachmis sunt miseri*. *Drachmis esse, venire*, sive, *operam drachmis locare*; elegantes loquendi formulæ. Cassius ad Cic. *Nam jam ternis tetradrachmis frumentum apud Cassium est*. Acidal. hoc probat, & his exemplis insuper illustrat. Cic. in Verr. *Cum esset tritici modius HS. II. pro frumento in modios singulos duodenos sestertios exegisse*. Varro: *Asse vinum, asse pulmentarium est. Eas, quò Naturæ aurigatur necessitudo*. Cistel. act. 4: 2. *At pol i. q. m. in nullam operâ gratuitò est*. ita enim leg. ibi.

NUMMO] Non alius, quàm *Nummus aureus*, pluris duobus aureis nostris cõtrà æstimatus, intelligi potest: ut & Aul. act. 3: 2. & Men. act. 1: 4. & ib. 2: 2. verisimile est, *nummum aureum*, non sestertium significari, quo *Porcos sacres sinceros Epidamni venire*, Menæchmo indicat Cylindrus: nimisq; eos falli, qui quartam drachmæ seu denarii partem, i. sestertium nummum, eo loco interpretantur. *Duza*. V. N. Trucul. act. 2: 7.

ATRUM OLUS] *Atriplex* quibusdam dicitur, quòd uterum nigrum & pallorem gignat. Lamb. intelligit *hipposelum*, *agnoselum*. alii aliter. Viderint Medici.

RUMICEM] quæ & *Oxalis* & *acetosa*. Sauerampfer.

BRASSICAM] Dioscorid. vocat ἥμερον, vocatur & κράμβη, & καυλός. Cato eidem hortorum principatum adscripsit: & Pythagoras ejus laudes ante omnes celebravit.

BETAM] dicta, autore Columellâ, quòd figuram litteræ B. referat. -*seu littera proxima primæ Deprimitur folio viridis pede candida Beta*. Martial. *fatuam* nominat.

BLITUM] *Blitum* genus oleris, à saporis stupore appellatum esse ex Græco putatur, quòd ab his βλὰξ dicatur *stupidus*: Festus. V. N. Truc. act. 4: 4.

LASERPITIUM] V. N. Rud. act. 3: 2.

TRIVERUNT] Legend. autore Prisc. *teruerunt*. Tibull. *Aut operi insuetas atteruisse manus*. D.

EXTILLENT] lacrimas mittant: *Lamb.* Martialis, *Seq; lacessenti fictum factura sinapis*.

CÆNAS SIBI COQUINT] tales coqui cænas hujusmodi sibi coquant; non aliis aut mihi. *L.*

SED STRIGIBUS] *striges*, aves nocturnæ, ut ait Verrius: Græci στρίγγας appellant: à quo maleficis mulieribus nomen inditum est: quas *volaticas* etiam vocant. Vide *Scalig.* ad Fest. & in Catalect. Virgil. Plinius l. 11: 29. *Fabulosum, arbitror, striges ubera infantium labris immulgere: nec quæ sit avium constare*. Glossar. *striga*, λαιστρυγὼν, ἢ γυνὴ φαρμακίς. Significat, condimenta, quæ alii coqui adhibent, distorquere convivis intestina, ut striges quasdam. Porrò, *strigibus*, hic primam habere longam, notat Alciatus Parerg. l. 8: 22. Ovid. 6. Fast. *Est illis strigibus nomen*. Horat. 5. Od. Epod. -*nocturnæ strigis*.

HOC HIC] ob hanc caussam Athenis &c. *L.*

SVAM ALVVM] MS. Cam. & V. Codd. *suum alvum.* quod multis exemplis probat *Meursius.*

FORMIDOLOSAS DICTV] i. horribiles, activè: ut apud Sallust. *Loca tætra, vasta, inculta, formidolosa habere.* Parem quoq; sententiam argutè expressit Ovid. in Heroidibus:

Ilion & Tenedos, Simoisq; & Xanthus & Ida,
Nomina sunt ipso penè timenda sono. D.

VTERE] uteris. *L.*

DVCENOS ANNOS] Vide P. Vict. 20: 23. Eadem Cocus apud Philemonem de se gloriatur: quod notat *Lipsius* Antiq.. Lect. l. 4: 10.

IN PATINAS INDIDI] ita quidem è Cod. Vatic. Passeratius, Lamb. & Lipsius: at verò Gifanius l. *in patinâ sciscidi,* autoritate Prisc. l. 10. vulgati: *in patinâ scindidi.*

MACIDEM] *Macis,* cortex aromaticus, nucis myristicæ amiculum.

NEPTVNI PECVDES] i. pisces. Nævius: *Tum lascivum simum Nerei pecus Ludens ad nautem classem lustratur:* Turn. l. 29: 28. Sic Oppianus Poëta Cilix, vocat pisces φῦλα ποσειδάωνος ἐναύλων, i. *sæcula Neptuni incolarum sive inquilinorum:* ut notat eruditiss. *Rittershusius* lib. 3. Halieut.

APERIO] opercula removeo. *L.*

DEMISSIS MANIBVS &c.] Turn. l. 28: 41. *Demissis,* inquit, *manibus currit,* qui currit contentissimè: quia cùm rapido incitati cursu sumus, manûs utrasq; moventes demittimus. At ille cocus *demissis pedibus,* pro *demissis manibus* dixerat: nam pedibus demissis non potuisset subvolare in cælum odor, sed inferos petere: cùm *demittere pedes* sit, eos deorsum mittere: ita eo odore inferi pasti fuissent, non superi. Sic labes terræ in altum desidentis & depressæ, Virgilius *demissis pedibus* factas dicit in Ætna: *Cervus & in silvis spaciosa cubilia retrò Antraq; demissis pedibus fodisse latebras,* &c. Casaub. ad Theophr. Aristoteli, *inquit,* familiare est φεύγειν παρασείσαντα: *vel* παρασείσαντα τὰς χεῖρας: quod Plaut. dixit *Fugere demissis manibus.* Origo inde, quod contentiùs currimus manûs demissas habentes & circum latera jactantes, &c.

EVM IN ODOR.] Jocum hunc, *ait Guliel.* eruditè explicavit P. Victorius. Maculam tenuem ego tollo, & lego; *Eum odorem cœnat:* quod versus postulat, & probant sequentia: *Si nusquam is coctum* &c. sic enim legendum: quod & *Lamb.* probabatur.

INCÆNATVS] ἄδειπνος. Ungeessen. Reperitur etiam *Incænare,* apud Sueton. pro, *intùs cœnere,* ἐνδειπνεῖν. ut *impasci sues,* apud Columel. & *inservare volucres,* apud Statium. quod observat *Casaubonus.*

PRO PRETIO F.] Facio, ut & operis & mercedis ratio constet conductori meo, par pari hostimentum reddens. Cato: *si ei opus non apparet, dicit rusticus sedulò se fecisse, servos non valuisse;* i. sonticum morbum causatos, quò minus opus facere valuerint: *D.* Jch machs gut/ vnd neme es wol bezalt.

CONSTRICT. VNG.] sc. ne quid furéris. *L.*

PROGREDIMINOR] Turneb. & Lamb. & MS. Cam. *progredimino,* ἀρχηϊσμῷ, pro *progreditor.* Probat idem *Meurs.* exemplo Caton. *præfamino,* & Festi *famino.* sed Acidal. pluralem pro singulari positum ait. ut extremâ Epid. - *atq; arctè colliga,* &c. *facto opere arbitraminor.* ut contrà singularem pro plur. eâdem Epid. - *si placebit, utitor,* &c.

CONQVINISCET] *Conquinire,* decubare est: à quo *Conquinisco.* Est enim *Conquiniscere,* cernuum se inflectere, vel inclinare, ut faciunt ex oneraturi ventrem. Pomponius Attellanarius: *In terrâ ut cubabat nudâ: ad eum ut conquexi,* &c. Hoc etiam *Cernuare* dicebant. quanquam & hoc ἀντὶ τοῦ ἀσκωλιάζειν accipiebant. Vide Scalig. ad Fest. ubi etiam Virgil. illud explicat, - *unctos saliêre per utres.*

PRIVS CVST. D.] Non certiùs vixisse Plautum, quàm eundem scripsisse, *privos c. d.* idq; vincit ipsa orationis series. *Privi* vetustè, qui nobis singuli. Lucillius: *Culcitulæ accedunt privæ centonibu' binis:* J. Guliel. Verif. l. 1: 4. Rectè proinde,

inquit

inquit Duza, in Ter. Eunucho, (act. 4. sc. 7.) *Manipulum furum*, Coci discipulos, interpretatur Donatus : aut, alios ita interpretari, annotat.

ANIM. HABERE] Acid. & numeris & sententiâ flagitante l. *Animum bonum hab.*

VT MEDEA PELIAM C.] De Æsone hoc traditur, non de Peliâ. hunc enim concoquendo necavit. Jocatus igitur est & lusit Plautus sciens. vel est hoc μνημονικὸν ἁμάρτημα: *Cam.* Muretus Var. Lect. l. 6: 10. censet Plautum personæ serviisse : & cum loquentem induxisset hominem sordidum, de industriâ perperam ab eo narrari veterem illam fabulam fecisse. Idque Ciceronem quoq; in Catone majore, ut sene, sibi indulsisse. Vide ibid. Incogitanter itaq; hoc exagitat *Claud. Verderius* in suâ *Censione*. Fabulam tractat Ovid. 7. Met. Fab. 2. *Marquardus* autem *Freberus* JC. lib. 1. de Famâ publicâ, notat, Plautum hîc de industriâ affectasse τὸ πρέπον *Famæ*, quæ plurimum mendi, si præsertim de re vetustiori sit, secum trahit. Cum enim, inquit, hæc historia à vulgo depravatè narraretur, Plautus vulgi errorem studio sequi voluit, ex quo errore planè Proverb. originem traxerat: *Tanquam Peliam recoquere.* quo & Cicero ita utitur. Idem intelligas de illis Cistell. act. 2: 1. *Ast ita me dii deæq;* &c. P. Vict. l. 5: 6. ad vers. Catulli, *Tibi & Suffecio seni recocto* : idem, ut opinor, significare voluit : Senem illum studio & artificio quodam senectam exsuisse; & quasi iterum juvenem factum, exquisito cultû corporis. Notat & *Meurs.* ad Cassandr, p. 176. Propriorum nominum confusionem frequentatam esse. Ovid. *Sive quis Antilochum narrabit ab Hectore victum.* cum tamen à Memnone sit occisus. Virgilius quoq; pro Castore Pollucem posuit; *Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis Cyllarus.*

QVIN TV ILLOS] Acid. τὸ *illos* valdè suspectum habet.

COQVINARE P.] *Festus* legisse videtur, *Coquitare*. ad eam formam, quâ Bacchid. *loquitari*. tamen pendeo animi, & vulgariam scripturam non damno : à quâ præsertim ἀναλογία faciat. Nam ut à *sarcinâ sarcinare*; ita à *coquinâ conquinare* rectè deducitur. Vtitur & Aul. 3: 1. *J. Gulielm.*

IPSOS SIBI F. &c.] Cum suavitatem alicujus cibi, aut aviditatem eorum, quibus appositum iri deberet, Græci ostendere volebant, ὑπερβολικῶς de illis dicebant, κατεσθίειν δακτύλους. Aristoph. in Pythagoreos utitur, & Aristophanes Comicus : immò nos quoq; in patrio sermone, P. Vict. 3: 24. Vide & Lips. Antiq. L. l. 4: 10.

TINNIS] garris res futiles loqueris. tralatum ab ære : *L.*

CÆNAM COQVE] Similima vide Menæch. act. 1: 4.

ET CONVIVAS CEDO] J. Gul. l. 1, *Convivas cedo.* ut ita usurparint Latini *cedo*, quemadmodum hîc hactenus ceperunt, animum inducere non possum ut credam. Certè exempla nulla proferent : at, ut nos correximus, vel sexcenta promi possunt. Curcul. *Auro contrà cedo modestum amatorem.*

COQVIT SVB LINTEO] Turn. l. 3: 21. leg. *Jam hic quoq; scelestus est coqui sublingio*, i. discipulus coci ad lingendas patinas, quàm ad obsonia coquenda aptior. *Sublingio, nis*, nomen factum à *sublingendo* : sic *cocullio*, & *turpio*, apud Latinos.

ACTUS QUARTI SCENA I.

PSEVDOLVS *servus*. SIMIA *Sycophanta.*

SI unquam quemquam di immortales voluêre esse auxilio adjutum,
Tum me & Calidorum servatum volunt esse, & lenonem extinctum,
Cùm te adjutorem genuêre mihi, tam doctum hominem atque astutũ.
Sed ubi illic est? sumne ego homo insipiens, qui hæc mecum egomet loquor solus?
Dedit verba mihi hercle, ut opinor, malus cùm malos stultè cavi.

Tum pol ego interii, homo si ille abiit, neque hoc opus quod volui,
ego hodie efficiam.
Sed eccum video verbeream statuam. ut magnificè infert sese!
Hem te hercle ego circumspectabam: nimis metuebam malè, ne
abiisses.
SY. Fuit meum officium ut facerem, fateor. PS. ubi restiteras?
SY. ubi mihi libitum est.
PS. Istuc ego jam satis scio. SY. cur ergo quod scis, me rogas? PS.
at hoc volo monere te.
SY. Monendus ne me moneat. PS. nimis tandem abs te contemnor.
SY. Quippe ego te ni contemnam, stratioticus homo qui cluear?
PS. jam
Hoc volo quod occeptum'st agi. SY. nunquid agere aliud me vides?
PS. Ambula ergo citò. SY. immò otiose volo. PS. haec ea occasio
est, dum ille dormit,
Volo tu prior ut occupes adire. SY. quid properas? placidè.
Ne time. ita ille faxit Juppiter, ut ille palàm ibidem assiet, (tior
Quisquis ille est, qui adest à milite: nunquam edepol erit ille po-
Harpax, quàm ego. habe animum bonum: pulcrè ego hanc expli-
catam tibi rem dabo.
Sic ego illum dolis atque mendaciis in timorem dabo
Militarem advenam, ipsus sese ut neget eum esse qui siet,
Meq; ut esse autumet, qui ipsus est. PS. qui potest? SY. occidis me,
Cùm istuc rogitas. PS. ó hominem lepidum! te quoque etiam dolis
Atque etiam mendaciis, Juppiter te mihi servet.
SY. Immò mihi. sed vide, ornatus hic satis me condecet? (int,
PS. Optumè habet. SY. esto. PS. tantum tibi boni dî immortales du-
Quantum tibi optes. nam si exoptem quantum dignus, tantum dent,
Minus nihilo est. neq; ego hoc homine quēquam vidi magis malum
Et maleficum. SY. tun' id mihi? PS. taceo. sed ego quæ tibi dona
Dabo & faciam, si hanc rem sobriè accurassis! SY. potin' ut taceas?
MEMOREM immemorem facit, qui monet quod memor meminit.
teneo omnia. (est
In pectore condita sunt, meditati sunt doli doctè. PS. probus hic
Homo. SY. neque hic est, neque ego. PS. at vide ne titubes. SY. po-
tin' ut taceas?
PS. Ita me dii ament. SY. ita non facient; mera jam mendacia
fundes.
PS. Ut ego ob tuam, Simia, perfidiam te amo, & metuo, & ma-
gnifacio! (pum.
SY. Ego istuc aliis dare condidici, mihi obtrudere non potes pal-

PS. Ut ego te hodie accipiam lepidè, ubi effeceris hoc opus! SY. ha ha he.
PS. Lepido victu, vino, unguentis, & inter pocula pulpamentis:
Ibidem unà aderit mulier lepida, tibi savia super savia quæ det.
SY. Lepidè accipis me. PS. immò si efficis, tum faxo magis dicas.
SY. Nisi effecero, cruciabiliter carnifex me accipito.
Sed propera mihi monstrare ubi ostium lenonis ædium.
PS. Tertium hoc est. SY. tace, ædes hiscunt. PS. credo animo male'st
Ædibus. SY. quid jam? PS. quia edepol ipsum Lenonem evomunt.
SY. Illiccine est? PS. illic est. SY. mala merx est. PS. illuc sis vide:
Non prorsus, verùm ex transverso cedit, quasi cancer solet.

VERSUS confusi numeris, tetrametri. *Cam.*

FUIT MEUM OFFICIUM] sc. ut fugerem: qui nequam sum & fugitivus. *L.*

MONENDUS, NE ME MONEAT] i. *Ne sus Minervam.* Sic Horat. 1. Epist. 17. *Disce, docendus adhuc quæ censet amiculus.* Auson. ad Sym. *Ego te docebo docendus adhuc, si essem id ætatis ut discerem: aut ego te vegetum atq; alacrem commonebo.* D.

PLACIDE] sc. ito. *L.* NE TIME, &c.] Noli timere, ne ille experrectus eodem tempore veniat ad Lenonem. nam etiamsi hoc eveniret, ego efficerem, ut ipse verus Harpax haberetur, ille autem, tanquam simulatus Harpax, rejiceretur. *L.*

OCCIDIS ME] i. odio & molestiæ es mihi. Ter. Adelph. *Occidunt me: qui,* &c. Hor. Epod. *Occidis sæpe rogando*: D. Vide N. suprà act. 1: 3.

TANTUM TIBI BONI &c.] Pœn. act. 5: 2. *Dii dent tibi omnes, quæ velis.* Quæ proverbialiter extulisse veteres constat. V. N. Sticho 2: 2. & *Grut. Susp.*

DONA DABO ET F.] *dona facere,* Plauto indignum. leg. *bona dabo & f.* D.

SOBRIE ACCURASSIS] *Sobriè fieri* dicitur, quicquid cum curâ & diligentiâ exquisitâ aggredimur. *Grut.*

MEDITATI SUNT] μεμελετημένοι: passivè. Prisc. l. 8.

ITA NON FAC] te non amabunt. nam mera mendacia loquêris. *L.*

ET METUO ET MAGNIFACIO!] *J. Gruterus,* legit è MSS. *magnifico*: ut & Cistell. act. 1: 1. *quia me colitis & magnificatis.* atq; idem hoc alibi sæpe vult reduci. proditq; unà in istis Schidis Herculeum suum laborem, quando addit: Cave enim credas, *mi Taubmanne,* vel syllabam esse in Plauto, quam non excusserim versaverimque in omnes vultûs. V. N. Sticho act. 1: 2. & Cistell. act. 1: 1.

ISTUC] sc. palpare. *Obtrudere palpum,* est arte fucoq; decipere. hinc *Palpari,* adulari: & *palpones,* adulatores. Tractum ab equisonibus. &c. V. N. Amph. 1: 3.

CARNIFEX ME ACCIPITO] Ambiguitas jocum parit. nam *accipito* personæ secundæ & tertiæ est. dumq; hâc carnificem imprecatur sibi, simul illâ carnificem ipsum appellat Pseudolum. *Acid.* TACE] Grut. l. *SY. st. tace, æd.*

ÆDES HISCUNT] Laberius: *bietantur fores,* pro, *bietant,* i. patent. *Diomed.*

QUID JAM?] Grut. l. *quianam.* ita Virgil. *Hei quianam tanti cinxerunt æthera nimbi.*

MALA M.] *Merx mala,* de homine aut re nihili. *J. Gul.* NON PRORSUS] Fortassè Leno aliquid servis imperabat domo exiens: atq; ideò non adversâ fronte, sed secundum parietem transversus egrediebatur: *L.* Apparet Varroni in animo hunc locum fuisse, lib. 6. de L. Lat. *Ut transversus cedit quasi cancer; non proversus, ut homo.* Est igitur *prorsus* πρόσω, & *transversus* πλάγιος. nisi Varro etiam *proversus* accepit, ut nomen: *Camer.* idem est, quod Cas. act. 2: 8. *imitari nepam.* intelligit καρκίνον λοξιβάταν, ut in Epigr. Græco: *Scalig. Conject.* Jam, utrum testes, qui pone parietem, vel aulæum vel fores constituti, sint legitimi; disputat ex his etiam locis *J. Langlæus JC.* lib. 4. c. 2. Ocii Semestr.

EX TRANSVERSO CEDIT] Sic Petron. *Morbos dico, funera, debilitates, & cætera ex transverso in vitam humanam incurrentia.*

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA II.
BALLIO, PSEUDOLUS, SYCOPHANTA.

MINUS malum hunc hominem esse opinor, quàm esse censebam coquum:
Nam nihil etiam dum harpagavit, præter cyathum & cantharum.
PS. Heus tu, nunc occasio est & tempus. SY. tecum sentio.
PS. Ingredere in viam dolosè, & ego hic in insidiis ero.
SY. Habui numerum sedulò, hoc est sextum à portâ proximum
Angiportum, in id angiportum me devorti jusseras.
Quotumas ædis dixerit, id ego admodum incertò scio.
BA. Quis hic homo chlamydatus est, aut unde est, aut quem quæritat?
Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis.
SY. Sed eccum, qui ex incerto faciet mihi, quod quæro, certius.
BA. Ad me adit rectà: unde ego hominem hunc esse dicam gentiũ!
SY. Heus tu, qui cum hirquinâ astas barbâ, responde quod rogo.
BA. Ehò, an non priùs salutas? SY. nulla est mihi salus dataria.
BA. Nam pol hinc tantundem accipies. PS. jam inde à principio probus.
SY. Ecquem in angiporto hoc hominem tu novisti, te rogo?
BA. Egomet me. SY. pauci istuc faciunt homines, quod tu prædicas.
Nam in foro VIX DECUMUS *quisque est, qui ipsus sese noverit.*
PS. Salvus sum: jam philosophatur. SY. hominem ego hîc quæro malum,
Legirupam, impium, perjurum, atque improbum. BA. me quæritat:
Nam illa mea sunt cognomenta, nomen si memoret modò.
Quid est ei homini nomen? SY. Leno Ballio. BA. scivin' ego?
Ipse sum, adolescens, quem tu quæritas. SY. túne es Ballio?
BA. Ego enimverò is sum. SY. ut vestitus est, perfossor parietũ!
BA. Credo in tenebris conspicatus si sis me, abstineas manum.
SY. Herus meus tibi me salutem multam voluit dicere.
Hanc epistolam accipe à me, hanc me tibi jussit dare.
BA. Quis is homo'st qui jussit? PS. perii, nunc homo in medio luto est,
Nomen nescit, hæret hæc res. BA. quem hanc misisse ad me autumas?
SY. Nosce imaginem, tute ejus nomen memorato mihi,

Ut sciam Ballionem te esse ipsum. BA. cedò mihi epistolam.
SY. Accipe, hem cognosce signum. BA. ehò Polymachæroplacides,
Purus putus est ipsus: novi: heus! SY. Polymachæroplacides
Nomen est. scio jam tibi me rectè dedisse epistolam,
Postquam Polymachæroplacidæ elocutus nomen es. (*probus.*
BA. Sed quid agit is? SY. quod homo edepol fortis, atque bellator
Sed propera hanc pellegere quæso epistolam, ita negotium est,
Atque accipere argentum actutum, mulieremq; mihi emittere.
Nam necesse hodie Sycioni me esse, aut cras mortem exequi,
Ita herus meus est imperiosus. BA. novi, notis prædicas.
SY. Propera pellegere epistolam ergo. BA. id ago, si taceas modò.
Miles lenoni Ballioni epistolam
Conscriptam mittit Polymachæroplacides,
Imaginem obsignatam, quæ inter nos duo
Convênit olim. SY. symbolum est in epistolâ.
BA. Video, & cognosco signum. sed in epistolâ
Nullam salutem mittere ne scriptam solet?
SY. Ita militaris disciplina est, Ballio,
Manu salutem mittunt benevolentibus:
Eâdem malam rem mittunt malevolentibus.
Sed ut occepisti, perge operâ experirier,
Quod epistola ista narret. BA. ausculta modò.
Harpax calator meus est, ad te qui venit.
Tune is es Harpax? SY. ego sum, atque ipse Harpax quidem.
BA. Qui epistolam istam fert, ab eo argentum accipe, &
Cum eo simitu mulierem mitti volo.
Salutem scriptam dignum est dignis mittere:
Te si arbitrarem dignum, misissem tibi.
SY. quid nunc? BA. argentum des, abducas mulierem.
SY. Uter remoratur? BA. quin sequere ergo intrò. SY. sequor.

VERSUS tetram. catal. trochaici, usq; ad hunc, *Miles lenoni.* unde deinceps hujus Sc. itemq; sequentium quatuor, senarii.

DOLOSE: ET EGO] J. Gul. I. - *dolosè. I, ego h.*
JUSSERAS] *Pistoris* cum Venetâ mâlit, *jusserat.* sc. Miles. ita & Acid.
QUOTUMAS] *ποσάς, quotas.* infrà, 4: 7. *quotumo die.*
CHLAMYDATUS] ita Sc. 7. *chlamydate,* &c. V. N. Asinar. Argument.
CUM HIRQUINA BARBA] *τραγοπώγων.* Bocksbart/Geißbart. Hinc observat Meursius, *hirquinam barbam* pro convitio objectam olim: ut & apud nos. Apulejus Milesiis lib. 11. *Qui pallio baculoq; & baxeis & hircino barbitio Philosophum fingeret.*
DATARIA] quam ego alteri dem vel dicam: vel quæ vicissim detur. *L. dataria,* à dando: ut alibi, *ferentarium amicum* dixit: Turnebus.
A PRINCIPIO PROBUS] *Schop.* è MSS. *probi*, ut de utroque, qui parissimi invicem, intelligatur.

PAUC[1]

PAVCI IST. F.] Jocus in ambiguo. Difficillimum est, seipsum nosse. Celebratur illud Thaletis, de quo Iuvenal. *cælo descendit*, γνῶθι σεαυτὸν.

JAM PHILOSOPH.] Grut. l. *etiam philosoph.* Capt. act. 2: 2. *Salva res est, philosophatur quoq́;.*

SCIVIN'] nonné ego scivi, me quæritari? *L.*

VT VESTITVS EST, P.] Prout habitus tuus est, τοιχωρύκτης videris, qui te Ballionem dicis. *Acid.*

PERFOSSOR P.] τοιχωρύχος. Cic. in Vatin. *Licet impune per me parietes in adolescentiâ perfoderis, vicinos compilaris, matrem verberâris.* Iidem & *Effractores* JCtis dicti: item *vecticularii*, quòd *vecte*, i. palo ferreo, muros furandi gratiâ perfodiant. atq; hi *vecticulariam facere* dicuntur: & eorum vita *vecticularia*. Hinc & Thrato Ter. Donacem cum *vecti venire jubet ad ædium expugnationem.* Vide *J. Langlæum* Ocio Sem. l. 8. c. 3. Porrò veteres Lenonibus versicolorem habitum attribuisse, docet *Jul. C. Scaliger*: atq; eosdem raso capite & calvos in Scenam inductos; *Turnebus l. 29. 36.*

IN MEDIO LVTO EST] i. non potest se expedire. *L.*

HÆRET H. RES] V. N. Amph. 2: 2.

HEM COGNOSCE SIGNVM] Linum fuit vinculum, quo epistola obligabatur, & cui signum ipsum impositum impressumq́;. Nec epistolam aperire fuit, nisi illo soluto. Inde *linum incidere*, apud Cic. & passiva vulgataq; phrasis, *Solvere epistolam.* Ferè autem signum cum eo fractum: ideoq́; jubebant semper antè apertionem Signa agnosci, fidei caussâ, ita & Cic. in Catil. *Ostendi tabellas Lentulo, & quæsivi cognosceretné signum?* Vide Lipsium Instit. Epistol. c. 4. & Not. Bacchid. act 4: 6. item Amphitr. act. 1: 1.

PVRVS PVTVS] verus & germanus. *Putum*, ait Festus, *pro puro dicebant: unde, putatæ vites; quòd, cum id, quod impedimento erat, decisum est, remanent puræ*, ut Cornif. ait. notat *Scaliger.*

NOTIS] iis, qui norunt: activè: sic *ignotus*, interdum qui non novit. *L.*

IMAGINEM OB.] J. Gul. l. *Imagine obs.*

OPERAM EXP.] Lips. l. *operâ experirier.*

CALATOR] Festus: *Calatores dicebantur servi*, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, *quod est vocare: quia semper vocari possent, ob necessitatem servitutis.* Calatores, ἐκβιβασταὶ ἱερέων. δοῦλοι δημόσιοι. *Calator*, καλήτωρ: Glossæ Græcorum. ita Isidorus: *Calator, minister sacrorum.* Vide *Scalig. ad Festum*, in *Calatores*: in *Curiales*: in *Resfici avis.*

ACTUS QUARTI SCENA III.

PSEVDOLVS.

PEIOREM ego hominem magisq́; versutè malum
Nunquam edepol quenquam vidi, quàm hic est Simia.
Nimisq́; ego illum hominem metuo & formido malè,
Ne malus item erga me sit ut erga illum fuit,
Ne in re secundâ nunc mihi obvertat cornua,
Si occasionem capsit qui siet malus.
Atque edepol equidem nolo: nam illi bene volo.
Nunc in metu sum maximo, triplici modo.
Primum omnium jam hunc comparem metuo meum,
Ne deserat nunc me, atq; ad hostis transeat.
Metuo autem ne herus redeat etiam dum à foro,
Ne captâ prædâ capti prædones fuant.
Dum hæc metuo, metuo ne ille huc Harpax adveniat,

Prius quam hinc hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle, nimium tardè egrediuntur foras.
Cor colligatis vasis expectat meum,
Si non educat mulierem secum simul;
Ut exulatum ex pectore aufugiat meo.
Victor sum, vici cautos custodes meos.

OBVERTAT CORNVA] i. mihi adversetur: *L.* Apulejus, Apolog. 2. *Superest ea pars epistolæ, quæ similiter pro me scripta in memet ipsum vertit cornua*: D. & Lips.

CAPSIT] i. ceperit: *L.*

COMPAREM] *Compar*, cujusvis rei aut muneris socius. unde & *conjuges*, qui divinæ & humanæ domûs socii sunt, *Compares* vocat Plin. l. 18. Vide *J. Langlæi JC.* Otium Sem. lib. 7. c. 5.

ETIAM DVM A F.] J. Gul. l. *etiam domum à foro.* Nam sic numeri pleniores sunt: & res geritur prope domum Simonis: & ille si domum hoc articulo temporis revertisset, insidiator Pseudolus oppressus manifestò esset.

COR COLLIGATIS V.] sumptum à re militari, ubi vasa colligant aut ornantes fugam aut castra metantes: *D.* Sic Ter. Phorm. 1: 4. *Convasassem aliquid.*

ACTUS QUARTI SCENA IV.

SYCOPHANTA, PSEVDOLVS.

NE plora, nescis ut res sit Phœnicium,
Verùm haud multo pòst saxo scibis accubans.
Non ego te ad illum duco dentatum virum
Macedoniensem, qui te nunc flentem facit.
Cujam esse te vis maximè, ad eum duco te:
Calidorum haud multo pòst saxo amplexabere.
PS. Quid tu intus quæso desedisti? quàm diu
Mihi cor retunsum'st oppugnando pectore!
ST. Occasionem repperisti, verbero,
Ubi perconteris me insidiis hostilibus:
Quin hinc metimur gradibus militariis.
PS. Atque edepol, quanquam nequam homo es, rectè mones.
Ite hàc triumphi ad cantharum rectà viâ.

DENTATVM] vel magnis dentibus, vel mordacem: *L.*

QVIN H. METIMVR] Nescio an hoc satis Latinè, inquit *Duza.* Rescribo, *Quin hinc metamur gradibus militaribus.* hoc enim purum putum castrense ac militare vocabulum. *Gradûs* verò *militares* interpretor, quibus ex militari disciplinâ Caculæ seu Calones ingredi antiquitùs consueti. V. N. Sticho, act. 2: 3. & Pœnolo act. 3. sc. 1. Gradu militari horis quinq; æstivis XX. millia passuum conficiuntur: ut annotat Lambinus è Vegetio. *Meursius* retinet *metimur*: quod & MS. Cam. habet. V. N Asin. 2: 4.

ITE HAC TRIVMPHI] Hunc versum in vett. *Turnebus* & *Lamb.* reperisse testantur.

ACTUS QUARTI SCENA V.

BALLIO *leno.*

HA ha! nunc demum mihi animus in tuto est loco,
Postquam iste hinc abiit, atq; abduxit mulierem.
Mihi libet nunc venire Pseudolum scelerum caput,
Et abducere à me mulierem fallaciis.
Conceptis hercle verbis satis certò scio
Ego perjurare mavellem me millies,
Quàm mihi illum verba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem, si convenero.
Verùm in pistrinum credo, ut convenit, fore.
Nunc ego Simonem mihi obviam veniat velim,
Ut meâ lætitiâ lætus promiscàm siet.

MIHI LIB.] Pes anapæst. *Jul. C. Scalig.* At Acid. illud *Mihi* & versum & sensum gravare ait, nec vert. libr. agnoscere.
CONCEPTIS H. VERB.] V. N. suprà act. 1. 3.
EGO PERIURARE] J. Kotteritius. l. *perbitare*, i. perire.
PROMISCAM] i. promiscuè: *Palm. Cam. Festus.* ita Varro: *Unam Virtutem propriam mortalibu' fecit. Cætera promiscàm voluit communia haberi.*

ACTUS QUARTI SCENA VI.

SIMO *senex*, BALLIO *leno.*

VISO quid rerum meus Ulysses egerit,
Jámne habeat signum ex arce Ballioniâ.
BA. O fortunate, cedo fortunatam manum,
Simo. SI. quid est? BA. jam. SI. quid jam? BA. nihil est quod metuas. SI. quid est?
Venitne homo ad te? BA. non. SI. quid est igitur boni?
BA. Minæ viginti sanæ ac salvæ sunt tibi,
Hodie quas abs te indest stipulatus Pseudolus.
SI. Velim quidem hercle. BA. roga me viginti minas.
Si ille hodie illâ si potitus muliere,
Sive eam tuo gnato hodie, ut promisit, dabit:
Rogato hercle obsecro: gestio promittere!
Omnibus modis tibi esse rem ut salvam scias,
Atque etiam habeto mulierem dono tibi.
SI. Nullum periclum est, quod sciam, stipularier.
Ut concepisti verba, Viginti minas.

Dabin? BA. dabuntur. SI. hoc quidem actum'st haud malè.
Sed hominem convenistin? BA. immò ambos simul.
SI. Quid ait? quid narrat? quæso quid dicit tibi?
BA. Nugas theatri, verba quæ in Comœdiis
Solent Lenoni dici, quæ pueri sciunt,
Malum & scelestum, perjurum ajebat esse me.
SI. Pol haud mentitum'st. BA. ego haud iratus fui.
»*Nam* QUANTI REFERT TE *nec rectè dicere,*
»*Qui nihili faciat, quiq; inficias non eat.*
SI. Quid est, quòd non metuas ab eo, id audire expeto.
BA. Quia nunquam ab me abducet mulierem jam, nec potest.
Meministine tibi me dudum dicere,
Eam vænisse militi Macedonio?
SI. Memini. BA. hem illius servos huc ad me argentum attulit,
Et obsignatum symbolum. SI. quid postea?
BA. Qui inter me atque illum militem convenerat,
Is secum abduxit mulierem haud multo prius.
SI. Bonân' fide istuc dicis? BA. unde ea sit mihi?
SI. Vide modò ne illic sit contechnatus quippiam.
BA. Epistola atque imago me certum facit.
Quin jam quidem illam in Sicyonem ex urbe abduxit modò.
SI. Bene hercle factum. quid ego cesso Pseudolum
Facere, ut det nomen ad molarum coloniam?
Sed quis hic homo est chlamydatus? BA. non edepol scio,
Nisi ut observemus quò eat, aut quam rem gerat.

SIGNUM] Phœnicium. ut olim Vlysses ex arce Trojanâ Palladium. *L.* Vid. N. Bacch. 4: 9.

INDEST STIPULATUS] Tmesis, pro, *est instipulatus*: nam *d.* versum sustinet: Prisc. 8. Promiserat autem Simo, se viginti minas daturum Pseudolo, si ab Lenone mulierem abduceret: *L.* Rud. 5: 3.

SI ILLE HOD.] V. N. Curcul. 1: 1. De vi autem & formâ hujus lenoniæ stipulationis vide N. suprà act. 1: 1.

ATQ. ETIAM H.] habeto Phœnicium, me volente & donante, si Pseud. eam hodie à me auferet. *L.*

NUGAS TH.] Donatus ad Ter. Eun. vocat *convicium Comicum*. Vide Indic.

MENTITUM EST] V. N. Merc. act. 5: 2.

EGO HAUD IR.] D. F. l. *ergò*, i. ob eam caussam, quòd non mentitum fuerit. ita & *Gruterus* è MSS.

NEC-RECTE D.] *Loqui nec rectè*: vel, *Nec rectè dicere*, est maledicere. κατὰ λιτότητα: *Turnebus*. V. N. Bacch. 4: 4.

VÆNISSE] venditam esse: *L.*

UNDE EA SIT] falsè *vineta sua ipse cædit*, ut loquitur Horat.

AD MOLARUM COLON.] Alludit ad morem Rom. quo, qui deducendi erant in aliquam coloniam, in eam nomen dabant. *L.* Sic Asin. 2: 2. *O catenarum colone!* Et docet Scip. Gentilis Parerg. l. 1. c. 35. *Coloniæ* nomen passim in nostro, & apud JCtos, pro quâvis etiam habitatione & conductione coloni seu domicilii sumi.

ABDUXIT] ita Acid. *abduxit.*

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA VII.

HARPAX, SIMO, BALLIO.

» *MALUS & nequam est homo, qui nihili imperium heri*
» *Sui servus facit: NIHILI EST autem, suum*
» *Qui officium facere immemor est, nisi est admonitus.*
Nam qui liberos esse illico se arbitrantur,
Ex conspectu heri si sui se abdiderunt,
Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod
Habent, ii nomen diu servitutis ferunt:
Nec boni ingenii quicquam in his inest, nisi ut im-
Probis se artibus teneant. cùm his mihi nec locus, nec sermo
Convenit, neque his unquam nobilis fui.
Ego ut imperatum est, etsi abest, hîc adesse herum
Arbitror; nunc ego illum metuo, cùm hîc non adest;
Ne cùm assiet, metuam. ei rei operam dabo.
Nam me in tabernâ usque adhuc sineret Syrus,
Cui dedi symbolum, mansi ut jusserat:
Leno ubi esset domi, me ajebat arcessere.
Verùm ubi is non venit, nec vocat, venio huc ultrò,
Ut sciam quid rei fiet, ne illic homo me ludificetur.
Neq; quicquam est melius, quàm ut hoc pultem, atq; aliquem
Evocem huc intus. Leno argentum hoc volo à me accipiat,
Atque amittat mulierem nunc mecum simul.
BA. Heus tu? SI. quid vis? BA. hic homo meu'st. SI. qui dum? BA. quia
Præda hæc mea est: scortum quærit, habet argentum.
Jam admordere hunc mihi lubet.
SI. Jámne illum comesurus es? BA. dum recens est,
Dum datur, dum calet, devorari decet: nam
Boni viri me pauperant, improbi alunt,
Augent rem meam mali: populi strenui
Damno mihi, improbi usui sunt. SI. malum
Quod tibi dei dabunt, qui sic scelestus.
HA. Me nunc commoror, cùm has fores non ferio,
Ut sciam sitne Ballio domi. BA. Venus mihi hæc
Bona dat, cùm hos huc adigit lucrifugas, damni
Cupidos, qui se suamq; ætatem bene curant;
Edunt, bibunt, scortantur. illi sunt alio ingenio atque tu,
Qui neq; tibi bene esse patere, et illis, quibus est, invides. (Etiam viã.
HA. Heus ubi estis vos? BA. hic quidem ad me rectà habet re-

HA. Heus ubi estis vos? *BA.* heus adolescens, quid istic debetur tibi?
Bene ego ab hoc prædatus ibo: novi: bona scæva est mihi.
HA. Ecquis hoc aperit? *BA.* heus chlamydate, quid istic debetur tibi?
HA. Ædium dominum lenonem Ballionem quærito.
BA. Quisquis es, adolescens, operam fac compendi quærere.
HA. Quid jam? *BA.* quia te is ipsus coràm præsens præsentem videt.
HA. Tun' is es? *SI.* chlamydate cavesis tibi à curio infortunio,
Atque in hunc intende digitum: hic Leno est. *BA.* at hic est vir (probus.
Sed tu bone vir flagitàre sæpe clamore in foro,
Cum libella nusquam est, nisi quid Leno hic subvenit tibi.
HA. Quin tu mecum fabulàre? *BA.* fabulor. quid vis tibi?
HA. Argentum accipias. *BA.* jamdudum, si des, porrexi manum.
HA. Accipe, hìc sunt quinque argenti lectæ numeratæ minæ.
Hoc tibi herus me jussit ferre Polymachæroplacides,
Quod deberet, atq; ut mecum mitteres Phœnicium.
BA. Herus tuus? *HA.* ita dico. *BA.* miles? *HA.* ita loquor. *BA.* Macedonius?
HA. Admodum inquam. *BA.* te ad me misit Polymachæroplacides?
HA. Vera memoras. *BA.* hoc argentum ut mihi dares? *HA.* si tu quidem es
Leno Ballio. *BA.* atque ut à me mulierem abduceres? *HA.* ita.
BA. Phœniciúmne esse dixit? *HA.* rectè meministi. *BA.* mane,
Jam redeò ad te. *HA.* at matura & propera. nam propero, vides
Jam die multum esse. *BA.* video. hunc advocare etiam volo.
Mane modo istìc. jam revertar ad te. quid nunc fiet, Simo?
Quid agimus? manifestò hunc hominem teneo, qui argentum attulit.
SI. Quid jam? *BA.* an nescis quæ sit hæc res? *SI.* juxta cum ignarissimis.
BA. Edepol hominem verberonem Pseudolum: ut doctè dolum
Commentu'st! tantundem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui accerseret.
Pseudolus tuus allegavit hunc, quasi à Macedonio
Milite esset. *SI.* habésne argentum ab homine? *BA.* rogitas quod vides?
SI. Heus memento ergo dimidium istinc mihi de prædâ dare:
Commune istuc esse oportet. *BA.* quid, malum? id totum tuum est.

HA. Quàm

HA. Quàm mox mihi operam das? BA. tibi do equidem. BA. quid nunc mihi es auctor Simo?
SI. Exploratorem hunc faciamus ludos suppositicium.
BA. Adeò donicum ipsus sese ludos fieri senserit:
Sequere. Quid ais? nempe tu illius servos es? HA. planissimè.
BA. Quanti te emit? HA. suarum in pugnâ virium victoriâ.
Nanque ego eram domi imperator summus in patriâ meâ.
BA. An etiam ille unquam expugnavit carcerem patriam tuam?
HA. Contumeliam si dices, audies. BA. quotumo die
Ex Sycione huc pervenisti? HA. altero ad meridiem.
BA. Strenuè me hercle isti. quàm, videsis, pernix hic est homo!
Ubi suram aspicias, scias posse eum gerere crassas compedes.
Quid ais? túne etiam cubitare solitus es in cunis puer?
SI. Scilicet. BA. etiamne facere solitus es puer? scin quid loquar?
SI. Scilicet solitum esse. HA. sanine estis? BA. quid hoc quod te rogo?
Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas simul?
Conveniebatne in vaginam tuam machæra militis?
HA. I in malam crucem BA. ire licebit tibi tamen hodie tempori.
HA. Quin tu mulierem mihi emittis, aut reddis argentum? BA. mane.
HA. Quid maneam? BA. chlamydem hanc commemores quanti conducta'st. HA. quid est?
BA. Quid meret machæra? HA. helleborum hisce hominibus est opus.
BA. Eo. HA. mitte. BA. quid mercedis petasus hodie domino demeret?
HA. Quid domino? quid somniatis? mea quidem hac habeo omnia,
Meo peculio emta. BA. nempe quod femina summa sustinet.
HA. Uncti hi sunt senes, fricari sese ex antiquo volunt.
BA. Responde obsecro hercle hoc verò seriò, quod te rogo,
Quid meres? quantillo argento te conduxit Pseudolus?
HA. Qui istic Pseudolu'st? BA. præceptor tuus, qui te hanc fallaciam
Docuit, ut fallaciis hinc à me mulierem abduceres.
HA. Quem tu Pseudolum, quas tu mihi prædicas fallacias?
Quem ego hominem nullius coloris novi. BA. non tu istinc abis?
Nihil est hodie hic Sycophantis quæstús, proin tu Pseudolo
Nuncies, abduxisse alium prædam, qui occurrit prior
Harpax. HA. is quidem edepol Harpax ego sum. BA. imò edepol esse vis.

Purus putus hic sycophanta est. HA. ego tibi argentum dedi,
Et dudum adveniens extemplò symbolum servo tuo,
Heri imagine obsignatam epistolam hic ante ostium.
BA. Meo tu epistolam dedisti servo? cui servo? HA. Syro.
BA. Non confidit. sycophanta hic nequam est, nugis meditatur malè.
Edepol hominem verberonem Pseudolum, ut doctè dolum
Commentu'st! tantundem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atq; hominem exornavit, mulierem qui abduceret.
Nam illam epistolam ipsus verus Harpax huc ad me attulit.
HA. Harpax ego vocor, ego servus sum Macedonis militis,
Ego nec sycophantiosè quicquam ago, nec maleficè,
Neque istum Pseudolum mortalis qui sit novi, neque scio.
SI. Tu, nisi mirum'st, Leno, planè perdidisti mulierem.
BA. Edepol næ istuc magis magisq; metuo, cùm verba audio.
SI. Mihi quoque edepol jamdudum ille Syrus cor perfrigefacit,
Symbolum qui hoc accepit. mira sunt ni Pseudolus est. ehò
Tu: quâ facie fuit dudum, cui dedisti symbolum?
HA. Rufus quidam, ventriosus, crassis suris, subniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
Magnis pedibus. SI. perdidisti, postquam dixisti pedes.
BA. Pseudolus fuit ipsus: actum est de me: jam morior Simo.
HA. Hercle haud te sinam emoriri, nisi argentum mihi redditur,
Viginti minæ. SI. atque etiam mihi aliæ viginti minæ.
BA. Auferetur id præmium à me, quod promisi per jocum?
» *SI. De improbis viris auferri præmium & prædam decet.*
BA. Saltem Pseudolum mihi dedas. SI. Pseudolum ego dedam tibi?
Quid deliquit? dixin' ab eo tibi ut caveres, centies?
BA. Perdidit me. SI. at me viginti commodis multavit minis.
BA. Quid nunc faciam? HA. si mihi argentum dederis, te suspendito.
BA. Di te perdant. sequere sis me ergo hàc ad forum, ut solvam. HA. sequor.
BA. Hodie ego peregrinos absolvam, cras agam cum civibus.
Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia,
Qui illum ad me hodie allegavit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu. nunc ne expectetis dum hàc domum redeam viâ.
Ita res gesta est, angiporta hac certum est consectarier.
HA. Si graderêre tantum, quantum loquere, jam isses ad forum.
BA. Certum'st mihi hunc emortualem facere ex natali die.

CONFUSI numeris versûs trimetri pleriq;. unus dim. jamb. acatalect. usq; ad hunc; *Edunt, bibunt.* unde deinceps procedunt tetram. catalect. troch. per hanc reliquam, & proximam Scenam. *Cam.*

NISI EST ADMON.] *Grut.* è MS. l. *nisi adeò monitus.*

LUXURIANTUR, LUSTRANTUR] Qui luxuriosè vivunt, & in ganeis meretricum versantur: *L.* Casinâ; *Ubi lustratus, ubi bibisti?* D. Scal. ad illud Catull. Carm. 109. - *tamen ipse est maximu' lustro*; notat: *Lustro, lustronis*, est, qui in lustris patrita & avita absumit. Nævius: *Pessumorum peßime, audax, ganeo, lustro, aleo.* Et verbum *Lustrari.* Lucillius: *Quem sumptum facis in lustris circa oppida lustrans.* Plautus, *Luxuriantur, lustrantur, comed.* Et *lustramentum* apud JCtum ἀσέλγεια, ἀφροδισιασμὸς.

NOBILIS] i. notus. *L.*

EI REI OP. D.] studebo, ne mihi herus absens metuendus sit: *L.*

JAM ADMORDERE] P. Colvius obscenum hoc putat: de quo Mil. 1: 1. At *J. Gruterus*, negat: sed ab aviditate metaphoram esse sumtam ait. Asin. act. 2: 2. *Jam devorandum censes.*

ME PAUP.] Hor. 2. Serm. 5. *te caßâ nuce pauperet.*

BONA DAT] *Grut.* è MS. Cam. l. *Bona datat.*

BENE CURANT] *Curandi* verbo ut & *Præbendi*, in rebus vitæ ac victui necessariis utebantur. hinc apud Hor. - *benè curatâ cute.* Apul. *prolixè quàm curabat!* i. quàm benignè & opiparè excipiebat! Cic. *s: curare.* Virg. *convivia curant*, Æn. 4. & 8. Ter. *curasti te molliter:* Gifan. & Colvius.

BONA SCÆVA] V. N. suprà Prologo. *Scævum*, ait Festus, *à Græcis, qui scævum dicunt sinistrum. Varro: - ne quid obsit bonæ scævæ caußâ* (i. bonæ rei causâ: *Turneb.*) *Inde Scævola appellatus; à sinistrâ, quòd quæ sinistra sunt, bona auspicia esse existimantur.* (V. N. Epid. 2: 2.) *à quo dicuntur Comitia, aliudvè, quod fit ave sinistrâ, scæva.* Glossar: ἀριστερὰ χεὶρ. Vide *Scalig.* Festo, & Conject. item *Turneb.* l. 8: 11.

ÆDIUM D.] De metro hujus versûs Vide *Scalig.* Poëtic.

A CURIO INFORT.] i. à vitâ curarum plenâ. cujusmodi est amatorum, qui contabescunt &c. *L.* Palmerius: De *malo curio* quæ hîc alii nugantur, ea scilicet ad Luciani libros referenda sunt, quibus is titulum fecit, *De veritate historiæ.* Puto verum esse, *Thurio infortunio.* nam Longobardicis notis hæ litteræ ejusdem speciem præbent. *Thurii* sunt iidem Sybaritæ. hi luxu & lenociniis deorumq; contemtû perierunt, ut locum Proverbio facerent. Qui ergò hoc per jocum monebat, ut à lenone caveret, ita potuit facere familiariter: *cave à malo Thurio.* Id quanto verius est, quàm illud *malum Curium?* &c. *Lipsius*, Antiq. Lect. lib. 5. c. 9. Quod istud, inquit, *Curium infortunium?* An à *curâ* ductum? ut *Agnus curio*, in Aululariâ: an potius est legi, *Curtio infortunio?* nam Curtium scimus, cum Romæ terra hiasset, & postulionem dii manes vellent, immisso equo præcipitasse in foveam. itaq; cùm vulgò utamur, *In foveam decidere*, pro decipi, induci: fortè idem Plautus per ambages indicans, *Curtium infortunium* dixit: id est, cave ne Curtii exemplo, in foveam præcipitêre. idem Persâ: - *ego ille doctus leno pænè in foveam decidi.* Is. Pontanus Analect. l. 3. c. 19. leg. - *cave sis tibi à crucio infortunio.* Festus: *Crucium, quod cruciat.* unde & *vinum* olim *crucium*. aut adstrictiori significatu, *crucium infortunium* capias *serviles*, ut Tacitus loquitur, *cruciatûs.* Iuvenal. *Pone crucem servo.*

DIGITUM] sc. medium seu infamem & impudicum: atq; ita lenonem deride ac contemne. *L. D.*

FLAGITARE] à creditoribus.

MATURA ET PROP.] *Grut.* è vett. edit. l. *at maturatè propera.* item, Mil. 4: 2. *Jube maturatè illam exire.*

DIE] pro, *diei*: *L.*

JUXTA CUM IGNAR.] æquè nescio atq; ignarissimi: *L.*

QUID, MALUM?] Jocus. τὸ *malum*, in indignatione solemne: sed & damnum & cruciatum notat. dumq; hoc dicere videtur; Quid adeò commune lucrum istuc postulas? totum id quidem est tuum. illud interim dicit: Quid commune tibi postulas mecum? Malum? id verò totum tuum sit: nec mihi partem inde peto. *Acid.*

HA. QUAM M.] ita Acid. sensu cogente, personas ordinat.

NAMQ. EGO] *Grut.* è MS. *Nam egod eram d.*

ALTERO AD MER.] uno die integro & dimidio: *L. D.*

QVAM VIDE] Venet. & Cam. ed. *strenuè me hercule isti : quamvis pernix h.e. h.* Ita Men. *quamvis ridiculus est*, i. admodum rid. Trin. *Multa ego possum docta dicta, & quamvis facundè loqui.* Quod magis arridet *Pistori*. MS. Cam. legit, *strenui me hercule isti. quamvis pernix.*

ETIAMNE FACERE ES S.] J. Gruterus leg. *Scilicet. BA. Etiamnè solitus es puer? scin' quid loquar?* Neq; enim pueri meritorii faciunt, sed patiuntur. Verùm ignorata vis est illius. *solitus.* Ab eâdem mente, *consuetum puerum*, alibi quoq; vocat Plautus : & Lucr. *canes consuetos*, absolutè, sine prætereà verbo ; exemplo eodem , sensû alio : *At consueta domi catulorum blanda propago* &c. Nam *consuetos domi*, pellepidè appellat, contrà quàm qui *venatici*. *Consuescere* autem *domi*; ut *servari domi*, Aul. &c. In MSS. Cam. ita legitur : *Scilicet. BA. etiamnè facere solitum es? scin quid loquar?*

CONVENIEBATNE &c.] αἰσχρολογία: quam Lambinus explicat. Sic Cato 21. cap. *Eò fistulam ferream indito, quæ in columellam conveniat & in cupam* : D. *Conve[n]ire*, sich schicken/gerecht sein. *Scalig.* in Priap. κολεὸς, *vagina*: Et sanè pars illa in nobis, quæ honestè nominari non potest, inde dicta est. quò Plautus alludere videtur.

QVID MERET?] quid mercedis pro eâ datur domino, à quo conducta est? *L. D.*

HELLEBORVM H.] Elleborum insaniæ curandæ perutilem esse, norunt Medici Rud. *Elleborosus sum. G. At ego cerritus.* Hor. l. 2. 3. Sat. *Danda est ellebori multò pars maxima avaris.* Vide Turn. l. 21: 8.

DEMERET?] i. meretur.

QVID DOMINO? QVID] *Schop.* è libb. Cam. hæc inserit: *quid socci? q. som.* Recenset enim omnia ornamenta Scenica Leno, &c. Vide Suspect. Lect. 1: 13.

MEO PECVLIO] Ad eam rem dictum etiam in Phallicis : *Pulcrè pensilibus peculiati.* Petronius : *prolatoq; peculio stuprum rogare cæpit.* In vitâ Heliogabali, leguntur *homines benè vasati & majoris peculii. Vasa* quoq; in eam partem dicebant. Vnde *vasati* Lampridio , qui in Phallicis *benè peculiati*. Alludit Pl. Pœnolo : *Facio quod manifestò mœchi haud fermè solent. MI. Quid est? SY. Refero vasa salva.* Græcorum imitatio. nam apud Medicos ea pars τὸ ἀγγεῖον vocatur. Dicebant & *Res*. Arnobius lib 5. *Artificii curas tum rebus adhibuisse perituris*, i. genitalibus. in eodem : *Ocriculam imperavisse captivæ, ut intelligeret, & cognosceret, quid sibi res vellent.* Loquitur de illis veretris, quæ in foco à Tanaquile, aut Tanaquilis ancillâ inventa fuerant. Idem in versione Orphei carminum : *Objecitq; oculis formatas inguinibus res.* Etiam in Galliâ vulgò ita loquimur, honestè rem fœdam circumloquentes : *Scaliger in Phallicis.* Vide & Not. Pœn. act. 4: 2.

FEMINA S. SVSTINET] nempe eo peculio emisti, quod supremas partes feminum sustinet. *pygam* Horatianam notat, &c. *L.* Gul. Canterus Nov. Lect. l. 7: 16: Vt me, inquit, breviter absolvam ; *femina* hîc non mulierem, sed *femora* significant : quod cùm non intellexissent nonnulli , *Sustinent* in *sustinet* perperàm mutarunt. Quam quidem corporis partem summa sustinēt femina, nemo dubitat. Eam videlicet innuit, quam Graccho Corneliam dicit præbuisse Martialis, lib. 11: 105. Etiam Cælius Curio *femina* hîc de interiore coxâ interpretatur. V. N. Persâ, 2: 2.

VNCTI HI S.] Vngebantur priùs veteres, deinde fricabantur. Significat hos senes libidine prurire, & velle fricari. *L.*

NVLLIVS COLORIS N.] qui homo mihi planè est ita ignotus, ut id, quod nullo colore præditum est : *L.* Vide Proverb. *Albus an ater sis, nescio.* Phædrus Fab. 54. l. 3. *Vnde illa scivit, niger an albus nascerer?*

NON CONFIDIT] non est confidens, ut decet esse mendacem : *L.* Milite , act. 2: 4.

SYC. H. NEQVAM] imperitus sycophantiarum artifex. *L.*

EDEPOL H.] Hos tres versûs, qui superiùs suo loco leguntur, hinc exturbat Acidal. cum nec in Colon. nec Ald. nec Florent. edd. legantur.

MACEDONIS] D. F. leg. *Macedonii.*

QVA F. FVIT] Acid. l. *fuvit.*

RVFVS Q.] Sunt, qui opinentur, Plautum hîc suam ipsius faciem pinxisse.

HA. HERCLE] ita personas ordinat Acidal. sententiâ flagitante. nam *Harpax* prior reposcit 20. minas, heri sui nomine. deinde & *Simo* suas, quas erat instipulatus.

QVOD PROMIS. PER IOCVM] Jus civile stipulationes introduxit, & ex stipulatû actiones. ideoq; stipulationes omnes ferè ipso jure sic ex interrogatione & responsione subsistere intelligebantur, ut ad obligationem, etiamsi jocandi animo essent interpositæ, ipso jure prodessent. Ræv. l. 2: 5.

COMMODAS M.] V. N. Merc. 2: 3. & Rud. act. 5: 2.

PEREGR.] Harpagi XX. dabo, ut hinc discedat. *L.*

CIVIBVS] Simoni. *L.*

CENTVRIATA H. &c.] Significat Pseudoli consilia omnibus artibus fuisse instructissima & callidissima. Alludit ad *Comitia centuriata*, quæ erant omnium maxima. *Curiata* enim & *Tributa* erant minora. Aul. 4: 7. - *de capite meo sunt comitia.* Trucul. 4: 3: *L.*

JAM ISSES AD] *Schop.* è. MSS. l. *jam esses ad f.* pro, apud forum.

ACTUS QUARTI SCENA IIX.

SIMO *senex.*

ENE ego illum tetigi, bene autem servos inimicum suum.
Nunc mihi certum est, alio pacto Pseudolo insidias dare,
Quàm in aliis Comœdiis fit, ubi cum stimulis aut flagris
Insidiantur: at ego jam inultus promam viginti minas,
Quas promisi, si effecisset, obviam ei ultrò deferam.
Nimis illic mortalis doctus, nimis versutus, nimis malus,
Superavit Dolum Trojanum atq; Vlyssem Pseudolus.
Nunc ibo intrò, argentum promam. Pseudolo insidias dabo.

SVPERAVIT DOLVM TR.] *Dolum*, i. Dolonem. Quod sic accipio, ut per Dolonem Ballio intelligatur, per Vlyssem Simo. Quemadmodum enim Dolo speculator in castra Græcorum missus, ab Vlysse, qui & ipse speculatum venerat, interfectus est: sic & Ballio à Simone tactus. Ita *Passeratius*: quod observat *Duza*. Sed & *Gruterus* pænè puer, dudum ante editionem *Douzæ*, ita conjecit.

ACTUS QUINTI SCENA I.

PSEUDOLUS, *servus ebrius.*

UID hoc? siccine hoc fit? pedes statin' an non?
An id voltis ut me hîc jacentem aliquis tollat?
Nam hercle si cecidero, vestrum erit flagitium.
Pergitin' pergere? ah sæviendum mihi
Hodie est. MAGNVM HOC *vitium vino est,*
,, *Pedes captat primùm, luctator dolosu'st.*

Prosectò

Profectò edepol ego nunc probè abeo madulsa,
Ita victu excurato, ita mundiciis dignè ab,
Itaq; in loco festivo sumus festivè accepti.
Quid opus me multas agere ambages? hoc
Est homini quamobrem vitam amet, hic omnes
Voluptates, in hoc omnes venustates sunt,
Deis proximum esse arbitror. nam ubi amans complexu'st
Amantem, ubi labra ad labella adjungit,
Ubi alter alterum bilingui manifestò
Inter se prehendunt: ubi mamma maniculâ
Opprimitur aliâ; aut, si lubet, corpora
Conduplicant; manu candidâ cantharum dulciferum
Propinare amicissimam amicitiam; neque ibi esse alium alio
Odio, ibi nec molestum, nec sermonibus morologis uti:
Unguenta, atque odores, lemniscos, corollas dari dapsiles.
Non enim parcè promi victu cætero, ne quis me roget.
Hoc ego modo, atque herus minor hunc diem sumsimus prothymè,
Postquam opus meum, ut volui, omne perpetravi, hostibus fugatis:
Illos accubantis, potantis, amantis, cum scortis
Reliqui, & meum scortum ibidem, cordi atq; animo suo
Obsequentes: sed postquam exurrexi, orant med uti saltem.
Ad hunc me modum intuli, ut illis satisfacerem ex disciplinâ: quippe ego
Qui probè Ionica perdidici. sed pallio latim amictus
Sic huc incessi ludibundus. plaudunt parum, clamitant me ut revertar.
Occepi denuò, hoc modo nolui. idem amicæ dabam me meæ,
Ut me amaret: ubi circumvortor, cado: id fuit nenia ludo.
Itaque dum enitor (pax) jam penè inquinavi pallium. nimiæ tum
Voluptati edepol fui ob casum. datur cantharus, bibi. commuto
Illico pallium, illud posivi: inde huc exii, erapulam dum amoverem.
Nunc ab hero ad herum meum majorem venio fœdus commemoratum.
Aperite aperite, heus Simoni me adesse, quis nunciate.

VERSUS confusi trimetri & tetrametri: & narratio simul ut ebrii inconsentanea. *Cam.*

PERGITIN PED.] pergitisné vacillare? Sic & *Pergere ludos*, *Pergere iter*, *culpam*, *librum*, & hæc talia: pro, in itinere, in libro perficiendo, in culpâ pergere, eleganter & usitatissimè dici, probat *Palmer.* Pœn, 1:3. Vide & *J. C. Scaligerum* in De caussis Ling. Lat. lib. 5. c. 123.

AH SÆVIENDUM] Video mihi sæviendum in pedes meos, qui me sic deserant: *L.* Rhumelius l. *si viandum mihi hodie est*? Lipsius è vet. Roverii; *ab sedendum mihi.* Cùm enim pulchrè madidus Pseudolus introducatur, nec vini vim pedes sustinerent, quis non videt *sedendi* verbum huic sententiæ esse?

PED.

PED. CAPTAT.] Virg. - *copia vini Et tentat greßus debilitatq; pedes.* idem de uvâ: *Tentatura pedes olim, vincturaq; linguam.* Ita Chremes apud Ter, Eun. act. 4: 5. *Atat, data hercle verba mihi sunt*: id est: *vicit vinum quod bibi.* quasi captiosus aliquis. Quia bibere, dulce est: ebrium fieri, turpissimum. ita hîc Plautus subtilem quasi fraudem ebrietatis inducit de vino, ut notat Donatus.

HABEO MADVLSAM] Festus: *Madulsa, ebrius: à Græco* μαδᾶν *deductum: vel quia sit madidus vino.* Si hoc rectè Festus, quis hærebit, quin recta mea correctio sit; *probè habeo madulsa*! *Probè habeo*, i. pulchrè mihi est. Vel etiam, *Abeo madulsa*: Lipsius lib. 5. c. 9. Antiq. Lect. quod postremum & *Douza* ex Scalig. in Fest. probat.

DIGNI AH] Lips. *Dignè ah.* Nam hoc hominis ebrii ebriosa oratio dicit, dignè se & festivè acceptos. J. Is. Pontanus ad Macrob. l. 1. c. 24. legit: *ita munditiis dignati, Itaq;* &c. Ita Maro 3. Æn. v. 475. ita Macrob. *Ut honore vestro hæc mensa dignetur.* passivè τὸ *dignor* protulerunt.

BILINGVES] V. N. Asin. act. 3: 3. *Acidal.* malit, *bilinguii.* ut sit, Prehendere alterum bilinguii, quemadmodum, *Prehendere aliquem criminis.* Amantes autem cum καταγλωττίζειν, alter alterum manifestè deprehendunt duplicem habere linguam, &c.

MANICVLA] parvâ manu: *L.*

MAMMA M. OPPRIM.] ita Asin. *papillam pertractare.* Aristenæt. lib. 1. epist. 21. ἅπτεσθαι τῶν μαζῶν. Ter. Heaut. act. 3: 3. *manum in sinum meretrici inserere.* Ita ex eâdem Venereorum nepotulorum disciplinâ sunt *molles manuum compreßiones*; incitamentum puta interioris voluptatis. Hinc in lege, quam juvenis amasiæ suæ dederat, in Asin. *Neq; cum descendet, inde det cuiquam manum.* act. 4. Vide *Frid. Lindenbruch* ad Terent.

MANV CAND.] *Lipsius* legit, - *manû candidâ cantharum dulciferum Propinare suavißimâ amicitiâ, neq; esse alium alii Odio, nec molestis sermonibus nec morologis uti.* cum Plautus ferè soleat duo ista conjungere *Morus* & *molestus.* & hujus propinationis exemplum sit in Persâ: *Hoc mea manus tuæ poculum donat, ut amantem amanti decet.*

LEMNISCOS] Festus: *Lemnisci sunt fasciæ coloriæ dependentes ex coronis: quod antiquißimum fuit genus coronarum lanearum.* Turn. l. 18: 3. Lemniscum ait Syracusanum verbum esse, quo stricta angustaq; tænia significetur. Et lemniscum aut lemniscatam coronam à Maron. 5. Æneid. significari: *Puniceis ibant evincti tempora tænis.* Et *palmam lemniscatam* dici à Cic. pro Roscio. In veteribus agonibus, *inquit Scalig.* qui vicerant, coronâ & ramo lemniscatis aut torque involutis donabantur. nam qui secundi erant, eorum coronæ & palmæ sine lemniscis erant. Ausonius: *Et quæ jamdudum tibi palma Poëtica pollet, Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.* Vide plura ibid. lib. 1: 10. ubi de origine *Poetarum Laureatorũ* disputat.

PARCE PROMI] Acid. l. *parcipromi.* scil. fuimus. Trucul. *Qui cum geniis suis belligerant parce promi.*

[illegible] SVMSIMVS] i. consumsimus: ut apud Apul. *Sumi venustate alicujus*, pro, consumi. Lucil. *Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet: Crede mihi, preßè auferet omnia.* J. Grut.

PROTHYME] προθύμως, benignè, promptè, & alacriter.

INTVLI] sc. in proscenium, ut saltarem: *L.*

IONICA] V. N. Stich. 5: 7.

PALLIOLATIM] ita editt. quas vidi omnes. MS. Cam. *palliotatim.* Lamb. l. *palliolatus.*

PLAVDVNT PARVM] Pleriq; vett. cod. atq; etiam MS. Cam. *plaudunt partim.* Edit. Carp. *plaudunt: partim clamitant*, &c.

CLAMITANT ME] ita alibi, *clama hominem*, transitivè ἰ καλῶ. vide *Scalig.* De causs. ling. Lat.

OCCEPI D.] De saltatione Servum agere apparet, quam à se instauratam ait flagitatione sodalium, & ut amicæ suæ bellus amasius videretur. Eâ causâ non dubium mihi, quin rectè corrigam, *Oc. d. hoc modo volvi.* Volvi κυλινδοῦμαι, aptum temulenti saltationi verbum. etiam malim, *ubi circumtortor.* nam mirè quàm huc conveniret. Pomponius: *Ubi insilui cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor.* verùm tamen loco non moveo, *Circum vortor.* J. Gulielm.

AMICÆ D.] ego idem studebam meæ amicæ saltando placere. *L.*

ID FVIT NENIA L.] is casus cantûs & carminis vicem fuit. *L. D.* Cum veniâ tuâ, Lector, adscribam pauca ex Auson. Lect. *Scaligeri*, non ubivis temere obvia. *Lallus*, inquit, est [illegible], i. nenia nutricum, quâ pueris inducunt somnos, sub-

inde hoc repetendo *lalla, lalla.* unde *lallare* pueri dicebantur, cùm hâc cantlunculâ, somno declinant oculos: Græcè καταβαυκαλίζειν, dicunt & Italæ & Aquitanæ mammæ seu nutrices pro eodem *nina, nina.* Quod & Græcos factitâsse indicio est *Nenia* illa, quæ inde vocabatur νήνιον, &c. *Hæc ille.* Quin hodieq; in Franconiâ præsertim, idem æmulantur nutrices suo illo, Ninna Ninna sausa du.

PAX] Ter. Heaut. 4: 3. *pax: nihil amplius.* Auson. Idyl. 12. *Totum opus hoc sparsum, cribis velut Antiphilæ: pax!* V. N. Mil. 3: 1. *Lamb.* ex Festo. l. *prox*, quasi *proba vox.*

PALLIUM: N.] Cod. Vatic. *pallium temeto. Volupt.* quam lectionem repudiandam non arbitratur *Lipsius.*

ILLUD POSIVI] illud, quod fuit inquinatum, deposui: *L.*

FOEDUS C.] quod inter nos convenit: ut, si Lenonem deciperem, daret mihi XX. minas: *L. Fœdus*, stipulatio est. *Commemorare*, valet commonefacere. Acid. è Nonio.

ACTUS QUINTI SCENA II.

SIMO *senex*, PSEUDOLUS *servus*, BALLIO *leno*.

VOX viri pessumi me exciet foras. sed quid hoc? quo modo? quid video ego?
PS. Cum coronâ ebrium Pseudolum tuum. SI. liberè hercle hoc quidem. sed vide statum!
Num meâ gratiâ pertimescit? magis cogito, sæviter blandítérne alloquar.
Sed hoc me vetat vim facere, quod fero, si qua in hoc spes sita'st mihi.
PS. Vir malus viro optimo obviam it. SI. di te ament Pseudole. phui in malam crucem.
PS. Cur ergo me afflictor? SI. quid tu (malùm) ergo in os mihi ebrius irructas?
PS. Molliter siste nunc me, cave ne cadam: non vides me ut madidè madeam?
SI. Qua istæc audacia est, te sic interdius cum corollâ ebrium incedere? PS. lubet.
SI. Quid, lubet? pergin ructare in os mihi? PS. suavis ructus mihi est, sic sine modò.
SI. Credo equidem potesse te, scelus, Massici montis uberrimos quattuor
Fructûs ebibere in horâ unâ. PS. hibernâ addito. SI. sed dic tamen. PS. haud malè
Mones. SI. unde onustam celocem agere te prædicem? PS. cum tuo filio (dixi,
Perpotavi modò. sed, Simo, ut probè tactus Ballio est! quæ tibi
Effecta reddidi. SI. derides? pessumus homo est. PS. mulier hæc
Facit, cum tuo filio libera accubat. SI. omnia, ut quidque egi, ordine,

Scio

Scio. PS. quid ergo dubitas dare mihi argentum? SI. jus petis, fateor.
Tene. PS. at negabas daturum esse te mihi, tamen das. onera hunc hominem, atque
Consequere hac. SI. ego istum onerem? PS. onerabis, scio. SI quid ego huic homini faciam?
Satin' ultro & argentum aufert, & me irridet? BA. væ victis. PS. vorte ergo humerum.
Hem. BA. hoc ego nunquam ratus sum fore, me ut tibi fierem supplex.
Heu heu heu! PS. desine. BA. doleo. PS. ni doleres tu, ego dolerem.
BA. Quid hoc? auferrene Pseudole abs tuo hero? PS. lubentissimo corde atque animo.
BA. Non audes quæso aliquam partem mihi gratiam facere hic argenti?
PS. Novi, me dices avidum esse. nam hoc nunquam eris nummo divitior.
Neq; te mei tergi misereret, si hoc non hodie effecissem.
BA. Erit ubi te ulciscar, si vivo. PS. quid minitare? habeo tergum.
BA. Age sane. PS. igitur redi. BA. quid redeam? PS. redi modò, non eris deceptus.
BA. Redeo. PS. simul mecum potatum. BA. egóne eam? PS. fac quod te jubeo.
Si is, aut dimidium, aut plus etiam faxo hinc feres. BA. eo, duc me quò vis. PS. quid nunc?
Nunquid iratus es, aut mihi, aut filio, propter has res, Simo? SI. nihil profectò.
PS. I hac. BA. te sequor. quin vocas spectatores simul? PS. hercle me isti
Haud solent vocare, neque ergo ego istos: verum si voltis applaudere
Atq; approbare hunc gregẽ & Fabulam, in crastinùm vos vocabo.

LONGE excurrunt hi versus confusi numeris in actione petulante. *Cam.*

QVID VIDEO EGO?] MSS. Cam. *Quid tu video ego?* Sic Epid. *Quis tu is est? inquit altera.* V. N. Epid. 2: 2.

CVM CORONA] V. N. Amph. 3: 4. SED HOC] δεικτικῶς.

PHVI] Lips. l. *Phu.* Charisius: *Fu, fu: cùm putoris aliquid perhorrescimus,* &c. vide de *Pronunc. ling. Lat.* item Not. Mostell. act. 1: 1.

AFFLICTOR?] V. E. *afflictem?* D. F. *afflictas?* Acidal. *Cur egomet afflictor?*

TE SIC INTERDIVS] Dedecus summum fuisse, potare vel scortari de die, multi testantur. AC. Thrasilionis: *Nemo unquam vidit ebrium ire interdiu, Neq; turbam facere, neque fores exurere.* V. N. Amph. 1: 1. & *Prud.* Hymn. Cathemer. matut. & *J. Grut.* Suspic. ubi etiam ad hanc rem Ovid. 7. Met. versum explicat, - *lucis pars extima mensæ Est data:* &, *optimam diei partem,* designare horas sex antemeridianas ait: ut & Hor. 1: 1. Od. *solidum diem, qui nondum procl vis in vesperam,* &c.

SIC SINE MODO] J. Gul. l. *sic sine: i modò.* Ea enim cum fastidio à se quempiam rejicientis formula est Comicis usitatissima. Sticho. 3: 2.

FRVCTVS] vindemias. *L.* HIBERNA] sc. horâ : quæ brevissimæ sunt. Atq; ita strenuior essem potor. *Cæl. Rhod.*

CELOCEM &c.] Per *celocem*, intelligit ventrem cibo & vino probè saburratum. V. N. Mil. 4. 1. *Acidalius* dicit & edicit reponendum ; *PS. hibernâ addito. SI. haud malè mones. Sed dic tamen, unde onust. cel.*

PESSIMVS H. E.] J. Gul. leg. *pessum is homo iit.* V. N. Mostell. 5: 2. *Lamb.* leg. *p. h. es.*

MVLIER H. F.] Phænicium facit, ut sim corruptissimus : *L.* sed Acidal. l. *- mulier hæc Fecit, ut cum tuo f. l. accubat.*

QVIDQVE] ita Acidal. vel, *quidq; jam* : non, *quicquam.*

SATIN VLTRO] ita *Pistor.* & *Acid.* è Venetâ : non, *statim.*

VORTE ERGO HVMERVM] *Acidal.* non Pseudoli, sed Simonis nomen præscribit. Jusserat onerari se Servus argento, scil. istis ex stipulatione debitis XX. minis. & cum non aliter possit Senex, oneraturus eum, jubet nunc vicissim advertere sibi humerum, ut pecuniam imponat. Aliàs nullus sensus est. *Hem*, vel Servi humerum præbentis esse potest, vel heri argentum imponentis.

VÆ VICTIS] *Ve victis*, in Proverb. venisse existimatur, cum Româ captâ à Senonibus Gallis aurum ex conventione & pacto appenderetur, ut recederent; quod iniquis ponderibus exigi à barbaris querente Ap. Claudio, Brennus rex Gallorum ad pondera adjecit gladium, & dixit, *Ve victis.* quem postea persecutus Fur. Camillus cùm insidiis circumventum concideret, & quereretur contra fœdus fieri, eâdem voce remunerasse dicitur. Vide Adag. *Quid nisi victis dolor.*

NI DOLERES &c.] Nisi te Phœnicio intervortissem, quod promiseram Simoni, in pistrinum conditus essem. *L.*

ABS TVO H.] *Pistoris* legit : *aufersne Pseud. abs tuo hero?* sc. argentum.

ALIQ. PARTEM] aliquâ ex parte : *L.* FAC. HÎC] Acid. *hinc.*

NAM HOC] sc. argento. Schop. è MSS. Cam. & Acid. ex Ald. *nam hinc n.* Sed Meursius pro *nam* leg. *tam* : ἀρχαϊκῶς, pro *tamen*. Festus : *Antiqui* Tam *etiam pro* Tamen *usi sunt*, &c.

HABEO TERG.] sc. verberibus assuefactum : *L.*

IN CRASTIN.] Vos jam vocabo, ut cras nobiscum potetis : *L.* Sic Mart. lib. 2: 37. *Cras te, Cæciliane, non vocavi.* q. d. non in crastinam, sed in hodiernam cænam te vocavi : *Fr. Modius.*

FINIS PSEUDOLI.

POENULUS

POENULUS.

ARGUMENTUM.

A POENO Pœnulus est forma diminutionis. *Pœnus* autem φοῖνιξ. In Prologo & *Patruus* memoratur. nam Pœnus ille qui introducitur, patruus est adolescentis, cujus sunt primæ partes in Fabulâ. Res autem exposita talis est. Quidam adolescens Carthaginensis furtim surreptus, avehitur Calydona in Ætoliam, & ibi venditur seni civi. hic adoptavit illum, & moriens reliquit hæredem. Amabat adolescens puellam popularem & cognatam: patrui enim ea filia erat, quod ipse nesciebat. nam prædones ruri deprehensas duas parvulas filias hujus, unà cum nutrice abductas lenoni Calydonio vendiderant in Anactorio, quod nomen loci & oppidi fuit in Acarnaniâ. Cum nihil æqui adolescens à Lenone de suis amoribus impetrare posset, usus servi sui consilio, insidias fecit Lenoni, ut ille furti manifesti condemnaretur. Interea indicium fit, puellas esse Carthaginenses ingenuas, & pater illarum, qui ubiq; gentium ipsas quærebat, advenit, & eas agnoscit, & majorem natu nuptum dat fratris filio. PERSONÆ Fabulæ sunt, ἀγοραστοκλῆς, à foro, seu forensibus & nundinalibus negociis, & famâ. *Milphio*, similiter, ut suprà, de *Milphidippâ*, qui sit, dubito: nisi μυλφίων est ἀπὸ τοῦ μυλφοῦ. ἀδελφάσιον factum ad eam formam quam habet φιλοκομάσιον: habet *fratris* aut *sororis* significationem. ἀντεραστυλὶς, à mutuo amore. λύκος, *lupus* est. ἀνθεμονίδης patronymicâ formâ *floridus*. κολλαβίσκος, sicut συρίσκος, ἀπὸ τῶν κολλάβων, *vilibus panibus*: nisi fortè est ἀπὸ τοῦ κολλύβου κολλυβίσκος, nam in vet. libro alicubi *Collubiscum* legimus. συγκέραστος, de hoc nihil & ipse habeo, nisi quod apud Varr. legitur, *Syncerastum est omne medullium, antiquo vocabulo Græco. Hanno* & *Giddeneme*, Punica sunt nomina. Fit & *Antidamæ* mentio, qui idem est ἀντιδήμαρχος, à contradomando & principatu, abbreviato nomine. Et δημάρχων quoq; vocabulo, Græci interpretati fuêre *tribunos plebis*. Camerarius.

DRAMATIS PERSONÆ.

AGORASTOCLES adolesc.
MILPHIO servus.
ADELPHASIUM meretrix.
LYCUS leno.
ANTHEMONIDES miles.
ADVOCATI.
COLLYBISCUS villicus.
SYNCERASTUS servus.
HANNO Pœnus.
GIDDENEME nutrix.
PUER.

ARGUMENTUM.

PUER septuennis surripitur Carthagine.
Os or mulierum adoptat hunc emtum senex
Et facit hæredem. ejus pueri cognatæ duæ
Nutrixq; earum raptæ. mercatur Lycus,
Vexatq; amantem. at ille cum auro villicum
Lenoni obtrudit, ita eum furto alligat.
Venit Hanno Pœnus, gnatum hunc fratris repperit,
Suasq; agnoscit, quas perdiderat, filias.

EIUS PUERI C.] ita *Acidal.* è vett. libris. quod & sensus & numeri cupidè recipiunt. τὸ *ejus* in monosyllabon contrahendum : quod Plauto solemne.

PROLOGUS.

ACHILLEM Aristarchi mihi commentari lubet,
Inde mihi principium capiam ex eâ tragœdiâ,
Sileteq; & tacete, atque animum advortite,
Audire jubet vos imperator histricus,
Bonoq; ut animo sedeant in subselliis,
Et qui esurientes, & qui saturi venerint.
Qui edistis, multo fecistis sapientius:
Qui non edistis, saturi fite fabulis.
Nam cui paratum'st quod edit nostrâ gratiâ,
Nimia est stultitia, sessum impransum incedere.
Exurge præco, fac populo audientiam:
Iamdudum expecto, si tuum officium scias.
Exerce vocem quam per vivis & colis.
Nam nisi clamabis, tacitum te obrepet fames.
Age nunc reside, duplicem ut mercedem feras.
Bonum factum'st, edicta ut servetis mea.
Scortum exoletum ne quis in proscenio
Sedeat, neu lictore verbum aut virgæ mutiant,
Neu designator præteriens obambulet,
Ne sessum ducat, dum histrio in Scenâ siet.
Diu qui domi otiosi dormierunt, decet
Animo æquo nunc stent, vel dormire temperent.
Servi ne obsideant, liberis ut sit locus,
Vel æs pro capite dent: si id facere non queunt,
Domum abeant, vitent ancipiti infortunio,

Ne & hic varientur virgis, & loris domi,
Si minus curassint, cùm veniant heri domum.
Nutrices pueros infantis minutulos
Domi ut procurent, neu quæ spectatum afferant,
Ne & ipsæ sitiant, & pueri pereant fame,
Neve esurientes hic quasi hœdi obvagiant.
Matronæ tacitæ spectent, tacitæ rideant,
Canorâ hic voce suâ tinnire temperent.
Domum sermones fabulandi conferant,
Ne & hic viris sint & domi molestiæ.
Quodq́ ad ludorum curatores attinet,
Ne palma detur cuiquam artifici injuriâ,
Neve ambitionis caussa extrudantur foras,
Quò deteriores anteponantur bonis.
Et hoc quoque etiam, quod penè oblitus fui,
Dum ludi fiunt, in popinam pedisequi
Irruptionem facite, nunc dum occasio est,
Nunc dum scribilitæ æstuant, occurrite.
Hæc imperata quæ sunt pro imperio histrico,
Bonum hercle factum, pro se quisq́ ut meminerit.
Ad argumentum nunc vicissatim volo
Remigrare, æquè ut mecum sitis hujus gnari rei.
Ejus nunc regiones, limites, confinia
Determinabo, ei rei ego sum factus finitor.
Sed nisi molestum est, nomen dare vobis volo
Comœdiâs: sin odiosum est, dicam tamen.
Siquidem licebit per illos, quibus est in manu.
Carchedonius vocatur hæc Comœdia,
Latinè Plautus, Patruus pultiphagonides.
Nomen jam habetis, nunc rationes cæteras
Accipite: nam argumentum hoc hic censebitur,
Locus argumento'st suum sibi proscenium.
Vos juratores estis, quæso operam date.
Carthaginienses fratres patrueles duo
Fuere, summo genere & summis divitiis,
Eorum alter vivit, alter est emortuus.
Propterea apud vos dico confidentius,
Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.
Sed illi seni qui mortuus est, filius
Unicus qui fuerat, olim abductus à patre,
Puer septuennis surripitur Carthagine.

Sexennis prius quidem, quàm moritur pater:
Cùm jam periisse sibi videt gnatum unicum,
Coniicitur ipse in morbum ex ægritudine.
Facit illum hæredem fratrem patruelem suum,
Ipse abiit ad Acheruntem sine viatico.
Ille qui surripuit puerum, Calydonem avehit,
Vendit eum domino hic diviti cuidam seni
Cupienti liberorum, osori mulierum.
Emit hospitalem is filium imprudens senex
Puerum illum, eumq; adoptat sibi pro filio.
Eumq; hæredem fecit, cùm ipse obiit diem.
Is illic adolescens habitat in illisce ædibus.
Revortor rursus denuò Carthaginem,
Si quid mandare voltis aut curarier,
Argentum nisi qui dederit, nugas egerit.
Verùm qui dederit, magis majores egerit.
Sed illi patruo hujus, qui vivit senex,
Carthaginensi duæ fuere filiæ.
Altera quinquennis, altera quadrimula,
Cum nutrice unà periere à magalibus.
Eas qui surripuit, in Anactorium devehit,
Venditq; has omnis, & nutricem, & virgines,
Præsenti argento, homini, si leno est homo,
Quantum hominum terra sustinet, sacerrimo.
Vosmet nunc facite conjecturam cæterùm,
Quid id sit hominis cui Lyco nomen siet.
Is ex Anactorio ubi prius habitaverat,
Huc in Calydonem commigravit haud diu,
Sui quæsti gratiâ. is in illis habitat ædibus.
Earum hic adolescens alteram efflictim perit
Suam sibi cognatam imprudens, neq; scit quæ ea
Sit, neq; eam unquam tetigit: ita eum leno macerat.
Neq; quicquam cum eâ fecit etiamnum stupri,
Neq; duxit unquam, neque ille voluit mittere.
Quia amare cernit, tangere hominem volt bolo.
Illam minorem in concubinatum sibi
Volt emere miles quidam, qui illam deperit.
Sed pater illarum Pœnus, postquam eas perdidit,
Mariq; terrâq; usquequaque quæritat.
Ubi quamque est in urbem ingressus, illico
Omnes meretrices, ubi quisque habitant, invenit,

Dat aurum, ducit, noctem rogitat. post ibi
Unde sit, cujatis, captáne an surrupta sit,
Quo genere gnata, qui parentes fuerint.
Ita doctè atque astu filias quærit suas.
Et is omnis linguas scit, sed dissimulat sciens
Se scire. Pœnus planè est, quid verbis opu'st?
Is heri huc in portum navi venit vespere.
Pater harum idem huic patruus adolescentulo est.
Jámne hoc tenetis? si tenetis, ducite.
Cave dirumpatis, quæso sinite transigi.
Hem penè oblitus sum reliquum dicere.
Ille qui adoptavit hunc pro filio sibi,
Is illi Pœno hujusce patri hospes fuit:
Is hodie huc veniet, reperietq; hic filias.
Et hunc sui fratris filium, ut quidem didici ego.
Ego ibi ornabor, vos æquo animo noscite.
Hic qui hodie veniet, reperiet suas filias,
Et hunc sui fratris filium. dehinc cæterum
Valete, adeste. ibo: alius nunc fieri volo.
Quod restat, restant alii, qui faciant palàm.
Valete, atque adjuvate, ut vos servet Salus.

LIPSIUS Amphit. cap. 15. *PLAUTINA Prologus hæc, etsi non Plauti.*

ACHILLEM AR.] Aristarchus Poëta tragicus, æqualis Euripidis, Tragœdiam *Achillem* scripsit: quam posteà in Latinum transtulit Ennius, teste Festo, in *Prolato ære. Achillem* autem *Aristarchi* dixit, ad differentiam *Achillis Æschyli.* Scalig. ad Fest. Muretus Var. Lect. l. 17. c. 14. tradit, se in v. codice hunc versum ita conceptum vidisse; *Achillem Aristarchi mihi imitari lubet.* Sin vulgata lectio præferatur, legendum; *Achilem*, unico *l*, more Græcorum: itemq; versum seq. *Inde m. pr. c. ex Tragœdiâ.* non, *ex eâ Trag.* quod versum corrumpat. Mureto adsentiuntur Brix. & Ald. editt.

SILETEQ ET. T.] Per Præconem fiebat silentium hoc verbo *Sileteq;*, vel, *Tacete.*

IMPER. H.] histrio, vel histrionum præfectus: *L.* Sic Apul. dixit *decorem Histricum*, Plautum scilicet æmulatus. Quæ allusiones eò magis lepidæ, quòd histriones ex Histriâ primùm venisse dicantur, atq; inde nominati, ut ait *Lipsius*. Alb. Gentilis de Actor. Fabb. c. 11. *Histriones* appellari sic docet voce Hetrusca: & esse eosdem, qui Græcis ὑποκριταί, ut & Scalig. Poët. l. 1. c. 30.

EDIT] pro, *edat.*

SESSUM IMPR. IN] venire sessum: subsellium occupare non antè pransum, ut nos spectet & audiat: *L.*

AUDIENTIAM] Proba vox. utitur Cicero in Catone. ita Livius Dec. 5. l. 3. *Audientiã facere præconẽ jussit.* Ad Heren. *Ubi præco audientiam faciebat.* Prud. *Surdis fruendam reddere audientiã,* &c. Arnob. *utinam daretur in unius speciem concionis toto orbe contracto oratione hâc uti, & humani in generis audientiâ collocari.* iterũ lib. 5. item Cyprian. lib. 2. epist. 2. Tertullianus; Salvianus; alii.

VIVIS &c.] *Vivis*, ad victum; *colis*, ad cultum referendum: Trin. 2: 4. *L. D.* Hüll vnd Füll.

TACITUM OB. F.] tacitus esuries. Tur. l. 19: 12.

DUPL. VI M.] alteram ob clamorem, alteram ob silentium. Sic Arabicus ille tibicen, Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται. V. N. Prol. Asin.

BONUM, F.] Formula solennis, edictis præfigi solita, boni ominis caussâ. Brisson. de Form. V. N. Ps. act. 1: 2, & hoc ipso Prologo.

SCORTUM EX. NE. Q.] κατὰ σύνθεσιν, ne quis puer impudicus sedeat in Scenæ parte anteriore, in quâ agunt histriones: *L.* Sed malè de pueris tantum, *inquit Acid.* accipitur, prudentius multò Lipsius ad Prolog. Casinæ. ut minus tamen sit aspera locutio, malim: *Scortûm exoletûm ne quis s.* τὸ *quis* ad utrumq; sexum referri potest.

NEV LICTOR &c.] Quemadmodum *Dißignatores* in funere publico Lictores comitabantur, severioris imperii caussâ & ordinis servandi: sic in theatris. Nam qui hoc refert ad lictores magisttatuum; errat: nullæ in hâc histricâ Provinciâ eorum partes: *Lipsius* Amphit. cap. 15. DESIGNATOR] *Dißignator* & *dißignare* semper scribitur in opt. Vaticano, à quo stant lapides. Et *Dißignatores* iidem sunt, quos Martialis *Locarios* vocat: *Lipsius.* Videatur & Budæus in Pandect.

PRÆTERIENS OB.] *obambulet* singulari notione hîc est, adversum alios ambulet, quasiq; opponens sese atq; in viâ obviam obsistens ambulantibus. Non enim *obambulare*, ultrò citroq; ambulare est hoc loco. *D.*

NE SESSVM D.] Quis unquam vel fando audivit, *Dißignatorem sessum ducere*? cui hoc unum curæ erat, utpote funerum arbitro, non ut *sessum*, quod non intelligo, sed ut *lessum duceret*, id est, pompam funebrem, aut eos, qui *lessum* funeri faciebant, *atris lictoribus* (teste Satyrico, Horat. lib. 1. epist. 7.) *decoratus* ad locum Libitinæ præstitutum conduceret: scilicet cum honore omnia ut fierent, atq; ut quisq; ordinem sibi à Disignatore præscriptum inter progrediendum obtineret. Quæ si *Nannio* nostro (at cui viro!) bene provisa fuissent, nunquam scripsisset; *Designatorem eum esse, qui non modò spectatoribus loca in theatro designat, sed verò & Choragium locat, & reliqua ornamenta ludis necessaria suppeditat.* Quæ quidem propria *Ædilium* non autem *Dißignatorum* provincia erat, &c. Igitur *lessum*, legendum. utitur hâc voce & Truc. act. 4: 2. *Hæc Douza*: quæ copiosius in Centur. suo explicat. Contrà verò *J. Gruterus*, Legendum, inquit; *Neu designator præter os obambulet: Neu sessum* &c. non, *lessum*. Nam *designatores* hîc in ludis erant, qui honestiores per turbam deducerent, in proprias aut conductas sedes: quod vel sequentia docent: *Diu qui domi otiosi dormierunt, decet Animo æquo nunc stent*, &c. Solebant enim spectatores summo mane, immò etiam vel nocte occupare locum. Suetonius Caligula c. 26. *Inquietatus fremitu gratuita in Circo loca de mediâ nocte occupantium*, &c. centumq; locis D. Chrysostomus & alii. Sed & Cic. 3. de Nat. deor. *sessum ite*, dixit. Etiam *Frid. Lindebruch* in Not. ad Donat. leg. *sessum.* Possis opinari, hanc Fabulam funebribus ludis actam esse. Deniq; & Seneca De benef. l. 9. c. 38. *Dißignatores & Libitinarios* conjungit.

VEL DORMIRE T] malè Lamb. mavult, *& dorm.* Nam vult Prologus æquo animo istud ferendum, vel manè citiùs surgendum. *Gruterus.*

ÆS PRO CAP.] Indicat hic locus, receptum fuisse etiam prisco illo ævo, ut servi aliquid pro loco penderent. Hoc Græci ὀπτήρια appellasse videntur: quæ explicant in Callim. Scholiastæ, τὰ ὑπὲρ τοῦ ἰδεῖν δῶρα. Nec in servis tantùm, sed receptum hoc etiam in aliis è plebe, qui *Locariis* nescio quid pro sedibus pendebant: ut annotat Lipsius. *Muretus* Var. Lect. lib. 17. c. 14. hoc eò pertinere censet; quòd subsellia quædam erant, quæ ab ipsis histrionibus locabantur: pro quibus mercedula solvenda erat, si quis in eis sedere vellet. Sunt etiam, qui, *æs pro capite dent*, interpretentur, dato pretio libertatem à dominis emant. Merces autem Histrionum ac Saltatorum, quam Editor, i. Prætor aut magistratus dabat, propriè *lucar* dicebatur. à Charisio & Glossis θεατρικὸν vertitur, itemq; μισθὸς ἀπὸ φιο-ας. Meminit Livius lib. 3. & Tertullianus de Præcursore DOMINI: - *nec Prophetes sed Angelus dictus, contumeliosa cæde truncatur in puellæ saltricæ lucar*. De eo & C. Tacitus lib. 1. Annal. ad quæ Lipsius copiose etiam de modo *lucaris* disseruit: quemadmodum de eodem magni patris magna proles ad Fest. Vide & *Inscriptiones Gruterianas* pag. CCCXXIIX. & CDXXXVI. VARIENTVR] lacerentur. V. N. Epid. I: 1.

HIC VIRGIS ET LORIS DOMI] Benè distinguit. nam ut magistratus *virgis* in noxios utebantur: ita domini in servos *loris*. vide Nannii Miscel. l. 2. c. 9.

SI M. CVR.] Si edicto non paruerint. *L.*

PERITENT] Frequentandi formâ, pro, *pereant*. Turn. I. 19: 12.

OBVAGIANT] *vagire*, propriè est agnorum. P. Vict. l. 17: 1.

DOM. CONF.] domui reservent, vel domum transferant. *L.*

SINT MOL.] sic dictum, ut, *esse curæ, voluptati*, &c. *L.*

AMBIT. C.] gratificandi minus bonis caussâ. V. N Prolog. Amph.

EXTRVD.] meliores artifices. *L.* SCRIB.] *Scribilita* vel *scriblita* genus placentæ sine melle. Junius *streblita* scribit, ab intorsione, quasi στρεβλίτης: Streübelein. Turn. l. 23: 10. *Scriblita*, inquit, eò fortasse appellata est, quòd qui eam fingit, tanquam scribit: aut quòd esset notis quibusdam signata, & tanquam scripta videretur. Ita quidem VVitebergensium nostr. Eisenkuchen vocari possunt. *Muretus*, Quas inquit, Plautus *siribilitas*, eas

billitas, eas Martial. ἐγκεχυμένας *scriblitas* vocat: *Circumlata diu mensis scriblita secundis Urebat nimio sæva calore manus*, lib. 3. epigr. 17.

BONUM FACTUM] Formula hæc, *ait Brisson*. lib. 3. adsiduum & locupletem adsertorem habet Plautum, illo lepido Histrionum Edicto, quod ab eo ad eorum, quæ à magistratibus proponebantur, speciem ac formam bellè fictum atq; compositum, prologi vice Pœnnulo præponitur. à Josepho expressa videtur his verbis, καλῶς ἔχει. vidè suprà.

REMIGRARE] Quid est, quod ait, velle se ad Argumentum *remigrare*, cum ejus nullam prorsus partem attigerit? Nimirum *remigrare*, hoc loco nihil aliud est, quàm *migrare & transire*. Sic *reddere* interdum idem est, quod *dare*. Celsus JC. *Verbum Reddendi*, inquit, *quanquam significatum habet retrodandi: recipit tamen & per se dandi significationem*. Pl. Pseud. *Hercle haud te sinam emoriri, nisi mi argentum redditur*. Sic *redire* dicitur hereditas, quæ tùm primum defertur. Terent. *Eá ad hos redibat lege hereditas*. ita Sallustius: *Nunc ad institutum redeo*. & tamen in id nondum ingressus erat. *Muretus Var. Lect. l. 17. c. 14.*

GNARURES] V. N. Mostel. 1: 2. Turn. lib. 16: 17. & l. 19. 12. Gruterus; Legendum, inquit, *Remigrare, ut æquè mecum sitis ignarures*. Sic enim disertè uterq; MSS. Cam. & imponunt hominibus, qui aliter producunt. istud autem *ignarures* ἀπροσδοκήτως risum excitavit: cùm contrarium ejus expectaret populus. Et verum tamen dixit. nam sanè non minus ignorabat regiones, limites, confinia; quàm ignarissimus de populo. Glossæ *Ignarures*, ἀγνῶντες.

FINITOR] hoc loco penultima brevi: i. dimensor: *Cam.* At verò Muretus lib. 17: 14. hoc intolerabile putat, & mutat ordinem vocum, legitq; - *ei ego finitor factus sum*. In Brix. & Ald. legitur, *Determinabo, ei rei finitor factus sum ego*. quod unicè probat Acidal. τὸ *Determinabo* constituit duos pr. pedes. *ei rei* monosyllaba sunt. *Finitores* autem olim, qui nunc *agrimensores*; Nonio autore.

COMOEDIAS] *Grut.* è vestigiis MSS. suspicatur: *Comœdiai: sin odio est, dicam tamen*.

QUIBUS EST IN M.] V. N. Prol. Amph.

CARCHED.] i. Carthaginiensis. Χαρχηδὼν *Carthago* Græcis dicta, pro eo quod est *Karchadta*, non *Carthada*, &c. Fr. Junius ad Tertull. Et hæc Comoedia πολυώνυμος fuit, *inquit J. Gul.* versusq. alter sic scribendus, *Latinè Plauti Patruus pultiphagonidæ*. Ridiculè Plautus, quòd in Italiâ natus & educatus multâ pulte, consuetudine ejus gentis *Pultiphagonides* dicitur: *ut opifex barbarus pultiphagus*, Italicus est, Most. 3: 2. Puto ergò hanc Fab. *Carchedonion* Græcè, Latinè promiscuè *Pœnulum & Patruum* dictam. illud ad exprimendum Græcanicum nomen dramatis; hoc ab eventu, quòd Hanno Patruus Agorastoclem fratris sui filium insperatò reperit. *Hæc J. Gul.* At verò *Scalig.* in Conject. leg. *Latinè Plautus, PATRUUS PULTIFAGONIDES*. Latinè enim, *inquit*, inscripsit Plautus Pœnulum. ergò *Pultifagus*, Carchedonius est, seu Pœnus. Pœnos pultifagos fuisse, argumento est puls, quæ à Pœnis Punica vocata est, cujus faciendæ ratione docet Cato. Nō ergo *Pultifagus* pro Romano intelligendus (quod vult doctis. Turneb. lib. 19: 12.) sed Pœnus; ut dictum. V. N. Most. 1: 2. Camerarius; *Latinè Plauti patr. p.* Lambinus; *Latinè Plauti Pœnulus pult.* Gruterus, *Latinè Plauti Patruus Pultiphagonides*, legere mâlunt. Muretus suspicatur; *Latinè Plauti Pœnulus pultiphagonidæ*: ut seipsum, non Pœnum illum, *pultiphagonidem* vocet. Sam. Glaserus, *Latinè Plautus parvus Pultiphagonides*. Risum enim, inquit, captans noluit dicere, *Pœnus*, sed *Pultiphagonides*: cumq; Fabulam diminutâ voce inscripsisset *Pœnulum*; addit, *parvus*, &c.

CENSEB.] à vobis spectatoribus, tanquam censoribus judicabitur. *L.*

PROSCENIUM] ita Lucr. lib. 4. *Postscenia vitæ*, elegāti tralatione appellat actiones, quas celant homines. Vox Romanâ civitate donata, ut *prologus, antilogium, elogium*: Vide Gifan.

JURATORES ESTIS] i. testes, qui produci solent jurati. ita *Lipsius* Epist. Quæst. lib. 2: 24. & falli ait, qui aliter legant, aut explicent. Turn. lib. 19: 12. *Juratores* per translationem interpretatur spectatores, veluti arbitros & censores Fabulæ &c. quem videas.

POLLINCTOR] Fulgentius: *Pollinctor, quasi pollutorum, i. cadaverum unctor*. Fr. Junius Theol. format à *Polincio*, sive *polinceo*: vel potiùs, ut Glossar. à *polingo*, περιστέλλω νεκρὸν, σπαργανῶ, ἐνταφιάζω, *poliens ungo*. *Polire* autē curare est & colere: ut *polire agros*, apud Ennium. Lex. Latino-græcū νεκροφόρον, νεκροκόμον interpretatur. Turn. l. 28: 31. quasi *pellis unctorē*, dici putat: & *pollingere*, tanquā *pellem ungere*. Cadavera. n. odoribus & aromatis omne genus sparsa olim, & peruncta ad putorē illum letalem abigendū. Tertull. de Resurrect. carnis: *Proinde & corpora medicata cōdimentis sepulturæ, mausoleis & monumētis sequestrantur*. Persius: *tandemq; beatulus*

alio Compositus lecto, crassisq; lutatus amomis. Ennius: *Tarquinii corpus bona fœmina lavit & unxit.* Virgil. - *corpusq; lavant frigentis & ungunt.* Multa ad hanc rem notant J. Kirchmanus in *De funerib. Rom.* Rævard. ad l. XII. tab. c. 12. & P. Colvius 3. Florid. Apul.

FILIVS] Acid. *m. est, ei fil.*

OLIM ABDVCTVS A P.] J. Gul. legit, *qui fuerat abditivus à Patre. Abditivus*, qui separatus & sejunctus est, χωρισθεὶς, ἀποσπασθεὶς, &c.

CVM IAM PERIISSE] *Grut.* è MSS. *Quoniam p.*

SINE VIAT.] Jocatur. Solebant .n. tumbis mortuorum imponere viaticum, aurum, & preciosa vasa; putantes sine his animas nusquam posse diverti. *Gisb. Longol.* sed *M. Ham. Goldastus* Not. in Columban. ad illum Gentilium ritum putat respectum, quo nummum in os mortuis imponebant, Charonti portorium & naulum. vide ibid.

SENI] Antidamanti. HOSPITAL.] hospitis filium. *L.*

REVERTAR RVRSVS] ita Sueton. Cæsare: *Rursus repetitâ Bithyniâ.* ita alibi: *Ergò igitur:* πάλιν αὖ. ὕστερον αὖθις &c. Quæ licet speciem habent βαττολογίας, atque ἐκ παραλλήλου dicantur: usitatissima tamen sunt. *Casaub.* SI QVID &c.] E Prol. Menæch. sunt hi tres versus.

ALT. QVADRIM.] Acid. è v. ed. *altera autem qu.*

MAGALIBVS] Charisius: *Magalia*, καλύβαι ἀγρῶν, i. *tuguria Aphrorum*: L. Ridicula, *inquit Gruterus*, de magalibus Interpres. Reponatur, *Magaribus*, auctoritate MSS. Cam. Nec abeunt vett. edit. quæ *megaribus*. Locus fuit in ipsa urbe Carthagine: cujus mentio apud Appianum in Punicis, aliosque. dicit ergò Prologus, ex Carthaginis illâ parte surreptas filias, & delatas Anactorium. Iterum meminit Persâ act. 1: 3. *immò alium allegavero, Qui vendat, qui esse se peregrinum prædicet: siquidem hic Leno nondum sex menses Megaribus Huc est eum commigravit.*

ANACT.] Oppidum in Acarnaniâ. *L.*

SACER.] exsecrabilissimo: *L.* Servius ad illud Virg. 3. Æn. *Auri sacra fames*: *Sacra*, i. exsecrabilis. Tractus sermo ex more Gallorum. nam Massilienses quoties pestilentiâ laborabant, unus se ex pauperibus offerebat alendus anno integro publicis & purioribus cibis. hic postea ornatus verbenis & vestibus sacris circumducebatur per totam civitatem cum exsecrationibus, ut in ipsum reciderent mala civitatis: & sic projiciebatur. Hoc autem in Petronio lectum est. Festus aliter: quem vide, & *Scalig.* ibid. & *Muret.* ad illud Catulli, *Di magni, horribilem & sacrum libellum!* ubi annotat; *sacrum lib.* dixisse ut Virg. *sacram auri famem*: &; - *sacras depellere tedas.* Afranius, - *ô sacrum scurram & malum!* Turpilius, *Etiam me irrides, pessime & sacerrime?*

CÆTERVM] H. Columna scribit, *cæterùm.*

CVI LYCO NOMEN] quasi ex cujusq; nomine de moribus conjectura fieri possit. Sic Bacchid. *Adeon' me f.* &c. Sic ex nomine *Verris* augurabantur homines, fore ut ab eo Sicilia verreretur: *Muretus.* V. N. Bacchid. 4: 4.

HVC IN CALYD. C.] ita libri sub ipsam typographiæ infantiam nati. *Acid.*

SVAM SIBI C.] ut suprà, *suum sibi proscenium.* Tale est Ter. *Suo sibi hunc gladio jugulo*, Adelph. act. 5: 8.

TANGERE H. V. BOLO] *Tangere bolo*, dictum, ut illud apud Non. *patrem argenti talento tetigi*, i. circumveni. Tale est Ter. Phor. *Geta ferietur alio munere.* Argum. Trucul, *ingenti militem tangat bolo.* Tralatio ducta à piscatoribus.

VBI QVAMQ.] *Muretus* cum v.c. malit, *uti q. in urbem ingr.*

QVISQ.] pro, *queq.* DVCIT, &c.] *Palm.* & *Acidal.* distinguunt: *Dat aurum: ducit noctem: rogitat post ibi, Vnde sit.* V. N. Trin. 2: 1. Etiam Muretus, Et numeris, inquit, & sententiâ absurdus est hic versûs. Quid enim opus est, ut, qui aurum dedit, & duxit, noctem postea roget? rectissimè vett. *Dat aurum: ductat noctem: rogitat post ibi, Vnde sit. Gruterus*, Sequor, *inquit*, MSS. & Palmerii lectionem. neq;, *ducere noctes*, significat, rem habere (alioquin incestum committere potuisset iste Pœnus) sed è lupanari in noctem unam ad hospitium suum ducere. quo nihil vulgatius Autorib. Et hinc est, cur cauponæ ita malè passim audirent. aut enim ibi lupanaria, aut introductæ quæ è lupanari.

FVVERINT] Rectè. duplici *u u* scribendum, productionis gratiâ. Quin & in heroo carmine apud Auson. *cuvi*, pro, *cui*, reperitur, & *reii*, pro *rei*, apud Lucr. passim, &c. *Turnebus.*

CAPTA] bellóne capta, an furto ablata. *L.* POENVS] i. callidus & versutus, quales creduntur Pœni. *L.* SI TENETIS, D.] Jocus ex ambiguo. potest enim & Argumentum Fabulæ intelligi, & parva mens, τὸ πῶς: *L.*

DUCITE] Pluscula, quia pulcra et scitu digna, annotabo è Conject. Scalig *Ducere serram cum aliquo*, est altercari cum aliquo. Tertull. *Quamdiu per hanc lineam serram reciprocabimus?* Sic *Serraculum ducere*, apud JCtum ad Leg. Aquilejam, &c. quanquam & *servaculum* ibi defendi potest: *servaculum* enim clavus est navis, πηδάλιον. Quin & Varro; *fortassean tecum duceret sertam*, verè scripsit: i. tecum particeps laboris esset. *Serta* enim, τὸ χοινίον, restis, *funiculus*. Palladius Martio; *suspendendi grossi ex caprifico lineâ sertâ pertusi*, &c. *Sertam ducere*, ut Terentio, (Adelph. act. 4: 7.) *Restim ductitare*. Saltantes enim aliàs ἐπὶ καρπῷ χειρὸς, ut apud Poëtas Gr. se tenebant: aliàs restim tenentes hærebant. Hor. *Tortum digna sequi potiùs quàm ducere funem*. Erat etiam similis ludus puerorum, qui ducebant sparteam restem; & tamdiu trahebant, donec aut rumperent; aut alteruter, omissa funis prehensione, in nates caderet. alludit Plautus Pœnulo: *Jam teneris? Si teneris, ducite, Cave dirumpatis*. Tertullianus: *Sed non decet ultrà de auctoritate Scripturarum ejusmodi funem contentiosum alterno ductu in diversa distendere*. Quare, *sertam ducere cum aliquo* est (ut dictum) proverbiale, quotiescunque contentionem intercedere cum aliquo denotamus. Neque dubium, quin ita potiùs, quam *serram ducere*, in Var. legendum sit. Hæc ex Scalig. Conjectaneis. *Gruterus* in Suspic. docet; *tenere*, in re Veneris utriq; sexui commune verbum esse: probatq; multis exemplis: Apul. 3. Met. *Nequeunti tenere Fotidem*. Id. lib. 5. Psyche Cupidini: *Teneo te meum lumen*. lib. 10. matrona Asino: *Teneo te meum palumbulum, meum passerem*. Tibull. 1: 5. *Sæpè aliam tenui: sed jam cum gaudia adirem, Admonuit dominæ, deseruitq; Venus*. Vim exposuit Cas. act. 4: 3. *Edepol næ tu si esses equus, esses indomabilis. STAL. quo argumento? CH. nimis tenax es*. Ab eo dicta Catullo aliisq; Poëtis hedera *tenax*. cui alludit Hor. 1: Od. *nec Damalis novo divelletur adultero, Lascivis hederis ambitiosior*. ab hoc etiam Propert. lib. 3: 10. *Et Circæ fraudes, lotosq;, herbæq; tenaces. Tenaces*, quod detinerent Ulyssis socios. nec aliud vult Plautus Prol. Pœn. &c. Quamvis interim tamen respiciat ad ludum illum, quo ducebatur restis. Carmen Liberum: *Prendam te tamen, & tenebo prensam*. Curcul. act. 1: 1. *PH. recte tenes* &c. Sed pauso: nam exaudire videor Catonem. *Hæc Gruterus*.

HEM PÆNE OBLIT.] neglecta est elisio: ut aliàs sæpius: *Acidal*.

EGO IBI] Acid. *Ego ibo, orn.* versus etiam caussâ.

ORNABOR] induam personam Comicam, & alius factus, hoc est, personatus in proscenium prodibo. *L.* ALII] sc. actores. *L.*

VALETE, &c.] Ego ludos & Fabularum actiones, *inquit Turn.* lib. 19: 10. in religionis parte numerari debere censeo. igitur injicit spectatoribus religionem & spem, si æquo animo audiant, futurum ut vincant, idq; optat. Sic Prol. Asin. *ut vos item aliàs p. n. Mars adjuvet*. Prol. Cas. & Rud. & Cistell.

ATQ. ADIUVATE] Sic Catullus Carm. 35: 29. - *illud adjuvato, Ne quis liminis obseret tabellam*. ad quod notat *Scalig.* Ciceronem etiam in Epist. ad Att. ita locutum: & Petronium: *Quod si non adjuvissetis de hâc medicinâ, quam peto, jam parata erat in crastinum turba*. Douza, Præcid. cap. 2. multis eruditè, ut solet, præmissis, subjungit. *Adjuvate*, in Pl. Pœn. est, addite operam, adnitimini pariter, atq; in eam curam cogitationemq; incumbite.

ACTUS PRIMI SCENA I.

AGORASTOCLES *adolescens*. MILPHIO *servus*.

SAEPE ego res multas tibi mandavi, Milphio,
Dubias, egenas, inopiosas consilii,
Quas tu sapienter, doctè & cordatè & catè
Mihi reddidisti opiparas operâ tuâ.
Quibus pro benefactis fateor deberi tibi
Et libertatem, & multas grates gratias.
MI. Scitum'st per tempus, si obviam is, verbum vetus.
Nam tuæ blanditiæ mihi sunt quod dici solet,

Gerræ germanæ atque edepol liræ liræ.
Nunc mihi blandidicus es, heri in tergo meo
Tris facilè corios contriviſti bubulos.
AG. At amans per amorem ſi quid feci, Milphio,
Ignoſcere id te mihi æquum eſt. MI. haud vidi magis.
Et ego nunc amore pereo. ſine te verberem,
Item ut tu mihi feciſti ob nullam noxiam,
Poſt id locorum tu mihi amanti ignoſcito.
AG. Si tibi lubido eſt aut voluptati, ſino,
Suſpende, vinci, verbera, auctor ſum, ſino.
MI. Si auctoritatem poſteà defugeris,
Ubi diſſolutus tu ſies, ego pendeam.
AG. Egòne iſtuc auſim facere præſertim tibi?
Quin ſi feriri video te, extemplò dolet.
MI. Mihi quidem hercle. AG. immò mihi. MI. iſtuc mavelim.
Sed quid nunc tibi vis? AG. cur ego apud te mentiar?
Amo immodeſtè. MI. meæ iſtuc ſcapulæ ſentiunt.
AG. At ego hanc vicinam dico Adelphaſium meam,
Lenonis hujus meretricem majuſculam.
MI. Jampridem equidem iſtuc ex te audivi. AG. differor
Cupidine ejus. ſed lenone iſtoc Lyco
Illius domino non lutum'ſt lutulentius.
MI. Vin' tu illi nequam dare nunc? AG. cupio. MI. en me dato.
AG Abi directus. MI. dic mihi verò ſeriò,
Vin dare malum illi? AG. cupio. MI. hem eundem me dato.
Utrumq; faxo habebit, & nequam & malum.
AG Jocare. MI. vin' tu illam hodie ſine damno & diſpendio
Tuo, tuam libertam facere? AG. cupio, Milphio.
MI. Ego faciam ut facias. ſunt tibi intus aurei
Trecenti nummi Philippi. AG. ſexcenti quoque.
MI. Satis ſunt trecenti. AG. quid iis facturus? MI. tace.
Totum lenonem tibi cum tota familiâ
Dabo hodie dono. AG. quid facturus? MI. jam ſcies.
Tuus Collybiſcus nunc in urbe'ſt villicus,
Eum hic non novit leno. ſatin' intelligis?
AG. Intelligo hercle: ſed quò evadas neſcio.
MI. Non ſcis? AG. non hercle. MI. at ego jam faxo ſcies.
Ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat,
Dicatq; ſe peregrinum eſſe ex alio oppido,
Se amare velle, atque obſequi animo ſuo.
Locum ſibi velle liberum præberier,

Ubi nequam faciat clàm, ne quis sit arbiter.
Leno ad se accipiet, auri cupidus, illicò.
Celabit hominem & aurum. AG. consilium placet.
MI. Rogato, servos venerit ne ad eum tuus?
Ille me censebit quæri? continuò tibi
Negabit. quid tu dubitas, quin extempulò
Dupli tibi auri & hominis fur leno fiet?
Neque id unde efficiat, habet. ubi in jus venerit,
Addicet Prætor familiam totam tibi.
Ita decipiemus foveâ lenonem Lycum.
AG. Placet consilium. MI. immò etiam ubi expolivero
Magis, hoc tum demum dices, nunc etiam rude'st.
AG. Ego in ædem Veneris eo, nisi quid vis, Milphio.
Aphrodisia hodie sunt. MI. scio hoc. AG. oculos volo
Meos delectare munditiis meretriciis.
MI. hoc primùm agamus, quod consilium cepimus.
Abeamus intrò, ut Collybiscum villicum
Hanc perdoceamus ut ferat fallaciam.
AG. Quanquam Cupido in corde versatur, tamen
Tibi auscultabo. MI. faciam ut facto gaudeas.
Inest amoris macula huic homini in pectore,
Sine damno magno quæ elui neutiquam potest.
Itaque hic scelestus est homo leno Lycus,
Cui jam infortunii intenta balista est probè,
Quam ego haud multo pòst mittam è balistario.
Sed Adelphasium exit eccam, atque Anterastilis.
Hæc est prior, quæ meum herum dementem facit.
Sed evocabo. heus i foras Agorastocles,
Si vis videre ludos jucundissimos.
AG. Quid istuc tumulti'st Milphio? MI. hem amores tuos
Si vis spectare. AG. ô multa tibi di dent bona,
Cùm mihi hoc obtulisti tam lepidum spectaculum.

MIHI REDD. OPIPARAS] In Ald. & Basil. edd. est, *Mihi reddidisti certas, opiparas op. tua.* Rectè. nam ut *opiparas* opponit egenis & consilii inopiosis, ita *certas* dubiis. Itaq; sic constituo: *Mihi reddidisti certa' opipara' operâ tuâ.* Meurs.

SCITUM EST &c.] significat, *verba vetera*, i. Proverbia & Sententias, scita esse, cum tempestivè usurpantur. *Verbum* autem *vetus* est, quod ante Agorast. dixerat, deberi ei libertatem & grates gratias: Turn. lib. 15: 6. At Lamb. *verbum vetus* intelligit id, quod subjicit Milph. *Gerræ germanæ*, &c. de quibus V. N. Epid. 2: 2. *Muretus*, Quodnam illud, inquit, est Proverbium? nullum video. sequar igitur intereà vet. librum, in quo est: *Scitum est, per tempus si obviam is: verbum est vetus.* quod ita interpretor. Tu mihi sæpe blādiris, sæpe gratiam deberi agnoscis, sæpe libertatem daturum polliceris: sed isthæc omnia verba sunt. nihil enim præstas, præter pugnos, quibus sæpè me pectis: atq; hi quidem solvuntur præsenti pecuniâ in probo & aspero. illa autem blandidica dicta in diem differuntur.

differuntur. *Verbum autem vetus est: scitum est, per tempus si obviam is.* i. scitum atq; elegans est, cùm quid promisisti, ne exspectare quidem dum rogeris: sed suo tempore occurrere atque obviam ire, & promissa patrare: quod tu non facis. Lector judicet. *Is. Pontan.* Analect. l. 3. c. 15. Mea, *inquit*, sententia est, illud ipsum veriverbium esse: *Per tempus si obviam is.* Hoc enim dicit Milphio; Vetus est, quod herus blandiatur servo, per tempus videlicet & occasione ac re sic poscente. Ita verò capi hîc dictionem *obviam*, apparet ex illo, act. 3: 6. *Quæso in Comitio estote obviam.* Et iteratur hæc formula Trucul. *Euge funde & ædes, per tempus subvenistis.*

LIROE L.] vox effutitia, pro nugis & frivolis: Turn. lib. 3: 20. Meursius scribit *liræ, liræ*: Et nihil est, inquit, aliud, quàm Græcanicum λῆροι. manavitque id vocabuli ad Italos ex magnâ Græciâ. hinc *Lirare* pro ineptire: & *delirare*: nam *De* hîc auget. Nec est porrò quòd quis mihi liras rusticorum ojiciat: unde hactenus etymologia quæsita. nam aliæ eæ omninò ab his. Sed & *Grutero* merè Græcanicum est: nam λῆροι, inquit, pronunciatione Latina erit *liræ*. Fidem facit Comœdia Terentii *Adelphæ* ἀδελφοί.

HAVD VIDI MAGIS] ita MS. Cam. V. N. Amph. 2: 2. *haud vidi magis*: genus quoddam loquendi ironicum: quo utebantur, cum ostendere volebant, id quod dixisset alius, sibi non probari: neque ita esse, ut ille dixisset. Hîc quidem perinde est, ac si diceret irridens Servus: *Nihil vidi unquam æquius*, cùm ex contrario intelligi velit, iniquissimum esse. Dixerat quippe Adolescens, quòd per amorem Servum verberasset pridie, *id sibi ignosci æquum esse*: Muretus Var. lib. 17. c. 16. contra Lambinum. Sed melior videtur Meursio v. codd. lectio: *MI. audi tu magis. Et ego n.* &c

SI AVTOR. P. DEF.] uterque MSS. l. *postera def.* non, *posteà*. Et quis carpat? *Grut.* V. N. Epid. 3: 2. IMMODESTE] supra modum. *L.*

MEÆ IST. SCAP.] meum tergum sentit tuam immodestiam. *L.*

VIN' TV I. NEQ. D.] *Nequam* veteres usurpabant pro nequitia & malo, cùm etiam in homine malo & improbo poneretur: unde jocus hîc ex ambiguo. cum enim dixisset, *vin' illi dare malum*, & incommodare; ut, qui respondet, intellexit: quasi tamen de se improbo servo locutus, præter expectationem subjecit, *En me dato*, qui nequam sum. Turn. lib. 15: 6.

ABI DIERECTVS] in crucem ad corvos. V. N. Trin. 4: 2.

JOCARE] *Acidal.* ope vett. ed. quibus duæ ille voces absunt, *& dispendio*, hæc in numeros & sententiam ita restituit: *AG. Jocare. MI. vin' tu illam h. s. damno tuo Tuam lib. f?*

SE AMARE V.] vett. ferè: *Amare velle se, atq; an. obs. suo.* Acid.

LOCVM S. V. LIB.] *Locus liber*, ubi remotis interpellatoribus, & arbitris aliquis voluptati operam dare potest. Turn. l. 30: 32.

DVPLI TIBI &c.] quid est, quod dubites, quin extemplò Leno tibi damnetur furti, pœnaq; in eum constituatur dupli, auri & servi nomine. Leno a. non habet, unde tantam pecuniam conficiat. *L.*

NEQ. ID VNDE EFFICIAT, HABET] *Claud. Chifletius* JC. Sequanus, in 2. c. *Leg. Aquiliæ*, sententiam suam his verbis concludit: OMNINÒ ergò dicendum est, servi corrupti maleficium non primùm Prætoris edicto coërcitum fuisse; sed lege Aquiliâ: cui Prætoris edictũ successit. Sed nihil mihi fecisse videor, nisi legis antiquæ probandæ gratiâ veteris auctoris testimoniũ accersam. Prodeat igitur in mediũ Musarum sermone locutus *Plautꝰ*, quo meliore antiquitatis auctore nõ utimur. Ejꝰ Comœdia Pœnulus, in secũdi hujus capitis tractatione tota ferè cõsumitur, & nos primi ad ejꝰ interpretationẽ adducimꝰ. Juvat insigniores ex eâ locos referre. Milphio servꝰ Agorastoclis domino persuadet, ut si lenonẽ perdere velit, trecẽtos Philippeos nũmos Collabisco villico suo det, quos ad lenonẽ deferat, simulans se peregrinum, & ait: *Leno ad se accipiet auri cupidus*, &c. *unde efficiat, habet.* Et posteà act. 3. sc. 4. alloquitur Agorastocles advocatos testes, & ait: *vidistis, Leno cum aurum accepit? AD. vidimus. AG. Eum vos esse servum meum scitis.* (Meurs. leg. *scistis* pro *scivistis.*) *AD. scivimus. AG. Rem adversus populi leges. AD. scivimus.* His verbis non dubito, quin ad secundũ legis Aquiliæ caput respexerit Plautus, quo servi corruptor aut receptator ex infitiatione tenebatur in duplũ. Populi enim leges etiã *Plebiscita* nuncupari non est absurdũ: cum *Populi* appellatione plebs cõtineatur. & aliquando *Populus* plebem significet; ut Mart. l. 12. epigr. 3. *Ille dabit populo, patribusq; equitiq; legendum.* nec Prætoris edictum intellexit Plautus. nã *edicta* nunquã *Populi leges* dici cõsueverũt: & ex *edicto* corruptor etiam sine infitiatione duplo mulctabatur. Non potest pariter *ad legem Fabiam* locus ille referri: quamvis antiquam legem esse sciam. nam ejus Legis fuit olim pœna pecuniaria, non duplum ex infitiatione, &c.

ADDICET

ADDICET PR.] de cognitione hâc prætoriâ vide Ræv. in Protrib. cap. 6, ubi & de tribus Præt. verbis, *do*, *dico*, *addico*, agit.

DEC. FOVEA L.] sumtum à rusticis, qui cæcâ foveâ factâ lupos capere solent. *L.*

EXPOLIVERO] V. N. Asin. 5: 2.

APHROD.] dies festi Veneris. *L.*

OCULOS V. DELECT.] Apud Petron. verbum est, *indelectari*. *At ille non indelectatus nequitiâ meâ.*

FERAT FALLA.] J.Gul. l. *ferat f.* Jocum ex ambiguo captat. de villico enim sermo est.

ELVI] Propriè. *macula* enim *eluitur*. quomodo & Cic. sæpius loquitur. Atq; hæc secum Milphio: *Lamb.* V. N. Capt. 4: 1.

BALISTAR.] ut *Catapulta*, quod tormentum est bellicum, & interdum tragulam vel sagittam significat, quæ catapultâ mittebatur; sic *ballista* interdum non tormentum est, sed tormenti telum: ut hoc loco. quamquam fortasse pro tormento non malè accipietur, quod mitti etiam dicitur, cum mittuntur ab eo tela. *Ballistarium* autem locus est, unde ballistæ mittebantur. Turn. l. 15: 6. V. N. Capt. 4: 2.

HAC EST PRIOR] Elegantius est, si transponis: *Hæc prior est, q.* Nam vult dicere, Adelphasium, quam priorem nominaverat, amari ab hero suo Agorastocle. Porrò *Agorastocles*, è quacunq; Comœdiâ mutuatus sit Plautus, non alius est, quàm qui per convitium aliter σοφοκλῆς, Latinè *Laudicænus* dicebatur. de quo hominum genere eorumq; vocabulis Plin. lib. 2. epistolâ 14. *Meursius.*

ACTUS PRIMI SCENA II.

ADELPHASIUM, ANTERAST. *meretrices duæ.* MILPHIO *servus.* AGORASTOC. *adolescens.*

" *NEGOTII sibi qui volet vim parare,*
" *Navem & mulierem, hæc duo comparato.*
Nam nullæ magis res duæ plus negotii
Habent, fortè si occeperis exornare.
Neque unquam satis hæ duæ res ornantur,
Neque eis ulla ornandi satis satietas est.
Atque hæc ita loquor: nunc modò docta dico.
Nam nos usque ab aurorâ ad hoc quod diei est,
Postquam aurora illuxit, nunquam cessavimus
Ex industriâ ambæ nunquam concessavimus
Lavari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari,
Poliri, expoliri, pingi, fingi: & unà
Binæ singulis quæ datæ nobis ancillæ,
Eæ nos lavando, eluendo, operam dederunt:
Aggerundâq; aquâ sunt viri duo defessi.
Apagesis, negotii quantum in muliere una est!
Si verò duæ, sat scio, maximo uni
Populo, cui lubet, plus satis dare potis sunt.
Quæ noctes diesq; omni in ætate semper
Ornantur, lavantur, tergentur, poliuntur.

„ *Postremò* MODUS MULIEBRIS *nullus est,*
Neque unquam lavando & fricando scimus
*Facere * Nam quæ elauta est, nisi*
Perculta est, meo quidem animo, quasi illauta est.
AN. Miror equidem soror, te istæc sic fabulari,
Quæ tam callida & docta sis & faceta.
Nam cùm sedulò munditer nos habemus,
Vix ægreq; amatorculos invenimus.
AD. Ita est. verùm hoc unum tamen cogitato,
„ MODUS OMNIBUS *in rebus, soror, optimum est habitu.*
„ NIMIA OMNIA *nimium exhibent negotium hominibus ex se.*
AN. Soror cogita amabo, item nos perhiberi
Quasi salsa muriatica esse àutumantur
Sine omni lepore, & sine suavitate:
Nisi multâ aquâ & diu macerantur,
Olent, salsa sunt, tangere ut non velis: item nos sumus
„ *Ejuscemodi.* MULIERES SUNT *insulsæ*
„ *Admodum atq; invenustæ sine munditiâ & sumtu.*
MI. Coqua est hæc quidem Agorastocles, ut ego opinor,
Scit muriatica ut macerent. AG. quid molestus?
AD. Soror parce amabo, sat est istuc alios dicere nobis,
Ne nosmet nostra etiam vitia loquamur.
AN. Quiesco. AD. ergo amo te. sed hoc nunc responde mihi.
Sunt hîc omnia quæ ad deûm pacem oportet adesse?
AN. Omnia accuravi. AG. diem pulcrum & celebrem & venusta-tis plenum,
Dignum Veneri pol, cui sunt Aphrodisia hodie!
MI. Ecquid gratiæ, cum huc foras te evocavi? nunc jam
Me decet donari cado vini veteris, dic dari.
Nihil respondes? lingua huic excidit, ut ego opinor. quid, malùm,
Astans obstupuisti? AG. sine amem, ne me obturba, ac tace.
MI. Taceo. AG. si tacuisses, jam istuc Taceo non natum foret.
AN. Eamus soror mea. AD. hoc amabo. quid illò nunc properas? AN. rogas?
Quia herus nos apud ædem Veneris mantat. AD. maneat pol. mane.
Turba est nunc apud aram. an ibi vis inter istas versarier
Prosedas, pistorum amicas, relliquias alicarias,
Miseras cœno delibutas, servilicolas sordidas?
Quæ tibi olant stabulum, statumq; sellam, & sessibulum merum:
Quas adeò haud quisquam unquam liber tetigit, neque duxit domum.
Servulorum sordidulorum scorta diobolaria.

MI. I in

MI. I in malam crucem. tun' audes etiam servos spernere?
Propudium, quasi bella sit, quasi eampse reges ductitent:
En monstrum mulieris! tantula tanta verba funditat,
Qojus ego obulo ærato septem noctes non emam.
AG. Dii immortales omnipotentes, quid est apud vos pulcrius?
Quid habetis, mage quî immortales vos credam esse, quàm ego siem?
Quì hæc tanta oculis bona concipio! nam Venus non est Venus.
Hanc equidem Venerem venerabor, me ut amet posthac propitia.
Milphio, heus Milphio ubi es? MI. assum apud te eccum. AG. at ego elixus sis volo.
MI. Enimverò, here, facis delicias. AG. de te quidem hæc dici omnia.
MI. Etiámne ut ames eam, quam nunquam tetigeris? nihil illic quidem est.
AG. Deos quoque edepol & amo & metuo, quibus ego tamen abstineo manûs.
AN. Heu ecastor, cùm ornatum aspicio nostrûm ambarum, pœnitet,
Exornatæ ut simus. AD. immò verò sane commodè.
Nam pro herili nostro quæstu satis bene exornatæ sumus.
,, *NON enim POTEST QUÆSTUS consistere, si eum sumtus superat, soror.*
Eò illud satiu'st satis quod satis est, habitus plus quàm sat est.
AG. Ita me dî ament, ut illa me amet malim, quàm di, Milphio.
Nam illa mulier lapidem silicem subigere, ut se amet, potest.
MI. Pol id quidem haud mentire. nam tu es lapide silice stultior,
Qui hanc ames. AG. ac vide sis, cum illâ nunquam lima vi caput.
MI. Curram igitur aliquò ad piscinam, aut ad lacũ, limum petam.
AG. Quid eo opu'st? MI. ego dicam, ut tibi & illi limem caput.
AG. I in malam rem. AG. ibi sum equidem. AG. perdis. MI taceo. AG. at perpetuò volo,
MI. Enimvero here meo me lacessis ludo & delicias facis.
AN. Satis nunc lepidè ornatam credo, soror, te tibi viderier:
Sed ubi exempla conferentur meretricum aliarum, ibi tibi
Erit cordolium, si qua ornatam melius fortè conspexeris.
AD. Invidia in me nunquam innata'st, neque malitia, mea soror.
,, *BONO INGENIO ME esse ornatam, quàm auro multo mavolo.*
,, *AURUM IN FORTUNÂ invenitur, naturâ ingenium bonum.*
,, *BONAM EGO QUAM beatam me esse nimio dici mavolo.*
,, *MERETRICEM PUDOREM gerere magis decet, quam purpuram:*
,, *Magisq́; meretricem pudorem, quàm aurum gerere condecet.*
PULCRUM ORNATUM turpes mores pejus cœno collinunt.
,, *LEPIDI MORES turpem ornatum facilè factis comprobant.*

AG. Eho tu, vin tu facinus facere lepidum & festivum? MI. volo.
AG. Potésne mihi auscultare? MI. possum. AG. abi domum ac suspende te.
MI. Quamobrem? AG. quia nunquam audibis verba tot tam suavia.
Quid tibi opu'st vixisse? ausculta mihi modò, ac suspende te.
MI. Siquidem tu es mecum futurus pro uvâ passâ pensilis.
AG. At ego amo hanc. MI. at ego esse & bibere. AD. eho tu, quid ais? AN. quid rogas?
AD. Viden' tu, pleni oculi sordium qui erant, jam splendent mihi.
AN. Immò etiam in medio oculo parum sordis est. AD. cedo sis dexteram.
AG. Ut tu quidem hujus oculos illotis manibus tractes ac teras?
AN. Nimia nos socordia hodie tenuit. AD. quâ de re obsecro?
AN. Quia jam non dudum ante lucem ad ædem Veneris venimus,
Primæ ut inferremus ignem in aram. AD. ah non facto'st opus:
Quæ habent nocturna ora, noctu sacrificatum ire occupant:
Priusquam Venus expergiscatur, prius deproperant sedulò
Sacrificare. nam vigilante Venere si veniant eæ,
Ita sunt turpes, credo ecastor Venerem ipsam è fano fugent.
AG. Milphio. MI. edepol Milphionem miserum. quid nunc vis tibi?
AG. Obsecro hercle, ut mulsa loquitur! MI. nihil nisi laterculos,
Sesamum, papaveremq́, triticum, & frictas nuces.
AG. Ecquid amare videor? MI. damnum, quod Mercurius minimè amat.
» AG. Nanque edepol LUCRUM AMARE nullum amatorem addecet.
AN. Eamus, mea germana. AD. age sis ut lubet. sequere hàc. AN. sequor.
AG. Eunt hæ. quid si adeamus? MI. adeas. AG. primùm prima salva sis,
Et secunda tu secundo salve in precio: tertia
Salve extra precium. MI. tū pol ego & OLEUM ET OPERAM PERDIDI.
» AG. Quò te agis. AD. egone? in ædem Veneris. AG. quid eò? AD. ut Venerem propitiem.
AG. Eho an irata est? propitia hercle est. vel ego pro illâ spondeo.
AD. Quid tu agis? quid mihi molestus obsecro? AG. ah tam sæviter.
AD. Mitte amabo. AG. quid festinas? turba nunc illî est. AD. scio,
Sunt illî aliæ, quas spectare ego, & me spectari volo.
AG. Quid lubet spectare turpis, pulcram spectandam dare?
AD. Quia apud ædem Veneris hodie est mercatus meretricius.
Ecce veniunt mercatores: ibi ego me ostendi volo.
» AG. INVENDIBILI MERCE oportet ultrò emtorem adducere,

PROBA

PROBA MERX FACILÈ emtorem reperit, tametsi in abstruso sita est.
Quid ais tu? quando illi apud me mecum caput & corpus co-
pulas?
AD. Quo die Orcus ab Acheronte mortuos amiserit.
AG. Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei lymphatici.
AD. Deferto ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum.
MI. Bellula hercle est. AG. i directè in maximam malam
crucem.
MI. Quàm magis aspecto, tam magis est nimbata, & nugæ meræ.
AD. Segrega sermonem. tædet. AG. age sustolle hoc amiculum.
AD. Pura sum: comperce, amabo, me attrectare, Agorastocles.
AG. Quid agam nunc? MI. si sapias, curam hanc facere compen-
di potes.
AG. Quid ego nunc curem? quid agis Milphio? MI. ecce odium
meum.
Quid me vis? AG. cur mihi hæc irata est? MI. cur hæc tibi irata
Cur ego id curem? nanq; istæc magis tua est curatio. (est?
AG. Jam hercle tu perîsti, nisi illam mihi tam tranquillam facis,
Quàm mare est olim cùm ibi alcedo pullos educit suos. (sedulò.
MI. Quid faciam? AG. exora, blandire, expalpa. MI. faciam
Sed vide sis, ne tu oratorem hunc pugnis pectas postea.
AG. Non faciam. AD. nos eamus, nunc etiam morare. AG. ma-
lefacis.
AD. Bene promittis multa. ex multis omnia incassum cadunt.
Liberare juravisti me haud semel, sed centies.
Dum te expecto, neq; usq; aliam mihi paravi copiam:
Neq; istuc usquam apparet: ita nunc servio nihilo minus.
I soror. abscede tu à me. AG. perii, eho quid agis Milphio?
MI. Mea voluptas, meæ deliciæ, mea vita, mea amœnitas,
Meus ocellus, meum labellum, mea salus, meum savium,
Meum mel, meum cor, mea colustra, meus molliculus caseus.
AG. Mene ego illæc patiar præsente dici? discrucior miser.
Nisi ego illum jubeo quadrigis cursim ad carnificem rapi.
MI. Noli amabo succensere hero meo causâ meâ.
AD. Ego faxo: sine. MI. irata es nimium. argentum pro te dabit,
Atque te faciet ut sis civis Attica atque libera. (tent.
,, AD. Quin abire sinis? quid vis tibi? QUI BENEVOLUNT, bene visi-
MI. Si antè quidem mentitus est, nunc jam dehinc erit verax tibi.
AD. Abscede hinc sis, sycophanta. MI. pareo. AD. scin quomodo?
MI. Sine te exorem, sine te prendam auriculis, sine dem savium.

Iam ego hercle faciam plorantem illum, nisi te facio propitiam.
Atque hic me ne verberet (illud faciet, nisi te propitio)
Malè formido: novi ego hujus mores morosi malos.
Quamobrem, amabo te, mea voluptas, sine te exorarier.
AG. Non ego homo trioboli sum, nisi ego illi mastigiæ
Exturbo oculos atque dentes. hem voluptatem tibi,
Hem mel, hem cor, hem labellum, hem salutem, hem savium.
MI. Impie siccine oratorem verberas? AG. jam istoc magis.
Et jam ocellum addam, & labellum, & linguam. MI. ecquid facies modi?
AG. Siccine ego te orare jussi? MI. quomodo ergo orem? AG. rogas?
Sic enim diceres, sceleste: Hujus voluptas, te obsecro:
Hujus mel, hujus cor, hujus labellum, hujus lingua, hujus savium,
Hujus colustra, hujus dulciculus caseus, mastigia,
Hujus cor, hujus studium, hujus savium, mastigia.
Omnia illa quæ dicebas tua esse, ea memorares mea.
MI. Obsecro hercle te, voluptas hujus, atque odium meum:
Hujus amica mammeata, mea inimica & malevola:
Oculus hujus, lippitudo mea: mel hujus, fel meum:
Ut huic irata ne sis: aut si id fieri non potest.
AD. Capias restim, ac te suspendas cum hero & vestrâ familiâ.
MI. Hem mihi jam video propter te victitandum sorbilo,
Itaq; jam quasi ostreatum tergum ulceribus gestito,
Propter amorem vestrum. AD. amabo, men' prohibere postulas,
Ne te verberet, magis quàm mendax me advorsum siet?
AN. Aliquid huic responde amabo commodè, ne incommodus
Nobis sit. nam detinet nos de nostro negotio.
AD. Verùm etiam tibi hanc amittam noxiam unam, Agorastocles:
Non sum irata. AG. non es? AD. non sum. AG. da ergo, ut credam, savium.
AD. Mox dabo, cùm ab re divinâ rediero. AG. i ergo strenuè.
AD. Sequere me soror. AG. atque audin' etiam? Veneri dicito
Multam meis verbis salutem. AD. dicam. AG. atque hoc etiam audi. AD. quid est?
AG. Paucis verbis rem divinam facito. atque audin'? respice.
Respexit. idem pol Venerem credo facturam tibi.

VERSUS ab initio aliquot sunt trimetri catalectici confusis permistisq; numeris: aliqui etiam posteà longiores; usq; ad hunc, *Ecquid gratiæ*. à quo deinceps explicatiores sunt tetrametri catalect. trochaici. *Cam.*

NEGOTII S. Q. V. VIM] Sic Afran. *Nunc est distentus animus vi negotii*: D. ita P. Syrus: *Fæminarum curam gerere, desperare est otium.*

ATQ. H. ITA LOQ.] Libri meliores: *uti loq.*

MODO DOCT. D.] *Acidal.* è conjecturâ, *domi docta d.* quod pro altero alibi etiam subjectum. simile illi, *domi scio*, i. de meipso, non foris, sive ab aliorum exemplo.

POSTQVAM AVRORA &c.] Exprimit orationem muliebrem: in quâ multa sunt ἀνακόλουθα: *L.* At *Grut.* confidenter hunc versum expungit tanquam prioris glossema. Quod & *Acid.* & *Meursius* faciunt. neq; in ullo codd. meorum ista, *nunquam concessavimus*, iterantur.

PINGI, FINGI] Tralatio à picturâ, & ab arte figulari aut statuariâ. *L.*

AGGERVNDAQ. &c.] Ald. *Ab gerundâq; aq.* quod præfert Meursius. *Aquarii sunt*, inquit Fest. *impudicarum mulierum sordidi adseclæ*. Hinc puto hanc signif. manâsse, quòd *Aquarii* dicebantur, qui aquam in ædes portabant, quâ plurimâ egent ad balneum seseq; eluendas mulieres. Et hâc occasione amorum internuntiis solebant eis uti: Juv. 6. - *veniet conductus aquarius*. Turn. lib. 14: 12. Hujusmodi aquarii seu aquarioli dicebantur πορνοδιάκονοι: *Scal.* ad Fest. Vide & P. Colv. 2. Apol. Apul. & Not. Amph. 2: 2.

SI VERO DVÆ] Schop. l. *Sed verò duæ*. Elegans particula, *sed*. quâ & Cic. Lucr. alii, sic utuntur.

POTIS SVNT] P. Merula l. *potessunt*. ut Ennius lib. 17. Annal. *Spero, si speres quicquam prodesse potessunt*. nam *Potessunt*, sunt *potes*. multisq; docet, veteres quidem *Potissum* dixisse, non tamen *Potissumus*, vel *Potissunt*: sed *Potessumus* & *Potessunt*, servatâ in priore compositæ vocis parte analogiâ numeri, quasi *sum potis*: *sumus* & *sunt potes*. ita *Potisit*, quasi *sit potis*. *Potis* etiam, ut & *Pote*, communi genere enunciatum esse: ut Lucr. l. 5. *Nec potis est cerni, quod cassum lumine fertur*. Propert. *Quâ pote quisq;, in eâ conterat arte diem*. ita *Potesint*, sint potes. *Potesse*, pro *pote esse*, vel *potes esse*, frequentissimum. vide ipsum, pag. 575. uti & Not. Aul. act. 2: 8.

SCIMVS FACERE] Turn. lib. 3: 5. in pervetustis membranis reperisse ait, *facere*, *En jam*. quo quidem verba exprimi putat eorum, qui aliquo perfuncti negotio sunt, ad finemq; rei pervenerunt; *En jam perfeci*: *En jam lavi*. (Ey nu!) J. Palm. l. *scimus Facere pausam*. deinde scribit, - *meo animo quasi musta est*. nam verbum, *illauta*, ab hoc, *quasi*, refutatur. quod vincit, verbum aliquod per similitudinem dictum à Plauto. *Musta*, adjectivè positum, ut *epula*: quomodo, *epulæ oves*, præpingues, apud Varronem. J. Chunr. Rhumelius l. - *fimus Saturæ*. vel: - *scimus Fas, ecere!*

QVASI ILLAVTA EST] Colv. *quasi illuta est*. Itaq; fortassis, inquit, accipiendus *odor illutibilis*, Men. 1: 2. sic Apul. *illutibarbus*, i. illutâ & sordidâ barbâ præditus. *Meursius* è v. c. hunc locum ita corrigit: - *& fricando sumus Saturæ*: *nam quæ lauta est, nisi perculta est, meo q. a. q. invenusta est.*

AMATORCVLOS] non admodum fructuosos. *L.*

MVRIATICA] Turn. l. 15: 6. Quæ *salsamenta* ab aliis vocantur, ea h. l. *muriatica* appellat. *Muria*, piscium salsorum liquamen. Vide & *Scalig. Conject.* in Varron. de piscibus muriaticis. Idem *Auson. Lect.* lib. 2: 28. Aliud, inquit, est *muria*, aliud *garum*. Nam *muria* ex thynnorum, garum ex scombrorum tabe conficiebatur. quæ & liquaminis nomine, & liquoris sociorum vocabatur. Et *muria* pauperum tantùm erat: contrà *garum* divitum; unde & *fastosum* à Martiale (lib. 13. epigr. 102.) vocatur. A muria arida ταρίχη piscium vocârunt Romani, quæ omninò uno nomine septentrionalium linguâ hodie dicuntur Stockfisch. Nam nisi diu aquâ macerata, & rude aut bacillo verberata, non coquuntur. *Hæc ille.* Manilius lib. 5. sub finem: elegantissimè *garum* sive *liquamen* describit. *Hinc sanies pretiosa fluit, floremq; cruoris Evomit, & misto gustum sale temperat oris*. In sequentibus, salsa muriatica; *Illa putris turba est* &c. Vide Ibid. *Is. Casaubonus* Animad. in Athen. lib. 8. c. 5. ubi docet, Chærephili salsamentarii filiolos amâsse Pythionicen: istosq; Pythionicæ amatores dictos esse *Scombros*: item *Magnos*, convitio perpetuo stolidorum, qui insipidi & insulsi. unde etiam *Scombrorum* cognomen invenerint, quòd virus salsamentorum redolerent; &c. Rem illustrat his sex septem versibus.

EIVSCEMODI] *J. Grut.* auctoritate MSS. Cam. legendum ait, *Ejus seminis mulieres sunt* &c. Macrob. lib. 7. c. 3. *Tarsius Amphias, cum ex hortulano potens esset, & in amicum quasi degenerem nonnulla dixisset: mox subjecit: Sed & nos de eisdem seminibus sumus.*

VT MACERENT] *Palmerius*; Dictum ut illud. *Morbus auxit. pereunt fœtûs, augentq; labores*, pro, *augentur*: absolutè. V. N. Bacch. 5: 1. Acidal. *macerent*, scil. coqui: exemplo Propertiani: *Non ita complebant Ephyreæ Laidos olim. Meursius* è v. codd. hæc ita auget: - *ut ego opinor. AG. quid id? MI. scit mur.* Jam uterq; MSS. Cam. ut & Colon. ed. I. *maceret*: quod probat *Gruterus*, itemq; Acidalius, ut virgini accommodetur.

QVIESCO] *J. Gul.* Lepidiùs, *inquit*, legi arbitror, aliter collocatis Personis: *AN. Quiesco ergò. AG. amo te.* ita suprà Asin. *Quid tùm? LE. ausculta ergò, scies.* & venusta formula respondendi, *Amo te*: cùm grata & accepta nobis aut facta aut verba aliorum significamus.

APHRODISIA] Venerem è spumâ maris natam fingebant. de quo Arnob. l. 4. Ovid. 4. Fast. & 4. Metam. Tibullus l. 1. el. 2. Apulejus, alii. hinc *Aphrodite* dicta est, ab ἀφρὸς *spuma*. hinc & *Aphrodisia*, festum Veneris. & *Aphrodisium jusjurandum*, pro vano & nullius momenti, in Proverbiis: &, *Aphrodisia opera*, pro lascivis amatoriisq;. At Didymus putavit *Aphroditem* dictam παρὰ τὸ ἁβρὸν τῆς διαίτης, *à vitæ mollitie*. Videatur & Plato in Symposio, Lucianus in Iconibus, Plinius, Pausanias.

CADO VINI] Posuit Milphio vinum ab Agorastocle, quòd ad tam jucundum spectaculum eum evocâsset, non secus, ac si lætum aliquod nuntium attulisset. Mos autem veteribus vinum læta nuntiantibus propinare: eoq; Plautus antiquitatis scientissimus allusit. Sic apud Aristoph. πλούτῳ (act. 3. sc. 2.) servus Cario Plutum recepisse visum nuncians à Chremyli uxore id efflagitat: Ταχέως ταχέως φέρ' οἶνον, ὦ δέσποινα, &c. *vinum fer citò, citò huc hera* &c. Meurs.

DIC DARI] Douza l *dic dare*: i. daturum, scil. *te*. Passim ita loquitur Plaut.

HOC AMABO] V. C. *obi.* quod reiculum non putat *Meursius*: aut certè leg. *obe.* Et ita MS. Cam. *Acidal.* è vett. libr. *Eamus soror mea hoc.* (i. huc) *AD. amabo q. illùn.*

TVRBA EST] sc. meretricum contemptarum: *L.*

PROSED.] i. Prostitutas: *à Prosedendo in meritoriis vel fornicibus.* Isid. *Prostibula* alibi hæ meretrices dicuntur, *quòd ante stabulum stent quæstûs diurni ac nocturni gratiâ*, ut ait Nonius. *Stabulum* enim & meritorium est, quòd inibi consistant: uti & *statio* & *stare*, rectè de lupis. Horat. *nullam nisi olenti in fornice stantem.* Seneca: *Meretrix vocata es; in communi loco stetisti: stetisti puella in lupanari*, &c. Tertullianus lib. 3. ad uxorem, *lupanar* nominat *Consistorium libidinum publicarum.* Tamenetsi non semper steterint meretrices. interdum enim sellis insidebant: ut vel ex his Plauti liquet. Juven. Sat. 6. *Et dubitas altâ Chionem deducere sellâ.* ubi Commentator: *Inde Sellariæ dicuntur*, &c. vide plura in Animadvers. *J. à VVouvveren* in Petron.

RELIQVIAS] è multis reliquas, vel, macie & egestate confectas: reliquias potiùs, quàm solida corpora & integra; vetulas, aridas, scabiosas &c. *Lambinus.*

ALICAR.] *Alicariæ meretrices appellabantur in Campaniâ solitæ ante pistrina Alicariorum versari, quæstus gratiâ*: Festus. Ibidem: *Alica dicitur, quòd alit corpus.*

SCHOENICOLAS] *Schœnum*, unguenti pessimi genus est, quod ex σχοίνου, i. *junco odorato* fiebat. *Turn.* lib. 23: 18. & *Scalig.* in Conj. in Varron. & Festo. Meursius, *Scœno*, inquit, sine aspiratione scribendum. nam Sabini dicebant *Scœnum* pro *Cœnum*: ut *scœlum* pro *Cœlum*: & *scæna* pro *cæna*: ut ad Amph. act. 3: 1. annotavi. hinc *obscœnus*, scæno sive cæno obnoxius: manifestò retentus in compositâ voce Sabinismus. Quin immò & hoc argumento esse potest, quòd eruditi lectores dictionem æquipollentem, sed notiorem (*Cœno*) substituerunt. Iam autem illa de *schœno*, unguento nugario, meræ nugæ sunt. Sanè ut hîc *scœno delibutas*, ita alibi *lutulentas* & *immundas* nominat. Trucul. (act. 4: 4.) *Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.* Et Syncerastus de Lenone inferiùs: *neq; tam luteus, neq; tam cœno collitus.* Non verò mirum voce Sabinâ eum uti, cùm ex Macrob. discamus, Romanos multa Tuscorum, Oscorum, Sabinorumq; finitimorum vocabula usurpasse. Porrò, pro *Servilicolas*, quod Festi quoq; Scedæ probant, in vett. aliquib. edit. legi *schœnicolas*: sed monui jam omittendam aspiratam. Ita in Clitellariâ: *Diobolares, scœnicolæ, miraculæ.* Est autem à *scœnum, scœniculus*: ut ab *Annus, anniculus*. Videndum itaq; ne rectè faciat

ſaciat vir magnus, qui *Scœnicolus* vult ſcribendum: cum planè indifferens ſit: niſi quòd illud habeat ἀρχαϊκὸν: ſiquidem *O* pro *V* ponebant. Si autem *Servilicolas* cum Feſto retinebimus, huc pertinebit verſus ſequens: *Servulorum ſordidulorum ſcorta Diobolaria.* Hæc ille.

STATVMQ.] Lamb. *ſtatumq;* & *ſ.* Colv. l. *ſcatumq;*.

SELLAM ET SESSIB.] qui ſatis declarant odore, ſe totos dies proſtare & ſedere: dum exſpectant ſui ſimiles amatores. *L.*

SERV. SORD. SC. DIOBOLARIA] *Scal.* Conject. Ad verbum eſſet Δουλαρίων διχοτρίβων κυναλβάδες διώβολοι. V. N. Truc. act. 4: 4. *Meretriculæ diobolares*, inquit *J. Gul.* viliſsimi generis, quæq; merebant binos obulos: hoc eſt, dupondium. id enim, ut opinor, Declamator apud Senec. innuit VI. Controverſiarum. *Itanè decem juvenes perierunt propter dupondios duos?* neq; alium, quàm nummum dupondium ſignificat Pacuvius apud Placiadem: *- non ego ita fui, uti nunc ſunt meretrices diobolares, ſuam Quæ nummi cauſâ parvi pendunt gratiam.* γυναικῶς verò, quod hujusmodi ſcorto ſtupri cauſsâ datur, *Captura* dicitur. Docet apud eundem Sen. Cœſtius Pius: *Pretia ſtupri accepiſti, & manûs quæ diis datura erat ſacra, capturas tulit.* Cum aliàs *captura* mendici ſtipem aut mercenarii vilem mercedulam ſignificet. Controv. VI. *Tibi captura quotidiana non reſpondet.* Hæc J. Gulielm. Nec pecco fortaſſe, ſi & illos verſûs huc advocem è Clitellariâ Plauti: *Non quaſi ut hæc ſumtuis limaces lividæ, Diobolares, ſchœnicolæ, miraculæ, Cum extritis talis, cum crotilis cruſculis, Capillo ſciſſo, atq; excisſatis auribus.* vel etiam locus ille in quo actuarius balnei ſedebat ad rationes balnearias. Gloſſæ Iſidori: Captura, deceptio, vel locus piſcoſus, & ubi ſedet actuarius qui balneare exigit. *Meurſ.* Puto fuiſſe, inquit ibi Scalig. in Græco, διώβολοι, ἢ μορμόνες, χοιτοτρίβες. *miraculæ*, φόβητρα & μορμόνας planè exprimi puto. *Miracula, quæ nunc digna admiratione dicimus, antiqui in rebus turpibus utebantur*: Feſtus. Inde Catullus *monſtra*, pro eodem dixit, &c. Qui erant extritis talis, λειοπόδιαι ab Athenienſibus dicebantur. quanquam nonnulli dicunt λειοποδίας eos eſſe, qui ἀρτιπαγάδεις habebant πόδας: ut ſunt, quos à veteribus *Falcones* vocatos eſſe, teſtatur Feſtus. *Vide Scal. Conject.*

TANTVLA T. V. F.] *Funditat*, jactat velut fundâ. *Tantulæ*, ſunt parvæ & breves: *Turn.*

CVIVS EGO OBVLO ÆRATO] ſic leg. Cam. at Turn. l. 20: 1. legit, *Cujus ego vel nebulæ cyatho ſ.* Nam *nebulam* pro re nihili ponebant: unde & *nebulones*. Perſius: *Grande locuturi nebulas Helicone legunto.* i. nugas & inania & nugacia Poëtarum figmenta fumis & nebulis ſimilima.

ASSVM] Conſulendum eſt auribus & materiæ. ita hîc Plautus quando jocatur, maluit *Aſſum* dicere quàm *Adſum*: ut ſubinferret, *Elixum volo.* vide *J. Cæſ. Scalig.* de Cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 34. *Scaliger Filius* in Conject. Antiquitùs *Haſta* ſine aſpiratione ſcribebatur: & *aſtare* pro *adſtare* dicebant: ut Plautus *aſſum* pro *adſum.*

AT EGO ELIXVS SIS V.] Ludit in voce *Aſſum*: quæ nunc verbum eſt, pro *adſum*: nunc nomen, pro *aſsâ carne*. Ita & Truc. 4: 4. *Mulier aſſum. PH. profeſtum eſt. quid* &c. Phroneſium, aſſum, *inquit*, poſtulas? at nunc profeſtum eſt. Elixæ enim carnes viliores: & quibus profeſtis veſcerentur magis. Hi ſanè Plautini joci: quos in jocandi perpetuo conatu, ut fit, ſæpè frigidos notarunt multi. *Palmerius fol. 97.*

DELITIAS F.] τρυφᾶς, rebus ſecundis elatus jocaris. *L.*

NIHIL ILLIC Q.] i. nihili & amore perditus eſt Agoraſtocles. Sunt adhuc verba *Milph.* ad Spectatores. *vel*: Nihil eſt illic quidem, quod ames, &c. *vide Lamb.* Alii: *AG nihil illuc q. eſt. Deos q.*

AMO ET METVO] Plerunq; in ſacris conjunguntur *Amare* & *Metuere*, aut indifferenter ſumuntur. Inde ortum, ut quicquid cum curâ faciebant & ſollicitè, immò quicquid mirabantur, exprimerent voce *metûs*. Virgil *- multosq; metu ſervata per annos.* Ovid. 1. Met. v. 323. *- aut illâ metuentior ulla deorum.* Et *Timidus* in Tib. 1: 3. religioſus eſt. *Ex J. Grut.* Suſp. quas vide.

AN. HEVECAST.] ita Perſonas ordinandas, ſexcentis probat argumentis *Acidal.*

PRO HERILI Q.] pro quæſtu, quem ex nobis herus facit: *L.* Rittersh. è MSS. l. *pro herili & noſtro.*

EO ILLVD SAT. &c.] Ita in omnibus legitur, nullo ſenſu: & Lambinus hîc ne mu quidem. Commodiſsima ſententia extricatur hoc modo: *Eò illud ſatiu' ſt, ſatis quod ſatis eſt, habitu, quàm plus quàm ſat eſt*; hoc verborum ordine & mente: Eò illud ſatis, quod ſatis eſt, ſatiùs eſt habitu (id eſt, melius eſt ut habeatur) quàm illud, quod plus eſt quàm ſat ſit.

ſat ſit. Sic Sticho, *Habitû probus* dixit. *D. F.* Probat *Acid.* malit tamen, - *habitu, quàm quod plus ſat eſt.*

LIMAVI CAPVT] *Limare caput*, conjungere, Nonius interpretatur. Sed *conjungere*, ex eo ſignificat, quòd qui amatores cum amicâ caput jungunt, tanquam terunt & limant ſeſe mutuò fricando, dum oſculantur. vetus Lex. *ſociare* explicat: Turneb. l. 15: 6. *Gruterus*: In MSS. *inquit*, eſt, *at vide ſis: cum illâc nunquam limavi caput.* ſuſpicerq; hæc in mente Marcello ad vocem *Limare*: *Plautus ſchematico: Nam pater tuus nunquam cum illâ etiam limabit caput.* ſcripſerimq;: *Plautus Schemate quodam*; *Patruo: Nunquam cum illâ limavi caput.* certè illud, *etiam*, non extat in vett. edit. Deinde priſci *codam* exarabant pro *quodam*. Deniq; Comœdia iſta etiam dicta fuit *Patruus*, ut liquet ex Prologo: *Carchedonius vocatur hæc Comœdia: Latinè Plauti Patruus pultifagonides.*

VT ILLI LIMEM C.] Jocatur ex ambiguo quaſi Agoraſtocles *limare*, pro limo inquinare & conſpurcare accepiſſet. *L.*

IBI SVMEQ.] in malâ re. Lipſ. l. *inibi ſ.*

AT PERPET. VOLO] *Perpetuam taciturnitatem*, cum aliquâ argutiâ, quid interpreteris niſi mortem? Aliàs nullas video delitias, quas facere dicitur Agoraſtocles. *Acid.*

LACESSIS L.] V. N. Pſeud. 2: 4.

CORDOLIVM] *Cordolium*, antiquâ ſcribendi ratione eſt *Condolium*. neq; ,n, à *corde* eſt, ut docuit Scaliger in *Notis ad Varron. de Re ruſtic.* V. N. Ciſtell. 1: 1. Certè veteres *R.* & *N* in promiſcuo habebant. hinc *cordus* pro *condus*: *Proletarius, proletaneus*, &c. V. N. Trucul. 2: 2.

MEA SOROR] V. C. *malitia mala. ſoror.* magis Plautinè: *Meurſ.* At MS. Cam. *mea ſ.* retinet.

BONO ING. &c.] Hi ſeptem verſûs, totidem aureis numis contrà non cari ſunt fœminæ, cui cor modeſtè ſitum eſt.

QVAM BEATAM] *Beatos* olim vocabant, qui abundarent opibus. Et Græci nonnunquam homines copioſos εὐδαίμονας vocant. Carull. *O quantum eſt hominum beatiorum!* Muretus, *Gruterus*, & B. Briſſon. lib. 2. de Verb. ſignif.

PRO VVA PEN.] Alludit ad uvas, quæ ſæpè ſuſpenduntur, ut paſſæ fiant. Hor. 2. Sat. 2. - *tum penſilis uva ſecundas Et nux ornabat menſas.* Turn. l. 15: 6. Sic Auctor Priap. *uvis aridior puella paſſis.* Et Græci hominem exſuccum ἀσταφίδα vocant. Lucill. *paſſos ſenes* dixit, Perſius *apricos*. Notat *Scalig.*

CEDO D.] ut ſordem oculo eximas: *L.*

ANTE LVCEM] Et *officii* & *ſacri* cauſsâ maturè evigilandum fuiſſe, docet *Caſaub.* lib. 2. Sueton.

PRIMÆ VT] Turn. l. 15: 6. l. *Primâ cum, ut inferr.* ut ſit, *primâ cum*, pro, cum primâ luce. Atq; hanc lect. reperiri ait in pervetuſtis membranis. At verò *Muretus* lib. 17. c. 17. Sint illæ, *inquit*, membranæ per me vel Ogygiæ: nunquam propter eas adducar, ut verſum corrumpam: qui, ſi eas ſequare, corruit. Eſt enim Trochaicus, ut cæteri. Retinebo igitur vulg. ſcripturam, quæ ipſa quoq; carioſas & edentulas Chartas autores habet. *Hæc ille.* Et certè in omnibus, quas vidi edd. legitur, *Primæ ut inferremus ignem in aram.* Notat *Gruterus*, in MS. Cam. pr. legi, *Prima cum ut inferremus ſignem in a.* In ſec. *Prima cum inferremus ſign.* NOCTVRNA ORA] *Nocturni oculi*, Curcul. 1: 3. ſunt deformes, noctuq; non interdiu oſtendendi. nam deformitas minùs apparet noctu. Sic hîc per *nocturna ora* ſignificantur deformes, velut mali ominis, ſimileſq; nocturnis avibus, quæ & ipſæ tantùm noctu viſuntur. Turn. l. 11: 7.

VT MVLSA L.] Sic *Lipſius* Ant. L. 2: 10. PROPERTIVM qui non amat, eum profectò Muſæ non amant. Tanta ejus verſuum ſuavitas, ut nil niſi *mulſa*, ut ait Com. *loqui* videantur: tanta eruditio, ut non niſi Phœbo dictante credantur excepti. Vide Adag. *Roſas loqui.* & Turn. l. 8: 8. Sic *B. Hieronymus* ad Gaudentium: *Atq, ut voce tinnulâ iſta meditetur, proponantur ei crapula, mulſa præmia, & quicquid guſtu ſuave eſt, quod vernat in floribus: quod rutilat in gemmis: quod blanditur in puppis, acceptura feſtinet.* Hæc Plauti admirator Hieronymus.

LATERCVLOS] *Laterculus*, genus piſtorii operis, à formâ, in quam fingitur, vocati: Turn. l. 8: 8. Sic Apul. 10. *hic panes, cruſtula, lucunculos, hamos, laterculos, plura ſcitamenta mellita*, Scalig. Feſto.

SESA-

SESAMUM] Sesamo olim in bellariis usi sunt, veluti re suavissimâ & delicatissimâ: quod etiamnum fit à Lucensibus: ut memorat *J. Dalechamp. Medicus, ad Plin lib.* 22: 25. Muretus, *Sesamum*, inquit, vel principem locum obtinebat inter bellaria. *Papaverem* quoq; ex eodem numero fuisse, patet vel ex Petronio: *Mellitos verborum globulos, & omnia dicta factaq; tanquam papavere & sampsucho* (alii, *sesamo*, leg.) *sparsa*. Jam ex *tritico* multa placentarum genera & olim fiebant, & hodie fiunt; & ut *amygdalæ*, sic & *nuces frictæ* ex melle in secundis mensis apponebantur. Sic *Cicer frictum*, sic *fabam frictam* ex melle edebant. Dulcia igitur enumerat Servus, *non mulsis dictis* contraria: ut Lamb. delirat. *Hæc ille*, lib. 17. c. 15.

FRICTAS N.] i. coctas seu tostas. Hor. Arte; *Nec si quid fricti ciceris probat & nucis emtor*. Nam istud *Frictum*, non ad *cicer* modò, sed etiam ad *nucis* mentionem pertinet. Mart. l 1. - *otiosæ Vendit qui madidum cicer coronæ*. Idem: *Asse cicer tepidum constat & asse Venus*. Nam *Madidum* seu *Tepidum* Martiali, quod Hor. *Frictum*. & *Madidum* pro cocto usurpatum antiquis: item Plauto non semel; sed & Virgilio: *Et quamvis igni exiguo properata maderent*. Inde dilucet error eorum, qui *Frictum* pro novello & recenti in Hor. positum sunt interpretati: *Douza Præcid. in Petron. l. 1: 1.* Nucem, *inquit Scal.* in Festo, *torreri* solere Plinius, & *frigi* Plautus, ajunt: unde inter delicata edulia *frictas nuces* ponit.

DAMNUM, Q. MERC.] qui nimirum lucris præest, & mercatorum deus. V. N. Amphit. Prol.

NAMQUE ED. LUCR.] Amantem enim oportet esse munificum, atq; adeò profusum: *L.*

QUID SI ADEAM] *Rittersh.* continuanda putat: - *quid si adeamus ad eas? primum pr.*

SECUNDO SALVE IN PR.] salve secundo loco, gradu & honore. *L.*

TERTIA] quæ erat Pedisequa anus: *L.*

OLEUM ET OP.] frustrà herum ab amore deterrui: *L.* Miratur tamen *Acidelius* hæc inepta ei in mentem venire potuisse, cum modò rectè statuerit, ancillam aliquam cum puellis fuisse tertiam, quæ extra pretium jubeatur salvere. Cui omninò & illa danda sint; etsi nomen non sit expressum: *ANC. tum pol ego & ol. & op. perdidi.* Intelligas *operam*, quam Agorastocli sæpe dederit, dum amores ipsius furtim admittit, &c.

IN ÆDEM VEN.] *Pistoris* rectiùs censet Venetum: *Egone? in Veneris.* immò nec Colon. nec Florent. ?? *eadem* agnoscit. itaq; *Acid.* ex iisd. leg. *in Veneris. AG. quid eo, tu? AD. ut V.* blandientis est *tu.*

QUID TU AGIS?] Amantum enim more eam attrectando morabatur: *L.*

ILLI] pro, illic. *L.* QUID LUBET] *Pistoris* è Ven. *Qui lubet.*

SP. DARE?] sc. turpibus: *L.* MERCAT. MERETR.] Vide *Jac. Durant.* Var. l. 1: 2.

INVEND.] malæ & improbæ: *L.*

QUO DIE ORCUS] *Douza* in Præcid. Tibul. c. 11. docet, *Acheruntem* pro ipsis regionibus Acherunticis, putà, pro communi mortuorum receptaculo accipiendum: *Orcum* verò pro loci ejus regnatore sive Dite, i. Plutone: vel etiam Fato seu Morte: non autem pro Charonte portitore: quod voluit Victorius. Ita Mostell. act. 2: 2. *Nam meâ Acheruntem recipere Orcus noluit.* Ennius: *Acheruntem obibo, ubi Mortis thesauri objacent.* Laberius: *Tollet bonâ fide vos Orcus nudos in Charonium*, i. Acheruntem, Iterùm Ennius: *Acherusia templa Orci salvete infera.* Tibul. l. 3. eleg. 3. *Me vocat in vastos amnes, nigramq; paludem Dives in ignavâ luridus Orcus aquâ.* Huc & ille *Orchivus thesaurus* Nævii pertinet.

CONSTITERIT LYMPH.] significat se nummos habere, qui exire gestiant nec consistere queant, sed lymphatici sint atq; furiosi. Adelphasium pollicetur medicinam, seq; effecturam, ut si ad se deferantur lymphatici nummi, consistant, quietiq; reddantur, sanato furore & lymphatico morbo. Sic Cicero dicit, *Ejus mentem non consistere*, qui furore & vecordiâ percitus est: qui enim furiosi sunt, jactantur & agitantur, neq; vel corpore vel animo conquiescere possunt. *Turneb.* lib. 6: 11.

MI BELLULA H.!] Sunt verba Milphionis: sicuti præcedentia Adelphasii. Neq; aliter sanè Personas ordinandas res ipsa clarum facit. ut significet Servus fastidiosè & contemptim: Bellum verò Prostibulum populi, in quam nummi isti aurei profundantur. *D.*

NIMBATA EST] *Nimbum*, pro re frivolâ & nugatoriâ posuisse videntur veteres: ut *Nebulas*, & *Fumos*. unde & *Nimbatam* dixit Plautus vilem & contemnendam. Non tamen me fallit, hîc ab Isid. *Nimbum* explicari *fasciolam transversam ex auro assutam linteo, quod est in fronte fœminarum*: Turn. lib. 20: 1. Quidam *nimbatam* interpretantur *fucatam*: quidam *unguentis delibutam*. Meursius; Valdè, inquit, æstuant hîc tàm veteres, quàm recentes. *Nimbus* erat fascia frontalis. nam cùm frons parva inter formæ décora reputaretur, ut magnitudinem dissimulare possent nonnullæ formæ studiosæ, nimbis eam imminuebant. Arnob. lib. 2. *Laminas pertunderent aurium, imminuerent frontes nimbis, fuligine oculos inumbrarent*. Et hos ipsos *Nimbos* tàm callidè dissimulabant, ut ægrè cognosci possent. Inde est, quod dicat hîc Milphio, meretricem quò attentiùs intueretur, eò magis videri nimbatam. Imbuebant enim colore eodem, qui esset capillorum: unde *Fasciæ colorisceæ* Oscè à vetere Poëtâ nuncupantur, id est, *coloriæ*. Quòd autem *aurum linteo assutum* dicit Isiodorus, meræ nugæ sunt: siquidem eo modo internosci potuissent. *Hæc ille*.

TÆDET] me tui: *L.*

PVRA SVM,] dum jubet Agorastocles, ut amiculum, quod humum verrebat, sustollat; & ipse illud tollere annitens, paullò licentiùs Adelphasium attrectabat: quod ægrè ferens puella, rogat, id ne faciat; cum sit à viro pudica, &c. *L. Gruterus*; Malè Lambinus, qui ad concubitum etiam transfert. Dicit enim se lotam, præparatamq; rei divinæ. talem vel petulco digito tangere nefas. Et alioqui ex Fabulæ commento adhuc virgo erat Adelphasium. de more illo ego plura ad lib. 1. *Thebaid. Statii*, versu 678. *Hæc ille*.

CVRAM H. F.] Hanc curam minuere tibi potes; si amare Adelphasium desinas. *Vide Lamb.*

QVID AGIS] Ecquid tibi interea curæ sum? Alii l. *Quid agas*. ut sit sensus; Quid agas, Milphio, si hîc sis, i. si ames, ut ego amo? *L.* Acidal. l. *quid ais, mi Milphio?*

OLIM] V. N. Mil. act. 1: 1.

ALCEDO] Varro: *Hæc avis Græcè dicitur ἀλκυὼν, à nostris halcedo*. Plin. l. 2: 47. *Ante brumam septem diebus, totidemq; postea sternitur mare halcyonum fœturæ: unde nomen hi dies traxêre: reliquum tempus hiemat*. vide Arist. lib. 5: 8. de hist. Animal. & Luciani *Alcyonem*, seu περὶ μεταμορφώσεως *Ex L* Vide N. Prol. Cas.

PVG. PECTAS] V. N. Men. 5: 7.

NON FACIAM] Acid. hæc ita componit: *AG. Non faciam. AD. nos eamus nunc. etiam moráre? malefacis. Benè pr.*

BENE PROM.] ita J. Gulielm. Geminum huic est hoc inferius: *Multa sunt mulierum vitia: sed hoc è multis maximum est*.

DVM TE EX.] Acid. è vett. ed. *dum tu exspecto usq; , neq; usquam al.*

COLVSTRA] *Colustra*, sive *Colustrum*, *lac novum in mammis*: Nonius. Mart. *subripuit pastor quæ nondum stantibus hædis De primo matrum lacte colustra damus*. L. Porrò Personas hîc à Lamb. contra fidem Codd. ineptè transmutatas, docet *Pistoris*. Editum igitur retineatur.

QVADRIGIS] quàm citissimè. V. N. Amphit. 1: 1. & Asin. 2: 2. Est autem hîc ἀποσιώπησις: & subintell. *mori non recuso: ne vivam*: aut tale quid. *L.*

AD. EGO FAXO] Turn. l. 15: 6. l. - *caussâ meâ. Ego faxo, si non irata es, nummulum pro te dabit*. i. pecuniâ suâ te liberabit. *Lambinus*, Nummulum, ait, pro illâ datum iri, Milphionem dixisse: quasi vile sit & parvi pretii scortum, ut nummulo liberari possit. *Muretus* lib. 17: 17. si uno nummulo, *inquit*, liberari potuisset Adelphasium, non diu serviisset. dixerat paullò antè Agorastocles, sibi domi esse sexcentos nummos Philippos. Retineo igitur vulgatam scripturam, nec ipsam exolescentium librorum testimonio destitutam: *AD. Ego faxo. sine! MIL. irata es nimium. argentum pro te dabit*. Minatur enim Puella amatori suo. Ego, inquit, faxo, ut eum pœniteat, quod mihi verba tam diu dederit sine modo. tum ei Milphio, ut jussus erat, subblanditur. *Argentum autem dare pro aliquo*, aut *pro capite alicujus*, unde ἀργυρώνητοι, apud Comicos frequentissimum est.

BENE VISITENT] Tur l. 15: 6. l. *benè vis item*, id est, omnes solent benè velle iis, qui

benè

bene volūt, ut Lamb. interpretatur. At verò *Muretus* lib. 17: 17. Ego, *inquit*, vulgatā probo. Hoc enim quasi proverbium est: *Qui benè volunt, benè visitent.* id est, ita visitent, quos amant, ut eis boni aliquid faciant; non ut eos verbis inanibus pascant: quod tu facis. Lipsius l. *Qui benè volunt, benefici fient.* Cum enim amator ille identidem benevolentiam amicæ oggerebat, sese eam liberam facturum: illa, fastidiens verba, omitte promissa, inquit: & si benè vis, benè fac. Centur. 1. epist. 15. Edit. primæ. Porrò *J. Meursius*, Manifestò, *inquit*, totus hic locus luxatus est. Nam ecce illo versu, *Benè promittis m.* &c. respondet Adelphasium sæpiùs sibi promissam libertatem, cujus tamen nusquam antè facta unquam mentio, sed in sequentibus tantùm verbis. Restituo pristino ordini, hoc modo:

–AD. nos eamus nunc. etiam moràre? AG. malè facis.
MI. Noli, amabò, succensere hero meo, caussâ meâ.
AD. Ego faxo: sine! MI. irata es nimium: argentum pro te
Atq; te faciet, ut sis civis Attica, atq; libera. (dabit,
AD. Benè promittis multa, ex multis omnia incassùm cadunt:
Liberare me juravisti haud semel, sed centies.
Dum te expecto, neq; usquam aliam mihi paravi copiam,
Neq; isthuc apparet: ita nunc servio nihilominùs.
MI. Si antè quidem mentitus est, nunc jam dehinc erit verax
Mea voluptas, mea delitiæ, mea vita, mea amœnitas, (tibi;
Meus ocellus, meum labellum, mea salus, meum suavium,
Meum mel, meum cor, mea colustra, meus molliculus caseus.
AG. Mene ego illæc patiar præsente dici? discrucior miser.
Nisi ego illum jubeo quadrigis cursim ad carnificem rapi. (tent:
AD. Quin abire sinis! quid vis tibi? qui benè volunt, benè visi-
I soror. abscede tu à me. AG. perii! ehò quid agis, Milphio?
AG. Abscede hinc sis, Sycophanta.–

Secundus versus obscurus. Non enim rogat, ne propter se hero suo irascatur: sed, ne hero irascatur, idq; in suam gratiam faciat. In reliquis omnia plana, &c. *Hæc ille.*

AD. SCIN' QVOM.] *Schop.* è MSS. Cam. l. *At scin' quomodo?* Et verba Milph. ait. q. d. Ego verò tibi parebo, at scin' quomodo? nempe ut te exorem, te osculer. Itaq; *Adelph.* nomen tollatur. V. N. Mil. 4: 4.

PREHEND. AVRICVLIS] Inter cœteras antiquæ vetustatis blanditias, observandum est hoc osculi genus: quo solebant pueri parentes aut alios, vel amantes inter se, alterius auribus apprehensis, osculari. Id illi χύτραν sive *ollam* vocabant: credo, quòd in eo gestu, ut caput ollæ, ita aures ansarum formam referre videbantur. Pollux, lib. 10. λαβόντα τῶν ὤτων φίλησον τὴν χύτραν, *Ollam prehensis osculator auribus*, &c. Inter Latinos hoc osculi genus primum expressit Plautus hoc loco, & Asin. 3: 3. *prehende auriculis: compara labella cum labellis.* Tibullus deinde inter felicis anni eventûs hunc quoq; numerat, lib. 2: 5. *Et fœtûs matrona dabit, natusq; Parenti Oscula comprensis auribus eripiet.* Gul. Cant. Novar. Lect. 6: 25. quem vide. Est & operæ cognoscere, quæ de *Osculis* annotârunt Rogerius T. de dote. arg. 19. n. 17. & seq. Et *Lipsius* Elect. 2: 6.

ATQ. HIC ME NE] Turneb. l. *Atq; hic me ne verberet, illum faciat, n.* Sententia est: Atq; ego malè formido, nisi te propitiam reddo, ne hic me verberet, & *illum faciat*, id est, referat illum herum sævum, & plagas mihi inferentem. Hæc autem pronuncians Servus gestu fustuario aut virgis vapulantium adjuvabat; herumvé plagas intentantem exprimebat. *Turneb.* l. 15: 6. & Lamb. Sed Muretus l. *Atq; hic ne me verberet, (illud faciet nisi te propitio) Malè formido.* Ita, inquam, Muretus lib. & c. 17. Var. ubi & Lambinum pro cerrito verberat, qui secundarum partium in omnibus eruditissimo Turnebo accinat. Ita planissimè & *Acidal.* pro quibus facit & Carpent. editio.

MORES MOR. M.] *Schop.* ex MS. Cam. *mores moros & malos. morus,* pro ſtulto.

IMPIE, S. ORAT. VERBERAS?] Turn. l. 15: 6. l. *Impias here te': Oratorem verberas. Impias,* i. impiè facis, & ſcelere te contaminas, qui contra jus gentium legatum verberas.

HUIUS COLUSTRA] Præcedit verſum iſtum alter in MS. primo Cam. nec diſplicet: *Hujus Coluſtra, hujus ſalus amœna, hujus feſtivitas*: tantùm ſuboffendit illud *Coluſtra*, quod ſtatim iteratur: *Gruterus.* At Mel. Hamenvelto è veſtigiis ejusd. MS. Cam. leg. - *hujus lingua & ſavium, Hujus ſalus, hujus amœnitas, hujus feſtivitas, Hujus col. h. d. c. maſtigia, Hujus jecur, h. ſt. hujus flagrum, maſtigia.* Iam, *jecur* omnis concupiſcentiæ ſedes eſt. *Flagrum* pro flagrantiâ, i. amore.

HUIUS COR, H. ST.] Hunc verſum exturbat *Acid.* autoritate Colon. & Florent. edd.

MAMMEATA] i. mammoſa, *Nonius.* μαμμώδης.

FIERI NON POTEST] Adelphaſium irata loquentem interpellat: *L.*

CAPIAS REST.] Nam ſolebant inimicis reſtim precari & clavum, cui ſe alligarent. Vide N. Merc. 1: 2. & *Inſcriptiones Gruterianas.*

VICT. SORBILO] Video mihi propter te vapulandum & gemendum. Suſpiria enim & gemitus vapulantium imitantur ſpiritum ſorbentium. Turn. l. 15: 6. Hinc apparet, *ſorbilare* ſimplici *l.* ſcribendum apud Terent. Ad. 4: 2. *Et cyathos ſorbilans paulatim hunc producam diem.* lib. 25. c. 21. Rob. Titius, *victitare ſoribilo,* inquit, ducitur ab ægrotorum victu: *& oſtreatum tergus,* à tumore oſtrearum, &c. lib. 3. c. 13. Adſert. Loc. Contr. Meurſius legit: *Heu m. i. v. propter tete victitandum ſorbitio,* id eſt, video omnem mihi vitam in ſuſpiriis & gemitibus tranſigendam: ſumtâ metaphorâ à ſorbentibus, quorum ſpiritum imitari videntur ſuſpirantes. ut autem *Initium ab ineo*: ita *Sorbitium à ſorbeo* formatum. Cæcil. in Hymnide: - *ſine ſuam ſenectutem ducat utiq; ad ſenium ſorbitio.* Vide Feſt. in *Senium.*

OSTREATUM] verberibus duratum velut oſtreorum teſtæ. *L. D.* At Is. Pontanus interpretatur, puncturis aſperum, & ut in Capt. loquitur, *ſcrupoſum,* h. e. σηραγγώδεις, rimoſum & cavernoſum, quomodo oſtrearum teſtæ.

AMABO] *Eugraphius* vetus Comment. ad illud Ter. Eun. act. 5: 1. *Vide amabo,* notat: *Amabo* dixit: quod ſemper inter Poëtas nullâ ſignificatione eſt.

MEN' PROHIB.] Sent. eſt: Vtrum eſt æquius me prohibere, ne tuus te herus verberet; an potiùs, ne ſit adverſus me mendax? *L.*

AD. VERUM ET.] Acidal. diſtinguit, *Verum. etiam t.* Adſentientis particula paſſim eſt, *Verum.* Donatus ad Ter. Eun. act. 2: 3. *Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem? CH. Verum. paras*: notat, *Inceptivam* ibi eſſe particulam, non *Relativam.* at, Melius dicerent, inquit Acidal. *Affirmativam* eſſe.

HUIC] Agoraſtocli.

RESPEXIT] ita MSS. Cam. & vett. C. omnes. Sed Lipſius Antiq. l. 2: 19. emendat: *reſpice. AD. Reſpexi: AG. idem p.* ut luſerit amator in *Reſpiciendi* verbo: quod interdum, opem ferre, ſignificat: ex quo Romanis *Fortuna Reſpiciens.* V. N. Capt. act. 4: 2. Rud. act. 5: 2. *Dii me hominesq; reſpiciunt: benè ego hinc prædatus ibo.* Quæ tamen, inquit Gruterus, emendari non erat neceſſe. nam ſibi reſpondere potuit adoleſcens ex eventu.

ACTUS PRIMI SCENA III.

AGORASTOCLES *adoleſcens.*
MILPHIO *ſervus.*

QUID nunc mihi es auctor, Milphio? MIL. ut me verberes,
Atque auctionem facias. nam impuniſſimè
Tibi quidem hercle vendere haſce ædis licet.
AG. Quid jam? MI. majorem partem in ore habitas meo.
AG. Superſede iſtis verbis. MI. quid nunc vis tibi?
AG. Trecentos Philippos Collybiſco villico

Dedi dudum, priusquam me evocasti foras.
Nunc obsecro te, Milphio, hanc per dexteram,
Perq; hanc sororem lævam, perq; oculos tuos,
Perq; meos amores, perq; Adelphasium meam,
Perq; tuam libertatem. MI. hem nunc nihil obsecras.
AG. Mi Milphidisce, mea commoditas, mea salus,
Fac quod facturum te esse promisisti mihi,
Ut ego hunc lenonem perdam. MI perfacile id quidem est.
Adduce testis tecum, ego intus interim
Jam & ornamentis meis & sycophantiis
Tuum exornabo villicum: propera atque abi.
AG. Fugio. MI. meum est istuc magis officium, quàm tuum.
AG. Egóne? egóne si istuc lepidè effexis? MI. i modò.
AG. Ut non ego te hodie. MI. abi modò. AG. emittam manu?
MI. I modò. AG. non hercle meream. ab. MI. vah abi modò.
AG. Quantum Acherunte'st mortuorum. MI. etiámne abis?
AG. Neque quantum aquæ est in mari. MIL. abiturúsne es?
AG. Neq; nubes omnes quantum. MI. pergin pergere?
AG. Neq; stellæ in cælo. MI. pergin aures tundere?
AG. Neq; hoc, neq; illuc, enimverò seriò,
Neque hercle verò. quid opus est verbis? quippini
Quod uno verbo dicere hîc quidvis licet,
Neque hercle verò seriò. scin quomodo?
Ita me dii amabunt. vin bonâ dicam fide?
Quod hîc inter nos liceat. ita me Juppiter.
Scin quam? vide tu. Credin, quod ego fabuler?
MI. Si nequeo facere ut abeas, egomet abiero.
Nam ISTI QUIDEM HERCLE *orationi Oedipo*
Opus conjectore est, qui sphyngi interpres fuit.
AG. Illic hinc iratus abiit. nunc mihi cautio est,
Ne meâmet culpâ meo amori ojexim moram.
Ibo atque arcessam testis, quando amor jubet
Meo me obedientem esse servo liberum.

VERSUS hujus Sc. ut & sequentis sunt jamb. Senar. *Cam.*

ME VERBERES] quod soles, cùm tibi quid minùs ex animi sententiâ procedit. *L.* AUCTION.] V. N. Epid. 2: 2.

MAIOREM PARTEM IN ORE HABITAS MEO] Hâc lectione, *inquit Lipsius Antiq. Lect.* 2: 17. nihil certius unquam cortina Phœbi protulit. Cum enim Servus frequenter ab immodesto illo amatore vapulans per indignationem dixisset, vende tandem has ædes tuas: demiratus, insolentiam dictionis; Quî tandem ædes? inquit adolescens. Nam, respondet Servus, ego tibi pro ædibus sum, in cujus ore pugni tui magnam partem sic versantur, ut habitare in eo videaris. Notum autem est, *Habitandi* verbum ita transferri, ut quibus in rebus quis frequens & multus est, *in iis habitare* dicatur. Nec me fugit, Solem illum Galliæ Turnebum legere, *majorem partem minore habitas meâ*: sed (quod manes ejus me condonent) tàm illepidâ & tàm

tàm diversâ à Plauti mente sententiâ, ut credam id Turnebum ipsum *dicis caußâ* potiùs, quàm quia reverà ita sentiret, scripsisse. Muretus lib. 11: 19. Licet tibi has ædes impunè vendere, ut quibus jam opus non sit: ita enim sæpe mihi contundis os pugnis & calcibus, ut non in ædib. sed in ore meo habitare videaris. Probatq; etiam *Gruterus*, & ejusdem figuræ addit illud apud Suidam: μὴ τὸν ἐμὸν οἴκει νῦν. ἔχεις γὰρ οἰκίαν, &c. pag. Latinâ 612. lin. 24. V. & N. Mil. act. 2: 3. *Acidalius* hæc, non quidem per indignationem, (quod Lips. vult) sed per ludum & jocum dici ait: & per *ædes* intelligi non Milph. sed potiùs ipsam adolescentis domum &c. hoc simplicissimo sensu: Licere amatori jam ædes ipsius vendere; quoniam in ore suo verberabilissimo majorem temporis partem habitet, &c.

SORODEM L.] Lepida figura. Omnia enim paria vocabant *Fratres* aut *sorores*. Videatur Festus in *Fratrare*, item *Sororiare*. Artemidorus Oneirocrit. lib. 1. cap. 26. 28. 42. & 43. Martialis lib. 14. epigr. 148. *lodices sorores*. Autor Moreti: *Interdum fessæ succedit læva sorori, Alternatq; vices*. Solinus cap. 28. *exsurgit montibus septem, qui à similitudine Fratres appellati*. Tertullian. lib. advers. Gentes, c. 12. *Quoniam autem* &c. Lactantius l. 5. c. 16. initio statim. Nescio unde hæc habeam. Gruterum sapiunt.

NIHIL OBS.] quia servus sum, non liber: *L.* Immò, inquit Acid. *Nihil*, hîc frustrà, est. q. d. quia liber nunquam sum futurus &c.

TESTES] qui testificentur aurum & servum esse tuum. *L.*

EGONE &c.] Notandum Poëtæ artificium, qui orationem personis affingit, affectibus animorum congruentem. *L.*

NON HERCLE M.] Hoc voluit dicere Ag. Non hercle velim pro mercede mortuos omnes consequi, neq; aquam &c. ut non te mittam manû, si istud promissum tuum effeceris. *L.*

PERGIN' PERGERE] V. N. Ps. act. 5: 1.

OEDIPO CONI.] Ter. Andr. *Davus sum, non Oedipus*. V. N. Ps. 1: 1. *Vrinator Delius*. Martial. lib. 10. epig. 21. *Non lectore tuis opus est, sed Apolline libris*. Ita Antiphanes apud Athen. ταυτὶ δ' ὅτ' ἐστιν, οὐδ' ἂν ἀπόλλων μάθοι. *Nec Apollo, quid sibi hæc velint, intelligit*.

NE ME AMET] V. C. *Ne meà ipse culp.* Hinc Meurs. *Ne meápse culp.*

OBIEXIM] objecerim, obiiciam. *L.*

ACTUS II.

LYCUS *leno*, ANTHÆMONIDES *miles*.

Di illum infelicent omnes, qui post hunc diem
Leno ullam Veneri unquam immolarit hostiam:
Quive ullum turis granum sacrificaverit.
Nam ego hodie infelix dis meis iratissimis,
Sex agnos immolavi, nec potui tamen
Propitiam Venerem facere uti esset mihi.
Quoniam litare nequeo, abii illinc illico
Iratus, vetui exta prosicarier:
Neque ea aspicere volui, quoniam illa non bona
Aruspex dixit, deum esse indignam credidi.
Eo pacto avaræ Veneri pulcrè adii manum.
Quando id quod sat erat, satis habere noluit,
Ego pausam feci, sic ago, sic me decet.
Ego faxo posthac di deæq; cæteri

Conten-

Contentiores mage erunt, atque avidi minùs,
Cùm scibunt, Veneri ut adierit leno manum.
Condignè aruspex, non homo triboli,
Omnibus in extis ajebat portendi mihi
Malum damnumque, & deos esse iratos mihi.
Quid ei divini aut humani æquum est credere?
Mina mihi argenti dono postillà data est.
Sed quæso ubinam illic restitit miles modò
Qui hanc mihi donavit? quem ego vocavi ad prandium.
Sed eccum incedit. AN. ita ut occepi dicere,
Lenulle, de illâc pugnâ pentethronicâ,
Quâ sexaginta millia hominum uno die
Volaticorum manibus occidi meis.
LY. Ehem volaticorum hominum! AN. ita dico quidem.
LY. An obsecro usquam sunt homines volatici?
AN. Fuere. verùm ego interfeci. LY. quomodo
Potuisti? AN. dicam. Viscum legioni dedi,
Fundasq́; : eo prosternebant folia farferi.
LY. Cui rei? AN. ne ad fundas viscus adhæresceret.
LY. Perge, optimè hercle perjuras. quid postea?
AN. In fundas infundebam grandiculos globos,
Eo illos volantis jussi funditarier.
Quid multa verba? quenquem visco offenderant,
Tam crebri ad terram decidebant quàm pira.
Ut quisque ceciderat, eum necabant illico
Per cerebrum pinnâ suâ sibi, quasi turturem.
LY. Si hercle istuc unquam factum est, tum me Juppiter
Factat, ut semper sacruficem, nec unquam litem. (credier.
AN. An mihi hæc non credis? LY. credo, ut mihi est æquum
AN. Age eamus intrò, dum exta referuntur: volo
Narrare tibi etiam unam pugnam. LY. non moror.
AN. Ausculta. LY. non hercle. AN. immò jam elidam caput,
Nisi auscultas, aut is hinc in malam crucem.
LY. Malam crucem ibo potius. AN. certúmne est tibi?
LY. Certum. AN. tum tu igitur die bono Aphrodisiis
Addice tuam mihi meretricem minusculam.
Ita res divina mihi fuerit. res serias
Omnis extollo ex hoc die in aliam diem.
Profectò festos habeam decretum est mihi.
Nunc hinc eamus intrò. LY. sequere hàc me. AN. sequor.
In hunc diem jam tuus sum mercenarius.

SEX AGNOS] Basil. edit. *Sexagenos immolavi.* Valdè suspicor excidisse priscam vocem, scribendumq;, *sex agonas imm.* Nam veteribus *Agones* victimæ & *Agoniæ* hostiæ appellabantur. Isid. in Glossis: *Agones, victimæ: Agonia hostia.* Vide Fest. & magnum ejus interpretem *Jos. Scaligerum.* Sed casci illi cum à Græcis accepissent (nam prima lingua Latina Græca fuit) hanc vocem, latius ejus notionem extenderunt, quàm ipsi Græci, qui tantum ea ita vocabant, quæ pro mortuis sacrificarentur. Suidas: ἐπὶ τοῖς νεκροῖς τὰ ἔντομα ἔθυον τῶν τετραπόδων ὡς ἄγονα, τὰ δὲ ἔνορχα, τοῖς θεοῖς. In Sacris Literis quoque LXX. Interpretes verterunt ἀγόνους χοὺς, quæ mortuis libarentur: *Meursius.* Etjam Ald. Cod. ut & Colon. signatè *sexagenos* legunt.

LITARE] καλλιερεῖν: sacrificando à diis, quod volo, impetrare: vel, ut ait Macrob. l. 3. c. 5. *facto sacrificio numen placare.* Turnebus item l. 18. c. 20. docuit, veteres eo verbo usos, cum grata acceptaq; diis sacra fuisse intelligerent. Neq; enim omnes litant, qui sacrificant.

PROSICARIER] Exta cocta solebant prosecare: unde & *prosecta* dicebantur: ac partem adolebant, partem consecrabant, sacerdotibusq; dabant: partem sibi apponebant. Sic lustralibus extis vescuntur apud Virgilium 8. Æn. Suet. in Augusto, cap. 1. *semicruda exta rapta foco prosecuit.* Ovid. 6. Fast. *Inde ubi libavit, prosecta sub æthera ponit,* &c. Turn. l. 15: 7. Nonius: *Prosecta exta, quæ aris dantur ex fibris pecudum dissecta.* Festus: *Proficium, quod prosectum porricitur.* Vide Scalig. item B. Brisson. Form. & J. Grut. libr. *Opinionum.* Facetè autem dicuntur: quasi probè sese ultus sit Leno; quòd, cùm non litasset, exta deo non reddiderit.

INDIGNAM CRED.] *Is. Pontanus* Analect. l. 3. c. 15. restituendum censet; *Deam esse indignatam credidi.* vel: *indigetem cr.* quasi nullius rei indigentem: quomodo Lucr. de hâc ipsâ: *Ipsa suis pollens opibus, nil indiga nostri* &c. vel etiam, *deam esse indigenam credidi*: ut innuatur prisci ævi continentia & sanctitas: ex illo Juvenal. *Quondam hoc indigenæ vivebant more* &c vide ibi Pontan.

ADII MANUM] Muretus Var. Lect. lib. 19. c. 19. Erasmi, inquit, & Lambini correctiones & interpretationes ineptæ sunt atq; insulsæ. atq; ideò quærendum aliquid melius. Ac mihi quidem ita videtur; *Adire manum alicui,* dici cum, qui quod illi, tanquam in manum traditurus ostentet: cumq; ille manum ad id capiendum porrexerit, suam ipse manum retrò trahat, eumq; inanem atq; hiantem destituat. Nunc videamus, ecquid illa interpretatio in omnes Plauti locos conveniat. In Aulul. (act. 2. 8.) hoc dicit Euclio: Veneram in macellum, & multa licitatus eram: ita ut piscatores & lanii lucri se aliquid ex me corrasuros esse sperarent. At ego nihil emi: & sic eis adii manum. In Casinâ (act. 5. sc. 2.) ita insultat & villico & seni Cleostrata: Quid nunc? an non lepidè ludibrio habiti estis, idq; merito vestro, cum inhiaretis Casinam, eamq; jam à vobis teneri putaretis? ubi etiam præstabat tacere Lambinum, quàm ita aliena dicere. In Pœnulo autem Leno: Venus inquit, ut avara est, plures assiduè à me hostias exspectabat: ideoq; litare me nolebat. at ego ne prosecari quidem exta volui: eamq; hiantem reliqui: & sic ei adii manum. In Persâ (act. 5: 2.) itidem Leno: Quomodo, cum ex illo assimulato Persâ magnum lucrum sperarem, tu dolis tuis me in magnum infortunium conjecisti: Hæc, nisi fallor, multò accommodatiora sunt ad Plauti locos, quàm quæ illi commenti sunt.

PAUSAM FECI] V. N. Persâ act. 5: 2.

CONTENTIORES MAGIS] i. magis contenti. Vide N. Menæch. Prologo.

CONDIGNE H.] haruspex Venere dignus. *L.*

LENULLE] Prisc. lib. 3. docet, duo diminutiva esse Lenonis *Lenunculum* & *Lenullum.* Turn. l. 15: 7.

PENTETHRON.] vox fictitia: quales solet tribuere Plautus vanis istis & gloriosis &c. *L.* At H. Steph. *Pelethronicâ* legit: à Pelethroniis Lapithis. Videatur Turneb. lib. 21. c. 9. ad illud Virgil. 3. G. *Frena Pelethronii* &c. Heraldus l. *Pterornithicâ*: propter ea, quæ sequuntur, *Hominum volaticorum* &c.

EO] nempè in fundas. *D.*

PROSTERNEBAM] Turneb. l. *præsternebam,* i. antesternebam, substernebam atque inspergebam. lib. 15: 7.

FARFERI] Ita *Lips.* è Vaticanis. Pertinuit ad hunc locum adnotatio Festi: *Farferum,*

vir

virgulti genus. Malè vulgò, *farsenum*, vel, *farsenum*. Vide Turn. l. 15: 7. ubi os verberat Servio, ob hunc locum: atq; *farferum*, herbam esse *nymphee* non dissimilem populi folio, sed ampliore; quæ *ferranum* etiam & *farfugium* vocetur: & in membranis etiam legi, *farferi*. Apulejus: *Folia sunt farferi & nugæ meræ*. quod *Lipsius* Proverbii vicem usurpatum annotat, Epist. Q. l. 2: 22.

EO] sc. visco: *D*. Meursius notat in v. codd. esse: *eos prosternebam ut folia farferi*. idq; ut plenius, ita & melius censet.

PERIVRAS] Notat Acid. *Perjurare*, pro mentiri simpliciter. ut infrà, act. 5: 4. *AG. de pignus, ni nunc perjures* &c. Mil. act. 4: 2. *Hem ecastor hom. perjurum!* Merc. act. 3: 1. Vt autem perjurium pro simplici mendacio: sic infrà act. 5: 2. *incestus* pro stupro.

IN FVNDAS] Legendum cum MSS. utroq;: *in fundas visu* (f. *visci*) *indebant grandiculos globos*. mox etiam fide eorundem librorum legendum, *accidebant*, & *acciderat*, vice *decidebant* & *ceciderat*: confirmantq; iidem illud *necabam*, quod veniebat in mentem Turnebo & Dousæ. *Hæc Gruterus*.

FVNDITARIER] i. fundis peti. inde etiam illud act. 1: 2. *tantula tanta verba funditat*. Turn. l. 15: 7.

QVEMQVEM] i. quemcunq; hominem istorum volaticorum globis visco illitis contigerant legionarii funditores mei &c. *D*.

EVM NECABANT] *Turn*. & *Douza* leg. *necabam*. Se enim, non alios, homunciones illos Icarios interfecisse dicit nugivendus strategus iste viscarius. (Leimbstengler.)

ILLICO] in loco, evestigio. *D*.

PINNA SVA] *Auferendi casu*, non *Recto*, sumendum: & *suâ*, monosyllabum in morem pronunciandum: neq; officit numerorum rationi hic Casus; quod vult Lambinus: cujus sententia ipsis volaticis illis nugis hominum multò etiam nugacior, ac volatica magis videri potest: *D*.

ÆQVVM CR.] i. Non credo. nam Lenonibus credi non oportebat, utpotè perjuris & impiis: *L*. Vide N. Aul. act. 2: 4.

EXTA REF.] V. N. Amph. 3: 3. Stich. 2: 1.

BONO DIE] Briss. lib. 1. Formul. ut *BONA VERBA*; ita & *BONVM DIEM* dicebant veteres. ADDICE] vende, & trade venditam. *Addicere* hîc est venditoris: interdum est Prætoris. *L*.

EXTOLLO] Nonius: *Extollere*, differre. Cæcilius - *hodie extollat nuptias*. L.

PROFECTO] Muretus l. 10. c. 19. Legendum, *pro festo*. nam *Habere dies festos, pro festo*, ita dictum est, ut *somnia pro somniis* habenda. ut, apud hunc ipsum, *pro sano*: ut apud Juris auctores, *Pro herede: pro domino: pro possessore*: ut apud Apul. *neq; pro amico, neq; pro Philosopho facturum*. Et cum ait, se res omnes serias extollere in alium diem, respexit ad illud vetus dictum, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. *Gruterus*, Reprehendo, *inquit*, Muretum, qui vocem *profectò* extrusit. nam vim ejus satis exponit Cicero pro P. Quintio: *Si debuisset, Sexte, petisses statim: si non statim, paullò quidem post: si non paullò, at, aliquantò: sex quidem illis mensibus profectò; anno vertente, sine controversiâ*. Non abit Gellius l. 9: 11. *Ea res prorsus admiranda, sic profectò est in libris Annalibus memorata*. Sed & Glossarium: *Profectò*, δηλονότι, δηλαδὴ, *haud dubiè, videlicet, omninò*. Sic Curc. 3: 1. & 4: 2. usurpatur. *Douza* emendat, *profectò festum hunc habeam*, &c. atq; eò, inquit, audacius, quòd Substantivus, *diem*, præcesserit.

ACTUS TERTII SCENA I.

AGORASTOCLES *adolescens*.
ADVOCATI.

ITA *me dî ament*, TARDO AMICO *nihil est quicquam iniquius*,
Præsertim homini AMANTI, QUI QUICQUID AGIT, *properat omnia*.

Sicut ego hos duco advocatos homines ſpiſſigradiſſimos,
Tardiores quàm corbitæ ſunt in tranquillo mari.
Atque equidem hercle deditâ operâ amicos fugitavi ſenes.
Scibam ætate tardiores. metuo meo amori moram.
Necquicquam hos procos mihi elegi loripedis, tardiſſimos.
Qui ſi ituri eſtis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem.
Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum?
Nam iſte quidem gradus ſecretu'ſt cribro pollinario,
Niſi cum pedicis condidiciſtis ſic hoc graſſari gradu.
AD. Heus tu, quanquam nos videmur tibi plebei & pauperes,
Si nec rectè dicis nobis, dives de ſummo loco,
Divitem audacter ſolemus mactare infortunio.
Nec tibi nos obnoxii ſumus iſtuc quid tu ames aut oderis:
Cùm argentum pro capite dedimus, noſtrum dedimus, non tuum.
Liberos nos eſſe oportet, nos te nihili pendimus.
Ne tuo nos amori ſervos tuos eſſe addictos cenſeas.
„ *Liberos homines per urbem modico magis par eſt gradu*
„ *Ire: ſervile eſſe duco feſtinantem currere.*
Præſertim in re populi placidâ atque interfectis hoſtibus.
Non decet tumultuari. ſed ſi properabas magis,
Pridie nos te advocatos huc duxiſſe oportuit.
Ne tu opinère, haud quiſquam hodie noſtrûm curret per vias.
Neque nos populus pro cerritis inſectabit lapidibus.
AG. At ſi ad prandium me in ædem vos dixiſſem ducere,
Vinceretis cervum curſu, vel grallatorem gradu.
Nunc vos quia mihi advocatos dixi, & teſtis ducere,
Podagroſi eſtis, ac viciſtis cocleam tarditudine.
AD. An verò non juſta cauſſa eſt, quò curratur celeriter,
Ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque affatim?
Quod invitus tu nunquam reddas domino de quo ederis.
Sed tamen quomodocunque, quanquam ſumus pauperculi,
Eſt domi, quod edimus, ne nos tam contemptim conteras.
Quicquid eſt pauxillulum illuc noſtrum, illud omne intus eſt:
Neque nos quenquam flagitamus, neque nos quiſquam flagitat.
Tuâ cauſſâ nemo noſtrûm eſt ſuos rupturus ramices.
AG. Nimis iracundi eſtis, equidem hæc vobis dixi per jocum.
AD. Per jocum item dictum habeto, quæ nos tibi reſpondimus.
AG. Obſecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date:
Attrepidate ſaltem, nam vos approperare haud poſtulo.
AD. Si quid tu placidè otioſéque agere vis, operam damus:

Si pro-

Si properas, cursores meliu' st te advocatos ducere.
AG. Scitis, rem narravi vobis, quod vestrâ operâ mihi opus siet,
De lenone hoc, qui me amantem ludificatur tam diu,
Ei paratæ ut sint insidiæ, de auro & de servo meo.
AD. Omnia istæc scimus jam nos, si hi spectatores sciant,
Horum hîc nunc caussa hæc agitur spectatorum Fabula,
Hosce satius est docere, ut quando agas, quid agant sciant.
Nos tu ne curassis. scimus rem omnem: quippe omnes simul
Didicimus tecum unà, ut respondere possimus tibi.
AG. Ita profectò est: sed agite igitur, ut sciam vos scire rem
Expeditè, & mihi quæ dudum vobis dixi, dicite.
AD. Itáne tentas an sciamus? non meminisse nos ratus,
Quomodo treecentos Philippeos Collybisco villico
Dederis, quod deferret huc ad lenonem inimicum tuum,
Isq; se ut assimularet peregrinum esse aliunde ex alio oppido.
Ubi is tetulerit, tu eò quæsitum servum adventes tuum,
Cum pecuniâ. AG. meministis memoriter, servastis me.
AD. Ille negabit, Milphionem quæri censebit tuum,
Id duplicabit omne furtum. leno addicetur tibi.
Ad eam rem nos esse testis vis tibi. AG. tenetis rem.
AD. Vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitulis primoribus.
AG. Hoc citò & cursim est agendum. propera jam quantũ potest.
AD. Bene vale igitur: te advocatos melius celeris ducere:
Tardi sumus nos. AG. optimè itis, pessumè hercle dicitis.
Quinetiam deciderint vobis femina in talos velim.
AD. At edepol nos tibi in lumbos linguam, atque oculos in solũ.
AG. Eia haud vostrum est iracundos esse, quod dixi joco.
AD. NEC TUUM QUIDEM EST amicis per jocum injustè loqui.
AG. Mittite istæc, quid velim, vos scitis. AD. callemus probè,
Lenonem perjurum ut perdas, id studes. AG. tenetis rem.
Ecce opportunè egrediuntur Milphio unà & villicus.
Basilicè exornatus incedit & fabrè ad fallaciam.

HUIUS Sc. versûs sunt tetrametri, catalect. troch. itemq; mox sequentis Scenæ. *Cam.*
SPISSIGRADISS.] Nonius: *Spissum, nonnunquam significat tardum.* Cæcil. *Nihil ego Sp i credo: omnes res spissas facit.* L.

CORBITÆ] naves onerariæ, tardæ, & grandes. sic dictæ, quòd earum mâlus præferebat corbem in summo fastigio: ut etiamnum usus obtinuit: *Had. Iunius.* V.N. Cas. 4:1.

METUO] MSS. Cam. *metui.* ita & Acid. è vett. edit.

PROCOS] i. Proceres, [illegible]: *Scal.* ad Festum. Servius Tullius (inquit Turnebus) in descriptione Classium, quam fecit, perquam antiquè *procos*, vocavit *patricios* vel *proceres.* atq; id verbum Censores in Tabb. retinebant. Sed hîc irrisionem subesse puto: quod senes sint, nec eâ ætate, quâ procos quis suis filiabus deligere debeat: lib. 8. 3. & l. 15: 7. At verò *Muretus*, Contra, *inquit*, sentio: & *procorum* nomine intelligo adolescentes eâ ætate, ut de uxore ducendâ cogitare possint. Adolescens enim, qui properaret, senes sibi advocare

vocare noluerat: adolescentes sumserat: sed id sibi nihil profuisse dicit: cùm præ mollitiâ & delitiis, (ob id enim eos *procos* vocat) nihilo celeriùs incederent, quàm senes. Idq; ipse ita perspicuè dicere videtur: ut mirer, non dico Turnebum, hominem perspicacissimum, sed quenquam omninò fuisse, qui aliter accipere potuerit. Versus hi sunt: *Atq; equidem h. deditâ operâ amicos fugitavi senes*: *Scil.* &c. Var. Lect. lib. 17. c. 18.

QVI SI ITVRI] MSS. Cam. *Quin si ituri.* quomodo dudum antè eos visos conjecerat *Gruterus*. Sic Cas. *Quin agitis hodie: quin datis, si quid datis.* Simile Clitellariâ amissâ: *Quin u, si itura es. N. nimium is vegrandi gradu.* ita enim corrig. *Gruterus*.

CRIBRO POLL.] ita Cato c. 18. *Eò calcem cribro succretam indito altè digitos duo.* Interpretum sententias, *inquit Douza*, intricatas non refellam, meam opinionem proponere contentus: Aio igitur, *cribrum pollinarium* hoc loco, non quidem setaceum aut excussorium illud è lino, seu pertusâ adeò membranâ instrumentum (quod *Incerniculum* à Lucil. & Plinio vocatur) quo hodieq; à furfurum recrementis pollen discerni ac separari consuevit; Verùm hercule farinam ipsam à furfuribus expurgatam, quam *Florem* vulgò, hoc est, Pollinem perhibemus, disertè significare. ut *Cribrum*, non id quod cribrat, sive excutit pollinem; sed verò ipsum pollinem potiùs, qui ex cribro farinario cribratur seu excernitur, interpretemur. Notum autem, quàm lentæ inter depsendum ac subigendum materiæ res sit farina, macerata præsertim, humigataq; atq; in fermento jacens maximè. Porrò quemadmodum *Cribrum* pro polline cribrato; sic *Molam* itidem haud pro *moletrinâ* (perinde ut nos hodie) sed pro *farre molito ac tosto* eosdem veteres illos dictare solitos quis nescit? Hæc Douza. *Scalig.* in Ætnâ; *fluctus succernens*, est spissè crispatus fluctus. Metaphora à cribro. Plautus: *Pol. q. h. gradus succretus* &c.

CVM PED. SIC HOC GRASS.] Hoc perspicuè verum, *inquit Lipsius*. Est autem *Grassari*, ὀξυποδεῖν, ἐπιχειρίδιον. *Grassa*, βάδισμα, βῆμα. *Grassator*, λωποδύτης: *Scalig.*

SERVILE ESSE] Illud *festinantem* suadet amplectamur, quod habet secundus MS. Cam. *Servuli esse.* Grut. Severi dictum est, apud Lamprid. *Cursorem nunquam nisi servum, dicens: ingenuum currere, nisi in sacro certamine, non debere.*

TVMVLTVARI] Propriè dixit; *Tumultuari*, quod nos Ein Lerma machen. *Tumultus* enim, quasi *tumor multus*; ut diximus Amph. Arg. Et attende Poëtæ Comicum artificium, quàm dissimulanter & quasi aliud agens Romanorum res gestas victoriasq; de Pœnis victis quæsitas hîc attigerit. *E Douzæ Cent.*

CERRITVS] V. N. Men. 5: 4. & Amph. 2: 2.

ÆDEM] Quæ Isid. lib. 15: 3. de originatione *ædis* dicit, nugas censet Acidal. & *Ædem* hîc accipit sacram, ex antiquorum ritu: qui sacrificantes, ad templa amicos vocare solebant convivatum. Exemplum est initio Rud. Et aliàs in templis convivia agitabantur: ut cum *Cæna popularis* celebraretur. de quâ Trin. - *quid tu, si in ædem ad Cænam veneris*, &c.

GRALLATOREM] Glossarium: *Grallatores*, παικνὰ φοροῦντες: immò *Grallatores* παικνὰ φορῶν, explicat: quod de *ægipanibus* in Festo dicitur: quem vide, & *Scal.* ad illũ, item ad Varronem. κόντωτες vocabantur à Græcis. Stelzentretter. *Grallator*, à gradu magno dictus. V. N. Amph. 4: 3. Turn. l. 3: 11. & l. 15: 7. In aliquot, inquit, membranis reperi *clavatorem*. Sunt autem *Clavatores*, qui clavâ utuntur, ut qui κορυνήτης est vocatus: sed & *Calones* militum ligneas clavas ferentes, quod genus hominum & laboriosum & velox est, cursorumq; interdum officio fungitur. Is, obsecro vos, sensusné idoneus est, qui explodatur, an potiùs qui hilariter excipiatur? cum lepore Comico nihil indignum præ se ferat. *Hæc ille.* In MSS. Cam. est, *glabatorem* & *clabatorem*. Porrò, *Gradus militares*, in Proverb. abierunt, pro grandibus, celeribus. V. N. Pseud. act. 4: 4.

INVITVS] non quòd reddere nolis, sed quia non possis, quantum cupias: *L.*

DE QVO ED.] Acid. l. *de quojus* scil. cibo. Geminum illi, *De alicujus vesteri cænare.*

EDIMVS] *Edim*, pro, *edam*: Nonius.

QVICQVID EST P.] Quicquid nobis est, id omne domi est: nec aliunde petimus: *ita Lamb.* sed non id satis. Etiam suum id esse totum, quod habeant, quantillum habeant, affirmant. Interpunges: *Quicq. est p. illuc, nostrum il.* Acid.

FLAGITAMVS] mendicorum ritu. neq; nos ullus creditor acerbius flagitat. *Ex L.*

RAMICES] V. N. Merc. 1: 2. OP. CELOCEM] Allusio ad *Celocem* & *Corbitam*: quarum hæc tarda, illa celeris est. V. N. Mil. 4: 1.

ATTREPIDATE] Senum est *attrepidare* ac senili gradu approperare: *L.* De voce *Trepidare*, item *Properare*, multa habet Palm. in Spicil. ubi *Trepidare* inter cætera significare, ait, *festinare, & satisagere, ac multo cum metu circumagi*. Virg. *Ne trepidate meas, Teucri, defendere naves*. Sallustius: *Trepidare ad arcem opidi*. Livius: *Moxq; dum in sua quisq; ministeria discursu trepidat ad prima signa*. Sic vetusta & venusta sunt, *Trepidare domum, Trepidare in naves, Trepidare negocia*. Sic Pl. Truc. *Dic me adesse, cui properet suavium* &c. V. N. Aul. act. 2: 3.

HOSCE SATIVS] MSS. ambo, *Hos te satius*: Benè. *Grut.*

QVID AGANT, SC.] sensus flagitat, *quid agas, sc.* Acid.

DIDICIMVS TECVM] Fabulam Poëta docet: discunt Actores, & discunt simul, dum actionem periclitantur. quò facetè hîc allusit Plautus. Vide *J. Gul.* & Not. Scenæ seq.

SIMVL VNA] Rectè hæc conjunxit. Illud *locum* demonstrat; hoc *congregationem*: C. Fronto.

MEM. MEMOR.] V. N. Asin. 3: 2.

ADDICETVR] à Prætore. *L.*

VIX Q. HERCLE] Jocus in voce, *Rem.* Ausonius: *Imperium, Litem, Venerem cur una notat Res?* *Alciatus.* Sic nostrum Ding. *B. VValtherus JC.* hunc versum aliter legit. V. N. suprà Prol. & Pseud. act. 4: 7.

PRIMOR.] Et in Bacch. & hic relinquo quærendum, sitné *primoribus* an *primioribus*. Hoc quidem loco numeris convenit *primioribus*: Hæc Camerarius. Cætera Colvius: Apul. lib. 10. *Saltare sublatis primoribus digitis perdocuit*. Id. *Primore digito*. Varro: *ut in littore cancri, digitis primoribus stare*. Et hæc adducta à nobis, non tàm genuinæ scripturæ ostendendæ, quàm notionis etiam veræ indicandæ. Nam sunt, qui per *Primorem digitum*, secundum à pollice, hoc est, *Indicem* intelligunt: cum de quolibet alio dictum etiam videri possit. id quod exempla illa convincunt. *Atq; hæc Colvius.*

Q. POTEST] i. quantum fieri potest: ὡς δυνατόν; *L.*

OPTIME ITIS] Contrà planè vult Plautus. itaq; traduco: *AG. pessimè itis, opt. b. ditis*. Q. d. Linguâ celeres, pedibus inertissimi estis. *Acid.*

FEMINA] *Douza F.* Si conjecturæ locus sit, scripserim; *flemina*. V. N. Epid. 5: 2. & Pseud. 4: 7. Ita conjecit etiam *Meursius*: qui præter illa, Tertullianum etiam & Isid. in Glossis testes laudat. Ac si optet Agorastocles, ut Advocati ita festinarent, ut tandem currendo fatigatis flemina in talos decidant.

ACTUS TERTII SCENA II.

MILPHIO *servus*, COLLYBISCVS *villicus*. AGORASTOCLES *adolescens*. ADVOCATI.

IAM tenes præcepta in corde. CO. pulcrè. MI. vide sis calleas.
CO. Quid opus est verbis? callum aprugnum callere æquè non sinam.
MI. Fac modò ut condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciam.
CO. Quin edepol condoctior sum, quàm Tragœdi aut Comici.
MI. Probus homo est. AG. adeam propius. assunt testes. MI. tot quidem
Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos.
Nam istorum nullus nefastu'st, comitiales sunt meri,

Ibi

Ibi habitant, ibi eos conspicias, quàm Prætorem sæpius.
Hodie juris doctiores non sunt, qui lites creant,
Quàm sunt hi: qui si nihil est litium, lites serunt.
AD. Di te perdant. MI. vos quidem hercle, commendo, qom, quiqui tamen,
Et bene & benignè facitis; qom hero amanti operam datis.
Sed isti jam sciunt, negotii quid sit? AG. omnem rem ordine.
MI. Tum vos animum advortite igitur, hunc vos lenonem Lycum
Novistis. AD. facilè. CO. at ego pol eum quâ sit facie nescio.
Eum volo mihi demonstretis hominem. AD. nos curabimus.
Satis præceptum. AG. hic trecentos nummos numeratos habet.
AD. Ergo nos inspicere oportet istuc aurum Agorastocles,
Ut sciamus quid dicamus mox pro testimonio.
AG. Agite, inspicite: aurum est. CO. profectò spectatores Comicum:
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbariâ boves.
Verùm ad hanc rem agundam Philippum est. AD. ita nos assimulabimus.
CO. Sed ita assimulatote, quasi ego sim peregrinus. AD. scilicet.
Et quidem quasi tu nobiscum adveniens hodie oraveris:
Liberum ut commonstraremus tibi locum & voluptarium,
Ubi ames, potes, pergræcère. MI. heu edepol mortales malos!
AG. Ego enim docui. MI. quis te porrò? CO. agite, intrò abite, Agorastocles,
Ne hic vos mecum conspicetur leno, neu fallacia
Præpedimentum obiiciatur. MI. hic homo sapienter sapit.
AG. Facite quod jubet. abeamus. sed vos, satis dictum'st? CO. abi.
AG. Abeo. quæso dii immortales. CO. quin abis. AG. abeo. MI. sapis.
CO. St! tace. AD. quid est? CO. fores hæ fecerunt magnam flagitium modò.
AD. Quid id est flagitii? CO. crepuerunt clarè. AD. di te perduint.
Ponè nos recede. CO. fiat. AD. nos priores ibimus.
CO. Faciunt, scurræ quod consuêrunt: ponè sese homines locant.
AD. Illic homo est qui egreditur leno. CO. bonus: nam similis malo est.
Jam nunc ego illi egredienti sanguinem exugam procul.

CAL-

CALLVM APR.] Jocatur in ambiguo verbi *Callere*. Sic in Persâ, 2: 5. *magis calleo, quam aprugnum callum callet*. V. N. Capt. 4: 3.

CONDOCTA] Turn. l. 15: 7. In utroq; , *inquit*, versu *condoctum* lego ; non, *conductum* ; & membranis adstipulantibus & favente sensu. *Condocti* autem *Comici* sunt, qui Fabulam, quam acturi sunt, unà fideliter addidicerũt, gestumq; agere sciunt. Oportet enim histriones peritos esse & Fabulam simul edidicisse, antequam in proscenium prodeant : quò, nisi fallor, respexit. itaque *Palmerius* ; Malè, inquit Camerarius noster, *conducta* & *conductior*. Quis enim *docta dicta* toties apud Plautum iterata ignorat ? & ea propria histrionum in scenâ. *Condocta* autem, hoc est, ad fallaciam accommoda &c. Geminus huic locus Persâ act. 4: 2. *SA. tragici atq; comici Nunquam æquè sunt meditati.*

QVAM TRAG. AVT COM.] Erasmus l. - *conductior sum, quàm in Tragœdiâ Comici*. ut est in vulgg. Cæterùm, ubi quis alienâ versatur arenâ, *Inducti* dicuntur *in Tragœdiâ Comici*. Vide plura in Adag.

PROB. H. EST] Acid. è vett. *es*.

NVLLVS NEFASTVS EST.] Varro lib. 5. L. L. *Dies Fasti, per quos Prætoribus omnia verba sine piaculo licet fari. Comitiales dicti, quòd tùm esset populus constitutus ad suffragium ferendum. Contrarii horum vocantur Dies Nefasti, per quos dies nefas fari Prætorem, Do, dico, addico*, &c. quod est, (ut *notat Turnebus*) Do actionem : Dico jus : Addico aliquid meâ sententiâ. his enim tribus jurisdictio continetur. Vide & Fest. & ibidem *Scalig*. Ovidius 1. Fast.

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur.
Fastus erit, per quem lege licebit agi, &c.

COMITIAL.] Turnebus, *Com. homines* sunt, qui religionem jusjurandi parùm colere noverant. *Fr. Polletus* Hist. F. R. c. 8. Plautus de redemptis pretio testibus : *Nam istorum* &c. Alluditur ad istam (de quâ dictum) dierum historiam. sed amphibologia est in dictione *Comitiales* : nam usurpatur pro *Forensibus*, & qui quotidie in foro sunt exponentes venalem operam & fidem. inde enim conducebantur. idem Trin. act. 3: 3. *Ego Sycophantam jam conduco de foro.* Et quasi adversarentur invicem, opposuit *Comitiales* Nefastis: tanquam *Comitiales* iidem essent cum *Fastis*. J. Ræeward. Conject. lib. 2. c. 20. Quem, *inquit*, Decemviri & JCti *intestabilem* vocant, is hoc loco *nefastus* dicitur. nam sensus est : His testibus non esse nefas testimonium perhibere : & sic nec improbos, nec intestabiles esse : quandoquidem in comitio sedulam quotidie perhibendis testimoniis dent operam.

DOCTIORES] Turn. lib. 15: 7. *Coctiores* legendum : & ridiculum dictu, *juris coctiorem*, pro, *jurisdoctiorem* dicere : quod urbanitate Comicâ conditum protulit, ambigui occasione usus. nam & jus culinarium coquitur ; & *coctus* ac *recoctus* dicitur, qui in aliquâ re tyro non est.

LITES SERVNT] Ego, *lites emunt*, in sua jura repono. nam quid controversius & litigiosius esse potest, quàm lites emere ? Turn. l. 15: 7.

DII TE PERD.] ita Palmer. *Dii te perdant. MI. vos q. hercle* ; *com.* &c. Jocus in distinctione est, ut post *hercle* interpungatur, aut certè in actione vox ibi suspendatur. Casinâ, act. 2: 4. *Qui illum dii deæq; omnes perdant. CH. te uxor ajebat tua Me voc.* Sistitur sermo in voculâ *te*. vel etiam, *te uxor ajebat tua*. scil. ut dii perderent. V. N. Amph. 2: 2. & Mil. 2: 3.

VOS Q. HERCLE CVM EO] Alii pro, *cum eo*, magnâ animi libidine scribunt, *commendo*: dum malunt sua somnia, quàm Poëtæ sensa proferre: cum inquit, Qualescunq; sitis, tamen benignè facitis: *Turn*. l. 15: 7. Lipsius Antiq. Lect. l. 2. c. 19. l. *cum eo. quiqui t.* Alterum illud *quom*, inculcatum perperam est ex versu sequenti. Cum Advocati Milphioni malè precarentur, *Dii te perdant* : ille paratus referundæ gratiæ, immò hercle, inquit, Di vos perdant, cum eo. Lenonem digito designabat. At *Grutero* nec Palm. nec Turnebi, nec Lipsii lectio placet : sed malit, *quomodocunq; qui tamen* &c. è vestig. MSS. Cam. *Acidalius* deniq; sententiam, Palmerii omnium veriss. censet. malit tamen ita disting. *Vos q. h. commendo. quiqui tamen Et benè & b.* ejecto illo *quom*, quod & versui sit nocuum. Commendâsse autem eos nunc videri vult istis, quibus erat insectatus : *Hodie juris d.* &c. Quæ satis acerba cum & illi asperiùs acciperent ; Ne verò irascimini, inquit ; nam in commendationem ac laudem vestri locutus hæc sum, non in culpam. at quicunque qualescunque estis, bene sanè facitis in eo, quòd hero meo sic operam datis.

AVRVM EST] *Pont.* distinguit : *inspicite. AD. aurum est.* Acidal. ita : *inspic. aurum. CO. est prof.*

COMICVM] *Comicum aurum*, Muretus ait, esse lupinos. Et ut in Comœdia pro aureis nummis annumerantur lupini, sic & pueros lupini grana pro nummis solitos esse habere, atq; numerare, & inter æs & lupinum parùm distinguere. atq; idem hodieq; in Italiâ lusitantes pueros ementiri & æmulari lupinis nummos. Refert *Turn.* l. 1: 15. & l. 19: 7. *Alc.* Parerg. l. 7: 3. Hi nummi, *inquit*, ex naporum, sive raparum rotulis confecti erant. Notat & *J. Gul.* ob duritiem potissimum, è lupillo nummos factos esse Comicos. Ideoq; & Plautus Stich. act. 5: 4. *lupilli comminutum crustulum* memorat. De quibus Hor. Epist. l. 1: 7. *Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis*, hoc est : Vir bonus & sapiens novit, quid intersit inter veros nummos, & nummos lupinarios, qui tantùm speciem istorum habent : ut doctiss. *Mur.* explicat.

IN BARBARIA] i. in Italiâ hoc auro, i. lupino macerato saginantur boves : *L.*

PHILIPP.] Sic habendum, ac si aurum sit Phil. & optimum. *L.*

NOBIS A. H. ORAV.] *Nobiscum orare*, pro, *nos orare*, archaismus est : *Turn.* l. 15: 7.

QVIS TE] sc. docuit : nimirum Ego. *L.*

FACITE Q.] Colon. & Florent. *AD. Facite q. jubet. AG. abeamus f.* Probat Acid.

CREPVER.] Alludit ad crepitum ventris, qui non sine flagitio in cœtu hominum editur : *L.* ita P. Vict. l. 11: 8. *Flagitium*, inquit, potiùs nomen est rei fœdæ atq; indignæ polito homine, quàm sceleris alicujus aut iniqui facti.

PONE SE H.] qui antecedunt, & alios sequi se jubent. *Scurræ*, hîc sunt homines urbani (quos *Assiduos cives* in Trin. vocat) Militari hominum generi opponi antiquitùs soliti : ut & inferiùs act. 5: 5. V. N. Epid. 1: 1.

ACTUS TERTII SCENA III.

LYCUS *leno.* ADVOATI. COLLYBISCUS *villicus.*

IAM istuc ego revortar, miles : convivas volo
Reperire nobis commodos qui unà sient,
Interibi attulerint exta, atq; eâdem mulieres
Jam ab re divinâ credo apparebunt domi.
Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquid nam afferunt?
Et ille chlamydatus quis nam est, qui sequitur procul?
AEtolus haud est. AD. te salutamus Lyce,
Quanquam hanc salutem ferimus inviti tibi.
Et quanquam bene volumus leviter lenonibus.
LY. Fortunati omnes sitis, quod certè scio
Nec fore, nec fortunam id situram fieri.
" *AD. ISTIC EST THESAURUS stultis in linguâ situs,*
" *Ut quæstui habeant, malè loqui melioribus.*
" *LY. VIAM QVI nescit, quà deveniat ad mare,*
" *Eum oportet amnem quærere comitem sibi :*
Ego malè loquendi vobis nescivi viam,
Nunc vos mihi amnes estis, vos certum est sequi.

Si bene-

Si benedicetis, vestrâ ripâ vos sequar.
Si maledicetis, vostro gradiar limite.
AD. MALO BENEFACERE, *tantundem est periculum,*
,, *Quantum bono malefacere. LY. qui verò? AD. scies.*
,, MALO SI QUID *benefacias, id beneficium interit.*
Bono si quid malefacias, ætatem expetit.
LY. Facetè dictum. sed quid istuc ad me attinet?
AD. Quia nos honoris tui caussâ huc ad te venimus.
Quanquam bene volumus leviter lenonibus.
LY. Si quid boni apportatis, habeo gratiam.
AD. Boni de nostro tibi nec ferimus, nec damus,
Neque pollicemur, neque adeò volumus datum.
LY. Credo hercle vobis, ita vestra est benignitas.
Sed quid nunc vultis? AD. hunc chlamydatum quem vides
Ei Mars iratus est. CO. capiti vestro istuc quidem.
AD. Hunc nunc Lyce ad te diripiendum adducimus.
CO. Cum prædâ hic hodie incedit venator domum.
Canes compellunt in plagas lepidè Lycum.
LY. Quis hic est? AD. nescimus nos istum quidem qui siet,
Nisi dudum à mani ut ad portum processimus,
Atque istunc è navi exeuntem onerariâ
Videmus, adiit ad nos extemplò exiens,
Salutat: respondemus. CO. mortales malos,
Ut ingrediuntur doctè in sycophantiam!
LY. Quid deinde? AD. sermonem nobiscum ibi copulat.
Ait se peregrinum esse hujus ignarum oppidi.
Locum sibi velle liberum præberier,
Ubi nequam faciat. nos hominem ad te adduximus.
Tu, si te dii amant, agere tuam rem occasio est.
LY. Itàne ille est cupiens? AD. aurum habet. LY. præda hæc mea est.
AD. Potare, amare volt. LY. locum lepidum dabo.
AD. At enim hic clam furtimq; esse vult, ne qui sciant,
Neve arbiter sit. nam hic latro in Spartâ fuit,
Ut quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum.
Inde huc aufugit, quoniam capitur oppidum.
CO. Nimis lepidè de latrone, de Spartâ optumè.
LY. Di deæq; vobis multa bona dent, cùm mihi
Et bene præcipitis, & bonam prædam datis.
AD. Immò ut ipse nobis dixit, quò accures magis,
Trecentos nummos Philippos portat præ sibi.

LY. Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.
AD. Quin hic quidem tuus est. LY. obsecro hercle hortamini,
Ut divortatur ad me in hospitium optumum.
AD. Neque nos hortari, neque dehortari decet
Hominem peregrinum: tuam rem tu ages, si sapis.
Nos tibi palumbem ad aream usque adduximus:
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.
LY. Jamne itis? CO. quid quod vobis mandavi, hospites?
AD. Cum illoc te melius tuam rem adulescens loqui,
Illic est ad istas res probus, quas quæritas.
CO. Videre equidem vos vellem, cum huic aurum darem.
AD. Illinc procul nos istuc inspectabimus.
CO. Bonam dedistis mihi operam. LY. it ad me lucrum.
CO. Illud quidem quorsum asinus cædit calcibus.
LY. Blandè hunc hominem compellabo. hospes hospitem
Salutat: salvum te advenire gaudeo.
CO. Multa tibi di dent bona, cum me salvum esse vis.
LY. Hospitium te ajunt quæritare. CO. quærito.
LY. Ita illi dixerunt, qui hinc à me abierunt modò,
Te quæritare à muscis. CO. minimè gentium.
LY. Quid ita? CO. quia à muscis si mihi hospitium quærerem,
Adveniens huc irem in carcerem rectà viâ.
Ego id quæro hospitium, ubi ego curer mollius
Quàm regi Antiocho oculi curari solent.
LY. Edepol næ tibi possum illum festivum dare,
Siquidem potes esse pati te in lepido loco,
In lecto lepidè strato, lepidam mulierem
Complexum contrectare te. CO. is leno viam.
LY. Ubi tu Leucadio, Lesbio, Thasio, Coo,
Vetustate vino edentulo ætatem irriges,
Ibi te replebo usque unguentûm echeumatis.
Quid multa verba? faciam, ubi tu laveris, ibi
Ut balneator faciat unguentariam.
Sed hæc latrocinantur quæ ego dixi omnia.
CO. Quid ita? LY. quia aurum poscunt præsentarium.
CO. Quin hercle accipere tu non mavis, quàm ego dare.
LY. Quin sequere intro. CO. duc ergo me intrò, addictum tenes.
AD. Quid si evocemus huc foras Agorastoclem,
Ut ipse testis sit sibi certissimus?
Heus tu qui furem captas, egredere ocyus,
Ut tute inspectes aurum lenoni dare.

VERSUS h. Sc. & 2. sequentium sunt senarii jamb. *Cam.*

COMMODOS] facetos, urbanos. Vide *L.* ad Hor. lib. 4. Od. 3.

ATTULERINT] fieri interea potuit, ut attulerint. *L.*

EADEM] sc. operâ. *L.* ÆTOLUS HAUD EST] *J. Grut.* è vestigiis MSS. Cam. l. *Ætoli cives te salutamus, Lyce.* Certè, *Ætolos*, legimus infrà act. 5: 2. Editt. vulg. leg. *protul Ætolicâ veste* !quod Meursius rectum censet. Et per *vestem Ætolicam* intelligit tunicam, cui Chlamys super inducta. Erant verò *Ætolicæ tunicæ* oblongæ. Strabo lib. XI.

ISTIC EST TH. &c.] Scita sententia est, in maledicos ac velut Scyllæos canes. Et D. Hieronymus doctè nuncupat *Plautinæ familiæ* aut *familiares*, eos qui de triviis producti, nunc hunc nunc illum impudentius proscindunt: cujusmodi sunt Interlocutores in Plauto se invicem procaciùs impetentes. Vide Cæl. Rhodig. Antiq. Lect. lib. 15. c. 25.

ÆTATEM EXPETIT] i. Diu durat. nam vir bonus injustè læsus non facilè placatur, quin sui doloris pœnas repetiverit: *L.*

BONI DE N.] subintellige *quicquam*. sed de alieno: *L.*

BENIG.] liberalitas. ἀφωνικῶς dictum. *L.*

EI MARS IRATUS EST] Friget hic Lamb. Aliud latet elegantius. Ad Lenonem Lycum quasi lupum adducitur diripiendus villicus, tanquam ovis. ideò dicitur ei Mars iratus esse: qui contrà propitius Lupo. Lupi enim in tutelâ Martis, cui & sacri. prædam igitur suo Lyco dat istum villicum Mars. Locus simillimus Trul. act. 3: 1. *Fuit edepol Mars meo periratus patri. Nam oves illius haud longè absunt a lupis.* Acidal.

CO. CAPITI V.] Mars vobis potiùs sit iratus. Sic sæpè & Græci & Latini. Lib. 8. Epist. Cic. *Subrostrani (quod illorum capiti sit) dissipârant, te periisse.* Virg. 8. Æn. - *Di capiti Ipsius generiq; reservent.* Aristoph. ἐς κεφαλὴν σοι. Turn. lib. 15: 7. & l. 11. c. 11. Et Colabisci omninò verba esse, docet *Acid.*

CUM PRÆDA] versum hunc & seq. Lambinus dici volebat ab Advocatis conversis ad populum. Contrà *Pistoris* & *Acidal.* Colabisco dant clariss. argumentis. venationem ex sententia sibi successuram ait, semet θηρευτικῶς venatorem faciens; Advocatos, canes *Gruterus* olim ita distinguebat: *adducimus cum prædâ. COL. hic hodie incedit venator domum. Canes* &c.

INCEDIT] Acid. *incedet.* Auguratur, se cum prædâ rediturum.

OPPIDI] Calydonis in Ætoliâ. *L.*

UBI NEQUAM FACIAT] *Pincianus* ad illa Senecæ Epist. 123. *una felicitas est bonæ vitæ; facere*, (ita enim è suis codd. legit, & è MSS. Pall. adstipulatur *Grut.*) *esse, bibere, frui patrimonio*; notat: *Facere*, accipit pro, Venereis uti. in quâ significatione apud Plautum invenitur. & vulgò usurpatur, &c.

TU, SI] *Tu*, quo referatur? Dicendum, Plautum expressisse sermonem negligenter loquentium: vel *Tu* separatim legendum, hoc modo: *Heu tu, si te d.* &c. V. N. infrà, 3: 5.

POTARE, AMARE VULT, NE QUI SCIANT, NEU.] ita Mur. Var. Lect. lib. 17: 18. è v. cod. hæc restituit. Atque idem planè in meis etiam Editt. est, adeoque in MSS. Camer. nisi quod omnes (etiam Edd.) *clam furtim*, legant; non *clam furtimq;*: & alterum MS. τὸ *clam* non habeat, ut notet *Grut.* & Pistori probat.

H. LATRO IN SPARTA] Nihil hîc Lamb. Ego interpretor: Lepidè dicor latro; utpote qui non clam & furtim, quàm palam prædas suetus agere. At de *Spartâ* optimè, sive rapinarum mearum respectu, quibus deprehensis flagris cædor: sive adeò, quod aliis de causis non semel Spartanam induere patientiam coactus fuerim. De *latrone* habes act. 3: 6. *Non sum nequicq. miles factus*, &c. De Spartanorum flagris omnia plena. *Gruterus.*

INDE HUC] legendum *nunc*, suasu MSS. Cam. & Sambuci: *Gruterus.* At Pistoris L. *Inde huc aufugit, quom jam* c.

PRÆ SIBI] præportat sibi; seu, præ se portat: *L.* At J. Gul. leg. *præsidii.* Et, *præsidium* eleganter pro cômeatu sive viatico positum ait, quod fami arcendæ sit, ut Persâ, act. 1: 3. *Portare* igitur *nummos præsidii*, est in commeatum & sumtum secum ferre. At

Meurs. corrigit: *portat præs sibi.* ut dicat, eum sibimet prædem esse; nec opus alio habere: cum sit tam benè nummatus. Acidalius lectionem Gul. unicè probat, & *portare nummos præsidii*, geminum illi ait, *dare tot vel tot talenta dotis*.

REX SUM] i. summè felix & gloriosus. Sic Varro 4. de L.L. *Quartus* (gradus) *ubi est aditus & initia, Regis.* Ad quæ *Scal.* hunc locum citans, notat: *Quartus aditus Regis est*: id est, magnum fecerit, qui ad eum accesserit. Turnebus ita: Qui ad quartum gradum pervenerit, is Rex fuerit, & plane numeris omnibus rem absolverit. Tale est illud Horat. *at pueri ludentes, Rex eris, ajunt, Si rectè facies.* Ausonius: *Qui faciat rectè, non qui dominatur, erit Rex.* Sic, *Victor*, qui aliquid absolvit & perfecit. Virgil. - *victorq; virûm volitare per ora.* Iterum, *Illi victor ego, & Phrygio conspectus in ostro.* itaq; *victoriam* Cicero in Bruto, pro absolutione posuit, quæ nos voti compotes reddit. Ejus verba sunt: *Eloquentem neminem video factum esse victoriâ.* Hæc illi. Huic sunt adfinia, *Deus sum. In cælo sum.* Cicero: *In hoc tu mihi Deus videris*, i. singularis ac summus. Idem: *Bibulus in cælo est*, & Horatius: *Diis miscent superis.* contrà Cic. *Pompejus ex astris decidit* &c.

NOS TIBI PALUMB.] V. N. Bacchid. 1:1.
PROBUS] i. utilis. *L.* VIDERE] Summissâ voce loquitur. *L.*
IT AD ME LUCRUM] Varro: *Quod usq; idem it, quoad in aliquo cōsistit pretium.* ad quod Scaliger: *Idem usq; it*, dictum vel de Præcone, qui semper vagatur, donec invenerit, in quo consistat pretium: vel de mercede, quæ semper ἀειστοχάζει, & incerta est, donec in eo mancupe cōsistit, qui auctionem evicerit. Quo in significatu Plautus dicit, *It ad me lucrum*: nimirum ut in eo consistat & quiescat.

QUORUM ASINUS CALCIBUS] Fortasse Lycus gestiens, ob spem lucri, calcibus solum cædebat, aut saltabat. ut quidem Lambini commentum est, quod certè absurdum. Quin potiùs eam sententiam exprimere Collabiscus voluit, quam nos vernaculo idiomate, de eo, cujus spem vanam esse ostendimus, ita solemus: Ja du wirsts kriegen/ Hindersich/ main ich/ wie die Bawren die Spieß tragen: Oder/ wie die Hüner scharren. Asinus ferociens retrò jactat calces. Significat igitur, lucrum non proversum ad Lycum iturum, sed veriùs retrorsum ab eodem abscessurum &c. Idem postea à *Pistore* & *Acidal.* observatum deprehendi: quod gaudeo.

A MUSCIS] sc. liberum: *L. D.* Vetereres, Parasitos & ejusmodi nugas hominum, qui alienis conviviis non vocati superveniebant, facetè *muscas* vocârunt. Ita interpretandi hi versus, qui plerisq; ænigma videntur. Quærebat adolescens *hospitium à muscis*, id est, liberum ab arbitris & adventoribus. id enim suprà *Advocati* dixerant. Addit deinde ludens de carcere. nam certè in carcerem periculum non erat, ne qui invocatus veniret. Invenio ita locutos & Græcos, &c. *Lips.* V. N. Merc. act. 2:3.

ANTIOCHO OC.] Antiochum morbo oculorum laborasse, nusquam legi: sed in pugnâ illâ ad Thermopylas commissâ, lapide in os percussum fuisse tam graviter, ut dentibus collabefactis & excussis cedere coactus sit, docet Plutarchus in Catone M. *Lambinus.* At verò *Meursius*, In Ven. *inquit*, & Basil. erat, *Antiocho curari hospites solent.* In Tarvis. & Paris. *Q. regi Antiocho curari solet.* Vtraq; lectio defendi potest. ego *oculos* interpretor eos, qui in aulâ Antiochi erant præcipui. Suidas: ὀφθαλμὸς βασιλέως, ἀντὶ τοῦ μέγα δυνάμενος παρὰ βασιλεῖ. οὕτω δὲ ἐκάλουν τοὺς σατράπας, δι' ὧν πάντα ὁ βασιλεὺς ἐπισκοπεῖ. Hesychius: βασιλέως ὀφθαλμός. ἐπέμπετό τις ὑπὸ βασιλέως ἐπίσκοπος, ὃς ἐφώρα τὰ πράγματα, ὃν τοῦ βασιλέως ὀφθαλμὸν ἐκάλουν. Plenè de his vir magnus *Barn. Brissonius*, in libris *de regno Persarum*.
IS LENO VIAM] Germ. Du bist vffm rechten weg.
VINO EDENT.] Lepidè dictum, *vinum sine dentibus*, quasi nimia vetustate. iisdem verbis Alexis Comicus: Ἔστιν δ' ὅσον ἂν βούλῃ· ἔστι καὶ μάλα ἡδύς γ' ὀδόντας οὐκ ἔχων ἤδη σαπρός: *Lipsius* Antiquar. lib. 2:19. & *Heraldus*.

VNGVEN-

VNGVENTVM ECH.] ἐκχύμασιν, i. unguentorum effusionibus: *Cam.* In MS. leg. *Ogematis*. hinc Hamenvelto & Colerus l. *Ochematis*, q.d. vehicula unguentorum: quomodo in Persâ, *Librorum plenum sarracum*, &c.

QVID M. VERBA? FACIAM V. Y. L. IBI] i. ita unguentis balneum, in quo lavabis affluere faciam, ut non balneum, verùm unguentarii officina potiùs videri possit. Ita interpungit hæc & explicat Douza, cum Gulielmio. Et ἀποκοπὴ sermonis usitata est, *Quid multa verba?* Porrò, *facere unguentariam*, eâ ipsâ lege dictum, quâ & *Argentariam, Topariam, Vellaturam, & Medicinam facere & Pullariam deniq; & scrutariam* dictitabant veteres. *D.*

LATROCIN.] *Latrocinari*, pro militare, seu jure adeò bellico ac disciplinâ uti militari. Vide N. Mil. 1: 1. Et lepidè in rem suam hæc profert Leno. Huic enim generi semper oculatæ sunt manus, credunt quod vident. quemadmodum & militibus nostris, qui nisi repræsentato priùs auctoramento, hoc etiamnum sæculo sese haud temerè ad bellum pertrahi patiuntur &c. Vide *Cent. D.* lib. 4: 4.

QVIN SEQ.] *Acidal.* exturbat hunc versum, (qui & seq. sc. decimus est) causâ ex ipsius rei ordine petitâ. necdum .n. villicus in ædes Len. inducitur: sed aurum priùs numeratur in publico. tum demum leno eum sequi jubet, &c.

DVC ERGO ME] J. Gul. l. *Duc me ergo intrò, add.* &c. Argutè alludit ad judiciorum consuetudinem, in quibus damnatus, si solvendo non sit, addicitur adversario, & ab illo domum abducitur. Asin. 5: 2. *judicatum me uxor abducit domum.* Nam *abducendi* verbum in eâ re proprium. V. N. Merc. 3: 4.

ACTUS TERTII SCENA IV.

AGORASTOCLES *adulescens.* EIDEM.

QVID est? quid vultis testes? AD. specta ad dexteram,
Tuus servus cùm aurum ipsi lenoni dabit.
CO. Age accipe hoc sis, hìc sunt numerati aurei
Trecenti nummi, qui vocantur Philippei.
Hinc me procura, properè hosce absumi volo.
LY. Edepol fecisti prodigum promum tibi.
Age eamus intrò. CO. te sequor. LY. age age ambula.
Ibi, quæ reliqua alia, fabulabimur.
CO. Equidem narrabo tibi res Spartiaticas.
LY. Quin sequere me ergò. CO. abduc intrò. addictum tenes.
AG. Quid nunc mihi auctores estis? AD. ut frugi sies.
AG. Quid si animus esse non sinit? AD. esto ut sinit.
AG. Vidistis, leno cùm aurum accepit? AD. vidimus.
AG. Eum vos esse meum servum scitis? AD. scivimus.
AG. Rem adversus populi sæpe leges? AD. scivimus.
AG. Hem istæc volo ergo vos commeminisse omnia,
Mox cum ad prætorem usus veniet. AD. meminerimus.
AG. Quid si recenti re ædis pultem? AD. censeo.
AG. Si pultem, non recludet. AD. panem frangito.

AG. Si

AG. Si exierit leno, censetis hominem interrogem,
Meus servus si ad eum venerit necne? AD. quippini?
AG. Cum auri ducentis nummis Philippis. AD. quippini?
AG. Ibi extemplò leno errabit. AD. qua de re? AG. rogas?
Quia centum nummis minus dicetur. AD. bene putas.
AG. Alium censebit quæritari. AD. scilicet.
AG. Extemplò denegabit. AD. juratus quidem.
AG. homo furti se adstringet. AD. haud dubium id quidem est.
AG. Quantumquantum ad eum erit delatum. AD. quippini.
AG. Diespiter vos perduit. AD. te quippini.
AG. Ibo & pultabo januam hanc. AD. ita quippini.
AG. Tacendi tempus est, nam crepuerunt fores.
Forás egredier video lenonem Lycum,
Adeste quæso. AD. quippini si tu voles
Operire capita, ne nos leno noverit,
Qui illi malæ rei tantæ fuimus illices.

TUUS SERVUS] *Grut.* è vestig. MSS. ita legit: *Tuus servus aurum ipsi lenoni dabit.* dicaturq; ab Agorastocle; ut & tres voces, quæ præcedunt.

PRODIGUM PROM.] Non potuisti eligere promũ largiorem, quàm ego sum. *L.*

IBI, QUÆ RELIQUA ALIA, F.] Ita concinnavit hæc *J. Gulielm.*

EQUIDEM] *Grut.* è MSS. l. *Eâdem n.* concisè, pro eâdem operâ, eodem labore.

VIDISTIS LENO &c.] V. N. suprà, act. 1. sc. 1.

SCIVIMUS] Jocus in ambiguo. *Sciscere & Plebiscitum* &c. nota sunt.

SÆPE LEGES?] *Acid.* ope v. ed. & ingenii leg. *Rem adv. populi leges? AD. sæpe sci-vimus.* ut duplex sensus, & honesta ambiguitas à Plauto sit quæsita.

RECENTI RE] ἐν τῷ παραχρῆμα. (vff frischer that.) *L.*

PANEM FRANGITO] Jocus ex ambiguâ voce *Pultem*: quæ & verbum est, à *Pulto, tas*; & nomen accusandi casus, à recto, *Puls, tis.* Cujus hæc sententia: Si non aperiat, *inquit*, aut si vereris, ne non aperiat fores, cum pultem, fregeris; panem frangito: *vel sic*: Si non aperiet pultem, panem frangito. ut intelligamus histrionem verba illa, *si pultem non recludet*, uno spiritu pronunciasse, sine distinctione post vocem *pultem*: ut joco occasionem daret. quasi hoc sentiret: Quid si pultis copiam non faciet? Cui nunc respondent Advocati, *Panem frangito.* Hæc Lambinus. quem tamen e *Meursius* censet, nimis hîc λεπτολογεῖν. Tarvis. & Paris. edit. leg. *pedem frangito.* Bas. & Ven. *pede frangito*: quod ipsi probum est. Sed nec aliter meæ editt. nisi quòd Brix. *pede ædis frangito.*

SI EXIERIT LENO] *Fr. Hotom.* lib. 3. Instit. Videtur, *inquit*, moris fuisse, ut quem quis furem esse sciret, eum testibus præsentibus interrogaret, Nunquid illa res apud illum esset; aut, Nunquid eam contrectasset? si negaret, res testibus iisdem præsentibus comperiebatur: ut hoc loco: item Scena seq. *AG. Hoc age sis l.* &c. item aliquanto pòst: *AG. Negasne apud te esse aurum*, &c.

JURATUS Q.] *Juratus* dicitur, q. juravit: Turn. l. 19: 12. Autor ad Herenn. *Ait se non potuisse adesse, ita ut juratus fuerat.* Sic *Injuratus*, qui non juravit. V. N Amph. 1: 1.

FURTI SE ASTR.] Leno furti judicio se alligabit, quantumcunq; auri ad eum delatum erit, *L.*

FORAS EGREDIER] ita MS. Cam. & Lamb.

OPERIRE C.] Aderimus hâc lege, si tu nobis voles capita operire, ne &c. *L.*

ILLICES] V. N. Asin. 1: 3. qui eum in tantam fraudem illexerimus: *L.*

ACTUS TERTII SCENA V.

LYCUS *leno.* AGORASTOCLES. ADVOCATI.

SUSPENDANT omnes nunc jam se haruspices.
Quid ego illis posthac quod loquantur creduam?
Qui in re divinâ dudum dicebant mihi
Malum damnumq́; maximum portendier,
Is explicavi meam rem post illà lucro.
AG. Salvus sis leno. LY. dî te ament, Agorastocles.
AG. Magis me benignè nunc salutas, quàm antidhac.
LY. Tranquillitas evenit, quasi navi in mari,
„ *UTCUNQUE EST VENTUS, exin velum vortitur.*
AG. Valeant apud te quas volo, atque haud te volo.
LY. Valent ut postulatum est, verùm non tibi.
AG. Mitte ad me sodes hodie Adelphasium tuam,
Die festo celebri nobiliq́; Aphrodisiis.
LY. Calidum prandisti prandium hodie? dic mihi.
AG. Quid jam? LY. quia hoc nunc frigefactas, cùm rogas.
AG. Hoc agesis leno, servum esse audivi meum
Apud te. LY. apud me? nunquam factum reperies.
AG. Mentire. nam ad te venit, aurumq́; attulit.
Ita mihi renunciatum est, quibus credo satis.
LY. Malus es, captatum me advenis cum testibus.
Tuorum apud me nemo est, nec quicquam tui.
AG. Mementote illuc advocati. AD. meminimus.
LY. Ha ha he. jam teneo quid sit, perspexi modò.
Hi qui illum dudum conciliaverunt mihi
Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur,
Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri.
Nunc hunc inimicum quia esse sciverunt mihi,
Eum allegaverunt, suum qui servum diceret
Cum auro esse apud me. composita est fallacia,
Ut eo me privent, atque inter se dividant.
„ *LUPO AGNUM eripere postulant, nugas agunt.*
AG. Negásne apud te esse aurum, nec servum meum?
LY. Nego: & negando, si quid refert, abnuo.
AD. Peristi leno. nam iste est hujus villicus,
Quem tibi nos esse Spartiatem diximus,

Qui ad te trecentos modò Philippos detulit.
Idq; adeò in istoc aurum inest marsupio.
LY. Væ vostræ ætati. AD. id quidem nunc est tuæ.
AG. Age omitte actutum, furcifer, marsupium:
Manifestò fur es mihi. quæso hercle operam date,
Dum me videatis servum ab hoc abducere.
LY. Nunc pol ego perii certò, haud arbitrario.
Consultò hoc factum est, mihi ut insidiæ fierent.
Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusquam obtorto collo ad prætorem trahor?
Eheu quàm ego habui ariolos aruspices,
Qui si quid bene promittunt, pro spisso evenit.
Id quod mali promittunt, præsentarium est.
Nunc ibo, amicos consulam, quo me modo
Suspendere æquum censeant potissimùm.

IS EXPLICAVI] i. extendi & quasi dilatavi, atq; auxi. Sic Prol. Amph. dixit, *expedire rationes.* D.

VTCVNQ. EST V.] A quacunq; parte ventus flat, ad eam velum vertitur. Ita qualis est Fortuna, talis est hominum animus, vultus, oratio. *L.*

NON TIBI] Chlamydato enim has puellas jam pretio destinârat. *L.*

FRIGEFACTAS] *J. Gul.* & *J. Duza* legendum probant, *Frigidefactas.* quâ voce, eodem planè sensu, usus in Rud. act. 5: 2. *os calet tibi, nunc id frigidefactas.* V. N. ib. *Gruterus* è MS. Cam. l. *quia os nunc frigefactas, cum rogas.*

QVIBVS CREDO S.] Is. Pontan. l. *ibus tr.*

MEMENTOTE ILLVC ADVOCATI] Sunt, qui credant *Advocatos* hic pro testibus rogatis accipi. Verùm de totâ hâc Agorastoclis & Advocat. actione, ubertim *J. Langlæus,* l. 4. c. 2. Otii Semestr. Vide & N. Cas. act. 2: 8.

HI QVI ILL. &c.] Ii, quorum operâ hic Spartanus ad me venit, molestè jam ferunt, me hos 300. Philippos lucrifacturum esse. Illud autem, *hi*, non habet, quo referatur, more Comico. V. N. suprà 3: 3. Ita quidem *L.* & *Turn.* l. 19: 12. hunc locum è v. cod. restituêre: At MS. Cam. pr. vacat. sec. habet, *crebrò hauritur.* hinc fecerit Grut. *cribro hauritur:* nisi lex versus obstaret.

LVPO AGN.] Alludit ad nomen suum Leno, λύκος. Vide Erasm. Adag. *Ex ore lupi.* Lucillius: *ut si Esuriente leoni ex ore exsculpere prædam,* &c. ET, *esuriente*, pro *esurienti*, notat dictum *Franciscus* Douza.

RAVIO] i. contentâ voce ad ravim usq; clamans pernego: Turn. l. 19: 12. *Ravere* vel *ravi*, est raucessere; ad ravim clamare: *Palm.* At Meurs. è vestigiis v. edd. eruit, *annuo.*

IDQ. ADEO IN IST.] ita è Colon. & aliis edit. numeros restituit *Acid.*

ID Q. NVNC EST TVÆ] In antiquitùs excusis est: *id quidem in mundo nunc est tuæ.* id est, ad manum, & in promptu. quod ipsissimum Plauti est. Quod si numerorum ratio habenda est, scripserim, *id nunc quidem in mundo est tuæ.* Sic Mil. 2: 2. *SC. Væ capiti tuo. PA. tuo istuc* &c. Douza F. & Schop. itemque Meursius: denique magnus auctor *J. Gruterus.*

AGE, OMITTE] Hunc *furem* dici *manifestum* non posse, post rem in destinatum locum perlatam, quamvis cum ipsa re deprehendatur: immò ne furem quidem esse cum dolo malo rem alienam non contrectârit; docet *Fr. Hotomanus* Coment. in 3. Instit.

HAVD ARBITRARIO] Non est, quòd quisquam dicat, se arbitrari me periisse, sed potest hoc liquidò dicere: *L.* Sticho, 3: 2. *Perii planè, non obnoxiè.* V. N. Amph. 1: 1.

OBTORTO

OBTORTO COLLO] *Rapere obtorto collo*, est veste ad collum prehensa gulam & fauces premere & angere, iisq; adstrictis urgere & trahere. Rud. act. 3: 6. Turn. lib. 26: 2. Vide Adag. *Mento trahere*; *Gulâ trahere* : *Pedibus trahere*, apud Cic. ad Attic. 4. &c.

QVI SI Q. BENE] Colon. ed. aliæq; leg. *Qui si q. boni.* quod præfert *Acid.* nec numeri spernunt; sed Plautini.

PRO SPISSO] i. perquàm tardè & sero. *Turn.* l. 29: 2.

SVSPENDE.] Non quærit remedium mali, sed suspendii genus; quasi re omni jam desperata.

ACTUS TERTII SCENA VI.

AGORASTOCLES *adolescens.* COLLABYSCUS *villicus.* ADVOCATI.

AGE tu progredere, ut testes videant te istinc foras.
Estne hic servus meus? CO. sum mehercle verò, Agorastocles.
AG. Quid nunc, scelestè leno? AD. qui cum litigas,
Abscessit. AG. utinam hinc abierit malam crucem.
AD. Ita nos velle æquum est. AG. cras subscribam homini dicam.
CO. Nunquid me? AG. abscedas, sumas ornatum tuum.
CO. Non sum necquicquam miles factus, paululum
Prædæ intus feci, dum lenonis familia
Dormitat extis sum satur factus probè.
Abscedam hinc intrò. AG. factum à vobis comiter.
Bonam dedistis, Advocati, operam mihi.
Cras manè quæso in comitio estote obviam.
Tu sequere me intrò. vos valete. AD. & tu vale.
Injuriam illic insignitè postulat,
Nostro sibi servire nos censet cibo.
„ Verùm ITA SUNT ISTI NOSTRI *divites,*
„ Si quid benefacias, levior plumâ est gratia:
„ Si quid peccatum'st, plumbeas iras gerunt.
Domos abeamus nostras sultis nunc jam.
Quando id, quoi rei operam dedimus, impetravimus,
Ut perderemus corruptorem civium.

SVBSCRIBAM H. DICAM] δίκη, *dica*; caussa; actio juris. In Glossario vet. Terent. *Dica* exponitur *Scedula.* Terent. Ph. 1: 2. *tibi scribam dicam.* ibid. 2: 2. *Cedò dum, en unquam injuriarum audisti mihi scriptam dicam?*

ORNAT. TVVM] Villici; deposito hoc militari.

ESTOTE OBV.] estote mihi præstò: ἐμοὶ ἀπαντᾶτε. Notat Don. in Phor. Ter. 2: 3. item act. 2. sc. 1. *Adesse caussæ*, propriè dicuntur patroni & amici. Veteres enim *amicos* pro testibus & advocatis posuerunt. Vide suprà act. 1: 1. & Epid. 3: 3. at de *Comitio*, Men. act. 4: 2.

INSIGNITE &c.] Agorastocles apertè à nobis rem injustam postulat. L.

NOSTRO S. CIBO] sic Truc. sc. ult. *Noster esto: sed de tuo vivito.* P. Vict. 7: 12. Est, inquit, quod vulgo dicimus, *Nostro sumtu.* sic Truc. *Quia tuo vestimento & cibo alienis rebus curas.*

 Sic contrà

Sic contrà Ter. Eun. act. 2: 2. *Viden' otium* (vel, *ossum*, ut *Bembus* legit) *& cibus quid faciat alienus!* Opponuntur *Alienus* & *Suus* &c. Quanquam longè alia de hoc loco Ter. annotet *Palm.* in Spicileg. fol. 106. & seqq. ubi *ossuū* (*ossua*, ut *artua* &c. pertinacissimè defendit. *Atq; hæc obiter.* NOSTRI DIVITES] *Meurs.* è cod. Bas. & Ven. *ita sunt omnes nostri*: ut sit plenus senarius. PLVMB.] Graves & diuturnas. *L.*

QVANDO ID, QVOI REI OP.] Ita *Lipsius*: itaque est in MS. *Cam.* pr.

ACTUS QVARTI SCENA I.

MILPHIO *servus.*

EXPECTO quo pacto meæ technæ processuræ sient.
Studeo hunc lenonem perdere, velut meum herum miserum macerat.
Is me autem porrò verberat, incursat pugnis, calcibus.
„ *SERVIRE AMANTI, miseria est, præsertim qui, quod amat, caret.*
Atat è fano recipere video se Syncerastum
Lenonis servum, quid habeat sermonis auscultabo.

QVATTVOR primi versus tetram. jamb. acatalectici: duo ultimi catalectici. *Cam.* Milphio ignarus eorum, quæ evenerunt, eventum suæ fabricæ exspectat. *L.*

ACTUS QVARTI SCENA II.

SYNCERASTUS, MILPHIO, *servi duo.*

SATIS spectatum est deos atq; homines ejus negligere gratiam,
Cui homini herus est consimilis, velut ego habeo nunc hujusmodi.
Neq; perjurior, neq; pejor alter usquam est gentium,
Quàm herus meus est: neque tam luteus, neq; tam cœno collitus.
Itame dî ament, vel in lautumiis, vel in pistrino mavelim
Agere ætatem, præpeditus latera forti ferro mea,
Quàm apud lenonem hunc servitutem colere. quid illuc est genus!
Quæ illîc hominum corruptelæ fiunt! dî vostram fidem,
Quodvis genus ibi hominum videas, quasi Acheruntem veneris.
Equitem, peditem, libertinum, furem ac fugitivum velis,
Verberatum, vinctum, addictum, qui habet quod det, utut homo est,
Omnia genera recipiuntur: itaq; in totis ædibus
Tenebræ, latebræ: bibitur, estur, quasi in popinâ, haud secus.
Ibi tu videas litteratas fictiles epistolas,
Pice signatas, nomina insunt cubitum longis litteris.
Ita vinariorum habemus nostræ delectum domi.

MI. Omnia edepol mira sunt, nisi herus hunc hæredem facit,
Nam is quidem illi, ut meditatur, verba facit emortuo.
Et adire lubet hominem, & autem nimis eum ausculto libens.
SY. Hæc cùm hic video fieri, crucior preciis emtos maximis
Apud nos expeculiatos servos fieri suis heris.
Sed ad postremum nihil apparet : MALE PARTUM, MALE DISPERIT.
MI. Proinde habet hic orationem, quasi ipse sit frugi bona,
Qui ipsus hercle ignaviorem potis est facere Ignaviam.
SY. Nunc domum hæc ab æde Veneris refero vasa, ubi hostiis
Herus nequivit propitiare Venerem suo festo die.
MI. Lepidam Venerem! SY. nam meretrices nostræ primis hostiis
Venerem placavêre extemplò. MI. ô lepidam Venerem denuò!
SY. Nunc domum ibo. MI. heus, Synceraste. SY. Syncerastum qui vocat?
MI. Tuus amicus. SY. haud amicè facis. qui cum onere offeras moram.
MI. At ob hanc rem tibi reddam operam, ubi voles, ubi jusseris.
SY. Habe rem pactam, si futurum est, do tibi operam hanc. MI. quomodo?
SY. Ut enim ubi mihi vapulandum est, tute corium sufferas.
MI. Apage. SY. nescio quid viri sis. MI. malus sum. SY. tibi sis. MI. te volo.
SY. At onus urget. MI. at tu appone, & respice ad me. SY. fecero:
Quanquam haud otium est. MI. salvos sis, Syncerastе. SY. ô Milphio,
Di omnes deæq; ament. MI. quemnam hominem? SY. nec te nec me, Milphio,
Neq; herum meum adeò. MI. quem ament igitur? SY. alium quemlibet.
Nam nostrorum nemo dignus est. MI. lepidè loquere. SY. me decet.
MI. Quid agis? SY. facio quod manifestò mœchi haud fermè solent.
MI. Quid id est? SY. refero vasa salva. MI. di te & tuum herum perduint.
SY. Me non perdant, illum ut perdant facere possim, si velim.
Meum herum ut perdant, ni mihi metuam, Milphio. MI. quid id est? cedò.

SY. Malus es. MI. malus sum. SY. malè mihi est. MI. memorandum, esse aliter decet.
Quid est quod malè sit? cui domi est quod edis, quod ames affatim,
Neq; triobulum ullum amicæ das, & ductas gratiis.
SY. Diespiter me sic amabit. MI. ut equidem edepol dignus es.
SY. Ut ego hanc familiam interire cupio. MI. adde operam, si cupis.
SY. Sine pennis volare haud facile'st. meæ alæ pennas non habent.
MI. Nolito edepol devellisse, jam duobus mensibus
Volucres tibi erunt hircinæ. SY. i in malam rem. MI. i tu atque herus.
Verùm enim qui homo eum norit citò, homo perverti potest.
MI. Quid jam? SY. quasi tu tacere quicquam potis sis rectius.
MI. Tacitus tibi resistam, quàm quod dictum est malæ mulieri.
SY. Animum inducam facilè, ut tibi istuc credam, ni te noverim.
MI. Crede audacter meo periculo. SY. malè credam, & credam tamen.
MI. Scin tu herum tuum meo hero esse inimicum capitalem? SY. scio,
Propter amorem. MI. omnem operam perdis. SY. quid jam? MI. quia doctum doces.
Quid ergo dubitas, quin lubenter tuo hero meus, quod possiet
Facere, faciat malè ejus merito: tum autem si quid tu adjuvas,
Eò facilius poterit facere. SY. at ego hoc metuo Milphio.
MI. Quid est quod metuas? SY. dum hero insidias parem, ne à te perdeam:
Si herus meus me esse locutum cuiquam mortali sciat,
Continuò is me ex Syncerasto crurifragum fecerit.
MI. Nunquam edepol mortalis quisquam fiet è me certior,
Nisi hero meo uni indicasso, atque ei quoque, ut ne enunciet
Id esse facinus ex te ortum. SY. malè credam, & credam tamen.
Sed hoc tu tecum tacitum habeto. MI. Fidei non melius creditur.
Loquere, locus occasioq; est, liberè: hic soli sumus.
SY. Herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet. MI. quî id potest?
SY. Facilè. MI. fac ergo id facile noscam, ut ille possit noscere.
SY. Quia Adelphasium, quam herus deamat tuus, ingenua est. MI. quomodo?

SY. Eodem, quo soror illius altera Anterastilis. MI. sed quî id credam? SY. quia
Illas emit in Anactorio parvulas, duodeviginti minis
De prædone Siculo. MI. quanti? SY. duodeviginti minis.
MI. Duas illas tanti quæso emit? SY. nutricem earum tertiam.
Et ille qui eas vendebat, dixit se furtivas vendere,
Ingenuas Carthagine ajebat esse. MI. dî vostram fidem!
Nimium lepidum memoras facinus: nam herus meus Agorastocles
Ibidem gnatus, inde surreptus verò sexennis, post ibi
Qui eum surripuit, huc devexit, meoq; hero eum hîc vendidit.
Is in divitias homo adoptavit hunc, cum diem obiit suum.
SY. Omnia memoras. quo id facilius fiat, manu eas asserat
Suas populares, liberali caussâ. MI. tacitus tace modò.
Profectò AD INCITAS LENONEM REDIGET, si eas abduxerit.
Quin prius disperibit faxo, quàm unum calcem civerit.
Ita paratum est. SY. ita dî faxint, ne apud lenonem hunc serviam.
MI. Quin hercle collibertus meus faxo eris, si di volent.
SY. Ita dî faxint. nunc quid aliud vis memorare, Milphio?
MI. Valeas, beneq; ut tibi sit. SY. pol istuc tibi & hero tuo est in manu.
Vale, & hæc cura, clanculum ut sint dicta. MI. non dictũ est. vale.
SY. At enim nihil est, nisi dum calet, hoc agitur. MI. lepidus, cùm mones:
Et hoc ita fiet. SY. proba materies data est, si probum adhibes fabrum.
MI. Potin' ut taceas? SY. taceo atq; abeo. MI. mihi commoditatem creas.
Illic hinc abiit. di immortales meum herum servatum volunt,
Et hunc disperditum lenonem: tantum eum instat exitii.
Satine, priusquam unum est injectum telum, tum instat alterum?
Ibo intrò, hæc ut meo hero memorem. nam huc si ante ædes evocem,
Et quæ audivistis modò, nunc si eadem hîc iterem, inscitia'st.
Hero uni potius intus ero odio, quàm hîc sim vobis omnibus.
Dî immortales, quid malorum, quanta advenit calamitas
Hodie ad hunc lenonem! sed ego, nunc nil est, cur me morer.
Id negotium institutum est, non datur cessatio.
Nam & hoc nocte consulendum quod modò concreditum'st,
Et illud autem inserviendum'st consilium vernaculum.
Remora si sit qui malam rem mihi det, meritò fecerit.
Nunc intrò ibo, dum herus adveniat à foro, opperiar domi.

VER-

VERSUS hujus sc. sunt tetram. catal. trochaici. *Cam.*

CUI HOMINI HERUS] Oratio non satis accurata; utpote quæ pueri est parùm attendentis, quî loquatur. Hoc tamen voluit; Notum esse, deos ei infestos esse, qui herum habeat hero suo consimilem. *L.*

LAUTUMIIS] Rectè *lautumias*; quasi λαοτομίας. ita hic Lamb. etsi olim in Cic. aliter: ita *Cujacius* lib. 6, c. 7. Observ. ita hujus discipulus *Jos. Scaliger* in Festum: ita *Asconius*, qui ait; *Lautumiæ* sunt loca lapidibus cæsis execta, in quæ noxii damnari solebant. Cujusmodi erant lapidicinæ Syracusis in Siciliâ. Videatur *J. Gruterus* ad Sen. lib. 9. Controvers. 4. itemq; Notæ Capt. act. 3: 5.

AGERE ÆT.] Ed. Florentina; -*f. ferro mea meam*, quod valdè probat *Acid.* & hoc ad *ætatem*, alterum ad *latera* referatur: & quia sine illo versus mancus fit.

SERVITUTEM COLERE] Græcorum similia adducit *Casaub.* lib. 7. c. 18. in Athen.

UTUT HOMO EST] Cujuscunq; generis homo est. Ita *J. Gul.* Recipiuntur, *inquit*, ad nos, utut moribus & vitâ sint, modò quod dent habeant omnes.

LATEBRÆ] Hurnwinckel: schlupflöcher. Sunt enim lucifugæ, qui rebus student ejusmodi.

EPISTOLAS] Testas seu amphoras litteris inscriptas, *epistolas fictiles* appellat. Rud. *Urna litterata*; & , *ensiculus litteratus*. Vide interpretes ad illud Arbitri: *statim allatæ sunt amphoræ vitreæ diligenter gypsatæ, quarum in cervicibus pittacia erant affixa, cum hoc titulo: FALERNUM. OPIMIANUM. ANNORUM. CENTUM.* Idem: *Scedium affixum ampullis, cui inscripta ætas vini.* Quas igitur noster hic *epistolas* vocat; ille πιττάκιον, & *scedium*: Glossæ, *Breves*, item *Epistolas breves*, & *modicas*: Horat. lib. 1. Sat. 10. *Notas.* Juvenal. Sat. 5. *Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de Setinis, cujus patriam titulumq; senectus Delevit, multâ veteris fuligine testæ.*

NOMINA] sc. Consulum, quibus condita erant vina *L.D.*

VINARIORUM] Oenopolarum. Asin. 2: 4. Estq; à re militari quæsita tralatio in voce *Delectum.* Eò dico, ne quis fortè de vasorum vinariorum multitudine Syncerastum loqui autumet, à Lambino inductus, &c. *D.* At J. Gul. leg. *vivariorum.* Eleganter, inquit, *Vivaria* vocat hominum turbam sese saginantium malo suo, bono lenonis. neque aliter Horat. de captatore illiciente in nassam suam orbos senes: *Plures annabunt thunni, & vivaria crescent*, Sat. 5. Quod minus tamen probum *Grutero* videtur. quando amphoræ vinariæ pittacia habebant, quibus continebatur vini patria ac senectus.

MEDITATUR] *Meditari* hîc est, memorare, loqui. Sic Pseud. 4: 7. *nugis meditatur malè*, i. nugatur. *Acid.*

EXPECULIATOS] peculium suum amittere, & tantò fieri heris suis viliores, quàm erant. *L.*

APPARET] Tot spolia hominum congesta ad nihilium recidunt. *L.*

MALE PART.] Sallust. *Malè parta malè dilabuntur*: L. Vbel gewunnen / vbel zerrunnen.

PRIMIS H.] Hoc vult dicere; (de quo tamen Lambinus verbum nullum; haud magis utiq;, quàm si Agenoriæ, non Veneris sacris operatus litasset) Adelphasium & Anterastilem Aphrodisiis Venerem sibi fecisse volentem propitiam, id est, litasse, pacemq; à patronâ suâ ac veniam impetrasse haud gravatim, idq; *Primis*, hoc est, *Præcidaneis hostiis*; neque iis *succidaneas* subjici porrò opus fuisse. vide Festum: *Douza.* sed vide mihi & *Scal.* ad illa Festi, in v. *Præcidanea*; ubi & Agellius vapulat lib. 4: 6.

CORIUM] tuum pro me tergum supponas. *L.*

APPONE] *Meurs.* è conjecturâ; *apone*, sensu flagitante. *aponere* pro *deponere*; ut *afore*, *afugere.*

NOSTRORUM] pro, *nostrûm.* vel dic, *Nostrorum*, i. eorum, qui sunt nostri. *L.*

HAUD FERME] *Haud ferme*, Locutio frequens Sallustio. Miserum verò Lambinum vel cæcum potiùs, qui hâc probissimâ scripturâ repudiatâ pro *Fermè*, *ferre*, objectare nobis veritus non est.

VASA] Facetè ludit in ambiguo. Nam & *vasa* omne instrumentum & supellectilem

significant;

significant; notante Turnebo; & eam partem, quæ honestè, interq; res serias nominari non potest; quamq; dea Bona à sacello suo exsulare voluit. hinc *benè vasatos* Lamprid. dixit *probè mutoniatos*. In carmine libero: *Hic legimus Circen Atlantiadenq; Calypso Grandia Dulichii vasa tulisse viri*. Plerumq; autem accidebat, ut mœchis ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehensis virilia amputarentur. Notavit & *Lipsius* Antiq. Lect. lib. 1: 8. vide Not. Pseud. act. 4: 7. ME NON PERD.] Acid. distinguit: *SY. Me non perdant, illum perdant. facere possim, si velim, Meum h. ut perdant*. MEMORA DUM] i. memora: ut, *iteradum*, Cic. ad Att. *Iteradum eadem ista mihi*. Cam. & Lips.

ESSE AL. D.] i. debet tibi bene esse. *L.* QUOI DOMI EST, Q.] Habitabat enim Syncerastus apud Lenonem. *Lips.* lib. 2. Antiq. 17.
EDIS] *edim*, pro, *edam*. DUCTAS GRATIIS] V. N. Epid. 3: 2. & 3: 4.

ADDE OP.] adjuva, συνέργει, ut pereat. *L.* MEÆ ALÆ P.] Schema Proverb. Sic, *Accidere alas*, est adimere materiam, facultatemq; conandi quippiam. Hor. *- me demisêre Philippi Decisis humilem pennis*. Cic. *Qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci*. Idem: *Incidere nervos*. Contrà, *Addere alas* &c. usus & Asin. 1: 1.

NOLITO ED. DEVELL.] *Douza*: Nequam plagitriba, præter omnem exspectationem, ex docti dicti insolentiâ risum aucupatur, alludens ad pilos subalares, i. primam illam & musteam sub alis sive axillis erumpentem lanuginem, quem *Florem* vocat Maro; quas *Axillas* puer ille investis aliovorsum applicatas pennarum inopiam pati, Adagionis specie fuerat conquestus; easq; ipsas brevi fore auguratur, ut volucres fiant, id est, flore illo Vergiliano, veluti plumis quibusdam, vestiantur. *Hircinas* contemptim appellat, ad *hircum subalarem* obliquè respiciens. Lambinus hîc hallucinatur: & mallem sanè, ut volaticam istam alarum Metamorphosin potius ad protritum illud servilis supplicii genus accommodasset, quo servos sublimes rapiebant, manibus post terga ad trabem sursum adductis (Asin. 2: 2.) tanquam in equuleo distentos, æque ad pedes centupondio alligato; ita ut dispenni (V. N. Mil. 5: 1.) aviumq; involucrium exemplo, primis quasi volatibus instrui viderentur; prorsus huic generi consimiles, è nido primitus evolare gestientium. Quæ sententia & arguta oppidò fuerit, & concinna, & fortasse etiam priore illâ nostrâ haud paullò probabilior &c. *Palmerius*: Ridiculè & ineptè heic omnia Lambinus. leviter emaculanda; *Nolito edepol te vellisse*. Cætera sana sunt. Negârat Syncerastus suas alas pinnas habere; ubi *alæ* volucrium sunt: Milphio accipit, tanquam *axillas* dixisset: simul impudicitiæ hominem arguit; si, inquit, hoc tantum unum mensem desieris vellere te, (vellebantur autem & pilabantur homines Cinædi) habebis alas hircinas volucres. *alæ hircinæ*; quia impudicis hircus ferè sub alis habitabat. Ita audiendus locus ille Pseud. 2: 4. *CH. Hircum ab alis* &c. V. N. ibi. *Gruterus*: In utroq;, *inquit*, MSS. est, *Nolito edepol devellisse; jam his duobus mensibus volucres tibi erunt tuæ hirquinæ*. Placet. Scitur enim passim, partes illas ferè semper vellisse. unde quasi ex abundanti Ovid. 1. de Arte: *Nec lædat nares virq; paterq; gregis*. Nam & Seneca epist. 115. *Alter se justo plus colit, alter se justo plus negligit: ille & crura, hic nec alas quidem vellit*. Vide & Theophrast. Charact. cap. 19. Neglectum fortasse iis, quibus longè omnis mollities. Unde de adspirante ad Centurionatum Juvenal. Sat. 14. *- naresq; pilosas Annotet, & grandes miretur Lælius alas*. Eâq; puto de causâ Athenienses illâ parte fætidi, ut patet ex sermone mulieris apud Aristophanem concionant. quæ inter viros vir videri voluerat: πρῶτον μέν γ' ἔχω τὰς μασχάλας λόχμης δασυτέρας; & Romanis quidem ars vellendi alas. Seneca epist. 57. *alipilum cogita, tenuem & stridulam vocem, quo sit notabilior* &c. Cælius: *alipilum*, id est, alarum pilos vellentem. vide & *Joan. à Wouwveren* Animadv. in Petron.

HOMO] Leno. TACITUS] Integrum est, *tacitius*: Cam. Et *Scalig.* ad illud Var. *Mulier es, uxor*; notat; Hoc convitio irati dimittebant à se mulieres: sicut & hodie quoq; solemus facere in communi sermone. Terent. Heaut. 5: 3. *Oh pergin' mulier esse?* Plaut. Cas. 2: 2. *Insipiens, semper tu huic verbo vitato abs tuo viro. CLE. Cui verbo? MV. I. foràs: mulier es*. Pœnulo: *Tacitius tibi resistam, quàm quod dictum est malæ mulieri*. Rixanti enim & garrienti dicunt, *Mulier es*. Itaque garrientem mulierem *malam* vocat: quia videtur fuisse Proverbium, *Mulier, cum tacet, bona est*. Id. Rud, *Eò tacent; quia tacita bo-*

bona est mulier semper, quàm loquens. Ex illo, - γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. *Hæc Scal. in Conjectaneis.* At J. Palmer. Legendum, inquit; - *MI. tectius Tacitius tibi rem sistam, quam q.* &c. Ita juncta in formulâ Latinæ linguæ erant. Ter. Hec. 3: 3. *Quæq; fors fortuna est*, *inquit*, *nobis quæ te hodie obtulit: Per eam obtestamur ambæ, si jus, si fas est, uti Advorsa ejus per te tecta tacitaq; apud omnes fient.* Ecce, *Tecta tacita*, ut *Sarta tecta*. Hæc ergo sententia est. Magis tectam tacitam rem tibi præstabo, quàm quod malæ mulieri dicitur. *Sistere alicui rem integram* eleganter ex hoc loco, pro, non corrumpere rem. At Syncerastus futiliorem etiam eum ait esse muliere malâ: *Hactenus Palm.* Et ut hoc obiter notem; pro, *resistam*, Lambinus etiam legit, *rem sistam*, Cas. 2: 2. ubi hunc versum laudat. *Acidal.* ab ingenio & vett. lib. *MI. quid jam? SY. quasi tacere tu quicquam potis sis. MI. tectius Tacitius tibi rem sistam, quàm quod dictum est m. malæ.* Denique *Mel. Hamenvelto*; Probius, *inquit*, videtur; *Tacitus tibi resistam, quanto dictum est malæ mulieris.* i. Magis tacitus ero, quàm verbum *Tace* est, quod garrulæ fæminæ dici solet. Positivus pro Comparativo, frequenti Hellenismo & Hebraismo; & subticetur particula *magis*. Jam *quantò* pro *quàm* obviàm est. *dictum mulieris*, παθητικῶς, ut apud Valerian. *Colloquium meretricis*; *supplicium latronis*. Hæc Melior, quæ tui, ô *Grutere*, judicii facio.

PERDEAM] i. peream, seu perdar. interponitur litera *d*, numerorum causâ: *Cam.* sed *Acid.* conjicit: *SY. dum h. insid. paro, ne inepte perduim.*

CRVRIFRAGVM] Chr. Colerus l. *crurifrangum.* Glossarium; σκελοκοπεῖς ἤγουν σκελοκοπία, i. *crurifrangium* &c. de *crurifragio*, sive *crurifrangio*, Vid. Lips. de *Cruce* lib. 2: 14. & Notas Asin. 2: 4. *P. Colvius* ductu vet. scripturæ l. *exsinceratum fecerit*, quo verbo utitur in Mostell. 4: 1. V. Not. ibid. & Epid. 1: 1. At *Meurs.* è Ven. Bas. & Paris. *med exsynceraſtum fecerit*: ut sit senarius: luditque servulus in nomine suo, dicens *Syncerastum* fore *exsyncerastum*. Ita & *Beroaldus*: q. d. Ego qui nunc *Syncerastus*, i. medullâ plenus & pinguis vocor, flagris heri emaciatus, rectiùs vocabor, *Exsyncerastus* &c. vide *Thes. Crit. Gruteri.* pag. 251.

SOLI SVMVS] Proverbium olet. Vtitur eo Plato: Μόνω ἐσμὲν: *L.* Vide N. Cas. act. 2: 2. Sic Gr. αὐτοὶ ἐσμὲν: quod Tvo exponit *Soli sumus*, lib. 5. c. 5. ad Titium.

FAC. FRVGEM] Non puto ita Latinè dici; sed, *Facere frugi*; ut illud, *facere nequam, facere lucri*, *facere satis*: Palmer.

DVAS ILLAS &c.] Acid. l. *Duas illas tanti quæso? SY. immò & nutricem earum tertiam*, hoc sensu: Quod tu miraris, duas illas tam vili emptas; accessit etiam tertia: ita ut tres venierint octodecim minis: cùm solemne aliàs pretium unius, ut minimum, triginta. Sed sciendum, puellas tum etiam fuisse parvulas, &c.

INDE SVRREPTVS] Acid. *surptus*: numerorum causâ.

LIBERALI C.] Adserat eas in libertatem causâ liberali, id est, judicio seu actione de libertate. Ter. Adelph. act. 2. sc. 1. *Nam ego illam liberali assero caussâ manu.* ad quem locum Donatus; Ordo est: *Ego liberali caussâ manu assero.* Et sunt juris verba; à quibus etiam *Assertores*, dicuntur vindices alienæ libertatis. nam & caussa ipsa *Liberalis* dicitur, quæ actionem in se continet Libertatis. Ita Glossar. Fest. & XII. Tabb. *Liberali manû asserere*, est liberali judicio natalibus restituere, καρπίζεσθαι. & *Assertor, vindex*, καρπιστής: & Glossar. καρπισμὸς, *Vindicta, Assertio.* inde καρπιστίαι, *vindiciæ secundum libertatem.*

AD INCITAS L. RED.] De his diximus in Trin. 2: 4. Quibus hæc licet adjicias ex eodem *Scalig.* Apud Græcos, inquit, alia erat tabula calculorum. quippe quinq; linearum. Itaq; non in ultimis lineis erant *inciti calculi*, sed in mediâ. Quare cum alteruter ex lusoribus ad incitam lineam cogeretur, tunc movebat calculum ab eâdem mediâ lineâ, hoc dicto, κινῶ τὸν ἀφ' ἱερᾶς. nam linea illa vocabatur ἱερὰ. *Calcem* enim vocat hîc *calculum*; alluditq; ad Proverbium quod usurpavit. Et ita Lucillius: *Naumachiam licet hæc, inquam, alveolumq; putare. Et Calces.* nam *calces* hîc *calculi* manifesto. Festus: *Calces qui per diminutionem vocantur calculi.* Vides ergò, quomodo Pl. dixerit, *Ciere calces*, κινεῖν τοὺς πεσσούς. Vide *Turneb.*

ǝnoq

Servire ante oculos, domi quæ fuerint liberæ.
POE. Prò dî immortales obsecro vestram fidem!
Creta est profectò horunc hominum mihi oratio.
Quàm orationem hanc aures dulcem devorant!
Ut mihi absterserunt omnem sorditudinem!
AG. Si ad eam rem testis habeam, faciam quod jubes.
MI. Quid tu mihi testis? quin tu insistis fortiter.
Aliqua fortuna fuerit adjutrix tibi.
,, *AG.* INCIPERE MULTO EST, *quàm impetrare, facilius.*
MI. Sed quænam illæc avis est, quæ huc cum tunicis advenit?
Numnam it à balneis circumductus pallio?
Facies quidem edepol Punica est. * * *
Servos quidem edepol veteres antiquosq; habet.
AG. Quis is? MI. viden' homines sarcinatos consequi?
Atque ut opinor digitos in manibus non habent.
AG. Quid jam? MI. quia incedunt cum annulatis auribus.
Adibo ad hosce, atque appellabo Punicè.
Si respondebunt, Punicè pergam loqui:
Si non, tum ad horum mores linguam vertero.
Quid ais tu? ecquid adhuc commeministi Punicè?
AG. Nihil edepol. nam quî scire potui, dic mihi,
Qui illinc sexennis perierim Carthagine?
POE. Prò dî immortales! ut ad hunc plurimi modum
Periêre pueri liberi Carthagine.
MI. Quid tu ais tu? AG. quid vis? MI. vin' appellem hunc Punicè?
AG. An scis? MI. nullus me est hodie Pœnus Punior.
AG. Adi atque appella, quid velit, quid venerit,
Quid sit, cujatis, unde sit, ne parseris.
MI. Avo. cujates estis? aut quo ex oppido?
POE. Hanno muthum balle beccha edre anech.
AG. Quid ait? MI. Hannonem sese ait Carthagine,
Carthaginiensem, Muthum Ballis filium.
POE. Avo. MI. salutat. POE. donni. MI. doni vult tibi
Dare hinc nescio quid, audin pollicerier?
AG. Saluta hunc rursus Punicè verbis meis.
MI. Avo donni, hic mihi tibi inquit verbis suis.
POE. Me bar bocca. MI. istuc sit tibi potius, quàm mihi.
AG. Quid ait? MI. miseram esse prædicat buccam sibi.
Fortasse medicos nos esse arbitrarier.
AG. Si ita est, nega esse: nolo ego errare hospitem.
MI. Audi tu, rufen nuco istam. AG. sic volo,

 Profectò

Profectò vera cuncta huic expedirier.
Roga, nunquid opus sit? MI. tu qui zonam non habes,
Quid in hanc venistis urbem, aut quid quæritis?
POE. Muphursa. AG. quid ait? POE. mo in lec hianna. AG. quid venit?
MI. Non audis? mures Africanos prædicat
In pompam ludis dare se velle ædilibus.
POE. Lalech labcana ni limi incoht. AG. quid nunc ait?
MI. Ligulas canalis ait se advexisse & nuces:
Nunc orat, operam ut des sibi, ut ea veneant.
AG. Mercator credo est. POE. Isam. MI. aruinam, quid est?
POE. Palum erga dectha. AG. Milphio, quid nunc ait?
MI. Palas vendundas sibi ait, & mergas datas,
Ut hortum fodiat atque ut frumentum metat.
Ad messim credo missus hic quidem tuam.
AG. Quid istuc ad me? MI. certiorem te esse volui,
Ne quid clàm furtivè accepisse censeas.
POE. Muphonnium sucoram. MI. hem cave sis feceris,
Quod hic te orat. AG. quid ait, aut orat? expedi.
MI. Sub cratim uti jubeas sese supponi, atque eò
Lapides imponi multos, ut sese neces.
POE. Gunebel balsamen erasan. AG. narra quid est?
Quid ait? MI. non hercle nunc quidem quicquam scio.
POE. At ut scias nunc, dehinc Latinè jam loquar.
Servum hercle te esse oportet & nequam & malum.
Hominem peregrinum atq; advenam qui irrideas.
MI. At hercle te hominem & Sycophantam, & subdolum,
Qui huc advenisti nos captatum migdilybs,
Bisulcilingua, quasi proserpens bestia.
AG. Maledicta hinc aufer, linguam compescas. tace.
Maledicere huic tu temperabis, si sapis.
Meis consanguineis nolo te injustè loqui.
Carthagini ego sum natus, ut tu sis sciens.
POE. O mi popularis, salve. AG. & tu edepol, quisquis es.
Et si quid opus est, quæso, dic atque impera,
Popularitatis caussâ. POE. habeo gratiam.
Verùm ego hîc hospitium habeo: Antidamæ filium
Quæro, commonstra, si novisti Agorastoclem.
Ecquem adolescentem tu hic novisti Agorastoclem?
AG. Siquidem Antidamæ Demarchi quæris adoptaticium,

Ego

quoq; lib. 27: 3. & 15. ubi inter cætera hæc annotat: *Ludus latronum* erat, ut duos concolores, unum diſcolorem includerent & perimerent. Cui ludo finitimus erat *Grammismus*, quem & *Grammas* vocabant. Cic. & Fab. *Scripta* vocant. fuiſſe autem è calculis accepimus ordinarios & vagos; illi ordine movebantur; hi velut vagabantur & errabant. erant & *inciti*, qui moveri nullo modo poterant. unde, *Ad incitas rem rediiſſe*, in Proverb. abiiſſe, & à calculis id ſumtum eſſe, quidam referunt. quorum non omnino improbanda auctoritas eſt. *Idem*: In libro veteri & velut conſuali Lat. linguæ, *ad incitas*, explicatur, περὶ ἐρεθισμὸν: quòd tum in magnâ inopiâ rerum incitamur ad quodvis tentandum, amentesq; reddimur. Porrò *Acid.* perſonas ita ordinat: *SY. Profectò ad inc.* &c. *MI. Quin prius d.*

ME MORARE M.] Perpetuæ diſcedere cupientium formulæ ſunt, *Nunquid vis? Nunquid aliud me vis?* item: *Nunquid me morare?* cui reſpondet illud, *Nihil te moror.* Non igitur dubium mihi, quin reſcribendum hîc ſit voce diſcerptâ & ejectâ alterâ irreptitiâ: *nunquid aliud me morare, M.* Non enim ſolent illi, *Nunquid vis*, verbum adjicere boni autores. *J. Gulielm.*

DVM CALET.] dum recens eſt, & occaſio præſtò. Tralatio à ferro, quod dum calet, tundendum eſt: ubi refrixit, fruſtrà cuditur &c. *L.*

PROBA MAT.] Significat negotium præclarum à ſe Milphioni datum, ſi modò adhibeat idoneum hominem, qui id conficiat. Sic; Felix ingenium, ſi præceptor contingat idoneus, &c. vide Eraſmi Adag.

EVM INSTAT] antiquè, pro, *ei.* L.
TVM INSTAT] MS. *tam.* hinc ſuſpicatur Grut. *jam.*
SEVOCEM] J. Gul. l. *evocem.*
NOCTE CONSVL.] J. Gul. l. *doctè conſulendum.* Nihil huc *nox* facit. *Docta conſilia; docta dicta; docti doli*, Comicis ſemper in ore. quod & *Schop.* probat.

VERNACVL.] i. domeſticum illud & à nobis natum conſilium à me ſervo adjuvandum: *L.*

ACTUS QUINTI SCENA I.

HANNO POENUS *loquitur Punicè.*

NYthalonim valon uth ſicorathiſima conſith.
Chym lach chunyth mumys tyalmyctibari imiſchi
Lipho canet hyth bymithii ad ædin bynuthii.
Byrnarob ſyllo homalonin uby miſyrthoho
Bythlym mothym noctothii nelechanti daſchmachon
Yſſidele brim tyfel yth chylys chon, tem, liphul
Uth bynim yſdibut thinno cuth nu Agoraſtocles
Ythe manet ihy chyrſae lycoch ſith naſo
Byuni id chil lubili gubylim laſibit thym
Bodyalyt herayn nyn nuys lym moncoth luſim
Exanolim volanus ſuccuratim miſti atticum eſſe
Concubitum à bello cutim beant lalacant chona enus es

Hujec silec panesse athidamascon alem induberte felono buthume
Celtum comucro lueni, at enim auoso uber bent hyach Aristoclem
Et te se aneche nasocte lia elicos alemus dubecter mi comps vespiti
Aodeanec lictor bodes jussum limnimcolus.
Deos deasq; veneror, qui hanc urbem colunt,
Ut quod de meâ re huc veni, ritè venerim.
Measq; ut gnatas, & mei fratris filium,
Reperire me siritis: dii vostram fidem,
Quæ mihi surreptæ sunt, & fratris filium.
Sed hîc mihi antehac hospes Antidamas fuit.
Eum fecisse ajunt, sibi quod faciundum fuit.
Ejus filium hîc prædicant esse Agorastoclem,
Deum hospitalem ac tesseram mecum fero,
In hisce habitare monstratu'st regionibus.
Hos percontabor, qui huc egrediuntur foras.

VERSUS hujus sc. ut & duarum seq. sunt senarii jamb. *Cam.* POENORUM idioma è Syriaco tractum; cum aliunde, tum ex his docet *Casaubonus* ad Sueton. Verum enim verò, hîc nobis dicendum, quod in re simili vulgus de Accursio solet: *Hæc Punica sunt, legi non possunt.* Exspectat hæc Africa Proconsulem *Scaligerum*, aut Optionem ejus *Casaubonum*, quorum alter quidem annos jam aliquot triginta in exspectatione fuit. FRATRIS F.] Agorastoclem Jachonis fratris filium: *L.*

EIUS FIL.] Acid. numeros ita cogit: *Ejus fil. h. esse pr. Agor.* ut monosyllabon sit *Ejus*, dissyllab. *filium.*

TESSERAM] Budæus in Pandectas: Apud antiquos hospitia erant privata; quæ magna erat necessitudo. Propterea *Hospitium* persæpe pro *Amicitiâ* ponitur. Fuit autem antiqui moris tesseram dari hospitibus dimidiatam, quam quicunq; attulisset ad hospitem, continuò agnosci posset & hospitio excipi tanquam amicus & vetus hospes. Hoc autem jus necessitudinis ad posteros transibat: propterea *tesseram hospitalem* diligenter adservabant. Qui autem jus hospitii violabat, is, *tesseram hospitalem confregisse*, dicebatur; ut Cistell. 2: 1. *Deus* autem *hospitalis*, *Juppiter Xenius* dicebatur: quem invocabant. quemadmodum Amici *Philium Jovem*: et sodales *Heterium*: & gentiles, id est, cognati *Homogenium* &c. Si quem igitur contracti hospitii pœnituisset, renunciare hospitium solebat: ne hospitii jus violaret. Exempla apud Ciceronem, Livium, alios obvia, &c.

ACTUS QUINTI SCENA II.

AGORASTOCLES, MILPHIO, POENUS.

AIN' tu dixe Syncerastum, Milphio,
Has esse ingenuas ambas surreptitias
Carthaginiensis. MI. ajo, &, si frugi esse vis,
Eas liberali jam asseres caussâ manu.
Nam tuum flagitium'st tuas populareis te pati

Ego sum ipsus, quem tu quæris. POE. hem quid ego audio?
AG. Antidamæ gnatum me esse. POE. si ita est, tesseram
Conferre si vis hospitalem, eccam attuli.
AG. Agedum huc ostende. est par probè, nam habeo domi.
POE. O mi hospes, salve multum, nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo hospes Antidamas fuit,
Hæc mihi hospitalis tessera cum illo fuit.
AG. Ergo hîc apud me hospitium tibi præbebitur.
Nam haud repudio hospitium, neq; Carthaginem:
Inde sum oriundus. POE. di dent tibi omnes quæ velis.
Sed quid ais? quî potuit fieri, ut Carthagini
Gnatus sis, hîc autem habuisti AEtolum patrem?
AG. Surreptus sum illinc, hic me Antidamas hospes tuus,
Emit me, & is me sibi adoptavit filium.
POE. Demarcho item ipse fuit adoptatitius.
Sed mitto de illo, & ad te redeo: dic mihi,
Ecquid meministi tuûm parentum nomina?
AG. Patris atque matris memini. POE. memora dum mihi,
Si novi fortè, aut si sunt cognati mihi.
AG. Ampsigura mater mihi fuit, Jachon pater.
POE. Patrem atque matrem viverent vellem tibi!
AG. An mortui sunt? POE. factum, quod ægrè tuli.
Nam mihi sobrina Ambsigura tua mater fuit.
Pater tuus is erat frater patruelis meus,
Et is me heredem fecit, cùm suum obiit diem.
Quo me privatum esse ægrè patior mortuo.
Sed si ita est, ut tu sis Jachonis filius,
Signum esse oportet in manu lævâ tibi,
Ludenti puero quod momordit simia.
Ostende ut inspiciam, jam aperi, audi, atque ades.
AG. Mi patrue, salve. POE. & tu salveto, Agorastocles.
Iterum mihi gnatus videor, quia te repperi.
MI. Pol istam rem vobis bene evenisse gaudeo.
Et te moneri nónne vis? POE. sanè volo.
MI. Paterna oportet reddi filio bona.
AEquum est habere hunc bona, quæ possedit, pater.
POE. Haud postulo aliter, restituentur omnia.
Suam rem sibi salvam sistam, si illò advenerit.
MI. Facito sis reddas, etsi hîc habitabit tamen.
POE. Quin mea quoque iste habebit, si quid de me fuat.

MI. Festivum facinus venit mihi in mentem modò.
POE. Quid id est? MI. tuâ est opus operâ. POE. dic mihi quid lubet?
Profectò uteris ut voles operam meam.
Quid est negoti? MI. potin fieri subdolus?
POE. Inimico possum, amico est insipientia.
MI. Inimicus hercle est hujus. POE. male faxim lubens.
MI. Amat à lenone hic. POE. facere sapienter puto.
MI. Leno hîc habitat vicinus. POE. male faxim lubens.
MI. Ei duæ puellæ sunt meretrices servulæ
Sorores, earum hic alteram efflictim perit,
Neq; eam incestavit unquam. POE. acerba amatio est.
MI. Nunc leno ludificatur. POE. suum quæstum colit.
MI. Hic illi malam rem dare volt. POE. frugi, si id facit.
MI. Nunc hoc consilium capio, & hanc fabricam apparo.
Ut te allegemus, filias dicas tuas,
Surreptasq; esse parvulas Carthagine,
Manuq; liberali caussâ ambas asseras,
Quasi filiæ tuæ sint ambæ. intelligis?
POE. Intelligo hercle. nam mihi item gnatæ duæ
Cum nutrice unà surreptæ sunt parvulæ.
MI. Lepidè hercle assimulas. jam in principio id mihi placet.
POE. Pol magis, quàm vellem. MI. heu hercle mortalem catum,
Malum, crudumq; & callidum atq; subdolum!
Ut afflet! quo illud gestu faciat facilius.
Me quoque dolis jam superat architectonem.
POE. Sed earum nutrix, quâ sit facie, mihi expedi.
MI. Staturâ haud magnâ, corpore aquilo est. POE. ipsa ea'st.
MI. Specie venustâ, ore parvo, atq; oculis pernigris.
POE. Formam quidem hercle verbis depinxti mihi.
MI. Vin eam videre? POE. filias malo meas.
Sed i atque evoca illam, si eæ meæ sunt filiæ,
Si illarum est nutrix, me continuò noverit.
MI. Heus ecquis hîc est? nunciate, ut prodeat
Foràs Giddeneme, est qui illam conventam esse volt.

POPULARES] Liberali caussâ suum manu asserere popularem cuilibet olim licuisse, docet *Rev.* l. 1: 18. Variar. sic Curc. *Qui scias mercari furtivas atq; ingenuas virgines, Ambula in jus.*

CRETA] Ita legit princeps litterarum *Cam.* quem secutus est Lambinus, rectè. Nego tamen, quod illi ajunt, *Cretam* per appositionem sumi pro sermone candido & fausto. Arbitror potius Pœnum dicere, orationem Agorastoclis & Milph. eandem vim habere, quam Creta. nam ut eâ emaculantur vestes, sic illâ omnes animo suo ablutas sordes.

Jam cretâ ſordidas veſtes nitidari ſolitas, ſcitur ex Plin. l. 35: 15. & 17. Quod & Pl. confirmat Aul. act. 4: 9. *Qui veſtitu & cretâ ſe occultant, & ſedent, quaſi ſint frugi.* Iſid. *Fit toga addito quodam cretæ genere candidior.* Alluſit Perſius: *- quem ducit biantem Cretata ambitio*: J. Gruterus. Porrò *dulcē*, non, *dulcem* hîc legendum, docuit *Mercerus*.

IMPETRARE] *Joſ. Mercerus* Var. lib. 1. c. 9. *Impetrare*, inquit, ad exitum perducere ſive conſummare eſt: laudans hunc locum. *Impetrare & Perpetrare* ab antiquo verbo *patro* derivata ſunt. *Patrare* eſt conſummare; itaq; *Patratio*, rei Venereæ conſummatio dicta eſt: hinc *Patres*, quòd patratione peractâ filios procreaſſent; teſte Iſidoro, & Cornuto ad illud Perſii; *- patranti fractus ocello*; citante etiam Juvenal. *- oculosq; in fine patrantes*: ſic enim legendum, non, *trementes*. Gloſſar. vetus: *Patrat*, μασῦται. Quia verò ſine exemplo dicunt, *impetrare* hîc pro ſimplici poſitum, reponit Acid. *Incip. m. eſt, quàm patrare, facilius.*

AVIS] Germani; **Was iſt das für ein ſeltzamer Vogel!** *Avem* nominat Pœnum, ob manicas alarum inſtar utrinq; penſiles, liberéq; fluentes. *Manicatas* autem *tunicas* probro verti, diximus Pſeudolo. Vide Fr. Junii Not. ad Pallium Tertull.

CIRCUMDUCTUS] ſpoliatus per inſidias; nempe à furibus balneariis. *L. D.*

PUNICA EST] *Lambinus* ex v. cod. addit, *gugga eſt homo.* gugga autem, i. Afer, ſeu homo ex Libyâ. Notat & *Turneb.* l. 10: 24.

QUIS IS?] *Piſtor.* & *Acid.* è Venetâ, Colon. aliiſq; reſtituunt: *Quî ſcis?* ſenſu nimium concinno. Ajebat Milphio, ſervos illi Pœno vetulos eſſe: id unde ſciat rogatus, ipſos homines commonſtrat cum ſarcinis ſequentes. Jocatur autem in ſchema ſarcinatorum, qui ſub onere curvi incedentes videntur ſenes aſsimulare ætatis pondere, quaſi Ætnâ, depreſſos. Jocus nunc primùm è latebris erutus.

SARCINATOS] V. N. Curcul. act. 2: 3.

ANNULATIS AUR.] Malè audiebant apud Romanos barbari, præſertim Pœni, qui aures perforatas habebant; neq; mediocriter eos averſabantur. Lucillius: *Nequam eſt, aurum aures cujus vehementius ambit.* unde jocus Cic. in Afrum: *Atqui aurem foratam habes*, &c. Scalig. QUID TU AIS TU?] *Acid.* è v. ed. delet prius *tu*.

PUNIOR] magis Pœnus, callidior: *vel*, Punicæ linguæ ſcientior. *L.*

NE PARS.] ne peperceris hæc omnia quærere. *L.* AVO] Scaliger in Conject. Varron. *Aveo*, purum putum Hebraicum. quod verò dicimus ſalutantes, *Ave*, Pœnum eſt: ad verbum eſt, *vive*. Nunc verò Pœni dicunt *Sſalem aalech*; ut Hebræi *ſſalom lecha*. Idem Scalig. in Appendice operis *de Emendatione temporum*, cum multa ſubtiliſsimè, ſuo more, in hanc rem diſputaſſet, ſubjicit tandem: Videmus igitur, quomodo Phœnices deos ſuos ex vetuſtis Hebræorum libris mutuari, falsò ſint interpretati. ἐλιῶν Phœnicibus *Deus* vocabatur, ut docet Philo Byblienſis. Omninò quemvis ſuorum cælitum ita vocabant; ut in Pœnulo *Ytbalonim Valonuth.* hoc eſt, אֶת־עֶלְיוֹנִים וַעֶלְיוֹנוֹת *ſuperos ſuperasq;*. Et Siſenna ad illum locum notaverat; *Alon*, lingua Pœnica eſſe *deum*. Sic Rex Tyri, quem expugnavit Alexander, vocabatur *Abdalonim*, quem Arrianus *Azemilkum* vocat. Ibidem אֱלִישָׁה *Eliſſa* fuit verum nomen: דידה *Dido* eſt ὑποκοριστικὸν nutricum; ejus maſculinum eſt דָּוִד *David.* Servius Fr. Modii: *Dido* vero nomine *Eliſſa* antea dicta eſt: ſed poſt interitum, à Græcis *Dido* appellata fuit, id eſt, *virago*, Punicâ linguâ. Certè Punica lingua tum pæne erat Hebraica. In Hebraiſmo autem *Dido* nihil tale ſignificat. Sed Græci & Latini de peregrino ſermone ſatis multa præpoſterè comminiſcuntur. *Adramyt* eſt ἐπαυλις πλούτωνος. Nam *Mut* Pœnis erat *Pluto*. ergò *Adramutum* dictum ob peſtilentem tractum oræ Africanæ: quomodo apud Plautum dictum eſt; *Acherontis oſtium eſt in agro noſtro.* Ipſi Pœni neq; in Syriâ neq; in Africâ Syriacè loquuti ſunt. In Syriâ merè Hebraicâ aut proximâ uſi ſunt; in Africâ, depravatâ quidem ex Hebraiſmo, ſed longè aliâ à Syriacâ: quod planè nos docet Pœnulus Plautina, &c. Sciant tamen etiam aliud nomen Karthagini fuiſſe, præter Solini illud. Non enim *Karthada*, ſed *Chaedreanech* vulgò vocabatur. Plautus: *MI. Havo. cujatis eſtis? aut quo ex oppido? P. Hanno Muthumballe be Chaedreanech. AG. Quid ait? MI. Hannonem ſeſe ait Karthagine Karthaginienſem Mutumballis filium.* Non dubito eſſe *Hadreanech.* nam prius membrum eſt חצר ut in *Hadramyton.* Sed & reliqua

explicabimus in loco Plautino. *Havo* est salutantis. unde Latini suum fecerunt *Have*, pro quo in multis libris legitur *HABE*. Id omnino Pœnicum est ex Hebræo חוה *vive*, χαῖρε, ὑγίαινε. Sed cum Personæ ratio habebatur, adjiciebatur *doni*. quod & ipsum detruncatum ex *Adoni*. *Haudoni*, χαῖρε κύριε, הרדוני Ergò pergit. *P. Havo. M. salutat.* Item: *AG. Saluta hunc rursum Pœnicè verbis meis. M. Haudoni* &c. Hæc Scaliger in *Emendatâ* quidem prædicti Operis *editione*; quam Auctor nobili illi TYCHONI BRAHE à prælo etiamnum calentem, amicitiæ symbolum, VVittebergam miserat: quamq; is porrò mihi, quo perquam familiariter utebatur, in hunc usum, cum Fabulam istam commodùm explanarem, concessit.

MISERUM E. PR. BUCCAM] *Miserum* pro ægroto etiam poni docet Floridus lib. 2. c. 23.

ARBITRARIER] pro arbitrabatur: *L.* At Schoppius, Rarissima, inquit, & elegantiss. loquendi forma est, cum *Certè, Scilicet, Videlicet, Fortaßis* cum infinitivo jungũtur. Petronius: *Et ne Poëtas quidem ad testimonium citem, certè neq; Platona neq; Demosthenem ad hoc genus exercitationis accesßisse.* Lucr. 2. *Scilicet esse globosa, tamen cum squallida constet.* lib. 1. *Esse videlicet in nobis primordia rerum.* Ter. Heaut. *Scilicet facturum esse me.* Ibid. *Continuo injecisse verba sibi Dromonem scilicet.* Pl. Sticho, 4: 1. *videlicet illum fuisse parcum senem.* Et: *videlicet fuisse illum nequam adolescentem.* Asin. 3: 2. *Edepol senem Demænetum lepidum fuisse nobis.* ita hoc loco, *Fortasse medicos nos arbitrarier.* V. N. Sticho 4: 1.

SIC VOLO PR.] Volo ei omnia verè exponi. idem, quod anteà: *Nolo ego errare h. L.*

QUI ZONAM NON HABES] *Zonam perdidit*: castrense Proverb. in ἀχρημάτως. Horatius: *Ibit eò, quò vis, qui zonam perdidit.* Sed in his Plauti verbis duplex est allusio; & ad vestem Pœnorum more discinctam; & ad pecuniam, quæ in zonâ gestatur, citra quam in urbe sumtuosâ non sat commodè vivitur. *Vide Adag. Erasmi.*

MURES AFR.] Videtur, inquit Alciatus, *mures Africanos* Plautus appellasse, quos Plinius *Niloticos*, quandoque *Ægyptios*, lib. 10: 65. *Ægyptiis muribus durus pilus, sicut herinaceis. iidem bipedes ambulant, ceu Alpinus*, &c. Ad quod postremum notat *J. Dalech.* De certo murium Aphricanorum genere id scribere Herodotum. *Lipsius* Elect. 2: 4. docet, Romanos illos veteres simplicesq; (caussas ibi addit) *Elephantem* vocasse Bovem Lucam; *struthionem*, passerem marinum: *Camelopardalim*, ovem feram: *Pantheras*, Mures Africanos: *Leones*, Ursos Numidicos sive Libycos; Virg. - *pelle Libystidos Ursæ*, i. leoninæ. &c. vide ibidem.

LIGULAS C.] Quid hîc de *canalibus* dicat, nondum potui intelligere. Alciatus *Cannabes* mavult, à cannabe lino, cujus Africa fertilis. Sed hoc versum turbat. Scripserim libens, *Ligulas venales ait se adv.* Sequitur enim: *Nunc orat operam ut des sibi, ut ea veneant*: Dousa F. *Ligula*, inquit Agellius, *gladiolus est oblongus, in speciem linguæ factus.* Vide Varr. & Festum, in quem ista *Scaliger* annotat: Græci; *Lingula*, μύστρον (i. *cochlear*) ἢ γλωσσὶς (*ligula tibiæ*) mâlo tamen *Ligula*, ut Martialis; & aliæ Glossæ; *Ligula*, μυστίον. Acidalius leg. *Ficulas, favulas ait se advexisse, & nuces.* ita conjunxit Sticho act. 5: 4. - *nucibus, fabulis, ficulis. Favulas*, pro *fabul.* à *faba.*

PALAS] *Pala*, interdum nomen est instrumenti rustici, quo terra fossa vel egeritur vel aggeritur: *L.* Schauffel.

MERGAS] *Mergæ, furculæ quibus acervi frugum fiunt: dictæ à volucribus mergis. quia ut illi se in aquam mergunt, dum pisces persequuntur; sic messores eas in fruges demergunt, ut elevare poßint manipulos*: Festus. Rud. 3: 4.

ESSE VOLVI] MS. Cam. 1. *esse vult.* benè. *Grut.*

SUB CRATIM.] Supplicii genus Karthaginensibus usitatum. quod Tacit. lib. de moribus. Germ. ita commemorat: *Proditores & profugas arboribus suspendunt: ignavos & imbecilles & corpore infames cœno ac palude, injectâ insuper crate, mergunt* &c. Livius lib. 4. *Ad vociferationem eorum, quos sub crate necari jusserat, concursu facto.* Lamb. & *Stevvech.* quem vide in Comment. Veget. lib. 3. item J. Brodæi Miscell. l. 1. c. 28.

MIGDILIBS.] *Migdilibs*, mixtus Libys est. ut illum mixti generis significet, &

bilinguem

bilinguem, i. δίγλωττον & μιγάδα, quales erant Carthaginienses; qui utebantur & linguâ Tyriorum & Afrorum. Virgil. 1. Æneid. *Quippe domum timet ambiguam Tyriosq; bilingues.* Duplici autem linguâ qui utuntur, infideles & veteratores improbiq; habentur. itaque Hannonem, ut bilinguem, dicit esse bisulcâ linguâ quasi proserpentem bestiam: Turn. lib. 10: 24. *Proserpens* autem *bestia*, nihil est aliud, quàm *serpens*. V. N. Asin. 3: 3. Divisim omnes legunt, inquit J. Guliel. *bisulci linguâ*. at Plautus Hannonem Pœnum, ut *Migdilybem*, ita etiam *bisulcilinguam* dixit. neq; mirabitur virili genere efferri, qui cogitârit *legirupam*, *lingulacam*, similia alia. geminus huic locus est Persâ, 2: 4. *Tanquam proserpens bestia est bilinguis & scelestus.*

L. COMPESCAS, TACE] Rectiùs MS. Cam. *ling. compescas, face.* Grut.

VERUM E. HÎC HOSPIT.] *Meurs.* è vet. ed. *verùm ego hic unum hospitem habeo Antidamæ filium. Quæso commonstres, si novisti Agorastoclem.* Usurpavit *unum* pro *quendam*: ut Trucul. act. 1: 2. *qui is est homo, Astaphium? unusné amator?* Et peccant, qui legunt, *novusné*. Nam etsi postea ita dicat, non etiam hîc. item act. 2: 1. *Sed est huic unus servus violentissimus.* Catullus: *- tum bellus ille, & urbanus Suffenus unus caprimulgus, aut fossor* &c. Arnob. lib. 4. lib. 5. &c.

AMTIDAMARCHI] Quomodo, *Antidamarchi?* nam statim pòst Antidamæ se adoptaticium nominat. scribendum; *Antidamæ Demarchi*: more Græco, *filius* videlicet. Res clara ex his versibus: *Hic me Antid. hospes tuus Emit*, &c. Versus autem ne justo longior sit, juvandus erit elisionibus: *Lips.* Antiq. lib. 2, c. 19. Sed *Acidal.* negat juvari satis posse. nec Græcanicam locutionem hîc valdè convenire, aut ipsam Dinarchi mentionem. Quis enim *inquit*, scit, an de eo scierit Agorastocles? nam postea quidem non hîc, sed Pœnus ejus meminit, quasi ad ignarum. Utcunq; autem est, è vet. vulgataq; malit corrigi: *AG. Siquidem tu Antidamæ hic quær. adopt.*

PAT. T. ERGO] i. pater tuus, inquam. *L.*

OSTENDE UT INSP.] *Muretus* lib. 11: 19. In hâc ἀναγνωρίσει Agorastoclis depravati sunt versus, qui sic legendi: *Ostende, ut inspiciam. aperi. AG. vide. eccum adest. Mi patr. salve. POE. & t.*

ET TE M. NONNE VIS?] *Grut.* è MSS. Cam. I. *num nevis?* pro, *non vis.* ita & *Acid.* conjecit. SI QUID DE ME] D. F. I. *si quid me fuat*, i. si obiero mortem. Lucillius: *Si quid me fuerit humanitus, ut teneatis.* Cic. *si quid mihi humanitus accidisset*, &c. Meursius; *si quid mede fuat.* Nam *mede* pro *me* dicebant.

NUNC LENO LUD.] Venet. ed. *Hunc* quod rectius *Pistori* videtur.

AMANT AL.] V. N. Pseud. 1: 2. *Amare à lenone*, eleganter dictum: *Palm.* Spic. p. 115.

POL MAGIS Q.] Q. d. Non est assimulatio sed verum desiderium, veraq; oratio. *L.*

AFFLET] Non à *flo* sed à *fleo*. sic in Persâ Toxilus. *Gul. Cant.*

QUA SIT] *Faciem* pro totius corporis colorisq; habitu dixit, neq; enim *Facie* os tantùm & oculi & genæ, i. πρόσωπον notatur; sed forma omnis & modus & factura quædam totius corporis: à *faciendo*. de quo *Agell.* lib. 13: 28. Ita & Asinar. act. 2. sc. 3.

AQUILO] *Aquilus color*, est fuscus & subniger: ab aquâ nominatus, cujus color neq; albus nec niger, sed incertus vel etiam, *niger*; unde *Aquilii* prænomen. vide Festum: ad quæ *Scal.* notat; Glossarium: *Aquilum*, μέλαν, ὡς λυχνίδιον. Varro: *Atq; Ægeus fluctum quam lavit ante aquilo, Sævus ubi posuit Neptuni filius urbem.* *Aquilum fluctum*, μέλαν ὕδωρ, Poëtæ. V. N. Rud. 2: 4.

ORE PARVO] non sparso, ut ille Terent. At MSS. non habent, illud *parvo*. hinc divinat Grut. *ore æquè ac oculis.*

ACTUS QUINTI SCENA III.

GIDDENEME *nutrix*. HANNO *Pœnus*. MILPHIO *servus*. AGORASTOCLES. PUER.

UIS pultat? *MI.* qui te proximus est. *GI.* quid vis? *MI.* eho,

Novistin' tu illunc tunicatum hominem, qui siet?

GI. Nam quem ego aspicio? prò supreme Juppiter!
Herus meus hic quidem est, mearum alumnarum pater,
Hanno Carthaginiensis. MI. ecce autem mala.
Præstigiator hic quidem Pœnus probus est,
Perduxit omnis ad suam sententiam.
GI. O mi here salve, Hanno, insperatissime
Mihi tuisq; filiis, salve. atque eho
Mirari noli, neque me contemplarier.
Cognostin' Giddenemen ancillam tuam?
POE. Novi. sed ubi sunt meæ gnatæ? id scire expeto.
AG. Apud ædem Veneris. POE. quid ibi faciunt? dic mihi.
AG. Aphrodisia hodie Veneris est festus dies,
Oratum ierunt deam, ut sibi esset propitia.
GI. Pol satis scio impetrarunt, quando hic hic adest.
AG. Eho an hujus sunt illæ filiæ? GI. ita ut prædicas.
Tua pietas nobis planè auxilio fuit,
Cùm huc advenisti hodie in ipso tempore.
Nanque hodie earum mutarentur nomina,
Facerentq; indignum genere quæstum corpore:
PV. Handones illi hanon bene si illi in mustine.
GI. Me ipsi & eneste dum & alamna cestinum.
AG. Quid illi locuti sunt inter se? dic mihi.
MI. Matrem salutat hic suam, hæc autem hunc filium.
POE. Tace atq; parce muliebri supellectili.
AG. Quæ ea est supellex. POE. clarus clamor. sine modò.
Tu abduc hos intrò, & unà nutricem simul
Jubeto abire hanc ad te. AG. fac quod imperat.
MI. Sed quis illas tibi monstrabit? AG. ego doctissimè.
MI. Abeo igitur. AG. facies, modò quam memores mavelim.
Patrue advenienti cœna curetur volo.
MI. Lachanam vos, quos ego jam detrudam ad molas,
Inde porrò ad puteum, atq; ad robustum codicem.
Ego faxo, hospitium hoc leviter laudabitis.
AG. Audin' tu patrue? dico, ne dictum neges,
Tuam mihi majorem filiam despondeas.
POE. Pactam rem habeto. AG. spondèsne igitur? POE. spondeo.
AG. Mi patrue salve: nam nunc es planè meus.
Nunc demum ego cum illâ fabulabor liberè.
Nunc, patrue, si vis tuas videre filias,
Me sequere. POE. jamdudum equidem cupio, & te sequor.
AG. Quid si eamus illis obviam? POE. at ne inter vias

Præterbitamus metuo. magne Iuppiter,
Restitue certas mihi ex incertis nunc opes.
AG. Ego quidem meos amores mecum confido fore.
Sed eccas video ipsas. POE. hæccine sunt meæ filiæ?
Quantæ è quantillis jam sunt factæ! AG. scin' quid est?
Græcæ sunt hæ columnæ, sustolli solent.
MI. Opinor hercle hodie, quod ego dixi per jocum,
Id eventurum esse, & severum & serium,
Ut hæc inveniantur hodie esse hujus filiæ.
AG. Pol istud quidem jam certum est. tu istos Milphio
Abduce intrò: nos hasce hîc præstolabimur.

TUNICATUM HOMINEM] Ita Ennius lib. 7. Annal. de Karthaginensibus - *tunicata juventus.*

FILIIS] pro, *Filiabus.* L.

MUTARENTUR NOM.] Alciatus l. 10. Parerg. observavit, mulieres, quæ stupri licentiam apud Ædiles professæ meretricium instituerent quæstum, nomen mutare consuevisse, ex hoc Plauti loco. Quod *Douza* probat; docetq; præterea, eas, quæ capturis quæstuiq; meretricio renunciabant, liberum sibi ingenuumq; nomen, priore illo cum personâ deposito, assumere solitas. Idem observavit P. Pithœus. sed & *Jac. Durantius JC.* Variar. lib. 1. c. 2. præterea hoc etiam; cellis meritricum superimpositos esse titulos; item meretricis nomen in fronte pependisse. Tertull. *Nomen tuum pependit in fronte, pretia stupri accepisti, & manus, quæ diis datura erat sacra, capturas tulit.* &c.

SUPELLECT.] Facetè *muliebrem supellectilem* vocat *clarum & immodestum clamorem.* Die Klappermül.

CLARUS CLAMOR, SINE M.] *Joach. Nisæus March.* elegantiss. ingenii juvenis, malit: *Clarus clamor sine modo.* Certè ἰσχυρῶς. quod idem posteà & *Acidalio* probatum animadverti. & sine dubio germanum est.

TU ABDUC] ita MSS. Cam. *Grut.* Porrò docet *Acidal.* plurimis argumentis, ab hoc versu ad finem Sc. personas & versûs ineptissimo sensu confusos esse.

ROBUST. COD.] *Robur, in carcere is locus, quo præcipitatur maleficorum genus; quod antè arcis robustis includebatur:* Festus. Livius Dec. 4. l. 8. *ut in carcere inter fures nocturnos vir clarissimus Scipio includatur, & in robore ac in tenebris exspiret.* Horat. l. 2. Od. 13. *Italum robur:* Plautus alibi *ligneam custodiam* vocat. Vide Comment. *Lipsii* in Tacit. lib. 4. Annal. ubi docet, quid sit, *de robore præcipitari:* & inter cætera versum Lucani lib. 11. etiam explicat, *Sæva Tribunitio maduerunt robora tabo.* Turn. lib. 23: 21. *Codicem* à Robore diversum esse censet; cum sit ligneus stipes, quem alligati servi, qui deliquerant, trahebant, cuiq; insidebant vincti; qui hodie apud nos appendi solet simiis. Propert. lib. 4: 7. *Codicis immundi vincula sentit anus.* Vide ibid. copiosissimè, item *Colv.* lib. 2. Apolog. Apul. & *Auson. Popmam,* ad Catonem. *Meursius,* Antiqui, *inquit,* in carceribus habebant arcas, in quas maleficos includebant, Successit in harum locum *Robur.* Curcul. act. 5: 3.

FACTAM V. H.] Cur Agorastocles hîc stipulationem post pactum adhibere voluerit, docet *Fr. Hotomannus.*

AT NE INTER VIAS] *Inter vias,* est, in viâ. V. N. Aul. act. 2: 8. Terent. Eun. 4: 2. *cœpi mecum inter vias aliam rem ex aliâ cogitare.* ad quod Donatus: *Inter vias,* figuratè & novè. Ex quâ notâ Acid. & illa censet: Cistell. *Inter novam rem verbum usurpabo vetus.* Trucul. act. 2: 6. *Inter tot dies quidem hercle jam actum aliquid oportuit.* Titinnius: - *quæ inter decem annos nequisti unam togam detexere.* Tibullus: *Atq; hæc seu nostras inter sunt cognita terras.* Lucanus ad Pison. *Mira subest gravitas inter fora.*

GRÆCÆ S. H. COL.] Ita legit *Turn.* lib. 10: 24. Græcæ enim columnæ Romanis in precio & studio. Solent autem columnæ, ut operi accommodentur, erigi & sustolli; ad quam similitudinem respexit. Turnebum secutus & Lamb. & Douza. *Sustolli* autem est

ſurſum tolli. ſupra 1: 2. *ſuſtolle hoc amiculum.* Ioſ. Scalig. in Conject. ita annotat: Varro cum ab *urinando urnæ* veriverbium deduceret; *urinare* quoq; unde eſſet, declarabat. *Vrinare*, inquit, *eſt mergi in aquam in urbum: fictum ab urbo, quod ita flexum, ut redeat ſurſum verſus; ut in aratro, quod eſt urvum.* Eſt autem *Vrvum*, ſive *Vrbum*, τὸ ἀνάσιμον, ſurſum verſus reflexum. Qui in aquam mergitur, ut iterum ſurſum verſus exiſtat, dicitur *Vrinare*. *Vrvare* ergò, ita ſe jactare, ut ſurſum denuò excitet ſe. unde *Amburvare* apud Lucill. dicuntur Salii, qui eo modo corpora ſaltu reciprocabant: *Præſul ut amburvat, ſic volgu' redandruat inde.* Græcè dicitur κυβιςᾶν, id eſt, κολυμβᾶν: quod Curetes, (qui iidem & *Salii*) faciebant. id aliter dicitur *Reciprocare*. Plautus Aſtrabâ; *Quaſi tolleno vel pilum Græcum reciproces planâ viâ.* Tollenones enim & pila ruderaria modò ſurſum modò deorſum in opere ipſo aguntur. Itaq; eleganter & venuſtè apud Ariſtoph. citante Polluce, ὥςε χηλώνιον, ἀνακύπτων, καὶ κατακύπτων. Apud Plaut. Pœnulo: - *ſunt Græca Celonea: ſuſtolli ſolent.* Eodem modo dictum, quo in Aſtrabâ, *pilum* aut *tollenonem Græcum reciprocare.* quod à nobis ſic reſtitutum eſt ex veteri ſcripturâ. ita enim legitur in MS. *Trecæ ſunt celonnæ.* Hæc ille. Brodæus Miſcell. l. 3. c. 7. docet χηλώνιον apud Pollucem & Ariſtot. eſſe Vegetii *tollenonem*; quoties ſcilicet una trabs in terram præaltè defigitur, cui in ſummo vertice alia transverſa longior, dimensâ medietate, connectitur: quâ machinâ & ruſtici utuntur in hauriendâ è puteis aquâ. Gloſſario & Iſid. *Ciconia* etiam dicitur, à formâ ejus avis roſtro clangentis. Porrò *tolleno*, & *pilum Græcum*, quid ſit, accuratè docet Turneb. lib. 6. c. 18. *Camerarius* legendum ſuſpicabatur, *Hetruscæ ſunt col.* quam conjecturam mirum in modum ſibi ſemper placuiſſe, Gul. Canterus ait; ac tum maximè, poſtquam ſimilem in Plauto locum, ex quo iſte commodè poſſet explicari, repererit in Curc. act. 1: 2. *Peſſuli, heus p.* &c. *Fite causâ meâ Lydi barbari: Sußilite, obſecro,* &c. Nam quod hîc, inquit, *Sußilite*: in Pœn. eſt *ſuſtolli*: qui hîc *Lydi*, illîc *Hetrusci*, iidem tamen. Lydi enim Hetruriam incoluerunt, ut alibi dictũ eſt. &c. lib. 4: 18. *Douza* F. legit, *Etruscæ ſunt Calaminæ: ſ. ſ.* Calaminæ inſulæ in Lydiâ ſunt, quas Græci χορῆτιδας, Plinius *ſaltuares* appellat, quoniam Symphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum moventur, & quaſi ſuſtolluntur. quamvis eas à Calaminis videatur diſtinguere Plinius. Græci tamen confundunt, ut Sotion in Eclogis; cujus verba lege apud *Turn.* Adverſ. lib. 4: 6. Meminit earum & Varro lib. 3. de Re R. & Mart. Capella lib. 6. *Hæc Douza.* de Calaminis vide & Iac. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. c. 95.

SEVERUM] Meurſius leg. *& eſſe verum & ſerium.* ſic *verò & ſeriò* ſolet conjungere.

ACTUS QUINTI SCENA IV.

ADELPHASIUM, ANTHERASTILIS, AGORASTOCLES, HANNO *Pœnus.*

FUIT hodie operæprecium ejus qui amabilitati animum adiceret,
Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eò viſere venit.
Deamavi ecaſtor illìc ego hodie lepidißima munera meretricum,
Dignâ divâ venuſtiſsimâ Venere: neque contemſi ejus opes hodie,
Tanta ibi copia venuſtatum aderat, in ſuo quæque loco ſita mundè.
Arabius murrhinusq; omnia odor complebat. haud ſordere viſus eſt
Feſtus dies, Venus, nec tuum fanum: tantus ibi clientarum erat numerus,

Quæ ad

Quæ ad Calydoniam venerant Venerem. certò enim, quod quidem ad nos duas
Attinuit, præpotentes, pulcræ, pacisq; potentes soror fuimus,
Neque ab juventute ibi irridiculò habitæ: quod pol, soror, cæteris omnibus factum est.
„ AN. MALIM ISTUC ALIIS VIDEATUR, quàm uti tu te collaudes. AD. spero equidem;
Ut pol ego cùm ingeniis quibus sumus atque aliæ cognosco.
Eo sumus gnatæ genere, ut deceat nos esse à culpâ castas.
POE. Juppiter, qui genus colis alisq; hominum, per quem vivimus vitalem ævum,
Quem penes spes vitæ sunt hominum omnium, da diem hunc sospitem quæso.
Rebus meis agundis, quibus annos multos carui, quasq; è patriâ
Perdidi parvas, redde his libertatem: invictæ præmium ut esse sciam pietati.
AG. Omnia faciet Juppiter faxo. nam mihi est obnoxius, & me metuit.
POE. tace quæso. AG. ne lacruma, patrue:
AD. UT VOLUP EST HOMINI, mea soror, SI QUOD AGIT CLUET VICTORIÂ!
Sicut hodie nos inter alias præstitimus pulcritudine. (obsecro,
AN. Stulta soror es magis quàm volo. an verò pulcra vidère
Si tibi illìc non os oblitum est fuligine? AG. ô patrue mi patruissime.
POE. Quid est, fratris mei gnate? mi gnate quid vis? expedi.
AG. At enim volo hoc agas. POE. at enim ago istuc. AG. patrue mi patruissime.
POE. Quid est? AG. est lepida & lauta: ut sapit! POE. ingenium patris habet, quod sapit.
AG. Quæ res jam diu edepol sapientiam tuam, hæc quidem cùm abusa est.
Nunc hinc sapit, hinc sentit, quicquid sapit, è meo amore.
AD. Non eo sumus genere prognatæ, tametsi sumis servæ, soror,
Ut deceat facere nos quicquam, quod homo quisquam irrideat.
„ MULTA SUNT MULIERUM VITIA, sed hoc è multis maximum est,
Cùm sibi nimis placent, nimisq; operam dant ut placeant viris.
Nimiæ voluptati est, quod in extis nostris portentum est, soror.
Quodq; aruspex de ambabus dixit. AG. velim de me aliquid dixe- (rit.
AD. Nos fore invito domino nostro diebus paucis liberas.
Id ego nisi quid di aut parentes faxint, quid sperem haud scio.

AG. Meâ fiduciâ hercle aruspex, patruelis, promisit scio
Libertatem, quia me amare hanc scit. AD. soror sequere hàc. AN. sequor.
POE. Priusquam abitis, vos volo ambas. nisi piget, consistite.
AD. Quis revocat? AG. qui bene vult vobis facere. AD. facere occasio est.
Sed quis homo est? AG. amicus vobis. AD. qui quidem non inimicus est.
AG. Bonus est hic homo, mea voluptas. AD. pol istum malim, quàm malum.
AG. Siquidem amicitia est habenda, cum hoc habenda est. AD. haud precor.
AG. Multa bona vobis facere vult. AD. bonus bonis benefeceris.
POE. Gaudio ero vobis. AD. at edepol nos voluptati tibi.
POE. Libertatiq;. AD. isto precio tuas nos facilè feceris.
AG. Patrue mi, ita me di amabunt, ut ego, si sim Juppiter,
Jam hercle ego illam uxorem ducam, & Junonem extrudam foras.
Ut pudicè verba fecit! cogitatè, & commodè!
Ut modestè orationem præbuit! certò hæc mea est.
POE. Sed ut astu sum aggressus ad eas? AG. lepidè hercle atque commodè.
Perge etiam tenta, rem in pauca confer: sitiunt qui sedent.
POE. Quid istic, quod faciundum est, cur non agimus? in jus vos (voco.
AG. Nunc tene, patrue. POE. tu, frugi si bonæ es. AG. vin ego hanc apprehendam? POE. tene.
AD. An patruus est, Agorastocles, tuus hic? AG. jam faxo scibitis.
Nunc pol ego te ulciscar probè, nam faxo mea eris sponsa.
POE. Ite in jus, ne moramini. AN. antestare me atque duce.
AG. Ego te antestabor. postea hanc amabo, atque amplexabo:
Sed illud quidem volui dicere, immò dixi hercle quod volebam.
POE. Moramini, in jus vos voco, nisi honestius est prehendi.
AD. Quid in jus vocas nos? quid tibi debemus? AG. dice tu illi.
AD. Etiam me meæ latrant canes? AG. at tu hercle alludiato,
Dato mihi pro offâ savium, pro osse linguam obicito.
Ita hanc canem faciam tibi ego oleo tranquilliorem.
POE. Ite si itis. AD. quid nos fecimus tibi? POE. fures estis ambæ.
AD. Nosnè tibi? POE. vos inquam. AG. atque ego scio. AD. quid furti est id? AG. hunc rogato.
POE. Quia annos multos filias meas celavistis clam me,
Atque equidem ingenuas, liberas, summoq; genere gnatas.
AD. Nunquam mecastor reperies tu istuc probrum penes nos.

AD. Nihil tecum ago, abscede obsecro. AG. atq; hercle mecum agendum est.
Nam hic patruus meus est, pro hoc mihi patronus sim necesse est.
Ei prædicabo quomodo vos furta facies multa.
Quoq; modo hujusce filias apud vos habeatis servas,
Quas vos ex patriâ liberas surreptas esse scitis.
AD. Ubi sunt eæ, aut quæ sunt obsecro? AG. satis sunt maceratæ.
POE. Quin eloquar. AG. censeo hercle, patrue. AD. misera timeo, quid
Hoc sit negotii, mea soror: ita stupida sine animo asto.
POE. Advortite animum, mulieres, primùm, si id fieri possit,
Ne indigna indignis dî darent, id ego evenire vellem:
Nunc quod boni mihi dî dant, vobis vostræq; matri,
Eas dîs est æquum gratias vos agere sempiternas,
Cùm nostram pietatem approbant decorantq; dî immortales:
Vos estis ambæ meæ filiæ, & hic est cognatus vester:
Hujusce fratris filius, Agorastocles. AD. amabò,
Num hi falso oblectant gaudio nos? AG. at me ita dii servent,
Ut hic pater est vester. date manus. AD. Salve insperate nobis,
Pater, te complecti nos sine. POE. cupitæ atque expectatæ.
AN. Pater salve, ambæ filiæ sumus, amplectamur ambæ.
AG. Quis me amplectetur postea? POE. nunc ego sum fortunatus:
Multorum annorum miserias nunc hâc voluptate sedo.
AD. Vix hoc videmur credere. POE. magis quî credatis dicam,
Nam vostra nutrix primùm me cognovit. AD. ubi ea, amabo, est?
POE. Apud hunc est. AG. quæso quî lubet tam diu tenere collum,
Priusquam te mihi despönderit. AD. omitto. AG. sperata salve.
AD. omitte
Salutem. AG. & tu altera. AN. nolo ego istuc, enicas me.
POE. Condamus alter alterum ergo in nervum brachialem.
Quibus nunc in terrâ melius est? AG. eveniunt digna dignis.
Tandem huic cupitum contigit. ô Apella, ô Zeuxis pictor,
Cur numerò estis mortui? hinc exemplum ut pingeretis.
Nam alios pictores nihil moror hujusmodi tractare exempla.
POE. Di Deæq; omnes, vobis habeo meritò magnas gratias,
Cum hâc me lætitiâ tantâ & tantis affecistis gaudiis,
Ut meæ gnatæ ad me redirent in potestatem meam.
AD. Mi pater, tua pietas planè nobis auxilio fuit.
AG. Patrue facito in memoriâ ut habeas, tuam majorem filiam
Mihi te despondisse. POE. memini. AG. & dotis quid promiseris.

HVIVS Scenæ versûs ſunt tetram. & jambici, & numeris confuſi, itemq; excurrentes aliqui longius; aliqui catalectici, tam Hipponactëi, quàm Archilochii. unus δίμετρος. *Cam.*

ADDICERET] Egregiè MSS. *adiceret*, i. adjiceret. In nullo Manuexaratorum unquam offendi litteram geminatam, ubi erat illud verbum: *Gruterus*. Etiam *Acid.* conjecerat, *adiceret*. qui & Perſonas è vett. libr. in totâ hâc Sc. variè variat. ipſumq; principium non Adelphaſii, ſed ſororis junioris ait eſſe, quæ ſemper inducatur procacior, &c.

ARABIVS] Charis. legit, *Arabus*. quæ antiquior inflectendi ratio. Sic Propertius, *Arabo odore*. MS. Cam. l. *Arabius Murr. omnis od.* benè. *Omnis* autem, eſt *omneis*, Grut.

PACISQ. P.] quæ potuimus pacem à Venere impetrare &c. *L.* Vide N. Rud. 1: 5.

ET POL EGO &c.] Et ſpero verò, nos tales aliis videri, cum cognoſco, quibus nos ingeniis ſumus atq; aliæ puellæ: *L.* Porro *ingenium* ad alia etiam pereleganter transfertur. Gloſſæ: *Ingenium*, εὐφυΐα, φύσις. Salluſt. *ingenium loci*. Tertull. de hab. mul. c. 2. *herbarum ingenia traduxerant*. Nævius: *Ingenio arbuſto conſita*. Ita *ingenuus* αὐτοφυὴς. Auſon. *Ingenui fontes*. Apul. *crines ingenio flexi*, ſponte aut naturâ flexi, i. *inaffectatum capillitium*, ut idem alibi.

VITALEM ÆVVM] *Ævus* dixit & Lucret. 3. *- non omnem poßit durare per ævum*: L.

DA DIEM] verbum *Da* plerunq; precationibus adhibitum eſſe, docet *Briſſon*. l. 1. For.

INVICTÆ] in quâ ſemper manſi. *L.*

TACE Q.] Senex orationem impiam adoleſcentis coercet. *L.*

CLVET V.] ſi in eo, quod agit, victoriâ claru eſt, & excellit: *L.*

OS OBL. EST F.] Marcellus: *Sublevit, ſignificat illuſit, & pro ridiculo habuit. tractum à genere ludi, quo dormientibus ora pinguntur.* Vnde perſpicuè dilucet, *inquit Douza*, hoc pigmenti genus per joculum & luſum iis allini ſolere, quos aliis deridendos propinare volebant. idq; turpiculis puellis potiſsimum, quas contumeliæ genere à procaci juventute affici mos erat: credo, ut hâc quaſi cenſione monitæ deformitatis ſuæ in memoriam revocarentur. Confirmat hanc opinionem noſtram Adelphaſium, ibi: *Neq; ab juventute* &c. vide Præcid. *Douzæ* ad Arbitr. lib. 1: 10. ubi preſsiore ſpongiâ hanc (ut ipſe ait) ſententiam, quam fuligineâ ſomniorum ſuorum nubè ſolens oblevit Lambinus, extergit. Idem hoc *S. Vlr. Piſtoris* planius ad mentem Douzæ explicavit: & huc traxit etiam id Sc. ſequentis, ubi Miles itidem minatur, ſe effecturum meretricem ſuam *moram*, & *repleturum atritate*. Quamvis id pugnis potiùs, quàm fuligine futurum militariter prædicet. V. N. Epid. Arg

VT SAPIT] quàm ingenioſa eſt! *L.*

QVOD] Acid. *quo ſap.* QVÆRES JAMD.] i. jampridem in te ſapientia eſſe deſiit: cum hæc ætate conſumta ſit. quare non poteſt filia tua ſapientiam abs te ſumere: *L.* Acidal. leg. *AG. Quæ res? jamdiu edepol ſap. tuam abuſa eſt hæc quidem. Nunc hinc ſapit, hinc ſentit: quicquid ſapit, amore meo ſapit.* itaq; codd. Colon. & alii. Illud, *Quæ res?* indignantium formula eſt. HINC] à me & meo amore. *L.*

PLAC. VIRIS] Alii leg. *minusq; addant op.* &c. quod & Lambinus videtur probâſſe, & *viros* hîc accepiſſe maritos: perperam. neq; *mulieres* hîc ſunt uxores. Nimirum ſexus ille ſequior ſtudet placere virili. *Acid.*

QVID SPER.] Reſcribo, *qui ſperem*. Quâ ratione, inquit, id ſperare poſsim, neſcio. niſi tamen in Diis aut parentibus opis aliquid nobis eſt. *J. Gulielm.*

PATRVELIS] *Lipſ.* Antiq. lib. 2: 19. l. *patruelibus promiſit ſ.* Ex argumento. Acidal. tamen rectiſs. putat, quod Lamb. in vett. reperit: *aruſpex, patrue, his prom.*

BONVS EST H.] i. beneficus, aut benefaciendi cupidus: *L.*

B. BENEFECERIS] Acid. malit, *benefecerit*. adhuc enim Agoraſtocli reſpondet.

PERGE] Grut. l. *Perge etiam tentare: rem in p.*

QVI SEDENT.] ſc. ſpectatores: *L.*

TV, FRVGI] tu verò eas tene, ſi bonæ frugi es. ita quidem Lamb. ſed id non penetrat interiorem mentem. Jocus eſt in ambiguitate verbi *tenendi*. de quo V. N. ſuprà, Prologo. *Acid.*

HANC] Adelphaſium: *L.*

FAXO SCIBITIS] in antiqq. eſt, *ſcibis*: rectè. nam & uni reſpondet, & verſus hîc incipiunt mutari. *Acid.*

POSTEA HANC AMABO] ſc. Adelphaſium. voluit dicere, *Anteſtabor*. L.

SED ILLVD] hanc anteſtabor. *L.* LATRANT C.] i. Etiámne ii, qui pro me facere debent, mihi adverſantur? *Lamb.* qui ſine cauſsâ maluit, *allatrant*. potiùs vett. edit. ſcriptura perquàm hercule venuſta reducatur: *Etiam meæ in me latrant canes?* Acidal.

ALLVDIATO] *Alludiare* dicuntur heri canibus ſuis, cum eis alludunt, cumq; eos demulcent: *L.* Sticho 2: 3. *alludiabo mulieri.*

PRO OSSE LING.] de hoc oſculi genere, vide N. Aſin. 3: 3.

HANC C.] me. OLEO TRANQ.] Hyperbole Proverbialis; in homines minimè iracundos, leniq; ingenio præditos. *Vid. Adag. Eraſmi.* Non planè abludit illud Cic. *In noſtris inimicitiis me fore auriculâ infimâ ſcito molliorem.* Et Catulli; *Cinæde Thalle, mollior cuniculi capillo, Vel anſeris medullulâ, vel imulâ oricillâ.*

SATIS S. MACER.] Hæc ſubmiſsâ voce loquitur Agor. ſignificans patruo, ſatis diu filias ejus eſſe perterritas & metu & curâ exercitas: *L.* Gruterus verò hæc *Hannoni* dat: ut velit, Satis diu eas tenuiſſe ambiguas & incertas.

SINE ANIMO ASTO] *Cujacius* hæc ita capit lib. 1. de Feudis, tit. 2. tanquam ſi *animus aſtus*, eſſet doloſus & callidus: meo animo alienè à mente auctoris. Vult enim non eſſe apud ſe. eſtq; *aſto*, verb. *adſto*: Gruterus.

PRIMVM, SI ID F. P.] Primum vellem, ſi id fieri poſſet, ut nunquam in ſervitutem incidiſſetis: nunc autem, quando id, quod factum eſt, infectum eſſe non poteſt, vos diis agere gratias æquum eſt, quòd tandem repertæ eſtis meæ filiæ. *L.*

DI DANT] *Schop.* è MSS. l. *Di danunt*: & ſeq. verſu *nos*; non *vos*: ut ſe & matrem & filias intelligat. AG. SPERATA SAL.] *Sperata* dicebatur, quam procus ſperabat ſponſam ſuam fore: Turn. l. 10: 24. V. N. Amph. ac inprimis *Alb. Gentilem* l. 2. c. 21. de Nuptiis: ubi docet, *Speratum* etiam dici ſponſum.

AD. OMITTE SALVT.] Cur ſalutari puella ab amatore non velit? maximè, cum morem geſſerit in eo, ut parentis collum linqueret. Omninò reſtituend. *AG. ſperata ſalve. omitte Salutem & tu altera. AN. nolo ego. AG. iſtoc enicas me.*

CONDAMVS] conjungamur inter nos mutuo brachiorum vinculo: *L.*

HVIC CVP.] ſc. mihi Adelphaſium. *L.* NVMERO] i. nimium citò. V.N.Mil.5.

HIC EXEMPLVM] *Douza*, Legendum, inquit, *Hinc*, vel certè, *Hoc.* dicimus enim, *Exemplum petere*, vel *ſumere alicunde.* Auctor ſententiæ meæ Feſtus, hujuſdem exempli laudator &c. Cod. Baſil. habet, *Hinc.*

IN MEMORIA H.] *Palmerius*, item *Acidal.* Editiones omnes ferè habent, *in memoriam*: niſi quod id nuper mutârunt homines docti: qui vellem alibi operam luſiſſent, &c. Vetus & Plautina locutio eſt, *in memoriam habeas.*

ACTUS QUINTI SCENA V.

ANTHEMONIDES *miles*, & EIDEM.

SI ego minam non ultus fuero probè quam lenoni dedi,
Tum profectò me ſibi habento ſcurræ ludificatui.
Is etiam me ad prandium ad ſe adduxit ignaviſſimus,
Ipſe abiit foras, me reliquit pro Atrienſi in ædibus,
Ubi nec leno, neque illæ redeunt, nec quod edam quidquam datur,
Pro minore parte prandii pignus cœpi, abii foras.
Sic dedero, ære militari tetigero lenunculum.
Nactus eſt hominem, mina quem argenti circumduceret.
Sed mea amica nunc mihi irato obviam veniat velim.

Jam pol ego illam pugnis totam faciam ut sit morula;
Itaq; replebo atritate, atrior multo ut siet,
Quàm AEgyptii, aut qui cortinam ludis per Circum ferunt.
AN. Tene sis me arctè, mea voluptas: malè ego metuo miluos, mala
Illa bestia est, ne fortè me auferat pullum tuum.
Ut nequeo satis te complecti, mi pater. ANTHEM. ego me moror.
Propemodum hoc nunc obsonare prandium potero mihi.
Sed quid hoc est? quid hoc? quid hoc est? quid ego video? quomodo?
Quid hoc est conduplicationis? quæ hæc est congeminatio?
Quis hic homo est cum tunicis longis, quasi puer cauponius?
Satin' ego oculis cerno? estne illæc mea amica Anterastilis?
Et ea est certò, jampridem ego me sensi nihili pendier.
Non pudet puellam amplexari baiiolum in mediâ viâ?
Jam hercle ego illum excruciandum totum carnifici dabo.
Sanè genus hoc muliebrosum est tunicis demissitiis.
Sed adire certum est hanc ad amatricem Aphricam.
Heus tu, tibi dico mulier, ecquid te pudet?
Quid tibi negotii autem est cum istoc, dic mihi?
POE. Adolescens, salve. ANTHEM. nolo, nihil ad te attinet,
Quid tibi hanc digito tactio est? POE. quia mihi lubet.
ANTHEM. Lubet? POE. ita dico. ANTHEM. ligula in i malam (crucem
Tune hic amator audes esse, hallex viri?
Aut contrectare, quod mares homines amant?
Deglupta manas, Sarapis senicinctium,
Mastruga, halsagoras hama, tum autem plenior
Allii ulpiciq;, quàm sunt Romani remiges.
AG. Num tibi adolescens malæ, an dentes pruriunt,
Qui huic es molestus? an malam rem quæritas?
Cur non adhibuisti, dum istæc loquereris, tympanum?
Nam te cinædum esse arbitror magis, quàm virum.
ANTHEM. Scin, quàm cinædus sum? ite istinc, servi, foràs,
Efferte fustis. AG. heus tu, si quid per jocum
Dixi, nolito in serium convertere.
AN. Quid tibi lubido est obsecro, Anthemonides,
Loqui inclementer nostro cognato & patri?
Nam hic noster pater est, hic nos cognovit modò,
Et hunc sui fratris filium. ANTHEM. ita me Juppiter
Bene amet, bene factum: gaudeo, & volupest mihi,
Siquidem quid lenoni obtigit magni mali,
Cumq; è virtute vobis fortuna obtigit.

AD. Credibile ecastor dicit, crede huic mi pater.
POE. Credo. AG. & ego credo. sed eccum lenonem Lycum,
Bonum virum, eccum video, se recipit domum.
POE. Quis hic est? AG. utrumvis est, & leno & Lycus.
In servitute hic habuit duas filias tuas.
ANTHEM. Et mihi hic auri fur est. POE. bellum hominem, quem noveris.
AG. Rapiamus in jus. POE. minimè. AG. quapropter? POE. quia
Injuriarum multam dici satius est.

VERSUS sunt ab initio 25. tetrametri catal. trochaici: reliqui senarii jamb. usq; ad finem Fabulæ. *Cam.*

SI EGO M.] Meursius. l. *mnam.* V. N. Asin. 2:2. Horum autem omnium explicatio à Scenâ 1. act. 2. petenda est. De *Scurris* V. N. suprà act. 3: 2. & Epid. 1: 1.

ILLÆ] meretriculæ, Adelph. & Anteraſt. *D.*

PRO MINORE] significat, se nescio quid ex ædibus Lenoniis (ut solet hoc genus) manticulatum esse &c. Sic *Douza* explicat: qui tamen in Edit. suâ Plaut. legendum censet, *pro minâ experte prandii.*

SIC DEDERO] Sic Lenonem ultus fuero. *L.* Vide N. Ps. 1: 2.

ÆRE MILIT.] Ambiguum. nam *æs militare* significat tum stipendium militare, tum gladium, &c. *L.* Porrò totum hunc locum ita emendat & explicat Palmerius; *Ubi nec leno, nec illæ redeunt, nec quo de eram, quicquam datur, Pro minâ auri, arram prandii pignus cepi.* Quod ad illud attinet, *quo de eram.* arbitratur studiosorum vulgus, *esse*, hoc modo venire ab *edo*, non à *sum*: quorum error eripiendus est. Truc. *De eo nunc benè sumus tuâ virtute.* (V. N. Men. 3: 2.) Minam lenoni Miles dederat pro prandio; eo posteà nusquam apparente, arram prandii, pignus ex ædibus Lenonis secum abstulerat. Et verissimam esse, opinor, hanc emendationem. Quod addit; *ære militari tetigero lenunculum*; ad rem quoq; eam spectant versus Aulularíâ; *Ibi ad postremum cedit miles: æs petit*, &c. quos versus explanat Varro de L. Lat. *Hæc Palm.* Matth. Klock JC. è vestigiis scripturæ vet. leg. *sic dedero: sirempse ære tetigero lenunculum.* Germanicè dicimus, Jch wil jhn mit gleicher Müntz bezahlen.

NACTUS EST H.] Ironia est. *L.* MORULA] i. Maurula; à Maurorũ colore, qui nigri. Quidam libri vet. habent, *merulea*, id est, tota nigra, ut *avis merula.* Turn. l. 10: 24. Alciatus *à moris maturis* dici putat.

ÆGYPTII] qui, ut loquitur Petronius, *Tincti colore noctis*: vel, ut Apul. l. 1. Florid. *Quibus in corpore color est noctis.*

CORTINAM P. CIRC.] Homines sole perusti, qui vas aquæ plenum ludis Circensibus circumferunt, ut equos cursu defessos frigidâ aspergant: Lamb. V. N. Sticho, 2: 3. *Cortina* τρίπους & λέβης. eaq; propriè, in quâ lana suffecta succos ebibit. Varro dictam vult à *corde*: at Scaliger à rotunditate; quod, ut cortes, ita hæc rotunda esset. Hinc Ennius *cortinam* pro hemisphærio cæli dixit: *Quæq; freto cava cæruleo cortina receptat.* intelligit, quæcunq; continentur ὑπὸ τῇ οὐρανοῦ σκέπῃ, ut loquuntur Poëtæ. *Severus* in Ætnâ, pro theatri incurvâ parte, sive etiam tholo, dixisse videtur: *magni cortina theatri.* Ex Conject. Scalig. & Comm. in Tacit. Lipsii. Vide & Turnebum lib. 6: 20.

TENE SIS ME] Putat Lambinus hîc Anterastilem complecti patrem, & rogare se arctiùs teneat. Ego maluerim hæc dici ab Adelphasio, & quidem Agorastocli. Nam liberi sanè patres non vocant *voluptatem suam.* deinde posuerim personam Anterastilis: *ANT. Ut nequeo*: Gruterus.

MILVOS] MSS. Cam. *m. miluos. Mala illa ib.* Et ita versus postulat, *miluos* est trisyllabum: *Gruterus.* V. N. Aulul. act. 2: 4.

PROPEM. HOC] δεικτικῶς, eo, quod intus sum furatus.

PUER CAUPON.] V. N. Pseud, 2: 4:

BALIOLVM] hoc cognomine videntur peculiariter dicti Afri : à colore balio, qui est color tritici nostratis : *Alciatus*.

MVLIEBROSVM] Non dicit, *mulierosum*, id est, mulierum appetentem; sed *muliebrosum*, quasi ἀνδρόγυνον & Cinædicū & molle: L. Guliel. *Laxæ togæ*, inquit, & ad talos demissæ tunicæ probro erant, & argumenta libidinosi & mollis animi. Cic. Invectivâ 2. *Quos pexo capillo nitidos & imberbes, aut benè barbatos videtis, manicatis ac talaribus tunicis, velis amictos, nō togis.*

CVM ISTOC D.] *Schop.* e MSS. Cam. I. *cum istâc*. ut sic Pœnulum tanquam mulierem appellet; quale illud Virgilii 8. Æn. *O verè Phrygiæ*, (*neq; enim Phryges*) Et *Atys* juvenis apud Catull. jam eviratus ad comites suos : *Sectam meam exsecutæ* &c.

HALLEX VIRI] Non vir, sed viri muria & penè fex: *L.* Nam Plinio *alex* gari vitium est : imperfecta nec colata fex. *J. Brod.* Miscell. lib. 6. c. 10. Acidal. l. *allex viri*, & interpretatur effæminatum & qui virum sibi quærat. MARES H.] germani viri : *L.*

DEGLVPTA MÆN.] Turn. lib. 10: 24. *Mænam* appellat, ut & *hallecem*, ex viroso & gravi salsamentorum odore, & gari vitio ac liquaminis. *Deglupta*, verbum est turpissimum, ut ψωλὸς Græcè. Hic *Sarrapis* est, qui *Serapis* dicitur Ægyptiorum deus, cujus imagini senis formam comparat. ut autem suspicor, per sementes Serapis à suis sacerdotibus per pagos ad stipem colligendam circumferebatur, ut messis uberrima proveniret ejus numine : nam agriculturæ præerat. Congeminata porrò est littera *r*, ad productionem primæ syllabæ. Est & *Sarapis Persica tunica*, inquit Hesychius. Sed profectò legendum, - *arra pisa ementium*. mollem enim virum sic contumeliosè appellabit Bacchum : & obscenum intelliget, & qui pro arrâ dari possit vilis mercimonii. *Mastruga* autem, quæ vestis scortea est, pessimè olet; quâ Sardi utebantur & barbari Septentrionales, qui pelliti erant. (Cic. pro Æm. Scauro, hâc voce utitur, & in Orat. de Provinc. consular. *mastrucatos*, ait, *latrunculos in Sardiniâ* &c.) Cæterum ut salsamenta odore offendunt, sic & in foro strues salis. Atq; ita felicissimè & ingeniosissimè hunc locum, teste etiam Lambino, restituit Turnebus. ἅλσ, contumeliæ etiam verbum est; hinc Curc. act. 4: 1. *halophanta* : Pœnulo, ἅλσ *agoras*, seu *halagoras* : Palmer.

SENICINCTIVM] Meurs. legit *semicinctium*. Huius confectores *semizonarii* dicuntur. V. N. Aul. act. 3. sc. 5. HAMA] vas aquarium ex corio : *L.*

PL. ALLI VLP] nam victus remigum Romanorum erat cum pane nigro allium. *Vlpicum*, allii species est : *L.* In vett. codd. est, *Alli ulpici*, sine copulâ. potest & epitheton esse allii, *ulpicum*. quasi dixerit, *Punicum allium*. Columella lib. 2. c. 3. *Vlpicum, quod quidam allium Punicum vocant, Græci autem* ἀφροσκόροδον *appellant*, &c. Acidal.

MALÆ AND. PRVR.] V. N. Pseud. 1: 1. Juckt dich der Buckel? Wiltu Pumbst habē.

CVR NON ADHIB.] Putârim hîc posse poni personam *Antemonidis* : & pòst *Agorastoclis* : iterumq; Antemon. Hoc ideò, quod non video satis, unde hîc essent Militi servi, & quidem cum fustibus. at Agorastocli esse poterant, vicino scilicet Lenonis : ut constat ex Sc. 1. *At ego h. vicinam dico Adelph.* Gruterus.

TYMPANVM] Vt Galli, sacerdotes Cybeles, homines semiviri : *L.* Hinc amarulentum illud in Augustum, Suetonii cap. 68. *Videsnè ut Cinædus orbem digito temperet?*

INIVRIARVM MVLTAM DICI] Ita *Lips.* & *Car. Langius*. Impensè benè, *inquit Duza*; nisi quod *Indici* malim. Sic *indicere bellum*, & *indicere multam*, dixit Plinius Nepos. At *Muretus* Var. Lect. l. 11: 10. & *Douza F.* retinent vulgatum *induci*. ut eodem modo dicatur, *multam inducere*, quo apud Græc. δίκην ἐπάγειν aut εἰσάγειν, de quo *Budæus* in Comment. Græcæ linguæ : & *cognitionem inducere*, apud Plin. Iun. Et in eâdem conjecturâ, etsi non eâdem mente, Baptista Pius fuit : *induci* enim interpretatur, deleri; ut scilicet ἀμνηστία fiat injuriarum. *Schoppius* vulgatam lect. tuetur : atq; lusisse Pœnulum in verbis *Rapere* & *Inducere*. dixerat adolescens rapiendum sibi lenonem in jus videri : dissuadet Pœnulus, sibiq; consultius videri ait, si ducatur.

ACTUS QUINTI SCENA VI.

LYCUS *leno*, AGORASTOCLES, HANNO *Pœnus*, ANTHEMONIDES *miles*.

DECIPITUR *nemo, meâ quidem sententiâ,*
Qui suis amicis narrat rectè res suas.

Nam

Nam omnibus amicis meis idem unum convenit,
Ut me suspendam, ne addicar Agorastocli.
AG. Leno eamus in jus. LY. obsecro te, Agorastocles,
Suspendere ut me liceat. POE. Leno, in jus te voco.
LY. Quid tibi mecum autem? POE. quia hasce ajo liberas,
Ingenuasq́; esse filias ambas meas,
Quæ sunt surreptæ cum nutrice parvulæ.
LY. Jampridem equidem istuc scivi, & miratus fui
Neminem venire, qui istas assereret manu.
Meæ quidem profectò non sunt. AN. Leno, in jus eas.
LY. De prandio tu dicis, debetur, dabo.
AG. Duplum pro furto mihi opus est. LY. sume hinc quidem.
POE. Et mihi suppliciis multis. LY. sume hinc quid lubet.
AN. Et mihi quidem mina argenti. LY. sume hinc quid lubet.
Collo rem solvam jam omnibus quasi bajolus.
AG. Nunquid recusas contra me? LY. haud verbum quidem.
AG. Ite igitur intrò mulieres: sed patrue mi,
Tuam, ut dixisti, mihi desponde filiam.
POE. Haud aliter ausim. AN. bene vale. AG. & tu bene vale.
AN. Leno arrabonem hoc pro minâ mecum fero.
LY. Perii hercle. AG. imò haud multo pòst in jus veneris.
LY. Quin egomet tibi me addico, quid Prætore opus est?
Verùm obsecro te, ut liceat simplum solvere.
Trecentos Philippos, credo, corradi potest,
Cras auctionem faciam. AG. tantisper quidem,
Ut sis apud me lignâ in custodiâ.
LY. Fiat. AG. sequere intrò, patrue mi, ut hunc festum diem
Habeamus hilarem, hujus malo, & nostro bono.
Multum valete, multa verba fecimus.
Malum postremò hoc omne ad lenonem redit.
Nunc quod postremum est condimentum Fabulæ,
Si placuit, plausum postulat Comœdia.

SUME HINC] δεικτικῶς. Significat se collo & suspendio omnibus satisfacturum. Er will mit der Haut bezahlen

LYC. HAUD VERB.] Editio Cam. & vulgati Cod. l. *adversum quidem.* hinc Turneb. l. 10: 24. fecit; *haud verbum quidem.* Lamb. malit, *ne verb. q.* sed *Gruterus* retinet vulgatum: cum sic quoq; MSS. habeant, & sensus lateat obscurus.

FINIS POENULI.

PERSA

PERSA.

ARGUMENTUM.

ARGUMENTUM Fabulæ est exile, amationis servilis: & jocosum ac plausibile in Lenonis circumventione. Etiam parasiticæ levitatis exagitationem continet, dum Saturio filiam suam, cibi caussâ, non dubitat vendere. *Nomina Personarum sunt:* τοξῖλος, ἀπὸ τοῦ τόξου, sicut τραῦλος. σαγαριστίων, σάγαρις securim aut ensem significat. *Saturio* est σατυρίων: etsi ad satietatis nomen Latinum allusit in Fabulâ Plautus. Et est *Saturii* nomen in Orat. pro Roscio Comœdo. σοφοκλειδίσκη, sicut παιδίσκη. λημνοσελήνη à Lemno & Lunâ. In editis exemplaribus est *Lemniscelene*, hoc fieret à *lemniscis.* παίγνιον, à jocis & ludis. *Dordalus*, ridiculâ appellatione. Vel *Pordalus*, ἀπὸ τῆς πορδῆς. (Fartz Hans) Alibi reperi, *Dorpalus*: hic esset ἀπὸ τοῦ δόρπου, à convivio. *Camer.*

DRAMATIS PERSONÆ.

TOXILUS servos.	LEMNISELENE.
SAGARISTIO servos.	PÆGNIUM puer.
SATURIO parasitus.	VIRGO.
SOPHOCLIDISCA ancilla.	DORDALUS leno.

ARGUMENTUM.

PROFECTO domino suos amores Toxilus
Emit, atque curat, leno ut emittat manu,
Raptamq; ut emeret de prædone virginem
Subornatam suadet, sui parasiti filiam,
Atque ita intricatum ludit potans Dordalum.

DOMINO] Timarchide. AMORES] Lemniselenem. VIRGINEM] Persam Saturionis filium. *L.*

ACTUS PRIMI SCENA I.

TOXILUS, SAGARISTIO, *servi duo.*

„ *QUI AMANS EGENS ingressus est princeps in amoris vias,*
„ *Superavit ærumnis is suis ærumnas Herculis:*

Nam

Nam cum leone, & cum excetra, cum cervo, cum apro Ætolico,
Cum avibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mavelim,
Quàm cum amore. ita fio miser quærendo argento mutuo,
Nec quicquam, nisi Non est, sciunt mihi respondere, quos rogo.
,, *SA.* QUI HERO SUO SERVIRE *vult bene servus servitutem,*
,, *Næ edepol illum multa in pectore suo collocare oportet,*
,, *Quæ hero placere censeat præsenti atq; absenti suo.*
Ego neque libenter servio, neque satis sum hero ex sententiâ,
Sed quasi lippo oculo me herus meus manum abstinere haud quit tamen,
Quin mihi imperet, quin me suis negotiis præfulciat.
Quis illic est, qui contra me astat? TO. quis hic est, qui contra me astat?
Similis est Sagaristionis. SA. Toxilus hic quidem meus amicus est.
TO. Is est profectò. SA. eum esse opinor. TO. congrediar. SA. contrà aggrediar.
TO. O Sagaristio, dî ament te. SA. ô Toxile, dabunt dî quæ exoptes.
Ut vales? TO. ut queo. SA. quid agitur? TO. vivitur.
SA. Satin' ergo ex sententiâ? TO. si eveniunt quæ exopto, satis.
SA. Nimis stultè amicis utere. TO. quid jam? SA. quia jam imperare oportet.
TO. Mihi quidem tu jam eras mortuus, quia te non visitavi.
SA. Negotium edepol fuit. TO. ferreum fortasse. SA. plusculum annum
Fui præferratus apud molas tribunus vapularis.
TO. Vetus jam istæc militia est tua. SA. Satin' tu usq; valuisti? TO. haud probè.
SA. Ergo edepol palles. TO. saucius factus sum in Veneris prælio,
Sagittâ Cupido cor meum transfixit. SA. jam servi hîc amant?
TO. Quid ergo faciam? disne adverser? quasi Titani cum dis belligerem?
Quibus sat esse non queam.
SA. Vide modò, ulmeæ catapultæ tuum ne transfigant latus.
TO. Basilicè agito eleutheria. SA. quid jam?
TO. Quia herus peregrè est. SA. ain' tu, peregrè est?
TO. Si tute tibi bene esse potes pati, veni, vives mecum,
Basilico accipière victu. SA. vah, jam scapulæ pruriunt,
Quia te istæc audivi loqui. TO. sed hoc me unum excruciat.

SA. Quidnam id est? TO. hæc dies summa hodie est, mea amica sit ne libera,
An sempiternam servitutem serviat. SA. quid nunc vis ergo?
TO. Facere amicum tibi me potis es sempiternum. SA. quemadmodum?
TO. Ut mihi des nummos sexcentos, quos pro capite illius pendam,
Quos continuò tibi reponam in hoc triduo, aut quatriduo.
Age si benignus, subveni.
SA. Quâ confidentiâ rogare tu à me argentum tantum audes
Impudens? quin si egomet totus veneam, vix recipi potessit
Quod tu me rogas. nam tu AQUAM *è* PUMICE *nunc postulas,*
Qui ipsus sitiat. TO. siccine hoc te mihi facere? SA. quid faciam? TO. rogas ne?
Alicunde exora mutuum. SA. tu fac idem quod rogas me.
TO. Quæsivi, nusquam repperi. SA. quæram equidem, si quis credat.
TO. Nempe habeo in mundo. SA. si id domi esset mihi, jam pollicerer,
Hoc meum est ut faciam sedulò. TO. quicquid erit, recipe te ad me.
SA. Quære tamen. ego item sedulò, si quid erit, faciam ut scias.
TO. Obsecro te, resecro, operam da hanc mihi fidelem. SA. ah, odio me enicas.
TO. Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio.
SA. At pol ego abs te concessero. TO. jamne abis? bene ambulato.
Sed recipe te quàm primum potes: cave fuas mihi in quæstione:
Usque ero domi, dum excoxero lenoni malum.

VERSUS tetrametri acatalectici, catalectici, Archilochii & Hipponactei. itemq; dimetri unus & alter. *Cam.*

PRINCEPS] i. primus: *L. D.* At cur quæso, inquit Meursius, majores ærumnas exantlavit primus, quàm cæteri? legendum est, *priceps*, pro *præceps*. nam *pri* pro *præ* dicebant veteres, quod testatur Festus in *privignus*, &c. A quo ἀρχαϊσμῷ etiam est *prius*, *primum*, *pistrinum*. Præcipites autem feruntur amatores pauperes, & velut in baratrum quoddam; vel, ut Apul. loquitur, *profundam amatoris foveam* demerguntur, multò magis quàm divites: cum vix sit spes amore suo potiundi.

CUM EXCETRA] i. hydrâ. Horatius. Epist. lib. 2: 1. *diram qui contudit hydram, Notaq; fatali portenta labore subegit* De XII. laboribus Herculis alibi dicitur. Persequitur eosdem & Lucret. lib. 5. sub initium, & Mart. lib. 9: 104. Sed eorum tantùm decem recenset. Et quanquam usitatè XII. numerari consueverint; Q. Smyrnæus tamen lib. 6. Paralip. circiter XX. pingit clypeo Eurypili. Horum laborum μυθολογίαν pulcram habet Alciatus Emblem. 137. Vide & Comment. in illud, *Claud. Minois*, itemq; *C. Rittersh.* in Oppian. lib. 2. Cyneg. & *M. Raderum* Jesvitam ad Martial.

NISI, NON

NISI, NON EST] Trin. 3: 3. PECT. COLL.] cogitare: L.

LIPPO OCVLO] *Ubi tanquam lippo oculo*, Proverb. dicitur de re, quâ carere non possumus, cum tamen damnosa nobis sit. Eleganter Plautus ad servos improbos traxit. Alc. Par. lib. 6: 12. V. N. Bacch. 4: 8.

PRÆFVLCIAT] Pellepidum dicendi genus. Et hinc servus fidelis & bonus *columen familiæ* dicitur Phormione: quòd scilicet rebus heri sui fulcri & columinis vicem fit. Et scitum est illud Lucillii epitaphium carmen: *Servo' neq; infidus domino neq; inutili' quoiquam, Lucilli columella hic situ' Metrophanes*: Gulielmius. V. N. Pseud. act. 3: 1. quod unice probat Acid. sed Lipsii minimè: qui legit, *præfuciat*, pro *præficiat*. qui tamen, Plautum ita scriptum reliquisse, sacramento quinquagenario contendere paratus est.

VTERE] nescis amicis uti: *L.*

NON VISITAVI] crebrò, ut solebam; non vidi: *L.*

FERREVM] negotium ferreum salsè appellat compedes: *L.*

PLVSC. AN.] plusculam seu majorem anni partem: *D.*

TRIBVNVS VAPVLARIS] Festivus jocus, cum allusione, quasi si Tribunus militaris apud Nolam. Sic in Mostellar. ergastulos *genus ferratile* appellavit, &c. Vide Lips. Elect. lib. 2: 15.

TITANI] Nota est Fabula. P. Vict. lib. 13: 9. docet, non dictos à Platone *Titanum è genere esse*, qui adversantur magistratibus; ut tradit Cic. 3. de Leg. Sed qui jusjurandum fidemq;, maximè diis testibus datam, violant, ac deniq; deos ipsos negligunt; ingenium sævum, quale in Titanibus exstitit, præ se ferentes: unde necessariò in eadem mala, in quæ illi, incidere debeant, &c.

SAT] i. par. Charisius: *Satis, diversè accipitur* ἀντὶ τοῦ *par.* Lucill. *Cui, si conjuret, populus vix totu' satis sit.* D.

VLMEÆ CAT.] virgæ ex ulmo. *Catapultas* dixit, ut in metaphorâ militari persisteret. *L. D.*

ELEVTHER.] regium in morem vivens ob libertatem nactam festos dies agito. *Eleutheria*, festa quæ celebrabantur Græcis in honorem Jovis Eleutherii: quem & σωτῆρα vocabant. *L.*

PRVRIVNT] sc. mihi. *D.* Vide N. Mil. 2: 4. & Ps. 1: 1.

SVMMA H. EST.] vel hodie amica mea erit libera, vel perpetuò serviet: *L.* J. Meznerus Birutho-Francus his similia ostendebat mihi illa Aristoph. τῇ δὲ δ' ἡμέρᾳ κριθήσεται, εἴτ' ἔτι ζῶ, εἴτ' ἀπόλωλ' εὐρυμίδης.

PRO CAPITE] *pro capite dare, numerare*, servus dicitur, qui pro libertate dat: velut à JCtis dicitur, *Ob pactionem libertatis*. Sic Pseud. 1: 2. Pœn. act. 3: 1. Vide *Briss.* lib. 3. De verborum signif. & *J. Grut.* ad Senecam.

AQVAM E PVMICE POSTVLAS] *Grut.* revocat quod erat in utroq; MSS. *à pumice.*

HABEO IN M.] ita in MSS. Cam. & edit. Arg. Pap. & Brix. sed Carp. & Ald. & Bas. *habes.* quod *Dousa* rectius putat: &, *Domi*, &, *In mundo*, eadem apud Plautum & ejus ætatis scriptores esse notat: glossamq; *Lambini* insipientem & inficetam esse.

TO. OBSECRO TE, RESECRO] Ita omn. edit. quod & Dousa probat præ illo Turnebi, qui τὸ *resecro* Sagaristioni transcribit: citatq; pro se illud Aulul. *Resecro mater, quod dudum obsecraveram.* Etiam MS. pr. Cam. l. *Obsecro te, resecro .... operam*: cum lacunulâ. ita a. *Turn.* lib. 18: 25. Si quis, *inquit*, antiquitus *Obsecro* dixerat; eum, quem alloquebatur, obstringere quodam sacramento & jurejurando videbatur: & si ea persona erat, cui pudorem deberet, cuiq; omnia liberè in utramq; partem esse vellet, ut eam religione solveret, subjiciebat, *Resecro*: quo verbo obsecrationem solvebat. Aul. act. 4: 7. Etiam, qui obsecrabatur, ne religione eâ obligaretur, *Resecro* dicere solebat. Persâ: *TO. Obsecro te. SA. resecro.* Sed & Rei in comitiis, cum populum supplices obsecraverant, ut eo periculo liberarentur; continuò resecrare cogebantur à Magistratu. Vide *Festum*: sed & *Scalig.* ibidem qui morem Resecrationis reorum accuratius explicat. P. Pithæus Adv. lib. 1: 10. ad illud Festi, *Resecrare, est resolvere religione*: inter cætera hunc etiam locum sic explicat: Toxilus per amicitiam obtestatus erat Sagaristionem, ut mutuò DC. nummos daret. Dixerat Sagaristio, nummos se præsentes non habere. Ita obsecrationis religione tenebatur. Resecrat Toxilus, & eâ absolvit Sagaristionem, obsecratq; ut saltem operam commodet, quo

aliunde posſit mutuos ſumere. Dicet hîc aliquis, ubi verò tandem obteſtationis religionem notas, quâ Sagariſtionem teneri fingis? Nempe hîc paullò antè, *TO. Facere amicum tibi me potis es ſempiternum?* Nam hæc verba, *potis es*, obteſtandi obſecrandiq;, &, ut ita dixerim, adjurandi vim habent. Terentius: *Si tibi placere potis es mihi ut reſpondeas.* Id. *potin' es verum dicere.* Perſius Satyr. 1. *Et verum, inquis amo. verum mihi dicito de me. Qui pote?* ubi quam in obteſtatione formulam non expreſsit, in reſponſione attingit, &c. V. N. Aul. 4: 7.

JAMNE ABIS? BEN.] ita uni Toxilo hæc dat continuè *Acidalius*, re ſic flagitante.

ACTUS PRIMI SCENA II.

SATURIO *Paraſitus.*

VETEREM atq; antiquum quæſtum meum alimoniæ
Servo atq; obtineo, & cum magnâ curâ colo.
Nam nunquam quisquam meorum majorum fuit,
Quin paraſitando paverint ventres ſuos:
Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos,
Quaſi mures ſemper edêre alienum cibum,
Neq; edacitate eos quisquam poterat vincere.
Hìs cognomentum erat duris Capitonibus.
Unde hunc ego quæſtum obtineo, & majorum locum.
Neq; quadruplari me volo, neq; enim decet
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona:
Neq; illi qui faciunt, mihi placent: plane loquor.
Nam publicæ rei cauſsâ quicunq; id facit
Magis, quàm ſui quæſti, animus induci poteſt,
Eum eſſe civem & fidelem & bonum.
Sed legirupam qui damnet, det in publicum
Dimidium, atq; etiam in ea lege adſcribier,
Ubi quadruplator quempiam injexit manum,
Tantidem ille illi rurſus injiciat manum,
Ut æquâ parti prodeant ad tres viros.
Si id fiat, næ iſti faxim nusquam appareant,
Qui hîc albo rete aliena oppugnant bona.
Sed ſumme ego ſtultus, qui rem curo publicam,
Ubi ſunt magiſtratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, viſam heſternas reliquias,
Quieverint rectè nec ne, num infuerit febris,
Opertæne fuerint, ne quis obreptaverit.
Sed aperiuntur ædes, remorandus eſt gradus.

VERSUS ſunt ſen. jambici: ut & ſc. ſequentis. *Cam.*

MURES] Sic Capt. 1: 1. *Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum.* Gr. μυοπωλεῖν. Terent. Eun. *Viden' os ſuum, & cibus quid faciat alienus.* loquens de Paraſito. Itaq; facetè Diogenes, cùm videret mures ad menſam ſubrepentes, *En tibi*, inquit, *etiam Diogenes Paraſitos alit.* L.

DURIS.

DVRIS CAP.] J. Dousa: *Durus* pro *impudente & improbo*, antiquitùs ponebatur. unde & *duros Capitones* hoc loco exponi licet, *Ore improbos duro ferreoq;* (ut Ter. Catullus & Lucill. loquuntur) hoc est, attritâ perfrictâq; fronte insignitè præditos: cujusmodi habere Parasitos convenit. Allusum verò ad *Capitonum* familiam Romæ haud incelebrem. Nam quòd Lambinus à pertinaciâ in comedendo eos putat dictos, nugatur. Alciatus: *Capitones* h. l. non sunt magni capitis, sed magni ventris & gulæ: quòd omnia capiant. Deniq; *Is. Casaubonus* ad Athen. lib. 1. c. 14. annotat, Olim inter alia instrumenta perditi luxûs, & matulas in triclinia inferri solitas: quas sæpe, ubi incaluissent, in capita sibi invicem illiserint. Hinc illud Comici (Capt. act. 1: 1.) *nisi qui colaphos perpeti Potis parasitus, frangiq; aulas in caput*: Dictosque propterea alios Parasitos, *duros capitones*. MS. Sec. Cam. ut & Arg. & Pap. edit. leg. *Neque his cognomentum duris capitonibus*: cæteræ, *Namq; his* (vel *iis*) *cognom.*

ME QVADRVPLARI] *Me*, abundat. i. Nolo quadruplator esse. Asconius: *Quadruplatores, accusatores sive delatores criminum publicorum sub pœnâ quadrupli: sive, quòd ipsi ex damnatorum bonis, quos accusaverant, quartam partem consequebantur.* Vide Turn. l. 3: 9. & *Lips.* ad Tacit. l. 4. Annal. ubi docet, *Quartam* fuisse præmium in crimine Majestatis, item Repetundarum; & vulgare præmium accusatorum. Zasius *quadruplatores* alicubi nominat Scholderer/ qui lucra ex ludis sumunt.

IRE AL. EREPT.] Hoc imitatus Plinius Paneg. de eodem hominum genere: *Ereptum alienas pecunias eunt? perdent, quas habent.* Cato: *Prohibitum ire aliquid.* Noster Cistell. *pellices eunt depressum.* Ib. *Ire habitum honorem*, pro, *habere honorem.* Mil. *Amanti ire opitulatum.* Sallust. *Ultum ire injurias.* D. Apul. Florid. 2. *aliena furatum eunt.*

INDVCI P.] adduci possum, ut credam. *L.*

LEGIRVPAM] παράνομον, τὸν τοὺς νόμους παραβάντα: L. Vide N. Ps. 1: 3.

IN EA L. ASCR.] Ita & MSS. Cam. at Dousa l. *in eam legem adscribitor.* Grut. *meâ lege adscribitor.* INIEXIT M.] injecerit manum, & in judicium traxerit. *L.*

TANTIDEM ILL.] tantâ pœnâ propositâ: *vel*, tantidem lite æstimandâ. *L.*

ÆQVA PARTI] ut pari utrinq; proposito periculo ad Prætorem eant: L. *parti*, pro, *parte.* V. N. Men. act. 3: 2. PORRO *Acidalius*, Difficilis, *inquit*, locus, quem nemo dum expedivit: quia nimis omnes recesserunt à vett. librorum lectione, in contrarium planè sensum à vulgatis euntium. ubi enim nostri, *quicunq; id facit*, illi habent, *qui non id facit.* ubi nostri, *animus induci potest*; illi, *animus haud ind.* ubi nostri, *qui damnet*; illi, *quidem ni*, notabili diversitate. Mutilus etiam versus est, *Eum esse c.* tum sententia eorum defecta, *atq; etiam in eâ lege ascribier*, &c. Ita igitur omninò rescribamus, optimo sensu: *Nam publicæ rei caussâ qui non id facit Magis, quàm sui quæsti, animus haud induci potest, Eum & fidelem civem esse & virum bonum; Sed legirupam quidem, nisi det* (vel, *ni duit*) *in publicum Dimidium. atq; æquum etiam in eâ lege ascribier, Ubi quadruplator quoipiam injexit manum, Tantid.*

NISI DET.] Nam qui hoc det, ferri posse. atq; id omninò dandum: utq; detur, lege cavendum esse. cui legi illud etiam sit æquum adscribi, ut cui manûs injecerit quadr. &c.

NÆ FAXIM] V. N. Aul. 3: 5.

ALBO RETE] Erasmus: *Rete*, inquit, vocat calumnias quadruplatorum: *album*, alludens ad codicillos, & dicas syngraphasq;, quibus lis intenditur. Lambinus, *Albo rete*, i. occultè, insidiosè: vel specie Reipub. consulendi, & personâ boni civis inductâ. Yvo Villiomarus: *Albo rete* dixit Plautus, ut idem dicit, *homines cretâ sese occultare*, (Aul. act. 4: 9.) & Ennius, *Medeam gypsatis manibus*. Quæ omnia translatitiò dicta sunt de iis, qui dolos suos prætextu exornant, & illis aliquam bonam caussam prætendunt, puta leges & jura, aut simile: quas fraudes εὐπροσώπους ϗ εὐπροφασίστους Græci vocant. Nec verò metaphora est à piscatione, ut falsò *Rob. Titius* autumat. Nam si ita esset, quomodo Pl. dixisset, *oppugnare*; non, *captare*, aut *piscari*? Nullum est σχῆμα in v. *oppugnare*. sed allegoria est in v. *Reti*. Nã leges *retia* vocat. Illis .n. homines illaqueãtur, ut feræ pedicis aut cassibus. *Albas*, ut dictũ, εὐπροσώπους intelligit. Hæc est vera allegoriæ Plautinæ interpretatio. Nã Prov. nõ est: sed potius λόγος ἐσχηματισμένος. Porrò, Veteres libri, inquit Meursius. l. *albo pariete*.

Legerim, *albo ariete*, Sed cur, *albo*? Quærendum amplius. An *albus paries* dolum & fallaciam significat latentem sub aliquâ honesti specie? Sanè *D. Paulus* litterarum sæcularium peritissimus, atq; in Poëtarum scriptis versatissimus, ita loquitur in Actis Apost. cap. 23. Ananiæ contumelias amoliri volens, &c. *Hæc ille.* Etiam *Acidal.* acertimè defendit contra omnium interpretationes, *albod ariete*: interposito *d*, hiatui evitando. Et, *ariete oppugnari*, (inquit) hîc aptius dici, nemo erit, qui nesciat, nisi qui bellicam arietis nomine machinam ignoret. Atq; hanc machinam *albam* dicit eo prorsus modo, quo *rete* volebat Tvo. B. Brissonius respectum putat ad *Album*, i. tabulam dealbatam; vel (ut Theophilus scribit) albis litteris notatam, in quâ Prætores edicta sua, quo omnibus innotescerent, actionesq; & Interdicta proponebant. J. Gulielmius: *Album* accipio, apud quos edebant actionem litigatores. quod mimicè tanquam plagam esse ait: quâ capiantur bona aliena. neq; placet mihi prior conjectura mea, Verisimil. libr. 3. c. 13. *Qui hîc alvo rete.* Videantur deniq; & *Sibrandi Tetardi Siccamæ* de Judicio Centumvirali l. 1. c. 4. & *Rævard.* in Protrib. lib. singul. c. 4. ubi leges: *Album parietem fuisse dealbatum*, cum Accursio visus est affirmâsse Plautus, *Næ isti f. n. app. Qui hîc albo pariete al. op. bona.* Nisi continens pro contento κατὰ μετωνυμίαν accepisse Plautū dixeris; quamvis scripserit expressè Suidas λεύκωμα, hoc est, *album, parietem fuisse gypso inunctum, ad inscriptionem civilium rerum aptum.* Id enim ad ea potius, quæ, prout res incideret, ad tempus, quàm ad ea, quæ jurisdictionis perpetuæ caussâ in albo proponebantur, videtur referendum. MSS. Cam. *albo rete.*

QVIEVER.] D.l. *quierint*, metri caussâ. MSS. Cam. & omn. vett. ed. *qui evenerint.*

INFVERIT] Ita MSS. & omn. edit. Latinum tamen non esse, ait *Palm.* qui legit, *inierit f.* Sed & apud Festum citari de Plauto, *Iniit te unquam febris*, notat *Camer.*

ACTUS PRIMI SCENA III.

TOXILUS *servus*, SATURIO *parasitus*.

MNEM rem inveni, ut suâ sibi pecuniâ
Hodie illam faciat leno libertam suam.
Sed eccum parasitum, cujus mihi auxilio est opus.
Simulabo quasi non videam, ita alliciam virum.
Curate istic vos, atq; approperate ocyus.
Ne mihi mora sit quicquam, ubi ego intrò advenero.
Commisce mulsum; struthea colutheaq; appara:
Bene ut in scutris concaleant; & calamum injice.
Jam pol ille hîc aderit, credo, congerro meus.
SA. Me dicit, euge! TO. lautum credo à balneis
Jam hîc affuturum. SA. ut ordine omnem rem tenet!
TO. Collyra facite ut madeant & colliphia.
Ne mî hæc incocta detis. SA. rem loquitur meram:
Nihil sunt crudæ, nisi quas madidas glutias.
Tum nisi cremore crasso est jus collyricum;
Nihil est macrum illud, epicrocum, pellucidum:
Quasi juream esse jus decet collyricum.
Nolo in vesicam quod eat, in ventrem volo.
TO. Propè me hîc nescio quis loquitur. SA. ô mi Juppiter
Terrestris, te coëpulonus compellat tuus.

TO. O Sa-

TO. O Saturio, opportunè advenisti mihi.
SA. Mendacium edepol dicis, atq; haud te decet:
Nam Esurio venio, non advenio Saturio.
TO. At edes. nam jam intus ventris fumant focula,
Calefieri jussi reliquias. SA. pernam quidem
Jus est apponi frigidam postridie.
TO. Ita fieri jussi. SA. ecquid alecis? TO. vah rogas?
SA. Sapis multum ad genium. TO. sed ecquid meministi, herè
Quâ de re ego tecum mentionem feceram?
SA. Memini, ut murena & conger ne calefierent.
Nam nimio melius oppectuntur frigida.
Sed quid cessamus prælium committere?
Dum mane est, omneis esse mortalis decet.
„ TO. Nimis pœnè manest. SA. MANE QUOD TU occœperis
Negotium agere, id totum procedit diem.
TO. Quæso animum advorte, hoc enim jam herè narravi tibi,
Tecumq; oravi, ut nummos sexcentos mihi
Dares utendos mutuos. SA. memini & scio,
Et te me orare, & mihi non esse quod darem.
NIHILI PARASITUS est, cui argentum domi est.
Lubido extemplò cœpere est convivium,
Tuburcinari de suo si quid domi est.
Cynicam esse gentem oportet parasitum probè,
Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium,
Marsupium habeat, inibi, paulum præsidii,
Quî familiarem suam vitam oblectet modò.
TO. Jam nolo argentum, filiam utendam tuam
Mihi da. SA. nunquam edepol cuiquam etiam utendam dedi.
TO. Non ad istoc quod tu insimulas. SA. quid eam vis? TO. scies.
Quia formâ lepidâ & liberali est. SA. res ita'st.
TO. Hic leno neque te novit, neq; gnatam tuam.
SA. Me ut quisquam norit, nisi ille qui præbet cibum?
TO. Ita est. hoc tu mihi reperire argentum potes.
SA. Cupio hercle. TO. tum tu me sine illam vendere.
SA. Tun' illam vendas? TO. immò alium allegavero
Qui vendat, qui esse se peregrinum prædicet.
Siquidem hic leno nondum sex menses Megaribus
Huc est cùm commigravit. SA. pereunt reliquiæ.
Posterius istuc tamen potest. TO. scin' quàm potest?
Nunquam hercle hodie hîc prius edis, ne frustra sies,
Quàm te hoc facturum, quod rogo, affirmas mihi.

Atq; nisi

Atq; nisi gnatam tecum huc jam, quantum potest,
Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuriâ.
Quid nunc? quid est ? quin dicis, quid facturus sis?
SA. Quæso hercle, me quoq; etiam vendas, si lubet,
Dum saturum vendas. TO. hoc si facturus, face.
SA. Faciam equidem, quæ vis. TO. benè facis, propera, abi domum.
Præmonstra doctè, præcipe astu filiæ,
Quid fabuletur, ubi se natam prædicet.
Qui sibi parentes fuerint, unde surrupta sit.
Sed longè ab Athenis esse se gnatam autumet.
Et ut affleat, cùm ea memoret. SA. etiam tu taces?
Ter tanto pejor ipsa est, quàm illam tu esse vis.
TO. Lepidè hercle dicis. sed scin' quid facias? cape
Tunicam atque zonam, & chlamydem afferto & causiam,
Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat. SA. heu probè.
TO. Quasi sit peregrinus. SA. laudo. TO. & tu tuam gnatam tamen
Ornatam adduce lepidè in peregrinum modum.
SA. Sed πόθεν *ornamenta? TO. abs chorago sumito:*
Dare debet, præbenda ædiles locaverunt.
SA. Jam faxo hîc aderunt. sed ego horum nihil scio.
TO. Nihil hercle verò. nam ubi ego argentum accepero,
Continuò tu illam à lenone asserito manu.
SA. Sibi habeat, si non extemplò ab eo abduxero.
TO. Abi, & istuc cura, ego puerum volo
Mittere ad amicam meam, ut habeat animum bonum,
Me esse effecturum hodie. nimis longum loquor.

CVRATE] Simulat se jubere servos cœnam apparare. *L.*

STRVTHEA] Vide Plin. lib. 15. c. 11. Ad quæ *J. Dalech.* notat: *Vera* (ἀληθινὰ) *Cydonia* sunt Dioscoridi parva, rotunda, odorata: vulgò *Pommes coin.* Ex his Genuenses suum delicatissimum Cydoniatum parant. *Struthia* vero, magna, sed minùs utilia: vulgò *Poires coin.* Vide & l. 23: 6. COLVTHEA] bellaria & tragemata: *L.*

SCVTRIS] Inde sunt, *scutulæ & scutellæ.* Apud Cic. & Martial. à rotunditate scutiformi. Schüsseln.

CALAMVM] Plinius lib. 14. c. 13. *Lautißima apud priscos vina erant myrrhæ* (alii l. *murino;* alii, *unguentario*) *odore condita: ut apparet in Plauti Fabulâ, quæ Persa inscribitur: quanquam in eâ & calamum addi jubet. Ideo quidam aromatite delectatus maximè credunt* &c. Ad quæ *Jac. Dalechampii* Notas vide. *Brodæus* lib. 4: 20. Vinum sic condîtum, ἀνθοσμίαν οἶνον, & ἀνθινὸν Græcos vocasse ait, ut & Latinos veteres, *Vini florem. Rich. Thomson*, Plinius, *inquit*, hunc locum respicit, & ita sanè legit, ut vulgò editur. Atqui de vino illo condito nil Plautus. An lapsus memoriâ Plinius, an locus mutilus? Sanè de calamo injiciendo nihil audit *Scaliger*: cum quo de hâc re aliquando locutus. Ait ergò locum corruptum & leg. *calam injice. Cala* est lignum. Quod profectò valde aptum huic loco. Vide & *J. Cæs. Scalig.* lib. 6: 9. Causs. Theophr. ubi hunc versum laudat. *J. Palmer.* Satis, *inquit*, clarè Plinius significat, *myrrhina* hîc restituendum? Lego itaq;: *Misce m. str. coluthea: myrrhina Benè ut in scutris concaleant.* &c. Vide plura, Spicileg. fol. 248. ubi docet,

Ciceronis

Ciceronis etiam ævo hunc locum Plauti dedisse lites. *Acidalius*: Aut magnus ille Naturæ mystes Plinius erravit; aut Plautus mutilatus est. Sed in Plauto nulla textus inconcinnitas apparet. ideoque labor, ut pro *mulsum* restituam *murrham*, &c. ita & Planti & Plinii auctoritas salva erit. V. N. Pseud. act. 2: 4.

CONGERRO] Festus: *Gerrones, leves & inepti, à cratibus dicti, quas Græci γέῤῥας appellant.* Inde ait Scalig. *congerrones & congerras* esse. V. N. Asin. 3: 3. J. Gul. *congerro*, collusor, qui easdem exercet nugas.

A BALNEIS] Probè. Ordo enim legitimus, ut cæna lavationem sequatur. *D.*

COLLYRÆ F.] Turn. lib 4: 1. Senatus Grammaticorum statuit, *Collyras* videri parvulos panes mundos, sed & genus fictorum farinaceorum, quæ ut laganæ, interdum in sartagine frigantur, interdum cocta per se edantur, interdum ex jure comedantur. ut *tabellas paniceas* in sorbitiunculâ plerunq; esitamus. frigi solitas docent Gram. Græci, qui ἄρτος πλακοῦντος interpretantur, & κολλυρίζειν explicant λαλάγγας τηγανίζειν, i. lagana in sartagine frigere: & κολλύρια exponunt λαλάγγια. In Plauto autem satis constat illud panificium etiam sumi ex jure: subjicit enim, *Tum nisi cremore crasso est jus collyricum.* Jus enim collyricum ecquodnam aliud jus esse potest, quàm ex quo collyræ eduntur. atq; illud crassius & unctius esse Parasitus postulat. *Quasi* (inquit) *juream esse jus decet collyricum.* sic enim non suæ tantùm Germaniæ, sed etiam totius nostræ Europæ decus & ornamentum, *Joach. Camerarius* edidit: ubi *juream* intelligo, tanquam *placentam*, quæ è jure tota constet: ut jus collyricum non liquidum sit, neq; macrum, sed tam crassum & concretum, quàm si è jure placenta fieret. *Jurea* igitur cùm dicitur, *placenta* subauditur: ut *sibærita*, sc. placenta, apud Catonem. *Hæc ille.* Meursius è v. edd. in quibus erat, *quasi jure se amesse*, corrigit: *quasi jureseam esse.* ut Oscè *juresea* pronunciârit Toxilus, pro *jurea*, &c. Vide ibid.

MADEANT] in scutris percocta sint. Ait enim Saturio: Nihil sunt crudæ, nisi quas madidas, i. coctas glutias. V. N. Men. 1: 3. & Casinâ.

COLLIPHIA] panes cum recenti caseo commixti: *L.*

EPICROCVM] Festus: *Epicrocum genus amiculi croco tinctum, tenue & pellucidum.* Glossar: *Epicrocum*, ἐσθῆτος εἶδος, ἢ χιτὼν ἀρμενη κατάστερον. Vide Varr. lib. 6. & *Scalig.* Hîc metaphoricè usurpatur.

NOLO IN V.] Satyra Varronis quædam inscribebatur, *EST MODVS MATVLÆ.* (περὶ μέθης) Quo monebat adhibendum modum compotationi & ebrietati. Nam è matulâ potum significavit: cum cibum ficciorem in ventrem, liquidiorem in vesicam descendere censerent. ut hîc Saturio. Varro: *In quo nobilius est Philippeum, quod accipimus, quàm quod bibimus: cum alterum addamus in bulgam, alterum in vesicam.* Turn. lib. 17: 21.

FOCVLA] Nonius: *Focula, dicta sunt nutrimenta: unde & focularj dicitur, ut fovere.* *L.*

ALECIS?] *Halex*, ἰχθῦς τεταριχευμένος: Charisius. Sed significat vocabulum & salsuginem atq; liquorem, in quo pisces servantur. Est fœminini *alex*, & neutri *alec.* Camer.

SAPIS M.] Adhæc illustranda unicè faciunt illa Arnobii lib. 4. ubi hujusmodi virtutum proprietates Genio speciatim adsignat: *Et quid, quæso, ut faciat, Præsidatum focorum deus iste sortitus est? Per humani generis coquinas currit: inspiciens & explorans quibusnam lignorum generibus suis ardor in foculis excitetur: habitudinem fictilibus contribuit vasculis, ne flammarum dissiliant vi victa: curat ut ad sensum palati suis cum jucunditatibus veniant rerum incorruptarum sapores, & an ritè pulmenta condita sint, Prægustatoris fungitur atq; experitur officio.* &c. D.

MEMINI, VT M.] Hinc illud obscurum in Mil. intelligere fuerit, act. 3: 1. -*pernam nihil moror: Aufer illam offam penitam: probus hic conger frigidus.* Qui locus mirè facit ad intelligentiam præcedentium; *SA. Pernam quidem jus est apponi frigidam postridie.* Vnde & Martial. -*cæniq; tribus jam perna superstes.* Quod in rem suam aptissimè torquet moræ impatientissimus Parasitus. Nam cum eidem spem speratam quidem, sed spissam nimium, de reliquiis calefaciendis lepidè fecisset Toxilus: ille esuriens: Ego verò, inquit, *calefactas istas reliquias* non moror. quin maturè potiùs jam ex hoc loco ad tuburcinandum accincti, pridianæ pernæ appositu, dum mane est, prælium committere approperamus, &c. *E Dusâ.*

MVRÆNA] *Muræna* Latinis est *lampetra*, à lambendis petris dicta: Ausonio *Mustella*; aliis tam Græcis quàm Latinis posterioribus *Exormistos*, item ἔγχελυς ἀνόστεος, i. *anguilla exossis.* De quâ multa minimè vulgaria annotavit *Jos. Scalig.* Auson Lect. lib. 1. c. 26. & 3. item *G. Rittersh.* Comment. in *Oppianum.* Crassus Orator murænam in piscinâ domus suæ mortuam atratus tanquam filiam luxit. Vide & *Macrob.* lib. 3. et alios.

OPPECTVNTVR] digitis, quasi pectine, circumcarpuntur & comeduntur: *L.* Nostri, Abkleubeln.

PRÆL. COM.] Metaphora à ludis Circensibus. Men. 1: 3. *Apparari mihi jussi apud te prandium.* Varro: *Discumbimus: Dominus maturo ovo cænam committit.* ESSE M.] edere. *L.*

MANE QVOD &c.] Hesiodus dixit, *Auroram promovere viam & opus:* ἠὼς τοι προφέρει μὲν ὁδοῦ, προφέρει δὲ καὶ ἔργου. CÆPERE] i. inire. *L.*

CYNICAM ESSE GENT.] Turn. & Lamb. & vett. cod. l. *Cynicum esse egentem op.* MSS. Cam. *Cynicum esse gent.* Dousa l. *Cynicâ esse è gente op.* sensu pleno & eleganti. J. Gul. l. *Cynicam esse gentem op. parasitûm probè.* Gignendi casu multitudinis numero accipiatur *Parasitûm.* Et ex ambiguo non insulsus jocus à Saturione captatus est. Cùm enim hoc dicere videatur, gentem Parasitorum Cynicæ sectæ æmulam & imitatricem esse debere: tamen innuit caninum in morem eos oportere *esse probè*; hoc est, benè admordere & tuburcinari quicquid intra dentes venerit. Hoc igitur risûs caussâ significat: in eo tamen quod cæperat de Cynicis, perseverat, & recenset communia utriq; sectæ ornamenta. Sed Acidalio minùs hoc probatur: maliтq;, *Cynicâ esse è gente oportet Parasitum probum.* Ita, ut *probus* hîc opponatur *Parasito nihili*, de quo superiùs. AMPVLL. &c.] *Ampulla* vas olearium est, quo in balneis ad unctiones uti solebant: ut & strigilibus ibi se defricabant, distringebantq;. Vnde & αὐτολήκυθοι à Græcis vocabantur pauperes, qui sibimetipsis ad balneas ampullã ferebant, cũ servos ampulligeros non haberent. sed *scaphium vas est potoriũ:* Tur. l. 4: 1. V. N. Bacch. 1: 1. Hujusmodi *ampulla* graphicè describitur ab Apul. lib. 2. Flor. *Magno in cœtu prædicavit, fabricatũ sibi semet ampullã quoq; oleariam, quam gestabat, lenticulari formâ, tereti ambitu, pressulâ rotunditate: juxtaq; honestâ strigileculâ, rectâ fastigiatione clausulæ, flexâ tubulatione ligulæ, ut & ipsa in manu capulo moraretur, & sudor ex eâ rivulo laberetur, &c.* Vilissimos etiam hominum quosq; αὐτολήκυθους vocatos, notum est. Horat. *I puer, & strigiles Crispini ad balnea defer.* Hi Ampullam, lintea, & id genus alia tenebant, si quando dominis eis usus esset. Seneca: *Vetemus lintea & strigiles Jovi ferre, & speculum tenere Junoni.* Observare etiam est, è ferro has strigiles fuisse. Plaut. Sticho, 2: 1. Plutarchus scribit, Lacedæmonios arundineis καλαμίναις usos: Æliacos Agrigentinos argenteis. Cur igitur Parasito balnearia instrumenta, ut insignia, attributa sint à Plauto, ex his apparet: & docet copiosius P. Colvius, & *Jos. Scaliger* in Conject. Ita Aus. Popma, ad illud Varr. Κατάχενεις *est enim vera, acausta in candelabro pendet strigilis*; notat: Sententia est; ut nullum usum præstant, nisi accensæ, in candelabro pendentes ampullæ oleariæ, vel qui - *dependent lychnii laquearibus aureis*: ita nulli usui sunt imagines, statuæ, tropæa: si non Virtutis splendore & lumine lucent. *Strigilis* est lecythus vel ampulla olearia, cujus usus in balneis, in lychniis. Plautus *Ampullam strigilem, scaph. s.* sed an non hic significet ellychnium ex linteis, quod etiamnum pauperiores faciunt, addubito. *Hæc ille.*

SCAPHIVM] Lamb. *Scaphium* vas vinarium interpretatur: potuisset etiam matulam. Vlpianus: *Argento legato non puto ventris caussâ habita scaphia contineri.* Meursius.

OBLECTET.] parcè ac duriter sustentet. Asin. 1: 2. *Sordido vitam oblectabas pane*: D. De v. *Præsidii*, V. N. Pæn. 3: 3. OBLECTET MODO] J. Gul. l. *domi.* Familiarem vitam eam vocat, quam domi à nemine vocatus agat. Ita Parasitus Capt. act. 1: 2. *Neq; unq. quicq. me i. &c.* NORIT.] Simpliciter quidem usurpat *notionis* verbum Saturio: sed in nequiorem sententiam detorquet Toxilus. V N. Most. 4: 2. *Grut.*

HOC] sc. modo: *L.* SEX MENSES EST] V. N. Aul. Prol.

MEGARIBVS] Pro, *Megaris*, metaplasmo sanè mirifico: si locus mendo vacat: *Camerarius* (V. N. Prol. Pænol.) Sic eodem metaplasmo, *inquit Scal.* veteres dicebant *Illuribus.* Sic & Lucan. - *occurrat Iberibus alter.* Silius: *Omnis Iber, omnis Latio sub nomine miles.* Catullus: *Nunc Celtiber in Celtiberiâ terrâ.*

PEREVNT REL.] Parasitus, partim quòd animum habeat in patinis, partim, quòd filiam suam non libenter ad hanc simulatam venditionem tradat, hunc sermonem in aliud tempus vult differri: *L.*

DECVRIA] ordine, dignitatis gradu, &c. *L.* SVRRVPTA] Acid. *surpta.*

CHORAGO] V. N. Trin. 4: 2.

LOCAVERVNT] pænultima correptâ: ut, *steteruntq; comæ.* Cam.

ADERVNT] scil. ornamenta. *D.*

SED EGO H. N. SCIO] Hoc est, Ex re & meâ & tuâ fuerit maximè, atq; huic sycophantiæ nostræ vel inprimis conducit, ut ita me assimulem, quasi sim peregrinus quasiq; horum, quæ præmonstrasti mihi, nihil sciam. Ita accipiendum, patet ex responso Toxili,

xili, quod sine Interrogationis puncto scribendum, hoc modo: *Tox. Nihil h. veri.* Vt sit Parasitici consilii succidanea quasi approbatio. *D.*

SCIO] i. scire fingam. V. N. Amph. 4: 5. *Grut.*

ISTVC CVRA &c.] Acid. è vett. ubi insertum erat, *SA. me tibi*, leg. *TO. Abi, & istuc cura: interibi ego p.*

ACTUS SECUNDI SCENA I.

SOPHOCLIDISCA, LEMNISELENE.

SATIS fuit indoctæ, immemori, insipienti dicere toties.
Nimis tandem me quidem pro bardâ & pro rusticâ reor habitam
Esse abs te. quanquam ego vinum bibo, at mandata non consuevi simul bibere.
Nam me quidem jam satis tibi spectatam censueram esse, & meos mores:
Nam equidem jam te sector quintum hunc annum: cùm interea jam credo
Canis si in ludum iret, potuisset jam fieri ut probè literas sciret,
Cùm interim tu meum ingenium fans non edidicisti, atq; infans.
Potin' ut taceas? potin' ne moneas? memini & scio, & calleo, & commemini.
Amas pol misera, id tuus scatet animus: ego istuc placidũ tibi
Ut sit, faciam. LE. MISER EST, QUI AMAT.
SO. *Certò is quidem nihili est, qui nihil amat, quid ei homini opus vitâ est?*
Ire decet me, ut heræ obsequens fiam, libera meâ operâ ocius ut sit.
Conveniam hunc Toxilum: ejus aureis, quæ mandata sunt, onerabo.

TETRAMETRI versus sunt confusi & obscuri numeris: unus dimeter. *Cam.*

IMMEMORI] *Immemor* interdum indocilem & hebetem significat. Contrà, *memor* docilem & dicto audientem illi, unde profeceris. Propertius: *Tu satius memorem Musis imitare Philætam.* J. Gul.

BARDA] ingenio tarda. SECTOR.] multum & continuò sequor. *Donatus* Phorm. act. 1. sc. 2. *Sectari* propriè est, ut taurus bucculam, ut aries ovem. Hinc etiam Philosophorum *sectæ*. CANIS SI IN LVDVM IRET.] Cur *canis* hîc potius meminit, quàm alterius animalis minus docilis? Rem dicam. Legendum omninò *cuculus*, quod est in vett. edit. aut potius *cucus*, quod omninò accedit ad MSS. quorum unus, *cuius*; alter, *cuis*. Isidorus lib. XII. c. 7. *Cucos, quos Hispani cuculos vocant*, &c. Gruterus.

ID TVVS SCATET] *Scatet*, quomodo dicatur video; ut spectet illud, *placidum*. Quæ scateant enim, fretum atq; æstum ac bullas fluctuantis aquæ imitari. Neq; hæc faciunt tamen, quin leviter corruptum versum suspicer: *Id tuus caret animus. Caret*, cum accusandi casû plerunq;. *Tuus animus*, i. tu. Palmer.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

TOXILUS *servus*. PÆGNIUM *puer*.
SOPHOCLIDISCA
ancilla.

SATIN' hæc tibi sunt plana & certa? satin' hæc meministi & tenes?
PÆ. Melius quàm qui docuisti. TO. ain' verò, verbereum caput?
PÆ. Ajo enimverò. TO. quid ergo dixi? PÆ. ego rectè apud illam dixero.
TO. Non edepol scis. PÆ. da hercle pignus, ni omnia memini & scio.
TO. Equidem si scis tute, quot habeas hodie digitos in manu:
Eòdem pignus tecum. PÆ. audacter, si lubido est perdere.
TO. Bona pax sit potius. PÆ. tum igitur sine me ire. TO. & jubeo & sino.
Sed ita volo te curare, ut domi sis, cùm ego te esse illi censeam.
PÆ. Faciam. TO. quò ergo is nunc? PÆ. domum, uti domi sim, cùm illi censeas.
TO. Scelus tu pueri es: atq; ob istam rem ego aliquid te peculiabo.
PÆ. Scio fidei hercle herili ut soleat impudicitia opprobrari.
Nec subigi queantur unquam, ut pro eâ fide habeant judicem.
TO. Abi modò. PÆ. ergo laudabis faxo. TO. sed has tabellas, Pægnium,
Ipsi Lemniselenæ fac des, & quæ jussi nunciato.
SO. Cesso ire ego, quò missa sum?
PÆ. Eo ego. TO. i sanè, ego domũ ibo, face rem hanc cum curâ geras.
Vola curriculo. PÆ. istuc marinus passer per Circum solet.
Illic abiit hinc intrò huc. sed quis hæc, quæ me advorsum incedit?
SO. Pægnium hic quidem est. PÆ. Sophoclidisca hæc peculiaris est ejus,
Quò ego sum missus. SO. nullus esse hodie hoc puero pejor perhibe- tur.
Compellabo. PÆ. commorandum'st mihi apud hanc obicem.
SO. Pægnium deliciæ pueri, salve. quid agis? ut vales?
PÆ. Sophoclidisca, dî me amabunt. SO. quid me? utrum? PÆ. hercle nescio.
Sed si ut digna es faciant, odio hercle habeant, & faciant malè.
SO. Mitte malè loqui. PÆ. cùm ut digna es, dico; benè, non malè loquor.

SO. Quid

SO. Quid agis? PÆ. fœminam scelestam te astans contrà contuor.
SO. Certè equidem puerum pejorem, quàm te, novi neminem.
PÆ. Quid mali facio? aut cui malè dico? SO. cui pol cumq; occasio est.
PÆ. Nemo homo unquam ita arbitratus est. SO. at pol multi esse ita sciunt.
PÆ. Eia. SO. eia. PÆ. tuo ex ingenio mores alienos probas.
SO. Fateor ego profectò me esse, ut decet lenonis familiæ.
PÆ. Satis jam dictum habeo. SO. sed quid tu? confitere, ut te autumo?
PÆ. Fatear, si ita sim. SO. jam abi, vicisti. PÆ. abi nunc jam. SO. ergo hoc mihi expedi,
Quò agis? PÆ. quò tu? SO. dic tu, prior rogavi. PÆ. at pòst scies.
SO. Eo ego hinc haud longè. PÆ. & quidem ego haud longè. SO. quò ergo, scelus?
PÆ. Nisi sciero prius ex te, tu ex me nunquam hoc, quod rogitas, scies.
SO. Nunquam ecastor hodie scibis, priusquam ex te audivero.
PÆ. Itáne est? SO. itáne est? PÆ. mala es. SO. scelestus. PÆ. decet me. SO. me quidem haud decet.
PÆ. Quid ais? certum ne est celare, quò iter facias pessuma?
SO. Offirmastin' occultare, quò te immittas, pessume?
PÆ. Par pari respondes dicto: abi jam, quando ita certa res est.
Nihili facio scire. valeas. SO. asta. PÆ. at propero. SO. & pol ego item.
PÆ. Ecquid habes? SO. ecquid tu? PÆ. nihil equidem. SO. cedo manum ergo. PÆ. estne hæc manus?
SO. Ubi illa altera est furtifica læva? PÆ. domi. eccam huc nullam attuli.
SO. Habes nescio quid. PÆ. ne me attrecta, subagitatrix. SO. sin te amo?
„ PÆ. Malè operam locas. SO. qui? PÆ. quia enim NIHIL AMAS, cùm ingratum amas.
SO. Tempori hanc vigilare oportet formulam, atq; ætatulam:
Ne ubi capillus versipellis fiat, fœdè semper servias:
Tu quidem haud etiam es octoginta pondo. PÆ. at confidentiâ
Illa militia militatur multo magis, quàm pondere.
Atque ego hanc nunc operam perdo. SO. quid jam? PÆ. quia peritæ prædico.
Sed ego cesso. SO. mane. PÆ. molesta es. SO. ero quoque, nisi scio

Quò agas te. PÆ. ad vos. SO. & pol ego ad vos. PÆ. quid eo? SO. quid id ad te attinet?
PÆ. Enim non ibis nunc vicißim, nisi scio. SO. odiosus es. PÆ. lubet.
Nunquam hercle istuc exterebrabis tu, ut sis pejor, quàm ego siem.
SO. Malitiâ certare tecum, miseria est. PÆ. merx tu mala es.
SO. Quid est quod metuas? PÆ. idem istuc, quod tu. SO. dic ergo, quid est?
PÆ. Ne hoc cuiquam homini edicerem, omnes muti ut loquerentur prius,
Edictum est magnopere mihi, ne cuiquam homini crederem,
Omnes muti ut loquerentur prius hoc, quàm ego. SO. ai tu hoc face,
Fide datâ credamus. PÆ. novi, OMNES SUNT *lenæ levi fidæ:*
Neq; tipulæ levius pondus est, quàm fides lenonia.
SO. Dic amabò. PÆ. dic amabò. SO. nolo ames. PÆ. facilè impetras.
SO. Tecum habeto. PÆ. & tu hoc taceto. SO. tacitum erit. PÆ. celabitur.
SO. Toxilo has fero tabellas tuo hero. PÆ. abi, eccillum domi.
At ego hanc ad Lemniselenem tuam heram obsignatam abietem.
SO. Quid istuc scriptum? PÆ. juxta tecum, si tu nescis, nescio.
Nisi fortasse blanda verba. SO. abeo. PÆ. et ego abiero. SO. ambulæ.

TETRAM. acatal. & cat. trochaici. itemq; Hipponactei: unus dimeter. caduntq; multi in formam anapæsticam. *Gam.*

VERBEREUM CAPUT] Sic quidem MSS. Sed quid hoc ad memoriam debilem aut tardum? conjeci aliquando, *verveceum caput.* nam *vervex* pro simplice, stupido & stolido. Iuvenal. Sat. 10. *Vervecum in patriâ crassoq; sub aëre nati.* Apul. 8. Met. *vervecem non asinum vides.* Apud Cic. Atticus de Bruto :- *vide, ne, quem tu esse hebetem deputes æquè ac pecus, is sapientiâ munitum pectus egregium gerat:* lib. 1. de divinatione. Facit & huc illud Propertii lib. 2. el. 16. *stolidum pleno vellere carpe pecus.* Sic Caligula Silanum *ovem auream* appellabat apud Dionem lib. 59. Gestis anni V. C. 790. in fine. Hinc & illud Planciadis ex Moralibus Antidami: *Fabrè compactum animal hominem quis ferat sic esse pecuatum? quis averruncaßit tam arietinas hominum mentes?* Quodq; habemus apud Arnob. lib. 3. *Si novenarius numerus cognomen Novensilium ducit, Cornificius balare convincitur,* &c. taxat inscitiam Cornificii. Malè igitur, *balare* substituunt, & mentiri interpretantur. Sic & apud Laert. lib. 7. Cleanthem hebetioris ingenii Timon *arietem* vocat, &c. *J. Gruterus.* Sed & Colvius & Lipsius ita legend. conjecerant. V. N. Casinâ act. 3. 2.

TUM IG. SINE ME IRE] Pægnium cum tabellis mandatisq; à Toxilo ad Lemn. missus; post aliquantam verborum commutationem dimitti se postulans, ait tandem: *Tum igitur sine me ire.* Cui respondet Tox. - *& jubeo & sino. Sed ita volo te curare, ut domi sis, cum ego te esse illi censeam.* Septuosâ edictione innuere volens, properato opus esse: adeò, ut citius confectum sit negotium, quàm cuiquam inchoatum videatur: utq; redux compareat prius, quàm à Lemn. remissus censeatur Toxilo. Quod quidem jocosum mandatum in serium convortens atq; aliorsum interpretans Puer, assimulat subdolè domum rursus vorsoriam capere decretum sibi; neq; quò jussus erat, quòq; intenderat antea, velle jam ulterius proficisci: proinde sic quasi edixisset Toxilus: *usq; domi meæ præstoleris volo, ut apud nos sis, cũ te apud Lemniselenam esse arbitrabor.* Igitur subjungit statim, velut dicto ejusdẽ obœdiens, Puer: *Faciã.* Cujus inopinæ vorsoriæ caussam demiratus Toxilus, quærit porrò:

Quò

Quò ergò is nunc? &c. Scio hæc longè aliter à Lambino enarrari. sed nobis Atilianum illud stat sequi: *Suam cuiq; sponsam, mihi meam:* Dousa.

ALIQVID] Dousa l. *aliqui*, ut & MSS. Cam. aliquâ re. Truc. act. 5: 1. *gaudere aliqui me volo*, i. aliquo modo, seu aliquâ re.

TE PECVLIABO] impurus servus in vocis ἀμφιβολία lusitans hoc dicere voluit: pro culcitellâ te utar, habeboq;, proinde ut dignus es, *peculioq;*, quod nosti; *Nuculam, an Confixum te faciam.* nam *Peculium* inter Romana nequitiæ vocabula usurpatum antiquitus, testimonio est illud è Carmine libero: *Pulchrè pensilibus peculiati.* Vbi de vasatis probè sermo est. Alterum item è Satyrico Massiliensi, *prolatoq; peculio cepit rogare stuprum.* Sed planius Pl. Ps. suâ: *Mea hæc habeo omnia, meo peculio empta. Ps. Nempe quod femina summa sustinet*, act. 4: 7. *Dousa.*

FIDEI H. HERILI] Notetur, *Herilis fides*; pro servo qui hero fidelis. *Acid.*

HAB. IVDICEM] *Pistoris* mâlit, *indicem.* Quin continuò, *inquit*, palàm fiat: quin omnibus indicetur.

ERGO LAVD] Acid. *ego laud.*

MAR. PASS.] Turn. lib. 16: 22. E Festo discimus, *Passerem marinum esse struthiocamelum:* qui cùm ita volare soleat, ut à terrâ se non tollat, sed alarum passis velis unà currens remiget: idcircò dixit: *vola curriculo: istud q.* &c. Scalig. Auson. Lect. lib. 2: 7. Quòd avis esset, *passerem* vocarunt, imitatione Græcorum, qui ςρυθίον vocant; quòd peregrinus & ultramarinus, *marinum*, hoc est, διαπόντιον. *Dousa*; Græcis dicitur, ςρυθὸς διαπόντιος, & ςρυθὸς ἀραβικὸς seu λιβυκὸς. Aristot. ςρυθὸς μεγάλη. Aristoph. in Avib.] Sic Celsus *pastinaceam marinam* dixit, hoc est, peregrinam: ut notat *Scal. in Ciri.* Vide & *Lips.* Epist. Quæst.

PECVLIARIS] V. N. Capt. 5: 3.

APVD H. OBICEM] Ita Cam. è vestigiis MSS. in quibus est, *objeci*, versum implet. *Obicem.* i. quæ instar obicis remoram mihi incommodè objectat. *Dousa* mâlit, *apud hanc inebram.* Hoc enim, inquit, haud paullo invidiosius, quàm *obicem*: tametsi idem propemodum significans. Et verò quis nescit, *eas aves Inebras vocari solitas, quæ in auguriis aliquid fieri prohiberent*: atq; adeò, prorsus *omnia Inebra appellata; quæ vel tardant, vel agentem aliquo modo remorantur*: Auctor Festus. V. N. Epid. 2: 1.

PROBAS] metiris, æstimas. *L.*

VT DECET L.] *Decet* cum Dativo positum. i. ut lenonis familiâ, vel eâ, quæ in ejusmodi domo, tanquam in lutulento cæno volutetur, condignum esse deputo. V. N. Amph. 3: 4. *D.*

SATIS IAM DICTVM HABEO] Cic. 5. Philip. *De Cæsare satis dictum habeo.* H. Stephanus opinatur verbi *Habere* usum cum quibuslibet participiis fuisse apud priscos. Sic Curcul. *Ego habeo tibi res solutas.* Cæsar. l. 7. *Habere effectum.* Martial. *Habere rem factam*, &c.

VT TE AVTVMO?] V. N. Menæch. act. 2: 3.

QVO AGIS?] D. F. *Quò te agis?* Acidal. ait, vett. cod. habere, *Quò abis?* quod probat. Idem mox legend. pertendit: *prior rogavi. PÆ. posterior scies.*

QVO TE IMMITTAS] Fortassè verius; *quod imbitas. quòd*, pro, *quò*; propter numeros: *Palm.* Idem legit seq. ita: *Par pari respondes. Ilicò abi jam* &c. *ilicò*, i. eo vel illo loco.

ASTA] festivius legas divisim, *At sta.* D.

INGRATVM] Jocus occultior. *Ingratus* vulgò tritum pro eo, qui immemor beneficii accepti, & mutuo amori non respondet. sed & *invitum* significat. Nihil agis, inquit Puer, cum me non volentem & invitum amas. Quod altera accipere poterat, tanquam dixisset, ingratum & non dignum amore. *P. Colvius.*

OCTVAGINTA P.] Aetatulæ ejus teneritudinem certis ponderibus ac librarum numero circumscribens cum hæc dixisset Sophoclidisca, subiicit statim Puer: *at confidentiâ Illa militia militatur multò magis, quàm pondere*: militiam Veneris intelligi volens. Atq; hoc est, quod de se etiam *Magister Amoris ille*, in *Eroticis* haud indisertè profitetur: *Pondere, non nervis corpora nostra carent.* Dousa.

ATQ. EGO &c.] Sic Pæn. MI. *Omnem operam perdis. SI. quid jam? MI. quia doctũ doces.* D.

PERITÆ] i. in palæstrâ meretriciâ exercitatæ. *D.* EXTEREBR.] vi extorquebis: Nonius. *L.* LOQVER. PRIVS] sc. quàm ego. *L.*

LEVIFIDÆ] Talis ferè est & illa compositio Propert. lib. 2. eleg. 4. quæ Scaligero adolescentulo arrisit: *Cynthia formipotens, Cynthia verbilevis.* Quanquam postea *Cynthia forma*, & *Cynthia verba*, accepit, ut *flumen Rhenum, Stertinium acumen*, &c. Alii aliter, quæ ibi videas.

TITV-

TIPULÆ] Festus: *Tippula bestiolæ genus sex pedes habentis, sed tantæ levitatis, ut super aquam currens non desidat.* Glossar. ἐφυδρὶς, ἑξάπην ἐπινηχόμενον τῷ ὕδατι. *Gaza* perperam ἀσκαρίδας vertit *tipullas*. siquidem *Tipullæ* non sunt vermes, sed potius aliud insecti genus, quod semper in rivis & fontibus visitur, summâ celeritate superficiem aquæ percurrens: quas vulgus Aquitanum & accolæ Garumnæ *Capras* vocant. Itaq; dicta sunt παρὰ τὰ τίφη. Τίφη enim τὰ ἕλη, ubi eæ versari solent. Varro: - *levis Tipulla lymphûn frigidos transit lacûs*: Scaliger. MSS. Cam. l. *stipulæ*: cæteri codices omnes, *tippulæ*.

FIDES LENONIA] Lambinus legendum contendit, *leноniæ*, ut hoc totum, *fides lenoniæ*, sit patrii casûs. quod & *D.F.* placuit.

ABIETEM] tabellas abiegnas: *Colvius*. V. N. Bacch. 4: 4. & Ps. 1: 1.

ISTUC] D. F. *istic*.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

SAGARISTIO *servus*.

OVI opulento, inclyto, Ope gnato, supremo, valido, viripotenti,
Opes, spes, bonas copias commodanti lubens, vitulorq; meritò,
Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam
Danunt argenti mutui, uti egenti opem afferam:
Quod ego non magis somniabam, neque opinabar, neque censebam,
Eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de cælo,
Nam herus meus me Eretriam misit, domitos boves uti mercarer.
Dedit argentum: nam ibi mercatum dixit esse die septimi.
Stultus qui hoc mihi daret argentum, cujus ingenium noverat.
Nam hoc argentum alibi abutar. boves quos emerem, non erant.
Nunc & amico meo prosperabo, & Genio meo multa bona faciam,
Diu quod bene erit, die uno absolvam. tax tax tergo meo erit: non curo.
Nunc amico homini bobus domitis, meâ ex crumenâ, largiar.
Nam id demum lepidum est, triparcos homines, vetulos, avidos, aridos
Bene admordere, qui salinum servo obsignant cum sale.
„ *VIRTUS EST, UBI occasio admonet, despicere. quid faciet mihi?*
Verberibus cædi jusserit, compedes imponi, vapulem,
Ne sibi me credat supplicem fore. væ illi: mihi jam nihil novi
Offerri potest, quin sim peritus: sed Toxili puerum Pægnium eccum.

HUIUS & sequentis item scenæ versûs genere tetrametri sunt, numeris obscuri & confusi. *Cam.*

VIRIPOTENTI] viribus potenti & valenti. *L.*

LUBENS VIT. M.] *J. Gul.* legit voce trajectâ, *lubens meritoq; vitulor*. LUBENS MERITO, solemnis formula in precibus, gratiarum actionibus, suppliciis deorum, ea exstat in multis inscriptionibus, &c. Iam verbum, *vitulari*, aptissimè hîc reponitur: & rectè Nonius deducit *à vitâ*, quæ interdum lætitiam lubentiamq; signat: unde dea hilaritatis præses,

præses, *Vitula.* etiam *vivere*, lubentiis diffluere, hoc est, *vitulari*. Et induxit illum, ut ita arbitraretur Nævius Lycurgo. qui si à vitulo derivasset, primam syllabam corripuisset: nunc produxit: *Ducite eò argutis linguis mutas quadrupedes: Ut in venatu vitulantes ex suis Locis nos mittant Pœnis decoratos feris*. Neq; aliter Ennius apud Festum; *Habet is coronam vitulans victoriâ*. nam quod ibidem à *vitulo* deducitur, Longobardi mutilatoris somnium est, non Festi oraculum: *Hæc ille*. Cui & Macrobius libro 3: 2. Saturn. adstipulatur: ut notat Lipsius Antiq. Lect. lib. 5. c. 22. quem vide. Varro tamen à *vitulo* deducit: quod *Scal.* rectum putat. id enim, inquit, est μοσχιᾶν Græcè, apud Menandr. Hypobolimæo. Atque istum Nævii versum ita laudat: *Ut in venatu vitulantes ex aviis Locis* &c.

DANUNT] Lips. *danit*, singulari numero: quia hæ gratiæ uni Jovi.

QUOD EGO &c.] Non dubium apud sanos & sobrios homines erit, quin hoc ordine sint disponendi versus: *Quod ego* &c. *Eam fore* &c. *Nam herus* &c. *Dedit arg.* &c. Lipsius Antiq. Lect. lib. 2: 21.

DECIDIT DE C.] Sic Tibul. lib. 1: 3. *Tunc veniam subitò: nec quisquam nunciet antè. Sed videar cælo missus adesse tibi*. Priorem hujus distichi partem, ait *Muretus* Var. lect. 13: 7. interpretati sunt alii ex Plutarcho in *Rom. Quæst*. posteriorem nemo, quod sciam, illustravit. Sciendum igitur est, fuisse illud vulgare loquendi genus, ut *cælo missos* dicerent, quos inopinatò viderent. Neq; mihi hoc credi postulo, sed gravi scriptori *Minutiò Felici*, qui in Octavio: *In hodiernum, inopinatò visos, cælo missos, ignobiles & ignotos terræ filios nominamus*. DIE SEPTIMI] Vide N. Menæch. extr. NON ERANT] sc. caussabor. *L.*

DIU QUOD] totius vitæ meæ lætitias in unum diem conferre libet; reliquo tempore, si ita diis visum sit, miser futurus. Non dissimile est illud ex Hymnide; *Mihi sex menses satis sunt vitæ; septimum Orco spondeo*. L.

TAX TAX.] partim ex strepitu verberum, partim allusum ad *Taxo*: quod est à *tango*. unde & *Taxatores* à Scenicis dicuntur, quòd alter alterum maledictis tangit: ut docet Festus. Videatur & Agellius lib. 2. c. 6. MSS. Cam. l. *tux, cax*: Gruterus.

BOBUS DOMITIS] Mirè hîc hallucinatur Lambinus. sed aut mihi cor bubulum est, aut dicit Sagaristio; Nunc ego Toxilum donabo pecuniâ, quam impendere debeam boum emptioni. Similis locus Asin. 3: 2. *Nimis vellem habere perticam, qui verberarem Asinos, si fortè occeperint clamare hinc ex crumenâ*. iterum Trucul. act. 3: 1. *Ego properè minas Oves in crumenâ, isthâc in urbem detuli*. Et alioqui noster statim act. 2: 5. *Cavesis à cornu: boves bini hîc sunt in crumenâ* Induxit eum vox *largior* cum auferendi casu. de quo multa alibi Dousa: *Hæc Grut*. Etiam *Acid.* notavit *Largior* cum auferendi casu hîc positum. V. N. Pseud. act. 1: 4.

BENE ADMORD.] insigni damno afficere: *L.* Vid. N. Mostell. act. 1: 1. In Odyss. 22. de procis Penelop. dicitur, - ἔκειρον κτήματα, - *totonderunt Res*.

QUI SALINUM] Cur, *salinum cum sale*? Inepta ταυτολογία. Lego ex vet. libris, *qui allium servod obsignant cum sale*. Nam *allium* & *sal* cibus erat pauperum servorumq;. Juvenal. Sat. 3. - *quis tecum sectile porrum Sutor, & elixi vervecis labra comedit?* Persius Sat. 4. - *tunicatum cum sale mordens Cæpe*. Huc pertinent illa in Mostell. act. 1: 1. &c. *Meursius*. Idem etiam observaverat *Pistoris*. In meo quoq; Ald. & Brix. clarè legitur, *qui alium serv*. in Carp. *qui alimentum* s. Pap. *qui alienum serv*. &c. V. N. Cas. act. 2. sc. 1. At *Grutero* sasisfacit lectio princeps: arbitraturq; heic invehi in parcos servum minus justè. nam *allium* sanè erat ferè gratuitum. at *Sal* inter pretiosiora: adeò ut fuerit delicatorum, ut pluribus de Sallustio aliisq; auctorib. probat in *Suspicion. libris*. QUID FAC. MIHI?] Et hoc iis usitatum loquendi genus, qui periculum aut minas alterius contemnant. Eunuch. *Quid faciam? quid meâ autem? quid faciet mihi?* J. Gul. VAPULEM] *Palmerius*: Non Apollinis oraculum verius est, quàm quod dicam. Scribendum: *vapulet*. Hoc officium est servi nequam, verbera, compedes, omnia floccifacere, & super etiam, herum malum mandare. Quod, inquit, malum mihi dare herus possit, vapulet. Sic enim, quem insigniter à se contemni ostenderent, *vapulare* jubebant, ut Græci οἰμώζειν: in vulgato illo dicto libertæ: *Salve liberta: vapula Papiria*. Asin. 2: 4. *Pergin' precari pessimo? M. quæ res? tun' libero homini Malè servus loquere? LE. vapula*. Curcul. act. 4: 4. Et certè MSS. Cam. disertè leg. *vapulet*. Notarat Gruterus, ac placebat. PÆGN. ECCUM] *Acid.* ad numeros cogit: sed Tax. *eccum p. Pægnium*.

ACTUS SECUNDI SCENA IV.

PÆGNIUM *puer.* SAGARISTIO *servus.*

ENSUM meum, quod datum'st, confeci. nunc propero domum. SA. mane, etsi
Properas, Pægnium, ausculta. PÆ. emere oportet quem tibi obedire velis.
SA. Asta. PÆ. exhibeas molestiam, ut opinor, si quid debeam,
Qui nunc sic tam es molestus. SA. scelerate, etiam respicis?
PÆ. Scio ego quid ætatis sim, eò istuc maledictum impunè auferes.
SA. Ubi Toxilus est tuus herus? PÆ. ubi illi libet, neque te consulit.
SA. Etiámne dicis, ubi sit, venefice? PÆ. nescio inquam ulmitriba tu.
SA. Maledicis majori. PÆ. prior promeritus perpetiare:
Servam operam, linguam liberam herus meus me jussit habere.
SA. Dicis ne mihi, ubi sit Toxilus? PÆ. dico, ut perpetuò pereas.
SA. Cædêre hodie tu restibus. PÆ. tuâ quidem, cucule, caussâ:
Non hercle si os præciderim tibi, metuam, morticine.
SA. Video ego te, jam incubitatus es. PÆ. ita sum. quid id attinet ad te?
At non sum ita, ut tu, gratis. SA. confidens. PÆ. sum hercle verò.
Nam ego me confido liberum fore, tu te nunquam speras.
SA. Potin', ut molestus ne sies? PÆ. quod dicis, facere non quis.
SA. Abi in malam rem. PÆ. at tu domum, nam ibi tibi parata præsto'st.
SA. Vadatur hic me. PÆ. utinam vades desint, in carcere ut sis.
SA. Quid hec? PÆ. quid est? SA. etiam, scelus, malè loquere? PÆ. tandem ut liceat,
Cùm servus sis, servum tibi maledicere. SA. itáne? specta
Quid dedero. PÆ. nihil, jam nihil habes. SA. dî deæque te omnes perdant,
Nisi te hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis.
PÆ. Amicus sum, eveniant volo tibi quæ optas, atque id fiat:
Tu me defigas, te cruci ipsum propediem affigent alii.
SA. Quin te dî deæq; scis quid hinc porrò dicturus fuerim,
Ni linguæ moderari queam. potin' abeas? PÆ. abigis facilè.
Nam umbra mea intus vapulat. SA. ut istunc dî deæq; perdant.
Tanquam proserpens bestia est, bilinguis & scelestus.
Hercle illum abiisse gaudeo. fores aperite: eccere autem,
Quem convenire maximè cupiebam, egreditur forâs.

PENSVM] *Pensum* est manipulus lanæ vel lini, aut cannabis è colo pendens. *Trahere pensa*, est nere. Per metaphoram est officii cujusq; persunctio. *Budæus.*

EMERE OP.] Trin. 4: 3. DEBEAM] si quid deberē, odiosus esses flagitator. *L.*

ETIAM R.] Sic Petron. *Scelerate, etiam loqueris*? D.

SCIO E.] Scio me puerum esse, & in eam ætatem cuivis licere impunè maledicta conjicere: idcircò nihil quicquam asperius tibi respondebo. L. Ita & MSS. & sine notâ interrogat. Sed vett. ed. - *ætatis. PÆ. Eho istuc maled. imp. auferes*?

DICO, VT] dico tibi οἰμώζειν. jubeo te plorare: *L.*

PERPETVO] *Franc. Philelphus* Epist. lib. 14. docet ex Cic. priscos nullam omninò different. tenuisse inter *Æternum, Sempiternum, & Perpetuum.*

OS PRÆCID.] Ald. l. *os pertuderim.* at MSS. Cam. & Arg. & Pap. edit. l. *perciderim.* Neq; aliter legit *Grut.* illud Senecæ lib. 4. Nat. Q. è tribus MSS. suis: *qui me usq; ad mendacia hæc leviora, in quibus os percidi, non oculi erui solent. credulum præsto.* ut & illud Poëtæ Hispani lib. 2. ep. 72. *Os tibi percisum est.* quod & ed. Ald. agnoscit, & Turn. lib. 7. c. 12. ubi *Percidere* interpretatur, batuere, tundere.

MORTICINE] *Morticina* κενέβρεια dicebantur. Etiam *morticinus* convicium erat in teteros & exsangui facie homines: ut hîc. Græci vocant Δημητρεῖους & δημητριακούς. Plutarch. interpretatur νεκρώδεις. ab eo *Cadaverosa facies*, Ter. (Hec. act. 3: 4.) Latini etiam vocant *Cereritos*, posteà *Cerritos*, interpretantes illud δημητριακοὺς. *Scalig.*

INCVBITATVS ES] Douza mâlit, *Intercutitus*, sive etiam *Impudicatus*, non *Incubitatus*, cum hâc interpunctione: *Video ego te. nam intercutitus es*, hoc est, inter cutem flagitatus, ac sectorem passus, teste Festo. MSS. Cam. & vett. edit. omnes, *incubitatus.* negant id tamen alii Latinæ esse monetæ: & fortè; nisi derivetur ab *incubo.* quod quid vetat? ab eâdem certè re genus istud hominum vocatum *culcitæ, & spondæ interiores.* videatur Suetonius cap. 49. Cæsaris Julii. *Gruterus.*

AT NON SVM, ITA VT TV, GRATIS] Sic Lambinus legit, & ita planè MSS.

CONFIDENS] i. impudens. *L.* PAR. PRÆSTO EST] *Palmerius*: Cui dubium esse possit, quin legendum sit: *nam ibi tibi parata præs est.* Quod enim de *præde* dixerat Pegnium, subjecit alter de *vade*: &, Quid refert, inquit, domi mihi malam rem prædem esse, quæ hîc me vadetur? Eleganter Ausonius de dictis VII. Sapientium: *Sponde; noxa præsest.* Ad quod Scaliger: *præsest* i. adest, vel præstò est, πάρεστι. Græcus interrogatus, εἰ πάρεστι, respondet potiùs πάρει, quàm πάρειμι. Sic Romanus interrogatus, *an præses*? respondebat, *præs*; non *præs sum.* Festus inquit, *prædem* dictum esse, quòd interrogatus à populo si præsesset; respondebat, *præs.* supple, *sum. Præsesse* antiquitus significat præsentem esse, παρεῖναι: unde superest Participium, *præsens.* Vide Auson. Lect. lib. 2. c. 21. & ad Fest. in *præs.* item Palm. Spicileg. fol. 224. nec non Rud. Prolog.

VADATVR] V. N. Aul. 2: 4. Significat, sibi à Pægnio plagas domesticas præsagiri & prænunciari. *L.* VTINAM VADES DESINT, IN CARCERE VT SIS] Vid. Ræv. ad L. XII. tabb. c. 5. SPECTA] Hæc dicuntur cum gestu & vultu minantis, & fortasse pugnum intentantis: *L.* Acidal. l. - *nihil: namn. h. SA. di deæq; me om.* non, *te*: quod probat vers. tertius. AMICVS] Puer metuens sibi, blandius loqui instituit: mox tamen ad ingenium redit. *L.* DEFIGAS] Rectè. sicut contrà, *suffigere* cruci, & *affigere* dicitur. Vide *Lips.* Elect. lib. 1: 18. & de Cruce: & *P. Colv.* Apul.

VMBRA] Corpus umbræ proximum est. significat, sibi ob hanc moram verbera proximè imminere: *L.* Sic Propert. *Non ego, sed tenuis vapulat umbra mea.* Quanquam hoc (*inquit Douza*) ad monogrammam illam vereq; umbraticam amantium speciem, potissimum referendum, res ipsa clamitat. BILINGVIS] h. l. garrulus & loquax erit: aliàs alius: *L.* Vid. N. Pœn. 5: 2. FORES APERITE] Non tam propè erat, ut pulsârit: aut si tam propè fuisset, certè illicò à Toxilo fuisset cōspectus. Malim igitur: *foris aperitur.* Pistoris. EGRED. F.] *J. Gul.* MSS. habent, *egr. intùs.* Neq; quicquam verius: ut vel versus indicat. *Intùs egredi*, est, domo exire. nam etiam motum de loco id Adverb. habet. Cas. 1: 6. *exit foras Chalinus intùs.* Bacch. - *jubebo intus efferri foras*: Epid. act. 3: 2. & 3. ult. Cist. 3: 1. Amph. 2: 2. Etiam MSS. Cam. l. *egreditur intùs*, ut monuit probavitque Gruterus; vel ideo, quod priorem dictionem respueret versus.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

TOXILUS, SAGARISTIO, *servi duo.*
SOPHOCLIDISCA *ancilla.*

PARATUM jam esse dicito, unde argentum sit futurum:
Jubeto habere animum bonum, dic me illam amare multum.
Ubi se alluat, ibi me alluat. quæ dixi ut nunciares,
Satin' ea tenes? SO. magis calleo, quàm aprugnum callum callet.
TO. Propera, abi domum. SA. nunc ego huic graphicè facetus fiam.
Subnixis alis me inferam, atq; amicibor gloriosè.
TO. Sed quis hic ansatus ambulat? SA. magnificè conscreabor.
TO. Sagaristio hic quidem est. quid agitur, Sagaristio? ut valetur?
Ecquid quod mandavi tibi? estne quid in te speculæ? SA. adito.
Videbitur, factum volo, venito, promoveto.
TO. Quid hoc hîc in collo tibi tumet? SA. vomica'st, pressare parce.
Nam ubi quis malâ tetigit manu, dolores cooriuntur.
TO. Quando istæc innata'st nam tibi? SA. hodie. TO. secari jubeas.
SA. Metuo ne immaturam secem, ne exhibeat plus negotii.
TO. Inspicere morbum tuum lubet. SA. abi atq; cavesis
A cornu. TO. quid jam? SA. quia boves bini hîc sunt in crumenâ.
TO. Emitte sodes, ne enices fame, sine ire pastum.
SA. Enim metuo, ut possim in bubilem rejicere, ne vagentur.
TO. Ego rejiciam. SA. habe animum bonum: creditur, commodabo.
Sequere hàc sis, argentum hîc est, quod me dudum rogasti.
TO. Quid tu ais? SA. dominus me boves mercatum Eretriam misit:
Nunc mihi Eretria erit hæc tua domus. TO. nimis tu facetè loquere.
Atque ego omne argentum tibi actutum incolume redigam:
Nam jam omnes sycophantias instruxi & comparavi.
Quo pacto ab lenone auferam hoc argentum. SA. tanto melior.
TO. Et mulier ut sit libera, atq; ipse ultrò det argentum.
Sed sequere me, ad eam rem usus est tuâ mihi operâ. SA. utere ut vis.

AMARE] amanter orare. Vid. N. Menæch. act. 2: 3. & 3: 3.

ALLVAT] MSS. *adluat.* D. leg. *solvat*, i. liberet. *Pistoris* leg. *Ubi se allevat, ibi me allevat.* ut *allevare se*, sit, ægritudinem remittere; atq; adeò, quod modò dixit, *habere animum bonum.* quâ formâ & Cic. ad Attic, usus; *Allevor, cum loquor tecum absens.*

APRVGN.] Pæn. 3: 2.

CONSCRE-

CONSCREABOR] Ita *Bryardus*, apud Lipsium, 2. Epist. Q. 4. nam in illo gestu glorioso exprimendo, etiam *conscreatio* sive *exscreatio* adhibetur. Et notavimus alibi, è Casaub. in Theophr. *procul spuere fuisse signum eminentiæ*. Quintil. *clarè exscreare*. Ita Aristophan. innuit, Oratores solitos screari, Thesmoph. σίγα, σιώπα, πρόσεχε τὸν νοῦν. χρέμπτεται γὰρ ἤδη ὥσπερ ποιοῦσ' οἱ ῥήτορες. quod ultim. notârat *J. Zeznerus*. MSS. Cam. 1. *constabor*. vett. cod. *contestabor*. Carp. *consecrabor*.

PROMOVETO] vel rem tuam, vel me, ut scias, ecquid mandati tui memor fuerim. *L.* MSS. Cam. *promoneto*.

HOC HIC] D. l. *sic*.

VOMICA] *vomica* est abscessus malignus latens, puris plenus; ἀποςήματος εἶδος. Hîc facetè significat crumenam, quam nummis prægnantem è collo gerebat Sagaristio. V.N. Asin. 3: 3.

MALA MANV] V. N. Amph. 1: 1.

INSPICERE MORB.] Sic Petron. *Iudex querelam inspiceret.*

BOVES BINI] i. juga boum: *Cam.* suprà act. 2: 3.

BVBILEM] pro *bubilè*. sed parùm refert, utrum scripserit Auctor, ait *Acid.* Sic dicitur, *Ovile*; & *Canile*, quo & Melissus noster usus est.

REIICERE] Appositè. Virgil. *à flumine reice capellas*. qui *reigere*, ab agendo, hîc fingunt, ne audias. *Acidal.*

NE VAGENTVR] Non vidi, qui explicaret hanc vocem. at, *vagentur*, meo animo, hîc idem est quod *vagiant*, i. ne clamore suo furtum nostrum prodant, ut Herculis boves Caci. Idem profectò voluit Asin. act. 3: 2. *Nimis vellem habere perticam* &c. Ergò fortè legend. *ne vagientur*, quomodo habet alter MS. noster. nam primus, *ne vi agentur*. Gruterus.

REDIGAM] reddam. *L.*

ACTUS TERTII SCENA I.

PARASITUS, VIRGO,

QUÆ res bene vortant mihi & tibi & ventri meo,
Perennitatisq; adeò huic perpetuo cibo,
Ut mihi supersit, suppetat, superstitet;
Sequere hàc, mea gnata, me, cum diis volentibus.
Cui rei opera detur, scis, tenes, intelligis,
Communicavi tecum consilia omnia.
Eâ caussâ ad hoc exemplum te exornavi ego.
Venibis tu hodie, virgo. VIR. amabò, mi pater,
Quanquam libenter escis alienis studes,
Tuin' ventris caussâ filiam vendis tuam?
PA. Mirum, quin regis Philippi caussâ, aut Attali
Te potius vendam, quàm meâ, quæ sis mea.
VIR. Utrum tu pro ancillâ me habes, an pro filiâ?
PA. Utrum hercle magis in ventris rem videbitur:
Meum opinor imperium in te, non in me tibi'st.
VIR. Tua istæc potestas est pater. veruntamen,
Quanquam res nostræ sunt, pater, pauperculæ,
Modicè & modestè melius est vitam vivere:

,, *Nam* SI AD PAUPERTATEM *admigrant infamiæ,*
,, *Gravior paupertas fit, fides sublestior.*
PA. Enimverò odiosa es. VIR. non sum, neque me esse arbitror:
Cùm parvæ natu rectè præcipio, pater.
,, *Nam* INIMICI FAMAM *non ita ut nata est ferunt.*
PA. Ferant, eantq; in maximam malam crucem:
Non ego inimicitias omnis pluris æstimo,
Quàm mensa inanis nunc si apponatur mihi.
,, *VIR. Pater,* HOMINUM IMMORTALIS *est infamia,*
,, *Etiam tum vivit, cùm esse credas mortuam.*
PA. Quid? metuis ne te vendam? VIR. non metuo pater,
Verùm insimulari nolo. PA. at nequicquam nevis,
Meo modo istud potius fiet quàm tuo.
VIR. Fiet? PA. quæ hæres sunt? VIR. cogita hoc verbum pater,
,, HERUS SI MINATUS *est malum servo suo,*
,, *Tametsi id futurum non est, ubi captum'st flagrum,*
Dum tunicas ponit, quantâ afficitur miseriâ!
,, *Ego nunc, quod non futurum'st, formido tamen.*
,, *PA.* VIRGO ATQUE MULIER *nulla erit, quin sit mala,*
,, *Quæ præter sapiet, quàm placet parentibus.*
,, *VIR.* VIRGO ATQUE MULIER *nulla erit, quin sit mala,*
,, *Quæ reticet, si quid fieri perversè videt.*
PA. Malo cavere melius est te. VIR. at si non licet
Cavere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.
PA. Malæ sne ego sum? VIR. non es, neque me dignum'st dicere:
Verùm ei rei operam do, ne alii dicant quibus licet.
PA. Dicat quod quisque vult, ego de hâc sententiâ
Non demovebor. VIR. at, meo si liceat modo,
Sapienter potius facias, quàm stultè. PA. libet.
VIR. Lubere per me tibi, licere intelligo,
Verùm libère haud liceat, si lubeat mihi.
PA. Futura es dicto obediens, an non, patri?
VIR. Futura. PA. scis nam, tibi quæ præcipio? VIR. omnia.
PA. Et id, ut surrupta fueris? VIR. doctè calleo.
PA. Et qui parentes fuerint? VIR. habeo in memoriâ.
Necessitate me, mala ut fiam, facis.
Verùm videto, ubi me voles nuptum dare,
Næ hæc fama faciat repudiosas nuptias.
PA. Tace stulta, non tu nunc hominum mores vides?
Quojusmodi hic cum famâ facilè nubitur.
,, *Dum* DOS SIT, *nullum vitium vitio vortitur.*

VIR. Ergo

VIR. Ergo istuc facito, ut veniat in mentem tibi,
Me esse indotatam. PA. cavesis tu istuc dixeris.
Pol deûm virtute dicam, & majorum meûm,
Ne te indotatam dicas, cui dos sit domi.
Librorum eccillum habeo plenum soracum.
Si hoc accurassis lepidè, cui rei operam damus,
Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi,
Atque Attici omnes, nullum Siculum acceperis:
Cum hâc dote poteris vel mendico nubere.
VIR. Quin tu me ducis, si quò ducturus, pater.
Vel tu me vende, vel face quod tibi lubet.
PA. Bonum æquumq; oras. sequere hàc. VIR. dicto sum audiens.

SENARII sunt Iambici hujus & 4. seqq. Scenarum. *Cam.*

QVÆ RES BENE VORTANT] malit Gruterus, quod extat in utroq; MSS. suo; *vortat.*

PERENNITATISQ.] *Cibum perennitatis* dixit cibum perennem. *Acidal.* etsi *cibum Perennitatis* non damnat, quasi alicujus deæ: malit tamen, *Perennitantiq; ad.*

SVPERS.] ut mihi nunquam desit, & mortuo sit superstes. *L.*

CVM DIIS VOL.] ita Mil. act. 4: 7. *Agite, ite cum diis bene volentibus.*

VENIBIS] vendêris. *L.*

PAVPERCVLÆ] *Res pauperculæ sunt res minùs abundæ*, quas ita vocat Ter. Adelph. 4: 3. ut quidem *Palm.* ibi legit.

MODICE ET M.] Varro Satyram inscripsit, *MODIVS*. quo in victu & vestitu reprehendit utrunq; τὸ πλεῖόν τε καὶ τὸ ἔλαττον probavit τὴν μεσότητα. *Modius*, ipsi planè fuit τὸ μέσον, Ciceroni *Mediocritas*: cujus memorabile illud, & tanquam è tripode Apollinis oraculum; *Non eos optimè vixisse, qui diutissimè vixent, sed qui modestissimè*, id est, *modicè*. Quibus verbis postremis ad Plauti, ut solet, allusit, e *Modicè & modestè*. J. Gul. Ver. lib. 1: 15.

SVBLESTIOR] i. *levior, infirmior*: Festus. atq; idem ait, Plautum in Nervol. *vinum sublestissimum* dixisse; quia infirmos faciat vel corpore vel animo. V. N. Bacch. 3: 6.

PATER] MSS. Cam. *patri.*

NAM INIM.] Inimici non ita de iis, quos oderunt, loquuntur, ut res est; sed ut suspicantur, & ut probabiliter eis confingere licet. *L.*

NON EGO IN.] pluris facio mensam plenam, quàm bonam famam: *L.*

IMMORT. E. INFAMIA] Ita *Gunth.* lib. 4. v. 527. *Fædaq; mansuræ fugio commercia famæ.* Franc. Duarenus lib. 1. c. 42. disp. anniverf. D. Variis, *inquit*, modis infamiâ quis notari potest: imprimis hominum opinione. Nam is, qui apud bonos & graves viros malè audit, *infamis* dicitur: licet ei jure & legibus nulla irrogetur infamia. Itaq; eum, qui restitutus est famæ, hâc notâ adhuc laborare existimo: verumq; esse, quod Plautus ait: *Hominum immortalis* &c. Hinc Claudius Cæsar, cum cuidam notam appositam, deprecantibus familiaribus, ademisset; Litura tamen, *inquit*, exstat. sentiens, remissâ culpâ, infamiæ prioris vestigium manere.

INSIMVL.] etiam suspicione carere volo: *L.*

MEO MODO] i. arbitratu. Ter. Andr. *Sine meo me vivere modo.*

VIR. FIET?] Lamb. l. *Fiat. quæ hæ res sunt?* cog. MSS. Cam. *Fiat.... quæ hæ res sunt? VIR.* cog.

QVÆ HÆ RES SVNT?] stomachantis sunt. ita hîc Sc. ult. *quæ hæc res est?* Asinat. *quæ res? tun' libero homini servus malè loquere?* Acid.

TAMETSI ID FVTVRVM] uterque MSS. *Tamenetsi*; admittitq; Gruterus.

TVN. PON.] Sic & Iuven. eâdem in re: - *periit libraria; ponunt Cosmetæ tunicas.* Et Propert. conterraneus Plauti: - *quas pastor viderat olim Idæis tunicam ponere verticibus.* D.

PRAETER

PRÆTER] plus, aut aliter. *L.* CAVTVM] consultum & provisum. *L.*

LVBERE] Intelligo, tibi licere per me facere, quicquid tibi libet: verùm non liceret tibi tuæ libidini obsequi, si liberet mihi, id est, si tibi adversari vellem: *L.* Pistoris ita: *PA. lubet. VIR. Lubere per me tibi licere intelligo. Verùm lubère haud lubeat, si liceat mihi.* Ait Parasitus, *Lubet.* id captans virgo, Video, inquit, ita rem comparatam, ut tibi quod lubeat per me quidem liceat. Verùm si liceat mihi, *vel,* si in manû meâ res esset, mihi non lubeat lubere. i. Ego hoc nollem.

NVNC-H.] *Nunc-hominum,* ἀνθρώπων τῶν νῦν ὄντων. Sic Virgil. *ante-malorum,* τῶν ἔμπροσθεν κακῶν, i. præteritorum malorum. Videatur Turn. l. 18: 32. Tibul. *ante-comas,* τὰς πρὶν κόμας. Catull. *olim-furores,* τὰς πάλαι θυμὰς. ita, *semper-lenitas,* apud Terent. Et *semper-deus,* apud Virgil. & *semper-pauper* lib. 4. Distichorum Dionys. Catonis, unum verbum est: ut notavit ibid. *Scaliger.* V. & N. Trucul. act. 1: 1.

CVIVSMODI] i. cujusvis modi. ita Pseud. 2: 4. - *defrutum, melinam, mel cujusmodi.* Q. d. Cum omnis generis famâ facilè nubi, si dos non desit. pro eo apud Agell. & Apul. frequentatur *Cujuscemodi.* Acid.

DVM DOS.] Ita fit Satyricum illud: *Protinus ad censum: de moribus ultima fiat Quæstio.* Etiam puellæ rectum putant, quod est in vetere versu apud Pollucem lib. 9. Τὰν ἀρετὰν ἢ τὰν σοφίαν νικᾶντι χελῶναι, i. pecunia.

SORACVM] *Soracum* vel *Sarracum, genus vehiculi, quo ornamenta portantur Scenicorum:* Festus. Vtuntur eo Cic. in Pison. Vitruv. lib. 10. c. 1. Iuv. Sat. 3. & 5. Vlp. ad L. Aquil. Capitol. in Antonio Phil. Glossæ: *Sarraca,* ἅμαξα: *Ex Lamb.* Meursius notat, omninò per *O,* non per *A* scribi debere hanc vocem; nec *R* geminari: cum puraputa sit Græca σώρακος. Iuvenal. - *longa coruscat Soraco veniente abies.* Et: *Frigida circumagunt pigri soraca Bootæ.*

DABVNTVR DOTIS] Notetur phrasis, *dare dotis.* Cistell. act. 2: 3. *Vnde tibi talenta magna viginti pater det dotis.* Aul. act. 2: 2. *At nihil est, dotis quod dem.* ita Cato, apud Non. in *Receptitium: - pecunia, quam exceperat, nec dederat dotis.* ita Mercat. act. 4: 3. v. 4. *Deferre dotis.* ita Trin. act. 5: 2. v. 34. *Spondere dotis.* ubi interpreteris, In dotem: & subintelligas, nomine seu loco dotis. *Acidal.*

DAB. DOTIS I. SEXC. LOGI] Filiæ dotem promittit ex artis suæ libris sexcentos logos. Ridiculè: sed Homeri scil. exemplô, qui suæ quoq; filiæ, propter inopiam, Cypria sua carmina dedisse in dotem, perhibetur. quod ex Æliano cognoscimus lib. 9. c. 15. Cæterum aliquando, *dabuntur dotis,* conjungēdum putavi: nunc potiùs videtur, ut *logi dotis* juncta capiantur. sicuti Pœnulo, *trecentos numos præsidii,* capio. Apul. Apologiâ: *trecentis millibus dotis fuit contenta.* nec aliter Cæsar lib. 1: B. G. *Sex dies ad eam rem conficiendam spacii postulant.* Quæ omnia conversim vulgus diceret, *Spacium sex dierum; Præsidium 300. numorum: dotem trecentorum millium, sexcentorum logorum* &c. Acidal.

ATTICI] verba Attica Siculis sunt multò lectiora: *L.* Ita Cicero: *si litteras Græcas Athenis, non Lilybæi; Latinas Romæ, non in Siciliâ didicisses.* Sed & Asconius: *Dicit illum Græcas litteras simul Latinas in Siciliâ didicisse: in eâ insulâ, quæ neutrâ linguâ benè utatur. Ita, n. Pl. in Persâ, Dabuntur* &c. Eâ re Plautus novum verbum procudit *Sicilißitare,* Menæch. Prol. *Meursius* observat, *Siculum* pro *stulto* poni. De *logis* V. N. Men. 5: 2.

VEL MENDICO] Pulcherrimè, παρὰ προσδοκίαν, *mendicum* supposuit homini ditissimo. nam auditores exspectabant, ut cum tam præclarâ dote nubi posse diceretur vel primori civitatis. at ille, mendici conditionem inveniri posse ait. in quo & ipso honestissima sensûs ambiguitas. dum. n. hoc innuitur, vilitate dotis non nisi mendicum conciliatum iri, simul ejusdem præstantia commendari videtur: atq; ita interpretari licet, quasi tam opulenta ea dos sit, ut si vel egentissimo nubat, tamen abundè habeat, unde familiam sustentet. *Acidal.*

ACTUS TERTII SCENA II.

DORDALUS *leno.*

UID nam esse acturum hunc dicam vicinum meum,
Qui mihi juratus est sese hodie argentum dare?

Quod

Quod si non dederit, atq; hæc dies præterierit,
Ego argentum, ille jusjurandum amiserit.
Sed ibi concrepuit foris. quisnam egreditur foras?

JUSIU. AMISERIT] ut orationem rotundam faceret, verbo communi usus est ad res duas dissimiles: *L.* Porro Apulejus in Lib. de DEO Socrat. novum & subtile etymon *Jusjurandi* habet: aitq; formatam vocem quasi *Jovis jurandum*: & versum, quem intelligit ibi, monstrat Lipsius Elect. l. 1: 18. apud. Cicer. 3. Offic. *Fides alma, apta pennis, jurandum Jovis.* & addit alterum Nævii: *Jus sacratum Jovis jurandum sagmine.* V. N. Rud. act. 5: 3.

ACTUS TERTII SCENA III.

TOXILUS *servus*, DORDALUS *leno.*

CURATE istuc intus, jam ego domum me recipiam.
DO Toxile quid agitur? TO. eho lutum lenonium,
Commixtum cœno, sterquilinium publicum,
Impure, inhoneste, injure, illex, labes popli,
Pecuniæ accipiter, avide atq; invide,
Procax, rapax, trahax, trecentis versibus
Tuas impuritias traloqui nemo potest.
Accipin' argentum? accipe sis argentum, impudens
Tenesis argentum, etiam tu argentum tenes?
Possum te facere, ut argentum accipias, lutum?
Qui nisi jurato mihi nihil ausus credere.
DO. Sine respirare me, tibi ut respondeam.
Vir summe populi, stabulum servitricium,
Scortorum liberator, subiculum flagri,
Compedium tritor, pistrinorum civitas,
Perenniserve, lurco, edax, furax, fugax,
Cedo sis mihi argentum, da mihi argentum, impudens.
Possum à te exigere argentum, argentum inquam cedo.
Quin tu mihi argentum reddis? nihilne te pudet?
Leno te argentum poscit, solida servitus,
Pro liberandâ amicâ, ut omnes audiant.
TO. Tace obsecro hercle, næ tua vox validè valet.
DO. Referundæ ego habeo linguam natam gratiæ.
Eodem mihi precio sal perhibetur, quo tibi.
Nisi me hæc defendet, nunquam delinget salem.
TO. Jam omitto iratus esse: id tibi succensui,
Quia te negabas credere argentum mihi.
DO. Mirum, quin tibi ego crederem, ut ipse idem mihi
Faceres, quod partim faciunt argentarii.

Ubi quid credideris, citius extemplò à foro
Fugiunt, quàm ex portâ ludis cùm emissu'st lepus.
TO. Cape hoc sis. DO. quin das? TO. nummi sexcenti hîc erunt
Probi, numerati: fac sit mulier libera,
Atq; huc continuò adduce. DO. jam faxo hîc erit.
Non hercle cui nunc hoc dem spectandum scio.
TO. Fortasse metuis in manum concredere.
DO. Mirum quin citius jam à foro argentarii
Abeunt, quàm in cursu rotula circumvortitur.
TO. Abi istâc aversis angiportis ad forum,
Eâdem istæc facito mulier ad me transeat
Per hortum. DO. jam hîc faxo aderit. TO. at ne propalam.
DO. Sapienter sanè. TO. supplicatum cras eat.
DO. Ita hercle verò. TO. dum stas, reditum oportuit.

LUTUM LEN.] Ita Aristoph. κόπρεος ἀνήρ. *Palmerius* legit, *lutum len. Commictum cænum.* Quod longè melius censet vulgato. *Commictum*, vel, *Comminctum cænum*, res fædissima: quæ quo turpior, eo melior lenonis definitio.

INIURE] Ita MSS. Cam & omnes vett. edit. id est, homo sine jure. Nonius leg. *injurie.*

PECUNIÆ ACC.] vett. cod. *Pecuniarum accipiter* quod & numeri flagitant. *Acid.*

TRALOQUI] à principio ad extremum ordine eloqui. Talia sunt, *tralegere*, & hîc *transcidere* posteà. in Apul. *transvorare*. Acidal. LUTUM] *Lutum* pro lutulentis hominibus posuerunt: ut & *Cænum*, pro cænosis & turpissimis. Turn. lib. 29: 17.

SERVITRICIUM] ita MSS. i. servitio trite. Colerus l. *servitutium.* quomodo dicebant *civitatium*: *virtutium magister*, Paulinus &c.

SUBIC. FL.] assiduè subjecte flagro. L. at Grut. ita vocatum ait, quod flagrum ipsum subigeret, qui alibi videlicet vocetur *Ulmorum Acheruns* &c. Meursius leg. *sudiculum flagri.* nam *Sudiculum* antiquis *flagelli genus erat, quod vapulantes* (ut ait Paulus Festi mutilator) *sudantes facit.* Sed sudor ille sanguis erat. itaq; facetè id nomen flagello impositum. Vocat autẽ *sudiculum flagri* lepidè, (ut est pater omnium lepôrum hic noster Comicus) tanquam ipse flagra flagellaret, non flagellaretur. eodem modo *Flagritribas* & *Ulmitribas* appellavit.

PERENNISERVE] Talia sunt illa, *perennivivax*, *perennisanctum*, *perennicremum.*

LURCO] Festus: *Lura, os culei, vel etiam utris unde Lurcones capacis gulæ homines & bonorum suorum consumptores.* Et notat Scalig. *Loram* pro ipso *utre* Ausonium dixisse, qui Hom. ἀσκὸς. Nonius: *Lurcare est cum aviditate cibum sumere.* Lucill. *Vivite lurcones, comedones, vivite ventres.* REFERUND.] ad benè dicendum, si quis mihi prior benè dixerit; & ad malè dicendum; si lacessierit. *L.*

EODEM] Tanti mihi constat victus, quanti tibi: tu servis domino, ego ei, qui me pascit. nihil magis quàm tu, gratis vivo. *Sal* convivii principium, & tenuiorum obsonium. *L.*

NISI] nisi lingua mea regerere possit maledicta, ne sal quidem ei dabitur, quem degustet. *L.* ID] ob id. *L.*

EX PORTA] In Caveis sive Circo erant portæ (Varro *Ostia* appellat) ad bestias emittendas: quas hîc Plautus notat. Quem locum totum silentio premit uber alioqui interpres Lambinus: qui (fatendum est) non lucem, sed umbram sæpe facit nostro Umbro: *Lipsius de Amphith.* c. 9. Vide & *Theod. Marcilium* in Amphitheat. Martial. Jam, *Foro cedere*, dicebantur Argentarii, cùm tabernis, i. mensis suis cedentes, quæ in foro Rom. erant, aliò habitatũ migrabant. Argentarii enim Romæ in foro conductas habebant tabernas. Asin. 2: 4. Curc. 4: 1. Juven. 14. *ærata multus in arcâ Numus, & ad vigilem ponendi Castora nummi.* Budæus in Pandect.

SPECTAND.] Nescio, cui hoc arg. dem spectandum, utrum probum sit, nec ne. Donatus in Eun. act. 3: 5. annotat, hos *spectatores pecuniæ*, i. probatores dictos. Menandro [illegible] est.

IN MANUM] alicujus trapezitæ. Hæc omnia dicuntur in Argentarios, qui sæpe creditum abjurant, aut forum mensamq; deserunt, &c. *L.*

DO. MIRUM QUIN] scil. tibi in manum concredam. *vel,* Mirum quin metuam, i. omninò metuo. *Acidal.*

SUPPL. CRAS.] Q. d. non hodie. Atq; hinc colligere est, *inquit Douza*, morem antiquitùs fuisse, ut servi pileo donati, sive etiam ancillæ, post manumissionem supplicatum diis irent, quorum virtuti ac benignitati potissimum libertatem acceptam referrent suam: magno religionis ac pietatis argumento.

ACTUS QUARTI SCENA I.

TOXILUS.

» *SI QUAM REM accures sobriè aut frugaliter,*
» *Solet illa rectè sub manus succedere.*
» *Atque edepol,* FERME UT QUISQ. REM *accurat suam,*
» *Sic ei procedunt postprincipia deniq.*
» *Si malus aut nequam'st, malè res vertunt, quas agit:*
» *Sin autem frugi'st, eveniant frugaliter.*
Hanc ego rem exorsus sum facetè & callidè,
Igitur proventuram bene confido mihi.
Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo,
Ut ipsus, sese quà se expediat, nesciat.
Sagaristio heus exi, atq; educe virginem,
Et istas tabellas, quas consignavi tibi,
Quas tu attulisti ab hero meo usq; è Persiâ.

SUB MANUS] Ex animi sententiâ: quasi eam manibus tractans suo arbitratu fingeret, ac in quamvis partem conformaret: *L.* Milite act. 3: 2. v. ult.

ATQ. ED. FERME UT] ita *Scaliger & Grut.* Vulgati & Lamb. *Atque ed. firmè ut quisq; rem accurat suam, Sic ei procedit; post principia deniq.*

POST PRINCIPIA] *Scalig.* in Conjectaneis; Castrense, *inquit*, Proverbium est, *A postprincipiis incipere: In postprincipiis stare: In postprincipiis esse.* Varro loquens de disciplinis Mathematicis apud Gellium: *Sed hæc,* inquit, *aut omninò non discimus, aut prius desistimus, quàm intelligamus cur discenda sint. Voluptas autem vel utilitas talium disciplinarum in postprincipiis existit, cùm perfectæ absolutæq; sunt: in principiis verò ipsis ineptæ & insuaves videntur.* In quibus non solùm usus hujus Proverbii patet, sed etiam explicatur Proverbium ipsum. Et ipse Varro hîc quoq; exponit Proverb. cùm subjungit; *id est, ab his potius temporibus quam superioribus.* sed & Plautus in Persâ idem usurpavit: *Atq; edepol firmè ut quisq; rem accurat suam, sic ei procedunt postprincipia deniq. Si* &c. Nam malè hodie leg. *sic ei procedit post principia.* Neq; enim disjuncta hæc, sed conjuncta sunt, *postprincipia*, &c. Hæc Scalig. V. N. Truc. act. 1. sc. 1. ad *postpartores.* Acidalius tamen Scaligero opponit veterem lectionem, *post principiò deniq.* atq; ex ea nonnihil trajectâ sententiam aptiorem, ut ipse ait, format, hoc modo: *Atque ed. ferme ut quisq; rem accurat suam Principiò, sic ei procedit post deniq.* Et hoc planè vult Plautus. *Hæc ille.*

ACTUS QUARTI SCENA II.

SAGARISTIO. TOXILUS *servus.*

UNQUID moror? TO. euge euge exornatus basilicè,
Tiara ornatum lepidè condecorat tuum,
Tum hanc hospitam autem crepidula ut graphicè decet!
Sed jam' estis meditati? SA. Tragici atq; Comici
Nunquam æquè sunt meditati. TO. lepidè hercle adjuvas.
SA. Age illuc aspice deprocul in conspectum. TO. tace.
Ubi cum lenone me videbis colloqui,
Id erit adeundi tempus: nunc agite ite vos.

TIARA] Insigne capitis ornamentum, qualis hodie Turcis in usu est. *Gul. Canterus* Nov. Lect. lib. 3. c. 18. legend. censet, *Theatrum lepidum lepida condecorat schema.* Et *schemæ*, inquit, vocabulum huic loco necessarium esse, docet abundè Prisc. lib. 6. Id quoniam *Ornatum* interpretari solent, ex eo factum, credo, ut in Plauti codices *Ornatus* vocabulum tanquam è glossâ sit introductum. Deinde cum *schemam* aliquis non esset assecutus, facilè *Tuum* reposuit. *Tiara* quidem nullo tolerari potest modo, &c. *Hæc ille.* At Grutero ista non placent: cùm *tiaræ* anteà meminerit, sed verbo *causiæ*, quæ eadem cum ipsâ tiarâ: ut dudum ex Polluce & Athen. & Eustathio dictum aliis. *J. Palmerius*: Restituo, inquit, *Tiara tuum lepida lepidè decorat schema.* tametsi vulgata Prisciani Exempla sequenti legendum foret, *theatrum*, pro *tiara tuum.* sed falsum est. Quid enim? theatrum totum is decorabat, qui præter tunicam, zonam, chlamydem, causiam, vestes itineris, servus nihil sumpserat? diceret, *proscenium*; ferremus fortasse: quamvis ne sic quidem. quin, quoniam omnia suprà, præter tiaram nominarat, hîc gaudet sibi illo Parasiti ingenio, qui amplius cogitarit, ut *tiaram* de suo adderet. Et non hoc solum Plautus ad instruendos obiter histriones; si qui ab obitu suo eam Fabulam discerent, dixit: sexcenta sunt alia. Quid verba facimus? sequens versus neminem dubitare sinit. Quòd autem Lambinus hunc versum corrumpit, numeris, ut ait, obsecutus, nihil novum facit. Quid ni autem & *crepidam* & *aratrum*, & alia multa versibus Latinis exturbet, quia apud Græcos alio modulo sint? *schemam* usu suum fecerant Latini: itaq; ut inflexionem, ita ne modum quidem syllabæ attenderunt. *Hæc Palm.* Spic. fol. 135. Lipsius leg. *Tiaræ ornatum lepida condecorat schema.* M. Klock leg. & distinguit: *exornatus Basilicè Tiarâ; theatrum lepidâ condecoras schemâ. Tiara* Persicum & regium capitis tegumentum. *Torrentius* leg. *theatrum lepidâ condecoras tuâ schemâ*: quem vide ad Suet. Tiberio, c. 43. *Acid.* è vet. scripturâ Prisciani hanc lect. eruit, quam germanissimam Plauti censet: *Tiara ut lepidam lepidè condecorat schema!* Dicitur tiara impositâ reliquum Persicum habitum lepidè condecorare, &c.

TRAGICI ATQ. C.] Pœn. act. 3. sc. 2. v. 4.

LEPIDE H. AD.] *D. F.* Emendat & distinguit: *TO. Lepidè hercle adjuvas. Age illuc abscede procul è conspectu. SA. tace. TO. ubi cum l.* &c. Cui loco planè geminus infrà, act. 4: 7. Nam quid est tamen? *adspicere in conspectum*, &c. Laudat hæc *Acid.* omnia tamen è vett. libr. continuat sub Toxili personâ; ut & illa inferius. *pr. è conspectu, & tace. Ubi cum lenone* &c.

DEPROCUL.] Talia sunt *derepente, adusq;, abante, inante* &c.

ACTUS QUARTI SCENA III.

DORDALUS *leno.* TOXILUS *servus.*

,, UI HOMINI DI PROPITII *sunt, aliquid objiciunt lucri.*
Nam ego hodie compendi feci binos panes indies,
Ita ancilla mea quæ hodie fuit, sua nunc est, argento vicit,

Jam hodie alienum cœnabit, nihil gustabit de meo.
Súmne probus, sum lepidus civis, qui Atticam hodie civitatem
Maximam majorem feci, atque auxi civi fæminâ?
Sed ut & ego hodie fui benignus! ut ego multis credidi! (bus.
Nec satis à quiquam homine accepi, ita prorsum credebam omni-
Nec metui quibus credidi hodie, ne quis mihi in jure abjurassit.
Bonus volo jam ex hoc die esse, quod neque fiet, neque fuit.
TO. Hunc ego hominem hodie in transennam doctis ducam dolis,
Itaque huic insidiæ paratæ sunt probè. aggrediar virum.
Quid agis, cedo? unde agis te nunc, Dordale? DO. credo tibi.
TO. Dî dent quæ velis. eho an jam manu emisisti mulierem?
DO. Credo pol, credo inquam tibi. TO. jam libertâ auctus es?
DO. enicas.
Quin tibi me dico credere. TO. dic bonâ fide, jam libera est?
DO. I, i, ad forum, ad Prætorem, exquire, siquidem credere
mihi non vis : (mnes.
Libera inquam est, ecquid audis? TO. at tibi di benefaciant o-
Nunquam enim posthac tibi, nec tuorum quoiquam, quod no-
lis, volam.
DO. Abi, ne jura, satis credo. TO. ubi nunc tua liberta'st? DO.
apud te. TO. ain,
Apud me est? DO. ajo inquam, apud te est inquam. TO. ita me
di ament, ut ob istam rem
Tibi multa bona instant à me: nam est res quædam, quam oc-
cultabam
Tibi dicere: nunc eam narrabo, unde prægrande lucrum facias,
Faciam ut mei memineris, dum vitam vivis. DO. benedictis
Tuis benefacta aures meæ auxilium expostulant.
TO. Tuum promeritum'st, merito ut faciam, & ut me scias esse
facturum, (attinent,
Tabellas tene has, pellege. DO. hæ quid ad me? TO. immo ad te
Et tua refert. nam è Persiâ ad me allatæ modò sunt istæ à meo
domino.
DO. Quando? TO. haud dudum. DO. quid istæc narrant? TO.
percunctare ex ipsis.
Ipsæ tibi narrabunt. DO. cedo sanè mihi. TO. at clarè recitato.
DO. Tace, dum pellego. TO. haud verbum faciam.
DO. Salutem dicit Toxilo Timarchides,
Et familiæ omni: Si valetis, gaudeo.
Ego valeo rectè, & rem gero, & facio lucrum.
Neque istò redire his octo possum mensibus.

Itaque hîc est, quod me detinet, negotium.
Eleusipolim Persæ cepêre urbem in Arabiâ:
Plenam bonarum rerum, atque antiquum oppidum,
Ea comparatur præda, ut fiat auctio
Publicitus, ea res me domo expertem facit,
Operam atque hospitium ego isti præberi volo,
Qui tibi tabellas affert. cura, quæ is volet,
Nam is mihi honores suæ domi habuit maximos.
DO. Quid id ad me, aut ad meam rem refert, Persæ quid rerum
gerant,
Aut quid herus tuus? TO. tace stultiloque, nescis quid instet
Nequicquam tibi fortuna faculam lucrificam allucere volt. (boni,
DO. Quæ istæc fortuna lucrifica est? TO. istas, quæ norunt, roga.
Ego tantundem scio, quantum tu, nisi quòd pellegi prior.
Sed ut occœpisti, ex tabellis nosce rem. DO. bene me mones,
Fac silentium. TO. nunc ad illud venies, quod refert tuâ.
DO. Iste qui tabellas affert, adduxit simul
Formâ expetendâ liberalem mulierem,
Furtivam, advectam ex Arabiâ penitissimâ,
Eam te volo accurare, ut istîc veneat,
Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur:
Mancipio neque promittet, neq; quisquam dabit.
Probum & numeratum argentum ut accipiat, face.
Hæc cura, & hospes cura ut curetur. vale.
TO. Quid igitur, postquam recitasti quod erat cera creditum,
Jam mihi credis? DO. ubi nunc ille'st hospes, qui hasce attulit?
TO. Jam hîc credo aderit, accersit illam à navi. DO. nihil mihi
opus est
Litibus, neque tricis. quamobrem ego argentum numerem foras?
Nisi mancipio accipio, quid eo mihi opus mercimonio?
TO. Tacen' an non taces? nunquam ego te tam esse matulam
credidi.
Quid metuis? DO. metuo hercle verò, sensi ego jam compluries,
Neque mihi haud imperito eveniet, tali ut in luto hæream.
TO. Nihil periculi videtur. DO. scio istuc, sed metuo mihi.
TO. Meâ quidem istuc nihil refert. tuâ ego refero gratiâ,
,, Ut tibi rectè conciliandi primò facerem copiam.
,, DO. Gratiam habeo. sed TE DE ALIIS, QUÀM *alios de te suaviu'st*
Fieri doctos. TO. nequis verò ex Barbariâ penitissumâ
Persequatur, etiam tu illam destinas? DO. videam modò
Mercimonium. TO. æqua dicis. sed optumè eccum ipse advenit

Hospes

Hoſpes ille, qui has tabellas attulit. DO. *hiccine eſt?* TO. *hic eſt.*
DO. *Haccine illa'ſt furtiva virgo?* TO. *juxta tecum æquè ſcio,*
Niſi quia aſpexi. equidem edepol liberali'ſt, quisquis eſt.
DO. *Sat edepol concinnâ eſt facie.* TO. *ut contemtim carnufex!*
Taciti contemplemur formam. DO. *laudo conſilium tuum.*

VERSVS tetrametri confuſis numeris, usque ad hunc, *Taedum* &c. A quo deinceps Epiſtola exponitur Senariis jambicis. Poſt quam ſequuntur Archilochii trochaici, & rurſum Epiſtolæ verſus jambici ſenarii, & poſtea iterum trochaici. *Cam.*

BENIGNVS] i. liberalis. Ter. Ad. 5: 4. *blandè dicere, aut benignè facere.* i. munificum eſſe. *J. Rivius.*

NEC SATIS A] Nec à quoquam ſponſorem accepi, cujus fidem ſecutus, credenem. *L.*

IN IVRE] apud Prætorem perjurio negârit. Curc. *qui abjurant, ſi quid creditum eſt.*

TRANSENN.] *Tranſenna* hîc eſt extentus funis, quo captantur aves: *Turneb.* Rud. 4: 7. Vide N. Bacch. 4: 6.

VNDE AGIS TE?] V. N. Bacchid. act. 5: 1.

CREDO TIBI] Facetè. poſtquam ab eo pecuniam accepit, dicit ſe ei credere. *L.*

AD PRÆT.] Hoc eò ſpectat, quod nomen manumiſsi in Acta olim referri moris erat, cauſsâ etiam ſeu titulo manumiſsionis adſcripto. Poteſt etiam ad Prætoris *vindictam* referri &c. V. N. Mil. 4: 1. *D.*

NVNQ. ENIM] Idem ſemper volam, quod tu aut tui voletis. *L.*

PRÆGRANDE] Nonius l. *prægrandem.* & virile genus pro neutro poſitum: iti *J. Gul.* MSS. *pergrande.*

VITAM VIVERE] Linacer leg. *vitâ vivere.* ut & Mil. act. 3: 1. *dia videor* [*vitâ vivere*] Et ita eſt in vett. cod. itemq; in MS. Cam. ſec.

BENEDICTIS] Aures meæ non ſunt contentæ benedictis tuis, ſed poſtulant præter ea benefacta benedictis conſentanea. *L.*

PLENAM B.] Sic Ennius de Athenis Atticis verſu verè Tragico: *Adſta atq; Athenas antiquum opulentum oppidum Contempla.* Nam *Bonas res*, pro *Opulentitate* ab antiquis; ſicut è contrario *Malas* pro *inopia ac egeſtate*, acceptas, notum eſt. Trin. *Bonis tuis rebus meas res irrides malas.* D. Vid. N. Trin. 2: 4.

FACVL. L.] Allegoria, pro, lucrifaciendi occaſionem & facultatem præbere, ſive adeò lucrum certum objicere. ſic Curc. *Lucere cereum*, dixit. *L.*

ISTAS] ſc. litteras. *L.*

LIBERAL.] Feſtus: *Liberales dicuntur non ſolum benigni, ſed etiam ingenuæ formæ homines.* ſic infrà: *edepol liberalis eſt, quisquis eſt.* Apul. 4. Met. *virginem filo liberalem*, &c. D. F.

AC SVO PER.] Mirum, ni ad formulam *Legis mancipiorum* alluſit, in quâ ſcribebatur: VADEM NE POSCERET, NEC DABITVR. Vide Varr. VI. l. de L. Lat. *Douza.* Interdum paciſcebatur venditor, ne fugitivum aut erronem præſtaret. Nam & ita quandoque lex dicebatur, ut periculo ſuo emeret emtor. Servos autem quorum nomine venditor nihil præſtaret, PILEATOS venum ſolitos ire, docet Agell. lib. 7: 4. *Hæc B. Briſſ. ad hunc locum.* Etiam *Fr. Hotomanus*, Budæus Annot. Pand. pr. & quis non? ſimilia Plauti loca ubertim explicavit. Vide item Not. Curcul. act. 4: 2. Merc. 2: 3. & Trin. 2: 4.

CERÆ CR.] i. ſcriptum ceratis tabellis.

MATVLAM] vilem, inſulſum, meticuloſum, ignavum, vanum. Chr. Vlad. *Indignus, qui ei matulam porrigat*: de vehementer inæqualibus.

IN LVTO] ſic Ter. *in luto hæres verſuræ.* L.

SED METVO] Notat Donatus Ter. Adel. conſuetudinem hanc eſſe Terentii, ut inducat etiam eos, qui falluntur, aliquid ſapere: idemq; à Plauto cùm ſæpe alibi tum hîc obſervari. *L.*

REFERO] renuncio. *L.*

FIERI D.] Ita Plin. lib. 18: 15. *Optimum eſt, ut vulgò dixêre, alienâ inſaniâ frui.* Terent. *Scitum eſt, periculum ex aliis facere, tibi quod ex uſu ſiet.*

PERSEQRATVR] ſc. metuendum eſt ut ſit ironia. *L.*

DESTINAS] Non tu eam emere properas? &c. *L.*

QVISQVIS] Etiam fæminino gen. dixit Livius: *quisquis es mulier*, &c. Vide Non. *L.*

CONT.] ut malignè & parcè laudat! *L.*

ACTVS

ACTUS QVARTI SCENA IV.

SAGARISTIO. VIRGO. TOXILUS. DORDALUS *leno.*

SATIN' Athenæ tibi visæ fortunatæ atque opiparæ?
VIR. Urbis speciem vidi, hominum mores perspexi parum.
TO. Nunquid in principio cessavit verbum doctè dicere?
DO. Haud potui etiam in primo verbo perspicere sapientiam.
SA. Quid id quod vidisti: ut munitum muro tibi visum'st oppidum?
,, *VIR.* SI INCOLÆ BENE *sunt morati, pulcrè munitum arbitror:*
,, *Perfidia & Peculatus ex urbe & Avaritia si exulant:*
,, *Quarta Invidia, quinta Ambitio, sexta Obtrectatio,*
,, *Septimum Perjurium. TO. euge! VIR. octava Indiligentia:*
,, *Nona Injuria: decimum, quod pessimum aggressu, Scelus:*
,, *Hæc nisi unde aberunt, centuplex murus rebus servandis parum est.*
TO. Quid ais tu? DO. quid vis? TO. tu in illis es decem sodalibus:
Te in exilium ire hinc oportet. DO. quid jam? TO. quia perjurus es.
DO. Verba quidem haud indoctè fecit. TO. ex tuo inquam usu est, eme hanc.
DO. Edepol qui cùm hanc magis contemplo, magis placet. TO. si hanc emeris,
Di immortales, nullus leno te alter erit opulentior.
Evortes tuo arbitratu homines fundis, familiis,
Cum optimis viris rem habebis, gratiam cupient tuam,
Venient ad te comessatum. DO. at ego intromitti non sinam.
TO. At enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores:
Proinde tu tibi jubeas concludi ædes foribus ferreis,
Ferreas ædes commutes, limina indas ferrea.
Ferream seram atque annulum: ne si ferro parseris,
Ferreas tute tibi impingi jubeas crassas compedis.
DO. I in malum cruciatum. TO. i sanè, hanc eme atque ausculta mihi.
DO. Modò ut sciam, quanti indicet. TO. vin' huc vocem? DO. ego illò accessero.
TO. Quid ais hospes? SA. venio, adduco hanc, uti dudum dixeram.
Nam heri in portum noctu navis venit, vænire hanc volo
Si potest: si non potest, ire hinc volo, quantum potest.
DO. Salvus sis, adolescens. SA. siquidem hanc vendidero precio suo.
TO. Atqui aut hoc emtore vendes pulcrè, aut alio non potes.
SA. Esne tu huic amicus? TO. tanquam di omnes qui cælum colunt.

DO. Tum

„ DO. Tum tu mihi es inimicus certus, nam GENERI LENONIO
„ Nunquam ullus deus tam benignus fuit, qui fuerit propitius.
SA. Hoc age, opus ne'st hâc tibi emtâ? DO. si sibi vænisse'st opus,
Mihi quoque emtâ est: si tibi subiti nihil est, tantundem'st mihi.
SA. Indica, fac precium. DO. tua merx est, tua indicatio est.
TO. Æquum hic orat. SA. vin' bene emere? DO. vin' tu pulcrè vendere?
TO. Ego scio hercle utrunque velle. DO. age indica pregnariter.
SA. Prius dico, hanc mancupio nemo tibi dabit, jam scis? DO. scio.
Indica, minimo daturus qui sis, quî duci queat.
TO. Tace, tace, nimis tu quidem hercle homo stultus es pueriliter.
DO. Quid ita? TO. quia enim te ex puellâ prius percontari volo,
Quæ ad rem referunt. DO. & quidem hercle tu me monuisti haud malè.
Vide sis, ego ille doctus leno penè in foveam decidi,
Nisi hic adesses: QUANTUM EST ADHIBERE hominem amicum, ubi
„ quid geras!
TO. Quo genere, aut quâ in patriâ sit nata, aut quibus parentibus
Ne temerè hanc te emisse dicas suasu atque impulsu meo.
Nisi molestum est, percontari hanc paucis hic volt. SA. maximè,
Suo arbitratu. TO. quid stas? abi tute, atque ipse itidem roga.
Ut tibi percontari liceat quæ velis, etsi mihi
Dixit dare potestatem ejus: sed ego te malo tamen
Eum ipsum adire, ut ne contemnat te ille. DO. satis rectè mones.
Hospes, volo ego hanc percontari. SA. à terrâ ad cælum, quid lubet.
TO. Jube dum ea huc accedat ad me. SA. i sanè, ac morem illi gere.
Percontare, exquire quid vis. TO. agè agè nunc tu i præ. para,
Vide ut ingrediare auspicatò. DO. liquidum est auspicium. TO. tace.
Concede sis, jam ego illam adducam. DO. age, ut rem esse in nostram putas.
TO. Sequere me. adduco hanc: si quid vis ex hâc percontarier.
DO. Enim volo te adesse. TO. haud possum, quin huic operam dem hospitii,
Cui herus jussit: quid si hic non vult me adesse unà? SA. immò i modò.
TO. Do ego tibi operam. DO. tibi ibidem das, ubi tu tuum amicum adjuvas.
Exquire. TO. heus tu advigila. VIR. satis est dictum, quanquam ego serva sum,

Scio ego officium meum, ut quæ rogitet, vera, ut accepi, eloquar.
TO. Virgo, hic homo probus est. VIR. credo. TO. non diu apud hunc servies.
VIR. Ita pol spero, si parentes facient officium suum.
DO. Nolo ego te mirari, si nos ex te percontabimur
Aut patriam tuam, aut parentes. VIR. cur ego id mirer, mi homo?
Servitus mea mihi interdixit, ne quid mirer malum
Meum. TO. Dii istam perdant, ita cata est & callida.
Habet cor. quàm dicit quod opu'st! DO. quid nomen tibi est?
TO. Nunc metuo ne peccet. VIR. Lucridi nomen in patriâ fuit.
TO. Nomen atque omen quantivis est precii. quin tu hanc emis?
Nimis pavebam ne peccaret, expedivit. DO. si te emam,
Mihi quoque lucridem confido fore te. TO. tu si hanc emeris,
Nunquam hercle hunc mensem vertentem credo servibit tibi.
DO. Ita velim quidem hercle. TO. optata ut eveniant, operam addito.
Nihil adhuc peccavit etiam. DO. ubi tu nata es? VIR. ut mihi
Mater dixit, in culinâ, in angulo ad lævam manum.
TO. Hæc erit tibi fausta meritrix, nata est in calido loco,
Ubi rerum omnium bonarum copia est sæpissimè.
Tactus est leno, qui rogarat, ubi nata esset, diceret.
Lepidè lusit. DO. at ego patriam te rogo quæ sit tua.
VIR. Quæ mihi sit, nisi hæc ubi nunc sum? DO. at ego illam quæro, quæ fuit.
,, *VIR. OMNE EGO PRO NIHILO esse ducto, quod fuit, quando fuit:*
,, *Tanquam hominem, quando animam efflavit, quid eum quæras qui fuit?*
TO. Ita me dî bene ament, sapienter! atque equidem miseret tamen.
DO. Sed tamen, Virgo, quæ patria est tua? age nunc actutum expedi. quid taces?
VIR. Dico equidem patriam. quandoquidem hic servio, hæc patria est mea.
TO. Jam de istoc rogare omitte. non vides nolle eloqui,
Ne suarum se miseriarum in memoriam inducas? DO. quid est?
Captusne est pater? VIR. non captus, sed quod habuit, id perdidit.
TO. Hæc erit bono genere nata, nihil scit, nisi verum loqui.
DO. Quis fuit? dic nomen. VIR. quid illum miserum memorem qui fuit?
Nunc & illum miserum & me miseram æquum est nominarier.

DO. Quojusmodi is in populo habitus est? VIR. nemo quisquam acceptior.
Servi liberiq; amabant. TO. hominem miserum prædicas,
Cùm ipsus propè perditus est, & benevolentis perdidit.
DO. Emam, opinor. TO. etiam, Opinor? DO. summo genere esse arbitror.
TO. Divitias tu ex istac facies. DO. ita di faxint. TO. ee modò.
VIR. Jam hoc tibi dico, jam actutum ecastor meus pater, ubi me sciet
Venisse huc, aderit hìc & me absentem redimet. TO. quid nunc?
DO. quid est?
TO. Audin' quid ait? VIR. nam, etsi res sunt fractæ, amici sunt (tamen.
DO. Nesis plora, libera eris actutum, si crebrò cades.
Vin' mea esse? VIR. dum quidem, ne nimis diu tua sim, volo.
TO. Satin' ut meminit libertatis! dabit hæc tibi grandes bolos.
Age si quid agis: ego ad hunc redeo. sequere, reduco hanc tibi.
DO. Adolescens, vin' vendere istanc? SA. magis lubet, quàm perdere.
TO. Tum tu pauca in verba confer: quid datur, tanti indica.
SA. Faciam ita, ut te velle videam: ut emas, habe trecentis minis.
DO. Nimium'st. SA. octoginta. DO. nimium'st. SA. nummus abesse hinc non potest,
Quod nunc dicam. DO. quid id est ergo? eloquere actutum, atque indica.
SA. Tuo periculo sexaginta hæc datur argenti minis.
DO. Toxile, quid ago? TO. di deæq; te agitant irati, scelus,
Qui hanc non properes destinare. DO. habeto. TO. heu prædatus probè.
Abi, argentum effer huc.
Non edepol minis trecentis cara'st: fecisti lucri.
SA. Heus tu etiam pro vestimentis huc decem accedunt minæ.
DO. Abscedent enim, non accedent. TO. tacesis, non tu illum vides
Quærere ansam, infectum ut faciat? abisne, atque arentum petis? (que argentum affero.
DO. Heus tu, serva istum. TO. quin tu is intrò? DO. abeo, at-

VERSUS trochaici Archilochii. *Cam.*
VERBUM NOCTE] D. F. mâlit, *v. doctum.*
SCELUS] Facinus, quo quis manus sanguine humano contaminat: aut impius est in Deos, parentes, patriam, &c. *L.*

UNDE] ex aliquâ urbe: *L.* pro, *unde*, scribit *J. Hieronymus* Francus, *urbe.*
CENT. MURUS] Sic Demosth. ἄνδρες πόλις, οὐ τείχη, *Civitatem non muri, sed viri faciunt.* Alcæus: ἄνδρες πόληος πύργος ἀρήϊοι. Vide *C. Rittersh.* Comm. Opp. Hal. lib. 5.

CVPIENT] MSS. Cam. leg. *concipient*. hinc Rittershuſ. fecit, *concupient*. quod & *Schop.* probat in *Arte Crit.* niſi fortè, inquit, retinendũ *concipient*. ut ludat Poeta ſolens more ſuo in Phraſi, *rem habebis*: quod ſequi ſolet conceptio. utraq; tamen conjectura eſt *Rittersh.*

OCCENT. OST.] convicium tibi facient ante oſtium. V.N. Merc. 2:3.

JUBEAS] Facito tibi fores ferreas, & ferrea cætera: ne ſi ſumptû deterritus ferro peperceris, eâdem operâ tute tibi ferreas compedes impingas: *Lamb.*

I SANE,] Ambiguum. V.N. Mil. act. 2:3. v. 15.

INDICA] *Indicare* vendentis eſt: ut *mercari* & *liceri* emptoris. Aul. act. 2: 8. *indicant caros.* Bieten alles vffs theuerſt. De hujus autẽ venditionis tractatu vide *Briſſon. Form.* l. 6. ſtatim initio.

BENE. PULCHRE] cum lucro. V. N. Pſeud. act. 1: 3.

PROGNARITER] ita MSS. Cam. & vet. codd. i. ſtrenuè, conſtanter: *Nonius.* Lamb. & hîc & in Non. mâlit, *prognaviter*: ut & Acidal. aut certè *prægnaviter.*

HANC MANCUP.] Hanc nemo eâ lege tibi vendet, ut velit ſubire periculum evictionis. *L.*

QUÎ D.] ut à me emptore abduci queat. *L.*

IN FOVE. D.] pænè deceptus & illaqueatus ſum. *L.*

NISI HÎC] D. F. mâlit, *Niſi hic adeſſet.* ſc. Toxilus.

DIXIT D.] quanquam dixit mihi hoſpes, ſe mihi permittere poteſtatem interrogandæ puellæ. *L.*

A TERRA] ἀπ' οὐρανῦ μέχρι γῆς. q. d. quâcunq; de re: ab extremo initio usq; ad ſupremum finem. *Proverb.*

AGE NUNC TU, I PRÆ, PARA. VIDE &c.] Gruterus voculam *Vide* aufert verſu ſequenti & hîc annectit, ejecto illo *para*, quod exulat MS. primo. Porrò *Acidal.* in hoc ait loco inextricabiles eſſe abſurditates: niſi ille verſus exturbetur, *TO. Iubedum* &c. aut alius è vett. lib. illi ſubjiciatur, qui ſententiam expleat explicetq;: aut Perſonæ planè aliter ordinentur, &c.

NE QUID MIR.] Lamb. l.- *ne quid mirer meum malum meûm. TO. Noli flere. VIR. ab. TO. Dii iſt.*

COR HABET] Cordata eſt. V. N. Epid. act. 3: 3.

NOMEN ATQ. OMEN] *Lipſius* ad illud lib. 4. Hiſt. Tacit. *Ingreſſi milites, quibus fauſta nomina*; notat: Mos religionis priſcæ: quibus magnæ curæ in his talibus initiis, homines præeſſent aut intereſſent *bono nomine*. id eſt: è quorum nominibus captari velut augurium aliquod poſſet proſperitatis & diurnitatis. Talia ſunt: *Salvius*, *Longinus*, *Stratorius* &c. Mala contrà, è quibus triſte aliquod, infirmum, breve: ut *Curtius*, *Minutius*, *Furius*, *Hoſtilius* &c. Tale vaticiniũ Lenonis hujus Plautini. Adi & Feſtũ in *Lacus Lucrinus.*

EXPED.] Curâ me & metu liberavit. Ad ſpectatores. *L.*

FORE TE] J. Is. Pont. acumen loci alioqui jacentis ita extollit: *Lucridem confido fore re.* q. d. Non nomine tantùm, ſed re talem &c.

MENSEM VERT.] i. menſem integrum: *L.* Turn. lib. 16: 13. ad illud 4. Eclog. Virg. - *incipient magni procedere menſes*, annotat: procedent magni menſes, non Julius & Auguſtus, ut ſtultè multi blaterant, ſed menſes magni anni. Nam ut *magnus* ipſe *annus* dicitur, ſic ejus *magni menſes*. Itaq; quemadmodum *annus vertens* duodecim tricenûm plus minus dierum menſes habet: ſic & *magnus annus* duodecim dimetata & deſcripta habet menſium ſpacia, quæ aliquot ſæcula complectuntur. Vt autem in anno magno ſunt menſes magni: ita in anno vertente, menſes vertentes, qui à lunaribus differunt. Vitruvius lib. 9: 4. *Luna die octavo & viceſimo & amplius circiter hora cæli circuitionem percurrens, ex quo cæperit ſigno ire, ad id ſignum revertendo perficit lunarem menſem: Sol autem ſigni ſpacium, quod eſt duodecima pars mundi, menſe vertente vadens tranſit.*

IN CULINA] ita MSS. Cam. *Lipſius*; Venuſtè & ſcitè emendo; *inquilina*. Nam cum Virgo ea, quæ vænum ibat, libera eſſet Athenis nata, ſervitus autem in hoc modò ſimularetur, ut irritâ venditione circumduci leno poſſet: illa jam producta callidè cavet ne ſuâpte confeſſione inductior, néve conſenſiſſe in ſervitutem ſui videatur, & ad interrogata lenonis ſic reſpondet, ut partim eorum ſcitè declinet, partim ambiguè eludat. Eluſit hic cùm interroganti, ubi nata eſſet, reſpondit, quod res erat, inquilinam ſe, & civẽ Atticã: ſed id ita perplexè pronunciaſſe putanda eſt, ut ille bardus intellexerit, *In culina*

Itaq;

Itaq; Toxilus ſtatim ſubiicit; *Tactus eſt leno, qui rog.* &c. Hæc tam liquida veritas eſt, ut qui facetias & ſalem hujus dictionis nondum videat, illi homini animum pro ſale datum arbitrari poſsimus. Antiq. Lect. *lib.* 1. c. 9. At *Gruterus*, Nimis, *inquit*, ſubtiliter Lipſius. Nam lepos in eo, quòd rogata locum nativitatis, ædium ſignet: non quidem præter interrogationem, ſed unde alter nihilo certior.

SÆPISSIME] Languere Acidalio hoc videtur: & quærit, an fuerit *copiſsima*: an potiùs ad ſequentem verſum pertineat: *- copia eſt. TO. ſcitiſsimè Tactus eſt leno.*

QVI FVIT?] mortuus eſt? L. Vid. N. Capt. act. 3: 3.

ITA ME DI BENE] *Acidal.* ſententiâ & numeris poſtulantib. leg. *DO. Ita me dii benè ament, ſapienter. atq; equidem miſeret: tamen Virgo, quæ patria eſt tua? age actutum expedi. quid nunc taces?* ut Dordali ſint omnia.

INDVCAS] D. F. velit *inducat.* ut ad puellam referatur, quæ patriam ſuam indicare nolebat, ne ſibi miſeriarum priorum memoriam refricaret. Sic Petron. *Rurſus in memoriam revocatus injuriæ.*

DO. EMAM, OPINOR] ita *Acidal.* & *Meurſius* è vet. editt. quæ clarè, *Emam, opinor.* Ad quod reſpondet Toxilus: *Etiam, opinor?* ſcil. dicis. Ita & MSS. Cam. teſte *Grutero.*

VENISSE HVC] *D. F.* legit, *veniſſe hic.* i. venditam eſſe.

TOX. QVID NVNC? DO. QVID EST] ita & *Grut.* poſtulante ſententiâ, Perſonam *Tox.* immittit, quam omiſit *Cam.*

ETSI RES S.] Innuit, potiores eſſe amicos, quàm pecuniam: & ad vitæ præſidium plus habere momenti, amicos citra pecuniam, quàm abſq; amicis opes. Vnde apud Scythas, autore Luciano, is habebatur ditiſsimus, qui certiſsimos amicos poſsideret. At noſtris moribus, *Ibi ſunt amici, ubi opes.*

SI CR. CADES] i. ſiquidem inclinari te crebrò ac muliebris patientiæ legem accipere ſuſtinueris. Quomodo & nos in Belgis Veneres iſtiusmodi *Curto calci inſiſtere* cavillantes, lepidâ ſanè vernaculæ vocis compoſitione; Kortghehielt perhibemus: q. d. *Brevicalces.* Quò enim calcaneum brevius homini, eò ad reſupinandum accommodatior. Eaſdem etiam ab eâdem cauſsâ, *Comitiales eſſe*, hoc eſt, caſabundas dictabant &c. Scio de hoc loco Plauti in diverſâ ſententiâ eſſe alterum ſæculi noſtri Perſium; (Lipſium innuit: qui hæc ita l. *- actutum. VIR. ſic reor. DO. ades, Vin' mea eſſe?* Epiſt. Quæſt. l. 2. c. 12.) eiq; perſuaderi non poſſe, *Cadendi* verbum, Latinos ſic abuſos. Sed verò nobiſcum facit exemplum vetus, quod à Senecâ Patre II. Controverſ. citatur: *Fortaſſe pœnæ ſe præparavit, & ex quo peccare cœpit, cadere condidicit.* De Veſtali inceſti damnata, & de ſaxo dejectâ, quæ recreata ad pœnam repetebatur. Quem colorem Declamatoris irridet Seneca, ut vulgarium & in re gravi levem; non, ut parum Latinum. Sic Sulpitia apud Tibullum lib. 4: 10. *Gratum eſt, ſecurus multum quod jam mihi de me Permittis ſubitò, ne malè inepta cadam.* i. ne adultera peccem alio viro, ut *Scal.* explicat. Atq; hæc è Centur. *J. Douzæ*, & Quæſt. Plaut. *J. Gulielmii.* Etiam *Fr. Lindebruch.* in Catalect. Virgil. ad illum v. *- de quæſtu libera facta ſuo eſt*; hinc notat, *Cadere* inter verba Romana eſſe. quod ſi crebriuſculè facerent, ſummulam pecuniæ corradebant, quâ ſe in libertatem vindicabant. Sic apud quaſdam gentes virgines liberæ dotem ſibi eodem modo comparabant. Auguſtinus etiam Phœnicibus tribuit: & Plautus Tuſcis Ciſtell. 2: 3. *- Tuſco modo Tute tibi indignè dotem quæras corpore.* V. Not. ibidem, & Curc. act. 4: 1. Deniq; & Acidalius *Cadere* in obſcenis ponit: quomodo & *Labi* in Propertio lib. 1. el. 11. *Vt ſolet amoto labi cuſtode puella Perfida, communes nec meminiſſe deos.*

GRAND. BOL.] magno hæc erit tibi emolumento. *L.*

QVID DATVR, TANT.] Acid. & Schop. l. *qui d.* indica, quo ſeu quanto es daturus. ut Men. 3: 3. Plautus in Hortulo: *Præco ibi adſit cum coronâ: quiq; liceat, veneat*, i. quanti liceat. Vide Suſp. Lect. lib. 1: 3.

HABE TRECENTIS MINIS] ita MS. Cam. prim. ſecund. *trecentum.* Brix. *habe trecentum mnis.* alii; *habe tibi centum minis* Atq; hoc, inquit Meurſius, rectum eſt. idque inde apparet, quòd Dordalo lenone nimium id eſſe dictitante, *octoginta* dicat: nam aliàs nimis eſſet abſurdum à trecentis ſtatim ad octoginta deſcendere. Decepti autem ſunt iſtis Toxili verbis: *Abi, argentum effer huc. Non edepol minis trecentis cara'ſt. feciſti lucri.* Eadem phraſis Pſeud. act. 2: 3. *aurichalco contrà non carum fuit meum mendacium.* Ita planiſsimè & *Acidal.*

TVO PERICVLO] ita ut periculum evictionis præſtare non velim. *L.*

DOR. HABETO] ita, *habeto*, Grut. reponit cum MS. pr. Nam illud, *habebo*, nihili est.

SERVA] Sagaristionem, ne abeat cum virgine. *L.*

AFFERO] Acid. *effero.*

ACTUS QUARTI SCENA V.

TOXILUS, SAGARISTIO *servi.*
VIRGO.

EDEPOL dedisti, Virgo, operam allaudabilem,
„ *Probam & sapientem & sobriam. VIR.* SI QUID BONIS
„ BONI FIT, *esse idem & grave & gratum solet.*
TO. Audin' tu, Persa, ubi argentum ab hoc acceperis,
Simulato quasi eas prorsum in navem. SA. ne doce.
TO. Per angiportum rursum te ad me recipito,
Illàc per hortum. SA. quod futurum est, prædicas.
TO. At ne cum argento protinam permutes domum.
Moneo te. SA. quod te dignum'st, me dignum esse vis.
TO. Tace, parce voci, præda progreditur foràs.

VERSUS hujus & seq. 4. Scenarum, sunt jamb. senarii. *Cam.*

OPERAM ALLAUDAB.] *Colerus* emendat è v.c. *adjutabilem*: quomodo *Lips.* in Milite.

ET GRAVE ET.] Sic Accius hæc duo conjunxit: *Id quod facis, gratum & grave est.* *Grave*, inquit Nonius, *solidum & firmum.* Significat, opinor, id boni, quod in bonos confertur, esse eis gratum & magni fieri: non esse leve, sed magni ponderis: *L.* Philip. Melanchthon: *Grave*, à graviter, i. sapienter collocatum; respicit dantis personam: *Gratum*, accipientis. Respexit Græcum σεμνόν &c. V. N. Cistell. act. 1: 1.

PERSA] Sagaristio; qui Persam mentiris.

PRORSUM] quasi proversum, rectâ viâ. *Acidal.*

PERMUT. D.] aliam domum pro nostrâ introeas: *L.*

TE DIG.] pecuniam alienam avertere. *L.*

ACTUS QUARTI SCENA VI.

DORDALUS *leno.* SAGARISTIO,
TOXILUS *servi.*
VIRGO.

PROBATI hîc argenti sunt sexaginta minæ,
Duobus nummis minus est. SA. quid ei nummi sciunt?
DO. Crumenam hanc emere, aut facere ut remigret domum.
SA. Ne non sat esses leno, id metuebas miser,
Impure, avare, ne crumenam amitteres.
TO. Sine quæso, quando leno'st, nihil mirum facit.

DO. Lu-

DO. Lucro faciundo ego auspicavi in hunc diem:
Nihil mihi tam parvi'st, quin id me pigeat perdere.
Age, accipe hoc sis. SA. hunc in collum, nisi piget,
Impone. DO. verò fiat. SA. nunquid cæterùm
Me voltis? TO. quid tam properas? SA. ita negotium'st,
Mandatæ quæ sunt, volo deferre epistolas.
Geminum autem fratrem servire audivi hîc meum,
Eum ego ut requiram atque ut redimam, volo pergere.
TO. Atque edepol tu me commonuisti haud malè.
Videor vidisse hîc forma persimilem tui,
Eâdem staturâ. SA. quippe qui frater siet.
DO. Sed scire velimus, quod tibi nomen siet.
TO. Quid attinet nomen scire? SA. ausculta ergo, ut scias:
Vaniloquidorus, Virginisuendonides,
Nugipolyloquides, argentiextenebronides,
Te digniloquides; nummorum expalponides,
Quod semel arripides, nunquam postea eripides.
DO. Heu hercle nomen multis modis scriptum'st tuum.
SA. Ita sunt Persorum mores, longa nomina
Contortiplicata habemus. nunquid cæterum
Voltis? DO. vale. SA. & vos, nam animus in navi'st meus.
DO. Cras ires potius, hodie hîc cœnares. Vale.

QVID EI N.] Quare absunt? quid facere sciunt? L.

CRVMEN.] ut erumenam hanc emas: aut si duos istos nummos tibi dari etiam postulas, crumenam mihi reddas: L. Sed vide mihi & *Casaub.* Com. ad Theophr. Charact. Ethic. c. de *Impuritate*.

REMIGRET] *re* syllaba producitur: ut sc. 5. act. 4. v. 107. in *reduco*. Acidal. *Re* præpositionem veteribus productam in *Retulit, Repulit, Reperit, Recidit, Reficit, Reducit*, & similibus, nec geminandum consonantem, docent, *Scalig.* Ausonian Lect. lib. 2: 21. & ad Propert. lib. 2. eleg. 22. & *Gifanius* Indice Lucret.

NE NON SAT] Sic Ter. Phorm. act. 3: 2. - *eja, ne parum leno sies:* δ_ῖν. id est, vereris, ne non obtineas lenonum mores: ne non respondeas satis tuo nomini tuæq; turpitudini: *Gruterus*. Palmerius; *Esse quid lenonem*, valet, sceleris aliquid & fraudis parare. Vide & Ascon. III. Verr.

HVNC IN COLL.] Grut. l. *huc in c.* Florent. cod. *hanc*, scil. crumenam.

MANDATÆ] Fortè legendum, *Mandata q.* Sunt enim epistolæ mandata. Hesychius: ἐπιστολαὶ ἐντολαί; ita quoq; Suidas exponit. Hinc putem, *cum mandatis mittere*, esse cum epistolis, in quibus mandata perscripta, mittere. *Colerus*.

VOLO PERGERE] ita planum è veterib. *Acid.*

NOMEN SCIRE] Acid. è vett. *Quid id attinet nos sc.* Et rectè ex iisdem restituit vers. præcedentem Lamb.

NVGIPOLYL.] Lego, *Nugidololoquides:* ut ajat dolosas & fraudulentas nugas se loqui. & sanè cætera pura puta Latina sunt omnia, unde sibi ridiculè nomina concinnat: ut veri vix simile sit, in hoc solo Græcissare Poetam voluisse. *J. Gulielm.*

ARGENTIEX.] Imperitè hujus vocis etymon à tenebris derivat Lambinus. mâlim: *Argentiexterebronides*, ut ab exterebrando argento ducatur scilicet: *D. F.* Sic emendarat & *Dei. Heraldus*, & ante utrumq; Gruterus. Nam *exterebrare*, (quo suprà usus) est exsculpere, extorquere, exprimere. Vide Nonium.

TEDIGNI-

TEDIGNILOQ.] Acerba ironia in Lenonem expressa ridiculo nomine, *Tedigniloquides*: quasi loquatur, quæ lenone digna sunt captiosa & scelesta omnia. ita idem Sagaristio paullò superius de Toxilo: *quod te dignum est, me dignum esse vis*: J. Guliel. At *J. Palm.* leg. *Tetechnilocrides.* Significabit, technis se ab eo facere lucri. Iuvat, quod Virgini nomen fecerat, *Locridi*, nam *locrũ* & *locellum* pro *lucro* & *lucello* dicebant. *Lipsius* Epist. Q. lib.2:12. Ficta, *inquit*, nomina Aristophanis more & Græcorum: pro re præsenti tamen sententiam præferre debent. itaq; altero versu legerim, *Techniloquides*, quasi qui loquitur technas.

MULTIS M.] Corrige; *multimodis*, ex Lucretio. Consule Commentarios Lamb. in illum Poetam: & Gifanii *Indicem* cognomento *Lucretianum*. D.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

TOXILUS. DORDALUS. SATURIO *parasitus*. VIRGO.

POSTQUAM illic abiit, dicere hìc quidvis licet.
Næ hic tibi dies illuxit lucrificabilis!
Nam non emisti hanc, verùm fecisti lucri.
DO. Ille quidem jam scit, quid negotii gesserit,
Qui mihi furtivam meo periclo vendidit.
Argentum accepit, abiit. quid ego nunc scio,
An jam asseratur hæc manu? quò illum sequar?
In Persas? nugas. TO. credidi gratum fore
Beneficium meum apud te. DO. immò equidem gratiam
Tibi Toxile habeo: nam sensi te sedulò
Mihi dare bonam operam. TO. tibin' ego? immò seriò.
DO. Atat oblitus sum intus dudum edicere,
Quæ volui edicta. asserva hanc. TO. salva'st hæc quidem.
VIR. Pater nunc cessat. TO. quid si admoneam? VIR. tempus est.
TO. Heus, Saturio, exi. nunc est illa occasio
Inimicum ulciscier. SA. ecce me, nunquid moror?
TO. Age illuc abscede procul è conspectu. SA. tace.
TO. Ubi cum lenone me videbis colloqui,
Tum turbam facito. SA. dictum sapienti sat est.

TIBIN' EGO?] Tuné istud dicis, mihi animum duntaxat & voluntatem fuisse tibi consulendi; rem verò non exstare! immò seriò consului, & lucrum in manus obtuli: *L.*

IMMO SERIO] MSS. & vulgati libri habent, *servi.* V. N. Pseud. act. 1. sc. 1. ubi Acidal. hìc *servii* agnoscit. quem tamen jocum nimis exilem censet *Acid.* sed potiùs ita disting. *TO. tibin' ego! DO. imò seriò. Attat obl.*

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

DORDALUS *leno*. TOXILUS *servus*.

TRANSCIDI loris omnis adveniens domi,
Ita mihi supellex squalet, atq; ædes mea.
TO. Redis tu tandem? DO. redeo. TO. næ ego hodie tibi
Bonam vitam feci. DO. fateor, habeoq; gratiam.
TO. Num quippiam aliud me vis? DO. ut bene sit tibi.
TO. Pol istuc quidem jam ego omne usurpabo domi,
Nam jam inclinabo me cum libertâ tuâ.

TRANSCIDI] *Transcidi* pænult. longâ: à *trans* & *cædo*. L.

BONAM V.] *Lamb.* corrigit, *Bona multa feci.* sed nihil necesse est hinc ejicere propriam & elegantem formulam, *Bonam vitam facere*: cum significare vellent, in voluptatem & gaudium se operâ alicujus conjectos. Cas. 4: 4. *Venus multipotens bonam vitam mihi dedisti*: J. Gul. Ita *Gruterus*; Mutat hæc, *inquit*, Lambinus: malè: nam *Bona vita*, *delicata est*. Seneca epist. 123. *Nec dubitaveris bonam vitam quam opinionem bonam malle.* ubi *Bona vita* dicitur, in quâ quis lautè, delicatè genialiterq; vivit. unde alibi Terentius, *Vixit, dum vixit, bene.* Et opponitur *Mala vita*: de quâ multa in Suspp. libris. Sic & *Bona mors*. Plinius lib. 2 epist. ult. *Quid invidetis (ô Medici) bonam mortem, cui dare vitam non potestis?* Cui opponitur *Mors mala*, dura scilicet. Plinius lib. 3. ep. 16. *Potestis efficere, ut malè moriar: ne moriar, non potestis.*

INCLINABO ME] Lenonium genus salacissimum fuisse, cum multis docuisset J. Gruterus, caput hiscé Senecæ lib. 1: Controv. 2. claudit: *Aliquis fortasse inventus est, quem hoc ipsum irritaret, quod rogabat. Ipse autem leno pepercit? Ignoramus istos, quibus vel hoc in ejusmodi quæstu præcipuè placet, quod illibatam virginem decerpant.* Et, plura, *inquit*, suppetunt: sed Lucumonum refrenor supercilio. V. N. Curcul. 4: 2.

ACTUS QVARTI SCENA IX.

SATURIO *parasitus*. DORDALUS. VIRGO.

NISI ego illunc hominem perdo. DO. perii. SA. atq; optimè
Eccum ipsum ante ædes. VIR. salve multum, mi pater.
SA. Salve, mea gnata. DO. Persa me pessundedit.
VIR. Pater hic meus est. DO. hem quid pater? perii oppidò.
Quid ego igitur cesso infelix lamentarier
Minas sexaginta? SA. ego pol te faciam, scelus,
Te quoque etiam ipsum ut lamenteris. DO. occidi.
SA. Age ambula in jus, leno. DO. quid me in jus vocas?
SA. Illi apud Prætorem dicam. sed ego in jus voco.
Nonne antestaris? SA. tuân' ego caussâ, carnufex,
Cuiquam mortali libero auris atteram?
Qui hîc commercaris cives homines liberos.
DO. Sine dicam. SA. nolo. DO. audi. SA. sum surdus, ambula.
Sequere hâc scelesté, felles virginaria.
Sequere hâc, mea nata, me usque ad Prætorem. VIR. sequor.

NISI EGO IL. H. P.] Aptisſima minitanti apoſtopeſis. ſed vide tamen, an non ſit major gratia in iſtâ diſtinctione: *Niſi ego illunc h. perdo, perit. atq; opt.* Acidal.

ILLI APVD PRÆT.] *J. Rævard.* in Protrib. cap. 4. Si reus, *inquit*, non latitaret, ſed agendi ſecum Actori faceret poteſtatem, ſolebat poſtulationum die in jus ſequi adverſarium. cumq; citatus reſpondiſſet, ſtatim Actor cauſſam dicebat, ſuamq; reo, ſedente pro tribunali Prætore, actionem edebat. Antequam autem in jus ventum eſſet, reo actionem edere Actorem olim cogi non ſolere, ex hoc Plauti loco probari poteſt, &c. Vide & *F. Hotom.* in 4. libr. Inſt. Comment.

PERSA M.] *Schop.* è MSS. Cam. qui habent, *&*, reponit, *hei Perſa.*

TVAN' EGO C.] Homines enim infames, & inteſtabiles, ut fures aut lenones, ſine anteſtatione, injectâ manû, invitos in jus trahere licebat. L. D. *Anteſtari*, vetus JCtorum verbum, ſignificans, accipere in teſtem: teſtibus uti; &, ut Plautus Curc. act. 4: 4. ait, *teſtes facere.* Apud veteres enim, qui adverſarium in jus pertrahere volebat, prius aliquem de præſentibus anteſtabatur, hoc eſt, teſtem capiebat, ejus attingens auriculam, & ſic interrogans, *Licetnè anteſtari?* Illo autem reſpondente, *licet*: tum injectâ manû adverſarium in judicium rapiebat. Solos autem liberos anteſtari fas erat: ſervi teſtes eſſe non poterant. Ad hoc alludit Hor. 1. Serm. 9. Hanc juris ſolennitatem elegantisſimè depinxit & alibi & hîc Plautus. Quare autem Anteſtantes teſtiũ aures apprehendam9, docet Plin. lib. 11. c. 45. *Eſt* (inquit) *in aure imâ memoriæ locus, quem tangentes anteſtamur*, &c. Hinc (quod Jac. Suſius huc refert) *vellere aurem*, eſt admonere. Virgil. *mihi Cynthius aurem Vellit & admonuit.* Vide & Lud. Carrionem lib. 2. c. 12. & Cujac. lib. 7. Obſer. cap. 16. & Rævard. inprimis ad LL. 12. Tab. c. 5. Item N. Curcul act. 5: 2. & 3. Sunt igitur *Anteſtati*, qui teſtes fecerũt; non ii ipſi, qui in jus vocantur, ut quidam perperàm opinati ſunt. *Lipſius* Epiſt. Q. lib. 4: 26. In *Anteſtatione*, memoriæ cauſſa, Actor auriculam imam tangebat anteſtati, cum hoc verbo, *Memento.* Et eſt apud Laurinos lapillus, in quo caput ſculptum & manus aurem atterens cum verbo Græco, μνημόνευε, i. *memor eſto.*

SCELESTE] Perſonas, *ait Lipſ.* Ep. Q. libro 1: 4. ita diſting. *ſequere hâc. DOR. ſceleſta felles v.* ſic apud Auſon. Epigr. 69. *felles pullaria* eſt, *ſubulo* Lucillii, à rapiendis pueris ſive pullis. *Quis Marcus? Felles nuper pullaria dictus, Corrupit totum qui puerile ſecus.* Sic Rud. 3: 4. *felles virginales* appell. t lenones; tracto convicio à rapacitate ejus animalis. Eadem *Turnebus.* Reperitur autem & *feles* & *felis*, in primo caſu, pro *cato*: ut probat *Chariſius* annotante *El. Vineto.*

ACTUS QUINTI SCENA I.

TOXILUS, SAGARISTIO *ſervi.* LEMNISELENE.

HOSTIBUS victis, civibus ſalvis, re placidâ, pacibus perfectis,
Bello extincto, re bene geſtâ, integro exercitu & præſidiis,
Cum bene nos, Juppiter, juviſti, diiq; alii omnes cælipotentes,
Ea vobis grates habeo, atq; ago: quia probè ſum ultus meum inimicum.
Nunc ob eam rem inter participes dividam prædam & participabo.
Ite foras: hîc volo ante oſtium & januam meos participes bene accipere.
Statuite hîc lectulos, ponite hîc quæ aſſolent. hîc ſtatui volo, primùm
Unde ego omnes hilaros, ludentis, lætificantis faciam ut ſiant aliquà mihi,
Quorum operâ hæc mihi facilia factu facta ſunt, quæ volui effieri.

Nam

Nam IMPROBUS EST HOMO, qui beneficium scit sumere, & reddere nescit.
LEM. Toxile mi, cur ego sine te sum? cur autem tu sine me es? TO. agedum ergo,
Accedin' ad me, atque amplecteris? LEM. ego verò. oh nihil magis dulce'st.
Sed amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum commendamus?
TO. Omnia quæ tu vis, ea cupio. LEM. mutua fiunt à me. TO. age, age, age, ergo
Tu Sagaristio accumbe in summo. SA. ego nihil moror: cedo parem quem pepigi.
TO. Temperi. SA. mihi istuc temperi sero'st. TO. hoc age, accumbe, hunc diem suavem
Meum natalem agitemus amœnum: date aquam manibus, apponite mensam.
Do hanc tibi florentem floreti, tu hîc eris dictatrix nobis. age puere,
A summo septenis cyathis committe hos ludos. move manûs, propera.
Pægnium tardè cyathos mihi das, cedo sanè. Benè mihi, benè vobis, benè amicæ meæ.
Optatus hic mihi dies datus hodie'st à dis, quia te licet liberam me amplecti.
LEM. Tuâ factum operâ benè omnibus nobis. hoc mea manus tuæ poculum donat,
Ut amantem amanti decet. TO. cedò. LEM. accipe. TO. bene ei qui invidet mihi,
*Et ei qui hoc gaudet**

VERSUS tetrametri numeris confusi & obscuri. *Cam.*
PACIB. PERF.] Conditionibus pacis transactis. Nonius: *Paces, plural. numero novè positum.* L. EA] ob ea: ob eam caussam *L.*
STATUITE H.] servilis convivii descriptio. Huc pertinet locus Asin. act. 5: 1. & 2. *D.*
ASSOLENT] flores, corollas, panem, obsonia, vinum &c. *L.*
HIC STATUI] *Lipsius* Elect. l. 1: 4, Hæc Confusa, *inquit*, compono & emendo: *hic statui volo primum aquilam mihi. Unde ego omnes hilaros, lubentes, lætificantes faciam ut fiant.* Ita propemodum, præter duos MSS. etiam prisca editio Aldi. Verba illa, *aliqua mihi*, transposita & corrupta erant; retrahenda quò posui, & legenda, *aquilam mihi*, sive *aqulam.* Correctio certa & clara. Aquam enim duplicem in mensæ initio statim poni mos erat, Calidam, Frigidam. Faceta autem allusio Comici servi, quasi ad *Aquilam* etiam *militarem.* Vide & *Gul. Stuckium* lib. 3. *Antiquitatum Convivial.* c. 6. Palmerius pag. 249. hos versus aliter ordinat. Et aqulam, *inquit*, vult statui manibus, vel vino lymphando, &c. Etiam *Meursius* è v. c. legit, *hic statui volo primum Aquilam mihi. unde eg.* Ita & Acidal. nisi quod *inde*, quasi *deinde*, legat. atq; ut illud, *Aquilam mihi*, versum ordiatur, expuncto altero, *aliqua mihi.* Nam aqua, *inquit*, in conviviis principem locum tenuit lavandis manibus. at post aquam sumptam, mensa *deûm* apponebatur. Patet Mostell. act. 1: 3. & hic v. 17. alibiq;, V. N. Trin. 4: 3. & Curc. 2: 3.

LUDENTES] J. Gul. & Douza restituunt, *lubentes*. Nam ægerrimè, inquiunt, distractionem patiuntur, *Lætificantes, læti, lubentes, Lubentia ac Lætitia.* quod & *Lipsius probat.*

VNDE EGO OM. H.] Lepidissimi versûs; sed perobscurus hic est, ob insolentiam formulæ, *faciam hilaros ut fiant*; elegantis tamen, & in uno Plauto locis sexcentis obviæ, Accusandi casu pro Nominandi posito. Epid. 4: 2. *Si invenio, exitiabilem ego illi faciam hunc ut fiat diem.* Porrò, *lubentes*, convivii verbum proprium est, cùm fronte jam exporrectâ jocandi & sese exhilarandi cuiq; libido est. Ter. Adel. *Hilarem ac lubentem fac te in nati nuptiis.* Inde Gellio *lubentiæ conviviorum*, sunt lautitiæ, & quæ ultrò citrò reciprocant invitationes: lib. 15: 2. Apul. 1. Met. *Lectulo refoveo, cibo satio, poculo mulceo: jam ad lubentiam proclivis est joci, & scitum est cavillum.* Hinc *lubentes* pro lætis ac hilaris; & ipsa hilaritas *lubentia* dicitur, Asin. 2: 2. & Sticho, 2: 2. Sententia est: Jubet Toxilus lectulos statui, cyathos, vinum, cætera quæ assolent, inprimis caldam temperando vino adponi: ut lubentiâ & hilaritate impleat omnes, quorum operâ fallaciæ ex sententiâ successerint. placere enim sibi, vulgo quod dicitur, *Ingrato nihil quicquam esse improbius.* J. Gul. Verisim. lib. 1. c. 8.

NAM IMPROBUS EST HOMO, &c.] Elegans est distichon *Dionysii Catonis*, quo vetamur immemores esse beneficii: *Gratior officiis quò sis magè, carior esto. Ne nomen subeas, quod dicitur officiperda. Officium* autem (ut obiter hoc è Notis *Scalig.* dicam) apud istum autorem *beneficium est*: ut in illo: *Officium alterius cunctis narrare momento.* Et *Officiperdam* proverbialiter dictum hinc videmus hominem, in quem omnia ingesta beneficia, tanquam in dolium rimosum effluebant. Idem *Scalig.* eâdem analogiâ vertit ὀλεσίχαρ.

EGO NIHIL MOR.] Ich acht mich der Ehr nicht / oben anzusitzen. Hinc manifestò dilucet, *inquit Douza*, summi lecti ordinem in discubitu honoratiorem habitum antiquitus, quoties non nisi biclinium, ut hîc, stratum erat His patratis, reliquum erat, ut mensa ante utrumque lectum collocaretur: id quod mox fieri imperat Toxilus. Quæ eadem post cibum sumptum rursus removebatur. Argumento est Maronianum illud: *Postquam epulis exempta fames, mensæq; remotæ.* Neq; verò audiendi illi, qui falsæ Turnebicæ opinioni acceptores, *Mensas* apud Virg. pro ferculis, magidisq; ac lancibus, quas saturis convivis, (quemadmodum & hodie fieri videmus) auferri ac sustolli mos erat, interpretantur. Nam & Ovidius disertè Virgilio succentans ait: *Mensaq; purpureos deserit alta toros.* Item Amoribus: *Jamq; frequens ierat mensâ conviva remotâ.* Vide & *H. Salmuthi* Notas in Guidonis Panciroli JC. Res Memorabil.

CEDO PAREM] sic MSS. Cam. & vett. cod. omnes. *Lamb.* tamen velit *partem*: ut & Acidal. & *P. Manutius* legebant ex Ald. *Palmerius*, In Sambuci, *inquit*, libro est, *partam.* Ex eo emendabam: *cedo par, quam pepigi.* Errat enim, si quis aliam mentem Sagaristionis putet, quàm sibi quoq; suam amicam in convivio, quam à Toxilo pepigerat, poscentis. Quando tu tuos amores habes, cedo meos. *Par* ita pro *Compar.* quod Latinæ linguæ solitum est. In Diris: *Tuq; eris isti par, & prima novissima nobis.* in Sidonio: in Petronio idem. sic enim solebant, hunc *illius par* dicere, cum geminum moribus significabant. Rud. Prol. *Et erat hospes, par illius,* &c. Nisi quòd, *par*, hîc fortassè masculino genere est, *compar.*

TEMPERI] i. tempore suo dabitur, quod pepigi: *L.* Sic Cic. Epist. l. 9: 16. dixit *temperius*: quod alibi apud eundem semel duntaxat observatum à se *Manutius* adserit. & *temporius*, recentius esse; *Temperius* autem antiquius: à *tempus, temperis*: ut *pignus pigneris*, & verb. *pignero.* Ita in Offic. *Ad cœnam temporè venit.* Idem: *Satis temporè ad eos accedemus.* V. N. Epid. act. 3: 3. DATE AQUAM MANIBUS] *Joh. à VVouvveren* ad illud Petronii: *Discubuimus, pueris Alexandrinis aquam in manus nivatam infundentibus, aliisq; insequentibus ad pedes*: notat: Veteres accubituri manus pedesq; lababant. Fab. Pictor: *Aquam manibus pedibusq; dato.* Vtrumq; hîc factum Petronus innuit: nam, *pedibus*, &, *ad pedes*; ut, *manibus*, &, *ad manûs aquam dare*, dicebant veteres. V. N. scenâ seq. ad illud: *Ferte aquam pedibus.* Item B. Brisson. l. 8. Form.

FLORENTEM] Errat hîc Lambinus. De *Corollâ* enim *floreâ*, non de puellâ Sagaristioni oblatâ à Toxilo intelligendum: *D. Gruterus*, Quod, *inquit*, apud Romanos & Græcos obtinuit, ut in conviviis *Magister* aliquis crearetur, Hebræis quoq; fuisse usitatum, colligo

colligo ex Jesu Syrach, cap. 32. *Si summus convivii Magister es constitutus, ne te supra alios efferas, sed quasi unum ex illis præbeas. habeto curam eorum; atq; ita confide. Et cum tuo munere perfunctus fueris, commendationem adeptus, quiesce: ut læteris eorum caussâ, ornamentiq; gratia coronam accipias.* Vbi & hoc animadvertito, solitam dari coronam, rei benè administratæ signum: cum tamen Plautus unà cum coronâ magistratũ illum imponat in Persâ: *do hanc* &c. Porrò, quamvis aliquando talorum jactu (*V. N. Mil. 2: 2.*) συμποσίαρχος crearetur; videtur odorari hospites nihilominus convivatori eum honorem ultrò detulisse: ut Stich. act. 5: 4. *Sed amica mea, dum comit, dumq; se exornat, nos volo Tamen ludere inter nos. Strategum te facio huic convivio.* verba enim sunt Sagarini, qui Stichi liberalitate accipiebatur. *Hæc ill.* Sed & *Lipsius* ex illo, *do hanc tibi*, &c. probat, Magistros interdum solâ corollæ impositione dictos esse. Qui enim leges bibendi præscribebat, Magister vulgò dicebatur: Varroni etiam *Modimperator*: Horatio *Arbiter*. Plauto *dictator*. Græcis συμποσίαρχος, βασιλεύς, στρατηγός. quâ postremâ voce & noster usus est in Sticho, act. 5: 4. Hæc autem *Magisteria* (ut Cicero vocat) seu *Regna vini* (ut Hor.) sortiebantur & eligebant talis, in omni convivio. V. N. Mil. 2: 2. Et quamvis talorum jactus varii erant, *Venus*, *Canis*, *Senio*, *Chius*; tamen proprius fuit Magistro creando jactus Veneris: qui enim primus è convivis hanc jecerat, is *Magister*. Horat. *quem Venus arbitrum dicet bibendi.* V. N. Curc. 2: 3. & lib. 2. Antiq. Lect. Lipsii. Atque hinc etiam est (*inquit Gruterus*) quòd toties Comœdiographus noster & Martialis Parasitos cœnarumq; captatores inducant, qui vocatorem designent *Regis* nomine: hic, lib. 1. epigr. 120. l. 2: 18: 62. l. 5: 23. l. 10: 10. & 96. l. 12: 48. & 61. &c. ille Capt. act. 1. 1. & multis præterea locis. Vide & Macrob. lib. 1: 5. & 7. lib. 2: 1. & 8. item *Grapaldum* lib. 2. c. 3.

A SVMMO] *A summo bibere*, inquit Lipsius, Antiq. lib. 3. est, quod Græci dicunt, ἐγκύκλῳ πίνειν: ab eo convivâ scilicet, qui summus accumbit, ad imum. Et morem hunc Romanis solemnem in omni convivio fuisse, cùm paullò hilarius se invitare vellent, facilè ostenditur vel ex hoc loco: item Asin. act. 5. 2. *da, puere, ab summo: agè tu interibi ab infimo da suavium.* Pertinet huc illud Cic. in Catone: *Et is sermo, qui more majorum A summo adhibetur in poculis*, ita enim is locus legendus, exturbatâ voce, *magistro*.

SEPTENIS CYATH.] *P. Faber* Agonist. lib. 1. c. 28. Non ad gymnicos, *inquit*, ludos Plautus vetusti moris nõ ignarus allusit, sed ad curules: quorũ cursum olim apud Græcos non septimo, sed duodecimo spacio finitum, ex Pindaro ejusq; Scholiaste; apud Romanos autem septimo, passim docemur. Cassiodorus lib. 3. Var. epist. 51. Agellius lib. 3: 10. *Curricula ludorum Circensium solennia septem fuisse*, ait. Auson in Epitaph. Heroum, Epigr. 35. *Phosphore clamosi spaciosa per æquora Circi Septenas solitus victor obire vias.* Quanquam autem hæc vera sunt de septem Circi spaciis: attamen si cui displiceat nostra hæc Plautini loci explicatio, ex palliatâ scilicet Comœdia desumpti (licet in eam injecta ex Romano more plurima) possit auctoritate Scholiastis Græci permotus ad cursum, qui δωδεκάδρομος dicebatur, Plautum adspexisse arbitrari, &c. Certè Plautus haud temerè in palliatâ Comœdiâ de septeno numero locutus. de quo diligentius cogitent eruditiores. *Hæc ex P. Fabro.*

COMMITTE H.] A metaphorâ ludorum Circensium; qui dicuntur *committi*, cum factiones quadrigarum è carceribus emittuntur. sic Varro: *Dominus maturo ovo cœnam committit.* Cic. 3. de Fin. *Heri ludis commissis ex urbe profectus.* Nonius: *Committit*, i. incipit. Vide *Scalig.* Conject. & *Lips.* Ant. Lect. lib. 3.

BENE MIHI] Hilaritatis εὐφημία: *Cam.* Ita autem cõcisè loquebantur, prò eo quod esset, *Bene vos vivere precor, Benè valere.* sed & moris erat inter bibendum nominari dominã aut amicam. Horat. lib. 1. Od. 27. *Vultis severi* &c. Idem lib. 3: 19. *Da noctis mediæ, da puer auguris Murenæ.* Hîc enim *vinum Murenæ*, ita dixit, ut Theocr. οἶνον ἔρωτος. Pl. Stich. 5: 4. *Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.* Tibullus: *Sed Bene Messalam, sua quisq; ad pocula dicat: Nomen & absentis singula verba sonent.* Ovid. 2. Fast. *Et bene nos, bene te, patriæ pater optime Cæsar.* (quem vers. annotavit *Cam.*) Quin & illud usurpabant, ut in honorem amici aut amicæ tot cyathos biberent, quot litteræ in eo nomine essent. Mart. lib. 1: 72. *Nævia sex cyathis, septem Justina bibatur: Quinq; Lycas, Lyde quattuor, Ida tribus.* Et lib. 9: 95. *Addere quid cessas* &c. Hæc è lib. 3. Antiq. Lect. *J. Lipsii* selegimus.

Vide & Dialogum ejusdem 10. l.5. Poliorcet. ubi docetur inter alia, Græcos & Romanos non tantùm diis, sed & Principibus, Beneficis, Præceptoribus, Amicis libasse, eorumque honori bibisse, inter pocula & mensas, maximè secundas. Atq; hoc esse *Græco more bibere*, Asconius pertendit III. Verrinâ, quem videas: ut & *M. Æm. Portum* περὶ τῆς παλαιᾶς τῶν ἑλλήνων ἐν τοῖς συμποσίοις συμπεριφορᾶς, cap.4. ubi Asconii sententiā confirmat. Nostris moribus fuerit; Vff eines Gesundheit trincken. Quanquā simplex ibi libatio, & gustatio: apud nos verò λουτρόν ἐστιν, οὐ πότος: *balneum est, non potio.* ita infundimur & perfundimur hodie, atq; adeò confundimur. dumq; alienæ Saluti libamus, nostram lædimus. Egoque ipse apud ejusmodi balneatores sæpe jus brutorum nullis precibus impetrare potui. (Das Ochsenrecht: Denen weder im fressen noch im sauffen mehr wird auffgedrungen / als sie selbst wollen.) Neque cogitant isti Sophoclæum illud: ὡς ἄρα τὸ πρὸς βίαν πιεῖν, ἴσον κακὸν πέφυκε τῷ διψῆν βίᾳ. *Bibere per violentiam, Par est malum huic, sitire per violentiam.*

LIBERAM ME] *D. F.* delet, *me*: quod Acidal. antiquè & usitatissimè tam in Plauto quàm aliis abundare ait.

LEM. TUA F. OPERA B.] *Acidal. & Brisson.* in Formulis distinguunt: *Tuâ factum operâ. BENE OMNIBUS NOBIS b.* hoc sensu: Quod à diis tibi datum esse ais, ut me liberam liceat amplecti, id tuâ tibi ipsius operâ evenit. Reliqua sint à solemni in propinationibus bene precandi formulâ.

QUI INVIDET] nempe Sagaristioni, qui non habet amicam liberam, ut ego; neq; tam venustam, quàm ego: *L.* Quæ tamen glossa insipidissima est *Acidalio*: qui malit leg. *Benè ei, qui non invidet mibi.*

ACTUS QUINTI SCENA II.

DORDALUS, SAGARISTIO, LEMNISELENE, PÆGNIUM *puer.*

VI sunt, qui erunt, quiq; fuerunt, quiq; futuri sunt posthàc,
Solus ego omnibus antideo facilè, miserrimus hominum ut vivam.
Perii, interii. pessimus hic mihi dies hodie illuxit. corruptor
Ita me Toxilus perfabricavit, itaq; meam rem divexavit.
Vehiculum argenti miser ejeci, amisi: neq; quamobrem ejeci, habeo.
Qui illum Persam, atq; omnes Persas, atq; etiam omnes personas,
Malè di omnes perdant, ita miser, Toxilus hæc mihi concivit.
Quia ei fidem non habui argenti, eò mihi eas machinas molitu' st:
Quem pol ego ut non in cruciatum atq; in compedis cogam, si vivam,
Siquidem huc unquam herus redierit ejus, quod spero. sed quid ego aspicio?
Hoc vide, quæ hæc fabula est? pol hic quidem potant. aggrediar. ô bone vir (jube adire.
Salveto, & tu bona liberta. TO. Dordalus hic quidem est. SA. quin
TO. Adi, si libet, agite applaudamus. Dordale homo lepidissime, salve.
Locus hic tuus est, hic accumbe, ferte aquā pedibus. præben' tu puere?
DO. Ne sis me uno digito attigeris, ne te ad terram, scelus, affligā.
PU. At tibi ego hoc continuò cyatho oculum excutiam tuum.
DO. Quid ais crux, stimulorum tritor, quomodo me hodie versavisti!
Ut me

Ut me in tricas conjeciſti! quomodo de Perſâ manus mihi adita'ſt!
TO. Jurgium hinc auferas, ſi ſapias. DO. at bona liberta, hæc
ſciviſti, *(vorti*
Et me celaviſti? LEM. STULTITIA'ST, *cui bene eſſe licet, eum præ-*
Litibus. poſterius iſtæc te magis par agere'ſt. DO. uritur cor mihi.
TO. Da illi cantharum, extingue ignem, ſi cor uritur, caput ne
ardeſcat.
DO. Ludos me facitis, intelligo. TO. vin' cinædum novum tibi
dari, Pægnium?
DO. Quin elude, ut ſoles, quando liber locu'ſt hic.
TO. Hui babæ baſilicè te intuliſti & facetè.
PV. Decet me facetum eſſe, & hunc irridere
Lenonem lubido'ſt, quando dignus'ſt.
TO. Perge ut cœperas. PV. hoc leno tibi.
DO. Perii, perculit me propè. PV. hem ſerva rurſum.
DO. Delude ut lubet, herus dum hinc abeſt.
PV. Viden' ut tuis dictis pareo?
Sed quin tu meis contrà item dictis ſervis,
Atque hoc, quod tibi ſuadeo, facis? DO. quid eſt id?
PV. Reſtim tibi cape craſſam, ac ſuſpende te.
DO. Caveſis me attigas: ne tibi hoc ſcipione
Malum magnum dem. PV. utere, te condono.
TO. Jamjam, Pægnium, da pauſam ....
DO. Ego pol vos eradicabo. PV. at te ille, qui ſupra nos habitat,
Qui tibi malè volt, maleq́; faciet. non hi dicunt, verùm ego.
TO. Age circumfer mulſum: bibere da usque plenis cantharis.
Jamdiu factum eſt, poſt quam bibimus: nimis diu ſicci ſumus.
DO. Dî faciant, ut id bibatis, quod vos nunquam tranſeat.
PV. Nequeo, leno, quin tibi ſaltem ſtaticulum, olim quem Hegea
Faciebat. vide verò, ſi tibi ſatis placet. SA. me quoq; volo
Reddere, Diodorus quem olim faciebat in Joniâ.
DO. Malum ego vobis dabo, niſi abitis. SA. etiam mutis, impudens?
Jam ego tibi, ſi me irritaſſis, Perſam adducam denuò.
DO. Jam taceo hercle, atq; tu Perſa es, qui me usque admutila-
viſti ad cutem.
TO. Tace ſtulte, hic ejus geminus eſt frater. DO. hiccine'ſt? TO.
ac geminiſſimus.
DO. Dî deæq́; & te, & geminum fratrem excrucient. SA qui te
perdidit:
Nam ego nihil merui. DO. at enim, quod ille meruit, tibi id obſit
volo.

TO. Agite

TO. Agite sultis hunc ludificemus, nisi non dignu'st. SA. non opu'st.
LEM. At me haud par est. TO. eò credo, quia non inconciliavit cùm te emo.
LEM. Attamen. TO. non tamen: cave ergo sis malo, & sequere me.
Te mihi dicto audientem esse addecet. nam hercle absque me
„ *Foret & meo præsidio, hic faceret te prostibilem propediem.*
„ *Sed* ITA PARS LIBERTINORUM *est, nisi patrono qui adversatus est,*
„ *Nec satis liber sibi videtur, nec satis frugi, nec satis honestus.*
„ *Ni id effecit, ni ei malè dixit, ni grato ingratus repertus est.*
LEM. Pol benfacta tua me hortantur, tuo ut imperio paream.
TO. Ego sum tibi patronus planè, qui huic argentum pro te dedi.
Pro hisce hunc volo ludificari. LE. meo ego in loco sedulò curabo.
DO. Certò illi homines mihi nescio quid mali consulunt, quod faciant. SA. heu vos.
TO. Quid ais? SA. hiccine Dordalus est leno, qui hìc liberas virgines?
Hiccine est qui fuit quondam fortis? DO. quæ hæc res est? heu colaphum icit.
Malum vobis dabo. TO. at tibi nos dedimus, dabimusq; etiam. DO. heu nates pervellit.
PV. Licet; diu sæpè sunt expunctæ. DO. loquere tu etiam, frustum pueri?
LE. Patrone, i intrò amabo ad cœnam. DO. mea ignavia, tu nunc me irrides?
LE. Quiáne te voco, bene ut tibi sit? DO. nolo mihi bene esse. LE. ne sit.
TO. Quid igitur, sexcenti nummi quid agunt, quas turbas danunt!
DO. Malè disperii. sciunt referre probè inimico gratiam.
TO. Satis sumsimus supplicii jam. DO. fateor, manus vobis do. TO. & pòst dabis
Sub furcis. abi intrò. SA. in crucem. DO. anne hìc parum exercitum
Hiscé me habent? TO. convenisse te Toxilum memineris.
Spectatores bene valete: leno periit. Plaudite.

ADMODUM incerti numeris hi versus sunt tetrametri & trimetri, σὺν καταλήξει. Neque de distinctione tamen quicquam affirmo. *Cam.*

QUI ERUNT] *Qui erunt, &, qui futuri sunt*: Hæc ita conjunguntur, & talia fortè sunt illa: Cic. in Orat. 1. *aget aut acturus est.* Epist. l. 9. 9. *quod si eris facturus.* Quanquam *Gruterus* valdè velit expungi illa; *qui erunt*: ne bis idem dicatur.

ANTIDEO] pro anteeo. *d.* fulcit numeros. PERFABR.] fabricis & dolis planissimè perdidit: *L.* VEHICUL. ARG.] magnam vim argenti, ad quam portandam vehiculo opus sit: *L.* AMISI] Deleo hoc audacter glossema: &, *ejeci vehiculum*, simile esse illi dico, *Plaustrum perculi.* Tralatitius .n. sermo est, quem non agnovit Lambinus, cum explicat de magnâ rei argenti, ridiculè. *Acid.*

ITA MISER] scil. sum. *L.*

QVIA EI F.] quia ei argentum non credidi. *L.*

QVEM POL &c.] Oratio non est integra, ut quæ irati sit hominis, aut rei novæ spectaculo commoti. *L.*

FABVLA EST?] ita omn. vett. edit. atq; etiam alt. MS. Cam. quod præ illo, *familia*, unicè rectum censet *Gruterus*. Et quid causse cur non recipiatur? *Fabulam* enim rem etiam gestam notare, pluribus ostendit lib. 18. cap. 3. Suspp.

JVBE] D. F *jubes*.

FERTE AQ. P.] Ridet lenonem: itaq; dicit, *pedibus*; non, *manibus*: Lambinus. At Scalig. l. 6. *de Emendat. temp.* p. 534. Lotio, *inquit*, non solùm Judæis, sed & Gentibus ipsis usitata. Quia enim in lectis discumbentes epulabantur, propterea prius depositis soleis lavabant, ne scilicet pulverosis pedibus strata inquinarent Plautus Persâ: *Locus hic tuus est, hic accumbe. ferte aquam pedibus. præben' tu, puere?* Judæi verò superstitiosiores non pedes tantùm, sed & corpus totum intingebant. hinc ἡμεροβαπτισταὶ dicti, qui quotidie, ante discubitum, corpus intingebant, &c. V. & N. sc. præcedente.

PRÆBEN'] Vide Mureti Castig. Terent Eunuch. act. 5: 9.

CRVX STIMVLORVM] Somniabat Grut. *Quid ais crux stimulorum, tritor compedum: ut me h.* videatur idem suprà, in *Subiculum flagri*.

VERSAVIST.] Elegans verbum, *Versare*: nec obscurum quidem. propriè in piscibus habitat, qui versantur, cum coquuntur. Asin. act. 1: 3. *Quasi piscis* &c. Hinc tralatione in technas & fallacias deducitur. Virgilius, *Vel versare dolos, vel certæ occumbere morti.* Sed etiam aliò *versari* transfertur: ad illos videlicet, qui pudore, aut animi sive dubitatione sive dolore quopiam huc illuc se convertunt, neq; ubi consistant tranquillè, inveniunt. in Verr. Præturâ Vrb. *Versat se, quærit quid agat.* Idem: *Itaq; æstuabat dubitatione: versabat se in utramq; partem, nec solùm animo, sed etiam corpore.* Ibidem: *Hærere homo, versari, rubere.* sic & Cas. 1: 1. *Cum tu quasi mus in medio pariete versabere.* J. Gulielm.

VT ME IN TRICAS CONIEC.] Meursius: *Tricæ* propriè pili: quia viles & nullius pretii, inde res ejusmodi isto nomine insignitæ Porrò & funes vinculaq;, ac translatè omnia impedimenta ita appellabantur. (unde *Intricare, Extricare*) Non aliâ ratione usurpat hic Plautus. Evagrius interpres Athanasii de vitâ Antonii: *Operante illo traxit quidam fiscellæ, quam texebat, tricam sive funiculum.* Hinc *margaritæ extricatæ*, quæ tricâ, id est, funiculo sive lineâ necdum erant colligatæ, ut collo circumdari possent. Vlpianus: *Si, cum maritus uxori margaritas explicatas dedisset in usum, ea invito vel inscio viro perforasset, ut pertusis in lineâ uteretur: teneri eam lege Aquiliâ, sive diverterit, sive nupta est adhuc*, &c.

MANVS EST ADITA] V. N. Pœn. 2. Opinatur Acidal. *Adire manum*, pro, callidè frustrari, sumptum ab re athleticâ.

AVFERAS] sic Aul. *Aufer cavillum.* Truc. *aufer nugas.* Aristoph. ἄφελε τὸ παίειν. *D. F.*

PRÆV. LIT.] ad lites se potius conferre. *L.*

POSTERIVS] sc. lites sequi. *L.*

EXTI. GVE] Argutum nimis. Ad quod exemplum est etiam illud Merc. act. 3: 4. *Ni lacrimæ oculos defendant, ardeat credo caput.* D.

LVDOS ME FAC.] sic Ter Phorm. 5: 8. *ut ludos facit!* Ad quod *J. Rivius*: id est, illudit & irridet: ἐντρυφᾷ, i. per lasciviam & delicias & contemptui & ludibrio habet Muretus, libro *Observat. Juris* c. 7 notat; *Illudere, ludificari, ludibrio habere*, sæpe turpitudinis & obscenitatis significationem habere: ut apud Græcos, ὑβρίζειν, ἐμπαίζειν, καταπαίζειν. Suet. in Tib. *Fæminarum capitibus illudere solitus.* Tacitus; *Tradunt Neronem pueritiæ Britannici illusisse* &c. sic in lib. Judic. c. 19. *adduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam*, καὶ ἔγνωσαν αὐτὴν, καὶ ἐνέπαιξαν αὐτῇ ὅλην τὴν νύκτα. Quod Latinus interpres modestè reddidit; *totâ nocte eos illâ abusos fuisse*, dicens. Ter. Eun. - *Scelus postquam ludificatus est virginem.* Hecyrâ: - *eam ludibrio haberi.* Ad quod Donatus: *Honesto verbo & pleno pudoris usus est, & novè*, pro *vitiari*.

TO. VIN' GINÆD.] *Acid.* è vett. edit. omnia Toxilo dat usq; ad illud: *PV. decet m.*

HOC, L. TIBI] Hic Pægnium pulsat lenonem, aut jaculo aliquo petit: *L.* Acid l. *hem len.*

PERCVLIT] propè me pervertit: *L.* HEM SERVA RVRS.] Acid. l. *servo.* Leno iterum ferit puerum, atq; isto se ictu restituere illum rursus in gratiam dicit & servare.

TE CONDONO] tibi permitto, ut isto scipione me ferias. Ridiculè ita Lambinus. tu de *Magno malo* intelliges: quod cum Dordalus puero se daturum minaretur; ille recusat, eoq; munere ipsum condonat, ut sibi fruatur. *Acidal.*

DA PAVSAM] i. quietem, finem: παῦλαν, παῦσιν. Lucillius: *Hæc ubi dicta dedit, pausam facit ore loquendi.* Lucret. lib. 3. - *nec quisquam expergitus exstat, Frigida quem semel est vitai pausa secuta.* Arnob. lib. 5. *cum ab Jovis ipsius maledictis nullam pausam facere vel exigui temporis quiveritis.* Ita *Pausare,* Trin. act. 1: 2.

CIRCVMFER.] *Circumferre potionem,* idem, quòd in orbem præbere à summo: *Lipsius.* V. N. præced. scenâ.

MVLSVM: BIB.] ita *Dousa* interpungit, *Bibere da,* pro, *bibendum da.* Nisi si quis, *inquit,* potius *puere,* ἀντὶ τοῦ *bibere,* emendandum censeat. Ad Pægnium enim sermo est directus. Sed & Gruterus, *Bibere da,* planè Latinum esse notat. Livius lib. 40. *Nihil prius petierunt à Prætore, quàm ut bibere sibi juberet dari.*

QVOD VOS N.] Non vinum, sed venenum intelligit, manifestâ verborum circuitione ab effectû quæsitâ: *D.*

SALTEM] Ineptè Lambinus *saltem* pro verbo accipit, quod adverb. est. Quis verò dixit? *staticulum saltare.* deest vox, quæ è vett. libris opportunissimè reducitur. *quin tibi saltem staticulum dem, olim q.* Etiam Cato, *dare staticulum,* dixit. Et hîc *dandi* verbum fuisse, arguit sequens *Reddendi.* Acidal.

STATICVL.] *Staticuli* sunt saltationes statariæ quædam, non perinde motoriæ: (Macrob. ex Catone, lib. 3: 14.) quales erant in eo Chori genere, quod στάσιμοι à Græcis vocatur. vel *Staticuli* à parte saltationis dicuntur, in quâ *statur,* &c. Turn. l. 17: 10. & lib. 18. 4. V. N. Stici o extremâ. IN JONIA] V. N. Sticho, 5: 7.

HAVD PAR] quippe qui patronus & dominus fuerit: *L.*

QVIA NON INCONCIL.] Iterum Ironia est. Eò, credo, non debes eum ludificare, quia de te benè meritus est, & quia, cum te emebam, non mihi adversatus est scilicet: *L.* Vide N. Trin. 1: 2. & Most 3: 1.

ATTAMEN. TOX. NON TAMEN: CAV.] ita è vett. libr. rectissimè. *Acid.* Sermo Lemnisel. interrumpitur, &c.

PROSTIBILEM] Ita MSS. Cam. quâ formâ *Restibilis:* Colerus: Quidam v. c. *prostibulam.* V. N. Sticho 5: 6.

LIBERTIN.] libertorum: *L.* NÎ ID EFFECIT] Veneta: *Nî illi officit.* quod multò concinnius ait *Pistoris:* sed & *Acidalius:* qui tamen *offuit* malit, & versûs ita transponi: *Sed ita pars lib. n. p. quî* (auferendi casu) *adv. est, Ni illi off.* &c. *Nec satis lib.*

PROMISCE] Ita *Cam.* sc. meis benefactis. Lamb. leg. *Graphicè hunc v.* Acidal. propius ad litteras malit, *Promiscè hunc v.* ita alibi, *promiscam.*

MEO E. IN L.] κατ' ἐμὸν μέρος: *L.* VIRGINES?] sc. mercatur, *L. D.*

QVOND. FORTIS] hoc dicto, colaphum ei impingit. *L.*

ICIT] Lamb. l. *ducit,* vel, *colapho icit.* Schop. l. *colapho me icit.* ut & *Acidal.* monetque idem in quâdam vet. ed. Latinis litteris scriptum fuisse κολαφίζει.

DO. HEI NATES PERV.] Non videtur hunc locum intellexisse Lambinus: in quo manifestò ad Atheniensium παρατιλμῶν respectum est. de quo Suidas, & Scholiastes: & Aristophan. Pluto (act. 1. sc. 2.) ὁ δ' ἀλοὺς γε μοιχὸς διὰ σὲ παρατίλλεται: *Meursius,* quem vide.

LICET] V. N. Cas. 4: 3. *Gruterus:* Benè, *inquit,* Palm. distinguit: *licet: diu s.* de quo more plura Persius Sat. 4. Martial. lib. 2. ep. 62. lib. 6. ep. 55. lib. 9. ep. 28. Ausonius epigr. 123. aliiq; passim. traxerimq; eò illud tricosum Juvenal. Sat. XI. *Qui Lacedæmonium pedeumate lubricat orbem:* fecerimq;, *pitteumate.* nam transtulit hæc auctor de Græcis. *Orbis* enim eis pars illa postica, ut satis notum est ex Demonactis illo apud Lucianum, qui *anulum* ut custodiret adolescens jubet. *Orbis,* inquam, & *anulus,* & illud quod dictum volui, Græcis. Jam verò *pitteumata* adhibita, monuit dudum Victorius lib. 8. c. 14. Var. lect. & *Junius* de Comâ c. 2. Tantùm dico, in Glossis Græcolat. haberi, δρωπακιστής: *Dropacista, culipilarius, depilator:* ubi videtur legend. *Culipilarius.* Coleis quidem etiam tale quid factum ostendunt multa, etiam illa Æl. Lampridii de Heliogabalo: & sæpe Martialis: sed vix id receperit analogia. *Hæc Grut.*

FRVSTVM

FRUSTUM P.] Hoc dicit propter ſtaturam ejus breviorem: **L. Du Stückſchelms.**

PATRONE I INTRO] MSS. ambo: *Patronem intrò.* hinc ſuſpicatur Grut. *patrone, mi i intrò.*

MEA IGN.] tu, quæ meam ignaviam teſtaris, quæq; libera non eſſes, niſi nequam & ignavus fuiſſem, nunc me irrides? Quidam leg. *mera ign.* L.

SCIUNT REFERRE] ſcil. nummi. de his enim, quid agant, quærit. ut ſuprà act. 4: 6. v. 2. *Acid.*

MANUS V. DO.] *Dare manus*, eſt cedere, & fateri ſe inferiorem. Lucr. 2.- *ſi tibi vera videtur, Dede manus: aut ſi falſa eſt, accingere contrà.* Utitur eo Cæſar, Cicero, Virgilius, alii.

EXERCITUM HISCE] ita MSS. Cam. & omnes vett. edit. At *Grut.* putat reſcribend. *Hice*: aut ſanè interpretandum: ut & in Rud. act. 2: 1. *Hiſcè hami.* V. Not. ib.

CONVENISSE] locutum te eſſe cum Toxilo. *L.*

PLAUDITE] MSS. Cam. *plaudite. pantio.* quod quid ſit, *Gruterus aliquis* nos doceat. In cod. MS. pr. adſcribitur: PLAUTI PERSA EXPLICIT. INCIPIT RUDENS.

RUDENS.

ARGUMENTUM.

NOMEN Fabulæ ex re inditum. Introducitur enim piſcator, qui in mari cepiſſet vidulum. Funes autem nauticos atq; omnino grandiores, rudentes dixêre, ſive à ſtrepitu, ſeu aliunde. ARGUMENTUM tale eſt. Amiſerat parvulam filiam civis quidam Athenienſis, ea venierat Lenoni Cyrenenſi. Pater hujus injuriis civium ſuorum ad inopiam redactus, Athenis ſeſe Cyrenas contulit. Puellam Atticam amat adoleſcens, & redimere vult: ſed Leno ſpe majoris lucri clanculum in Siciliam avehere illam parat. Navi autem fracta, hæc & altera quædam conſerva ipſius, ad littus Cyrenaicum in ſcapha referuntur: & Leno rejicitur fluctibus, omnibus, quæ ſecum auferre voluerat, bonis amiſsis. Repertas autem puellas ad fanum Veneris, abducere vult. Quibus ſenex ille Atticus opem fert, ignarus adeſſe filiam ſuam. Supervenit adoleſcens, Lenonem in jus rapit. Senex filiam ſuam cognoſcit de crepundiis, inditis in vidulum, quem ſervus ſenis illius de mari extraxerat captum reti. Tum proſpera contingunt omnibus omnia. Uxorem ducit puellam amatam adoleſcens, Lenoni pecunia redditur, & piſcatori conciliatur libertas.

PERSONÆ hujus Fabulæ, σκεπαρνίων ab aſcià: etſi à tegendo quibusdam placuit σκεπαρίων. πλευσίδιππος nomen magnificum à nautica & equeſtri re. *Dæmones*, vel eſt δημόνης popularis, vel δαιμόνης fatali nomine. παλαίστρα à ludo. ἀμπελίσκα a vitibus. πτολεμοκρατία fæminina forma, ἀπὸ τοῦ πτολεμοκράτης quà voce ſignificatur victoria hoſtium. τραχαλίων ſervile nomen vel à collo, vel à curriculo potius factū. λάβραξ ſignificat lupū piſcem. χαρμίδης appellatio à lætitia ducitur, γρῖπος quē & γρῖφον dixêre, à reti. γριπεὺς piſcator eſt apud Theocritum. γρυπὸς autem eſt is qui naſum aquilinū habet, qualis in Cyro celebratus fuit. *Camer.*

Jul. C. Scaliger: *Rudens* non explet indicationem argumenti hujus fabulæ: & commodius feciſſet Plautus, ſi *TEMPESTATEM* inſcripſiſſet. Rudens enim in tota Fabula pæne nihil eſt, pænè nuſquam.

DRAMA-

DRAMATIS PERSONÆ.

ARCTURUS Prologus.
SCEPARNIO servos.
PLEUSIDIPPUS adolescens.
DÆMONES senex.
PALÆSTRA mulier.
AMPELISCA mulier.
SACERDOS anus.
PISCATORES.
TRACHALIO servos.
LABRAX leno.
CHARMIDES parasitus.
LORARII.
GRIPUS piscator.

ARGUMENTUM.

RETI piscator de mari extraxit vidulum,
UBi erant herilis filiæ crepundia,
Dominum ad lenonem quæ surrepta venerat.
Ea in clientelam suipte imprudens patris
Naufragio ejecta devenit: cognoscitur,
Suoque amico Pleusidippo jungitur.

DE MARI EX.] Lamb. l. *extraxit de mare vidulum.* Ovid. 5. Trist. 2. *Exiguum pleno de mare demat aquæ.* Idem Pont. 4: 6. *- Euxino de mare vertet iter.* Idem: *Libyco de mare carpat aquam.*
VIDULUM] V. N. Epidic. act. 1. sc. 1.
SUIPTE] ut *suopte, suapte.*

ARCTURUS PROLOGUS.

QUI gentes omnes, mariaque & terras movet,
Ejus sum civis civitate cælitum.
Ita sum, ut videtis, splendens stella, candida,
Signum quod semper tempore exoritur suo,
Hic atque in cælo. nomen Arcturo est mihi.
Noctu sum in cælo clarus, atque inter deos,
Inter mortales ambulo interdius.
Et alia signa de cælo ad terram occidunt.
Qui est imperator divûm atque hominum Juppiter,
Is nos per gentis alium aliâ disparat,
Hominum qui facta, mores, pietatem & fidem
Noscamus, ut quemque adjuvet opulentia:

Qui falsas litis falsis testimoniis
Petunt, quiq; in jure abjurant pecuniam,
Eorum referimus nomina exscripta ad Jovem.
,, *C*OTIDIE ILLE *scit, quis hîc quærat malum,*
Qui hîc litem apisci postulant perjurio,
Mali res falsas qui impetrant apud judicem:
,, *I*TERUM ILLE EAM *rem judicatam judicat,*
Majore multâ multat, quam litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis exscriptos habet.
,, *Atque* HOC SCELESTI ILLI *in animum inducunt suum,*
,, *Jovem se placare posse donis, hostiis.*
Et operam & sumtum perdunt: id eò fit, quia
,, *N*IHIL EI ACCEPTUM *est à perjuris supplicii.*
,, *F*ACILIUS, SI QUI *pius est, à dis supplicans,*
,, *Quàm qui scelestus est, inveniet veniam sibi.*
,, *Iccirco* MONEO VOS EGO *hæc, qui estis boni,*
,, *Quiq; ætatem agitis cum pietate & cum fide,*
,, *Retinete porrò, post factum ut lætemini.*
Nunc, huc quâ caussâ veni, argumentum eloquar.
Primùm dum huic esse nomen urbi Diphilus
Cyrenas voluit, illîc habitat Dæmones
In agro atque villâ proximâ propter mare,
Senex, qui huc Athenis exsul venit, haud malus.
Neque is adeò propter malitiam patriâ caret:
Sed, dum alios servat, se impedivit interim.
Rem bene paratam comitate perdidit.
Huic filiola virgo periit parvula,
Eam de prædone vir mercatur pessumus,
Is eam huc Cyrenas leno advexit virginem.
Adolescens quidam civis hujus Atticus
Eam vidit ire è ludo fidicino domum.
Amare occœpit, ad lenonem devenit,
Minis triginta sibi puellam destinat,
Datq; arabonem, & jurejurando alligat.
Is leno, ut se æquum est, flocci non fecit fidem,
Neque quod juratus adolescenti dixerat.
Ei erat hospes, par illius, Siculus, senex
Scelestus, Agrigentinus, urbis proditor,
Is illius laudare infit formam virginis,
Et aliarum itidem, quæ ejus erant mulierculæ.

Infit

Infit lenoni suadere, ut secum simul
Eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios
Dicit, potesse ibi fieri eum divitem,
Ibi esse quaestum maximum meretricibus:
Persuadet: navis clanculum conducitur.
Quicquid erat, noctu in navem comportat domo
Leno: adulescenti, qui puellam ab eo emerat,
Ait sese Veneri velle votum solvere.
Id hic est phanum Veneris, & eo ad prandium
Vocavit adolescentem huc. ipse hinc illico
Navem conscendit, avehit meretriculas.
Adolescenti alii narrant, ut res gesta sit,
Lenonem abivisse. ad portum adolescens venit,
Illorum navis longè in altum absceßerat.
Ego quoniam video virginem asportarier,
Tetuli ei auxilium & lenoni exitium simul:
Increpui hibernum, & fluctus movi maritimos.
Namq; Arcturus signum omnium sum acerrimum,
Vehemens sum exoriens: cum occido, vehementior.
Nunc ambo illi in saxo, leno atq; hospes, simul
Sedent ejecti: navis confracta est ibus.
Illa autem virgo, atque altera itidem ancillula,
De navi timidae desiluerunt in scapham.
Nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt,
Ad villam illius, exsul ubi habitat senex,
Cujus deturbavit ventus tectum & tegulas.
Et servus illic est ejus qui egreditur foras.
Adolescens huc jam adveniet quem videbitis,
Qui illam mercatu'st de lenone virginem.
Valete, ut hostes vestri diffidant sibi.

ARCTVRVS propriè dicitur ad femur seu coxam Bootae, quem & ἀρκτοφύλακα nominant. stella clara, tempestatem ciens occasu suo, qui est autumnalis. Est & hiemalis vespertinus. *Camer.*

ITA SVM VT V.] V. N. Amph. act. 2: 1.

TEMPORE] diebus XI. ante aequinoctium autumnale: *L.*

AMBVLO] *Cam.* legend. coniicit, *ambuloque*: propter hiatum.

ALIVM ALIA] ita vet. codd. Lamb. l. *in alia.* Camer. suspicatur, *alium quidem alia.* J.Gul. *aliutà*, i. aliter, antiquè. Vnde in legibus Numae regis: *SI QVIS ALIVTA FAXIT, IPSOS IOVI SACER ESTO.*

DISPARAT] in diversas oras separat: *L.*

OPVLENTIA] quomodo ad unumquemq; perveniant divitiae: *L.*

LITEIS] qui sine jure litigare expetunt falsis testibus freti: *L.*

IN IVRE ABIVR.] apud Praetorem cum perjurio infitiantur. *Curc. qui abjurant, si quid creditum est*: L.

MALVM] quis hic ob malefacta poenis dignus sit: *L.*

APISCI] obtinere: *D.* Acidal. hæc è vett. ita dispungit: *- postulant, perjurio Mali, &c falsaq; imp.*

APVD IVD.] *Rittershus.* & Schop. l. *ad judicem*: ne versus ruat. sic Pseud. 4: 7. *jam esses ad forum.* Cic. Att. 10. *ad me benè mane Dionysius fuit*, pro, apud me.

MAIORE M.] Juppiter rem ab improbo judice contra leges & jusiurandum judicatam, iterum judicat, & sententiâ latam corrigit: & eos, qui vicerunt, majore multâ multat, quàm sit ea utilitas, quam ex lite eis condonatâ consequantur. *L.*

TABVLIS] vide Erasmi Adag. *Ex Iovis tabulâ testis.* Alluditur ad *Diphtheram*, in quâ Iuppiter omnium mortalium acta describere fingitur à Poëtis.

DONIS, HOST.] ita MS. Cam. idq; rectissimum esse, docuit olim Douza: Camerarii, Gul. aliorumq; somnio de *duonis hostiis*, & *hecatombis* exploso. Isidorus: *Dona propriè DEI dicuntur; Munera hominum.* Cic. 2. de Leg. *IMPIVS NE AVDETO PLACARE DONIS IRAM DEORVM.* Et conjunctionem illam copulativam, elegantiæ, vel energiæ causâ, cum hîc, tum alibi sæpissimè prætermissam esse. inferiùs act. 3: 6. *vi, violentiâ.* item act. 1: 3. *timidam, ejectam.* Mostell. *piscatu probo, electili.* Capt. *Rebus in dubiis, egenis.*

SVPPLICII] *Supplicia*, pro precibus & supplicationibus, pro hostiis & sacrificiis, sæpè capiuntur. Sallust. *In suppliciis deorum magnifici, domi parci, in amicos fideles erant.* Ibid. *Non votis, neq; suppliciis muliebribus auxilia deorum parantur. vigilando, agendo, benè consulendo, prosperè omnia cedunt.*

INVENIET V.] *Veniam sibi invenire à diis*: eleganter. ita Sall. *Gratiam ab eo reperêre sibi.* Et Plinius alibi, *Gratiam invenire.* Duza.

MON. V. EGO HÆC] Acid. *Iccirco moneo vos ego, heic q.*

PRIMVMD.] ut idem, *memoradum*, conjunctim.

DIPHILVS] Actor. *L.*

CYREN.] Cyrene urbs Libyæ. *L.*

MALIT] videtur hîc *malitiam* accipere pro eâ quam Gr. κακίαν appellant. *L.*

SERVAT] pro aliis spondet. *L.*

SE IMPED.] Notum est Thaletis: ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, *sponde: noxa præsto.* V. N. Persâ act. 2: 4.

COMITATE] facilitate, & commoditate morum: *L. Gruterus* notat loci hujus esse intellectum duplicem. ut velut auctor, vel sua perdidisse dum aliis subvenit fidejussor, aut benefactor: vel eadem illa prodegisse inter scorta & parasitos. pro primo, faciunt ista Curtii de Abdolomino lib. 4. *causa ei paupertatis, sicut plerisq;, probitas erat.* de talibus sic quoq; in Parænesi Isocrates: μηδένα ζήλου τῶν ἐξ ἀδικίας κερδαινόντων, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέχου τοὺς μετὰ δικαιοσύνης ζημιωθέντας. pro secundo stat Plautus ipse Trinummo. 2. 1. *Fit ipse, dum illis comis est, inops amator.* nam quod attinet ad illud, *dum alios servat*, tuetur se alio Plauti loco Trucul. 2: 7. *at hoc saltem servat me, cum illi subest* &c. hactenus *Grut.*

MERCATVR] *Pistoris* probat Ven. *mercatu'st.*

VIR PESS.] Leno. *L.*

LVDO FIDICINO] ubi fidibus canere discitur. *Ludus fidicinus* ut Cic. *Modi tibicini*, in Oratore: *Cam.* V. N. Asin. 1: 1. Gruterus tamen indicat extare in MSS. *fidicimo* nec ipsi sordet.

PVELLAM DESTINAT] *Alb. Gentilis* lib. 2. c. 22. de Nupt. *Destinatum* tripliciter dici ait, *Corde, Ore, Opere.* Et destinationem ipso opere, idem esse cum sponsalibus: laudatq; inter alia hoc & illud in Persâ: *Non properas hanc virginem destinare?* item Apulei l. 4. Miles. *Pacto jugali destinatus* &c. Et videtur, inquit, *destinare* etiam esse, pro desponsatâ arrhas dare. Sicuti *destinare* erat emere datâ arrhâ, & dilato in diem pretio.

ALLIGAT] Lenonem: *L.*

PAR ILLIVS] Beide einer Haar. V. N. Persâ 5: 1.

QVÆSTVM MERETRICIBVS] pro eo, qui fit habendis meretricibus; vel ex meretricibus per lenocinium. infrà act. 2: 6. *Acid.*

INCR. HIBERN.] i. ventos & fluctus hibernos: *L.*

ARCTVRVS] Hesiod. Ἀρκτοῦρος προλιπὼν ἱερὸν ῥόον Ὠκεανοῖο. Horat. *Nec sævus Arcturi cadentis Impetus, aut orientis Hœdi.* Vide Serv. 1. Georg. sub initium.

IVS] iis. V. N. Mil. 1:1. VIRGO] Palæstra. ANCILLA] Ampelisca. DIFFIDANT] V. N. Pœn. Prologo.

ACTUS PRIMI SCENA I.

SCEPARNIO *servus.*

PROH di immortales, tempestatem cujusmodi
Neptunus nobis nocte hâc misit proximâ!
Detexit ventus villam. quid verbis opu'st?
Non ventus fuit, verùm Alcumena Euripidi,
Ita omnes de tecto deturbavit tegulas,
Illstrioris fecit, fenestrasq; indidit.

ALCVMENA EVR.] Tragœdia Euripidis, nomine *Alcumena*: in quâ cum Alcumena pariebat, Juppiter faciebat spurcam tempestatem oriri. *Euripidi*, genitivus antiquus, pro *Euripidis*, ut *Thucydidi, Thymarchidi* &c. L. Istam Fab. in Latinum transtulit Ennius. At meliùs fortè, inquit *Alciatus*, legeretur, *Alcmæon*, qui Amphiarai fuit filius, & cæsâ matre in insaniam versus: ut fortè ad ejus fabulam alluserit Plautus, ubi per furorem describitur, tegulas omnes domûs confringere.

DE TECTO] ita MSS. Cam. Lamb. l. *tecto*: aitq; talia esse, *Adigere arbitrum*, apud Cic. *Adiacet mare.* apud Cornel. Nepot. *Propugnat nugis*, apud Horat. Jam tempestatem ejusmodi Varro quoq; describit his versibus: *Repente noctis circiter meridiem, Cum pictus aër fervidis latè ignibus Cæli choreas astricas ostenderet: Nubes aquales frigido velo leves Cæli cavernas aureas subduxerant, Ventiq; frigido se ab axe eruperant Phrenetici septentrionum filii Secum ferentes tegulas, ramos, sirûs. At nos caduci, naufragii ciconiæ, Quarum bipennis fulminis plumas vapos Percußit altè: mæstè in terram cecidimus.* Graphica quoq; descriptio est apud Senecam, Agamem. act. 3. v. 4. 5. 6.

ILLVSTRIOREIS] ita MS. Cam. At *Lamb.* Quid? ait. an tegulas, an ædes? mâlim, *illustriorem*, ut subintelligeretur, *villam*, sive potius, *illustrius*, scil. tectum. Illustriores autem fecit, propter crebra fulgura. At, quomodo, *inquit Meursius*, tegulæ reddi possunt illustriores? Legēd. *Illustrior is fecit.* sc. tectū. Nam vetustissimi etiam neutra in *OR* efferebant, teste Prisciano lib. 7. Ita extremâ Truculento: *Hem tibi talentum argenti. Philippicum est: tene tibi. PH. Tanto melior.* Sententiam Rigaltii vide Mil. act. 3: 1. Gruteri contra Meursium Truc. extr. Idem *Gruterus* in febri conjiciebat; *Illustriores fecit fenestras: quin dedit.* non modò inquit pluteculum luminis intrat fenestras nostras, sed & ecce nobis novas fenestras quibus prius destituebamur. INDIDIT] MSS. Cam. *inindidit.*

ACTUS PRIMI SCENA II

PLEUSIDIPPUS *adolescens.* DÆMONES, SCEPARNIO *servus.*

ET vos à vostris abduxi negotiis,
Neque id processit, quâ vos duxi gratiâ,
Neque quivi lenonem ad portum prehendere.
Sed meâ desidiâ spem deserere nolui,
Eò vos amici detinui diutius.
Nunc huc ad Veneris fanum venio visere,

Ubi rem divinam se facturum dixerat.
SC. Si sapiam, hoc, quod me mactat, concinnem lutum.
PL. Prope me hîc nescio quis loquitur. DÆ. heus, Sceparnio.
SC. Qui nominat me? DÆ. qui pro te argentum dedit.
SC. Quasi me tuum esse servum dicas, Dæmones?
DÆ. Luto usust multo, multam terram confode,
Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea, quàm cribrum, crebrius.
PL. Pater salveto, amboq; adeò. DÆ. salvus sies.
SC. Sed utrum tu mas an fœmina es, qui illum patrem
Voces? PL. vir sum equidem. DÆ. quære vir porrò patrem.
Filiolam ego unam habui, eam unam perdidi.
Virile sexus nunquam ullum habui. PL. at DÎ DABUNT.
SC. Tibi quidem hercle, quisquis es, magnum malum,
Qui oratione hîc nos occupatos occupes.
PL. Isticcine vos habitatis? SC. quid tu id quæritas?
An, quò furatum venias mox, vestigas loca?
PL. Peculiosum eum esse decet servum & probum,
Quem hero præsente prætereat oratio,
Aut qui inclementer dicat homini libero.
„ *SC. ET IMPUDICUM & impudentem hominem addecet,*
„ *Molestum ultrò advenire ad alienam domum,*
„ *Cui debeatur nihil. DÆ. tace, Sceparnio.*
Quid opus est, adolescens? PL. isti infortunium,
Qui præfestinet, ubi herus adsit, præloqui.
Sed, nisi molestum'st, paucis percontarier
Volo ego ex te. DÆ. dabitur opera, atq; in negotio.
SC. Quin tu in paludem is, exsicasq; arundines,
Qui pertegamus villam, dum sudum'st? DÆ. tace.
Tu, si quid opus est, dice. PL. dic quod te rogo.
Ecquem tu hîc hominem crispum, incanum videris,
Malum, perjurum, palpatorem? DÆ. plurimos.
Nam ego propter ejusmodi viros vivo miser.
PL. Hîc dico in phanum Veneris qui mulierculas
Duas secum adduxit, quiq; adornarit sibi,
Ut rem divinam faciat aut hodie aut heri.
DÆ. Non hercle, adolescens, jam hos dies complusculos
Quenquam istic vidi sacruficare: neque potest
Clam me esse, si qui sacruficant. semper petunt
Aquam hinc, aut ignem, aut vascula, aut cultrum, aut veru,
Aut aulam extarem, aut aliquid: quid verbis opu'st?

Veneri

Veneri paravi vasa & puteum, non mihi.
Nunc intervallum jam hos dies multos fuit.
PL. Ut verba perhibes, me periisse prædicas.
DÆ. Meâ quidem hercle caussâ salvus sis licet.
SC. Heus tu, qui phana ventris caussâ circuis,
Jubere melius est prandium ornari domi:
Fortasse tu huc vocatus es ad prandium.
Ille, qui vocavit, nullus venit. PL. admodum.
SC. Nullum'st periculum te hinc ire impransum domum.
Cererem te melius quàm Venerem sectarier,
Amore hæc curat, tritico curat Ceres.
PL. Deludificavit me ille homo indignis modis.
DÆ. Proh dii immortales, quid illuc est, Sceparnio,
Hominum secundum littus? SC. ut mea est opinio,
Propter viam illi sunt vocati ad prandium.
DÆ. Qui? SC. quia post cœnam credo laverunt heri,
Confracta navis in mari est illis. DÆ. ita est.
SC. At hercle nobis villa in terrâ & tegulæ. DÆ. hui!
HOMUNCULI, QUANTI ESTIS! ejecti ut natant!
PL. Ubi sunt ii homines obsecro? DÆ. hàc ad dexteram,
Viden' secundum littus? PL. video. sequimini.
Utinam sit is, quem ego quæro, vir sacerrimus!
Valete. SC. si non moneas, nosmet meminimus.
Sed ô Palæmon sancte Neptuni comes,
Quiq; hercule illi socius esse diceris,
Quod facinus video! DÆ. quid vides? SC. mulierculas
Video sedenteis in scaphâ solas duas.
Ut afflictantur miseræ! euge euge perbene,
Ab saxo avortit fluctus ad littus scapham:
Neque gubernator usquam illis esse potuit:
Non vidisse undas me majoris censeo.
Salvæ sunt, si illos fluctus devitaverint.
Nunc nunc periculum'st. ejecit alteram,
At in vado'st. jam facile enabit, eugepæ!
Viden', alteram illam ut fluctus ejecit foras!
Surrexit, horsum se capessit: salva res.
Desiluit hæc autem altera in terram è scaphâ.
Ut præ timore in genua in undas concidit!
Salva'st, evasit ex aquâ jam in littore est.
Sed dextrovorsum aversa it in malam crucem.
Hem errabit illæc hodie. DÆ. quid id refert tuâ?

SC. Si ad saxum quod capessit, ea deorsum cadit,
Errationis fecerit compendium.
DÆ. Si tu de illarum cœnaturus vesperi es,
Illis curandum censeo, Sceparnio:
Si apud me esurus es, mihi dari operam volo.
SC. Bonum æquumq́; oras. DÆ. sequere me hàc ergo. SC. sequor.

ET VOS] Alloquitur comites suos: qui tamen κωφὰ πρόσωπα.

AD FANUM V. VISERE] Prop. *Ibat & hirsutas ille videre feras.* Apul. 6. Met. *Maritum intervisere venisti.* Ter. Phorm. 1: 2. *Eamus visere.* Hor. 1. Od. 2. *Proteus pecus egit altos Visere montes.* Infinitivus τελικὸς.

MACTAT] fatigat, enicat. L. at *Pist.* legit: - *hoc quod in actâ, concinn. l.* Propè littus res agebatur: ibi, ut fit, luti nonnihil erat, quod concinnare ad reficiendas ædes volebat Sceparnio. Certè illud *mactare* frigidius est.

CONCINNEM] i. conficiam: Nonius. *L.* VSUST] ita Gruterus è MSS. reponit.

CRIBRUM CREBRIUS] *Scal.* in Ætnam, ad illa: *Ut crebro introrsus spacioq́; vacante corymbus Pendeat in sese, - crebrum,* inquit, *spatium* τὸ σηραγγῶδες, *ut crebrum cribrum,* apud Plautum, πολύτρητον. Ad eum modum, *crebre vimine,* infrà dicetur. *vacans* enim *spacium* dicitur τὸ κοῖλον, quod & *cessans* etiam vocavit. Illud verò, *Pendeat in sese,* est, suo sibi pondere libretur, ut fornix. Hæc ille. PATER] sic vocat, ut senem juvenis. *L.*

VIRILE S.] i. virilem sexum. Vide Prisc. lib. 5. qui hunc locum citat.

MOX] D. F. leg. *nox,* i. noctu. V. N. Trin. 4: 2. & infrà, 2: 4.

PECULIOSUM] forte huc respexit D. Augustinus Psal. 38. *Peculiosus servus & cujusdam magni Patrisfamiliás. D. F.*

PROBUM] Voluit dicere, *improbum:* sed παρὰ ὑπόνοιαν, *probum* dixit: *L.* Meursius; Retineamus quod est in v. codd. *improbum.* Nam sequitur, *Aut qui indem.* quodq́; magis confirmat responsio Sceparnionis, quem dicto perstrinxerat: *Et impudicum & impud.* &c. At verò MSS. Cam. & omnes edit. meæ l. *probum.* Sola Brix. & ejus tradux Ald. *improbum.* quod tamen rejicit Gruterus: revocatq; *probum:* ut velit Pleusidippus, vix tolerari in locuplete servo & probo, quæ præsumat Sceparnio iste mendicus & nequam: quod verisimile est collegisse ex veste pauperculâ, & habitu corporis.

PRÆT. ORAT.] qui hero præsente loqui audeat: *L.* Acidal. emendat: *PL. Peculiosum eum esse decet servum probè, Quem hero præsente haud prætereat oratio, Quiq; inclem.* Benè peculiatus sit necesse est is servus, qui fiduciâ peculii, præsente hero orationem audeat occupare, liberaq; in hominem liberum dicere. *Decet,* pro *oportet,* frequens nostro. illud *haud* in vicinum versum è suo excidit, atq; in *Aut* mutatum est.

INFORTUN.] sc. opus est. *L.* EXSICASQ.] *Exsicare, Præsicare,* pro *Exsecare* dicebant: Turneb. 22: 2. V. N. Capt. act. 1: 1. & Curcul. act. 3: 1.

INCANUM] valdè canum, vel canum simpliciter. Virgil. *incanaq; menta,* i. cana. 3. Georg. Charis. PROPTER] operâ & culpâ talium virorum. *L.*

AULAM EXT.] Ollam in quâ exta coquuntur. Festus: *Aulicoqua exta dicebant, quæ in aulis coquebantur, id est, elixa.* Nam sæpè, (inquit Tur. l. 22: 2.) torrebant: Virg. 2. Georg. *Pinguiaq; in verubus torrebimus exta colurnis.* Varro. *Hæ sunt, quarum in sacrificiis exta in ollá, non in veru coquuntur.* hinc & *olla extaris.* Et in antiquo Lexico, *Extar* exponitur *olla, ubi exta coquebantur.* Vide & Meurs.

UT VERBA PERHIBES] jubet reponamus *prehibes* Gruterus; ita enim habere ambo exempp. Cam.

PHANA VENTRIS C. CIRCUIS] βωμολόχος circumscribitur. dicebantur autem βωμολόχοι propriè scurræ, qui templa & aras frequentabant, sacrificiorum nidorem secuti: ut ventrem explerent. Acidal.

AMORE H.] Venus amore, Ceres cibo homines reficit & delectat. *Schoppius* leg. *Amori*: ut inferius, *Illis curandum censeo*. Trin. *qui rebus curem publicis*. Notat & Meurs. non nisi cum Dativo extulisse τὸ *Curo*, pro ἐπισκοπῶ. Vide hinc non longulè.

QVID ILLVD] V. N. Epid. act. 2: 2.

PROPTER VIAM] Iocus ex ambiguo. Sacrificium apud veteres fuit, quod vocabatur *Propter viam*: in eo si quid ex epulis superfuisset, igne consumi necesse erat. Hinc Catonis jocus. Namq; Albidium quendam, qui sua bona comedisset, & novissimè domum, quæ ei reliqua erat, incendio perdidisset, *Propter-viam fecisse dicebat*: quod comesse non potuerit, id combussisse. Vide Macrob. 2: 2. & Turn. lib. 9: 4. Festus: *Propter viam fit sacrificium, quod est proficiscendi gratiâ Herculi aut Sanco, qui scilicet idem est deus.* Laberius: *Vt sis hâc nocte bidentes propter viam facere. Facere bid.* i. sacrificare. Proverb. est apud Varronem 1. de R. R. *dii facientes adjuvant. Facientes* sunt, qui ritè operantur sacris: ut in illo Virg. *Cum faciam vitula.* Erasmus hîc fallitur, ut docuit *Muretus* ad Tibull, lib. 1. 1. Significat Sceparnio, hos naufragium fecisse omnium bonorum: ut illi, qui propter viam faciunt, omnes reliquias flammis consumunt.

QVI] quo pacto? *L.*

POST CÆNAM L.] Ante cænam lavabant veteres, non post cænam: nisi qui sue essent perditi: hi enim rem suam familiarem balneis & Venere & epulis absumebant: eoq; decoctores *bonis elavisse* dicebantur. Vel igitur eò, quòd naufraugium bonorum suorum fecerint, lavisse post cænam dicit, exemplo nepotum: *vel*, quòd sint madidi, ut qui exeunt è balneis: *L.* Gruterus putat velle servum, eos lavisse priore vesperâ, ut interessent maturius sacrificio Propter viam. id enim fere fieri solitum illo casu.

HOMVNCVLI Q.] Capt. Prol. *Homunculi quanti sunt, cum recogito!* Petronius itidem in naufraugum: *Hæc sunt consilia mortalium, hæc vota magnarum cogitationum. En homo quemadmodum natat!*

SACERR.] i. omnibus modis exsecrandus. V. N. Prologo Pœnuli.

MONEAS] sc. ut valeamus. *L.*

PALÆMON.] Latinis *Portumnus*: quòd Portubus præsit.

QVIQ. HERCVLE] *Hercule*, hoc loco est vocandi casus. Infrà, act. 3: 5. *Iam hoc Herculi est, Veneris fanum quod fuit.* ita enim uterq; MSS. Cam. itaq; vet. Glossarium, *Erculus*, Ἡρακλῆς. Sed cur Neptuni comes? An, quia sicuti Neptuno & Palæmoni viæ marinæ, ita huic quoq; cæteræ curæ sint? Constat enim profecturos Herculi sacrificare solitos olim. & Hercules ille dicebatur etiam *Sancus Hercules.* Coler. Vide & *Tiraquellum* in Alex. ab Alex.

ESSE POTVIT?] sc. auxilio, vel tale quid: *L.* at monet *Grut.* MSS. habere: *Neq; gubernator unquam potuit*, reliquis resectis. ut fere suspicetur versum hunc collocandum post sequentem, sensu claro. Ego, inquit, etsi piscator, nunquam undas vidi majores. imò ne vidit quidem majores aliquis gubernator, cui vita ferè tota in undis. Acidal. ita: - *in scaphâ solas duas. DÆ. Neq; gubernator usquam illis? SC. esse potuit. Vt affl.* &c. *Ab saxo* &c. *Non vid.*

CRVCEM] V. N. Prol. Menech.

QVOD CAPESCIT] revocat Gruterus lectionem MSS. quæ littera minus servat *quò.*

CADIT] Lamb. malit *cadat*. atqui *cadit* dictum pro *cadat*; ut *edit, duit.* Porrò pro *ea* malim *eo*. Acid.

VESPERI] *Vesperum* etiam & *vespernam* vocabant cœnam. V. N. Mil. 4: 2. Asin. act. 4: 2. & Auson. Popmæ Conjectan.

ILLIS] Sic Trucul. *tuo vestimento & cibo, alienis rebus curas.* Sticho, *Meis curavi amicis.* Accius: *Neq; profectò deûm summus rex omnibus curat.* Apul. *neq; adeò rebus meis curat.* Schop.

ACTUS PRIMI SCENA III.

PALÆSTRA *mulier.*

,, NIMIO HOMINUM FORTUNÆ *minus miseræ memorantur,*
,, *Quàm reapse experiundo iis datur acerbum!*
Hoc deo complacitum est? me hoc ornatu ornatam,
In incertas regiones, timidam, ejectam?
Hanccine ego ad rem natam miseram me memorabo?
Hanceine ego partem capio ob pietatem præcipuam?
Nam hoc mihi haud labori est laborem hunc potiri,
Si erga parentem aut deos me impiavi:
Sed id si paratè curavi ut caverem,
Tum hoc mihi indecorè, iniquè, immodestè
Datis di. nam quid habebunt sibi igitur impii
Posthac, si ad hunc modum est innoxiis honor
Apud vos? nam me si sciam fecisse
Aut parentis scelestè, minus me miserer:
Sed herile scelus me solicitat. ejus me impietas malè
Habet. is navem atque omnia perdidit in mari.
Hæc bonorum ejus sunt reliquiæ: etiam, quæ simul
Vecta mecum in scapha'st, excidit. ego nunc sola sum.
Quæ si mihi foret salva saltem, labor
Levior esset hìc mihi ejus operâ.
Nunc quam spem, aut opem, aut consilii quid capessam?
Ita hìc solis locis compedita sum,
Hìc saxa sunt, hìc mare sonat, nec quisquam
Homo mihi obviam venit,
Hoc quod induta sum, summæ opes oppido,
Nec cibo nec loco tecta quo sim, scio.
Quæ mihi est spes, quâ me nunc vivere velim?
Nec loci gnara sum, nec diu hìc fui.
Saltem aliquem velim, qui mihi ex his locis
Aut viam aut semitam monstret: ita nunc hàc
An illàc eam, incerta consilii sum:
Nec prope usquam hìc quidem cultum agrum conspicor.
Algor, error, pavor, membra omnia tenent:
Hæc parentes haud mei scitis miseri,
Me nunc miseram ita esse uti sum. libera ego
Prognata fui maximè, nequicquam fui.

Nunc

Nunc qui minus servio, quàm si forem serva nata?
Neque quicquam unquam iis profui, qui me sibi eduxerunt.

SENARII misti: multi catal. unus dimeter jambicus. Sed de veritate numerorum nihil affirmamus, hoc quidem loco. Similiter & sequente, digesti sunt versus in primos novem septenarios, reliquos senarios confusos. quales sunt & proximè seq. Scenæ. *Cam.*

TIMIDAM EIECT.] scil. *tendere*: vel tale quid: *L. Timidam* hic exponit P. Merula *frigidam*.

PARTEM C.] μοῖρα, *sortem*. Ex antiquorum consuetudine dictum; qui sæpè à diis pietatis suæ in ipsos præmia mercedemq; petebant; quod æquum esse videretur, à diis eos facilius aliquid impetrare, qui numina piè colerent. Sic apud Catull. *O dii reddite mî hoc pro pietate meâ!* Et cum in adversas res inciderant, se deos læsisse arbitrabantur. Turn. lib. 3: 13.

PARATE] accuratè, deditâ operâ: *L.* Verùm de his, quæ servitutum caussas ad culpam naturamq; referendas notant; itemq; de servorum differentiis, vide *Jos. Merceri* Opin. lib. 1. cap. 9.

APVD VOS?] Meurs. τὸ *vos* repetit: *Apud vos? vos nam me* &c.

ME MISERER] Sic Epid. 4. 1. – *quæ ipsa se miseratur*, i. miseram se dolenter prædicat. Sallust. *miserando casum suum*. Tacitus: *Planci gravem casum facundè miseratur*, i. movendæ miserationi commemorat. P. *Ciaccon*.

LEVIOR] Ita vett. ed. & Lamb. qui Camerarii lect. *lenior* improbat.

COMPED.] MSS. Cam. & vet. ed. *Compotita*. quod amplectitur Gruterus.

SVMMÆ] ita & MSS. Cam. sed Lips. Antiq. l. 2. c. 3. l. *sunt meæ*. De puellâ naufragâ, cui nihil reliqui erat, præter vestitum. Probat *Acid.* ita act. 1: 5. v. 21. *Neq; hoc amplius, quàm quod vides* &c. vide Adag. *Omnem facultatem indutus est*. Hodie vulgi joco dicitur: *Cum subsilio, facultates omnes meæ commoventur.*

TECTA] instructa, munita: *L.* Schoppius; *nec loco tecta quo sim scio*, i. ubi locorum sim nescio. Sicut n. hîc, *loco tegi*, est in loco esse: sic Ps. act. 1: 3. *terrâ tegi*, est in terrâ esse. neq; enim mortui solum, sed & vivi terrâ teguntur. Retinenda igitur ibidem vulgata lectio, *quantum terra tegit*. Verisim. lib. 1: 12. At Meursius & Acidal. *Nec cibom, nec locom tecta q. s. s.* dicit autem, *locum quo tecta sim*: quomodo Arnob. lib. 1. *Nunc quid machinæ hujus & molis, quâ universi tegimur & continemur inclusi*. Gruterus sic suspicatur resolvenda: Nec scio cibum nec scio locum, quo cibo quo loco tecta sim.

AVT VIAM] V. N. Cass. act. 3: 5. NVNC QVI.] Grut. legendum suspicabatur: *Numqui minus servio* &c.

PROFVI] MSS. *profuit*. sed male, inquit Gruterus. virgo enim pia dolet haud potuisse rependere nutricationis suæ beneficium.

ACTUS PRIMI SCENA IV.

AMPELISCA, PALÆSTRA,

mulieres duæ.

UID mihi melius est, quid magis in rem est, quàm corpore vitam secludam?
Ita malè vivo atque ita mihi multæ in pectore sunt curæ exanimales.
Nunc dein vitæ haud parco: PERDIDI SPEM, *quâ me oblectabam.*
Omnia jam circumcursavi, atque omnibus in latebris perreptavi.

Quæ

Quærere conservam, voce, oculis, auribus, ut pervestigarem,
Neque eam usquam invenio, neque quò eam, neq; quà quæram consultum'st,
Neque quem rogitem responsorem, quenquam interea invenio.
Neque magis solæ terræ solæ sunt, quàm hæc loca atque hæ regiones.
Neque si vivit, eam vivam unquam quin inveniam, desistam.
PA. Quænam vox mihi propè hîc sonat? AM. pertimui.
Quis hîc loquitur propè? PA. Spes bona obsecro subventa
Mihi. AM. mulier est, muliebris vox mihi ad aures
Venit. PA. an eximes ex hoc miseram metu?
AM. Certè vox muliebris auris tetigit meas.
PA. Num Ampelisca obsecro'st? AM. ten' Palæstra audio?
PA. Quin voco, ut me audiat, nomine illam suo.
Ampelisca. AM. hem quis est? PA. ego Palæstra sum.
AM. Dic ubi es? PA. pol ego nunc in malis plurimis.
AM. Socia sum, nec minor pars mea'st quàm tua.
Sed videre expeto te. PA. mihi es æmula.
AM. Consequamur gradu vocem. ubi es? PA. ecce me.
Accede ad me, atque adi contrà. AM. fit sedulò.
PA. Cedo manum. AM. accipe. PA. dic vivisne obsecro?
AM. Tu facis me quidem ut vivere nunc velim,
Quando mihi te licet tangere: ut vix mihi
Credo ego hoc, te tenere! obsecro amplectere,
Spes mea: ut me omnium jam laborum levas!
PA. Occupas præloqui, quæ mea est oratio.
Nunc abire hinc decet nos. AM. quò, amabo, ibimus?
PA. Litus hoc persequamur. AM. sequor quò lubet.
PA. Siccine hîc cum uvidâ veste grassabimur?
AM. Hoc quod est, id necessarium est perpeti.
Sed quid hoc obsecro est? PA. quid? AM. viden' amabo
Phanum, vidésne hoc? PA. ubi est? AM. ad dexteram.
PA. Video decorum dîs locum viderier.
AM. Haud longè abesse oportet homines hinc, ita hic
Lepidu'st locus. nunc, quisquis est deus, veneror,
Ut nos ex hâc ærumnâ miseras eximat,
Inopis, ærumnosas aliquo auxilio adjuvet.

EXANIMABILES] tabificæ, βιοφθόροι, quæ ψυχοκλέπτας exanimant. L.
HAUD PARCO] decretum est vitam proiicere. L.

NEQ. MAGIS] Meursius l. *Neq; magis sola terræ sola sunt.* V. N. Bacc act. 2:3. & Trin. 4:3. Gruterus

Gruterus stat à vulgatâ; interpretaturq; eam ad modum illum, quo aliquot Plauti loca Muretus lib. 14. Var. Lect. cap. 5. aut potius ei accommodat illud Casinæ: *nunquam edepol jejunium Jejunium est æquè, atq; ego &c.*

CERTE VOX MULIEBRIS] magis arridebat Grutero quod erat in MSS. *certò.*

OCCUPAS PRÆLOQUI] *Occupare*, est prævenire & antevertere: Græcè φθάνειν. Ita Phædrus lib. 2. Fabb. *Quoniam occupârat alter, ne primus forem: Ne solus esset, studui quod superfuit.* ut emendavit *Rittershusius*, & simile illud nescio cujus elogium superaddidit: *CICERO effecit, ne Demosthenes esset solus Orator: Demosthenes, ne Cicero primus foret.*

UVIDA] i. humidâ. Hor. 1. Od. 5. *Uvida suspendisse potenti Vestimenta maris deo.* Lucr. 1. *suspensæ in littore vestes Uvescunt.* i. humescunt.

GRASSAB.] i. ambulabimus: *Nonius.* D.

ID NECESSAR.] P. Syrus: *Honesta lex est temporis, necessitas.* Id. *Honestè servit, qui succumbit tempori.*

VIDEO] D. F. l. *Videor decorum dis locum tuerier.* i. intueri.

QUISQUIS EST DEUS] Veteres ne errore laberentur, de nomine Dei alicujus certò dubitantes, dicere solebant: *Quisquis es.* Vide Interpp. ad illud Virgil. 4. Æn. v. 577. *sequimur te Sancte, deorum Quisquis es.*

ACTUS PRIMI SCENA V.

SACERDOS, ET EÆDEM MULIERES.

QUI sunt, qui à patronâ preces meâ expetessunt?
Nam vox precantum me huc foras excitavit.
Bonam atq; obsequentem deam, atq; haud gravatam
Patronam exequuntur, benignamq; multum.
PA. Jubemus te salvere, mater. SA. salvete
Puellæ, sed unde vos ire cum uvidâ
Veste dicam, obsecro, tam mœstiter vestitas?
PA. Illicò hinc imus haud longulè ex hoc loco.
Verùm longè hinc abest, unde huc vectæ sumus.
SA. Nempe equo ligneo per vias cæruleas
Estis vectæ. PA. admodum. SA. ergo æquius vos erat
Candidatas venire hostiatasq; ad hoc
Fanum: ad istunc modum non veniri solet.
PA. Quæ nunc ejectæ è mari sumus ambæ, obsecro
Unde nos hostias agere voluisti huc?
Nunc tibi amplectimur genua, egentes opum,
Quæ in locis nesciis nesciâ spe sumus,
Ut tuo recipias tecto, servesq; nos,
Miserarumq; te ambarum uti misereat,
Quibus nec locus ullus, nec spes parata est,
Neq; hoc amplius, quàm quod vides, nobis quicquam'st.
SA. Manus mihi date, exurgite à genibus ambæ:
Misericordior nulla me est fœminarum.

Sed hæ pauperes res sunt inopesq́, puellæ:
Egomet vix vitam colo, Veneri cibo meo
Servio. AM. Veneris phanum, obsecro, hoc est? SA. fateor. ego
Hujus phani Sacerdos clueo. verùm, quicquid est,
Comiter fiet à me, quò nostra copia
Valebit. ite hàc mecum. PA. amicè benigneq́,
Honorem, mater, nostrûm habes. SA. oportet.

M. Ant. Muretus lib. 14. cap. 17. Var. Lect. Scenæ hujus versus confusos, ut ait, planè in aliam faciem transformat. cujus tamen confidentiam non satis potest mirari *Gruterus*; tanquam hoc sit agere Alexandrum, qui nodum Gordium non solvebat, sed discindebat. Sanè nihil heic turbare MSS. ejus.

QVI A P. PRECES] Ita MSS. Cam. & omnes, quas vidi, Editt. quæ probantur & Meursio. Sic, inquit, *preces precari*, apud Catonem cap. 134. *JANE pater, te hac strue commovendâ bonas preces precor, uti sies volens propitius mihi.* Sanè, *preces precari*, vel, Plautino verbo, *expetessere*, idem est quod nostro idiomate proferimus, Eine bitt begehren. Lambinus substituit, *paces*. quod doctum & probum videbatur etiam Douzæ. Nam *Paces*, inquit, solemnes in rebus divinis, pro veniâ & gratiâ, quam à diis immortalibus expetimus, accipi quis nescit? Sic certè Lucret. *Non divûm numen vòtis adit, & prece quæsit Ventorum pavidus paces animasq; secundas?* Deniq; trecentis locis Plautus. de quâ re in *Succidaneis* in Horatium. EXCITAVIT] V. N. Amph. act. 1: 1.

GRAVATAM] Particip. à *Gravor*. quidam legi volunt *gravantem*: L.

SALV. MATER] Solemne esse compellantibus *matres* salutare, docet *VVouvverius* ad illud Petronii: *accedo aniculam quandam, quæ agreste olus vendebat, Rogo, inquam, mater, nunquid scis ubi ego habitem, &c.* EQVO LIGNEO] i. navi. sic Poëta nescio qui: *dum copia tanta Durateorum equitum volitant per Tethyos æquor.* Ovid. in Par. ad Helen. *Cæruleâ peterem quin mea vota viâ.* Vnde & *Artemidorus* lib. 1. c. 58. & *Phornutus*, sive ut aliis dicitur *Cornutus*, Neptunum ἵππειον dictum putant: quia in mari sint naves, quod in terrâ equi. Alii tamen aliter. vide *Serv.* in Georg. & *Theodot. Marcilium* in Martial. Ita Theodoretus, χ[illegible] θαλάττιον dixit. Augustinus, *vehicula marina.* Hinc & nautæ dicuntur *Equisones* Varroni Marcipore: *Hic in ambivio navem conscendimus palustrem, quam nautici equisones per viam ducerent loco.* Eâdem de caussâ ναυῶν ἱππικὰ Sophocles Electrâ. Sed legatur *J. Meursii* liber Commentarius in Poëma obscurum, Cassandram Lycophronis; aut potius Muret. lib. 1. Var. lect. cap. 10.

HOSTIATAS] hostiis instructas. *L.*

QVÆ NVNC] Mur. & J. Gul. l. *Quæne* eject. sic infrà, *Quinè arrabonem &c. quodnè ego inveni in mari?* V. N. Epid. 5: 2.

VNDE] i. quo loco? *Charis.*

NESCIIS] *Loca nescia*, i. ignota, passivè posuit. ut contrà, *ignotos* interdum legimus activè, pro iis, qui ignorant: *L.* Vide Agell. lib. 9: 12. item N. Capt. 2: 2.

HÆ PAVPERES RES] Virg. *Pauperis & tuguri.* Id. 12. Æn. *pauperq; domus*: L. MSS. Cam. *hæc*: unde Grut. leg. *sed heic p.*

VIX VITAM COLO] *Fr. Junius* Notis ad Tertull. de Pallio: *Seculum*, inquit, non est à *senibus*, ut Varro vult, nec à *sequendo*, ut Isidorus: sed à *se*, quod est, seorsim; & *colere*, ἀλέγειν: quo sensu Plautus; *vix vitam colo.* quod tamen *Grutero* acutius, quam verius videtur.

QVO NOSTRA C. VAL.] ita Guliel. & Lud. Carrio: i. quantum potero sciveroq;. Sic Mercat. *facere certum pro copiâ & sapientia, quæ te velle arbitrabor.* i. ut sese ferent res, fortunæ & sapientiæ. MS. pr. Cam. *quo nunc copia valebit.* idq; præfert Grut. ut, *nunc - copia*, sit copia præsens.

HABES] tueris. *L.*

ACTUS SECUNDI SCENA I.

PISCATORES.

,, *OMNIBUS MODIS, qui pauperes sunt homines, miseri vivunt,*
,, *Præsertim quibus nec quæstus est, nec didicère artem ullam,*
,, *Necessitate, quicquid est domi, id sat est habendum.*
Nos jam de ornatu propemodum ut locupletes simus, scitis.
Hisce hami, atq; hæ harundines sunt nobis quæstu & cultu.
**ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum;*
Pro exercitu gymnastico & palæstrico; hoc habemus,
Echinos, lepadas, ostreas, balanos captamus, conchas,
Marinam urticam, musculos, plagusias, striatas.
Post id piscatum hamatilem & saxatilem aggredimur,
Cibum captamus è mari: sin eventus non venit,
Neq; quicquam captum est piscium, salsi lautiq; purè
Domum redimus clanculum, dormimus incœnati.
Atq; ut nunc validè fluctuat mare, nulla nobis spes est.
Nisi quid concharum capsimus, incænati sumus profectò.
Nunc Venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepidè adjuverit hodie.

VERSUS septenarii, sive tetram. jamb. catalectici, qui Hipponactei vocantnr. quales etiam scenarum 2. proximè sequent. *Cam.*

NOS IAM D.] Ita & MS. Cam. At Schop. l. *Vos.*

HISCE] pro, *hicè*, i. hi. *Cam.* V. N. Persâ, sc. ult. Alii, ut notat Dousa, leg. *Hi schœni.* Χοῖνις enim funis juncusq;, unde piscatores nassas suas conficiunt. Hinc *schœniculæ* dictæ meretrices, à juncis, quibus se præcingebant, sic artem profitentes suam, & facilitatē solvendæ zonæ, ut notat *Alb. Gentilis.*

* EX VRBE] Lamb. l. *cottidie ex urbe*, è MSS. suis: quod Cam. tantum suspicatus fuit deesse. At *Gruterus* suspicatur Lambinum hominibus fucum facere cum MSS. suis nam veterimi illi Camerarii nullam præbent suspicionem defectûs, nisi quatenus primus spatium habet literarum duarum, ad recipiendam personam scilicet.

PABVLAT] *pabulari*, verbum castrense.

PRO EXERC.] hic locus seu hoc exercitium nobis gymnasii & palestræ vicem est. V. N. Most. 1: 2.

ECHINOS] Ech. piscis marinus. Horat. Sat. l. 2: 4.

LEPAD.] *lepas*, ostrei genus est. MSS. Cam. *lopad.* V. N. Cas. act. 2: 8.

BALAN.] de hoc pisce Plin. lib. 32: 11.

MAR. VRTIC.] De *urticis marinis* vide Plin. lib. 9. 45. & Aristot. L.

MVSCVL.] *Bryard.* ex Hor. l. *mytulos.* Martial. l. 3: 60. *Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino: Sumitur inciso mytulus ore mihi.* Non esse eosdem, *mytulus* & *musculos*, docet Athen. lib. 3. Vide & *Lamb.* ad Horat. lib. 2. Sat. 4.

PLAGVSIAS] ita MSS. Cam. *Lamb.* malit, *placussas*, seu *pelagussas*, quasi πλακόεσσας, à latitudine sic dictas, quòd hi pisces crustam patulam & latam habeant. Idem ferè Turn. l. 17: 22. Camerarius: *Plagusias* quas dicat, quærendum: nisi *pelagias* significare voluit, ut sit *pelagusias. striatæ* quidem à testæ quasi scalpturâ nominatæ & apud Plin. sunt. Bryard. l. *plagusias striatas*, ad aliarum discrimen. *Colvius* ad illud Apuleji, *Conchulum striatam*, malit, *pelagias.* nam ita alio nomine *Purpuras* vocari, auctore Plinio lib. 9: 37. Meminit & *Ant. Nebrissens.* in Quinquagenâ, c. 43.

HAMAT. ET SAX.] pisces hamis capimus, & saxis adhærenteis manibus: *L.* At Meursius ad Lycophr. docet, In scopulis olim piscatores piscatum exercuisse; ex Oppiano, Theocrito, Ovid. 3. Met. *ne scopulis hærerem semper in iisdem*, &c. Aristæneto, Petronio, Isidoro, qui dixerit, *Piscina specula.* hinc Plautum dixisse *piscatum saxatilem.*

AGGREDIMUR] pænult. prod. ab *Aggrediri.* Cam.

SALSI L.] Jocus ex ambiguo. *Salsi*, non salibus, sed aquâ marinâ: *lauti*, non opiparis epulis, sed madidi. *Purè*, dicit: quia aqua marina sordes omnes abluit: *L.*

ACTUS SECUNDI SCENA II.

TRACHALIO *servus*, ET EIDEM PISCATORES.

ANIMO adversavi sedulò, ne herum usquam præterirem.
Nam cum modò exibat foras, ad portum se ajebat ire,
Me huc obviam jussit sibi, venire ad Veneris phanum.
Sed quos perconter commodè, eccos video astare. adibo.
Salvete fures maritimi, conchitæ, atq; hamiotæ,
Famelica hominum natio, quid agitis? ut peritis?
PI. Ut piscatorem æquum est, fame, siti, speq;. TR. ecquem adolescentem huc,
Dum hic astatis, strenuâ facie, rubicundum, fortem, qui tres
Duceret chlamydatos cum machæris, vidistis venire?
PI. Nullum istâc facie, ut prædicas, venisse huc scimus. TR. ecquem
Recalvum ac silonem senem, statutum, ventriosum,
Tortis superciliis, contractâ fronte, fraudulentum,
Deorum odium atque hominum, malum, mali vitii probriq; plenum,
Qui duceret mulierculas duas secum satis venustas?
PI. Cum istiusmodi virtutibus operisq; natus qui sit,
Eum quidem ad carnificem est æquius, quàm ad Venerem commeare.
TR. At si vidistis, dicite. PI. huc profectò nullus venit.
Vale. TR. valete. credidi, factum est quod suspicabar.
Data verba hero sunt, leno abiit scelestus exulatum,
In navem ascendit, mulieres avexit, ariolus sum.
Is huc herum etiam ad prandium vocavit sceleris semen.
Nunquid mihi meliu'st, quàm illico hîc opperiar herum dum veniat?
Eâdem hanc sacerdotem Veneriam, si quid amplius scit,
Si videro, exquisivero: faciet me certiorem.

ANIMÒ ADV.] i. animo versavi. *L.*

SE AIEBAT] D. F. delet, *se*; etiam propter versum: ut dictum sit, *ad portum ajebat ire*: quomodo Catull. *Ait fuisse navium celerrimus*: phrasi Græcanica. Acidal. tamen *se* retinend. censet: & *ajebat* ἀσυνλάβως, more Plauti, exaudiendum, &c.

FURES

FVRES M.] ita MSS. Cam. & omnes meæ editt. Notat tamen *Dousa*, esse etiam qui *mures* legant, quod extare in cod. Sambuci Grut. ait.

CONCHITÆ ATQ. HAM.] vos, qui conchas legitis, & pisces hamo captatis. Nonius: *Hamiotæ piscatores, ab hamis*. L.

DVCERET CHLAM.] Hoc, opinor, eò dicit, quasi homines chlamydatos ducere, majoris sit negotii, quàm nudos. Quidam libri habent, *qui tres semihomines duc. chl.* quæ lectio non est rejicienda: ut intelligamus esse jocum Plauto non inusitatum; per quem dum videri vult describere adolescentem strenuum & robustum; quippe qui tres homines vestitos, vel invitos cum gladiis ferre posit; primùm non dicit, *tres homines*; sed, *tres semihomines*: deinde non dicit, *ferret*; sed, *duceret*: deinde non, *palliatos*; sed, *chlamydatos*: deinde non, *cum machæris*; sed, *cum machæriis* i. gladiolis: *Lambinus*. Sed in nullo meorum, ut nec in MSS. Cam. apparet hæc lectio; despuitq; eam Gruterus: cuius codices stabiliunt vulgatam, nisi quod loco vocis ultimæ *venire*, habeant *seri*, item præferant *vidisti*.

SILONEM] *Silo*, qui & *silus* Ciceroni σιμός; qui nasum habet resimum, i. sursum versus repandum, more simiæ: *Festus & Scal.* At Lamb. l. *Silenum*, i. simum instar Sileni. MSS. & edit. Cam. l. *Silanum*: quod valdè arridet Grutero. manere enim id nomen adhuc circa statuas fontium, &c.

STATVTVM] i. magnæ staturæ: *L. D.* Autores sunt Varro, Gellius, & Solinus, summum modum adolescendi humani corporis esse septem pedes. Legitimam autem staturam fuisse quinq; pedum & sex unciarum, docet *Men. Hamenvelto Goldestus* lib. 3. in Dositheum: *Godesc. Stevvech.* ad lib. 1. c. 5. Vegetii: & *Casaub.* l. 3. ad Sueton. item *J. C. Scalig.* l. 5. c. 3. Poetices. V. N. Asin. act. 2: 3.

CRED.] sc. fore, quod video evenisse. *L.*

SC. SEMEN] sceleris origo & artifex. *L.*

NVNQVID] Acid. *Nunc quid.* EADEM] operâ. *L.*

HANC SAC.] *Lamb.* in v. codd. etiam legi ait, *Eadem hæc sacerdos Veneria, si quid* &c. Grut. verò in suis extare concorditer, *eadem hanc Sacerdos Veneria si* &c.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

AMPELISCA *mulier*, TRACHALIO *servus*.

INtelligo, hanc, quæ proxima est villam Veneris phano me
Pulsare jussisti, atq; aquam rogare. TR. *cuja ad auris*
Vox mihi advolavit? AM. *obsecro, quis hic loquitur? quem ego video?*
TR. *Estne Ampelisca hæc, quæ foras è phano hoc egreditur?*
AM. *Estne hic Trachalio, quem conspicor, calator Pleusidippi?*
TR. *Ea est.* AM. *is est. Trachalio salve.* TR. *salve Ampelisca.*
Quid agis tu hîc? AM. *ætatem haud malam malè.* TR. *melius ominare.*
AM. *VERUM OMNES sapientes decet conferre & fabulari.*
Sed Pleusidippus tuus herus ubi, amabo, est? TR. *eia verò,*
Quasi non sit intus! AM. *neque pol est, neque ullus quidem huc venit.*
TR. *Non venit?* AM. *vera prædicas.* TR *non est meum, Ampelisca.*
Sed quàm mox coctum est prandium? AM. *quod prandium, obsecro te?*

TR. Nempe rem divinam facitis hîc. AM. quid somnias amabo?
TR. Certè Labrax huc Pleusidippum ad prandium vocavit
Herum meum, herus vester. AM. pol haud miranda facta dicis.
Si deos decepit & homines, lenonum more fecit.
TR. Non rem divinam facitis hîc vos, neque herus? AM. ariolâre.
TR. Quid tu agis hîc igitur? AM. ex malis multis, metuq; summo,
Capitaliq; ex periculo, orbas auxiliiq; opumq; huc
Recepit ad se Veneria hæc sacerdos me & Palæstram.
TR. An hîc Palæstra'st, obsecro te, heri mei amica? AM. certò.
TR. Inest lepos in nuncio tuo magnus, mea Ampelisca.
Sed istuc periculum perlubet quod fuerit vobis scire.
AM. Confracta, mi Trachalio, est hâc nocte navis nobis.
TR. Quid navis? quæ istæc fabula est? AM. non audivisti amabo,
Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit
In Siciliam, & quicquid domi fuit, in navem imposivit?
Ea nunc perierunt omnia. TR. oh Neptune lepide salve.
Nec te aleator ullus est sapientior. profectò
Nimis lepidè jecisti bolum: perjurum perdidisti.
Sed nunc ubi est leno Labrax? AM. periit potando opinor.
Neptunus magnis poculis hâc nocte eum invitavit.
Credo hercle Anancæo datum quod biberet. TR. ut ego amo te,
Mea Ampelisca! ut dulcis es! ut mulsa dicta dicis!
Sed tu & Palæstra quo modo salvæ estis? AM. scibis saxo.
E navi timidæ ambæ in scapham insiluimus: quia videmus
Ad saxa navem ferrier, properans exolvi restim:
Dum illi timent, nos eum scapha tempestas dextrovorsum
Differt ab illis. itaque nos ventisq; fluctibusq;
Jactatæ exemplis plurimis miseræ perpetuam noctem,
Vix hodie ad littus pertulit nos ventus exanimatas.
TR. Novi, Neptunus ita solet, quamvis fastidiosus
Ædilis est: si quæ improbæ sunt merces, jactat omnes.
AM. Væ capiti atque ætati tuæ. TR. tuo. mea Ampelisca,
Scivi lenonem facturum hoc quod fecit. sæpè dixi.
Capillum promittam optumum'st, occipiamq; ariolari.
AM. Cavistis ergo tu atque herus, ne abiret, cùm scibatis?
TR. Quid faceret? AM si amabat, rogas quid faceret? asservaret
Dies noctesq; in custodiâ esset semper. verùm ecastor
Ut multi, fecit, ita probè curavit Pleusidippus.
TR. Cur tu istuc dicis? AM. res palàm est. TR. scin tu etiam QUI
IT LAVATUM
In BALNEAS, ibi cùm sedulò sua vestimenta servat,
Tamen

,, *Tamen surripiuntur: quippe qui, quem illorum observet, falsus est:*
,, *Fur facilè, quem observet, videt: custos, qui fur sit, nescit.*
Sed duce me ad illam, ubi est? AM. i sanè in Veneris phanum huc intrò,
Sedentem flentemque opprimes. TR. ut jam istuc mihi molestum est!
Sed quid flet? AM. ego dicam tibi. hoc sese excruciat animi,
Quia leno ademit cistulam ei, quam habebat, ubiq; habebat
Quî suos parentes noscere posset: eam veretur
Ne perierit. TR. ubi nam ea fuit cistellula? AM. ibidem in navi
Conclusit ipse in vidulum, ne copia esset ejus,
Quî suos parentes nosceret. TR. ô facinus impudicum,
Quam liberam esse oporteat, servire postulare!
AM. Nunc eam cum navi scilicet abiisse pessum in altum:
Et aurum & argentum fuit lenonis omne ibidem,
Credo aliquem immersisse, atque eum excepisse. id misera mœsta'st,
Sibi eorum evenisse inopiam. TR. jam istoc magis usus facto'st
Ut eam intrò, consolerq; eam, ne se sic excruciet animi.
,, *Nam* MULTA PRÆTER *spem scio multis bona evenisse.*
AM. At ego etiam, qui speraverint, spem decepisse multos.
,, *TR. Ergo* ANIMUS ÆQUUS *optimum est ærumnæ condimentum.*
Ego eo intrò, nisi quid vis. AM. eas: ego, quod mihi imperavit
Sacerdos, id faciam, atq; aquam hinc de proximo rogabo.
Nam extemplò si verbis suis peterem, daturos dixit:
Neq; digniorem censeo vidisse anum me quenquam,
Cui deos atq; homines censeam benefacere magis decere.
Ut lepidè, ut liberaliter, ut honestè, atq; haud gravatè
Timidas, egentes, humidas, ejectas, exanimatas
Accepit ad sese! haud secus, quam si ex se simus natæ:
Ut eapse sic succincta aquam calefactat, ut lavemus!
Nunc ne mora illi sim, petam hinc aquam, unde mihi imperavit.
Heus ecquis in villa'st? ecquis hoc recludit? ecquis prodit?

INTELLIGO] Loquitur cum Sacerdote Veneris.
CUIA AD.] ita & J. Gul. *cuja vox*, nihil aliud, quàm, *cujus*: ut apud Virgilium, *cujum pecus*? Infrà: *Argentum pro istis ambabus, cujæ erant domino dedi.* Bacch. act. 4: 9. *Is Helenam abduxit, cujâ causâ nunc facio obsidium Ilio.* Merc. 4: 3. *cuja illa mulier intus est?*
CALATOR] i. servus. V. N. infrà, 3: 5.
HAUD MALA] Duza mallet l. *malam*: ut pro juventæ flore accipiatur, quæ *Bonæ ætatis* circuitione definita antiquitus: ut contra Senectus, *Malæ*. Sic Aul. *Atq; ut te dignam, mala, malam ætatem exiges*: act. 1: 1. atque alibi millies. *Ætas haud mala*, i. juventa.
COCTUM EST PR.] V. N. Stich. 2: 1.
ARIOLARE] divinas, cum dicis, neq; nos hîc rem divinam facere, neq; herum. I.

CONFRA-

CONFRACTA, MI TRACH. EST HAC NOCTE NAVIS NOBIS] Ad vocem *Navis* verisimile est excitatum plausum: eò magis, quò minus hîc quid intelligebat Trachalio. nam & *Navis* inter Venerea: ut notum ex illo Juliæ; *Non tollo vectorem, nisi plenâ navi.* Allusum eò Menæch. act. 2: 3. *perii misera! Quam tu mihi navem narras?* suspicabatur enim de succubâ & pellice. notum & illud Casinæ act. 2. sc. 3. *Edepol ego illam me dicam diruptam velim.* &c. præthereà Menæchmi subsequa verba, gemini sensus sunt: *ligneam, sæpe tritam, sæpe fixam, sæpe excussam malleo* &c. nam nihil est istorum, quòd metaphoricè non accommodes applicesq; scorto, licet satis rusticè; & urbanius paulò Augustus apud Suetonium cap. 75. in Vitâ ejus, &c. *Gruterus.*

AUFERRE] Acid. l. *avehere:* & alterum ita usurpatum vix putat.

JECISTI BOLUM] *Jactus retis,* etiam *jactus* absolutè dicitur. Valerius Max. lib. 4: 1. *A piscatoribus in Milesia regione verriculum trahentibus quidam jactum emerat.* ita & Gr. βόλος: quo verbo aleæ etiam jactus significatur. unde hic jocus malè ab aliquibus enarratus. *Perdere* autem, perimere & evertere interdum significat: unde jocus resultat: & aleatores autem & piscatores bolon jaciunt. Perdidisti igitur, Neptune, hominem perditissimum, i. lenonem maximè perdendum: propterea, Neptune, aleam pulchrè jecisti; pulcherrimum jactum fecisti. Id. Curc. act. 5: 2. *si vis tribus bolis vel in chlamydem,* &c. Ab hoc *eubolin* Græci Venereum jactum dicunt, qui in aleâ felicissimus: Cic. 1. de Divinat. *Bolus* priore producta frustum significat: Ter. Heaut. *crucior, bolum tantum mihi esse ereptum subitò è faucibus.* Budæus, Annot. prior. in pandect.

ANANCÆO] Hesych. ἀνάγκη ἡ δικαστικὴ κλεψύδρα, i. *Anange judicialis clepsydra.* unde *Anancæum,* poculum capax urnæ judicialis instar. vide Turn. lib. 21: 12. Aus. Popma *anancæum poculum* exponit urnale. *Is. Casaub.* Animadv. in Athen. lib. 2. c. 3. Poeta vetus, *inquit,* Ἀνάγκαν vocat τὴν φρενῶν ἔκστασιν, cum poto liberalius vino, homo suæ spontis non est, neq; mentis sanæ: & hanc necessitatem vocant γλυκεῖαν: quia erat aliud olim *anancææ potionis* genus, cujus tristis necessitas. Plautus, *perit potando,* &c. Alludit vel ad sorbitionem cicutæ necessariam & fatalem sontibus in Græciæ aliquot urbibus: vel ad haustum illum è flumine Lethæo, qui nemini mortalium non est necessarius. Gruterus id etiam capit de potu cicutæ, accommodatque illud Persæ act. 5. sc. 2. *Dii faciant, ut id bibatis quod vos nunquam transeat.* *Matth. Bergius* Professor in Acad. Noricâ l. *ab Antæo d.* qui Antæus Neptuni filius fuerit. Porrò *Meursius,* Censeo, *inquit,* scribendum; *credo hercle an Ancæi datum.* Veteres enim *Hercle, Herclean* efferebant per ὑφέν, ut *Fors, Fors-an; Forte, Forte-an; Forsit Forsit-an.* Jam *Ancæi poculum* interpretor *ultimum,* post quod animam efflaverit. Ergò vult dicere: Neptunus Lenonem invitavit hac nocte magnis poculis: & credo eum jam ultimum bibisse, id est, suffocatum esse. Eleganter verò *Ancæi poculum.* Audi rem omnem ex Didymo ad Odyss. 22. Ἀγκαῖος &c.

MULSA D.] V. N. Pœn, 1: 2.

E NAVI TIM.] *Schop.* è MSS. Cam. l. *Navi timidæ:* quia dicimus *timere & formidare alicui,* pro quo soliciti sumus. tale illud Amph. 1: 1. *servitus homini opulento.* Mil. 3: 1. *studiosus rei nullæ aliæ est, nisi adulterio.*

DIFFERT] in diversa aufert ab illis. *L.*

ÆDILIS EST] Solebant enim ædiles improbas merces in profluentem interdum jactare: ut edulia quæ putebant. De mensuris etiam cognoscebant, quæ æquæ: iniquas frangebant. Pers. Sat. 1. Juven. 10. Vlpian. L. XIII. D. Locati. D. Hieronym. *Ab Ædilibus, quos ἀγορανόμους Græci appellant, vendentium coërcebatur rabies.* Vide Turn. lib. 29: 20. Colvium, ad illa Apulei; *pro ædilitatis imperio,* &c. & Captiv. act. 4: 2. Denique *Fr. Duarenum* lib. 1. c. 26. Anniversf. Disput.

TR. TUO MEA AM.] Ita *J. Grut.* Nec Novum, *inquit,* Plauto: ut, dum simulat continuare sensum, aliud tamen primis verbis velit. V. N. Pers. 1: 3.

FACTURUM] MSS. Cam. *facere.* quod probat *Gruterus.*

CAPILL. PROMIT] Sic Tib. lib. 2: 5. *Jactavit fusâ sed caput antè comâ.* Nam fanaticorum hic mos erat, ut capillum funderent: *Scaliger.* Turn. lib. 11: 10 Divinaculi capillũ promittebant. unde & Plautus scripsit, *promittam c.* &c. Quod & religionis causa facere solebant.

CAVISTI

CAVISTIS] Legere licet per interrogat. hoc pacto: *Ergò tu atque herus, quandóquidem sciebatis, cavistisne, ne abiret?* Licet & per enunciationem ἐρωτηκῶς; ac si dicat, Non cavistis: *L.* At *Grut.* putat contractè tantum efferri, pro *cavissetis*. Q. d. si notum vobis erat consilium Lenonis, cautionem adhibuissetis, ne id exsequi potuisset.

VT MVLTI FECIT] fecit, ut multi solent, i. neglexit amicitiam: *L.* At verò *Gruterus*, Ineptè, *inquit*, Lambinus distinguendum: *ut multifecit, ita probe curav. Multifacere*, hîc idem quod *magnifacere*: eiq; opponitur *minoris facere*. dicitq;, ex levi curâ quam ei herus impenderit, fidem facilè facere, amicam in exiguo apud eum fuisse pretio. Possent verba illa compelli in unum, sed fortè non magis, quàm *lucrifacere, sumptifacere, compendiifacere*: quod ultimum totis vocibus separatum Bacchid. 2: 2. *compendi verba multa jam faciam tibi*: ita enim MSS. Cam.

QVI IT LAV.] Vide Alciat. Parerg. lib. 2. c. 38. P. Victor. Var. Lect. lib. 7: 17. & Muret. ad Carm. 30. Catulli, *O furum optime balneariorum*: ubi & multis disputat ex Aristot. Problematum parte secundâ: cur fures balnearii, quos Tertullianus in Apolog. *lavantium prædones* vocat, capitali supplicio affecti sint, quum cæteris dupli tantum pœna proposita esset. *Steph. Forcatulus JC.* Necyomantiæ dialogo 28. Aristotelis rejectâ hanc germanam ait esse, quod propter frequentiam hominũ, licet furtum factum esset, tamen furem cognoscere erat difficile, & sinistrâ suspicione multos notari accidebat.

SEDENTEM] Ritus adorationis, & eorum qui precabantur Deos. Propert. lib. 2. *Ante tuosq; pedes illa ipsa adoperta sedebit.* Item supplicum, & eorum, qui tutelæ sui caussâ confugiebant ad deûm aras. Vide P. Colv. XI. Metam. Apul. & Not. Most. 5: 1.

HOC S.] i. ob hanc rem. *L.* SCILICET] *scire licet*: perspicuum est, eam demersam in profundum. V. N. Pœn. act. 5: 2.

ALIQVEM] urinatorem. *L.*

ÆQVVS] neutram in partem nimium propensus. *L.*

SIC SVC.] δεικτικῶς. Horat. *Succinctus cursitat hospes. L.*

ECQVIS HOC RECLVDIT?] ita *Grut.* interponit *hoc*, quod extat in MSS. suis.

ACTUS SECUNDI SCENA IV.

SCEPARNIO *servus*, AMPELISCA *mulier*.

QUIS est, qui nostris tam protervè foribus facit injuriam?
AM. Ego sum. SCE. hem quid hoc boni est? heu edepol specie lepidâ mulier!
AM. Salve adolescens. SCE. & tu multum salveto, adolescentula.
AM. Ad vos venio. SCE. accipiam hospitio, si mox venis
Item ut affectam, nam nunc nihil est qui te inanem.
Sed quid ais mea lepida hilara? AM. aha nimium familiariter
Me attrectas. SCE. prò dî immortales, Veneris effigia hæc quidem est.
Ut in ocellis hilaritudo est! eia corpus cujusmodi,
Subvolturium! illud quidem subaquilum volui dicere.
Vel papillæ cujusmodi! tum quæ indoles in savio est!
AM. Non ego sum pollucta pago. potin' ut me abstineas manum?
SC. Non licet te sicce placidè bellam bellè tangere?
AM. Otium ubi erit, tum tibi operam ludo & deliciæ dabo.

Nunc, quamobrem huc sum missa, amabo, vel tu mihi ajas, vel neges.
SC. Quid nunc vis? AM. sapienti ornatus, quid velim, indicium facit.
SC. Meus quoque hic sapienti ornatus, quid velim, indicium facit.
AM. Hæc sacerdos Veneris hinc me petere jussit à vobis aquam.
SC. At ego Basilicus sum: quem nisi oras, guttam non feres.
Nostro illum puteum periculo & ferramentis fodimus,
Nisi multis blanditiis, à me gutta non ferri potest.
AM. Cur tu aquam gravare amabo, quam hostis hosti commodat?
SC. Cur tu operam gravare mihi, quam civis civi commodat?
AM. Imò etiam tibi, mea voluptas, quæ voles faciam omnia.
SC. Euge salvus sum! hæc jam me suam voluptatem vocat:
Dabitur tibi aqua, ne nequicquam me ames: cedo mihi urnam. AM. cape,
Propera amabo efferre. SC. manta. jam hic ero, voluptas mea.
AM. Quid sacerdoti meæ dicam hic demoratam tam diu?
Ut etiam nunc misera timeo, ubi oculis intueor mare!
Sed quid ego misera video procul in littore,
Meum herum lenonem Siciliensemq́; hospitem,
Quos periisse ambos misera censebam in mari.
Jam illud mali plus nobis vivit, quàm ratæ.
Sed quid ego cesso fugere in phanum, ac dicere hæc
Palæstræ, in aram uti confugiamus prius,
Quàm huc scelestus leno veniat, nosq́; hîc opprimat?
Confugiam hinc, res ita suppetit subitò mihi.

VERSUS tetram. catalect. troch. præter ultimos octo, qui sunt senarii jambici: quo genere & mox sequentes duæ scenæ constant. *Cam.*

MULIER] D. F. l. *specie lepidâ mulierem!* propter versum: & quod alioquin sit elegantius.

MOX] D. F. leg. *nox*, i. noctu: quemadmodum & Palm. Ennius: *Si luci, si nox, si mox, si jam data sit frux. Nox* enim hîc manifestò Adverb. *pro noctu*, & opponitur illi, *luci.* immò & Catullus in venustiss. poëmate de comâ Berenic. *lux* eodem modo, pro *luci* usurpavit. *Ex Palm. Spic.* quæ vide pag. 14. & Lud. Carrion. & Agell. lib. 8: 1.

ACCIPIAM H.] Crux hæc Interpretum: quorum sententias strictim delibabo. Lambinus legit: *Accipiam hospitio, si mox venies vesperi, item ut affectam.* Q. d. vesperi, quo tempore cænabo, ut mecum cænes, & satura cum saturo cubes. accipiam, inquam, tanquam mulierem similiter affectam, hoc est, naufragam & calamitosam, vel tanquam mulierem honoratam & spectatam: ut Festus *Affectum* interpretatur, &c. *Nam nunc nihil est, qui te manè mulierem.* Sententia sub obscena. Nam nunc, inquit, mane nimirum, quo tempore inanis sum & siccus, nihil est, unde te mulierem accipere possim, ut mereris, vasis & armis nostris non expeditis, & Venere frigente. Vesperi igitur venies, cum Venus in nobis Cerere & Baccho incaluerit. *Hæc Lambinus.* Dousa legit, - *qui te manè munerem.* sententiâ planâ. J. Palm. l. *accipiam hospitio, si nox venis, item ut affectam: nam nunc nihil est, qui te inaniem. Affectam mulierem* hîc agnoscit & interpretatur Festus. *Venis,* antiquè pro, *veneris*: ut *scis*, pro *sciveris*: *Inanire* autem usurpasse ita videntur, pro, in locum aliquem, qui vacet, hospitem accipere: cum alioquin *inanire* frequentetur à Lucretio & aliis, pro *exinanire* Sed ludit Plautus tanquam ficto vocabulo ab *ano*, nihil enim est; quo mulierem

inanet

inanet (sic enim etiam fortè scripserit, ut verbum sit *inano*, pro, vacuo loco recipio) quæ aliter habilis viro sit. Ita *inforare* finxit Curculione: & in verbo *incomitiare* lusit, quia *comitium*, *coitus*. Scalig. ad illa Festi: *Affectata fœmina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel, in malam: quasi ad extremum periculum traducta*; notat; Rectè vet. editiones *adfectata*. Plautus Rud. *AM. Ad vos venio.* Sc. *accipiam hospitio, si nox venis, item, ut Adfectatam. nam nunc nihil est, qui te inanem* * Lud. Carrio Antiq. Lect. lib. 2: 16. l. *AM. Ad vos venio. SCE. accipiam hospitio, si nox venis, Item ut affectas. nam nunc nihil est qui te inanem.* Nequam servulus ancillam paulo familiarius tractans, respondet: si noctu ad me veneris, præstabo tibi officium & hospitium, quod præstari sexus vester amat, & quod tacita petis; nam, ut nunc res est, parum habeo, qui te inanem & sitientem *expleam*. id enim verbum Plautus modestè reticuit. Quanquam fortasse etiam legi potest, *qui te juvem*. Hæc ille. *Schopp.* è vestigiis MSS. Camer. legi posse suspicatur, - *qui te induem.* ut diceret servus: si noctu veneris, ita te accipiam, ut ægroti sive adfecti solent (operimentis nimirum tegi, & sic velut indui) cum jam, quî te tegam & induam, nihil sit. Nec ab re præsenti abhorret, si de induendo eum quicquam dixisse putaverimus. nam ancilla tota madida erat, ut ex naufragio evaserat. Et quod hîc servus ancillæ ultrò obtulit, id paullò post naufragus Charmides sibi fieri postulat. Dicit igitur, se illam, tanquam *adfectam* sive *adfectatam*, vestibus aridis induere velle, si noctu veniat, &c. Eadem uberius lib. 5. Suspect. Lect. Epist. 6. legeris. quæ tamen pro certis nec ipse autor venditat. Gruterus MSS. suorum varietatem produxit in schedis: sed ex iis nihil elicias, quàm fortè legendum de conjecturâ: *accipiam hospitio, si nox venis. AMP. itáne affectam?* Sc. *nam nunc nihil est qui te inanem.* at is de suspicione aliquando conjecerat: *si nox venis, ita ut aves. AMP. Nam nunc nihil est qui te inanem! SC. quid* &c. ut Ampelisca verbis illis piscatorem subsannet. neque dedecet personam.

EFFIGIA] pro *effigies*: Nonius. Atq; hæc ex Græco aliquo desumpta *Schop.* ait, & ab Aristæneto quoq; afformata: ὦ φύσεως τὸ κάλλιςον φιλοτέχνημα, ὦ γυναικῶν ἴνδαλμα, ἢ διὰ κάιτων ἔμψυχον τῆς ἀφροδίτης εἰκών.

SUBVULTURIUM!] corpus colore subnigro: vel corpus alacritate & hilaritate ad vulturii corporis similitudinem propè accedens. *Lamb.*

SUBAQUILUM] Quia aquilę generosiores sunt vulturibus, hâc correctione usus est. *L.* Quid *aquilus color* sit, diximus Pœn. act. 5: 2.

PAP. CUIUSMODI] q. d. quàm solidulę & turgidulæ! *L.*

IN SAVIO] V. N. Mil. 2: 1.

POLLUCTA P.] Douza lib. 4: 13. Centur. Jugis ille, inquit, thesaurus scientiarum Turnebus, *polluctam pago* interpretatur *communem atq; expositam pago: ut in pollucto Herculis omnia exponebantur obviis.* Ea verò explicatio cum paullò duriuscula *Lipsio* videretur, placuit duabus litteris mutantibus legi: *Non ego sum polluta. apage. potin'* &c. Quomodo idem in re simili: *pura sum, comparce amabò me attrectare, Agorastocles.* Mihi verò aqua hîc hæret; atq; eò magis, quòd animadverterim Plautum eâ ipsâ loquendi figurâ usum Curculione: quo loco *polluctus virgis*, id est, ulmeâ virgarum strue cumulatissimè, ne dicam *pollucibiliter mactus* servili convicio audit Palinurus. Doctiss. tamen Bryardus, *polluta pago*, mavult. ut idem sit sensus, tum longè major vis & venustas, acerbiusque hominem servum, quamvis urbanum, sic quasi Corydona aliquem, vel Stratillacem pudendo rusticitatis probro adspersum sugillet Ampelisca. *Hæc Douza.* Et quidem, *polluta pago*, legitur etiam in Basil. & ferè omnib. edd. Papiens. leg. *pollucta*, quod disertè in MSS. Cam. ut meminit Gruterus; nisi quòd alter divisè *pol lucta.* ex quo Criticastri isti novi nihil non fingerent aut, adeo *lucta* illud palæstriticè interpretarentur, ut ipse loquitur. *Palm. Spicil.* fol. 105. ut *noctes puras*, ita etiam mulieres dicebant: & contrà *pollutas*: de quo Plauti versum legunt Rudente; *Non sum polluta: apage. potin' ut abstineas manum!* sed quod eorum pace liceat, ne ipsorum quidem caussâ probare possum. Nam, *polluta pago*, vet. editiones habent: & quî minus id ita, quàm similia multa alia? poteramus tamen sequi, si sententia probaret: quod contrà est. quidvis enim potius quàm pura erat. itaq; postea ad aram deprecantur iram Veneris, act. 3: 3. *Ne invisas habeas, neve idcircò vitio nobis vortas, si quidpiam est, minùs quod bene esse lautum tu arbitrare.* Quid illud *minus lautum*, esset; innuit Trachalio: *Te ex conchâ natam esse autumant: cave tu harum conchas spernas.*

Si enim Concham accipit, quâ mulieres sunt (& quis ille fungus, qui hoc neget?) difficile est, ut polluta non fuerit. Quod ait autem, *te è conchâ natam autumant*, eôdem facit. hoc enim commento ad naturam muliebrem alluserunt: non, quòd è conchâ ortam Venerem arbitrarentur: sed quod consimilis est concha, quasi id, quod nolo dicere. *Hæc Palmerius.*

TE SICCE] *Schoppius*, Risi, *inquit*, delirium Lambini, qui *sicce* interpretatur, sobrie, ut homines sicci & sobrii solent. *Sicce* adverb. est, pro *sic*: ut *hicce* pro *hic*. Idem & *Grut.* observarat, & verba gestu adjuvanda monuerat. *Palmerius* ad illud Terent. Phorm. *Hæc erant itiones crebræ, & mansiones diutinæ!* annotat: *Hæc*, fæmininum est, non neutrum, ut somniant Grammatici, & appensum *C*, ut in illis *eorunc, istunc, illunc*. Argumento est, quòd addito insuper *e*, nulla suspicio mutati generis, *hæce, hicé*. quod fit ad productionem vocabuli. ut *sicé, namé, quamé*, cui insertum *d*, ut exeat, *quamde*: pro, *sic, nam, jam, quam*, &c. & *jamé* quidem multis locis apud Comicos legitur: ubi malè se habent Emendatores, qui *jam*, in versu non quadrare vident: ac huc veniunt tandem, ut dividant *jâm*, cogantque duas syllabas fieri, ut quidem mihi videtur, invitis Musis. V. N. Capt. Prol. sed & Scalig. ad Fest.

DELITIÆ] Veteres *delitia, æ*; & *delitium, ii*, dixerunt. *L.*

MEUS QUOQ. H.] Hîc servus digito, gestu aut aliquo motu corporis actionẽ juvit. *L.*

BASILICUS] magnificus, & à quo nihil auferas, nisi vel per interpretẽ, vel supplici habitu. sic *basilicum* illud millies sumitur Plauto. unde alibi *basilicè interii, basilicè ornatus incedit, basilicus status, victus, basilicæ edictiones, basilicus jactus, basilica facinora, basilicè eleutheria agere* &c. ne quis superveniat imprudentior, cui allubescat scriptura Codicis nostri una, Basiliscus. Grut. Schedæ. Colerus tamen legit; *At ego basiliscus sum.* Basiliscus, inquit, pro serpente: & videtur concinna omninò allusio esse ad illum serpentem putei custodem, quem interemit Cadmus. de quo Ovid. 3. Met. sed & vulgatam lect. commodè sic interpretor: *at ego basilicus*, id est, regius aliquis satelles, aut minister sum, qui nil nisi rogatus dat. Tales enim superbi, *regii* dici solent & *imperiosi*.

AQ. GRAVARE] Schoppius: *Gravari* dixit, pro, gravatè dare. sicut Cicero, *præcidere alicui*, pro, præcisè negare. sic Mil. - *ut, quod cupiam, ne gravetur.* Et Epid. - *ne graveturo quod velis.*

QUAM HOSTIS H.] i. peregrinus. V. N. Trin. act. 1. sc. 2.

MEÆ D.] Lamb. l. *me d.*

SICIL. H.] Charmidem. *L.*

RATÆ] sc. sumus. *L.* HINC] *Lamb.* l. *huc.*

ACTUS SECUNDI SCENA V.

SCEPARNIO *servus.*

ROH di immortales, in aquâ nunquam crediderim
Voluptatem inesse tantam! ut hanc traxi lubens!
Nimio minus altus puteus visus est, quàm prius.
Ut sine labore hanc extraxi præficissimè!
Satis nequam sum, utpote qui hodie inceperim
Amare. hem tibi aquam, mea tu bella, hem sic volo
Te ferre honestè, ut ego fero, ut placeas mihi.
Sed ubi tu es, delicata? cape aquam hanc sis: ubi es?

Amat hercle me ut ego opinor, delituit mala.
Ubi tu es? etiamne hanc urnam es acceptura? ubi es?
Commodulè melius, tandem verò seriò.
Etiam es acceptura urnam hanc? ubi tu es gentium?
Nusquam hercle equidem illam video, ludos me facit.
Apponam hercle urnam jam ego hanc in mediâ viâ.
Sed autem, quid si hanc hinc abstulerit quispiam
Sacram urnam Veneris? mihi exhibeat negotium.
Metuo hercle ne illa mulier mihi insidias locet,
Ut comprehendar cum sacrâ urnâ Veneriâ.
Nempe optimo me jure in vinculis enicet
Magistratus: si quis me hanc habere viderit.
Nam hæc litterata'st, ab se cantat cuja sit.
Iam hercle evocabo hinc hanc sacerdotem foràs,
Ut hanc accipiat urnam, accedam huc ad fores.
Heus sis, Ptolemocratia, cape hanc urnam tibi,
Muliercula hanc nescio quæ huc ad me detulit,
In proferundâ abiit, repperi negotium,
Siquidem his ultro mihi aggerunda etiam est aqua.

PRÆFICISSIME] i. expeditissimè. Et apud Lucr. adducente Nonio, *perfice. præ* autem & *per* in compositione idem valent. nisi potius *præfiscinè*, quod apud Charis. legitur, reponendum est: *Camerarius*. Idq; etiam *Lambino* probatur & *Palmerio*; sed & *Grutero*: nisi quòd hic distinguat: *ut sine labore hanc extraxi! præfiscinè, Satis nequam sum* &c. ut risum eo excitaverit, quòd invidiam amoliatur arrogando sibi nequitiam. Gifanius, *Perficus*, inquit, & perficiens valere videtur & perfectus: ut & ἐυμαθὴς Græcis. Lucr. lib. 2. *perficè*, sonat perfectè: ut & Pl. Rud. *perficißimè*: etsi libri habeant, *præficißimè*: quod si retineamus, pro eodem accipiendum erit: nam τὸ *præfiscinè* ibi locum non habet. Apud Macrob. lib. 4. *perficiens* sonat, &c. *Hæc ille.*

TANDEM V.] tandem verò omitto jocum & delitias. *L.*

LITTERATA EST] i. litteris inscripta est: vel potiùs Veneris imagine insignita. unde sacrificiis inservire significetur. id quod in omnibus Sacrorum vasis observari solitum, ad Plinium ex Athenæo notat Hermol. Barbarus. Apul. quoq; lib. 6. *Lacinias auro litteratas fingit Psychenni Iunonis fano vidisse*, i. litteris aureis inscriptas: Douza. sed & *Casaub.* ex eodem Athen. l. 11. docet *Litteratum*, Gr. γραμματικὸν vocari, quicquid literas inscriptum sit: & ποτηρίου γραμματικοῦ meminisse etiam *Lexiphanem Lucianeum*. Infrà act. 4: 4.

ABS SE C.] *Colvius* malit, *eapse*, i. ea ipsa. quod & *Lamb.* in Vet. libris ait reperiri. est etiam in MS. pr. Cam. sed longè præfert alterum Gruterus.

IN PROFER.] i. dum profertur: dum eam foràs fero: *Lamb.* qui tamen affirmat omnes vet. libros suos habere, *introferunda est*, i. in fanum Veneris ferenda est urna: bonis & numeris & sententiâ. At mei omnes hab. *in proferunda abiit.* Solus Arg. ut & MSS. Cam. *in proferunda st reperi* &c. Grutero non fit dubium, legendum esse; *Introferunda st. repperi negotium* &c. nam etsi inquit, MSS. ejus habeant alterum illud, quod Camerarium compulit vocem addere de suo; at, sic iterum peccasse eosd. codd. suprà. ubi enim est: *Nostro illum puteum periculo*: iidem præferunt clarè: *Nos pro illum* &c.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

LABRAX *leno.* CHARMIDES *Siculus.*

" QUI HOMO SESE miserum & mendicum volet,
" Neptuno credat sese atq; ætatem suam:
Nam si quis cum eo rei commiscuit,
Ad hoc exemplum amittit ornatum domum.
Edepol Libertas lepida es, quæ nunquam pedem
Voluisti in navem cum Hercule unà imponere.
Sed ubi ille meus est hospes, qui me perdidit?
Atq; eccum incedit. CH. quò, malùm, properas Labrax?
Nam equidem te nequeo consequi tam strenuè.
LA. Utinam, te prius quàm oculis vidissem meis,
Malo cruciatu in Siciliâ perbiteres,
Quem propter hoc mihi obtigit misero mali!
CH. Utinam, cùm in ædes me ad te adduxisti tuas,
In carcere illo potius cubuissem die.
Deosq; immortales quæso, dum vivas, uti
Omnes tui similes hospites habeas tibi.
LA. Malam fortunam in ædis te adduxi meas.
Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?
Quidve hinc abitio? quidve in navem inscensio?
Ubi perdidi etiam plus boni quàm mihi fuit.
CH. Pol minimè miror, navis si fracta'st tibi,
Scelus te, & scelestè parta quæ vexit bona.
LA. Pessum dedisti me blandimentis tuis.
CH. Scelestiorem cœnam cœnavi tuam,
Quàm quæ Thyestæ quondam anteposita est, & Tereo.
LA. Perii, animo malè fit, contine quæso caput.
CH. Pulmoneum edepol nimis velim vomitum vomas.
LA. Eheu Palæstra atque Ampelisca, ubi estis nunc?
CH. Piscibus in alto credo præbent pabulum.
LA. Mendicitatem mihi obtulisti operâ tuâ,
Dum tuis ausculto magnidicis mendaciis.
CH. Bonam est quod habeas gratiam meritò mihi,
Qui te ex insulso salsum feci operâ meâ.
LA. Quin tu hinc is à me in maximam malam crucem.
CH. Eas: ea'q; res agebam commodùm.
LA. Eheu, quis vivit me mortalis miserior!
CH. Ego multo tanto miserior, quàm tu Labrax.

LA. Qui?

LA. Qui? CH. quia ego indignus sum, tu dignus, qui sies.
LA. O scirpe, scirpe, laudo fortunas tuas,
Qui semper servas gloriam aritudinis.
CH. Equidem me ad velitationem exerceo:
Nam omnia corusca præ tremore fabulor.
LA. Edepol, Neptune, es balneator frigidus,
Cum vestimentis posteaquam abs te abii, algeo.
Ne thermopolium quidem ullum ille instruit.
Ita salsam præbet potionem & frigidam.
CH. Ut fortunati sunt fabri ferrarii,
Qui apud carbones assident, semper calent!
LA. Utinam fortunâ nunc anatinâ uterer,
Uti cùm exivissem ex aquâ, arerem tamen!
CH. Quid si aliquò ad ludos me pro manduco locem.
LA. Quapropter? CH. quia pol clarè crepito dentibus.
Sed nunc jure optimo me lavisse arbitror.
LA. Qui? CH. quia auderem tecum in navem ascendere,
Qui à fundamento usque movisti mare.
LA. Tibi auscultavi; tu promittebas mihi
Illi esse quæstum maximum meretricibus,
Ibi me corruere posse ajebas divitias.
CH. Jam postulabas te, impurata belua,
Totam Siciliam devoraturum insulam.
LA. Quænam balæna meum voravit vidulum,
Aurum atq; argentum ubi omne compactum fuit?
CH. Eadem illa credo, quæ meum marsupium,
Quod plenum argenti fuit, in sacciperio.
LA. Eheu redactus sum usque ad hanc unam tuniculam,
Et ad hoc misellum pallium, perii oppidò.
CH. Vel consociare mihi quidem tecum licet:
Æquas habemus partes. LA. saltem si mihi
Mulierculæ essent salvæ, spes aliqua forent.
Nunc si me adolescens Pleusidippus viderit,
A quo arrabonem pro Palæstrâ acceperam,
Jam is exhibebit hic mihi negotium.
CH. Quid stultè ploras? tibi quidem edepol copia'st,
Dum lingua vivet, qui rem solvas omnibus.

QUI HOMO] Ter. Hec. *Nescis quid mali præterieris, qui nunquam es ingressus mare.* Ovidius: *Et propè tam letum, quam propè cernit aquam Navita.* Apud Laërt: πιςὸν γῆ, ἄπιςον ἡ θάλασσα. Horatius l. Carm. 3. *Illi robur & æs triplex Circa pectus erat, qui fragilem truci Commisit pelago ratem Primus.* V. N Most. act. 2: 2.

CVM HERCVLE] Quæ hæc libertas, quæ cum Hercule noluit navigare? Nugamenta mera. lego ex v. codd. *in navem mecum herclè unà imponere.* Iocatur adhuc Leno in miseriâ suâ, dicens se mendicum factum, amisisseq; omnes fortunas suas naufragio, præter libertatem, quæ secum pedem navim inferre noluerat: *Meursius.* Hoc tamen inficetum videtur Grutero & præter manuscriptos codices ejus, in quibus disertis literis comparet vulgata scriptura, nisi quod iidem *Hercle* contractim. confirmari id putat loco Luciani, libro *de Mercede conductis.*

IN SICILIA] Gruterus hortatu MSS. restituit, *Siciliam.*

PERBITERES] i. perires. V. N. Capt. act. 3: 5.

MALAM FORT.] V. N. Aul. act. 1. 2.

QVID MIHI &c.] V. N. Epid. 2: 2.

THYESTÆ &c.] Fabula nota est, quâ Atreus Thyestæ fratri suos liberos epulandos apposuisse narratur. De Tereo, cui Progne uxor communem filium Itym comedendum objecit, vide vel Ovidii Metamorph. lib. 6 Fabb. 7. & seqq. item Adag. *Thyestea cœna.*

ANTÉPOS.] ita omnes vett. Codd. etiam Lambini, itemq; MSS. Cam.

ANIMO M.] λειποψυχῶ. significat se vomiturire: *L.*

PABVLVM] sic Petron. - *regnum Neptuni pavit Vlysses.* nimirum, quòd piscibus in mari pabulum præbuerit toties & suis & sociorum naufragiis, apud Hom. *Duza in Præcid.*

SALSVM] Iocus ex ambiguo. *Salsum* enim & urbanum significat, & aquâ marinâ imbutum: *L.*

EASQ. RES] atq; ego commodum id ipsum cogitabam & optabam, ut ires in malum cruciatum. *L.* Acidal. è vett. concinnat: *CH. Eas quidem res tecum agebam commodùm*: hoc sensu: Quòd tu me in crucem ire jubes, eam rem jam jam commodùm uterq; agebamus, cum naufragi in alto jactaremur, directi in omnium maximam malam crucem. Sed enim *eas res*, non *eam rem*, de industriâ dixit: ut jocus esset in ambiguo. Nam dum illud dicere videtur; interim interspiratione quâdam prima ista, *Eas quidem*, à reliquis distinguit, & his vicissim ire lenonem solum in crucem jubet, &c. ut *eas* & Verbum & Provocabulum sit. Vide N. Milit. act. 2: 3.

O SCIRPE] Leno se præ scirpo contemnit: quia si suis bonis contentus, ut scirpus ariditate suâ, fuisset; nunquam eò miseriarum venisset. ita *Schoppius* quidem Suspect. 4: 5. at *Gruterus* simpliciter intelligit; laudare videlicet in scirpo, quod ne in mediis quidem aquis uvescat. sic & infrà eâd. de causâ optat *fortunam anatinam.*

VELITATION.] Festus: *Velitatio, dicta est ultrò citroq; probrorum objectio: ab exemplo velitaris pugnæ.* Menæch. 5: 2. Afranius: *Interea verba jactare inter se & labiis velitari.* Lips. Var. lib. 3: 15.

CORVSCA] trepida, micantia, vibrantia. *L. D.*

CVM VESTIM.] q.d. quanto magis algerem, si nudus abiissem. *L.*

THERMOPOL.] V. N. Trin. act. 4: 3.

FORTVNA ANATINA] Anates enim, licet diu sint in aquis, neq; madent tamen, neq; algent: *L.* Ioh. Zeznerus doctiss. juvenis, non reiculam putat Nonii lectionem. quam & Colon. editio & aliæ retinent; *Vtinam f. v. anthracinâ uterer.* Ἄνθρακες, vivi carbones, qui etiam ex aquâ aridi exeunt.

MANDVCO] *Manducus* est μορμολυκεῖον, quod in ludis circumferebatur inter cæteras ridicularias & formidolosas personas, magnis mâlis lateq; dehiscens, & clarè crepitans dentibus; in Atellanis præsertim. Iuvenalis. - *tandemq; redit ad pulpita notum Exodium; cum personæ pallentis hiatum In gremio matris formidat rusticus infans.* Dentes enim magnos, & voracitatem attribuebant nocturnis illis terriculamentis. Quo nomine factum, ut *Lamiam* puerorum infantium deglutricem fingerent. Etiam *Pythonem* pro terriculamento, & *Gorgonium* pro manduco dixerunt: quin γοργόνες cum magnis dentibus pingebantur. Lucilius: *Illo quid fiet Lamiâ, & Pytho oxyodontes,* &c. Scal. in Conject.

MOVISTI] sc. impietate tuâ. *L.*

ILLI] *illic,* in Siciliâ. *L.*

CORRVERE] Coniicere, coäcervare, συναθροίζεται. Varro: *spicæ corruuntur in corbem.* L. & Turn. lib. 16. 1. *Scalig.* in Conject. *Rutrum,* inquit, significat, quod Græcè χειρόπτερ. Varro: *Rutro caput displanavit.* Significat & *hostorium*: quod Græcè ξόχυρον. Lucillius: *Frumentarius est, modium secum atq; rutellum Vnum adfert.* (Streichholtz) *Ruere* enim est modio cumulum

lum

lum adæquare Cic. ad Attic. lib. 16. *de laudibus Dolabellæ deruam cumulum.* Plautus; - *æris acervos ruit.* Horat. idem intellexit, *Ut metiretur nummos*, i. etiamsi modiis metiretur & rueret acervos nummorum. Est enim proverb. ἀργύριον μεδίμνῳ ἀπομετρεῖν. Xenoph.

SACCIPER.] *Sacciperium* majoris modi marsupium, à sacco & perâ: quod alia etiam recipere posset. *Cam.*

CONSOCIARE] communionem bonorum facere. *L.*

JAM IS EXHIBEBIT] reducit Gruterus quod restat in MSS. & olim cusis; *Jam se exhibebit.* &c.

QVÎ] pro, *quâ*, i. unde. *L.*

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

SCEPARNIO *servus.* CHARMIDES *Siculus.* LABRAX *leno.*

QUID istuc est obsecro negotii, quòd duo mulierculæ
Hîc in phano Veneris signum flentes amplexæ tenent?
Nescio quem metuentes miseræ. nocte hâc verò proxumâ
Se jactatas atq; ejectas hodie esse ajunt è mari.
LA. Obsecro hercle adolescens, ubi istæc sunt, quas memoras mulieres?
SC. Hîc in phano Veneris. LA. quot sunt? SC. totidem quot ego & tu sumus.
LA. Nempe meæ. SC. nempe nescio istuc. LA. quâ sunt facie? SC. scitulâ,
Vel ego amare utram vis possim, si probè appotus siem.
LA. Nempe puellæ? SC. nempe molestus es, vise si lubet.
LA. Meas oportet intus esse hîc mulieres, mi Charmides.
CH. Juppiter te perdat, & si sunt, & si non sunt tamen.
LA. Intrò rumpam jam huc in Veneris phanum. CH. in baratrum mavelim:
Obsecro hospes, da mihi aliquid, ubi condormiscam, loci.
SC. Istic ubi vis condormisce, nemo prohibet, publicum est.
CH. At vides me, ornatus ut sim vestimentis uvidis,
Recipe me in tectum, da mihi vestimenti aliquid aridi,
Dum mea arescunt: in aliquo tibi referam gratiam.
SC. Tegillum eccillud mihi unum arescit, id si vis dabo,
Eodem amictus, eodem tectus esse soleo, si pluvit.
Tu istæc mihi dato, exarescunt faxo. CH. ebò an te pœnitet
In mari quod elavi, nisi hîc in terrâ iterum eluam?
SC. Eluas tu an exungáre, ciccum non interduim,
Tibi ego nunquam quicquam credam, nisi accepto pignore.
Tu vel suda, vel peri algu, vel tu ægrota, vel vale:
Barbarum hospitem mihi in ædeis, nihil moror: sat litium est.

CH. Jamne abis? venalis illic ductitavit quisquis est,
Non est misericors. sed quid ego hic asto infelix, uvidus?
Quin abeo hinc in Veneris phanum, ut edormiscam hanc crapulam,
Quam potavi præter animi, quàm libuit, sententiam.
Quasi vinis Græcis Neptunus nobis suffudit mare.
Itaque alvum prodisperavit nobis salsis poculis.
Quid opu'st? si invitare nos paulisper pergeret,
Ibidem obdormissemus: nunc vix vivos amisit domum.
Nunc lenonem, quid agat intus, visam, convivam meum.

VERSUS tetram. troch. catalectici. *Cam.*

AMPLEXÆ T.] Turn. lib. 26: 2. Qui magno adfectu & studio deos colebant, aut in magno periculo erant, ut deorum fide tuti essent, aut à diis magni periculi liberationem petebant; aut aras, aut divûm simulacra amplectebantur. Virgil. 2. Æn. *- & divûm amplexæ simulacra tenebant.* Vide & lib. 14: 15.

SI PROBE APPOT.] Aliter Ter. Eun. *Ego istam Eunuchum possum vel sobrius!* L.

TEGILL.] i. *cucullіunculum è scirpo factum*: Festus. *Tegillum* pro integumento corporis seu veste vili & plebejâ frequentatum constat etiam è Nonio. Apul. lib. 9. *Nonnulli exiguo tegillo tantummodo pubem intecti.* Porrò adjicit Nonius, deminutum esse à *tecto*, rectè. sic enim à *Recta*, quod itidem vestis genus est, *regilla*: & *Tecto* quoq; vestem significari, idem docet. Cæterum in hâc Plautini *Tegilli* enodatione, de *fuste* quod consomniat Lambinus; frustrà est. *Ex J. Gul. & J. Douzâ.*

PÆNITET] Gruterus jubet conferamus cum illo Aulul. act. 3. sc. 2. *Me haud pænitet, tua ne expetam!*

ELAVI] Pellepidè jocatur. Nam qui naufragium fecerat, elavisse se dicit: cum etiam *eluere*, sit amittere, perdere, consumere. nam, *in terrâ eluam*, est amittam & perdam: & Asinar. act. 1: 2. *in mari reperi, hic elavi bonis*: translatio ducta est à balneis, in quibus luxu lavandi nequiores rem profligabant, & edebant: Turn. lib. 21: 12.

EXUNGARE] V. N. Trin. 2: 4. *J. Gul.* tamen hic, *inquit*, malim legi, *eluas tu, an emungare.* dixerat Charmides: *-eho, an te pænitet In mari quod elavi, nisi hic in terrâ iterum eluam?* alludens ad naufragium suum, & formulam, quâ decoctores & damnosi *bonis eluere* dicuntur: cui subjiciens servulus, Mihi, inquit, susq; deq; est, bonis eluas, quod Fortunæ aut luxûs est; an iisdem emungare: quod dolis & technis fieri norunt, qui Latinè sciunt. Et accidisset Charmidi, si vestem mutare induxisset animum. Quanquam non negem, ad frictiones & lavationes veterum potuisse respexisse Poëtam. Immò disertè respexit ad unctiones lotionem subsequi solitas, inquit *Grut.*

CICCUM NON INTERDIUM] οὐδὲν διάφορον ποιοῦμαι. idem alibi: *Plumâ non interest*: Scalig. in *Conjectaneis*. J. Gulielmius; *Nihil interdare*, susq; deq; facere est, ἢ ἀδιαφορεῖν. sic idem Plaut. *ciccum, floccum non interdare*, in eâdem significatione usurpat Capt. act. 3: 5. & Trin. 4: 2. &c. Etiam *Lipsius* Epist. Quæst. lib. 1. c. 2. docet *Ciccum* esse leve quiddam, ut *Hilum.* Glossæ: *Cicum*, ῥοῦς ὑμήν, (*membrana tenuis, quæ est in malo Punico cellularum discrimen*, ut Var. ait. Hesychius, κίκκος διαχώρησις.) Glossarium H. Stephani: *Cicum*, γρῦ κόκκος: quòd Græci, οὐδὲ γρῦ: Latini, *nec cicum*, & κόκκος eâdem notione apud Græcos. Timon Syllographus, πτωχὸς μὲν φρένας εἰμί, νοῦ δέ μοι οὐκ ἔνι κόκκος. *Exsensum mihi pectus, & haud hilum mihi mentis.* Hesych. explicat Græcorum Proverb. οὐ μάλα κικκός. Cui par & geminum esse, *Ciccum non interdium*, ait *Casaub.* Athen. lib. 7. c. 23.

BARB. H.] peregrinum Siculum. *L.*

VENALIS] servos venales hic homo ductitavit: est mango. Hoc eò dicit: quòd mangones sævi & immisericordes esse soleant. *L.*

EDORMISCAM] Jocatur. Ter. Adelph. *dum edormiscam hoc villi.*

VINIS GR.] Vinis Græcis, quæ travehebantur in titulum, solebant aquam marinam suffundere, præterquam Chiis. ad quem morem alludit Plautus. Vide Athen. lib. 1. & Plutarch. Διὰ τί τῷ οἴνῳ θάλασσαν ἐπιχέουσι, &c. Plura apud Lamb. ad illud Horat. Sat. lib. 2: 8. *- Chium maris expers.*

PRODI-

PRODISPERAVIT] ita MSS. Cam. & vett. edd. i. porrò distraxit: L. At, monstrum hoc verbi est, inquit Gul. *prodisperavit*. Mihi omnia tentanti visum est dispescere voces malè coalitas: *Itaq; alvum prodi speravit nobis salsis poculis*. Neptunus, ait, largè sanè & prolixè nos accepit in mari: & speravit verba nobis dari posse, & alvum prodi salsis poculis: hoc est, futurũ, ut potaremus largius quàm alvo viteq; adeò nostrę conduceret. nam convivæ cũ dulcedine apparatûs inducti plusculè aut comedũt aut bibũt, quàm satis est, *prodi* dicuntur. Ter. Eun. *Atat data hercle verba mihi sunt. vicit vinum, quod bibi*. & hinc illa nota, *Vino deponere, inescare*. Cic. lib. 7. epistolâ Galli: *Lex sumptuaria, quæ videtur λιτότητα attulisse, ea mihi fraudi fuit. Nam dum volunt isti lauti terrâ nata quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos, helvellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius, in eas cum incidissem in cœnâ augurali apud Lentulum, tanta me διάρροια arripuit, ut hodie primum videar cepisse consistere*. Vnicus is locus huic explicando. Nam ut Ciceroni *alvus prodita dulcedine escarum*, ita his pænissimè *multitudine poculorum*: quæ si paullulum continuasset, διάρροια major aliquanto, quàm illa fuit Ciceronis, consecuta esset. *Speravit prodi*, Hellenismus est Plauto, Ciceroni, aliis usitatissimus. Asin act. 3: 3. *Vebes pol hodie me, siquidem hoc argentum ferre speres*. Metellus Celer ad Cic. *Te tam mobili in me meosq; animo esse non sperabam*. Hæc Gulielmius. OBLORMISSEMVS] ita MSS. Cam. & omnes vet. edd. quod & *Schop*. & *Acidal*. probant.

INTVS VISAM] *Schop*. è MSS. Cam. I. *intervisam*. sic Sticho: *intervisam domum*.

CONVIVAM] naufragii socium. ridiculè.

ACTUS TERTII SCENA I.

DÆMONES.

» *MIRIS MODIS di ludos faciunt hominibus,*
» *MIRISQ; exemplis somnia in somnis danunt.*
» *Ne dormientis quidem sinunt quiescere.*
Velut ego hâc nocte quæ præcessit, proximâ
Mirum atque inscitum somniavi somnium.
Ad hirundininum nidum visa est simia
Ascensionem ut faceret, admolirier,
Neque eas eripere quibat inde: post ibi
Videbatur ad me simia aggredirier,
Rogare, scalas ut darem utendas sibi.
Ego ad hoc exemplum simiæ respondeo,
Natas ex Philomelâ atque ex Progne esse hirundines:
Ago cum illâ, ne quid noceat meis popularibus.
Atque illa animo jam fieri ferocior,
Videtur ultrò mihi malum minitarier.
In jus vocat me. ibi nescio ego quomodo
Iratus videor mediam arripere simiam,
Concludo in vincla bestiam nequissimam.
Nunc quam ad rem dicam hoc attinere somnium,
Nunquam hodie quivi ad conjecturam evadere.
Sed quid hîc in Veneris fano
Clamoris oritur? animus miratur meus.

MIRIS MODIS] Eadem suprà, Merc. act. 2. sc. 1. Aliud porrò est, *Ludos facere homines*: aliud, *Ludos facere hominibus*. L.

OMNIA] J. Passerat. & J. Gul. l. *omina*, sed non necessariò. nam significat, *inquit Grut.* mira admodum somnia & monstrosa quasi objici nobis à diis. *omina* hîc sedem non habet: quia sequatur, *Nunc quam ad rem dicam* &c. nam *omina* si fuerat, erant statim aut bona, aut mala. Quid quod idem in Mercat. interpolandum erat? DANVNT.] i. dant. *L.*

HIRVNDININVM] hoc possessivum notat Prisc. lib. 2. *L.*

ERIPERE] ita MSS. Cam. ut & infrà act. 3: 4. Lamb. & Acidal. *deripere.* V. N. infrà act. 3: 5.

POSTIBI] ita MS. unus Cam. unâ dictione, pro *postea*, sic act. 4: 7. *postibi jubebo nobis cœnam c. coqui.* Cist. act. 2. sc. ult. *herus hanc duxit postibi*: non, *pòst sibi*, quod vult Duza. Pœn. Prol. *postibi, unde sit*, &c. act. 4. sc. ult. *postibi qui eum surripuit*, &c. Et Mil. sc. ult. *postibi amittendum censeo.* sic, *interibi*, pro intereà: *inibi*, pro ibidem. Et fortassè etiam *postidem* dixerunt, pro *posteà*: sicut *ibidem*, pro *ibi*. facit, ut hoc suspicer, Plauti locus Aul. act. 1. extremâ: *Nunc, quò profectus sum, ibo: postidea domum.* nam in MSS. Cam. disertim scriptum est, *postidem*. Casp. Schoppius Susp. lib. 1: 15.

NATAS EX] confundit Plautus hanc metamorphosin Comicâ licentiâ. Vide Pierii Valer. Hieroglyph. lib. 2. *D.* AGO] loquor cum illâ. *L.*

POPVLARIBVS] quæ sunt cives Atticæ, ut ego. *L.*

ANIMO] Acid. malit, *nimio f.* CONCLVDO IN V.] Hoc ex Donato interpretandum (*ait Duza*) ad illud Terentiani Chremetis dictum; *Conclusam hic habeo uxorem sævam*; ita commentante act. 5: 1. Phormionis: *Illaturus*, Sævam, *benè* Conclusam *prætulit: ut si diceret*, feram. unde suspicio est, ad Rusticum hoc, non Censorium M. Catonis de Canibus præceptum per joculum respexisse Terentium: exempli gratiâ: *Canes interdiu clausos esse oportet, ut noctu acriores & vigilantiores sint.* Quæ suspicio eò etiam validior, quòd ferè semper Mulieres scenicæ, præsertim dotatæ, *oblatratrices* (Mil. act. 3: 1.) audiant in Comœdiis; & qui talem Hecubam nacti, *Venatores*. Cas. act. 2: 5.

V. FANO] Hunc versum integratum reperiri testantur in vet. libris *Turn.* l. 21: 12. & Lamb. - *v. fano meæ viciniæ Cl.* In meis tamen nihil tale est, ut nec in MSS. Cam.

ACTUS TERTII SCENA II.

TRACHALIO *servus.* DÆMONES *senex.*

PRO Cyrenenses populares, vestram ego imploro fidem,
Agricolæ, accolæ, propinqui qui estis his regionibus,
Ferte opem inopiæ, atque exemplum pessumum pessundate,
Vindicate: ne impiorum potior sit pollentia,
Quàm innocentium, qui se scelere fieri nolunt nobiles.
Statuite exemplum impudenti, date pudori præmium.
Facite hîc lege potius liceat, quàm vi victo vivere.
Currite huc in Veneris fanum: vestram iterum imploro fidem,
Qui propè hîc adestis, quiq; auditis clamorem meum,
Ferte suppebias, qui Veneri, Veneriaq; Antistitæ
More antiquo in custodiam suum commiserunt caput.
Prætorquete injuriæ prius collum, quàm ad vos perveniat.
DÆ. Quid istuc est negotii? TR. per ego te hæc genua obtestor senex,
Quisquis es. DÆ. quin tu ergo omitte genua, & quid sit, mihi expedi,
Quid tumultues? TR. teq; oro & quæso, si speras tibi

Hoc

Hoc anno multum futurum sirpe & laserpitium,
Eamq́, eventuram exagogam Capuam salvam & sospitem,
Atque ab lippitudine usque siccitas ut sit tibi.
DAE. Sanun'es? TR. seu tibi confidis fore multam magudarim,
Ut te ne pigeat dare operam mihi, quod te orabo, senex.
DAE. At ego te per crura & talos, tergumq́, obtestor tuum,
Ut tibi ulmeam uberem esse speres virgidemiam,
Et tibi esse eventuram hoc anno uberem messem mali,
Ut mihi istuc dicas negocii quid sit, quod tumultues.
TR. Qui lubet maledicere? equidem tibi bona exoptavi omnia.
DAE. Bene equidem tibi dico, qui, te digna ut eveniant, precor.
TR. Obsecro hoc prævortere ergo. DAE. quid negocii est? TR. mulieres
Duæ innocentes intus hic sunt, tui indigentes auxilii,
Quibus advorsum jus, legesq́, insignitè injuria hic
Facta est, fitq́, in Veneris fano: tum sacerdos Veneria
Indignè afflictatur. DAE. quis homo est tantâ confidentiâ,
Qui sacerdotem audeat violare? sed eæ mulieres
Quæ sunt? aut quid iis iniqui fit? TR. si das operam, eloquar.
Veneris signum sunt amplexæ: nunc homo audacissimus
Eas deripere vult: eas ambas oportet esse liberas.
DAE. Quis hic est, qui deos tam parvipendit?
TR. Fraudis, sceleris, parricidii, perjurii plenissimus,
Legirupa, impudens, impurus, inverecundissimus:
Uno verbo absolvam, Leno'st: quid illum porrò prædicem?
DAE. Edepol infortunio hominem prædicas donabilem.
TR. Qui sacerdoti scelestus fauces interpresserit.
DÆ. At malo cum magno suo hercle fecit. ite istinc foràs,
Turbalio, Sparax, ubi estis? TR. i obsecro intrò, subveni
Illis. DÆ. iterum haud imperabo, sequimini hàc. TR. age nunc jam,
Iube oculos elidere itidem ut sepiis faciunt coqui.
DÆ. Proripite hominem pedibus huc itidem quasi occisam suem.
TR. Audio tumultum, opinor leno pugnis pectitur.
Nimis velim improbissimo homini mâlas edentaverint.
Sed ecce ipsæ huc egrediuntur timidæ è phano mulieres.

VERSUS similes proximè superiorum. *Cam.*

FIERI NOLUNT NOBIL.] Cam. & Lamb. ediderunt, *volunt.* at in omnibus vett. ed. itemq́; MSS. Cam. est, *nolunt.* idque omnibus modis revocandum arbitratus est *Grut.*

IMPUDENTI] ita MSS. Cam. & omnes v. codd. Lamb. l. *impudentiæ.*

VICTO V.] Acid. malit, *vi vitam v.*

FERTE SUPPET.] Et hæc quidem moris antiqui religionisq; prærogativa tam servis quàm liberis hominibus competebat: ut hic apparet. Rævard. lib. 1. cap. 6. Cic. pro domo suâ: *Hic aræ sunt, hic foci, hic Dii penates, hic sacræ religionis cerimoniæ continentur. hoc perfugium est ita sanctum omnibus, ut inde abripi neminem fas sit.* V. N. Most. act. 5: 1.

ANTISTITÆ] Cic. 4. Acad. *illius fani Antistitæ.* Cornel. Severus: *Stabat apud sacras antistita numinis aras.* Vide Agell.

OBTESTOR] Æl. Donatus ad Terent. *Obtestatio*, est precatio cum mentione earum rerum, per quas petimus. Tiber. Donatus ad 9. Æneid. *Obtestari* est ob aliquam caussam deos testes adhibere: cum jurejurando. TUMULTUES] pro, *tumultueris.* L.

SIRPE] *Sirpe*, pars quædam Silphii, cujus & Priscianus meminit. Eaq; res magnæ æstimationis & pretii erat, ait Turneb. lib. 3: 21. quem vide.

LASERPITIUM] ita dictum, quasi *lac sirpitium*, i. ὀπὸς σιλφικὸς, succus ex radice silphii expressus: *D.* Verùm quæ ad horum explicationem facere arbitratus est, copiosissimè disputavit *Rob. Titius* Assert. locorum Controv. lib. 8. c. 24. Quæ tamen & ipsa magnam partem refutavit eruditiss. *Yvo Villiomarus*, in Animadvers. suis in locos istos Controv. Titii, lib. 8. cap. 12. 13. 15. unde hæc excerpsi. Radicem, *inquit hic*, laserpitii odoratam fuisse, nunquam legi. neq; Theophrastus odoris meminit. Et sanè commentum est Solini. Sed notandum, quòd *sirpe* pro *Laserpitio* dixit, nam Plinio laserpitium planta ipsa: Plautus Rud. - *si speras tibi* &c. cum videatur *sirpe* corruptum ex σίλφιον: quod non dubito. Quòd si *sirpe* est *silphion* apud Plautum & Solinum; *laserpitium* apud eundem Plautum, erit ὀπός. unde Cato Originum III. dixit, *Laserpitium pro pulmentario habet.* Quare hoc volui admonere, ut sciant studiosi, non semper laserpitium esse plantam, aut caulem plantæ, sed etiam ὀπόν. Nam sine dubio *sirpe* est depravatum ex σίλφι, vel σίλφιον: *laserpitium* autem ex *lac sirpitium*, hoc est, ὀπὸς σιλφικός. *Laser* est decurtatum ex *laserpitio*, &c. Plinius lib. 18: 3. *Ab his proximum dicetur autoritate clarißimum laserpitium, quod Græci* σίλφιον *vocant, in Cyrenaica provincia repertum: cujus succum vocant Laser, magnificum in usu medicamentisq;, & ad pondus argentei denarii pensum*, &c. Ad quod idem *Yvo*, ibid. cap. 15. Silphium non vidit Plinius. sed neq; Herbarii hactenus ejus picturam attulerunt. neq; mirum. plantam enim non viderunt. Eam nos proponimus ex nummo argenteo Cyrenæorum pervetusto, qui fuit in manibus *Antonii Pisonis* medici. Ex alterâ parte Iuppiter Ammon cornibus arietinis visitur. in alterâ, caulis Silphii, cum inscriptione KYPA. hoc est, κυρηναίων. Cui per omnia silphii historia convenit.

NUMMUS ARGENTEUS CYRENÆORUM.

JUPPITER AMMON.

SILPHII PICTURA.

Apud Macrob. lib. 2: 4. Augustus per jocum Mecænatem vocat *Mel gentium, melculum suum, ebur ex Hetruria, laser Aretinum.* quòd Hetruriæ populis carissimus, in eoq; pretio esset, quo laser apud omnes. Meminit & *Cælius* lib. 6. c. 12. *Silphium* inter olera fuisse pretiosissimum apud Cyrenæos: sed & Ampeliotas, gentem Libycam, inter Delphicos thesauros Silphium dicandum censuisse.

EVENTU-

EVENTVRAM] ita MSS. & vett. editt. at Lamb. l. *venturam.* quod tamen *Acidal.* non probat. cum alterum sit significantius, & noster usurpet lubentiùs.

EXAGOGAM] i. exportationem sive evectionem eam, & eas merces Cyrenis aut ex Libyâ exportatas, salvas Capuam venturas. *L.*

MAGVDARIN] *Magydaris*, radix est silphii: *D.* vide Plin. & Prisc. lib. 7. MS. Cam. pr. *magidari.*

VIRGIDEMIAM] virgarum vindemiam. nomen fictum: *L.* ita Varro, ex restitutione *Gabr. Rolandi* apud Gulielm. *Quid tristiorem video te esse, quàm antidhàc, Lampadion? quod familiaris filius Amat, hæc spes est auxilii argentaria: Ideoq; scapulæ metuunt virgindemiam.* Acidal. leg. *Si tibi ulm. ub. esse speras virgid.* cogente sententiâ, quæ respondere debet illi superiori: *si speras tibi Hoc an.*

FITQ. IN VEN.] ἐμφατικώτερον futurum putat *Rittershusius*, si legatur, *idq; in Ven.*

OBSECRO H.] Turn. lib. 21: 12. legit, *obsecro, hoc prævortere ergò. DÆ. quid* &c. optimo sensu.

DONABILEM] donandum, mactabilem. *L.*

TVRBALIO, SPARAX] Lorariorum nomina. utrunq; Græcæ formæ: prius ἀπὸ τῆς τύρβης, τυρβαλίων, *tumultuator.* alterum ἀπὸ τῆς σπαράξεως, *lacerator:* Cam.

ITERVM HAVD IMP.] Vett. omnes habent, *iterum autem imperabo?* optimè. Evocabat lararios: qui cum morari viderentur, minaciter eos ita increpat. *Acid.*

SEPIIS] V. N. Cas. 2: 8.

PRORIPITE] MS. Cam. pr. ab initio habuit, *porrigite*; quod tenerrimè amplectitur Gruterus: notum enim in funeribus quid sit *porrigere.* sed & de *sue collocatâ* est alibi locus Martialis, lib. 5. epigr. 67.

PECTITVR] V. N. Men. 5: 7. ita alibi: *depexum dabo*: quod Terentius, *ornare ex suis virtutibus*, appellat. Vide FruterI *Veris.* l. 2. c. 19. MS. Cam. sec. l. *plectitur*: sed id neutiquam admittendum, Grutero quidem judice.

ACTUS TERTII SCENA III.

TRACHALIO *servus.* PALÆSTRA, AMPELISCA, *duæ mulieres.*

NUNC id est, cùm omnium copiarum atq; opum,
Auxilii, præsidii viduitas nos tenet,
Nec ulla specula est quæ salutem afferat,
Nec scimus quam in partem ingredi persequamur.
Maximo miseræ in metu nunc sumus ambæ,
Tanta importunitas, tantaq; injuria
Facta in nos est modò hîc intus ab nostro hero,
Qui scelestus sacerdotem anum præcipem
Reppulit, propulit, perquàm indignis modis,
Nosq; ab signo intimo vi deripuit suâ.
Sed nunc sese ut ferunt res fortunæq; nostræ,

Par est

„ *Par est moriri: NEQUE EST MELIUS morte in malis*
Rebus miseris. TR. quid est? quæ illæc oratio'st?
Cesso ego has consolari? heus Palæstra. PA. qui vocat?
TR. Heus Ampelisca. AM. obsecro, quis est qui vocat?
PA. Quis is est qui nominat? TR. si respexis, scies.
PA. O salutis meæ spes. TR. tace ac bono animo es.
Me vide. PA. si modò id liceat, vis ne opprimat,
Quæ vis, vim mihi afferam ipsa, adigit. TR. ah desine, nimis inepta es.
AM. Desiste dictis nunc jam miseram me consolari.
PA. Nisi quid re præsidium apparas, Trachalio, acta hæc res est:
Certum'st moriri, quàm hunc pati grassari lenonem in me.
Sed muliebri animo sum tamen, miseræ ubi venit in mentem
Mihi mortis, metus membra occupat edepol. TR. etsi hoc acerbum,
Bonum animum habete. PA. nam obsecro unde animus mihi invenitur?
TR. Ne inquam timete: assidite hîc in arâ. AM. istæc quid ara
Prodesse nobis plus potest, quàm signum in fano hic intus
Veneris, quod amplexæ modò, unde abreptæ per vim miseræ?
TR. Sedete hîc modò, ego hinc vos tamen tutabor. aram habete hanc
Vobis pro castris, mœnia, hinc ego vos defensabo.
Præsidio Veneris malitiæ lenonis contrà incedam.
AM. Tibi auscultamus. & , Venus alma, ambæ ted' obsecramus,
Aram amplexantes hanc tuam lacrimantes, genibus nixæ,
Nos in custodiam tuam ut recipias, & tutêre:
Illos scelestos, qui tuum fecerunt fanum parvi,
Ut ulciscare, nosq́; ut hanc tuâ pace aram obsidere
Patiâre, quæ elautæ ambæ sumus operâ Neptuni noctu.
Ne invisas habeas, néve iccirco nobis vitio vertas,
Si quippiam'st, minus quod bene esse lautum tu arbitrâre.
TR. Æquum hasce petere intelligo, decet abs te id impetrari:
Ignoscere his te convenit: metus has, id ut faciant, subigit.
Te ex conchâ natam esse autumant: cave tu harum conchas spernas.
Sed optumè eccum exit senex, patronus mihiq́; & vobis.

VERSUS trimetri confusis & obscuris numeris, usq; ad hunc: *Quæ vis vim mihi*, &c. Cam.

NUNC ID EST] Non absimile exordium scenæ 3. act. 3. Capt. Porrò mirè turbant hîc MSS. Cam. & vett. edit.

VIDUITAS] Douza mâlit, *viduertas*.

AFFERAT] *J. Gul.* Omninò, *inquit*, rectum existimo, *quæ salutem afferat*. Spes salutem

salutem non affert, sed promittit; animo certis rationibus inducto. *Asserere* autem confirmare est, caussis cur ita sentias expositis. Cic. Catone: *Nihil igitur afferunt, qui in re gerundá senectutem versari negant.*

PRÆCIPEM] Turn. lib. 21: 12. l. *Quin se. a. præcipes.* R. Nam pro *præceps*, *præcipes*; & pro *anceps*, *ancipes* olim dicebatur. Vide Prisc. lib. 6. Sed & MSS. Cam. l. *præcipes*, item edit. antiquissimæ. nam recentt. *præceps*.

DERIP. S.] Rittersh. l. *vi deripuit summá.* Nam, *vi suá* frigidiusculum est: & ne quis metri leges caussetur, sequens quoq; versus Scazon est.

SI MODO &c.] Meursius è. v. c. personas ita restituit: *TR. Quæ vis? PA. vim mihi afferam, ipsa adigit.* CERTVM EST] sub. *potius.* L.

ACERB.] Lenonis facinus: *L* INVENITVR] vett. *inveniatur.* Inde Acid. *unde animus mihi? TR. invenietur. Ne, inquam, timete.*

IN ARA] ita MSS. Cam. & vett. edit. item Lamb. non, *aram*.

QVID ARA PRODESSE NOB. PLVS POTEST] Grut. authoritate MSS. eliminat illud *plus*, ut subintelligatur.

MOENIA] Lamb. malit, *hic*, vel, *hæc mænia*, scil. *sunt.* Meursius, Emendo è v. libris; *vobis pro castris: mænia hinc ego defensabo.* Habete, inquit, aram hanc pro castris, ego castrorum istorum mœnia hinc defensabo. nam alia sunt castra, alia mænia ipsorum, &c. *Acid.* ita: *mænia hunc: ego v. def.* Aram pro castris, se pro mœnibus futurum ait. *se* notat δεικτικῶς *hunc*; quod familiare Comicis; vel Sc. sequenti & 5: 3.

NOS IN CVSTODIAM] *Grut.* suspicatur, *in custodelam.*

ELAVTÆ] Quid sit, *purè lavari*; quò Plautus respexit, diximus Amph. act. 5: 1: Vide & Brisson. Form. lib. 1.

TE EX CONCHA] Hoc ex amussim festivissimum, *inquit Duza*: & scita est *Lipsii* observatio; *Conchas inter verba nequitiæ usitatas antiquitus.* neq; id tamen propter id concharum genus quæ à conchigenâ illâ almâ Æneadûm genetrice *Veneriarum* nomen sortitæ, (quarum mentio est apud Senecam, epist. 96.) sed verò ob alterum illud potiùs, quod *virginalium* & *spuriorum* titulo venit Apulejo. Nec abhorrens ab hocce tralatitio dicendi genere idiotismus noster. Ridicule verò ad conchas nescio quas puellis muneri dari solitas hoc accommodat Lambinus: (immò & Turneb.) V. N. suprà, act. 2: 4.

CAVE TV H. CONCHAS] *Concha* pro natura muliebri, cui ea non nimium absimilis: allusumq; fortè ad Græcum, quo marinæ conchæ χοίριαι vocantur, tanquam dicas *porcinas*. Porca autem & χοῖρος inter verba nequitiæ. unde lepidè in Acharnan. apud Aristophanem nescio quis affirmat, *soli dearum Veneri porcum maximè sacrum.* Occasione hujus voculæ jucunda est narratio apud *Macrob.* lib. 1, c. 6. Saturn. in fine. *Grut.*

ACTUS TERTII SCENA IV.

DÆMONES *senex.* LABRAX *leno.* MULIERES DUÆ. LORARII. TRACHALIO *servus.*

EXI è fano, natum quantum est hominum sacrilegissime,
Vos in aram abite sessum. sed ubi sunt? TR. huc respice.
DÆ. Optumè. LO. istuc volueramus. jube modò accedat (propè.
DÆ. Tun' legirupionē hîc nobis cum dîs facere postulas?
Pugnum in os impinge. LA. iniqua hæc patior cum precio tuo.
DÆ. At etiam immunitatur audax. LA. jus meum ereptum est mihi,

Meas mihi ancillas invito me eripis. TR. ergo dato
De senatu Cyrenensi quemvis opulentum arbitrum,
Si tuas esse oportet, nive eas esse oportet liberas,
Neu te in carcerem compingier est æquum, ætatemq; ibi
Te usque habitare, donec totum carcerem contriveris.
LA. Non hodie isti rei auspicavi, ut cum furcifero fabuler.
Te ego appello. DÆ. cum istoc primùm, qui te novit, disputa.
LA. Tecum ago. TR. atqui mecum agendum'st. suntne illæ ancillæ tuæ?
LA. Sunt. TR. agedum ergo tange utrāvis digitulo minimo modò.
LA. Quid si attigero? TR. extemplò hercle ego te follem pugilatorium
Faciam, & pendentem incursabo pugnis, perjurissime.
LA. Mihi non liceat meas ancillas Veneris de arâ abducere?
DÆ. Non licet: ita est lex apud nos. LA. mihi cum vestris legibus
Nihil est commercii. equidem istas jam ambas educam foras.
Tu senex, si istas amas, huc arido argento'st opus.
DÆ. Hæ autem Veneri complacuerunt. LA. habeat, si argentum dabit.
DÆ. Do tibi argentum. nunc adeò ut scias meam sententiam,
Occipito modò illis afferre vim joculo pausillulum,
Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipsus te ut non noveris.
Vos adeò, ubi ego innuero vobis, si ne ei caput exoculassitis;
Quasi murteta juncis, item ego vos virgis circumvinciam.
LA. Vi agis mecum. TR. etiam vim opprobras, flagitii flagrantia?
LA. Tun' trifurcifer, mihi audes inclementer dicere?
TR. Fateor, ego trifurcifer sum: tu es homo apprimè probus.
Num quî minus hasce oportet esse liberas? LA. quid, liberas?
TR. Atq; heras tuas quidem hercle, atque ex germanâ Græciâ,
Nam altera hæc est nata Athenis ingenuis parentibus.
DÆ. Quid ego ex te audio? TR. hanc Athenis esse natam liberam.
DÆ. Mea popularis, obsecro, hæc est? TR. non tu Cyrenensis es?
DÆ. Immò Athenis natus, altusq; educatusq; Atticis.
TR. Obsecro defende cives tuas, senex. DÆ. ô filia
Mea, cùm ego hanc video, mearum me absens miseriarum commones,
Trima quæ periit mihi: jam tanta esset, si vivit, scio.
LA. Argentum pro istisce ambabus, cujæ erant, domino dedi.
Quid mea refert, Athenis hæ natæ, an Thebis sient,
Dum mihi rectè servitutem serviant? TR. itáne impudens,
Túne hic felles virginalis liberos parentibus
Sublectos habebis, atq; indigno quæstu conteres?

Nam huic alteræ patria quæ sit, profectò nescio,
Nisi scio probiorem hanc esse, quàm te, impuratissime.
LA. Tuan' istæ sunt? TR. contende ergo, uter sit tergo verior.
Ni offerumentas habebis pluris in tergo tuo,
Quàm ulla navis longa clavos, tum ego ero mendacissimus:
Postea aspicito meum, quando ego tuum inspectavero,
Nisi erit tam sincerum, ut quivis dicat ampullarius,
Optimum esse opere faciundo corium, & sincerissimum,
Quid caussæ est, quin virgis te usque ad saturitatem sauciem?
Quid illas spectas? quas si attigeris, oculos eripiam tibi.
LA. Atqui, quia vetas, utramq; jam mecum abducam simul.
DÆ. Quid facies? LA. Volcanum adducam, is Veneris est adversarius.
DÆ. Quò illic it? LA. heus ecquis hic est? heus. DÆ. si attigeris ostium,
Jam hercle tibi messis in ore fiet mergis pugneis.
LO. Nullum habemus ignem, ficis victitamus aridis.
DÆ. Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo conflandi copia 'st.
LA. Ibo hercle aliquò quæritatum ignem. DÆ. quid tum, cùm inveneris?
LA. Ignẽ magnum hìc faciam. DÆ. quin ut tu manum exuras tibi.
LA. Immò hasce ambas hìc in arã ut vivas comburam. DÆ. id volo:
Nam hercle ego te barbâ continuo arripiam, & in ignem conjiciam,
Teq; ambustulatum objiciam magnis avibus pabulum.
Cùm conjecturam egomet mecum facio, hæc illa est simia,
Quæ has hirundines ex nido volt eripere ingratiis,
Quod ego in somniis somniavi. TR. scin' quid? tecum oro senex,
Ut illas serves, vim defendas, dum ego herum adduco meum.
DÆ. Quære herum atque adduce. TR. at hic ne. DÆ. maximo malo suo,
Si attigerit, sive occeptassit. TR. cura. DÆ. curatum est, abi.
TR. Hunc quoque asserva ipsum, ne quò abitat. nam promi-
Carnufici aut talentum magnum, aut hunc hodie sistere. (simus

VERSUS trochaici Archilochii. *Cam.* TUN' LEGIRUPIONEM] Ita retinendum, contra Carrionem & Palmerium. ineptè tamen Interpres explicat. Nam *Legirupio* est nomen. *facere diis*, est sacrificare. Tun' *inquit*, putas licere tibi ut unà nobiscum diis sacrifices? *Gruterus.* Etiam Acid. notat, hæc à Lambino turpissimè explicari melius à Carrione; à se omnium optimè, hoc modo: *TR. huc respice. DÆ. Optumè. istuc volueram: jube modò accedat propè Legirupionem hunc. TR. tun' hic nobiscum diis facere postulas? DÆ. Pugn.* Ita demum omnia sibi respondent.

CUM PRETIO] Est quòd aliàs dicit, *magno cum malo tuo*: quasi dicat minitans, non impunè illi abiturum. Casinâ: *Malo hercle vestro tam vorsuti vivitis.* nam *Pretium* pro

pæna à Poëtis identidem ponitur. Hor. Od. l. 3: 24. *Et peccare nefas, aut pretium est mori.* Quemadmodum item è contrario, *pæna* pro *præmio* à Propert. acccipitur. lib. 3. *At postquam será captiva est reddita pæná, Fortem illum Æmoniis Hectora traxit equis.* Catullus: *Rufe, mihi frustrà ac nequicquam cognite amice: Frustra? immò magno cum pretio atq; malo.* Vbi *malo* substantivè positum est. Idem: *Eris: quandoquidem meos amores cum longá voluisti amare pæna.* Duza.

EREPTVM EST] Grut. l. *jus meum ereptum is mihi*: scriptum erat, *eis*: unde factũ, *est*.

QVEMVIS] D. F. l. *Quamvis op.* Et, *quamvis opulentus*, dictum, ut Catullo; *quamvis sævus & indomitus.* V. N Men. 2: 2.

SI TVAS] V. N. Curc. act. 1: 1.

AVSPICAVI] non hodie hoc consilium cepi, ut &c. Tractum à more veterum, qui nihil nisi auspicatò suscipiebant. *L.*

FOLL. PVGILAT] ex eo dicit, quòd non palmâ sed pugno percutitur: Turn. l. 26: 2. Follem suspensum pugnis insectabantur pugiles. *L.*

NON LICET: ITA EST] Sic Turn. lib. 21: 12. & Lamb. ex v. c. restituunt.

SI ISTAS AMAS] In Ven. est: *si istas ambas.* unde Pistoris, *si istas ambis.* Acidalius, In his, *inquit*, manifestiss. ἀλογία. Quomodo. n. Labrax educturum se foràs dicit mulierculas? cum omnia hæc non intra fanum, sed exteriùs agantur, apud eam aram, quæ in publico erat præ foribus fani. Haud dubiè Plauti scripsit: *equidem istas jam ambas abducam: uvidas Tu senex si istas amas, huic arido arg. est opus.* ita infrà v. 55. Contemptim *uvidas* vocat. atque his *aridum arg.* opponitur. *Huic*, i. mihi. Et quia uvidas p. leno dixit, eò senex subjungit excusabundus: *Hæ autem Veneri complacuerunt*: quantumvis humidæ & incultæ.

ARIDO ARG.] Turn. lib. 26: 2. Cur, *argentum aridum?* An, quia hydrargyrum etiam est, id est, liquidum argentum, cujus in commerciis non est usus? intervenit enim eis nummus ex sicco & duro argento, non è liquido vivoq; ut dicat; Ad medicandum amorem tuum non liquido sed arido figuratoq; argento est opus. An quòd, ut fructus sunt aridi & liquidi, sic & metalla? An è sermone vulgi, quem effingit Comœdia, dictum est? ut enim hodie *siccum argentum* dicit vulgus: sic *aridum* hîc dici arbitror. quale & sentitur magis, quod signatum est, propter asperitatem. Nonius *purum & lucidum* interpretatur. *Hæc ille.* Gruterus, Acutè hîc, *inquit*, multa Turnebus. at putârim potissimum meminisse *aridi*, quia ipse uvidus totus. quòd adeò molestè ferret scilicet, ut uvida omnia exsecraretur etiam vel usque ad argentum quod tale. & sic tamen allusit ad sonum, qui in argento excocto & puro clarior & tinnulus magis, quàm in vulgaris venæ.

DO TIBI] ita & MSS. Cam. Lamb. l. *dem tibi argentum? modò adeò* &c. Acidal. malit; *Eho, tibi argentum?* quod affectus vehementioris.

EXOCVLASS.] caput oculis orbaveritis; *L.*

QVASI MVRTETA] Fasciculi myrtorum junco colligati Veneri offerebantur. Est enim myrtus Veneri sacra. Alciatus Par. lib. 6: 11. legit *murænа.* hæ enim in urbem venales scirpis implicatæ deferebantur.

INGEN. Par.] Editt. Brix. & Ald. & Colon. habent, *sincerissimis testibus*: sed Argent. & Carp. & Pap. *nata est Athenis sine testibus.* MS. Cam. pr. *In e....... tibus.* MS. sec. *sine ... s.... tibus.*

JAM TANTA ESSET, 8.] Lamb. *est.* Acid. suspicatur *escit*, pro *erit*: de quo Gellius & Fest.

FELLES V.] V. N. Persa, act. 4: 9. Turneb. lib. 21: 12.

SVBLECT.] ita MS. Cam. sec. & probat Lips. Epist. Q. l. 1: 4. Nam *sublegere*, surripere est. cæteri cod. l. *subjectos*: Carp. *subreptos.*

ALTERÆ] pro, *alteri*, sc. Ampeliscæ. *L.*

OFFERVMENTAS] eleganti joco ita appellat plagas & vibices, quæ tergo offerrentur, atq; ita imprimerentur, ut sacris parietibus deorum donaria affigi solent. Festus: *Offerumenta sunt, quæ offeruntur.* vide Turneb. lib. 16: 22. *D.*

AMPVLL.] qui ampullas corio integit: *L.* Posterior ætas scorteas ampullas vocabat *Pilascas.* Isid. glossæ: *Pilasca, vas vinarium ex corio*: Græcis πέλλα. Scholiastes Theocr. Pharm. πέλλα κυρίως, ἡ δερματίνη κύλιξ. hinc lucem capit Plautus. Varro: *Antiquissimi in conviviis utres vini primò, posteà tinas ponebant.* Lucill. *terginus calix.* Divus Matth. c. 9. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. Apul. l. 7. *vinarios utres ferentes.* & Polluti ἀσκὸν Inter vasa vini conditoria est. *Hæ ex animadv. in Petron. Jo. VVouweri.*

VVLCAN. ADD.] V. N. Most. act. 5: 1.

ADVERSARIVS] ut adulteræ, &c. Quæ latent sub hoc involucro Poëtico res Physicæ, alibi exponuntur.

MERGIS P.] V. N. Pœn. act. 5: 2. Hoc loco, per *mergas pugneas* jocosè pugnos ori impactos significat. *L.*

VT TV MANVM EXVRAS TIBI] Quid velit, non satis intelligo, *inquit Douza*: nisi fortè alludit ad illud, quod & nos hodie patrio sermone quempiam ab incepto, quod cum periculo conjunctum fiet, retrahere conantes, per Proverbii speciem utimur; Siehe zu/ das du die Händ nicht verbrennest. Turnebus tamen lib. 21: 12. è v. codd. *ut humanum exuras tibi.* Non enim satis mali (inquit ille) precaretur Lenoni, si manus cladem potius, quàm mortem optaret. Festus autem scribit, *Humanum* esse sacrificium, quod mortui caussâ fiat. Ergo, *exurere sibi humanum*, est se exurere. si quis tamen, *manum* defendit, à me non oppugnabitur. *Hec ille.* MSS. Cam. *ut humanum.* quod vel ideò propugnat *Gruterus.* Is. Pontanus legit, *Quin ut tu fanum exuras ibi* Et solet ita Plautus in re tali: Capt. act. 4: 2. *Tuan' caussâ me ædes incensurum censes?* Item Aul. act. 2: 6. Acidal. *quine ut tu m. ex. tibi? Quine* pro *quone.*

AMBVSTVL.] sic Catull. 33. *Infelicibus ustulanda lignis.* ita *semiustulatum*, apud Cic. & Liv.

MAGNIS AV.] Hoc nomine rapaces aves intelligit & cadavera appetentes. ferè enim quæ rapto vivunt alites & viscere, majoris sunt formæ, quàm aliæ aves: ut *vultures & aquile.* Turn. lib. 26: 2. & lib. 23: 5.

ERIPERE] ita omnes edd. & MSS. at Lamb. l. *deripere.* V. N. Sc. seq.

IN SOMNIIS] ita pleræq; edd. sed J. Gul. l. *in somnis s.* ut est in Colon. & MSS. Cam.

TEC. ORO] Notat *Hieronym. Columna* in Ennian. Fragm. *Arusianum Messum* in Exemplis eloquutionum observare, *Oro tecum*, apud Plaut. & Terent. significare, *Te oro.*

AT HIC NE] sc. ab ara abstrahat: *L.*

OCCEPTASSIT] ita edd. & MSS. Cam. notat tamen Lamb. in suis cod. legi, *occentarit.* unde D. F. fecit, *occentassit*, i. convicium fecerit. quod mirè arridet *Grutero.* V. N. Merc. 2: 3.

ISTVNC H.] ita è vett. *Acid.* versus caussâ.

ACTUS TERTII SCENA V.

DÆMONES *senex.* LABRAX *leno.* PALÆSTRA, AMPELISCA.

VTRUM tu leno cum malo libentius
Quiescis, an sic sine malo, si copia est?
LA. Ego, quæ tu loquere, flocci non facio, senex.
Meas quidem te invito, & Venere, & summo Jove,
De arâ capillo jam deripiam. DÆ. tange dum.
LA. Tangam hercle verò. DÆ. agedum ergo accede huc modò.
LA. Iube dum recedere istos ambo illuc modò.
DÆ. Imò ad te accedent. LA. non hercle egomet censeo.
DÆ. Quid ages, si accedent propius? LA. ego recessero.
Verùm, senex, si te unquam in urbe offendero,
Nunquam hercle quisquam me lenonem dixerit,
Si non te ludos pessimos dimisero.
DÆ. Facito istuc quod minitaris. sed nunc interim
Si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.

LA. Quàm magnum verò? DÆ. quantum lenoni sat.
LA. Minacias ego istas flocci non facio tuas.
Equidem te invito jam ambas rapiam. DÆ. tange dum.
LA. Tangam hercle verò. DÆ. tange: sed scin, quomodo?
I dum, Turbalio, atque curriculo affer huc
Duas clavas. LA. clavas? DÆ. sed probas: propera citò.
Ego te hodie faxo rectè acceptum, ut dignus es.
LA. Eheu scelestus galeam in navi perdidi,
Nunc mihi opportuna hîc esset, salva si foret.
Licet saltem istas mihi appellare. DÆ. non licet.
Ehem optimè edepol eccum clavator advenit.
LA. Illud quidem edepol tinnimentum est auribus.
DÆ. Age accipe illanc alteram clavam, Sparax,
Age alter istinc, alter hinc assistite.
Assistite ambo. sic. audite nunc jam:
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit
Invitas, ni istunc istis invitassitis
Usq; adeò, donec, quà domum abeat, nesciat,
Peristis ambo. si appellabit quempiam,
Vos respondetote istinc istarum vicem:
Si verò hic ipse abire hinc volet, quantum potest,
Extemplò amplectito crura fustibus.
LA. Etiam me abire hinc non sinent? DÆ. dixi satis.
Et ille ubi servus cum hero huc advenerit,
Qui herum accersivit, itote extemplò domum.
Curate hæc sultis magnâ diligentiâ.
LA. Heu hercle, ne istîc fana mutantur citò!
Jam hoc Herculis est, Veneris phanum quod fuit.
Ita duo destituit signa hîc cum clavis senex.
Non hercle quò hinc nunc gentium aufugiam scio,
Ita nunc mihi utrunq; sævit & terra & mare.
Palæstra. LO. quid vis? LA. apage, controversia est.
Hæc equidem Palæstra, quæ respondit, non mea est.
Heus Ampelisca. LO. cave sis infortunio.
LA. Ut potest, ignavi homines satis rectè monent.
Sed vobis dico, heus vobis: num molestia est,
Me adire ad illas propius? LO. nihil nobis quidem.
LA. Nunquid molestum mihi erit? LO. nihil, si caveris.
LA. Quid est quod caveam? LO. hem à crasso infortunio.
LA. Quæso hercle, abire ut liceat. LO. abeas, si velis.
LA. Bene hercle factum, habeo vobis gratiam.

LO. Non, accedam potius, illic tu asta illico.
LA. Edepol proveni nequiter multis modis.
Certum'st hasce hodie usq; obsidione vincere.

VERSUS sunt Sen. jambici; & horum similes mox seqq. 2. Scenarum. *Cam.*

DERIPIAM] *deripere* est deorsum rapere vel trahere. Tibullus: *Sertaq; de sanctis deripuisse focis.* sic *degredi*, pro *descendere*, apud Sallust. Livium, Tacitum, Ausonium observavit *Rittershus.* in Not. ad Phædri Fabb. versu: *Derepit* (sc. feles) *ad cubile setosæ suis.* Victorinus de Orthographiâ: *degredi, de superiore loco descendere.*

ISTOS AMBO] sc. lorarios. *L.* LUDOS P.] pessimè ludificatum. *L.*

SED PROBAS] ita *Grut.* è MSS. Cam. *sed probas.* Et est elegans usus particulæ, *sed.* Acidal. restituit *ac prob.* CLAVATOR] qui clavam gestat: sicut *Calator*, qui calam, i. ligna militibus: Alciatus. De *servis clavigeris* Vide Turn. lib. 13: 6.

TINNIMENTUM] clavam intelligit: quia, cùm caput ea tunditur, aures tinnitum audiunt: Turn. lib. 26: 2. HINC ASSISTITE] ita Gruterus è MSS.

ASS. AMBO SIC. AUD.] ita interpungit *Acid.* elegantissimè.

INVITASSITIS] *Lipsius* Plautum ludere putat in verbo invitare, quod & vitam tollere significat. V. N. Cas. act. 3: 6. *Gruterus*, Invitare, *inquit*, hîc non est occidere, sed accipere hospitio, immò & convivio: ut sicut ibi homines adeò implebantur cibo ac potu, ut nescirent quà abirent domum; etiam heic impleri velit Lenonem fustibus, (ut loquitur Aul. act. 3: 3.) donec nesciat ubi sit locorum. Sic in Amph. act. 1: 1. eâdem figurâ, *accipere hospitio pugnæ*: item, *pugnos edere.* Et quid mirum? cum saturitate quis non secus lædatur quàm ferro; non secus alienetur mente quàm plagis. (Vide quæ notavimus ad Cas. act. 3: 5.) Theocrit. eidyll. ἕρπ᾽ ἐν δὲ πλεῖον αἷς μεθύων. Ambrosius lib. de Heliâ, c. 13. *Huc atque illuc tanquam vulnere icti, in terram defluunt,* &c. Et mox: *sine ferro vulneratos, sine pugna interfectos, sine hoste turbatos.* Hæc Gruterus. Nos in re simili: Einen empfahen / tractiren. *Meursius* præfert, *exoculassitis*, quod est in d v. codd. Actum est vobiscum, nisi oculos ei excutitis u tdomum ire nesciat excæcatus. ita superiore scenâ, *si ne ei caput exoculassitis* &c. Verum *Gruterus* vett. illos codd. negat esse veteres, satos natos ætate avorum scilicet. Quam scripturam tamen si admittamus, perire ait venustatem omnem, quæ consistit in illo *invitas*, quod præcessit. SI APP. QUEMP.] Vett. editt. *quampiam.* quod rectius, nisi *Quispiam* utroq; genere, ut *Quis*, dici permittimus. *Acid.*

AMPLECTITOTE] amplectiminor: circumcæditote. tralatio est: *L.* ita in Capt. act. 3: 4. *Quid cessatis compedes Currere ad me, meaq; amplecti crura, ut vos custodiam!* Acid. trepidat scribere una litterâ minus, *ampectitote*, i. circumpectite. ita Pœn. & alibi, *pectere pugnis.*

HERCULIS] Hoc eò dicit, quòd senex duos servos cum clavis adstare jusserat: ac si essent duæ statuæ clavas gerentes: L. *Acidal.* è vett. l. *Jam hoc Herculist, modò Ven.*

DESTITUIT] i. statuit. Cic. epist. Fam. *destituit omnes servos ad mensam ante se.* Livius lib. 7. *duo armati in medio destituuntur:* L. Cujacius Observat. lib 10: 24. *defigit*, interpretatur.

CONTROV.] Nihil hîc mutandum cum Carrione. nam dicit, ludi se ambiguitate vocis *Palæstræ.* Sic Epid. 2: 2. *enim isthæc captio est:* Grut. Etiam *Acidal.* illud Carrionis acutius putat quàm verius: & leg. ipse: *LA. apage controversias. Hæc quidem Palæstra, quæ respondit, non m. est.* HÆC EQUIDEM] ita MSS. Cam. & vett. edd.

CAVESIS] Lamb. l. *cavesis infortunio, Ut potest. LA. ign.* Q. d. Caveas à malo, quantum fieri potest. & ita ferè edd. vett. vulgatum tamen est in MSS. Cam.

HEUS VOBIS NUM MOLESTIA] in utroque MSS. reperit Gruterus, *heus vos, num* &c. eiq; placet. CRASSO INF.] quod crassæ hæ clavæ tibi dabunt: *L.*

GRATIAM] Lamb. leg. *h. v. gratiam. Non. accedam potius. LO. illic t.* Q. d. Non abibo: sed potius ad illas accedam. at *Gruterus* restituit è MSS. *gratiam. Non. acc. potius. LO. illic astate illico*, sermoq; est ad clavatores.

PROVENI N.] V. N. Menæch. act. 5: 5. & Stich. 2: sc. ult. sic & Apul. *Favet enim Rufino Æmilianus, & proventum cupit.* qui sermo elegans & Plautinus. Atqui, *Benè provenisse* & *Rectè provenisse*, dicuntur; qui re vel liberis aucti. In malam quoq; partem sumi, Nonius ostendit. Apul. lib. 10. *At ille nequam ut posset de me suave provenire, lucro suo tantum contentus annuit.* Notat Stewechius. V. N. Truc. 2: 4.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA VI.

PLEUSIDIPPUS *adolescens.* TRACHALIO *servus.* MULIERES DUÆ. LENO. LORARII. CHARMIDES.

MEAMNE ille amicam leno vi, violentiâ
De arâ deripere Veneris voluit? TR. admodum.
PL. Quin occidisti extemplò? TR. gladius non erat.
PL. Caperes aut fustem, aut lapidem. TR. quid ego, quasi canem,
Hominem insectarer lapidibus nequissimum?
LA. Nunc pol ego perii, Pleusidippus eccum adest,
Converret jam hic me totum cum pulvisculo.
PL. Etiàmne in arâ tunc sedebant mulieres,
Cùm ad me profectus ire? TR. ibidem nunc sedent.
PL. Quis illas nunc illîc servat? TR. nescio quis senex,
Vicinus Veneris. is dedit operam optimam,
Is nunc cum servis servat, ego mandaveram.
PL. Duc me ad lenonem rectà. ubi illic est homo?
LA. Salve. PL. nihil salutem moror. opta ocyus,
Rapi te obtorto collo mavis, an trahi?
Utrum vis opta, dùm licet. LA. neutrum volo.
PL. Abi sanè ad littus curriculo, Trachalio,
Jube illos in urbem ire obviam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, hunc qui ad carnificem traderent,
Pòst huc redito, atque agitato hic custodiam,
Ego hunc scelestum in jus rapiam exulem.
Age ambula in jus. LA. quid ego deliqui? PL. rogas?
Quin arrabonem à me accepisti ob mulierem, &
Eam hinc abduxisti. LA. non avexi. PL. cur negas?
LA. Quia pol provexi, avehere non quivi miser.
Equidem tibi me dixeram præsto fore.
Apud Veneris fanum: quid muto? súmne ibi?
PL. In jure caussam dicito, hîc verbum sat est.
Sequere. LA. obsecro te subveni mî Charmides,
Rapior obtorto collo. CH. quis me nominat?
LA. Viden' me ut rapior? CH. video, atque inspecto lubens.
LA. Non subvenire mihi audes? CH. quis homo te rapit?
LA. Adolescens Pleusidippus. CH. ut nactus, habe
Bono animo: melius est te in nervum correpere.
Tibi obtigit quod plurimi exoptant sibi.
LA. Quid id est? CH. ut id quod quærant, inveniant sibi.

LA. Se-

LA. Sequere obsecro me. CH. pariter suades qualis es.
Tu in nervum rapere, eò me obsecras, ut te sequar?
Etiam retentas? LA. perii. PL. verum sit velim!
Tu mea Palæstra & Ampelisca ibidem illico
Manete, dum huc ego redeo. LO. equidem suadeo
Ut ad nos abeant potius dum recipis. PL. placet,
Benefacitis. LA. fures mihi estis. LO. quid, fures? PL. rape.
LA. Oro, obsecro, Palæstra. PL. sequere carnifex.
LA. Hospes. CH. non sum hospes, repudio hospitium tuum.
LA. Siccine me spernis? CH. sic ago, semel bibo.
LA. Di te infelicent. CH. isti capiti dicito.
Credo alium in aliam belluam hominem vortier.
Illic in columbum credo leno vortitur,
Nam in columbari collum haud multo pòst erit,
In nervum ille hodie nidamenta congeret.
Veruntamen ibo, ei advocatus ut siem,
Si quî meâ operâ citius addici potest.

CONVERRET] me delebit funditus. *vel*, me ex hoc loco totum exiget, pugnis aut fustibus contundens. *L.* Vide Not. Trucul. Prol. *Gruterus* è MSS. reponit, *Converret jam hic me totum &c.*

TVNC] MSS. Cam. *Nunc.*

PROF. IRE] i. cum profectus es, ad me ut ires: *L.* atq; ita etiam MSS. Cam. & vulgg. ed. legunt. *Dousa* tamen, Quis, *inquit*, ita loquitur? *Proficiscor ire quopiam.* Vett. cod. (Argent. & Carpent.) habent, *ires*: quod rectum est. Ita & Sallust. *Quò initio profectus intenderat.* Non probat tamen *Acidal.* cum *Proficisci*, non sit ire propriè: sed eundi facere initium; se commovere primùm ad iter. legitq; *profectu's.* sic infrà, *ut nactu's habe.*

VIC. VEN.] pro, ædi Veneris.

OBTORTO C.] V. N. Pœn. 3: 5. TRAHI] pedibus. *L.*

AD PORTVM] Verius putat Camer. *ad portam.* Gruterus, quòd præcesserit, *littus*, malit alterum. Exsensâ lectio, *inquit Acidal.* An ad portum adolescens erat? aut ire cogitabat? ille verò in urbem &c. Omninò scribend. *à portu.*

CARNIFIC.] *Ræward.* Var. lib. 2: 18. docet, *Carnificem* fuisse carceris custodem, non Triumviros capitales. Idq; adeò verum est (inquit) ut, *in carcerem*, &, *ad carnificem* trahere, uno eodemq; sensu frequenter posuerint veteres: ut h. l. Plautus, &c. Proinde verisimilius est, Triumviros, carceris custodes non fuisse, sed curam custodiæ carceris habuisse. V. N. Amph. 1: 1.

TRADERENT] ita MSS. Cam. & vett. edd. alii tamen *traherent.*

AG. CVSTOD.] sic, *agitare vigilias*, alibi: & *excubias agitare*, identidem apud Sallust. *D.*

IN JVS.] i. locum judiciorum, sive ad sellam Prætoris; μετωνυμία: *Donatus.* Et hoc verbum sæpiusculè apud Cicer. hoc sensu accipi, annotat etiam *Budæus.* ita Paulus JC. *JUS dicitur locus, in quo jus redditur.* V. N. Men. act. 4: 2.

QVIN] Duza & J. Gul. & Acid. l. *Quinê.* V. N. Mil. 1: 1. sic infrà: *- quemne ego excepi in mari?* V. N. Amph. 4: 5.

OB MVL.] i. pro muliere. Epid. *Dedin' tibi minas 30. ob filiam?* Asin. *ob asinos ferre argentum*, i. pro asinis: *D.* MVL. ET] τὸ & Acid. ad caput *sequentis versûs trahit.*

ABDVXISTI] *D.* numerorum caussâ l. *abduxti?* cum Interrogationis etiam notâ. Acidal. malit, *avexti.*

CVR NEGAS?] Palmerius: In veteri quodam Veneto excuso reperi: *PL. cur negas? ô. LA. Quia &c* Nam illud *o.* est meditantis convitium, nec reperientis quicquam, quod di-

gnè in Lenonem jaceretur. neq; fervor iratissimi adolescentis re aliâ exprimi designatius efficaciusvé potuit. Et hæc quamvis leviora sunt, mentem tamen aperiunt multò magis, quàm quę alii prolixis suis Commentariis insaniunt. *Hæc ille.* itaq; in uno meorum est.

QVID MVTO?] ita *Grut.* è MSS. Cam. egregiè emendat, præ illo, *quid multa*?

SVMNE IBI?] Nonné sum apud Veneris fanum, ubi me tibi præstò fore dixeram? *L.*

VT NACTVS] Acidal. *Ut nactu's, habe. Bono animo meliust t.*

INVENIANT S.] Nempe & *damnum* & *malum.* Nam verum est illud, quod velut ex tripode & lauru Flacci fatur dictio: *Raro antecedentem scelestũ deseruit pede pœna claudo.* L.D.

PAR. SVAD QVAL.] Nota, *pariter qualis.* Tale prorsus consilium das, qualis ipse es, i. nequam. *Acid.*

RAPERE] pro, *raperis.* L. ETIAM RETENTAS?] Frequentativum à *retineo*; *Grut.* at conjicit Pistoris; *Etiam me tentas?*

DVM RECIPIS] donec eas recuperes: *L.*

ORO] Lego: *ora, obs.* Hoc quidem vult, ut Palæstra oret Pleusidippum, ne rapiatur ad Prætorem: *Gulielm.*

SEMEL BIBO] Lips. Antiq. Lect. lib. 2. c. 3. l. *sic mel bibo.* insultans enim Lenoni impuro hospes ait ejus calamitates melli sibi & voluptati esse. At *J. Guliel.* Nõ debuit, *inquit*, mutari vera scriptura. de malo enim & infortunio, ut de potione aliquâ sæpe loquitur Plautus. Aul. 2: 3. *Nam ecastor malum mærorem metuo ne mistum bibam.* Ca[illegible]. extremâ: *Ut senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.* Non lubet ergò Charmidi iterum cum Lenone bibere, neq; ad eum devorti in hospitium: qui tam acidis poculis nuper in mari acceptus esset. eâ caussâ hospitii jus ei renunciat; ne ea malæ rei potio iterum sibi bibenda sit. At verò *Gruterus*, Haud temerè, *inquit*, muta erim cum Lipsio; sed nec tamen accesserim interpretationi Gulielmianæ. Nam semel iterumq; bibebant, cum quid eis odiosum & molestum acciderat: cum è re laboriosâ emerserant, aut in eâ versabantur. exemplo à Cloacariis aut fullonibus sumpto: qui cùm persistant in stercore, in lotio, guttur sæpe proluunt. Noster Asinariâ, act. 5. sc. ult. *Non queo durare. PA. si non didicisti fullonicam, Non est mirandum.* Menæch. act. 5: 1. *Quæso hercle mulier, si scis, monstra quid bibam, tuam qui possim perpeti petulantiam.* Idem alibi: *Jam bis bibisse oportuit*, &c. Claudian. i. in Eutrop. vers. 270. *vix lassa resedit, Et jam vina petit.* Atq; hæc è schedis *Gruteri* excerpsi, qui de his fullonibus totum librum confecit. ILLIC] ille. *L.*

COLVMBARI] Turn. lib. 26: 2. Vt κύφων est *numella*, nam utriusq; vocabuli eadem notatio est; illius, à κύπτω, hujus à *nuo*: sic *Columbar* genus est vinculi, cui collum inseritur, collariumq; vocatur hìc ex parte: cum foramen ipsum vinculi *columbar* sit. sed & quia *columbaria* sunt foramina in peristerotrophiis, ubi Columbæ nidulantur, subdit ludens; *In nervum h. ille nid. congeret.* ubi *nidamenta* sunt flocci, pinnæ, muscus, tomentum, pili, acus cæteraq;, unde nidos aves parant: quâ in significatione *Congerere* propriè etiam dicitur: Virgil. 3. Ecl. *-aëriæ quò congessère palumbes*, i. nidificavêre. Vide & Prisc. lib. 5.

IN NERVVM ILLE] MSS. Cam. & vett. ed. *In nervo mille.*

QVI] quo pacto. *L.*

ADDICI] Pleusidippo à Prætore. *L.*

ACTUS QUARTI SCENA I.

DÆMONES *senex.*

ENE FACTUM & volupe est hodie me his mulierculis
Tetulisse auxilium. jam clientas repperi,
Atque ambas formâ scitulâ atq; ætatulâ.
Sed uxor scelesta me omnibus servat modis,

Nec quî significem quippiam mulierculis.
Sed Gripus servus noster, quid rerum gerat
Miror, de nocte qui abiit piscatum ad mare.
Pol magis sapisset, si dormivisset domi.
Nam nunc & operam ludos facit, & retia:
Ut tempestas est nunc, atque ut noctu fuit.
In digitis hodie percoquam quod ceperit,
Ita fluctuare video vehementer mare.
Sed ad prandium uxor me vocat. redeo domum.
Jam opplebit meas aures suâ vaniloquentiâ.

NE QUÎS.] i. aliquo modo. *Acid.*
SAPISSET] Sicut *Resipisse* annotavit ex Prisc. *Camer.*
IN DIGITIS] Elegans Proverbialis sermo quo significatur, piscatorem sine prædâ domum reversurum. Quam Parœmiam & noster idiotismus agnoscit in re simili: Jch wolts wol an eim finger braten/ was er fangen wird. è *Dousâ.*

OPPLEBIT] Grut. & *Schop.* è MSS. Cam. in quibus *oppilebit*, faciebant *oppilabit.* sic & Lucr. *congestus arenæ oppilat ostia*, dixit, i. ostia fluviorum implet & occludit. sic & *oppilationem aurium* alibi legi ajunt. Cic. Philip. 2. *Nisi se ille sub scalas tabernæ librariæ conjecisset, hisq; oppilatis impetum tuum compreßisset.*

ACTUS QUARTI SCENA II.

GRIPUS *piscator.*

NEPTUNO has ago meo patrono gratias,
Qui salsis locis incolit pisculentis,
Cùm me ex suis pulcrè ornatum expedivit
Templis reducem, plurimâ prædâ onustum,
Salute horiæ, quæ in mari fluctuoso
Piscatu novo me uberi compotivit.
Miroq; modo, atque incredibili hic piscatus mihi
Lepidè evenit, neque piscium ullam unciam hodie
Pondo cepi, nisi hoc quod fero in rete.
Nam ut de nocte multâ impigrè exsurrexi,
Lucrum præposivi sopori & quieti,
Tempestate sævâ experiri expetivi
Paupertatem heri, quî & meam sententiam
Tolerarem, operâ haud fui parcus meâ. NIMIS HOMO
NIHILI EST, QUI *piger est, nimisq; id genus odi ego malè.*
» VIGILARE DECET *hominem, qui vult sua tempori conficere officia.*
Non enim illum expectare oportet, dum herus se ad suum suscitet officium.

 Nam

Nam ego nunc mihi, qui impiger fui, repperi, ut piger si velim siem.
Hoc ego in mari, quidquid inest, reperi: quicquid inest, grave quidem est: aurum
Hic ego inesse reor. nec mihi conscius est ullus homo. nunc hæc tibi,
Occasio, Gripe, obtigit, ut liberet ex populo Prætor te:
Nunc sic faciam, sic consilium est. ad herum veniam doctè atque astutè,
Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, ut sim liber.
Jam ubi liber ero, igitur demum instruam agrum, ædes, mancipia,
Navibus magnis mercaturam faciam: apud reges rex perhibebor.
Post animi caussâ mihi navem faciam, atque imitabor Stratonicum;
Oppida circumvectabor: ubi nobilitas mea erit clara,
Oppidum magnum communibo, ei ego urbi Gripo indam nomen,
Monimentum meæ famæ & factis, ibique regnum magnum instituam.
Magnas res hîc agito in mentem instruere. nunc hunc vidulum condam.
Sed hic rex cum aceto pransurus est & sale, sine bono pulmento.

VERSUS trimetri mistis numeris, usq; ad hunc: *Vigilare op.* unde deinceps τετράμετροι sunt. *Cam.*

INCOLIT] *Incolit* cum auferendi casu sociavit virtute præpositionis: L. D.

TEMPLIS] *Neptuni templa.* sic, *Orci Acherusia templa*, Ennius dixit. sic *silvestria templa*, Nymphis nemoralibus consecrata, Lucretius. *D.* Vide N. Mil. 2: 5.

SAL. HORIÆ] i. salvâ atq; incolumi horiâ. sic Bacchid. *salute nostrâ.* Menæch. act. 1: 2. *Averti prædam ab hostibus nostrûm salute sociûm*, i. salvis nostris sociis. Est autem *Horia*, navicula piscatoria: ut docent Non. & Fulg. *D.*

COMPOTIVIT] i. compotem fecit: Lips. & Gul. sic suprà, *ita hic solis locis compotita sum.*

QUÎ ET M. SENTENT.] ita MSS. Cam. Lambino & J. Gul. placet conjectura Camerarii, *servientiam*: hic tamen mâlit; *Paupertatem quî heri ex meâ sententiâ Tolerarem.* Purum putum Plauti est; *ex meâ sententiâ.*

TOLERAREM] sic Sallust. *Tolerare inopiam mercede manuum.* Virg. *tolerare colo vitam tenuiq; Minervâ.* Sich mit hand arbeit kümmerlich nehren.

TEMPORI] *Tempori* h. l. est numerò & celeriter, ut aliàs sæpè. *J. Gul.* Verisl. lib. 3: 10. MSS. Cam. *temperi*, per *e.*

EX POPULO PR.] ut Prætor te non solum liberum faciat vindictâ, (V. N. Mil. 4: 1.) sed etiam eximâris numero hominum inferioris loci atq; ordinis: *L.* Veneta l. *extempulò*: quod Pistoris præfert. PRO CAP.] V. N. Aul. act. 5: 1.

ERO, IGITUR DEMUM] ita MSS. Cam. & præter Gruterum probat J. Guliel. *Igitur demum*, est, tum demum. Mostell. *miserum est opus, Igitur demum fodere puteum, ubi sitis fauces tenet.* Qui, *domum*, legunt; non advertunt putidam ταυτολογίαν: nam sequitur *ædes.*

POST

POST ANIMI CAVSSA MIHI NAVEM F.] *Is. Casaubonus* ad illud Sueton. Cæsare c. 52. *eâdem nave thalamego* &c. notat: Quales habebant paratas Ægyptii reges DCCC. Vide Appianum in procemio. Similes, si usum spectes, veterum Gallorum *paradæ*. item illa Neronis, de quâ Plutarchus περὶ ἀοργησίας. Seneca *Cubiculatas* & *lusorias* vocat. De iis sentit Gripus in Rud. *Hæc ille*. Ejusmodi θαλαμηγὸν describit & Athen. l. 5. p. 204. item *Jos. Scalig.* Lect. Auson. lib. 2. c. 14. ubi ait: *Parada* est genus navigii vibisci voluptuarii, undiq; tecti, quo æstu ultrò citroq; reciprocante per Garumnam molliter ferebantur. eæq; toris & culcitris insternebantur; ne agitatio ulla sentiretur, &c.

STRATON.] *Stratonicus* fuit quæstor regis Philippi & deinde Alexandri M. filii: homo prædives: quamobrem Græcis in Proverb. venit, ut Latinis *Crassus*. Auctor Diodorus in vitâ Alex. & Ælianus. Lambinus ait nomen esse fictum à Plauto: inscitè. *D.*

VBI NOB.] D. F. l. *ibi*.

CVM ACETO] Iocosè. cum *rex* diceretur servus: ô bone, inquit, hic rex *poscam* (Vide N. Mil. 3: 2.) bibet, & salem pro obsonio delinget. *Lipsius* de Militiâ Rom. lib. 5. cap. 16.

ACTUS QUARTI SCENA III.

TRACHALIO *servus*. GRIPUS *piscator*.

HEUS mane. GR. quid maneam? TR. dum hanc tibi,
quam trahis, rudentem complico.
,,*GR. Mitte modò. TR. at pol ego te adjuvabo. nam* BONIS QUOD
,,BENE FIT *haud perit. GR. turbida tempestas heri fuit,*
Nihil habeo adolescens piscium, ne tu mihi esse postules.
Nam vides me referre uvidum rete, sine squamoso pecu.
TR. Non edepol piscis expeto, quàm tui sermonis sum indigens.
GR. Enicas jam me odio, quisquis es. TR. non sinam ego abire
hinc te, mane.
GR. Cavesis malo. quid tu, malùm, nam me retrahis? TR. audi.
GR. Non audio. TR. at pol quin audies pòst. GR. quin loquere,
quid vis?
TR. Ehò modò, est operæ precium, quod tibi ego narrare volo.
GR. Eloquere, quid id est? TR. vide num quispiam consequitur
prope nos.
GR. Ecquid est quod meâ referat? TR. scilicet, sed boni consilii
Ecquid te mihi est? GR. quid negotii est, modò dic. TR. dicam,
Tace, si fidem modò das mihi te non fore infidum.
GR. Do fidem tibi, fidus ero, quisquis es. TR. audi furtum ego vidi
Qui faciebat: noveram dominum id cui fiebat: pòst ad
Furem egomet devenio, feroq; ei conditionem hoc pacto:
Ego istuc furtum scio cui factum est: nunc mihi si vis
Dare dimidium, indicium domino non faciam. is mihi nihil

Etiam respondit. quid inde æquum est dare mihi dimidium?
Volo ut dicas. GR. imò hercle amplius: nam nisi dat, domino dicundum
Censeo. TR. tuo consilio faciam. nunc advorte animum.
Nanq; hoc attinet omne ad te. GR. quid est factum? TR. vidulum
Istum, cujus ille est, novi ego hominem jampridem. GR. quid est?
TR. Et quo pacto periit. GR. at ego quo pacto inventum'st scio,
Et qui invenit, hominem novi, & dominus qui nunc est, scio.
Nihilo pol pluris tuâ hoc, quàm quanti illud refert meâ.
Ego illum novi cujus nunc est, tu illum cujus antehac fuit.
Hunc homo feret à me nemo, ne tu te speres potius. TR. non ferat,
Si dominus veniat? GR. dominus huic nemo, ne frustra sies.
Nisi ego nemo natu'st, hunc qui cepi in venatu meo.
TR. Itane verò? GR. ecquem esse dices in mari piscem meum?
Quos cùm capio, siquidem cepi, mei sunt; habeo pro meis:
Nec manu asseruntur, neq; illinc partem quisquam postulat.
In foro palàm omnes vendo pro meis venalibus.
MARE QUIDEM commune certo'st omnibus. TR. assentio,
Quî minus hunc communem quæso mihi esse oportet vidulum?
In mari inventum'st, commune est. GR. næ impudenter impudens.
Nam si istuc jus sit, quod memoras, piscatores perierint,
Quippe cùm extemplò in macellum pisces prolati sient,
Nemo emat, suam quisque partem piscium poscat sibi,
Dicat in mari commune captos. TR. quid ais impudens,
Ausus etiam comparare vidulum cum piscibus?
Eadem tandem res videtur? GR. in manu non est meâ,
Ubi demisi retem atque hamum, quicquid hæsit, extraho.
Meum quod rete atque hami nacti sunt, meum potissimum'st.
TR. Imò hercle haud est, si quidem quod vas excepisti. GR. philosophe!
TR. Sed tun' unquam piscatorem vidisti, venefice,
Vidulum piscem cepisse? aut protulisse ullum in forum?
Non enim tu hic quidem occupabis omnis quæstûs quos voles.
Et vietorem & piscatorem te esse, impure, postulas:
Vel te mihi monstrare oportet, piscis qui sit vidulus,
Vel quod in mari non natum est, neq; habet squamas, ne feras.

GR. Quid tu, nunquam audivisti esse antehac vidulum piscem? TR. scelus,
Nullus est. GR. immò est profectò. ego qui sum piscator scio:
Verò rarò capitur: nullus minùs sæpe ad terram venit.
TR. Nil agis, dare verba speras mihi te posse, furcifer.
Quo colore est? GR. hoc colore capiuntur pauxilluli.
Sunt alii puniceo corio magni item atque atri. TR. scio.
Tu hercle opinor in vidulum te piscem convertes, nisi caves:
Fiet tibi puniceum corium, posteà atrum denuò.
GR. Quod scelus hodie hoc inveni! TR. verba facimus, it dies:
Videsis cujus arbitratu nos facere vis? GR. viduli
Arbitratu. TR. ita enimverò? stultus es. GR. salve, Thales!
TR. Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum,
Cujus hæc res arbitratu fiat. GR. quæso sanus es?
TR. Elleborosus sum. GR. ego cerritus, hunc non amittam tamen.
TR. Verbum adde etiam unum, jam in cerebro colaphos abstrudam tuo.
GR. Ego jam hîc te, itidem quasi penicillus novos exurgeri solet,
Ni hunc amittis, exurgebo quicquid humoris tibi'st.
Tange, affligam ad terram te itidem, ut piscem soleo polypum.
Vis pugnare? TR. quid opu'st? quin tu potiùs prædam divide.
GR. Hinc tu, nisi malum, fruisci nihil potes, ne postules.
Abeo ego hinc. TR. at ego hinc offlectam navem, ne quò abeas. mane.
GR. Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.
Mitte rudentem sceleste. TR. mittam, omitte vidulum.
GR. Nunquam hercle hinc hodie ramentâ fies fortunatior.
TR. Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur,
Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.
GR. Quem ne ego excepi in mari? TR. at ego inspectavi è litore.
GR. Meâ operâ, labore, & rete, & horiâ. TR. num quî minus,
Si veniat nunc dominus cujus est, ego qui inspectavi procul,
Te hunc habere, fur sum, quàm tu? GR. nihilo. TR. mane mastigia.
Quo argumento socius non sum, & fur sum, fac dum ex te sciam.
GR. Nescio, neque ego istas vestras leges urbanas scio,
Nisi quia hunc meum esse dico. TR. & ego item esse ajo meum.
GR. Mane jam: repperirem, quo pacto nec fur, nec socius fies.
TR. Quo pacto? GR. sine me hinc abire, tu abi tacitus tuam viam,

Nec

Nec tu me cuiquam indicaßis, neque ego tibi quicquam dabo.
Tu taceto, ego mußitabo, hoc optimum atq; æquißimum eſt.
TR. Ecquid conditionis audes ferre? GR. jamdudum fero
Ut abeas, rudentem amittas, mihi moleſtus ne ſies.
TR. Mane, dum refero conditionem. GR. te obſecro hercle, aufer te modò.
TR. Ecquem in his locis noviſti? GR. oportet vicinos meos.
TR. Ubi tu hîc habitas? GR. porrò illic longè usque in campis ultimis.
TR. Vin' qui in hâc villâ habitat, ejus arbitratu tu fieri?
GR. Pauliſper remitte reſtem, dum concedo & conſulo.
TR. Fiat. GR. euge ſalva res eſt, præda hæc perpetua eſt mea.
Ad meum herum arbitrum vocat me hîc intra præſepis meas.
Nunquam hercle hodie abjudicabit ab ſuo triobolum.
Næ iſte haud ſcit quam conditionem detulerit. ibo ad arbitrum.
TR. Quid igitur? GR. quanquam iſtuc eſſe jus meum certò ſcio,
Fiat iſtuc potiùs, quàm nunc pugnem tecum. TR. nunc places.
GR. Quanquam ad ignotum arbitrum me appellis, ſi adhibebit fidem,
Etſi eſt ignotus, notus eſt: ſi non, notus ignotißimus eſt.

ET hi ſunt tetrametri promiſcui, numeris obſcuris: usq; ad illum: *Namq; hoc att.* unde eſt deinceps trochaica forma manifeſta. *Cam.*

RVDENTEM] *Rudens*, funis nauticus. Nonius ex hoc etiam loco probat, *Rudens* eſſe & maſc. & fæm. generis. *L.*

NAM VID.] Nonius, Chariſ. & Priſc. cum Lamb. leg. *Non vides* &c. interrogativè.

RETE] Priſc. l. *retem*. L.

SQVAM. P.] ſic Lucr. 2. - *mutæq; natantes ſquammigerûm pecudes*, i. piſces.

QVAM TVI S.] τὸ *quàm* delet Acid. cum vett. non habeant, & ſenſum impediat. Nam piſces Trachalio planè non expetebat, tantùm ſermonem conferre cupiens.

GR. CAVESIS MALO, QVID] Gruterus ferè diſtinxerit: *mane. Caveſis malo. GR. quid tum.* &c. tanquam eum apprehenderit Trachalio ſubjeceritq; unà, *Caveſis malo.*

QVIN AVDIES POST.] Acidal. *TR. at pol quin audies. GR. quin pòſt loquère quidvis. TR. Eho modò. eſt operæpr.* Abſtrudere prædam cupiebat antè Grypus. igitur ſermonem vult differri, & poſtea quidvis dici. *loquère.* n. reſpondet illi *audies.* in quâ contentione vis eſt iteratarum utrinq; particularum *quin.* Alter urget, ut ſtatim audiatur: idq; valet, *Eho modò.*

QVID INDE] D. I. *ecquid ind.* quod ipſius rei argumentum poſtulare videtur. Lamb. *Etiam reſpondit quid? inde æq. eſt d. m. dimidium.* Gruterus ita: *quid inde æquum eſt dari mihi? dimidium Volo ut dicas*; quod urgent planè ſequentia; quæ tamen ſuadentibus libris ſic reſtituit; *imò herclè etiam amplius.*

VIDVLVM ISTVM] Comicum eſt: pro, jam pridem novi hominem, cujus iſte vidulus ſeu vidulum eſt: *L.* Vide N. Epid. act. 4: 2.

INVENTVM ST] Elidendi ratio ignorata ſæpe turbas dedit. ita Pſeud. *mentitum eſt* fecerant, ubi priſci rectè *mentituſt* pro *mentitus eſt.* ita hîc *inventuſt*, ſcil. vidulus. etſi non neg. *vidulum* in neutro etiam genere potuiſſe uſurpari. ita v. 38. legend. *In mari inventuſt, commune*

muneſt. quod veteri ſcribendi ratione eſt pro hodiernâ *communiſt*, i. communis eſt. ita Amph. act. 1: 1. – *nimis ſimileſt mei.* Acid.

POTIVS] J. Gul. *ocyus*. Et hoc adverbium, *inquit*, abundat in ſermone, aut potius ornamenti aut vehementiæ cauſsâ adjicitur, quæ ſentiri quàm explicari faciliùs poſsit. Aſin. 2: 2. *Meâ quidem hercle operâ liber nunquam fies ocyus.* At Gruterus, Apage, inquit, illud, *ocyus*: nam ait; Nemo mortalium hoc à me auferet, nedum tu. Pſeud. act. 4: 1. *Nunquam edepol erit ille potior Harpax quàm ego.* Aul. act. 4: 10. *haud cauſſificor, quin eam Ego habeam potiſſimum*: & aliis millies.

IN VENATVM EO] *venatus* de piſcibus Homero etiam & Platoni dicitur. *G. Anſelm.*

MANV ASS.] Tralatio. V. N. Pœn. 4: 2.

CVM EXTEMPLO] more Græco dixit, ut ἐπειδὴ τάχιστα: pro *extemplò quàm*: vel, *ſtatim quàm*: Turn. l. 26: 2. IN MARI] Priſc. l. *mare*. L.

IN MANV] in poteſtate. V. N. Amph. Prol. RETEM] ita libri omnes, & Priſc. lib. 7. *L.* PHILOS.] Qui ſeria verba facit, hîc dicitur *Philoſophus*.

TVN' VNQVAM] Grut. & *Schop.* è MSS. Cam. l. *ſed tu en unquam. En unquam*, pro, *tune unquam, Unquamne: quando?* ἄποτε; Scenâ ſeq. *Quæſo en unquam h.* &c. Et monuit heic *Gruterus*, idem ſæpius ex iſtis MSS. reſtituendum.

VIETOREM] Hallucinationes Criticorum, inquit Douza, flagellare non conſtitui hoc loco, eaſce denudare contentus, *vietorem* partim pro *dolario* interpretantium; partim mutantium ſcripturas. nec ſapientiùs Bryardus *Victorem* ſubſtituit ex Agellio perperam intellecto. Ego certè *Vietorem*, germanum puto, & pro *lictore* accipiendum, idem ſignificante. *Lictor* enim ἀπὸ τοῦ *ligando*; ut *vietor* à *viendo*, i. vinciendo ſeu colligando: unde *viminis* etiam appellatio deflexa. eò dico, ne quis Lambino credat à Nonio in fraudem inducto. MSS. *vitorem*.

PVNICEVM] cædêre virgis: & ita corium tuum fiet rubrum, &c. *L.* V. N. Pſeud. act. 1: 2. NOS FACERE] ita MSS. & v. cod. & adſtipulatur quod mox ſequitur, *cujus hæc res arbitratu fiat*. item poſtea; *vin' ejus arbitratu fieri?* Grut. at Lamb. l. *ſtare*, i. Cujus judicio noſtram controverſiam dijudicandam permittere vis? ſic Cic. 3. Truſc. *ſtare judicio multitudinis*: &, *ſtare judiciis ſuis*.

SALVE THALES] Quod expreſſum videtur ex illo Ariſtoph. in Avibus, ubi Geometræ multa in Mathematicis diſſerenti reſpondet quidam: ἄνθρωπος θαλῆς. quod & Scholiaſtes ἐν σαρκασμῷ dictum notat: *D. F.* **Sehet mir den klugen Man an!**

SEQVESTRVM] Tertull. *Adeò ſatis idoneus patientiæ ſequeſter eſt Deus, ſi injuriam depoſueris penes eum, ultor eſt.* V. N. Merc. 4: 3. & Truc. act. 2: 2.

ELLEBOROS.] i. inſanus ſum: *L.*

CERRITVS] V. N. Men. act. 5: 4. Amph. 2: 2.

ABSTRVDAM] impingam tuo capiti colaphos uſq; adeò validos, ut id tibi confoſſum reddam: *L.*

EXVRGERI] ita MSS. Cam. i. exprimi. Cato, *Exurgeto ſuccum, quaſi heminam in pocillum fictile*: Turn. lib. 26: 2.

EXVRGEBO] ita Grut. è MSS. Cam. & Acidal. Feſtus: *exſurgêre*, *exprimere*. Neque enim exſugitur ſpongia, ſed exurgetur. rectè autem Epid. *eorum exugebo ſanguinem.* Sed quæratur, cur de *novo* potiùs, quàm quovis peniculo loquatur Plautus? Lepidè vero Gripo minatur Trachalio, id quod locupletioribus faciebat Veſpaſianus, quibus pro ſpongiis dicebatur uti: ut eſt apud Sueton. c. 16. in vitâ ejus.

AFFLIGAM] piſcem polypum ſolebant terræ illidere, ut tenerior eſſet, & melius coqueretur: *L.*

FRVISCI] *Cam.* in ſuis libris reperiſſe ait, *fruniſci*: quod & Lamb. de ſuis affirmat: idq; rectum cenſent.

OFFLECT.] in contrariam partem flectam: *L.*

PRORETA] Turn. lib. 28. c. 43. *Proreta* eſt, qui in prorâ & ventos aucupatur & captat, & eorũ converſiones dicit in flectendis promontoriis gubernatori, quiq; rupes ſcopulosq;, ne navis eis impingatur, proſpicit & explorat.

GVBERNAT.] *Gubernator* ſedet in puppi: *L.* Eraſmus I. κυβερνήτης. Vſurpatur autem *Proverbium*, quoties aliquo in negotio neuter alteri vult cedere: ut annotat *Duza*.

RAMENTA] *Ramentum* & *Ramentam* dixerunt & *scobem*, quod humi cadit, cum limâ aut scobinâ similive instrumẽto aliquid atteritur. Affines sunt voces *rasura* & *rasamen*. *Rasuram eboris* apud Veget. leges, quæ *scobs eborea* Scribonio Largo. dicitur & *serrago*, à serrâ. ita Cæl. Aurelianus: *cum cervini cornu serragine aspersa* &c. Gr. ψήγματα, πρίσματα, ξέσματα, ῥινήματα. *Is. Casaub.* in Hist. Aug. Plautus apud Nonium, *Ramentá plumbeá fiam propensior.* V. N. Bacch. act. 3: 4. & act. 4: 4.

REDITVR] *Reditur*, antiquè, pro, *redditur*: Cam. quod tamen vix admiserit *Gruterus*, cùm dicatur solenni quasi modo, *Redire ad arbitrum.*

MEA OP.] pendent è superioribus, *Quémne* &c. L.

QVAM TV?] sc. quia conscius sum. Der Heler ist so gut/ als der Steler

ABI TV T. VIAM] usitata hæc forma loquendi aliis etiam Clasſicis scriptoribus: *L.* Gehe du deines weges.

TV FIERI?] Lamb. l. *rem f.* renuente Acidalio, qui & illud *tu* rejicit.

PRÆSEP.] *Non solum ubi pecora pabulantur, sed & omnia loca clausa & tuta præsepia dicta* Nonius. Curcul. 2: 1.

ABIVD. A SVO] sc. servo. *Adjudicare* & *Abjudicare* opponuntur Cic. *Judicabit Alexandriam regis esse: à populo Rom. abjudicabit*: L.

APPELLIS] invitum adigis. simulat autem ignotum sibi Dæmonem: *L.*

ETSI IGNOT.] Acid. *Etsi ignotust, notust: si n. n. ignotissimust.* Aliter, in numeris obhærešces.

ACTUS QUARTI SCENA IV.

DÆMONES *senex.* PALÆSTRA, AMPELISCA, TRACHALIO, GRIPUS.

SERIO edepol, quanquam vobis cupio, quæ voltis, mulieres,
Metuo propter vos, ne uxor mea me extrudat pedibus.
Quæ me pellices adduxe dicet ante oculos suos:
Vos confugite in aram potius, quàm ego. MV. miseræ periimus.
DÆ. Ego vos salvas sistam, ne timete. sed quid vos foràs
Prosequimini? quoniam ego assum, faciet nemo injuriam.
Ite [?]quam domum ambo, nunc jam ex præsidio præsides.
GR. O here salve. DÆ. salve Gripe, quid fit? TR. tuúsne hic servus est?
GR. Haud pudet. TR. nihil ago tecum. GR. ergo abi hinc sis. TR. quæso responde senex.
Tuus hic servus est? DÆ. meus est. TR. hem istuc optimè, quando tuus est.
Iterum te saluto. DÆ. & ego te. túne es, qui haud multo prius (tibi?
Abiisti hinc herum accersitum? TR. ego is sum. DÆ. quid nunc vis
TR. Nempe hic tuus est? DÆ. meus est. TR. istuc optimè, quando tuu'st.
DÆ. Quid negoti'st? TR. vir scelestus illic est. DÆ. quid fecit tibi
Vir scelestus? TR. homini ego isti talos suffringi volo.

DÆ. Quid est, quâ de re litigatis nunc inter vos? TR. eloquar.
GR. Immò ego eloquar. TR. ego opinor, qui rem facesso. GR. siquidem
Sis pudicus, hinc facessas. DÆ. Gripe, animum adverte ac tace.
GR. Utin' istic prius dicat? DÆ. audi, loquere tu. GR. alienon' prius,
Quàm tuo dabis orationem? TR. ut nequitur comprimi!
Ita ut occœpi dicere, illum quem dudum è fano Veneris
Lenonem extrusisti, hîc ejus vidulum eccillum.
GR. Non habeo. TR. negas, quod oculis video? GR. at ne videas, velim:
Habeo, non habeo, quid tu me curas, quid rerum geram?
TR. QUOMODO HABEAS, illud refert, jure ne an ne injuriâ.
GR. Ni istum cepi, nulla caussa est quin me condones cruci;
Si in mari reti adprehendi, quî tuum potiùs est, quàm meum?
TR. Verba dat. hoc modo res gesta est, ut ego dico. GR. quid tu ais?
TR. Quoad primarius vir dicat, comprime hunc sis, si tuus est.
GR. Quid tu idem mihi vis fieri, quod herus consuevit tibi?
Si ille te comprimere solitus, hic noster nos non solet.
DÆ. Verbo illo modò ille vicit. quid nunc tu vis? dic mihi.
TR. Equidem neque ego partem posco mihi istinc de istoc vidulo,
Neque meum hodie esse unquam dixi. sed istîc inest cistellula
Hujus mulieris. quam dudum dixi fuisse liberam.
DÆ. Nempe tu hanc dicis, quam esse ajebas dudum popularem meam.
TR. Admodum: & ea quæ olim parva gestavit crepundia,
Istîc in istâ cistulâ insunt, quæ istic inest in vidulo.
Hoc neque isti usus est, & illi miseræ suppetias feret,
Si id dederit, quî suos parentes quærat. DÆ. faciam ut det. tace.
GR. Nihil ego hercle sum isti daturus. TR. nihil peto, nisi cistulam,
Et crepundia. GR. quid si ea sunt aurea? TR. quid istic tuâ?
Aurum auro expendetur, argentum argento exæquabitur.
GR. Facias aurum ut videam, pòst ego faciam ut videas cistulam.
DÆ. Cave malo, ac tace tu. tu perge, ut occœpisti, dicere.
TR. Unum te obsecro, ut ted hujus commiserescat mulieris,
Siquidem hic lenonis ejus est vidulus quem suspicor.
Hîc nisi de opinione, certum nihil dico tibi.
TR. Viden' scelestus ut aucupatur. TR. sine me, ut occœpi, loqui.
Si scelesti illius est hic, cujus dico, vidulus,
Hæ poterunt novisse, ostendere his jube. GR. ain ostendere?
DAE. Haud iniquum dicit Gripe, ut ostendatur vidulus.

GR. Immò hercle insignitè iniquè. DAE. quî dum? GR. quia si ostendero,
Continuò hunc novisse dicent scilicet. TR. scelerum caput,
Ut tute es, item omnis censes esse? perjurii caput.
GR. Omnia istæc ego facilè patior, dum hic hinc à me sentiat.
TR. Atqui nunc abs te stat. verum hinc tibi testimonium.
DAE. Gripe, adverte animum. tu paucis expedi, quid postulas.
TR. Dixi equidem, sed si parum intellexti, dicam denuo:
Hasce ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberas.
Hæc Athenis parva fuit virgo surrupta. GR. dic mihi,
Quid ista ad vidulum pertinent, servæ sunt istæ an liberæ?
TR. Omnia iterum vis memorari, scelus, ut defiat dies.
DAE. Abstine maledictis, & mihi, quod rogavi, dilue.
TR. Cistellam istîc inesse oportet caudeam in isto vidulo,
Ubi sunt signa, qui parentes noscere hæc possit suos,
Quibuscum parva Athenis periit, sicuti dixi prius.
GR. Juppiter te diiq; perdant. quid ais, vir venefice?
Quid? istæ mutæ sunt, quæ pro se fabulari non queant?
TR. Eò tacent, quia TACITA BONA'ST MULIER *semper, quàm loquens.*
GR. Tum pol tu pro oratione, nec vir nec mulier mihi es.
TR. Quidum? GR. quia enim neque loquens es, neque tacens unquam bonus.
Quæso, en unquam hodie licebit mihi loqui? DAE. si præter hàc
Unum verbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.
TR. Ut id occœpi dicere, senex, eam te quæso cistulam,
Ut jubeas hunc reddere illis. ob eam si quid postulat
Sibi mercedis, dabitur: aliud quicquid ibi est, habeat sibi.
GR. Nunc demum istuc dicis, quoniam jus meum esse intelligis:
Dudum dimidiam petebas partem. TR. immò etiam nunc peto.
GR. Vidi petere miluium, etiamcùm nihil auferret tamen.
DÆ. Non ego te comprimere possum sine malo? GR. si istic tacet,
Ego tacebo: si iste loquitur, sine me pro re meâ loqui.
DÆ. Cedo modò mihi istum vidulum, Gripe. GR. concredam tibi.
At si istorum nihil sit, ut mihi reddas. DÆ. reddetur. GR. tene.
DÆ. Audi nunc jam, Palæstra atq; Ampelisca, hoc quod loquor.
Estne hic vidulus, ubi cistellam tuam inesse ajebas? PA. is est.
GR. Perii hercle ego miser. ut, priusquam planè aspexit, illicò
*Eum esse dixit! PA. faciam ego hanc rem ** planam tibi: ****
Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo.
Ibi ego dicam quicquid inerit nominatim, tu mihi

Nullum oſtenderis. ſi falſa dicam, fruſtrà dixero.
Vos tamen iſtæc, quicquid illic inerit, vobis habebitis.
Sed ſi erunt vera, tum obſecro te, ut mea mihi reddantur. DÆ. placet,
Ius merum oras, meo quidem animo. TR. at meo hercle.
GR. Quid ſi iſta aut ſuperſtitioſa, aut ariola eſt, atq; omnia
Quicquid inſit vera dicet? anne habebit ariola?
DÆ. Non feret, niſi vera dicet: nequicquam ariolabitur.
Solve vidulum ergo, ut, quid ſit verum, quamprimum ſciam.
GR. Hoc habet, ſolutum eſt, aperi. video ciſtellam. DÆ. hæccine eſt?
PA. Iſtæc eſt, ô mei parentes, hic vos concluſos gero.
Huc opesq; ſpesq; veſtrûm cognoſcendûm condidi.
GR. Tunc tibi hercle deos iratos eſſe oportet, quisquis es,
Quæ parenteis in tam anguſtum tuos locum compegeris.
DÆ. Gripe, accede huc, tua res agitur. tu puella, iſtinc procul
Dicito, quid inſit, & quâ facie memorato omnia.
Si hercle tantillum peccaſsis, quod poſterius poſtules
Te ad verum converti, nugas, mulier, magnas egeris.
GR. Ius bonum oras. TR. edepol haud orat te, nam tu injurius.
DÆ. Loquere nunc jam puella. Gripe animum advorte, ac tace.
PA. Sunt crepundia. DÆ. ecca video. GR. perii in primo prælio.
DÆ. Mane, ne oſtenderis. quâ facie ſunt? reſponde ex ordine.
PA. Enſiculu'ſt aureolus primùm literatus. DÆ. dice dum,
In eo enſiculo literarum quid eſt? PA. mei nomen patris.
Poſt altrinſecus eſt ſecuricula ancipes, item aurea
Litterata, ibi matris nomen in ſecuriculâ'ſt. DÆ. mane.
Dic in enſiculo quod nomen eſt paternum? PA. Dæmones.
DÆ. Di immortales, ubi loci ſunt ſpes meæ? GR. immò edepol meæ?
DÆ. Pergite obſecro continuò placidè. GR. aut ite in malam crucem.
DÆ. Loquere matris nomen hic in ſecuriculâ quid ſiet.
PA. Dædalis. DÆ. dî me ſervatum cupiunt. GR. at me perditum.
DÆ. Filiam meam eſſe hanc oportet, Gripe. GR. ſit per me quidem.
Quin te di omnes perdant, qui me hodie oculis vidiſti tuis,
Meq; adeò ſceleſtum, qui non circumſpexi centies
Prius, me ne quis inſpectaret, quàm rete extraxi ex aquâ.

PA. Post est sicilicula argenteola, & duæ connexæ maniculæ, &
Sucula. GR. quin tu i dierecta cum suculâ & cum porculis.
PA. Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.
DÆ. Ea est profectò. contineri, quin complectar, non queo.
Filia mea salve: ego is sum, qui te produxi, pater:
Ego sum Dæmones, & mater tua ecca hîc intus Dædalis.
PA. Salve, mi pater insperate. DÆ. salve. ut te amplector libens!
TR. Volupe'st, cùm istuc ex pietate vestrâ vobis contigit.
DÆ. Capedum. hunc, si potes fer intrò vidulum, age Trachalio.
TR. Ecce Gripi scelera. cum istæc res malè evenit tibi,
Gripe gratulor. DÆ. age eamus, mea gnata, ad matrem tuam,
Quæ ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere,
Quæ te magis tractavit, magisq; signa pernovit tua.
TR. Eamus intrò omnes, quando operam promiscam damus.
PA. Sequere me, Ampelisca. AM. cùm te dii amant, voluptati est mihi.
GR. Sûmne ego scelestus, qui illunc hodie excepi vidulum!
Aut cum excepi, qui non alicubi in solo abstrusi loco?
Credebam edepol turbulentam prædam eventuram mihi,
Quia illa mihi turbulentâ tempestate evenerat.
Credo edepol ego illîc inesse auri & argenti largiter.
Quid melius est, quàm ut hinc intrò abeam, & me suspendam clanculum,
Saltem tantisper, dum abscedat hæc à me ægrimonia.

VERSUS troch. Archilochii. *Cam.*

CUPIO] Cum MSS. desit hæc vox, facit Gruterus, *quanquam volo vobis q.* ut illa perierit, ob similitudinem literarum, quæ ei cum sequenti voce.

EXTRUDAT PEDIBUS] Veteres istud quasi in adagio usurpabant. Lucillius: *Ipso cum domino calce omnes excutiamus.* Vett. ed. & MS. Cam. *ædibus.* quod rectissimum ait *Acid.* qui. l. *- med extrudat ædibus.*

QUAM EGO] sc. obiurger ab uxore, vel extrudar: *L.*

AMBO] ἄμφω, ambæ. *L.*

GR. HAUD PUDET] Pessimè hæc Lamb. explicat cum germana & facillima sententia ista sit. Interrogante Trachalione Dæmonem, Esseine is ipsius servus: ipse pro hero occupat respondere, & ait affirmanter, *Haud pudet,* i. sum vero illius: neq; mei pudet eũ, ut esse suum neget. *Acid.*

TALOS SUFFR.] V. N. Mil. act. 2: 2.

EGO OPINOR, REM] sc. eloquar. Alii: *E. op. qui reum facesso,* i. accuso. Accusator enim priore loco dicere debet. *L. D.*

SIS PUD.] i. si quem habeas pudorem. *D.* Trin. 3: 2.

UT NEQUITUR C.] Quàm difficile est Gripum comprimere! Apul. *Sola virginitas cum semel accepta, reddi nequitur.* COMPRIMI] Ambiguum. V. N. Amph. 1: 1. & Truc. act. 2: 2. item, si placet, Douzæ Præcidanea in Petron. lib. 1. c. 5.

DUDUM E FANO VENERIS] ita supplet Lamb.

QUOAD PRIMARIUS V.] Nota, *primarium virum* dici accusatorem, cujus primæ sunt agendi partes: quas sibi Trachalio vindicat ut & superiùs v. 17. *Acid.*

FACIAS AUR.] Grut. & Rittersh. è MSS. *fac sis aurum.*

HINC A ME SENTEN.] sententiam pro me ferat: *L.* Carrio, *hinc*, glossema censet: at *Gruterus* non item. Cum versus sequens id omninò requiri clamitet, *Verùm hinc ibit testimonium.*

A ME SENTIAT] *A me*, est, pro me. Contrà, *Abs te*, est contra te. Qui usus sanè particulæ *ab* & *abs* venustus ac frequens, sed non ubiq; intellectus. ut Trin. act. 2: 1. - *ab re Consulit.* Asin. act. 1: 3. - *haud id est abs re aucupis.* ubi Gulielmium vide: quo tamen loco exemplum Terent. vellem omisisset. *Acidal.*

HINC] sc. ex vidulo testimonium sumendum: *L. D.*

TIBI] ita vett. edd. MSS. *ibi.* unde *Douza* facit, *ibit*, vel certè, *dabit.* Acidal. *cibit*, scil. Dæmones: pro, *ciebit.*

CAVD.] ita MSS. Cam. *Caudea, cistella è junco, à similitudine equinæ caudæ facta*: Festus. Meurs. l. *cauderam*, quem vide.

BONA EST] subintellige *magis*, vel, *potiùs.* Sophocl. γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει: *L. D.* Genus hoc loquendi Tacito percrebrum, notat *Lipsius.* Annal. l. 4. *Agrippa claris majoribus, quàm vetustis.* lib. 1. *Pacem, quàm bellum probabam.* item Livius: *Multiplex quàm pro numero damnum est.* Curtius: *Nec me ars mea, quàm benivolentia perturbat*, &c. Vide eundem lib. 5. Epist. Quæst. 23. itemq; N. Men. act. 5: 1.

PRO ORAT.] codd. vulg. & MSS. l. *pro portione.* J. Gulielm. *pro oratione.* id est, quantum ex oratione tuâ colligo: ut verba facis. Amph. 1: 1. *Meus pater nunc pro hujus verbis rectè & sapienter facit.*

VIDI] vidi milvium captare prædam, nec tamen capere.

SI ISTIC TACEAT] MSS. *tacet*; requiritq; versus. *Grut.*

FACIAM EGO H.] Hunc versum mutilum esse, Camer. annotat. quem *J. Gul.* ita sanavit: - *faciam e. h. rem ex proclivi planam.* sic Mil. *Fecisti modò mihi ex proclivi planam rem.*

NVLLVM] *D.* & Carrio l. *Nullus est.* pro, haudquaquam, neutiquam, &c. Acidal. *nihilum.*

AT MEO H.] Hoc in versu finis deest. Et suspicor Personam interponi debere non Trach. sed Gripi: ut [illegible] constet. ac si tale esset: *GRI. at meo hercle injuriam meram. Quid s.* Camer. cui seriò adstipulatur Lambinus. *Meursius* autem hunc locum suspicione defectûs liberat, & scribit è v. edd. *ac meo.* ita sensus est perfectus. *Gruterus* etiam nihil putat deesse, si legamus: *Ius merum oras meo quidem animo. TR. at meo hercle.* Acidal. pertendit, personam *Gripi* retrahendam ita: *GR. at meo h. injuriam meram. Quid s.*

SVPERSTIT.] i. fatidica: *L.* Warsagerin. V. N. Curc. act. 3: 1.

NON FERET] Lamb. è. vett. cod. leg. *Non refert*, i. nihil refert, utrum sit superstitiosa, an non sit: sed utrum vera dicat, an falsa, hoc refert.

SOLVTVM EST, APERI] Ven. - *solutum est: ab perii: vid. c.* Quod præfert *Pistoris*, & maximè *Acid.* Et, *Hoc habet*, Gripus tralatitio more exultantium exclamat statim à solutione. Scribend. & hîc *solutust*: de quâ formâ superiùs act. 4: 3.

GR. PERII] *Meurs.* ita personas constituit. *GR. Perii in primo prælio. Mane, ne ostenderis. DÆ. quá f.*

LITTERATVS] litteras inscriptus. V. N. suprà, 2: 5. *L.*

DICH D.] dic-dum. Sag doch.

ANCIPES] pro, *anceps*, i. utrinq; secans. Prisc. lib. 3. & 6. *L.*

DÆDALIS] ἀπὸ τοῦ δαιδάλλω. Δαιδαλὶς formâ patronymici fæminini. *Cam.*

CONTINVO PLACIDE] Pugnantia hæc & imperfecta sunt. cui enim cohærent illa? *aut ite* &c. dein *placidè* & *continuò* sunt contraria. ut alibi passim, *properè* & *placidè.* Mil. 2: 2. *properè hoc, non placidè decet.* Sic igitur leg. *DÆ. Perge, te obsecro, continuò. GR. placidè; aut ite* &c. Senex spei suæ avidus properat: at Gripus damnum metuens, festinari vetat. *Acidal.*

QVIN TE D.] *Grut.* & Schop. è MSS. Cam. l. *Qui te d.* nam *Qui* vel *Quod* imprecationum notæ, & ferè pro *utinam* dici amant. Trin. *Qui istum di perdant.* Pseud. *Malum, quod tibi dei dabunt.*

POST EST SICILICVLA] ita v. ed. & Cam. Turn. lib. 26: 2. *Secula*, falces sunt Varroni, à *secando*: & *sicilire* deducitur, quod est tanquam *seculire*: inde *sicilices.* Ennius: *Incedit veles vulgò sicilicibu' latis*: & per diminutionem, *sicilicula*, parvula quæ-

dam

dam spicula aut falculæ, quæ increpundiis interdum puerorum habebantur. Hæc ille. *Scalig.* ad Festum: Glossar. *sicila*, σμίλα, ἀρβύλιον. *sicilium*, ξυ[illegible]. *sicila*, σμίλα χαρτοτόμος. Est autem vox magnæ Græciæ, eo nomine intelligebant quicquid secandi vim habet: inde *Sicilia* dicta, quia ab Italiâ absecta. inde *sicilire prata*, secare. Idem, ad Catull. *sicelices* aut *sicilices* cultra tonsoria vocat. *sicilire* est cædere. *sicilices* sunt, quas in sybinis aut lanceis, aut venabulis, αἰχμὰς Græci vocant.

DIERECTA] Gehe an Galgen &c. V. N. Trin. act. 2: 4.

CVM SVCCVLA ET P.] Turn. lib. 7: 25. *Succulam* in torculari velut scrophæ similitudine vocatam auguror. ut enim scropha vel succula porculos habet, ut Plautus ait: eodem etiam modo suum hæc machina porculum habebat, &c. Cato cap. 19. *porculum in mediâ succulâ facito.* Atq; hinc Plauti eruenda est sententia.

EAMVS] ante *promiscam*, aliquid deesse, ex liturâ sui libri notavit *Camer.* quod *Acid.* sententiâ & numeris flagitantibus ita explet: *Eamus intrò omnes: quando omnes operam promiscam damus.* τὸ *promiscam* & Nomen & Adverb. esse potest. nam & *Promiscus* dicebant. &c.

ACTUS QUARTI SCENA V.

DÆMONES *senex.*

PROH di immortales, quis me est fortunatior,
Qui ex improviso filiam inveni meam?
„ *SATIN' SI CUI HOMINI dei esse benefactum volunt,*
„ *Aliquo illud pacto obtingit optatum piis?*
Ego hodie, qui neque speravi, neque credidi,
Is improvisò filiam inveni tamen:
Et eam de genere summo adolescenti dabo
Ingenuo, Atheniensi, & cognato meo.
Ego eum adeò accersi huc ad me quamprimùm volo.
Jussiq; exire huc ejus servum, ut ad forum
Iret. nondum egressum esse eum, id miror. tamen
Accedam opinor ad fores. quid conspicor?
Uxor complexa collo retinet filiam:
Nimis inepta atque odiosa ejus amatio est.

SATIN' SI] Nonné perspicuum est, si &c. L.

EGO EVM] J. Gul. l. *Ergò.*

ID MIROR] Acid. disting. *nondum egressum esse eum, id miror, tamen. Acced.* Latuit hic elegantia particulæ *Tamen* &c.

NIMIS INEPTA] *Lamb.* è Nonio & vett. Cod. l. *Nimis pænè inept.* atq; etiam numeros sic rectius constare sibi, affirmat. Itaq; est in MS. pr. Cam. At Heynsius l. *Nim. in. atq; otiosa ejus am.* Nam postea objurgat uxorem, quòd ociosè amplexando filiam tempus terat.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

DÆMONES, TRACHALIO *servus.*

ALIQUANDO osculando melius est, uxor, pausam fieri,
Atque adorna, ut rem divinam faciam, cùm intro advenero,
Laribus familiaribus, cum auxerunt nostram familiam.

Sunt domi agni & porci sacres. sed quid istum remoramini,
Mulieres, Trachalionem? atque optimè; eccum, exit foras.
TR. Ubi ubi erit, tamen investigabo, & mecum ad te adducam simul
Pleusidippum. DÆ. eloquere ut hæc res obtigit de filiâ:
Eum rogato, ut relinquat alias res, & huc veniat. TR. licet.
DÆ. Dicito daturum meam illi filiam uxorem. TR. licet.
DÆ. Et patrem ejus me novisse, & mihi esse cognatum. TR. licet.
DÆ. Sed propera. TR. licet. DÆ. jam hîc facsis, cœna ut curetur. TR. licet.
DÆ. Omnian' licet? TR. licet. sed scin', quid est, quod te volo?
Quod promisisti ut memineris, hodie ut liber sim. DÆ. licet.
TR. Fac ut exores Pleusidippum, ut me emittat manu. DÆ. licet.
TR. Et tua filia facito oret, facilè exorabit. DÆ. licet.
TR. Atque ut mihi Ampelisca nubat, ubi ego sim liber. DÆ. licet.
TR. Atque ut gratum mihi beneficium factis experiar. DÆ. licet.
TR. Omnian' licet? DÆ. licet. tibi rursum refero gratiam.
Sed propera ire in urbem actutum, & recipe te huc rursum. TR. licet.
Jam hîc ero. tu interibi adorna cæterum, quod opus est. DÆ. licet.
Hercules istum infelicet cum suâ licentiâ,
Ita meas replevit aures. quicquid memorabam, licet.

VERSUS trochaici Archilochii. *Cam.*

ALIQUANDO] i. tandem. sic Cic. *collegi me aliquando.* Duza in Præcid. ad Petron. lib. 2: 6.

OSCULANDO] J. Gul. l. *osculandi.* ut & H. Steph. Enn. *pausam facere fremendi.*

PAUSAM] V. N. Persâ act. 5: 2.

ADORNA] ita MSS. & omnes vett. edd. & unicè probat *Schoppius*: ut numeris & sententiæ consulatur. vulg. *adornare.*

PORCI SACRES] V.N. Menæch. act. 2: 2. Et agnum & porcum immolari hostiam Laribus, contra Lambinum, quicquam animatum iisdem immolari pernegantem, in Aulul. docet J. Douza Comment. Hor. ad illud Serm. lib. 2: 3. - *immolet æquis Hic porcum Laribus*, &c. quem vide: ut & Turn. lib. 26. c. 2.

IAM H. FAC SIS] Omninò, *fit*, legend. Vult enim, ut herus ejus quamprimum ibi fit, cujus caussâ cænam erat paraturus; & fortassis etiam nuptialem. *Acid.*

OMNIAN' LIC.] Latet hîc aliquid ridiculi & subobscæni: *L.*

HERCULES] Meurs. è v. codd. *Trachalionis* personæ hos versus restituit. nam *Dæmones* ad omnia ejus nil nisi *Licet* respondebat.

INFELICET] Nihili verbum *Infelico*: germanum *Infelicito*. Numeri sæpissimè incautos in eam fraudé impulerunt: à quibus etsi contractum aut elisum illud in dimensionem postulatur, integrum tamen ipsâ scriptione ubiq; debet exhiberi, &c. *Acidalius*.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

GRIPUS *piscator*. DÆMONES *senex*.

QUAM mox licet te compellare, Dæmones?
DÆ. Quid est negotii, Gripe? GR. de illo vidulo
Si sapias, sapias: HABEAS QUOD DI dant boni.
DÆ. Æquum videtur tibi, ut ego, alienum quod est,
Meum esse dicam? GR. quódne ego inveni in mari?
DÆ. Tantò melius illi obtigit, qui perdidit:
Tuum esse nihilo magis oportet vidulum.
GR. ISTO TU PAUPER ES, cùm nimis sanctè pius.
DÆ. O Gripe Gripe, IN ÆTATE HOMINUM plurimæ
Fiunt transennæ, ubi decipiuntur dolis.
Atq; edepol in eas plerumq; esca imponitur,
Quam si quis avidus poscit escam avariter,
Decipitur in transennâ avaritiâ suâ.
Ille qui consultè, doctè, atque astutè cavet,
Diutinè ei uti bene licet partum bene,
Mihi istæc videtur præda prædatum irier,
Ut cum majore dote abeat quàm advenerit.
Egóne ut, quod ad me allatum esse alienum sciam,
Celem? minimè istuc faciet noster Dæmones.
SEMPER CAVERE HOC sapientes æquissimum est,
Ne conscii sint ipsi maleficii suis.
Ego mihi cum lusi, nihil moror ullum lucrum.
GR. SPECTAVI EGO pridem Comicos ad istum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Cùm illos sapientis mores monstrabant poplo:
Sed cùm inde suam quisq; ibant diversi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.
DÆ. Abi intrò, ne molestus, linguæ tempera.
Ego daturus tibi nihil sum, ne tu frustra sis.
GR. At ego deos quæso, ut quicquid in illo vidulo'st,
Si aurum, si argentum est, omne id ut fiat cinis.
DÆ. Illuc est, quod nos nequam servis utimur:
Nam illic cum servo si quo congressus foret,
Et ipsum sese & illum furti astringeret,
Dum prædam habere se censeret, interim

prædo

Præda ipsus esset, præda prædam duceret.
Nunc hinc intro ibo, & sacrificabo. post ibi
Jubebo nobis cœnam continuò coqui.

DE ILLO VID. SI SAPIAS, SAPIAS: H] Quod ad illum vid. attinet. ita & MSS. Cam. Edit. vett. *Si sapias, sapias quod dii boni danunt.*

QVODNE EGO] An id, quod inveni, alienum esse dicis? Nam quicquid servus quærit, domino quærit &c. *L.*

TRANSENNÆ] V. N. Bacch. 4: 6.

POSCIT] *Richard. Thomson.* leg. *pascit*, ἀρχαϊκῶς, pro, edit: quomodo & Martial. lib. 9. ep. 82. accipit, contra nugas Interpretis.

PARTVM] pro, *parto uti*. Non.

MIHI] *Lamb.* verba Gripi esse autumat, eò usq; ; *Egone* &c. quæ rursus Dæmonis: hoc sensu: Mihi istud videtur esse lucrum, ita prædatum ire, ut domum abeas locupletior, quàm ad aliquod negotium gerendum adveneris. Quam tamen explicationem ineptiss. ut &.audaciam, quòd ista Gripo dederit, acerrimè flagellat *Acidal.* Vult pius senex, prædæ sæpe dolum subesse, per eamque insidias de industriâ incautis solere tendi. idemque sibi de hâc prædâ videri. Videtur, *inquit*, mihi fore, ut hæc præda vicissim prædetur, παθητικῶς. nam *irier*, non *ire* legitur. atque ut ita quidem præda ipsa fiat, ut aliam ultrò prædam secum trahat, abeatque multo cum majore dote, quàm venerit. Id fieri poterat, si quis datâ operâ prędam eam objecisset: cui, si recepta & celata esset, reposcenti ac furti nomine agenti, duplum ex populi lege reddendum erat, &c. Hæc longius diduxi: ut stupor quorundam à Lambini Commentariis tantummodo pendentium excitaretur. *Hactenus Valent. Acidalius.*

NOSTER DÆM.] Loquitur de se in tertiâ personâ. *L.* ita & MSS. Cam. Alii vett. cod. *voster*. quod præfert *Acid.* ut ad servum dicantur.

MALEFICII SVIS] ita *J. Guliel.* &, Gravis hæc, *inquit*, & è mediâ Philosophiâ est sententia: sed hactenus non perpurgata. Certè enim scribendum, *maleficii suis*. Nam sapientes censet esse debere nullius maleficii conscios non sibi solis, sed & iis, quos coërcere jure aut imperio possint. MSS. tamen Cam. & omn. edd. *maleficiis suis*.

CVM LVSI] Ego cum me honestè oblectem, lucrum contemno: ita *Lamb.* sed ridiculè. Sensus est: Postquam mihi non modò non damno, sed & usui fuit hic vidulus, inventâ nempe filiâ; nullum præterea lucrum inde quæro. *Acidal.*

MOROR] *Or* long. est ex Plauti consuetudine: qui passim *Or* in fine producit. *Acidal.*

COMICOS] Significat, homines plerunq; specie & oratione esse bonos; re & factis non item: *L.*

CVM ILLOS SAPIENTIS M.] Hoc omnes accipiunt casu Accusandi, *sapientis mores*, τὰ ἤθη σοφὰ ϗ καλοκάγαθα: ego tamen Gignendi casu accipienda arbitror, τὰ τοῦ σοφοῦ ἤθη. nam ideam & naturam Sapientis, ut reverà est, significat. *J. Gul.*

SI AVR. SI ARG.] *si*, pro, *sive*. Ennius, *-si vivimu' sive morimur.* Lucill. *Si irati seu cui propitii sunt Dii.* V. N. Merc. act. 2: 2. *Schop.* ita in illâ formulâ precum & sacrorum, quæ ignoto numini fiebat: SI DEO, SI DEÆ: apud Agell. lib. 2. c. 28. quod Acid. notat.

CINIS] sic Tibullus lib. 1: 10. *Muneribus meus est captus puer. at Deus illa In cinerem & liquidas munera vertat aquas.* D.

ILLVC EST] illa caussa est, quamobrem servos improbos habemus: nempe quòd connivemus eorum peccatis. *L.*

F. ADSTRING.] furti culpæ affinem redderet. *L.*

PRÆDA IPSVS ESS.] Quia addicendus esset dominus, aut noxæ dedendus noxali judicio. *L.*

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

PLEUSIDIPPUS *adolescens*, TRACHALIO *servus*.

ITERUM mihi istæc omnia itera mi anime, mi Trachalio,
Mi liberte, mi patrone, immò potius mi pater.
Repperit patrem Palæstra suum atque matrem? TR. repperit.
PL. Et popularis est? TR. opinor. PL. & nuptura est mihi? TR. suspicor.
PL. Censen' hodie despondebit eam mihi quæso? TR. censeo.
PL. Quid? patri etiam gratulabor, cùm illam invenit? TR. censeo.
PL. Quid matri ejus? TR. censeo. PL. quid ergo censes? TR. quod rogas,
Censeo. PL. dic ergo quanti censes? TR. egóne? censeo.
PA. At sume quidem, ne censionem semper facias. TR. censeo.
PL. Quid si curram? TR. censeo. PL. an sic potius placidè? TR. censeo.
PL. Etiámne eam adveniens salutem? TR. censeo. PL. etiámne ejus patrem?
TR. Censeo. PL. pòst ejus matrem? TR. censeo. PL. quid postea?
Etiámne adveniens complectar ejus patrem? TR. non censeo?
PL. Quid matrem? TR. non censeo. PL. quid eampse illam? TR. non censeo.
PL. Perii; delectum dimisit. nunc censet, cùm volo.
TR. Sanus non es, sequere. PL duc me, mi patrone, quò libet.

ITERUM] H. Steph. l. *Iteradum m.* Cicero hæc usurpat l. 14. ad Attic. ep. 14. *Iteradum eadém ista mihi.* CUM] i. quòd. *L.*

AT SUME Q.] ita MSS. Cam. Jocus ait Lamb. ex Censorum more ductus. *Censionem* enim *facere* dicebatur Censor, cum multam Equiti irrogabat, ut docet Festus. Turn. lib. 26: 2. l. *Adsum equidem.* Quia enim ille alter sæpius *Censeo* dixerat, quasi censuram exerceret & censum ageret: qui diuturnior esse solet, quo diutius & tardius ad censum venire cunctantur cives. Ne longior, inquit, census sit, ecce coràm me tibi sisto. Sic Menæch. act. 3: 1. *Qui nisi adsint, cum citentur, census capiant illicò.* Conatur etiam aliquid *Alciatus* in Lex. suo Plautino: sed conatur. *Lipsius* Antiq. lect. lib. 2: 3. Certum est, *inquit*, Plautum scripsisse, *absume quidem:* venusto joco. Nam cum servus ludos herum faciens non aliud ad interrogata responderet, quàm *Censeo:* quasi indignatus adolescens, & in amphibolia verbi ludens: At, inquit, ne semper censeas, absume potius, & in decoctores referare. Quod sumtum est à moribus Rom. Constat enim eos, qui abligurlissent, & nihil in bonis haberent præter *sacculum* illum *Catulli*, liberos fuisse à molestiâ dedicandi sua in censum. Quam quidem Lipsii sententiam præ cunctis probat, *Acidal.* Et subest, *inquit*, alia etiam levior ambiguitas: ut *Censionem facere* sit interim simpliciter pro *Censere.* sicuti alibi, *Adscensionem facere, & Revorsionem*, pro adscendere & revorti. *Censet* autem semper Trachalio, cum singulis heri sententiis subjicit assensum suum isto verbo *Censeo.* quod hic itidem addidit eò, quia suasus erat *absumere:* quod, ludens perpetuo

modo

modo, faciendum sanè sibi & ipse censet. Is. Pontanus: *At summa quidem: ne censionem semper facias.* Herus cum molestâ illâ & vagâ responsione, *Censeo*, identidem obtunderetur, ad strictiorem quandam censionem & veluti summarum summam super præsenti re dandam, servum adhortatur. Ita Apul. *summat opes domus aureæ* &c. Vide ipsius Analect. lib. 3. c. 10. item Not. Trin. act. 2: 4. & Mil. act. 1: 1., *J. Gruterus* retinet vulgatum: cum *sumo* idem sit, quod *absumo*. Lucill. apud Non. *Omnia viscatis manibus leget: omnia sumet.* Trinum. *Non tibi illud apparere, si sumas, potest.* Etiam *S. Vlr. Pistoris* retinet vulgatam, *At sume q.* At tu, inquit, jam satis diu censionem facis: elige tandem (hoc enim interdum est *Sumere*) quos ex omni numero in militiam tuam adscribas. De militari censione eum loqui clarissimè ostenditur paulò infrà, cum ait: *Dilectum dimisit: nunc non censet, cum volo.* Notum autem ex Livio & aliis, quomodo dilectum habuerint Romani. *Censionem* igitur *facere* est, Dilectum habere: quod in eo nimirum, qui militiæ nomen daturi erant, non minus quàm coram Censoribus ordine alius post alium se sistebat, & ex omni numero tandem optimus quisq; sumebatur. Nec ullo modo probatur illud *Pontani* commentum. neq; adeò *censere* pro numerare positum memini. nisi fortasse eò trahatur, quod Trucul. sc. 1. legitur: *Accipiet illicò expensa, neq; censeat*: de quo tamen dubito.

ACTUS QUINTI SCENA I.

LABRAX.

QUIS me est mortalium miserior, qui vivat alter hodie,
Quem ad recuperatores modò damnavit Pleusidippus.
Abjudicata à me modò est Palæstra. perditus sum.
Nam lenones ex gaudio credo esse procreatos,
Ita omnes mortales, si quid est mali lenoni, gaudent.
Nunc alteram illam, quæ mea est, visam huc in Veneris fanum,
Saltem ut eam abducam, de bonis quod restat reliquiarum.

VERSUS hujus & proximæ Scenę sunt Hipponact. septenarii, usq; adhunc; *Venus Cyren.* à quo usq; adfinem senarii jambici. *Cam.*

RECUPERATORES] V. N. Bacch. act. 2. sc. 3.

ACTUS QUINTI SCENA II.

GRIPUS *piscator.* LABRAX *leno.*

NUNQUAM edepol hodie ad vesperam Gripum inspicietis vivum,
Nisi vidulus mihi redditur. LA. *perii, cum mentionem*
Fieri audio usquam viduli, quasi palo pectus tundat.
GR. *Illic scelestus liber est: ego qui in mari prehendi*
Rete atq; excepi vidulum, dare ei negatis quicquam.

L.A. Prò di immortales, suo mihi hic sermone arrexit auris.
GR. Cubitum hercle longis litteris signabo jam usquequaque,
Si quis perdiderit vidulum cum auro atque argento multo,
Ad Gripum ut veniat. non feretis istum, ut postulatis.
L.A. Meum hercle illic homo vidulum scit, qui habet, ut ego opinor.
Adeundus mihi illic est homo: dì quæso subvenite.
GR. Quid me intrò revocas? hoc volo hîc ante ostium extergere.
Nam hoc quidem pol è robigine, non è ferro factum est,
Ita quanto magis extergeo, rutilum atq; tenuius fit,
Nanque quidem hoc Vere natum est verum, ita in manibus consenescit.
L.A. Adolescens, salve. GR. Di te ament cum irraso capite. L.A. quid fit?
GR. Verum extergetur. L.A. ut vales? GR. quid tu? num medicus quæso es?
L.A. Immò edepol unâ litterâ plus sum, quàm medicus. GR. tum tu
„ *Mendicus es? L.A.* TETIGISTI ACU. *GR. videtur digna forma:*
Sed quid tibi est? L.A. hâc proximâ nocte in mari elavi. nam
Confracta est navis. perdidi quicquid erat miser ibi omne.
GR. Quid perdidisti? L.A. vidulum cum auro atque argento multo.
GR. Ecquid meministi in vidulo qui perît, quid insuerit ibi?
L.A. Quid refert, qui periit? GR. nihil. tamen si non hoc, aliud fabulemur.
Quid si ego sciam qui invenerit? volo ex te scire signa.
L.A. Nummi octingenti aurei in marsupio insuerunt.
Præterea centum denaria Philippea in pasceolo seorsus.
GR. Magna hercle præda'st, largiter mercedis indipiscar.
Dii me homines q; respiciunt. bene ego hinc prædatus ibo.
Profectò hujus est vidulus. perge alia tu expedire.
L.A. Talentum argenti commodum magnum inerat in crumena,
Præterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus, cyathus q;.
GR. Papæ, divitias tu quidem habuisti luculentas.
„ *L.A.* MISERUM ISTUC VERBUM *& pessimum est, Habuisse, & nihil habere.*
GR. Quid dare velis, qui istac tibi investiget indicet q;?
Eloquere properè celeriter. L.A. nummos trecentos. GR. tricas.
L.A. Quadringentos. GR. tramas putridas. LA. quingentos. GR. cassam glandem.

LA. Sexcentos. GR. curculiunculos minutos fabulare.
LA. Dabo septingentos. GR. os calet tibi: num git frigidefactas?
LA. Mille dabo nummos. GR. somnias. LA. nihil addo, abi GR. igitur audi,
Si hercle abiero hinc, hîc non ero. LA. vin' centum & mille? GR. dormis.
LA. Eloquere hercle, quantum postules. GR. quò nihil invitus addas;
Talentum magnum: non potest triobolum hinc abesse.
Proin tu vel ajas, vel neges. LA. quid istic necessum esse video,
Dabitur talentum. GR. accede dum huc, Venus hæc volo arroget te.
LA. Quod tibi libet, id mihi impera. GR. tange aram hanc Veneris. LA. tango.
GR. Per Venerem hanc jurandum est tibi. LA. quid jurem? GR. quod jubebo.
LA. Prai verbis quidvis. id quod domi est, nunquam ulli supplicabo.
GR. Tene aram hanc. LA. teneo. GR. dejura, te mihi argentum daturum,
Eodem illo die, viduli ubi sis potitus. LA. fiat.
GR. Venus Cyrenensis, testem te testor mihi,
Si vidulum illum, quem ego in navi perdidi,
Cum auro atque argento salvum investigavero,
Isq; in potestatem meam pervenerit;
Tum ego huic Gripo dico, inquito, & me tangito.
LA. Tum ego huic Gripo dico, Venus, ut tu exaudias,
Talentum argenti magnum continuò dabo.
GR. Si fraudassis; dicito, uti te in quæstu tuo
Venus eradicet caput atque ætatem tuam.
Tecum hoc habeto tamen, ubi juraveris.
LA. Et illum ego advorsum si quid peccasso Venus,
Veneror te, ut omnes miseri lenones sient.
GR. Tamen fiet, etsi tu fidem servaveris.
Tu hîc operire, jam ego faxo exibit senex,
Eum tu continuò vidulum reposcito.
LA. Si maximè mihi illum reddiderit vidulum,
Non illi ego hodie debeo triobolum.
Meus arbitratus est, lingua quid juret mea.
Sed conticescam. eccum exit, & ducit senem.

TVNDAT] D. F. I. *tundat.*
LIBER] Trachalio manumissus est. L.
EGO QVI] ἀνακόλουθον, nam, ego, quò referatur, non habet. L.

CUBITUM] Homines pauperculi in re tali compendium Præconis facere ſolebant. ut Gelaſimus in Sticho. Opulentiores verò præconem conducebant è publico, palamq; per eos, ſi quid vellent, prædicari jubebant. Qui mos in hunc usq; diem nobis quaſi per manûs traditus obſervatur. ut & ille alter, quo libellos indices ſive tabulas papyrinas, longis, decumanis ac capitalibus litteris ſcriptas baſilicarum vel templorum valvis, piliſq; ac portis proponimus. Sunt autem *longæ litteræ* pro *in longum formatis productiſq;* accipiendæ. Ad quas item *Longam illam litteram ſingularem*, quam ex ſe facturam ſibi Euclionis Staphyla minatur, referundam cenſeo. De *longis item litteris* & quidem cubitali modo, etiam Pœn. act. 4: 2. *Ibi tu videas litteratas fictiles epiſtolas, Pice ſignatas: nomina inſunt cubitum longis litteris:* Douza. Lambinus ait has *maximas & grandes* appellari à Cicerone. V. N. Aul. 1: 1. Omniũ tamen ſimpliciſsimè interpretatur & conſtruit *Gruterus*; Signabo litteris cubitum longis, i. quæ longitudine cubitali. & illuſtrat illo ipſo Pœnuli, *Ibi tu vid* &c.

QUID ME INTRO R.] Gripus domum fortaſsé ab hero revocabatur: *vel*, cum à lenone vocaretur, putabat ſe vocem heri audire. *L.*

VERE NAT. EST VERUM] Ludit in floribus & fructibus vernis, qui fugaces ſunt, & in diem. cum contrà pleriq; æſtivì & autumnales fructûs in totum durent annum. *Veru* ergò, quod antiquo ſermone *verum* appellat, rubiginoſum dicit è vernis eſſe fructibus, & in manibus conſeneſcere. Turn. lib. 26: 2. & lib. 24: 46. Eadem *Lamb.*

CUM IRRASO C.] Qui è naufragio ſervati erant, radebant caput: in ſignum liberationis. *G. Longol.*

VERUM] ut *Cornum, Genum*, pro *Veru, Cornu*. Cam.

TETIGISTI ACU.] i. rectiſsimè conjeciſti. *Alii ſic*: Me illo dicto pupugiſti: *L.*

DIGNA] ſc. mendicitate.

ELAVI] V. N. ſuprà, 2: 7.

REFERT] ſc. ſcire, quid infuerit. *L.*

NIHIL. TAMEN S.] Q. d. Nihil refert, fateor: veruntamen ſi de hoc nihil dicimus; ſaltem aliud loquamur: *L.*

FABULEMUR] Potentialis modus eſt; ne Suaſionis in eo vim perperàm arbitreris cum Lambino. *Acid.*

PASCEOLO] Nonius: *Paſceolus, ex alutá ſacculus.* à Gr. φασχώλιον & φάσκωλον: ut ait Turn. lib. 3: 11. Suidas: φάσκωλον ἐςὶ μαρσύπιον. Aſconius vocat *Scorteas*. Eſt autem *paſceolus* ὑποκοριςικὸν à *pascelo*, &c. ut docuit copioſè *Meurſius*.

COMMODUM] V. N. Merc. 2: 3. *Jo. à VVouver*, in Notis ad *M. Minuc. Felicis Octavium*, In libello, inquit, *De re militari*, qui adiici ſolet *Notitiæ utriuſq; Imperii*, legitur: *Commodæ auctoritatis variæ priscorum monetæ*. Commodæ monetæ, i. integro margine, ſive, ut Procopius, κύκλῳ ἐκ ἀποτεμνομένῳ, apud Plaut. *Commodum talentum*, ἱκνέμενον: *Com. minæ*, μναῖ ἱκνέμεναι. at *Com. tal. magnum*, talentum ὑπεράριθμον.

SINUS] *Sinus* vel *ſinum*, vas ſinuoſum, rotundum & capace alvo. Virgil. Ecl. *Sinum lactis, & hæc tibi liba, Priape, quotannis Expectare ſat eſt.* Gr. δῖνος. Alii *ſinum* interpretantur vas, quod vini ſtillicidio excipiundo ſiphunculis ſubiicitnr, quod *excipulum* dicitur.

EPICHYSIS] Vas vinarium, è quo in cyathos vinum affundebatur: Turn. lib. 22: 30. Vide & Varr. 4. de L. L. & Scalig. ibid. ubi docet, apud Pollucem vaſis etiam coquinarii genus eſſe.

GAULUS] vaſculum in formam cymbii; *L. D.*

TRICAS] res nullius pretii: *L.*

TRAMAS] i. fila putrida. *L. D.* Vide N. Epid. 5: 1.

CURCUL. M. F.] i, res nullius uſus narras. V. N. Curcul.

OS CALET] Camer. edidit: *GR. os calet tibi; nunc id frigidefactas.* Lamb. *linguam frigidefactas.* At vetere omnium vulgatorum codicum ſcripturâ nihil erat ſincerius: *num git frigidefactas?* Git, μελάνθιον eſt: ut auctores ſunt Chariſius & Gloſſographi veteres. ex eo pulmentum calidum conficiebant, quod in ore frigefacere Labracem Gripus ait, ne amburat guttur: *J. Gulielm.* cui favent & MSS. Cam. V. N. Pœn. 3: 5. Alciatus leg. - *nunc*

gith

gith frigefactas: cum hac annotatione: Apparet, Proverbialiter dici in eos, qui trepidè admodum & summis duntaxat labiis aliquid loquuntur, & parcè promittunt. etenim hi ore contracto, proinde ac si refrigerare buccæ injectam calentem offulam velint, deformantur. Est autem *gith*, frutex, quem Latini *Nigellam* vocant: gustu similis piperi. Ausonius: *Est inter fruges morsu piper æquiparans git.* simile est in Mil. *calidum prandium edisti, nunc illud frigefactas.* Parerg. lib. 6. c. 3. & in *Lexico Plautino*. Acidal. mâlit, *os calet tibi: nunc id frigefactas.*

QVID ISTVC] Alii l. *quia istuc n.* Alii, *quid istuc? necessum est. video. dab.* Lamb. l. *qui istuc? n.* MSS. Cam. *quid istic necessum est video: Dab.* Acidal. eligit: *quid istuc? necessum esse v.* Imperfecta oratio labascentis, *Quid istuc?* quam suppleas variis modis, sed in eam planè sententiam, quâ similis locus explicatur, Bacch. act. 4: 9. *Quid ègo istuc? q.*

ADROGET] interroget, & tibi jusjurandum concepturo voce præeat: *Fr. Polletus* Hist. fori R. l. 3. c. 2. Turn. lib. 26: 2. In stipulatione est *Adstipulator* plerunq;, ut in promissione *Adpromissor*. Stipulator rogat: adstipulator adrogat: cujus vice nunc Venus erit, cujus in fano ad aram pactum conventum initur.

TANGE ARAM] Habetur hîc formula Jurisjurādi corporaliter præstiti cōceptis verbis, & adversario præeunte: *Brisson.* lib. 8. Formul. Et observandum est, Jusjurandū aris tactis præstitum. quod & Cic. pro Flacco indicat, cum ait: *Is si aram tenens juraret, crederet nemo.* Juvenal. sat. 14. *Falsus erit testis: vendet perjuria summâ Exiguâ, Cereris tangens aramq; pedemq;.* Allusit Ovidius (*annotante Duza*) in Amoribus: *Tange manu mensam, tangunt quo more precantes, Optabis merito cum mala multa viro.* Nam & sacramentum dicturi & precaturi aras tangebant. quanquam Lipsius in isto Ovidii *mentum* legat, non, *mensam*: & ad *manuariam* illam *adorationem* referat: de quâ lib. 2: c. 6. *Electorum.*

ID QVOD DOMI] hoc, quod habeo & propriè meum est, nunquam aliunde supplex petam. Lenones etiam perjuri. Allegoria: *L.*

DEIVRA] valdè & sanctè jura: *L. Dejerare*, simpliciter est, jurare, apud Tertullian. & *dejurium*, jusjurandum, apud Agell. lib. 7. Terent. Ennuch. 2: 3. *liquet mibi dejerare*, i. liquidò possum nimis verè jurare. Vide *P. Pithæi* Advers. lib. 2: 8.

GRI. TVM EGO &c.] *Meursius* hîc excidisse versum putat, *me tangito: Talentum argenti magnum continuò dabo. LA. Tum ego* &c. Acidalius rectum putabat, ut primis quattuor versibus, *Venus Cyr.* à Grippo pronunciatis, subjicerentur iidem mox iteratò scripti, & Lenoni adscripti. tum deinde reliqui eodem modo alternarentur. Quod tamen Viro Nob. Matth. VVackero, Cæs. Consil. probare non potuit: qui putabat tot versus uno tenore non ita facilè comprehendere memoriâ, & sine turbatione subsequi Lenonē potuisse. ac propterea satius esse, si singuli aut dimidii per vices præirentur ac redderentur, ad hodiernum *Jurationum* morem. Itaq; monitus sic ista reconninavit postea: *viduli ubi sis potitus. LA. fiat. GR. LA. Venus Cyren. &c. pot. meam pervenerit. GR. Tum ego b. &c. exaudias. GR. LA. Talentum arg. magnum cont. dabo. GR. Et si fraudaßis, dicito, uti in q.*

TECVM H. HABETO] Hanc tamen precationem diram tibi servato, eaq; in tuum caput vertatur: *L.* VENEROR] i. oro: *L.*

ACTUS QUINTI SCENA III.

GRIPUS *piscator*, DÆMONES *senex*,
LABRAX *leno*.

EQVERE hàc. ubi istic leno est? heus tu, hem tibi,
hic habet vidulum. (*tibi*
DÆ. Habeo, & fateor esse apud me, &, si tuus est, habeas
Omnia, ut quæq; insuère, ita salva sistentur tibi.

Tene si tuus est. LA. ô di immortales, meus est. salve, vidule.
DÆ. Tuúsne est? LA. rogitas? siquidem hercle Jovis fuit, meus
est tamen.
DÆ. Omnia insunt salva, una istinc cistella excepta est modò,
Cum crepundiis, quibuscum hodie filiam inveni meam.
LA. Quam? DÆ. tua quæ fuit, Palæstra: ea filia inventa est mea.
LA. Bene mehercle est factum, cùm istæc tibi res ex sententiâ
Pulcrè evenit, gaudeo. DÆ. istuc facilè non credo tibi.
LA. Immò hercle ut scias gaudere me, mihi triobolum
Ob eam ne duis, condono te. DÆ. benignè edepol facis. (dulum?
LA. Immò tu quidem hercle verò. GR. heus tu, jam ne habes vi-
LA. Habeo. GR. propera. LA. quid properabo? GR. reddere ar-
gentum mihi.
LA. Neque edepol tibi do, neque quicquam debeo. GR. quæ hæc
factio est?
Non debes? LA. non hercle verò. GR. non tu juratus mihi es?
LA. Juratus sum: & nunc jurabo, si quid voluptati est mihi:
JUSIURANDUM rei servandæ, non perdendæ, conditum est.
GR. Cedo sis mihi talentum magnum argenti, perjurissime.
DÆ. Gripe, quod tu istum talentum poscis? GR. juratu'st mihi
Dare. LA. libet jurare. tun' meo pontifex perjurio es?
DÆ. Quâ pro re argentum promisit hic tibi? GR. si vidulum
Istum redegissem in potestatem ejus, juratus dare
Mihi talentum magnum argenti. LA. cedo quî cum habeam judicem,
Ni dolo malo instipulatus sis, nive etiam dum siem
Quinq; & viginti natus annos. GR. habe cum hoc. LA. alio'st opus.
DÆ. Jam ab isto auferre haud sinam, nisi istum condemnavero.
Promisti huic argentum? LA. fateor. DÆ. quod servo meo
Promisisti, meum esse oportet: ne tu leno postules
Te hîc fide lenoniâ uti, non potes. GR. jam te ratus
Nactum hominem quem defraudares. dandum huic argentum est
probum,
Id ego continuò huic dabo, adeò me ut hic emittat manu.
DÆ. Quando ergo erga te benignus fui, atque operâ meâ
Hæc tibi sunt servata. GR. immò hercle meâ, ne tu dicas tuâ.
DÆ. Si sapies, tacebis; tum te mihi benignè itidem addecet
Benemerenti bene referre gratiam. LA. nempe pro meo
Jure oras. DÆ. mirum quin tuum jus meo periculo abs te expetam.
GR. Salvus sum. leno labascit: libertas portenditur.
DÆ. Vidulum istic ille invenit: illud mancipium meum est.
Ego tibi hunc porrò servavi cum magnâ pecuniâ.

LA. Gra-

LA. Gratiam habeo, & de talento nulla caussa est quin feras,
Quòd isti sim juratus. GR. heus tu, mihi dato ergo, si sapis.
*DÆ. Tacen' an non? GR. tu meam rem simulas agere, tibi nunc **
Non hercle istoc me intervortes, si aliam prædam perdidi.
DÆ. Vapulabis, verbum si addes istuc unum. GR. vel hercle enica,
Non tacebo unquam alio pacto, nisi talento comprimor.
LA. Tibi operam hic quidem dat, taceto. DÆ. concede hoc tu leno. LA. licet.
GR. Palàm age, nolo murmur ullum neq; susurrum fieri.
DÆ. Dic mihi, quanti illam emisti tuam alteram mulierculam,
Ampeliscam? LA. mille nummos denumeravi. DÆ. vin' tibi
Conditionem luculentam ferre me? LA. sanè volo.
DÆ. Dividuum talentum faciam. LA. benefacis. DÆ. pro illâ alterâ,
Libera ut sit, dimidium tibi sume, dimidium huic cedo.
LA. Maximè. DÆ. pro illo dimidio ego Gripum emittam manu,
Quem propter tu vidulum, & ego natam inveni. LA. bene facis,
Gratiam habeo magnam. GR. quàm mox mihi argentum ergo redditur?
DÆ. Res soluta est, Gripe. ego habeo. GR. hercle, at ego me mavolo.
DÆ. Nihil hercle hic tibi est, ne tu speres. jurisjurandi volo
Gratiam facias. GR. perii hercle: nisi me suspendo, occidi.
Nunquam hercle iterũ defraudabis me quidem post hunc diem.
DÆ. Hîc hodie cœnato, leno. LA. fiat, conditio placet.
DÆ. Sequimini intrò. spectatores vos quoq; ad cœnam vocem,
Ni daturus nihil sim, neq; sit quicquam pollucti domi,
Neve adeò vocatos credam vos esse ad cœnam foras.
Verùm si voletis plausum Fabulæ huic clarum dare,
Comessatum omnes venitote ad me ad annos sedecim.
Vos hîc hodie cœnatote ambo. LA. fiat. DÆ. plausum date.

VERSUS trochaici sunt Archilochii. *Cam.* DUIS] dederis.

CONDITUM EST] inventum & comparatum est. Priscos hâc brevitate sermonis elegantiss. sæpe usos, docet Lipsius Not. ad lib. 4. Taciti. *Magis usurpandi juris, quàm quia unius culpa foret*: ubi sine caussâ alii *τὸ caußâ* inculcarunt. Ita Sallust. *Quæ postquam gloriosa modò, neq; belli patrandi cognovit.* Livius: *Ea prodendi imperii Romani, tradendæ Annibali victoriæ esse.* Ulpianus, ut rectè in Florent. legitur: *Si quis evitandi criminis id egit, ut Reipub. caußâ abesset.* Eleganter autem, & quasi γνώμῃ παροιμιώδει definivit jusjurandum Pacuvius, dum ait, *Jusjurandum esse mantile, quo quotidianæ noxæ extergentur.* quod ferè, quamvis aliâ allegoriâ, extulit Laberius.

 Quid est

Quid est jusjurandum? Emplastrum æris alieni. sed quare ille dixit, *jurejurando extergeri noxas quotidianas?* Allusit nempe ad *satisfactiones*, quæ fiebant, cum in gratiam redibatur. Ejus exemplum est apud Pl. Amph. 3: 2. *Mane: arbitratu tuo* &c. Et mos exigendi id à læsis seu injuriâ affectis, extat in ead. Fabulâ: *Aut satis faciat mihi, aut* &c. Habes & in Adelphis Ter. act. 2: 1. Atque hæc è Not. *Scaligeri* ad Festum. Quæ etsi hîc aliena videbuntur; gratiam tamen mereri poterunt vel antiquitatis, & Scaligeri caussâ: tum etiã quia faculã allucent illis Amphitr.

PONTIFEX] *Rævard.* lib. 2: 3. Var. Lect. Qui consultò per deos arasq; deorum pejerabant, Pontificibus pænas dabant; qui per genium Principis, Principi: qui aliâ ratione, Censoribus. Dionys. lib. 2. scribit Pontifices de omnibus caussis ad sacra pertinentibus judicasse. Et ideò etiam de perjurio, quod per Jovem, per Dium Fidium, aut per aras deorum solenni modo præstabatur, cognovisse omnia omninò videntur: id quod vel ex hoc Plauti loco manifestum redditur. Vide & *Douzam* ad versum Hor. lib. 5. Oda ult. *Et Esquilini Pontifex venefici.* item Alex. ab Alex.

REDEGISSEM IN POTEST.] Cum in mentem veniat rarum illud & elegans, *In ordinem redigere*; pro, contemptui habere, & vilipendere; cui malo sit, si exempla huc ponam? Arnob. lib. 4. *Magistratum in ordinem redigere, Senatorem convicio prosequi* &c. Livius lib. 30. *Tribuni plebis in ordinem redacti.* Lactantius libro de Opificio Dei, c. 13. Plinius lib. 1. epist. 23: item lib. 2. epist. 6. vide *Meurs. Exercit. Crit.* & mihi ignosce.

JURATUS] Lamb. leg. *juratu'st.*

CEDO QUI CUM H.] sensus auctore Jac. Rævardo in *Protribun.* hic est: Quis id, quod dare juratus sum, auferet à me judicio, si probaverim, te stipulatum esse dolo malo: & per hoc stipulationem non valere: meq; viginti quinque annis minorem esse, & ob id *Letoriæ legis* beneficio uti posse? Vide ib. cap. 10. *quæ fuerit vetus sacramento contendendi ratio*: item Notas Pseud. act. 1: 3. Douza, Minores, inquit, XXV. annis, sine autore nequeunt obligari: eoq; *Letoriæ legis* beneficio in integrum restituuntur. Atque ex eâ lege *Æmarum* etiam *Ranconnetum* Plauti locum explicasse, notat *Brisson.* Antiquit. lib. 3. c. 2. Cicero etiam *Letoriæ* hujus *legis*, circumscriptionem adolescentium vindicantis, meminit 3. Offic. ut observavit Torrent. Suet. Vesp. c. 10. *Stipulari* autem, *Instipulari & Restipulari*, idem est, quod *Promittere & Repromittere*, auctore Cujacio. *Acidalius* negationem inserit, *nive etiam dum haud siem quinq;* &c.

HABE CUM H.] sc. judicem. Certato sponsione cum Dæmone, *non mecum*: L.

JAM TE AB.] q. d. Volo de hâc controversiâ vestrâ cognoscere. nisi autem à me damnatus sit Gripus, vidulum non auferes. *L.*

DAND. HUIC] mihi, δεικτικῶς. *L.*

TUM TE MIHI] Continuat orationem à Gripo interruptam.

PRO MEO I.] nempe cum dicis, me tibi gratiam referre oportere, vidulum mihi reddis: *L.* Acidal. è vett. restituit, *n. pro tuo Jure or.* Qui *meo* supposuerant, eos ait turbatos esse locutione Plautinâ minus intellectâ, *Mirum quin.*

MIRUM QUIN] V. N. Most. 2: 2. & Aul. 1: 2. Pronunciandum verò cum urbanâ dissimulatione. LIB. PORTEND.] spes libertatis mihi ostenditur. *L.*

VID. ISTIC.] D. F. l. *istunc.*

MANCIP. MEUM] Gripus meus est: ita quod abs te stipulatus est, mihi debetur. *L.*

TIBI NUNC] Versus ἀτελής. vet. c. addit, *mutuas.* Lamb. *commodas.*

NON H. ISTOC] nõ herclè talentum argenti mihi debitum avertes à me, si maximè vidulus mihi ereptus est. *L.*

TAL. COMP.] dato talento tacere cogor. *L.*

MURMUR.] Nonius & Lamb. l. *murmurillum.*

DIVIDUAM FACIAM] i. dividam. sic, *Individuam caritatem* dixit Lactant.

PRO ILLA ALT.] Ampeliscâ. *L.* HUIC] Gripo.

JUSIUR. VOLO GR.] Gratia jurisjurandi solet aut ad delatum & susceptum, aut ad præstitum jusjurandũ referri. Qui jusjurandũ remittit, *Gratiam jurisjurandi facere* dicitur.

Qui præ-

Qui præstiti jurisjurandi religione aliquem liberat, is etiam jurisjurandi gratiam facit, &c. Atque ex hoc Plauti loco evidenter apparet, cum id, quod juramento promissum est ultrò, sive (ut hîc) pactione aliquâ, remittitur, tunc etiam jurisjurandi gratiam fieri. Sueton. Tib. cap. 35. *Equiti Rom. jurisjurandi gratiam fecit.* Vide *Rævar.* Var. lib. 5: 2. Torrent. Comm. Suet. Aug. c. 16. ad illa; *Gratiam fecit conjurandi cum totâ Italiâ pro partibus suis*, notat: Id est: permisit illos non conjurare pro sese cum reliquâ Italiâ. ita; *criminum gratiam fecit*, Caligulâ, c. 15. &, *edicti gratiam fecit*, Domit. c. 14. Ita Capitolinus in M. Antonino, *ætatis gratiam facere*: quòd vulgò *dispensare* vocant. sic & Plautus, *jusjurandi gratiam facere*, pro, à juramento absolvere. Et, *pecuniæ gratiam facere*, pro remittere, dixit: ut Seneca epist. 10. *Diis votorum gratiam facere.* vide & *Fr. Pollet.* For. Rom. lib. 4: 13.

NISI ME SUSPENDO, OCCIDI] Jocus. Wo ich mich nicht heng / so sterb ich heut.

POLLUCTI] Si nobis esset cœna tam lautè apparata quàm esse solet eorum, qui *votivum epulum* faciunt, vos vocarem; *Budæus* in Pandect. V. N. Sticho, act. 2: 1. *&* *Scal.* Fest. in *Pollucere.*

NEVE] D. F. I. *Nive*: nisi *ne* pro *ni* positum sit. alterum *Gruterus* etiam amplectitur. Acid. *Nivè* pro *neve* positum ait, & hoc pro *Neu.* ut *sive*, *seu*, &c.

COMESSATUM] MSS. Cam. *comissatum*: quod & Lamb. propugnat. ceteræ edd. ferè *comessatum.* V. N. Sticho act. 5. sc. 4.

FINIS RUDENTIS.

STICHUS.

ARGUMENTUM.

RGUMENTUM hujus Fabulæ est leve & futile. Etsi in hac bonæ & præclaræ sententiæ insertæ sunt: & *exemplum* proponitur egregium *fidei conjugalis*. Duo adolescentes fratres habebant duas sorores conjuges. Dum vivunt in luxu & delitiis rem familiarem perdunt. hanc recuperare student mercaturis faciendis. quod autem longo tempore abessent, vult pater filias, uxores illorum, aliis collocare. sed illæ constanter refragantur. Redeunt illi re benè & feliciter gestâ, & aucti opibus: itaq; facilè reconciliantur socero. Parasitus autem, quo socio & adjutore rem amiserant, ab illis repellitur, & ludibrio habetur. Sticho etiam servo potestas fit convivii agitandi cum altero servo Sagarino. PERSONARUM hæc sunt nomina. πανήγυρις, significat *mercatum & conventum solennem*. πινάκιον, diminutivum ἀπὸ τοῦ πίνακος, *tabella*. ἀντιφῶν *adversa lux*, vel *pro luce*. γελάσιμος *ridiculus*. κροκώτιον, ἀπὸ τοῦ κροκωτοῦ diminutivum. κροκωτὸν autem & κροκωτὴ *vestis crocei coloris*. δινάκιον *à volubilitate & conversione*. ἐπίγνωμος, *prudens*. στίχος significationem habet *ordinis & versus*. παμφίλιππος *omninò studiosus equorum*. σαγάρινος, vel gentili formâ, vel ἀπὸ τῆς σαγάρεως, *securi* aut *gladio Persico*. στεφάνιον, deminutum ἀπὸ τοῦ στεφάνου. *Camerarius*.

DRAMATIS PERSONÆ.

PANEGYRIS mulier.
PINACIUM mulier.
ANTIPHO senex.
GELASIMUS parasitus.
CROCOTIUM ancilla.
DINACIUM puer.
EPIGNOMUS.
STICHUS servos.
PAMPHILIPPUS adolescens.
SAGARINUS servos.
STEPHANIUM ancilla.

ARGU-

ARGUMENTUM.

SENEX castigat filias, quòd hæ viros
Tam perseverent peregrinantis pauperes
Ita sustinere fratres, neq; relinquere.
Contraq; verbis delenitur commodis,
Habere sineret, quos semel nactæ forent.
Viri reveniunt opibus aucti trans mare,
Suam quisq; retinet, ac Sticho ludus datur.

VERSUS sunt Senarii jamb. *Cam.*
DELENITUR] wird mit guten Worten beredet. *Verba delenifica* apud Lucill. & *delenifica facta*, Pl. Mil. 2: 2.
LUDUS] tempus & facultas ludendi. *L.*

ACTUS PRIMI SCENA I.

PANEGYRIS, PINACIUM, *sorores.*

CREDO ego miseram fuisse Penelopam,
Soror, suo ex animo; quæ tam diu vidua
Viro suo caruit: nam nos ejus animum
De nostris factis noscimus, quarum viri hinc absunt,
Quorumq; nos negociis absentum, ut æquum est,
Sollicitæ noctes & dies, soror, sumus semper.
„ *PI.* NOSTRUM OFFICIUM *nos facere æquum est, neq;*
Id magis facimus, quàm nos monet pietas.
Sed hic, mea soror, assis-dum, multa volo tecum
Loqui de re viri. PA. salvane amabò?
PI. Spero quidem, & volo: sed hoc, soror, crucior,
Patrem tuum meumq; adeò unicè qui unus
Civibus ex omnibus probus perhibetur,
Eum nunc improbi viri officio uti,
Viris qui tantas absentibus nostris
Facit injurias immeritò,
Nosq; ab his abducere volt.
Hæ res vitæ me, soror, saturant,
Hæ mihi dividiæ & senio sunt.
PA. Ne lacruma, soror, neu tuo id animo

Fac quod

Fac quod tibi tuus pater facere minatur.
Spes est eum melius facturum.
Novi ego illum, istæc joculo dicit,
Neque ille sibi mereat Persarum
Montes, qui esse aurei perhibentur,
Ut istuc faciat, quod tu metuis.
Tamen si faciat, minimè irasci
Decet: neque id immeritò eveniet.
Nam viri nostri domo ut abierunt,
Hic tertius annus. PI. ita ut memoras.
PA. Cùm ipsi interea vivant, valeant,
Ubi sint, quid agant, ecquid agant,
Neque participant nos, neque redeunt.
PI. An id doles, soror, quia illi suum officium
Non colunt, cùm tuum facis? PA. ita pol.
PI. Tace sis, cave sis audiam ego istuc,
Cave, posthac ex te. PA. nam quid jam?
PI. Quia pol meo animo OMNIS SAPIENTIS
SUUM OFFICIUM *æquum est colere, & facere.*
Quamobrem ego te hoc, soror, tametsi es major,
Moneo, ut tuum memineris officium.
Et si illi improbi sint, atque aliter
Nos faciant, quàm æquum est: tamen pol
Ne quid magis simus omnibus obnoxiæ opibus,
Nostrum officium meminisse decet.
PA. Placet, taceo. PI. at memineris facito.
PA. Nolo ego, soror, me credi esse immemorem viri,
Neq; ille eos honores, mihi quos habuit, perdidit:
Nam pol mihi grata acceptaq; hujus est benignitas.
Et me quidem hæc conditio nunc non pœnitet.
Neque est cur nunc studeam has nuptias mutarier.
Verùm postremò in patris potestate est situm.
FACIENDUM ID *nobis quod parentes imperant.*
PI. Scio, atque in cogitando mœrore augeor.
Nam propemodum jam ostendit suam sententiam.
PA. Igitur quæramus, nobis quid facto usus sit.

VERSUS hujus sc. sunt numeris permistis, trimetri & dimetri, acatal. & catalectici, & brachi catalectici. Cam.

MISERAM FUISSE EX ANIMO] V. N. Epid. 4: 1. *Lipsius* Epist. Q. lib. 3: 17. *Misera ex suo animo*, videtur simile illi Homerico πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν.

TAM DIU] viginti enim annos domo absfuit Ulysses.

DE NOSTRIS FACTIS] Mendosa hæc sunt, ait *J. Gul.* non enim ita Latinè solet: potius,

potius, *Animum alterius noscere de suo.* Vidit *Muretus* hoc, & delevit illud, *factis.* Ego magis inclino, ut corrigi leviter debeat, *nam nos ejus animum de nostris facil Noscimus. Facil*, ἀρχαϊκῶς facilè: ut *capital*, capitale. hoc verum arbitror. Sed & *factis*, rectè defendi potest: & ita propemodum positum Mostell. *Postremo si dictis nequis perduci, ut vera hæc credas, Mea dicta ex factis nosce.* Verùm præter sententiæ venustatem etiam versuum ratio nostrum hoc magis requirit. *Hæc ille.* Meursius corrigit, *de nostris satis Noss.* Etiam *Gruterus* diu antè conjecerat, *satis.* Si quis tamen, *inquit*, accedit Gulielmio emendanti *facil:* pro eo facit locus Symmach. l. 4. epist. 39 Nimis autem licenter interpolat Scenam hanc totam *Muretus*, & ad novam versuum legem cogit. Atq; in eo etiam carpendus, quòd verbum *vidua* ejiciat: nullam ob causam. Si putavit non convenire, sciat *viduam* dici & quæ maritum adhuc habet, & quę nunquam habuit. Itaq; incassum Faernus hæret ad illud Terentii Phorm. sc. penult. *Nunc viduam extrudi turpe est.* Menæch. act. 1: 2. *faxo foris vidua visas patrem.* Seneca Agamem, v. 157. *Decem per annos vidua respiciam virum?* Ibid. v. 988. *Vidua ante thalamos.* Ib. 195. *An te morantur virgines viduæ domi?* Livius lib. 1. (loquitur Tullia major) *Et se rectius viduam, & illum cælibem futurum fuisse contendere,* &c. Apul. l. 4. Met. *Psyche virgo vidua domi, residens.* Et noster Cistell. act. 1: 1. *Nunquam ego hanc viduam cubare sivi,* &c. Videatur & *Jabolenus* ad L. ff. de Verb. signif. Nempe potest etiam esse viduitas, ubi duo in uno eodemq; lecto. Arbiter: *An contentus fuit viduá pudicáque nocte?* Hinc illud Mil. act. 4: 1. de eâ, quæ seni nupsit, *nec nuptam esse nec viduam.* Vidua est, quatenus non experitur Venerem; nupta, quatenus habet maritum. *Hæc Gruterus.*

ASSIS DVM] ita rectè vett. edd. testibus Acid. & Meursio.

SALVÆNE AMABO] ita Cam. at Lamb. *salvæne res?* Acidal. l. *Salvêne ambo?* nam in ejusmodi re, *Salvè* Adverb. est. non Nomen: ut olim etiam Vinetus docuit ad Auson. & tacitâ quasi sententiâ decidit Brisson. in Form. Plerumq; autem subintellig. verb. *Agendi.* quod disertè adjungit Apul. 1. Metam. *Quàm salvè agit, inquit, Demeas noster?* V. N. Trin. extremâ.

VITÆ ME SATVRANT] ita Poeta apud Linacr. l. 4. *Postquam dextra fuit cædis saturata.*

DIVIDIÆ] V. N. Bacch. 4: 6. Propert. *Dividias mentis conficit omnis amor.*

SENIO] i. tædio & odio: *Non.* NEV TVO ID AN.] Honestiss. sermo, & sensus elegans, quem præ reverentiâ in parentem innuit obscurè jactum, non exprimit. Pater ægrè & male facere minabatur: item ne ipsa ultrò sibi faciat, hortatur. *Acidal.*

ETSI IMPROB.] Lamb. l. *Et, si improbi sint, atq; aliter in nos faciant secus, Quàm æquum est: tamen pol neq;* &c.

NE QVID MAGIS S.] Palm. l. *Ne quid magis simus obnoxiæ opibus omnibus Nostr. off. n. d.* Nam, *opibus omnibus meminisse officiũ,* est, summo opere meminisse, ut officium faciamus. V. N. Merc. 1: 2.

OBNOXIÆ] i. affines sive compotes noxæ. Sall. *Nobilitas obnoxia atq; eô perculsa* &c. Douza. ATQ. INCOGITANDO] *C. Colerus* ἀ[illegible] *vult esse, incogitando:* & ita leg. *Scio ego, atq; incogitando mærore angeor.* pro, *angor.* ut Ter. Heaut. 2: 2. ex Palm. emendatione: *Concurrunt multæ opiniones, quæ mi animum exangeant.* Ita idem Trin. act. 2: 1. leg. *incogitando* &c. Observavit idem & *Hamenvelto*: atq; in Schobingeri MS. *angeor* expressè legi notavit. quod rectissimum ait *Acidalius.* Colon. ed. *angor.* PORRO, quòd Muretus lib. 5. c. 6. Var. hanc totam Sc. in meros transformat Senarios, id (ut modò dixi) nec Gruterus probat: neq; adeò Douza illi secundas ferre aut vult aut debet: licet Lambinus fecerit: & ipse auctor hoc commentum à Cęlio occupatum seriò queratur.

ACTUS PRIMI SCENA II.

ANTIPHO, PANEGYRIS, PINACIUM.

QVI MANET UT MONEATUR *semper servos homo officium suum,* (*probus est.*
Nec voluntate id facere meminit servos, is habitu haud

Vos meministis quotcalendis petere demensum cibum,
Quî minus meministis, quod opus sit facto, facere in ædibus?
Jam quidem in suo quicque loco nisi erit mihi situm supellectilis,
Cùm ego revortar, vos monumentis commonefaciam bubulis.
Non homines habitare mecum mihi hîc videntur, sed sues.
Facite, sultis, nitidæ ut ædes meæ sint, cùm redeam domum.
Jam ego domi adero, ad meam majorem filiam inviso domum.
Si quis me quæret, inde vocatote aliqui: aut jam egomet hîc ero.
» *PI. Quid agimus soror, si offirmabit pater adversum nos? PA. PATI*
» *NOS OPORTET quod ille faciat, cujus potestas plus potest.*
AN. Si manere hîc sese malint potius, quàm aliò nubere,
Non faciam. quid mihi opu'st decurso ætatis spacio cum eis
Gerere bellum, cùm nihil, quamobrem faciam, meruisse arbitrer?
Minimè volo turbas. sed hoc mihi optimum factu arbitror:
Principium ego quo pacto cum illis occipiam, id ratiocinor,
Utrum ego perplexim lacessam oratione ad hunc modum,
Quasi nunquam quicquam in eas simulem, quasi nihil inaudiverim
Eas in se meruisse culpam; an potius tentem leniter,
An minaciter. scio litis fore: ego meas novi optumè.
Exorando, haud adversando sumendam operam censeo.
PI. Gratiam à patre si petimus, spero ab eo impetrassere:
Adversari sine dedecore & scelere summo haud possumus.
Neque ego factura sum, neque tu ut facias consilium dabo.
Verùm ut exoremus: novi ego nostros, exorabili'st.
AN. Sic faciam, assimulabo quasi aliquam culpam in sese admiserint,
Perplexabiliter earum hodie perpavefaciam pectora:
Pòst id agam igitur: deinde, ut animus meus erit, faciam palàm.
Multa scio facienda verba: ibo intrò. sed aperta est foris.
PI. Certò enim mihi paternæ vocis sonitus auris accidit.
PA. Is est ecastor. ferre advorsum hominem occupemus osculum.
PI. Salve, mi pater. AN. & vos ambæ illico agite, assidite.
PI. Osculum. AN. sat est mihi osculi vestri. PI. quî amabò, pater?
AN. Quia ita meæ animæ salsura evenit. PI. asside hîc, pater.
AN. Non sedeo istîc; vos sedete: ego sedero in subsellio.
PI. Mane pulvinum. AN. bene procuras mihi, satis sic fultum est mihi.
PI. Sine pater. AN. quid opus est? PI. opus est. AN. morem tibi geram, atque hoc satis est.
» *PI. NUNQUAM enim NIMIS CURARE possunt suum parentem filiæ:*
Quem æquius est nos potiorem habere, quàm te? postidea pater

Viros

Viros nostros, quibus tu voluisti esse nos matresfamilias?
AN. Bonas ut æquum est facere, facitis: cùm tamen absentis viros
,, *Perinde habetis, quasi præsentes sint. PI.* PUDICITIA *est, pater,*
Eos MAGNIFICARE, *qui nos socias sumserunt sibi.*
AN. Nunquis hîc est alienus nostris dictis auceps auribus?
PA. Nullus præter nos, teq́;. AN. vostrum animum adhiberi volo.
Nam ego ad vos nunc imperitus rerum, & morum mulierum,
Discipulus venio ad magistras, quibus matronas moribus,
Quæ optumæ sunt, esse oportet: sed utraque ut dicat mihi.
PA. Quid istuc est, quòd huc exquæsitum mulierum mores venis?
AN. Pol ego uxorem quæro, postquam vostra mater mortua est.
PA. Facile invenies & pejorem, & pejus moratam, pater,
Quàm illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque Sol videt.
AN. At ego ex te exquiro, atque ex istâc tuâ sorore. PI. edepol, pater,
Scio, ut oportet esse, si sint ita, ut ego æquum censeo.
AN. Volo scire ergo, ut æquum censes. PI. ut per urbem cùm ambulent,
Omnibus os obturent, ne quis meritò maledicat sibi.
AN. Dic vicissim nunc jam tu. PI. quid vis tibi dicam, pater?
,, *AN.* UBI FACILLIMÈ SPECTATUR *mulier, quæ ingenio est bono?*
PA. Cui malefaciundi est potestas, quæ ne faciat, id temperat.
AN. Haud malè istuc. age tu altera, utra sit conditio pensior,
Virginemne an viduam habere? PI. quanta mea sapientia est,
,, E MALIS MULTIS *malum quod minimum est, id minimum est malum.*
,, QUI POTEST *mulieres vitare, vitet: ut* COTIDIE
,, PRIDIE CAVEAT, NE FACIAT QUOD PIGEAT POSTRIDIE.
,, *AN. Quæ tibi* MULIER *videtur multo sapientissima?*
PA. Quæ tamen, cùm res secundæ sunt, se poterit noscere:
Et illa quæ æquo animo patietur sibi esse pejus quàm fuit.
AN. Edepol vos lepidè tentavi, vostrumq́; ingenium **
Sed hoc est quod ad vos venio, quodq́; esse ambas conventas volo.
Mihi auctores ita sunt amici, ut vos hinc abducam domum.
PA. At enim nos, quarum res agitur, aliter auctores sumus.
Nam aut olim, nisi tibi placebant, non datas oportuit:
Aut nunc non æquum est abduci, pater, illisce absentibus.
AN. Vósne ego patiar cum mendicis nuptas me vivo viris?
PI. Placet ille meus mihi mendicus. suus rex reginæ placet.
Idem animus est in paupertate, qui olim in divitiis fuit.

AN. Vosne latrones & mendicos homines magnipenditis?
PA. Non me tu argento dedisti, opinor, nuptum, sed viro.
AN. Quid illos expectatis, qui abhinc jam abierunt triennium,
Quin vos capitis conditionem ex pessumâ primariam?
„*PA.* STULTITIA EST *pater, venatum ducere invitas canes.*
„*HOSTIS* EST UXOR, *invita quæ ad virum nuptum datur.*
AN. Certúmne est neutram vestrarum persequi imperium patris?
PI. Persequimur. nam quò dedisti nuptum, abire nolumus.
AN. Bene valete, ibo atque amicis vestra consilia eloquar.
PA. Probiores credo arbitrabunt, si probis narraveris.
AN. Curate igitur familiarem rem, ut potestis optumè.
PA. Nunc placet, cùm rectè monstras, nunc tibi auscultabimus.
Nunc soror nos abeamus intrò. PI. immò intervisam priùs domum,
Si à viro tibi fortè veniet nuncius, facito ut sciam.
PA. Neque ego te celabo, neque tu me celassis quod scies.
Ehò Crocotium, i parasitum Gelasimum huc accersito,
Tecum adduce. nam illum ecastor mittere ad portum volo,
Si quæ fortè ex Asia navis heri aut hodie venerit.
Nam dies totos apud portum servus unus assidet.
Sed tamen volo intervisi. propera, ac actutum redi.

VERSUS hujus Scenæ sunt tetram. acatalect. & catal. troch. *Cam.*

NEC VOLUNT. ID F. M. SERVUS, IS H.] Lamb. leg. *N. v. i. f. meminit sui, is h.* Quod improbat Acid. aitq;, *Voluntate* sic usurpari absolutè, ut vulgò *sponte.* Milite: *Quin si voluntate nolit, vi extrudam foras.*

HABITU H. PR.] Ita Mil. act. 2: 1. *qui est amor cultu optimus.*

QUOTCALENDIS] dictum, ut, *quotannis, quotmensibus, quotdiebus*: pro, singulis annis, mensibus, &c. Vitruv. lib. 9. c. 4. *Itaq; quotmensibus sub rotam Solis radiosq; obscuratur.* Cato: *Capita oleagina quotmensibus fodere oportet.* Ulpianus, *Nihil interesse,* inquit, *utrum in annos singulos, vel quotannis; an in singulos menses, vel quotmensibus; an in singulos dies, an quotdiebus legetur.* Non igitur verum est, judice quidem Alciato, quod Valla ait, Ulpianum hisce talibus linguam Lat. corrupisse. Etiam dicebant, *Quotquotmensibus, Quotquotannis.* Varro lib. 4. de L. Lat. *Sacra quotquotmensibus feruntur in arcem.* Gell. lib. 6. *Ut Carthaginienses quotquotannis darent Pop. R. certum pondus argenti puriputi.* Ex Aus. Popmâ in Caton.

DEMENSUM] τὸ σιτομέτριον, *Cibaria,* ut Tertullianus vocat; vel *diaria*, ut Martialis. Donatus: *Servi quaternos modios accipiebant frumenti in mensem: & id demensum dicebatur. utrum a Mense, an a metiendo, incertum est.* Colvius *a dimetiendo* dictum non dubitat: quoniam certa mensura daretur. Juvenal. *Servorum ventres modio castigat iniquo. Ipse quoq; esuriens.* Sen. Epist. 80. *Servus est: quinos modios accipit.* ubi ex Donato reponendum Colvius censet, *quaternos*: vel potius in Don. scribendum fortasse, *quinos.* Appendi etiam solitum olim frumentum, patet ex LL. XII. Tabb. & Hor. lib. 1. Sat. 5. - *cui satis una Farris libra foret, gracili sic, tamq; pusillo.* Atq; alia erant *Rustica* cibaria, alia *Urbana.* Hor. Epist. 1. &c. Et quia petebatur dabaturq; singulis calendis, Scriptores inferioris ævi *demensum* pro stipendio, salario, honorario quolibet, vitæ ratione etiam usurparunt. Vide P. Colv. in l. 9. Miles. Apul. & Budæum Pand. prior. ut & Rævard. l. 5: 20. Var. Lect.

MONU-

MONVMENTIS] V. N. Most. 4: 1. Vrbanè lora è corio bubulo vocat *monumenta bubula.* nam à monendo dicuntur *monumenta.*

INVISO DOMVM] Quid si distinguas? - *inviso.domum Si q* deinde *aliqui* est *aliquis.* Acid.

OFFIRMAB.] si offirmato animo nos urgebit, ut à viris discedamus: L.

NON FACIAM] *Acid.* è vett. libr. concinnat: *AN. si manere hic sese malint potiùs quàm aliò nubere: Faciant. nam q.*

DECVRSO ÆTATIS SPACIO] eleganter. *Spaciari* propriè est in stadio currere. nam τὸ ϛάδιον Æoles vocabant σπάδιον: unde Latini, qui multùm Æoles imitantur, fecerunt *Spacium* suum. Inde in Eleg. de obitu Mecænat. *respacians equus* dicitur, qui finivit curriculum & spacium suum: *Scaliger.*

PERPLEXIM] ita Asin. *verbum perplexabile.* ut alibi: *contortiplicata oratio.* Glossar. *Tortiloquium,* συνεςραμμένη ὁμιλία.

IN EAS SIMVL.] Tmesis: pro, *eas insimulem.* Donatus ad illud Terent Phor. act. 2: 3. *Si herum insimulabis avaritiæ, male audies;* notat: *Insimulatio est & falsi & veri criminis incusatio.* Cic. *Nihil eorum, quæ Galli insimulabant, negârunt.* L.

LENITER AN MINACITER] sic Ps. 5: 2. - *magis cogito, sæviter blanditérne alloquar.* Acidal. l. - *culpam, ac potius t. len.* Duos init modos; utrum leniter filias tractet, an minaciter: atq; in priori includit istum, num perplexabiliter atq; ex obliquo. sic enim leniter eas adoriatur. at contrà minaciter, si directè & apertà incusatione. Quamobrem pessimè erat scriptum, *an potiùs:* quasi diversum hoc à præcedentibus caput deliberationis, &c. Idem suprà v. 17. leg. *rattociner.* Nihil enim dum, inquit, senex statuerat: sed id optimum esse adhuc dicit, ut ratiocinetur secum priûs, quomodo principium sit accepturus.

EXORANDO] Ovid. Met. *Blanditiisq; magis quam viribus uti Convenit. Acid.* miratur, nemini de tam absurdo & crassò mendo suboluisse. quando Seni dant hunc vers. qui *Pinacii* sit cum seqq.

IMPETRASSERE] nos impetraturas. *Meurs.* l. *impetrassere.*

NOSTROS] nostri generis homines. *L.*

POST ID AGAM IG.] Acid. l. *Prius id agam: igitur deinde, ut an.* Priûs perplexabiliter eas pavefaciet: deinde animum suum liquidò patefaciet.

ADVERSVM HOMINEM] Douza l. *homini.* Ea notanda phrasis, *occupo ferre.* quâ & Hor. usus in re simili lib. 2. Od. 12. Prudenter verò anteverterunt obviam occedere, atq; osculum offerre patri: ut videlicet huic (tanquam Censori) siccas sese atq; abstemias probare possint, ex instituto majorum. Vide Valer. Max. *D.*

SAT EST MIHI] Satis vos osculatus sum: *L.*

ET VOS AMBÆ ILL.] Distinguend. post *ambæ.* nam priùs utrasq; resalutat. deinde non hercle assidere eas jubet, sed absistere potiùs. quippe qui etiam osculum prohibet. itaq; & legend. *illicò agite absistite.* Vett. quidem libri habent *abscedite:* sed non satisfacit. neq; enim abscedere prorsus eas jubet, sed astare paulò remotiùs, id est, *absistere.* & juvat *illicò:* quod non tantùm χρονικὸν, sed & τοπικὸν Adverb. est, & idem cum *è loco.* de quo suprà alicubi.

SALSVRA] Translatio ad animum à palato, quod nimio sale offenditur: *D.* Lambinus ita: Quia anima mea, quæ nunc insulsa & salis expers est, talibus osculis salsa fit. Significat animam senis propter ætatem esse insulsam & insuavem: osculis verò puellarum salsam & suavem reddi.

MANE P.] exspecta pulvinum. *L.*

FVLTVM] sc. subsellium. *L. D.*

MATRI-FAM.] vide Agell. lib. 18: 6. *L.*

MAGNIFICARE] pro, magni facere. Lucill. *Magnificare hos, his benè velle; his vivere amicum:* D. Videatur caput 23. *De ritibus Nu, t. vet.* Hotomani: item Not. Pseud. act. 4: 1. & Cistell. 1: 1. *quia me colitis & magnificatis.* Ter. Hecyrâ. *Quem ego intellexi illam haud minus, quam seipsum magnificare.*

OMNIBVS OS.] talis sit omnium de iis existimatio, ut nemo eis maledicere audeat *L.*

VBI] quâ in re exploratur? *L.*

CVI MALEF.] Acid. l. *Cum mal.* quia præcessit, *Vbi.*

PENSIOR] melior, majoris ponderis. *pensior*, & hoc *pensius*, id est, æstimatius, pretiosius. V. N. Bacch. act. 3: 2.

VIRG. AN VIDVAM DVCERE] De hâc quæstione *Alb. Gentil.* l. 4. c. 13. de Nupt.

E MALIS MVLTIS] Annotabimus hîc pluscula, ut unâ operâ aliquammulta Plauti loca illustrentur. *Muretus* Var. Lect. lib. 14. cap. 5. Epicharmum tradidit Aristoteles, interdum sententias quasdam ita conformasse, ut è contrariis constare viderentur, cum tamen in eis bis idem diceretur &c. Risum autem commovet illa stultitiæ imitatio, ἢ τὸ παρὰ προσδοκίαν: cum auditor, qui aliquid aliud exspectabat, suâ se spe delusum videt. quo in genere facetissimum est illud Cic. ad Att. *Noli putare, pigritiâ facere me, quòd non manu meâ scribam: sed mehercule pigritiâ: nihil enim habeo aliud quod dicam: & tamen in tuis quoq; epistolis Alexin videor agnoscere.* Plautus autem & frequenter ita ludit: & interdum sine illâ simulatâ contentione contrariorum, ridiculi caussâ ejusmodi enunciationes ponit: in quibus, ut Dialecticorum more loquar, idem sit τὸ κατηγορούμενον τῷ ὑποκειμένῳ, idq; nonnunquam paullo aliis, nonnunquam etiam planè iisdem verbis. Sic in Curculione (act. 4: 4.) Leno: *Quoi homini dii sunt propitii*: exspectes, dum dicat, Ei omnia succedunt sub manum; aut aliquid ejusmodi: at ille - *ei*, inquit, *non esse iratos puto.* Quod tale est, ac si quis diceret: *Vinum quod album est, nigrum non esse arbitror.* Itaq; ridiculè quidam illîc acutus esse voluit, & argumentari eum à contrariis dixit. Simile illud è Sticho: *E malis multis malum quod minimum est, id minimum est malum.* Talia erant illa, quæ ridentur à Stoicis: *Si dies est, dies est. Est autem dies: Est igitur dies.* Cui enim dubium esse potest, quin quod malum minimum est, id sit minimum malum? Sed sunt quidam μωρόσοφοι, qui hæc perinde accipiunt, ac si seriò à Plauto dicerentur. Simile est illud è principio Capt. *Hos, quos videtis stare hic captivos duos, Illi qui stant, hi stant ambo, non sedent.* Hoc enim dicit, eos captivos, qui illîc stant in conspectu omnium, eos igitur stare, non sedere. Neq; dictum est, *Hos duos captivos*, pro, *horum captivorum duorum*, ut quidam (*Lambinus*) putat: sed talis verborum constructio est, qualis illa: *Vrbem quam statuo, vestra est* &c. Deinde quasi res dubia sit, aut testibus egeat, itidem risûs caussâ, *Vos vos*, inquam, *mihi testes estis, me verum loqui.* Vbi, *vos vos*, valet, vosmetipsi: quomodo *me me* dicimus meipsum, & *tete*, teipsum &c. *Hactenus Muretus.* Des. Heraldus hîc l. *malum quod minimum est, id minimè est malum.* Sic enim ait sententia multò argutior: quæ eadem prorsus apud Aristot. in Rhetoricis.

VT QVOTIDIE] Augustinus: *Cavè pridie quotidie, ne quid agas hodie, cujus te pæniteat postridie.*

PEIVS, QVAM FVIT] Est enim acerbissimum, è beato factum esse infelicem. Cic. *Tum ubi non sis, qui fueris, non est cur vivere velis*: L.

VESTRVMQ. INGENIVM] *Lambinus* hunc versum, qui mutilus, ita restituit; *ingenium duûm*, i. vestrûm duarum. At *Schop.* è MSS. Cam. l. *ingenium ingeni*, i. animum & sensum vestrum. sicut aliàs *ingenium* pro natura & moribus alicujus rei usurpatur. De quo ad Pœn. act. 5: 4.

HINC] i. domo virorum in meam. L.

NAM AVT OLIM] Similitudinis geminæ illa Ennii: *Injuriâ abs te afficior indignâ, pater. Nam si improbum Cresphontem existimaveras; Cur me huic locabas nuptui? sin est probus, Cur talem invitum invitam cogis linquere?* item hæc Afranii: *Indignum ô facinus! adolescentes optimos, Benè convenientes concordesq; cum viris, Repente viduas faciat spurcities patris.* Sic enim emendat *Gruterus.* Porrò *Alb. Gentilis* l. 4. c. 7. De Nupt. ex hoc etiam & illo loco pr. sc. versu 52. probat, Patri aliquando licitum fuisse dissolvere contracta se autore matrimonia filiarum. *Vide ibid.*

LATRONES] i. milites. Vide N. Mil. 1: 1.

QVID ILLOS EXSP.] Acidal. *Quid ill. e. qui abhinc jam, cum abierunt, triennium est.*

CONDITIONEM] semper, *Conditio*, ubi de nuptiis & matrimoniis sermo: apud Plautum centies. Scenâ præced. *Et me quidem hæc conditio nunc non pænitet.* unde in Sponsalibus discutiendis formula solennis; *Conditione tuâ non utor.* L. II. D. de Divort. & Repud. *Colvius.*

VENATUM] Proverb. *Invitis canibus venari.* Quo significatur, non sat feliciter succedere, quod à nolentibus extorquetur.

NUNC PLACET] J. Gul. I. *nunc places.* Et nescio an unquam aliter. Cui respondet, & tanquam adversatur, *Non places.* Truc. *Non places, in mutum confers culpam.*

ACTUS SECUNDI SCENA I.

PARASITUS GELASIMUS, CROCOTIUM *ancilla.*

FAMEM fuisse suspicor matrem mihi:
Nam postquam natus sum, satur nunquam fui.
Sed quam ego matri meæ refero invitissimus,
Neq; refert quisquam homo omnium hominum gratiam,
Neq; retulit, quam ego refero meæ matri Fami:
Nam me illa in alvo menses gestavit decem,
At ego illam in alvo gesto plus annos decem.
Atque illa puerum me gestavit parvulum,
Quo minus laboris illam cepisse existimo:
At ego non pauxillulam in utero gesto famem,
Verùm herclè multo maximam & gravissimam.
Uteri dolores mihi oboriuntur cotidie.
Sed matrem parere nequeo, nescio quomodo.
Audivi sæpe hoc vulgo dictum dicier,
Solere elephantum gravidam perpetuos decem
Esse annos, ejus ex semine hæc certò est Fames.
Nam jam complures annos utero hæret meo.
Nunc si ridiculum hominem quæret quispiam,
Venalis ego sum, cum ornamentis omnibus.
Inanimentis explementum quærito.
Gelasimo nomen mihi indidit parvo pater:
Quia inde jam à pauxillo ridiculus fui.
Propter paupertatem adeò hoc nomen reperi:
„ *Eò, quia* PAUPERTAS *fecit, ridiculus forem.*
Nam ILLA OMNES ARTES PERDOCET, *ubi quem attigit.*
Per annonam caram dixit me natum pater,
Propterea credo nunc ego esurio acriùs.
Sed generi nostro hæc reddita est benignitas,
Nulli negare soleo, qui esum me vocat.
Oratio una interiit hominum pessumè,
Atque optima herclè meo animo & scitissima,

Quæ

Quâ ante utebantur, Veni illò ad cœnam: sic face:
Promitte verò: Ne gravare, est commodùm.
Volo inquam fieri: Non amittam, quin eas.
Nunc repererunt ei verbo vicarium,
Nihili quidem hercle verbum ac vilissimum,
Vocem te ad cœnam, nisi egomet cœnem foris.
Ei hercle verbo lumbos defractos velim,
Ni verè perierit, si cœnassit domi.
Hæc verba subigunt me, mores ut barbaros
Discam, atque ut faciam præconis compendium,
Itaq; auctionem prædicem, ipse veneam.
CR. Hic ille est parasitus, quem accersitum missa sum.
Quæ loquitur, auscultabo, priusquam colloquar.
GE. Sed curiosi sunt hic quamplures mali,
Alienas res qui curant studio maximo,
Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua,
Ei, quando quem auctionem facturum sciunt,
Adeunt, perquirunt quid siet caussæ illico,
Alienum æs cogat, an pararit prandium,
Uxorin' sit reddenda dos divortio?
Eos omnis, tametsi hercle haud indignos judico,
Qui ut multum miseri sint, laborent, nihil moror.
Dicam auctionis caussam, ut animo gaudeant,
» *(Nam* CURIOSUS NEMO *est, quin sit malevolus)*
Ipse egomet quamobrem auctionem prædicem,
Damna evenerunt maxima misero mihi,
Ita me mancupia miserum affecerunt malè,
Potationes plurimæ demortuæ,
Quot adeò cœnæ, quas deflevi, mortuæ!
Quot potiones mulsi! quot autem prandia!
Quæ inter continuum perdidi triennium.
Præ mœrore adeò miser atque ægritudine
Consenui, penè sum fame emortuus.
» RIDICULUS *æquè nullus est, quàm quando esurit.*
Nunc auctionem facere decretum est mihi.
Foràs necessum est quicquid habeo vendere.
Adeste sultis, præda erit præsentium.
Logos ridiculos vendo, agite licemini.
Qui cœnâ poscit? ecqui poscit prandio?
Hercules te amabit prandio? cœnâ tibi?
Ehem annuistin'? nemo meliores dabit.

Nullis

Nullis meliores esse parasitos sinam.
Vel unctiones Græcas, sudatorias,
Vel alias magis malacas crapularias,
Cavillationes, assentatiunculas,
Ac perjuratiunculas parasiticas,
Rubiginosam strigilem, ampullam rubidam,
Parasitum inanem, quò recondas reliquias.
Hæc vænisse jam opus est, quantum potest.
Uti decumam partem Herculi polluceam.
CR. Ecastor auctionem haud magni precii!
Adhæsit homini ad infimum ventrem fames.
Adibo hominem. GE. quis hæc est, quæ adversum it mihi?
Epignomi ancilla hæc quidem est Crocotium.
CR. Gelasime salve. GE. non est id nomen mihi.
CR. Certò mecastor id fuit nomen tibi.
GE. Fuit disertim: verùm id usu perdidi:
Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor.
CR. Heu ecastor, risi te hodie multum. GE. quando, aut quo in loco?
CR. Hic cùm auctionem prædicabas. GE. pessuma,
Ehon' audivisti? CR. te quidem dignissimam.
GE. Quò nunc is? CR. ad te. GE. quid venis? CR. Panegyris
Rogare jussit te multo opere maximo,
Mecum simitu ut ires ad sese domum.
GE. Ego illò mehercule verò eo, quantum potest.
Jámne exta cocta sunt? quot agnis fecerat?
CR. Illa quidem nullum sacrificavit. GE. quomodo?
Quid igitur me volt? CR. tritici modios decem
Rogare, opinor, te volt. GE. méne ut ab se petam?
CR. Immò hercle ut abs te mutuum nobis dares.
GE. Negato esse quod dem, nec mihi, nec mutuum,
Neq; aliud quicquam, nisi hoc quod habeo pallium.
Linguam quoq; mihi etiam esse venditariam.
CR. Hau, nulla tibi lingua est, quæ quidem dicat, Dabo?
GE. Veterem reliqui, eccam illam, quæ dicat, Cedò.
CR. Malum tibi di dent. GE. hæc eadem dicit tibi.
CR. Quid nunc, iturus an non? GE. abi sanè domum,
Jam illò venturum dicito, propera, atque abi.
Demiror quid illæc me ad se accersi jusserit,
Quæ nunquam jussit me ad se accersi ad hunc diem,
Postquam vir abiit ejus. miror quid siet,

Nisi ut periculum fiat, visam quid velit.
Sed eccum Dinacium ejus puerum, hoc vide.
Satin' ut facetè, atque ex picturâ hîc astitit?
Ne iste edepol vinum poculo pauxillulo
Sæpè exanclavit submerum scitissimè.

SED QVAM EGO &c.] ita Cam. ex conjecturâ: quem secutus ferè est Lamb. adjutus, ut ait, à vett. codd. In Cam. quidem MS. est, *Quam ego matri meæ refero invitissimus, Neq; retulit, quam ego refero meæ matri fami.*

QVAM EGO] Idem dicit, ad majorem declarationem: *L.* Sed Acidal. contra omnes hanc lectionem unicè veram & germanam præstare paratus est: *Sed quam ego matri meæ retuli invitissumus, Eam mihi nunquam retulit mater gratiam. Nam &c.*

CEPISSE] *D.* legit *cepse*, pro, cepisse.

ELEPHANTVM] Plin. 8: 10. *Decem annis gestare in utero vulgus existimat: Aristoteles biennio, nec amplius, quàm singulos* (alii, *semel*, l.) *gignere: vivere ducenis annis, & quosdam trecenis. Juventa eorum à sexagesimo incipit.* V. Aristoteles l. 6. de Nat. Animal.

NVNC SI RIDICVLVM] Mos olim præconum in mancipia vænui subjecta jocos & dicteria jactare: quod ex Luciani βίων πράσει optimè videre est: & Athen. lib. 10. Spectat huc Lucilii versus: *Conjicere in versûs dictum præconis volebam.* Colv.

CVM ORNAMENTIS] Turn. lib. 18: 21. ad illud Cicer. pro Quinctio: *Sed etiam victus vestitusq; necessarius sub præcone cum dedecore subjectus est;* notat: id est, qui totus cum omnibus suis rebus & bonis, ut ne vestis quidem ei relinquatur, & si quid sibi penoris ad cibum paravit, venditur. Sic pro Sestio: *Vivus, ut ajunt, & videns cum victu suo ac vestitu publicatus.* Sic ista duo conjungebant, cum personam cum rebus omnibus se vendere significabant. Vendebant & servos cum *ornamentis*, (ut hîc in Sticho) id est, cum vestitu; nonnunquam & si quid penoris sibi instruxerant. Sed & Plautus ibidem, *Meo cibo & vestitu rem curo publicam*, dixit, ista duo copulans. *Victum & cultum* etiam sæpè conjungi reperias. Des. Heraldus: Dicit, *cum ornamentis omnibus*, quia Ornamenta sive vestimenta separatim vendebantur. Persâ act. 4: 4. *Heus tu, etiam pro vestimentis huc decem accedant minæ.*

PAVXILLO] Vocem *puero.* Acid. hinc exturbavit, versusq; ita ordinavit. Quæ ipsi adeò verissima & ὀρθῶς ἐκ μονος restituo videtur. Et est profectò, si sententiæ vim attendis.

PAVPERTAS FECIT] Juvenal. Sat. 3. *Nil habet infelix Paupertas durius in se, Quàm quòd ridiculos homines facit.* D.

OMNES ARTES] Nihil verius. Persius: *Quis expedivit Psittaco suum χαῖρε, Picasq; docuit nostra verba conari? Magister artis ingeniq; largitor Venter, negatas artifex sequi voces.* Horat. *Paupertas impulit audax, Ut versûs facerem:* lib. 2. Ep. 2. Apulejus: *Quemcunq; cum aliquâ laude miramur, eum Paupertas ab incunabulis nutricata est: Paupertas, inquam, prisca apud secula omnium civitatum conditrix, omnium artium repertrix.* D. Hieron. *Litteræ marsupium non sequuntur; laboris comites sunt & sudoris.* Theocr. ἁ πενία μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει.

PERDOCET] Sic in Orat. falsò Sall. tributâ, in quâ Cic. hâc ironiâ incessitur: *Quem Minerva omnes artes perdocuit.* D.

PER ANNONAM] i. *cum annonæ incendium esset*, ut Fabius loquitur: vel ut Varro: *cum candefacta annona, & jam fames esset.*

QVI ESVM ME VOCAT] Sic Men. act. 3: 1. *qui esum neq; vocantur, neq; vocant:* D. Ubi notas à *Rittershusio* vide. *Vocare*, solemne Romæ verbum in invitationibus conviviorum fuisse, docuit luculentissimè *J. Gul.* Verisim. lib. 1: 18. & Pl. Quæst. in Amph. c. 8. testimoniis Ciceronis, Justinian. JC. & aliorum, Legit autem hîc; *-si quis me vocat:* & illud, *esum*, è glossâ irrepsisse, versum arguere, ait: cui Lambinus nequicquam mederi sit conatus. Catullus: *Vos convivia lauta sumptuosè De die facitis; mei sodales Quærunt in triviis vocationes.* Ejusmodi autem (ut hoc obiter dicam) *Cœnipetas*, quiq; deterius nihil quàm *Domicœnia* odêre, *Laudicœnos* olim dictos, notat *Dousa* ad lib. 1. Petron. Jam isti *Vocandi* verbo tanquam è regione respondet *Revocare*: id est, eum, apud quem convivio acceptus hilarè fueris, vicissim ad te invitare. Nonius: *Revocare, est per vices mutuò vocare.* Lactantius studiosus imitator Ciceronis lib. 6: 12. *Idem Deus præcepit, ut si quando cœnam pararimus, eos in convictum adhibeamus, qui revocare non possint, & vicem reddere.* Idem J. Gul. docet,

Veteres

veteres etiam *Rogandi* solo verbo usos, cum quem, ut unà esset, & accumberet, invitarent: *Verisimil.* lib. 2: 4. *C. Rittershus.* in Notis ad Phædri Fabb. idem de verbo *Vocandi* & *Revocandi* observat. Sed & Græcos suum φωνεῖν vel καλεῖν usurpare, pro, ἐπὶ δαῖτα καλεῖν, ita ut rectissimè verterit Lactantius illud Luc. 14. ἀντικαλέσωσι, *revocent*: quod Th. Beza, *vicissim vocent*. Muretus ad versûs Catulli modo citatos; *Vocare*, antiqui sæpe sine ullâ adjectione dicebant; cum, *ad cœnam*, subintelligerent. Catullus: *Qui tunc vocat me, cum malum legit librum.* Ita Parasitus in Sticho: -*si quis me vocat*. quo loco malè quidam libri habent, *esum vocat*, contra vet. librorum fidem, & rationem metri. *Vocatores* quoq; nominabant Servos, quorum operâ in vocandis convivis uterentur. *Hæc ille*. Sed *Douza* cum *Grutero* τὸ *esum* omnino retinendum contendunt, Curc. act. 1. sc. 3.

VENI] μίμησις orationis eorum, à quibus olim vocabantur. *L.*

NI VERE] nisi tum verè perierit, cùm cœnaverit domi. significat, domi cœnare, Parasitis esse instar mortis: *L.* Immò, *inquit Pistoris*, simpliciter ita accipiendum: Velim huic verbo, *vocem te ad cœnam, nisi ego cœnem foris*, lumbos defractos esse: nisi ille, qui id usurpat, continuò pereat, si meo eo delusit, & domi nihilominus cœnat.

AVCTIONEM PRÆDICEM] tanquam præco res venales proclamem. V. N. Epid. 2: 2. Acidal. leg. *Atq; auctionem prædicem ipse, ut veneam.* præconis compendium facit, dum ipse auctionem prædicat, non ipse venit. quod & mox ingerit; ubi caussam & auctionis & compendii hujus dicit: *Ipse egomet quamobrem nunc* (hoc fact. ex *non*, quod in vett. est, versûs caussâ) *auctionem prædicem.*

EI QVANDO] ii, quando &c. *L.* ALIENVM ÆS COGAT] Vtrum ære alieno coactus auctionem faciat: *L.* PARARIT PRANDIVM] Lips. l. *prælium*.

VXORIN] vide Digest. lib. 24. T. 3. *L.* MISERI] Nam curiosus ultrò miseriam suo labore sibi attrahit: *L.*

AN. GAVD.] gaudent enim malevoli alienis malis. *L.*

NAM CVR] Parenthesi includendus hic Senarius, puncto post priorem versum expuncto; ut oratio decurrat unâ periodo, usq; ad illa verba; *Damna ev.* D. Casaubonus ad Sueton. illud: *Curiosum ac speculatorem ratus*, notat: Propriè *curiosus* est πολυπράγμων. ita Plutarchus: πᾶς πολυπράγμων κακοήθης.

AFFECERVNT] Lamb. ait, Cam. legere, *effecerunt*: ut sit; effecerunt me malè miserum. atq; hoc probat.

INTER] ita Titinnius: *inter decem Annos nequisti unam togam detexere.* Alii l. *intra*, sine caussâ. *Acid.* FAME EMORT.] Fulciunt hunc v. libri vett. qui leg. *fame ipsá*. fortè, *ipse*. Acid. RIDICVLVS ÆQVE] *J. Grut.* è MS. Cam. & vet. edit. restituit: *CROC. Ridiculus æquè nullus est, quando esurit.* deleto *quàm*. Etiam *Pistoris* Crocotio hæc dabat: nec displicebat eidem, quod est in Venetâ, *quàm dũ esurit.* Loquitur autem de Parasito præsente.

PRÆDA ERIT PRÆSENTIVM] q.d. Non est, quòd emptor quispiam bellissimâ hâc occasione semel dilapsâ, unquam porrò speculam sibi faciat, ex hâc parasiticâ auctione vel ramentâ plumeâ se propensiorem discessurum. nihil enim quæstûs erit animo aut corpore absentibus aliudve jam agentibus, &c. Oppidò quàm ridiculè, immò verè Parasiticum in morem. Lambinus sententiam Parasiti non assecutus est. *Ex D. Centur.*

LICEMINI] Imperat. modi. *Liceri* & *Licitari* in voce passivâ significationem habent activam: *L.* Vide N. Men. 5: 9. QVI COENA] quis vult me datâ cœnâ emere? *L.*

HERCVLES] J. Gul. legit. *Hercules te amabit, prandio: cœna, tibi. Ehem* &c. *Nullis meliores esse Parasitis sinam.* Totus enim sermo de logis est & dicteriis parasiticis, quorum auctionem prædicat. rectè itaq;, *parasitis*. At D. F. l. *Nulli meliores esse parasito sinam. meliores*, sc. logos. *Schop.* ita: *Hercules te amabit prandio, cœnâ? tibi* (*Ehem annuisti?*) *nemo meliores dabit. Nullis meliores esse parasitos sinam.* Q. d. Hoc tibi de me polliceri ausim, quòd si cœnulâ vel prandio tibi me emas, nemo edaciorem habiturus sit Parasitum in polluncto Herculis. Is autem nos amat cœnâ, quando bona nostra lucris auget, ut inde lautius sibi polluctum afferatur. Sic Venus nos amat, quando venustatem nobis & potentiam in amore largitur. Lucius: *Quos Venus amavit, fecit amoris compotes.* Hæc ille. *Casaub.* ad Theoph. Charact. cum libris vulg. legens, *Nullis meliores esse Parasitos sinã*, Suos, inquit, parasitos olim ostentabant; &c. *Joh. Hieronymus, Neustadio-Fr.* legendũ suspicatur: *Qui cœnâ poscit? ecqui poscit prandio?*

Hercules te amabit; prandium, cœnam mihi Ehem annuisne? Quærit Parasitus; Ecquis cœnâ vel prandio meos logos præstinare cogitat? & per ἀποστροφὴν ad spectatorem fortasse notum; Hercules, ait, volens tibi erit & propitius, si prandium aut cœnam mihi spondeas. Apostrophe non insolens. Aulul. act. 4: 9. *Quid ais tu? tibi credere certum est &c.* Deniq; Acidalius ita: *Hercules te ama. tibi prandio? cœnâ tibi?* & ad genuinam, inquit, Plauti lectionem proximè puto me accessisse, germanumque sensum non acu, quod dicitur, sed stilo ferè tetigisse. Ridiculè Herculem invocat, ut in auctione sibi præstò sit. & ita precatur, quasi non tam sibi ab illo, quàm ipsi à semetipso velit beneficium præstari: ideoq; ait, non, *me*; sed, *te ama* Cur hoc? quia decimam ex auctione voverat Herculi, &c. Atq; his totam Scenam collustrari posse, idem censet.

GRÆCAS] quæ elegantiores erant, propter unguentorum copiam. *L.*

SUDATORIAS] solebant enim & Græci & Romani, priusquam accubitum irent, in balneis sudare & inungi *L.* MALACAS] molles, delicatas. V. N. Mil. 3: 1.

CRAPULARIAS] unctiones, quæ adhibendæ sunt iis, qui hesternam crapulam nondum exhalarunt. Libri vulgat. ut & Samb. habent, *ampullarias.* Et quidam *ampullarias* cum voce *Cavillationes* conjungunt; & interpretantur, cavillationes, quæ in balneo, dum ungimur, jactantur. Etiam C. Colerus mavult *ampullarias*: ut ad supellectilem parasiticam allusum sit. Cic. 4. de Finib. *Si ad illam vitam, quæ cum virtute degatur, ampulla aut strigilis accedat, sumpturum sapientem eam vitam potius, cui hæc adjecta.* Atq; ita legi in MSS. Schobingeranis, notat *Melior Hamenvelto Goldastus*: & rectè ampullam jungi cum strigili.

STRIGILEM] strigilibus defricabantur veteres, posteaquam uncti fuerant, & divites quidem à Parasitis. Vide *Scal.* Conject. & N. Persâ act. 1: 3.

AMPULLAM RUBIDAM] *Scorteæ ampullæ vetustate rugosæ & coloris ejusdem Rubidæ dici solent*: Festus. V. N. Per. 1: 3. & Cas. 2: 5.

PARASIT. INANEM] Jocosè de se, ut inani vase, loquitur. *L.*

QUO] in quem. *D.* UTI DECUMAM] decimam partem bonorum Herculi consecrabant veteres. caussam reddit Plutarch. Quæst. Rom. V. N. Mostel. 1: 1. & 4: 2. *Pollucere* autem sacrificale verbum est, & reddentium libamenta diis. *Pollucibiliter cœnare*, id est, saliariter, opiparè & splendidè: & *Polluctum* hujusmodi cœna, &c. *Budæus* in Pandect. Vide etiam N. Rud. 5: 3.

ECASTOR] Talis oratio, qualis infrà: *Edepol rem negotiosam!* qualis Trin. act. 2: 4. *Proh dii immortales, conditionem cujusmodi!* & aliæ mille: *Gruterus.* Veteres tamen, ait *Acidal.* legere, *auct. facit h.* & hoc numeros appetere.

DISERTIM] i. planè. ita *Nonius, Camer. & Gul.*

ID USU P.] Grut. *verum inusu perdidi.* dum eo, inquit, non utor, id perdidi.

MICCOTROGUS] à μικκὸς, i. μικρὸς & τρώγειν, i. *rodere*, quasi *Paucirodus.* (Nostri: Der schmale bißlein isset) Convenit autem hoc verbum Parasitis; qui, ut mures, aliena rodunt. *L. D.*

EX VERO] è re ipsâ. Horat. *Cui Canis ex vero ductum cognomen adhæret.* Ovid. in Tibulli mortem: *Flebilis indignos, Elegeia, solve capillos. Ah nimis ex vero nunc tibi nomen erit!* Ita legitur, *ex facili, ex tuto*, pro Adverbiis *facilè, tutò* &c. Lamb. & Acid.

MULTO OP. MAX.] vel *multum* legas; vel jungas potius, *multò max. op.* Acid.

EXTA COCTA] De reliquiis extorum domum portatis cœnabant Hor. 2. Serm. *Ante Larem proprium vescor, vernasq; procaces Pasco libatis dapibus.* V. N. Amph. 3: 3. Mil. act. 3: 1. Pœn. act. 2: 1. Rud. act. 2. 3. &c. Etiam de libatis poculis bibebant. Minutius Octavio: *Præceptos cibos & delibatos altaribus potûs abhorretis.* Etiam illud observare est, ad has dapes nullos admissos, nisi Sacerdotes, aut illos, qui à sacris non arcebantur. *Colvius* ad lib. 9. Metam. Apul.

AGNIS FECERAT?] i. sacrificarat. Virg. *Cum faciam vitulâ*: L. Quidam leg. *fecerit*: quos tamen Acidalius Bonæ Menti facere jubet; cum geminanda sit interrogatio in distinctum sensum. nec cum Lamb: quærendum, an exta cocta sint omnium agnorum, quotcúnq; fecerat. In v. codd. est, *quot tarnis f.* hinc Meurs. *quot arnis f.* nam veteres *arna* pro *agna* dicebant &c. vide ibid. ut & Festum.

NEGATO ESSE] *J. Grut.* conjecit: *Negato esse quod dem, nec mu, nec mutuum.* ut *mu* scilicet degenerarit in *mihi*. *Mu* minimum quid notare, innuit Varro 6. de Ling. Lat. respexitque interim ad *mutui* primam syllabam; quasi ne illa quidem ipsi, ne dum totum *mutuum*. acutissimè, & planè Gruteriè.

VENDI-

VENDITARIAM] *Lingua venditaria*, ea eſt, non quæ vendit, ſed quæ vendere cupit. Nam *vendito*, non eſt frequenter vendo, ſed vendere cupio. Cic. Aruſp. Reſp. *Atq; ei ſeſe, cui totus venierat, etiam vobis inſpectantibus venditaret*, id eſt, ſe ei vendere vellet. Talia multa ſunt, quæ Frequentativæ formæ cenſentur, cùm ſint Deſiderativa. Sic *prendo*, non eſt prendo frequenter, ſed prendere cupio. *Capto*, capere deſidero: ita *dormito*: *oſtento*, oſtendere me in aliquâ re volo. *Munito*, munire cupio, Cic. pro Roſc. Am. *Ex Turn.* V.N. Amph. 2: 2. *M. Schickeradius* ad faciem τῆ *venditariam* emendat illud Apul. l. 8. Aſini, *quò venditariores videremur*, i. vendibiliores.

ABIIT] ſc. ante triennium.

NISI UT PERICULUM] *Niſi* pro *Sed*: quomodo ſæpiuſculè. Cato de R. R. cap. 77. cap. 80. c. 82. &c. Ter. Hec. *Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio: Niſi ſanè curæ eſt, quorſum eventurum hoc ſiet.* Cicero lib. 13. epiſt. *De re nihil poſſum judicare; niſi illud mihi certè perſuadeo, te talem virum nihil temere feciſſe.* Auſon. Popma. Idem obſervat *M. Hamen v. Goldaſtus*; & addit aliud exemplum ex Aul. act. 2: 7. item Cic. epiſt. fam. 13. ad Attic. l. 5. ep. 10. & lib. 11. ep. 6. & 23. taliq; orationis formâ uti etiam *Hebræos & Novi fœderis Scriptores* ait. Vide eund.

EX PICTURA H.] graphicè. V. N. Epid. 3: 3. & act. 5: 1. & infrà, act. 4: 1.

EXANTLAVIT] exhauſit. *Cam.*

SUBMERUM] aliquantum merum, merulum, non admodum aquâ dilutum: *L.* Notat *Cam.* maluiſſe alios legere, *ſubmetrum*.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

DINACIUM *puer.* GELASIMUS *paraſitus.*

MERCURIUS, Iovis qui nuncius perhibetur, nunquam æquè patri
Suo nuncium lepidum attulit, quàm ego nunc meæ heræ nunciabo.
Itaq; onuſtum pectus porto lætitiâ lubentiâque:
Neq; lubet, niſi glorioſè, quicquam prologui. profectò
Amœnitates omnium Venerum atque venuſtatum affero.
Ripisq; ſuperat mihi atque abundat pectus lætitiâ meum.
Propterea, Dinacium, pedes hortare, honeſta dicta factis:
Nunc tibi poteſtas adipiſcendi eſt gloriam, laudem, decus.
Heræq; egenti ſubveni, benefacta majorum tuorum exauge.
Quæ miſera expectatione eſt Epignomi adventu viri.
Proinde ut decet, amat virũ ſuũ cupidè. nunc expedi Dinacium.
Age ut placet, curre ut lubet, cave quenquam flocciféceris.
Cubitis depulſa de viâ, tranquillam concinna viam.
Si rex obſtabit obviam, regem ipſum prius pervortito.
GE. Quid nam dicam, Dinacium
Laſcivibundum tam lubenter currere?
Harundinem fert, ſportulamq; & hamulum piſcarium.
DI. Sed tandem opinor æquius eſt heram mihi eſſe ſupplicem.
Atque oratores mittere ad me, donaq; ex auro, & quadrigas
Qui vehar. nam pedibus ire non queo. ergo jam revortar.

Ad me iri & supplicari egomet mihi censeo æquum.
An verò nugas censeas; nihil esse quod ego nunc scio.
Tantum à portu apporto bonum, tam gaudium grande affero,
Vix ipsa domina hoc, nisi sciat, exoptare à dis audeat.
Nunc ultrò hoc deportem? haud placet: neq; id verò officium arbitror.
Hîc hoc videtur mihi magis meo convenire huic nuncio,
Adversum ut veniat, obsecret se ut nuncio hoc impertiam.
„ SECUNDAS FORTUNAS *decent superbiæ.*
Sed tandem cùm recogito, qui potuit scire hæc scire me?
Non enim possum, quin revortar, quin loquar, quin edisertem,
Heramq; ex mœrore eximam, benefacta majorum meûm
Exaugeam, atque illam augeam ex insperato opportunò modo.
Contundam facta Talthybii, contemnamq; omnis nuncios:
Simulq; ad cursuram meditabor me ad ludos Olympiæ.
Sed spacium hoc occidit: breve'st curriculo: quàm me pœnitet!
Quid hoc? occlusam januam video, ibo & pultabo fores.
Aperite atque approperate, fores facite ut pateant, removete moram.
Nimis hæc res sine curâ geritur. vide quamdudum hîc ædes pulto?
Non operam datis, experiar fores, an cubiti an pedes plus valeant.
Nimis vellem hæ fores herum fugissent, eâ caussâ ut haberent malum.
Defessus sum pultando.
Hoc est postremum vobis.
GE. Ibo atque hunc compellabo.
Salvus sis. DI. & tu salve.
GE. Jam tu piscator factus?
DI. Quampridem non edisti?
GE. Unde is, quid fers, quid festinas?
„ *DI. Tuâ* QUOD NIHIL *refert, ne*
Cures. GE. quid istic inest?
DI. Quas tu vides colubras?
GE. Quid tam iracundus? DI. si in te
Pudor assit, non me appelles.
GE. Possum scire ex te verum?
DI. Potes. hodie non cœnabis.

ET permisti sunt in versibus hujus Scenæ numeri, & genera diversa, tetr. catal. acat. dimetri catalect. unus & alter Senar. jamb. *Cam.*

LUBENTIA] V. N. Persâ, 5: 1.

RIPISQ.] Tractum à fluviis exundantibus. Lamb. l. *Ripas.*

ABUNDAT PECTUS LÆT.] *Abundare voluptatibus*, multi dixerunt; nec potest quicquam venustius. Turpilius: *Satinè ut meum cor voluptatibus abundat?* Id. *Suavitate mirâ abundat.* J. Gulielm.

ADVENTV] *D.* mâlit, *Adventûs*; vel *adventi*, antiquè, ut *Senati*, *victi*. Acidalius hos versûs ita constituit: *Propera Dinac.* &c. *Nunc t. p. ad. est g. l. decus. Benefacta majorum tuûm exauge, hereq; egenti subveni, Quæ misera exspect. est Epign. adventûs viri.* Atq; hoc verum & necessarium ait esse.

HONESTA] *Honestare dicta factis*, valet, *verba ad rem conferre*. Inhonesta enim oratio est, cui fidem re non facias. *Palmer.*

CVBITIS DEPVLSA] *Perurgere*, est perrumpere turbam, ὠςίζεσθαι, pro quo Hor. dixit *facienda injuria tardis*. In Epist. Epicuri non absimile, τρικύλιςός εἰμι ἀποθῶσθαι. Plautus melius: *cubitis depulsa de viâ*. Scalig.

EXOPTARE A DÎS] Proverbialiter extulisse veteres, *Quantum à dîis optat*, certum est. Pseud. act. 4: 1. *Tantum tibi boni dii immortales duint, quantum optes*. Ter. Adelph. extr. *dii tibi, Demea, omnes semper omnia optata afferant.* & alibi sæpe, quæ summâ curâ collegit (verba sunt Gruteri) sæculi nostri Vnio *Barnab. Brissonius.* in Formul. Solemnib. Sed adde tu mihi *Gruterum* in Suspicion. libris.

ID VERO] Sententia certè magis requirit, *- neq; id viri officium esse arbitror.* Puer tam lætæ rei nuncius magnificè se infert: & parum virile arbitratur, tantum gaudii ultrò propalare: *J. Gulielmius.* Quod tamen *Grutero* non placet: Cum non conveniat personæ, uti virum se dicat.

HIC HOC VIDETVR] Pistoris, & Acid. *Sic hoc vid.*

SECVNDAS FORTVNAS] Hoc verum de facto, non de jure. L.

EX INSPERATO] J. Gul. l. *ex insperato à portu bono*: vel, *ob portum bono*. Nam, *bonum ob portum*, est quod in portu est. *Ob*, antiquè significat *Ad*. Enn. *Ob Romam noctu legiones ducere cepit. Ad*, autem in loco motum sæpe significat. Rud. *ad portum prehendere lenonem.* Alterum tamen magis probant, quæ infrà sequuntur Dinacii verba, act. 2: 3. *ita celeri curriculo Prop* &c. Acidal. τὸ *ex* delet, cæterum probat Gulielmii, *à portu bono.*

TALTHYBII] *Talthybius* & *Eurybates*, nuncii & præcones fuerunt in exercitu Græcorum. *Alciatus.*

CONTEMNAM] J. Palm. l. *conteramq;*, ut aptum sit cum illo *contundam*. Nam *contemnam* alienum est. Curc. 4: 4. *- meæq; pugnæ præliares plurimæ obtritæ jacent?* Vt hîc, *obterere*; ita illîc *conterere*. At J. Gul. Propriè, inquit, dictum *contemnam*. Id verbum superbiam indicat ex alto despicientium alios. Ter. Eun. *Hîc ego illum contempsi præ me.* Itaq; Vlpiano auctore, à contemnendo *contumelia*: quæ aut fit, cum contemptum alicujus facto ostendis: aut dicitur, cùm verbis solis. Asin. *Tu contumeliam alteri facies, tibi non dicatur?* Hoc ergò hîc sollicitari non debuit. Acidalius probat vulgatum *contundam*. Q. d. Se superbam illam Talthybii famam compressurum, & effecturum, ut illius facta præ suis minora videâtur: atq; adeò omnes nuntii præ ipso contemnantur: ita enim *Contemnam* novo modo, pro *contemni faciam*; interpretatur. Præter exempla ex Apuleio, affert illud etiam in Casinâ, act. 2:3. ubi *decidere unguenta*, Colvius exponit, decidere & stillare fecisti. item Manilii lib. 3. *Athla vocant Graj. quæ cuncta negotia rerum In genera, & partes bis sex divisa cohærent.* Quanquam Gulielmii non damnat; si Vlpianam illam *Contumeliæ* originationem excipias, quam inde potius esse ait, unde *Contumax*. Ita, inquit, *contemnere* prorsus apud nostrum, quomodo alias *conterere*, cui *contundam* optimè respondet. atq; inde junxit idem Pœnulo, *contemptim conterere*. Nævius: *contemptim conterit legiones*, &c. Qui *confundam* legunt, acutiores sunt quàm veriores.

AD CVRSVRAM MEDITABOR ME] *Meditari* pro exercere dictum Vegetio frequentissimè, item Ciceroni, aliis; notat *Stevvech.* lib. 1. c. 20. ad Veget.

SED SPACIVM] i. spacium sive curriculum istud citius à me decursum est, quàm me cursuræ porrò longioris tædium aut satietas cepit. Lambini commentationem nihil moror: *Duza*. At contrà *Acidalius* ipsius Douzæ nihil moratus Lambini defendit. Rectius enim hic, *inquit*, etsi quin rectissimè, falsâ voculæ unius scripturâ fuit impeditus. ita enim legend. *Sed spacium hoc (occidi!) breve est curriculo. q.* Perii, inquit; vix cœptum curriculum est, & jam absolvi. Pænitet me spacii nimium brevis ad legitimam cursuram.

NON OPERAM DATIS] Egregiè *J. Gruterus* itemq; *Schop.* è MSS. l. *Somnon' operam datis*: Eleganter fores somno operam dare, sive dormire dicuntur, cùm se nihil commovent. Cur. act. 1: 2. *dormiunt pessuli*. Et apud Propert. in querelis Ianuæ de amatorum nocturnis occentationibus: *Ille meos nunquam patitur requiescere postes, Argutâ referens carmina blanditiâ.*

NIMIS VELLEM] Precatur foribus, quod putat esse summum flagitium; ab hero fugere: ut postea receptæ pœnas darent, quas solent fugitivi. *L.*

DEFESSUS SUM] Numeros hosce vocant Anacreonticos. Ego tamen, *inquit Acidal.* id non ausim dicere.

PISCATOR FACTUS] Hoc eò dicit, quòd harundinem & sportulam, & hamum ferebat. *L.*

QUAS TU VIDES COLUBRAS?] Insanum dicit esse Parasitum puer, atq; à Furiis & intemperiis agitari: ideoq; ex eo quærit, quas colubras videat: quòd Furiæ non tedis modò ardentibus; sed colubris quoq; ac serpentibus insectari eos, quos agitabant, putabantur. *Excolubrandi* verbum, quod hîc nobis pepererunt eruditus & modestus *Ioachimus*, & hoc multo confidentior *Lambinus*, qui habebat plerunq; bonos & obsequentes libros, sibi habeant licet. *E Var. Lect. Mureti lib. 14: 19.*

ACTUS SECUNDI SCENA III.
PANEGYRIS *mulier.* GELASIMUS, DINACIUM.

UISNAM obsecro has frangit fores? ubi est?
Tun' hæc facis? tun' mihi huc hostis venis?
GE. Salve, tuo accersitu venio huc. PA. eán' gratiâ fores effringis?
GE. Tuos inclama, tui delinquunt, ego quid me velles visebam,
Nam equidem harum miserebat. DI. ergo auxilium properè latum est.
PA. Quisnam hîc loquitur tam prope nos? DI. Dinacium. PA. ubi is est?
DI. Respice me, & relinque egentem parasitum, Panegyris.
PA. Dinacium. DI. istuc indidêre nomen majores mihi.
PA. Quid agis? DI. quid agam, rogitas? PA. quidni rogitem? DI. quid mecum est tibi?
PA. Men' rogas, propudiose? eloquere properè, Dinacium.
DI. Iube me omittere igitur hos qui retinent. PA. qui retinent? DI. rogas?
Omnia membra lassitudo mihi tenet. PA. linguam quidem
Sat scio tibi non tenere. DI. ita celeri curriculo fui
Properè à portu tui honoris caussâ. PA. ecquid apportas boni?
DI. Nimio impertior multo tanta plus, quàm speras. PA. salva sum.
DI. At ego perii, cui medullam lassitudo perbibit.
GE. Quid ego, cui misero medullam ventris percepit fames.
PA. Ecquem convenisti? DI. multos. PA. at virum ecquem? DI. quàm plurimos.

Verùm

Verùm ex multis nequiorem nullum, quàm hic est. GE. quo modo?
Jamdudum ego istum patior dicere injustè mihi.
Præter hàc si me irritassis. DI. edepol esuries malè.
GE. Animum inducam, ut istuc verum te elocutum esse arbitrer.
DI. Munditias volo fieri, efferte huc scopas, simulq; arundinem,
Ut operam omnem aranearum perdam & texturam improbam,
Deyciamq; earum omnis telas. GE. miseræ algebunt postea.
DI. Quid illas itidem esse censes, quasi te cum veste unicâ?
Cape illas scopas. GE. capiam. DI. hoc egomet, tu hoc converre. GE. fecero.
DI. Ecquis huc effert nassiternam cum aquâ? GE. sine suffragio
Populi tamen ædilitatem hic quidem gerit. DI. age tu ocius
Pinge, humum consperge ante ædis. GE. faciam. DI. factum oportuit.
Ego hinc araneas de foribus dejiciam, & de pariete,
Edepol rem negotiosam. PA. quid sit, nihil etiam scio,
Nisi fortè hospites venturi sunt. DI. alii lectos sternite.
GE. Principium placet de lectis. DI. alii ligna cædite,
Alii pisces depurgate, quos piscator attulit:
Pernam & glandium dejicite. GE. hic hercle homo nimium sapit.
PA. Non ecastor, ut ego opinor, satis heræ morem geris.
DI. Immò res omnis relictas habeo, præ quod tu velis.
PA. Tum tu igitur, quâ caussâ missus es ad portum, mihi expedi.
DI. Dicam. postquam me misisti ad portum cum luci simul,
Commodùm radiosus esse Sol superabat ex mari.
Dum percontor portitores, ecquæ navis venerit
Ex Asiâ, negant venisse. conspicatus sum interim
Cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo,
In portum vento secundo, velo passo pervenit.
Alius alium percontamur, Cuja est navis? quid vehit?
Interim Epignomum conspicio tuum virum, & servum Stichum.
PA. Hem quid Epignomum elocutus? DI. tuum virum. PA. & vitam meam.
DI. Venit inquam. PA. tun' eum ipsum vidisti? DI. ita ego, & quidem libens.
Argenti auriq; advexit multum. PA. nimis factum bene.
GE. Hercle verò capiam scopas, atque hoc converram libens.
DI. Lanam purpuramq; multam. GE. ehem, quî ventrem vestiam.
DI. Lectos eburatos auratos. GE. accubabo regiè.
DI. Tum Babylonica peristromata, consutaq; tapetia
Advexit nimium bonæ rei. GE. hercle rem gestam bene!

DI. Pòst ut occœpi narrare, fidicinas, tibicinas,
Sambucinas advexit secum formâ exumiâ. GE. eugepæ!
Quando adbibero, alludiabo, tum sum ridiculissimus.
DI. Postea unguenta multigenerum multa. GE. non vendo logos.
Jam non facio auctionem, mihi obtigit hæreditas.
Malevoli perquisitores auctionum perierint.
Hercules decimam esse adauctam, tibi quam vovi, gratulor.
DI. Pòst autem advexit secum Parasitos. GE. heu, periimiser!
DI. Ridiculosissimos. GE. reverram hercle hoc, quod converri modò.
PA. Vidistin' virum sororis Pamphilippum? DI. non. PA. adest?
DI. Immò ajebant eum venisse simul. sed ego huc citus
Præcucurri, ut nunciarem nuncium exoptabilem.
GE. Venales logi sunt illi, quos negabam vendere;
Illico, & meo malo est quod malevolentes gaudeant.
Hercules sanè, qui deus sis, discessisses non malè.
PA. I intrò. Dinacium, jube famulos rem divinam mihi apparent.
Bene vale. GE. vin' administrem? PA. sat servorum habeo domi.
GE. Enimverò Gelasime opinor provenisti futile,
Si neque ille adest, neque hic, qui venit, quicquam subvenit.
Ibo intrò ad libros, & discam de dictis melioribus.
Nam ni illos homines expello, ego òccidi planissumè.

HUIUS Scenæ versus sunt trimetri & tetram. catalect. Sed pleriq; tetram. Archilochêi. *Cam.* NAM EQUIDEM] Rittershus. l. *Nam me quid*. Fores intelligit Gelasimus.

DI. DINACIUM] Acid. *GE. Dinacium.*

MEN' ROGAS PROPUDIOSE] *Schopp.* è MSS. Cam. I *Mein' fastidis, propudiose?* Fastidire alicujus, est faciem suam ab aliquo velut ignoto vel indigno avertere. Aul. 2: 2. Etiam Meursius, *Men' fastidis propud.* quod est in v. edd. accommodatius putat.

ITA CELERI CURRICULO] sic Epid. act. 1: 1. *Vt tu es gradibus grandibus.* probo & perantiquo loquendi genere. Sic idem in Clitell. apud Fest. *nimium es vegrandi gradu*: non is. Neque audiendi, qui hæc interpolare hîc conantur hoc modo: *ita celeri ivi curriculo properè &c.* V. N. Pseud. 4: 4. *Douza.*

APPORTAS] V. N. Mostell. act. 2: 2.

NIMIO IMPERTIOR] Acidal. è vett. restituit: *Nimio impertior multo tanto plus q.* Junctim efferenda omnia, *Nimio multo tanto plus*, in quâ formâ sunt aliquot gradus augmenti: *Plus, tanto plus, multo tanto plus, nimio multo tanto plus.* Non dissimile Bacchid. 4: 4. *nimio minus multo parum.* Frequentius tamen hæc junguntur, *nimio tanto plus*: ut in Bacch. act. 1: 2. Frequentissimè, *multo tanto*, cum gradu Comparativo. Apulejus Apol. *pari quidem stultitia, sed multo tanto vanius & nequius excogitatũ.* At Schopp. hîc in Plauto legendum suspicatur: *Nimio imperitior mulo; tanto plus q. s.* Quæsiverat hera, num etiam aliquid boni à portu apportet. respondet puer; Ne tu hera inscita es nimis, quæ roges quidem, an aliquid boni ad te renunciem. At ego non *aliquid*, sed nimio plus, quam sperare auderes, adfero. Solebant enim hoc nomine (*muli*) per convicium homines subidi & stipites appellari: Cist. act. 4: 2. *mulo insitior.* Catull. *Mule, nihil sentis.*

PERCEPIT FAME] Non debuit, *inquit J. Gul.* hoc sollicitari: aut scribendum, *percipit fames.* nam *percipere*, degustare interdum est: & ideò aptè oppositum illi *perbibere.* Non dissimile illud Men. *Quid cessas dare Potionis aliquid, priusquam percipit insania?* Etiam παρονομασίαν quæsitam apparet in *perbibit* & *percipit.* Acidal. *percipit* quidem cum Gulielmio legit, sed

legit, ſed contra ipſum explicat. nam, *Percipere*, inquit, eſt penitùs capere & totum pervadere. Amphitr. *Nam mihi horror membra miſero percipit dictis tuis*. Palmerius reſtituit, *peredit fames*. Dinacium, Mihi, inquit, medullam laſsitudo perbibit: tum Paraſitus, At mihi eam peredit fames; captantes manifeſtò ἀντίθεσιν in *perbibit* & *peredit*; quomodo Curcul. ex illis ipſis vocibus regiones finxit à milite ſubjugatas, *Peredeſiam* & *Perbibeſiam*: & alludit Catullus, *Ignes interiorem edunt medullam*. quod obſervatum poſteà eſt & J. Js. Pontano Notis ad Macrob. lib. 6. c. 1. Aliter, quæ tandem dicti gratia eſt? At Vir doctus (idem addit Palmerius) emendat, *perrepit*. ita priore verſu, reponendum eſſet, *cui medullam laſsitudo perbitat*. Sed ita tibi placeam, ut ſuum verbum Plauto reddidi: quod non dubitabis, ſi Paraſitos cogites: quorum omnia dicta de pulmento ſunt. itaq; addit, *ventris*; ridiculè: quippe oſsium medulla eſt. ſed *ventrem* totum Paraſitum vocat: quomodo Terentius; *pugnos in ventrem ingere*. & hic ipſe infrà: *Ehem qui ventrem veſtiam*. Etiam Lucilio *ventres* ſunt comedones & lurcones. Quid ergò elegantius illo Eunucho? *Hunc comedendum & deridendum vobis propino*? &c.

QVID EGO] V. N. Amph. act. 4: 5.

TEXTVRAM IMPROBAM] *Piſtori* placet, quod eſt in quibusd. *texturam improbem*: noto verbi hujus ſignificatu apud Plautum alibi.

VESTE] Sic & Lucr. *vietam aranei veſtem* dixit veſca earum tela.

NASITERNAM] *Naſiterna*, genus vaſis aquarii, anſati & patentis, quale eſt, quo equi poſt confecta ſpacia in Circenſibus perfundi ac recreari ſolent. (Pœnulo, act. 5: 5.) Ita dicta, quod tres *naſos* hoc eſt, anſas haberet. ita Vatinianis calicibus aſsignat *naſos* Martial. & Juvenal. *Siccabis calicem naſorum quatuor*. Feſtus & Scal.

SINE SVFFRAGIO] Vſurpatur, ubi quis in alieno negotio imperioſior. Cicero: *ſed quæro quid hâc re turpius, quàm ſine provocatione ſenator, ſine mandatis legatus*?

PINGE] ſc. floribus. Virgil. *Flore ſolum vario depingit odoriferum Ver*. Lucr. lib. 2. *pinguntq; roſarum Floribus, umbrantes matrem* &c. i. variant ac diſtinguunt. *Lamb.* & *Giſan*. At *Lipſ*. Antiq. l. 5. c. 17. legit *tinge h*. Sic Hor. *Vino tinget pavimentum ſuperbo*.

EDEPOL] D. F. leg. *PA. Edepol rem negotioſam. quid ſ.* Acidal. hæc rectiùs Gel dat; GE. *Edepol rem negotioſam*? *Quid ſit n.*

LECTOS STERNITE] diſcubitorios. Pſeud. act. 1: 2. *lectiſterniator*.

GE. PRINCIPIVM PLACET] ita Douza præponit nom. GEL.

PISCATOR] Lipſ. l. *piſcatu rettuli*. Loquitur .n. Puer ipſe, qui à piſcatu cum piſcibus redierat. COMMODVM] Alciatus, *jam*; Lambinus, *tantum quòd*, interpretatur.

ESSE SOL] *Lipſius* & J. Gul. l. *ſeſe ſol ſuperabat*. *Superabat*, pro, tollebat, ἐνεργητικῶς ὑπερέχων. Ita *penetrare ſe in domum*, idem. *Emigrare ſe ædibus*: Titinnius. Gruterus ſuſpicatur; *radioſus ecce ſol* &c. CERCVRVM] Merc. act. 1: 1.

VELO PASSO] *Paſſo* i. *laxo & rugoſo*: Nonius, qui tamen alibi *Paſſum*, *extenſum & patens* interpretatur. quod & *Lambino Bryardoq;*, hoc quidem loco arridet impenſius. *Paſſus* enim & *expaſſus* & *diſpaſſus* ſeu *diſpeſſus*, omnia veteres ἀπὸ τοῦ *Pando* deduxere; Servio atque Agellio teſtibus. Igitur *Paſſo velo*, erit *explicato*, & quod vento impulsū ac complerū intumeſcat, ac quaſi prægnás fiat. Sed erro: & rectè atque ex nauticâ diſciplinâ Nonius; qui morem hunc habent, ut quotieſcunque portubus inſinuanda ſunt navigia, *pedem faciant* illicò, laxentq; velorum ſinûs: ne vento ſecundo impetum navis adjuvante, ſyrtibus ac pulvinis illiſa, vado adhæreſcant. *Douza*.

PERVENIT] *J. Grut.* ſuſpicatur, *velo paſſo pervehi*.

HEM QVID EPIGN.] Acidal. elegantiſsimè: *PA. Hem quid? Epignomum elocutus? GE. tuum virum, & vitam meam*? Paraſiti reges ſuos *Genios* etiam & *vitam* nominabant. Menæch. act. 1: 2. & act. 5: 5.

PA. NIMIS F.] Acidal. *GEL! nimis f. bene* &c. Et ſic ſolent Latini, in re lætâ.

QVI VENTREM] Non dicit *Corpus*, ſed *ventrem*, ut Paraſitus: *L.* Vide ſuperius paulò.

EBVRATOS] Sic Apul. *Ebore nitentes lecti*. Ex eo enim fiebant tam cubiculares, quàm tricliniares. Varro: *Cum in eborato lecto ac purpurei operis toro cubare videas ægrotum*. Propert. *Nec mihi tunc fulcro ſternatur lectus eburno*. Catull. *O cubile, quod ô nimis Candido pede lecti*; quod τῆς κλίνης ἐλεφαντόποδος; ad verbum interpretari non abſurdè fortaſſe poſsimus. quamvis aliter virum maximum explicare ſciam. *Colv*.

CONSVTAQ.] Vocat *consuta tapetia*, ait Scaliger, quæ Xenophon ῥαπτά. Ὑποτιθέντων δὲ τῶν θεραπόντων ῥαπτὰ, ἐφ' ὧν κατίζουσιν οἱ Πέρσαι μαλακῶς, ἤχθετο ἐντρυφῶσι &c. Pſeud. act. 1: 2. Vet. Codd. *periſtromata, ſella & tap.* Hinc Meurſ. *periſtromata, ſolla & tap. Solla*, inquit, erant ſedilia, in quibus tantum unus ſedere poterat, quæ inſternebantur Babylonicis ſtragulis, quæ *Sollaria* dicebantur: (Plautus *periſtromata* appellat: etſi non nego, etiam ad alias Babylonicas veſtes referri poſſe) ideoq; aptè conjunguntur. Eſt autem vox Oſca: nam ea gens *Sollum* vocabat, quod totum eſſet ac ſolidum. Fuerint igitur hæc ſedilia ex ſolido ligno: unde pretioſiora. Et ſanè non omnibus ea habere licebat. quibus licebat, *Solla ſternere, & Solliſternium habere* dicebantur. Vide Feſt.

SAMBVCINAS] i. Sambuciſtrias: à *Sambucâ* inſtrumento muſico: *D.* Nimirum inter cænandum, acroamata omnis generis adhibebantur. Nam aut ſymphoniâ perſonabat Triclinium, aut inſtrumenta varia organaq; concinebant: aut Tragœdiæ aut Comœdiæ Mimiq; agebantur: incendebantur odores naribus gratiſsimi. Menæch. act. 2: 3. *Sternite lectos: incendite odores.* Hinc apud Virgil. 1. Æneid. in Convivio Didonis, *citharâ crinitus Iopas Perſonat auratâ.* & Livius lib. 29. *Tunc pſaltriæ ſambuciſtriæq; & convivalia ludionum oblectamenta addita epulis.* Vide Macrob. lib. 2. c. 4. de Auguſto: & Senecam de Vitâ b. c. 11. Hinc in marmoreis tricliniis fidicinas & aulædos ſcalptos videmus. Vide *P. Ciaccon.* lib. de *Triclinio.* item J. Bapt. Pium in *Lampade Art. Liber.* Gruteri, Tom. 1. pag. 393.

ALLVDIABO] alludam & adblandiar mulieri: **L. Will mich fein zudeppiſch machen.** MALEVOLI PERQVISITORES] quos ſuprà dixit *Curioſos*: L.

DI. RIDICVLOSISSIM.] Vitium verſûs convincit, hîc etiam legend. *Ridiculiſsimos*: ut v. 58. EXOPTABIL.] ita Priſc. lib. 10. *Acidal.*

ILLICO] Acid. *Ilicet! meo m.* ut exclamatio ſit deſperantis. ita Amph. *Ilicet. mandata heri perierunt unà & Soſia.*

DISCESSSISSES] decimâ ſcilicet adauctâ tibi, ex hæreditate, quam fruſtrà cupidiſsimè inhiaveram credulus. quam ſi ex ſententiâ utriusq; noſtrûm cernere contigiſſet, næ tu pulchrè ac baſilicè decimâ iſtâ, quam vovi, mactus ac polluctus diſceſsiſſes. Lambinus Poëtæ mentem non vidit. *Duza.*

PROVENISTI FVTILE] Prodiiſti huc fruſtrà & ſine quæſtu: vel, ſpem habuiſti inanem de emolumento aliquo. *Futile*, vas eſſe ſcribit Lactantius, lato ore, anguſto fundo: quo utebantur in ſacris Veſtæ, quod ſtare non poterat: ut aqua ſtatim effunderetur. quod ideò excogitatum eſt, quod aqua in ſacris Veſtæ in terrâ non ponitur: idq; ſi fiat, piaculum eſt: *L.* Vide N. Men. act. 5: 5. & Rud. 3: 5. & Trucul. 2: 4.

ILLOS HOMINES] Paraſitos, quos Epign. ſecum advexiſſe dicitur. *L.*

ACTUS TERTII SCENA I.

EPIGNOMUS *adoleſcens.* STICHUS *ſervus.*

CUM bene re geſtâ ſalvus convortor domum,
Neptuno grates habeo & tempeſtatibus:
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Juvit, lucrisq; quadruplicavit rem meam.
Olim quos abiens affeci ægrimoniâ,
Eos nunc lætantis faciam adventu meo.
Nam jam Antiphonem conveni affinem meum,
Cumq; eo reveni ex inimicitiâ in gratiam.
„ *VIDETE QVÆSO quid poteſt pecunia.*
Quoniam re bene geſtâ rediſſe me videt,
Magnasq; apportaviſſe divitias domum,

Sine ad-

Sine advocatis ibidem in cercuro in stegâ,
In amicitiam atq; in gratiam convortimus.
Et hic hodie apud me cœnat, & frater meus.
Nam heri ambo in uno portu fuimus: sed mea
Hodie soluta est navis aliquanto prius.
Age adduc has intrò, quas mecum adduxi, Stiche.
ST. Here, sive ego taceam, seu loquar, scio scire te
Quàm multas tecum miserias multaverim.
Nunc hunc diem unum ex illis multis miseriis,
Volo me Eleutheriam capere advenientem domum.
EP. Et jus & æquum postulas, sumas Stiche
In hunc diem, te nihil moror, abi quò lubet.
Cadum tibi veteris vini propino. ST. papæ,
Ducam hodie amicam. EP. vel decem, dum de tuo.
Ubi cœnas hodie? ST. si hanc rationem instituis,
Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proximo,
Tui fratris ancillam, eò condixi in symbolam
Ad cœnam, ac ejus conservum Sagarinum Syrum.
Eadem est amica ambobus, rivales sumus.
EP. Age abduc eas intrò, hunc tibi dedo diem.
ST. Meam culpam habeto, nisi probè excruciavero.
Jam hercle ego per hortum amicam transibo meam,
Mî hanc occupatum noctem, eâdem symbolam
Dabo, & jubebo ad Sagarinum cœnam coqui.
Aut egomet ibo atq; obsonabo obsonium.
Atq; id ne vos miremini, homines servulos
Potare, amare, atq; ad cœnam condicere:
Licet hoc Athenis nobis: sed cùm cogito
Potius quàm in divîdiam veniam, est etiam hic ostium
Aliud posticum nostrarum harunce ædium,
(Posticam partem magis utuntur ædium)
Eâ ibo obsonatum, eâdem referam obsonium
Per hortum: utroq; commeatus continet.
Ite hàc secundum vos me: ego hunc lacero diem.

MERCURIO] Vide Amph. Prolog. QUADRUPLICAVIT] quadruplo auxit. *L.* SINE ADVOCATIS] sine amicis communiter adhibitis &c. *L.* STEGA] V. N. Bacch. act. 2: 3.

ADDUC HAS] fidicinas. L. l. *duc.* At *Grut.* probat MSS. Cam. lect. *abduc.* ut & infrà: *Age abduc eas intrò - huc* &c. & ita *Acid.* ex conjecturâ.

SIVE EGO] *Schop.* l. è MSS. *Here, si ego taceam, seu l.* & dictum *si* pro *sive.* V. N. Merc. act. 2: 2.

MISERIAS] *Douza* è Festo reponit *ærumnulas.* Quod tamen *Acidal.* negat convenire.

MULTAVERIM] i. ἐξηριθμησάμην. Veteres enim *multare*, i. numerare dicebant. quanquam proprie est πλειστηριάζειν in auctionibus, quod *Polliceri* dicunt Latini. *Scal. Conject.*

NUNC H. DIEM] Acid. *Nunc in b. d.*

ST. SI HANC RATIONEM] Stichi nomen non hîc, sed initio versus sequentis ponit Lambinus. EO CONDIXI] ad Stephanium amicam communem. Douza mâlit, *Ei condixi in symbolam Ad cœnam ad ejus c. s.* Rittershus. ad Phædr. Aliud est, *Condicere alicui ad cœnam*; vel, *Cœnam condicere*, vel etiam absolutè, *Condicere alicui*: Aliud, *Ad cœnam promittere. Promittit* ad cœnam, invitatus: *Condicit*, qui prior & ultrò seu invocatus denunciat, se apud alterum cœnaturum: quod non nisi familiarissimi factitant. Die sich selber zu gast laden. Torrentius; *Condicere*, apud JC. est denunciare. Hinc, *Condicere cœnam*, cum quis alteri denunciat, se cum eo cœnaturum: ut convivæ, non convivatoris fit. Cic. l. 1. epist. F. 9. absolutè dixit; *cum mihi condixisset, cœnavit apud me.* Suetonius Claudio c. 21. *velut ad subitam condictamq; cœnulam invitare se populum dixerat.* qualis nimirum amicis, qui seipsos invitant, apponitur: quam idem non illepidè *sportulam* vocabat. V. N. Men. act. 1: 2. de *Symbolâ* Epid. 1: 2.

MEAM CULPAM] me accusato, nisi ego hunc diem totum in Genio curando consumsero. Quasi dies videatur vexari, cum eum potando, obsonando, scortãdo cõterimus. *L.*

PER HORTUM] Ordo: *Ego per hortum transibo occupatum amicam meam, hanc noctem.* vel, *occupatum noctem* &c.

ATQ. ID NE VOS MIREMINI] Excusat Plautus, quòd homines servulos potantes, amantes atq; ad cœnam condicentes inducat in Scenam: quod mirum nemini videri deberi dicit, in palliatâ præsertim Comœdiâ, & quæ Athenis gesta fingatur. quâ in urbe servis talia patrare potestas semper fuit. Quam rem Stichus tamen, Romæ se scilicet, haud Athenis esse, seriò demum cogitans potius quàm *in dividiam veniat*, id est, Romanis legibus, quæ ista vetabant, fraudem faciat, unde periculum capitulo creet suo; igitur sibi cõstitutum esse prædicat, nusquam in publicum prodire; sed partem ædium posticam uti potius. Jam de licentiâ & insolentiâ servorum Atticorum consulendus *Brodæus* Miscell. lib. 3. cap. 12. *E Douza.* Notat & Is. Causabonus ad Suet. lib. 1. & Athenæum l. 6. c. 19. Libertorum atq; etiam servorum jura Athenis solutiora fuisse, quàm Romæ.

UTROQ.] ad alteras ædes ab alteris cõmeatus continuatus est: *L.* V. N. Milite act. 2: 5.

SECUNDUM] *secundùm ire*, sequi est. V. N. Milite act. 4: 8. & Amph. 2: 1. Ordo: *Vos secundum me hâc ite.*

LACERO DIEM] Ego hunc diem lacerare, & ut suprà dixit, *excruciare*, hoc est, potando, epulando & scortando conterere volo: *Lambinus.* At Turn. lib. 9: 21. Nimium diu loquor, & verbosus diei molestiam creo: atq; ita stultè garriendo, eum excrucio. ita & *Acidal.* mavult, garriendo perdere. ut Asin. act. 2: 2. *Quin ego hanc jubeo tacere, quæ loquens lacerat diem.* Horat. etiam *Frangere diem mero*, dixit, Alius; *jugulare diem.*

ACTUS TERTII SCENA II.

GELASIMUS *parasitus.* EPIGNOMUS *adolescens.*

LIBROS inspexi, tam confido, quàm potest,
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc interviso, jámne à portu advenerit.
Ut eum advenientem meis dictis deliniam.
EP. Hic quidem Gelasimus est parasitus, qui venit.
GE. Auspicio hodie hercule optumo exivi foràs.
Mustela murem mihi abstulit præter pedes.
Eum strenua obsonavit. spectatum hoc mihi est.

Nam ut illa vitam repperit hodie sibi,
Item me spero facturum. augurium hoc facit
Epignomus hic quidem, qui astat. ibo atq; alloquar.
Epignome, ut ego te nunc conspicio libens!
Ut præ lætitiâ lacrimæ præsiltunt mihi!
Valuistin' usque? EP. sustentatum'st sedulò.
GE. Bene atque amicè dicis. Dî dent quæ velis.
Propino tibi salutem plenis faucibus.
Cœnabis apud me, quoniam salvus advenis.
EP. Vocata est opera. GE. num quidem tam grave est?
Promitte. EP. certum est. GE. sic fac inquam. EP. certa res'st.
GE. Lubente me hercle facies. EP. idem ego istuc scio.
Quando usus veniet, fiet. GE. nunc ergo usus est.
EP. Non edepol possum. GE. quid gravare? censeas?
Nescio quid verò habeo in mundo. I modò.
EP. Alium convivam quærito tibi in hunc diem.
GE. Quin tu promittis? EP. non graver, si possiem.
GE. Unum quidem hercle certum promitto tibi,
Lubens accipiam, certò si promiseris.
EP. Valeas. GE. certumne est? EP. certum. cœnabo domi.
GE. Quandoquidem operam tuam non vis promittere,
Vin' ad te ad cœnam veniam? EP. si possim, velim:
Verùm hîc apud me cœnant alieni novem.
GE. Haud postulo equidem med in lecto accumbere.
Scis tu med esse imi subsellii virum.
EP. At ii oratores sunt populi summi viri,
Ambraciâ veniunt huc legati publicè.
GE. Ergo oratores populi summates viri
Summi accumbent, ego infimatis infimus.
EP. Haud æquum est te inter oratores accipi.
GE. Equidem hercle orator sum, sed procedit parum.
EP. Cras de reliquiis nos volo. multum vale.
GE. Periit hercle verò planè, non obnoxiè.
Uno Gelasimo minus est, quàm dudum fuit.
Certum est mustelæ posthac nunquam credere.
Nam incertiorem nullam novi bestiam.
Quin ipsa decies in die mutat locum.
Eam auspicavi ego in re capitali meâ.
Certum est amicos convocare, ut consulam
Quâ lege me nunc esurire oporteat.

LIBROS] περὶ γελοίων, *De Ridiculis*. L.

REGEM] Epignomum, qui me alit. V. N. Asin. extremâ.

MVSTELA] Vtrumq; animal, & *mustela domestica* & *felis* inter ea fuit quæ occursu suo facerent auspicium: quod Græci vocabant ἐνόδιον σύμβολον. Exemplum de mustelâ hîc est: de *fele* apud Terent. Vide *Is. Casaub.* ad Theoph. utrum γαλῆ mustela sit domestica, an felis: item *Frid. Lindebruchii* Observat. ad illud in Phorm. Ter. act. 4: 4. *Introiit in ædes ater alienus canis: Gallina cecinit*, &c. Atq; hæc μαντικῆς doctrina propriè οἰωνοσκοπικὴ dicebatur. de quâ Xenocrates peculiarem libr. scripsit.

PRÆTER PEDES] i. ante pedes. Cic. 3. Verr. *Præter oculos Lollii hæc omnia ferebãt*: Nonius.

STRENVA] Adulterinum hoc esse, *inquit Palm.* priores editiones ostendunt. Lego, *eum strenam obscævavit*. Optimè, *strenam*: neq; aliter scripsit Plautus. Mus enim erat strena mustelæ. Sed &, *obscævavit*, rectè à me repositum, vincit illa vox, *strena*. Hæc enim ita cõjugari solent, *scæva*, *strena*. D. F. & Acid. l. *strennuè obson.*

VITAM] i. victum. *Palm.* V. N. Trin. act. 2: 4.

AVGVRIVM HOC FACIT] Turn. l. 26: 26. Horat. *cui si vitiosa libido Fecerit auspicium*, valet, si libido ei suaserit. Ab avibus ductum, quæ auspicium faciunt, & movent, ut aliquid agamus aut non agamus. *Palmerius*, Suam avem, *inquit*, Epignomum esse dicit, à quâ augurium capiat. Hunc quia domo prodiens videat, bene se de vitâ ominari. Immò rectiùs *Acidal.* τελείᾳ στιγμῇ adjectâ post *facit*, ita: *augurium hoc facit. Epignomus hic quidem est, qui adst.* Auspicium mustela fecerat: Epignomus auspicii fides erat, à quo victus reperiendus, &c. SVSTENTATVM] sedulò nos ipsi sustentavimus usq; adhuc. *L.*

PROPINO] utitur verbo ex personâ Parasiti apto. *L.*

NVM QVIDEM] *J. Gulielmius*: Plautini joci in morbo pleriq; cubant: ut hoc loco illa verba, *num quidem tam grave est*, quid velint, non video. Lambinus maluit, *nunquid hoc tibi tam grave est?* sed sensus frigidus est. Vno apice addito emendavi, *Nunquid emta: ni grave est, Promitte.* Epignomus *vocatam* suam operam dixerat, significans aliò ad cœnam se vocatum. id Parasitus eludens, & aliò torquens, *At ea opera*, inquit, *an emta etiam est?* nam si *vocata* tãtum, etiam nunc res integra est. Mercenariorum operæ *vocantur*, cùm ad opus faciundum arcessuntur: eædem *emuntur*, cùm pretium certum operæ dicitur, illo facto, etiam nunc negotium vel capessere vel repudiare possunt: hoc si convenit, necesse est operam absolvere, & conductori probare. ita *emere operam*, dixit Epidico, act. 1: 2. Et *dant operam*, qui vocati assunt. Cistellariâ, de convivis, qui Genium suum curant bellè: *Ita, omnibus relictis rebus, Mihi frequentem operam dedistis*, act. 1: 1. *Schoppius* leg. *Vocata est opera nunc quidem. tam gratia est. GE. Promitte.* ut *tam* pro *tamen* sit positum. ita Menæchm. *Benè vocas. tam gratia est*: ut rectè *Gulielm.* adstipulantibus duobus MSS.

I MODO] *Palm* & Acid. ita Personas ordinant. *EP. I modò: Alium conviv.* Jam, *I modò*; vel, *Abi* dicebant, ubi fastidiosè & contemptim aliquem amolirentur. V. N. Pl. act. 5: 2. & Truc. sc. ult.

SI POSSIM, VELIM] Acid. *si possit, velim.*

NOVEM] Varro in Satyrâ, quæ inscribitur: *NESCIS, QVID SERVS VESPER VEHAT*, dicit, Convivarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Musarum: id est, proficisci à tribus, & consistere in novem. ut, cum paucissimi convivæ sunt, non pauciores sint, quàm tres; cum plurimi; non plures; quàm novem. Vide Agell. lib. 13: 11.

MED. IN LECTO] Pluscula ex Antiq. Lect. *J. Lipsii* lib. 3. concisius recitabo de *Modo accumbendi.* Accumbebant reclinatâ superâ parte corporis in cubitum sinistrum, inferâ in longum porrectâ ac jacente: capite leviter erecto, dorso à pulvillis modicè suffulto. Sed quomodo, *inquis*, omnes æquâ parte ad mensam pertingebant? Hoc modo. Primus decumbebat ad caput lecti, pedes porrigebantur ponè dorsum secundi. Secundus verò occiput obvertebat ad umbilicum primi, pulvillo interjecto; pedes jacebant ad tergum tertii: & sic deinceps tertius; sic quartus. De loco digniori. Is, qui primus & ad caput lecti decũbebat, *Summus* dicebatur: qui ad pedes, *Imus*: qui inter istos, *Medius*. Hinc illa Plauti, *Da puer ab summo* &c. Et si tres cõvivæ in uno lecto; medius, dignissimus: proximus honore, summus. Si quatuor; medius erat proximus à summo. Si duo tantũ, dignissimus Summus fuit. Puto autem, *inquit ibidem Lipsius*, ad hunc morem emendandum Plautum; *medio in lecto.* Neq; enim hoc Parasitus dicit, se nolle in lecto accumbere (ita enim exclusissimus à cœna fui [illegible] nolle Medium aut Summũ: satis esse, si in imo hæreret idq; sequentia docet.

Quamvis

Quamvis *Gruterus*, hoc exploso, retinendum omninò censeat, quod vulg. codd. & MSS. Cam. habent: *equidem med in lecto.* Nam sanè qui in subselliis edebant, nullam lecti partem occupabant. Infrà, *potius in subsellio Cynicè accipiemur, quàm in lectis.* V. N. act. 5: 4. *Mersio* & *Acidal.* rectum videtur, quod est in Colon. & vett. aliis: *equidem summo in lecto.* cui mox opponatur *imum subsellium.*

IMI SUBSELLII] Asconius in Verrem: *Subsellia sunt Tribunorum, Triumvirorum, Quæstorum, & hujusmodi minora exercentium; qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subselliis considebant.* Varro lib. 4. *Ut subsipere, quod non planè sapit: sic quod non planè erat sella, subsellium dictum.* Hinc ergò *imi subsellii virum* dixit Plautus: *Torrent.* V. N. Capt. 3: 1.

AMBRACIA] Urbs est Epiri, seu Thesprotiæ potiùs. *Steph.*

PUBLICE] J. G. legit, *publicitùs*, ex Charisio. *Duza* mâlit *poplicitùs.*

INFIMATIS] i. infimâs seu infimi ordinis: Prisc. lib. 12. V. N. Most. 3: 2. & Men. 2: 2.

VOLO] sc. cœnare. *L. D.* PLANE NON OBNOXIE] J. B. Pius, in Face *Gruter.* Tom. 1. pag. 394. *obnoxiè* interpretatur, proximè & cohærenter. q. d. se nunc penitùs periisse, non autem obnoxium & adstrictum esse periculo. atq; huc accommodat illud Virgil. 1. Georg. *Nec fratris radiis obnoxia surgere Luna.* Acidal. *obnoxiè* hîc exponit clementer: ut & *obnoxiosè*, Epid. act. 5: 2. nec probat illud Dousæ additamentum, Cujus nomine tibi obnoxius esse debeam. Potiùs, *inquit*, debebat; tanquam mihi sis obnoxius; in morem obnoxii. *Obnoxius* propriè, qui ob noxiam aliquam suam alteri concedit, suo jure non utens, animi conscientiâ fractus. ad quam originem Pl. allusit Trucul. act. 4: 3. *multa mihi audiend.* obnoxio &c. Hinc ad alia trahitur: & *Obnoxii* dicuntur à similitudine quâdam affectûs & conditionis, etiam qui alicui aliquid debent, tanquam devincti. & sic Asin. 2: 2. v. 18. usurpatur. Qui autem tales, leniùs scilicet ac lentiùs agunt plerunq; cum iis, quibus obnoxii, nec pro suo jure, cedentes ac parcentes, & planè velut secundas agentes. Inde jam istæ locutiones omnes, apud Agell. lib. 7: 17. quas facilimum est huc μεταφορικῶς interpretari, &c. Vide cætera Trin. act. 4: 3. & Amph. act. 1: 1. v. 216.

QUIN IPSA] Acid. *Quænè ips.*

AUSPICAVI] Eam, ut auspicium mihi faceret, sumsi in re meâ, quæ ad caput & salutem pertinet. *L.*

ACTUS QUARTI SCENA I.

ANTIPHO *senex.* PAMPHILIPPUS. EPIGNOMUS.

TA me di bene ament, measq; mihi bene servassint filias,
Ut mihi volupe'st, Pamphilippe, quia vos in patriam domum
Redisse video, bene gestâ re, ambos te & fratrem tuum.
PA. Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse, Antipho.
Nunc quia te amicum mihi experior esse, creditur tibi.
AN. Vocem ego te ad me ad cœnam, frater tuus nisi dixisset mihi,
Te apud se cœnaturum esse hodie, cùm me ad se ad cœnam vocat:
Et magis par fuerat me dare vobis cœnam advenientibus,
Quàm me ad illum promittere, nisi nollem ei adversarier.

Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil desidero:
Cras apud me eritis, & tu & ille, cum vestris uxoribus.
PA. Et apud me perendie: nam iste herè me jam vocaverat
In hunc diem. sed satin' ego tecum pacificatus sum, Antipho?
AN. Quando ita rem gessistis, uti vos vellem, amicos atque addecet,
Pax commerciumq; est vobis mecum. nam hoc tu facito cogites,
» *UT CUIQUE HOMINI RES parata est, firmi amici sunt: si res labat,*
» *Itidem amici collabascunt.* RES AMICOS INVENIT.
EP. Jam redeo. nimia voluptas'st, si diu abfueris domo,
Domum si redieris, si ibi nulla est ægritudo animo obviam.
Nam ita me absente familiarem rem uxor curavit meam,
Omnium me exilem atque inanem fecit ægritudinum.
Sed eccum fratrem Pamphilippum, incedit cum socero suo.
PA. Quid agitur Epignome? EP. quid tu? quamdudum in portum venis
Huc? PA. longissimè. EP. postillà jam iste est tranquillus tibi?
AN. Magis quàm mare, quo ambo estis vecti. EP. facis ut alias res soles.
Hodiéne exoneramus navem, frater? PA. clementer volo.
Nosmet potiùs oneremus vicissatim voluptatibus.
Quàm mox cocta est cœna? impransus ego sum. EP. abi intrò ad me, & lava.
PA. Deos salutatum atque uxorem modò intrò devortor domum.
EP. Apud vos eccilla festinat cum sorore uxor tua.
PA. Optimum est, jam istoc moræ minus erit. EP. jam ego apud te ero.
AN. Priusquam abis, præsente te huic apologum agere unum volo.
EP. Maximè. AN. fuit olim, quasi ego sum, senex: ei filiæ
Duæ erant, quasi nunc meæ sunt: eæ erant duobus nuptæ fratribus,
Quasi nunc meæ sunt vobis. PA. miror, quò evasuru'st apologus.
AN. Erat minori illi adolescenti fidicina & tibicina,
Quam peregrè advexerat, quasi nunc tu: sed ille erat cælebs senex,
Quasi ego nunc sum. PA. perge porrò. præsens hic quidem est apologus.
AN. Deinde senex ille illi dixit, cujus erat tibicina,
Quasi ego nunc tibi dico, PA. ausculto, atque animum advorto sedulò.
AN. Ego tibi meam filiam, bene qui cum cubitares, dedi:

Nunc

Nunc mihi reddi ego æquum esse abs te, qui cum cubitem, censeo.
PA. Quis istuc dicit, an ille quasi tu? AN. quasi ego nunc dico tibi.
Immò duas dabo, inquit ille adolescens, una si parum est:
Et si duarum pœnitebit, inquit, addentur duæ.
PA. Quis istuc quæso? an ille quasi ego? AN. is ipse quasi tu. tum senex
Ille quasi ego, Si vis, inquit, quatuor sanè dato;
Dum quidem hercle quod edant addas: meum ne contruncent cibum.
PA. Videlicet illum fuisse parcum senem, qui dixerit.
Quoniam ille illi pollicetur, qui eum cibum poposcerit.
AN. Videlicet fuisse illum nequam adolescentem, qui illico,
Ubi ille poscit, denegavit se dare granum tritici.
Hercle quia æquum postulabat ille senex, quandoquidem
Filiæ illæ dederat dotem, accipere pro tibicinâ.
PA. Hercle ille quidem certe adolescens doctè vorsutus fuit,
Qui seni illi concubinam dare dotatam noluit.
AN. Senex quidem voluit, si posset indipisci de cibo:
Quia nequivit, quâ lege licuit, velle dixit fieri.
Fiat, ille inquit adolescens. facis benignè, inquit senex.
Habeon' rem factam? inquit. faciam ita, inquit, ut fieri voles.
Sed ego ibo intrò, & gratulabor vostrum adventum filiis.
Postea ibo lavatum in Pilum, ibi fovebo senectutem meam.
Pòst ubi lavero, ociosus vos opperiar accubans.
PA. Graphicum mortalem Antiphonem, ut Apologum fecit, quàm fabrè!
Ut jam nunc scelestus esse ducit pro adolescentulo!
Dabitur homini amica, noctu quæ in lecto accendet senem.
Nanque edepol aliud quidem illi, quid amicâ opus sit, nescio.
Sed quid agit parasitus noster Gelasimus? etiam valet?
EP. Vidi edepol hominem haud perdudum. PA. quid agit? EP. quod famelicus.
PA. Quin vocasti hominem ad cœnam? EP. nequid adveniens perderem.
Atque eccum tibi lupum in sermone, præsens esuriens adest.
PA. Ludificemur hominem. EP. capti consilii memorem mones.

VERSUS sunt tetrametri Archilochii, hujus & seq. Scenæ. *Cam.*

SATIS ABS TE] V. N. Most. act. 1: 3. Isac. Pontanus l. *Vades abs te accipiam.* cum sequatur: *Nunc quia te* &c. Ita Persâ: *Vadatur hic me. PÆ. Utinam vades desint, in carcere ut sis.* At Gruterus confirmat lectionem receptam. esse enim opposita, *satis dare*; ac *satis accipere.*

CREDITUR] sc. à me. quasi dicas: Creditor fio tibi sine prædibus: neq; satisfactionem ullam desidero, quàm rem ipsam, quâ te & amicum mihi & benevolentem esse, satis compertum habeo: *D.* Consulatur tamen & *J. Langlæus* JC. Otii Semestr. l. 8. c. 15. cur temerè, quamvis socero, nolit credere: nisi idem & amicus sit.

GRATIAM ABS TE] tibi gratificari verbis: *L.*

ATQ. ADDECET] D. F. l. *amicosq; addecet.*

COMMERCIUM] Allegoria. Inter quas civitates bellum est, non est commerciũ &c.

JAM REDEO] Errat hic Lamb. Verba domo egredientis sunt, sed ad familiares pronunciata, quibus se mox rediturum affirmat. Nam forte fortunâ incidit in Pamphilip. non destinatò. *Acidal.*

EXILEM] Lamb. l. *exulem.*

LONGISSIME] dudum veni. *L.*

CLEMENTER] non nimis properè.

ONEREMUS] Festiviter & concinnè. Etenim ad exonerationem, quæ præcesserat, allusum. Quam metaphoræ formam etiam Mil. act. 3: 1. amplexus est: *Onera te hilaritudine.* D.

VICISSATIM] per vices: Non.

DEOS SALUTATUM] *salutare Deos*, pro, deos adorare. vide *Turn.* l. 25. c. 1.

APUD VOS] Lamb. *Apud nos hic eccilla.* Atq; ita etiam est in MS. Cam.

APOLOGUM AGERE] Acid. è vett. *apol. me agere un.* ἀρχαϊσμῷ. Ridiculè autem ait, Apologum se agere velle. & reverà agit, non narrat, &c.

QUASI EGO SUM] Hujus particulæ vis omnis non omnibus est nota. Veteres autem hâc sæpe utebantur συγκριτικῶς & comparatè, pro, *quemadmodum*, *veluti*, *ut.* Ita h. l. & in Ter. Adelph. *Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris*, i. ut si ludas. Ita sæpe Lucretius. quod observavit *Gifan.* V. N. Epid. act. 3: 3.

PRÆSENS HIC] scilicet: quoniam quidem nos in re præsenti sumus, in quorum personas Apologus iste examussim convenit. *D.*

IS IPSE QUASI TU] is ipse adolescens, quasi tu senex, dixit illa superiora. *L.*

CONTRUNCENT] Ita Lucillius istos *magnos manducones*, facetè *Cibicidas* appellavit. Apulejus quoq; *offulam contruncare, & detruncare cibum*, dixit. Sunt tamen, quibus *Contrucident* persuasum est legi potius oportere in Plauto: *D.* sed hos vel numeri refutant.

VIDELICET] Turn. lib. 15: 1. *Videlicet*, quod est, *videre licet*, vel, *videas licet*, suæ originis casum interdum retinet. Asinariâ; *Edepol senem Demænetum lepidum fuisse nobis.* V. N. Pœn. act. 5: 2.

QUI DIXERIT] Bryardus l. *qui hoc dixerit*; hoc sensu: Iniquè & sordidè nimis facere senem, qui suâpte sponte munificum, ulterius porrò sumptibus onerare pergat. Est enim propriè *Polliceri* apud JCtos, quum ultrò offerimus, & *Pollicitatio* solius offerentis promissio. Unde rectè est in Casinâ act. 3: 2. *Operam uxoris polliceor foras, Quasi catillo.* Placet autem, ut cum interrogatione potius rescribatur: *Qui eum cibum poposcerit?* τὸ *Qui* adverb. ut fiat scilicet: *Douza.* Sed Acidal. ita: - *qui id dixerit. Quid autem? an ille illi pollicetur, qui eum cibum poposcerat?* Cum avaritiæ senem arguisset in cibo poscendo, infit quærere, Quid adolescens ille, an poscenti sit pollicitus? Cui simili formâ alter pervenustè respondet: *AN. Videl.*

HERCLE QUIA] Acidal. *H. quin æq.*

ACCIPERE] sc. dotem: *L.*

INDIP. DE CIBO] cum puellis etiam alimoniam obtinere.

HABEON' REM FACTAM?] Ist etwas bey dier zuerhalten?

FILIIS] pro *filiabus*? Prisc. 7.

PILUM] *Turnebus & Alciat.* hic æstuant, sed frustrà, ut quidem Lambino videtur, qui legit, *Pyelum.* i. balneum seu labrum. J. Pollux lib. 10: 16. πύελος, *vas amplum, in quo veteres lavabant.* Probat hæc & *Palmerius.* existimat tamen & sic legi posse: *ibo lavatum à pilâ.* Primum enim pilâ lusitabant: inde ad balineum: tum cœnabant. id etiam senes: ut apud Petronium *pilâ sparsivâ* exercetur Trimalcio ante lavationem; post demum se dat convivio. Atq; hæc VVouvverio placent.

GRAPHICVM] suprà, act. 2. sc. 1. *facetè atq; ex picturâ adstitit.*

FABRE] i. artificiosè : *L.* Nonius, perfectè.

ESSE DVCIT] Douza l. *sese ducit. Ducere se pro adulescentulo*, est, *Habere, æstimare, gerere pro adolescentulo sese.* Capt. act. 2: 3. *Tuq; te pro libero esse ducas.* Acidal. *Vt etiam nunc scelestu se esse duc.* Capt act. 2: 3. *Tuq; te pro libero esse ducas* : affectatâ παρέλξει verbi *Esse.* ita Catull. *hic se facit esse venustum.*

ACCENDET SENEM] Enimvero, *inquit Schop. Suspect. Lect.* 2: 9. istud *accendere* non intelligo satis: nisi fortè putet Pamphilippus Antiphoni tanquam seni decrepito amicam juvenculam nulli usui esse, nisi ut eum complexu suo foveat & calefaciat : quod Davidi regi factum ex sacrâ historiâ didicimus. *Accendere* igitur non erit hîc libidinem alicui concitare, sed verò corpus senile & egelidum fovere ac concalfacere. Sed quòd in altero MS. exstat, *accentet*, me ferè, ut aliud quid comminiscerer, induxit, nec scio satis, utrum *attentet* legi debeat. Est autem *attentare* propriè nihil aliud, quàm manu blandâ contrectare. Et hoc modo diceret Pamph. Non se videre, quid seni amicâ opus esset, nisi quæ ipsum, ad cæteras amoris artes exarescentem, blandè contrectando fricandoq; nonnihil recreare possit. At verò *S. Vlr. Pistoris* admirans Schoppii acumen, legendum potiùs existimat: *noctu quæ in lecto occentet senem.* Dabitur, inquit Pamphilippus, homini amica, quæ noctu senem (ut plerumq;) insomnem cantu oblectet : (erat enim fidicina, quam postulabat) nam ad quid aliud ei amica prosit nescio. *Occentare senem*, eâ formâ dictum, quâ *occentare ostium.* Notum quoq; inter alia Veneris irritamenta fuisse cantum, unde ille : *Cantabant surdo: nudabant brachia cæco* &c. Rectè autem *occentandi* verbum usurpat Pamphilippus : quia seni hic cantus potiùs convitium erat quàm irritamentum. Quanquam etiam aliàs *occentare* inter verba amatoria sine convitio usurpatur, ut passim apud nostrum. Quod si durius videtur, *occentare senem* : cùm, *occentare ostium*, dictum quidam existiment, pro *ad ostium*, posset ita exponi : quæ occentet : Eum senem, sc. esse. i. quæ cantu ei convitium faciat, & senectutem exprobret. Quod etiam puellis usitatum ostendit Anacreonteum illud : *Anacreon senex es : Blandæ dicunt puellæ*, &c. Jam *de nuptiis senum* elegantissima collegit Alb. Gentil. l. 5. c. 3. de Nupt.

NAMQ. EDEPOL] Haud sperno neq; muto vulgatum : nihilo tamen minùs verniliter vett. edit. & MS. alter Cam. *quid amica possit, nescio.*

NE QVID ADV. P.] *Acid.* per interrogationem ita : *ne q. adv. perderem?* Perderémne quid adveniens statim? Perderet autem, si Parasitum aleret.

LVPVM IN SERMONE] *Sermo* pro familiari colloquio. eadem est vis verbi *Fabulæ* : unde *fabulari* : quod & elegans & veteribus est pervulgatum, hodie vix notum in eo significatu. hinc Terent. Adel. act. 4: 1. *Lupus in fabulâ* : quod Plautus, *in sermone.* Donatus & alii minùs rectè accipiunt. *Gifan.*

CAPTI CONSILII] mones me memorem consilii, quod jam ipse ceperam. olet Proverb. *L.*

ACTUS QUARTI SCENA II.

GELASIMUS *parasitus.* PAMPHILIPPUS. EPIGNOMUS.

EST ita ut occœpi narrare vobis, cùm hîc non affui,
Cum amicis deliberavi jam, & cum cognatis meis.
Ita mihi auctores fuëre, ut egomet me hodie jugularem fame.
Sed videóne ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque is est.
Aggrediar hominem. sperate Pamphilippe, ô spes mea,

Ô mea vita, ô mea voluptas, salve, salvum gaudeo,
Peregrè in patriam redisse salvum. PA. Salve, Gelasime.
GE. Valuistin' bene? PA. sustentavi sedulò. GE. edepol gaudeo.
Edepolnæ egomet mihi modium nunc mille esse argenti velim.
EP. Quid eo opus est? GE. hunc ad cœnam hercle ut vocem, te non vocem.
EP. Advorsum te fabulare illud quidem. GE. ambos ut vocem.
EP. Edepol te vocem libenter, si superfiat locus.
GE. Quin tu, stans obstrusero aliquid strenuè. EP. imò unum hoc potest.
GE. Quid? EP. ubi convivæ abierint, tum venias. GE. væ ætati tuæ.
EP. Unà lautum, non ad cœnam dico. GE. dî te perduint.
Quid ais, Pamphilippe? PA. ad cœnam hercle aliò promisi foras.
GE. Quid, foras? PA. foras hercle verò. GE. quî, malum, tibi lasso libet
Foris cœnare? PA. utrum tu censes? GE. jube domi cœnam coqui,
Atque ad illum renunciari. PA. solus cœnabo domi?
GE. Non enim solus, me vocato. PA. at ille ne succenseat,
Meâ qui caussâ sumtum fecit. GE. facilè excusari potest.
Mihi modò ausculta, jube domi cœnam coqui. EP. non me quidem
Faciet auctore, hodie ut illum decipiat. GE. non tu hinc abis?
Nisi me non perspicere censes quid agas, cave sis tu tibi.
Nam illic homo tuam hæreditatem inhiat, quasi esuriens lupus.
Non tu scis, quàm afflictentur homines noctu hîc in viâ?
PA. Tanto pluris, qui defendant, ire advorsum jussero.
EP. Non it, non it, quia tanto opere suades ne bitat. GE. jube
Domi mihi, tibi, tuæq; uxori celeriter cœnam coqui.
Si hercle faxis, non opinor dices deceptum fore.
PA. Per hanc tibi cœnam incœnato, Gelasime, esse hodie licet.
GE. Ibisne ad cœnam foras? PA. apud fratrem cœno, in proximo.
GE. Certúmne est? PA. certum. GE. edepol te hodie lapide percussum velim.
PA. Non metuo, per hortum transibo, non prodibo in publicum.
EP. Quid agis, Gelasime? GE. oratores tu accipis, habeas tibi.
EP. Tuâ pol refert enim. GE. siquidem meâ refert, operâ utere.
EP. Posse edepol tibi opinor etiam uni locum conspicor,
Ubi accubes. PA. sanè faciundum censeo. GE. ô lux oppidi!
EP. Si artè poteris accubare. GE. vel inter cuneos ferreos.
Tantillum loci ubi catellus cubet, id mihi sat est loci.
EP. Exorabo aliquo modo. veni. GE. huccine? EP. imò in carcerem.

Nam hic quidem meliorem genium tuum non facies. eamus tu.
PA. Deos salutabo modò, postea ad te continuò transeo.
GE. Quid agitur? EP. dixi equidem, in carcerem ires. GE. quin si jusseris,
Eò quoque ibo. PA. di immortales, hic quidem vi summâ in crucem
Cœnâ aut prandio perduci potest. GE. ita ingenium meum est.
Quî cum vis, depugno multo facilius, quàm cum Fame.
PA. Non ergo is tu? apud me satis spectata est mihi jam tua felicitas:
Dum parasitus mihi atque fratri fuisti, rem confregimus.
Nunc ego nolo è Gelasimo mihi te Catagelasimum.
GE. Iamne abîsti Gelasime? vide, quid es capturus consilii.
Egóne? túne? mihíne? tibine? vides, ut annona est gravis!
Vides, benignitates hominum ut periêre & prothymiæ:
Vides, ridiculos nihili fieri, atque ipsos parasitarier.
Nunquam edepol me vivum quisquam in crastinum prospiciet diem.
Nam mihi jam intus potione vinceâ onerabo gulam.
Neque ego hoc committam, ut homines mortuum me dicant fame.

EST ITA, VT OCCEPI] Alloquitur spectatores. Et referendum ad illa, act. 3:2. *Libros inspexi &c. Certum est amicos convocare* &c. L. Douza l. *St. ita ut occepi.* Acidalius: Quando cœpit narrare? an cum non affuit? ridiculè. Et malè Parasitus sic ordiatur, etiamsi ad Scên. super. respiciat. Existimo totum principium deesse &c. ubi narrationem interruptam sic rursus orditus fuerit: *Sed ita ut occepi nar.* formulâ huic rei solemni. Trin. 4:2. *Ita ut occœpi.* Rud. 4:4. TR. *Ita ut oc. dicere, sen,* sic enim legend.

SVSTENTAVI SEDVLO] Venusta est formula responsionis, quâ de valetudine interrogati peregrè redeuntes utuntur. suprà, 3:2. *Valuistin' usq; ? EP. sustentatum est sedulò.* ita alibi. *Acid.*

ADVERSVM TE.] Hoc eò dicit, quòd ipse erat *pater-cœnæ* seu convivator. *L.* Suspicatur *Grut.* personas ita collocandas: *EP. Advorsum te fabulare. GEL. illud quidem, ambos ut* &c. Sic. Cas. act. 3:5. *illud quidem volebam; non, sed nostro villico.* Mostell. act. 3:2. *Illud quidem ut connivent volui dicere.*

QVIN TV, STANS OBSTR.] ita *Grut.* è MSS. Lambinus ineptè explicat. Palm. *Quin stas obstrusero aliquid strenuè.* Vbi *stas*, participium est, pro *stans*: ut in Pandect. Flor. *prægnas*, pro *prægnans.* Et Prol. Merc. *mussas*, pro *mussans.* Cum enim Epignomus negaret locum esse, ubi reciperetur, alioqui se illum vocaturum; Parasitus, qui nihil magis metuebat, quàm ne Epignomo caussa esset, solvit hominem eâ curâ: Non, inquit, moror sedere; stans comedero. *Obstrudere* autem, *tubureinare*, &, ut inquit Plautus, *gorvitare*: hæc enim omnia pro eodem dicebant, nempe *avide vesci.* idq; etiam Festus notat: *Obstrudant, i. avidè trudendo gulam, non sumendo cibum* &c. Is. Pont. l. *GE. Quin tu? stans obstrusero aliquid.*

QVID AIS? PAMPH.] Ex perpetuâ formulâ est compellandi initium, cum quid aliud porrò subjungere volunt; *Quid ais?* Acid.

VTRVM TV CENSES] sc. me domi cænare, an foris? *L.*

RENVNCIARI] sc. te non iturum. Cic. *Renunciare hospitium.*

AFFLICTENTVR] sc. à præmiatoribus nocturnis. Alii. l. *efflictentur.*

NON IT.] sc. ad cænam apud se. *L.*   BITAT] eat.

TRI

PER HANC TIBI COENAM] Si nulla tibi alia cœna parata est, quàm ea quæ domi nostræ parabitur, incœnatus hodie dormies. *L.*

LAPIDE] *Colvius* ex loco quodam Æliani legendum opinatur *lampade*. Jam de insolentiâ Atheniensium juvenum vide N. Amph. act. 1: 1. & Trinum. act. 2: 2.

OPERA VTERE] Sæpè perperam traductæ personæ. legendum, - *siquidem meâ refert, operâ utere : Posce. EP. edepol t.* Eleganter. Qui beneficium alicui offerebant, atq; uti eum amicitiâ jubebant; his ferè verbis id faciebant : *Tua opera est ; utere, posce.* Aul. act. 2: 1. Iam ergò Parasitus, quod eum deceret, Epignomum poscere suam operam, & uti eâ incedendo jubet ; qui ipsi tam amicus sit, quàm quisquam possit. *Palmerius.*

POSSE EDEPOL] Lamb. leg. *Esse edepol.* Acidal. *EP. Posse ed. tibi opinor etiam unè locum esse : conspicor Vbi acc.* Neq; hoc tamen feriò dicit Epignomus.

INTER CVNEOS] i. vel in arctissimo potero accumbere loco, qualis est inter cuneos, quibus aliquid duobus simul inditis & adactis, magis adstringitur, vel durissimum lignum finditur & discluditur : tum enim inter duos sic adactos patet tantum tenuissima rima : *Turn.* lib. 9: 21.

EP. EXORABO AL.] Rectè. Epignomus.n.erat convivator: & hic ab hospitibus suis aliquo modo se pollicetur impetraturum, ut arctiùs cubare velint, Gelasimo recepto : ac simul eum venire jubet. *Acid.*

HVCCINE?] ad Epignomum : *L.*

FACIES] i. curabis. Lamb. pro, *non*, malit *haud*, propter versum.

QVID AGITVR?] Schop. l. *Quid igitur?*

VI SVMMA] *Vi summâ*, Latinè & ornatè dicitur, scio : sed huc qui intruserunt, næ illi parum de versu laborarunt. Mihi nihil videtur certius suspicione meâ; *in summam crucem.* neq; sanè opus erat vi summâ, ut Gelasimus in crucem perduceretur, si prandio aut cænâ id fieri posset. *J. Gulielmius.*

NON ERGO IS] ita Lamb. *Non ergo is tu? apud me &c.* Schop. legend. hariolatur: *PA. Num eguisti tu apud me? sat.* Gruterus è MSS. Cam. hæc ita constituit : *GELAS. Non ergo is tu apud te? PA. satis spectata &c.* Acidalius, Vulgant, inquit, *PA. Non ergo is tu apud me, satis spect.* supinâ negligentiâ. Dant hæc Pamphilippo ; qui jam abiit. Et quid est, *Ire apud aliquem.* Neq; Lambiniana interpunctio proba est : quanquam nec valdè improba etiam. Sed malo ad hoc exemplum reponi : *EP. Novi ego ista apud me : satis sp.* Vel : *Novi ego ista : apud me sat.* Respicitur ad præcedentem Parasiti de se prædicationem ; *Quicumvis depugno facil.* Id verum esse, respondet Epignomus : & se expertum domi suæ, quàm strenuus ille sit pugnator.

CATAGELASIMVM] Nolo te è ridiculo & urbano risum movente, fieri deridiculum & derisui esse : *L.*

JAMNE ABISTI] *abisti* ἀντὶ τοῦ *obisti*, inquit Douza, positum suspicor. *Abitionem* enim pro morte δυσφημίας vitandæ veteres usurpasse, notum ex Festo : ut semetipsum interroget Parasitus, quasi ambigens, utrumne inter vivos an mortuos potius numerari porrò debeat occisissimus, vel ad hanc faciem: *Jamne abisti?* (sc. ò Pamphilippe) *Gelasime, vide q. &c.* Vide Centur. lib. 4. cap. 20.

J. ABIISTI G.] sc. Epignome ; hic enim restabat hactenus : cum Pamphilipp. jam antè abiisset. *Acidal.*

PROTHYMIÆ] animorum alacritates, promptæ voluntates. Pseud. act. 5: 1. Ter. Adelph. act. 5. sc. ult. *Quod prolubium,* (non, *proluvium*) *quæ istæc subita est largitas?* ubi προθυμία seu prolubido ad donandum intelligitur : ut rectè ait Donatus, teste *Gifanio.*

RIDICVLOS] Possenreisser / Brillenreisser.

IPSOS PARASITARIER] à divitibus ut à parasitis captari & lactari : *L.*

POTIONE VINCEA] Lepidè, ita me deus amet, laqueum vocat *potionem vinceam* : ac potionem quidem, quòd cum potum guttur soleat transmittere ipsi inditum, inditur & induitur ei laqueus, quasi transmissuro : *vinceam* autem à vinciendo venustè deflexit, & ad potionem *vineam* vel *vinaceam* interim eleganter allusit, quòd laqueo collum vinciatur, *Vincea*, continens est Festo : *Turn.* lib. 9: 21.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA I.

STICHUS.

MORE hoc fit, atque stultè; meâ sententiâ:
Si quem hominem expectant, eum solent provisere:
Qui hercle illâ caussâ nihilo citius venit.
Idem ego nunc facio, qui proviso Sagarinum,
Qui nihilo citius venit tamen hâc gratiâ.
Jam hercle ego decumbam solus, si ille huc non venit.
Cadum modò hinc à me huc cum vino transferam:
Postea accumbam: quia sensim extabescit dies.

VERSUS hujus & seq. scenæ sunt Senarii jambici. *Cam.*
N. CIT. VENIT] Acid. *advenit*, versûs caussâ.
DECUMBAM] cubabo deorsum. cubabo in lecto molliter & remissè: Propriè dicuntur ægroti *decumbere*: L. Reperitur tamen sæpiusculè etiam apud classicos autores pro *accumbere*. Ter. *prior bibas, prior decumbas* &c.
A ME] à cellâ heri mei. *L.*
EXTABESCIT DIES] Sic Lucret. *Crescere itemq; dies licet & tabescere noctes: Et minui luces, cum sumunt augmina noctes.* J. Grut. è vestigiis MSS. Cam. coniicit: *quasi senex tabescit dies.*

ACTUS QUINTI SCENA II.

SAGARINUS, STICHUS, *servi duo.*

SALVETE Athenæ, quæ nutrices Græciæ.
Terra herilis patria, te video libens.
Sed amica mea & conserva quid agat Stephanium,
Cura est, ut valeat. nam Sticho mandaveram,
Salutem ut nunciaret, atque ei ut diceret,
Me hodie venturum, ut cœnam coqueret tempori.
Sed Stichus est hic quidem. ST. fecisti, here, facetias,
Cùm hoc donavisti dono tuum servum Stichum.
Prò di immortales, quot ego voluptates fero?
Quot risiones? quot jocos? quot suavia?
Saltationes, blanditias, prothymias?
SA. Stiche. ST. hem. SA. quid fit? ST. euge Sagarine lepidissime!
Fero convivam Dionysum mihi & tibi.
Nanque edepol cœna dicta est, locus liber datus est
Mihi & tibi apud vos: nam apud nos est convivium.
Ibi noster cœnat cum uxore adeò & Antipho.
Ibidem herus est noster. hoc mihi dono datum'st.
SA. Quis somniavit aurum? ST. quid id ad te attinet?

Proin tu lavare propera. SA. lautus sum. ST. optimè,
Sequere ergo hac me intrò. SA. ego verò sequor.
ST. Volo eluamus hodie. peregrina omnia 26
Relinque: Athenis nunc colamus: sequere me.
SA. Sequor, & domum redeundi principium placet.
Bona scæva strenaq; obviam occeßit mihi.

SALVETE] V. N. Bacch. act. 2: 1. QVÆ NVTRICES] Cic. pro L. Flacco: *Athenienses, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges ortæ, atq; in omnes terras distributæ putantur.* L. Schop. legit, *quæ nutrix es Græciæ Terræ, b.* Sic & Agell. *terram Græciam*, dixit: ut Trin. act. 4: 2. *Arabiam terram.*

TERRA HERILIS] Lamb. l. *ô terra b.* Douza, *Vt terra her.* & ita alibi Plautus, *Vt te conspicio lubens!* Catull. *Quàm te libenter, quamq; lætus inviso!*

DIONYSVM] Bacchum: *L.* IBI NOST. CÆNAT.] Acidal. l. *Ibi voster c.* Nam convivium erat apud ipsum, Epignomum nempe, cujus servus iste Stichus. ita mox putidißimè vulgatur, *Ibid. h. est noster.* pro, *voster.* Contra liber locus erat datus servis apud Pamphilip. ubi interea vicem heri Sagarinum sibi, & æquè dominum convivii fore, Stichus ludibundus ait.

ANTIPHO] pro, *Antiphone.* Sic *Tranium*, pro, *Tranionem*, Mostel. act. 3: 1. & *Electri filia*, pro, ἠλεκτρύωνος, Amph. Prol. *D. F.*

QVIS SOMNIAVIT] Turnebus lib. 20: 14. hanc sententiam facit; *Quis Somn. aurum?* i. quis furatus est aurum? *Somniator*, inquit, idem qui *dormitator*. Addit deinde exemplum Trinumo, ubi *dormitator* nocturnum furem significet. quæ omnia sanè illo viro indigna sunt. Nam si ea sententia spectaretur, reponendum fuit; *quis summanavit aurum? Summanare* enim, subducere & furari est. Sed mihi, simplicißimum quod est, probatur: *SA. Quis obsonavit? ST. aurum: quid id &c.* Stichus, Cœna, *inquit*, dicta est, & vinum mihi dono datum. tum Sagarinus: Quis ergò, inquit, obsonavit? Nam de cado dixerat solùm Stichus; de escâ nihil: *Palmerius.* Alii l. *Quis obsonavit aurum?* pro, in obsonium dedit. Alii: *Quis seminavit aurum?* quod notat Alciatus *in Lexico Plautino*; multisq; logis explicare nititur. Mursio placet: *quis sommanavit*, id est, summanavit. nam veteres *Summanos* vocabant fures: & *Summanare* furari. V. N. Curc. act. 3. At *J. Gruterus* illud Turnebi interpretamentum pluribus explicat ad illud Senecæ, *quos à basilicâ immißi deinde canes ejiciunt*, cap. XI. De Brevit. vitæ. Vult enim basilicas noctu clausas, canesq; circumisisse, qui ibidem serius morantes, aut etiam dormientes custodibus proderent, ejiceréntve. Sic templorum custodiæ canes: Cicero pro Roscio Amerino. Gellius lib. 7. cap. 1. Philostratus lib. 8. de Apollonio. Nempe videntur quidam datâ operâ finxisse somnum, & ita nocte furati ibi pretiosa quæq;. Ergo *somniare aurum*, esset, somnium simulando id quæsivisse sibi. *Acidalius* deniq; simplicißimè, non de obsonio vel auro putat quærere Sagarinum, sed tãtum unde id donum habeat Stichus: atq; id his omninò verbis. *SA. Quis id donavit autem?*

VOLO ELVAMVS] quicquid peculii est, profundamus: *L.*

D. REDEVNDI] Acid. *redeunti.* jam enim redierat; non incipit redire. Et placet venienti principium, quia tam bonum auspicium fecerat Stichus.

BONA SCÆVA STRENAQ.] Ita restituit Lambinus. Cam. & vulgg. leg. *Bona cæno str. ob. acceß.* Iam, *Scæva* quid sit, diximus Pseud. act. 4: 7. & Prol. ibidem. *Strenam vocamus*, inquit Festus, *quæ datur die religioso, ominis boni gratia à numero, quo significatur, alterum tertiumq; venturum similis commodi, veluti trenam, præpositâ S litterâ; ut in loco & lite solebant antiqui.* Huic etymologiæ, ait *Scal.* adstipulatur versus Pomponii Attellanarii: *Aßide, si qua veniet strena, strenæ.* Palmer. indubitanter legendum censet, *Bona scæva strenaq; hoc bolo occeßit mihi.* Vide supra, act. 3: 2. Etiam Bryardus l. *occeßit.*

ACTUS QUINTI SCENA III.

STEPHANIUM *ancilla.*

MIRUM videri nemini vestrûm volo, spectatores,
Quid ego hinc, quæ illîc habito, exeam: faciam vos certiores.
Domo dudum sum huc accersita. quoniam nunciatum est,
Istarum venturos viros. ibi festinamus omnes,
Lectis sternendis studuimus, munditiisque apparandis.
Inter illud tamen negotium meis curavi amicis,
Sticho & conservo Sagarino meo, cœna cocta ut esset.
Stichus obsonatus est, cæterum ego curando id allegavi.
Nunc ibo hinc, & amicos meos curabo hîc advenientes.

VERSUS sunt tetram. Hipponactei. *Cam.* HINC] ex ædibus Epignomi. L. CÆTERUM] Cæteroqui ego aliquem privatim misi, qui id curaret & coqueret. *L.*

ACTUS QUINTI SCENA IV.

SAGARINUS, STICHUS, *servi duo.*

AGITE ite foras, ferte pompam. cado te præficio, Stiche.
Omnibus modis temtare certum'st nostrum hodie convivium.
Ita me di ament, lepidè accipiemur, cùm hoc recipiamur in loco.
Quisquis prætereat, comessatum volo vocari. ST. convenit, (dem
Dum quidem hercle quisque veniat cum vino suo. nam hinc qui-
Hodie polluctura, præter nos, jam dabitur nemini.
Nosmet inter nos ministremus, monotrophe. hoc convivium est
Pro opibus nostris, satis commodulè nucibus, fabulis, ficulis,
Oleæ interrupto lupillo, comminuto crustulo.
Sat est. SERVO HOMINI MODESTE *melius facere sumtum, quàm ampliter.*
,, SUUM QUEMQUE DECET. *quibus divitiæ domi sunt, scaphio & cantharis,*
Batiolis bibunt; nos nostro Samiolo poterio.
Tamen vivimus nos: tamen efficimus pro opibus nostra mœnia.
SA. Amicæ uter utrubi accumbamus? ST. abi tu sanè superior,
Atque adeò ut tu scire possis factum, ego hoc tecum divido.
Vide utram tibi libet etiamnum capere, cape provinciam.
SA. Quid istuc est provinciæ? ST. utrum Fontinali an Libero

Imperium te inbibere mavis. SA. *nimio liquidò Libero.*
Sed amica mea & tua dum comit, dumq; se exornat, nos volo
Tamen ludere inter nos. Strategum te facio huic convivio.
ST. *Nimium lepidè in mentem venit potius in subsellio* (cius.
Cynicè accipiemur, quàm in lectis. SA. *imò enim hîc magis est dul-*
Sed interim, Stratege noster, cur hic cessat cantharus?
Vide, quot cyathos hos bibimus, ST. *tot, quot digiti sunt tibi in manu.*
Cantio est Græca: ἢ πέντε πίν' ἢ τρεῖς πίν', ἢ μὴ τέτταρα.
Tibi propino decumâ fonte: tibi tutè inde, si sapis.
SA. *Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium:*
Bibe, si bibis. ST. *non mora erit apud me.* SA. *edepol convivî sat est,*
Modò nostra huc amica accedat.: id abest, aliud nihil abest.
Lepidè hoc actum est. tibi propino cantharum, vinum tu habes.
ST. *Nimis vellem aliquid pulpamenti.* SA. *si horum quæ assunt pœnitet,*
Nihil est, tene aquam. ST. *melius dicis, nihil moror cupedia.*
SA. *Bibe tibicen, age si quid agis: bibendum hercle hoc est, ne nega.*
Quid hoc fastidis? quod faciundum vides esse tibi, quin bibis?
Age si quid agis, accipe inquam non hoc impendet publicum.
Haud tuum istuc est te vereri. eripe ex ore tibias.
ST. *Ubi illic biberit, vel servato meum modum, vel tu dato.*
Nolo ego nos pro summo bibere, nulli relerimus postea.
Namque edepol, quamvis desubitò vel cadus verti potest.
SA. *Quid igitur? quanquam gravatus fuisti, non nocuit tamen.*
Age tibicen, quando bibisti, refer ad labias tibias,
Suffla celeriter tibi buccas, quasi proserpens bestia.
Age dum, Stiche, uter demutassit, poculo multabitur.
52 ST. *Bonum jus dicis:* IMPETRARE *oportet, quia æquum postulas.*
Age ergo observa: si peccassis, multam hîc retinebo illico.
SA. *Optimum atque æquissimum oras.* ST. *hem tibi hoc primum omnium.*
Hæc facetia'st, amare inter se rivales duos;
Uno canthare potare, & unum scortum ducere.
Hoc memorabil' est; ego tu sum, tu es ego, uni animi sumus,
Unam amicam amamus ambo: mecum ubi est, tecum est tamen.
Tecum autem ubi est, mecum autem ibi est: neuter alteri invidet.
SA. *Ohe jam satis, nolo obcœdes, catuli ut ludunt, nunc volo.*
Vin' amicam huc evocemus? ea saltabit. ST. *censeo.*
SA. *Mea suavis, amabilis, amœna Stephanium ad amores tuos*

Foras

Foras egredere, satis mihi pulcra es. ST. at enim mihi pulcerrima.
SA. Fac nos hilaros hilariores operâ atque adventu tuo.
Peregrè advenientes te expetimus, Stephaniscidium, mel meum;
Si amabilitas tibi nostra placet, si tibi ambo accepti sumus.

VERSUS sunt tetram. Archilochii: ut & scenæ sequentis: *Cam.*

TENTARE] *Lips.* Antiq. Lect. 3. l. *temperare.* At *Js. Pontanus*, inductus illo, *Quisquis prætereat, comissatum volo vocari*, legit, *enterare.* Glossæ *enterata*, ἐξεντερισθέντα. ita alibi: *exenterare opes argentarias.*

COMISSATUM] ad saltandum, lasciviendum, jocandum molliterq; vivendum. *Comissari* idem valet, quod κωμάζειν: ejusq; origo Græca est, non Latina à *comedo*, ut putant isti magistri triobolares, qui quod semel malè didicerunt, dediscere non possunt: *Lambinus.* V. N. Mostell. act. 1: 4.

POLLUCTURA] suprà, act. 2: 1. sic *polluctum* usurpatur Rud. extr.

MONOTROPHE] Stichus Sagarinum appellat *Monotrophum*, quòd solus sit, nec contubernalem habeat ancillam, nec vicarium: qui enim talis est, ipse sibi minister esse cogitur, solusq; vescitur: *Turneb.* lib. 9: 21. Quam sententiam nec Douza improbat. *Lambinus* v. eam refutari ait ab ipso Plauto suprà act. 3: 1. ubi Sticho nullum tribuat conservum nullámve conservam: Sagarino contrà Stephanium contubernalem & conservam. & *monotrophè* accipit, ut sit adverbium, hoc sensu: Nos simus ipsi nobis ministri: ut ii, qui soli vivunt, ministróq; carent. *G. Longol.* Qui solus, *inquit*, absq; convivis domi cœnat, *monotrophè cœnare* dicitur. *J. Guliel.* Verisim. lib. 3. cap. 24. Vera, *inquit*, scriptura est: *Nosmet inter nos ministremus. monostrophe hoc convivium est.* Allusit ad morem Scenicum, quo in orbem ibat cantio à strophis ad antistrophas: ita enim in conviviis poculum à convivatoribus porrigitur pocillatori. At hi ipsi sibi ministrabant, sine puerorum operâ: quare, *monostrophen* illud suum symposium urbanè vocant. FABULIS] parvis fabis. *Turn.*

OLEÆ INTERRUPTO] Turneb. lib. 16: 11. & Lamb. l. *Oleæ in tryblio*, i. catino aut patellâ. utitur eo & Varro. LUPILLO] J. Guliel. l. *lupilli comminuto* cr. Pœn. act. 3: 2.

BATIOLIS] Rectius, *inquit Turneb.* cum Athenæo legitur *batiocis*. batiaca & batiacium, βατιάκη ἢ βατιάκιον poculi genus. quod nec Lambino displicet. At Glossarium, *Batiola*, ποτήριον. SAMIOLO] Ausonius: *Fama est, fictilibus cœnâsse Agathoclea regem, Atq; abacum Samio sæpe onerasse luto.* Irden Gefäß. *Samia vasa*, Cic. pro Muræna. Bacch. act. 2: 2.

PRO OPIBUS] Tractum ait Lambin. à civibus qui mœnia urbis suæ faciunt pro opibus suis. *Turnebus*, Comicus, *inquit*, in Servi personâ dicit, eorum imitatione, qui pro suis opibus & facultatibus non deesse se Reipub. prædicant, sed se munera facere dicunt, & de patrimonio fungendis muneribus impendere. *mœnia* enim pro *muneribus* dixit antiquè. lib. 16: 11. UTER UTRIBI] uter utro in loco accumbamus amicæ? *L.*

IMPERIUM TE INHIBERE] V. N. Bacch. act. 3: 3. Turn. lib. 25: 16. Rectè & eleganter dicitur, *Inhibere imperium.* sic, *Inhibere spem*, apud Cicer. est spem in aliquâ re habere. *Fontinalis*, deus fontium: unde *Fontinalia* vocata *Sacra. Imperium* autem *inhibere Fontinali*, est in aquâ imperium habere. Sententia est: utrum aquæ an vino præesse mavis? Festus: *Fontinalia fontium sacra. unde & Romæ Fontinalis porta.* Tertullianus: *Fontinalis, dea fontium.* NIMIO LIQUIDO] nimis liquidum & clarum est me malle Baccho præsidere: *Acid.* qui Lamb. hîc errare ait. DUM COMIT.] *Schop.* è MS. leg. *comat*, i. comatur. quomodo legant illud Terent. *Dum comantur, dum poliuntur, annus est.*

LUDERE] V. N. Mil. act. 2: 2. STRATEGUM] qui has leges bibendi ferebat, *Magister* vulgò dictus. Athenæus lib. 9. tradit, ejusmodi *Magistros* Græcis Οἰνόπτας, & Ὀφθαλμοὺς dici. Vide M. Æm. Porti, Francisci Cretensis F. libr. *De priscâ Græcorum compotatione* &c. V. N. Persâ, act. 5: 1. IN SUBSELLIO] in humiliore sede, Cynicorum more: *L.* Repetam hîc quædam paullò altius à *J. Lipsio.* Notum est, *inquit*, veteres & Romanos & Græcos, non sedisse ad mensam, sed accubuisse. Quem morem etiamnum plerusq; Oriens usurpat. Aliter fuit, vetustissimis illis & heroicis temporibus: nam & Homerus heroas suos & procos Penelopes sedentes facit in convivio: & Catullus in nuptiis Pelei. Servi item, & sordidi interdum Cynici Philosophi ad mensam non accumbebant:

quò respexit hic Plautus. Immò & liberi ad fulcra lectorum pedesq; parentum *sedentes* vescebantur: quasi luxuriæ ritus illi ætati ordinivè non decorus. De quo accuratè dictum ad illud lib. 13. C. Taciti: *Mos habebatur Principum liberos SEDENTES vesci in affectum propinquorum, propriâ & parciore mensâ.* Vulgatus tamen mos erat, accumbere in lectis: Et hic ferè talis. In cœnaculo mensa collocabatur rotunda, humilis. inferiorum quidem hominum tripes, & ex simplici ligno; lautiorum citrea, aut acerna, aut laminâ argenteâ intecta: quam pes eburnus fabrè factus, puta in modum Pardi aut Leonis, sustinebat. Circum mensam tres ut plurimum lecti erant; ex quo *Triclinii* nomen. vel duo etiam, quod Plautus *Biclinium* vocat. Ii porrò lecti instruebantur aulæis; purpurâ aut aliâ veste stragulâ, pro copiâ aut inopiâ convivatoris. Id sub horam cœnæ fiebat, quæ erat utplurimum (V. N. Asin. act. 4: 2.) diei nona. Sed priusquam accumberent, togas mutabant vestibus, quas à re *Cœnatoria* dixerunt. Tum etiam soleas pedibus demebant, ne lectum conspurcarent. Occupabant autem terni aut plerunq; quaterni unum lectum. Si plures, sordidum habebatur. Ita fiebat, ut ex unâ communi mensâ vix supra XII. vescerentur, &c. Quæ omnia sagacissimus antiquitatis indagator *J. Lipsius* luculentiùs explicat lib. 3. Antiq. Lect. & lib. 13. ad Tacitum: ut & *Gul. Stuckius* in Antiquit. Convivalib. Iam de *modo accumbendi*, diximus suprà, act. 3: 2.

MAGIS EST DVLCIVS] V. N. Menæch. Prol.

VIDE QVOT.] i. dicta, seu præscribe nobis, *quot cyathis* (ut est in Persâ) *committamus hos ludos*: D.

QVOT CYATH. HOS] Numeri *hos* excludunt. *Acid.*

TOT QVOT DIGITI] i. quinq;. nam alteram manū modò intelligere videtur ἀρχτικῶς. Notandum autem, perparvum mensuræ modum fuisse: binosq; cyathos effecisse sextantem: *Douza.* Lipsius Ant. Lect. 3. decem cyathos summam potionem fuisse, probat ex hoc loco.

CANTIO EST GRÆCA] i. *Aut quinq; bibe, aut tres, aut non quattuor. Non quattuor* autem, i. quinq;. Hanc cantionem Eustath. in lib. ἰῶτα ὀδυσσ. explicat: & Athenæus lib. 10. sed aliter videntur, quàm Plautus intelligere. Hic enim ad numerum cyathorum vini refert: ille ad aquæ & vini temperationem. Vide *Notata* ad Hor. Od. lib. 3: 19. Quidam legunt non, ἢ μὴ τέτταρα, sed, ἢ ἡμιτέταρα, i. *& semiquattuor*, i. duo. Atq; ita volunt significare, Stichum velle bibi decem cyathos, quot litteris constet nomen amicæ suæ STEPHANIVM. V. N. Persâ act. 5: 1. *Hæc Lambinus.* At Turn lib. 16: 11. l. ex Athen. ἢ τρία πῖν': non, ἢ τρία, ut habent libri vulgati. Vide *Casauboni* Animadvers. lib. 10. Athen. pag. 454. itemq; Plutarch. Sympos. Quæst. lib. 3: 9. *Scal.* in Lect. Auson. lib. 2. cap. 27. Ausonius, *inquit*, confecit griphum de *ternario numero* ex Græco proverbio, ut omnes sciunt, ἢ τρὶς πῖν' ἢ τρὶς τρία: *Ter bibe, vel toties ternos: sic mystica lex est.* Cujus legis seu cautionis Græculæ, ut vocat Plautus, meminit & Petronius his verbis: *Excusare cepit moram: quòd amica se non dimisisset, tribus nisi potionibus è lege siccatis.* Videatur & *J. Is. Pontanus* Notis in Somn. Scip. Macrob. l. 1. cap. 6. ubi istâ non ad temperationem vini, sed ad numerum cyathorum referenda docet: laudatq; illud Plin. l. 28. c. 6. *Numerum quoq; quaternarium prodidit Demetrius condito volumine: & quare quaterni cyathi, sextariivè non essent bibendi.* Nam *Quinarii* seu *imparis numeri* magna ratio & reverentia fuit. Notavit & Erasmus in Chiliad.

TIBI PROPINO DECVMA] Valet, aquæ decimâ parte: auctore *Turnebo.* Douza; Hanc, *inquit*, lectionem pro corruptâ ducit *Lipsius*, ac restituendam hoc modo: *Tibi propino decem: affunde tu tibi indè, si sapis.* Sed enim optimè sententia constatura sibi, siquidem Scauri Grammatici auctoritatem sequentes, *Fontem*, fœmininum esse Positione dicamus, quoties *Crateram* significat: *decumam* autem, *decumanam*, i. grandem ac capacem intelligamus. Igitur porrò *Inde* illud Imperativi modi fuerit, significans *Infunde, misce.* Sic idem alibi: *Si vini guttam indidi in os.* quod & nos dicimus, Thuet dar was ein. Innthun/ ergò respondebit Latino τῷ *Indere.* Sic ergò *decumanâ fonte*, erit decumano cratere. Lambiniana hujus loci correctio nauci non est. Hactenus Douza. *Colerus* suspicatur leg. *Tibi propino decumanum: fonde tibi indè, si sapis.* Acidal. hæc ita constituit: *SA. Tibi propinod eccum: à fonte tibi tute inde, si sapis. Benè v. &c. ST. Bibe si bibis. SA. non &c. ST. edep. SA. Nimis v. &c. ST. si horum q. &c. SA. melius dicis, nihil moror cuppedia. Bibe tib.* nam Stichus præses erat Fontinalis: Sagarinus Liberi curator.

BENE VOS, BENE NOS] sc. vivere & valere precor: *Turn.* lib. 16: 11. V. N. Persâ, act. 5: 1.

BIBE,

BIBE, SI BIBIS] Trinck/wilt du trincken. Pœnulo, *Ite, si itis.*

CONVIVI SAT] satis amplum hoc nostrum convivium. *vel*, satis multi sunt convivæ : *L.*

PVLPAMENTI] *Pulpamentum*, obsonium est lautum è pulpâ, id est, parte carnosiore animalis : verbi gratiâ, quæ pars est posterior in lepore. *Lepus* enim, (ut scribit Donatus) *ex parte sui posteriore pulpamentum præbet.* Hinc illud Livii Andronici dictum, à Terentio Eun. act. 3. sc. 1. usurpatum, *Lepus tute es, & pulpamentum quæris.* verbis tectum, re impudentissimum. quale illud apud Catull. *Ipsa olera olla legit* : de quo ibid. Muretus.

MELIVS DICIS] *Grut.* suspicatur, *merum jus dicis.* ut statim infrà, *Bonum jus dicis.* & Rud. act. 4: 4. *jus merum oras, meo quidem animo.*

CVPEDIA] Festus : *Cupes & Cupedia antiqui lautiores cibos nominabant.* Cic. 3. Tusc. *Ambitio, mulierositas, pervicacia, liguritio, vinolentia, cupedia* &c. Isidorus : *Cuppes, fastidiosus est & cupidus.* Glossar. *Cupedius*, κνιπὸς. Et reverà κνιπὸς est, (verba Scal. in Fest.) quem *fastidiosum* vocamus ; qui non multa, ut voratores, sed electilia edit : neq; facilè invenit, quod ad palatum faciat. Et *fastidium* est, quod vulgus Gallorum dicit *Friandize*; & *Fastidiosus*, *Friand.* Italicè *Giotto* à glutiendo. Porrò *Cupedinis forum*, est forum piscatorium.

BIBE TIBICEN] Hi 4. seqq. versus rectiùs *Sagarino* tribuuntur, quàm *Sticho*, qui postea indignatur, quod Sagarinus modum à se tanquam Stratego præscriptum non servet: *Pistoris.* cum quo, ut paulò antè notavimus, facit & *Acidal.*

NON HOC IMPENDET P.] Hoc poculum, quod te bibere volo, nullum vectigal pensitabit. *Publica* dicuntur & ea, quæ conducunt publicani, & ipsa vectigalia. Hor. 1. Epist. 1. L. Quæ quidem explicatio mira accidit *Grutero*, qui simpliciter ita: In eo non sunt sitæ fortunæ publicæ. Acid. l. *non impedit hoc publicum.* In publico convivium agitatur: in propatulo tibicen bibere jubetur. eoq; ipso nihil debere dicitur impediri, &c. itaq; addit : *Haud tuum* &c.

ERIPE EX ORE] De *tibiarum cantu* selectissima habet *P. Faber* in Agonistico lib. 1. cap. 4.

VEL SERVATO] Vel eo modo, quem præscripsi, bibito; vel tu ipse, quantum bibamus, præscribito. *L.*

PRO SVMMO] *Turneb.* lib. 4: 21. & lib. 9: 21. Vidi, *inquit*, qui non dubitarent inficiationem in affirmativam mutare : *Volo ego nos pro s. b.* Non, ut scribitur, *Nolo ego* : hoc sensu : Volo nos pro summo bibere, ut modum, quem dicemus, ne superemus: isq; sit cyathorum summus modus in potando. *vel potius*; hoc summum sit & ultimum quod bibemus; nulliq; postea relinamus è cado, sed finem potandi faciamus. Fortassis autem *summa potio* decem cyathorum erat, quibus se invitarant, & Græcam cantionem cecinerant : *Quinq; bibe, tres bibe, & semiquattuor* : quæ summa decem cyathorum est. Sed, *nolo*, perplacet hoc sensu : Nolo nos bibere immanibus haustibus, ut facere solent interdum, qui ita provocant & poscunt, quasi ultimum sint poturi, néq; cadum deinceps aperturi, &c. Nulli posteà relinamus cadum aperiamusq; summis haustibus bibituro : *subitò enim cadus verti posset*, (ut ait) quod est, exhauriri, si tam magnis nos poculis ingurgitaremus : ut apud Hor. 2. Sat. 8. *Invertunt vinaria tota*, i. exhauriunt. nam cadus, qui inanitur, vertitur. *Bibere* autem *ab summo*, aliud quiddam erat. *Hæc ille.* quæ probat *Lambinus*, & insuper aliam quoq; explicationem adfert. *Nolo ego nos pro summo bibere*, i. Nolo ego nos pro ultimo & extremo bibere, & tam plenis poculis nos invitare, quasi postremum simus potaturi: sed contrà, hanc compotationem in multam noctem perducere; atq; ita modicis poculis nosmet irrigari atq; exhilarare ; itaq; cadum nulli releverimus seu aperuerimus posteà. vel, *nulli*, positum est pro, *non* : ut, *nullus venit*, pro, *non venit.* Quidam legunt *volo* ; & sic explicant : Volo nos bibere tanto modo, ut superari non possit. volo pocula impleri ad summas oras, ne necesse habeamus toties cadum relinere & vinum promere. *Hæc Laml.* Scalig. in Lect. Auson. lib. 2. cap. 26. ad istum Senarium, ἀδὺς βίος. τὸ ζῆν ταχύ. τὸ θανεῖν ἑτοιμία, notat : eo significatur, vivendum esse. nam vitam properare; mortem imminere. propterea tanquam jam morituri bibebant,

bebant, & tanquam nunquam id facturi. Pl. Sticho: *Volo nos pro summo bibere: nulli rei erimus postea*: ita enim legendum: non *Nolo*. Horum συμποτικῶν ἐπιφωνημάτων pleni sunt libri veterum, præsertim Martialis & Græcorum &c. *Hæc ille.* Quæ probat & copiosiùs explicat *H. Salmuth*, Rer. Memorab. Tom. 1. p. 554. & seqq. Deniq; Grut. l. *Nolo ego nos pro summo bibere: nulli rei erimus postea.* id est, fiemus ad alia omnia inutiles. Quid *Teuthonus aliquis* in tot sententiis eruditissimorum Interpretum dicat? nisi illud, *N. LIQ.*

VEL CADVS VERTI POTEST] *Meursius*: Veteres, *cadum vertere*, pro exinanire dicebant: uti nos hodie, Deton op den Bodem setten. Sumpta autem metaphora à more in conviviis usitato. Nam solebant pocula exhausta vertere. Ennius, & ex eo Virg. 9. Aen. *Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos.* Item illud Poëtæ: *Vertitur œnophoris fundus, sententia nobis*: Hæc Meursius. Sed enim est hodie in Saxoniâ, ubi rusticum censetur, poculum funditùs eductum vertere; contra morem Francorum meorum. De quo nostrum illud adolescentis extat lib. 3. Epigrammatum *Melodæsiæ*:

SAXONIÆ mos est potoribus, inter amicos
Haurire ex imo pocula nulla cavo.
Mos certè nihili! Nam cur, quod ab ore refusum est
Alterius, tepidâ colluvione bibam?
LAUDO meos Francos, qui se cervice supinant,
Et fundo ex imo præbita pocla bibunt. Auff Pfaltzgrävisch/
Ad nagulum.

QVID EGETVR?] ita Douza. GRAVATVS] poculo. Alloquitur tibicinem. *L.*

PROSERPENS BESTIA] i. serpens. V. N. Asin. act. 3: 3. & Pœn. 5: 2.

VTER DEMVTASSIT] i. uter nostrûm ab hâc lege discesserit, pro multâ poculum ei auferetur: *Lambinus.* Turnebus ad illud Horat. lib. 2. Saty. 2. - *culpâ* (vel, *cuppâ*) *potare magistrâ*, notat, lib. 7. cap. 9. Excogitatum erat ludi genus post cœnam, quo non Magistri imperio ad bibendum cogebantur, ne nimium ebrietati indulgeretur: sed ut ea coerceretur, nemo, nisi aliquâ in re peccârat, calicem ducebat: ut bibere pœnæ & dedecoris esset, non invitationis aut magisterii: Plautus Sticho; *Vter*, inquit, *demutaßit, poculo multabitur*: Hæc ille. Atq; ita quidem hæc interpungunt, & explicare etiam videntur, præter cœteros, *Scaliger*, & *Yvo Villiomar.* lib. 6. cap. 15. Controv. Titian. *Jac.* verò *Cruquius* Turnebum falli ait in interpunctione versus Plautini, qui τὸ *poculo* addat verbo *multabitur*, quasi multa esset poculum: cum debeat apponi verbo *demutaßit*, hoc modo: *Agedum, Stiche, uter demutaßit poculo, multabitur.* vult enim Plautus, utrumq; servum Sagar. & Stichum ex uno poculo vinum ducere. ita paullò post ait Sagarinus, *Hæc facetia est, amare inter se rivales duos; Vno canthare potare &c.*

QVIA ÆQVVM] Schop. l. *qui æquum postulat.*

MVLTAM HIC] i. poculum: *L.*

ST. HEM TIB.] *Acidal.* distinguit: *ST. hem tibi, hoc primum omnium, Hoc fac.* & *primum* exponit præcipuum, primarium.

HÆC FACETIA EST] Non abeunt ab his illa Queroli Plauti sc. 6. *Illud autem nostræ felicitatis caput, quòd inter nos Zelotypi non sumus: furta omnes facimus: fraudem tamen nemo patitur, quoniam totum hoc mutuum est*, &c.

VNI ANIMI] i. unius animi, alii, *unanimi*. L.

TECVM AVTEM] D. F. l. *Tecum autem mihi est, mecum autem tibi est.*

NOLO OBCÆDES] nolo hìc quicquam tragicum & cruentum, quodq; cædes imitetur. mâlo ludum catellorum, qui inter se lascivè lusitant. Lucr. 5. *At catulos blandè cum linguâ lambere tentant, Aut ubi eos jactant pedibus morsuq; petentes, Suspensis teneros imitantur dentibus haustûs; Longè alio pacto gannitu vocis adulant.* Sed membranæ morticinæ habent, *Catuli*: qui Alpium incolæ: talesq; lascivos & delectabiles habuêre ludos in conviviis. *Obcædes* autem juncto verbo dicuntur, ut *concædes*. Ex Turn. lib. 9: 21. & *L.* Palmer. legend. conjicit: *nolo obscæves, catuli ut ludunt bolo.* (Germ. Spielen/wie die Katz mit der Mauß) Videtur enim violentiùs lusisse Servulus, & raptavisse, tanquam catulus obscævaret bolum. *Obscævare*, pro, *avidius vesci*, aliquot locis observatum.

ACTVS

ACTUS QUINTI SCENA V.

STEPHANIUM *ancilla, & eidem.*

MOREM vobis geram, meæ deliciæ. nam ita me Venus amœna amet,
Ut ego hîc jamdudum exissem simitu vobiscum foras,
„ *Nisi me vobis exornarem. nam* ITA EST INGENIUM *muliebre,*
„ *Bene cùm lauta est, tersa, ornata, ficta est; infecta est tamen.*
Nimioq; sibi mulier meretrix repperit odium ocius
Suâ immunditiâ, quàm in perpetuum ut placeat munditiâ suâ.
SA. Nimium lepidè fabulata est. ST. Veneris mera est oratio.
Sagarine. SA. quid est? ST. totus doleo. SA. totus? tanto miserior.
ST. Utrubi accumbo? SA. utrubi tu vis? ST. cum ambobus volo, nam ambos amo.
ST. Vapulat peculium: actum est, fugit hoc libertas caput.
ST. Date mihi locum, ubi accumbam, amabo, siquidem placeo: tum mihi
Cupio cum utroq; mihi esse bene. ST. dispereo. SA. quid ais? ST. quid, ego?
SA. Ita me dî ament, nunquam enim fiet hodie, hæc quin saltet tamen.
Age mulsa mea, suavitudo, salta; saltabo ego simul.
ST. Nunquam edepol me istoc vinces, quin ego ibidem pruriam.
ST. Siquidem mihi saltandum est, tum vos date, bibat, tibicini.
ST. Et quidem nobis. SA. tene tibicen primum, postidea loci
Si hoc eduxeris, proinde ut consuetus antehac celeriter
Lepidam & suavem cantionem aliquam occipito cinædicam,
Ubi perprurissamus usq; ex unguiculis. inde huc aquam.

INFECTA] Tamen non perfecta est. Quid si legamus, *infitta est*, i. non formata est tamen: *L.* Immò *infitta* legit *Schop.* in Phædro. TOTUS DOLEO] Amor enim & corpus & animum afficit, quæ duæ hominis partes. *L.*

VAPULAT PECULIUM] i. minuitur & dissipatur his nequitiis: *L.* Nostri Studiosi dicunt: Nun gehet ein stück vom patrimonio hinweg. Et vide, *inquit Dousa*, an subsit ambiguitas in dictione *Peculium*, & æs servile, & verpam salacem pariter significante. sed quid si (idem addit) *Vapula peculium*, rescribamus? ad exemplum, inquam, Proverbii veteris: *Vapula Papiria*. V. N. Persâ act. 2: 3. FUGIT HOC] nunquam manumittemur colentes hoc vitæ genus. *L.* QUID EGO?] quid ego ajam, rogas? *L.*

NUNQUAM ENIM] Lamb. l. *Nunquam ei fiet hodie hoc: quin s. t.* id est, Nunquam ei fiet, quod sibi omnes ferè mulieres fieri volunt, præsertim impudicæ. Sed vulgatum simplicius: ideoq; melius. QUIN EGO IBIDEM] quin ego unà saltans libidinem incendam: *L.* CYNÆDICAM] *Cantionem Cynædicam* vocat proterviorem libidinosioremq; pruritumq; excitantem: *Turn.* lib. 4: 21.

USQ. EX UNGUICULIS] ut usq; ab extremis partibus corporis toti flagremus. *L.*

INDE] infunde: *L.* Porrò cur hæc scena in plures discerpta sit, caussam nullam video: Poterant sanè hæ tres in unam conflari.

ACTUS QUINTI SCENA VI.

EIDEM.

SA. Tene tu hoc, educe: dudum placuit potio.
Nunc minus gravatè jam accipit. tene tu. interim
Meus oculus, da mihi suavium, dum illic bibit.
Prostibili est autem stantem stanti savium
Dare amicum amicæ. euge euge, sic furi datur.
Quid igitur? quanquam gravatus, non nocuit tamen.
Age jam infla buccas. ST. nunc jam aliquid suaviter.
Redde cantionem, veteri pro vino, novam.

VERSUS hujus Sc. sunt Senarii jambici: *Cam.*

TENE] Rectè etiam distinguitur, *tene. tu interim* *M. L.*

PROSTIBILI] Turn. l. 9: 21. Hîc *Prostibili* est *prostibuli*, i. meretriculæ vilissimæ & prostantis. quanquam *Prostibuli* fortassè legendum. *Hæc ille.* Schop. è vestigiis vet. scripturæ leg. *Prostibile est stantem stanti savium dare Amicum am.* ut *Prostibilis*, sit adjectivum, i. vile & prostibulis conveniens. Porrò *Meretrix*, quæ & *Quæstuaria* πρακτικὴ, honestioris loci erat, quàm *Prostibulum*: cum illa tantùm nocte (hinc *noctes* passim, pro cōcubitu & furto Venereo) sui copiam faceret: hoc verò etiam die se publicè & ubivis prostituebat. *Colerus.*

SIC FURI DATUR] suavium quasi ab invitâ extortum: *L.* Immò, *inquit Grut.* furi datur, quod datur clam & properè. Sic Trucul. act. 4: 4. *Id quoq; interim furatim nomen commemorabitur.* ita enim mâlit ibi cum *Lipsio.* G Long. nescio quam subesse lasciviam putat.

QUID IGITUR] *Acidal.* hunc vers. hinc exturbat: cum hîc nihil planè gravetur bibere tibicen: ut fecit suprà, act. 5: 4. v. 40.

SUAVITER] sc. cane. *L.*

REDDE CANTIONEM] Pindarus Olymp. Od. 9. αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. *Lauda vetus quidem vinum, flores verò hymnorum recentium.*

ACTUS QUINTI SCENA VII.

EIDEM.

SA. Qui Ionicus aut cinædicus, qui hoc tale facere possiet?
Si istoc me vorsu viceris, alio me provocato:
Factu hoc modo. ST. ac tu hoc modo. SA. babæ! ST. tatæ! SA. papæ! ST. pax.
SA. Nunc pariter ambo. omnes voco cinædos contrà.
Satis esse nobis non magis potis est, quàm fungo imber.
Intrò hinc abeamus. nunc jam saltatum satis pro vino'st.
Vos spectatores plaudite, atque ite ad nos comessatum.

VERSUS sunt tetram. Hipponactei. *Cam.*

QUI IONICUS AUT] Turn. lib. 4: 21. Hîc *cinædici* nomen non esse infamis nefandiq; probri, à Nonio est annotatum; sed in saltatore poni: ut & mox *cinædus contrà Staticulis stare nobis non magis potis est, quàm fungus imbri*: tamen & enervem fractumq; & velut exossem tripudiatorem, eo nomine intelligi crediderim; cum in Aul. act. 3: 2. scribatur, *Ita fustibus sum mollior miser magis, quàm ullus cinædus.* *Ionicum* quoq; *saltatorem* ferè molliculū & effœminatum delicatiusq; se moventem interpreter: ut apud Hor. lib. 3. Od. 6. *Motus doceri gaudet Ionicos Matura virgo.* tum quod Jonum mores & saltationes petulantioresq; erant; tum quod (si id è propinquâ repeti insulâ placet nec in Asiam navigari) Siculi saltationem quandam, ut reor, blandam & voluptariam in honorem Dianæ celebrabant,

brabant, *Jonicam* vocatam. Pollux. lib. 4. Onom. cap. 14. τὸ δὲ ἰωνικὸν ἀρτέμιδι ὠρχοῦντο σικελιῶται μάλιστα. Cum autem, ut à Plutarcho scriptum est in Symposiacis, Tres sint saltationis partes, φορὰ, σχῆμα & δεῖξις. i. *Motus, Gestus & Demonstratio*: *Staticulos* ad quietem, quæ in gestu & statu est & in demonstratione, pertinere crediderim, nec (ut opinor) injuriâ: *Vorsus* ad motum. est enim *Versus & Orbis saltatorius*, species quædam motus, cujus multa genera tripudiatores frequentant. sed iidem etiam sæpè se versant, in orbemq; rotant. De *saltatorio orbe* sic in Pisonem scribit Cicero: *Cum illum suum saltatorium versaret orbem.* De *Staticulis* Cato apud Macrob. lib. 3: 14. *Inde staticulos dare, ridicularia fundere.* Iterum; *Voces demutat, staticulos dat.* Hæc Turnebus.

BABÆ!] Interjectio admirantis: *Charis.*

TATÆ!] ἐκφώνησις ἀρχαϊκή. *Charis.*

PAX!] V. N. Mil. act. 3: 1. & Pseud. act. 5: 1.

AMBO] sc. saltemus: *L.*

OMNES VOCO] Nostri: **Ich wills mit allen Täntzern aufnehmen Ich biete allen Täntzern den trutz.** *Acidalius* contra Turnebum & Lamb. acerrimè hanc suam defendit lectionem: *SA. Nunc pariter ambo. nunc omnes voco cinædos contra. Satis esse nobis nemo magis potis est, quàm fungus imbri. ST. Intrò hinc abeamus nunc jam. saltatum satis pro vino est. Vos spectatores plaudite, atq; ite ad vos comessatum.* Phrasis elegantiss. *satis alicui esse*, est, parem esse. & propriè in certamine. Persæ initio: *diisne adverser, quibus sat esse non queam?* quod quidem & Charis. sic exponit. Hic autem cum omnes cinædos provocasset servus, innuit, se omnes tam facilè victurum, quàm facilè imber fungum solet prosternere. Deinde facetissima & certiss. est correctio; *atq; ite ad vos comessatum.* Joco quippe Fabula clauditur ita quidem eleganti, ut insigniori quasi gemmâ non potuerit signari. Plaudere jubet spectatores Stichus, & ire comessatum; non tamen in hoc suum convivium, sed ad semetipsos. Solent quidem spectatores & alibi vocari, sed per jocum & obliquè, nunquàm seriò & nuncupatim: tum vero semper eluditur illa vocatio rejectione in aliud tempus: Pseudolo, Rudente.

FINIS STICHI.

TRINUMMUS.

ARGUMENTUM.

HÆC Fabula & elegans eſt, & exemplum boni ac fidelis AMICI proponit: & abundat utilibus ſententiis. COMMENDARAT liberos ſuos & rem familiarem Senex, ad mercatum abiens, amico. Interea aliis abſumptis, ædes etiam paternas vendicurus erat filiùs perditus. In illis ædibus theſaurus defoſſus erat: id quia Senex is, cujus fidei omnia commiſſa fuerant, ſciebat, præmercatur ædes. Hoc nomine cum malè audiret vulgo, caſtigatur ab amico quodam ſuo verbis. Sed facilè defendit ſe, re explicatâ. Petebatur autem in matrimonium filia abſentis Senis, ab adoleſcente nobili & divite: cui quærunt duo Senes, quomodo dotem dare poſsint, cum non vellent theſaurum indicare. Et devenitur ad fallaciam hanc, ut allegent quendam, qui quaſi à patre Virginis adveniat, & aureos Philippos M. afferat. Hunc fortè rediens ante ædes convenit ille Senex pater virginis, & ignarus omnium, quid rei ſit miratur. Idem cognoſcit amicum ſuum emiſſe ædes: & fert iniquè. Sed mox omnibus exploratis, & fidem illius collaudat, & filiam adoleſcenti illi, cui erat deſponſa, tradit: & filio ignoſcit.

LUXURIA & *Inopia*, πρόσωπα προτατικὰ aſſumta ſunt. Μεγαρωνίδης, vel πατρωνυμικῶς ἀπὸ τῶν μεγάρων: vel emptor ædium, quæ ſunt μέγαρα. Καλλικλῆς, à pulcritudine, ſeu decore & gloriâ. Λυσιτέλης, à commoditate, &, ut ita dicam, conducibilitate. Φίλτων à caritate. Λεσβόνικος, à victoriâ Lesbiacâ. Στάσιμος, ſtabilis & firmus eſt. Χαρμίδης, à lætitiâ & gaudio. Συκοφάντης autem conductus ad fallaciam inſtitutam, eſt ἀνώνυμος. ARGUMENTI & trium ſtatim ſequentium Scenarum verſus ſunt jambici ſenarii. *Cam.*

I. *Cæſ. Scaliger*: PLAUTUS quibuſdam Comœdiarum Inſcriptionibus minus ſatisfecit mihi: atq; adeò etiam in *Trinummo*: quam longè commodius *THESAVRVM* inſcripſiſſet: cum in totâ Trinummo verbum hoc non ſit niſi ſemel. Vide libr. 6. c. 3. *Poëtices.* item, lib. 3. c. 127.

IDEM, in libr. *De verſibus Comicis*: In divina Fabula, ac verè theſauro, quam levi nimis de cauſſa TRINUMMUM inſcripſit Plautus, protaſis trimetro jambico tota conſtat: item epitaſis: tum Cataſtrophe.

DRAMATIS PERSONÆ.

LUXURIA.
INOPIA.
MEGARONIDES senex.
CALLICLES senex.
LYSITELES adolescens.
PHILTO senex.
LESBONICUS adolescens.
STASIMUS servos.
CHARMIDES senex.
SYCOPHANTA.

ARGUMENTUM.

THESAURUM abstrusum abiens peregrè Charmides,
Remq́; omnem amico Callicli mandat suo.
Istoc absente malè rem perdit filius.
Nam & ædis vendit, has mercatur Callicles.
Virgo indotata soror istius poscitur:
Minus quò cum invidiâ ei det dotem Callicles,
Mandat qui dicat aurum ferre se à patre.
Ut venit ad ædis, hunc deludit Charmides
Senex ut rediit, cujus nubunt liberi.

CUIUS NUBUNT LIBERI.] Etsi suspecta mihi hæc sunt: nihil tamen de scriptura antiqui libri melius comminisci potui: *Cam.* Notat autem *Grut.* inibi legi, in pr. quidem, *quojus nubuntur eri.* in alt. *nubuntire.*

PROLOGUS.

LUXURIA & INOPIA.

SEQUERE mea gnata, ut munus fungaris tuum.
IN. Sequor. sed finem fore quem dicam, nescio.
LU. Adest. hem illæ sunt ædes, i intrò nunc jam.
Nunc, ne quis erret vostrûm, paucis in viam
Deducam, siquidem operam dare promittitis.
Nunc primùm igitur, quæ ego sim, & quæ illa hæc siet,
Huc quæ abiit intrò, dicam, si animum advortitis.
Primùm mihi Plautus nomen Luxuriæ indidit,
Tum hanc mihi gnatam esse voluit Inopiam.
Sed ea huc quid introierit impulsu meo,
Accipite, & date vacivas auris, dum eloquor.
Adolescens quidam est, qui habitat in hisce ædibus:
Is rem paternam me adjutrice perdidit.
Quoniam ei, quî me aleret, nihil video esse reliqui,
Dedi meam gnatam, quî cum ætatem exigat.
Sed de argumento ne exspectetis Fabulæ.
Senes qui huc venient, hi rem vobis aperient.

Huic nomen Græcè eſt THESAURO *Fabulæ:*
Philemo ſcripſit, Plautus vertit barbarè,
Nomen TRINUMMO *fecit. nunc hoc vos rogat*
Ut liceat poßidere hanc nomen Fabulam.
Tantum eſt. valete, adeſte cum ſilentio.

J. *Cæſ. Scaliger*: TRINVMMO διπρόσωπον fecit Plautus Prologum, quem ſanè queas ἠθικὸν appellare accommodatis ad Adoleſcentis nequitiam perſonis *Luxuriæ* atque *Inopiæ*. Quemadmodum in Rudente *Arcturi*, in Aul. *Laris familiaris*, &c. vide lib. 1. cap. 9. *Poetices*.

SEQVERE, MEA GNATA] Nota juventus, nota: *Luxuriæ* filiam ac pediſſequam eſſe *Inopiam*. Ita Claudianus in Ruffin. *Et Luxus populator opum: cui ſemper adhærens Infelix humili greſſu comitatur Egeſtas*. Vide & Tract. de Fama publ. *Marq. Freheri* lib. 2.

ADEST] finis: L. At J. Gulielm. l. *Ades*, vel certè, *Adeſto*. nam ad ſe eam verbis & geſtu trahit, ut in domum Lesbonici intrudat.

QVONIAM] i. poſtquam. Non.n.ratio datur, cur adoleſcens rem perdiderit: ſed illâ perditâ, poſtquam nil ſuperfuit, ei filiam ſuam Luxuria dicitur junxiſſe. infrà act. 1: 2. v. 112. *Acid*.

MEAM GNATAM, QVICVM] *J. Douza* Centur. Plaut. l. 1. c. 25. *Quicum* & *Quocum* cenſet utrumq; indeclinabile, tam Plurali quam Singulari numero, ablativi loco poſitum; omnibusq; adeò generibus ἀδιαφόρως accommodari poſſe: nam eos peccare largiter, qui pro *Quicum*, uſurpare *Quibuscum*, vel etiam *Queiscum*, in pluralibus dativis auſi. Sententiam ſuam his, & pluſculis firmat exemplis, Captiv. act. 5. ſc. 4. *quaſi patriciis pueris, aut monedulæ, aut anates, aut coturnices dantur, quicum luſitent: Itidem hæc mi advenienti upupa, qui me delectem, data eſt*. Curcul. act. 4: 2. *quibus ſui nihil eſt, niſi una lingua. Qui abjurant, ſi quid creditum eſt*. Ib. act. 5: 3. *qui promiſi? lingua*. Aul. act. 3: 5. *vehicula, qui vehar*. Et Sticho, *&* *quadrigis, qui vehar*, &c. quin & Terentio, & ipſi Ciceroni ait uſurpata. Sed vide & N. Aul. act. 2: 2. PHILEMO] Menander & Philemo *Theſaurum* ſcripſit: quam Plautus vertit, & *Trinummum* inſcripſit.

BARBARE] i. Latinè. Ita Aſin. Prologo, item Pænolo, act. 3. 2. *Barbaria* ponitur pro Italia. nam *Barbari* dicebantur antiquitùs omnes gentes, exceptis Græcis: ut ait Feſt.

ACTUS PRIMI SCENA I.

MEGARONIDES *ſenex.*

" *AMICUM* CASTIGARE *ob meritam noxiam,*
" *Immune eſt facinus, verùm in ætate utile*
Et conducibile. nam ego amicum hodie meum
Concaſtigabo pro commeritâ noxiâ,
Invitus, ni me id invitet ut faciam fides.
Nam hic nimium morbus mores invaſit bonos,
Ita plerīq; omnis jam ſunt intermortui.
Sed dum illi ægrotant, interim mores mali,
Quaſi herba irrigua, ſuccreverunt uberrimè.
" *Neq;* QUICQUAM *hîc vile nunc eſt, niſi mores mali.*
" *Eorum licet jam meſſem metere maximam,*
" *Nimioq; hîc pluris paucìorum gratiam*
Faciunt, pars hominum, quàm id, quod proſit pluribus.
Ita vincunt illud conducibile gratiæ,

Quæ in rebus multis obstant, odiosæq; sunt,
Remoramq; faciunt rei privatæ & publicæ.

AMICUM CASTIGARE] Oeconomiam hujus loci examinant Cornif. ad Herennium lib: 2. et Cicero lib. 1. de Inventione: quos vide. *J. Douza*; Criticis, *inquit*, & Antiquariis nostris in controversiam fuisse video, jam inde ab antiquo, *Immune facinus*, quid sit hoc loco. & Nonius quidem, *Immune, sine officio, sine munere*, interpretatur: quasi *Officioso* contrarium. Festus contrà, pro *improbo* dictum sumere videtur: cujus opinionem amplexus etiam Lambinus: in quâ me rivalem habiturus est nunquam. Sed neq; Noniana explicatio satis Plautino argumento respondens; nî fortè quis τὸ *Officio* pro *Beneficio* ab illo positum argutetur. Vt ut est, in obscuro esse non potest, quidnam castigator iste sibi velit: cujus ego hanc esse sententiam opinor: Amicum ob meritam noxiam concastigare, *immune* quidem *facinus* videri, i. non haberi pro munere, sive beneficio: cæterum ex re & usu magis, quam ex sententia peccantis esse; ejus dico qui ab amico severè ac seriò increpitus, officii sui tempestivè commonetur, sitq; melior præceptis objurgatoris sui. *Immune facinus* ergò nihil aliud fuerit, quàm ingratum benefactum, sive officium; parumq; adeò ex lubidine ejus, cuja res agitur, & ad quem castigatio illa peculiariter pertinet. Proinde, pace Mureti dico, (lib. 11. c. 15. Var.) quod sententiam istam Plautinam adeò acriter incesseret Hippolytus Cardinalis, caussâ non erat. *Hæc ille*. Possis etiam videre, quæ *Palm.* in Spicileg. p. 42. de *immuni avaritia* disputavit. *Turnebus* lib. 2: 11. laudat emendationem Camerarii: eamq; confirmari ait à Festo in *Immunis*.

IN ÆTATE] i. interdum: vetere & eleganti genere dicendi: Turnebus lib. 15. c. 11. & lib. 26. c. 16. utitur & infrà, act. 2: 4.

INVITUS, NI ME INVIT] invitus quidem eum castigabo: sed fides, quam amico debeo, suadet cogitq;, ut id faciam: *L.*

SUCCREVERUNT] Douza l. *succrêrunt*, aut *succrevêre*: versus gratiâ.

NIMIOQ. HIC PL.] Pars hominum multo mavult gratiam inire à paucioribus; potentibus scilicet & divitibus; quàm *pluribus*, i. Reipub. prodesse: *L.*

ACTUS PRIMI SCENA II.

CALLICLES, MEGARONIDES, *senes duo.*

LAREM coronâ nostrum decorari volo.
Uxor venerare, ut nobis hæc habitatio
Bona, fausta, felix, fortunaq; eveniat,
Teq; ut quam primum possim, videam emortuam.
ME. Hic ille est, senectâ ætate qui factus est puer,
Qui admisit in se culpam castigabilem.
Aggrediar hominem. CA. cuja vox prope me sonat?
ME. Tui benevolentis, si ita es, ut ego volo:
Sin aliter es, inimici atque irati tibi.
CA. O amice salve, atque æqualis mihi: ut vales
Megaronides? ME. & tu edepol salve, Callicles.
CA. Valen'? valuistin'? ME. valeo, & valui rectius.
CA. Quid agit tua uxor? ut valet? ME. plus quam ego volo.

CA. Bene

CA. Bene hercle est, illam tibi bene valere & vivere.
ME. Credo hercle te gaudere, si quid mihi mali est.
CA. Omnibus amicis quod mihi est, cupio esse idem.
ME. Ehò, tua uxor quid agit? CA. immortalis est.
Vivit, victuraq; est. ME. bene hercle nuncias,
Deosq; oro, ut vitæ tuæ superstes suppetat.
CA. Dum quidem hercle tecum nupta sit, sanè velim.
ME. Vin' commutemus? tuam ego ducam, & tu meam?
Faxo haud tantillum dederis verborum mihi.
Nunquam tu, credo, mihi imprudenti obrepseris.
Ne tu hercle faxo haud scies quam rem egeris.
„ CA. Habeas, ut nactus: NOTA MALA, res optuma'st.
Nam ego nunc si ignotam capiam, quid agam nesciam.
„ ME. Edepol, PROINDE UT BENE vivitur, diu vivitur.
Sed hoc animum advorte, atque aufer ridicularia:
Nam ego deditâ operâ huc ad te advenio. CA. quid venis?
ME. Malis te ut verbis multis multum objurgitem.
CA. Men'? ME. num quis est hic alius præter me atque te?
CA. Nemo est. ME. quid igitur rogitas, tene objurgitem?
Nisi tute mihi me censes dicturum malè.
Nam si in te ægrotant artes antiquæ tuæ:
Sin immutare vis ingenium moribus,
Aut si demutant mores ingenium tuum,
Neque eos antiquos servas, ast captas novos,
Omnibus amicis morbum tu incuties gravem,
Ut te videre audireq; ægroti sient.
CA. Quid in mentem venit tibi istæc dicta dicere?
„ ME. Quia OMNES BONOS BONASQ; accurare addecet,
„ Suspicionem & culpam ut ab se segregent.
CA. Non potest utrunq; fieri. ME. quapropter? CA. rogas?
NE ADMITTAM culpam, ego meo sum promus pectori:
„ SUSPICIO EST in pectore alieno sita.
„ Nam nunc ego si te surripuisse suspicer
Jovi coronam de capite, è Capitolio,
Quod in culmine astat summo: si id non feceris,
Atque id tamen mi lubeat suspicarier,
Qui tu id prohibere me potes, ne suspicer?
Sed istud negocii scire cupio, quicquid est.
ME. Haben' tu amicum aut familiarem quempiam
Cui pectus sapiat? CA. edepol haud dicam dolo,
Sunt, quos scio esse amicos: sunt, quos suspicor:

Sunt.

Sunt, quorum ingenia atq; animos non possum noscere,
Ad amici partem, an ad inimici perveniant.
Sed tu ex amicis certis mihi es certissimus.
Si quid scis me fecisse inscitè aut improbè,
Si id non accusas, tu ipse objurgandus es, scio.
ME. Etsi aliâ huc caussâ ad te advêni, æquum postulas.
CA. Expecto si quid dicas. ME. primùm dum omnium,
Malè dictitatur tibi vulgo in sermonibus:
Turpilucricupidum te vocant cives tui.
Tum autem sunt alii, qui te vulturium vocant.
Hostisne an civis comedis, parvipendere.
Hæc cùm audio in te dicier, excrucior miser.
CA. Est atque non est mihi in manu, Megaronides.
Quin dicant, non est: meritò ut ne dicant, id est.
ME. Fuitne hic tibi amicus Charmides? CA. est, & fuit.
Id ita esse ut credas, rem tibi auctorem dabo.
Nam postquam hic ejus rem confregit filius,
Videtq; ipse ad paupertatem protractum esse se,
Suamq; filiam esse adultam virginem,
Simul ejus matrem, suamq; uxorem mortuam,
Quoniam hinc iturus est ipse in Seleuciam,
Mihi commendavit virginem gnatam suam,
Et rem suam omnem, & illum corruptum filium.
Hæc si mihi inimicus esset, credo haud crederet.
ME. Quid tu adolescentem, quem esse corruptum vides,
Qui tuæ mandatus est fidei & fiduciæ,
Quin eum restituis? quin ad frugem corrigis?
Ei rei operam dare te fuerat aliquanto æquius,
Si quî probiorem facere possis, non uti
In eandem tute accederes infamiam,
Malumq; ut ejus cum tuo misceres malo.
CA. Quid feci? ME. quod homo nequam. CA. non istuc meum
ME. Emistin' de adolescente has ædes? quid taces? (est.
Ubi nunc tute habitas? CA. emi, atq; argentum dedi
Minas quadraginta adolescenti ipsi in manum.
ME. Dedisti argentum? CA. factum, neq; facti piget.
ME. Edepol fidei adolescentem mandatum malæ.
Dedistine hoc pacto ei gladium, quî se occideret?
Quid secus est, aut quid interest dare te in manus
Argentum amanti homini adolescenti, animi impoti,
Quî exædificaret suam inchoatam ignaviam?
CA. Non ego illi argentum redderem? ME. non redderes,

Neq; de illo quicquam neq; emeres, neq; venderes.
Nec, qui deterior esset, faceres copiam.
Inconciliastin' eum qui mandatu'st tibi?
Illum qui mandavit, eum exturbasti ex ædibus?
Edepol mandatum pulcrè, & curatum probè.
Crede huic tute: suam jam melius rem gesserit.
CA. Subigis maledictis me tuis, Megaronides,
Novo modo adeò, ut quod meæ concreditum est
Taciturnitati clàm fidei & fiduciæ,
Ne enunciarem cuiquam, neu facerem palàm;
Uti mihi necesse sit jam id tibi concredere.
ME. Mihi quod credideris, sumes, ubi posiveris.
CA. Circumspice dum te, ne quis assit arbiter
Nobis, & quæso identidem circumspice.
ME. Ausculto, si quid dicas. CA. si taceas, loquar.
Quoniam hinc profectus est peregrè Charmides,
Thesaurum mihi demonstravit in hisce ædibus,
Hîc in conclavi quodam. sed circumspice.
ME. Nemo est. CA. nummorum Philippeûm ad tria millia.
Id solus solum, per amicitiam & per fidem,
Flens me obsecravit, suo ne gnato crederem,
Néve cuiquam, unde ad eum id posset permanascere.
Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi:
Si quid eo fuerit, certò illius filiæ,
Quæ mihi mandata est, habeo dotem unde dem,
Ut eam in se dignam conditionem collocem.
ME. Proh dî immortales, verbis paucis, quam citò
Alium fecisti me! alius ad te veneram.
Sed ut occepisti, perge porrò proloqui.
CA. Quid tibi ego dicam? quî illius sapientiam
Et meam fidelitatem, & celata omnia
Penè ille ignavus funditus pessum dedit?
ME. Quî dum? CA. quia rure dum sum ego unos sex dies,
Me absente atque insciente, inconsultu meo,
Ædes venales hasce inscribit litteris.
ME. Adesurivit magis, & inhiavit acrius
Lupus, observavit, dum dormitaret canes,
Gregem universum voluit tecum avertere.
CA. Fecisset edepol, ni hæc præsensisset canes.
Sed nunc rogare ego vicissim te, volo
Quid fuit officium meum me facere, face sciam.

Utrum

Utrum indicare me ei thesaurum æquum fuit,
Adversum quàm ejus me obsecravisset pater:
An ego alium dominum paterer fieri hisce ædibus?
Qui emisset; ejus essetne ea pecunia?
Emi egomet potius ædis, argentum dedi
Thesauri caussâ, ut salvum amico traderem.
Neque adeo hasce emi mihi nec usuræ meæ,
Illi redemi rursum, à me argentum dedi.
Hæc sunt, seu rectè, seu per vorsè facta sunt.
Ego me fecisse confiteor Megaronides.
Hem mea malefacta, hem meam avaritiam tibi.
Hasceine me propter res maledicta differunt?
ME. Pausa vicisti castigatorem tuum.
Occlusti linguam, nihil est qui respondeam.
CA. Nunc ego te quæso, ut me operâ & consilio juves,
Communiterque hanc mecum meam provinciam.
ME. Polliceor operam. CA. ergo ubi eris paulo pòst? ME. domi.
CA. Nunquid vis? ME. curas tuam fidem. CA. fit sedulò.
ME. Sed quid ais? CA. quid vis? ME. ubi nunc adolescens habet?
CA. Posticulum hoc recepit, cùm ædis vendidit.
ME. istuc volebam scire. i sanè nunc jam.
Sed quid ais? CA. quid? ME. nunc virgo nempe apud te est. CA. ita, est.
Juxtaque eam curo cum meâ. ME rectè facis.
CA. Num quid, priusquàm abeo, me rogaturus? ME. vale.
Nihil est profectò stultius neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quàm urbani assidui cives, quos scurras vocant.
Atque egomet me adeò cum illis unà ibidem traho,
Qui illorum verbis falsis acceptor fui,
Qui omnia se simulant scire, nec quicquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Quod in aurem rex reginæ dixerit, id sciunt:
Quod Juno fabulata est cum Jove, id sciunt:
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen ii sciunt.
Falsòn' an verò laudent, culpent, quem velint,
Non flocci faciunt, dum illud, quod lubeat, sciant.
Omnis mortales hunc ajebant Calliclem

 Indi-

Indignum civitate hâc esse, vivere,
Bonis qui hunc adolescentem evertisset suis.
Ego de eorum verbis famigeratorum inscius
Prosilui amicum castigatum innoxium.
Quod si exquiratur usque ab stirpe auctoritas,
Unde quicquid auditum dicant, nisi id appareat,
Famigerator jure siet cum damno & malo:
Hoc ita si fiat, publico fiat bono.
Pauci sint faxim, qui sciant quod nesciunt,
Occlusioremq; habeant stultiloquentiam.

CALLICES absentis amici Charmidæ domum, quam emerat à Lesbonico filio, immigrans mandat uxori, ut domesticum Deum, qui custos ædium habebatur, exornet coronâ: quæ quidem in Latio è spicis & aristis; in Græciâ è platano fiebat: eumq; ut precetur, istam fortunet habitationem. Quod ex formula, quam præfabantur omnis caussâ, sumptum: QVOD BONVM, FAVSTVM, FELIX FORTVNATVMQ. SIT. Porrò, quid *Lares*, quid *Penates*, docet præter alios & pingit etiam, *Vincent. Chartarius* in libr. *de Imaginibus deorum*. Lares ejusmodi floreis sertis redimitos Tibullus lib. 2. el. 1. *Ornatos deos* vocat.

SENECTA ÆTATE] ita, *Senectum corpus*, dixit Sall. 4. Hist. & *Senecta membra*, Lucr. lib. 3. & *Senectam infirmitatem*, Apul. lib. 7. Vide N. Amph. act. 4: 2.

ET TV EDEPOL SALVE] Donatus ad illud Hec. act. 1: 2. *Salve mecastor*, notat: *Olim salutantes addidisse jusjurandum, ut sedulò hoc facere viderentur.* Vide & Brisson. *in Formul.*

FAXO HAVD TANTILL.] verba mihi non dederis, neq; me deceperis, si uxorem tradideris, meâ acceptâ: *L.*

IMPRVD. OBREPSERIS] inscientem fefelleris: *L.* Acidal. è vett. lib. - *verborum mihi. CA. Neq; enim tu, credo, mihi* &c. *ME. Habeas; ut n.* eleganti sensu: & omnino sunt Megaronidis.

NOTA MALA, RES OPTIMA EST] Huc pertinet illud Livianum: quando Pacuvius Calavius suadebat Campanis, ne Senatores mutare vellent: populumque jam re doctum dicere compellebat, *Notißimum quodq; malum maximè tolerabile esse.* Mimus: *Mulier tum demum est bona, cum apertè est mala.*

PROINDE VT BENE VIVITVR] Pessimè Lambinus interpretatur hanc gnomen: Non vivit, qui miserè vivit, nedum ut diu vivat. Quid .n. hoc ad sensum præcedentium? Germana lectio est: - *quid agam, nesciam Edepol. proinde ut diu vivitur, benè vivitur.* Ait, optimam vitam esse eam, cui assueveris: optimè vivi, quomodo diu vixeris: & periculosè, etiam quæ non optima sunt, mutari, ob incertos eventûs. Possis & ita: *proinde benè vivitur, ut diu vivitur.* Acidalius.

RIDICVLARIA] φλυαρίαν omitte.

ME. QVID IGITVR ROG.] Ita *Acidal.* Captatus jocus in pronunciatione τοῦ *Mene?* quod Callicles non dubitantis affectu profert, sed admirantis &c.

SI IN TE ÆGROTANT ARTES] tralatè. ita Lucr. l. 4. - *ægrotat fama vacillans.* Ita Var. lib. 1. De vitâ populi Rom. *Distractione civium elanguescit bonum proprium civitatis, atq; ægrotare incipit, & consenescere*: apud Non. in *Distrahere.* ita Græcis νοσεῖν usurpatur. Vide *P. Victor.* l. 19. c. 11. & *Jac. Pontanū Jesuvitam* in Progymnasmat. *Artes* autem, *inquit Cam.* hoc loco ea sunt, quæ Græcis ἐπιτηδεύματα, (i. *instituta, quæ studiosè sectamur*) Ita Ter. Andr. act. 1: 1. *artes* appellat fidem & taciturnitatem. quod Donatus laudat: cum antiqui *artes* & vitia & virtutes vocârint. Ita Hor. 3. od. 3. *artes* vocat justitiam & constantiam. Sed & Aristotelem 2. Nicom. τῶν τεχνῶν nomine virtutes amplecti, annotat *Muretus.*

SIN IMMVTARE] Alia, simili sententiâ, verbosè addit more suo Plautus. Etsi venit in mentem mihi, rectius fortasse legi posse, *Sive immut.* Camer.

MORES] contagio morum sæculi hujus.

ACCVRARE ADDECET] accuratè operam dare. Ausonius. - *Nec vero crimine lædar,*

Nec

Nec maculer dubio. paullum differre videntur Suspectus vereq; reus. Cæsar, apud Sueton. *Tam suspicione quàm crimine carere oportet.*

MEO SVM PROMVS PECTORI] ex meo animo hoc promere possum, ut ne culpam admittam: *L.* Erasmus in Epist. *Innocentiam præstare possum: quid homines de me loquantur, non possum. Lipsius* Epist. Cent. 1: 77. *Quis sim, in me situm est: qualis audiam, in vano isto vulgo,* &c.

JOVI CORONAM] quod *Petilius* quidam fecit: qui ex eo dictus est *Capitolinus*: *L. Capitolium*, unde dictum sit, docet contra omnes *Th. Canterus*, Var. lib. 1. c. 11.

TAMEN MÎ LVBEAT] ita *Douza* è lib. Basil.

SVNT, QVORVM ING.] Ita à *Grutero* revocata est lectio vetustè cusorum, atq; etiam MSS. Nam constituit tres amicorum differentias. de quibus iterum Mercatore, act. 5. sc. 1. *Nam ubi mores* &c. videatur totus locus: ut & *D. Chrysostom.* ad Ephesios homiliâ XVI. Idem & *Acidal.* postea seriò admonuit.

AD AMICI PART. P.] i. amicis an inimicis propiores sint: ut loquitur Mostell. *Plumâ haud interest, patronus an cliens propior sit Hominum,* &c. Acid.

SI ID NON AC.] *Schop.* è MS. Cam. l. *Si id me non ac t. i. objurgandu's scio.* Pistoris ita: *Objurgandus es. ME. scio. Et, si huc aliâ caussâ ad te veni, æquum p.* Scio, inquit Megaronides, officium meum esse, ut te objurgem, si quid peccâsti: nec recuso à te objurgari: sed æquum postulas, si ego aliâ de caussâ, quàm ut tua tibi delicta indicem, processi.

TVRPILVCRICVPIDVM] αἰσχροκερδῆ. Sic *lucricupidinem* dixit Apulejus φιλοκέρδειαν.

VVLTVRIVM] *Vultur*, seu *Vulturius*, avis est rapax. Senem igitur ob avaritiam, atq; inexplebilem naturam ac sordes, commune senectutis malum, vulturium vocat. V. N. Mostell. act. 3: 2. Cicero in Pison. *Appellatus est hic Vulturius illius provinciæ (si diis placet) imperator.* Ibid. *Scaurus vulturius Reipub.*

HOSTEISNE AN C.] *Hostes*, è Varrone, *peregrinos* interpretor. ut Rudente act. 2: 4. *AM. Cur tu aquam gravâre amabò, quam hostis hosti commodat? SC. Cur tu operam gravâre mihi, quam civis civi commodat?* Item Curcul. act. 1: 1. *Si status condictus cum hoste intercedit dies.* Id quod de XII. Tabb. petitum esse, indicat M. Tullius 1. Offic. Ad quam item pertinere arbitror Veterem illam Formulam in Sacris quibusdam usurpari solitam, cujus meminit Festus. Altum hîc Lambini silentium, prorsus οὐδὲ γρῦ. *Douza.*

QVIN DICANT &c.] q. d. Vt mihi ne malè dicant homines, prohibere non possum: neq; enim id in manu & potestate meâ est. hoc verò possum, ut ne merito meo dicant. itaq; ait, *Est, atq; non est* &c. Videatur & *Muretus* Var. Lect. lib. 15. c. 12.

REM TIBI AVCT. DABO] i. re ipsâ ostendero.

QVIN AD FRVGEM CORRIGIS] Propriè. Corrigimus enim luxata, seu depravata potiùs. Sic in Bacchid. *Ego illum haberem rectum ad ingenium bonum. Nunc propter te tuamq; pravus factus est fiduciam.* D.

H. PACTO] MS. Cam. l. *facto.* Grut.

QVID SECVS] Rittersh. è MS. l. *sequius.*

QVÌ EXÆDIFICARET] tralatio, quâ & Cicero utitur ad Attic. pro, consummaret & perficeret.

INCONCILIASTIN' EVM] *Nónne per dolum decepisti?* Festus: *D. & L. Inconciliare*, ait Alciatus, est dissipare, separare, divellere: quandoq; vendere: antiquis quoq; decipere. V. N. Most. act. 3: 1.

CREDE HVIC] *Crede huic tutè: suam jam melius rem gesserit.* Sic & MS. Cam. atq; ita aperta sententia est, sine ironia: quam hîc Lamb. comminiscitur, qui legit, *Crede huic tute: tuam jam melius rem gesseris.* J. Gul. l. *Crede huic tutelam. suam melius rem gesserat.*

SVMES] inde petes, tanquam depositum quoddam: *L.*

ARBITER] V. N. Mil. act. 2: 2. SI QVID EO FVERIT, C.] ita Cam. & Ven. Edd. eleganter. Ineptè Lamb. *Si quid eo f. factum.* ita Pœn. *Quin mea quoq; iste habebit, si quid me fuat.* quod *Pist.* notârat. Cicero: *Si quid humanitus ei acciderit*, i. si mortuus fuerit. Veteres abstinebant mentione *Mortis*, ne cogerentur δυσφημεῖν & *malè ominari.* itaq; *abitionem* pro morte dicebant: ut Græci οἴχεσθαι. & cum aliquem vitâ cessisse indicarent, non id proprio nomine dicebant, sed tantum hoc, *Vixit.* Ita, *Abiit*, pro periit. item, *Fuit.* Tertullianus: *Si de aliquo jampridem defuncto tanquam vivo quis requirat, præ manu occurrit dicere, ABIIT JAM: &, REVERTI DEBET.* Ita Phædrus Fab. 77. *Abiturus illuc, quò priores abierunt.*

abierunt. Quæ ratio similis, cum dicebant πλείονας, ἀντὶ τῶν τεθνηκότων. Ostendit item *Sepulchreti* appellatio, τὸ πολυάνδριον. Ita *mortuos* meliori scævâ & omine dicebant μακαρίτας. V. N. infrà, act. 2: 2. & *Scalig.* Conjectan.

QUONIAM] i. postquam. Insanit hîc Lamb. qui *Cum jam* substituit. ita Prol. suprà *quoniam ei, qui* &c. Acid.

CONDITIONEM] matrimonium splendore familiæ suæ dignum.

ILLIUS] Patris. ILLE] Lesbonicus filius.

INCONSULTU MEO] Ita Sall. *injussu populi & suo,* &c. Ter. Phor. *injussu meo:* & Cic. in Catone, *injussu imperatoris.* Livius: *injussu populi.* Idem: *se jussu consulum conventuros: neq; injussu abituros.* V. Notas C. Rittersh. ad *Gunther.* lib. 4: 2.

INSCRIBIT] *Brissonius* l. 3. c. 8. Antiquit. Veteri more venalia prædia *proscribebantur,* i. proposito divulgatoq; libello venum ire, venumq; exponi significabantur. Ita hîc Plautus. ita Cic. 3. Offic. *Claudius ædes quas in Cælio monte habebat, proscripsit, insulam vendidit.* Et paullo pòst: *Sic tu cum ædes proscribas, tabulam tanquam plagam ponas, domum propter vitia vendas, in eam ut aliquis incurrat imprudens* &c. Quin & hoc idem in locandis ædibus servatum deprehendi, ut pendente de ædibus tabulâ proscriberetur facienda locatio. Terent. Heaut. *Inscripsi illicò ædes mercede.* Cic. l. 16. ad Attic. *Iste locare incipit, non proscriptâ neq; edictâ die.*

INHIAVIT] *Inhiandi* verbum absolutè, est appetere cupidè & tanquam ore aperto captare: à belluarum hiatu ductâ tralatione: *J. Guliel.* V. N. Aul. act. 2: 2. & Menæch. act. 3: 1. Virg. 2. G. *Nec varios inhiant postes.*

DORM. CANES] *Canes,* pro *canis:* sicut *plebes, trabes* &c. antiquè: *Camer.* Menippi Cynici epitaph. auctore Varrone: *Menippos ille, nobilis quondam Canes Heic liquit omnes homines in terræ pilâ.*

VOLUIT TECUM] *Schoppius:* Sensus non patitur istud, *tecum.* quare scribo è MS. Cam. *Gregem universum voluit totum avortere.* Insolens visum sciolis, *universum totum* quo tamen nihil dici potuisset Plautinius. Sic Mostell. act. 1. 2. - *Non videor mihi Sarcire posse ædes meas, quin totæ perpetuæ ruant.* Nam, *perpetuæ* ibi nihil aliud est, quàm *totæ.* sic infrà, act. 4: 3. è duob. MSS. legendum, - *nam id genus hominum omnibus Universis est adversum,* &c. sic Apul. l. 7. *Talibus dictis universi omnes adsensêre.* Hæc ille. Notaverat & *Grut.* utrobique in Plauto ita legi: sed Acidal. l. *vol. secum avert.* quod verius puto.

ADVERSUM QUAM] Omnes vett. *Adversum quod.* Quod dictum accipio, ut *Præterquod, Præ quod.* Acid.

NI HÆC PRÆSENS] seipsum notat.

EIUS ESSETNE] Thesaurus enim in re emptâ inventus cedit emptori: *D.*

ILLI RED.] sc. Charmidi. USURÆ] i. *usui:* L.

MALEDICTA DIFF.] *probris & maledictis vexor,* ut loquitur Cicero. *Douza* reponendum hariolatur *maledictis:* ut *homines* aut *cives,* aut tale quid subintelligatur. *Grut.* notat, in utroq; MSS. legi, - *maledictas famas ferunt.* Tolerabilis tamen, *inquit,* est lectio vulgata, tali constructione: Propter hásne res obtrectationibus sum obnoxius? *Maledicta* enim hîc sunt Nominandi casu: aliter fortè quàm cepit Douza. Et *maledicta* pro *maledicis* usitatissimum.

COMMUNICESQ.] ita etiam in MS. legi, notat *Gruterus.* At. *J. Guliel.* Difficile est, *inquit,* explicare h. l. istud, *Communices:* & magna me suspicio prehendit, rectius fore, *Communitesq; hanc m. m. p.* Provinciæ *communiuntur,* & *munimus munia nostra,* cum id, quod officii nostri est, sedulò curamus.

HABET?] i. habitat.

POSTICULUM HOC RECEPIT] *posteriorem domûs partem excepit vel exceptam fecit:* Nonius. vel (ut Gell. lib. 17. c. 6. *Cum ædes vendidit, particulam quandam, quæ post eas ædes erat, non vendidit, sed retinuit.* Budæus, in Pandectis, ut & *Popma* ad Caton. notat; *Recipere,* antiquum verbum Juris esse. Cicero lib. 2. de Orat. *Dicet, te, cum ædes venderes, ne in rutis quidem & cæsis solium tibi paternum recepisse.* In quibus locis *Recipere* pro *Excipere* usurpatur: ut etiam observavit *Ant. Augustinus* ad Leg. *Voconiam.*

JUXTAQ.] i. *æquè, similiter,* Nonius. Ita Sall. *hiemem atq; æstatem juxtà pati.*

URBANI,

VRBANI, ASSIDVI] *Aßidui*, pro locupletibus, & facilè munus facientibus. ſic vocati ab *aßiduis duendis*, i. ære dando. Vide Agell. lib. 16. c. 10. & Not. Amph. act. 1: 1. Niſi ſi quis fortè *Scurras*, i. urbanos aſsiduos cives iſtos, ita dictos deputet, ab *aßidendo*: ut ad conciliabula, vel potiùs deſidiabula referamus, in quibus hoc hominum genus aſsiduè garriendo, famigerando abſentes, bonas horas peſsime collocare, totamq; adeò ætatem ſuam, ſic quaſi peregrinantes diſperdere conſuevêre: *Douza*. V. N. Epid. act. 1: 1. *Scurræ* nomen initiò honeſtum fuiſſe, docet etiam Cic. pro Quinctio, & alibi.

VNA IBIDEM TRAHO] Innuit ſeſe jure iiſdem accenſendum eſſe, quos modò exagitaverat ſcurras: aut ſaltem ab eorum moribus non adeò longè abeſſe: quòd tam faciles eorum ſtultiloquentiæ aures dediſſet. Item infrà, act. 2: 4. ubi Lesbonicus cum ſervo rationem putat, quibus in rebus XL. minas ſumpſiſſet: reſpondet, *ibidem unà traho*. quibus ſignificat, ſe ibidem eſſe, & in eo, quantum ſcortis datum eſſet, ſupputando, etiam occupari. Tractum videri poſsit à vetulis pompæ alicui longæ immixtis, unaq; cum aliis reptantibus. Vide *Adag. Collectores*.

ACCEPTOR.] i. approbator: *L.*

QVI OMNIA SE SIM. &c.] *Gul. Canterus*, lib. 2. c. 12. Nov. Lectionum: Vix puto quicquam de *Curioſis* ἐπεργίστερον potuiſſe dici. Simul & illud notandum, quod ait de Junonis cum Jove colloquio, in eo ad Theocriti verſum de curioſitate mulierum videri Plautum alluſiſſe: πάντα γυναῖκες ἴσαντι, χ' ὡς Ζεὺς ἠγάγεθ' Ἥρην. Quo ſignificare voluit, eas tanto teneri cognoſcendarum rerum alienarum deſiderio, ut non humana tantum negotia omnia ſed & divina myſteria accuratè inveſtigent. Nam illud quidem conjugium Junonis & Jovis, etiam deos latuit, ut vult Homerus. Geminus locus eſt apud Juven. Sat. 6. *Hæc eadem novit, quid toto fiat in Orbe: Quid Seres, quid Thraces agant, ſecreta novercæ*. Et paulò pòſt: *Inſtantem regi Armenio*, &c. Sunt autem omnia inſigni hyperbole amplificata. Vide etiam *Eraſm*. Chil. 4. Cent. 4. Proverb. 23. item *Iſaac. Hortibon*. Lect. Theocrit. c. 12.

DIXERIT, ID SCIVNT] ita diſtichon hoc è vett. reſtituit *Acid*. elegantiſs. ſenſu.

HAC ESSE] J. Gul. Veriſim. l. 1. c. 24. l. *Indignum civitate, ac ſeſe vivere*. Etiam *Acidal*. notat, Plautum aut æquivalentia poſuiſſe, *Eſſe & Vivere*, ſine copulâ quidem & diſtincta: aut ſine diſtinctione in diverſum ſenſum accipi voluiſſe, *Eſſe vivere*, pro, Eſſe ut viveret aut vivat. Aug. Preilius τὸ *eſſe* gloſſema cenſet τοῦ *vivere*.

BONIS QVI HVNC ADOL. EVERTISSET SVAS] Notabilis locutio: qualis & infrà, act. 3: 1. *Vt agro evortat Lesbonicum, quando evortit ædibus*. Alibi: *Evertes tuo arbitratu homines fundis, familiis*. D. Cicero: *Quæ miseræ flentes everſum à te puerum patriis bonis eſſe dixerūt*.

INSCIVS PROSIL.] ita jungendum, contra Lamb.

VSQ. A STIRPE AVTORITAS] à primo rumoris auctore: eleganter. *Alciatus* Parerg. l. 6. c 6. Plautus hîc *autoritatem* appellat ſententiam, quam quis primus eſt commentus, tametſi deinde per traduces in quamplurimos emanaverit.

VNDE QVICQVID] Acid. malit *quidque*. ut & infrà act. 4: 2. v 39.

FAMIGERATOR &c. J. Guliel. *Famigeratori res ſit cum damno & malo*. Vſitatum loquendi genus, in litibus & judiciis maximè, *Res mihi cum eo eſt*. De quibus hîc Plautus cum ageret, occaſionem ſumpſit lepidiſsimi joci, *Res cum malo ei ſit*: pro quo uſitatè dicimus, *Malum habeat*. Sed Acidal. malit, *Famigeratoris res ſ.* Rem autem intelligit non famigeratoris: ſed, rem eam eſſe cum damno & malo famigeratoris. Res autem ea eſt id ipſum totum, quod præceſsit, &c.

PAVCI SINT FAXIM.] Germ. **Was gilts/ es würden der vnnützen Plauderer weniger ſein.**

STVLTILOQVENTIAM] μωρολογίαν. **Narrenteidungen.** *J. Langlæus* lib. 8. c. 11. Otii Semeſtr. docet, Rumorum incertorum auctores, Curioſos, & Novarum rerum percunctatores olim ſuppliciis eſſe coercitos.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA I.

LYSITELES *adolescens.*

MULTAS res simitu in meo corde verso, multum in cogitando
Dolorem indipiscor, egomet me concoquo, & macero, & defatigo.
Magister mihi exercitor animus hinc est. sed hoc non liquet,
Nec satis cogitatum est, utram potius harum mihi artem expetessam.
Utram ætati agundæ arbitrer firmiorem: amori me, an rei
Obsequi potius par siet, utrâ in parte plus voluptatis sit vitæ,
Ad ætatem agundam. de hâc re mihi satis haud liquet. nisi hoc
Sic faciam opinor, utramque rem simul exputem, judex sim,
Reusq; ad eam rem. ita faciam, ita placet. omnium primùm
AMORIS ARTIS ELOQUAR, quemadmodum expediant. NUNQUAM
AMOR QUENQUAM nisi cupidum hominem postulat se in plagas
Conjicere: eos cupit, eos consectatur, subdolè blanditur, ab re
Consulit blandiloquentulus, harpago, mendax, cuppes, avarus,
Elegans, despoliator, latebricolarum hominum corruptor,
Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo quod amat,
Quàm extemplò saviis sagittatis percussus est, illico res foras
Labitur, liquitur. Da mihi hoc, mel meum, si me amas, sodes.
Ibi ille cuculus, Ocelle mi, fiat. & istuc, & si amplius vis dari,
Dabitur. ibi illa pendentem ferit, jam amplius orat. non sat
Id est mali, ni amplius etiam, quod ebibit, quod comest,
Quod facit sumti. nox datur? ducitur familia tota:
Vestispicæ, unctor, auri custos, flabelliferæ, sandaligerulæ,
Cantrices, cistellatrices, nuncii, renuncii, raptores panis & peni,
Fit ipse, dum illis comis est, inops amator. hæc ego cum ago
Cum meo animo, & recolo, ubi qui eget, quàm precii sit parvi, apage te,
Amor non places, nihil te utor: quanquam ILLUD EST DULCE, esse & bibere.
AMOR AMARA DAT tibi satis quod ægrè sit, fugit forum, fugat tuos
Cognatos, fugat ipse se à suo contuitu.
Neq; enim eum sibi amicum volunt dici. MILLE MODIS AMOR ignorandu'st:
Procul adhibendus est, atque abstinendus. nam QUI IN AMOREM
PRÆCIPITAVIT, pejus perit, quàm si saxo saliat. apage sis amor.
Tuas res tibi habe, amor mihi amicus ne fuas unquam. sunt tamen
Quos miseros maleq; habeas, quos tibi obnoxios fecisti.
Certum'st ad frugem applicare animum, quanquam ibi animo

*Labos grandis capitur. boni sibi hæc expetunt, rem, fidem, honorem,
Gloriam & gratiam. hoc probis precium'st: eò mihi magis lubet
Cum probis potius, quàm cum improbis vivere vanidicis.*

VERSUS hujus scenæ, & aliquot sequentis, ita descripti sunt, ut reperimus in libro veteri, numeris satis longè excurrentibus & confusis & indeprehensis. *Cam.*

MULTAS RES] Hæc est illa consultatio omnium difficilima, ætatis degendæ genus sibi constituere. Nota est Herculis, apud Xenophont. & Ciceron. lib. 1. Offic. deliberatio. *L.* IN COGITANDO] V. N. Sticho 1: 1.

EXERCITOR ANIMUS HINC EST] qui me exercet & vexat ex hâc cogitatione: *L.* Lipsius l. *exercitor animus hic est.*

UTRA IN PARTE] in amore, an in curâ rei familiaris. *L.*

POSTULAT SE &c.] V. N. Aul. act. 5.

IN PLAGAS] retia. *L.* EOS CUPIT &c.] sc. cupidos homines. Significat cordatus adolescens, Amorem ea cupidis & sectatoribus suis suadere atq; consulere, quæ nihil minus, quàm ex re ipsorum & usu esse experiundo inveniantur. Lambinus hîc longissimè errat: *Douza*, applaudente Acid. V. N. Rud. 4: 4.

CUPPES] ganeo, cupediarumque amans. Brod. l. 10. c. 16. Ein Geyermaul.

ELEGANS] *Meursius*, Nihil, *inquit*, video; nisi *Elegans* heic in vitio positum: nec aliter vetustissimi usurpabant. Agellius lib. 11. c. 2. *Elegans homo non dicebatur cum laude: sed id ferè verbum ad ætatem M. Catonis, vitii non laudis fuit*, &c. vide ibid. ita paullo post *Comis*, & alibi, *Benignus.* SAVIIS SAGITTATIS] instar sagittarum animum ferientibus: *L.* Eleganter dixit *suavia sagittata.* aliàs, *armata oscula* vocantur, quum armis illis, quæ gestare sola per legem Corneliam licet, res geritur. ut contrà, *inerma oscula* sunt (auctore Palmerio ad Propert. lib. 1. el. 3. *Osculaq; admotâ sumere inerma manu*: ita enim è libr. Posthii legit) cum in unum omnia vota amantium non conjunguntur, &c.

LABITUR] Idem de eâpte profusione Lucretius lib. 4. *Labitur interea res, & vadimonia fiunt.* Tibull. *labentur opes.* utitur eodem ferè modo & Sallustius *dilabitur*, pro diffluit ac dissipatur: *D.*

SODES] i. si audes. Blandimento hoc temperatur imperativum *Da.* Donat. And. act. 1: 1. IBI ILLE CUCULUS] sc. respondet amicæ. Vide N. Asin. act. 5: 2. Acidal. utrobiq; *cucùlum* exponit stupidum.

PENDENTEM] curâ suspensum & incertum: *L.* & *Acid.*

FERIT] sc. munere, i. multat. Ter. Phorm. act. 1: 1. *Geta ferietur alio munere*: L.

QUOD FACIT SUMPTI] Palmerius Spicileg. fol. 7. ita hæc corrigit atque explicat: *Quod facit sumpti, datur: nox ducitur: familia tota, vestispic.* &c. Si, inquit, amatori suavium dedit scortum, illicò res foràs labitur, liquitur: ibi ille pendet de scalis, cæditur. Si alia verborum delinimenta addit, non munus solum, etiam quicquid sumptûs facit, amatoris dispendium est. At nox si ducitur, tum verò exhauritur amator. *Ducere noctes*, elegantissimè etiam Truc. act. 1: 1. dicitur: *Si raras noctes ducit, ab animo perit.* Item Prol. Pœn. *Dat aurum: ducit noctem: rogat post ibi, unde sit.*

NOX DATUR? DUCITUR] ita dispungit *Dusa* Præcid. Tibull. Acid. *Quod facit sumpti, datur. nox ducitur, munitur fam.* pro, si nox ducitur & impetratur, muneratur fam. Truc. act. 2: 2.

VESTISPICÆ] Nonius: *Vestispici, i. vestium custodes servi: quòd frequenti diligentia vestes inspiciant.* Varro: *Tu domi videbis, i. curabis.* Plautus: *Intus para, cura, vide.* sic dicta *Vestispica*, quæ vestem spiceret, id est, tueretur. ἐπισκοπεῖν. Callim. ἐπιβλέπετε, *curate*, &c. Sehet drauff.

SANDALIGERULÆ] ancillæ, quæ dominæ *sandalia*, i. crepidas & calceamenta sexûs istius altiora gerunt. Trippentragers. *P. Victorius.* lib. 14. c. 15. Var. & imprimis Turnebus libr. 29: 8. docent, *Sandalia*, calceamenta fæminarum divitum fuisse: & quidem (ut probat Pollux) elegantissima; interdum etiam aurea: quæ & sua habebant repositoria, σανδαλοθῆκαι appellata. Hinc & servos sandaligerulos habebant, &c. sandalium intellexit Pers. sat. 5. *soleâ puer objurgabere rubrâ.* Hoc autē exemplo, nec sine ratione, *Douza* contendit, Aul. act. 3. sc. 5. pro *salutigerulos pueros*, legi debere, *Sandaligerulos p.* Centur. Plaut.

PENI] scil. sunt. particulatim enim familiam enumerat.

COMIS] *Douza* in Præcid. Tib. c. 17. observat, *comitatem* & hîc & sc. seq. in vitio, & pro proluvio, i. largitate infami seu prodigentiâ poni: ut & *Benignitatem*: quæ prorsus sint eadem sive in vitium, sive in virtutem alterutrum deflectas: & quæ Plautus Mil. quasi ipse interpretans sese conjunxerit: *Mihi ad enarrandum hoc argumentum est comitas. Si ad auscultandum vostra erit benignitas.* Ita & *Benignus* Truc. & Horat. Serm. profusè prodigus notatur.

APAGE TE] sc. inquam: L.

NIHIL TE VTOR] ita Tibull. *Forma nihil magicis utitur auxiliis.* D.

AMARA DAT TIBI SATIS, QVOD &c.] Ita *Grut.* distinguit: ut *amara* pendeat a particula *satis*. V. N. Menæch. Prol.

FVGAT IPSE SE A S. C.] ipse se intueri horret: L.

PROCVL ADHIBEND.] Pugnant inter se *procul*, & *adhibendus*. Legend *abhibendus*. *Abhibere* & *abstinere*, venustè junguntur in eund. sensum. Simplici ita usus Sallust. Histor. *Caussas invidiæ procul habere.*

PRÆCIPITAVIT] i. præceps cecidit: L. Vide N. Mil. act. 2: 6.

SAXO SALIAT] sc. *Tarpejo*. Ita dicebant sine aliâ additione. Lucretius: *scelerisq; luela Carcer, & horribilis de saxo jactu' deorsum.* Tacitus lib. 2. *L. Pituanius saxo dejectus sit*: Lipsius.

TVAS RES TIBI HABE] Verba in divortiis faciendis solennia. V. N. Amph. act. 3: 2.

VANIDICIS] Comica compositio. Terent. Phorm. act. 1: 4. *sævidica dicta.* Noster; *blandidicus*, Pœnulo; *magnidicus*, Rud. *falsidicus*, Capt. ita *Veridicus*, Cicero.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

PHILTO *senex.* LYSITELES *adolescens.*

VO illic homo foras se penetravit ex ædibus? LY. pater assum.
Impera quodvis, neque tibi ero in morâ, neque latebrose me abs tuo
Conspectu occultabo. PH. feceris par tuis cæteris factis, patrem
Tuum si percoles per pietatem. nolo ego cum improbis te viris,
Gnate mi, neq; in viâ, neq; in foro ullum sermonem exsequi.
» *Novi* EGO HOC *seculum, moribus quibus sit. malus bonum, malum*
» *Esse volt, ut sit sui similis: turbant, miscent mores mali, rapax,*
» *Avarus, invidus, sacrum prophanum, publicum privatum habens,*
Hiulca gens. hæc ego doleo, hæc sunt quæ me excruciant.
Hæc dies noctesq; tibi canto ut caveas. quod manu non queunt
Tangere, tantum fas habent, quod manus abstineant:
Cætera, rape, trahe, fuge, late. lacrumas hæc mihi, cum video,
Eliciunt, quia ego ad hoc genus hominum duravi. quin prius
Me ad pluris penetravi. nam HI MORES MAIORUM *laudant:*
Eosdem lutulant, quos collaudant. hisce ego te artibus gratiam
Facio, neu colas, neu imbuas ingenium. meo modo & moribus vivito
Antiquis: quæ ego tibi præcipio, ea facito. nihil ego istos
Moror fæceos mores, & turbidos, quibus boni dedecorant se.

Hæc tibi, si mea imperia capesses, multa bona in pectore consident.
LY. Semper ego usq; ad hanc ætatem ab ineunte adolescentiâ,
Tuis servivi servitutem imperiis & præceptis, pater.
Pro ingenio ego me liberum esse ratus sum; pro imperio tuum.
Meum animum tibi servitutem servire, æquum censui.
PH. QUI HOMO CUM *animo inde ab ineunte ætate depugnat suo,*
Utrùm id ita ne esse mavelit, ut eum animus æquum censeat:
,, *An ita potius, ut parentis eum esse, & cognati velint.*
,, *Si animus hominem perpulit, actum est; animo servivit, non sibi.*
,, *Si ipse animum perpulit, dum vivit, victor victorum cluet.*
,, TU SI ANIMUM VICISTI, *potius quàm animus te, est quòd gaudeas.*
NIMIO SATIUS *est ut opu'st, te ita esse, quàm ut animo lubet.*
,, QUI ANIMUM VINCUNT, *quàm quos animus, semper probiores cluent.*
LY. Istæc ego mihi semper habui ætati tegumentum meæ,
Ne penetrarem me usquàm ubi esset damni conciliabulum.
Ne noctu irem obambulatum, neu suum adimerem alteri.
Neu tibi ægritudinem, pater, parerem, parsi sedulò.
Sarta tecta tua præcepta usq; habui, meâ modestiâ.
PH. Quid exprobas? bene quod fecisti, tibi fecisti, non mihi.
Mihi quidem ætas acta est fermè, tuâ istuc refert maximè.
,, IS PROBUS EST, *quem non pœnitet quàm probus sit & frugi bonâ.*
BENEFACTA *benefactis aliis pertegito, ne perpluant.*
,, QUI IPSUS SE *contemnit, in eo est indoles industriæ.*
LY. Ob eam rem hæc, pater, autumavi, quia res quædam'st, quam volo
Ego me abs te exorare. PH. quid id est? veniam jam dare gestio.
LY. Adolescenti huic genere summo, amico atque æquali meo,
Minus qui cautè & cogitatè suam rem tractavit pater,
Bene volo ego illi facere, si tu non nevis. PH. nempe de tuo.
LY. De meo: nam quod tuum'st, meum'st, omne meum est autem tuum.
PH. Quid is, egétne? LY. eget. PH. habuítne rem? LY. habuit. PH. qui eam perdidit?
Publicisne affinis fuit, an maritumis negotiis?
Mercaturámne, an venales habuit, ubi rem perdidit? (pater.
LY. Nihil istorum. PH. quid igitur? LY. per comitatem edepol,
Præterea aliquantum animi caussâ in deliciis disperdidit.

PH. Edepol hominem prædicatum fermè familiariter.
Qui quidem nunquam per virtutem rem confregit, atque eget,
Nihil moror eum tibi esse amicum cum ejusmodi virtutibus.
LY. Quia sine omni malitiâ est, tolerare ejus egestatem volo.
» PH. DE MENDICO MALE MERETUR qui ei dat quod edit, aut quod bibat.
» Nam & illud quod dat, perdit, & illi producit vitam ad miseriam.
Non eò hoc dico, quin quæ tu vis, ego velim, & faciam lubens:
Sed ego hoc verbum cum illi cuidam dico, præmonstro tibi,
» UT ITA TE ALIORUM misereat, cave tui alios misereat.
LY. Deserere illum, & dejuvare in rebus adversis pudet.
» PH. Pol PUDERE QUÀM pigere præstat, totidem litteris.
LY. Edepol, deûm virtute dicam, pater, & majorum, & tuâ,
» Multa bona bene parta habemus. BENE SI amico feceris,
Ne pigeat fecisse: at potius pudeat, si non feceris.
PH. De magnis divitiis si quid demas, plus fit, an minus?
» LY. Minus, pater. sed CIVI IMMUNIFICO SCIS quid cantari solet?
» Quod habes ne habeas: & illud quod nunc non habes, habeas malum.
» Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.
PH. Scio equidem istuc ita solere fieri. verum, gnate mi,
IS EST IMMUNIS, cui nihil est, qui munus fungatur suum.
LY. Deûm virtute habemus, & qui nosmet utamur, pater,
Et aliis qui comitati simus benevolentibus.
PH. Non edepol tibi pernegare possum quicquam quod velis.
Cujus egestatem tolerare vis? loquere audacter patri.
LY. Lesbonico huc adolescenti Charmidæ filio,
Qui illic habitat. PH. qui comêdit quod fuit, quod non fuit.
» LY. Ne opprobra, pater: MULTA EVENIUNT homini, quæ vult, quæ ne vult.
PH. Age dum eloquere. quid dare illi nunc vis? LY. nihil quicquam pater.
» SAPIENTIÆ ÆTAS condimentum'st: SAPIENS ætati cibus est.
PH. Mentire edepol, gnate, atque id nunc facis haud consuetudine.
» Nam SAPIENS QUIDEM POL ipse fingit fortunam sibi.
» Eóne multa quæ nevolt eveniunt, nisi fictor malus est.
» Multâ est operâ opus fictura, qui se fictorem probum
» Vitæ esse agendæ expetit. LY. sed hic admodum adolescentulus.
» PH. NON ÆTATE, verùm ingenio adipiscitur sapientia.
LY. Tu modò ne me probibeas accipere, si quid det mihi.
PH. An eo egestatem ejus tolerabis, si quid ab illo acceperis?

LY. Eo,

LY. Eo, pater. PH. pol ego istam volo me rationem edoceas. LY. licet.
Scin' tu illum quo genere gnatus sit? PH. scio, apprimè probo.
LY. Soror illi est adulta virgo grandis, eam cupio, pater,
Ducere uxorem. PH. sine dote? LY. sine dote. PH. uxorem? LY. ita.
Tuâ re salvâ, hoc pacto ab illo inibis summam gratiam,
Neq; commodiùs ullo pacto ei poteris auxiliarier.
PH. Egóne indotatam te uxorem ut patiar? LY. patiundum est, pater:
Et eo pacto addideris nostræ lepidam famam familiæ.
PH. Multa ego possum docta dicta & quamvis facundè loqui,
Historiam veterem atque antiquam hæc mea senectus sustinet.
Verùm ego quando te & amicitiam et gratiam in nostram domum
Video allicere, etsi adversatus tibi fui, istàc judico.
Tibi permitto, posce, duce. LY. dî te servassint mihi.
Sed adde ad istam gratiam unum. PH. quid id est autem unum? LY. eloquar.
Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas. PH. eccere.
LY. Nimio citius transiges: firmum omne erit, quod tu egeris.
Gravius erit tuum unum verbum ad eam rem, quàm centum mea.
PH. Ecce autem in benignitate hoc repperi negotium.
Dabitur opera. LY. lepidus vivis. hæ sunt ædes, hîc habet.
Lesbonico est nomen: age rem cura: ego te opperiar domi.

SE PENETRAVIT] i. proripuit, aut conjecit foràs: ἐνεργητικῶς positum: quod huic nostro usitatissimum. Cui contrarium, *Emergere se, Erumpere se*: quibus utuntur Lucr. Terent. Virgilius, alii. SI PERCOLES &c.] *Palm.* legit: *Patrem tuum si percoles. Per pietatem, nolo ego &c.* Namq;, *Per pietatem*, obtestatio est atq; obsecratio: ut illa, *per deos: Per te*, &c. itaq; planissimè in Coloniensi esse, notat & probat *Acidal.*

SACRUM, PROFANUM; PUBLICUM, PRIVATUM H.] Ita enim interpungendũ. i. Nihil interesse inter sacrũ aut profanũ, inter publicum aut privatũ existimat. *Meurs.*

HIULCA GENS] avida, & quasi hianti ore prædam captans. *L. D.*

FUGE, LATE] Alii: *fuge latè.* perperam. neq; enim longam fugam præcipit; sed fugam & latibulum. *Acid.* QUIA EGO &c.] *Palmer.* scribit ex sententia: *Quianam ego e. g. b. b. duravi*: utitur & Terent. & Virgilius, *quianam*, i. cur?

QUIN PRIUS] *Scaliger* in Catalect. legit; *Quàm priùs*, pro, *prius quam.* Quare non mortuus sum, priusquam ad hoc corruptum sæculum vitam produxi? *Plures* enim Græcâ notatione pro *Mortuis* dicebant. quippe plures numero sunt mortui quàm vivi. *Alciatus* Parerg. lib. 10. c. 13. Leges, *inquit*, Pontificiæ dicunt: *Viam universæ carnis ingressus est.* quasi solam carnem vorax ille Saturnus absumat, & non cætera quoq;. Elegantior verò & aptior est Plautina phrasis, &c. *Gul. Canterus* lib. 4. c. 18. Græcis ut κρείττονες aliquando *deos*, ita πλείονες non raro *mortuos* significant. Hesychius: πλείονες, οἱ ἐκλελοιπότες. Vide etiam suprà, act. 1. 2. & Casinæ Prologo. Quin & sermo Germanicus *de mortuis* appellationem magnæ seu copiosæ turbæ usurpat, zum größten hauffen ziehen.

LUTULANT] conspurcant & quasi luto inquinant. MSS. Cam. *latitant.*

HISCE EGO TE ARTIBUS GRATIAM FACIO] Facilè possum pati, ut ne his artibus te excolas, &c. Antiqua, & in circulis tum usitata loquendi forma: qua usus &

Sallustius;

Sallustius; *Qui mihi atque animo meo nullius unquam delicti gratiam fecissem*, &c. item Livius: *Omnium igitur tibi, Ap. Claudi, quæ impiè nefariéq; per biennium alia super alia ausus es, gratiam facio.* sed & Suet. Tiberio, &c. V. N. Casin. act. 2: 6. *Gruterus* emendabat, *hisce ego te artibus gratiam Facio.* ita sub finem scenæ: *Jusjurandi volo gratiam facias.* At *Rich. Thomsonius* malebat: *bis ergò tu artibus gratiam facias.* MORIB. VIV. ANTIQVIS] Omnes ferè Scriptores mores suorum temporum improbantes antiqua tempora & mores laudarunt. ita Capt. act. 1: 2. *antiquis adolescens moribus.* Ter. Ad. *Homo antiquâ virtute & fide.*

PRÆCIPIO, EA FACITO] MS. Cam. & vulgg. *quæ ego tibi præcipito & facito*: notat Gruterus. FACETOS MORES] V. C. *fatuos m.* quod longè rectius *Meursio.*

CONSIDENT] pro, cõsidere facient: ut *desidere* in Apuleio. V. N. Sticho act. 2: 2. Aliàs .n. qui sensus? nisi fortè leg. *bona in tempore conficient.* Acid. SEMPER EGO] Hinc usque ad finem Scenæ versus sunt tetrametri, pleriq; Catalect. Archilochii. *Cam.*

PRO IMPERIO, TVVM] Ita *Lipsius*, eleganti sententiâ. *Tuum*, id est, quod ad imperium attinet, tibi me obnoxium, cætera liberum censui. *vel*: Pro ingenio liber sum, pro imperio tuus. In Vulgatis & MS. Cam. est, *pro imperio tuo Meum an.* &c. Neque hoc malè.

VTRVM ID ITANE ESSE] i. utrúmne id ita esse mavelit, &c. *Douza.* Ita & MS. Cam. & Ald. at Papiens. *Vtrum ita idne* &c. Vulgatæ, *Vtrum idne esse m.* Lamb. l. *Vtrum is itanè esse m.* *Animus* pro libidine & affectu à ratione averso. Milite; *meo animo morem gero.* ita Græci, τῇ ψυχῇ χαρίζεσθαι, i. *Genio indulgere.* Vide Lamb. ad Horat. lib. 4. odâ 7. Acidalius è libr. & cõjecturâ: *Vtrum is ita sese mavelit* &c. SI ANIMVS HOM.] Si in hâc pugnâ Libido hominem subegit, actum de illo est: & Libidini, non Rationi factus est servus. Lamb. utrobiq; l. *perculit*, quod est, pervertit, pessum dedit. MS. Cam. *pepulit.* at *perpulit*, in omnibus meis est. SERVIVIT] J. Gul. & Acid. l. *servibit.* Si, inquit, semel animo indulseris, ætatem illi servitutem servies. DVM VIVIT, VICTOR VICTORVM CLVET] Plato 1. de Legibb. τὸ νικᾷν ἑαυτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη. τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε καὶ κάκιστον. Val. Maximi, lib. 3. *Multo seipsum, quàm hostem superâsse, operosius est.* Novitium: *Fortior est, qui se, quam qui fortissima vincit Mœnia: nec Virtus altius ire potest.* P. Syrus Mimus: *Bis vincit, qui se vincit in victoriâ.* Idem: *Effugere cupiditatem, regnum est vincere.* ÆTATI TEGVMENTVM] Hæc ego semper habui instar tegumenti & clypei, quibus ætatẽ meã tegerem & munirẽ: *L.* Vide N. Mostell. act. 1: 2.

DAMNI CONCILIABVLVM] ubi damnum mihi possit conciliari. Vox Ciceronis etiam & Livii. NE NOCTV I. AME.] V. N. Amph. act. 1: 1.

MIHI QVIDEM ÆTAS ACTA FERME EST] Inseruit epistolæ (2.) ad Brutum hunc versum Cicero elegantissimè; *Sed de hoc tu videris. De me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo: MIHI Q. ÆTAS ACTA FERME EST.* Camer. & *Douza.*

QVEM NON POENITET] qui non invitus probus est. *vel*, qui cõstanter probus est: *L.* Post hunc versum extat alter in MS. Cam. pr. nunquam excusus, sed tamen legitimus: *Qui ipsus sibi satis placet, nec probus est nec frugi bonæ.* Quem quidem primus omnium in lucem protraxit *C. Rittershusius JC.* Eundem postea & *Gruterus ille*, quem Argum nihil talium latere potest, observavit. BENEFACTA BENEF.] Benefacta benefactis cumulato; ne quid vitii in animo innascatur. *L.* Vide Adagior. collect. novitios.

NE PERPLVANT] ne pluviam penitùs admittant: *L.* Vide N. Most. act. 1: 2.

QVI IPSVS SE C.] Qui ipse se non effert insolentiùs, sed modestè de se sentit: *L.*

AVTVMAVI] dixi. Vide Agell. l. 15. c. 3.

VENIAM IAM DARE GESTIO] Gestio permittere ut dicas. Ita Cornific. ad Herenn. lib. 4. *Veniam ad vos, si mihi Senatus det veniam.* i. si permittat. Nam, *veniam dare*, non est tantùm parcere & ignoscere alicujus culpæ & errato: sed interdum est permittere, finere, concedere: *Turnebus* lib. 27. c. 12. Mirum verò, *inquit Pistoris*, quòd veniam pollicetur filio, quem ab omni labe immunem & sciebat & volebat. Omninò rescribend. *vel jam jam dare gestio.* Acidal. *PH. quid id est? Dic. n. jam d.* NON NEVIS] Duæ negationes pro unâ. PVBLICISNE AFFINIS] Publicisne an maritimis negotiis sese implicuit? *L.*

MERCATVRAMNE &c.] Fuitné mercator, an mango seu venalitius? veteres enim *Mercaturam* à *Mangonio* separaverunt: ac Mercaturæ nomine mancipia censeri nolebant: quamvis genus quoddam mercaturæ exercere videantur, qui servitia vendunt: quos venalitios festivissimè appellat *Cappadocum reges* Horatius lib. 1. epist. 6. *Mancipiis locuples eget æris Cappadocum rex*, i. venalitius. Seneca: *Mercator urbibus prodest, Medicus ægris, Mango venalibus.* Vide Turneb. lib. 16. c. 5. & lib. 26. c. 16.

PER CO-

PER COMITATEM] Per benignitatẽ & liberalitatẽ rem perdidit: *L.* V. N. scenâ præced.

PRÆDICATUM F. FAMILIARITER] *Prædicatum familiariter* eò dicit: quia turpem decoctionem æqualis sui valdè comiter & leniter extulerat adolescens, ut appareret familiarissimum illi esse. Sic .n. mâlo, quàm cum Lamb. interpretari; liberè ut solent familiares: etsi hoc sensu usus sit Epid. 1: 1. *Acid.* SINE OMNI MALITIA EST] ut sunt omnes ferè prodigi & profusi: quos Arist. lib. 4. *de Moribus*, stultos potius ait esse quàm malitiosos: *L.* DE MENDICO] Sententia Laconici Apopthegmatis, quod exstat apud Plutarch. *Mendicus à Lacone stipem petebat: hic verò, Si darem, inquit, tibi; eò magis mendicares. Nam huic tuæ deformitati caussam præbuit is, qui primus tibi dedit, eoq; te ignavum reddidit.* Sed est sententia hæc immitis, & inhumana & ἀσεβής: *Camerarius.*

EDIT] pro *edat*, ab *edim.* V. N. Men. act. 1: 1. ILLI CUID.] Lesbonico: *L.*

UT ITA TE ALIOR.] ut tu aliorum egestatem toleres, ne ipse egeas: & ita fiat, ut alii misereantur tui: *L.* DEIUVARE] i. non juvare. V. N. Epid. act. 1: 1. *Dejuvare*, proba vox: quam Ed. omn. illæ vett. agnoscunt, item MS. Camerarii: & hîc retinendam, contra Lipsium, qui *desivare*, vel *desinare* potiùs, i. deserere, vel, desinere juvare, ex Festo legit, censent *Gruterus* & *Douza*. Scaliger ad illud *Desivare* notat: Vetus editio, *Desinare*: fortasse melius. Glossarium: *Desinator* ἀβοήθητος: qui scilicet desinit destitutus ope. Tamen dubito. nam & alibi legitur, *desivatur*, ἀβοηθεῖται. Sane apud Senecam, epist. CXVIII. *Desinare* per N legitur. *Imbecillæ*, inquit, *mentis ista verba sunt, & hâc desinatione misericordiam captantis.* Hæc Scalig. Etiam *Lipsius* eodem Glossario ἀβοηθήτους legit, i. *desivatos*, vel *desinatos*, hoc est, desertos, destitutos. *Meursius* verò docet, veteres quidem *desinare* & *desinere* dixisse: ut *fodare* & *fodere* &c. hîc tamen *dejuvare* στερητικὸν esse, atque unicè retinendum. ut & *Floridus* lib. 1. c. . Subcisiv. Lect. quas vide. Etiam Acidal mavult *dejuvare*: aut certè leg. *ne juvare*, ut alibi *nevelle*, *nemulta* &c.

POL PUDERE QUAM PIGERE PRÆSTAT, TOTIDEM LITTERIS] i. cum totidem sint litteræ. Formæ enim istæ loquendi absolutæ sunt, sine participio. Turneb. l. 2: 29. Nonius: *Pudet, verecundiæ est: Piget, pænitentiæ.* Vetus Grammat. *Pudere, ad dedecus & Pigere, ad dolorem & damnum refertur.* DEUM VIRTUTE] Ita loquebantur. Solebant enim res prosperas diis & virtuti acceptas referre: contrà, sua omnia minora facere, & deorum erga se beneficentiam amplificare: ne sibi ea attribuere viderentur, & in deos ingrati esse: neu eorum invidiam in se commoverent. Etsi nonnunquam etiam hominum virtutem tacitam non prætermittebant. Milite act. 3: 1. & alibi. Sallustius: *Virtute ac diis volentibus magni & opulenti estis.* Turneb. lib. 2: 29. & l. 18: 7.

MULTA BONA BENE PARTA HABEMUS] Sic Terent. Eun. *Omnes te in lautâ & benè-aucta* (i. honestè acquisita) *parte putant.* IS EST IMMUNIS] Quisnam ex illâ Isidori definitione interpretandum non videt? referentis lib. Orig. XIV. *Amœna loca Verrius Flaccus dicta ait, quòd sine munere sint, nec quicquam in his officii; quasi Amunia, id est, sine fructu, unde nullus fructus exsolvitur. Inde etiam nihil præstantes, Immunes* vocãtur: Douza. Aliter (*inquit Lamb.*) definit Immunificum pater quàm filius. Proinde ac si dicat: Non est ille immunis dicendus, qui non dat, & qui non fungitur munere liberalitatis, sed cui per egestatem non licet suo munere fungi.

ET ALIIS QUI] Habemus, unde comes & liberales simus in benevolentes.

AGE-DUM ELOQUERE] *M. Ant. Muretus*, Var. Lect. l. 15. c. 13. totum hunc locum ita legit: *PH. Non ædep. &c. Cui egestat. &c. LY. Lesbonico h. &c. Qui il. &c. LY. Ne opprobra pater. eveniunt multa homini, quæ vult, quæ nevult. Sapientiæ ætas condimentum est: Sapientia ætati cibus est. PH. Mentire ed. &c. Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi. Nulli quæ nevult eveniunt, nisi fictor malus siet. LY. Multâ est opera opus fictura, qui se fictorem probum Vitæ agendæ esse expetit. sed hic admodum adolescentulu'st. PH. Non ætate, verùm ingenio adipiscitur sapientia. Agedum eloquere. quid dare illi nunc vis? LY. nihil quicquam, pater. Tu modò ne me prohibeas ac. &c.* Quod autem ait Lysiteles ad excusandum sodalem, *Sapientiæ esse condimentum ætatem*; &, *Sapientiam ætati cibum*; hanc sententiam habet. Quidam cibi sunt, qui recentes quidem non sunt esui: sed reponi solent in longam usionem, & muriâ aut aceto aut sale aliisq; modis condiri. mitescunt autem ac concoquuntur tempore, & ad vescendum utiles fiunt. Sic sapientiam ait in juvenibus immaturã esse: procedente ætate condiri ac mitigari, quasique maturescere. *Hæc ille.* Lambini sententias, quas tamen monstrosas vocat omnes Acidalius, vide, si operæ est, apud ipsũ. *Turnebus*, Sentẽtia, *inquit*, in eo est acuta, sed obscura, *Sapientiæ ætas* &c. quæ hunc sensum cõtinet: Ætate sapientiã parari: ut ei, qui sapi-

qui sapiens futurus sit, sapientiam condiat ætas: ipse autem sapiens tanquam condimento ætatis, cibus quidam apparetur & commendetur. Est igitur *Sapiens ætati cibus*, quem ut cibum ætas condit ipsa. lib. 26. c. 16.

NAM SAPIENS Q. &c.] Eandem sententiam in Paradoxis expressam habes apud Cic. ubi ait: *Nec est ulla res, quæ plus apud sapientem polleat, quàm ipsius voluntas atq; judicium. cui quidem etiam, quæ vim habere maximam dicitur, Fortuna ipsa cedit, sicut sapiens Poëta dixit; Sui cuiq; fingitur moribus.* Item ab Appio in Sallustianâ ad Cæs. oratione: *Sed res docuit id verum esse, quod in Carminibus Appius ait: Fabrum esse suæ quemq; fortunæ.* Ita Nepos, in vitâ Attici: *Sui cuiq; mores fortunam fingunt.* Hæc J. Douza. Quibus addo, quod citat Fulgentius è Carniadis libro Telesiaco: πᾶσα τύχη ἐν αἰσθήσει φρονοῦντος κατοικεῖ. i. *Omnis fortuna in sensu Sapientis habitat.* Vtiq; Prudentia ars & norma est totius vitæ, ut rectè Cicero 5. de Finib. dixerit, *Artem vivendi esse Prudentiam; ut Medicinam valetudinis.* Et huic omnia subjecta: etiam ipsa Fortuna: quod hîc Plautus, & alicubi Menander probat: ἅπαντα δοῦλα τοῦ φρονεῖν καθίσταται, i. *Famulatur omne, quicquid est, Prudentiæ.* Desinam illo Platonis: Νοῦς ἀνθρώποις θεός. ἄνθρωπος ἐὰν ἀγαθὸς, θεός. *Sensus hominis deus est: is si bonus est, deus est.*

EONE MVLTA QVÆ NE VVLT] *Turnebus*; Vtrobiq; *ne* pro *non* usurpans venustè dixit Plautus. ut act. 5: 2. *nisi navis.* Ait igitur; Ob id non multa, quæ non vult, eveniunt. lib. 26: 16. MVLTA EST OPERA &c.] Opus est ei multâ operâ & curâ fingendi ac laborandi, qui rationem vitæ rectè degendæ sibi fingere cogitat.

NON ÆTATE &c.] Nam puer non is semper est, cui minor ætas, sed etiam qui sapientiâ puer est. *Adipiscitur* autem παθητικῶς, pro, acquiritur, comparatur. Ita Guntherus de Friderico Barbarossâ, lib. 1. v. 286. *Mente senex, ætate puer.* Et Æschylus: γέροντα τὸν νοῦν, σάρκα δ' ἡβῶσαν φέρει. Sic de Juliano scribit Ammian. Marcellinus lib. 25. *Virtute senior quàm ætate.* De Pisone Sillius lib. 8. v. 386. *Ore puer, puerīq; habitu, sed corde sagaci Æquabat senium atq; astu superaverat annos.* In hâc sententia delitias facit ille quisquis est, qui de bello Trojano scripsit Poëma, sub nomine *Cornelij Nepotis* falsò se venditans, cum sit longè posterior: *Canescant alii mento; nos mente; capillo; Nos animo: facie; nos pectore: tempora quippe virtutem non prima negant, non ultima donant.* Ambrosius: *Non annorum canities est laudanda, sed morum.* Quàm ad rem elegans est epigramma Philonis Antholog. 1. tit. 16. αἱ πολιαὶ σὺν τῷ γεραρώτεραι. αἱ γὰρ ἄτερ νοῦ μᾶλλον τῶν πολλῶν εἰσὶν ὄνειδος ἐτῶν. i. *Canities veneranda, cui mens provida juncta est: Hâc sine, longi ævi est opprobrium illa magis.* Et alterum ibid. Αἱ τρίχες, ἢν σιγᾷς, γεραρώτεραι. ἢν δὲ λαλήσῃς, ὡς αἱ τῆς ἥβης, οὐ φρένες, ἀλλὰ τρίχες. i. *Quando taces, cani mens sunt: si verò loquâre, Præ juvenum incipiunt nil magis esse pilis.* Hæc pluscula è *Notis C. Rittersh. JC.* ad Guntherum, huc transferre placuit. CÆTERVM *Acidalius* pertendit, hunc locum etiam post Mureti observationes, à nemine in hunc diem intellectum. cum nusquam ille cohæreat. Jam verò omnia ita perspicua & elegantia fieri, nihil ut in iis quisquam vel non comprehendere satis vel reprehendere possit ullo modo: si nempe ita constituantur:

LY. Ne opprobra, pater: multa eveniunt homini quæ vult, quæ ne-vult.
PH. Mentire edepol, gnate: atq; id nunc facis haud consuetudine.
Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi.
Eò ne multa, quæ nevult, eveniunt, nisi fictor malus.
LY. Multâ est operâ opus fictori, qui se fictorem probum
Vitæ agendæ esse expetit: sed hic admodum adolescentulus.
PH. Non ætate, verùm ingenio adipiscitur sapientia.
Sapientiæ ætas condimentum est, sapiens ætati cibus.
Agedum eloquere, quid dare illi nunc vis? LY. nihil quicquam pater.
Tu modò ne me prohibeas &c.

Ab hoc

Ab hoc versu, *Sapientiæ* (vel *Sapienti*) *ætas cond.* pendet intellectus totius loci: qui germanus est iste: Ætas sapienti velut pro condimento est, qui ipsus ætati pro cibo. Sapiens non ab ætate sapit; ut cibus à condimento non est cibus; sed ætas accedens hoc sapienti præstat, quod condimentum cibo. Sapientia ab ingenio est: ætas autem illam ad maturitatem perducit, mitigatq;: planè ut cibus à condimẽto perficitur & gratior efficitur tantùm, ipse aliàs per se constans. Ita quod condimentum cibo est, id ætas sapienti aut sapientiæ. Res autem clamat ipsa, hunc versum respicere ad istum, immò ex isto duci; *Non ætate, verùm ingenio adipiscitur sapientia.* Quia,n.filius sodalem excusabat, eum adhuc adolescentulum esse,& proinde non satis sapere; Pater infert contrà, Non ab ætate sapientiam proficisci, sed ab ingenio; neq; qui sapiens sit, ei quidquam conferre ætatem, præter aliquod condimentum, &c. Illud *nemulta* (i. non multa) in hunc sensum non animadversum, impulit Muretum in temerariam mutationem non quidem sententiæ, sed verborum, quæ versum toto pede mutilant. *Hæc & multo pluria Acidalius.*

ISTAC IVDICO] i. in illam partem censeo. Malit tamen *Acid.* è vestig. scripturæ vett. codd. *etsi adversatus tibi fui istuc sedulò, Tibi p.*

CONCILIES, POSCAS] Propria huic rei vocabula: ut & *Conciliator*, de quo Turneb. l. 11. c. 25.

ECCERE] *Eccere*, Charis. vocat Adverb. monstrandi: Festus jurandi per Cererem. Muretus, *æcere*, quasi per ædem Cereris: ut *ædepol*, *æcastor*. Lambinus *Eccere*, quasi, *Ecce res*, vel, *Ecce rem*, vel, *Ecce*, simpliciter, dici putat: *Ecere* autem per Cunicum, significare ædem Cereris. Ter. Ph. act. 2: 2. *Meursius*, Scribendum, inquit, *Ecere*: ut *Equirine*, *Ejuno*, *Ecastor*. Efferebant etiam truncatè *Ecer*, quemadmodum *Epol.* Glossæ, *Ecer*, Κατὰ τῆς Δήμητρος: non, *Eccer*. V. N. Capt. act. 4: 2.

LEPIDVS VIVIS] i. lepidus es, præbesq; te erga me filium tuum patrem commodum. Catullus: *At tu insulsa, mala ac molesta vivis.* ita Amph. Prol. *Virtute dixit vos victores vivere*, i. esse. *Douza.*

ACTUS SECUNDI SCENA III.

PHILTO *senex.*

NON optuma hæc sunt, neq; ego ut æquum censeo:
Verùm meliora sunt, quàm quæ deterruma.
Sed hoc unum consolatur me atq; animum meum,
» *Quia* QUI NIHIL ALIUD, *nisi quod sibi soli placet,*
Consulit advorsum filium, nugas agit:
Miser ex animo fit: factius nihilo facit.
Suæ senectuti is acriorem hyemem parat,
Cùm illanc importunam tempestatem conciet.
Sed aperiuntur ædes, quò ibam: commodè
Ipse exit Lesbonicus cum servo foras.

VERSUS hujus Scenæ, ut & sequentis, sunt senarii jambici. *Cam.*

NVGAS AGIT] V. N. Prol. Menæch.

QVOD SIBI SOLI] Ita MS. Cam. *sibi soli pl.* Quidam non habent *soli.*

FACTIVS NIHILO FACIT] ita MS. Cam. at J. Gul. l. *sectius nihilo facit.* Nam sensus est, inquit, eum qui filio pertinaciter adversetur, præter animi dolorem nihil assequi. nam ipsum filium nihilo seciùs id quod statuerit persequi: *Hæc ille* Palmerius, Spicileg. fol. 63. & seqq. copiosissimè de verbo *sectius*, sive *secius* disputavit. ubi inter alia docet, *sequi cum aliquo*, Mil. act. 4: 6. esse, *sermonem cædere. Insequi*, apud Caton. esse *fari*. Et *Sectiones*, apud Cæs. de Bello Gall. & alios, *narrationes*. item *Secare*, pro, *sequi*, Virgil. 6. Æn. *Ille viam secat ad naves.* & 10. Æn. - *quam quisq; secat spem.* Inde & *Seculum*, & *Secundus*, & *Secta*

derivari. Ipsum etiam Ciceronem in plerisq; Dialogis, *Sequor* pro *Sermocinor* usurpare, &c. Concludens tandem, Ergò, inquit, *Secius* & *Sectius* à *seco* : ac *sequius* à *sequor*, idem sunt. Cujus ignoratione *Muretus* etiam in Terent. offendit. *Secius*, enim antiquius est: *sectius*, recentius. Vide quæso Not. Cistel. 4: 2.

SENECTVTI HIEMEM] Eratosth. *Senectutem, hiemem vitæ* dicere solebat.

ACTUS SECUNDI SCENA IV.

LESBONICUS *adolescens.* STASIMUS *servus.* PHILTO *senex.*

MINUS quindecim dies sunt, cum pro hisce adibus
Minas quadraginta accepisti à Callicle.
Estne hoc quod dico, Stasime? ST. cùm considero,
Meminisse videor fieri. LE. quid factum est eo?
ST. Comesum, expotum, exutum, elotum in balneis.
Piscator, pistor abstulit, lanii, coqui,
Olitores, myropolæ, aucupes, confit citò,
Quàm si tu objicias formicis papaverem.
LE. Minus hercle in hisce rebus sumtum est sex minis.
ST. Quid quod dedisti scortis? LE. ibidem unà traho.
ST. Quid quod ego defraudavi? LE. hem ista ratio maxuma est.
ST. Non tibi illud apparere, si sumas, potest:
Nisi tu immortale rere esse argentum tibi.
Serò atque stultè, prius quod cautum oportuit,
Postquam comedit rem, pòst rationem putat.
LE. Nequaquam argenti ratio comparet tamen.
ST. Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται.
Minas quadraginta accepisti à Callicle,
Et ille adis abs te accepit mancipio. LE. admodum.
PH. Pol opinor affinis noster ades vendidit.
Pater cùm peregrè veniet, in portâ est locus,
Nisi fortè in ventrem filio correpserit.
ST. Trapezita mille dracumarum Olympicum,
Quas de ratione debuisti, reddita.
LE. Nempe quas spopondi. ST. immò quas dependi, inquito.
Quâ sponsione pro nuper tu exactus es,
Pro illo adolescente, quem tu ajebas esse divitem.
LE. Factum. ST. ut quidem illud perierit. LE. factum id quoque est.
Nam nunc eum vidi miserum, & me ejus miseritum'st.
ST. Miseret te aliorum, tui te nec miseret, nec pudet.

PH. Tem-

PH. Tempus adeundi est. LE. estne hic Philto, qui advenit?
Is hercle est ipsus. ST. edepol næ ego istum velim
Meum fieri servum cum suo peculio.
PH. Herum atque servum plurimum Philto jubet
Salvere, Lesbonicum & Stasimum. LE. di duint
Tibi, Philto, quæcunque optes. quid agit filius?
PH. Bene vult tibi. LE. edepol mutuum mecum facit.
» ST. NEQUAM ILLUD verbum'st, Bene vult, nisi qui bene facit.
Ego quoque volo esse liber, nec quicquam volo:
Hic postulet frugi esse, nugas postulet.
PH. Meus gnatus me ad te misit, inter se atque vos
Affinitatem ut conciliarem & gratiam.
Tuam vult sororem ducere uxorem. & mihi
Sententia eadem'st, & volo. LE. hau, nosco tuum:
Bonis tuis rebus meas res irrides malas.
PH. Homo ego sum, homo tu es: ita me amabit Juppiter,
Neque te derisum veni, neque dignum puto.
Verùm hoc, ut dixi, meus me oravit filius,
Ut tuam sororem poscerem uxorem sibi.
LE. MEARUM RERUM me novisse æquum'st ordinem.
Cum vestris nostra non est æqua factio.
Affinitatem vobis aliam quærite.
ST. Satin' tu sanus mentis aut animi tui,
Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi
Ferentarium esse amicum inventum intelligo.
LE. Abin' hinc dierecte? ST. si hercle ire occipiam, vetes.
LE. Nisi quid me aliud vis Philto, respondi tibi.
PH. Benigniorem Lesbonice te mihi,
Quàm nunc experior esse, confido fore:
Nam & STULTE FACERE, & stulte fabularier,
» Utrunque, Lesbonice, in ætate haud bonum'st.
ST. Verum hercle hic dicit. LE. oculum ego effodiam tibi,
Si verbum addideris. ST. hercle quin dicam tamen.
Nam si sic non licebit, luscus dixero.
PH. Ita tu nunc dicis non esse æquiperabiles
Vestras cum nostris factiones atq; opes?
LE. Dico. PH. quid tu si in ædem ad cœnam veneris,
Atque ibi opulentus tibi par fortè ut venerit,
Apposita sit cœna, popularem quam vocant,
Si illi congestæ sint epulæ à clientibus,

Si quid tibi placeat, quod illî congestum siet,
Edisne, an incœnatus cum opulento accubes?
LE. Edim, nisi ille vetet. ST. at pol ego, etiam si vetet,
Edim, atque ambabus malis expletis vorem.
Et quod illi placeat, præripiam potissimùm,
Neque illi concedam quicquam de vitâ meâ.
„ *VERECUNDARI NEMINEM apud mensam decet.*
„ *Nam ibi de divinis atque humanis cernitur.*
PH. Rem fabulare. ST. non tibi dicam dolo.
Decedam ego illi de viâ, de semitâ,
De honore populi: verùm quod ad ventrem attinet,
Non hercle hoc ungue, nisi me pugnis vicerit.
Cœna hac annona est, sine sacris hæreditas.
„ *PH. SEMPER TU HOC facito, Lesbonice, cogites,*
„ *Id optimum esse, tute uti sis optumus:*
„ *Si id nequeas, saltem ut optumis sis proximus.*
Nunc conditionem hanc, quam ego fero, & quam abs te peto,
Dare atque accipere, Lesbonice, te volo.
Dei divites sunt, deos decet opulentia
Et factiones: verùm NOS HOMUNCULI
„ *SALILLUM ANIMÆ, qui cum extemplò amisimus,*
„ *Æquo mendicus atque ille opulentissimus*
„ *Censetur censu ad Acherontem mortuus.*
ST. Mirum ni tu illuc tecum divitias feras,
Ubi mortuus sis, ita sis ut nomen cluet.
PH. Nunc ut scias hic factiones atque opes
Non esse, neque nos tuam negligere gratiam,
Sine dote posco tuam sororem filio,
Quæ res bene vortat, habesn' pactam? quid taces?
ST. Proh di immortales, conditionem quojusmodi!
PH. Quin fabulare, di bene vortant, spondeo.
ST. Eheu ubi usus nihil erat dicto, Spondeo
Dicebat: nunc hic, quum opus est, non quit dicere.
LE. Cùm affinitate vestrâ me arbitramini
Dignum, habeo vobis, Philto, magnam gratiam.
Sed etsi hercle graviter cecidi stultitiâ meâ,
Philto, est ager suburbe hic nobis, eum dabo
Dotem sorori. nam is de stultitiâ meâ
Solus superfit præter vitam relliquus.
PH. Profectò dotem nihil moror. LE. certum'st dare.

ST. No-

ST. Noſtrámne nutricem, here, quæ nos educat,
Abalienare à nobis? cave ſis feceris.
Quid edemus noſmet poſtea? LE. etiam tu taces?
Tibi ego rationem reddam? ST. planè periimus,
Niſi quid ego comminiſcor. Philto te volo.
PH. Si quid vís, Staſime? ST. huc concede aliquantum. PH. licet.
ST. Arcanò tibi ego hoc dico, ne ille ex te ſciat,
Néve alius quisquam. PH. crede audacter quid lubet.
ST. Per deos atq; homines dico, ne tu illunc agrum
Tuum ſiris unquam fieri, neque gnati tui.
Ei rei argumentum dicam. PH. audire edepol lubet.
ST. Primùm omnium olim terra cùm proſcinditur,
In quinto quoque ſulco moriuntur boves.
PH. Apage. ST. Acherontis hoſtium in noſtro'ſt agro.
Tum vinum, priusquam coactum'ſt, pendet putidum.
LE. Conſuadet homini credo, etſi ſceleſtus eſt,
At mihi infidelis non eſt. ST. audi cætera.
Poſt id, frumenti quum alibi meſſis maxima'ſt,
Tribus tantis illî minus reddit, quàm obſeveris.
PH. Hem iſtîc oportet obſeri mores malos,
Si in obſerendo poſſint interfieri.
ST. Neq; unquam quisquam eſt, cujus ille ager fuit,
Quin peſſumè ei res vorterit, cujum fuit.
Alii exulatum abierunt, alii emortui,
Alii ſe ſuſpendêre. hem nunc hic cujus eſt,
Ut ad incitas redactus! PH. apage à me iſtum agrum.
ST. Magis apage dicas, ſi omnia à me audiveris.
Nam fulguritæ ſunt hic alternæ arbores.
Sues moriuntur anginâ hic acerrumâ.
Oves ſcabræ ſunt, tam glabræ hem, quàm hæc eſt manus.
Tum autem Syrorum, genus quod patientiſſimum eſt
Hominum, nemo extat, qui ibi ſex menſes vixerit:
Ita cuncti ſolſtitiali morbo decidunt.
PH. Credo ego iſtuc, Staſime, ita eſſe: ſed campas genus
Multo Syrorum jam anteit patientiâ.
Sed iſte eſt ager profectò, ut te audivi loqui,
Malos in quem omnes publicè mitti decet.
Sicut Fortunatorum memorant inſulas,
Quò cuncti, qui ætatem egerunt caſtè ſuam,
Conveniant: contrà iſtòc detrudi maleficos
Æquum videtur, qui quidem iſtius ſit modi.

ST. Hospitium est calamitatis, quid verbis opu'st?
Quamvis malam rem quærens, illic repertas.
PH. At tu hercle & illì & alibi. ST. cave sis dixeris,
Me tibi dixisse hoc. PH. dixisti arcano satis.
ST. Quin hic quidem cupit illum ab se abalienarier,
Si quidem reperire possiet, cui os sublinat.
PH. Meus quidem hercle nunquam fiet. ST. si sapies quidem.
Lepidè hercle de agro ego hunc senem deterrui:
Nam quî vivamus nihil est, si illum amiserit.
PH. Redeo ad te, Lesbonice. LE. dic sodes mihi,
Quid hic locutus tecum? PH. quid censes? homo'st,
Vult fieri liber: verùm quòd det, non habet.
LE. Et ego esse locuples, verùm nequicquam volo.
ST. Licitum si velles: nunc, quoniam nihil est, non licet.
LE. Quid tecum, Stasime? ST. de istoc quod dixisti modò,
Si antea voluisses, esses: nunc serò cupis.
PH. De dote mecum convenire nihil potes,
Quid tibi lubet, tute agito cum nato meo.
Nunc tuam sororem filio posco meo.
Quæ res benè vortat. quid nunc? etiam consulis?
LE. Quid istuc? quando ita vis, dî bene vortant, spondeo.
PH. Nunquam edepol cuiquam tam expectatus filius
Natus, quàm est illud Spondeo natum mihi.
ST. Di fortunabunt vestra consilia. PH. ita volo.
LE. Sed, Stasime, abi huc ad meam sororem: ad Calliclem.
Dic hoc negotii quomodo actum est. ST. ibitur.
LE. Et gratulator meæ sorori. ST. scilicet.
PH. I hàc Lesbonice mecum, ut coràm nuptiis
Dies constituatur, eâdem hæc confirmabimus.
LE. Tu istuc cura quod jussi: jam ego hic ero,
Dic Callicli, me ut conveniat. ST. quin tu i modò.
LE. De dote ut videat, quid opus sit facto. ST. i modò.
LE. Nam certum'st me sine dote haud dare. ST. quin tu i modò.
LE. Neque enim illi damno unquam esse patiar. ST. abi modò.
LE. Meam negligentiam. ST. i modò. LE. ô pater,
Æquum videtur quin quod peccârim. ST. i modò.
LE. Potissimum mihi id obsit. ST. i modò. LE. ô pater
En unquam aspiciam te? ST. i modò, i modò, i modò.
Tandem impetravi abiret. di vestram fidem,
Edepol re gestâ pessumè, gestam probè,

Siquidem

Siquidem ager nobis salvus est, etsi admodum
In ambiguo est etiam, nunc quid de hâc re fuat.
Sed si alienatur, actum' st de collo meo.
Gestandus peregrè clypeus, galea, sarcina:
Effugiet ex urbe, ubi erunt factæ nuptiæ,
Ibit istàc aliquò in maximam malam crucem
Latrocinatum, aut in Asiam, aut in Ciliciam.
Ibo huc, quò mihi imperatum' st, etsi odi hanc domum.
Postquam exturbavit hic nos ex nostris ædibus.

MINUS Q. D. SUNT, CUM] *H. Steph.* ait, vett. ed. quasdam legere, *Minus q. d. sunt, quòd pro* &c. ita Plin. lib. 4. epist. 27. *Tertius dies est, quòd audivi recitantem* &c. Mavult tamen in hâc loquendi formâ *quum.* uti Cic. *Biennium est quum cœpit*: non, *quòd.* Vide *Expostulation.* ejus *de Latinit. suspectâ*, cap. 6.

EXUTUM] *J. Guliel.* Correxerim, inquit, *exunctum, elotum.* Magnum luxûs instrumentum cottidianæ veterum unctiones, lavationes. unde decoctorum verba, *Eluere, Exungere*: pro, patrimonium luxu lancinare. Rud. act. 2: 7. *Eluas tu, an exungáre, ciccum non interduim.* Exungere ergò, unguentis absumere est: & ea vox myropolas ejus argenti, cujus rationem serò insistit Lesbonicus, bonam partem abstulisse significat.

ELOTUM] inde *beluo*, ab *eluendo*: qui aspiratur, ut aviditas magis exprobretur: fit enim vox incitatior, ut ait Festus. Nam & in balneis luxu lavandi rem profligabant. Turneb. l. 21: 12. V. N. Rud. act. 2: 7. & Asin, act. 1: 2.

CONFIT CITO: QUAM SI] conficitur citò, subintell. *magis*: L. Atq; ita etiam in MS. Cam. & tribus meis; confirmatq; *Meursius*, quem vide. Guliel. *Citò quàm*, positum ait, pro *citius quàm*, ita Amph. 2: 2. *Gravidam e. i. h. reliqui, quàm abeo*: subintellige, *priùs.* Palmerius antiquâ sermonis figurâ, *tam*, putat subaudiri, hoc modo: - *confit tam citò, Quàm si t.* &c. Douza, è Nonio velit, *Quasi*: aut *citò* pro *citius* interpretari. Acidalius, *Quasi si obiic.* uti legend. Merc. act. 2: 2. *decrepitus senex Tantidem est, quasi si signum pictum* &c. ita alibi: *Nisi si.* Licet *Quasi* sæpiùs etiam reperias pro *Quàm si.* Aul. act. 2: 2. - *Tu me bos magis haud respicias, gnatus quasi nunq. siem.* Curc. initio: *Tam à me pudica est, quasi soror mea sit.* Fortè & Prol. Cas. *Quasi si esset ex se nata*, &c. Certò quidem ita corrigend. Mil. 2: 6. - *quasi si non servitutem serviat.* ubi frustrà propter numeros alii *non* in *haud* transmutant.

PAPAVEREM] Charisius lib. 1. *Papaver neutri generis est: sed masculino Plautus dixit; Quasi tu obiicias f. papaverem.* utitur ita & Pœn. act. 1: 2. item Cato: *papaver Gallicanus.* Varro in Admirandis; *Infria seni papaverem.* Quæ observavit *Meurs.* Notis ad Catonem c. 79.

IBIDEM UNA TRAHO] sex alteras minas duco. L. Sed V. N. suprà, act. 1: 2. *Floridus* l. 2. c. 1. docet, *ibidem* hîc poni pro *eodem*: quomodo & Cicero & JCti usi sint. *Acidalius* huic geminum notat illud Val. Max. lib. 3. c. ult. *Metu violente mortis amicos inimicosq; juxtà ponere.* neq; dissimilem esse locutionem Curc. act. 4: 2. *Eôdem h. vos pono & paro.*

SI SUMAS; POTEST] Js. Pontanus: *si summes, potest.* Cui Lesbonic. convenientissimè respondet: *Nequaquam argen' ratio compâret tamen.* Aliàs quomodo constabit ἀκολουθία? *Pistoris* tamen hoc Pontani planè contra mentem Plauti esse censet. *Sumas* enim, inquit, dictum pro *insumas*: & aliter si acceperis, sequens versus non respondebit: *Nisi tu imm.* Non potest, inquit, semper durare argentum, si quotidiè insumas: nisi id immortale esse veris. Vide etiam N. Rud. act. 4: 8.

SERO ATQ. &c.] Vide Adag. *Post rem devoratam ratio.* RATIO Q. HERCLE] Hunc versũ, ait Fabius, per *parodiã*, id est, per cantici ac sermonis similitudinẽ, in Orat. suam in Pisonem scommaticè & mordaciter transtulit Cicero. Et quæ ibidem disputât *Budæus* & *P. Victorius*, non audienda censet *Lambinus*: ut & *Muretus*, qui eadem libr. 4. cap. 19. explodit.

dit. οἴχεται, i. *periit, abiit, evanuit.* Cato: *Si ei opus non appâret.* Quod dictum eodem modo *Turnebus* ait, ut hoc Plauti. *Opus non appâret*, cum non est tantum operis, quantũ oportebat: aut etiã nihil admodum factum est. lib. 27. c. 47. *Scipio Gentilis* Parerg. lib. 1. c. 20. argentum οἴχεται, dictum putat eâ formâ, quâ Paulus JC. dixit, *Pecuniam proficisci*; vel Vlpianus, *Pecunias ire, redire*, &c. itemq; Cicer. in Verr. *Pecuniam, quâ viâ iverat, eâdem semitâ revertisse*, &c. Vide ibid.

ACCEPIT MANCIPIO] eâ lege accepit, ut venditor periculum evictionis præstaret. Vide N. Curcul. act. 4: 2. Merc. act. 2: 3. & Persâ act. 4: 3.

PATER CVM] Douza l. *Patri, cum p.*

IN PORTA EST LOCVS] foris & sub dio habitandum ei est. *vel*, ut alii, Mendicabit in portâ trigeminâ: de quâ in Captivis, act. 1: 1. Lambinus. *Gruterus* lib. 21. c. 6. Susp. legend. suspicatur, - *in ponte est locus*: ubi plurima scitu non indigna colligit de *Ponte*, in quo erant mendicantes. Senecæ adscribam de Vitâ beatâ, c. 25. *In sublicium pontem me transfer, & inter egentes abige: non ideò tamen me despiciam, quòd in illorum numero consideo, qui manum ad stipem porrigunt.*

NISI FORTE IN VENTREM FILIO CORREPSERIT] Nam cum filius pro domo pecunias recepisset, quas in ventrem congesserat, si Senex revertens ad ædes suas ire voluisset, in ventrem filii necesse habebat ire: etenim ille ædes devoraverat: *Alciatus*, *Parerg.* lib. 6. c. 7. De ejusmodi *barathrone* & *eversore*, sive, ut Cicero loquitur, *gurgite & voragine patrimonii*, nos etiam linguâ vernaculâ dictitamus: Er hat ein hitzigen Magen / kan steinerne Häuser verdawen.

MILLE DRACHVMARVM] *Mille drachmarum*: sicut, *Mille hominum*: *Mille passuum*. *Drachumarum* autem & planè exaratum est in Vet. libro, & numeri quattuor syllabas requirunt. Nam *trapezita* κατ' ἐπένθεσιν hoc loco, ut & alibi apud Plautum, τρισύλλαβον est. Fit autem *Drachuma*, sicut *Mina*, & *Alcumena*, interposita inter Consonantes littera *i* seu *u*. Quæ fuerint autem *Drachmæ Olympicæ*, quæramus. Constat verò aliis in locis aliud drachmarum pretium fuisse, secundum quas & æstimatio Talenti varia fuit. Fortasse verum, *Philippicum*, ut in Truculento: *Camerarius*. Vide Agell. l. 1. cap 16. *Redditæ* autem positum est, *ait Lamb.* quasi dictum esset, *mille drachmæ*. Spectavit enim illud, quod intelligitur; non, quibus verbis dicitur.

QVA SPONSIONE &c.] *Douza* dirimit τὸ *pronuper*, & Præpositionem ait postpositam, hoc sensu: Pro quâ sponsione ipse flagitatus atq; exactus es nuper. Lipsius leg. *Quam sponsionem pr.* &c. aut, *Quâ sponsione pro nuper* &c. id est, Pro quâ sponsione nuper tu exactus es. Scaliger l. *Quas sponsiones pronuper tu exactus es.* Duo accusativi: ut Catullus, *Has vel te sic ipse flagitabam.* Turnebus l. 12: 17. ad illud Cælii, lib. 8. Epist. Famil, *Ne quod furore Pauli ademptus esset boni.* Rectè, *ademptus*; non *adeptus*. Est enim Græcè locutus, ἵνα περ ἀγαθόν τι ἀφῃρημένος εἴη; ut Trin. *Quas sponsione pronuper tu exactus es.* Et apud Gellium lib. 15: 14. *Sese maximas pecunias exactos esse.* Et Cæcil. ibid. *Ego illud nihilominus exigor portorium.* Casaub. ad *Theophr. Charact.* c. περὶ Ἀκαιρίας, i. *de Intempestivitate*, sive *Inscientiâ temporis*: ἢ δίκην ὠφληκότα ἐγγύης &c. i. *Et eum qui jam antè ex sponsu fuerit condemnatus* &c. Hoc veteres dixissent; *Eum qui sponsionem exactus fuerit.* Plautus: *Quas sponsiones pronuper tu exactus es.* Cicero: *qui, quod pro alio spopondisset, coactus fuerit dependere.* Acid. l. *Quas* (minas) *sponsione pro nuper* &c. i. pro sponsione &c.

DIVITEM] ergò etiam solvendo & ἀξιόχρεων.

VT QVID. ILLVD PERIIT] scis quo pacto illa pecunia perierit: *L.*

NAM NVNC EVM] Ex hoc responso apparet, Lesbonicum longè aliter accepisse dictum Stasimi, & proinde ac si Servus suus dixisset: *Vt quidem ille* (sc. adolescens, pro quo spoponderas) *perierit.* Douza.

MVTVVM MECVM FACIT] i. à me mutuò amatur: *L.* Sed ego potiùs ad illud, *Benè vult*, Lesbonicum respexisse opinor.

NISI QUI BENEFACIT] Sic enim legendum arbitratur *Douza*. i. nisi in aliquâ re se beneficum ostendit. ita, *aliqui*, in Trucul. & passim. Similis sententia Pœnulo restituta à Lipsio: *Qui bene-volunt, benefici fient*. Vide Epid. act. 1: 2.

HAU NOSCO T.] *Hau*, interjectio turbatæ mentis, vel indignabundæ. MS. Cam. & vett. edit. & Lamb. l. *haud n.* hoc sensu: Non agnosco tuos mores in istâ oratione. Putavi anteà, te esse virum prudentem mihiq; amicum: nunc me in rebus meis adversis, in tuis secundis abs te derideri video. *Bonæ* autem *res* pro opulentitate fuerunt antiquis: sicuti contrà, *Malæ*. ita *Boni* dicuntur divites & beati, Capt. act. 3: 4.

CUM VESTRIS &c.] Vestri ordinis hominibus, qui estis *factiosi*, i. divites ac potentes, nos inopes tenuesq; pares esse non possumus. V. N. Aul. act. 2: 2.

FERENTARIUM ESSE AM.] i. celerem & expeditum: quales sunt Ferentarii milites, qui laborantibus facilè auxiliantur: Alciatus. Ita J. Guliel. Verisim. lib. 2: 18. Plautus, inquit, jocosè *amicum ferentarium* vocat, qui repentè opem fert & auxilium egenti amico. Allusit *Turnebus* ad Varronem: In ferentario amico, eum, qui subsidio futurus sit, significare videtur Plautus: & qui sit auxilium laturus. ut mihi mirum videatur, quòd Varro interpretetur *inanem*. Duxisse videtur interpretationem à levi armaturâ illorum equitum, quos dicit esse ferentarios vocatos: cum Plautus ad vocabulum potiùs alluserit. ut & alio loco scribit; *Nulla est mihi salus dataria*: à dando. Vide Advers. ejusd. lib. 23. c. 17. item *Scaligeri* Conjectan. DIERECTE] *Dierectus, est ad crucem actus: quasi ad diem erectus*: Nonius. *Jacob. J. N. Schegkius* in Præmessis Epist. 13. ad illud Livii; *Dierectâ arma petisse dicant*; Festus, inquit, me docuit, *dierectum per ἀντίφρασιν dici malum diem: quasi minimè rectum*. unde Latinis (notavit Scaliger) *dierectum intrare*, quod Græci, εἰς βάραθρον: & *dierecta abire*, quod ἐντεῦθεν ἀποφθαρῶμεν, h. e. *Abire in malam rem*, &c. Sensus itaq; Livii est; Virginem Tarpejam in perniciem suam, malo suo, sive malo die, (Germanis, Zu einer unglückhafften stund) arma petisse. appositè. quamvis nihil displiceat lectio M. Klock, JC. *directa arma*: ut Plautus (Menæch. act. 2: 3.) *Lembum dierectum*. Hæc Schegkius.

IN ÆTATE] i. interdum. Turneb. l. 26: 16. suprà, act. 1: 1.

LUSCUS DIXERO] si non licebit cum duobus oculis, quod volo, dicere; cum uno dicam: *L.* ÆDEM] sc. sacram aliquam. in his enim epulabantur: *Turneb.* V. N. Mil. act. 3: 1. ATQ. IBI OPULENTUS] & cùm fortè ibi opulentus aliquis tibi in eodem lecto accubuerit: *L.* POPULAREM Q. V.] Turnebus l. 26. c. 16. *Cœna popularis* est epulum, quod populo datur. Nam, verbi gratiâ, in triumphis epulum populo interdum dabatur, & dabantur prandia: ut in *Jul. Cæsare* indicat Tranquillus. Sed & cum decimam Herculi solvebant, pollucto accipiebant populum. *Hæc ille. P. Faber* Semestr. lib. 1. c. 6. hinc conjicit, à clientibus olim in æde sacrâ convivium patronis apparari solitum, quod *Cœnam popularem* vocarent. ILLI. ILLI] pro *illi*, sive *illic*.

EDISNE] *Edim*, pro *Edam*. DE VITA MEA] i. de victu: ut Sticho, act. 3: 2. & apud Terent. *Cui opera vita erat*: i. qui ex operâ suâ vivebat. Donatus: *vita*, & mores significat, & animam, & alimentum, & spatium vivendi. Vide *P. Colvium* in Notis ad Apul. 9. Metamorph. & *P. Merulam* ad Annal. 2. Ennl. Ita *Th. Beza*, Lucæ cap. 15. notat, βίον Græcis tum *vitam*, tum illud ipsum declarare, quo vitam tuemur.

VERECUNDARI NEMIN.] Sententia non Philosophi, sed servi Comici, qui felicitatis puppim ac proram in ventris expletione collocat: *Erasmus*, quem vide in Adagiis. Multò tamen elegantiùs sed & veriùs privatis ad me litteris *Scaliger*; Spectanda, inquit, persona est, nempe Parasitus. In Senatu dicitur; *Nulla verecundia debet nos demovere à sententiâ dicendâ, ubi de rebus divinis & humanis agitur*. divinæ & humanæ res Parasiti est esca; & *mensa* senatus. Quo quid lepidius dici potest? Aliter accipias; perit omnis lepor.

CERNITUR] dimicatur: *L.* Vide N. Amph. Argum. HOC LONGE] ita editt. vet. & MS. Cam. *Lipsius* tamen l. *hoc ungue*. παροιμιώδης enim, *inquit*, sermo est; *Transversum unguem alicui non cedere*. Nec movet me illud Mostell. *TR. non hoc longè Delphium*. Nam & illìc emendandum censeo, *hoc ungue*. etsi alterum etiam illud commodè & tanquam à demonstrante accipi posse scio. *Antiq. Lect. lib. 1. c. 5.*

CŒNA HÆC ANNONA EST, S. S. H.] i. Cœna ista popularis annuus quidam nobis velut frugum proventus est, sine ullo impendio: ut hæreditas, quæ nullis obvenit obnoxia sacrorum sumptibus: *Turneb.* l. 26. c. 16. At, Palmerius, *Cœnam*, inquit, *annonam* vocat tanquam cœnam annonariam. *Annona* enim hìc adjectivum. Cœnas parasiticas, & *annonas*, quòd sine impensâ, alieno sumptu darentur, & hìc, & Captivis *hæreditatem sine sacris*

 appellat.

appellat. *Lipsius*, Antiq. Lect. lib. 1: 5. l. ita: *Cœna hæc an non est s. s. h.* ἐρωτηματικῶς. *Hereditas*, inquit, *sine sacris* est, cùm heres non adsciscitur in sacra & gentem. Cum eâ hereditate ludens Servus cœnam comparat: ut item Captiveis. Vide N. ibid. act. 4: 1. *Muretus* Var. Lect. lib. 15: 13. Jocularis, *inquit*, versus iste & corruptè legitur & malè explicatur. Lambinus hoc modo: *Cœna hæc annona est, s. s. h.* & exponit, Cœna hæc est instar annonæ. Lipsius ἐρωτηματικῶς, *Cœna h. an non est?* Ego vet. scripturam retineo: *Cœna, hâc annonâ, est sine sacris hereditas.* Est autem, *hâc annonâ*, ablativus absolutus: & hoc significat, hâc annonæ caritate, quæ nunc est. sic alibi: *Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico.* i. cum triticum tam vile sit. Deniq; J. Gruterus, *Cœnâ hâc annonâ* (ita enim in MS. Cam. est) interpretor, *inquit*; pro ut est horum temporum benignitas nebenignitas, æquè raro cœna obvenit, quàm hereditas sine sacris. Vultq; magnam esse caritatem invitatorum. ut contrà Horatius 1. Epist. 12. *Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.* quæ mirè torquent Interpretes: cum velit; Inde colligi contemptum amicorum, ubi eis promptè non succurritur, ubi quid malignè præbetur, ne dicã negatur. & Juvenal. Sat. 9. *His opibus, nunquam cara est annona veneni. His opibus*, i. hâc annonâ. quo modo & Seneca l. 4. Natural. Quæst. cap. 15. *Nix habet institores & annonam, proh pudor, variam.* Et noster Milite, act. 3: 1. *– esset his annona vilior.* Hactenus Grut.

ID OPTIMVM ESSE] Poëta vetus: *Proximus esto bonis, si non potes optimus esse.*

DECET OPVLENTIA] *Schop.* è MS. l. *decent opulentiæ.*

NOS HOMVNCVLI SALILLVM ANIMÆ] Sumus vasculum salis, i. sumus corpuscula animata. nam corpora nostra sunt tanquam animarum vascula. *Salillum animæ* dixit fortasse translatione sermonis facti à mensis pauperum, quæ sunt perquam tenues & sine apparatu. eis enim sal pro obsonio est. vide nostra ad illud Horatii l. 2. Odâ 16. *Vivitur parvo benè, cui paternum Splendet in mensâ tenui salinum*, &c. Licet etiam dicere, Plautum eò spectasse, Animam corpori nostro esse pro sale. quemadmodum enim carnes pecudum si diu serventur sine sale, putrescunt: ita & corpora, efflatâ animâ, putore corrumpuntur: *Lambinus.* Vide & Adag. *Salillum animæ.* & si quid fortè ad rem faciet, quod scripsit *Palmer.* Spicileg. fol. 235. super illud Ter. Eun. act. 2: 2. *salsus animâ* (ut quidem ipse legit, pro *falsus animi*) atq; illud item, *Plurimâ salute Parmenonem Summum suum impertit Gnatho.* ubi, *summum suum*, interpretatur cum *Scoppâ*, Summum porcorum: laudatq; illud vulgatum de Chrysippo, qui dixerit; *Sui pro sale animam datam, ne putisceret*, &c.

QVI CVM EXTEMPLO] Plana scriptura in libro veteri; & temerè mutata. Cum homines nos, inquit, animam amisimus: *Cam.* Turneb. l. 26: 16. *quàm extemplò*, pro, simul atq; : ut ἐπειδὴ τάχιστα. Leviter suspicatur Acid. *quam eum ext. emisimus, Æquo m.*

ÆQVO MENDIC.] ita elegantissimè Pistoris, *Æquo mendic.* &c. *censetur censu.* rejecto vulg. *æquè.* Aliud est enim *æquè censu censeri*, (quod etiam inter vivos fit; tàm enim divites quàm pauperes censebantur) aliud, *æquo censu*: quod demum apud mortuos contingit.

ILLE OPVLENTISS.] Ita Hor. l. 2. odâ 18. *Æqua tellus Pauperi recluditur Regumq; pueris.* Lucianus fingit Philippum regem Macedonum apud inferos detritos calceos mercede resarcientem, probè insuper vapulantem à Diogene Philosopho, si qua minus rectè fecerit.

MIRVM NÎ] Cum stomachosâ irrisione pronunciandum: *L.*

VT NOMEN CLVET] ita fueris, ut nomen est, nempe mortuus: *L.* At *Pistoris*, Non placet, *inquit*, Lambini interpretatio. nec tamen melius quicquam extrico; nisi quòd opinor, Servum hoc velle: Credo profectò te illuc (ad Acherontem) divitias tuas laturum: ubi demum (cum mortuus nimirum eris) sis *ut nomen cluet*, id est, Philto. ut ibi demum benignitatem tuam exerceas, & reverà Philto sis hominibus. nam ut nunc quidem es, in tantis divitiis satis parcus es: unde nominis tui ἔτυμον apud Orcum demum fortassis verum esse ostendes. *Aut etiam*: ubi mortuus sis, ita sis ut nomen cluet, i. tunc demum hæredes tui te Philtonem experientur, cum mortuus eris, ubi divitias tuas adipiscentur. Etsi neutrum quidem plenè satisfaciat, utrumvis tamen melius esse, quàm Lambini arbitror. *Hæc Pistoris.*

HÎC] in nostrâ familiâ. *L.*

QVIN FABVLARE] Cur non dicis? *Dii bene v.* &c. *L.*

GRAVITER CECIDI] Valdè prostrata est res mea familiaris: *L.* In MS. Cam. ut & in aliquot vulgg. est, *graviter cecidit stultitia mea.*

NOSTRAMNE NUTRICEM] Ita vocat agrum, cujus proventu tanquam nutrice alebantur. Apposite, *inquit Gruterus*. Ita Artemidorus lib. 1. c. 81. ait, Bonum esse opifici somniare de coitu cum matre: ὅτι γὰρ τὴν τέχνην μητέρα καλοῦσι, &c. Val. Maximus lib. 7. cap. 6. *Siciliamq; & Sardiniam, benignissimas urbis nostræ nutrices, gradus & stabilimenta bellorum* &c.

QUINTO QUOQUE SULCO] Turnebus: *Quincto sulco, sexto, nono*; dicunt autores pro, *Serere quinquies, sexies, novies aratum agrum.* ACHERUNTIS OSTIUM] i. inferorum. *Acherontem* enim, etsi fluvius est, sæpè inferos, non fluvium significare legimus: Turneb. l. 5. c. 7. Idem lib. 19. c. 24. Veteres cum animas omnes ad inferos descendere putarent, multis locis esse *Ostium Orci* credebant, ut quà spiracula erant, quæ odoris fœditate animam extorquebant, &c. Sed & in locis pestilentibus *Ostium Orci* esse dicebant: ut hoc loco. Festus *Manalem lapidem*, seu potiùs *Manal* sive *Manale* eleganter *Ostium manium* vocat. De quo magnus *Scaliger* ad Festum. *Gruterus*, Lux, *inquit*, huic loco est à Columella lib. 1. de Re rust. c. 3. *Nam ubi sit cum Orco ratio ponenda, ibi non modò perceptionem fructuum, sed & vitam colonorum esse dubiam; vel potius mortem quæstu certiorem*, &c. Varro de Re rust. lib. 1. c. 4. *Utilissimus is ager, qui salubrior est, quam alii; quòd ibi fructus certi: contraq; in pestilenti, calamitas, quamvis in feraci agro, colonum ad fructus pervenire non patitur. Etenim ubi ratio cum Orco habetur, ibi non modò fructus est incertus, sed etiam colentium vita. Quare ubi salubritas non est, cultura non est aliud, atq; alea domini vitæ ac rei familiaris*, &c. Martial. lib. 1. epigr. 86. *-servos ubi perdidit omnes, Et pecus, & fructus: non amat inde locum.* Hæc Gruterus.

TUM VINUM &c.] *Vinum pendens* ipsas uvas significat, & vindemiam nondum collectam. Cui opponunt pleriq; è JCtis (ut & Alciat. Annot. pr. in Pand.) *Vinum doliare*, quod Cicero *Vinum de dolio*, &, *Vinum de cupâ* nominat. Sed enim *vinum doliare*, quod novum est, minorisq; ob id pretii, opponitur potiùs *Vino diffuso*, quod maturitatem habet & suavitatem. Vide *Turneb.* Advers. l. 1. c. 1.

CONSUADET] Non placent Lambiniana. distinguatur potiùs: *Consuadet homini credo, etsi scelestus est, At mihi infidelis non est.* Servus abduxerat senem: ait herus, Est quidem apprime scelestus noster ille servus: tamen eum tam mihi arbitror fidelem, ut nihil suasurus sit quod contra meam rem: *Gruterus.*

TRIBUS TANTIS ILLI] *illi*, pro *illic*. Ita, *tribus tantis*, elegans locutio: quâ & usus Bacchid. *Sexcenta tanta reddam.* D. Rittershusius ad Gunth. lib. 4: 2. etiam observavit, Quantitatem continuam pro discretâ, seu Magnitudinis verbum pro Multitudine seu numero usurpari. Sic *Quanta* pro *quot*, Propert. lib. 1. el. 5. *Curarum peperit millia quanta tibi* pro, *Quot millia.* Ita apud Ulpian. *in tantos, quanti inveniuntur*, i. in tot servos, quot inveniuntur. Et notat ibid. hâc formâ crebriùs uti *Ambrosium* & *Hieronymum*; atq; hunc inprimis.

OBSERVERIS] ita Cl. Mamertinus: *Formidines obserere.*

POSSINT INTERFIERI] ita MS. Cam. id est, confici, absumi. Lucr. lib. 3. *Aut flammis interfiat, malisve ferarum.* Particula, *inter*, est capitalis, & φθαρτικὴ, ait *Gifanius.* Est autem *Fieri* prim. quod annotarunt veteres Grammat. & alibi: longâ, ut Amph. act. 2: 2

CUJUM FUIT] V. N. Amph. act. 1: 3. Acidal. l. *cujus f.* unicè, ut ait, rectum.

AD INCITAS REDACTUS] *Jos. Scaliger* Conject. in Varron. Antiqui fines seu terminos, quos amplius promovere non est, *incitos* vocabant. Et qui eò rerum redacti erant, ut nullum certum rerum suarum consilium capessere possent, *Ad incitas redacti* dicebantur. ubi subaudi *lineas*. Metaphora enim à ludo XII. Scriptorum. nam cum ad ultimam lineam promoti erant calculi, tum is, cujus intererat, *Ad incitas lineas redactus*, calculi verò ipsi, *inciti* dicebantur; quod annotat Isidorus. Reliqua ejusdem Scalig. Vide Pœnulo, act. 4: 2. ubi & *Turneb.* sententiam retulimus. Notat *Jo. Levinejus B.* ad XII. Panegyric. pro eodem usurpari & *incita*, sc. loca. Lucillius Sat. 3. *Illud ad incita cum redit atq; internecionem.* Id. Sat. 15. *Villicum Aristocratem, mediastinum atq; bubulcum Commanducatus corrupit, ad incita adegit.*

FULGURITÆ] In v. c. erat, *Nam fulgure ita afflatæ sunt.* Quod non temerè damnandum. Plinius lib. 2. c. 54. *Sed sonitum profecti esse fulminis, non illati: etiam spiritum ociorem fulmine; ideò quati priùs omne & afflari, quam percuti.* Virgil. *Fulminis afflavit ventis, & contigit igni.* Nonnus Dionys. lib. 1. ἀσθμακτεραυνῷ. Triplex autem vis fulminis: aut enim *afflat*, aut *terebrat*, aut *incendit*. inde *Trisulcum* dictum: vide Festum. *Meursius.*

ALTERNÆ] è duabus altera. ANGINA] V. N. Mostell. act. 1: 3.

SCABRÆ] scabie asperæ. Oves enim frequentiùs scabie infestari, docet Columel. lib. 7. de Re rust. c. 5.

PATIENTISSIMUM] *Syri* natio quasi nata servituti. Cicero pro Flacco, &c. L. Douza ita distinguit: *Tum autem Syrorum, genus quod patientiss. est Hominum, nemo &c.* atq; ad pathicum morbum potiùs, quàm ad laborum tolerantiam refert cum Lambino.

SOLSTITIALI MORBO] morbo unius diei, *ait Lambinus*: quem tamen, ut aliter sentiret, docuisse præcedentia debebant. Quidam ευρίωσιν esse putant. Vide *Jac. Dalechamp.* Medici Notas ad Plinium. *Hier. Mercurialis*, Var. Lect. lib. 5. c. 3. Apud Plautum, *inquit*, quæsitum est, quis sit *morbus solstitialis*. Alii pro Comitiali intellexerunt: alii pro repentino & subitaneo: ut etiam alibi (Pseud. act. 1: 1.) *herba solstitialis*, quæ nata statim moritur. Turnebus (lib. 24. c. 38.) pro solstitiali morbo ardentissimas febres intellexit, quasi illæ sub solstitio maximè vagentur. Sed etsi demus Turnebo, similes febres Canicularibus diebus grassari: attamen solstitium à Caniculâ multorum dierum intervallo remotum est. Quare puto ego *Solstitialem morbum* quemcunq; pravum & letalem vocari. quasi innuere velit ille Servus, neminem ibi potuisse sextum mensem vivere, sed statim unumquemque tempore solstitiali interire consuevisse. Etenim solstitium periculosum atq; morbosum esse, unus ante omnes docuit Hippocrates libro *De aëre, aquis, & locis*. Post quem Arist. 1. sect. Problem. idem confirmat. Caussa verò est morborum &c. *Hæc nobil. ille Medicus.*

DECIDUNT] *decidere*, pro mori. Horat. lib. 2. epist. 1. *Scriptor ab hinc annis centum qui decidit*. Arnob. *ex viventium numero index ille decidit*. Meurs.

SED CAMPAS GENUS] Ita MS. Cam. & vett. edit. at Nonius & Lamb. libr. l. *Campans*, i. Campanum genus, quos molles & libidinosos fuisse constat.

ANTEIT] J. Gul. reponit, auctoribus Nonii codicibus, *antidit P.* ita Casin. *antideo*. atq; ita legi in utroq; MSS. Cam. notavit *Gruterus*.

FORTUNATORUM M. INSULAS] Describit has μακάρων νήσους *Muretus* Var. Lect. lib. 5. cap. 1. ut & *Horatius* Epod. 16. & *Hom.* Odyss. δ. & *Strabo* lib. 1. aliiq;.

SIQUIDEM REP.] Acid. *Si quem r.* ne bis sit uno loco *quidem*.

LICITUM, SI VELLES] Licitum est tibi esse diviti, si voluisses temperanter vivere: *L.*

ESSES] locuples: *L.*

QUOD DIXISTI] D. F. versûs causâ, *dixti*.

CONVENIRE] Veterum alii, *potest*; unus, *conveniri*. Utrumq; recipio: *De dote mecum conveniri nihil potest*. elegantiùs. *Acidal.*

ITA VOLO] i. opto & desidero. V. N. Curcul. act. 1: 1.

EADEM] sc. operâ: *L.*

DIC CALLICLI] Indecorè adolescens cupit ad se venire senem. Immò eam sententiam non esse puto. nam alia fuit fortasse additurus, nî Servus interrupisset, in hanc mentem: Dic Callicli, *ut*, seu quomodo me dotem sorori quærere conveniat; atq; ut ipse de eâdem videat: quod quidem disertè subjungit. Quin immò nihil defuerit: &, *ut me conveniat*, valere potest, *quomodo me deceat*. nam sic & Merc. extr. *Itidem ut tempus anni, ætatem aliam aliud factum convenit*. Acidal.

I MODO] *I modò*: &, *Abi, abi*: dicere solebant, ubi fastidiosè & contemptim aliquem amolirentur: *Palmerius*. V. N. Trucul. act. 2: 1.

ESSE PATIAR.] interrumpit sermonem ferè Stasimus.

LE. MEAM NEGLIG.] Facilè hunc v. expleveris ita: *STA. quin i modò*. Aut potest iteratò scriptum fuisse alterum, *i modo*: vel, *ô pater*. Acid.

EN UNQUAM] vetustè: quod nobis, *Unquámne?* J. Gulielmius. Lamb. pro *Ecquando*. Virgil. 1. Ecl. *En unquam patrios l.* &c. Id. - *en erit unquam Illa dies?*

GESTAM PROBE] MS. Cam. & editt. vet. l. *gesta probè*. Lamb. *gestum p.* i. re familiari à Lesb. ferè absumptâ, gestum probè est, quòd agrum arte servavi.

IBIT ISTAC] *Douza* legit *istinc*, pro, *hinc*.

LATROCINATUM] i. militatum. V. N. Mil. act. 1: 1.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA I.

CALLICLES *senex.* STASIMUS *servus.*

QUOMODO tu istuc Stasime dixisti? nostrum herilem filium
Lesbonicum suam sororem despondisse? ST. hoc modo.
CA. Cui homini despondit? ST. Lysiteli Philtonis filio,
Sine dote. CA. sine dote ille illam in tantas divitias dabit?
Non credibile dicis. ST. at tu edepol nullus creduas.
Si hoc non credis, ego credidero. CA. quid? ST. me nihili pendere.
CA. Quamdudum istuc, aut ubi actum'st? ST. illico hic ante ostium.
Tam modò, inquit Prænestinus. CA. tanton' in re perditâ,
Quàm in re salvâ, Lesbonicus factus est frugalior?
ST. Atq; equidem ipsus ultro venit Philto oratum filio.
CA. Flagitium quidem hercle fiet, nisi dos dabitur virgini.
Postremò edepol ego istam rem ad me attinere intellego.
Ibo ad meum castigatorem, atq; ab eo consilium petam.
ST. Propemodum quid illic festinet sentio; & subolet mihi,
Ut agro evortat Lesbonicum, quando evertit ædibus.
O here Charmide, quàm absente te hic tua res distrahitur tibi!
Utinam te redisse salvum videam, ut inimicos tuos
Ulciscare, ut mihi, ut erga te fui & sum, referas gratiam.
NIMIUM DIFFICILE'ST REPERIRI amicum, ita ut nomen cluet,
Cui tuam cum rem credideris, sine omni cura dormias.
Sed generum nostrum ire eccillum video cum affini suo.
Nescio quid non satis inter eos convenit. celeri gradu
Eunt uterque. ille reprehendit hunc priorem pallio.
Haud illi euschemè astiterunt: huc aliquantum abscessero.
Est lubido orationem audire duorum affinium.

VERSUS hi sunt tetrametri catalect. Archiloch. Atq; horum similes sunt Scenæ mox sequentis. *Cam.*

NOSTRUM HERIL. F.] ita vett. edit. & MS. Camerarii. Sed notavit *Gruterus*, Camerarium tamen ad oram editionis suæ emendâsse, *vostrum.* Lambinus, Vel hîc, *inquit*, præscribi debet nomen *Stasimi*, & legi sine interrogatione: ut intelligamus, respondere Stasimum; dixi, *Nostrum h. f. Lesb. s. s. despondisse.* vel legendum, *vestrum h. filium*, &c. vel hoc totum accipiendum erit τεχνικῶς, hoc pacto: Dixistiné ita, Nostrum h. f. &c. Hæccine sunt tua verba, quæ mecum locutus es, Nostrum h. filium &c.

NULLUS CREDUAS] ne credideris. *L.*

TAM MODO] i. *modò*: Festus. Notat autem Prænestinorum barbariem, & irridet peregrinitatem: ut ait *Scalig.* l. 7. c. 6. Poët. *De Dictione.* Similia Trucul. 3: 2.

ILLIC] Callicles. Loquitur secum. *L.*

ITA UT NOMEN CLUET] Hoc declarat ipse Bacchid. act. 3: 2. *Homini amico, qui amicus est, ita uti nomen possidet*: i. Cujus facta respondent nomini: & qui (ut Flaccus ait)

ait) *Id curat esse, quod audit*: nempe amicus haud quidem Consiliarius, verùm maximè Re-rentarius, hoc est, reâpse, non logis juvans, ubi re opus est: *Douza*.

CEL. GRADU EUNT] Acid. malit, *e. gr. Sunt*. Epid. 1: 1. *ut tu es gradibus grandibus*. V. N. Sticho, act. 2: 3. - *ita celeri curriculo fui &c.*

EUSCHEME] εὐσχημῶς, honestè, decoro gestu. *L. MS.* Cam. 1. *incusce mea est*.

ACTUS TERTII SCENA II.

LYSITELES, LESBONICUS *adolescentes*, STASIMUS *servus*.

STA illico. noli avorsari, neque te occultassis mihi. (tuam,
LE. Potin' ut me ire, quò profectus sum, sinas? LY. si in rem
Lesbonice, esse videatur, gloriæ aut famæ, sinam.
LE. Quod est facillimum, facis. LY. quid id est? LE. amico injuriam.
LY. Neque meum'st, neque facere didici. LE. indoctus quàm doctè facis!
Quid faceres, si quis docuisset te, ut sic odio esses mihi?
Qui bene cùm simulas facere mihi te, malè facis, malè consulis.
LY. Egóne? LE. tu næ. LY. qui malè facio? LE. quod ego nolo, id cùm facis.
LY. Tuæ rei bene consulere cupio. LE. tu mihi es melior, quàm egomet mihi?
Sat sapio, satis in rem quæ sint meam ego conspicio mihi.
LY. An id est sapere, ut qui beneficium à benevolente repudies?
LE. NULLUM BENEFICIUM *duco esse id, quod, cui facias, non placet.*
LY. Scio ego & sentio ipse quid agam, neque à me officium migrat.
Nec tuis depellar dictis, quin rumori serviam.
LE. Quid ais? LY. nam retineri nequeo, quin dicam ea quæ promeres.
Itáne tandem majores famam tradiderunt tibi tui,
Ut virtute eorum anteparta per flagitium perderes?
Atque honori posterorum tuorum ut vibex fieres?
Tibi pater que, avosque facilem fecit & planam viam
Ad quærendum honorem: tu fecisti ut difficilis foret,
Culpâ maximè & desidiâ: tuis quom stultis moribus
Præoptavisti amorem tuum uti virtuti præponeres.
Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata? LE. ah non ita est.
LY. Capessis virtutem animo, & corde expelle desidiam tuo,
IN FORO OPERAM *amicis da, haud in lecto amicæ, ut solitus es.*
Atque ego istum agrum tibi relinqui ob eam rem enixè expeto,
Ut tibi sit, qui te corrigere possis, ne omnino inopiam
Cives objectare possint tibi, quos tu inimicos habes.

LE. *Omnia ego istæc, quæ tu dixisti, scio, vel exsignavero.*
Ut rem patriam, & gloriam majorum fœdarim meûm.
„ SCIEBAM UT ESSE ME *deceret, facere non quibam miser,*
Ita vi Veneris vinctus, ocio captus in fraudem incidi:
Et tibi nunc, proinde ac merêre, summas habeo gratias.
LY. *At operam perire meam sic, & te hæc dicta spernere,*
Perpeti nequeo: simul me piget parum pudere te.
„ *Et postremò,* NISI ME AUSCULTAS, *atque hoc ut dico facis,*
„ *Tute ponè te latebis facilè, ne inveniat te honor.*
„ *In occulto jacebis, cùm te maximè clarum voles.*
Pernovi equidem, Lesbonice, imperitum tuum ingenium admodum.
Scio te sponte non tuâpte errasse, sed amorem tibi
Pectus obscurasse: atque ipse amoris teneo omnis vias. (lat:
„ ITA EST AMOR; *balista ut jacitur: nihil sic celere est, neque vo-*
„ *Atq; is mores hominum moros & morosos efficit.*
„ *Minus placet, magis quod suadetur: quod dissuadetur, placet.*
Cùm inopia'st, cupias; quando ejus copia'st, tum non velis.
„ *Ille qui aspellit, is compellit: ille qui consuadet, vetat.*
„ INSANUM EST MALUM *in hospitium devorti ad Cupidinem.*
Sed te moneo, hoc etiam atq; etiam ut reputes, quid facere expetas.
Si istuc, ut conâre, facis indicium, tuum incendes genus.
Tum igitur tibi aqua erit cupido, genus quî restingas tuum.
Atque eris si nactus, proinde ut corde amantes sunt cati,
Ne scintillam quidem relinques, genus quî congliscat tuum.
„ LE. *Facile est inventu.* DATUR IGNIS, *tametsi ab inimicis petas.*
Sed tu objurgans me à peccatis rapis deteriorem in viam.
Meam vis sororem tibi dem, suades sine dote, hoc non convenit.
Me, qui abusus sum tantam rem patriam, porrò in divitiis
Esse, agrumq; habere: egere illam autem, ut me meritò oderit.
„ NUNQUAM ERIT *alienis gravis, qui suis se concinnat levem.*
Sicut dixi, faciam: nolo te jactari diutius.
LY. *Tandem meliu'st te sororis caussâ egestatem exequi,*
Atque eum agrum me habere quàm te, tua quî toleres mœnia?
LE. *Nolo ego mihi te tam prospicere, quî meam egestatem leves,*
Sed ut inops infamis ne sim: ne mihi hanc famam differant,
Me germanam meam sororem in concubinatum tibi
Sic sine dote dedisse, magis quàm in matrimonium.
Quis me improbior perhibeatur esse? hæc famigeratio
Te honestet, me autem collutulet, si sine dote duxeris.

Tibi

Tibi sit emolumentum honoris: mihi quod objectent, siet.
LY. Quid, te Dictatorem censes fore, si abs te agrum acceperim?
LE. Neque volo, neque postulo, neque censeo: verùm tamen
» *Is EST HONOS homini pudico, meminisse officium suum.*
LY. Scio equidem te animatus ut sis: video, subolet, sentio.
Id agis, ut ubi affinitatem inter nos nostram astrinxeris,
Atque eum agrum dederis, nec quicquam hîc tibi sit, qui vitam colas,
Effugias ex urbe inanis, profugus, patriam deseras,
Cognatos, affinitatem, amicos; factis nuptiis,
Meâ operâ hinc proterritum te, meaq; avaritiâ autument.
Id me commissurum, ut patiar fieri, ne animum induxeris.
ST. Non enim possum quin exclamem: euge, euge, Lysiteles,
» *Facilè palmam habes. hic victus. VICIT TUA COMŒDIA.*
Hic agit magis ex argumento, & versus meliores facit.
Etiam ob stultitiam tuam te tueris? multam abomina.
LE. Quid tibi interpellatio, aut in consilium huc accessio est?
ST. Eodem pacto, quo huc accessi, abscessero. LE. i hàc mecum domum,
Lysiteles, ibi de istis rebus plura fabulabimur.
» *LY. NIHIL EGO IN OCCULTO agere soleo: meus ut animus est, eloquar.*
Si mihi tua soror, ut ego æquum censeo, ita nuptum datur
Sine dote, neq; tu hinc abiturus, quod meum erit, id erit tuum:
Sin aliter animatus es, bene quod agas, eveniat tibi:
Ego amicus nunquam tibi ero alio pacto. sic sententia est.
ST. Abiit hercle ille quidem. ecquid audis, Lysiteles? ego te volo.
Hic quoque hinc abiit. Stasime, restas solus. quid ego nunc agam?
Nisi uti sarcinam constringam, & clypeum ad dorsum accommodem.
Fulmentas jubeam suppingi soccis: non sisti potest.
Video caculam militarem me futurum; aut longiùs,
Aut aliquem ad regem in sagenam herus se conjecerit meus.
Credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore:
Et capturum spolia, ibi illum qui meo hero adversus venerit.
Egomet autem quum extempló arcum mihi & pharetram & sagittas sumsero,
Cassidem in caput, dormibo placidè in tabernaculo.
Ad forum ibo, nudius sextus cui talentum mutuum
Dedi, reposcam, ut habeam mecum quod feram viaticum.

NOLI AVORSARI] *Avorsari*, verum est; non (ut vulg. leg.) *advorsari*. & in veterr. libro, *avorsari*, extat. *Cam.* & *Gruterus.*

QVO PROFECTVS] V. N. Truc. act. 1: 2.

GLORIÆ AVT FAMÆ] Cur non dixit, *gloriam aut famam*? L.

NVLLVM BENEF.] Seneca lib. 2. c. 19. de Benef. *Si vis scire an velim, effice ut possim nolle.* vide *Grut.* Notas in *Querol. Plauti.* sc. 2. Acidal. contendit & præcedentia & sequentia validissimè convincere, ita hæc distinguenda: *LE. Null. b. d. e. id, quod, e. f. non placet. Scio eg. serviam. LY. Quid ais nam? retin.* Lysiteles .n. Lesbonico consulit: & hic *rumori servire* nunc se dicit: ne in crimen apud populum veniat: quod disertiùs infrà exponit: *LE. Nolo ego mihi te tam prospic.* v. 62. sic nempe *rumori servit*, cum hanc infamiam cavet. Quanquam & alter servire dici possit itidem rumori, qui pòst metuit, & præcavet aliam famigerationem: *Meâ operâ hinc proterritum te* &c. v. 77. sed tamen in Lesbon. hæc cautio hîc magis convenit. SENTIO IPSE QVID AGAM]. De hâc formulâ alicubi *Gruterus*, & Douza Centur. lib. 1. c. 10. *Scio quid ago.*

NEQ. A ME OFFIC. MIGRAT] E Cam. MS. emendat Schop. *neq; meum se officium migrat.* *Migrare*, activè pro *Mutare*, novum non est. Lucret. *Nec manet ulla sui similis res! omnia migrat, Omnia commutat natura & vertere cogit.* Cic. 1. de Divinat. *Credo, ne communia jura migrare videatur.* Agellius: *Cassita nidum migravit,* &c. Suspect. Lect. l. 2: 1.

QVIN RVMORI SERVIAM] Multos tamen hodie invenias, qui cum illo Pomponio sentiant; *Ego rumorem parvi facio, dum sit, rumen qui impleam.*

VT VIBEX] i. ut honori posterorum tuorum ὑπέχειν, & nota cruenta seu livida esses, eumq; dedecorares & suggillares? Ita explicat quidem, & legit Lambinus è conjecturâ (ut ait) Camerarii. At enim hic disertè testatus est, in MS. suo legi *vindex*: suspicari tamen se nec malè legi posse, *vibex*. Turnebus lib. 19. c. 28. ad illa Varronis; *lux pinguitudini vindicta*: Vindictâ, inquit, ultio pænaq; est, & noxa atque detrimentum. Sic Plautus, *ut tu honori majorum vindex esses*: quod est, eorum honorem contaminares & violares & tolleres. Quod sumptum ab his, qui quid vindicant suumq; asserunt, & manum injiciunt, proindeq; alteri auferunt. nisi quis apud Var. *Vindictam pinguitudinis* pro liberatione accipiendum censeat: à vindicta, quâ servi manu mittuntur: & apud Plautum, *honori vindex fieres*, exponat honorem manumitteres & liberares, ne tuis tanquam addictus serviret, & in familiâ esset. qui sensus in Pl. nec insulsus est, nec à significatione alienus, & fortasse verior: *Hæc ille.* sed & Gruterus retinet *vindex*: & assentitur sententiæ Turnebi: advocatq; illa Scaligeri, quando scribit: *Vindicare*, nihil aliud est, quàm ἐξελεῖν, ἀφελεῖν. Præcipuè cum Solon etiam pro ἐξαιρεῖν usurpet, & Dionysius interpretans leget XII. Tabularum, ἀφαιρεῖσθαι itidem habeat: sicut etiam Plato, Demosthenes aliiq; de libertate loquëtes. Quod cum ita sit, temerè sollicitatur illud à Jurisconsultis, NI JVDICATVM FACIT, AVT QVIPS ENDO EO IN IVRE VINDICIT, SECVM DVCITO. ita enim rectè *Cujacius* ex antiquis exemppl. A quo solum pudenter dissentio, quod dictum putem VINDICIT non eâ formâ, quâ *lavit, sonit*: ut ipse vult; sed more antiquo, pro *vindicet*: quomodo *edit*, & similia. nam *lavo* & *sono* tam sunt tertiæ conjugationis quàm primæ. quod nescio an & dici queat de *vindico*. Hæc *Grut.* à Scaligero. Locus autem *Scal.* est in Notis ejusd. ad Varr. De re Rust. lib. 3. ibi: *Vindicta apud veteres erat* ἀφαίρεσις, & ἐξαίρεσις, &c.

LE. AH NON ITA EST] *Acidal.* hoc etiam LYS. tribuit.

VT TIBI SIT, QVI] τὸ *Qui*, ablativi vicem sustineat. ita enim efficacius, quàm ut cum Lamb. ad *agrum* perperàm referas: *Douza.* Immò Basil. ed. expressè *qui* repræsentat.

VEL EXSIGNAVERO] i. etiam obsignavero: *L.* Quæ utraq; tamen Acidalio ineptissima videntur: atque è litteris, *vel ex*, facit *vebex* sive *vibex*: è reliquis aliud, & sic legit: *LE. Omnia ego istæc, quæ tu dixisti, scio: vibex ignavia Ego ut rem p.* Non absimile vero est, Lesbonicum repetivisse convitium sui in se reprehensoris: à quo *vibex* appellabatur, v. 18. idemq; ignaviæ desidiæq; culpâ passim malè audiebat &c. Timidè tamen hoc doctis judicandum proponit.

TVTE PONE TE] ipse tibi eris latebræ loco. *vel*, tuipse tibi obstabis & officies, ne te honor inveniat. *L.* V. etiam N. Aul. act. 4: 4.

IMPERITVM] Lamb. reponit, *peritum*. sed ego non abierim à vulgato. nam *imperitus* veteribus, qui *impeditus*, ob differentiam inter *R.* & *D.* sicut scribebant *arfines, arferre, arvenire* &c.

venire &c. sic noster Rudentis Prologo: *Dum alios servat, se impedivit interim*: Gruterus. *Impeditum*, inquit Meurs. verbum huic loco convenientissimum. nam antea quoque Lesbonicus dixerat. *Sciebam ut esse me &c.*

MOROS] μώρους, i. stultos: *L.*

INSANUM EST MALUM] Ita *Lipsius* Epist. Quæst. l. 3: 20. Festus: *Insanum magnum, pro valdè magnum, usus est Plautus.* Respexit is autem Plauti versum Bacch. act. 4: 5. *Insanum magnum molior negotium.* Ita idem, in Nervolariâ, apud Nonium: *Insanùm uterq; deamat*: pro *insanè*, i. valdè. Imitatus hoc est Ausonius, de Cræso: *Dives insanum in modum.* Atq; hæc ibidem *Lipsius*, quæ & *J. Gruterus* probat, contra *H. Stephanum*, in *De Lipsii Latinitate*, pag. 542. & seqq. in quo quidem *horribili & sacro libello*, immò libro satis oneroso (ut in transcursu dicam quæ sentio) nihil tam ad verum atque argumentum est, quàm illud (pag. 544.) ubi Lipsiomimos flagellat: eosque SUO sermone antiquario magnam & ipsi Lipsio & sibi injuriam facere, ait: dum abutantur vocabulis & modis loquendi, quibus ille non abutatur, sed utatur. atq; ita sint caussa, cur bono magistro malorum discipulorum errores mali quidam judices imputent, & magnam illi injuriam faciant, &c. Ad rem. Varro lib. 6. De Linguâ Latinâ: *Plautus cum vehementer vellet dicere, dicit Insanè. quòd insani omnia faciunt vehementer.* *Milite* (act. 1: 1.) *Si unum epityrum apud illum esuriens insanè edam.* Ita Mostell. act. 3: 3. *insanùm bona porticus.* Cicero etiam pro Milone, *insanas moles substructionum*, dixit. Et non absimili metaphorâ Galli in suâ linguâ uti memorantur.

SI ISTUC, UT CONARE, FACIS INDICIUM] Ita est in MS. Cam. & omnibus, quot quidem vidi, edd. Lambinus tamen, *incendium* legit, hâc sententiâ: Si istud incendium facere pergis, ut cepisti, tuum genus incendio delebis. Nam (inquit) sequentia indicant, incendii mentionem antecessisse. At longè rectiùs Jos. Scaliger, qui scribit: *Incendere locum*, veteres dicebant, pro *celebriorem reddere*. ut apud Varronem, *Incendere annonam.* Plaut. Trin. *Si istuc, ut conáre, facis indicium, tuum incendes genus.* Similiter Augustus Cæsar: *Nos forum aleatoribus excalfecimus.* Corn. Severus in Ætnâ: *Nunc opus artificem incendit*, i. admirabiliorem reddit, ut caussæ accuratius exquirantur. Acid. l. *Si istuc, ut facis indicium, conáre, tuum inc. g.*

TUM IGITUR TIBI AQUA] Hæc liquidò exarata ad hunc modum sunt in nostro libro: itemq; sequentia. In *conglisc.* scriptura hæret. quod ut non alienum esse puto, ita relinquo considerandum. Erit autem *conglischat*, suscitetur: Camer. Douza l. *Tum ig. t. aquæ erit cupido, g.* Ad exemplum Ovidii in Heroid. *Sæpè venenorum sitis est mihi*, i. cupido potionis, *quæ te* (ut noster loquitur) *nunquam transeat.*

ATQ. ERIS SI NACTUS] si nactus eris aquam illam, id est, cupidinem, quæ tibi sit aquæ loco; ut amantes sunt sollertes & acuti, ne scintilla quidem reliqua tibi erit, unde genus tuum extinctum, de integro suscites: *Lamb.*

CATI] Hoc Alciatus (lib. 9: 4. Parerg.) sumit pro *capti*: aitq; *P.* subtractum, ut syllaba efficeretur brevis.

FACILE EST INVENTU] *J. Douza*: Hoc Lesbonici responsum ad parœmiam trahendum: *Alterâ manu fert aquam, altera ignem.* Quamvis enim hoc dicere videatur Comicus, ignem etiam ab inimicis utendum sumi solere ad frigus defendēdū: aliud tamen dissimulanter innuit: nimirum, si quis rei iratus suæ, cum Venere illâ Tibullianâ, messes privatas combustum ire velit, ei porrò homini ustrinæ ejusmodi concinnandæ materiam nullo unquam tempore defuturam; etiamsi mutuò illa vel ab inimicissimis sit petenda. A quibus quid mirum, si ardor ille Vulcanius impetratu facilimus, quem hoc genus manu promptum gestitat assiduè: ob caussam, quam exposui. non item de aquâ; quî incendium restinguas. Et hæc germana est paradoxæ hujus sententiæ declaratio. quicquid dicant Interpretes &c. *Hæc ille.* vel, ut simplicius, & meis dicam verbis: Si quis, inquit, rei suæ prodigus, amori animum adjecerit, ei occasionem nunquam defuturam. neq; ipsi adeò inimici (aut inimicæ potiùs) operam istam pro pecunia ei negabunt.

FACILE EST] Acid. l. *Facilest*, quod contractum ex *facilis est.* vide suprà.

TAMETSI] MS. Cam. *tamenetsi.* V. N. Mil. act. 4: 5. *C. Rittershusius* in Notis ad Phædri Fabb. vers. *Ignem ergò quærens aliquot lustravit domus*, Ignem, inquit, veteres non semper domi suæ excitabant, sed à vicinis plerunque petebant: neque eum facilè negare

negare petenti licebat. Videbatur enim hoc valdè alienum esse ab ipsa humanitate, & vitâ hominum atq; naturâ, quæ aquâ & igni carere non potest. Hinc Plaut. *Datur ignis tamen etsi ab in.*&c. Eodem & Ennii versus pertinent, quos refert Cicero 1. de Offic. *Ut homo qui erranti comiter monstrat viam, Quasi lumen de suo lumine accendat, faciat, Ut nihilominus ipsi luceat, cum illi accenderit.* Et idem Plaut. Aul. eòdem respiciens ait, act. 1. sc. 2. sive (ut in MS. Eystad.) sc. 1. *Cave quenquam* &c. De *flammâ* tamen *deûm*, i. de igne sacrificiorum, non licebat ignem accendere, vel lumen mutuari: ut testatur Phædrus lib. 4. Fab. 68. ne scilicet Sacra profanarentur.

JACTARI] σαλεύεσθαι, dubitatione æstuare: *L.*

NUNQUAM ERIT AL.] Veteres hæc quoq; *Lesbonico* relinquunt ad illa usq; ; *Tandem mel.* optimè, verissimè. Lesbonicus de dote & agro decernit, nec amplius vult sibi contradici. tum alter stomachabundus proclamat, & validissimâ objectione adversarium premit. Quâ in re quidem languet ac jacet vulgatum *Tantò*; *Tandem* verò veget, & vegetat orationem. Cæterum Lesbonici dictum ambigui sensûs est: & Lambiniana rei non satis apta. Aptissima eademq; veriss. sententia est: Nunquam alienis molestus & odiosus erit, qui suis se tolerabilem præbet. id in rem præsentem ita convenit, ut non possit aliud magis. Nam nolle se sorori iniquum esse ait, aut exosum facere. & hoc qui studeat in suos, eum idem facilè cavere in alienos.

TUA QUI TOL. M.] unde tuâ *munia* & sumptûs quotidianos tolerare ac sustinere possis? *L.*

DIFFERANT] Meurs. leg. *ne mehe* (pro, *me*) *hâc famâ differant.* Nam, *differre famâ*, est malis sermonibus differre. V. N. Epid. 1: 2.

COLLUTULET] dedecoret, & quasi luto inquinet: *Nonius.*

EMOLUMENTUM] *Emolumentum*, non tantùm significare quæstum, aliquidvé quod conducat: sed etiam, quod operosum est ac magnum studium requirit, docet exemplis Varronis & Cæsaris, *P. Victorius* lib. 22. c. 10. à nullo Grammatico antè explicatum.

QUID? TE DICTATOREM] Hoc eò pertinet, quòd Lesb. dixerat, Lysitelem apud homines honorem consecuturum esse, si agrum non accipiat; se verò dedecus. Quid? *inquit*, si agrum mihi dederis, te Dictaturam consecuturum putas? *L.*

H. PUDICO] *Pudicus* h. l. pro pudente & verecundo positum: ut & in Persâ. *L. D.*

QUI VITAM C.] unde vivas: *L.*

NON ENIM POSS. QUIN] Hos versus laudat Cicero 2. de Orat.

ETIAM OB STULTIT. T. TUERIS? MULTAM ABOMINA] Ita *J. Palmerius* Spicileg. fol. 48. Peccatum, *inquit*, ignoratione antiquitatis. Nam qui bene egerant histriones, secundum actionem præmio afficiebantur: contrà, mulctabantur. Ei rei probandæ multa sunt: nunc unum contentus ero adscribere. Cistel. in fine Fab. *Ne exspectetis, spectatores* &c. Itaq; verniliter Servus cum palmam dedisset Lysiteli, addit ad herum Lesbonicum: Tuné etiam te tueris, & audes committere, ut componaris & contendaris cum Lysitele tot rebus meliore: qui ita variè deliqueris, ut mulctam abominari debeas? Pulchrè abeas, si non vapules. *Abomino*, pro *Abominor*, notum est. Quid *mulcta*, vide N. Menæch. act. 4: 2. *Lipsius* emendat, *Ob stultitiam tuam tete veris multabo minis.* Non insolens hoc Plauto, ut avertat à Fabulâ ad actores & Poëtas. Ita de *Pellione* alibi (Bacch. act. 2: 2.) inserit. ita *Os columnatum Nævii* ridet, (Mil. act. 2: 2.) ita hîc exclamat velut victor, (certabant enim, & Ædiles præmium dabant) immò & comminatur multam stultè adversanti.

FULMENTAS] i. jubeam fulcimenta seu fulmenta subsui soccis, ut sint solidiores & firmiores: *L.* & Dousa è Nonio. Notat & Festus, *calceamenta clavis fixa* dici *clavata.* hinc ἡλοκόποι, *clavarii*, qui ea configebant. *Fulmentæ* a. sunt καττύματα, quod & *Solum* Latinis. *Suppacta*, κεκαττυμένα: & *suppingere* est ἥλους ἐγκρούειν in calceos. Etsi enim hîc clavi non nominantur, manifestum tamen id est ex illo Bacchid. act. 2: 3. ubi notat luxum veterū divitum, qui clavis argenteis vel aureis in hanc rem usi. nam planè ibi errare eos censet *Casaubonus* ad Theophr. Charact. (unde hæc excerpo) qui eum locum emendandum censeát: cum genuinum sit, *Qui soccis habeat aurum suppactum solum.* Nam etsi magnum hoc, fidem tamen veri non egreditur; cum & Antiochi exercitus *magnâ ex parte aureos clavos crepidis*

crepidis subjectos habuerit: & Plinius l. 33. c. 3. de Agnone Tejo Alex. Magni purpurato simile narret; qui *aureis clavis suffigere crepidas solebat*, &c. Quanquam & *æneis* in hanc rem utebantur: Lucill. *Fulmentas clavis æneis subeudere*: quod est ἐγκόπτειν. *Hæc Casaub.* Venio in memoriam elegantis adagii, quod exponit *Scaliger.* lib. 2. in Manil. itemq; in Conject. ad Varr. nec non *Turnebus* lib. 15. c. 5. & H. Junius: *Fulmenta* (seu, *fulmentæ*) *lectum scandunt.* quâ significatur, *Præesse velle, quod subesse debet.* Simile illi, ἄνω ποταμῶν παγαί.

AUT LONGIUS] Douza, volente Lipsio, l. *haud longius.* i. video propediem futurum, militaris cacula ut fiam.

SAGENAM] *Sagena*, genus retis, quo pisces è nassâ auferuntur; aut retis sinus, unde exire nequeunt. Tralatione manifestâ: quâ & suprà usus, act. 2: 1. *nunquam amor quenquam* *Amor quenquam nisi cupidum hominem postulat se in plagas conjicere.* & Lucr. l. 4. *Nam vitare, plagas in amoris ne jaciamur.* Quòd si quis tamen *Saginam* mâlit legere, haud magnoperè pertendam: præsertim cum illud Propertii conspiret lib. 4: 8: *Qui dabit immundæ venalia farta saginæ, Vincet ubi erasas barba pudenda genas*: Douza. Lambinus *sagenam* unicè defendit. Contrà *Gruterus* lectionem vulg. *Saginam*, quæ & in MSS. Cam. est, autoritate similium locorum curiosè defendit: ut & *Schoppius*: cujus rationes vide Mostell. act. 1: 1.

CREDO AD S.] Hinc *Schoppius* facem accendit illi Phædri, Fab. 83. *Ego, qui sum expertus, quantis fugias viribus.* i. quàm acris & fortis sis non bellator, sed fugitor. Et pulcrè Rittershusius versum Nonni in Dionys. quo Θρασύδειλος denotatur, Νέστρι μόθοιο λέοντες, ἐν δὲ πτολέμοισι λαγωοί, Latinè fecit: *Extra bella leo; lepus in discrimine pugnæ.* Acidalius: Veteres quidam habent *sibi*, pro *ibi.* æquè benè, & nullo discrimine; si comma præcedens deleatur. Nam *spolia capturus* dicitur nō hero, sed qui hero venturus sit advorsū. Ac in prioribus non accipiam simpliciter fugam *ad bellatores*: quæ loquendi forma & Capt. *Nam ad sapientiam hujus ille nimius nugator fuit.* i. si Thaletem compares cum hujus sapientiâ &c. Immò erit paulò alius adhuc acutior sensus, si interpretemur, *acrem ad summos bellatores*, qui ad summos bellatores acritudine suâ accedat, ut ipsos æquet. id quod pulcherrimum locutionis genus, & hoc loco festivissimum. Nam æquiparare forum hervus suum videtur velle bellatoribus summis arte & fortitudine bellicâ: cum præter exspectationem subjicit, fugiendi studio illos æquaturam, & laudem in contrariam partem possessurum. Similitudinem autem ejusmodi illo *ad* notari liquet. Ausonius in Burdigal. Profess. Carm. 21. *Grammaticè ad Scaurum adq; Probum.* Idem Carm. 16. *Et disputator ad Cleanthem Stoicon.*

ACTUS TERTII SCENA III.

MEGARONIDES, CALLICLES

senes duo.

UT mihi rem narras Callicles, nullo modo
Potest fieri prorsus, quin dos detur virgini.
CA. Namq; hercle honestè fieri fermè non potest,
Ut eam perpetiar ire in matrimonium
Sine dote, cùm ejus rem penes me habeam domi.
ME. Parata dos domi'st, nisi expectare vis,
Ut eam sine dote frater nuptum collocet,
Pòst adeas tute Philtonem, & dotem dare
Te ei dicas, facere id ejus ob amicitiam patris.
Verùm hoc ego vereor, ne istæc pollicitatio
Te in crimen populo ponat atq; infamiam.
Non temerè dicant te benignum virgini,
Datam tibi dotem, ei quam dares, ejus à patre.
Ex eâ largitari te illi, neq; ita ut sit data,
Columem te sistere illi, & detraxe autument.

Nunc

Nunc si opperiri vis adventum Charmidis,
Per longum'st, huic ducendi interea abscesserit.
CA. Nam hercle omnia istæc veniunt in mentem mihi.
ME. Vide si hoc utibile magis atq; in rem deputas,
Ut adeam Lesbonicum, edoceam ut res sese habet.
CA. Ut ego nunc adolescenti thesaurum indicem
Indomito, pleno amoris ac lasciviæ?
Minimè minimè hercle verò. nam certò scio
Locum quoq; illum omnem, ubi situ'st, comederit,
Quem fodere metuo, sonitum ne ille exaudiat,
Neu ipsam rem indaget, dotem dare si dixerim.
ME. Quo pacto ergo agetur? CA. clàm dos depromi potest,
Dum occasio ei rei reperiatur, interim
Ab amico aliquo alicunde argentum in dotem roges.
ME. Potin' est ab amico alicunde exorari? CA. potest.
ME. Gerræ! næ tu illud verbum actutum inveneris,
Mihi quidem hercle non est quod dem mutuum.
CA. Malim hercle ut verum dicas, quam ut des mutuum.
ME. Sed vide consilium, si placet. CA. quid consili'st.
ME. Scitum, ut ego opinor, consilium inveni. CA. quid est?
ME. Homo conducatur aliquis jam, quantum potest,
Quasi sit peregrinus. CA. quid is scit facere postea?
ME. Is homo exornetur graphicè in peregrinum modum,
Ignota facies, quæ non usitata sit,
Falsidicum, confidentem. CA. quid tum postea?
ME. Quasi ad adolescentem à patre ex Seleucia
Veniat, salutem ei nunciet verbis patris,
Illum bene gerere rem, & valere & vivere,
Et eum rediturum actutum. ferat epistolas
Duas, eas nos consignemus, quasi sint à patre,
Det alteram illi, dicat alteram tibi
Dare sese velle. CA. perge porrò dicere.
ME. Seq; aurum ferre virgini dotem à patre
Dicat, patremq; id jussisse aurum tibi dare:
Tenes jam? CA. propemodum, atq; ausculto per lubens.
ME. Tum tu igitur demum id adolescenti aurum dabis,
Ubi erit locata virgo in matrimonium.
CA. Scitè hercle sanè. ME. hoc ubi thesaurum effoderis,
Suspicionem ab adolescente amoveris,
Censebit aurum esse à patre allatum tibi,
Tu de thesauro sumes. CA. satis scitè & probè.

Quar-

Quanquam hoc me ætatis sycophantari pudet.
Sed epistolas quando obsignatas afferet,
Siquidem obsignatas attulerit epistolas,
Nonne arbitraris eum adolescentem annuli
Paterni signum novisse? ME. etiam tu taces?
Sexcentæ ad eam rem caussæ possunt colligi:
Eum quem habuit, perdidit, alium pòst fecit novum.
Jam si obsignatas non feret, dici hoc potest,
Apud portitorem eas resignatas sibi
Inspectasq; esse. in hujusmodi negotio
Diem sermone terere, segnities mera'st.
Quamvis sermones possunt longi texier,
Abi ad thesaurum jam confestim clanculum,
Servos, ancillas amove. atque audin'? CA. quid est?
ME. Uxorem quoq; ipsam hanc rem ut celes, face.
CA. Nam pol tacere nunquam quicquam'st quod queat.
ME. Quid nunc stas? quin te hinc amoves, & te moves?
Aperi, depróme inde auri ad hanc rem quod sat est.
Continuo operito denuò: sed clanculum
Sicut præcepi, cunctos exturba ædibus.
CA. Ita faciam. ME. at enim nimis longo sermone utimur.
Diem conficimus, quod jam properato'st opus.
Nihil est de signo quod vereare, me vide.
Lepida est illa caussa, ut commemoravi, dicere,
Apud portitores esse inspectas: denique
Diei tempus non vides? quid illum putas
Naturâ illâ, atque ingenio? jamdudum ebriu'st.
Quidvis probari poterit: tum quod maximum est,
Afferre, non petere hic se dicet. CA. jam sat est.
ME. Ego sycophantam jam conduco de foro,
Epistolasq; jam consignabo duas,
Eumq; huc ad adolescentem meditatum probè
Mittam. CA. eo ego igitur intrò ad officium meum.
Tu istuc age. ME. actum reddam. **

VERSUS hujus scenæ sunt senarii jambici. *Cam.*

NEQ. ITA, UT SIT DATA, COLUMEM T.] Ita quidem vulg. & MS. Cam. legunt. & jubet sanè quæri Camerarius, quid sit *Columem.* Utrum mutilatam & non integram, an aliud quid. Lambinus verò legit, *neq; ita ut sit data, in-Columem t. s.* Dicant, te dotem non incolumem & integram illi repræsentasse; sed aliquid detraxisse.

DUCENDI ABSCESSERIT] s. *voluntas*: aut tale quid: *L.* Rectè quidem, *inquit Schoppius*, hæc mutila esse Lambinus vidit. sed ipsius interpretatio locum hic nullum habet. Nam Lysiteles eam sibi jam sine dote omni despõderat: nec audire de dote quicquam volebat. Legendum puto, *huic ducenti intereà abscesserit*: i. Dos abscedet intereà Lysiteli puellam ducenti. Nam dixerat antè Megaronides: si virgini dotem dederis ex pecuniâ, quam tibi pater

tibi pater ejus clam concredidit, dicent omnes, *Datam tibi dotem* &c. Subjungit; *Nunc si operiri vis adventum Charmidis, Perlongum est; huic ducenti intereà abscesserit.* Vides itaq;, ad dotem referri debere. Proinde ac si dicat, Si operiri voles tantisper, dum veniat Charmides, hìc intereà illam indotatã duxerit. Vel legendum, *hinc ducenda intereà abscesserit.* Intereà dum tu adventum patris præstolaris, illa, quam ducere vult, hinc ex ædibus tuis in domum mariti abibit. *Gifanius* mavult, *ducendi materia abscesserit.* Sed certè alienum est. *Hæc ille.*

VT ADEAM &c.] Ex olim cusis restituitur: *ut adeas Lesb. edoceas ut res se habet.* Cõsilium Megatonidæ est, non ut ipse, sed Callicles adeat & edoceat adolescentẽ. Ipsi enim cum illo nihil rei. Et huic ita suasisse, patet ex ejus responso: *CA. Vt ego nunc* &c. Contrà Callicles v. 28. *in dotem roges*: uti vett. *rogem* habent: & hoc rectum esse, patet ex sequentibus. *Acidal.*

QVO PACTO ERGO AGETVR?] *Gruterus* & *Schop.* è MS. Cam. l. *Quo pacto ergo igitur?* Elegans pleonasmus, *ergò igitur*: ut, *quamvis licet*, apud Lucret. *En ecce*, apud Apul. &c. MALIM HERCLE] Mâlim hercle, ut omnes mihi negent, se argentum daturos mutuum, quàm ut quisquam det. *L.*

QVANTVM POTEST] i. quamprimum fieri potest: *L.* Fabricius ad Terent. monet, Hanc formam impersonaliter jungi omnibus personis.

QVÆ NON VSITATA SIT] quæ non sæpè in his locis conspecta sit. V. N. Epid. & Pseud. act. 2: 4. *Camer.* etiam l. *non usitata.* at in MS. ejusdem est, *non visita sit*: ut notat Gruterus. Germanum censet *Acidal. visitata.*

FALSIDICVM, CONFIDENTEM] Etsi durius hæc cohærere videbantur: tamen scripturam vet. libri noluimus temerè mutare: *Cam.* Lamb. l. *Falsidicus confidensq;.*

DARE] Ita MS. Cam. *Lamb.* mâlit, *Dari.*

QVAMVIS S. P. LONGI] Ordo: *Quamvis longi s.* &c. L.

ME VIDE] Germ. Las nur mich darvor sorgen.

QVID ILLVM PVTAS NAT. I. ATQ. INGENIO?] q. d. Non est ita sollers, ut hæc nimis accuratè exquirat: *L.* Non placet, *inquit Grut.* commentatio Lambini. Distinxerim: *quid illum putas? Naturâ illâ atq; ingenio, jam dudum ebriu' st.* hoc sensu: Cum sit tam prope vesperam, vix est quod dubites, quin pro eâ quâ est naturâ atq; ingenio, jam diu vino sit depositus. Simile Apulejanum Apol. 1. *Quid sit diei vides: dico Crassum jamdudum ebrium stertere,* &c. (Vid. N. Curc. 1: 1.) Cæterum hinc notamus, litteras peregrè latas, portitoribus commissas: utpote qui eas deinde curarent omnibus noti. Terent. Phorm. act. 1. sc. 2. *Sed epistolam ab eo allatam esse audivi modò, Et ad portitores esse delatam: hanc petam.* Vide J. Langlæum Otii Semestr. lib. 8. c. 12.

PETERE HIC] qui quasi à patre missus veniet. *L.*

CONDVCO DE FORO] V. N. Pœn. act. 3: 2.

HVC ADOLESCENTEM] *Gruterus* mâlit, quanquam hæsitanter, *adolescenti.*

AD OFFIC. MEVM] ad depromendum aurum. *L.*

ACTVM REDDAM] *Gruterus* notat, in MS. Cam. finem versûs ita expleri: *nugaee sunt nisi.* in altero, *nugaces sunt.* E quarum litterarum vestigiis Camerarius fecerit, *nugæ hæ sunt.* At J. Palm. Spic fol. 256. *Actum reddam: jam nugas hic fuit. Nugas* (inquit) est sycophanta. eũ redditurum se ait, ut jam nunc ibi sit. *Nugas*, pro Nugatore, verbum probum: & agnoscit Prisc. lib. 5. *Comminianus* & *Carisius.* Ex iisdem MSS. Cam. *Schoppius* ita versum explet: *actum reddam, nugas sum, nisi.* Nisi tibi hoc effectum lepidè dedero, nugas ero. Testatur autem Caris. & Prisc. veteres dixisse, *hic, hæc & hoc nugas.* Glossæ: *Nugas* σαπρὸς, ἀσελγής. item σαπρὸς, *nugatorius*, *nugax fœdus.* Sic Varro: *Quòd si Actæon occupâsset, & ipse priùs suos canes comedisset, non nugas saltatoribus in theatro fieret.*

ACTUS QUARTI SCENA I.

CHARMIDES *senex.*

SALSIPOTENTI & multipotenti Jovis fratri,
& Nerei Neptuni, (*fluctibus salsis,*
Lætus, lubens, laudes ago, & grates gratiasq; habeo, &
Quos penes mei potestas boni, misq; foret, & meæ vitæ,

Quum

Quum suis me ex locis in patriam urbisq; mœnia reducem faciunt.
Atque ego Neptune tibi ante alios deos gratias ago atque habeo summas,
Nam te omnes sævumq; severumq; atque avidis moribus commemorant,
Spurcificum, immanẽ, intolerandum, vesanum. contrà operâ expertus.
Nam pol placido te & clementi meo usq; modo, ut volui usus sum, haud alio.
Atq; hanc tuam gloriam jam antè auribus acceperam, & nobiles apud homines,
Pauperibus te parcere solitum, divites damnare atq; domare.
Abi, laudo, scis ordine, ut æquum'st,
» *Tractare homines.* HOC DIS DIGNUM'ST, *semper mendicis modesti sint.*
Fidus fuisti, infidum esse iterant. nam absq; foret te, sat scio in alto
Distraxissent, disq; tulissent satellites tui me miserum fœdè,
Bonaq; omnia ibidem unà mecum passim cæruleos per campos.
Ita jam quasi canes, haud secus, circumstabant navem turbines venti,
Imber, fluctusq; atque procellæ infensæ, frangere malum,
Ruere antennas, scindere vela, ni tua pax propitia foret præstò.
Apage me sis. deinde hinc certum'st ocio me dare. satis partum habeo.
Quibus ærumnis deluctavi, filio dum divitias quæro!
Sed quis hic est, qui in plateam ingreditur cum novo ornatu, specieque
Simul? pol quanquam domum cupio, opperiar hîc, quam gerat rem.

VERSUS hujus Scenæ sunt quadrati, hypercatalect. & Catalect. Hippon. unus dimetr. *Cam.* JOVIS FRATRI, ET NEREI NEPTUNI] Ita MS. & editio Cam. at Lamb. ex conjecturâ leg. *Neptuno & Nereo.*

BONI MISQ. FORET] Locus corruptus, *inquit Lambinus*: & fortasse legend. *hominisq; foret*: aut, *nominisq; foret*: aut, *bonorumq; foret*. Excogitet aliquid meliꝰ acutus & sagax lector. *Desid. Heraldus*: Quid sit, *misq;*, intelligere nequeũt, & nescio quæ monstra lectionũ nobis obtrudere conantur. sed pueri norunt, *mis* esse genitivum τȣ *ego*. Quod si quid mutandum fuisset, scripserim, *necisq;*. V. N. Bacchid. act. 4: 2. In MS. Cam. est, *bonis mis quid foret, & mea iuite*. J. Is. Pontanus leg. *Quos penes mei potestas boni, navisq; foret & meæ vitæ.* Nam *bonum* unitatis numero, pro peculio & rebus, Plauti genuinum est. Deinde solet in ejusmodi casu censeri semper ac notari ipsa potissimum navis, ut cardo videlicet discriminis omnis aut salutis. Ita Virgil. *aquâ involvens navemq; virosq;* &c.

SPURCIFICUM] Nonius *spurcum* interpretatur sævum, vel sanguinarium. Lucill. sat. 4. *Samnis spurcus homo*. Turnebus, in illud lib. 1. ad Herenn. *Si quid eorum superbè, spurcè* &c. interpretatur *spurcè*, atrociter, sæviter, sanguinariè: lib. 20: 21. Nonius item *spurciss. tempestatem* Ciceroni significare ait vehementissimam, asperrimam. Ita fortassè hic *Spurcificum Nept.* dixit.

CONTRA

CONTRA OPERA] contrà, re & usu expertus sum placidum te &c. L.

MEO N. MODO] meo arbitratu; L. HAUD ALIO] J. Gul. *in alto.*

INFIDUM] Lucill. lib. 2. *Insidi maris insidias viresq; dolumq; Ut vitare velint.*

IN ALTO DISTRAXISSENT] Fallor? an idem intellexit hisce Vidulariâ: *Ejusdem Bacchæ fecêre nostram navem Pentheum.* quod fragmentum apud Prisc. lib. 7. *Gruterus.* Ita Virg. 8. Æn. *Haud procul inde citæ Metum in diversa quadrigæ Distulerant. Differre* enim & scindere, dividere, dissipare significat. Observavimus autem (ut & hoc obiter addam) quattuor versûs longos & heroicos; quos hîc, credo, de industriâ admisit, ut amplior evaderet oratio. Primus est: *Sat scio, in alto distraxissent diuq; tulissent.* 2. *Unà meeum passim cæruleos per campos.* 3. *Haud secu' circumstabant navem turbine' venti.* 4. *Fluctûsq; atq; procellæ infensæ frangere malum.* Tales & in aliis notati sunt. atque ut obiter dicam: Livius hexametro cepit historiam suam, *Facturusne operæ pretium sim, si à primordio* &c. Annales suos Tacitus; *Urbem Romam à principio reges habuêre.* Bellum Jugurthinum Sallustius; *Bellum scripturus sum, quod populus Romanus* &c. Quod quamvis in prosa est, ut Cicero in Oratore ait, vehementer vitiosum: & ipse tamen, præter *Senarios*, quos vix possumus effugere, Phaleucum, *Successit tibi Lucius Metellus*; (qualem & Noster Most. 1: 2. v. 44.) sed & integrum hexam. in Lucullo; *Crassis occultata & circumfusa tenebris*; quin adeò plenum distichon effudit, lib. 3. de Orat. ubi inquit: Ac mihi quidem veteres illi majus quiddam animo *Complexi, plus multo etiam vidisse videntur, quàm quantum nostrorum ingeniorum acies* intueri potest. Quod postremum notavit *Rob. Titius* Assertion. lib. 9. c. 17. Etiam *G. Falckenburgius* legitimum ejusmodi versum longum observavit in Taciti Germaniâ: *Auguriis patrum & priscâ formidine sacrum.* Sed cui tandem bono *simulata* hæc *cupressus*? Quin pingo tempestatem Charmidæ nostri, & *cæruleos campos*, interpretor *mare*, versu Lucret. lib. 5. *Maxima quà nunc se ponti plaga cærula tendit*: item Virgil. 3. Æneid. *Annixi torquent spumas, & cærula verrunt*, &c. Lucr. l. 5. & 6. *natantes campos* dixit; Virgil. l. 3. Georg. l. 10. & 8. Æn. *liquentes campos*; *salis campos*, & *arva Neptunia*.

TURBINES VENTI] Junxit speciem cum genere. V. N. Truc. act. 5: 1.

RUERE] ἐνεργητικῶς, Virgil. 2. G. *& ruit atram Ad cœlum nubem.* item: *ruit omnia latè.*

APAGE ME, SIS] *Acidalius* & hoc & Lambini glossam vocat nugatoriam: legitque *Apage te sis*: vel, *Apage à me s.* Abire enim Neptunum jubet, cum quo nihil deinceps sibi futurum.

QUIBUS ÆRUMNIS DELUCTAVI, FILIO DUM DIVITIAS QUÆRO!] Arrige aures, immò animum, qui sudorem & rem parentum temerè dilapidas. *P. Merula* legit, *Quantis cum ærumnis deluctavi.* vel: *Quantiscè ærumnis eluctavi.* quæ vox, inquit, etiam est in Merc. act. 1: 2. *Ne te opprimeret imprudentem atq; deluctaret.* Eo enim magis inclinat mens ibi Acanthionis, &c.

SPECIEQ. SIMUL?] In uno MS. Cam. est, *speciaque*; & alter non habet notam interrogandi. *Palmerius* Spicil. fol. 138. ad illa Quadrigarii, apud Non. in *Delectare*: *Fabius de nocte cœpit hostibus castra simul oppugnare*; RESTITUO, inquit, *cœpit castra hostium similè oppugnare.* Nam *similè* est *simulatè* & *fictè*. verbum novum, & quod nunc, opinor, primum à me restituitur. Nam etiam apud Plaut. repono, *cum novo ornatu, specieq; Simulá?* ut *species simula* sit personata: quamvis vulgatur, *Simul*, sanè ineptè.

DOMUM CUPIO] Alii l. *domi.* ut Don. in Eun. *Quanquam domi cupio, operiar tamen.* i. cupidus sum. *Cam.*

ACTUS QUARTI SCENA II.

SYCOPHANTA. CHARMIDES *senex.*

UIC ego dici nomen Trinummo faciam: nam ego operam meam
Tribus nummis hodie locavi ad artes nugatorias.

Advenio ex Seleuciâ, Macedoniâ, Asiâ, atq; Arabiâ,
Quas ego neq; oculis, neq; pedibus unquam usurpavi meis.
Viden' egestas quid negotii dat homini misero mali!
Qui ego nunc subigor trium nummorum caussâ, ut has epistolas
Dicam ab eo homine me accepisse, quem ego, qui sit homo, nescio,
Neq; novi: neq; natus, necne is fuerit, id solidè scio.
CH. Pol hic quidem fungino genere est, capite se totum tegit,
Illurica facies videtur hominis, eo ornatu advenit.
SY. Ille qui me conduxit, ubi conduxit, abduxit domum.
Quæ voluit, mihi dixit, docuit, & præmonstravit prius
Quomodo quicque agerem: nunc adeò, si quid ego addidero amplius,
Eò conductor melius de me nugas conciliaverit.
Ut ille me exornavit, ita sum ornatus. ARGENTUM HOC FACIT.
Ipse ornamenta à Chorago hæc sumsit suo periculo.
Nunc ego si potero ornamentis hominem circumducere,
Dabo operam, ut me esse ipsum planè sycophantam sentiat.
CH. Quàm magis specto, minus placet mihi hominis facies, miræ sunt,
Ni illic homo'st aut dormitator, aut sector zonarius.
Loca contemplat, circumspectat sese, atq; ædis noscitat.
Credo edepol, quo mox furatum veniat, speculatur loca.
Magis lubido'st observare, quid agat, ei rei operam dabo.
SY. Has regiones demonstravit mihi ille conductor meus,
Apud illas ædis sistendæ mihi sunt sycophantiæ.
Fores pultabo. CH. ad nostras ædes hic quidem habet rectam viam.
Hercle opinor mihi advenienti hâc noctu agitandæ sunt vigiliæ.
SY. Aperite hoc, aperite, heus ecquis foribus tutelam gerit?
CH. Quid adolescens quæris? quid vis? quid istas pultas? SY. heus senex,
Census conjuratori si rectè rationem dedi,
Lesbonicum hic adolescentem quæro, in his regionibus
Ubi habitet, & item alterum ad istanc capitis albitudinem:
Calliclem ajebat vocari, qui has mihi dedit epistolas.
CH. Meum gnatum hic quidem Lesbonicum quærit, & amicum meum,
Cui ego liberosq; bonaq; commendavi, Calliclem.
SY. Fac me, si scis, certiorem, hice homines ubi habitent, pater.
CH. Quid eos quæris? aut quis es? aut unde es? aut unde advenis?
SY. Multa simul rogitas, nescio quid expediam potissimum.

Sin unum

Sin unum quidquid singillatim & placidè percunctabere,
Et meum nomen, & mea facta, & itinera ego faxo scias.
CH. Faciam ita ut vis. agedum nomen tuum primùm memora mihi.
SY. Magnum facinus incipis sic petere. CH. quid ita? SY. quia, pater,
Si ante lucem ire occipias à meo primo nomine,
Concubium sit noctis, priusquam ad postremum perveneris.
CH. Opus facto'st & viatico ad tuum nomen, ut tu prædicas.
SY. Est minusculum alterum, quasi vasculum vinarium.
CH. Hic homo solidè sycophanta est. quid ais tu, adolescens? SY. quid est?
CH. Eloquere, isti tibi quid homines debent, quos tu quæritas?
SY. Pater istius adolescentis dedit has duas mihi epistolas
Lesbonici. CH. mihi est amicus. teneo hunc manifestarium.
Me sibi epistolas dedisse dicit. ludam hominem probè.
SY. Ita ut occepi, si animum advortas, dicam. CA. dabo operam tibi.
SY. Hanc me jussit Lesbonico suo gnato dare epistolam,
Et item hanc alteram suo amico Callicli jussit dare.
CH. Mihi quoq; edepol, quoniam hic nugatur, contrà nugari lubet.
Ubi ipse erat? SY. bene rem gerebat. CH. ergo ubi? SY. in Seleuciâ.
CH. Ab ipson' istas accepisti? SY. è manibus dedit mihi ipse in manus.
CH. Quâ facie est homo? SY. sesquipede quidem est quàm tu longior.
CH. Hæret hæc res: siquidem ego absens sum, quàm præsens, longior.
Novistin' hominem? SY. ridiculè rogitas, quo cum unà cibum
Capere soleo. CH. quod est ei nomen? SY. quod edepol homini probo.
CH. Lubet audire. SY. illi edepol illi illi. væ misero mihi.
CH. Quid est negotii? SY. devoravi nomen imprudens modò.
CH. Non placet, qui amicos intra dentes conclusos habet.
SY. Atq; etiam modò vorsabatur mihi in labris primoribus.
CH. Tempori huic hodie anteveni. SY. teneor manifestò miser.
CH. Jámne commentus es nomen? SY. deûm hercle me atque hominum pudet.
CH. Vide homo ut hominem noveris. SY. tanquam me. istuc fieri solet,
Quod in manu teneas atq; oculis videas, id desideres.
Litteris recomminiscar: C est principium nomini,

CH. Callicles? SY. non est. CH. Callipus? SY. non est. CH. Callidemides?
SY. Non est. CH. Callinicus? SY. non est. CH. Callimarchus? SY. nil agis.
Neque adeò edepol floccifacio, quando egomet memini mei.
CH. At enim multi Lesbonici sunt hîc, nisi nomen patris
Dices, non monstrare possum istos homines, quos tu quæritas.
Quod ad exemplum est? conjecturâ si reperire possumus.
Ad hoc exemplum est? an Chares? an Charmides? num Charmides?
SY. Hem istic erit. qui istum di perdant. CH. dixi ego jamdudum tibi:
Te potius bene dicere æquum'st homini amico quàm malè.
SY. Satin' intra labra atque dentes latuit vir minimi pecii?
CH. Ne malè loquare ei præsenti amico. SY. quid ergo ille ignavissimus
Mihi latitabat? CH. si appellasses, respondisset, nomine.
Sed ipse ubi est? SY. pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropiâ insulâ.
CH. Qui homo est me insipientior, qui ipse egomet, ubi sim, quæritem?
Sed nihil disconducit huic rei. quid ais? SY. quid? CH. hoc quod te rogo.
Quos locos adisti? SY. nimium miris modis mirabiles.
CH. Lubet audire, nisi molestum'st. SY. quin discupio dicere.
Omnium primùm in Pontum advecti ad Arabiam terram sumus.
CH. Ehò an etiam Arabia'st in Ponto? SY. est, non illæc ubi tus gignitur,
Sed ubi absinthium fit atque cunila gallinacea.
CH. Nimium graphicum hunc nugatorem. sed ego sum insipientior,
Qui egomet, unde redeam, hunc rogitem, quæ ego sciam, atque hic nesciat:
Nisi quia lubet experiri, quò evasuru'st denique.
Quod est tibi nomen adolescens? SY. Pax, id est nomen mihi,
Hoc quotidianum'st. CH. edepol nomen nugatorium:
Quasi dicas, si quid crediderim tibi, pax, periisse illico.
Sed quid ais, quò inde iisti porrò? SY. si animum advortas, eloquar.
Ad caput amnis, quod de cælo exoritur sub solio Jovis.
CH. Sub solio Jovis? SY. ita dico. CH. è cælo? SY. atq; è medio quidem.
CH. Ehò an etiam in cælum ascêdisti? SY. imò horiolâ advecti sumus,
Usque aquâ adversâ per amnem. CH. ehò an etiã vidisti Jovem?
SY. Callicli isse ad villam ajebant servis depromtum cibum.

Deinde

Deinde porrò. CH. deinde porrò nolo quicquam prædices.
SY. Ego hercle, si eris molestus. CH. nam pudicum neminem
Esse oportet, qui abs terrâ ad cælum pervenerit.
Dimittam, ut te velle video. sed monstra hosce homines mihi.
Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epistolas.
CH. Quid ais tu nunc? si fortè eum ipsum Charmidem conspexeris.
Illum quem tibi istas dedisse commemoras epistolas,
Noverisne hominem? SY. næ tu me edepol arbitrâre beluam,
Qui quidem non novisse possim, qui cum ætatem exegerim.
An ille tam esset stultus, qui mihi mille nummûm crederet
Philippeûm, quod me aurum deferre jussit ad gnatum suum,
Atque ad amicum Calliclem, cui rem ajebat mandasse hic suam?
Mihi concrederet, nisi me ille & ego illum nossem approbè?
CH. Enimverò ego nunc Sycophantæ huic sycophantari volo,
Si hunc possim illis mille nummis Philippeis circumducere,
Quos sibi me dedisse dixit, quem ego, qui sit homo, nescio.
Neque oculis ante hunc diem unquam vidi. eine aurum crederem?
Cui si capitis res siet, nummum nunquam credam plumbeum.
Aggrediundu'st hic homo mihi astu. heus, Pax, te tribus verbis volo.
SY. Vel treentis. CH. haben' tu id aurum, quod accepisti à Charmide?
SY. Atque etiam Philippeum, numeratum illius in mensâ manu,
Mille nummos. CH. nempe ab ipso id accepisti Charmide?
SY. Mirum quin ab avo ejus, aut proavo acciperem, qui sunt mortui.
CH. Adolescens cedò dum istuc aurum mihi. SY. quod ego aurum dem tibi?
CH. Quod à me te accepisse fassus. SY. abs te accepisse? CH. ita loquor.
CH. Quis tu homo es? CH. qui mille nummûm tibi dedi, ego sum Charmides.
SY. Neque edepol tu is es, neque hodie is unquam eris, auro huic quidem.
Abi sis nugator, nugari nugatori postulas.
CH. Charmides ego sum. SY. nequicquam hercle es: nam nihil auri fero.
Nimis argutè obrepsisti in eâpse occasiunculâ:
Postquam ego me aurum ferre dixi, pòst tu factus Charmides.
Prius tu non eras, quàm auri feci mentionem, nihil agis.
Proin tu te itidem, ut Charmidatus es, rursum recharmida.

CH. Quis ego sum igitur, siquidem is non sum, qui sum? ST. quid id ad me attinet?
Dum ille ne sis, quem ego esse nolo, sis meâ caussâ quid lubet.
Prius non is eras, qui eras: nunc is factus qui tum non eras.
CH. Age si quid agis. SY. quid ego agam? CH. aurum redde. SY. dormitas senex.
CH. Fassus Charmidem dedisse aurum tibi? SY. scriptum quidem.
CH. Properas, an non properas abire actutum ab his regionibus
Dormitator, priusquam ego hîc te jubeo mulcari malè?
SY. Quamobrem? CH. quia illum quem ementitus es, ego sum ipsus Charmides:
Quem tibi epistolas dedisse ajebas. SY. ehò quæso, tu is es?
CH. Is enimverò sum. SY. ain' tu tandem, is ipsúsne es? CH. ajo. SY. ipsus es?
(psissimus.
CH. Ipsus inquam Charmides sum. SY. ergo ipsúsne es? CH. i-
Abi hinc ab oculis. SY. enimverò seriò quoniam advenis,
Vapulabis arbitratu meo & novorum ædilium.
CH. An etiam maledicis? SY. immò, salvus quandoquidem advenis,
Dî te perdant, si te floccifacio, an periisses prius.
Ego ob hanc operam argentum accepi, te macto infortunio.
Sed enim tu qui sis, qui non sis, floccum non interduim.
Ibo ad illum, renunciabo, qui mihi tris nummos dedit,
Ut sciat se perdidisse. ego abeo. malè vive & vale.
Quod dî te omnes advenientem peregrè perdant, Charmides.
CH. Postquam ille hinc abiit, pòst loquendi liberè
Videtur tempus venisse, atq; occasio.
Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus,
Quid illi negotii fuerit ante ædis meas.
Nam epistola illa mihi concenturiat metum
In corde, & illud mille nummûm quam rem agat.
» *NUNQUAM edepol TEMERE tinniit tintinabulum,*
» *Nisi qui illud tractat aut movet, mutus tacet.*
Sed quis hic est, qui huc in plateam cursuram incipit?
Lubet observare quid agat, huc concessero.

VERSUS hujus & seq. sc. sunt τετράμετροι καταληκτικοὶ τροχαΐζοντες. *Cam.*

QUAS EGO NEQ. OCULIS NEQ. PEDIBUS UNQUAM USURPAVI] i. quas ego neq; vidi, neq; unquam ingressus sum. *Usurpare oculis aliquid*, dixisse quoq; Ciceronem, *Lambinus* affirmat. *Gifanius* ad v. Lucr. lib. 1. *nec frigora quimus Usurpare oculis, nec voces cernere suemus*; Valet, inquit, *usurpare*, crebrò aliquid agere aut dicere: & sæpissimè à Cic. *usurpare* pro *appellare* positum video, quod hodie satis tritum non est. Noster verè dicit, *usurpare oculis*, *usurpare sensibus*, pro *videre*, *sentire*. quæ multo minus sunt nota.

QUI EGO]

QUI EGO] *ego*, redundat. *L.*

FUNGINO GENERE EST] *Fungi* nihil sunt aliud ferè, quàm caput. Respexit ad caussiam seu petasum, quem capite gestabat. Fulgentius tamen aliter. vide Baptist. *L.*

EO CONDUCTOR MELIUS] Si ea, quæ doctus sum, expolivero, tanto melius conductor meâ operâ rem nugatoriam confecerit: *L.*

ARGENT. H. FACIT] Tanta vis est pecuniæ: *L.*

A CHORAGO] V. N. Persâ, act. 1: 3. Curcul. act. 4: 1. alibi.

UT ME ESSE IPSUM] *J. Guliel.* leg. *ipsus planè s.* Contrà Acid. *ipsum* omnibus modis tenendum autumat.

DORMITATOR] i. fur. *Turneb.* l. 20: 14. Quemadmodum & Hesiodus ἡμερόκοιτον furem appellat: quod interdiu dormiat, noctu evigilet ad furandum. Idem *Jan. Langlæus* lib. 8. Oti. Semestr. c. 4. Vide & *Marquard. Freheri* Parerg. lib. 2. c. 12. *Jac. Cujacius* Observat. lib. 11. c. 27. *Nocturni fures* quasi omnes Plauto sunt *Dormitatores*, ἡμερόκοιτοι; non *Interdiarii*, ἡμεροκλέπται. Lamb. *Dormitatorem* pro amatore positum arbitratur, aitq; alios simpliciter pro somnolento accipere: quòd qui tales sunt, capite operto esse velint, alios pro fallaci: quòd qui alios decipere cogitant, se dormire simulent.

SECTOR ZONARIUS] Aristoph. est. βαλαντιοτόμος, *Crumeniseca, Crumenisex*: item *Saccularius* Asconio dictus, teste Cælio lib. 10. c. 6. Et crimen ipsum dici potest *Crumenisecium*, auctore *Budæo* in Pandect. Antiquitùs autem in zonis æs gerebant vel certè crumenas in zonis propendentes. Germ. Beutelschneider. quales inter suos Armoricos frequentes esse, *Langlæus* notat.

NOSCITAT] noscere conatur, explorat: *L.* Vide N. Amph. act. 2. sc. 2. & Sticho, 2: 1.

MOX] Palm. l. *nox*, i. noctu. V. N. Rud. act. 1: 2. & act. 2: 4.

HAC NOCTU AGITANDÆ SUNT VIG.] MS. Cam. *agitandum si vigiliis.* unde *Grut.* facit, *agitandumst vigilias.* ad exemplum illius Virgil. *pacem Trojano à rege petendum est.* *Schopplus*, exempla addit: Symmach. lib. 4. *Ea mihi advertendum est.* Cic. in Cat. M. *quam* (viam) *nobis quoq; ingrediendum sit*. ubi malè hodiè legunt, *quâ nob.* Lucr. *Æternas quoniam pœnas in morte timendum est.* His addendum censet *Rittershusius*, in Notis ad *Phædri* Fabulas, illud Pacuvii in Augures; qui ut ait Accius, *aures verbis divitant Alienas: suas ut auro locupletent domos*: quod Cicero laudat 1. de Divinat. *Nam istos, qui avium cantum intelligunt, Magisq; ex alieno jecore sapiunt quàm suo, audiendum quàm auscultandum censeo.* Græcismus est elegans, *Istos audiendum*: ἀκροατέον αὐτῶν.

APERITE HOC] *hoc*, δεικτικῶς. FORIBUS TUTELAM GERIT ?] Alloquitur *Ostiarium*, qui ut ait Ovid. *egressus introitusq; videt.* Erant autem *Janitores* sive *Ostiarii* isti in catenis. idq; prisco instituto, quod ex Ovid. Fastor. libr. claret. Vide *VVouvveren* ad Petron.

CENSUS CONIURATORI] *Conjurator* erat, apud quem peregrini profiteri cogebantur & nomina & patriam & negotia. συνωμότης. Ita quidem legunt omnes edit. quas vidi. quod tamen & Camerario suspectum fuit. Turnebus (V. N. Prolog. Pœn.) legit, *Census cum juratori, si r.* quod Lamb. retinet, & explicat; Ego, qui census sum, cum rationem dedi juratori, i. censori, si modò rectè dedi, tum rationem dedi. In MS. Cam. notat Grut. legi, *Census cum juratori rectè rat. d.* Acidalius, Mirificè, inquit, contortuplicata est Lambini interpretatio, cum Turnebo *cum juratori* legentis. Hoc fortè non malè. *Jurator* omninò pro Censore; non tam dictus ideò, quòd ipse juraret, sed quòd alios sub juramento ex animi sententiâ censeret. Nescio tamen si non *Conjuratorem* pro collegâ Juratoris sive uno ex juratoribus auctor dixit. Ad censoriam quidem rem alludit simili prorsus modo Pœnuli Prologo: *Nomen jam habetis* &c. Ubi *Juratores* in diversum sensum vir doctiss. interpretatur *testes qui produci solent jurati.* Cui nemo animum vel aures commodabit. Apertè luditur in comparatione censionis. Argumentum Fabulæ quasi censetur: censendi locus proscenium est: censores sive juratores populus & spectatores. hi rationes accipiunt, ferente & dedicante Prologi auctore. Pariter jam in *Trin.* cum rationes adventûs & petitionis à Sene posceretur Sycophanta, velut indignè ferens in se inquiri: Quid tu, inquit, me rationes poscis? cum census sum, tum juratori rectè dedi.

rectè dedi. neque minùs dat tamen statim. Hæc loci germana sententia est, quàm facilè verba conficient in hunc modum leviter etiam correcta: *Census cum sum, juratori rectè rat. dedi.* Quo jure *cum* alii fecerunt, eodem ego *sum* addo. *si* autem deleo auctoritate vett. editionum. *Hæc ille.*

INCIPIS SIC P.] J. Gul. l. *incipißis p,* atque ita MS. Cam.

OPUS FACTO'ST ET V.] Ita est in vulg. edit. & MS. Cam. At Lamb. l. *Opus farto est*, i. cibo, quo corpus farcias. Quem *Palmer.* Spicil. fol. 85. acriter flagellat; & legend. probat, *Opus sacco est, & v.* vel, *Opus face est, & v.* Quod enim, inquit, Sycophanta diceret, tantum operis esse in nomine suo, ut, si ante lucem occipiat ire, concubiâ nocte venturus sit: respondet Charmides, face & viatico ad nomen ejus opus esse, ut scilicet in tam longo itinere & victus suppetat, & in tenebris lumen: ut subjicit Lipsius, qui hæc eodem planè modo & emendat & explicat, lib. 1. c. 5. Antiq. Lect. Superaddit tamen: Nisi quis fortè scribend. putet, *Opus facla est*; pro *facula*. Qui hic ambigit, illi nihil caussæ est quin facem etiam in meridie accendamus.

ALTERUM] sc. nomen: *L.* CHA. MIHI EST AMICUS] *Acidal.* clarè docet, hæc verba adhuc Sycophantæ esse: etiam ex illis locis, v. 63. *Non places* &c. & v. 78. *Te potius* &c.

Q. H. NUGATUR] MSS. *nuguratur*; & *nugaratur.*

CH. HÆRET HÆC RES] Tacitè secum, vel ad spectatores hæc mussitat Charmides. Quem quidem versum *Gruterus, Rittersh.* & *Schop.* è MS. Cam. nunc primùm restituerunt. ita Amphitr. *Vir ego tuus sim? ne me appella falsa falso nomine. SOS. Hæret hæc res: si quidem hic jam mulier factus est ex viro.*

SESQ. QUIDEM] pede & dimidio: *L.* In MS. l. *quidam.*

ILLI ED. ILLI ILLI] *Palmerius* Spicil. fol. 141. leg. *Il, il edepol, il, il.* Neque enim hæc ullâ cum significatione sunt verba quartata, sed voces effutitiæ, comminiscentis nomen quod exciderit facilius antè, quàm nunc in mentem redeat. Equidem *il, il, il,* stribligo est, & conatus reddendæ vocis.

QUI AMICOS INTRA DENTES CONCLUSOS HABET] Talis vulgo appellatur, Der nur kommet / wann man Essen wil. sed hic aliud.

VERSABATUR MIHI IN LABRIS PR.] Nostri: Er lag mir vff der zungen.

TEMPORI] i. tempestivè. MS. l. *temperi.*

JAMNE COMMENTATUS] In pr. MS. est, *Jam recommentatus es.* in alt. *Jam reincommentatus*: Grut.

ISTUC FIERI SOLET] Præponunt hic MSS. aliam personam: & legunt, *fieri istuc solet, Quod i.* Inde *Gruterus* ita fecit: *Vide modò ut hominem noveris. SY. tanquam me. CH. fieri istuc solet; Quod in manu t. a. o. v. id desideret. SY. Litteris recomminiscar. C est principium nomini. CH. Callicles* &c.

C. EST PRINCIP.] *C.* est capitalis littera nominis: *Palm.* Sein Nam fengt sich vff ein C an. *Reminiscentiam* vocant hanc figuram: cùm per ambages similes deducimus in memoriam rei, quæ nobis exciderat. *J. Cæs. Scalig. lib. 3. c. 91. Poët.*

CONIECTURA SI REPERIRE] Etiam hinc apparet, frustrà esse Vallam, cum ait, *Invenire* esse rei perquisitæ; *Reperire*, oblatæ. Ita Cistell. *Requirens servus reperit* &c. Vide & Donat. ad illud Ter Hecyrâ. *Perpol quàm paucos reperias* &c. item Not. Epid. sc. ult.

AD HOC EXEMPL.] *Palmer.* Leg. *possumus. SY. Ad hoc exemplum est, Char. CH. an Chares?* &c. Quærit Charmides, ad quod exemplum sit nomen: si fortè ita tandem ad verum perveniri posset. Respondet, *Char,* esse initium. quod *Acidal.* unicè verum probat.

NUM CHARMIDES?] *Meursius* notat veteres libros hanc ταυτολογίαν non agnoscere.

NE MALE L. EI PRÆSENTI] ita Camer. & vulgati omnes. Lamb. l. *præsente am.* MS. Cam. *Ne malè loquare absenti*: Grut.

SI APPELL.] *Schop.* sic interpungit: *Si appellâsses, respondisset, nomine.* i. si nomine appellâsses ipsum, respondisset.

AD RHADAM. &c.] συκοφαντίζει, hic enim locus nusquam est.

IN CRECOPIA] Meurs. l. in *Cercopiâ insulâ.* ut ita ludens appellârit Orcum regnum Rhadamantis, qui sceleratos ibi pœnis & cruciatibus maximis exercet. Nam homines scelerati & maligni κέρκωπες & πίθηκοι, Latinis *Simiæ* nominabantur. ut Trucul. docebitur.

ARABIAM

ARABIAM TERRAM] *Arabia terra*: ut, *Lybia citrus*, Varroni. *Italia terra*, Catoni: *Thessalia regio*, Apul. *Galliæ mulieres*, Sallustio. quod & more Græcorum fit, qui ἑλλάδας γυναῖκας dicunt. Et vix aliter Gellius, teste Colvio. V. N. Asin. act. 1: 1.

CVNILA GALL.] *Cunilæ* plura sunt genera. de quibus videatur Plinius lib. 20. cap 16. item Commentator ejusdem Medicus *Jac. Dalechampius*, qui Plinio ibid. os verberat. Columella *thymbram* vult esse *silvestrem cunilam*: ut sativam & hortensem *Satureiam*. Zwibelhysop. Gartenhysop.

PAX, PERIISSE ILLICO] Paulò prius scribo, *Tax, id est nom.* &c. Hîc; *si quid credi-derim tibi, tax periisse illicò*. Ludit Sycophanta ex instituto suo, dicitq; nomen sibi quotidianum esse *Tax*: id est, tanquam hominem *tagacem*, & qui *non benè utatur manu sinistrâ*, traduci à populo. inde est, quòd respondet Charmides audito nomine, dixisse eum, furto illicò periturum, si quid ejus fidei concrederet. Nam ut *Pax* à *pago*, ita etiam *tax* à *tago* deducebant. Atq; ut *tangere* pro furari usurpabant, ita *tax* & pro *tactim* & pro *furtim*. Hîc posteriore notione extulit; priori, in Persâ, act. 2: 3. *tax tax tergo meo erit*. Iam, quod paulò post Charmides iterum eum hoc modo compellat, nihil obstat, si ibi scribamus, *heus, pax, te* &c. Nam utebantur hâc dictione, cum aliquem compellarent, aut sermonem ejus interpellarent. Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. *CLIN. pax. Syre m.* &c. Nam interrumpebat Syri verba, itaq; oportebat veniam postulare. Vide magni *Scaligeri* Auson, Lectiones. Ad *tax* quod attinet, debet illa vox etiam apud Terent. reponi Fab. citatâ, act. 4. sc. 3. *Vnus est dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius*. Ita enim utrobiq; legendum. Hoc quoq; admonebo: ut à *paco pax*, ita ab *harpago* etiam *harpex* adverbialiter efferebant. Pseud. act. 2: 2. *apage te Harpax, haud places. Huc quidem herclè haud ibis intrò, ne quid harpax feceris*. Ita enim scribo. *Meursius*.

ASCENDISTI?] *Gruterus & Schop.* è MS. Cam. l. *escendisti?* ita Merc. act. 2: 1. *Escendi in lembum*. ibid. act. 5: 4. v. 90. *in currum escendi*. Amph. act. 3: 4. *illuc sursum escendero*, &c. Idem tamen est, quod *Ascendere*, ἀμβαίνειν, ἀναβαίνειν.

HORIOLA] quæ navis modica piscatorum. Vide Rud. act. 4: 2.

CALLICLI] Schop. l. *Charmidi*. Nam sese cum Charmide profectum fingit. qui cum quæsivisset, domine esset Iuppiter, responsum fuit, eum ad villam abiisse. Ita & *Acidalius* aliquando hunc locum manifestissimi vitii convictum emendabat. nam *Callicli* quidem id nullo modo potuit dici, nisi & is in cælo unà fuerit. at *Charmidem*, à quo litteras acceperat, ibi fuisse verisimile est. Comites enim habuisse, vel illud innuit, quando ait; *- imò horiolâ advecti sumus*. Idem postea tamen relictâ hâc sententiâ, ejuratisq; aliis, quæ excogitari cunq; possint, omnibus, ita rescribendum, quantâ potest adseveratione contendit: *Alii dii isse ad v.* Ecquid enim lepidius, inquit, fingi potest à nugatore isto, quàm ut de Iove interrogatus, cum non vidisse responsurus esset, ita diceret, absente ipso deos alios de ejus abitu sibi retulisse?

EGO HERCLE] Acid. *Ego h. verò, si e.* ne numeri vacillent.

NAM PVDICVM] Alludit ad fabulam de raptu Ganymedis. qui, Hebe repudiatâ, Iovis pincerna & nescio quid præterea factus est. *Schoppius* è veteri scripturâ MSS. Cam. suspicatur legend. *- neminem Manere op.* ut versus sit septenarius. quem vide in *Arte Criticâ*.

HOS EGO Q.] Acid. *- h. hom. mihi, Quos eg.*

MIHI CONCREDERET] Mihi, inquam, concrederet illud aurum, nisi &c.

ILLIS MILL. N.] *Schop.* è MS. Cam. colligit: *Si hunc possum illo mille nummûm Philippo circumducere, Quod s.* Elegantius, *mille nummûm*. Sic paulo post è MS. l. *numeratum illius in mensâ manû Mille nummûm*. Notat tamen *Grut.* in alt. MS. legi, *Si possum illo mille nummos Philippo civem ducere*.

IN MENSA] apud trapezitam, in foro. *L.*

MIRVM QVIN] Vultuosè pronunciandum. q. d. A quo igitur, nisi ab ipso Ianné ab ejus avo? V. N. Mostell. act. 2: 2.

AVRO HVIC QVIDEM] Sic omnes omninò habent edit. & MSS. Cam. Ait enim; ut in aliis rebus omnibus sis Charmides; at non eris etiam isti auro: ut explicat *Gruterus*. Frustrà igitur videtur esse doctus ille Batavus, qui transformavit ea in, *aurum hoc quidem*.

IN EAPSE OCCASIVNC.] vett. edd. *obrepsisti meâpse occasiunculâ*. quod probat *Meurs.*

POSTQVAM EG.] Notetur geminatio particulæ *post.* ita infrà v. 155. *Postquam ille hinc abiit, pôst loqu.*

RECHARMIDA] *Jac. Durantius* Var. lib. 2. c. 14. Festivè, inquit, Plautus alludens ad Græci nominis (*χάρμη, lætitia*) significationem, Charmidem auri mentione interpositâ delectatum, & Charmidem professum, jubet se *recharmidare*, hoc est, conceptam lætitiam & assumptum nomen deponere.

QVID LVBET] *Schop.* è MS. Cam. l. *qui lubet.* ita & *Acid.*

SCRIPTVM QVIDEM] q.d. Non ipsum aurum mihi dedit, sed tantum auri summam in tabellis notatam.

MVLCARI] Ita & MS. Cam. & rectè: non, *multari*, aut *mulctari.* Ter. Eun. *malè mulcabo ipsam.* ita n. hîc & alibi hoc verbum in vetustis cod. scribi notat etiam *Torrentius.* V.N. Mostell. act. 4: 2.

QVI ILLVM] *illum*, redundat: *L.*

EHO QVÆSO, TV IS ES?] His simillima sunt hæc Aristoph. Pluto, act. 1: 2. Τί φῄς; ἐκεῖνος οὗτος εἶ σύ; ΠΛ. ναί. ΧΡ. ἐκεῖνος αὐτός; ΠΛ. αὐτότατος. *J. Gul.*

ENIMVERO SERIO Q.] *J. Gulielmius* Pl. Quæst. lib. 19. c. 2. Locus hîc est, sed cujus sententia mihi quidem obscura est, fortassis & aliis. nam caussa, cur vapularet Charmides, in adventu solo nulla est. itaq; inclino legere, *enimverò serò q.* Nam ad histrionum pœnas alludi manifestum est. Ii verò, si quid deliquerant in actione, vapulabant. In Cistellariæ epilogo: *Ornamenta ponent: postidea loci Qui deliquit vapulabit: qui non deliquit, bibet.* In culpis autem fuisse, si quis seriùs quàm oporteret, proscenium ingrederetur, non dubiū est. Hinc Sycophanta Charmidi minatur, qui Fabulâ jam magnam partem actâ peregrè domum venit, daturum eum pœnas, quòd serò venerit. *Hæc ille.* Atq; ita (*serò* scil. non *seriò*) legebat diu ante hunc etiam *J. Langlæus JC.* lib. 8. c. 14. *Ocii Semestr.* ubi docet, leviora præsentaneaq; maleficia, omissis judiciorum solemnibus & formulis castigari posse.

AN ETIAM M.] MS. Cam. *At etiam m.* Quod irato convenientius: *Gruterus.*

SED ENIM TV Q.] E MS. colligit Schop. *Cæterùm tu q.*

DI TE PERD.] Lamb. l. *Di te perdant, si te floccifacio, pôst, an periisses priùs.* sic voluit dicere: Dii me perdant, si vel pili æstimo, postné pereas, aut periisses priùs. ita quidem Lambinus. qui tamen, auctore Acidalio, nec lectionis ambiguitatem, nec sententiæ obscuritatem tollit: quin & versum insuper corrumpit. Legend. *SY. imò salvus quandoquidem advenis, Di te perdant; etsi flocci facio, an periisses prius.* Gratulaturus seni videbatur, cum inciperet, *salvus quand. advenis*: at παρὰ προσδοκίαν subiicit, *dii de perdant.* Quoniam incolumis huc venisti, pereas, inquit: etsi meâ caussâ perire potueras etiam priùs; nec ego floccum interduim, si id factum. Hæc germana est sententia, joco lepidiss. constans.

POSTQVAM] Hinc decem versus sunt Senarii jambici: *Cam.*

CONCENTVRIAT] *Concenturiare* est colligere: dictum à Centuriis, quæ ad suffragia conveniebant. utitur & Pseud. act. 1: 5. Ita Ter. Phor. act. 1: 4. – *ego in subsidiis* (ita l. Prisc.) *hic ero Succenturiatus, si quid deficies.* i. Ero successor in locum deficientis, ad supplementum Centuriæ. A re militari. unde & alterum illud sumptum potiùs censet Lambinus.

NVNQVAM EDEPOL] Quemadmodum tintinnabulum temerè & sine motu alieno tinnire non solet: ita hic Sycophanta non temerè, sed ab alio subornatus, ad ædes meas cum litteris venit, &c. è *Lamb.* Alii sic: Nemo frustrà spargit aliquid, quod ad rem attinet, quin illud sit observandum.

NISI QVI] i. Nisi quis. *L. D.*

MVTVS TACET] Lamb. l. *mutum t.* sc. tintinnabulum. At J. Grut. l. *Nisi qui illud tractat aut movet, mutum est, tacet.*

ACTUS QUARTI SCENA III.

STASIMUS *servus*, CHARMIDES *senex*.

STASIME, fac te properè celerem, recipe te ad dominum domum.
Ne subitò metus exoriatur scapulis stultitiâ tuâ.
Adde gradum, appropera. jamdudum factum'st, cùm abîsti domo.
Cave sis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent.
Si aberis ab heri quæstione, ne destiteris currere.
Ecce hominem te Stasime nihili: satin in thermopolio
Condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem?
Recipe te, & recurre petere re recenti. CH. huic quisquis est,
Curculio'st exercitor, is hunc hominem cursuram docet.
ST. Quid homo nihili, non pudet te? tribúsne te poteriis
Memoriâ esse oblitum? an verò, quia cum frugi hominibus
Ibi bibisti, qui ab alieno facilè cohiberent manus?
Theruchus fuit, Cerconicus, Crinnus, Cercobulus, Collabus,
Oculicrepidæ, cruricrepidæ, ferriteri, mastigiæ.
Inter eos ne homines condalium te redipisci postulas;
Quorum eorum unus surripuit currenti cursori solum?
CH. Ita me di ament, graphicum furem! ST. quid ego, quod periit, petam?
Nisi etiam laborem ad damnum apponam apothecam insuper?
» *QUIN TU QUOD periit, periisse ducis? cape vorsoriam.*
Recipe te ad herum. CH. non fugitivus est hic homo, commeminit domi.
» *ST. Atq; UTINAM VETERES MORES, veteresq; parsimoniæ*
Potius majori honori hic essent, quàm mores mali.
CH. Di immortales, basilica quidem facinora inceptat loqui.
Vetera quærit, vetera amare hunc morem majorum scias.
ST. Nam NUNC MORES NIHIL FACIUNT, quod licet, nisi quod lubet.
» *AMBITIO jam more sancta'st, libera'st à legibus.*
» *Scuta jácere fugereq; hostis, more habet licentiam.*
» *PETERE HONOREM pro flagitio, more fit. CH morem improbum.*
» *ST. STRENUUOS præterire, more fit. CH. nequam quidem.*
ST. MORES LEGES perduxerunt jam in potestatem suam,
» *Magis queis sunt obnoxiosi, quàm parentes liberis.*

» *Eæ miseræ etiam ad parietem sunt fixæ clavis ferreis,*
» *Ubi malis mores affigi nimio fuerat æquius.*
CH. Lubet adire atque appellare hunc: verùm ausculto perlubens.
Sed metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.
ST. Neq; istis quicquam lege sanctum'st, leges mori serviunt.
Mores autem rapere properant, quà sacrum, quà publicum.
CH. Hercle istis malam rem magnam moribus dignum'st dari.
ST. Nónne hoc publicè animum advorti? nam id genus hominum hominibus
Universis est advorsum, atque omni populo malefacit,
Malè fidem servando: illis quoque abrogant etiam fidem,
Qui nihil meriti: quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant.
Hoc quî in mentem venerit mihi, reipsâ modò commonitus sum.
» *SI QUIS MUTUUM quid dederit, fit pro proprio perditum.*
» *Cùm repetas, inimicum amicum beneficio invenis tuo.*
» *Si mage exigere cupias, duarum rerum exoritur optio:*
» *Vel illud quod credideris perdas, vel illum amicum amiseris.*
CH. Meus est hic quidem Stasimus servus. ST. nam ego talentum mutuum
Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum vendidi.
Sed ego sum insipientior, qui rebus curem publicis
Potius, quàm id quod proximum'st, meo tergo tutelam geram.
Eo domum. CH. heus tu sta illico, audi, heus tu. ST. non sto. CH. at ego te stare volo.
ST. Quid si egomet te velle nolo? CH. ha nimium, Stasime, sæviter.
ST. Emere meliu'st, cui imperes. CH. pol ego emi, atque argentum dedi.
Sed si non dicto audiens est, quid ago? ST. damnum malum.
CH. Bene mones, ita facere certum est. ST. nisi quidem es obnoxius.
CH. Si bonus est, obnoxius sum: sin secus est, faciam uti jubes.
ST. Quid id ad me attinet, bonisne servis tu utare an malis?
CH. Quia boni maliq; in eâ re pars tibi est. ST. partem alteram
Tibi permitto, illam alteram ad me, quod boni est, apponito.
CH. Si eris meritus, fiet. sed respice ad me huc: ego sum Charmides.
ST. Hem quis est, qui mentionem facit homo hominis optimi?
CH. Ipse homo optimus. ST. mare, terra, cælum, dî vestram fidem,
Satin ego oculis planè video? est ne ipsus, an non est? is est.

Certè

Certè is est, is est profectò. ô mi here exoptatissime,
Salve. CH. salve Stasime. ST. salvum te. CH. scio & credo tibi.
Sed omitte alia: hoc mihi responde: Liberi quid agunt mei,
Quos reliqui hîc filium atq; filiam? ST. vivunt, valent.
CH. Nempe uterque? ST. uterque. CH. di me salvum & servatum volunt.
Cætera intus ociosè percunctabor quæ volo.
Eamus intrò, sequere. ST. quò tu te agis? CH. quônam, nisi domum?
ST. Hiccine nos habitare censes? CH. ubinam ego alibi censeam?
ST. Jam. CH. quid jam? ST. non sunt nostræ ædes istæ. CH. quid ego ex te audio?
ST. Vendidit tuus natus ædis. CH. perii. ST. præsentariis
Argenti minis numeratis. CH. quot? ST. quadraginta. CH. occidi.
Qui eas emit? ST. Callicles, cui tuam rem commendaveras,
Is habitatum huc commigravit, nosq; exturbavit forâs.
CH. Ubi nunc filius meus habitat? ST. hîc in hoc posticulo.
CH. Malè disperii. ST. credidi ægrè tibi id, ubi audisses, fore.
CH. Ego miser meis periculis sum per maria maxima
Vectus capitali periculo, per prædones plurimos
Me servavi, salvus redii, nunc hîc disperii miser,
Propter eosdem, quorum caussâ fui hâc ætate exercitus.
Adimit animam mihi ægritudo, Stasime. tene me. ST. visne aquam
Tibi petam? CH. res quum animam agebat, tum esse offusam oportuit.

VERSUS hujus Sc. tetrametri sunt catalect. trochaici. *Cam.*
FAC TE] Palm. & Nic. Faber, & J. Gul. l. *face te pr.* Godesc. Stevvech. in, De Deo Socrat. *face te properè celeres.* ut ibi: *Fac intelligas.* Salluft. *Fac cogites,* &c.

NE BUBULI IN TE COTTABI CR.] Græci in conviviis solebant è poculo reliquias vini arte quâdam in terram elidere, ut sonum redderent, vel (ut Cicero de eodem 1. Tuscul.) *resonaret*: idq; κοτταβίζειν, *facere cottabum*, vocabant. Quo respiciens Plautus *cottabos bubulos* facetè vocat vel plagarum crepitus, qui eduntur, cum servi corio bubulo cæduntur; vel lora ipsa, quibus cæduntur. Jam de ludicro hoc convivali, multi tradiderunt multa. Tu Lipsium mihi vide *Antiq. Lect. lib.* 3. & J. Parrhasium *De rebus per epist. quæsitis*: ubi hoc totum accuratè expenditur. Athenæum inprimis, qui lib. 10. & maximè 15. hæc ex professo tractat, pag. 666. & seqq. Editionis *Casaubonicæ.*
SI ABIERIS] Si abieris tum, cum herus te quæret. *L.*

THERMOPOLIO] *Calidã aquã*, eãq; purã putã, haud medicatam, aut potionem nescio quã dulcẽ & cõfectã (quod, sine autore veteri, quidã posuũt) Græcis Romanisq; antiquitùs ad

ad usum fuisse, immò ad delitias, luculenter docet *J. Lipsius* Elect. lib. 1. c. 4. Et hinc *thermopolia* dictas cauponas, in quibus hæc *Calida* veniret: & verbum *thermopotare* à Plauto ex Græco & Latino conflatum. Et quamvis posteà utraq; etiam, & *Solitaria* & *vino infusa* in usu fuerit, hanc *Mixtam* tamen in delitiis maximè fuisse, &c. Comprobat hoc & illustrat *Henr. Salmuth, JC.* in Notis ad *Guid. Pancirollum* Rer. Memorabil. Tom. 1. pag. 542. & seqq. inprimis *Gul. Stuckius* lib. 3. c. 6. Antiquit. Convivalium, qui hæc ex professo & copiosissimè pertractat. Quos mihi vide, qui morem hunc fugitivum & hoc sæculo desitum vel miraris vel elevas. Vide item N. Curcul. act. 2: 3. & Persâ, act. 5: 1.

CONDALIUM] *Condulus*, vel *condalus* & *condalium*, annuli genus Festo est, quem servos digitis gessisse Cælius auctor est. *Scaliger* ἀπὸ τῶν κονδύλων, à digitorum articulis, ducit. Plautus quoq; Fabulam Menandri Δακτύλιος cum verteret, *Condalium* eam nominavit. Vide & Alciat. lib. 4: 18. Parerg.

HUIC, QUISQUIS EST CURCULIO'ST EXERCITOR] *J. Lipsius* 1. Cent. epist. 15. primævæ edit. Capere, inquit, sententiam videor: & puto ab athletis sumptum, quibus gymnastæ sui & magistri exercitores. Quia igitur in brevitate illâ proscenii currebat Servulus & recurrebat, sed lento & mimico cursu; Senex ludit, & hunc hominem, inquit tardus aliquis Gurgulio ad cursum exercuit: ita currit, nec procurrit. Non aliâ allusione aut sententiâ, suprà dictum; *magister mihi exercitor animus hic est.* Douza; Quantopere *Curculio* iste Alciatum, Lambinum, alios exercitos frustrà habuerit, non commemorabo, reâpse ostendere contentus, *Curculionem* h. l. haud quidem pro vermiculo illo triticei farris populatore, sed verò pro eâ gutturis parte, quâ λαρύγξ eminet, quam inter comedendum moveri cernimus, interpretandum; sive pro gulâ ipsâ potiùs; ut *Gurgulio* fiat scilicet. In quo gratiam dicto insuper conciliat ἀμφιβολία: præter duo ista, quæ proposui modò, etiam ad Plautinam Fabulam illam accommodari idonea: in quâ *Parasitus Curculio* similiter sese ad cursuram exercens inducitur: quò tametsi obliquè allusisse videri possit Charmides, diversum tamen vult intelligi, senili parcimoniâ servi sui edacitatem sugillans, cui agitator atq; exercitor *gurgulio*, i. gula, sive adeò pars illa, per quam in ventrem descendit cibus. *Hæc ille.* Ut autem hîc *exercitor*, ita & *exercitio* alibi legitur, in Catonis illâ præclaræ veritatis sententiâ: *Vita*, inquit, *humana propè uti ferrum est. si exerceas; conteritur: si non exerceas: tamen rubigo interficit. itidem homine. exercendo videmus conteri. si nihil exerceas: inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quàm exercitio.*

MEMORIA ESSE OBLIT.] J. Gul. l. *Memoriæ esse.*

THERUCHUS &c.] Nomina Servulorum, à Plauto conficta. quorum ἔτυμον investigare cui bono? Et vidi tamen qui fecit: illudq; & ego jam huc illeveram: sed nunc induco.

COLLABUS] *Palm.* fol. 83. & 112. l. *Cottabus*. à Cottabo scilicet illo flagellorum.

OCULICREPIDÆ] quibus oculi pugnis contundi solent: *L.* Palmerius mâlit, *Occulteripidæ*, qui occultè eripiunt.

FERRITERI] qui ferrum terunt: qui compedibus ferreis vinciuntur. quos alibi *ferritribas*, & *genus ferratile* vocat, Mostell. act. 1: 1. & *ferriterivium* (autore Palm.) carceres & catenas: quod ferrum in iis teratur, ibid. act. 3: 2. ubi *Douza* tamen l. *ferriterium*.

QUORUM EORUM UNUS &c.] Ita versutè docti sunt, & exercitati in furto artifices, ut unus eorum surripuerit cursori, dum curreret, soleam calceamenti. *Solum* & infimum pedis calcaneum & calcei soleam significat. Lucr. lib. 1. *Nullius loca trita solo, &c.* Martial. lib. 9: 75. *Et mordere luto putre vetusq; solum.* Vide Scalig. in Conject. & Not. Bacch. act. 2: 3.

GRAPHICUM] V. N. Epid. act. 3: 3. Eleganter etiam fures describit Plauti *QUEROLUS*, scenâ 2. *Ubinam illa est cohors fuliginosa, Vulcanosa, atra, quæ de die sub terras habitant, noctè in tectis ambulant?* Dicitur *fulginosa*: nam fures à *furvo*. *Vulcanosa*, i. noctivaga. Sic noctem etiam Horat. 1. Carm. describit - *dum graves Cyclopum Vulcanus ardens visit officinas.*

APOTHECAM] Ita MS. Cam. & vet. edd. *Alciatus* quodvis repositorium dici putat: hoc

hoc verò loco dactylothecam. *Cam.* suspicatur *epitheeam.* quo quidem nihil certius & sensui convenientius ait *Pistoris.* ἐπιθήκη, *additio, adjectio* est. Lambinus *hypothecam* hîc quadrare existimat.

QVIN TV, QVOD PERIIT, PERISSE DVCIS!] Versus hendecasyllabus Phaleucus, elegans quà numeris, quà sententiâ.

CAPE VORSORIAM] fito παλινδρομος, Hans-Fehr-umb. *Da vela retrorsum*, ut loquitur Hor. Turneb. l. 20: 4. *Vorsoria* est funis, quo velum vertitur. nam eos (notat J.B. Pium) ferre non possum, qui recentem illam pyxideculam naviculatoriam atavorum memoriâ inventam explicant. Meam confirmat sententiam, quòd ab eodem scriptum est Epid. act. 1: 1. *Vtcunq; in alto ventus est, ex imo velum vortitur.*

VETERA AMARE H. MOREM M.] ita edd. & MS. Cam. *Douza* tamen coniicit leg. *Vetera amare hunc, more majorum, scias.*

SANCTA EST] i. tuta & inviolata facta est : *L.*

LIBERA'ST] *J. Gul.* Concinnius est, si scribas : *liberata legibus.* ad quod exemplum passim usurpatur, *solutus legibus.*

SCVTA IACERE] V. N. Epid. act. 1: 1.

SIRENVOS PRÆTERIRE MORE FIT] Consuetudine nunc fit, ut viri fortes ab improbissimo quoq; in honoribus petendis victi discedant, locoq; moveantur. *Douza* jubet hîc adire Festum, in *Præteritis Senatoribus* : Ego etiam *Scaligerum*, ad illa Festi.

OBNOXIOSI] Quibus Legibus mores sunt magis obnoxiosi, id est, dominantes & imperiosi, quàm parentes liberis. *Obnoxiosi* enim, qui alios sibi obnoxios habere volunt. Atq; ita *quidem Lambinus*, contra quem *Acidal.* planè explicat : atq; *Obnoxiosus*, inquit, è diverso prorsus, multum est obnoxius. Ibiq; perverti jura omnia Servus queritur: & præter alia, léges à moribus jam in suam potestatem perductas; cum ipsi contrà legibus obnoxii esse debeant magis, quàm hodie sint parentes liberis suis, qui itidem parentibus esse potius debebant. Ita duplex est incusatio, illæc directa in mores; hæc obliqua in liberos: quæ occultior fefellit hactenus: sed quò occultior, eò acrior est, & ex transverso vehementiùs mordet. Vtrumq; contra naturam est: Leges moribus, parentes liberis obnoxios esse. Quem sensum invidit usurpatio vocis ejus, aut potiùs reliqua loquendi forma duplex. semel enim de jure, ut vocant, accipitur; iterum de facto: & prius in mores, alterũ in parentes dictum, &c. Vide Stich. act; 3: 2. MS. Cam. leg. *Magis qui sunt obnoxiosi, quàm parentes liberi.* At vett. edd. quas vidi, omnes legunt *obnoxii.* Etiam H. Stephanus, in *De Plauti Latinitate*, p. 389. istam vocem (*obnoxiosi*) miram sibi & insolentem ait videri : cùm præsertim in edit. prioribus non habeatur : sed nuper in *Plautinum fontem omnium pulcerrimum* irrepserit.

EÆ MISERÆ &c.] Quòd leges ligneis vel æreis incisæ tabulis ad parietem in foro affigantur, ut ab omnibus cognosci possint, id Servulus urbanè trahit in aliam partem, quasi legibus fiat injuria, aut quasi per leges supplicio afficiantur innocentes. *Ex L.* Ita jocatur & Capt. act. 4: 3. *de pernis indemnatis.* Vide & *Ant. Augustin.* De legibus, cap. 16. item *Philip. Melanthonem*, In *Adhortatione de legendis Trag. & Comœdiis*, anno 1545. publicatâ.

NEQ. ISTIS] qui hodie vivunt : *L.*

QVA SACRVM QVA] *quà, quà.* V. N. Mil. act. 4: 3.

DIGNVM EST] par est. *L.*

NONNE HOC] Nónne hoc publicâ animadversione coërceri debet? *L.*

HOMINIBVS] V. N. suprà, act. 1: 2., ubi dictum est, *Omnibus universis*, hîc leg.

MALE FIDEM SERVANDO] Dum malè fides servatur. *vel*, dum servare fidem negligunt magistratûs, fit ut etiam fidis, propter infidos, non habeatur fides: quippe ex eorum, qui non servant fidem, ingenio, horum, qui sunt fideles, ingenium metiuntur : *L.*

INGEN. H. PROBANT] non obviâ notione *probant*, pro æstimant, pendunt. ita tamen Persâ, act. 2: 2. *Tuo ex ingenio mores alienos probas.* item Ovid. *Vulgus amicitias utilitate probat.*

INVENIS] MS. Cam. *invenias.* OPTIO] i. electio. Hunc locum, de mutuo improbis dato, existimat. *C. Rittershusius* Plautum mutuatum esse ex istis Axionici vet. Comici versibus : Ὅταν δανείζῃ τις πονηρῷ χρήματα, Αὐτὸν δικαίως ἀντὶ τόκου λύπας ἔχει. h. e. eodem Rittersh. interprete; *Qui mutuam dat improbo pecuniam, Pro fœnore is jure accipit molestias.* Seu cur *jure* : an non potius injuriâ? Quia debuit esse in dando cautior.

MEO TERGO TVTEL. G.] Jocosè. ita suprà, *ecquis foribus tutelam gerit?* ita Trucul. atq; alibi.

EMERE

EMERE MELIUS EST] Persâ, act. 2: 4. *Emere oportet quem tibi obedire velis.* Germ. Wilt du ein Knecht haben/so schaff dir einen.

DICTO AUDIENS EST] ita Lamb. & Acid. uti & mox, *si bonus est*, &, *sin secus est*; non *es*. Non. n. de Stasimo, sed de quovis indefinitè capiendum: quod vel illud convincit: *ST. Quid id ad me attinet*, &c. Ad verb. igitur *emi* non *te*, sed *aliquem* subintelligendum.

DAMNUM MALUM] J. Gul. l. *da magnum malum*: ut numeri sint salvi. J. Palm. *Dane malum*. quod perspicuè, *inquit*, verum est. *Dano*, pro, *do*, vetustum. *Lipsius* 1. Cent. epist. 15. *da damnum malum*. Nam, inquit, *agere damnum*, quis dixerit?

NISI Q. ES OBNOXIUS] Cum hâc exceptione quidem, nisi servo tuo, ob alia ejus rectè facta, multum debeas: *L.* Vide N. Stich. 3: 2.

SED OMITTE] ita vett. cod. rectius. præcidit. n. Servi gratulationem. *Acid.*

HAC ÆTATE] *J. Gul.* & *Douza* asserunt, Nonium legere, *hoc ætate.* unde suspicantur scriptum, *hoc ætatis*, i. ætate tam præcipiti atq; effætâ. Vt, *hoc noctis*, pro, nocte tam serâ sive intempestâ, *Amph.* & *Curcul.*

VISNE AQUAM] Nam animi deliquio correptis aquula adspergitur.

RES CUM ANIMAM AG.] Cum res familiaris peribat. Ridiculè ἄψυχον facit ἔμψυχον.

ACTUS QUARTI SCENA IV.

CALLICLES, CHARMIDES, *senes duo.*
STASIMUS *servus.*

UID hoc hîc clamoris audio ante ædis meas?
CH. O Callicles, ô Callicles, ô Callicles,
Qualin' amico mea commendavi bona!
CA. Probo & fideli, & fido, & cum magnâ fide.
Et salve, & salvum te advenisse gaudeo.
CH. Credo omnia istæc tibi, si ita'st ut prædicas.
Sed quis iste est tuus ornatus? CA. ego dicam tibi.
Thesaurum effodiebam intus, dotem, filiæ
Tuæ quæ daretur: sed intus narrabo tibi.
Et hoc & alia. sequere. CH. Stasime. ST. hem. CH. strenuè
Curre in Piræum, atque unum curriculum face.
Videbis jam illîc navem, quâ advecti sumus.
Iubeto Sangarionem, quæ imperaverim,
Curare, ut efferantur, & tu ito simul.
Solutum'st portitori jam portorium.
ST. Nihil est moræ. CH. nihil. ambula. actutum redî.
ST. Illîc sum atque hîc sum. CA. sequere tu me intrò hàc. CH. sequor.
ST. Hic meo hero amicus solus firmus restitit,
Neque demutavit animum de firmâ fide.

*Quanquam labores multos ***
Sed hic unus, ut ego suspicor, servat fidem.
Ob rem laborem eum ego cepisse censeo.

VERSUS hujus Scenæ sunt trim. jamb. acatal. *Cam.*

QUALIN AMICO] *Muretus* Var. l. 19. c. 7. Veteres illi modò litterâ D modò N ad vitandum hiatum utebantur. Sic cum rectum sit *atqui* & *alioqui*: sequente tamen vocali *atquin*, & *alioquin* sæpè reperias. Et inde etiam hoc Plauti est: *Qualin amico* &c.

PIRÆUM] Nonnulli distingunt, ut sit *Peiræeum* opidum: *Peiræum*, portus. Sed haud scio an fixa sit differentia. Vide Interpret. ad illud Ter. Eun. act. 3: 4. *Heri aliquot ad. colmus in Piræo*: & G. Fabric. inprimis Cicer. lib. 7. ad Attic. epist. 3. Hodie dicitur *Portus leonis*: à leone marmoreo, qui in ruinis inventus atq; ibi erectus est.

UNUM CURRICULUM FACE] Terent. Heaut. act. 4: 4. *Curriculo percurre*, i. instar curriculi properè. Franci, Lauff eins lauffs.

QUANQUAM LAB.] Reliqua desunt, quibus & numeri & sententia absolvatur. In exemplis vulgatis confusione omnia corrupta sunt. Dicuntur autem hæc à Servo εἰρωνικῶς: *Cam.* Sed Lamb. ita redintegrat: *Quanquam labores multos ipse pertuli.*

OB REM] i. ob caussam, vel rei faciundæ caussâ. *Meursius* è vet. editt. ita: *Neq; demutavit animum de firmâ fide. Hic unus, ut ego suspicor, servat fidem: Quanquam multos ob rem eum ego cepisse censeo.* Immò, *inquit Acidal.* non de se suisq; laboribus Servus loquitur, sed de Calliclis, ut apparet ult. versu. ubi sententiam veram aperiam emendatione, *Ab re lab.* Non enim hic convenit de re faciendâ. alii sunt labores, quos eum cœpisse judicat *ab re*, i. frustrà, & non ex merito ipsius. Immeritò enim calumniis exagitatum & oneratum infamiâ innuit, quam ille fide suâ sibi pepererat; ut ex superioribus clarum. Et huc etiam verborum defectorum sensus respexit, *Quanquam lab.*

ACTUS QUINTI SCENA I.

LYSITELES, *adolescens.*

HIC homo est omnium hominum præcipuus
Voluptatibus gaudiisq; anteponendus:
Ita commoda, quæ cupio, eveniunt: quod ago, assequitur, subest,
Subsequitur: ita gaudiis gaudium suppeditat.
Modò me Stasimus Lesbonici servus convenit, is
Mihi dixit, suum herum peregrè huc advenisse Charmidem.
Nunc mihi is properè conveniendus est, ut, quæ cum ejus filio
Egi, ei rei fundus pater sit potior. eo. sed fores
Hæ sonitu suo mihi moram objiciunt incommodè.

HIC HOMO] Seipsum intelligit δεικτικῶς. Sunt autem versus tetrametri & trimetri, & dimeter unus, numeris confusis: *Cam.* Gruterus & Schop. è MS. Cam. l. *Hic homo est o. h. præcipuus vol. g. antepotens.* Dixit, *gaudiis antepotens*, quasi *antepollens*. Sicut *Pietate potens*, apud Propert. pro, maximè pio. Horat. *muneribus Veneris potens.*

COMMODA] Palm. l. *commodùm*, vel *commodò*. Rud. *commodùm obviam venies patri.* Acid. leviter suspicatur, *omnimoda*. ita mox, *subest* aut delend. aut leg. *subit*. Facit enim in his delitias Plautus. Amph. *SOS. sequor, subsequor te.*

FUNDUS] i. auctor, *Festus*, *Budæus*, *Turnebus* lib. 4: 12. *Ant. Augustinus.* ad Festum. Gellius lib. 16. c. 8. *Sigonius* lib. 1. c. 4. De antiq. jure Italiæ: ubi de industriâ hoc egit. *Hotomanus* lib. 2. Observat. c. 5.

ACTUS QUINTI SCENA II.

CHARMIDES, CALLICLES, *ſenes duo.*
LYSITELES, LESBONICUS, *adoleſcentes.*

EQUE fuit, neque erit, neque eſſe quenquam hominum in terrâ dum arbitror,
Cui fides fidelitaſq; amicum erga æquiparet ſuum:
Nam exædificaviſſet me ex his ædibus, abſq; te foret.
„ *CA.* SI QUID AMICUM ERGA *benefeci, aut conſului fideliter,*
„ *Non videor meruiſſe laudem, culpâ caruiſſe arbitror.*
„ *Nam* BENEFICIUM, HOMINI PROPRIUM *quod datur, proprium ſumſeris:*
„ *Quod datum eſt utendum, id repetendi copia'ſt, quando velis.*
CH. Eſt ita, ut tu dicis. ſed ego hoc nequeo mirari ſatis,
Eum ſororem deſpondiſſe ſuam in tam fortem familiam,
Lyſiteli quidem Philtonis filio. LY. enim me nominat.
CH. Familiam optumam occupavit. LY. quid ego ceſſo hos colloqui?
Sed maneam etiam opinor: nanque hoc commodum orditur loqui.
CH. Vah. CA. quid eſt? CH. oblitus intus dudum tibi ſum dicere:
Modò mihi advenienti nugator quidam acceſſit obviam,
Nimis pergraphicus ſycophanta: is mille nummûm ſe aureûm
Meo datu tibi ferre, & gnato Lesbonico ajebat meo,
Quem ego nec qui eſſet noram, neq; eum ante usquam conſpexi prius.
Sed quid rides? CA. meo allegatu venit, quaſi qui aurum mihi
Ferret abs te, quod darem tuæ gnatæ dotem: ut filius
Tuus, quando illi à me darem, eſſe allatum id abs te crederet,
Neu quî rem ipſam poſſet intelligere, & theſaurum tuum
Me eſſe penes, atque eum à me lege populi patrium poſceret.
CH. Scitè edepol. CA. Megaronides communis hoc meus & tuus
Benevolens commentu'ſt. CH. quin collaudo conſilium, & probo.
LY. Quid ego ineptus, dum ſermonem vereor interrumpere,
Solus ſto, nec, quod conatus ſum agere, ago? homines colloquar.
CH. Quis hic eſt, qui huc ad nos incedit? LY. Charmidem ſocerum ſuum
Lyſiteles ſalutat. CH. di dent tibi, Lyſiteles, quæ velis.
CA. Non ego ſum ſalutis dignus? LY. immò ſalve Callicles.
Hunc priorem æquum'ſt me habere. TUNICA PROPIOR PALLIO EST.
CH. Deos volo conſilia veſtra rectè vortere.
CA. Filiam meam tibi deſponſatam eſſe audio. LY. niſi tu nevis.
CH. Imò haud nolo. LY. ſponden' ergo tuam gnatam uxorem mihi?

CH. Spon-

CH. Spondeo, & mille auri Philippûm dotis. LY. dotem nihil moror.
CA. Si illa tibi placet, placenda dos quoq; est, quam dat tibi.
CH. Postremò quod vis non duces, nisi illud quod non vis, feres.
CA. Jus hic orat. LY. impetrabit te advocato atque arbitro.
Istâc lege filiam tuam sponden' mihi uxorem dari?
CH. Spondeo. CA. & ego spondeo idem hoc. LY. ô salvete affines mei.
CH. Atque edepol sunt res, quas propter tibi tamen succensui.
CA. Quid ego feci? CH. meum corrumpi quia perpessus filium.
CA. Si id meâ voluntate factum est, est quod mihi succenseas.
Sed sine me hoc abs te impetrare, quod volo. CH. quid id est? CA. scies.
Si quid stultè fecit, ut ea missa facias omnia.
Quid quassas caput? CH. cruciatur cor mihi, & metuo. CA. quidnam id est?
CH. Quum ille ita'st ut esse nolo, id crucior, metuo si tibi
Denegem quod me oras, ne te leviorem erga me putes.
Non gravabor, faciam ita ut vis. CH. probus es. eo, ut illum evocem.
CH. Miserum'st, malè promerita, ut merita si mihi ulcisci non licet.
CA. Aperite hoc, aperite properè, & Lesbonicum, si domi'st, foras
Evocate, ita subitu'st, properè quòd eum conventum volo.
LE. Quis homo tam tumultuoso sonitu me excivit subitò foras?
CA. Benevolens tuus atq; amicu'st. LE. satin' salvæ? dic mihi.
CA. Rectè. tuum patrem rediisse salvum peregrè, gaudeo.
LE. Quis id ait? CA. ego. LE. tun' vidisti? CA. & tute idem videas liceat.
LE. O pater, pater mi salve. CH. salve multùm, gnate mi.
LE. Si quid tibi pater laboris. CH. nihil evenit, ne time:
Bene re gestâ salvus redeo: si tu modò frugi esse vis,
Hæc tibi pacta'st Callicli filia. LE. ego ducam pater.
Etiam si quam aliam jubebis. CH. quanquam tibi succensui.
CA. Miseria una quidem homini'st affatim. CH. immò huic parum'st.
Nam si pro peccatis centum ducat uxores, parum'st.
LE. At jam posthac temperabo. CH. dicis, si facias modò.
LE. Num quid caussæ est, quin uxorem cras domum ducam? CH. optimum'st, licet.
Tu in perendinum paratus sis ut ducas. Plaudite.

VERSUS sunt hujus Scenæ tetram. catalect. troch. *Cam.* IN TERRA DUM] *at-que-dum* cohæreant: *L.*

EXÆDIFICASSET] ejecisset me filius ædibus, si absq; te foret. Dictum *exædificare ex ædibus*, ut, *expectorare ex animo*: [illegible], &c. *L.*

PROPR. SUMSERIT] i. perpetuum: nec timet ut ab se repetatur. MS. Cam. l. *presumpserit*. *Donatus*, Hieronymi præceptor, *data* repeti potuisse ait: & distinguit à *deditis*: ut & Hotom. Instit. *Dona*, nisi & fierent propria, sic sanè revocabilia fuerint, non perpetua. Ita Lucr. l. 4. *amorem proprium* pro stabili & perpetuo dixit. Et Virg. de uxore perpetuâ, – *propr. amq. d cabo.* idemq; stabilibus muneribus – *propria hæc si dona fuissent*: item, *Da propriam Thymbræe domum.* ita Horat. 2. sat. 6. *Ut propria hæc munera faxis.* Sic Macrob. lib. 1. Somn. c. 21. *Proprium habere diceretur, si semper tenere liceret.* Vide *Alb. Gentil.* l. 3. c. 16. De jure belli. SUMPSERIS] ita cogit prox. versus. nisi & ibi *velis* mutetur in *velit*; quod minus tamen elegans. *Acid.*

FORTEM] i. divitem, copiosam, *Nonius*: L. D. Vide & N. Mil. act. 4: 3.

OCCUPAVIT] invenit, possidet: *Nonius.*

ACCESSIT OBV.] Bryard. l. *accessit ob.*

MEO DATU] Dictum, ut *meo rogatu*: *meo concessu*, &c. L.

NEU QUI] i. aliquo modo. & rectè ita: quod vox *patrium* convincit: non, *quid.* nemo enim alienus thesaurum repetere poterat. *Acid.*

LEGE POPULI] Eum thesaurum Lesb. à me posceret, lege civitatis Athen. ut à patre defossum: *L.*

INEPTUS, DUM S.] P. Colv. l. *ineptusdum, serm. v. interrumpere?* ut, *primumdum*, *etiamdum*, Rud. & Pseud.

SALUTIS DIGNUS?] ita Nonius: aitq; metaplasmũ Casuũ esse: at rectiùs *J. Gul.* Hellenismũ: [illegible], ita Virgil. – *indignus avorum.* Ovid. 3. de Arte: *Curia consilii quæ nunc dignissima tanti.* Suet. Othone: *& prædicaret, solum successionis imperii dignum.*

TUNICA PALLIO PROPIOR] Proverbiũ, quo significatur, ex amicis nos aliis atq; aliis magis esse devinctos, neq; parem omnium habendam rationem. Palliũ extrema vestis apud Græcos, ut toga apud Rom. & tunicam tegebat: ideoq; corpori propior tunica quàm pallium. videatur & *Pius* Annotat. Poster. c. 30. Affine illi: *Surá genu propius.*

DEOS VOLO] versus hic fine deficitur: *Cam.*

SPONDEN'] V. N. Aulul. act. 2: 2.

SPONDEO DOTIS] V. N. Persâ act. 3: 1.

CA. SI ILLA TIBI PL.] *Acidal.* hæc ita constituit: *CH. Si illa tibi &c. quam dat tibi. Postremò &c. CA. Jus hic &c.* Indecorum enim, ut nunc vicarius Callicles partes agat etiam præsentis Charmidis.

PLACENDA] Mira locutio. *Placendus à placeo* quasi etiam dici posset *standus, sedendus, surgendus*: à *sto, sedeo, surgo* &c. De quo Prisc. lib. 8.

ISTAC LEGE FILIAM] *J. Ræardus, de Auct. Prudent.* docet, Plautum hic eleganter de dotis promissione, quæ cum *dotis dictione* nihil quicquam commune habeat, disserere: quem videas.

SALVETE AFFINES MEI] Vide mihi egregium par fratrum, *Scipionem & Albericum Gentiles*; hunc l. 5. c. 12. *de Nuptiis*: illum *Parerg.* libro singulari: ubi docent, *Per sponsalia etiam contrahi affinitatem ex Jure Civili.*

MISERUM EST] Miserum est, malè merita ista, ut sunt merita, ulcisci mihi non licere: *L.*

ITA SUBITO 'ST] Acid. l. *ita subitum est, propter quod e.* Geminum illud, *Ita res subitaria est.* Lambinus in distinctione, *Evocate ita subitò: est pr.* pueriliter ineptit.

SATIN' SALVÆ] MS. Cam. *satin' salvè?* V. N. Sticho act. 1: 1. Etiam *Brissonius* in Formul. lib. 8. emendat, *satisné salvè?* Ita Ter. Eun. act. 5: 6. *Quid est? quid trepidas? satisné salvè?* ubi Donatus *Salvè* interpretatur *integrè, rectè, commodè.* citatq; hunc Pl. locum, & alium Sallustii. utitur eo crebrò Livius. Ita Apul. l. 1. Apol. *Puer ubi sit, & quam salvè agat, interrogat.* Dicebant etiam, *Rectène omnia?* Peregrè enim redeuntibus vel aliunde advenientibus familiaris erat hæc interrogatio. Ita verbum discedentis erat, *Nunquid vis?* Ter. Eun. act. 2: 3. *Dum hæc dicit, abiit hora. Rogo, NUM QUID VELIT.* ubi Donatus: hoc est, *significo me abire*, &c. Utitur & Horat. 1. Sat. 9. & Cicero passim in Epistolis

V. N. Amph. act. 1: 3. RECTE] ita Acid. disting. *Rectè. tuum p.* LABORIS] Sermo interrumpitur.

MISERIA UNA Q.] Vulgg. leg. *Mis. uni q.* Lamb. *Miseria una uni q.* hoc sensu: Satis dare supplicii Lesbonicũ ducendâ uxore. Et nota, in pœnã quasi luxuriosis juvenibus datas olim uxores: fieriq; pręcipit prudens Educationis magister Plutarchus. Et hinc Acid. illud Epid. 2: 2. *Continuò arbitretur uxor tuo gnato*, explicat. Quin & hodie dissolutior juventus uxoriâ hâc habenâ castigari & coerceri solet. *J. Gulielmius*, Hoc, *inquit*, in sexũ muliebrem acerbè & virulenter dictum. Sed dixerat in eandem sententiam *Philemo* quoque, de quo hanc Fabulam noster interpretatus est, Ἀθάνατον ἐστὶ κακὸν ἀναγκαῖον γυνή. neq; dissimiliter *Propertius*, vel potiùs simillimè huic loco, lib. 2. eleg 17. *Cum satis una tuis insomnia portet ocellis, Una sit & cuivis fœmina multa mala.*

FINIS TRINUMMI.

TRUCULENTUS.

ARGUMENTUM.

HAEC Comœdia eſt altera, quam Ciceroni inprimis placuiſſe, de Catone intelligi poteſt, ut retulimus in Pſeudolo. Et quamvis mendoſiſsima & lacera ad nos pervenerit: tamen quaſi de ungue leonem, aut de culmo fruges æſtimant, ita de his reliquiis præſtantia hujus Fabulæ planè judicatur. ARGUMENTUM *tale eſt*. Meretrix quædam callida & aſtuta, & famulitio atq; rebus omnibus ad fallacias & fraudes inſtructa, pellicit in amorem ſui tres adoleſcentes: unum urbanum, quem celeriter conficit: alterum ruſticum, qui profuſus eſt in dando: tertium militem, cujus ſtoliditate abuti, & quem compilare cupiens, ſimulat ſe ex ipſo eſſe gravidam: & hoc perſuadet credulo. Ut enim hoc genus faſtuoſum, ita & ſtolidum eſt. Erat ruſtico ſervus immitis, & cui doleret corrumpi filium herilem: ſed & ille tamen mutatur, & deſinit eſſe ſævus ſeu *truculentus*. nam hinc nomen Fabulæ inditum eſt. Ut autem minus ſimplex argumentum eſſet, inſeritur & virginis ſtuprum, compreſſæ per vim ab urbano, quæ cum filiolum peperiſſet, hunc meretrix ſibi ſuppoſuit allatum à tonſtrice. Ac re palàm factà, virgo urbano nubit, & ille à meretrice puerum repetit, ac amores hos relinquit. Ita retinet meretrix par amatorum, ruſticum ac militem: & in ludificando ac deſpoliando milite delicias facit. Fabula habet formam eorum poëmatum, quæ μίμους appellant. Eſt autem ita depravata & corrupta à librariis, ut aliquoties fuerit mihi in animo, me illam editurum non eſſe, &c. Scitè verò, &, ut Plautus loquitur, *graphicè* nimis expreſſa eſt levitas, & malitia & fraudulentia meretricia. Et quantopere deſipiant in amore & voluptatum illecebris ſimplices. Et quòd iſto genere hominum, quod ſe primum eſſe vult, & virtutis ac dignitatis poſſeſsionem propriam eſſe ducit, nihil reipsâ plerunq; ſit vanius, neq; futilius. De quo & Græcorum quiſpiam Comicus hæc fecit: κόμψος, στρατιώτης, οὐδ' ἂν εἰ πλάττοι θεὸς οὐδεὶς γένοιτ' ἄν. Tum autem militia talis eſſe conſuevit, cum bella neq; neceſsitate neq; Reip. cauſsâ geruntur: neq; cives militant, ſed arma libidini & improbitati hominum & tyrannicæ potentiæ ſerviunt: & undique congregantur audaces & mali, quibus neque res neque ſpes domi eſt, quiq; mercede

mercede conducti, [illegible]. NOMINA *Personarum hæc sunt:* Δείναρχος, vel τῶν δεινῶν, vel ἐν τοῖς δεινοῖς ἀρχηγὸς, vel etiam δεινὸς ἄρχων. Hoc nomine & unus ex antiquis Rhetoribus fuit. ἀστάφιον significationem habet *uvulæ passæ.* στρατίλαξ, quasi *militatorculum* dicas: sicut πλούταξ *ostentator divitiarum.* φρονήσιον, ἀπὸ τῆς φρονήσεως, ut ipse Plautus interpretatur, *prudentia.* στρατοφάνης, *illustris in militia.* *Geta*, gentile nomen servi. στράβαξ, & hoc factum est denominatione ἀπὸ τοῦ [illegible] καλλικλῆ & in Trinummo est. κύαμος, servile nomen, significationem habet fabæ. *Camerarius.*

Turnebus: PLAUTI Truculentus, ut Virbius, Æsculapii medicinâ & manu, ut saluti restituatur postliminio & vitæ, indiget. Periisse enim puto, in quo ferè nihil integrum & sanum restat &c. Idem: TRUCULENTUS deposita & perdita & propè demortua & conclamata est Comœdia, lib. 11. c. 21.

I. *Lipsius* Antiq. lect. lib. 1. cap. 3. TRUCULENTUS Plauti quid aliud quàm Hippolytus est? Ita misere elegantissima Fabula admutilata, lacerata, distracta fuit: ut vix Æsculapius cũ parente suo illi persanandæ sint, &c.

I. *Palmerius*: PLAUTI Truculentus est, nisi quod pleraq; in eâ Latina nimium, cæteroquin nulli Comœdiarum, secunda. *Spicil.* fol. 2.

I. *Scaliger, in Festo*: TRUCULENTUM nos majore ex parte à mendis vindicavimus.

I. *Cæs. Scaliger*: PLAUTUS longè commodius fecisset, si pro *Truculento*, quod tantùm nomen crepat, *Rusticum* inscripsisset. Rusticus enim ibi, non truculentus est. *In Hypercrit. cap. 3. & Ideâ cap. 127.*

DRAMATIS PERSONÆ.

DINARCHUS adolescens.
PHRONESIUM meretrix.
GETA servus.
CALLICLES senex.
ASTAPHIUM ancilla.
STRATILAX servus.
STRATOPHANES miles.
STRABAX adolescens rusticus.
ANCILLA altera.

ARGUMENTUM.

TRES unam pereunt adolescentes mulierem,
Rure unus, alter urbe, peregrè tertius.
Utq; ista ingenti militem tangat bolo,
Clam supposivit sibi clandestinò editum.
Vi magnâ servus est ac trucibus moribus,
Lupæ ne rapiant domini parsimoniam.
Et is tamen mollitur. Miles advenit,
Natiq; caussâ dat propensa munera.
Tandem compressæ pater cognoscit omnia.
Utq; illam ducat, qui vitiarat, convenit;
Suumq; is repetit à meretrice subditum.

TRES

TRES] Strabax, Dinarchus, Stratophanes. PEREUNT] Propert. lib. 2. *- Indignè merce puella perit*: pro *deperit*, & amat. Lipſ. Var. lib. 3: 7.

BOLO] V. N. Prol. Pœn. item Rud. act. 2: 3.

LUPÆNBR.] *Acidal.* hoc, ut pro violentiâ Servi languidum, quaſi μιμητικῶς dictum, interrogatione excitat. Nimis autem pulchrè *Parſimonia* poſita, pro bonis ipſis comparſis. ita Apulejus *frugalitatem* uſurpat pro frugibus & habentiâ totâ; quando ait: *Omni frugalitate abſumptâ.* PROPENSA] impenſa: *L.*

PROLOGUS.

PERPARVAM partem poſtulat Plautus loci
De veſtris magnis atque amœnis mœnibus,
Athenas quò ſine architectis conferat.
Quid nunc? daturin' eſtis, an non? annuunt.
Meditor equidem vobis me ablaturum ſine
Morâ. Quid ſi de veſtro quippiam orem? abnuunt.
Eu mehercle in vobis reſident mores priſtini.
At denegandum ut celeri linguâ utamini.
Sed hoc agamus, huc quâ ventum eſt gratiâ.
Athenæ iſtæ ſunto, ita ut hoc eſt proſcenium,
Tantiſper dum tranſigimus hanc Comœdiam.
Hic habitat mulier, nomine quæ eſt Phroneſium,
Hæc hujus ſecli mores in ſe poſſidet,
Nunquam ab amatore ſuo poſtulat id quod datum eſt:
Sed relliquum dat operam ne ſit relliquum,
Poſcendo atque auferendo, ut mos eſt mulierum.
Nam omnes id faciunt, cùm ſe amari intelligunt.
Ea ſe peperiſſe puerum ſimulat Militi.
Quò citius rem ab eo auferat cum pulviſculo.
Quid multa? ætas huic ſi ſuperet mulieri,
His cum animâ adeum habenti erceteritur. *

DE VESTRIS] Vaticani, *de muæris m.* Lego, *de mœris*; antiquè: ut *cœrare* pro *curare*: *mœnera*, & ſimilia: *Lipſius.*

ATHENAS QUO] in quem locum transferat Athenas, ſine architectis. Significat Plautus ſe petere à Spectatoribus, ut putent rem geri Athenis. *Sine architectis* autem legend. cum Camerario & Apul. 4. Floridor. non, ut vulgò, *arcus peltis*: L. Colvius l. *Athenas quò ſe in arcem tutus conferat.* Nota, *arx Athenis.* At *Lipſius*, Antiquæ notæ verbũ, *inquit*, hinc per injuriam dejectum eſt. nam duo Vatic. disertè, *ſine arcuſſletis conferam*: tertius autem *arcuſſetis*; ſupra tamen eâdem manu *L* addito, ut fieret *arcuſſletis*. De quo ignoto ſanè verbo nihil ultrà habeo dicere, quàm illis teſtibus probum videri & antiquum. Habuit enim priſca illa & horridula ætas ut verba quædam propria, ita & ſcribendi peculiarem modum. quæ in libris antiquis & reconditis ſincerè inventa, quid nî tanquam vetuſta ſigna aut nummos miremur? Jam de ſcripturâ, quod Sc. 1. legitur, *- aut lectus dapſilis*, adulterinum id eſſe item convincunt libri. nam duo Vatic. optimi, *lectus laptilis* disertè habent, quæ pura puta Plauti ſcriptura eſt, valetq; *dapſilis*, *L* pro *D* & *T* loco *S.* ita enim

litteras

litteras commutabant, &c. *Antiq. lect. lib. 1. cap. 15.* Etiam MSS. Cam. legunt *arcufsletis.* Matth. Klock JC. multiplicem hinc extricat lectionem. Veræ proximam tamen hanc arbitratur: *Athenas quo iret, Actas solidas confertum. Actas* pro *Actæas. confertum* pro *collatum.* Ennius, *confertá rate.* Apul. l. 8. *conferto gradu*: & l. 9. *conferto clamore*, pro *collato.* Nisi mavis, *inquit*, in Plauto: *Athenas, quo sine acrupoli* (pro *acropoli*) *conferat.*

MEDITOR EQ. &c.] mihi persuasi me à vobis impetraturum locum: *L.*

CELERI L.] Martial. *Dandum est scilicet, aut cito negandum.*

ATHENÆ &c.] J. Palm. l. *Athenæ in actâ sito, ut hoc est proscenium.* Athenæ plures erant: in his *Athenæ Atticæ.* quæ eædem *Athenæ in actâ.* Sententia est: ubi hoc proscenium est, illud sito Athenæ in actâ. *ut*, pro *ubi*, apud Catullum. Horat. Plautum, & ubi non?

CVM PVLVISCVLO] *Auferre cum pulvisculo*, est nihil quicquã reliqui facere, sed omnia converrere, ac minimam etiam scobem ac ramentum pulveremq; rapere: Turnebus lib. 10. cap. 25. V. N. Bacchid. 4: 4. & Rud. 3: 6. Vide & Adag. *Ne paxillus quidem relictus.*

SVPERET] sic Prolog. Amph. *Lucrum ut perenne vobis semper supperet*: ita enim legit ibi *Vir doctus.* sic Cicero: *Domus tibi deerat? at habebas. pecunia superabat? at egebas.* Virgil. *- superátne & vescitur aurâ Ætherea?* Claudian. lib. 1. ad Eutrop. *- quid enim servum mollemq; pudebit? Aut quid in hoc vultu poterit superare ruboris?* Vide Grut. Suspic.

HIS CVM AN.] Lamb. l. *Ad se cum animâ ejus habentiam averrerit.* Jos. Scalig. l. *Is cum animâ ad eam habentiam omnem everrerit*, i. Is habentiam (τὴν οὐσίαν) à se ad istam transtulerit. M. Klock l. *Cistam cum animâ adeò amenti averterit.* Reposui, *cistam* ex Sc. 6. act. 2. v. 54. nisi placet, *Fiscum. Anima* hîc est pecunia, quæ in cistâ vel fisco. Sic *anima* in Amph. aqua, quæ in puteo. Germ. Den Seckel zu dem Geld.

ERCETERITVR] Ita MS. Camer. Vetus ed. *evorterit.* Palmerius Spicil. fol. 86. Lego, inquit, *Is cum animâ ad eam habentiam* ἔξω *everrerit.* Omnibus Fabulis Græcas voces ponere amat Plautus: nullâ magis, quàm hâc ipsâ. Sed & illud, ἔξω *everrerit*, bis terve hâc Comœdiâ. quare, ut solet, in Argumento quoq; ponitur. Lambinus alienam conjecturam secutus, de suo nugatur insuper: hoc est, cum risum populo movere vult, pedit. *Habentiam* pro possessionibus Claudius dicit quoq; apud Nonium: *Animus eorum habentiâ inflatur.*

ACTUS PRIMI SCENA I.

DINARCHUS *adolescens.*

NON omnis ætas ad perdiscendum sat est
Amanti, dum id perdiscat quot pereat modis:
Neq; eam rationem eapse unquam edocet Venus,
Quam penes amantum summa summarum redit,
Quot amans exemplis ludificetur, quot modis
Pereat, quotq; exoretur exorabilis.
Quot illic blanditiæ, quot illic iracundiæ
Sunt! quotq; pericla vianda! di vostram fidem, hui!
Quid pejerandum est etiam præter munera!
Primum dum miros annua, is primus bolus'st.
Ob eam tris noctes utor. Interea loci
Aut æra, aut vinum, aut oleum, aut triticum
Tentat, benignúsne an bonæ frugi sies.
Quasi in piscinam rete qui jaculum parat;
Quando abiit rete pessum, tum adducit sinum:
Sin jecit rete, piscis ne effugiant, cavet.
Dum huc, dum illîc reti eos impedit

Pisces usque adeò donicum eduxit foras.
Itidem est amator. si id quod oratur, dedit,
Atque est benignus potius quàm frugi bonæ,
Adduntur noctes. interim ille HAMUM VORAT.
„ *Si* SEMEL AMORIS POCULUM *accepit merè,*
„ *Eaq; intra pectus se penetravit potio,*
„ *Extemplò & ipsus periit, & res, & fides.*
„ *Si iratum est scortum fortè amatori suo,*
Bis periit amator, ab re atque animo simul.
Sin alter alteri potitus est, itidem perit.
Si raras noctes ducit, ab animo perit:
Sin increbravit; ipsus gaudet, res perit:
Ita DISCIPLINA *in ædibus est lenoniis.*
„ *Prius quam unum dederis, centum quæ poscat, parat.*
Aut aurum periit, aut conscissa pallula est,
Aut emta ancilla, aut aliquod vasum argenteum,
Aut vasum aheneum aliquod, aut lectus dapsilis,
Aut armariola Græca, aut aliquid semper est
Quod pereat, debeatq; amans scorto suo:
Atque hæc celamus nos damna unâ industriâ,
Cùm rem fidemq; nosq; nosmet perdimus,
Ne quid parentes neu cognati sentiant.
Quos cùm celamus, si faximus conscios,
Qui nostræ ætati tempestivè temperent,
Unde antepaata demus postpartoribus,
Faxim, lenonum & scortorum ut plus est, minus
Et minus damnosorum hominum quàm nunc sunt, siet.
Nam nunc lenonum & scortorum plus est ferè,
Quàm olim muscarum est, cùm caletur maximè.
Nam nusquam alibi si sunt, circum argentarias
Scorti lenones quasi sedent quotidie.
Ea nimia est ratio, quippe qui certò scio,
Triplo plus scortorum esse jam quàm ponderum,
Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
Referre habere, nisi pro tabulis, nescio,
Ubi æra perscribantur usuraria.
Accipiat illico expensa, neque censeat.
Postremò in magno populo in multis hominibus,
Re placidâ atque ociosâ, victis hostibus,
Amare oportet omnes, qui, quod dent, habent.
Nam mihi hæc meretrix, quæ hic habet, Phronesium,

Suum

Suum nomen omne ex pectore exmovit meo:
Nam me fuisse huic fateor summum atq; intumum.
Quod amantis multo pessimum est pecunia.
Eadem, postquam alium repperit qui plus daret,
Damnosiorem me exinde amovit loco,
Quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat mala.
Babyloniensem militem. is nunc dicitur
Venturus peregrè, eò nunc commenta est dolum.
Peperisse simulat sese, ut me extrudat foràs:
Atque ut cum solo pergræcetur milite,
Eum esse simulat militem puero patrem.
Quid isti suppositum puerum opus pessimæ?
Mihi verba retur dare sese. an me censuit
Celare se potesse, gravida si foret?
Nam ego Lemno advenio Athenas nudiustertius.
Legatus hinc quo cum popiclo imperio fui.
Sed hæc quis mulier est? Astaphium est ancillula.
Cum eâ quoq; etiam mihi fuit commercium.

EAPSE] Dousa l. *empse*, vel *eumpse*. scil. amantem.

SVMMA SVMM.] i. penes quem summa rerum amantum potestas est. L. *Summa summarum* est, cum in rationibus multa nomina & capita in unam summam rediguntur, ac sic multis summis factis, omnia tandem in unum consummantur: nam ut capita in summam, sic summæ in summam summarum rediguntur. *Turnebus* lib. 10. cap. 25. Id. lib. 29. cap. 34. *Summa summarum* est, cum multæ summæ in assem rediguntur. In Lucretio est ipsum universum, in quo infiniti sunt mundi. *Sicut summarum summa est æterna* Pistoris contendit scribendum: *Quam penes amantem summa summarum redit*, hoc sensu: Neq; ipsa Venus eam rationem docet prius, quàm tota summa summarum in sinum amantis redit, i. priusquam planissimè modis omnibus perierit, idque adeò reipsâ experiatur.

EXORABVLIS] fictum ab *exorando*. L. Vide infrà act. 2: 2.

QVOTQ PERICLA VIANDA!] Ita Camer. Notat *Grut.* in utroq; MSS. Cam. legi, *quod* (vel *quot*) *sui perclamanda*. itaq; est in vet. edit. Hinc Meurs. eruit, *periclamanda*. nam veteres, inquit, *mare* pro *meare* dixerunt. unde *remant*, pro *remeant*. Vide Festum. Lucret. lib. 3. *Refugisse volunt longè, longèq; remâsse.*

QVID PEIERAND.] Optimus ille Vatic. l. *perjerandum*. Rectè: & eam ejus verbi perpetuam scripturam esse debere censeo: quando & *perjuria* dicimus, non *Pejuria*. Lipsius Antiq. Lect. lib. 5: 3. Etiam MSS. Camer. *perjerand.*

MIROS ANNVA] Ita Camer. quod Palmerius portentum sermonis indigitat. Etiam *Grut.* notat, in altero MS. Camer. legi, - *miros annua is primos ebolust*. in altero, - *miror annuus primus ebolust*. Lambinus l. *Promendum numina annua, is pr. b.* Palmer. Spicil. fol. 2. hunc locum ita leg. - *quot pericula vianda! di v. f. hui, Quid pejer. est, etiam præter munera* | *Promendum moenera anua: is premos bolust: ob em tris nocteis doucod: interea loci Aut æra, aut vinum, aut oleum, aut triticum meret. Tentat benignusne, an bonæ frugi sies. Quasi in piscinam rete qui jaculum datat; Quando abiit rete pessum, atque abducit sinum: Si inegit rete piscis, ne effugiant cavet: Dum huc, dum illuc rete oria impedit; Piscis usque adeò donicum eduxit foràs*, &c. Jam, *viare iter*, eleganter etiam à Lucillio dicitur. Sic Lucret. lib. 4. - *species quà traviat omnis*: Id. lib. 6. - *foraminibus liquidis quia transviat ignis*. ita enim hîc leg. è v. c. Modii, quicquid Lambinus dicat. Atque hoc nisi verum arbitrarer apud Plautum,

Plautum, ſcriberem: *quot pericla amanda!* Damnum enim & periculum amant iidem, qui ſcortum. Poſteà, *moinera anua*, valet, munera annua. neq; enim geminabant in ſcribendo literas. *Promendum munera annua* dictum, ut Lucr. illud: *Æternas quoniam pœnas in morte timendum.* Et Varr. *pullos ſubducendum.* Et Quadrigarius, in Buslidiano Gellio: *metu magno eam congreſsionem in ipſo ponte, inſpectante utroq; exercitu, factum eſt.* Jam, *em*, valet *eum*, &c. Et *tris noctes*, multò leniùs & concinniùs cadit, quàm *tres noctes*: de quo Gellius. *Duced.* & poſteà *reted*: pro *duco* & *rete*, inſerto *D* ad ſuſtinendam versûs ruinam. *Uti nocteis*, quod Camer. & Lamb: reponunt, non Latinum. Ita pòſt, *ſi raras noctes ducit*, &c. (V. N. Trin. 2: 1.) *Inegit rete*, dictum, ut Virgilii, *- aget in retia cervum.* Illud verò *meret*, meretricium eſſe, quis neſcit? (V. N. Pſeud. act. 4: 7.) Poſteà in his verbis, *atq; adducit ſinum*, adverb. eſt *atq;*; & valet, *continuò*. (V. N. Epid. act. 2: 2.) Deniq; *oria* Fulgentio eſt, quæ Nonio *horia*: rectiùs fortaſſe illi: nec deſunt, qui ab *orâ* deducant, quia eâ legere oram tantùm piſcatores ſoleant, non item alto ſe credere. His ut ad Plauti mentem non pervenerim, præ Lambino tamen feciſſe pretium operæ opinor: qui multis verbis nihil dicit. *Hæc Palmerius*; *ſed verbis multò pluribus.* Matth. Klock, *Quid perjerandum eſt etiam præter munera! Primùm quam inires* (vel, *munires*) *januam? ſi præmium oboluit, Obveniunt res*: (1. negotia meretricia: Donat.) *noctes ducod. intereà loci Aut æra, aut vinum, aut oleum, aut triticum ê ... rat. Tentat*, &c.

VTOR] MSS. Cam. *dutor*, &, *tutor.*

ÆRA] MSS. Camer. *ara.*

TENTAT] MS. idem, *Temptat.*

RETE QVI JACVL. P.] Ita etiam MSS. Cam. V. N. Aſin. act. 1: 1.

PESSVM] V. N. Aul. 4: 1. & Moſtel. fine.

SINVM] laxitatem retis contrahit: *L.*

SIN RETE JECIT] ut apud Horat. lib. 1. Od. 2. *jaculatus arces*, eſt quod Græcè dicitur ἔβαλεν, i. *feriit*: unde & βόλος. Sic apud Pl. *ſin rete jecit*, eſt, ſi rete piſces cepit. quamquam etiam ſimpliciter, pro, rete jecit in aquam, explicari poteſt. Turneb. lib. 21: 20. & lib. 10: 25. *J. Is. Pontanus* l. 2. c. 14. ad Macrob. leg. *Sin icit rete piſces*, n. atq; *icit* interpretatur *fixit*, ſive *attraxit*. Nec aliter Vidulariâ: *Ibi ut piſcabar, fuſcinâ ici vidulum.* Similiter illud Curcul. act. 1: 1. ex Angl. cod. *eicere* habet, emendat; *Qui è nuce nucleum icere vult, fr.*

DVM HVC, DVM ILLIC] Ita Camer. at Scalig. l. *Tum hic tum illic irretitos impedit.* Lamb. *Modo hic, modò illic ir.*

DONICVM] MSS. Camer. *dolium forâs eduxit.*

EDVXIT FORAS] Sic, *arundine piſces ducere*, Ovidium dixiſſe: &, *ductum piſcium*, Valerium Max. notat Colerus.

BENIGNVS] i. prodigus. Horat. lib. 1. Sat. 2. *Quippe benignus erat*: G. Long. Vide Commentar. Lamb. ad Hor. Od. lib. 1: 17. & N. infrà, act. 1: 2.

HAMVM VORAT] V. N. Curcul. act. 3. & Horat. Epiſt. 1: 7. *- hic, ubi ſæpe Occultum viſus decurrere piſcis ad hamum.* MERE] V. N. Moſtell. 4: 2.

AMORIS POCVLVM] eſt φίλτρον ſive amatorium. Seneca ep. 9. *Ego tibi monſtrabo amatorium ſine medicamento, ſine herbâ, ſine ullius veneficæ carmine: Si vis amari, ama.*

AB RE ATQ. AN.] quia bona ſua perdit, dum eam placare ſtudet, & animi cruciatur, quàm diu puella irata eſt: *L.*

SIN ALTER ALTERI POTITVS] *alteri*, pro, *alterius*: Douza. MS. Cam. l. *Sin aliter alteri potius eſt; idem perit.* At J. Gul. è veterr. edit. l. *ſin alter alteri potior eſt.* Si, inquit, mutuum fiat, ut & ſcortum non offenſum ſit, & amator in primis adventoribus, tamen perit. Etenim vel noctes raras habebit, occupatâ etiam in aliis meretrice, & angore animi conficietur, aut crebrò admittetur, & ipſi quidem benè erit, ſed acerrimè fortunæ miſeri lancinabuntur. *Potiores* in re amorum eſſe eos, qui amicæ animum maximè capiant, dixi ad Menech. act. 2. ſc. 3. & illud Caſinâ laudavi: *ME. Quàm tu ejus potior fias, ſatiùs eſt me mortuum.* Ejuſdem rei hoc illuſtre exemplum eſt: & locus Sticho: *Quem æquius eſt nos potiorem habere, quàm te!* &c. Hæc ille. Laudat Acid. illud *potior*; ſed miratur, *alteri* ſic relictum: niſi, inquit, pro *altero* ſit poſitum: ut *die craſtini, ſeptimi, quotidie*, qui. Malit tamen, *Sin alter autem potior eſt* &c.

SIN INCREB.] MS. Cam. *Sin crebravit* &c.

AVT

AVT AVR.] Hæ sunt *προφάσεις* & caussæ, quas profert puella, quare nunquam desinat poscere. *L.*

LECT. DAPSIL.] MS. Cam. l. *electus leptiles*. Vide suprà, Prologo.

DAMNA VNA] MS. Cam. *clam mina*.

VNA INDVSTR.] i. singulari studio: *L.* Acid. distinguit: *Atq; h. cel. nos damna; una ind.* Dum damna nostra nostros celamus, interim rem pariter & fidem nosq; perdimus. At si non celent ipsi, contrà lenones & scorta perituros ait. Is. Pontanus hæc ita leg. & ordinat: *Atq; h.* &c. *Ne quid parentes neu cognati sentiant, Cum rem fidemq; hosq; nosmet perdimus. Quos cum cel.* vide Analect. 3. c. ult.

TEMPERENT.] qui nostros adolescentes tempestivè moderentur, &c. *L.* Lipsius è vet. l. *temperint*: ut *edint*. quomodo & MS. Cam.

POST-PARTORIB.] i. nostris successoribus & hæredibus, qui post nos nostra adepti bona possident: Turnebus lib. 10: 25. Pulcra compositio, *ante-parta*, & *post-partores.* Ita *VVouvverius* in Propertio observavit, *ante-cupidinibus*: *prius-domina*: *ante-lino*: *nunc-dea*, &c. V. N. Persâ act. 3: 1. *Pistoris*, Vetus, *inquit*, codex: *Ut ne ante parta demus post partoribus.* Quæ Lambinus omisso, *ne*, affirmativè ita explicat: Vt quæsita à majoribus relinquamus liberis nostris, qui plura acquirant. sensu non planè inepto. Si tamen vulgata retinenda esset, putarim ita exponi posse: Ne ea, quæ ante nos parta sunt, demus iis, qui post nos parant, atq; acquirunt, hoc est, scortis & lenonibus, qui nostro damno se locupletant, & ea, quæ nobis à parentibus quæsita sunt, sibi acquirunt. Conqueritur hoc Senex Mercatore: *Lancinari validè suam rem: illius augerier*: nempe illius post-partoris, qui à sene quæsita sibi denuò à filio acquirebat.

QVAM NVNC SVNT] Lamb. l. *est.* MS. Cam. *sit*:

FAXIM &c.] V. N. Aul. act. 3: 5. Meurs. l. *Paxim.* V. N. Amph. act. 1: 3.

VT PLVS EST] Inconcinnum additamentum: quod vetus Colon. ed. non habet: & rectè. nam si id hìc fuit, inanis est versus idem dicens: *Nam nunc* &c. *Acid.*

ET MINVS DAMNOSORVM H.] *Damnosi* hìc accipi possunt, vel quibus multum insumitur, quales sunt meretrices lenonesq;: vel prodigi, sumtusq; nullius rationem habentes. Veteres autem *Damnum* propriè *τὸ ἀνάλωμα* interpretabantur: ut docuit ad Varron. vir incomparabilis *Jos. Scaliger.* Addo ego, ut *δαπάνη dapnum* priùs, deinde *damnum* factum est: ita *δαπανᾶν dapinare*, Capt. act. 4: 2. *Æternum tibi dapinabo cibum.* Mutatur vero *A* in *I*: ut in *ὀφρύνα apinæ*. Prætereà *damnosus* eâ, quâ dixi, notione in sequentibus isti: (vers. 63.) intelligi debet: *Eadem postquam alium reperit, qui plus daret, Damnosiorem: meexinde amovit loco.* ita enim hæc explicat & interpungit *Meursius*. at reliqua sic Acidal. - *amovit loco Quem senium ac odium sibi esse memorabat mala, Babyloniensem militem, is n.* Accius: *Mors amici subigit, quod mihi est senium multo acerrimum.* Turpil. - *odio ac senio mihi hæ sunt nuptiæ.* Sed & alterum loquendi genus usitatiss. non ceperunt corruptores. *Acid.*

ARGENTAR.] sc. Tabernas: *L. D.*

SCORTI LENONES] Scorta & lenones: D. at *Palm.* primum existimabat *scorti-lenones* dictum esse, ut *vitilitigator*, *vitimagistratus*, *vitilena* &c. De quo Mostell. act. 1: 3. Postea maluit; *Nam nusquam alibi sic sunt circum argentarias Cortis lenones quasi s. q.* Nusquam, *inquit*, plures sunt lenones, quàm circum argentarias cortes, hoc est, tabernas. Nam eæ circum forum cortes erant.

EA NIMIA] i. Ea ratio, quam exposui, nimis firma est: *L.* Ineptè, *ait Pistoris.* cum hoc velit: Scortorum & lenonum nimis quàm magnus est numerus. Rationes, quibus scorta & lenones computantur, nimis magnę sunt. Ita Trin. act. 2: 4. *Quid quod ego defraudavi! LE. Hem ista ratio maxima est.*

TRIPLO PLVS] Vaticani três (ut & MS. Cam) *Eriplus scortorum*, Fortè legend. *Æri plus scortorum esse jam.* quasi dicat, argentarias sic obsideri à scortis, ut æs jam minus ponderum habeat, quàm ejusmodi nebulonum. Nisi placet, *triplum scortorum*: Lipsius Antiq. l. 5. c. 3.

PONDERVM] quibus utuntur argentarii. *L. D.*

QVOS] Lenones & scorta. *L.* D.

REFERRE] attinere, utiles esse. *L.*

PRO TABVLIS] Accepti & Expensi. *L.*

ACCIPIAT ILLICO EXP.] Valet, si quid expensi tulit, mox ferat, neq; tam diu desideat in argentariis, quasi censum agat & accipiat, & censûs tabulas Censoris more confici

conficiendas curet. Turnebus lib. 10. cap. 25. *Lambini* interpretationem omitto, quam *Acidal.* putidiſsimam ait. verſum autem ita legi oportere, pignus in omnes fortunas ſuas dare paratus eſt: *Accepta dico, expenſa ne qui cenſeat* De ſcortis agunt iſti versûs etiam circum argentarias ſedentibus. aitq; Dinarchus, neſcire ſe, quid in argentariis ſcorta haberi referat; niſi ſi fortè pro tabulis uſurpentur, in quibus rationes & uſuraria ęra perſcribantur: ſed æra quidem accepta ſe dicere, non expenſa, &c. Fatetur res & Aſtaphium infrà, act. 4: 2. v. 26. HIC HABET] i. habitat.

SVVM NOMEN] i. prudentiam: *L. D.* Gul. Canterus Nov. Lect. lib. 7. cap. 10. verſum hunc: *Phroneſium: nam phroneſis eſt ſapientia*, qui in antiquis libris, ex annotatione in textum irrepſerat, ejecit.

QVOD AMANTIS] Palm. l. *Quo ad amantis inulta peſſum iit pecunia*.

DAMNOSIOREM] ſc. ſibi: *D.* Sed *Acid.* non putat ad meretricem reſpectum; quaſi ille illi damnum det, quia nihil aut parum det. ita v. 44. *damnoſos h.* vocat, qui damna faciant, ποιητικῶς; non, qui inferant. Errat etiam Lamb. Curcul. *dites damnoſos* de locupletibus ſumptuoſis interpretans. ita verò ſumptuoſis quidem, ſed olim, dum res ſuperabat. nunc enim damnoſos ideò illos dicit divites, quia tot damnis ultrò factis, è divitiis in egeſtatem devoluti ſint. Nec aliter Epid. *damnoſus ſenex*, quàm multis damnis confectus. *Hæc Acid.*

INFESTVM] Lamb. mâlit, *infenſum*, nolente Acidalio. vide & ſuperiùs v. 44.

EO NVNC] D. F. *hunc*.

PEPERISSE SIM &c.] Ita hos verſus ſuo loco collocavit *Douza*, perperam antè tranſpoſitos.

QVID ISTI. &c.] i. Quid iſti peſsimæ puero ſuppoſito eſt opus? *L. D.* Palmerius, Lego, inquit, *Eum iſti ſuppoſitum it puerum, pus, peſſuma. Mihi verba retur dare ſe?* Illud, *Ire ſuppoſitum*, eſt conari ſupponere. meretricem *pus* vocat contumelioſè. Horatius: *- regis pus atq; venenum*, lib. 1. Sat. 7. Veruntamen quod in Edit. Rob. Stephani exſtat, ſi è libr. vet. acceptum eſt, retinendum cenſeo, *optant*, pro illo *opus*: & tum ſcripſero: *Atq; ut cum ſolo pergræcetur; militi Eum iſti ſuppoſitum puerum optant.* Et ſi quæris; hoc, ut in tali re, maximè probo. *Optant*, pro *adoptant*. Virgil. *Pars optare locum tecto*, &c. Bellè ergo hoc Dinarchus, eas puerum adoptare militi. Qui enim adoptantur alieni atque extrarii, in locum filiorum veniunt. *Hæc ille.*

ACTUS PRIMI SCENA II.

ASTAPHIUM *ancilla*, DINARCHUS.

AD fores auſcultate, atq; aſſervate ædis,
Ne quis adventor gravior abeat quàm adveniat:
Neu qui manus attulerit ſteriles intrò ad nos,
Gravidas foras exportet. Novi ego hominum mores,
Ita nunc adol ſentes morati ſint. Quin ei
Ut ſimitu adveniunt ad ſcorta congerrones,
Conſulta ſunt conſilia, quando intrò advenerunt,
Unus eorum aliquis oſculum amicæ usq; oggerit,
Dum illi agunt quod agunt, cæteri cleptæ furcantur vel harpagant.

Sin videant quempiam se asservare, obludunt, dum custodem
Oblectent per jeculum & ludum: de nostro sæpe edunt, quod
Fartores faciant. fit pol hoc, & pars spectatorum scitis,
Pol hæc vos me haud mentiri.
Ibi est ibus pugnæ & virtuti, de prædonibus prædam capere.
At nos rursum lepidè referimus gratiam furibus nostris.
Nam ipsi vident cùm eorum aggerimus bona. quin etiam ultrò
ipsi aggerunt ad nos.
DI. Me illis quidem hæc verberat verbis. nam ego huic dona ac-
congessi.
AS. Commemini. jam pol ego eum ipsum, si domi erit, mecum
adducam.
DI. Heus manedum, Astaphium, priusquam abis. AS. qui re-
vocat? DI. scies.
Respice huc. AS. quis est? DI. vobis qui multa bona esse vult. AS.
dato, si esse vis.
DI. Faxo erunt, respice huc modò. AS. ô enicas me miseram, quis-
quis es.
DI. Pessima mane. AS. optime odio es.
Dinarchúsne illic est? atq; is est. it ad nos. DI. & tu fer contra
manum, & pariter (agis?
Gradere. AS. tibi servio atque audiens sum imperii. DI. tute quid
AS. Valeo, & validum teneo. peregrè cùm advenis, cœna detur.
DI. Benignè dicis. AS. at enim, amabò, sine me ire quò jussit. DI.
eas.
Sed quid ais? AS. quid vis? DI. istic, quò iter inceptas, qui est?
quem arcessis? AS. Archivam
Obstetricem. DI. mala fæmina es. AS. solens sum, ea est disciplina.
DI. Manifestam mendacii, mala, te teneo. AS. quid jam amabò?
DI. Quia te adducturam huc, dixeras eum ipsum, non eampse.
Nunc mulier facta est ex viro, mala es. AS. præstigiator. (tor?
DI. Sed tandem loquere. qui is homo est, Astaphium? unusne ama-
AS. Nimis ociosum arbitror hominē esse te. DI. quì nam arbitrare?
AS. Quia tuo vestimento & cibo, alienis rebus curas.
DI. Vos me reddidistis ociosum. AS. quid jam amabò? DI. ex-
pedibo:
Rem perdidi, cum re meum negotium abstulistis.
Si rem servassem, fuit ubi negotiosus essem.
AS. An tute bene rem publicam aut amoris aliâ lege
Habere se postulas, quin tu ociosus fias?
DI. Illa, haud ego, habuit publicum: perversè interpretaris.
Nam

Nam advorſum legem, à me ob meam ſcripturam pecudem accepit.
AS. Plerique idem quod tu facis, faciunt, rei malè gerentes,
Ubi non eſt ſcriptura unde dent, incuſant publicanos.
DI. Malè vertit res pecuaria mihi apud vos: nunc viciſſim
Volo habere aratiunculam pro copiâ hîc apud vos.
AS. Non arvus hic, ſed paſcuus eſt ager. ſi arationes
Ambituris, qui arari ſolent, ad eos verò ire melius eſt.
Hunc nos habemus publicum: illi alii ſunt publicani.
DI. Utroſque percognovi utrobidem. AS. iſtoc pol tu ocioſus,
Cùm & illîc & hîc pervorſus es. Sed utris cum rem eſſe mavis?
DI. Procatiores eſtis vos, ſed illi perjurioſi.
Illis perit quicquid datur, neque ipſis apparet quicquam.
Vos ſaltem, ſi quid quæritis, ebibitis & comeſtis.
Poſtremò illi ſunt improbi, vos nequam & glorioſæ
Maleq́. AS. quæ in nos illosq́, ea omnia tibi dicis, Dinarche,
Et noſtram & illorum vicem. DI. quî iſtuc? AS. rationem dicam:
„ *Quia* QUI ALTERUM INCUSAT *probri, eum ipſum ſe intueri oportet.*
Tu à nobis, ſapiens, nihil habes: nos nequam abs te habemus.
DI. O Aſtaphium, haud iſtoc modo ſolita es me antè appellare,
Sed blandè; cùm illuc, quod apud vos nunc eſt, apud me haberem.
AS. Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuus eſt, quieſcas.
Te, dum vivebas, noveram. DI. an me mortuum arbitrare?
AS. Quî potis es, amabo, planius? qui antehac amator ſummus
Habitu'ſt, iſtunc ad amicam meras querimonias referre.
DI. Veſtrâ hercle factum injuriâ, quæ properaviſtis olim
Rapere. ociosè oportuit, diu ut eſſem incolumis vobis.
AS. Amator ſimili'ſt oppidi hoſtilis. DI. quo argumento eſt? AS. quàm
Primùm expugnari poti'ſt amator, optimum eſt amicæ.
DI. Ego fateor. ſed LONGÈ ALITER EST AMICUS ATQUE AMATOR.
„ *Certè hercle* QUÀM VETERRIMUS *homini optimus eſt amicus.*
Non hercle occiderunt mihi etiam fundiq́ & ædis.
AS. Cur obſecro ergo ante oſtium pro ignoto alienoq́ aſtas?
I intrò, haud alienus tu quidem es. nam ecaſtor neminem hodie
Mage amat corde atque animo ſuo, ſiquidem habes fundum atque ædis.
„ *DI.* IN MELLE SUNT LINGUÆ *ſitæ veſtræ atq́ orationes*
„ *Lacteq́, corda felle ſunt ſita, atq́ acerbo aceto.*
„ *E linguis dicta dulcia datis, corde amarè facitis*
Amantes, ſiquidem non danunt. AS. non didici fabulare.
DI. Non iſthæc mea benignitas docuit te fabulari,

Sed

Sed isti, qui cum geniis suis belligerant, parcipromi.
Mala es, atque eadem, quæ soles, illecebr. AS. ut expectatus*
Peregrè advenisti! nam obsecro, cupiebat te hera videre.
Quæ tandem te unum ex omnibus amat. DI. euge, funde & ædes
Per tempus subvenistis. sed quid ais, Astaphium? AS. quid vis?
DI. Estne intus nunc Phronesium? AS. tibi quidem intus est.
DI. Valétne? AS. immò edepol melius credo fore, ubi te videbit.
» *DI. Hoc nobis vitium maximum est: CUM AMAMUS, tum perimus.*
» *Si illud, quod volumus, dicitur, palàm cùm mentiuntur,*
» **Verum esse insciti credimus: ne ut in æstu mutuamur irâ.*
AS. Eia haud ita res est. DI. ain tute me amare? AS. immò unice unum.
DI. Peperisse eam audivi. AS. ah, obsecro, tace Dinarche. DI. quid jam?
AS. Horresco misera, mentio quoties fit partionis.
Ita pænè tibi fuit Phronesium. i intrò jam amabò,
Vise illam, atq; opperire ibi. jam exibit, nam lavavit.
DI. Quid ais tu? quæ nunquam fuit prægnas, qui parere potuit?
Nam equidem uterum illi nunquam extumere sensi.
AS. Celabat metuebatq; te illa, ne sibi persuaderes
Ut abortioni operam daret, puerumq; ut enecaret.
DI. Tum pol isti puero quis est pater? AS. Babyloniensis miles,
Cujus nunc ista adventum expectat. immò adeò ut nunciatum'st,
Jam hic affuturum ajunt eum, nondum advenisse miror. (ad te.
DI. Ibo igitur intrò? AS. quippini? tam audacter, quàm domum
Nam tu edepol noster es. etiam nunc Dinarche hæres tu?
DI. Quàm mox te recepisti? jam hîc eras. AS. propè est, profecta quò sum.
DI. Redi verò actutum. ego te interim apud vos opperibor.

AVSCVLTATE] Ed. Ald. *auscultato.* D. ASSERVATE] Ed. Ald. *asserva has æd.* MSS. Cam. *adservas.* &, *servas.*
ADVENTOR] V. N. infrà act. 2: 7. QVIN EI] pro, *ii.* L.
VT SIMITV] i. simulatq; *L. D.*
CONGERRON.] Nonius: *Congerronês dicti à gerris, i. nugis & ineptiis.* Sed hîc fortè legendum, *inquit Lamb.* ex eodem Nonio, *congerones,* à congerendo. Fulgentius: *Congerones, qui aliena ad se congregant. unde apud Romanos Gerones Brutiani dicti.* Quod verum, *addit Scaliger*: nam Gerones sunt χειρεργοὶ πρακτῆρες, ut auctor Glossarii docet. Apud Plautum sunt *Geruli,* act. 2: 7. *Ite hac simul muli æris, damnigeruli, foras-gerones* &c. Etiam MS. Cam. l. *congerones*: nec aliter vett. edd.

CONSVLTA] inita jam eis sunt consilia. *L.* MS. Cam. *consulta s. consilio.*
AGGERIT] V. E. *oggerit*: ut & *J. Gul.*

DUM ILLI AGANT] J. Gul. l. *Dum illi tagant. Tagere*, sive *tangere*, argento circumducere & furari est. Mil. *Tetigit calicem clanculum*. Epid. *Istis adeò te tetigi 30. minis*. Hinc *tagaces* Lucillio furaces. Hoc ergò ait, Quosdam congerronum amicæ; alios interibi rapinæ operam sedulò dare.

CLEPTÆ] V. N. Pseud. act. 1: 1.

FURCANTUR] D. F. l. *lurcantur*.

ASSERVARE] observare, quid agant. *L.*

FARTORES F.] nam de iis, quæ ad eos delata sunt, ut farcimina conficiant, nonnihil detrahunt, eoq; vescuntur: *L.*

IBI EST IBUS] tum putant sibi de eo esse pugnandum, & ex eo virtutis famam consequuturos, si de nobis prædentur. *ibus*, pro, *iis*. L.

COMMEMINI] memini, quem me arcessere jusseris, nempe Strabacem. Heram alloquitur. *L.*

DI. FAXO ER.] Ita V. E. & sic *Guliel.* correxit. Cum ancillula meretricio more benedicto contenta non esset, sed rem & benefactum posceret; Dinarchus, faciam, inquit, benè: tu huc modò respice. At Lamb. l. *A. dato, si esse Vis, faxo erunt. DI. resp.*

FER CONTRA M.] Manus enim in salutationibus porrigitur: *D.*

CORNA DETUR] V. N. Epid. act. 1: 1.

QUO IUSSIT. DI. EAS. SED] Ita Ed. Ald. itaq; in MSS. Cam. esse, *Gruterus* observat: & addit, se priùs divinasse, *hera*.

ADDUCTURAM] *Lips.* notat in Vat. l. *adducituram*, antiquâ ratione: ut *atteritum*, pro *attritum*. Atq; ita etiam Ed. Ald. & MS. Cam.

MALA F. C. AST. SOLENS] V. N. Epid. act. 2: 2.

NUNC MUL.] Ed. Ald. *AST. nunc m. f. est ex viro. DI. mala* &c. Etiam *Gruterus*, Velim, *inquit*, cum MSS. *Nunc mulier facta est ex viro*, ut dicantur ab Astaphio. Sequentia etiam laborant: nam illud, *mala es*, dandum Dinarcho: fortè &, *præstigiator*: sed fortè tantùm. Utut est, respiciunt hæc ad voces superiores, *Iam vel ego eum ipsum, si domi erit, adducam.* eas enim audierat Dinarchus.

UNUSNE AM.] D. l. *novùsne amator*? ut & mox: *Quid? amator novus quispiam*? Ita & *Palm.* Contrà tamen *Meursius*: de quo Pœn. act. 5. sc. 2.

QUINAM] Vat. & Ed. Ald. *quianam*. i. quamobrem. *Lips.* & *D.*

REBUS CURAS] V. N. Rud. act. 1: 3.

EXPEDIBO] Nonius: *ego exped.* & ita MS. Cam.

REM PERD.] Nonius: *Rem perdidi apud vos*. J. Gul.

AN TU R.] Postulásne, Remp. aut rem amoris se bene habere aliâ lege, quàm ut otiosus fias? q. d. Neq; Respub. neq; amor bene potest tractari, nisi uterq; otiosè suo muneri vacet. *ex L.*

HABERE SE P.] Acid. l. *Habere te postul.* id est, tractare cupis, aut tractari posse putas? *Rem amoris* autem dixit, ut Amph. act. 2: 2. *rem voluptatum*.

PUBLICUM] sc. à se conductum. *Publicum* hîc τὸ δημόσιον τελώνιον est. *L. D. Lips.*

HABUIT PUBLICUM] Turnebus ad Varron. de L. Lat. Populi R. *Vectigalia* erant è portubus, quæ *Portoria* dicebantur: è pascuis, quæ *Scripturæ*: (quia Publicanus scribendo rationem cum pastore conficiebat: ob quod & ager *Scripturarius* dicitur) ex arationibus, quæ *Decimæ*. Cic. pro Manil. *Neq; ex Portu, neq; ex Decumis, neq; ex Scripturâ vectigal conservari potest.* Id. 4. Verr. *Qui sit iste Verrutius, Mercator, an Arator, an Pecuarius.* Vide ejusd. Advers. lib. 1. c. 5. sed & Festum.

OB M. SCRIPT. P.] Nam Phronesium, adversus legem à me dictam, ob meam pecuniam, quam ei dedi, alium amatorem admisit: *L.* Charisius citat: *pecudem cepit.* Rectius, ut Douzæ videtur; siquidem hanc Ulpiani distinctionem accipimus: Aliud est *capere*, aliud *accipere. Capere* cum effectu accipitur. *Accipere*, & si quis non sic accepit, ut habeat. Ideoq; non videtur quis capere, quod est restituturus. at Lips. Ant. Lect. lib. 5. cap. 3. è libro Roverii legit: *pecudem accepit Æraq;. AST. idem q.* Idq; vehementer probat. *Æra* vocabant multam pecuniariam, quam Portitores aut Scripturarii imponerent.

UBI NON EST SCRIPT.] i. ubi non est pecunia, quam dent amicæ, accusant amicam: *L.*

APVD VOS] Dousa l. *hos*. idq; planum ait ex sequentibus.

ARATIVNCVLAM] i. agellum conductum, quem arem: L.D. Arationes, *inquit Turn.* ad Varr. erant agri publici, qui aratoribus colendi dabantur, & tanquam locabantur, impositis decumis: aut deniq; agri etiam, qui decumas populo R. pendebant. Nec tam aratores domini erant, quàm Reipublicæ quidam coloni. Sic *arationes*, & *aratores*, in Verr. Cicero semper appellat agros decumanos, & eos, qui agros illos colebant, &c. Eadem copiosiùs Advers. lib. 1: 6.

NON ARVVS] Varro: *Ager arvus, est consitus; pascuus, florens.* Idem de re Rust. interpretatur *arvum*, quod aratum nec satum est. Alii *arvum* interpretantur *agrum sationalem*. *Ager pascuus*, Ciceroni & Fab. *compascuus*, communis ad pascenda pecora. Gemeine Weide. *Turneb.*

AMBITVRIS] Libri vett. constanter, *si arationes Habituris*, q. Et certum est ita Plautum scripsisse. *Habituris*, id est, habere desideras. Nam *Habiturire*, ut *Esurire*, *Iturire* &c. Si *ambituris* retineamus, nil poterit dici ineptius. non enim ambituriebat, sed ambiebat, id est, habituriebat: *Meursius*. Etiam MSS. Cam. *Habituris*.

QVI ARARE SOLENT, AD EOS VERO IR.] *Lipsius* è libr. vett. l. *qui arari solent, ad pueros ire m.* quem vide in Antiq. Lect. lib. 5. c. 3. Sed & *Grut.* notat, in MSS. Cam. ita legi: nec pejus in vett. cusis: *Non arvus hic, qui arari soleat, sed pascuus est ager. Si arationes ambituris, ad pueros ire melius est.* Acidal. suspicatur legend. *Hic* (δεικτικῶς muliebrem partem signans) *nos h. p. illi alibi* (de puerili) *s. publ.* & latens est obscenitas in voce *publicani*, &c.

PROCACIORES] Festus: *Procari, poscere est: unde & Proci, & Procaces meretrices: & verbum Procas i. poscis.*

QVI ALTER] Similis sententia Pseud. act. 4: 2. Lips. Antiq. lib. 5. c. 3. è Vatic. emẽdat, *cum sed*, vel *eum sed*, addito *d.* veteri scripturâ. Cicero: *Carere omni vitio debet, qui in alterum paratus est dicere.*

TV A NOB.] Tu, qui te sapientem profiteris, nihil habes à nobis: nos, quas nequam & malas esse arguis, abs te habemus. *L.*

DVM VIVIT &c.] similis locus Pseud. act. 1: 3. *Atq; ego te vivum, salvumq; vellem* &c.

QVI POTIS ES] obsecro te, quî potes apertius esse mortuus. *L.* Ed. Ald. *est.* ut & MS. Cam.

SVMMVS] sc. largiendo: *L*

LONGE ALITER] Benè. tamen suspicor Plautum scripsisse *alter*, i. alius: ut Capt. Periochâ & Mil. act. 2: 3. v. 17. Iuvenal. Sat. 3. – *modò longa coruscat Sarraco veniente abies, atq; altera pinum Plaustra vehunt.* Horat. epist. ult. *Permutet dominos, & cedat in altera jura.* Claud. *Altera Romanæ longè rectoribus aulæ Conditio.* Sid. Apollin. *Concretum gerat ipse caput: longè altera nostri Gratia judicii: scit se, non læsus, amari.* Acid.

OCCIDERVNT] periêre. *L.*

IN MELLE] In Vatic. legi, notat Lipsius *medie*, in alt. *medio.* hinc suspicatur *medde*, pro, *melle*, antiquâ scripturâ, *d* pro *l*: ut *dacrymæ*, *Vdysses* &c. Etiam in MSS. Cam. est *medie*, & *melle*: ut notat *Grut.* quemadmodum in sequente v. pro *Lacteq; corda in felle*, legi, *Fatq; corda bellè*: &, *vacatq; corda bella.*

SVNT SITA] J. Gul. l. *lita*, eleganti allusione in *lita* & *sita*.

ELINGVIS] V. Ed. & MSS. Cam. l. *Linguis*. Grut.

AMARE FAC.] Meurs. è v. c. *corde amara facitis.* Græcismus.

SI QVID NON D.] Scal. l. *Si qui non danunt.* Douza; *si, qui dent, non habent.*

BENIGNITAS] i. beneficentia, & liberalitas. Livius. *Prædæ erat largitor: & benignitatem per se gratam comitate adjuvabat.* Vide Lamb. ad Horat. Od. lib. 1: 17. ubi prolixè è Classicis docet, *Benignum* idem valere, quod largum, liberalem, munificum: & dici propriè de eo, qui *bonis* & *dignis* largiatur: interdum etiam tamen, qui *indignis*.

QVI CVM GENIIS] qui ventri ſuo bellum indixerunt: qui Genios ſuos defraudant: *L.*

ILLECEBR.] *Scal.* emendat *elecebra*: ab eliciendo argento. Mænech. 2: 3.

QVÆ TANDEM &c.] fortè, *DI. Quid? AST. tandem* &c. Nam ſanè, *Quid*, exſtat in MS. Poſſet etiam, *DI. Quid tandem? AST. te* &c. Interim notetur verſu priori inuſitata poſitio vocis *obſecro.* niſi fuit, *DI. quianam obſecro? AST. cupiebat.* Gruterus.

EVGE FVND.] q.d. Vobis habeo gratiam, quorum beneficio redibo in gratiam cum Phroneſio: *L.*

TIBI Q. INTVS EST] Scal. l. *intus haud eſt.* MS. Cam. *Eſtne intus nunc mihi Phroneſium?*

NE VT IN ÆSTV MVTVAMVR IRA] Ita Cam. edidit. Lamb. l. *næ ut* &c. locumq; corruptum ait. Douza l. *Velut in æ.* Turneb. lib. 10: 25. *ut in æſtu mutuamur*, valet, ut in æſtu alternamur, reciprocamur, mutamur, quod eſt ἀλλαπόμεθα, τρεπόμεθα. *mutuum* enim à mutatione nomen habet: nam quod ajunt ex eo dici, quia ex meo tuum fiat, bellè magis & ſcitè, quàm verè dictum arbitror. Palmer. l. *velut in æſtu mutitamus irâ.* Gellius lib. 2. - *qui ludis Megalenſibus antiquo ritu mutitarent. i. mutua convivia agitarent, jurare* &c. Venuſtè ergo Plautus, *mutitare irâ*, pro iræ atq; amoris vices variare: quomodo Patricii conviviis mutitabant. Et profectò ita eſt amor, ut viciſsim pæne amator atq; amica arrideant, & ſuccenſeant: ſin minus, quod proximum eſt, aſsimulent. Sed & *mutitamus*, patiendi ſignificatione eſſe, ut item *mutamus*, pro, *mutamur*, nihil vetat: quo exemplo poſt act. 2: 5. - *ut miſeræ matres ſollicitæq; Ex animo ſunt, cruciantq;.* Non enim rectè Camer. *cruciantur que.* atq; ad hanc faciem Auſonius dixit, *crucianti canterio.* Hæc ille.

AIN' TVTE] Lamb. *ain' tu me amari?* ſc. à Phroneſio.

MENTIO] Priſc. l. *mentionem q.* D.

FVIT] i. parum abfuit quin moreretur. *Scalig.* in Catalect. *Fuiſſe*, pro, mori. V. N. Capt. act. 3: 3.

LAVAVIT] vide Parrhaſii *Quæſita per epiſt.* p. 121. ubi copioſiſsimè diſputat, *An ſolitæ ſint puerpuræ à partu ſtatim lavare.* Et explicat ex hoc loco illud Ter. And. *Nunc primum fac iſta ut lavet.* ubi *iſta*, non quæ ex puerperio ſordebant, ſed ipſam puerperam ſignificare, ait.

IMMO ADEO] al. *ab eo.* MS. Cam. *abeo.*

HÆRES TV?] Ita expletum à Lamb. q. d. Etiamnum hîc moraris? ſed *J. Grut.* ut & *Piſtoris* ita: *Nam tu edepol noſter es etiamnum Dinarche.* ita ſententiæ nihil deerit.

QVAM MOX T.] q. d. mirum eſt te tam citò rediiſſe. Nam jam hîc eras. Iocantur invicem: *L.* at Piſtoris & D. l. *Quàm mox te recipis tu? AST. jam hic ero: prope e.* Acidal. ita: *Quàm mox te recipiſsis?* (vel, *recepſis*, i. redieris) *AST. jam hic ero: propè eſt, profecta quò ſum. DI. Red.* Turbavit, inquit, non rectè intellecta locutio, *profecta quò ſum.* quod eſt, quò inſtitui & incepi ire. Aulul. act. 1: 2. v. pænult. Rud. act. 3: 6. Trin. act. 3: 2. v. 2. Terent. Eun. *Detineo te fortaſſe, tu profectus aliò fueras.*

ACTUS SECUNDI SCENA I.

ASTAPHIUM *ancilla.*

A ha he, hercle quievi, quia introivit odium. tandem ſola ſum.
Nunc quidem meo arbitratu loquar liberè quæ volam & quæ lubebit.
Huic homini amanti mea hera apud nos dixit neniam de bonis:
Nam fundi & ædis obligatæ ſunt ob amoris prandium. verùm
Apud hunc mea hera conſilia ſumma loquitur liberè: magisq;

Adeò ei consiliarius hic amicus est, quàm auxiliarius.
Dum fuit, dedit. nunc nihil habet. quod habebat, nos habemus:
Iste nunc id habet, quod nos habuimus. humanum facinus factu est.
„ ACTUTUM FORTUNÆ solent mutarier. varia vita est.
Nos divitem eum meminimus, atque iste pauperes nos.
Verterunt sese memoriæ, stultus sit, qui id admiretur.
Si eget, necesse est nos patiatur ali. ita æquum factu est.
Piaculum est, misereri nos hominum rei male gerentum.
Bonis esse oportet dentibus lænam probam: arridere,
Quisquis veniat, blandeque alloqui: malè corde consultare,
Benè loqui linguâ. MERETRICEM esse similem sentis condecet,
Quemquem hominem attigerit, profectò aut malum, aut damnum dari.
Nunquam amatoris meretricem oportet caussam noscere:
Quin, ubi nihil det, pro infrequente eum mittas militiâ domum.
Nec unquam quisquam probus erit amator, nisi qui rei inimicu'st suæ.
Nugæ sunt, nisi quod modò cum dederit, dare jam jubeat denuo.
Is amatur apud nos, qui, quod dedit, id oblitu'st datum.
Dum habeat, tum amet. ubi nihil habeat, alium quæstum cœpiat.
Æquo animo, ipse si nihil habeat, aliis qui habent, det locum.
Probus est amator, qui relictis rebus rem perdit suam.
At nos malè agere prædicant viri solere secum,
Nosque esse avaras. quæso, numquî malè nos agimus tandem?
„ Nam ecastor NUNQUAM SATIS dedit suæ quisquam amicæ amator:
Neque pol satis accepimus, neque ulla satis poposcit.
Nam QUANDO STERILIS EST amator à datis, improbus est.
Si negat se habere quod det, soli pernoctandum est.
Nec satis accipimus, satis cùm quod det, non habet.
Semper datores novos oportet quærere,
Qui de thesauris integris demum danunt.
Velut hic agrestis est adolescens, qui hîc habet,
Nimis pol mortalis lepidus, nimisque probus dator.
Sed is clam patre etiam hâc nocte illanc maceriem
Per hortum transilivit ad nos. eum volo convenire.
Sed est huic unus servus violentissimus,
Qui ubi quanque nostrarum videt prope ædis, hâc si aggredias,
Item ut de frumento anseres, clamore absterret, abigit.
Is item est agrestis. sed fores, quicquid est futurum, feriam.
Ecquis huic tutelam januæ gerit? ecquis intus exit?

HERCLE.] Palm. l. *Ha ha ha he, ecere quievit, q.* ut ex *he ecere*, fecerint, *hercle*. Hoc nisi, aut tale quid faciemus, erit scilicet in Plauto monstrum *Hercules*, quantum ne Hercules domuit unquam, ut in Comœdiâ mulier per Herculem dejeret. Negant enim Varro & Gellius, usquam apud idoneum Scriptorem reperiri, aut, *mehercle*, feminam dicere; aut, *mecastor*, virum. Et nefarium id ac piaculare adeò fuisse, quia feminæ Herculaneo sacrificio abstinerent; viri Eleusinis initiis. An id nos fugere, aut priùs in cogitando Plautum potuisse, aut posteà in discendo histriones, aut demum in audiendo spectatores arbitramur? *Hæc ille.* At G. Anselmus Epiphyllides τὸ *hercle* excusat: quòd Gellius fortè Rom. mulieres tantum intellexerit: hæc verò Athenis gerantur: aut quòd impudicis lex eadem non sit; aut quòd Gellius in suis Noctibus dormitârit. V. N. Asin. act. 5: 2. & Cas. act. 2: 6.

QVIEVI] tranquillo animo sum. *L.*

SOLA SVM] V. N. Cas. act. 2: 2.

DIXIT NEN. DE B.] Alludit ad nugas & mortualia præficarum: præter mentem Lambini: *Douza.* V. N. Asin. act. 4: 1. Q. d. Bona hujus apud heram elata ac sepulta sunt. mortuos enim solebant neniâ prosequi. *Scaliger* ad Festum: *Neniam dixit*, idem est, quod, *supremam dixit: valedixit: abire jussit.* Glossarium: *Neniæ*, ᾆσμα ἐπὶ τῶν νεκρῶν. Ib. *Nenia*, ἐπιτάφιος ᾠδή. Adi *Kirchmanum*, de Funerib. Rom.

OB AM. PRAND.] i. ob amorem. *L.*

QVOD NOS HABVIMVS] sc. egestatem: *L.* D.

VERTERVNT &c.] sc. memoria nostra atq; ipsius: *L. D.* Janus Gulielmius Verisim. lib. 2. cap. 17. ad v. Tibulli lib. 1. el. 5. *At tu qui potior nunc es, mea furta caveto. Versatur celeri fors levis orbe citò:* (vel *orbe rotæ.*) notat: De eâdem Fortunæ rotâ Cic. in Pisonem: *Cum collegæ tui domus cymbalis & cantu personaret, in quo ne tum quidem, cum illum suum saltatorium versaret orbem, Fortunæ rotam pertimescebat.* Itaq; etiam apud Plaut. reponendum arbitror, quod in suis MSS. reperit Lambinus; sed quid eo faceret, non vidit. *Vertit sese rota vicissim: stultust qui id admiretur.* Hæc ille. *Palmerius* ita: *Verterunt sese memoriæ vicissim: qui id admiretur? Si eget, necesse est, nos patier. abi, ita æquum factu est.* Qui judicare volet, vet. editt. adhibeat: pòst deinde ne cucurbitæ caput habeat! *Abi*, exsultantis est, ut Ter. Adel. act. 5. sc. 1. *Laudo Ctesipho: patrissas: abi, virum te judico.* Ad quod Donat. notat: *ABI verbum est vel sibi vel alteri cum laudatione blandientis. nam sic dicunt, qui jam compotes sunt votorum omnium, perfectiq; in rebus universis.* V. N. Trin. act. 2: 4. & Asin. act. 3: 3.

REI MALE GER.] hîc, *gerentium*, loco nominis est. *L.*

DENTIBVS] quibus comedat amatores: *L.* Vide N. Most. act. 1: 1.

SENTIS] spinæ: *L.* AVT MAL.] ut cum à sente pungitur: *L.* D.

AVT DAMN.] ut cum vestis laceratur: *L.* D. Vide N. Asin. 3: 6.

NVNQVAM] Nunquam debet meretrix audire amatorem caussas afferentem: quare, si non largiatur, non debeat eum ejicere, & domum remittere, ut militem infrequentem, &c. Meursius notat, *Infrequentem* malè interpretari Lamb. ἀστρατιώτατον, &c. Agellius lib. 16: 4. *Miles quum die, qui prædictus est, aberat, neq; excusatus erat, infrequens dicebatur.* Citat Lips. Antiq. Lect. lib. 5. cap. 4. Idem de Milit. Rom. lib. 5. Dialogo 18. Ignominiæ, inquit, quibus boni honestiq; animi haud minus coerciti, quàm pœnis, multiplices in militiâ Rom. fuêre. Primum, Hordeum pro tritico datum. Caussa hujus rei, ut indigni viderentur, communi militum cibo, sed reiicerentur potius, jungerenturq; cum jumentis. Alterum, cum ære privantur, & stipendium non procedit. atq; hi dicebantur, *ære diruti.* Ausonius in Centon. præf. *Procedere mibi inter frequentes stipendium jubebis; sin aliter, Ære dirutum facie.* Bene, *inter frequentes.* nam qui *infrequens*, patiebatur hanc pœnam. Sidonius - *timet Ære vocari Dirutus; opprobrium, non damnum, barbarus horrens. Infrequens* autem, ait Festus, *appellatur miles, qui abest, abfuitq; à signis.* Cornif. ad Herenn. lib. 4. *Præterea, quod militiæ te infrequentem tradidisti*, &c. Tertium, cum extra vallum & castra jubentur tendere. Caussa fuit, quasi indigni essent, qui inter verè milites agerent, projecti & objecti hosti: idq; interdum sine tentoriis. Quartum, discinctos & turpi habitu prostitui, nempe ut parum viros. Quintum, Mutare militiam: quod est, ab honestiori genere in humilius transcribi, &c. Sunt & alia quædam minora: ut stantes cibum potumq; capere. Atq; hæc in gratiâ Romanæ antiquitatis candidatorum, inde excerpsi. Videatur & Alex. ab Alexand. l. 2. c. 13. & in eum Tiraquellus.

MITTAS

MITTAS] alii, *mittat.* NISI QVOD] D. leg. - *nisi qui, mod.*

IVBEAT] Lamb. è. v. c. *lubeat*, quod probat *Dousa*. Acidal. leg. - *nisi quoi, modò eum dederit, dare jam lubeat denuò.*

DVM HABEAT &c.] Pseud. act. 1: 3. *Non est usui* (vel, *justus*) *quisquam amator, nisi qui perpetuat data. Deq; usq; : quando nihil sit, simul amare desinat.*

TVM AMET] Lamb. l. *dum am.* i. intereà. Nam *tum*, inquit, neq; solet, neq; potest respondere adverbio *dum*, sed adv. *cum*. *Dum* continuationem temporis significat: *Cum* verò punctum temporis.

ALIVM QVÆST.] quasi verò qui amant, quæstum rei familiaris faciant. *L.* Hic autem versus corruptissimè Fragmentis infertur.

RELICTIS] V. N. Epid. 4: 2.

NVMQVI] Alii, *num quid malè nos capimus tandem?* alii, *nunquid alienum capimus?*

IMPROBVS EST] ita hæc à Lamb. expleta.

CLAM PATRE] D. F. *clam patrem.*

MACERIAM] *Maceria* est paries ex lapidibus sine calce constructus. Ter. Ad. *jube hanc maceriam in horto dirui.* L.

VNVS SERVVS] *unus* pro *quidam*. V. N. Pœn. act. 5: 2.

PROPE ÆD. &c.] Ed. Ald. *propè adeò hasce, egrediens, Item* &c. Palmer. *propè ædes hæc sic aggredior, his* &c.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

STRATILAX *servus*, ASTAPHIUM *ancilla*.

QUIS illic est, qui tam protervè nostras ædis arietat?
AS. Ego sum, respice ad me. ST. quid, ego? nónne ego video? væ tibi.
Quid tibi ad hasce accessio est ædis propè, aut pultatio est?
AS. Salve. ST. satis mihi est tuæ salutis: nihil moror, non salveo.
Ægrotare malim, quàm esse tuâ salute sanior.
Id volo scire, quid debetur nostræ tibi domi. AS. comprime.
ST. Spero meam quidem hercle, tu quæ solita es comprimas.
Imprudens, per ridiculum ut rustico suadet stuprum!
AS. Iram dixi. ST. ut esse cœpisti, si dem, si est una altera.
AS. Nimis hic quidem truculentus. ST. pergin malè loqui, mulier mihi?
AS. Ecquid tibi ego autem dico? ST. quia enim truculentum nominas.
Non adeò, nisi abis actutum, ac dicis, quid quæras, citò,
Iam hercle ego hîc te mulier, quasi sus catulos, pedibus proteram.
AS. Rus merum hoc quidem est. ST. pudendúmne? tu verò clarinum pecus,

Adve-

Advenisti huc nos tentatum cum exornatis ossibus.
Quia tibi insuaso infecisti, propudiosa, pallulam.
An eo bella es tu, quia accepisti arme advenias? AS. nunc places;
Cum me illi vel in mentiri dicis. ST. quid quod te rogo?
Mancupi vin' qui accipias, gesta tecum henos annulos?
AS. Dignis dant. ST. lavinia hîc sunt, quas habes victorias?
AS. Ne attigas me. ST. tangámne ego te? ita me amabit sarculum,
Ut ego me ruri hamaxari mavelim patalem bovem,
Cumq; eo ita noctem in stramentis pernoctare perpetem,
Quàm tuas centum cœnatas noctes mihi dono dari.
Rus tu mihi opprobras? ut nacta es hominem, quem pudeat probri!
Sed quid apud nostras negotii, mulier, est ædis tibi?
Quid tu huc occursas, in urbem quotiescunque advenimus?
AS. Mulieres volo convenire vostras. ST. quas tu mulieres
Mihi narras? ubi musca nulla fœmina est in ædibus.
AS. Nullàne istîc mulier habitat? ST. rus inquam abierunt. abi.
AS. Quid clamas, insane? ST. abire hinc ni properas grandi gradu,
Iam ego istos fictos, compositos, crispos, cincinnos tuos
Vnguentatos usque ex cerebro exvellam. AS. quâ nam gratiâ?
ST. Quia adeò fores nostras unguentis uncta es ausa accedere,
Quiaq; istas buccas tam bellè purpurissatas habes.
AS. Erubui mecastor misera propter clamorem tuum.
ST. Itàne erubuisti? quasi verò corpori reliqueris
Tuo potestatem coloris ulli capiendi, mala.
Buccas rubricâ, cerâ omne corpus intinxti tibi.
*Pessumæ estis. AS. quid est quod vobis pessumæ hæc via ***
ST. Scio ego plus, quàm me arbitrâre scire. AS. quid id est obsecro,
Quod scias? ST. herilis noster filius apud vos Strabax
Ut pereat, ut eum illiciatis in malam fraudem & præmium.
AS. Sanus si videâre, dicam, dicis contumeliam.
Nemo hominum hîc perire solet apud nos, res perdunt suas.
Ubi perdidêre res, abire hinc si volunt, tum illis licet.
Ego non hunc novi adolescentem vestrum. ST. veròn'? AS. seriò.
ST. Quin maceria illa ait, in horto quæ est, quæ in noctes singulas
Latere fit minor, quà iste ad vos damni permensu'st viam.
AS. Non mirum est, vetus est maceria, lateres si veteres ruunt.
ST. Ain tu, mala, lateres veteres ruere? nunquam edepol mihi
Quisquam homo mortalis posthac duarum rerum creduit,
Ni ista ego vestra hero majori facta denarravero.

AS. Estne

AS. Estne ille violentus? ST. suam non enim ille meretriculis
Molliendis rem coëgit, verùm parsimoniâ,
Duritiâq; ; quæ nunc ad vos jam exportatur, pessuma.
Em tu es exungula, malè vivitis. egóne hæc mussitem?
Jam enim eccere ibo in forum, atq; hæc facta narrabo seni:
Neq; istuc in se gestit, ergo coget exanimem mali.
AS. Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censeam
Tam esse tristem posse. at pol hero benevolens ut is est suo!
Verùm ego illum, quanquam violentus est, spero mutari potest
Blandimentis, ornamentis cæteris meretriciis.
Vidi equidem ex jumentis domita fieri, atq; alias beluas.
Nunc ad heram revidebo. sed eccum odium progreditur meum.
Tristis exit, haud convenire etiam hîc velim Phronesium.

ARIETAT?] Seneca crebrò hâc voce utitur: ut epist. 103. & lib. 3. c. 4. *Adjice dentium inter se arietatorum* &c. & alibi. Viditne, *inquit Lipsius*, quisquam pictum aut fictum aliquid amœnius colloquio illo servi rustici cum lepidâ ancillâ? In quo utriusq; ingenium ita disertim Plautus expressit, ut in illo nil nisi sordes & rus merum, in hâc Veneres & lepôres videâris cognoscere.

NONNE EGO] Douza l. *non te ego v.* MS. Cam. *nonne ego videor te tibi?* Grut. Sed Acid. *ST. quid, ego? AST. non nego. ST. video. væ tibi.*

QVID DEB.] Ed. Ald. *q. debetur hic tibi nostræ d.*

TV QVÆ SOLITA ES] *Lips.* Antiq. Lect. lib. 4: 6. Venusti joci sententiam restituo, *te qui solitu'st, comprimat*. Dixerat enim ancilla rustico inclamanti, *comprime*; vocem videlicet, aut iram: quod ille satis urbanè convertens, Ego quidem, inquit, meam amicam comprimam, te alius, qui solet. Nam ita accepisse rusticum, clarum ex sequentibus: *Imprudens per ridiculum ut rustico suadet stuprum.* V. N. Rud. 4: 4. MScripta, inquit Grut. *tuq; solitas.* &, *tu quem solita es.* nam & hoc etiam mulierum. nec accedamus ad illud Lipsicum, *te qui solitu'st*. Vide Artemidorum lib. 1. Inde & Sophoclidisca in Persâ, act. 2: 2. *subigitatrix*, vocatur à Pægnio, &c. Meursius, *tu quem solitas, compr.* quod est in omnibus (ut sit) v. edd. retinet, optimo ἀρχαϊσμῷ. *Solitare*, ut *Dolitare*, apud Catonem, pro *dolere*.

IMPRVDENS] Ita MS. Cam. Palm. l. *Impudens per r. v. r. s. st. AST. Iram dixi. ST. ut esse cæpisti, sic es tu,* ἅλς *mera.* Contumeliæ verbum est, ἅλς. hinc Curc. *halophanta*: Pœnolo; *halagoras*, seu ἅλς *agoras.* Fortè sit, qui probet potiùs: *ut esse cepisti, fidem dem, Si est una altera.* Nam in vet. quibusdam est, *fidem.* Atq; tum quâdam loquendi consuetudine, quæ legi imperat, imperfecta fuerit oratio. Sed mihi placet: *ut esse cæpisti, ei dem me, Si est una altera.* Si, inquit, altera est tui similis, ei me ego mancipio dabo: dedam me illi in servitutem. q. d. Nulla alia tam mala est. *Isaacus Casaub.* Theocr. Lect. c. 21. Vulgò ἅλας pro re vilissimâ usurpabant. Vnde apud Isocrat. τοὺς βομβυλιοὺς καὶ τοὺς ἅλας ἐπαινῶν. De Rhetorum ostentatione in re nihili: & ἁλώνητον ἀνδράποδον pro vilissimo. Non probo autem, ut legatur ἀνίσχετο φωσφόρος ἠῶς. neque enim hæc noctu geruntur, ut dicatur aurora surgere. placet vulgata lectio, quam tamen, ut explicem, operæ non est pretium. Atq; utinam sinerent nos eruditissimi viri multa id genus in Plauto ignorare; nec tantum se in eorum explicatione torquerent. *Hæc ille.*

PER RIDICVL.] D. F. l. *per derìdiculum*, versûs caussâ.

VT RVSTICO] alii, *nunc ut r.*

VT ESSE C.] Locus corruptus. Quid si ita legamus? *ut esse cepisti, cedam, si est una altera*, i. ut molesta & odiosa esse cepisti, cedam tibi, si una altera fæmina ad te accedat æquè odiosa. *Lamb.* Matth. Klock totum locum ita legit: *ST. Spero meam quidem hercle: te, qui solitust, comprimat. AS. Impudens deridiculum: hinc tu rusticus vates stuprum? Iram dixi. ST. fuisse cepisti, inde ni festinas alterò. AS. Nimis hic quid.* &c. Jam, *fuisse cepisti*, i. fuisti, periisti, jam nulla es.

ECQVID] al. *Quid?* Acidal. *Quid tibi ego autem malè dico?* versûs & sensûs gratiâ.

QVASI SVS. C.] Sermo proverbialis. pro tali primum usurpavit Tremellius ille, de quo Varro lib. 2. cap. 4. de Re rust. *Gruterus.*

PVDENDVMNE?] sc. quòd sim rusticus: *L.*

CLVRINVM P.] Turnebus lib. 10: 25. *Clusinum pecus*, pro *Clurino*, fortasse legendum: in quo jocus ab urbe Clusio, ubi non admodum egregia erant fortasse pecora: & ex ambiguitate à *cludendo*: clauduntur enim meretriculæ, quæ clam habentur; & pecora morbida. Non desunt, qui *larinum* legant: alii *clurinum*, i. felinum pecus, à felium turpitudine: etiam quidam *lurinum*, i. coriaceum: *Hæc ille.* Colerus probat, *Cluninum pecus*, ex illo potissimum Festi: *Clunas, simias à clunibus tritis dictas existimant.* & eò emendat illud Servii è Fuldanis membranis: *Plautus cluninum pecus, simiam dixit.* Gruterus: Editt. quædam l. *grurinum.* quòd esset porca. unde *Lares Grundiles*, & nomen Parasito illi, de quo Hieronymus: *Grunnius Crocotta Porcellus.* Haud tamen aliquid mutem invitis libris. Vetus interpres Sarracenus l. *grunninum.* Hæc ille. Videas etiam quæ Cæl. Rhodig. Ant. Lect. lib. 4. cap. 7. de *chlune* & *chlunio pecore* disputavit: nam & sic legere doctos quosdam affirmat. Meursius *clurinum* probat, cum ita sit in vett. ed. & Arnobius usurpârit: atque in Glossario legatur, *clura*, πίθηκος. & dubium non sit, quin veteres ita extulerint: ut *cordus* pro *condus*: *caminen* pro carmen: *genimen*, germen: *gnoma*, groma: *præcidanea*, præcidaria: *proletaneus*, proletarius: *architector*, architectus. Ita autem irridens Astaphium ancillam Stratilax appellet, deformitatem ei exprobrans: nam homines deformes *Simiæ* per convitium audiebant. Huc pertinet illud Milite, act. 4: 1. - *PY. edepol hæc quidem Bellula est. PA. Pithecium hæc est præ illâ.* Talis ancilla Phronesii, - *ô Pithecium Face ut accumbam: adjutare sic decet puerperam.* Lycophron quoq; Thersiten hominem maximè illiberali facie πιθηκόμορφον nominat. Vel *simiam* appellasse Astaphium videri potest, quia esset ingenio maligno & versipelli. Et sanè antiqui ejusmodi homines non aliter indigetabant. Inde est apud eundem hunc Plautum Pseud. act. 2: 4. - *Sed quod nomen esse dicam ego isti servo? CH. Simiæ.* Inspice totum locum: non invenies, qui magis accommodatus ad hanc rem. Huc referendum, quod Candulus & Atlas, quia scelerum fraudumque omnium inventores exstiterant, κέρκωπες sunt dicti. Apomasar etiam cap. CXXXV. Simiam interpretatur τὸν πανοῦργον: ut & Artemid. libb. 2. & 4. capp. 12. & 58. Item Proverb. celebratum fuit, πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, &c. Aristophanes etiam *Equitibus*, πιθηκισμοὺς posuit pro fraudibus. Huc etiam pertinebat somnium Charmidæ Rud. (act. 3: 1. & 4.) ubi *Simia* significat Labracem, hominem nequissimum. unde apparet Comicum nostrum ἀνυποκριτικῶν minimè fuisse imperitum. In Mostell. quoq; Servus Phaniscum advorsitorem contumeliosè *simiam* nominat: *Vide ut fastidit Simia.* Verum tamen, ut dixi, puto *Clurinum pecus.* Sed & hoc admonendum duxi, in Venet. & Bas. esse *Larinum pecus*: & interpretor suem, &c. Ita appellavit prior Achæus, & post eum Eratosthenes: quos imitari voluisse Comicus noster videri potest. Athenæus lib. IX. παραπλησίως δὲ τῷ Ἀχαιῷ καὶ Ἐρατοσθένης ἐν Ἀντιγόνῃ τοὺς σύας λαρινοὺς προσηγόρευσε, μεταγαγὼν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν λαρινῶν βοῶν. Ad quod *Casaubonus*: λαρὸν & λαρινὸν dicitur τὸ ἡδὺ, quod gratum est: inde λαρινεύειν, quod & σιτίζεσθαι *saginari*, significat; & *molliter ac delicatò habere &c. Hæc Meurs.* Matthias Klock, Astaphium, *inquit*, ancilla Stratilacem rusticum convitio lacessit: *Rus merum hoc quidem est.* at ille retorquens: *tu verò marinum pous*, pro, *pus.* *Marinum*, i. peregrinum. Vide & Scalig. in Cirin. (item Not. Persâ, act. 2: 2.) Nostri dicerent, Du Wälscher beschiess; Hoffart. Tamen aliud innuit simul Plautus. Cum enim *peregrinæ* (teste Donato) meretrices dicerentur: *meretricium pus* eam appellasse intelligi potest, & peregrinum sive exoticum dedecus. quod postremum mero ruri opponitur. (Animadverte quoque responsionis pulcram paranomasian, *Merum rus*; *marinum pus.*) Acidal. denique leviter suspicatur, *tu verò urbicum pecus*, quasi hoc ruri opposuisset. Ita, opinor, *urbicum pecus* dici possent elucones isti nulliusque operæ homines, quos vulgò Stad Junckern / Stadphysicos / Pflastertretter vocant.

NOS TENTAT] Lipsius è Vatic. l. *Adv. h. sistentatum.* Antiquum verbum, *sistentare*, pro *ostentare*: ut in Bacchid. & Most. *extentare*. Antiq. Lect. lib. 4. cap. 6. & Comment. ad Corn. Tac. lib. 15. Douza l. *os dentatum*.

EXORNATIS OSSIB.] *Jos. Scalig.* ad v. Tibulli lib. 1. el. 9. *Quid fucco splendente genas onerasse?* notat: Vulgata lect. est. *Quid fuco spl. genas ornasse?* ubi *Fucus* erit sandyx & cerussa. at *Succus splendens*, est crassius sputum ex madido pane; ut jus collyricum, cujus illitu genis splendorem conciliabant. Tertullianus De cultu mulierum: *Ad mensuram neminem sibi adjicere posse pronunciatum est. Vos planè adjicitis ad pondus collyridas quasdam, sputorum umbilicos cervicibus adstruendo.* Collyridas vocat à succo crassiore, unde *offas* etiam vocat Juvenalis: *Sed quæ mutatis inducitur, atque fovetur Tot medicaminibus, coctæque siliginis offas Accipit, & madidæ facies dicetur, an ulcus?* Ex pane enim siligeneo id fiebat. Idem: *Et pressum in faciem digitis extendere panem. Sputum* autem Tertullianus vocat, tenue corium aut crustam, quæ ex illo tectorio inducebatur. Martial. lib. 8: 33. *Hoc linitur sputo Jani caryota Kalendis. Sputo*, corio tenui. *sputi umbilicos*, bullas & pompholygas illius crustæ. sic *tenuis lamina*, σιάλωμα, i. sputamentum dicitur Polyb. Recepta Tibulli lectio defenditur Plauti autoritate: *Venisti huc cum exornatis ossibus.* Hæc Scaliger. Sed Acid. hoc germanum censet: *Advenisti huc te ostentatum cum exorn. ossib.*

INSVASO] Festus: *Suasum, colos appellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus: Quia tibi suaso infec.* &c. *Quidam autem legunt, insuaso. nec desunt, qui dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, suasum vocari: quod quasi persuadetur in alium ex albo* (quid. *alio*) *transit.* Gruterus censet, *insuaso* retinendum: cum Glossarium, *Insuasum*, εἶδος δακρυοκαπνισμένον interpretetur. Vbi tamen *Scaliger Insuasum*, εἶδος δακρύου καπνισμένη. Et sanè hoc vult (inquit) Festus, esse colorem similem illi, qui est in illis trabibus, quas diutinus fumus infecit. Meursius conjicit, *Quia tibin' suaso infecisti*, &c.

AN EO BELLA] Quidam l. *An eo bella es tu, quia accepisti arma adveniens?* arma. i. ornamenta. Scaliger: *An eo bella es, quia accepisti? ar me advenias.* Prisci illi *ar* dixerunt pro *ad*. MS. Cam. l. *arma*. Colerus leg. *An eò bella tu es, quia accepisti arma ac viriolas?* Glossarium: *viriolæ*, περιχείρια, ψέλλια. Alibi: ψέλλοι, *viriola armilla*. Et ψέλλιον ἀνδρὸς *Bracchionarium*. Sunt itaque *viriolæ* ornamenta muliebria aurea vel gemmea, l. 14. ff. de contr. empt. l. ult. ff. de auro, mundo &c. Acidal. hæc ita constituit: *Quia tibin' suaso infecisti, propudiosa, pallulam, An eo bella es tu? quin accedis ar me? advenias.* tmesis, pro, *Quiáne tibi*.

CVM ME ILLI &c.] Scalig. *Cùm te illius limen tueri dicis.* vel sic: *Cùm melius limen te tueri dicis.* Lipsius, Tricæ, inquit, Tellenæ in his verbis: fortasse sic extricandæ, *- nunc places. ST. Quàm me illi velim! AST. mentiris. ST. dicis quod te rogo?*

MANCVPI VIN.] Hic quoque locus depravatus. Quid si legamus, *Mancupio quin accipias: gesta tecum hos ahenos anulos.* Fortasse dum hæc loquitur, ostendit ei Stratilax grandes anulos æneos: *L.* Turnebus lib. 10: 25. Legendum suspicor: *Mancupium qui accipias, gesta tecum penos annuos.* quomodo locutum Plautum annotat Priscianus. Sic quidem & modulo versûs & sententiæ lepôri consuli videtur. Quid si tamen legamus, *Mancupium qui accipias, gesta tecum me, nos annulos.* ut illum servum, & se servam indicet: vel potiùs, *ahenos annulos*: ut fugitivum perstringat, qui retrahendus sit catenis: cum etiam *ferrei anuli* servitiorum essent, & *æris* nomine veniat ferrum. *Hæc ille.*

DIGNIS DANT] Lamb. l. *dantur*. Douza, *dane*, i. da.

LAVINIÆ n.] Locus obſcurus. Alii volunt, alludi ad Laviniam Latini filiam, quam Æneas Turno ſuperato obtinuit, tanquam victoriæ præmium. quaſi Plautus ſignificet, in ædibus meretriciis eſſe Lavinias, quas cupidè expetant amatores, quæq; magno conſtent. Alii, *Lavinias mulieres* fuiſſe putant, quæ mundum muliebrem aliis locarent, accepto in dies ſingulos pretio. Alii dicunt, ſignificari in ædibus meretriciis amatores bona ſua profundere: quaſi fiat alluſio ad illud, quod diximus ſuprà (Trin. act. 2: 4.) de iis, qui balneis elavant bonis. *Omninò hic mihi hiſcendi eſt nulla poteſtas*: ut verbis utar Lucretianis: *Lambinus*. Ego animadverti, in primâ ſententiâ eſſe Turnebum; in alterâ Alciatum. Simeo Boſius Juridicus Lemovicenſis, vir acutiſs. lib. 15. ep. 9. ad Attic. *Lanuvium*, inquit, non modò urbem ſignificat, ſed eam quoq; corporis partem, quâ ſita ſunt pudenda. Græci eam κοχώνην vocant. Pl. Truc. *Lanuviiné hic ſunt, quas habes victorias?* verba ſunt Strabacis ſervi Aſtaphium ancillam de ſtupro appellantis: & manum, quâ illa mulier erat, admoventis. idcirco mox illa reſpondet, *ne me attrectes*. Propertius quoq; *Lanuvii ad portas heu mihi ſolus eram!* Inde *colei Lanuini*, quos Cicero in epiſt. ad Pætum honeſtos eſſe tradit; ut contrà *Cliterninos*, turpes. qui locus non ſatis huc uſq; intellectus eſt. itaq; conabor eum explicare. *Lanuvium & Cliternia* urbes ſunt Italiæ, unde culei vini & olei Romam advecti venales à propolis inclamabantur. Faceti verò homines cum pro culeis, *coleos* acciperent, ita propolas inclamaſſe fingebant: & quidem *coleos Lanuinos* honeſtos exiſtimabant, quòd vox *Lanuvium* pro pudendo ita tecta eſſet, ut turpis non haberetur. in *Cliterniâ* verò inerat alluſio quædam ad *herniam*: quod vocabulum, ut ait Corn. Celſus, indecorum putabatur: idcircò *coleos Cliterninos*, tanquam hernioſos non honeſtos ducebant. Porrò κοχώνην, cui nomini Latina vox *Lanuvium*, autore hîc Cicerone, reſpondet, ita Galenus interpretatur: σύζευξιν τὴν ἐκ τοῦ ἰσχίοις τοῖς πρὸς τὴν ἕδραν, δι' ἣν καὶ πᾶς ὁ περὶ αὐτὴν ἕδραν τόπος οὕτως ὀνομάζεται. *Hæc ille*. Gruterus. Mens quoq; hîc ſapienti. nempe turgebat ei aliquid ſub tunicâ. hoc indicat ancillæ. Scio Boſium putare, Strabacem manum admoviſſe ancillæ, quâ mulier erat. Sed non probem: ob reſponſum ancillæ, *ne me attrectes*. id enim ita capio, tanquam ſi prohibitione iſtâ excitaret ſervum, eam invaderet. certè non admotam à Strabace manum, ipſe aſſerit his: *tangámne ego te?* Cæterum de *Lanuvia*, quæ hîc dicuntur, quid dicam neſcio. Vide an ei lux aliqua ab illis Auguſtini lib. 7. cap. 21. de Civit. Dei, &c. *Palmerius* totum hunc locum ita emaculat: *An eo bella es tu, quia cæpiſti armeas? venias: nunc places, Cùm me limulè. AST. mentire. STR. dic ſis id quod te rogo: Mancupi vin' quæ accipias? cape eccos ahenos anulos. AST. Dignis dane. abin? STR. io, heic ſunt quas habes victorias?* Jam, inquit, *armeas* pro diminutivo *armellas*, ut ruſticus, non malè uſurpat Stratilax. *armeæ* enim & *armellæ*, eædem quæ *armiæ* & *armillæ*, &c. Quòd deinde ſcripſi; *cum me limulè*: id quoq; in laſciviæ notis, *limulis adſpicere*: & per ludum objici ſolitum. Bacchid. act. 5: 2. Quòd autem armillas cepiſſet Aſtaphium, rogat eam Stratilax, velletne potius quæ mancupio caperet, ahenos anulos. eos intelligendum eſt. vel ruſticum inſtrumentum, quod in manu geſtaret Stratilax: vel compedes & manicas, quæ in proſcenio erant, ad repræſentanda, ſi ita ex argumento Fabulæ eſſet, noxiorum vincula. Nam in Mimis ac Fabulis vapulabant nonnunquam ſervi: amplius etiam, è vinculis ſæpe cauſſam dicebaret: quibus rebus Scena, quod dubitare nemo poſsit, apparabatur. Hos ergo fortaſſe anulos monſtrat illi Stratilax. At Aſtaphium jubet dignis dare. Facit huic rei, quòd *anulos* pro compedibus apud vet. Poetas notant Grammatici. *Mancupi*, inquit autem, quia mancupium, quòd manu capiatur: illa autem ſive ruſtica inſtrumenta, ſive vincula, verè manu capiuntur. Sed & quæ *mancipio capimus*, propria perpetuaque nobis ſunt: neque alienantur facilè. Sic ergo jubet illam in vincula indui, aut geſtare, quæ ipſe in manibus præferret, ut ne facilè deponere, neve ſine iis eſſe poſsit, etiam cum velit. *Mancupi capere*: quod nos dicimus, *mancupio capere*. ita ſolebant olim, & elegantius eſt. Mil. act. 1: 1. *Et ego me illi mancupi dabo*. Sic v. lib. & editt. Non rectè ergo Cam. & Lamb. mutarunt. Poſtremò: *Io, heic ſunt, quas habes victoriæ? io*, triumphale eſt in victoriâ: & dicuntur hæc à mulierem contrectabundo: ac qui manum ferret ad eam partem, ubi amicitia habitat. *Hæc Palmerius*. Denique *Meurſius* Perſonas & locum totum ita conatur reſtituere: *AST. Dignis dane: lamiæ hæc (pro, hæ) ſunt, quas habes victorias. Ne attigas me. ST. tangamné ego te?* Et quidem (inquit) *lamiæ* erat in v. c. quod multo probius. Aſpernatur Stratilacis munera Aſtaphium quaſi abhorrens, Lamias eſſe ac terriculamenta dicens. Lucillius:

Terriculas

Terriculas Lamias Fauni quas Pompiliique. Et *Lamiæ turres* apud Tertullianum. *Victoriæ* autem κατακρηστικῶς hîc à Comico ponuntur. Erant verò *sigilla victoriæ*, quæ magnâ frequentiâ Græci (nam hæc Athenis agi finguntur, ut omnes Fabulæ) faciebant. Val. Max. lib. 1. c. 1. *Victorias, aureas pateras, & coronas, quæ simulacrorum porrectis manibus sustinebantur, tollebat: & eas se accipere non auferre dicebat.* Cicero Verr. 6. *Erat præterea magna vis eboris, multa ornamenta, in quibus eburneæ victoriæ antiquo opere, ac summâ arte perfectæ.* Hæc diis præstitibus suis in manu ponebant: scilicet ut militiæ possent hostes superare. Clarè ecce in loco Valerii citato, & illo Ciceronis eâdem Verrinâ, quam laudavi: *Insistebat in manu Cereris dextrâ simulacrum pulcerrimè factum Victoriæ. hoc iste è signo Cereris avellendum, asportandumque curavit.* Hactenus Meursius. M. Klock ita conatur: *AST. Rus merum hoc quidem est. ST. pudendumne? tu verò Colubrinum pecus* (sic alibi, *squamosum pecus* pro pisce dixit) *Quid venisti huc nos tentatum cum exornatis oßibus? Quid tibi insuaso* (vel, *suaso*) *infecisti, propudiosa, pellulam? AS. Ehe. bellas tu? quid accepisti arma? ST. at* (vel *est*) *venias. AS. nunc places. Cum fine isti bellum. ST. mentaris. quin dicis quod te rogo, Mancipium. AS. quid accipiam? ST. ergastulum, aënos* (vel, *æreos*) *anulos. AS. Pigris dane tuis lautumia. ST. citi sunt quàm aves* (vel, *voves*) *viatores. AST. Ne attigas me. ST. tangámne ego te? ita me amabis sarculum* &c. Jam *colubrinum pecus* ut Juven. Sat. 6. v. 636. *Túne duos unâ sævißima vipera cœnâ? Ehe*, est consternatæ mentis. Ennius: *Ehe ipse clypeus cecidit.* utitur & Auson. (vide *Scalig.* ibid. lib. 1. c. 8.) *mentaris*, pro *commentaris*. vide Fest. in *Mentum*, & *Municas*. Glossæ: *commentatur*, σοφίζεται. *Pigris*, epitheton pedum: & quidem convenientissimè servi vincti & anulati. Vide Senec. lib. 2. c. 12. de Benef. in fine. Turneb. lib. 9. c. 30. Servus verò irrisus & ludibrio habitus ab ancillâ accurrit percussurus eam, & dicit, pedes mei citiores sunt ad comprehendendum te, quàm optaveris. *Hæc ille.*

ATTIGAS] V. N. Epid. act. 5: 2.
HAMAXARI] *hamaxari* est plaustrum trahere. Turn. lib. 10: 25.

PATALEM B.] Ita *Scalig.* restituit. utiturque idem in versione Cassandræ: *Fortes petales hostient*, i. tauros ferient. Festus: *Patalem bovem Plautus appellat, cujus cornua diversa sunt, ac latè patent.* Græci quoque ab eâdem mente ejusmodi boves vocârunt πεταλῆς, sive πετήλας. Athen. lib. 9. &c. ad quæ vide Casaubonum c. 4. Notat & *Lipsius* Ant. Lect. lib. 4: 6. & *Palm.* Spicil. cujus verba retulimus Milit. act. 4: 2. Tales autem boves, inquit Turnebus, & plaustris & aratris apti: lib. 10: 25. *Meursius* è vett. ed. ipsiusq; Festi, *patulum* constanter tuetur. aitque boves istos ἀναμυκτῆρας ab eod. Festo *propatulos* quoque dici. Obducit & Interprett. Virgilii. Vide ibid. Jun. Philargyr. Georg. 3. *Camuri*, inquit, *boves sunt, qui conversa introrsus cornua habent: quibus contrarii Patuli, qui cornua diversa habent: Lævi, quorum cornua terram spectant: his contrarii Licini, qui cornua sursum versum reflexa habent.* Glossæ, *Licinus* ἀνάσιλλος, i. *capillitium sursum reflexum.*

PERPETIM] Scal. l. *perpetem.* ut & V. Ed.
VT NACTA ES] M. Klock l. *Rus tu mihi opprobras? tu, qui nacta es hom.* &c.

MVSCA NVLL.] nulla prorsus fæmina, ne musca quidem: L. Vide N. Pœn. 3: 3. Meursius: Meo animo τὸ *fæmina* παρέλκει. itaque rescripserim, *ubi musca nulla est in ædibus.* Veteres, cum domi nemo esset, rogati, joculariter respondebant, *Ne musca quidem.* Invenio & apud Suetonium Domitiano cap. 3. *Inter initia principatûs quotidie secretum sibi horarium sumere solebat: nec quicquam amplius quàm muscas captare, ac stilo præacuto configere: ut cuidam interroganti, essétne quis cum Cæsare, non absurdè responsum sit à Vibio Crispo: Ne musca quidem.*

GRANDI GRADV] Aristoteles διαβεβηκέναι: vocat ita & διαίρειν στόμα, *os aperire.* vide Comm. Is. Casaub. ad Theophr. Charact.

CINCINNOS] Palmer. Spicil. fol. 165. Formosam & ornatam puellam pingit Varro his verbis, me correctore: *Ante aures nodo ex subolibus parvuli intorti demittebantur cincinni. sed & oculi suppætuli, nigellis pupulis quandam hilaritatem significantes animi, rictus parvißimus; ore frenato, risu roseo.* Crines nodari solent: atque ita Virgilius. Solent etiam

intorti crispi cincinni demitti ante aures, quos scilicet cincinnos nodo descendisse. Trucul. *Jam ego ist.* &c. Suboles autem capilli imâ parte capitis, à subolescendo, quia aliis succrescunt.

EXVELLAM] Ita *Scalig.* MS.Cam. *expellam.*

PVRPVRISS.] Apul. lib. 2. Apol. *Quis non disciplinam matris agnovit: eum in puellâ videret immedicatum os, & purpurissatas genas, & illices oculos?* Tertullianus, de Cultu fœminarum: *Quæ cutem medicaminibus ungunt, genas rubore maculant.* Item: *An cum cerussâ, purpurisso & croco, & in illo ambitu capitis resurgatis?* V. N. Mostell. act. 1: 3.

VLLI] pro *ullius*. Prisc. RVBRICA &c.] Ita *Scalig.* Turnebus lib. 24: 17. Purpurissum dixit Plautus Latinè *rubricam*, &c. Grut. notat, in alt. MS. Cam legi, *rubriceta.*

HÆC VIA] Lamb. l. *ac cujá via?* Quid est, quamobrem vobis pessimæ habeamur, & *cujá via?* i. quâ ratione? M. Klock l. *quid est, quod vobis pessimæ secubiæ?* Acidal. *quid est quòd vobis pessimæ sumus? ST. hàc avi.* i. abi.

SANVS SI VID.] Scal. l. *Sanus si sis, vide ne dixis contumeliam.* Lambinus: *Sanus si sis, videas ne d. c.* Lipsius lib. 4: 6. Antiq. Lect. Claudicat, inquit, versus: & rectè Vatic. *Sanus si videáre dicam, dicis cont.* nisi placet, *dicam dicis contumeliæ*: ut, *Dicam scribere.* Acidal. unicè rectum clamitat: *AST. Sanus si videáre, dicam.* Formula ista est, quâ duram sententiam molliter effert: aut alioqui circumloquitur, quod non lubet apertè proferre. Tantundem hîc est, acsi dixisset, *Non sanus es.* ita alibi: *Si habeam, dem:* pro, nihil habeo quod dare queam.

TVM ILLIS LICET] *Grut.* suspicatur, *- abire hinc si volunt, nudis licet.* Nemo hîc perit, inquit, hominum; sed res tantùm. illi nudi abeant, licet.

VERON'?] Lamb. *AST. Veron'? Serion'? Quin* &c.

QVIN MAC.] Meurs. è v. codd. & Prisc. l. 4. *Quid maceria.*

VETVS EST M.] Scal. leg. *Non m. est, vetustá maceriá, lat.* ut sint ablativi absolutè positi: L.

DVARVM RERVM] Omnis enim sermo duobus monosyllabis constat, *Est* & *Non*: Alciatus. Turn. lib. 18. cap. 25. *duarum rerum,* i. divini & humani. V. N. Amph. act. 2: 2.

DENARRAVERO] *De* hîc auget. Horat. lib. 2. Sat. 3: *matri denarrat* L. Vide N Epid. act. 1: 1. ESTNE ILLE VIOL.] *Ne* pro, *Nonne.* Mostell. *Sed ego sumne infelix, qui non curro curriculo domum?* Persâ: *Sed sumne ego stultus* &c. Mil. act. 2: 6. v. 105. *ne id quod vidit, viderit?* ita enim legend. ut per admirationem seipsum interroget, &c. *Acid.*

MOLLIENDIS] i. molliter tractandis, amplexandis: L. Scalig. in Conject. l. *molendis*. Horat. - *Non alienas permolere uxores.* Sic Varro apud Non. in obscenum significatum accepisse videtur: *Hic alius tibi molit ac depsit.* nam & *depsere* obscenum: ut etiam Cicero ad Pætum ostendit. Catullus: - *patrui perdepsuit ipsam Uxorem.* V. N. Milit. act. 2: 2. Lipsius leg. - *Jum. non enim il.* deinde è Vatic. scripturâ concinnat *Molendis.* Lucillius: *Hunc molere, illam autem ut frumentum vannere cunnis.* Sed id lex versûs spernit. *P. Colvius* ad illud Apul. 11. Metam. *Deæ peculiaris pompa molliebatur*; notat: Terentius, *Dum molliuntur, dum comuntur.* Arbitror rectè legi Truc. - *suam non enim ille meretriculis Molliendis rem coëgit.* etsi Vir magnus mâlit, *molendis.* Turn. lib. 10: 25. leg. *moliendis.* i. movendis, aut potius deliniendis. ita Ter. Heaut. 2: 2. *Dum moliuntur,* valet, dum surgunt, dum se movent. Præ cunctis tamen placet Acidalio, quod *Dan. Bucretius Med. Vratisl.* non modò de Palmerii suspectâ suspicione, sed ex disertâ antiquæ Venetæ lectione, observârat, *Muniendis r.* Est autem *munire*, muneribus afficere, munerari.

EM TV EXVNGVLA] Scalig. l. *Emtu, nexu, gulâ.* Sententiâ apertâ, sive ad ea referantur, quæ sequuntur, sive ad ea, quæ antecedunt. Significat enim, amatores bona sua perdere apud meretrices, emtionibus, obligationibus, & compotationibus. *Mel. Hamenvelto* leg. *Emtæ sescunciâ malè, vivitis. egóne hæc mussitem?* hoc est, Quæ etiamsi sescunciâ, minimo precio emi & parari potestis, malè tamen, i. preciosè & carè emimini, & voluptuosè delicateq; vivitis. etiam Cicero domum *malè emtam* pro preciosâ & carâ usurpavit ad Atticum. Vel etiam sic distinguas: *Emtæ sescunciâ, malè vivitis,* i. sumtuosè vivitis. Acid. *Hem tu es sexungula, malæ vivitis,* i. estis.

NEQ.

NEQ. ISTVC] Scalig. l. *Ne qud is istuc in segestro cogat examen mali.* Facta, inquit, narrabo seni, ne quâ ratione is tantum malorum acervum congerat in stragulo seu integumento, seu stramento, quo lectus involvitur ac tegitur. ut explicat Lambinus. Festus: *Deris Græci appellant, pelles nauticas, quas nos vocamus segestria.* Ad quod *Scaliger.* Glossæ veterum, *Segestræ*, διφθέρα, διφθέρα πλοίων. Glossarium: *Segestre*, σίγαστρον, περιδέρμιον, vel potiùs γερόδερμον, *vetus pellis*: ut γεράνδρυον. Idem in Conject. ad Varr. De segestri Lucillius: *Penula, si quæris, canteriu', servu', segestre Utilior mihi quàm sapiens.* Erat enim teges, quæ à segetibus, ut vult Varro, quod ex eis fieret, dicta fuit. Postea factam esse ex pellibus, testatur Plautus apud Porphyrionem, qui dixerit de anu dormituriente: *Anus hæc in pellis periculum protenditur.* Val. Maximus ait, Catonem *hedinis usum fuisse pro stragulis*, tanquam nihil mutasset è priscâ frugalitates certè σίγαστρον *pelles* significat. Et nostrum *dormio* ἀπὸ τῶν δερμάτων: nam *dermio* vetere. dicebant. *Hactenus Scaliger.* Lipsius ex conjecturâ: *Istuc ipse gestit, ergo coget examen mali. Examen mali*, vis mali est. Poëta vetus: *Classis cita texitur, exitium examen rapit.* Totum hunc locum ita restituit Palmerius: *Estnè ille violentus? ST. Suàm non enim ille meretriculis Moiniendis rem coegit: sed parsimoniâ duritiâq;: quæ nunce domo sit jam exportatur pessum. Ehem tu sexungula, malo vites. egóne hic mussitem? Jam enim eccere ibo in forum, atq; hæc facta narrabo seni. Neq; is istuc in sequestri tergo coget examen mali.* Numerorum, inquit, rationem habui, sed ut Horatii de Plauto judicium meminerim: & ea mihi effugia patere voluerim, quæ ipse sibi. Primo versu vir doctiss. *sum* reponit, pro *suam*; cui non assentior. De Stratilace enim si loqueretur, non *violentum*, sed *truculentum* vocasset, ad celebrandum Fabulæ nomen, tum ipsi Stratilaci responsionem affinxisset, quæ id nomen revocaret. Id videas, quoties ab epitheto nomen Fabulæ inditum: ut Terentii Andriâ & Hecyrâ: maximè autem hâc ipsâ Truculento. altero versu, *moiniendis*, certum est: quod valet *mœniendis* pro *muniendis*. Porrò *muniuntur meretrices*, cum illis munus datur, hoc est, cum quis eas muneratur &c. Tertiò, *sexungula*, de conjecturâ feci: quoniam furum sex manus alibi appellat: (Aul. act. 3: 6.) & *ungulas* item: quomodo Catullus *ungues*, ibi: *Tuis ab unguibus reglutina.* Quæ ergò rapiendo, trahendo intenta esset, quidnî lepidè *sexungulam* appellare potuerit? Possem alias conjecturas expromere, si esset tanti. *Vitare malo*, eleganter. P. Arbiter: *Ponere jussit arma, & malo cavere.* Plautus ad id exemplum, *vitare infortunio*, dixit Curcul. 2: 3. Terentii Adelphis ignoratur, & ob id corrumpitur: *Malo, coactus qui suum officium facit, dum id rescitum iri credit, tantisper cavet.* Si, quomodo reposui, scribatur; de Sene ipso accipietur: sin, ut nunc monebo, de Servo: *Neq; is istic in sequestri tergo coget examen mali.* Non, inquit, hæc clam Sene habebo: ne, si postea resciverit, Strabax in sequestri tergo coëgerit examen mali, & ego pro eo pœnas sufferam. Ita *sequestre tergum* erit succidaneum. (V. N. Merc. 4: 3. & Rud. 4: 3.) cui ex eo etiam gratia quæretur, quòd Stratilax herilem filium sectaretur. *Phœbadius* vetus & elegans Theologus, libello de Trinitate contra Arrianos, *sequestrum* appellat CHRISTVM, qui nos inter & Deum medius, pœnas nobis paratas exceperit, & scelera aliena expiârit. Deniq; Acidal. divinat: *Neq; ego istuc meo gestio tergo cogere examen mali.* Minatur se flagitia filii hero majori indicaturum, neq; commissurum, ut in suum tergum expetat examen illud mali. Nisi non de se libidinem hanc dicit, sed filio tribuit, aliâ non minùs honestâ sententiæ figurâ, & faciliori scripturæ mutatione: *Neq; iste huic, ut se gestit, tergo coget ex. mali.* Neq; iste filiusfamiliâs, proinde ut gestit, huic meo tergo malum comparabit. *Se gestit*, ut passim, *se postulat*, *se vult* &c. Quanquam etiamnunc minori ac pæne nullâ mutatione legas: *Neq; iste huic in se gesti tergo c. ex. m.* Planiss. ita fit sensus: Non coget iste huic tergo ex. mali in se gesti, i. quod contra se gessit, &c. *Hæc Acid.*

SINAPI VICT.] V. N. Pseud. act. 3: 2. *Sinapi victitare*, dicuntur tetrici, &c. Vide Adag.

ORNAMENTIS] Meurs. l. *oramentis*. nam *ornamenta* cum blandimentis non ita aptè conjunguntur. Sunt enim *oramenta* blanditiæ: quæ *exorabula* nominavit primore scenâ. Ita & *M. Hameavelto* legebat.

Ex

EX JUMENTIS] Ed. Ald. *Vidi eq. juvencum ex indomito domitum f. D.*

HAUD CONV.] P. Colvius: Malè mutârunt vet. lectionem: *Tristis exit. avet convenire etiam hic dum Phronesium.* Nam, *hicdum*; ut illa, Mil. *Nequedum exarui* &c. Pseud. *Etiamdum.* Rud. & alibi, *primumdum*: Trinumme sic accipiendum: *Quid ineptiusdum sermonem vereor interrumpere?* J. Gul. l. *haud convenit etiam hiedum Phronesium.* ex eo, quòd tristem videt Dinarchum, colligit, nondum conventam ab eo, heram suam.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

DINARCHUS *adolescens.* ASTAPHIUM *ancilla.*

PISCES ego credo, qui, usq; dum vivunt, lavant,
Minus diu lavere, quàm hæc lavat Phronesium.
Si proinde amentur mulieres, diu quàm lavant,
Omnes amantes balneatores fient.
AS. Non quis parumper durare, opperirier?
DI. Quin hercle lassus jam sum durando miser.
Mihi quoque præ lassitudine opus est ut lavem.
Sed obsecro hercle, Astaphium, i intrò, ac nuncia
Me adesse. tu i properè, & suade jam ut satis laverit.
AS. Licet. DI. audin etiam? AS. quid vis? DI. di me perduint,
Qui te revocavi, non tibi dicebam. i modò.
AS. Quid jam me revocabas, improbe nihiliq; homo?
Quæ tibi mille passuum peperit moræ mora.
DI. Sed quid hæc hic autem tamdiu ante ædis stetit?
Nescio quem præstolata est; credo militem.
Illud est: vide ut jam quasi volturii triduo
Prius prædivinant, quo die esuri sient,
Illum inhiant omnes, ille est animus omnibus.
Me nihilò magis respiciet, ubi iste huc venerit.
Quàm si hinc ducentos annos fuerim mortuus.
„ *UT REI servire suave est! væ misero mihi,*
Post factum flector, quia ante-partum perdidi.
Verùm nunc si qua mihi obtigerit hæreditas
Magna atque luculenta, nunc postquam scio
Dulce atque amarum quid sit ex pecuniâ,
Ita ego illam edepol servem, itaq; parcè victitem,
Ut nulla faxim cis dies paucos siet.
Ego istos, qui nunc me culpant, confutaverim.
Sed est vocis sat, sentio aperiri fores,
Quæ obsorbent quicquid venit intra pessulos.

LAVANT] Varro l. 8. de L. Lat. hæc ita citat: *qui, mq. d. vivunt, adlavant, Diu minus lavari, q.* &c. *Omninò*, inquit, *&* lavant *&* lavantur *dicitur*, *separatim rectè in certis rebus. Quòd puerum nutrix lavat, puer à nutrice lavatur nos in balineis &* Lavamus *&* Lavamur. *sed consuetudo alterutrum cum satis haberet, in toto corpore potiùs utimur* Lavamur, *in partibus* Lavamus. *quod dicimus, Lavo manûs, sic pedes,* &c. *Quare in balineis non rectè dicunt* Lavi; Lavi manûs, *rectè. sed quoniam in balineis* Lavor, Lavatus sum, *sequitur.* Hæc Varro. *Lavamur* itaque *toto corpore*; *Lavamus in partibus. Lavamus* & *Lavamur in balineis.* Istum autem Varronis locum, qui ἀσυγματώδης, expedit Acidalius hâc correctione: *Pisces e. cr. q. u. d. v. lavant, Diu minus lavari, q. h. l. Phronesium. Ad* lavant lavari *non convenit, ut* T *sit postremum: sed* R, *ut* lavantur, *analogia ad* lavari *reddit: quod Plauti aut librarii mendum fuit*, &c. Cum Plautus, inquit, *lavant* præmisisset, non debuit subjungere *lavari*: nam ad illud hoc non convenit. si autem *lavari* scripsit, analogia poscebat præmittere *lavantur.* quod cum haud posset per versus rationem scilicet, concludit tacitè, non *lavari*, sed *lavare* scriptum aut scribendum fuisse. quo loco nostri tamen libri *lavere*, veteres *lavare* ipsum expressè habent. ut istâ Varronis disputatione nihil opus fuerit; minimè quidem nunc sit. Apparet hinc, jam illo sæculo multa in Plauto mutata: quæ plura cognosceremus & miraremur, si *Varronis* ejusdem *Quæstiones Plautinæ* superessent.

QVIS] i. potes.

VT LAVEM] v. codd. personas ita constituunt: *miser. AST. Mihi quoq. præ lassitudine opus est, ut lavem. DI. Sed obs.* &c. Quod probat Meursius, notatq; morem hunc Græcis vetustissimum fuisse, citans Artemid. l. 1. c. 66. & quidem calida lavisse. V.N. Epid. act. 5: 1. item Bacchid. sc. 1. Mercat. act. 1: 2.

ME ADESSE] Omnes meæ ed. *Me adesse, cui properet suavium, ut s. l.* idq; placet *Meursio.*

TV I PROPERE] Acid. *tu i præ, & s.*

MORÆ MORA] Oratio concisa, & sic explenda: Quæ mora tantum moræ tibi peperit, quantum est mille passuum. Posset & legi, *moram*, vel *moras.*

QVEM PRÆSTOLATA EST] Ter. Eun. act. 5: 5. *Quem præstolâre, Parmeno?* Ad quod Donatus, Novè, *Quem* dixit, non, *Cui præstolâre.* Cicero in Catilin. *Qui tibi ad forum præstolarentur.* Notavit idem Eugraphius vetus Ter. Commentator. *Præstólor*, est præstò sum, appareo, i. obsequor.

QVASI VVLTVRII TRID.] Plin. l. 10. c. 6. *Umbricus haruspicū nostro ævo peritissimus tradit, triduò antè aut biduo vultures volare, ubi cadavera futura sint.* Pl. Rud. vocat *aves magnas*, ut notat Dalech.

ILLVM] sc. Militem.

NIHILO] V. E. *Nemo.*

FLECTOR] ita Camer. & multi codd. quod est: post factum sententiam muto. Scalig. l. *flister.* ego malim, *plector*: ut hoc sentiat Dinarchus: se, postquam rem *ante-partam* i. patrimonium perdidit, dare sui peccati pœnas. Omninò sic legunt exempla quædam.

ANTE-PART.] V. N. supra act. 1: 1.

VT NVLLA FAX] Jocus παρὰ προσδοκίαν. Exspectabat enim auditor, ut planè contrarium subjiceret. *Cis dies paucos* autem, est intra breve tempus, propediem: Turneb. l. 19: 13. & l. 4: 15.

OBSORBENT] *Obsorbere*, est totum sorbere. Tale est apud Ter. Eun. *Patria obligurrieras bona*: & apud Cic. in Tusc. *obducere.* L.

PESSVLOS] V. N. Curc. 1: 2.

ACTUS SECUNDI SCENA IV.

PHRONESIUM *meretrix.* DINARCHUS.

UM tibi nam, amabò, janua est mordax mea,
Quò introire metuas, mea voluptas? DI. ver vide
Ut tota floret! ut olet! ut nitidè nitet!

PH. Qui tam infacetus, Lemno adveniens, qui tuæ
Non des amicæ, Dinarche, suavium?
DI. Vah vapulo hercle ego nunc, atq; adeò malè.
PH. Quò te avertisti? DI. salva sis, Phronesium.
PH. Salve, hîc ne hodie cœnas, salvus cùm advenis?
DI. Promisi. PH. ubi cœnabis tu? DI. ubi tu jusseris.
Hîc. PH. me lubente facies. DI. edepol me magis.
Nempe tu eris hodie mecum, mea Phronesium.
PH. Velim, si fieri possit. DI. cedo soleas mihi,
Properate, auferte mensam. PH. amabo, sanun' es?
DI. Non edepol bibere possum jam, ita animo malè est.
PH. Mane, aliquid fiet, ne abi. DI. ah, aspersisti aquam.
Jam rediit animus. deme soleas, cedo
Vinum. PH. idem es ecastor qui soles. sed dic mihi,
Benéne ambulavisti? DI. huc quidem hercle ad te bene,
Quoniam tui videndi est copia. PH. complectere.
DI. Libens. ah hoc est mel melli dulci dulcius.
Hoc tuis fortunis, Juppiter, præstant meæ.
Dane suavium? PH. immò vel decem. DI. haud istoc pauper es,
Plus pollicere tu, quàm ego à te postulo.
Utinam à principio rei item parsissem meæ,
Ut nunc reparcis suaviis! PH. si quid tibi
Compendii facere possim, factum edepol velim.
DI. Jam lavisti? PH. jam pol mihi quidem atq; oculis meis.
Num tibi sordere videor? DI. non pol mihi quidem.
Verùm tempestas memini cùm quondam fuit,
Cum inter nos sorderemus unus alteri.
Sed quod ego facinus audivi adveniens tuum?
Quod tu hîc me absente novi negotii gesseris?
Cumq; bene provenisti salva, gaudeo.
PH. Tibi mea consilia summa semper credidi.
Equidem nec peperi puerum, nec prægnans fui,
Verùm assimulavi me esse prægnantem, haud eram.
DI. Quapropter, ô mea vita? PH. propter militem
Babyloniensem, qui quasi uxorem sibi
Me habebat annum dum hîc fuit. DI. ego senseram.
Sed quid istuc? cui rei te assimulare rettulit?
PH. Ut esset aliquis laqueus & redimiculum,
Reversionem ut ad me faceret denuò.
Nunc huc remisit nuper ad me epistolam,
Sese experturum, quanti sese penderem:

Si, quod

Si, quod peperissem, id educarem & tollerem:
Bona sua me habiturum omnia. DI. ausculto lubens.
Quid deniq. agitis? PH. mater ancillas jubet,
Quoniam jam decimus mensis adventat propè,
Aliam aliorsum ire, præmandare & quærere
Puerum aut puellam, qui supponantur mihi.
Quid multa verba facimus? tonstricem Suram
Novisti nostram, quæ modò erga ædem sese habet.
DI. Novi. PH. hæc unâ operâ circumit per familias,
Puerum vestigat clanculum, ad me detulit.
Datum sibi esse dixit. DI. ô merces mala!
Eum nunc non illa peperit, quæ peperit prior:
Sed tu posterior. PH. ordine omnem rem tenes.
Nunc, ut præmisit nuncium miles mihi,
Non multo pòst hîc aderit. DI. nunc tu te interim
Quasi pro puerperâ hîc procuras? PH. quippini?
Ubi sine labore res geri pulcrè potest,
AD SUUM QUENQ. æquum est quæstum esse callidum.
DI. Quid me futurum est, quando miles venerit?
Relictúsne abs te vivam? PH. ubi illud quod volo
Habebo ab illo, facilè invenero, quomodo
Divortium & discordiam inter nos parem.
Post idea ego tota tecum, mea voluptas, usq. ero
Assiduò. DI. immò hercle verò accubuò mavelim.
PH. Quin dis sacruficare hodie pro puero volo
Quinto die, quod fieri oportet. DI. censeo.
PH. Non audes aliquod dare mihi munusculum?
DI. Lucrum hercle videor facere mihi, voluptas mea,
Ubi quippiam me poscis. PH. at ego, ubi abstuli.
DI. Jam faxo hîc aderit, servolum huc mittam meum.
PH. Sic facito. DI. quicquid autem erit, boni consulas.
PH. Ecastor munus te curaturum scio,
Ut, cujus me non pœniteat, mittas mihi.
DI. Num quippiam me vis aliud? PH. ut, quando ocium
Tibi sit, ad me revisas. DI. valeas. PH. vale.
DI. Prò di immortales, non amantis mulieris
Sed sociæ unanimantis, fidentis fuit
Officium facere, quod modò hæc fecit mihi.
Suppositionem pueri quæ mihi credidit,
Germanæ quod sorori non credit soror.

Ostendit sese jam mihi medullitus,
Se mihi infidelem nunquam, se vivâ, fore.
Egóne illam ut non amem? egóne illi ut non bene velim?
Me potius non amabo, quàm desit huic amor.
Ego isti non munus mittam? jam modò ex hoc loco
Jubebo ad istam quinq; perferri minas:
Prat[e]rea obs[o]nari duntaxat ad minam.
Multo illi potiùs bene erit, bene quæ vult mihi,
Quàm mihimet, omnia qui mihi facio mala.

JANVA EST MORDAX] *J. Douza* in Præcidaneis ad Tibul. cap. 1. scitu digna affert de *janitorum sessione ad ostia.* eos scilicet cellares fuisse ac cum catello ferreo; item altero oblatratore, quasi vicario, servilem in modum excubuisse. atque eò Plautinum hoc de *Janua mordace*, aut certè ad Inscriptionem illam ostiorum notissimam, CAVE CANEM, allusum videri. Vide *P. Fabrum* Semestr. l. 2. c. 12. Et *Torrent.* ad Sueton. Vitell. c. 16. & *J. Grut.* ad Senec. lib. 3. *de Irâ*, c. 37.

VER VIDE] Sic Horat. *Instar veris enim vultus ubi tuus Affulsit populo*, &c. L.

LEMNO ADVEN.] Douza l. *Qui tam infacetus Lemnod adveniens, tuæ Qui non amicæ des, Dinarche, suavium?* Gens autem illa pessimè audiebat rusticitatis & inficetiæ vitio. V. N. Cistel. act. 2: 1.

COENAB. TV?] D. *tum?* TV ERIS H. MECVM] Varro l. 5. de L. Lat. Violavit virginem, *pro, vitiavit, dicebant. æquè eâdem modestiâ potius*, Cum muliere fuisse, *quàm* Concubuisse.

CEDO SOLEAS] V. N. infrà, act. 2: 8.

PROP. AVFERTE] D. F. *properatè auferre m.*

ANIMO M.] V. N. Amph. 5: 1.

ASPERSISTI AQVAM] Vide N. Epid. 4: 3.

DEME SOL.] Lips. lib. 3. Antiq. Lect. l. *deme deme soleas.* Nam ante discubitum excalceari solebant, ne lectum conspurcarent.

BENENE AMBVLAVISTI?] Formula, quærens de incolumitate peregrè venientis: pendet ab alterâ, *Bene ambula*, quâ abeuntes dimittebant. In cæteris multipliciter pugnat oratio, nisi personas ita ordines: *PH. Dan' suavium? DI. imò vel decem. PH. haud* &c. *postulo. DI. Vtinam* &c. Avara mulier sinistram ejus liberalitatem perstringit, & egestatem objicit tacitè, cum à suaviis non esse pauperem ait. Ibi contrà ille parsimoniam suaviorum in ipsâ incusat: & ad ejus exemplum optat, olim rei item suæ se parsisse. *Acidal.*

DANE SVAV.] E. Ald. *Da nunc suav.* hinc Douza, *Dásne suav.*

REPARCIS] Lucret. lib. 1. utitur. sic autem compositum est *repareo*, ut *resero*, *revelo*, *refigo*, *resuo*, *regelo*, *returo*, i. aperio: *retexo*, i. aliter texo vel dissuo &c. *Repareo* enim idem valet, quod non parco, largior; ut *resero*, *aperio*, &c. Lamb. Vide & *Turneb.* lib. 7: 11. & *Gifan.* Indicem Lucretianum.

SED QVOD EGO F.] *Schopp.* ait in MSS. legi, *sed quid eg.* ut alibi: *quid nomen: id nomen.* Ita Phædrus: *Ne quid de tuo faciat lucrum.*

QVOD TV H.] Versus hos, qui extra legem, ita restituo; *Quod tu hic absente me novi negotii Gesseris*; (Acidal. *Gesti*:) *cumq; benè provenisti. gaudeo.* Illud, *salva*, quod sententia non requirit, ejeci. non longè enim sequitur: (act. 2: 6.) *eum tu rectè provenisti, cumq; es auctus liberis, Gratulor. Provenire benè*, εὐτυχεῖν. *Nequiter provenire*, δυστυχεῖν. *J. Gulielmius.* Quæ disputat Palmerius, Spicil. fol. 233. de hoc sermone, *Bene* aut *malè provenire*, notavimus Menæch. act. 5: 5. & Rud. 3: 5. *proveni nequiter multis modis.* Id Terentio, inquit, valet, *pulchrè procedere.* Adelph. act. 5: 9. *Syre, processisti hodiè pulchrè*, i. *benè hodie provenit*, &c. Ed. Ald. *provenisti; sanè gaudeo.*

HAB. ANNVM] Lips. l. *habebat annò, d.* Elegans dicendi genus, sed in libris ferè corruptum. valet autem, anno præterito: cui opponitur, *Horno.* ita Amphit. Prol. rectè Camerarius. Lucil. *Vtrum annò an hornò te abstuleris à viro?* Eadem Palmer. Spicil. fol. 38. V. N. Menæch. act. 1: 3. MS. Camer. *anno uno dum.*

CVI REX

CUI REI TE] E. Ald. & Cam. MS. *cui rei item ass.* Hinc Duza: *cui rei id te assim.*

REDIMICULUM] Turn. l. 24: 17. Eleganti & amœnâ inflexione sermonis dictum est. cùm enim redimiculo innexi implexiq; teneantur crines mulierum, *redimiculum* pro quodam vinculo & nodo, quo velut alligatus teneretur *miles Babyl.* i. Græcus, qui Babylone stipendia meruerat, jucundâ suaviq; translatione dixit. Glossæ: χωδιτὴς, ἀνάδεσμος.

TOLLERE] V. N. Amph. act. 1: 3.

PRÆMANDARE] sic Vatin. ad Cicer. l. 5. ep. Fam. *terrâ mariq; ut conquireretur, præmandavi*: Grut. Contrà J. Gul. Nihil, *inquit*, ad sententiam, *præmandare*. emendationem tamen non extrico; nisi fortè scripsit Plautus, *Aliam aliorsum ire, pervenari & quærere.* Certè id verbum huic loco aptissimum: & usus eo est Merc. *Vrbem pervenarier.* Acid. *percontari.*

QUÆ MODO] Lipsius: Quis negabit legendum, *quæ modò erga ædes habet.* i. è regione habitat. Nam *habere*, pro *habitare*, notum iis, *qui nondum ære lavantur.* Vulgata scriptura ejusmodi est, ut eam tractanti clamare libeat, *Aquam manibus.* Douza l. *constr. Suram Novisti, nostras quæ modò erga ædes habet.*

EUM NUNC N.] ita junctim omnia Dinarcho tribuunt vett. edit. rectius, teste Acidalio. OMNEM REM] J. Gul. è conjectura; Lips. è Vaticano versum ita explent, *ordine omn. rem tenes.*

PULCHRE POTEST] *Acid.* τελείᾳ ὑποστιγμῇ disparat ista. ut hic versus speciatim ad puerperium referatur, sequens generatim proferatur de omni quæstûs genere & modo.

AD SUUM QUEMQ.] similis sententia est Asin. act. 1: 3. & infrà act. 5. ubi & Notas vide.

ASSIDUO] Varro lib. 5. de L. Lat. *Frequentem operam dedistis, apud Plautum valet, adsiduam. itaque qui adest, adsiduus.* Ad quod *Scalig.* notat: In eâdem sententiâ Q. Cic. in libel. De petitione consulatûs: *Jam assiduitat nullum est præceptum: verbumq; ipsum docet, quæ res sit. Prodest quidem vehementer nunquam deesse*, &c. At Plautus etiam jocando extulit verum etymon, in Truc. *Hæc ille.* V. N. Mil. act. 1: 1.

QUINTO DIE] Qui dies quintus ἀμφιδρόμιος dicebatur, à ritu, quo cursim circum focum gestabatur puer: *L. D.* vide & *Meurs.* Exerc. Crit. lib. 3. c. 33. ubi multa de hâc ἀμφιδρομίᾳ.

MUNUSCULUM] In MS. Camer. & in nonnullis Edit. est *munus civilium* Alciatus, *munus cimelium.* quod Palmerius valdè probat Spicil. fol. 100. κειμήλιον, quod reponitur extra quotidianum usum. REVISAS] D. l. *intervisas.*

VALEAS] V. N. infrà act. 4: 4. FIDENTIS] mihi fidem habentis. *L.*

OSTENDIT SESE IAM M. M.] Ita numeros è Non. restituit *Lamb.*

SE VIVA] Ed. Ald. *dum vivat.*

JAM MODO EX.] J. Gul. lib. 2: 13. Versu hoc & numeri evagantur supra plantam, ut ajunt, & vacillat sententia. Non enim à viâ, ubi tunc erat, perferri munus ad meretricem jussurus erat; sed à se domo. Quare restituo, *Jam domo eloco Jubebo ad istam.* Promiscuè triverunt Latini vett. *elocò & ilico*; ut *illum, ellum, ollum* indifferenter. significant autem eæ particulæ & tempus; ut hîc, & plerumq; alibi; & locum; vi veriloquii. Est enim *eloco*, quasi *eò loci.* & ab *illicò* adverbia τοπικὰ descendunt *illic* & *ilis.*

ACTUS SECUNDI SCENA V.

PHRONESIUM *meretrix.*

PUERO isti date mammam. UT MISERÆ *matres sollicitaq;*
Ex animo sunt, cruciantur q; ! edepol commentum malè.
Cumq; eam rem in corde agito, nimio minus perbibemur
Malæ, quàm sumus ingenio. ego prima de me modò ista dictito.
Quanta est cura in animo! quantum corde capio dolorem!

Doluísne occidat morte pueri? mater dicta quod sum, eo magis
Studeo vitæ, quæ ausa sum tantum clam dolum aggrediri.
Lucri caussâ avara probrum sum executa: alienos dolores
» *Mihi supposivi.* NULLAM REM *oportet dolosè aggrediri, nisi*
» *Astutè accurateq; exequare. vosmet jam videtis,*
Ut ornata incedo: puerperio ego nunc me esse ægram assimulo.
» *Malè* QUOD MULIER *facere incepit, nisi id efficere perpetrat,*
» *Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miseræ miseria est.*
» *Si bene facere incepit, ejus eam citò odium percipit.*
» *Nimis quàm paucæ sunt defessæ, malè quæ facere occeperunt,*
» *Nimis quàm paucæ efficiunt, si quid occeperint benefacere.*
» MULIERI NIMIO MALEFACERE *melius est onus, quàm bene.*
Ego, quòd mala sum, matris operâ mala sum, & meâpte malitiâ,
Quæ me gravidam esse assimulavi militi Babylonio,
Eam nunc malitiam accuratam miles inveniat volo.
Iste hic haud multo pòst credo aderit, nunc prius præcaveo sciens:
Eumq; gero ornatum, ut gravida, quasi puerperio cubem.
Date mihi huc stactam atque ignem in aram, ut venerem Lucinam meam.
Hîc apponite, atque abite ab oculis. ehò Pithecium,
Face ut accumbam, adjutare sic decet puerperam.
Soleas mihi date, pallium injice in me huc, Archilis.
Ubi es Astaphium? fer huc verbenam mihi, thus & bellaria.
Date aquam manibus, nunc ecastor venerit miles velim.

PVERO] vel hæc loquitur Phronesium, simulans se esse pueri matrem; vel sine simulatione puerum suppositum commendat ancillis. *L.*

CRVCIANTVRQ.] V. N. suprà act. 1. 2.

COMMENTVM] παθητικῶς, confictum: *L.*

MALE] i. vafrè & astutè: quomodo *malus* & *malitia* cum hic statim, tum alibi passim. *Acid.*

MODO ISTA DICT.] MS. Cam. *modò dicta dicito.* Palm. l. *Ego prima domei docta dictita* Quid sit *domi habere*, & *domi scire*, V. N. Mil. 2: 2.

DICTA QVOD SVM] D. l. *m. d. quoi sum?*

VITÆ] sc. pueri. *D.*

ALIEN. DOL.] partûs, ἀλλοτρίας ὠδῖνας: *L.*

NVLLAM REM] Ita alibi: *Doli non sunt doli, nisi astu colas.*

PVERPERIO ÆGR.] ita v. 22. *puerperio cubare.*

MVLIERI NIM.] i. Mulieri multò facilius est malefacere, quàm benefacere. *Lamb.* l. *levius*, pro *melius*. Verùm libri omnes, ut & MS. Cam. leg. *melius*, quod notat *Gruterus*, & addit: *Melius* hîc est *levius*. nec *onus* mutandum est in *opus*: nam & Mil. act. 3: 1. *Procreare liberos, lepidum est onus.*

VENEREM] pro, *venerer*. quod verbum Horat. etiam παθητικῶς usurpavit: ut Lucr. & Ovid. aliiq; *comitor*. Canter. Novar. lib. 6. 24.

ADIVTARE] E. Ald. *accede, adjut.* Porrò Junoni à puerperis sacra facta, docet Meurs. Exerc. Crit. part. 2. lib. 2. c. 10. *Acidal.* verò, ita postulante rerum ordine, vers. transponit: *eho, Pithecium, Soleas mihi dato: p. i. in me h. Archilis, Face ut accumbam: accede, adjuta: sic decet puerperam. Ubi es, Ast.*

ACTVS

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

STRATOPHANES *miles.* PHRONESIUM *meretrix.* ASTAPHIUM *ancilla.*

NE expectetis, spectatores, meas pugnas dum prædicem:
Manibus duellis prædicare soleo; haud in sermonibus.
» SCIO EGO MULTOS *memoravisse milites mendacium.*
Et Homeronidam & postillà mille memorari potest,
Qui & convicti & condemnati falsis de pugnis sient.
» NON LAUDANDUS *est cui plus credit qui audit, quàm qui videt.*
» *Non placet, cum illi plus laudant qui audiunt, quàm qui vident.*
» PLURIS EST OCULATUS *testis unus, quàm auriti decem:*
» *Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, planè sciunt.*
NON PLACET *quem scurræ laudant, manipulares mussitant.*
Neque illi, quorum lingua gladiorum aciem præstinguit domi.
» STRENUI NIMIO PLUS *prosunt populo, quàm arguti & cati.*
» *Facilè sibi facunditatem virtus arguta invenit.*
» SINE VIRTUTE *argutum civem mihi habeam pro præficâ,*
Quæ alios collaudare absentes, sese verò non potest.
Nunc ad amicam, decumo mense post, Athenas Atticas
Viso, quam gravidam reliqui meo compressu, quid ea agat.
PH. Vide quis loquitur. AS. jam propinquè miles, mea Phronesium,
Tibi adest Stratophanes. nunc tibi opu'st, ægram ut te assimules. PH. tace.
Quid adhuc egeo tui, malùm, ammonitricis? an me maleficio vincere est?
ST. Peperit mulier, ut ego opinor. AS. vin' adeam hominem? PH. volo.
ST. Euge Astaphium eccam, it mihi advorsum. AS. salve ècastor, Stratophanes,
Venire salvum. ST. scio. sed peperitne obsecro Phronesium?
AS. Peperit puerum nimium lepidum. ST. ecquid mihi simili'st? AS. rogas?
Quin ubi natu'st, jam macharam & clypeum poscebat sibi.
ST. Meus est, scio jam de argumentis. nimium quidem simili'st. papæ!
Jam magnu'st? jamne elect at legiones, quas spoliare velit?

AS. Herè

AS. Herè nudiusquintus natus quidem ille est. ST. quid tum postea?
Inter tot dies quidem hercle jam actum aliquid oportuit.
Quid illi ex utero exitio est, prius quam poterat ire in prælium?
AS. Consequere, atque illam saluta, & gratulare illi. ST. sequor.
PH. Ubi illa obsecro est, quæ me hîc reliquit atq; abstitit?
AS. Assum: adduco tibi exoptatum Stratophanem. PH. ubi is est obsecro?
ST. Mars peregrè adveniens salutat Nerienem uxorem suam.
Cùm tu rectè provenisti, cumq; es aucta liberis,
Gratulor, cùm mihi tibiq; magnum dedisti decus.
PH. Salve, qui me interfecisti pene & vitâ & lumine,
Quiq; vim magni doloris mihi per voluptatem tuam
Condidisti in corpus, quo nunc etiam morbo misera sum.
ST. Eia, haud ab re, mea voluptas, tibi obvênit istic labos:
Filium peperisti, qui ædis spoliis opplebit tuas.
PH. Multo ecastor magis oppletis opu'st tritici granariis.
Ne, ille prius quam spolia capiat, hîc nos extinxit fames.
ST. Habe bonum animum. PH. savium sis pete hinc à me. ne. (queo caput
Tollere, ita d lui, itaque ego nunc doleo: neque etiam queo
Pedibus meâ sponte ambulare. ST. si planè ex medio mari
Savium petere tuum jubeas, petere haud pigeat me, mel meum.
Id ita esse experta es, nuncq; experière, mea Phronesium,
Me te amare. adduxi ancillas tibi eccas ex Suriâ duas,
Iis te dono. adduce huc tu istas. Sed istæ reginæ domi
Suæ fuêre ambæ: verùm patriam ego exscidi manu.
Iis te dono: pœnitétne te quòd ancillas jam?
PH. Quin etiámne insuper adducas, quæ mihi comedint cibum?
ST. Hoc quidem hercle si ingratum est donum, cedo tu mihi istam, puere:
Hem mea voluptas, attuli eccam pallulam exoticam tibi.
Tene tibi. PH. hoccine mihi ob labores tantos tantillum dari?
ST. Perii hercle: jam mihi auro contrà constat filius.
Etiamnum me vilipendit? addit purpuram exarot tibi
Attuli, duas Ponto amœnas. tene tibi, voluptas mea.
Accipe. huc adduce hasce in conspectum vestitas Suras.
Ecquid amas me? PH. nihil ecastor, neque meres. ST. nihil ne huic sat est?
Ne mihi unum verbum quidem dixit. viginti minis
Vænire illæc posse credo dona, quæ ei dedi.
Vehementer nunc mihi est irata, sentio atque intelligo.

Verùm

Verùm adibo. quid ais nunc tu? númne vis me, voluptas mea,
Quò vocatus sum, ire ad cœnam? mox ad te huc cubitum ivero.
Quid taces? planissumè edepol perii. sed quid illuc boni est?
Quis homo est qui inducit pompam tantam? certum'st quò ferant
Observare. huic credo fertur. verùm jam scibo magis.

DVELLIS] Sic MS. Cam. At *Palmer.* Quis non videt, reponendum, *duelli:* adverbialiter, pro *belli*, hoc est, in bello. Ostendit id, quod continuò est, *haud in sermonibus.* Capt. Prol. *Domi duelliq; duellatores optimi.* Ita emendârat & *Douza* Notis ad Sallust. V. N. Epid. 3: 4.

ET HOMERONIDAM] Alciatus Parerg. lib. 9: 17. & lib. 5: 4. Plautus, *inquit*, militem inducit, qui Homeri poëmata ad mendaces pertinere dicat: *Et Homeronida Poëtilla de illis memorari potest, Qui &c.* Sunt autem, qui illud carmen emendent; *Et Homericon epos & Ilias &c.* Verùm servavit fortè Plautus τὸ πρέπον militis indocti, qui *Homeronida poëtilla*, pro, *Homerico poëmate* barbarè pronunciârit. ut & Milite Glor. & Pœnulo.

ET POSTILLA MILLE] Meursius; In Parisiensi est, *Et Homeri Iliada & Odysseam illi memorari possunt.* Iam, *memorari*, ἀρχαϊσμὸς est pro *memorare.* Porrò in Iliade & Odysseâ Homeri plurima esse mendacia, nemo ignorat. itaq; ille versus huc accommodatissimus.

MILLE MEMORARI POTEST] Tale illud Pœnuli fine: *Trecentos nummos Philippos, credo, corradi potest.* Acid.

CVI PLVS CR.] ut Historici & Poëtæ: quibus plus credimus nos, qui audivimus, quàm qui viderunt. Etiam Lamb. & MSS. Camer. l. *cui*, non, *qui*, ut habet Ed. Ald. quæ etiam in sequentibus pro *qui*, semper legit *quæ*: perperam.

NON PLACET C.] Non placet hoc mihi, cùm, qui audiunt aut legunt res ab Historicis aut Poëtis scriptas, plus laudant, quàm qui rebus gerendis interfuerunt: *L.* Acidal. l. *Non placet, quem ill.*

PLVRIS EST] Festus: *Oculatus testis est, qui se vidisse dicit.* Ita Glossarium: τῇ ἰδίᾳ ὀφθαλμικῇ πίστει, *oculatâ fide.* Philo: *Qui auritos testes accipit, is vanè non sanè accipit.* Seneca Natur. Quæst. 4. *Ex his me testibus numero secundæ notæ, qui vidisse quidem se negant, sed audisse.* Vide Alb. Gentil. l. 7. c. 10. de Nuptiis: item Erasmi Adag. 54. Chil. 2. Cent. 6. *Et*, Quintiliano teste, *acrior est oculorum, quàm aurium sensus.* Et Herodotus ait, *Aures minus esse fidas hominibus, quàm oculi sint.* Ex quo Seneca ep. 6. *Plus*, inquit, *homines oculis, quàm auribus credunt.* Rationem ejus rei reddit Aristoteles lib. περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν. ὅτι ἡ ὄψις καθ' αὑτήν. ἀκοὴ δὲ κατὰ συμβεβηκός. Placet in hanc sententiam adscribere verba *Joh. Chrysost.* ex homilia 14. epist. ad. Hebr. ἡ ἀκοὴ ἡμῶν ἀμαθεστέρα τῆς ὄψεως ἐστιν. οὐ γὰρ οὕτως, ἅπερ ἂν ἴδωμεν αὐτοῖς ὄψεσιν. Hinc est, quod Horat. in Arte, *oculos* vocat *fideles*: cùm per aures demissa segnius irritent animos. Hinc & *testis* pro spectatore ferè usurpatur. Nam & Iure civili non creditur testi se audisse dicenti, sed se vidisse. Pœnulo act. 3: 3. *testem esse*, pro *inspectare* dixit: *Evocemus huc Agorastoclem, ut ipse testis sit sibi certissimus.* Hoc ipsemet interpretans ait: *Vt tute inspectes aurum lenoni dari.* Sic in Priapéis: *Ludens hæc ego, teste te, Priape, Scripsi non nimium laboriosè.* Et alibi: *Magnis testibus ista res agetur, &c.* Hæc Rittershusius ad v. Guntheri lib. 4. *Quos oculata fides, simul & præsentia facti Instruit, & notus falli non sustinet ordo.* Hinc fortasse *duas portas somniorum* apud Inferos Poëtæ finxerunt: *Eburneam*, per quam falsa insomnia veniant ad superos: & *Corneam*, per quam vera. Per *corneam portam* significantur oculi, qui & cornei sunt coloris, & duriores cæteris membris: nam & frigus non sentiunt à colore corneo. Per *Eburneam* verò os; à dentibus. Per corneam portam egrediuntur veræ umbræ; quòd ea demum vera sunt, quæ videmus oculis. Per eburneam portam falsæ: quòd falsa plerunq; sunt, quæ narrantur & famâ percipiuntur. Itaq; quod Æneas per eburneam dimissus est, significat, pro falsis habenda, quæ de Inferis Poëta narravit, &c. Vide Interprett. ad illud Æn. 6. *Sunt geminæ Somni portæ.* Patiemini hanc cupressum, ut & nonnullas alibi, vos ô mei Persii, mei Ælii: si recogitabitis, Vbi, & Quibus ista paraverim.

SCVRRÆ] i. homines urbani: *L.* D. Vide N. Epid. act. 1. sc. 1.

MANIPVLARES] i. militares homines. *L.*

MVSSITANT] tacent, non laudant: *L.*

QVORVM LINGVA] Rhetores & δημαγώγους, i. blandos populi rectores seu concionatores tangit: *L. D.*

VIRT. ARGVTA] Turn. l. 24: 17: Legendum esse, *Facilè facunditatem virtus argutam invenit*: non, *arguta*: ex eo adducor: quò facilè disertam eloquentiam dicat virtute inveniri. Nam hîc *argutus* est disertus & eloquens. Neq; hoc monuissem, nisi sententia corrumperetur unius elementi inopiâ, cujus subsidio redintegratur. Huic adstipulatur Lambinus, & addit; Significari enim, quod a Platone scriptum, & à Cicerone relatum, Unumquemq; in eo satis esse disertum, quod sciret, & quòd rectè facere posset. Notat *Acidal.* Plauto solemne verbum esse de Præficis, *argutum & argutari*, &c. Frivolariâ: *Superabo omnes argutando præficas.*

PRO PRÆFICA] Festus: *Præficæ dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductæ, quæ dant cæteris modum plangendi. quasi in hoc ipsum præfectæ.* Nævius: *Hæc quidem mehercle, opinor, præfica est, quæ sic mortuum collaudat.* Glossæ: *Præfica*, ἡ πρὸ τῆς κλίνης ἐν τῇ ἐκφορᾷ ... ἐπ' ἐκφορᾶς. Vide & Varr. l. 6. de L. Lat. & inprimis, quæ ad illa *Scaliger.* ubi docet Phrygium inventum esse *Præficam & Neniam.* (V. N. Asin. act. 4: 1.) istumq; morem per comites Æneæ in Italiam manasse. Statius in Epicedio Patris: *Ut Pharios aliæ ficta pietate dolores, Mygdoniosq; colunt, & non sua funera plorant.* unde *Nenia* Phrygium vocabulum, Latinè *Lessus*, &c. Et canebatur ad tibias, quæ θρηνητικοὶ αὐλοὶ dicebantur. &c. Hæc, imò plura ad hanc rem ibid. *Scaliger.*

ABSENTES] Nusquam hoc factum. legerim ductu MSS. & vett. editt. *Quæ alios collaudat, eapse sese* &c. Similiter Schoppius, Quomodo, inquit, præficæ absentes collaudent, nescio: sed putabam præsentia potiùs cadavera in funere ab aliis collaudari solita. Itaq; censebam è MSS. Cam. ita posse corrigi: *Collaudare, eapse se verò non potest.* *Eapse*, pro, *ipsa*, teste Festo. vel, *Sapsa se v. Sapsa*, pro *ipsa*. Ennius: *Quo res sapsa loco sese ostentatq; jubetq;*.

JAM PROPINQ.] Acid. ita: *PH. Vide, quis loquitur tam propinquè? AS. mil.*

QVID ADHVC] Hunc versum è vestigiis veteris scripturæ Vatic. hoc loco inseruit *Lipsius*, quem vide Antiqu. Lect. lib. 1. c. 3. Cum enim propinquaret jam Miles, sedula ancilla dominam officii monuit, ut callidè & appositè simularet ægram puerperam. At illa quasi indignata admoneri, ut quæ suâ sponte nimium esset mala & astuta, Tace, inquit, &c. At *Meursius* è vestigiis editionis Basil. conjicit: *Quur adhuc eho tu mala me mones rustica? me maleficio vincere est?* Etiam MSS. Cam. tale quid agnoscunt, & v. edd.

SALVVM] E. Ald. *salvum gaudeo.* D.

LEGIONES QVAS] E. A. *legionem, quam.* Ed. Paris. *Iam majus est? Jámne lectat legionem, q.* Rectissimum, inquit Meursius. nam *Majus* dixisse veteres, pro *magnus*: hinc *Majestas*: & Juppiter à Tusculanis *Deus Majus*, id est, θεὸς μέγας appellatus. De quo Macrob. l. 1. c. 12. Saturn. Vide ibid. MS. Cam. *lectat* habet.

QVID ILLI] Cur prius exiit ex utero, quàm in prælium ire potera? L.

ABSTITIT] V. C. & MS. Cam. *absti.* Hinc Meurs. *abstit.* quo & Ovid. utitur XI. Metam. - *renovat lectumq; locumq; Alcyones lacrumas, & quæ pars admonet, abstit.* V. N. Asin. act. 2: 4. *Acid.* vers. ita explet: *Ubi illa nam obs. e. q. m. b. rel. atq; à me abstitit?*

NERIENEM] Martis uxorem. Vide Agell. l. 13. c. 21. ubi copiosissimè de hoc loco disputat.

CVM TV RECTE] V. N. suprà act. 2: 4.

QVI ME INTERFECISTI] Homerus Il. λ. Agamemnonis vulnerati dolorem cum parturientis ὠδῖσι confert. Quos versûs Græcæ mulieres non ab Homero, sed ab Homerâ scriptos esse dicebant: teste Plutarcho. Ita Medea Euripidis, apud Ennium: *ter sub armis málim vitam cernere, Quàm semel modò párere.*

PENE] Videtur Acidalio ludi hîc in ambiguitate vocabuli *pene.*

DOLORIS MIHI P.] Frustrà ejiciunt *mihi*, numerorum caussâ. *Acid.*

MEA SPONTE] per me, meis viribus. *L.*

POENITETNE] J. Gul. Plaut. Quæst. cap. 2. (nam in Verisim. lib. 2: 3. aliter) ex vetustè cusis reponit: *Pœnitétne te, quot ancillæ sunt jam? Quine etiam nunc insuper adducas, quæ m. oc.* Paucæ tibi videntur tot ancillæ, quot mihi nunc sunt, nisi tu plures adducas estrices. itaq; *Bryerdum* antè restituisse, notat *Douza.* De v. *pœnitet* V. N. Mil. act. 3: 1. *Isaac. Pontanus*

tanus hæc ita legit & ordinat: *PH. Iis te dono. ST. pænitêtne te, quòd ancillæ sunt jam? PH. Quin etiam.* h. e. E tantâ dignitate ad ancillarum ministeria jam redactæ.

ISTAM, PUERE] D. leg. *cistam.*

EXOTICAM] Ita *Scalig.*

PERII H.] MS. Cam. l. *perii h. miser, aur.*

AURO CONTRA] V. N. Epid. act. 3: 3.

VILIPEND.] Ed. Ald. *nihili pendit.*

ADDIT PURP.] Scal. *Ad id purpuram ex Sarâ tibi.* Ex Sarâ autem, i. ex Tyro. Tyrus enim *Sarra* dicta est, à pisce *Sar.* Itaq; Servius ad illud Virg. 2. Georg. *Ut gemmâ bibat & Sarrano dormiat ostro*, notat; per *ostrum Tyrium* significari à Virg. purpuram Tyriam. Et *Sarranæ tibiæ* dictæ sunt, vel Tyriæ vel Africanæ. Deniq; Probus ait, Ennium dixisse, *Pœnos Sarrâ oriundos*, i. Tyro. Douza l. *at & purp.* Palmerius Spicil. fol. 89. totum hunc locum ita legit: *- attuli eccam pallulam ex parvâ Græciâ tibi.* (V. N. Merc. act. 3: 1.) *Tene t. PH. h. m. o. l. t. t. d. ST. perii h. i. m. a. c. c. f. E. m. vilipendit. ad id purpuram ex Sarâ tibi Attuli, & induvias Ponto amœnas.*

VESTITAS SURAS] Sic restituit *Scaliger. Suras*, i. Syras.

QUÆ EI DEDI] Ald. *dono d.* Sic & MSS. Cam.

MOX AD TE] Palm. l. *nox*, i. noctu.

SED QUID IL.] Ita E. Ald. & MS. Cam.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

GETA *servus.* PHRONESIUM *meretrix.*
STRATOPHANES *miles.*

TE ite hàc simul mulieri, damnigeruli, forasgerones,
Bonorum hamaxagogæ. SATINNE QUI AMAT, *nequit quin nihili*
Sit, atque improbis sese artibus expoliat? nam hoc qui sciam, ne quis
Id quærat ex me. domi est qui facit improba facta amator,
Qui bona sua pro stercore habet, foras jubet ferri: metuit
Publicos: mundissimum sit: puras sibi esse vult ædes.
Domi quicquid habet, verritur ἔξω. *quandoquidem ipsus perditum sit,*
Secretò hercle equidem illum adjutabo: neque meâ ille quidem
Operâ unquam nihilominus properè, quàm potest, peribit.
Nam jam de hoc obsonio, de minâ unâ deminui
Modò quinq; nummos, mihi detraxi partem Herculanam.
Nam hoc assimile est, quasi de fluvio qui aquam derivat sibi,
Nisi derivetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare.
Nam hoc in mare abit, misereq; perit sine omni bonâ gratiâ. hæc

,,Cùm video fieri, suffuror, suppilo, de prædâ prædam
,,Capio. MERETRICEM EGO ITEM ESSE *reor, mare ut est: quod*
des devorat, nec unquam
Abundat. at hoc saltem servat me, quum illi subest, apparet, huic des
Quantumvis, nusquam apparet neque datori, neque acceptrici.
Velut meretrix meum herum miserum suâ blanditiâ intulit in
Pauperiem, privavit bonis, luce, honore, atque amicis.
Attat eccam adest propinquè, credo audiisse hæc me loqui.
Pallida est, ut peperit puerum. alloquar quasi nesciam.
Jubeo vos valere. PH. noster Geta, quid agis? ut vales?
GE. Valeo, & venio ad minus valentem, & melius qui valeat fero.
Herus meus, ocellus tuus, ad te ferre me hæc jussit tibi
Dona, quæ illos ferre vides, & has quinque argenti minas.
PH. Pol haud perit, quòd illum tantum. GE. jussit orare, ut hæc gra-
ta haberes tibi.
PH. Grata acceptaq́ ecastor habeo. jube auferrri intrò. i Cyame.
Ecquid auditis hæc, quæ imperata sunt? GE. Ah! nolo auferant:
Desiccari lubet. PH. impudens es mecastor. GE. tun' bonâ fide,
Tune ais impudentem me esse, quæ sis stabulum flagitii?
PH. Dic, amabo te, ubi est Dinarchus? GE. domi. PH. dic ob hæc
dona, quæ
Ad me miserit, me illum amare plurimum omnium hominum.
**Uniq́ honorem illi me habere omnium maximum:*
Atque, ut huc veniat, obsecra. GE. ilicet. Sed quis nam illic homo
est
Qui ipsus se comest, oculis malis, tristis? animo hercle homo suo est
miser,
Quisquis est. PH. dignus est mecastor ille. GE. quid est? PH. non
novisti, obsecro?
** Qui illic apud me erat, hujus pater pueri illic est. usque adjecta-*
culum
*Iussit ali. mansi, auscultavi, observavi. GE. quem per **
Novi hominem nihili. illic quæso est? PH. illic est. GE. me intuetur
gemens.
Traxit ex intimo ventre suspirium. hoc vide, dentibus (cat?
Frendit. icit femur. num obsecrónam ariolus est, qui ipsus se verbe-
ST. Nunc ego meos animos violentos, meamq́ iram ex pectore
Iam promam. loquere, unde es? cujus es? cur ausus inclementer
Mihi dicere? GE. lubido est. ST. istuccine mihi respondes?
GE. Hoc: non ego te floccifacio. ST. quid tu? cur ausa es alium te
Dicere amare hominem? PH. lubitum est. ST. ain tandem? istuc
primum experiar.
Tun'

Tun' tantilli doni caussâ, olerum, atque escarum, & poscarum,
Mœchum malacum, cincinnatum, umbraticolam, tympanotribam,
Amas, hominem non nauci? GE. quæso hercle, meo ne hero tu
improbe
Male dicere audes, fons vitii & perjurii? ST. verbum unum
Adde istoc, jam hercle ego te hîc hâc offatim offutiam. GE. tange
Modò: jam ego te hic agnum faciam, & medium distruncabo. si tu
Ad legionem bellator clues, at ego in culinâ clueo.
*PH. Si æquum facias, haud * meos incuses, quorum mihi*
Dona accepta grataq; habeo, tuaq; ingrata, quæ abs te accep[illegible]
ST. Tunc pol ego & donis privatus sum, & perii. GE. planè
istuc est.
*Quid nunc ergo huic odio es ** busteus.*
ST. Perii hercle hodie, nisi hunc à te abigo. GE. accede huc modò,
Adi huc modò. ST. etiam scelus viri minitare, quem ego
Offatim jam jam jam concipilabo. Quid tibi huc ventio est?
Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est, inquam,
Amicam meam? emoriere ocius, si manu niceris.
GE. Quid manu nicerim? ST. fac quod jussi. mane. jam ego te hic
Offatim conficiam. GE. occidi. optimum est, captio est, istam
Machæram longiorem habes quàm hæc est. sed verum
Sine dum petere, siquidem belligerandum est tecum.
Ibo domum. ego tecum, bellator, arbitrum æquum ceperim.
Sed ego cesso me hinc amoliri, ventre dum salvo licet?

MVLIERRI] *Scalig.* ad Festum l. *muli æris*. Schoppius: *Ite ite hæc simul heri damnigeruli.* Atq; sic & versui melius consuli ait: & *Heri damnigerulos* vocari, qui damna, i. & impensas heri ad meretricem deportarent. *damnumq;* pro jacturâ sumtuq; dici: quomodo ferè Horatius utatur. Sic *damnosus*, qui multum sumtûs in re aliquâ facit. Suetonius Nerone, cap. 31. *Non in aliâ re damnosior, quàm in ædificando.* Acidal. suspicatur: *muneridamnigeruli*, unâ voce. ita Pseud. act. 1: 2. *munerigerulos* seorsim dixit.

FORASGERONES] V. N. suprà, 1: 2.

HAMAXAGOGÆ] i. qui vehiculis bona amatorum exportatis. L. Lipsius è MSS. *exagogæ*: ut est in Brix. excuso. MSS. Camer. *hinaeagoce* & *exagoce*; quod notat Grut.

EXPOLIAT] L. leg. *exfoliet.*

PRO STERC. HABET] Alludit ad illud, ἐκβλητότερος τοῦ κόπρου, i. *magis ejiciendus, quàm stercus*: L. D. Apul. 2. Florid. *Rem familiarem abjicit, velut onus stercoris.* Adde Val. Max. lib. 9. c. 1. de Clodio Æsopi: *Gruterus.* Lucillius: *Prætor noster adbuc quàm spurco est ore, quod omnes Extra castra, ut stercu' foras ejecit ad unum.*

PVBLICOS] Hos Ovidius 5. Fast. *Æediles-plebis* vocat, ut notat Ant. Augustinus ad Festum. Lamb. l. *Publicios.*

MVNDISS. SIT] Lips. legit: *mundissimu' st.* Ludens ait amatorem metuere Ædiles, quibus cura viarum & publicæ mundiciei erat. ideoq; mundissimum suis in rebus esse.

VERRITVR ἴσω] ita hîc alibi: *Is cum animâ ad eam habentiam omnem everrerit.* Ita Cic. eleganter de Verre χρηματικῶς dixit: *Quod unquam hujusmodi everriculum ullâ in provinciâ fuit?* ad nomen Verris alludens. Sic lib. 5. de Nat. deor. *Iudicium de dolo malo* venustè appellat *everriculum malitiarum.* Vide *Coleru* ad lib. 4. Val. Max. Iam totum hunc locum ita leg. *Palmerius* Spicil. fol. 112. *Ite, ite hac simul muli heridamnigeruli, forasgerones, Bonorum hamaxagogæ: satine,*

satine, qui amat, nequit quin nihili sit; neq; improbis sed artibus exspoliet? nam hoc qui sciam, ne quis Id quærat ex me; domi scio. (Comicè intelligitur. nam domi is est) *qui facit improba facta amator, Qui bona pro stercore habet: foràs jubet verri: metuit Publicos: mundissimus st. puras sibi esse vult ædes. Domi quicquid habet, verritur* &c. Nomina illa *heredamnigeruli, forasgerones,* facta sunt Plautino more. ut Perså, act. 4: 6. *Vaniloquidorus* &c.

NIHILOMINVS] Lamb. *hilo minus p.*

HERCVLANAM] Turneb. l. 24: 17. *Nummus* hìc valet duas drachmas. cum enim ita scribatur: *De mina una deminui Modò quinq; nummos: mihi detraxi partem Herculanam:* & Grammatici Græci tradant, *minam* centum esse drachmarum: partem autem Herculanam constet decimam fuisse; Nummus erit quinquagesima pars minæ, ut drachma centesima. sic in nummo inerunt duæ drachmæ. Denarius tamen drachmam valet; cujus æstimatione & precio inferior multò est nummus. Igitur hìc *nummus* est didrachmum, aliter quàm vulgò loquentibus soleat usurpari. nam vulgò Sestertius est. Eadem & Lamb. V. N. Mostell. 4: 2. *P. Ciacconius* ad Columnam Rostratam: Geta Plaut. *quinq; nummos* vocat decimam partem ex minâ, quæ centum drachmas habuit &c. Est ergò *Nummus*, drachmæ duæ: quod ex Pseudolo adhuc probatur, act. 3: 2. *Illi drachmis iissent* &c. Varium quippe nummi precium etiam apud ipsos Rom. reperitur. aliàs enim Nummus argentei denarii quarta pars est: aliàs pro drachmâ ponitur, ut apud Ter. Heaut. aliàs pro didrachmâ, ut hoc loci.

SERVAT ME] Ita E. Ald. Scal. l. *at hoc saltem servatum tibi æstuat. eccum apparet. huic des Quantumvis,* n. Ed. Ald. *Quantum vis.* Lipsius Vatic. libri vestigia, itemq; sententiam secutus emendat: - *at hoc saltem servat mare: quod illi subest, apparet: huic des Q.* Mulierem meretricem mari comparat: magis etiam voracem esse adductis dein causis ostendit lib. 5. c. 21. Palmer. l - *n. u. Abundat. hoc saltem si serenat: at ubi æstuat, eccum apparet: huic des Quant.* Meretricem cum mari componit. quod enim des, neutri apparere: mari quidem, cum serenet, nihil: at si æstuet, tamen apparere. meretricem hoc pejorem esse, quòd nusquam quicquam appareat. *Mare serenat;* vel simpliciter, *serenat,* scis, quâ cum gratiâ hìc sit. Aut hoc verùm fateberis, aut quod nunc dicam - *nunquam Abundat: at hoc saltem servat; & eccum, ubi æstuat, apparet.* Vel: *at hoc saltem servat secum: ubi æstuat, apparet.* At mare, *inquit,* tametsi nunquam abundat, servat tamen naufragia & jacturas sibi. quin etiam, cum æstuat, apparent, & sæpe in littora excernuntur. meretrici neq; ipsi apparet quicquam, neq; datori. Acidal. è monstruosissimo, ut ait, monstro lectionis antiquæ sic ista reconcinnat: *at hoc saltem interest. nam illi æstuanti ejectum apparet.* &c.

ACCEPTRICI] Vett. quidam, & MS. Cam. *acceptricæ.* Quod optimum ait *Meurs.* cùm antiqui *Acceptrica* & *acceptrix* dixerint: ut *Senex, Seneca. Phalanx, Phalanga. Chenix; Chenica,* &c. INTVLIT] Lips. l. *impulit.* LVCE] i. vitâ. *L.*

VALERE] Lips. è Vatic. l. *salvere.* atq; ita est in MSS. Cam.

QVI VAL. FERO] Schop. l. *qui*, pro *ut*, Lambino non intellectum. Adfero, inquit, tibi ab hero meo dono aurum & obsonia, ut melius valeas. Sic Curc. act. 4: 2. *Ecquid das, qui benè sit?* Et Bacch. sc. 1. *Dato, qui benè sit.*

ILL. TANTVM] V. Ed. & MS. Cam. *Illum tantum amo.*

JVSSIT ORARE] E. V. & MS. Cam. *operare.* hinc Palmer. emendat, *Jussit opere orare.*

OPERE] i. magnopere. V. N. infrà, sc. ult.

ACCEPI ATQ.] in MS. Cam. l. *acaq.* hinc suspicatur Grut. *æquaq.*

DESICCARI] Turn. l. 24: 17. Servus malus & joculator munera quæ ad meretricem ferebat, statim intrò rapi non vult: quasiq; madeant, Soli oppansa & exposita, quò siccentur, ante fores sub dio aliquandiu habenda cavillatur. Alii l. *defricari.* Douza l. *desicc. jube.* Grut. suspicatur leg. *Desecari jube.* ut dividi velit & secari in frusta. Sic Rud. *exsicare arundines.* Acidalius nihil verius putat lectione veteri; *Defricari.* Frictio enim genuum adhibita in blandiore supplicatione. quam sibi servus fieri postulat. ut ille alter Asin. act. 3: 3.

VNIQ. HONOR.] MS. Cam. *Ego meumq; honorem.* Palmer. *Erga eumq; honorem habere eumq; omnium maximum.* ut, *omnium cumq;*, sit, ut *quicunq;*. Sed & *cumq;*, pro *quicunq;*, aut *quandocunq;* Horat. l. 1. Odâ 32. dixit.

OBSECRA

OBSECRA] V. E. *Obsecrare.* quod reducendum ait Acidal. ut & mox, *licet:* quæ vox assentientis est. MS. Cam. *obsecrat.*

IPSVS SE COMEST.] *Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitat.* Cic.

OC. MALIS] i. perversis & malignis : L. MS. Cam. *tristis, oculis malis!*

QVID EST?] Ita MS. Cam. E. Ald. *ecquid.* hinc Duza, *ecquis.*

ADIACTAC.] V. E. *ad jentaculum.* Atq; ita & Lamb. qui addit : *Jentaculum* primus erat cibus apud Romanos, ut apud Græcos ἀκράτισμα : quem sequebatur *Prandium* : deinde *Vesperna* : postremò *Cœna.* apud Græcos ἄριστον; deinde ἑσπέρισμα, postremò δεῖπνον. Queritur igitur hîc Phronesium, Militem aluisse puerum usq; ad jentaculum duntaxat. *Palmer.* hunc locum ita refingit : *Qui illic apud me erat, hujus pater pueri, usq; ad spectaculum. GE. Item vernam : novi hominem nihili.* Illa, inquit, verba : *jussit ali, mansi, auscultavi, observavi,* è glossemate irrepserunt. Qui enim invenerunt, *pater pueri illic est, usq; ad jentaculum* ; (quomodo scribi etiam nihil vetat: ut significet, astrictum Militem & tenacem, qui tenuissimè sumtûs infanti suppeditet. sed alterum verius.) addiderunt de suo, *jussit ali* : qui, *usq; ad spectaculum,* repererunt; de suo interserunt, *mansi, auscultavi, observavi.* Ait autem, ut solet Plautus, Militem illum tantisper esse pueri patrem, dum Fabula transigatur.

QVEM PER] Lamb. explet, *pernimis.*

SVSPIRIVM] Ed. Ald. *Suspiritium.* hinc D. F. *Suspiritum,* quomodo Cist. act. 1: 1. in vett. libr. *Vt petivit suspiritum altè!*

ICIT FEMVR] Profert Prisc. in verbo, *icit.* Gestus est indignantis: *L.*

HARIOLVS] Turneb. l. 24: 12. *Hariolum* hîc absolutè pro furioso accipit. quòd ii soleant se interdum malè mulcare. *Gruterus,* pro divinante; talis enim, inquit, eorum habitus: ut satis patet ex iis, quæ de ministris matris - deûm an Isidis narrat Apul. l. 8. Metam.

JAM PROM.] D. *Impromam.*

POSCARVM] V. N. Mil. 3: 2.

MALACVM] V. N. Bacch. act. 1: 1.

VMBRATICOLVM] Turneb. lib. 24: 17. *Vmbraticola* hîc dicitur mollis, qui in umbrosis locis degat, nec Solem pulveremq;, ut homines militares, ferre soleat. Curcul. act. 4: 3. *Si hic me hodie umbraticus deriserit.* Juvenal. *Sed genus ignavum, quod tecto gaudet & umbrâ.*

TYMPANOTRIBAM] Turn. lib. 24: 17: *Tympanotriba,* hîc enervatus & effeminatus est; quales erant Cybelæ sacerdotes, & exsecti Matris deûm, manibus tympana pulsantes. Virgil. 9. Æn. *O verè Phrygiæ,* &c. *Tympana vos buxusq; vocat Berecynthia matris Idææ. finite arma viris, & cedite ferro.* Etiam apud Græcos in tympano homines torquebantur. hinc eum, qui sæpe in eo per tormenta cruciatus sit, credit vocari idem Turn. lib. 17: 17. *tympanotribam.*

FONS VITII] ita Petronius : *O hominem acutum, & urbanitatis vernulæ fontem.*

HAC OFF.] sc. machærâ. L.

OFFAT. OFFVIIAM] MS. Cam. *officiam.* Lips. l. *confuciam,* sive *conficiam, u* pro *i.* Antiq. Lect. 5. c. 21.

IN CVL. CLVEO] Lipsius, è cod. Roverii leg. *in cul. clueo Ares,* i. Mars. Ita & *Palmer.* Getamq; è culinâ veru allarurum minari, ait. Varro : *si non plus testiculorum offenderis, quàm in castrato pecore in Apuliâ, vincor non esse masculum Arem.* Probaveris ipsum Martem non esse masculum, Proverbialiter dixit. Quid enim magis masculum, quàm deus belli præses, & idem Veneris maritus? Idem. Vide Adag. Erasmi, Chil. 5. Cent. 1. Adag. 1.

HAVD * MEOS] V. E. *adventores meos non inc.* Vnde Douza, *haud datores meos incuses.* MS. Cam. *adventores meos incus.* & delet *non,* ut notat Gruterus. J. Palmer. *haud meos adventores incurses. Adventores,* in cauponis & diversoriis hospites : apud scorta, qui rei causâ veniebant. & ita, præter alios, Apulejus & Petronius. *Incuses* autem levius hîc est, quàm prore. Etiam *Schopp.* Suspect. lib. 4: 11. & Verisim. lib. 2: 19. observavit, hîc *Adventorem* pro hospite dici : ut suprà, act. 1: 2. & Asin. act. 2: 2. Notat & *Scalig.* ad Auson. lib. 2: 19.

ODIO ES * BVSTEVS] Lamb. l. *Odio es? confessus busteus,* i. tu tuo ipsius testimonio damnatus es. *busteus,* pæne mortuus, & jam ad bustum deportandus. *Schopp.* Hunc versum, inquit, puto esse Phronesii verba, quem ex MSS. ita expleo: *PH. Quid nunc ergò huic odio es confessis omnibus reus?* Vides, te omnibus testibus confessis reum esse.

zeuni esse. Tu dicis te perisse, & ego autem dico, & hic Geta idem dicit. quare quid huic molestus esse pergis? Nec tamen dissimulabo, in altero scriptum codice fuisse, *huic odiose es.* quod mihi magis placet: sic tamen, ut, *hic*, legamus, i. quid hic manes, qui omnibus odiosus sive exosus es? Hæc ille. *Meurs.* è v. libris ita supplet: *Quid nunc ergò odiosè es confessus omnibus te iis?* Cur, inquit, te fecisti ut noscerent omnes ii? Intelligit verò eos, quos Geta adduxerat.

SCELUS VIRI] Sic Prop. lib. 4: 7. *Clytemnestræ stuprum* dixit περιφραστικῶς pro Clytemnestrâ impudicâ. Sic, *scelus Polymnestoris: error Herculis*, & talia multa Propertiana; pro Polymnestore scelesto: & errante Hercule. Comicum est, *scelus viri*, scelestus. *Hæc ibid. Scalig.* & lib. 2. eleg. 22. V. N. Milite act. 5. & infrà actu 4: 4.

CONCIPILABO] Festus: *Concipilasti dictum à Nævio, pro, corripuisti & involasti.* Ad quod Scaliger: *Concipilasti*, idem ac compilasti: ut *reciprocus, reprocus: reciperare, reparare: incitegere, integere.*

HANC ADITIO EST?] Sic Cic. *domum reversio.* V. N. Epid. act. 2: 2.

MANU NICERIS] Turneb. lib. 24: 17. *Nicere*, à quo deductum est *nictare*, quod nusquam alibi, quod sciam, reperitur, significat signum facere: ut manum movere, aut eâ minari &c. Scalig. in Conject. leg. - *moriere ocyus, si viam imbiteris. GE. Quid? viam imbiterim? ST. fac q.* V. N. Epid. & Capt. act. 3: 5. *Meursius* probat, quod est in Paris. *Si manum injeceris. GE. Quid manum injecerim?* At Palmer. Spicil. fol. 92. hæc ita legit & distinguit: - *emoriere cocio, si in manum biteris. GE. Quid manum biterim? ST. vah, quò ivisti? mane: jam ego te heic off. c. GE. occidi oppidò: captio est.* Vocabulum *cocionis* contumeliosum. V. N. Asin. act. 1: 3. & Mil. act. 3: 2. *In manum bitere*, feci, secutus sententiam. Et hoc quidem quid sit, *ire, venire hosti in manum*, scholæ sciunt. Sallustius ita: *Cupere prælium in manibus facere.* Virg. Martem in manibus esse. *In manibus Mars ipse, viri.* Poteram aliter; *si manum iceris*; ut hoc militare sit: quomodo Persâ: *Hei mihi, pugnum icit.* Quod enim mutandum suspicatur Lambinus; is est, quem ille quendam suum in Lucretio rivalem vocat. Sed profectò *nihili cocio*: & quorsum argutari, cum primam conjecturam veram putes? Postremo versu, *verum* est pro *veru.* & minus rectè, *verutum* aut *veruina* scribitur: contraq; quam Plautus sentit. sic enim suprà Geta. - *tange Modò: jam ego te hîc agnum f.* &c. Huc spectat: & se è culinâ veru allaturum minatur. *Hæc ille.* MS. Cam. *verum.* V. N. Rud. act. 5: 2. Acidal. simplicis. *si manceris*, & postea *mancerim*: pro *manseris* &c. Abire enim hominem jubet: & si manserit, mortem minatur. Hoc firmatur illo ipsius Stratophanis sequenti: *fac quod jussi, mane.*

OCCIDI OPT. EST] Lipsius Elect. 1. c. 21. leg. *Occidi optumum est*: eâ significatione, quâ notat Festus, *Occidamus, pro, contra cedamus*, à Plauto dici.

VENTRE D. SALVO] quem, nisi aufugio, Miles machærâ perfossurus videtur. L.

ACTUS SECUNDI SCENA VIII.

PHRONESIUM *meretrix.* STRATOPHANES *miles.*

DATE soleas atq; me intrò actutum ducite,
Nam mihi de vento miseræ condoluit caput.
ST. Quid mihi futurum est, cui duæ ancillæ dolent,
Quibus te donavi? jamne abiisti? hem sic datur.
Quo pacto excludis quæso? potin' planius,
Quàm exclusus nunc sum? pulcrè ludificor. sine!
Quantillo mihi opere nunc persuaderi potest,
Ut ego his suffringam talos totis ædibus.
Num quippiam avarum mutat mores mulierum?
Postquam filiolum peperit, animos sustulit:
Nunc, quasi mihi dicat, nec te jubeo, nec veto

Introire in ædis. at ego nolo, non eo.
Ego faxo dicat me in diebus pauculis
Crudum virum esse. sequere me hàc, verbûm sat est.

DATE SOLEAS] *Turn.* lib. 24: 17. Romani non solebant in publico uti soleis; sed vel in triclinio, vel in cubiculo: verùm foris calceis. atq; eâ de causâ crimini vertit Cicero Verri, quòd soleatus fuerit. *Stetit*, inquit, *soleatus Prætor pop. R. cum pallio purpureo tunicâq, talari*: & tribulis conviva, apud Horat. lib. 1. ep. 13. *gerit sub alâ soleas*: & convivator Nasidienus lib. 2. sat. 8. *soleas poscit*. meretricula apud Plaut. puerperam mentiens, *soleas poscit*, act. 2:4. & 8. Omninoq; foris solea muliebre potius, quàm virile calceamentum habebatur. Catullus de Lesbiâ: - *argutâ constitit in soleâ*. Hæc ille. Vet. Ed. *Date jam soleas*. MS. Cam. *Datin' soleas*.

H. SIC DATUR] V. N. Men. act. 4: 2.

POTIN' PLANIUS] Meursius, In vett. *inquit*, libris erat, *exclusis quæso esopitiis planius*. lego, *Quo pacto excludis quæso esopiis planius*. Et ἀρχαϊκῶς *Excludis* dixit pro *Excludas*. Sensus est: Quo pacto me planiùs sedibus ejicias, & sedes mutare, i. migrare cogas? Veteres autem *Esopia* appellabant sedes: quæ in augurali & saliari carmine *sesopia* sunt: de quibus Festus.

QUÆSO] Blandiens hoc non convenit Militi irato. sed pertinet ad Spectatores. itaq; sic distinguend. *Quo pacto excludis? quæso, potine pl.* suprà, act. 1: 2. *Qui potis es, amabo, planius?* Lambinus ineptos in his ludos facit. *Acid.*

SINE!] Minantis est. Ter. Eun. - *sine modo! mori me malim*. L. D.

SUFFRING. TALOS] V. N. Mil. act. 2: 3.

AVARUM MUTAT] In Vatic. est. *avarum ut ad mores m.* quod Lips. perspicuè verum ait. MS. Cam. *ut at m.* Acidal. l. *Num quippiam aliarum mutat more* (vel, *mores*) *mulierum?* ut Miles non avaritiam, sed superbiam ejus perstringat in communi vitio mulierum, quæ à partione filiorum plerunq; animis fiunt elatiores.

NEC VETO] MS. Cam. *neq. volo*.

CRUDUM] J. Gul. Plaut. Quæst. ad Men. cap. 4. *Impotens*, iracundum & inhumanum significat, &c. Glossographi explicant ὠμόν: & sic Latini interdum *crudum* accipiunt pro duro & inexorabili: ut hoc loco.

ACTUS TERTII SCENA I.

STRABAX *rusticus adolescens*, ASTAPHIUM *ancilla*.

RUS mane dudum hinc ire me jussit pater,
Ut bubus glandem prandio depromerem.
Post illuc vêni quàm advênit (si dis placet)
Ad villam, argentum meo qui debebat patri,
Qui ovis Tarentinas erat mercatus de patre.
Quærit patrem, dico esse in urbe. interrogo
Quid eum velit. homo crumenam sibi de collo detrahit;
Minas viginti mihi dat. accipio libens,
** Condo in crumenam. ille abiit, ego perperam minas*

Ovis in crumena hac in urbem detuli.
Fuit edepol Mars meo periratus patri:
Nam oves illius haud longè absunt à lupis.
Nunc ego istos mundulos urbanos amasios
Hoc ictu exponam, atque omnes ejiciam foras.
Eradicare est certum cumprimis patrem,
Post id locorum matrem. nunc hodie efferam
Ad hanc argentum, quam mage amo quàm matrem meam.
Tat, ecquis est? nulla est? ecquis aperit hoc hostium?
AS. Quid istuc alienum est? amabo mi Strabax,
Qui non extemplò ire si anne oportuit
Ita te quidem qui es familiaris. ST. ibitur.
Ne me morari censeas. AS. lepidè facis.

BUBUS] ita & Meursius. cùm & bubus glandem in pabulum dederint veteres: ut docent Cato c. 54. & 60. *Bubus cibaria annua in juga singula lupini modios CXX. aut glandis modios CCLX.* Et Columella lib. 6. c. 3. & lib. 11. c. 2. Douza l. *subus*.

POST ILLUC VENI QUAM, ADV.] tmesis. pro, *postquam illuc veni*, &c. Ait, postquam ipse venerit, alterum illum statim advenisse. non contrà. *Acid.*

SI DIS PLACET] Douza l. *sic diis placet.* ut Bacchid. *Id quod dii volunt.* V. N. ibid.

OVES TAR.] Oves & lanam Tarentinam laudavit antiquitas. Columel. lib. 7. c. 2. & Plin. lib. 8. cap. 48. & Horat. lib. 2. Od. 6. *Dulce pellitis ovibus Galesi Flumen.* nam *pellitas oves* vocat Tarentinas. Laërtius, πρόβατα δέρμασιν ἐσκεπασμένα. Galesus enim & Tarenti & Calabriæ fluvius. *L.*

CR. S. DE COLLO DETR.] Crumenam enim à collo pendentem gerebant. Inde est *decollare*: quod propriè de marsupio dicitur, quod collo abest & perit. inde sumitur pro ὀχεῖσθαι: ut cum, *Spem decollare*, ait Varro. *Is. Casaub. ad Theophr.* V. N. Capt. act. 3: 1. Etiam Meurs. notat, veteres, more nostratium rusticorum, in collo crumenas gestasse: ut in Asin. act. 3: 3. Epid. 3: 2. & extremâ Truculento.

PERPERA MINAS] Ita MS. Cam. Douza l. - *ego properè minas Oves crumenâ d hâc in urb. detuli.* de quo V. N. Pseud. act. 1: 3. Varro lib. 2. de re Rust. - *ovem minam*, i. ventre glabro. Ad quod *Scaliger*: Ergò *mina ovis* eadem, quæ *apica*. *Apica* Græcum est: ἄποκος, hoc est, *glabra*. nam πόκος & πόκος in neutro, idem quod πόκος masculino. Eas Aristot. vocat κολιέρας. εἰσὶ δὲ, inquit, δυσχειμερώτεραι αἱ πλατύκερκοι ὄϊες τῶν μακροκέρκων, καὶ αἱ κολιέραι τῶν λασίων. *Magis alsiosæ*, inquit, *sunt oves minæ, quàm hirtæ.* Quin & Pl. ita vocat Truculento: sed locus corruptus: legendum enim, - *ego perperas, minas oves* &c. *Perperæ* sunt ἄχρηστοι. Est & Festo *mina*, mamma lacte deficiens. contrà eleganter *munificem mammam* vocat Plinius eam, quæ lac præbet, lib. 11. cap. 40. *Hæc ille in Conject.* Facetè, inquit Meursius, *Minas oves* vocat, quia venundatæ in minas essent conversæ: aut *minæ* sunt parvæ & pusillæ, &c. vide ibid. *Muretus* Var. Lect. lib. 9. cap. 15. Legendum, inquit, - *ego properê minas Ovis in crumenâ hâc in u. d.* de pecuniâ enim, i. de illis viginti minis, quas pro ovibus acceperat, ita ut de ovibus loquitur: eâdem urbanitate, quâ viginti item minas pro asinis acceptas vocat *asinos*, Asin. act. 3: 2. Simul autem eò alludit, quòd oves, quæ ventrem pilosum non habent, vocabant *oves minas*, aut *apicas*. Erant illæ igitur planæ *oves minæ*: neq; enim pilosi sunt nummi. Quòd autem sequitur: *Fuit edepol Mars meo* &c. inde dictum est: quòd lupas Marti sacras putabant. Vnde & hujus urbis (Romæ) conditores, quòd à Marte geniti essent, aluisse dicitur lupa. *Lupas* etiam vocabant meretrices, à quibus non longè abesse dicit eas oves, quas ipse tunc in crumenâ ferebat. *Hactenus Muretus.* Turneb. lib. 29: 23. Mars, qui silvæ præerat, & silvicola erat, *Silvanus* appellabatur, & lupos arcebat, &c.

AMASIOS

AMASIOS] J. Douza: Suspicor hunc versum Diomedi in mentem fuisse, quum scribit: *Item ab Amo veteres incboativo modo dixerunt Amasco. unde & Amascos amatores dicebant: tu Pl. Truc. jucundulos amascos.* ubi *mundulos* emendandum ex Plauto. Nævius: *nunc primulùm amasco.* Eadem *Schoppius* susp. 4: 11.

HOC ICTV EXP.] hâc pecuniâ exturbabo rivales meos. Nota, *Exponere ictu*, pro, loco movere, de gradu dejicere. Cas. act. 4: 4. *Pæne exposivit cubito.* forsan à luctatoribus translatum. *Acid.*

EFFERAM] Acid. *feram.* jam enim extulerat.

TAT.] Vide Charis. lib. 2. de Interjectione.

QVID ISTVC AL.] Lamb. *Quid istuc? alienus es, amabò, mi str.* Grut. ita interpungit: *alienum est amabò mi Strabax. Qui non extemplò intres. annè* &c.

QVI NON] Douza: *Quid? non extemplò introire ad nos oportuit. Ita te q.*

IRE SI] V. E. *intres: annè op.* Meursius hæc ita concinnat: *Qui non extemplò inires? annè oportuit Ita? te quidem, qui es familiaris? ST. ibitur.* Posuit *inire* pro *intrare*, etiam Cas. act. 3:6. Palmerius ita: *Quid istuc; alienusne es, amabò, mi Strabax, Qui non extemplò inieris? annè oportuit Ita te quidem qui es familiaris?* Quod sequitur: *Ne me morari censeas*: in eo, *morari*, primâ longâ efferendum est: quod certum habeo fecisse Poetam in stultissimâ personâ, ad movendum risum. Sic enim in fine Fabulæ de eo ipso: *Stultus & insanus damnis certant: nos salvæ sumus.* Suetonius Nerone: *Morari eum inter homines desiisse productâ primâ Syllaba jocabatur:* fol. 88. Vide & fol. 221. Spicileg. item Not. Mil. act. 4: 7.

ACTUS TERTII SCENA II.

STRATILAX *servus.* ASTAPHIUM *ancilla.*

MIRUM videtur rure herilem filium
Strabacem non rediisse, nisi si clanculum
Collapsus est hic in corruptelam suam.
AS. jam pol ille me inclamabit, si aspexerit.
ST. Nimio minus sævus jam sum Astaphium, quàm fui,
Jam non sum truculentus, noli metuere.
Quid vis? AS. quid? tuam expecto truculentiam.
ST. Dic, impera mihi, quid vis & quo vis modo.
Novos omnes mores habeo, veteres perdidi.
Vel amare possum, vel jam scortum ducere.
AS. Lepide mecastor nuncias. sed dic mihi,
Habent? ST. parasitum te fortasse dicere.
AS. Intellexisti lepidè quid ego dicerem.
ST. Heus tu, jam postquam in urbem crebrò commeo,
Dicax sum factus, jam sum cavillator probus.
AS. Quid id est, amabo? istæcce ridicularia,
Cavillationes vis fortasse dicere?
ST. Ita ut pauxillum differat à cavillulis.
AS. Sequere intrò me, amabo mea voluptas. ST. tene hoc tibi,
Rabonem habeto, mecum ut hanc noctem sies.
AS. Perii, Rabonem? quam esse dicam hanc beluam?

Quin tu arrabonem dicis? ST. ar facio lucri,
Ut Prænestinis conia *est* ciconia.
AS. Sequere obsecro. ST. Strabacem hic opperiar modò,
Si rure veniat. AS. is quidem apud nos est hic Strabax,
Modò rure venit. ST. priúsne, quàm ad matrem suam?
Heu edepol hominem nihili! AS. anne autem ut soles?
ST. Immò nihil dico. AS. i intrò amabo, cedo manum.
ST. Tene. in tabernam ducor diversoriam,
Ubi malè accipiar meâ mihi pecuniâ.

IAM NON SVM TR.] Stigmatias factus hic versus. non est: modò scribas *metuvere*, ut alibi *fuvit*, *pluvere* &c. vel *Iam* in duas syllab. resolvas. *Acid.*

SCORTVM D.] Scortum domum ducere, cum quî cubem. *Scorta* etiam Parasitos appellabant &c. *Lamb.* V. N. Capt. 1: 1.

HABENT? ST. PARASITVM TE F.] Ita è MS. edidit Cam. at Lamb. l. *Ain' parasitum te potesse ducere?* Lipsius lib. 5. Antiq. c. 21. l. *Haben'? ST. περὶ σίτου te fortasse d.* Amat enim, inquit, Plautus in hâc Fabulâ abuti Græcas voces. Sententia quidem concinna est. Meretricula principiò de obsonio sollicita, sine quo friget Venus, *Haben?* inquit. ille autem rusticellus ut catum se & facetum faceret, occupans respondere; Intelligo, inquit, de cibo quæris: ego verò ad eam rem habeo. *Gruterus*; Aliquando suspicabar; sed aliquando: *-sed dic mihi, Aven? ST. paratam te fortasse dicere.* Si lubet, inquit ancilla, licet. subjicit servus: Tu igitur, quantum audio, parata es. *Avere*, circa Venerea; probat illud, *Virum hercle avet*: ita enim ferè MSS. nostri. Et Ovid. 5. Metam. *Et quia nuda fui, sum visa paratior illi.* At Meurs. Probo, inquit, quod est in v. codd. *-sed dic mihi, Ain' parasitum te fortasse ducere? ST. Intellexisti lepidè q. e. d. Hem tu* &c. Dixerat Stratilax, exsuisse se mores truculentos, & posse jam amare, posse scortum ducere; unde Astaphium verbi ἀμφιβολογίᾳ incertâ rogat, An dicat fortasse parasitum se ducere. nam Parasiti etiam per jocum *Scorta* nominabantur: quia nimirum impudenter cœnas captabant, & invocati aderant, &c.

COMMEO] MS. Cam. *-commoveo* (in altero est, *commobeo*) *Hicax sum factum, i.* Gruter.

CAVILLATOR] σκώπτης, *L.* Mil. act. 3: 1. Hos versus in vitio esse, *inquit Lipsius* Antiq. Lect. lib. 5: 7. manifesta res est ex sequentibus. Rusticum enim illum verbum aliquod absurdè & imperitè pronunciasse, patet ex eo quòd urbana ancilla quasi divinando mentem ejus persequitur. Adde, quòd secundus versus in legem jambici trimetri committit syllabâ abundanti. *Muretus* leg. censebat, (ita enim sermone ab ipso accepi) *Dicax sum factus, jam sum villator probus.* Rusticum enim illum truncasse capita dictionum patet. Probo εὐστοχίαν. Putârim tamen leg. *jam sum cauliator probus.* Nam hominem à villâ & rure sumsisse quiddam de copiâ domesticâ, & ad caulas ovium suarum alludentem, *cauliatorem*, pro *cavillatorem* dixisse, quidnî probabile sit? Et ad hoc exemplum versum illum è sequentibus emendârim, qui cæteroqui mire friget, *Ita ut pauxillum differat à caululis*: quo rusticus quasi ἐτυμολογεῖ suum illud, *Cauliator* Palmerii lect. vide extremâ Fab.

ISTÆCCE RIDICVLARIA] Hæc Stratilaci tribuit *Pistoris*: ut explicet, & quidem concisè & satis rusticè, quid velit: nempe istæc ridicularia. unde mentem ipsius demum percipiens Ancilla subjicit: *Cavillationes fortaße dicis.*

CAVILLATIONES] Scop. l. *cavillatores*: & probat illam Mureti conjecturam, *Villator.* Quid verò distet Cavillatio à Dicacitate, docet Cic. 2. de Orat.

CAVILLVLIS] MS. Cam. *differt à cavillibus.* ita & v. codd. Quod rectum putat Meursius. *Cavilles* pro *cavillæ* (nam fœmininè extulit suprà) ἀρχαϊκὸν est: quomodo *Furcilles* pro *Furcillæ*, apud Festum, &c.

AR FACIO L.] Ita Lamb. unam Syllabam lucror, cum detracto *ar*, dico *rabonem.*

CONIA] MS. Cam. *conea*: Taxat Prænestinos, ut malè Latinos. Talia sunt, *Syria* pro *Assyria*: *Spania* pro *Hispania*, ut discimus ex Capellâ & Glossario. *Striculus* Arnobio, *Histriculus* Tertulliano. Neq; enim litteræ solùm detractæ veteribus, verùm etiam Syllabæ integræ: ut docet *Meurs.*

CICONIA] Elegantes sunt Publii Mimi versus apud P. Arbitrum, quos appingam: *Ciconia enim grata peregrino hospita, Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria, Avis exul hiemis, titulus tepidi temporis, Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.*

OMNE AVT VT S.] Acid. & Schop. l. - *jamne autem ut soles?* Sic Bacchid. *PI. Iámne ut soles?* Et Aul. sc. ult. plenè: *Iámne autem, ut soles, deludis?*

MEA MIHI] geminum illi Prol. Capt. *suo sibi servit patri*, &c. Grut.

ACTUS QUARTI SCENA I.

DINARCHUS *adolescens.*

NEQUE gnatu' st, neque progignetur, neque potest reperirier,
Cui ego nunc dictum aut factum melius quàm Veneri velim.
Dii magni, ut ego lætus sum, & lætitiâ differor! ita
Ad me magna nunciavit Cyamus hodie gaudia.
Mea dona deamata acceptaque habita esse apud Phronesium.
Cùm hoc jam volupe' st, tum hoc nimio magnæ melliniæ mihi,
Militis odiosa ingrataque habita. totus gaudeo.
Mea illa est: si repudiatur miles, mulier mecum erit.
* *Salvus sum, quia pereo: si non peream, pane vicem qui foras*
Nunc speculabor quid ibi agatur, quis eat intrò, qui foras
Veniat: procul hinc observabo, miles quid fortunis fuat:
* *Quia nihil habeo, unum animos movi mihi, omnia agam precario.*

CYAMVS] Quærit Acid. cujus sit iste *Cyamus*; utrum Dinarchi, an amicæ. vet. cod. *nuntiavit Geta meus h.* Quod sincerum putat Meursius. cum *Geta* servus in hâc Fab. personam sustineat.

MELLINIÆ] dulcedini seu voluptati: L.

MEA ILLA EST] Palmerius; Reponendum è vet. *Mea pila est: si r. m. m. m. perit.* Nam illud, *mea pila est*, proverbialiter dictum & venustè. Et meretrices, quæ se publicant, tanquam pilæ sunt. Nævius Tarentillâ: - *quasi in foro pilâ Ludens datatim dat se, & communem facit.* Aut, si non ipsæ pilæ; quasi ludunt pilâ. Vnde illud Afranii: *Datatim uxorem ut ludas:* (i. uxorem tuam vulges.) tanquam de pilâ loquatur. Et hoc Pomponii: *Quòd ille dicit, cùm datatim in lecto tecum lusi*: tanquam de eâ, quâ cum ludas pilâ. *Hæc ille.* Atq; ita planissimè etiam MS. Camer. teste Grutero: nisi quòd ib. *prit*, pro *perit*, scriptum.

PANE VICEM Q.] Ita Ed. Cam. at Lamb. è MSS suis restituit, *planè interea m.* Tale est illud Themistoclis: *Perieramus, nisi periissemus.* V.N. Capt. act. 3: 5. ad illud: *Qui per virtutem peritat, non interit.* Acidal. è vestigiis edit. Cam. eruit: *planè interbitem*, i. interea m. Mostell. act. 5: 1. *ne interbitat quæstio.* Illa, *qui foras*, aliena, & à fine seq: versûs hîc assuta esse, quisq; videt. Palm. scribit; *planè eviter*, i. interimar. V. N. Cas. act. 3: 6. Ita & *Schoppius* Susp. Lect. lib. 4: 13. Censet tamen de aliâ emendatione cogitandum è lectione MSS. Cam. *pane uriem*, vel *uriet*. Quam *Gruterus* expedierit.

FORTVNIS FVAT] Ita MS. Cam. Vetus E. & Lamb. *facturus fuat.* Palm. l. - *miles ecquid*

aequid fortis fuat. Acidal. sincerum ait, *meis quid fortunis fiat*. nam *miles*, inquit, & à numeris & ratione ipsâ ejicitur. quod vel sequentia probant: *Quia nihil habeo* &c.

MOVI MIHI] Ita MS. Cam. Lamb. è suis MSS. leg. *unum animus monuit me*. Palmer. fol. 4. l. – *unum animos monuit mihi*. nam, *animos*, pro *animus*: &, *animus monuit mihi*, valet, subjecit & suasit mihi. Cave Grammaticos audias, qui negant *V* in *O* migrare, nisi ubi geminatur, ut in *Davos, laevos, pravos*. Sunt enim, ut eorum multae, Aedilitiae edictiones sine populi suffragio, &c. *Haec Palm.*

ACTUS QUARTI SCENA II.

ASTAPHIUM *ancilla*. DINARCHUS *adolescens*.

LEPIDE efficiam mea hera officium: vide intus modò ut tu tuum
Item efficias. ama, id quod decet, rem tuam: istum exinanivi.
Nunc dum isti lubet, dum habet, tempus ei rei secunda.
Prome venustatem amanti tuam, ut gaudia compares.
** Ego interim hic restricis praesidebo, iste dum sic faciat*
Domum ad te exagogam, nec quenquam interim istoc ad vos,
** Qui sit odio, intromittam: tu perge ut lubet ludin' istos.*
Qui est iste? DIN. eia Astaphium, indica, qui perit. AS. amabo, hiccine tu
Eras? DIN. molestúsne sum? AST. nunc magis quàm fuisti. nam si qui haud
Nobis usui est, nobis molestus. sed obsecro da mî operam ut
Narrem qua volo. DIN. nam quid est? AS. nam ea refert non musset.
Intus bolos quos dat! DI. quid? amator novus quispiam?
Integrum & plenum adorta est thesaurum. DI. quis est? AST. eloquar.
Sed tu taceto. novisti tun' hunc Strabacem? DIN. quidni?
AS. Solus summam habet hic apud nos. nunc is est fundus nobis.
Animo bono malè rem gerit. DI. perii hercle ego quidem. AS. stultus es,
,, QUI FACTA infecta facere verbis postules. Thetis quoque etiam
Lamentando lessum fecit filio. DI. non ego nunc intrò
Ad vos mittar? quîdum, quàm miles magis?
DI. Quia enim plus dedi. AS. plus enim es intromissus, cùm dabas.

Sine

Sine vicissim, qui dant operam, ob id, quod dant, operis utier.
Litteras didicisti: quando scis, sine alios discere.
DI. Discant, dum mihi commentari liceat, ni oblitus siem,
Quod dedi. AS. interea magister dum tu commentabere,
Volt interim illa itidem commentari. DI. quid? AS. rem accipere identidem.
DI. Dedi equidem hodie ei quinq; argenti deferri minas,
Prӕterea unam in obsonatum. AS. idem istoc delatum scio.
De eo nunc bene sumus tuâ virtute. DI. illi ne ut inimici mei
Bona istîc edant? mortuum hercle me, quàm ut id patiar, mavelim.
AS. MAVELIM MIHI INIMICOS *invidere, quàm me inimicis meis.*
,, *Nam* INVIDERE ALII BENE *esse, tibi malè esse, miseria est.*
,, QUI INVIDENT, *egent: illi quibus invidetur, rem habent.* (pol.
Stultus es. DI. quid est? AS. operire. DI. quid jam? AS. quia
DI. Non licet de obsonio saltem me participem fieri?
AS. Si volebas participare, auferres dimidium domum.
Nam itidem ut Acherunti hîc ratio accepti scribitur.
Intrò accipimus: quando acceptum est, non potest ferri foras.
Bene vale. DI. resiste. AS. amitte, sine. DI. amitto intrò. AS. ad te quidem.
DI. Immò istoc ad vos. AS. iri non potest. DI. nimium potest.
Experiri sine. AS. immò opperire: melius est experirier.
Dicam adesse, nisi occupata est. DI. resiste. AS. abeo, frustra es. DI. redin,
An non? AS. redeam. sed vocat me, quӕ in me plus potest. DI. quàm potest?
Uno verbo eloquere, mittin' me intro? AS. mendax es, abi.
Unum ajebas, tria jam dixti verba atq; mendacia.
DI. Abiit intro, hinc ivit. ego ut hac mihi patiar fieri?
Jam hercle ego tibi, illecebra, ludos faciam clamore in viâ,
Quӕ advorsum legem accepisti à plurimis pecuniam.
Jam hercle apud omnes magistratus faxo erit nomen tuum.
Postidea ego te manum injiciam quadrupli, venefica,
Suppostrix puerûm. ego edepol jam tua probra aperibo omnia.
Nihili me. perdidi omne quod fuit. fio impudens.
* *Nec mihi adest ad illum pensi jam quos capiam calceos.*
Sed quid ego hîc clamo? quid si me jubeat intromittier?
Conceptis, me non facturum, verbis jurem, si velit.
Nugӕ sunt. SI STIMULOS PUGNIS CÆDIS, *manibus plus dolet:*

De nihilo nihil est irasci, quæ te non flocci facit.
Sed quid hoc est? prò di immortales, Calliclem video senem,
Meus qui affinis fuit, ancillas duas constrictas ducere,
Alteram tonstricem hujus, alteram ancillam suam.
Pertimui, postquam una cura cor meum movit modò.
Timeo, ne malefacta antiqua mea nunc inveniam omnia.

MEA HERA] Rectiùs censet J. Gul. *Lepidè efficiam meum, hera, offic.* sequi enim, *tu tuum.*

ISTUM EXINANIVI] V. E. *dum est tibi in manu.* unde Douza; *dum istum exinaniveris.* Alii *istum exinani.* quod probant Palmerius & Acid. infrà act. 4: 4. id est, spolia, nuda istum.

EI REI SECUNDA] i. tempus ei rei accõmoda. alii libri, *obsecunda*, alii, *obsecundes.* MS. Cam. *secundes.* J. Gul. l. *tempus ei rei obsecunda, Exprome v.* Acidal. Si, inquit, in his ultimum non distinguendum à præcedentibus; ut ad, *tempus ei rei*, subintelligatur *est*; legend. *secundat.* i. tempus ei rei operam dat, favet, sive adeò secundum est.

AMANTI TUAM &c.] Scal. l. *Prome venustatem, amantiam, gaudia, copeis res.* Quod Lamb. amplectitur: nisi quòd is *copeis amores* legat, i. copiosos, *Amantia* autem, à participio *amans*: ut *habentia* ab *habens*: & apud Lucret. *repentia* à *repens*. *retinentia* à *retinens.*

RESTRICIS] Ita Ed. Vet. MS. Cam. pr. *restititricis*: secund. *restitricis.* Lamb. l. *Ego interim hic restitrix resìdebo.* i. ego interim hìc resistens remanebo. Scal. l. *Ego interim hic rei triticeæ præsidebo.* Turneb. l. 11: 21. l. *restitrix his præsidebo.* ut sit, hìc resistam & manebo custos. nam illud, inquit, *restitricis* lectu est facilius, quàm intellectu proclivius. M. Klock, *Ego interim hic tetricis præsidebo.* Germ. Ich wil vorsitzen / das sie nicht herein kommen.

PRÆSIDEBO] *Præsidere*, custodiam notat, & quasi custodiæ præfecturam & præsidatum. Mostell. *Hic ego tibi præsidebo* &c. Curtius lib. 4. *Quod si perculsis Mazæus, qui præsidebat itineri, supervenisset, ingens clades accipi potuit.* Id. lib. 3. *naves, quæ Hellesponto præsiderent.*

EXAGOGAM] i. dum rem paternam domo ad te exportet: *L.*

LUDIN' ISTOS] Douza l. *ludere istos.* Acid. *ludi istoc*, i. istum ludum. Totum hunc locum ita emaculare nititur Palmerius: *Prome venustatem, amantiam tuam; gaudia copies*: (nec tamen damnat Scaligeri scripturam) *Ego interim hic restricis præsidebo, iste, d. S. f. Domum a. t. e. n. q. interim i. a. u. Qui, s. h. i. tu perge, ut lubet, ludistos.* Quod ad primum, inquit, verbum, id suspicabar etiam paulò post reponendum: *Nec mihi adest hillum pensi jam, quo copiem calceos*: ita enim lego. *Copiari*, passivè usus est & Cælius: *Armis & magno commeatu copiantur. Hillum*, pro *hilum.* Et lepidè Cicero ac Cælius litteris unis atq; alteris ludunt de Hirro, balbos esse se, & *Hillum* dicere, quem *Hirrum* velint. Contemptim enim appellant, qui minimi pretii sit. Sequente deinde versu, *restricæ*, sunt in aucupio funes, quorum ministerio potissimum aves irretiuntur. Festivissimè ergò ait, *restricis præsidere se velle*: & unà interim operam daturam, ne quis interveniat, quem abesse velint: ut item in aucupiis cavent ii, qui restricis præsident, ne quid animalium admittant, quod turbas det, & illicium comedat. De lenoniâ quidem arte, ut de aucupio, libenter Poetæ loquuntur: & lena quidem illa Asin. act. 1: 3. disertè: *Non tu scis? hic noster quæstus aucupii similimust* &c. Ovidius quoq; hâc de re inquit, *Incidit in casses præda petita meos.* Sed ne quid plus, minùs dicam, cum scriptos libros in consilium adhibeo, & mentem Plauti conjecto hariolus, veriùs videtur: *Ego interim hic restitrix tricis præsidebo.* Sunt enim, ut ait Marcellus, *tricæ* remorationes: & *tricari* idem quod morari: Itaq; *malà nomina*, & qui solvendo ægrè sunt, tricantur: quos *tricones numarios* Lucillius vocat. Sic ergò se ait Astaphium, dum hera intùs rem suam amat, foris velle restitricem præsidere tricis, hoc est, quod continuò dicit, moraturam eum, qui odiosus interveniat. Quid si etiam tricas appellet tricones ipsos & inanes amatores, qui ferant docta

docta dicta pro datis, & *dare lenti non sint*, ut ait Lucillius: ut alii, *lenti sint?* His ergò præsidere se dicit, sed restitricem. Lambinus [illegible]. Enim, *rei triticeæ*, legi omninò non debet. Hanc enim provinciam heræ mandat: sibi alias partes sumit. ipseque adeò exitus eam conjecturam refutat, quæ nulli bono fuerit, nisi quòd moras Dinarcho injiceret. ad extremum id dico tamen, simplicius esse, priori illi de restricis conjecturæ acquiescere. *Pergere ludos*, postremo versu eleganter dixit: & tamen usitatissimè. Nam *pergere iter, culpam, librum*, hæc talia, pro, in itinere, in libro perficiendo, in culpâ pergere, apud plerosq; omnes antiquos reperitur. Atque id è medio nunc excessit: quî minus, quàm alia sexcenta? nam vetusta abierunt. sic demum, si etiam venusta. Quod autem de hoc loco semper existimavi, dicam: scribendum videri; *tu perge, ut lubet lud' istos*, aut *ludistos*. Modus sanè carminis non postulat aliter: cui numeros restituere hinc à me non sentienti difficilè fit. sed & occasio mendi ex eo apparet, quòd per libros vulgatur, *ludi isto*, aut *ludin' istos*. Neque sanè illa leviora sunt, quæ à Cicerone referuntur in de Oratore, *vasargenteis, passicrinibus, tectifractis*. Hæc Palm.

QVI EST ISTE] V. Ed. *DI. Quis est iste, Astaphium? ind.* quod præfert Acidal.

QVI PERIT] Alii, ut & Lamb. l. *qui p.* Hoc & eò pertinet, quòd Astaphium quærens, quis esset, qui veniret, aut qui pulsaret, indicârat Dinarchum, vel digito, vel nutu, vel certè verbo. nam provocabulum *iste* demonstrativum est. *Lamb.*

NAM SI QVI HAVD] *Pistoris* probat, quod est in Venetâ: *nam nisi qui Nobis usui est, nobis molestu'st.*

NAM QVID EST?] Douza l. *nam quid est? num mea refert? AST. nummos, est Intùs, & bolos qui dat.* Turneb. lib. 11: 21. *Nam ea refert nummos & intùs bolos quos dat.* J. Gulielmius. Sensum non inelegantem elicio mutatione non magnâ; *DI. nam quid est? num meâ refert? AST. non mu. set Intùs b.* Cum ancilla operam Dinarchi posceret ad audiendum; ille sperans de se illi aliquid mandatum, & fortè ab amicâ expectari adventum suum; quid, inquit, rei est? an aliquid ad me pertinet? Rejiciens tam stultam urbanitatem puella; Nihil ad te; ait: sed hera mea quos lucri bolos nacta est! *Non mu*, nihilum. Ennius: *neq; mu facere unquam.* J. Palmerius deniq; ita legit totum hunc locum: *nam si qui haud Nobis usui est, nobis molestu'st. DI. obsecro da mihi operam, ut narrem, quæ volo. AST. Nam quid id meâ refert, num musses? sed intùs bolos quos dat! DI. quid? amator novus quispiam?* illa verba, inquit; *nam quid meâ refert? num musses?* Astaphio dedi: ne alius esset heic Dinarchus, quàm totâ reliquâ Fabulâ: qui quidem se curiosissimum audiendi, si quid intùs ageretur, ostendit: & Astaphium ut eadem esset. Neque enim nunc primùm fastidiosè & fastosè hominem rejicit, & contemptim habet. Illud, *intùs bolos quos dat!* cum admiratione proferendum, tanquam dicat, maximos. Sed si prodeuntem domo ancillam quærere putabis ex argumento Fabulæ, cui narret, quid intùs geratur, quod, ut rem ipsam dicam, cum ratione magnâ est, ne præter institutum Comicum exeat, nisi quæ narratura veniat, sic reposuerim, sub Astaphii personâ: *obsecro da mihi operam, ut narrem quæ volo. DI. nam quid id meâ refert, num musses? AST. Intùs bolos quos dat!* Fuge credere, quæ hoc loco Turnebus, ne ipsi quidem autori, sat scio, probata. nam quos nobis cudit nummos & obolos, ærati sunt. quod quidem invitus de tanto viro scribo. *Hactenus Palmerius.*

ADORTA] Ita Cam. sed *L. I. adepta.*

SOLVS SVMMAM] V. N. Menæch. act. 2: 3.

FVNDVS] P. Nansius Miscell. lib. 1: 15. *Fundus*, inquit, hîc pro fructuosissimis prædiis capitur. Et optimè convenit cum Varronis interpretatione, qui *fundum* inde dictum asserit, quòd fundat quotannis plurima.

ANIMO B. MALE R.] i. strenuè perit. *L.*

PERIT H. E. QVIDEM] Ita J. Gul. restituit.

THETIS QVOQ.] Thetis quoq; filium suum Achillem *lamentis gemituq; & fœmineo ululatu*, ut Poëta loquitur, deflevit: & tamen suis illis lacrymis, quod factum erat infectum reddere non potuit. Et sic quidem hunc locum accipiendum esse, eviden-

ter in libro de animâ docet Tertullianus: *Planè*, inquit, *stygias paludes Poëta tradidit mortem diluentes. Sed & Thetis filium planxit.* de *lessu* vide *J. Kirchman.* de Fun. Rom. Athenæus lib. 14. auctor est, ἰάλεμον i. *lessum* sic ἐν πένθεσι cani solitum, ὡς ὑμέναιον ἐν γάμοις. Quædam notat & *Rævard.* ad ll. XII. tabb. c. 15. item *Lips.* Epist. Quæst. 4: 12. de vett. scripturâ, *losum*, & *lausum*, quomodo hîc l. *Hamenvelto.*

OPERIS UT.] uti Phronesio. *L.*

LITTERAS D.] fuisti apud magistram in ludo Venereo. *L.*

COMMENTARI] ita E. Ald. quod unicè probat *Pistoris.* Lamb. l. *argumentari l.* ut & Cam. quanquam in ejus MSS. sit *argentari.*

NI OBLITUS] *Ni* pro *ne*: Meursius. Sed *Pist.* mâlit, *ne oblitus siem*, i. ne obliviscar. Acidal. sincerum putat: *ne oblitus siem Quod didici.* Commentari secum vult, ne, quæ didicerit, obliviscatur: aut, anne sit oblitus. ita, *ne oblitus*, pro *oblitusne.*

QUOD DEDI] MS. Cam. *Qui d.*

DI. QUID? AST. R.] Ita Turneb. lib. 11: 21.

DEFERRI] deferendas. ὥστε πρὸς αὐτὴν φέρεσθαι. *L.*

BENE SUMUS] V. N. Menæch. act. 3: 2.

TUA VIRT.] liberalitate: *L.*

MEI] Douza l. *mea.*

MAVELIM] Aristot. φθερὸς λύχνου. *L.* Vide N. Bacchid. act. 3: 6.

UT ACHERONTI] ut orcus nunquam quicquam eorum, quæ accepit, *rescribit*, i. renumerat seu reddit: sic neq; meretrix: *L.* Vide Adag. Eras. *Itidem ut Acheronti* &c. Rittersh. l. è MS. Cam. *Nam item ut Ach. Item*, pro similiter. Pl. Men. act. 5: 7. *Salvum item tibi ut mihi d. reddebo*: sic enim è MSS. legit Schop.

AMITTO INTRO?] Douza l. *mittin' intrò?* quomodo infra, *mittin' me intrò?*

IBI NEGOTII?] Gul. è v. codd. hæc ita legit: *AST. iri non potest. DI. imò potest. Experiar hic. AST. immò opperire: vis est experirier. Dicam adesse, nisi occupata est. DI. resiste, hem! AST. sit frustra. DI. redin'? an non? AST. redeam: sed vocat me, quæ in me plus potest.* Verissimè, inquit. Scita & versuta Astaphium negat introiri ad heram suam posse Dinarchum. At ego experiar potiùs ait, & posse me arbitror. immò tu operire potiùs, respondet illa. nam si experiare, vim facies. ego potiùs intus visam, & si illi ocium est, ad te renunciabo. euntem resistere adolescens jubet; illa frustrà eum esse, ait; & simul, ne inhumanior videatur, herili imperio se vocari domum ait. *Vis est, experiri*, facetissimè dictum est. nam *experiundi* verbum de vi propriè dicitur, sive ea civilis sit judicii, sive militaris armorum. Bacch. *an ego tecum experiar vi majore?* Ter. Eun. *Omnia prius experiri sapientem quàm armis decet.* Palmerius l. *AST. iri non potestur. DI. nimium potest. Experiar sine. AST. immò opperire. veis est experirier. Dic. ad.* Illud, *veis est*, proverbialiter efferebant. Vide N. Capt. act. 3: 5. Terent. Adel. *Non omittis? Ae. non, Nisi exorem. M. vis hæc quidem est.* Itaq;, *experiri*, inquit, & me invitâ intrò te conjicere, priusquam commodum sit nec ne heræ meæ scias, hæc vis fuerit. Deinde ludit in vocabulo, *experiri*, quod de certamine & pugnis ferè usurpatur: ut, *experiri eum aliquo*, sit virium periculum facere. Verbum *potestur*, ubiq; vetustatis legitur. *Hæc Palm.*

QUAM POTEST &c.] Lamb. *quæ in me plus potest quàm potes. DI. Uno verbo eloquar: mittin'* &c. Etiam D. l. *eloquar.*

TRIA IAM] in v. libris est, *unum ajebas, stridia dixti.* Rectè *stridia*, pro *tria*, ex remotissimâ antiquitate. primò dicebant *stria*; ut *stritavus* pro *tritavus.* deinde *stridia*; ut *postea, postideá: anteá, antideá* &c. vel possunt etiam *stridia verba* dicta videri, quasi *stridula* & *obstrepera*: quâ facie *cordolium*; *vinum crucium*: *agnus curio.* Tamen prior explicatio magis huic loco convenit. V. Cistell. 1: 1. a *Meursius.* At a *M. Hamenvelto* leg. *sterilia jam d. verba.*

ATQ. MENDACIA] J. Gul. propter numeros l. *atq; ea mend.* Douza malit, *eaq; mend.*

ABIIT INTRO] *Douza* distinguit: *Abiit: intrò hinc ivit.* Palm. totum locum ita componit: *Quàm potest uno verbo, AST. eloquere. D, mittis me intrò! AST, mendax es: Unum ajebas, tria*

hac, tria jam dixti verba & mendacia. DI. Abiit : intrò inruit. In illo, *quàm potest uno verbo*, ut planum sit, intelligendum est, *dicam*, vel, *audi me*, nisi continuandam : *quàm potest uno verbo eloquere, mittis me intrò ?* tumq; jocus & sententia omnis in distinctione. Dixerat Dinarchus, *verbo uno eloquere, mittis me intrò ?* respondet illa tanquam dixisset, *uno verbo, eloquere, mittis me intrò ?* Itaq; duobus, inquit nominibus mendax es : unum verbum promiseras, dixisti tria : tum iis ipsis tribus mentitus es : neq; enim intrò te mitto. At non se Dinarchus verbo uno dicturum spem fecerat: neque se mitti intrò dixerat : sed illam verbo uno eloqui jusserat, mitteret ne se intrò, an non. Quare scribendum est, *mittis ?* non, *mittin' ?* ne sententia tota obruatur. In distinctione tamen menti Dinarchi serviendum est ; ut semper in ambiguis, quæq; ancipitem cogitationem audienti relinquunt. Vt enim dicuntur, scribenda sunt : non, ut audiuntur. Nam hoc quidem modo verba omnia ambigua sunt : quomodo Chrysippus dicebat. *Hactenus Palm.* fol. 95.

ILLECEBRA] Lamb. l. *elecebra*, ut suprà, act. 1: 2.

LVDOS F. CLAMORE] i. *pipulo te differam ante ædes*, ut Aulul. loquitur : *D.* Vide N. Aul. act. 3. 2. & Persâ, act: 4: 4.

FIO IMPVDENS] qui reposcam quod dedi. *L. D.*

QVOS CAPIAM] Palm. *quo copiem.* Vide suprà. Isacius Casaubonus in Com. Theophr. Charact. hunc versum ita l. *Nec mihi adest tantillum pensi jam &c.* Non rusticitatis tantum sed etiã impudentiæ nota est, calceis inconcinnius uti. Vide Agell. lib. 13. c. 20. Jam, quibus malè laxus calceus hærebat in pede, dici soliti sunt νεῖν ἐν ταῖς ἐμβάσι, i. *natare in soccis.* Ovid. *Nec vagus in laxâ pes tibi pelle natet.* Sidonius, *Laxo pes natet altus in cothurno.* Div. Hieronym. *si pes laxâ pelle non folleat.* Acidal. negat istud Casauboni de calceis hîc convenire : legitq; , *Nec mihi adeò est billum pensi, quos calces ciam.* Queritur se ad incitas redactum : quòd omnia profuderit. V. N. Trin. act. 2: 4. Schoppius ; *Nec mihi adest ad illud pensi, jam q. c. c.* pro, adeò est. *Ad illud*, pro, quantum ad illud attinet. sic enim particulam hanc explicare *Hug. Donellum* multis exemplis, notat idem.

SI VELIT] sc. me intromitti. *D.*

DE NIHILO ENIM] Palm. l. *de nihilo illi est irasci, quæ te n.* quod probatur *Douza.*

PRO DII IMMORT.] Hunc locum perturbatum ita magno consensu restituêre Gruterus, Casaubonus, & Acidalius. & primus quidem in Libr. Suspicion. ubi etiam de *Tonsoribus* scitu digna annotavit, (V. N. Aul. act. 2: 4.) atque inter illa ; quemq; ex ditioribus inter servos tonsorem ferè habuisse : testem laudans Val. Max. lib. 3. c. 2. & hos versûs, & illos infrà, act. 4: 4 *nam mihi dividiæ est, tonstricem meam sic multatam.*

PERTIMVI] Palm. l. *Pertimui : plus quàm una cura cor meum movit modò.* Non una, inquit, cura nunc me angit ; multæ sunt.

TIMEO, NE M.] Ald. ed. *mea sine inveniam omnia.* hinc Acid. *mea sint inventa omnia.* qui & vers. seq. sc. ultimum, *Ne illa stimulum &c.* ante hunc collocandum censet. ut qui hic proprius sit, ibi planè alienus. & applicat huc illud Trin. *Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus.*

ACTUS QVARTI SCENA III.

CALLICLES *senex.* ANCILLÆ *duæ.* DINARCHUS *adolescens.*

GONE tibi maledicam, aut tibi adeò malè velim ? ut animus meu'st,
Propemodum expertæ estis quàm ego sim mittis tranquillusq́ homo.
*Rogitavi ego vos verber * pendentes simul:*
Commemini, quo quicq́ pacto sitis confessæ, scio.
Hîc nunc volo scire eodem pacto, si sine malo fateamini.

 Quan-

Quanquam vos colubrino ingenio ambæ estis, edico prius,
Ne duplices habeatis linguas, ne ego bilingues vos necem.
Nisi si ad tintinnaculos voltis vos educi viros.
AN. Vis subegit verum fateri, ita lora lædunt brachia.
CA. At, si verum mihi eritis fassæ, vinclis exolvemini.
DI. Etiam nunc, quid sit negotii, falsus incertusq; sum,
Nisi quia timeo tamen ego, nec quid peccavi scio.
CA. Omnium primum diversæ state. hem sic, istuc volo.
Néve inter vos significetis, ego ero paries, loquere tu.
AN. Quid loquar? CA. quid puero factum est, mea quem peperit filia,
Meo nepoti? capita rerum mihi expedite. AN. istæ dedi.
CA. Jam tace. accepistin' puerum tu ab hac? AN. accepi. CA. tace,
Nihil moror præterea. satis est fassa. AN. inficias non eo.
CA. Jam livorem tute scapulis istoc concinnas tuis.
Conveniunt adhuc utriusq; verba. DI. væ misero mihi,
Mea nunc facinora aperiuntur, clàm quæ speravi fore.
CA. Loquere tu, quis dare te huic puerum jussit. AN. hera major mea.
CA. Quid tu? cur eum accepisti? AN. hera me rogavit minor,
Puer ut afferretur, eaq; ut celarentur omnia.
CA. Loquere tu: quid eo fecisti puero? AN. ad meam heram detuli.
CA. Quid eo puero tua hera fecit? AN. heræ meæ extemplò dedit.
CA. Cui, malùm, heræ? AN. duæ sunt istæ. CA. cave tu, nisi quod te rogo, nisi
Ea quæ exquiro. AN. mater filiæ dono dedit, inquam.
CA. Plusquam dudum, inquam, loquere. AN. plus tu rogitas. CA. responde ocius.
Quid illa, cui donatus est? AN. supposivit. CA. cui? AN. sibi
Pro filiolo. CA. pro filiolo? Dî obsecro vostram fidem,
Ut facilius alia, quàm illa unde est, puerum alienum parit!
Hæc labore alieno puerum peperit sine doloribus.
Puer quidem beatus, matres duas habet, & avias duas.
Jam metuo, patres quot fuerint. vide sis facinus muliebre.
AN. Magis pol hæc malitia pertinet ad viros, quàm ad mulieres.
Vir illam non mulier prægnantem fecit. CA. idem ego istuc scio.
Tu bona ei custos fuisti. AN. PLUS POTEST QUI PLUS VALET.
Vir erat, plus valebat, vicit, quod petebat, abstulit.
CA. Et tibi quidem hercle idem attulit magnum malum.
AN. De istoc ipsa, etsi tu taceas, reapse experta intelligo.
CA. Nunquam te facere hodie quivi, ut is quis esset diceres.

AN. Ta-

AN. Tacui, at nunc non tacebo, quando adest, necesse est indicem.
DI. Lapideus sum, commovere me miser non audeo.
Res palàm omnis est, meo illic nunc fiunt capiti comitia.
Meum illuc facinus, mea stultitia est. timeo quàm mox nominer.
CA. Loquere filiam meam quis integram stupraverit?
AN. Video ego te propter. CA. mala* qui est? AN. patronus parieti.
DI. Neque vivus neque mortuus sum, neque quid nunc faciam scio.
Neque ut hinc abeam, neq; ut hunc adeam scio, timore torpeo.
CA. Dicin' an non? AN. Dinarchus, cui illam prius despoponderas.
CA. Ubi is homo est, quem dicis? DI. assum Callicles. per tua obsecro
Genua, ut tu istuc insipienter factum sapienter feras,
Mihiq; ignoscas, quod animi impos vini vitio fecerim.
CA. Non places. in mutum culpam confers, quod nequit loqui.
Nam vinum, si fabulari posset, se defenderet.
›› NON VINUM HOMINIBUS moderari, sed vino homines solent,
›› Quiquidem probi sunt. verùm, qui improbus est, aquam si bibit,
›› Sive adeo caret temeto, tamen ab ingenio improbu' st.
DI. Scio equidem, quæ nolo: multa mihi audienda obnoxia.
Ego me tibi obnoxium esse fateor, culpæ compotem.
AN. Callicles, vide quæso homini ne facias injuriam.
›› REUS SOLUTUS causam dicit: testes vinctos attines.
CA. Solvite istas. agite, abite, tu domum, & tu item domum.
Eloquere hæc heræ tuæ, puerum reddat, si quis eum petat.
Eamus, tu, in jus. DI. quid vis in jus me ire? tu es Prætor mihi.
Verùm te obsecro, ut tuam gnatam des mihi uxorem, Callicles.
CA. Eundem pol te judicasse quidem istam rem intelligo,
Nam haud mansisti, dum ego darem illam, tute sumsisti tibi.
Nunc habeas ut nactus. verùm hoc ego te multabo bolo,
Sex talenta magna à dote demam pro istâ inscitiâ.
DI. Bene agis mecum. CA. filium istinc tuum te meliu' st repetere.
Cæterum uxorem, quàm primùm potest, abduces ex ædibus.
Ego adeò jam illi remittam nuncium affini meo:
Dicam, ut aliam conditionem filio inveniat suo.
DI. At ego ab hac puerum reposcam, ne mox inficias eat.
Nihil est. nam ipsa hæc ultro, ut factum est, fecit omnem rem palàm.
Sed nimium pol oportunè ecce ab sese egreditur foras.
Næ illa sti(?)mulum longum habet, quæ usq; illinc cor pungit meum.

VERBERE * P.] Douza l. *verberibus p.* In MS. Cam. *Verberantis, p.* Lam. l. *vos verberans pend. s.* J. Langlæus lib. 9. Otii semestris cap. 2. l. *Rogitavi ego vos verberantes & pendentes simul.* Nam dictionem, *has*, abesse debere, multis rationibus probari &c. *Verberantes* autem hîc passivè accipit: ut idem sit quod *vapulantes*, vel, *cùm verberaremini.* quam lectionem probasse ait *Jacobo Pigotio*, qui in v. c. quodam ita legi asseverârit.

SINE MALO] Etiam *Langl.* observavit, *Malum* in Plauto & Cicer. frequenter plagas & dolorem significare. V. N. Prol. Amph.

COLVBR.] serpentino, astuto, & vafro: *L.*

BILINGVES] eandem rem modò ajentes, modò negantes: *L.*

TINTINNACVLOS] Turneb9 l. 11: 21. *Tintinnaculi viri* sunt carnifices, qui tintinabula habēt, ad sumendū de aliquo supplicio. nam qui ad suppliciū ducebātur, tintinabula gerebant, teste Zonarâ. Posset & nō ineptè sic eos quispiā appellatos existimare, propter crepitū plagarum sonitumq, verberum. Idem lib. 23: 11. Romani, *inquit*, cum suppliciū sumebant de servis, tintinabula ad plebem convocandam, ut reor, adhibebant: aut arcendam, ne contaminaretur. Plautus Ps. act. 1: 3. & Trucul. act. 4: 3. sic & ex crepitu plagarum vocavit, &c. *Hæc ille.* J. Langlæus 16. c. 2. *Tintinnaculos*, inquit, appellat tortores seu lorarios, qui flagris vel loris bubulis sontes cædunt: ficto vocabulo à sonitu, quem verberā efficiunt, &c. Vide etiam *Des. Heraldi* Advers. l. 2. c 6.

VINCLIS] V. Ed. *junceis.* MS. Cam. *vinceis.*

EGO NEC QVID P.] *J. Langl.* hæc verba ancillæ tribuit, ita: *ANC. Ego nec q.*

SIGNIFICETIS] nutu aut nictu: *L. D.*

ERO PARIES] medius inter vos stabo. *L.*

MEO NEPOTI] pro; *nepote.* L. D. Vide N. Mil. act. 4: 1.

ISTÆ D.] isti, sc. tonstrici Phronesii. *L. D.*

JAM LIVOREM] fatendo verum, livorem scapulis tuis deles. *L.*

FACINORA] stuprum oblatum Callicli filiæ. *L.*

MINOR] Phronesium. nam hera major est Phronesii mater. *L.*

MEAM HER.] majorem. *L.*

PLVS POTEST] Vetus Poeta, *Qui pote plus, urget: pisces ut sæpè minutos Magnu' comest: ut aves enecat accipiter.* Der sterckst steckt den schwächern inn sack.

NON AVDEO] *Audere* pro velle, item posse; novè dictum notat Acidal. nam in communi significatu capi hîc non posse, argumento esse illud, *Lapideus sum:* & quia Dinarchi præsentia jam sit præsensa.

COMITIA] V. N. Pseud. act 4: 7.

INTEGRAM] Catull. *integræ virgines.* Cæcilius: *Hymen virginis deintegravit.*

VIDEO EGO T.] Eum video propè te. Alii sic: *Video ego:* scil. qui stupravit filiam. deinde volunt esse ἀποστροφὴν ad Dinarchum: *te propter,* i. tuâ culpâ, Dinarche; subintell. vincta sum, & vapulavi. L.

MALA * QVI] V. E. l. *propter malefacta qui est?* Alii, *mala facta qui est?* Palm. l. *Qui is, malùm, est?* Acidal. è vestig. antiquæ lectionis divinationem facit hujusmodi: *AN. Video ego te, propter malefacta quoius patior onus parietis.* ut alludat ad illud Senis v. 14. *ego ero paries.* dicatq;, videre se Dinarchum in propinquo, cujus ob malefacta sustineat onus hujus parietis, senis nimirum ita prementis & urgentis indicium. *Hæc Acid.* qui Lambinum in toto hoc loco suaviter nugari ait.

PATRONVS P.] qui videtur parietem tutari, ne labatur: ita ei adhæret, latitans. *L.*

NEQ. VIV. N.] semimortuus sum: *L.* VT HINC] quomodo h. *L.*

PER TVA TE OBS.] In genibus sedes Misericordiæ est: atque ea, qui suppliciter precabantur, amplecti solebant: Turn. lib. 11: 21. Pl. Mil. act. 4: 6. *Livius* lib. 8. & 25. *Quintil.* lib. 6: 2. Tacit. l. 1. 5. 12. & vigesimo. *Briss.* lib. 8. de Formul. *Gruterus* ad Senecam, *De brev. vitæ*, c. 8. SAPIENTER] moderatè, σωφρόνως. *L.*

HOM. MODERARI] hominibus modum adhibere: *L.*

CARET TEMETO] Sic Asin. act. 4: 1: *vino viginti dies ut careat.* ubi notandū, τὸ *careat*, antiquo modo dictū videri posse, quo Ciceronem quoq; lib. 4. de Rep. usum cōstat; unde hæc Nonius: *Ita magnam habet vim disciplina verecundiæ: carent temeto omnes mulieres.* Sic, *carere culpâ, noxiâ*, pro vacare atque expertem esse; identidem lectitamus.

Neque

Neque alienum illud Horatii Epod. *Quæq; carent ventis & solibus ossa Quirini.* item alterius; *gelidaq; divos Morte carentes.* Tertii hujus denique; *Malis carere quæritis labcribus* &c. E Douzæ Cent. lib. 1. cap. 8. de temeto, V. N. Aul. act. 2: 6. Turnebus, *Carere temèto*, est, vinum non bibere. *Acidalius*, Inanis, *inquit*, sententia est: *sive aquam bibit, sive temèto caret.* An enim hæc contraria? Dicere id quidem debet ac vult, seu vinum seu aquam bibit: *vel*, seu bibit vinum, seu caret vino. In quem sensum aut omittenda vox *aquam*, omissa sanè in antiquis, legentibus ibidē, *sive subbibit*: aut mutandum *caret* in *scatet*. sed hoc nolim.

AB INGENIO] V. N. Merc. act. 5: 4.

OBNOXIA] i. quibus obnoxius sum, & quæ meritò audiam: *L.* Palm. 1. *ob noxiam*. Neque negaverim, inquit, *obnoxia*, defendi posse, & ei rei multa verbā fieri: sed alterum probabilius. Douza l. *obnoxio*. V. N. Sticho, act. 3: 2.

C. COMPOTEM] i. affinem. *L.*

REVS SOLVTVS C.] Curtius lib. 6. *Vincti hominis non supervacua solùm, sed etiam invisa defensio est, quæ judicem non docere videtur, sed arguere.* Vide Fr. Polleti for. Rom. lib. 4. c.6. *Vincti videntur prædamnati.*

CAVSAM D.] Hunc versum in omnibus libr. mutilatum, Lipsius Antiq. Lect. 4:2. ita complet: *caussam dicit; testes vinctos attines*: & præclarissimè factum ait.

TV ES PRÆT.] Prætoris loco te mihi esse volo. *L.*

ABDVCES] E. A. *abduci*: hinc Douza, *abduce*.

EX ÆDIBVS] nostris in tuas. *L.*

ILLI REMIT. NVN.] *Remittere nuncium* loquendi forma, frequens in divortiis & repudiis. V. N. Aulul.

ILLINC] usque ab ædibus suis, *vel*, usq; à corpore & ore suo. *L.*

ACTUS QUARTI SCENA IV.

PHRONESIUM *meretrix*. DINARCHUS *adolescens*. ASTAPHIUM *ancilla*.

BLITEA & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.
Si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium.
Nam mihi dividia est, tonstricem meam sic mulcatam malè.
Ea dixit, cum Dinarchi puerum esse inventum filium.
** Ubi id audivit, quanquam penes est mea omnis res & liberi,*
** Video eccum, qui manstuterem me adoptavit bonis.*
DI. Mulier, assum profectu'st. PH. quid agitur, voluptas mea?
DI. Non voluptas. aufer nugas. nihil ego nunc de istâc re ago.
PH. Scio mecastor, quid velis, & quid postules, & quid petas.
Me videre vis, & me te amare, puerum petis.
DI. Di immortales, ut planiloqua est! paucis ut rem ipsam attigit.
PH. Scio equidem sponsam tibi esse, & filium ex sponsâ tuâ.
Et tibi uxorem ducendam jam esse: alibi jam animum tuum.
Ut me quasi pro derelictâ sis habiturus. sed tamen
COGITATO, MUS PUSILLUS *quàm sit sapiens bestia,*
,, *Ætatem qui uni cubili nunquam committit suam.*
,, *Quia si unum ostium obsideatur, aliud perfugium gerit.*
DI. Ocium ubi erit, de istis rebus tum amplius tecum loquar.

Nunc

Nunc puerum redde. PH. immò amabo ut hos dies aliquos sinas
Eum esse apud me. DI. minimè. PH. jam amabò. DI. quid opu'st? PH. è re meâ est.
Triduum hoc saltem, dum aliquò miles circumducitur.
In eam rem, si quid habebo, tibi quoq; etiam proderit.
Si auferes puerum, à milite omnis tum mihi spes animum eflaverit.
DI. Factum cupio. nam re facere, si velim, non est locus.
Nunc puero utere, & procura, quia unde procures, habes.
PH. Multum amabo te ob istam rem mecastor. ubi domi metues malum,
Fugito huc ad me: saltem amicus mihi esto manubiarius.
DI. Bene vale, Phronesium. PH. jam me tuum oculum non vocas?
DI. Id quoq; interim futatim nomen commemorabitur.
PH. Nunquid vis? DI. facultas operâ ubi mihi erit, ad te venero.
PH. Ille quidem hinc abiit, abscessit: dicere hic quidvis licet.
» *Verum est verbum, quod memoratur:* UBI AMICI, IBIDEM SUNT OPES.
*Propter hunc spes etiam se hodie * militem*
Quem ego ecastor mage amo quàm me, dum id, quod cupio, inde aufero.
Quæ cùm multum abstulimus, haud multum apparet, quod datum est:
Ita sunt gloriæ meretricum. AS. Aha tace. PH. quid est obsecro?
AS. Adest pueri. PH. sine eum ipsum adire huc: sine, si is est modò.
Sine eum ipsum adire, ut cupit, ad me hàc rectâ: si venerit,
Næ istum ecastor hodie astutis confectum fallaciis.

BLITEA] *Jos. Scalig.* Conject. ad illud Varr. *diobolares, à binis obolis*, notat: Dicebantur & βλιτάδες, in contemtum. βλιτάδες, inquiunt Grammatici, αἱ εὐτελεῖς γυναῖκες, i. *nugatoriæ mulieres*, ut vocat Festus. Plinius: *Blitum iners videtur, ac sine sapore aut acrimoniâ ullâ. unde convicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti.* Plautus Truc. *Lutea, blitea meretrix*, &c. Ita Palmerius: *Alium & blitum* (fatuum frumentum) & alia talia contumeliæ verba erant in meretrices, quæ sine lepóre viverent: quia vilissimus cibus, messorum & remigum, *alium. blitum*, non magni item pretii, &c. ita Pœnolo vocat amatorem *plenum alii ulpici*; quem eundem, opinor, potuit *alium ulpicum*.

LUTEA] luto vilior: *L.*

QUANQUAM P.] Douza l. *quam penes est m.* Palm. emendat: *Ubi id audivi, quanquàm penes est me ejus omnis res & liberi.* De uno filio dixit *liberos*; ut idem Cicero & alii. fol. 102. Terent. Andr. act. 5: 3. Vide Gell. lib. 2. c. 13. Acidal. pertendit hunc versum Dinarchi esse, cujus res omnis apud Phron. erat: & post illum, *Di immortal.* ponendum. ita reliquos, bono sensu coituros. Is. Pontanus l. *Quanquam penes est me ea omnis res & liberi*, i. res quæ liberum sive puellum decernat. *Liberus* enim sive *liber* pro filio dici, præter Aur. Victorem, qui *liberi exitum*, & *liberi locum* extulit, accedit & Tullii autoritas lib. 2. de Nat. deor. Sed de hoc videndus *Scipio Gentilis* JC. Origin. libro.

MANSTU-

MANSTUTOREM MED. ADOPT.] Ita ſcribendum, ut hiatus obſtruatur, qui verſum violaret. Ut *manceps* eſt, qui manu capit; ita *manſtutor*, qui manu tuetur & tenet, quique poſsidet: Turn. lib. 11: 21. Sed cur non dixit, *manſtutricem*? inquit Lambinus. ut honorificentius eſſet & ſignificantius. nam plus eſt mulieri partes viriles dare, quàm muliebres; & honorificentior appellatio virilis quàm muliebris. Etiam *Gruterus* in Valer. Max. lib. 3. c. 2. *tonſorem* capit tanquam de muliere dictum. At Meurſ. l. *qui manitutorem.* ut *manitutor* dictum ſit, ut *maniprecium.* Acidal. negat *manſtutorem* Plautinam vocem eſſe, ſi vel aliquot Turnebi affirment. Legendumq; docet; *Ea dixit, e. D. p. e. i. filium. Sed video eccum, qui ſuis tutorem me adoptavit bonis.* & τὸ *ſuis* in omnib. libr. vett. eſſe ait.

ASSUM, PROFECTUST.] V. N. Pœnolo, act. 1: 2.

PROFECTUM EST] profeci aliquid: non luſi operam: *L.* Lipſius l. *aſſum. PH. profectò is eſt: quid agitur? v.* Sed Acidalio illud ridiculum, hoc non ſat bonum videtur. legendumq;, *DI. Mulier ad te ſum profectus. PH. quid igitur, vol. mea?* Ille ſeverus, Ego deſtinatò, inquit, ad te venio, mulier: at illa ſolitùm blanda, Quid igitur, mea voluptas, aut quâ cauſsâ venis?

DE ISTAC RE] de amore. *L.* ET ME TE AM.] Lamb. l. *& à me te amari.* E. Ald. *& me te amare poſtulas.* unicè rectum Acidalio. ut numeri conſtent, & ſingula ſingulis præcedentium reſpondeant.

ALIBI JAM AN.] Douza l. *atq; ibi jam an.* ſcil. *eſſe.*

PRO DERELICTA SIS N.] Sic & Cicero loquitur in Bruto. *L.*

MUS PUSILL. &c.] vide Eraſm. Chil. 5. Cent. 1. Adag. 4. Lactantius lib. de Irâ DEI, cap. 7. *Sunt animalia, quæ latibulis ſuis diverſos & plures exitus pandant, ut ſi quod periculum inciderit, fuga pateat obſeſsis. quod non facerent, niſi ineſſet illis intelligentia & cogitatio.* Sic de Echino ſcribit Ariſtot. Hiſt. animal. 5. c. 6. & Baſilius Orat. 9. in Hexaemeron, Eum in ſuâ cavernâ duo foramina facere, ſpectantia ad oppoſitas mundi plagas &c. Vide *Rittersh.* in Oppian.

PERFUG. GERIT] Cod. Pariſ. *quærit.* ſed cur quæſo *oſtium*? cum de cubili proceſſerit. *Meurſ.* IN EAM REM] Acid. velit: *DI. In eam rem? PH. in eam. ſi q.*

HABES] nempe ex iis quæ tibi largitus ſum: *L.*

MET. MALUM] jurgia ab uxore. *L.* MANUBIARIUS] Eſto mihi ſaltim amicus, ſi non ex animo, at fructuoſus; at manubiarum & ſpoliorum collator: *L.* & *Turnebus.* Alciatus legebat *manubriarius*, & explicabat, facilem, promtum: quo quis ceu manubrio utitur. In MS. Cam. eſt, *manubinarius*: quomodo etiam in binis meis edd.

FURATIM] Ita in MS. Cam. quod & *Grut.* probat: V. N. Stich. 5: 6. *Palmerius*; Amicus, *inquit*, noſter (Lipſ. lib. 5: 21. Antiq.) emendat, *furatim* aut *furtim*. ſed cur non, *fututim*? Equidem ſententia non poſtulat aliter. Et quidem apud Suetonium in Julio verſum illum triumphalem: *Aurum in Galliâ effutuiſti, heic ſumſiſti mutuum*: per omnes libros propagarunt mendosè: *Auro in Galliâ ſtuprum emiſti.* nec viderunt homines doctiſsimi, gloſſam eſſe ſcioli, neq; illam non ineptiſsimam; aut ab iis mutatum, per quos in nullâ paginâ, ut ille ait, *Latinè loqui* licet, &c. Hanc eandem ſententiam cùm de eodem redderet Catullus, *expatrare*, dixit; quod tantundem eſt, atq; effutuere: *Parum expatravit? an parum helluatus eſt?*

FACULTAS] *J. Gul.* Offendit me genus ſermonis, *facultas operæ ubi erit.* nam certè ſufficit in hâc formulâ, *operæ ubi erit*: quomodo ſæpè boni auctores; illo modo neſcio an unquam. emendabam igitur: *PH. Numquid vis? DI. valeas, operæ ubi mihi erit*, &c. Abeuntium forma, *Numquid vis?* ei reſpondet, *Vale, Valeas, Rectè*; hujuſmodi alia. Suprà, act. 2: 4. Trin. *Num quid prius quàm abeo me rogaturus? M. vale.* Ter. Eunucho: *Rogo, Num quid velit. Rectè, inquit. abeo.* Douza l. *ſolveas. op.* At Rittersh. *fac valeas. op.* quomodo & *Meurſ.* Acidalius: *DI. fac valeas. operæ ubi m.*

UBI AMICI] Unde apud Scythas, autore Luciano, is habebatur ditiſsimus, qui certiſſimos amicos poſsideret. Vide Adag. Eraſmi. Tale illud Ebræorum: *Melior eſt amicus in plateâ, quàm aurum in ciſtâ.* Vide Proverb. *Ben-Siræ*: & Comm. *J. Druſii* in eadem. At Lambinus legit; *ubi amici, eſſe ibidem opus.* Et ſic, inquit, habent noſtri libri veteres: quibus cum nonnulli vulgati conſentiunt. Sententia plana & perſpicua. Significat enim, ubi ſunt amici, ibidem eſſe negotium & moleſtiam. Amicorum enim cauſsâ nos interdum laborare neceſſe eſt; aut jus amicitiæ perdere, &c. Aliorum vulgatorum ſcripturam; *ubi amici, ibidem ſunt opes*, neq; id quod ſequitur, neq; verſus patitur. *Hæc Lambinus.* Quin

SSSs & in

& in Venero & Brix est, *opus*, non, *opes*: ut & in alt. MS. Cam. quod *Grut.* annotat.

SPES ETIAM] Lamb. l. *Propter hunc sæpe etiam se hodie excludi vidit militem.* Nam propter hunc, *inquit*, sæpè militem, etiam hodie, ejeci foràs. Hæc Lambinus; qui varias hujus versûs lectiones proponit; earumq; unam sic interpolare quosdam, ait. *Propter hunc spes eum suis donis interiit militi.* Dici autem, *spes interiit*, ut suprà, *spes animam efflaverit.* Æquè multas; aut etiam plures proponit conjecturas *Palmerius*, fol. 98. è quibus hanc maximè probat: *Propter hunc spes etiam st hodie exinaniri im militem, Quem ego e. m. a.* Vel: *Præter hic spes e.* ut Sticho: *Præter h.. si me irritaßis. Exinaniri*, de eâdem re suprà quoq; act. 4: 2. *im*, pro, *eum*, &c. Meurs. è v. libris conjicit: *Propter huncce spes etiam hodie jam interit in militem.* sensu pleno & plano.

QVEM EGO EG] sc. Dinarchum. *alii*, militem: & interpretantur, *magè amo*, magis me amare simulo. *L.*

PVERI] sc. pater: *L.* HAC RECTA] Lamb. l. - *ad me; dimittam, si venerit.* Quod tamen violentum & sine omni ratione esse, *Acidal.* ait: & hunc versum, ut vulgatur, relinquendum; in sequenti, verò pro *confectum*, scribend. *confexim*, i. confecerim: ut Pœnulo act. 1: 3, *effexis*.

ACTUS QUINTUS.

STRATOPHANES *miles.* ASTAPHIUM *ancilla*: PHRONESIUM *meretrix.* STRABAX, *adolescens rusticus.*

O mihi amare, fero supplicium damnis ad amicam meam.
Ut illud acceptum sit, prius quod perdidi, hoc addam insuper.
Sed quid? video heram atq; ancillam ante ædis. adeunda est hæc mihi. (*PH. sic sine:*
Quid hic vos agitis? PH. ne me appella. STRAT. *nimium sævis.*
Potin es ut mihi molestus ne sies? STRAT. *quid Astaphilitium est?*
AS. Meritò ecastor tibi succenset. PH. egon'? atq; isti etiam parum
Male volo. STRAT. *ego, mea voluptas, si quid peccavi prius,*
** Supplicium ad te hanc minam fero auri. si mihi ridespice.*
PH. Manus vetat, priusquam penes sese habeat, quicquam credere.
Puero opu'st cibum, opus est matri autem qua puerum lavit,
Opus nutrici autem, utrem ut habeat veteris vini largiter,
Ut dies noctesq; potet: opu'st igne, opus est carbonibus.
Fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis.
Oleum opus est, farina puero opus est, opu'st totum diem.
Nunquam hoc uno die efficiatur opus, quin opus semper siet.
** Non enim possunt militares pueri setaniâ educier.*
STRAT. *Respice ergo, accipe hoc, quî istuc exefficias opus. PH. cedo,*
Quanquam parum est. STRAT. *addam minam adhuc istic postea.*
PH. parum est.
STRAT. *Tuo arbitratu, quod jubebis, id dabitur. da nunc savium.*
PH. Mitte me inquam, odiosus es. STRAT. *nihil fit, non amor.*
teritur dies.

Plus

Plus decem pondo amoris pauxillisper perdidi.
PH. Accipe hoc, atq; auferto intrò. STRAB. ubi amica mea est
gentium?
Neque ruri, neque hîc operis quicquam facto. corrumpor situ.
Ita miser cubando in lecto hîc expectando obdurui.
Sed eccam video. heus amica, quid agis? STRAT. quis illic homo?
PH. Quem ego mecastor magis amo, quàm te. STRAT. quàm me?
quomodo?
PH. Hoc modo, ut molestus ne sies. STRAT. jam abis, postquam
aurum habes? (quor.
PH. Condidi intrò, quod dedisti. STRAB. ades amica, te allo-
PH. At ego ad te ibam. STRAB. ad me, delicia? PH. hercle ve-
rò seriò. (volo.
STRAB. Quanquam ego tibi videor stultus, gaudere aliquî me
* Nequicquam es bella, malo tuo, nisi simitu ego aliquî gaudeo.
PH. Vin te amplectar, & savium dem? SSRAB. quidvis face,
gaudeam.
STRAT. Meósne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me esse satius. abstine hoc, mulier, manum:
Nisi si te meâ manubiâ machaerâ & hunc vis emori.
STRAB. Nihil φλυαρεῖν satius est. miles, si te amari postulas,
Auro, haud ferro deterrere potes me. amet Stratophanes. (modi?
STRAT. Quî (malum) bella aut faceta es, quæ ames hominẽ istius-
PH. Venitne in mentem tibi, quod verbum in caveâ dixit histrio,
OMNES HOMINES ad suum quæstum callent & fastidiunt.
STRAT. Hunccine hominem te amplexari, tam horridum atque
squalidum?
PH. Quanquam hic horridu'st, quanquam hic squalidu'st, at est
bellus mihi.
STRAT. Dedin' ego aurum? PH. mihi? dedisti filio cibaria.
STRAB. Nunc, si hanc tecum esse speras, aliâ opu'st auri minâ.
STRAT. Malam rem i, & magnam. STRAB. magno opere
serva tibi viaticum.
Quid ista debet, nisi tria? STRAT. quæ tria nam? STRAB. un-
guenta, noctem, savium.
PH. Par pari respondet. verum nunc saltem si amas, mihi
Da tu de tuis deliciis summis quid pauxillulum.
STRAT. Quid id amabò est, quod dem? dic dum: si superet, feres.
PH. Campas dicis: abi: abi. consultavi istuc. STRAT. mihi homo
Cave faxis volnus, tibi jam cui sunt dentes ferrei.
Vulgo ad se omnes intromittit: abstine istâc tu manum.

STRAB. * *Jam hercle jam magno tu vapula vir strenuus.*
STRAT. Dedi ego huic aurum. STRAB. at ego argentum. STRAT. at ego pallam & purpuram.
STRAB. At ego oves, & lanam, & alia multa, quæ poscet, dabo.
Melius te minis certare mecum quàm minaciis.
PH. Lepidus ecastor mortalis. Strabax mi, perge obsecro.
Stultus atque insanus damnis certant: nos salvæ sumus. (*& peri.*
STRAT. Age prior, tiro, da aliquid. STRAB. immò tu prior perde,
STRAT. Hem tibi talentum argenti. Philippicum est, tene tibi.
PH. Tanto melior. noster esto, sed de vestro vivito.
STRAT. Ubi est, quod tu das? solve zonas. PH. provocatur. STRAT. quid times?
STRAB. Tu peregrinus, hic habito, timeo meos. non ego ambulo.
Pecua ad hanc collo in crumenâ ego obligata defero.
STRAT. Quid dedi? ut distrinxi hominem! STRAB. immò ego verò, qui dedi.
PH. I nunc intrò amabò, & tu ergo hàc mecum. STRAT. tu eris mecum quidem.
STRAT. Quid tu, quid ais? cū hoccine? STRAT. ego posterior dedi.
PH. Tu dedisti, hic jam daturus est. istuc habeo, hoc expeto.
Verùm utriq; mos geratur amborum ex sententiâ. (*datur.*
STRAT. Fiat, ut rem gnatam video. hoc accipiundum est, quod
STRAB. Meum quidem te lectulum certè occupare non sinam.
PH. Lepidè ecastor aucupavi, atq; ex meâ sententiâ.
Meamq; ut rem bene gestam, vestram rursus bene geram.
Verùm amabò, si quid animatum est facere, fac jam ut sciam.
Veneris caussâ applaudite: ejus hæc in tutelâ est Fabula,
Spectatores: bene valete, PLAUDITE, *atque exurgite.*

EO MIHI] Lamb. l. *Meo mihi more fero.* Non est, inquit, mihi novum, quòd amicam placo damnis rei meæ familiaris. *Lipsius* Antiq. lib. 4: 16. l. *Eu mihi, amare: fero supplicium jam bis ad amicam.* Palmerius: *Eu mihi à mare: fero sup. jam bis ad am.* Amare, amare est: & cavendum *amare*, tanquam *à mare.* V. N. Mil. act. 4: 7. Vel sic: *Eu mihi amare Eros: supplicium do jam bis ad amicam.* Vel sic: *Ei mihi, amare Eros: supplicium do minis ad amicam.* Queri igitur eum amarum amorem, in quo ille non nisi supplicium det minis suis. Sed primum verum est. *Hæc ille* fol. 96. Douza l. *fero supplicium damnas ad am.* Meurs. *Ego mihi amore fero*, vel, *amare.* Græcismus: valetq; τῷ ἔρῳ.

VT ILLVD] Lamb. l. *Illud ut acc.* Gruterus suspicatur, *Ut ut illud acc.*

PARVM] sc. præquam quod meretur. *D.*

RIDESPICE] Palmerius: Reponit, inquit, Turnebus, *rides, spice.* i. cerne. Lamb. *rides, spece.* Sed profectò nugæ sunt istæ. Lego: *Si mihi rides, espice.* Olim scribebant, *escendere, estare, espicere,* pro, ascendere, astare, aspicere. V. N. Cas. act. 3: 5. Muretus lib. 9. c. 13. Var. Lect. *Supplicium ad te hanc minam fero purissimi auri. respice.* Lipsius Antiq. l. 4: 16. - *sed me redespice*: antiquè *d* interposito, pro *respice*: ut *antidhac, medecum.* Sanè paullò pòst miles iterum ad illam aversam, *Respice ergò: accipe hoc.* Acidalius, Legendum, *inquit*, primùm, *Potin' est*: pro, *estne pote*, seu, *potestne.* deinde non agnosco ellipticam orat. *atq; isti etiam pa-*

ruta

rum malè volo: quæ ſupplenda ſit, pro merito ſcil. ipſius, legam: *PH. egone iſti? atq; etiam id parum: Malè volo.* Succenſere dicebatur Militi Phroneſium: at illa parum eſſe ait hoc dictum de irâ. nam ſe non ſuccenſere tantùm illi, ſed ad id malè etiam velle. Illud etiam, *ſi mibi rides, ſpice*; putatur Turnebus egregriè reſtituiſſe. nam Muretus hîc nihil minus quàm Muretus. Sed enim quâ vi ſententiæ eſt illud alterum probatum ab omnibus? *ſi mibi rides.* leg. *niſi mibi credis, ſpece.* Ferre ſe ſupplicium minam auri dicebat Miles ad Meretricem averſam: quæ cum haud etiam reſpiceret, addit; Si verbis meis non credis, ipſam rem vide. Tum illa non oculis ſe videre, ſed oculatis manibus, reſpondet. ſi igitur credi ſibi velit, dandum huc in manum innuit, quod ſe ferre dicat.

OPVST CIBVM] Ita MS. Cam. & alii. Lamb. l. *cibus.*

MAIRI AVT] *Scal.* in Ciri: *Nutrix* etiam mater, in Mercat. dicitur, & *obſtetrix* etiam mater, in Trucul.

INCVNABVLIS] cunarum inſtrumentis & ornamentis: *L.* V. N. Amph. 5: 1.

SETANIA] Turneb. lib. 11: 21. l. *à viâ educier.* Canes enim verbi gratiâ, non tantùm de domini culinâ, ſed & à viâ paſcuntur. Errantes enim quicquid reperiunt, vorant per vias: non item, inquit, pueri militares. Palm. fol. 62. l. *Non enim poſcâ militares pueri de hamâ exducier.* Vel; *Non enim poſſunt mil. p. de. h. exd.* Vel, ut fol. 113. *Non enim poſcâ militares pueri & allio educier.* Alciatus & Turn. ineptè, *à viâ educier. Poſca*, nihili potus eſt, & ſervilis, ut *alium*, cibus. Verbo deficitur oratio: quod uſitatum eſt. ſubintell. vel *poſſunt*, vel *debent*, vel *ſolent. Setania, cæpæ genus minimæ, ſed ſapidiſſimæ & dulciſſimæ*; Plin. lib. 19. cap. 6. ut hîc fortaſſe reponi vox ea poſsit: ſed non cenſeo. *Hæc ille.* Muretus Var. Lect. l. 9: 13. Rectum, *inquit*, judico, *ſetaniâ* (vel, *ſetanio*) *educier. Setanium* enim, aut *ſetania*; aut, ut apud Dioſcoridem & Theophraſtum legitur, *ſitanium* vel *ſitania*, genus meſpili eſt in Italiâ frequens: cujus multis locis & apud Plinium mentio eſt. Hoc igitur dicit meretrix, non poſſe militares pueros vilibus & parvi pretii cibis educari: cujusmodi eſt ſetania. Ac neſcio quo modo durat hodieq; apud Italos idem loquendi genus in ſermone vulgi: ut ſi multa ac magna requiri ad aliquid efficiendum ſignificent, dicant; *Aliud requiri, quàm meſpila.* Eſt & Cæpæ genus Setania. *Hæc ille.* M. Klock, l. *Non. n. p. m. p. ſetamio educier. ſetamio*, ſive tamio, i. ſine penu & ærario. Lipſius lib. 4: 12. Antiq. è veſtigiis ſcripturæ libri Vatic. l. *Prutanio exducier.* Quippe, *inquit*, Fabula hæc acta Athenis. In quâ urbe cum πρυτανεῖον fuerit, in quo bene-meritis de Rep. victus daretur: nonne εὔλογον videtur, meretricem iſtuc reſpexiſſe, & facetè militi obtruſiſſe, non poſſe ſtatim militares liberos publicitùs in Prutanio ali? Quòd autem Turnebus leg. cenſuit, *à viâ educier*: monuerat ſanè id jam ante eum Alciatus; nec tamen cuiquam, cui pectus ſapit, probaverat. *Hæc Lipſius.* De Prytaneo vide *Gul. Poſtellum* in De Magiſtratibus Athen. cap. 7.

EXEFFICIAS] perfectè efficias: *L.* ISTIC P.] Douza l. *iſtuc p.*

PAVXILLISPER] i. per particulas: Nonius. *L.* D. MS. Cam. *moris pauſilli per.*

FACTO] facio. *L.* CORRVMPOR SITV] J. B. Pius l. *corrumpor ſatyrio*, quem vide, ſi tanti eſt. HERCLE V. S.] ita Lipſ. & Ald. Ed.

GAVD. ALIQVI] aliquomodo ſeu re: *L.* Douza. l. *Neq. es bella, & malo tuo, n.*

MALO TVO] dixit urbanè, pro bono tuo: *L.* at fallitur. & quod hoc urbanitatis genus ſit, ego quidem non ſcio. hoc ſuo in aliam longè ſententiam verſum corrigendum: *Quanquam es bella, malo tuo es, niſi ſimitu ego aliquâ gaudeo.* Libri vett. diſertè *Quanquam* habent, &c. Acid. ſed Palmer. fol. 97. l. *Necquicquam es bella, bello tuo ni ſimitu & ego aliquî gaudeo.* i. Fruſtrà bella es, niſi mihi fruendam das pulcritudinem tuam.

VIN' TE AMPLECTAR.] vett. libri conſtanter, *vin' te amplecter?* quod rectiſſ. eſt. nam Priſc. docet, *Amplectari* veteres pro *amplexari* extuliſſe. *Meurſ.*

MORT. H. ME ESSE S.] Ita Turn. lib. 11: 21. & Lamb. At *Scalig.* mâlit: *Mortuum h. me ſit ſatius.* ABST. HOC] ſc. viro. *L.*

MEA MANVBIA MACH. ET H. V. EMORI] *Manubia machæra*, vel ex manubiis comparata: vel potiùs fulminatrix; à manubiis Jovis. ſic *Scalig.* in Catalectis. V. N. Aſin. act. 1: 1

STRA. NIHIL φλυ.] *L. PH. Nihil* φλυ. i. nugari.

AVRO, HAVD FERRO] Pyrrhus apud Ennium lib. 5. Annal. *Ferro, non auro vitam cernamus utriq;*. Proverb. *Haſtis argenteis pugnare.*

AMET STRATOPHANES] Inconcinnum hoc omne, et nugis etiam Monſtrolienſis

conspurcatum. Phronesio, non Strabaci ista dentur sic correcta: *& hunc vis emori. PH. Nihil* φλυαρεῖν *satius est, miles, si te amari postulas. Auro, haud ferro deterrere potes me, ne amem, Strarophanes.* Quod meretricium planè dictum quomodo Strabaci competat? & quomodo idem militem compellat nomine, quod nunquam fortassè audiverat? Acid.

HOM. ISTIVSMODI] Omn. v. cod. *hominem isti-modi.* quod Plauto dignius: *Meurs.* sic & MS. Cam.

ET FASTIDIVNT] Ita MS. Cam. *J. Scal.* in Catalect. ad illud in Diris, - *nova pabula fastidire*, notat; *Tædulos* & *fastidiosos* veteres vocabant, quibus palatum novis cibis reficiendum erat. Nam fastidiosi stomachi ut consuetis cibis gravantur, ita novorum gustu levantur. Ergò eleganter dixit in eum sensum, *fastidire nova pabula.* Ita Plautus: *Omnes h. ad f. q. call. & fastidiunt*, hoc est, quod vulgò dicimus, *delicati sunt.* Palmer. Spicileg. fol. 98. E vestigiis, inquit, antiquæ scripturæ restituisse gloriatur Lambinus; - *callent & satis vident.* Quærat in Africâ, quibus persuadeat: in Europâ quidem, sat scio, neminem repeniet. Emendo: *callent & saticluunt*; vel etiam divisis, *satis cluunt. Saticluere*, ut *satagere*, *satesse. Cluat*, verbum notiss. Attius: *Qui rectè consulat, consul cluat.* Acid. l. *& cati cluunt.*

QVANQ. HIC HORRID.] *J. Lips.* Ant. Lect. lib. 4: 16. l. è Vatican. *Quanquam hic squalis est, quanquam hic horridus, scitus bellus'st mihi.* J. Gusiel. In vett. est, *citus bellum init.* fecerim, *scitus bellum init.* & jocus protervior est, sed non indignus virosâ meretriculâ: cui non elegantes soli belli videntur, sed illi cumprimis, qui in illo duello non ignavi sunt, sed depugnant morituri. V. N. Mercat. act. 5. sc. ultimâ, quæ à *Grutero* annotavimus. *Acidalius*; Hic, *inquit*, locus corruptus, tum pessimè à Lamb. interpolatus, stultissimeq; interpretatus est. Non dubium, quin vv. 50. & 51. qui ibi planè alieni, huc revocandi sint, ita: *ST. Hunccine hom. te amplexari, tam horridum atq; squalidum? PH. Quanquam hic horridu'st, quanquam squalidu'st, at est bellus mihi. ST. Cave faxit vulnus tibi, tam cui sunt dentes ferrei. PH. Campas dicis; abi abi; consultavi istuc mihi, mi homo. ST. Dedin' ego aurum? PH. mihi d.* Quo quidem ordine nihil planius, & sententiis autem nihil elegantius.

MALAM R.] Douza l. *Malam in rem & mag.* Acid. *In mal. rem i & m.* Suspicatur idem, *opere* delendum: quòd numeros gravet: & quod τὸ *magno* solum in ore rusticus habere soleat: ut v. 53: *magno tu vapula* &c.

VIATICVM] Noli omnem pecuniam Phronesio largiri: sed serva ex eâ tibi viaticum in malam rem iturus. *L.*

PAR PARI RESPOND.] ita Palmerius Spicil. fol. 9. hunc locum restituit. Non fallor, inquit, & profectò aut hæc vera est emendatio, aut paulò minus. Lambinum hîc non miror: paucis additis litteris, miseror. Quod plurimum ei loco obfuisse videatur dicam. duos versus compulerant in unum: & quando jam stadium chartæ defecisset, tertiata & quartata verba notârant. *Superare* autem, pro *superesse*; de quo, ne sim longior, videndus Gellius. *Campas dicis*, i. nugaris. *Abi, abi*: ita solebant, ubi fastidiosè & contemtim aliquem amolirentur. ac pro eo quoq;, *i modò.* Exempla sunt Pæn. act. 1: 3. & Trin act. 2: 4. item Sticho, ubi V. N. act. 3: 2. *Scalig.* ad versum Cæcilii: *Quisquilias volantis venti spolia memoras. i modò*: notat; Ita solet in Comædiis. Cum sermonem alicujus non curat quis, dicit: *logos, quisquilias, floccos loqueris. abi.* In Truc. *Campas dicis; abi, abi. Consultavi istuc.* Item Nævius: *Abi, abi: deturbate saxo, homo non quisquiliæ. Quisquiliæ*, singulariter. ut, *homo non nauci.*

ST. MIHI HOMO C.] Et hæc ita restituit Palm. Spicileg. fol. 94.

DENTES FERREI] Hoc dicit propter machæram: *L.*

MAGNO T. VAP.] *Vapula magno*, i. magnopere vapula. V. N. suprà, act. 2: 7.

MINIS] argenteis. *L.* STVLT. ATQ. INSANVS] Strabax & Miles. *L.*

TIRO] tu, qui novitius amator es. *L.*

TANTO MELIOR] V. N. Rud. act. 1: 1. Quanquam ei, quod affert ibi Meursius, minimè accedit *Gruterus*, qui docet, istud *Tanto melior*, respicere formulam adclamandi. Videantur Animadvers. ad Senecam Epist. 71. quibus addantur ex Suspicionib. ipsius, Propert. lib. 3. el. 12. *Carior hoc esses tu mihi, Roma, bono.* Plinius Paneg. *quàm verè adclamatione celebratum est, Tanto major, Tanto augustior!*

NOSTER ESTO] V. N. Milite, act. 3: 3. & Pœn. act. 3: 6.

TIMEO MEOS] Palm. fol. 101. l. *hic habito: novi meos. non ego am.* Hâc formulâ hic est, *novi meos*; quâ Eunucho; *Non novi vestrum tam superbum*: & numero multitudinis aliquoties apud hunc ipsum. Epid. *novi nostros: tergo dolet, cùm ego vapulo.* & initio Stichi: *Novi nostros. credo exorabilis est.*

NON

NON EGO AMB.] non ſum erro, ut tu. *L.*

IN CRUMENA] Lamb. l. *in nebrina*, ſive, *in nebride*. *Nebris* autem, inquit, eſt pellis cervina ſeu hinulina. Fortaſsis alludit ruſticus ad Proverbium, νεβρίδα φορεῖν: quod in ignavos & lividos dicitur (nos Bernheüters indigitamus) Et huc referendum eſt illud act. 3: 1. – *ego perperas minas Oves in crumenâ hâc in urbem detuli*. Palmerius, Spicileg. fol. 101. Rectius, inquit, *in nervinâ*, legit Priſcianus. Fingit enim Plautus ſubinde ſub ruſticis perſonis vocabula; atq; ea ruſtica profectò: ut decoro ſerviat. ſuprà, act. 3: 2. *Caulatorem*, pro cavillatore, & *rabunem* pro arrabone. Itaq; cum obærati & nexi in nervum raperentur (Phormione; *vereor ne iſtæc audacia in nervum erumpat deniq;*) atq; ii homines ligati & obligati ſint: pro *cruminâ* vocabulum *nervinam* fecit, à nervo ſcilicet: quòd obligatos nummos ferret. Hoc probari potuit, ut quod maximè: ſed enim in vet. codice Priſciani invenio, ut manu Modii ad oram libri notatum eſt, *nerumina*: quæ pura puta Plauti ſcripturâ eſt. *Neruminæ oves* ſunt vitioſæ & morboſæ, quæ ruminare nequeunt. quas ergò paulò antè *perperas minas oves* appellârat, eas nunc *pecua nerumina*. Et hoc quidem verius, *neruminas oves* eſſe, quas dixi. nam morbum eum ſæpè opiliones in pecu queruntur. Poterant tamen etiam videri, *nerumina*, quæ rumen non habent: quæ eſſe perpera neceſſe eſt. *Rumen* itaq; pro mammâ: quomodo olim in uſu fuiſſe Varro & Cato memoriæ produnt: unde *arumos & ſubrumos agnos* appellari. *Hæcille*. Acidalius, Mirum ac miſerum, *inquit*, in modum locus corruptus: quem rectiſsimè ita reſtituas: *STRAT. Ubi eſt, quod tu das? ſolve zonas provocator. quid times? STRAB. Tu peregrinus. hic habito: timeo meos, non nego. clanculò Penus ad hanc collo in er.*

DISTRINXI HOM] devinxi Phroneſium, ut mihi ſatisfacere neceſſe habeat *Lamb.*

I NUNC INTRO &c.] *Acidal.* hæc ita ſanat: *PH. I nunc intrò amabò & tu hac. ST. ergo mecum tu eris. PH. tecum quidem. STRAB. Quid tu? quid ais? cum hoccine? ST. ego enim poſterior dedi.*

UT REM GNAT.] i. natam: Turn. lib. 11: 21.

AUCUPAVI] i. aucupata ſum: prædata ſum: Nonius, hunc locum citans. & elegantem paranomaſiam in *occupare & aucupare*, notat Lamb.

UT REM BENE G.] Lamb. l. *Meamq; ut rem voluiſtis geſtam, veſtr.*

ANIMATUM EST] Lamb. l. – *ſi quid animatus facere, f.* Etiam MS. Cam. *ſi quid animatus ſi facere.* CÆTERUM auguratur *Acidalius*, ſe, Muſis propitiis, non ignobile faſtigium & colophonium opt. Comico additurum, ſi finem totum ita reſcribat: *Verùm utriq; nos geratur amborum ex ſententiâ, Æquum,* (priſcæ edit. *æquè*) *meâ uti re benè geſtâ, veſtram rurſus benè geram. Verùm amabo, ſi quid animatus facere, fac jam ut ſciam. STRAB. Fiat. ut rem gnatam video, hoc accipiendum eſt, quod datur. Meum quidem te lectulum certè occupare non ſinam. PH. Lepidè ecaſtor aucupavi, atq; ex meâ ſententiâ. Veneris cauſâ* &c.

PLAUDITE] Vide Notas extremâ Epidico. Fabius Quinctil. libr. 6. c. 1. *Tunc eſt commovendum theatrum, cùm ventum eſt ad ipſum illud, quo veteres Tragœdiæ Comœdiæq; clauduntur, PLAUDITE.*

FINIS TRUCULENTI.

LOCI

LOCI EX XLI.

AMISSIS PLAUTI COMOEDIIS, à Grammaticis Latinis citati.

ACARISTUDIUM. SUSPICARI, ut opinor, licet, esse ἄχαρι studium.

1 *QUAM ego tantâ pauperavi per dolum pecuniâ.*

ADDICTUS.

1 *Sed enim* SATURIONEM *&* ADDICTUM, *& tertiam quandam, cujus nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino eum scripsisse, Varro & plerique alii memoriæ tradiderunt.*

2 *Opus facere nimiò, quàm dormire mavalo, veternum metuo.*

AGRICUS.

1 *M. Varro in libro de Comœdiis Plautinis primo actu verba hæc ponit: Nam nec* GEMINI LENONES, *nec* CONDALIUM, *nec* ANUS *Plauti, nec* BIS COMPRESSA, *nec* BŒOTICA *unquam fuit, neq; adeò* AGRICUS, *neq;* COMMORIENTES, *sed M. Acutici.*

AMBROICUS.

1 *Quasi lupus ab armis valeo, clunes infractos gero.*

ANUS.

ARTAMON.

1 *Nunc mihi licet quidvis loqui, nemo hîc adest superstes.*

ASTRABA.

1 *Est autem astraba, vehiculum, παρὰ τὸ μὴ στρέφεσθαι, quo titulo & Plautus fabulam inscripsit, in qua mulieres in ejusmodi vehiculis inductæ.*

2 *Legerat ille, apludam veteres rusticos frumenti furfurem dixisse: idq; à Plauto in Comœdia, si ea Plauti est, quæ* ASTRABA *inscripta est, positum esse.*

3 *Apludas frumenti furfures dicunt rustici veteres. hoc in antiquis invenitur, quorum in dubio est authoritas: quanquam & Plautus in* ASTRABA *fabula ita dixerit, cujus incertum est an sit ea Comœdia, atque ideo versus ejusdem ponere supersedimus.*

4 *Sequere, adsequere, Polybadisce, meam spem cupio consequi. Sequor hercule quidem: nam libenter, mea sperata, consequor.*

5 *Axitiosæ annonam caramè vili concinnant viris.*

Quasi

6 *Quasi tellenon aut pilum Græcum reciproces plana via.*
7 *Cum incuriosum locaretur, terebratum quidem pertundis.*
8 *Dare pedibus protinam sese ab his regionibus.*

BIS COMPRESSA.

BOEOTIA.

1 *Ut illum dii perdant, primus qui horas repperit,*
Quiq; adeò primus statuit hic solarium,
Qui mihi comminuit misero articulatim diem.
Nam me puero uterus hic erat solarium
Multo omnium istorum optumum & verissimum,
Ubi iste monebat esse, nisi cum nihil erat.
Nunc etiam quod est, non estur, nisi Soli lubet.
Itaq; adeò jam oppletum'st oppidum solariis.
Major pars populi aridi reptant fame.

CÆCUS, *sive* PRÆDONES.

1 *Spectavi ludos magnificè atq; opulenter.*
2 *Plure altero tanto, quanto ejus fundus est velim.*
3 *Peregrè est.*
4 *Velim te arbitrari factum. R. sedulum est, submoventur hostes, removentur lapides.*
5 *Nihil feci secus, quàm me decet.*
6 *Quis tu es, qui ducis me? Mu. Perii hercle, Afer est.*
7 *Nihil quicquam factum nisi fabrè, nec quicquam positum sine luco auro, ebore, argento, purpura, picturis, spoliis, tum statuis.*
8 *Neque eam a me invito unquam abduces.*

CALCEOLUS.

1 *Molluscam nucem super ejus dixit impendere tegulas.*

CARBONARIA.

1 *Secundum ipsam aram, aurum abscondidi.*
2 *Patibulum ferat per urbem, deinde affigatur cruci.*
3 *Sic ego pernam, sumen, sue, spectile, callum, glandia.*

CHRYSALUS.

1 *Fortè ego ut in stega consederam.*

CLITELLARIA.

1 *Quid? tuam amicam times, ne te manuleâ cajet?*

COLAX.

1 *Colacem esse Navi & Plauti veterem fabulam.*
2 *Batiolam auream, octo pondo habebat, accipere voluit.*

COMMORIENTES.

1 *Synapothnescontes Diphili Comœdia est,*

Eam commorientes Plautus fecit fabulam.

2 *Saliam in puteum præcipes.*

CONDALIUM.

1 *Tam crepusculo ferè ut ament, lampadas accendite.*

CORNICULARIA.

1 *Olunt ædes Arabicas.*

2 *Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio.*

3 *Latrocinatus annos decem mercedem.*

4 *Pulcrum & luculentum hodie evenit prælium.*

5 *Litaveram, Lavernam ni furis scelerascit manus.*

6 *Qui amant ancillam meam Sedulium oculitus.*

7 *Te obsecro Lyde pileum meum, mi sodalis, mea salubritas.*

8 *Millies adventu, quem circumeunt ludentes.*

Quid cessamus ludos facere? Circus noster ecce adest.

DACHARIA. Sed emendari video, ut fiat Bacharia.

1 *Quis est mortalis tanta fortuna affectus unquam,*
Quàm ego nunc sum? cujus hac ventri portatur pompa?
Vel nunc, qui mihi in mari acipenser latuit antehac,
Cujus ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus.

DYSCOLUS.

1 *Virgo sum, non didici verba nupta dicere.*

FOENERATRICIUS.

1 *Quæ ego populabo properè.*

FRETUM.

1 *Hoc illud est,*
Quod arietini responsum magnis ludis dicitur:
Peribo, si non fecero: si faxo, vapulavero.

FRIVOLARIA.

1 *Commodo dictitemus.*

2 *Is mihi erat bilis, aqua intercus, tussis, febris.*

3 *Vbi rorarii estis? en sunt. ubi accensi? ecce.*

4 *Navè agere oportet, quod agas, non ductarier.*

5 *Sequimini me hàc sultis legiones omnes Lavernæ.*

6 *Superaboque omnes argutando præficas.*

7 *Tunc papillæ primum sororiabant: illud volui dicere, fraterculabant.*

FUGITIVI.

1 *A grege specta, vide vivices quantas, jam inspexi quid essent.*

GESTIO. Animadverto emendari, ut fiat Restio.

1 *Cerastribula, ut de lumbo obscœnabis.*

HORTULUS.

1 *Præco ibi assit cum corona, cuiq; liceat veneat.*

LENONES GEMINI.

1 *Dolet hic puellus sese venum ducier.*

LIPARGUS.

1 *Nihil moror mihi fucum in aluo, apibus, qui peredit cibum.*

MEDICVS.

1 *In conspicilio asservabam pallium.*
2 *Parasito cum virgis caseum radi potest.*
3 *Domi reliqui exoletam virginem.*

MOECHUS.

NERVOLARIA.

1 *Scobinam ego illam actutum adrasi.*
2 *Prohibent quòd mœnia alia unde ego fungor in ea.*
3 *Producte prodigum esse in amatorem addecet.*
4 *Vinum sublestissimum.*
5 *Insanum valde uterq; deamat.*
6 *Diobolares, schœnicula, miraculæ.*
7 *Scrantiæ, scrupedæ, scritabillæ, tantillæ.*
8 *Non quasi ut hæc sunt hic limaces, lividæ.*
9 *Strateæ, scrupedæ, strativolæ, sordidæ.*

PATINA, SEV PATINARIA.

1 *Nam quid illæ nunc diutius remorantur remeligenes?*

PARASITVS PIGER.

1 *Domum ire cœpit tramite dextra via.*
2 *Migro hinc inde, bene potus primo crepusculo.*
3 *Ambo magna laude lauti, postremò ambo sumus non nauci.*
4 *Addite lopades, echinos, ostreas.*

PHAGON.

1 *Honos Syncerasto perit pernis gladio.*

PHASMA.

1 *Nec rectè si illi dixeris.*
2 *Eadem præcipio super rebus nostris loqui te.*

PLOTINVS.

1 *Nam coloratam frontem habet petilis labris.*

SATVRIO.

1 *Catulinam carnem esitavisse, hoc est, comedisse Romanos, Plautus in Saturione refert.*
2 *Retrahi nequitur quoquò progressa est semel.*

3 *Malè tibi evenisse video, glaber erat tanquam rien.*
4 *Succenturia, centum require, qui te delectent domi.*

SCEMATICUS.

1 *Nam pater tuus nunquam cum illa etiam limabit caput.*

SITELITERGUM.

1 *Mulieres uxorculavit, ego novi, scio axitiosam.*

TRIGEMINI.

1 *Ni fugissem, medium credo præmorsisset.*

VACCIAS. De quo verbo dubito: nam adducuntur alicubi hæc ex Plauti Bacchide.

1 *Effer nasiternam cum aqua foras.*

VIDULARIA.

1 *Nescio quid servos è myrteta prosiluit.*
2 *Paupera hæc res est.*
3 *Apposita est clasendix? at ego dicam signi quid sit.*
4 *Animadvertite amâbo, si vultis, vidulum hic apponite: ego servabo quasi sequestro detis, neutri reddibo, donicum res dijudicata hæc erit.*
5 *Inopiam, luctum, mœrorem, paupertatem, famem.*
6 *Ejusdem Baccha fecere nostram navim Pentheum.*
7 *Nunc ut apud sequestrum, vidulum posivimus.*
8 *Nunc servos argentum à patre expalpabitur.*
9 *Malim moriri meos, quàm mendicarier:*
Boni immiserantur: illum nunc irrident mali.
10 *Signum rectè comparebat, hujus contendi anulum.*
11 *Quid multa verba? plurimum luctavimus.*
12 *Jube hunc insui culleo, atq; in altum deportari, si vis annonam bonam.*
13 *Ibi ut piscabar fuscina, ici vidulum.*

LOCI ALII EX AMISSIS CITATI non addito Comœdiæ nomine.

1 *AGITE nunc, subsidite omnes, quasi solent triarii.*
2 *Illud enim extemplò acceptum, me negato & filium.*
3 *Epeum, fumicum cocum.*
4 *Gannuit odiosus omni toti familiæ.*
5 *Licet vos abire curriculo.*
6 *Jam tibi tuis meritis crassus corius redditus est.*
7 *Dii bene vortant, tene cruminam, minuerunt triginta minæ.*
8 *NULLAM REM citiorem apud homines esse, quàm famam, reor.*

9 Stultus

9 Stultus est adversus ætatem & capitis canitudinem.
10 Corruspare tua consilia in pectore.
11 Nam modò mihi oculi cæcultant, éstne hic noster Hermio?
12 Ejuravit militiam.
13 Sic me subes cotidie, quasi fiber salicem.
14 Herbam do, cum ait Plautus, significat, victum me fateor: quod est antiquæ & pastoralis vitæ indicium.
15 Iniit te nunquam febris?
16 Neq; muneralem legem, neq; lenoniam, rogata fuerit nec ne, flocci (facio.
17 Perfidiosè captus, eo ædepol nervo cervices probat.
18 Muriaticam video in vasis stagneis, naricam bonam & cavatam, & taguma quinas fartas conchas piscinarias.
19 Non ego te novi navalis scriba columbari impudens.
20 Occidamus Plautus ponit, pro contrà cedamus.
21 Putitium Plautus dixit pro stulto.
22 Perediam & Bibesiam, Plautus finxit sua consuetudine, cum intelligi voluit cupiditatem edendi & bibendi.
23 Persicum portum Plautus cum ait, mare Euboicum videtur significare, quòd in eo classis Persarum dicitur stetisse non procul à Thebis.
24 Nihil deconciliare sibi, nisi qui Persicus sapis.
25 Olim huic puello se venum ducier.
26 Sacrum aut prophanum habeas, parvi penditur.
27 Ulcerosam, compeditam, subverbustam, sordidam.
28 Quia tibi suaso infecisti propudiosa pallulam.
29 Capulo proximos.
30 Glirium examina.
31 Nam coloratum frontem habet petilis.
32 Sed leno egredietur foras, hinc ex occulto sermonem satis sublegam.
33 Nec macharam audes dentes frendere.
34 Meam uxorem mittam catillatum.
35 Floccipendo quid rerum geras.
36 Argentum hinc facite.
37 Confessiorem te faciam soricina nenia.
38 Clandestinè, ut celetur consuetudo.
39 Fortasse te amare suspicavere.
40 Instare factum.
41 Inimicus esto, donicum ego revenero.
42 Quia sciebam pistrinum in mundo fore.
43 Pedibus, adverbialiter.
44 Corpus tuum virgis inscribam.
45 Nunquam ad civitatem venio, nisi cum infertur pepulum.

46 *Scelerare manus, pro polluere, Plautinus sermo, hodie non in usu.*
47 *Ipsa sibi avis mortem creat.*
48 *Capularis senex.*
49 *Pro larvatore circumferam.*
50 *Paupera est mulier.*
51 *Si qua fortè cautio est, ubi cum hietare nondum in mentem venit.*
52 *Exite & ferte fusties privos in manu.*
53 *In pellis periculum protenditur.*
54 *Cedite mihi.*
55 *Mecum habet pagus, morbus, æs.*
56 *Quid est hoc, rugat pallium, amictus non sum commode.*
57 *Exi tu Dave, age.*
Sparge, mundum esse hocce vestibulum volo.
Venus ventura est, nostra nolo hoc pulveret.
58 *Termentum apud Plautum, detrimentum.*
59 *Vesperna apud Plautum, cœna intelligitur.*

LOCI EX COMOEDIIS QVÆ EXtant citati, qui hodie in nostris codicibus non inveniuntur.

AMPHITRVO.

1 *Optimo jure infringatur aula cineris in caput.*
2 *Ne tu postules matellam unam tibi aquæ infundi in caput.*
3 *Herus Amphitruo occupatus.*
4 *Larvatus edepol hominem miserum medicum quæritat.*
5 *Tu certè aut larvatus es, aut ceritus.*
6 *Vbo ut labore exsolvat ærumnas duas.*
7 *Cuiq; me absente corpus vulgavit suum.*
8 *Animam comprime.*
9 *Nisi hoc ita factum est, perinde ut factum esse autumo,*
Non caussam dico, verùm ne insimules probri.
10 *Quasi advenienti morbo medicati juvenem.*
11 *Qui nequeas nostrorum uter sit Amphitruo decernere.*
12 *Prius ipse mecum etiam volo hic meditari.*
13 *Manifestum hunc obtorto collo teneo furem.*
14 *Ibi scrobes effodito duplos sexagenos in dies.*

ASINARIA.

1 *Hic aderit credo congerro meus, & collusor meus.*
2 *Pellecebris perniciis.*
3 *Qui etiam me miserum famosum facit suis flagitiis.*

AVLVLARIA.

1 *Nec noctu nec diu quietus unquam eam, nunc dormiam.*
2 *Homo ebriacus somno sanari solet.*
3 *Quin mihi olera cruda ponunt, hales danunt.*
4 *Vbi quanq; pedem videbat, suppurabantur omnis.*
5 *Ego ecfodiebam in die denos scrobes.*
6 *Hic quidam pervicus custodem addidit.*
7 *Pro illis crocotis strophiis, sumtu uxorio.*
8 *Vt admemordi hominem.*
9 *Plautus in Aulularia Myrtam etiam fœminino genere dixit, & neutro.*

CAPTEIVI.

1 *Pileum quem habuit, diripuit, eumq; ad cælum tollit.*

CVRCVLIO.

1 *Auctionem facio parasiticam.*

CASSINA.

1 *Perii, flacco habebit jam illic lumbos meos.*
2 *Intro ad uxorem, sufferamq; meum tergum ob injuriam.*

CISTELLARIA.

1 *Non quasi ut hae sunt limaces livida.*
2 *Qui nisi iteres, nimium is vagrandi gradu.*
3 *Prohibet divitiis maximis, dote altili atque optima.*
4 *Et dolosi, idem conquinesce, si isticce veto simul.*
5 *Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim.*
6 *Quæ quasi carnificis angiporta purgitaris.*
7 *Pol ad cubituram, mater, magis sum exercita à te, quàm ad cursuram: sum tardiuscula.*
8 *Illum amatorem tibi proprium futurum in vita.*
9 *Intro ad bonam meretricem, astare in via solum, prostibula sanè est.*
10 *Malum aufer, bonum mihi opus est.*
11 *Meminere officium suum.*
12 *Potin' es tu homo facinus facere strennum,*
Aliorum est affatim qui faciant, sanè ego me
Volo fortem perhiberi virum.
13 *Tú ne igitur mea matercula?*
14 *Cum exortis talis, cum crocotillis cruseulis.*
15 *Germana mea sororcula.*
16 *Siquidem impares pro copia, pro recula.*
17 *Datores bellissimi negocioli senecis vos soletis esse.*
18 *Adhinnire equulam possum ego hanc, si detur sola soli.*

EPIDICUS.

1 *In latebras condas pectori penitissume.*

BACCHIDES.

1 *Illa mea cognominis est.*
2 *Ecquis evocat eum nasiterna & cum aqua istum impurissimum.*
3 *Quæ sodalem atq; me exercitos habet.*
4 *Nam credo cuivis excantare cor potest.*
5 *Vincla, virga, molle sævitudo mala sit pejor.*
6 *Cor meum, spes mea, mel meum, suavitudo, cibus, gaudium.*
7 *Limaces viri, qui atterant & consumant.*
8 *Nec cum quoquam alio acciperes mercedem annuam, Nisi ab sese, nec cum quoquam limares caput.*
9 *Quibus ingens in animo utibile est modicum, & sine vernilitate.*
10 *Cupido te conficit, an ne amor?*
11 *Prænestinum opino esse, ita erat gloriosus.*

MOSTELLARIA.

1 *Sine juxta aram sedeam, & dabo meliora consilia.*

MILES.

1 *Sine animo obsequere mecum, atq; onera te hila ritudine.*
2 *Viden oculis tu illam venaturam facere, atq; aucupium auribus?*
3 *Modicè sapis.*
4 *Itá ne nos nostramq; familiam habes exercitam?*

MERCATOR.

1 *Noctuq; & diu ut viro subdolaßis.*

PSEUDOLUS.

1 *Itur ad me.*
2 *Pecus neutro & masculino.*
3 *Ni carcerem effregeritis vestram domum.*

POENULUS.

1 *Quæ est illa avis?*

PERSA.

1 *Theatrum lepidum cum decora schema.*

RUDENS.

1 *Quid murmurillas tecum, & te discrucias?*
2 *Quo in loco sis nescius, nescias pessumus.*
3 *Ollas abstollas.*

STICHUS.

1 *Publicitus.*
2 *Fami, in dativo casu.*

TRINUMMUS.

1 *Fulmentas jubeam supponi foco.*

TRUCULENTUS.

1 *Dum abeam quodam, & ubi nihil cœpiam.*

2 *Factus sum extimus à vobis.*

ALII LOCI A VARIIS AUTORIBUS ex Plauti Comœdiis quæ non extant, citati.

1 *Nonius, Pauperavit.*

ADDICTUS.

1 *Gellius lib. 3. cap. 3.*

2 *Anonymus Virgilii interpres, lib. 1. Georg. veternum.*

AGRICUS.

1 *Gellius, ibidem.*

AMBROICUS.

1 *Festus & Nonius, Clunes.*

ANUS.

1 *Gellius lib. 3. cap. 3.*

ARTAMON.

1 *Festus, Superstites. Helenius in 1. Epod. Horatii.*

ASTRABA.

1 *Probus in vita Virgilii.*

2 *Gellius lib. 11. cap. 7.*

3 *Nonius, Apludas.*

4 *Varro de LL. libro 5.*

5 *Idem libro 6.*

6 *Festus, Reciprocare.*

7 *Nonius, Exterebrare.*

8 *Idem, Protinam.*

BIS COMPRESSA.

1 *Gellius lib. 3. cap. 3.*

BOEOTIA.

1 *Idem eodem libro & capite.*

COECUS, *sive* PRÆDONES.

1 *Charisius lib. 2. Opulenter.*

2 *Ibidem, plure.*

3 *Ibidem, Peregrè.*

4 *Ibidem, Sedulum.*

5 *Ibidem, Secus.*

6 *Ibidem, Mu.*

7 *Ibidem, Fabre.*

8 *Ibidem, Invito.*

CALCEOLUS.

1 *Macrob. lib. 3. Sat. cap. 18.*

CARBONARIA.

1 *Priscianus lib. 10.*

2 *Nonius, Patibulum.*

3 *Festus, Spectile.*

CHRYSALUS.

1 *Ignotus Grammaticus ad Calcidium.*

CLITELLARIA.

1 *Fulgentius in expositione Virgilianæ continentiæ, Cajatio.*

COLAX.

1 *Terentius in Prologo Eunuchi.*

2 *Nonius, Batiola.*

COMMORIENTES.

1 *Terentius in Prologo Adelphorum.*

2 *Prisc. lib. 6.*

CONDALIUM.

1 *Varro de LL. lib. 6.*

CORNICULARIA.

1 *Diomedes lib. 1. Oleo.*

2 *Varro de LL. lib. 6.*

3 *Nonius, Latrocinari.*

4 *Idem, Luculentum.*

5 *Idem, Laverna.*

6 *Idem, Oculitus.*

7 *Idem, Pileus.*

8 *Varro de LL.*

DACHARIA vel BACHARIA.

1 *Macrob. lib. 4. Satur. cap. 16.*

DYSCOLUS.
1 *Festus, Nupta verba.*

FOENERATRICIUS.
1 *Diomedes lib. 1. de impersonalibo*

FRETUM.
1 *Gell. lib. 3. cap. 3.*

FRIVOLARIA.
1 *Char. lib. 2. Commodò.*
2 *Prisc. lib. 6. Festus, Querquera.*
3 *Varro de LL. 6.*
4 *Festus, Navus.*
5 *Idem, Sultis.*
6 *Nonius, Prafica.*
7 *Festus, Sororiare.*

FVGITIVI.
1 *Varro de LL. 6.*

GESTIO, vel RESTIO.
1 *Idem ibidem.*

HORTVLVS.
1 *Festus, Sub corona venire.*

LENONES GEMINI.
1 *Prisc. lib. 6. Gell. lib. 3. cap. 3.*

LIPARGUS.
1 *Priscianus lib. 10.*

MEDICVS.
1 *Nonius, Conspicillum.*
2 *Idem, Caseum.*
3 *Prisc. lib. 10.*

NERVOLARIA.
1 *Varro de LL. lib. 6.*
2 *Festus, Mœnia.*
3 *Idem, Prodigere.*
4 *Idem, Sublesta.*
5 *Nonius, Insanum.*
6 *Varro de LL. lib. 6.*
7 *Idem ibidem.*
8 *Idem ibidem.*
9 *Gell. lib. 3. cap. 3.*

PATINA.
1 *Festus, Remeligenes.*

PARASITVS PIGER.
1 *Varro de LL. lib. 6.*
2 *Idem ibidem.*
3 *Festus, Nauci.*
4 *Nonius, Lopades.*

PHAGON.
1 *Varro de LL. lib. 6.*

PHASMA.
1 *Festus, Nec.*
2 *Idem, Super.*

PLOTINVS.
1 *Nonius, Petilis.*

SATVRIO.
1 *Festus.*
2 *Idem, Nequitum.*
3 *Rienes.*
4 *Succenturiare.*

SCEMATICVS.
1 *Nonius, Limari.*

SITELITERGVM.
1 *Varro de LL. lib. 6.*

TRIGEMINI.
1 *Gell. lib. 7. cap. 9.*

VACCIAS. *
1 *Ignotus Gram. ad Calcidium.*

VIDVLARIA.
1 *Priscianus lib. 4.*
2 *Idem lib. 5.*
3 *Idem eodem libro.*
4 *Idem lib. 6. & 13. Nonius, Reddibo.*
5 *Idem lib. 6.*
6 *Idem lib. 7.*
7 *Idem lib. 10.*
8 *Nonius, expalpare.*
9 *Idem, Mendicarier.*
10 *Idem, Contendere.*
11 *Idem, Deluctavi.*
12 *Ignotus Gram. ad Calcidium.*
13 *Nonius, Icit.*

LOCI EX AMISSIS CITATI,
amisso Comœdiæ nomine.

1 *Varro de LL. lib. 4*
2 *Idem lib. 6.*

Idem

3 *Idem ibidem.*
4 *Idem ibidem.*
5 *Festus, Curriculo.*
6 *Idem, Corius.*
7 *Idem, Crumina.*
8 *Idem, Citior.*
9 *Idem, Canitudo.*
10 *Idem, Corruspari.*
11 *Idem, Caecultant.*
12 *Idem, Eiuravit.*
13 *Idem, Fiber.*
14 *Idem, Herbam do.*
15 *Idem, Iniit.*
16 *Idem, Muneralis lex.*
17 *Idem, Nervum.*
18 *Idem, Narica.*
19 *Idem, Navalis scriba.*
20 *Idem, Occidamus.*
21 *Idem, Putitium.*
22 *Idem, Peredia.*
23 *Idem, Persicum.*
24 *Idem, ibidem.*
25 *Idem, Puellus.*
26 *Idem, Profanum.*
27 *Idem, Subverbusta.*
28 *Idem, Suasum.*
29 *Nonius, Capulum.*
30 *Idem, Glis.*
31 *Idem, Frons.*
32 *Idem, Legere.*
33 *Idem, Frendere.*
34 *Ignotus Gram. ad Calcidium.*
35 *Idem ad eundem.*
36 *Donatus in Phormionem.*
37 *Idem, in Eunuchum.*
38 *Idem, in Adelphos.*
39 *Idem in Hecyram.*
40 *Idem in Andriam.*
41 *Charisius lib. 2. Donicum.*
42 *Idem ibid. In mundo esse.*
43 *Idem ibid. Pedibus.*
44 *Servius in 1. Æneidos.*
45 *Idem ibidem.*
46 *Idem in 3.*
47 *Idem in 6.*
48 *Idem in 6. & 11.*
49 *Idem in 6*
50 *Idem in 3. & 12.*
51 *Diomedes lib 1.*
52 *Helenio in lib. 2. Serm. Sat. 4.*
53 *Idem in lib. 1. Serm. Sat. 6.*
54 *Phocas.*
55 *Macrob. lib. 5. Sat. c. 19.*
56 *Gellius lib. 18. cap. 12.*
57 *Idem eodem in loco.*
58 *Festus, Terminum.*
59 *Idem, Vesperna.*

VERBA EX COMOEDIIS QVÆ EXtant citata, quæ hodie in nostris codicibus non inveniuntur.

AMPHITRUO.

1 *Nonius, Aula.*
2 *Idem, Matella.*
3 *Idem, Occupatus.*
4 *Idem, Larvatus.*
5 *Idem ibidem.*
6 *Idem, Nixum.*
7 *Idem, Vulgavit.*
8 *Idem, Anima.*
9 *Idem, Autumo.*
10 *Idem, Larvatus, &, Advenire.*
11 *Idem, Decernere.*
12 *Idem, Meditari.*
13 *Idem, Furtum.*
14 *Idem, Scrobes. Servius in 2. Georg. Item Prisc. lib. 5. & 7.*

ASINARIA.

1 *Nonius, Gerra.*
2 *Idem, Perniciis.*
3 *Idem, Famosus.*

AVLVLARIA.

1 *Nonius, Diu.*
2 *Idem, Ebriacus.*
3 *Idem, Halec.*
4 *Idem, Pedis.*
5 *Idem, Scrobes.*
6 *Idem, Pervico.*
7 *Idem, Strophium.*
8 *Gellius lib. 7. cap. 9.* (*dam. 38.*
9 *Porphyrio in lib. 2. Carm. o-*

CAPTEIVI.

1 *Nonius, Pileum.*

CVRCVLIO.

1 *Ignotus Gram. ad Calcidium.*

CASINA.

1 *Nonius, Deflaccare.*
2 *Idem, Sufferre.*

CISTELLARIA.

1 *Varro de LL. lib. 6.*
2 *Festus, Vegrandis.*
3 *Nonius, Altilis.*
4 *Idem, Conquiniscere.*
5 *Idem, Ravis.*
6 *Idem, Angiporta.*
7 *Idem, Cursura.*
8 *Idem, Proprium.*
9 *Idem, Prostibula.*
10 *Idem, Opus est illam rem.*
11 *Idem, Accusativus pro geniti-*
12 *Gellius lib. 7. cap. 10.* (*vo.*
13 *Priscianus lib. 3.*
14 *Idem libro eodem. Festus, Crocotillum. Idem, Todi.*
15 *Priscianus lib. 3.*
16 *Idem ibidem.*
17 *Idem lib. 3. & 6.*
18 *Idem lib. 3.*

EPIDICVS.

1 *Charisius lib. 2. Penitissumè.*

BACCHIDES.

1 *Servius in 6. Æn.*
2 *Festus, Nasiterna.*
3 *Nonius, Exercitum. Charisius lib. 2. atq.*
4 *Idem, Excantare.*
5 *Idem, Sævitudo.*
6 *Idem, Suavitudo.*
7 *Idem, Limari.*
8 *Idem ibidem.*
9 *Idem, Medicum.*
10 *Idem, Cupido. & Servius 4. Æneid. ad vers. turpiq. cupidine*
11 *Idem, Opino.* (*captos.*

MOSTELLARIA.

1 *Servius 9. Æneid. ad vers. sacratâ valle sedebat.*

MILES.

1 *Nonius, Hilaritudo.*
2 *Idem, Venatura.*
3 *Idem, Medicè.*
4 *Ignotus Gram. ad Calcidium.*

MERCATOR.

1 *Nonius, Diu.*

PSEVDOLVS.

1 *Donatus in Andriam.*
2 *Charisius lib. 1.*
3 *Servius in 1. Æn.*

POENVLVS.

1 *Servius in 8. Æn.*

PERSA.

1 *Prisc. lib. 6.*

RVDENS.

1 *Nonius, Murmurillum.*
2 *Idem, Nescius. Gell. lib. 9. c. 12.*
3 *Diomedes lib. 1.*

STICHVS.

1 *Charisius lib. 1.*
2 *Idem ibidem.*

TRINVMMVS.

1 *Nonius, Fulmentum.*

TRVCVLENTVS.

1 *Nonius, Cœpere.*
2 *Priscianus lib. 3.*

ATQVE hæc Oedipum aliquem & Commentatorem è familia & scholâ Scaligeri, Lipsii, Gruterive exspectant.

M. ACT. PLAUTO SUPPOSITA.

QVÆ quidem cum nonnulli ex hoc agro Comico penitùs exterminari vellent: quòd spuria essent: placuit mihi tamen eorum sequi potiùs sententiam, qui auctores erant, ut vel extremam ipsis oram indulgerem: quòd, licet non valdè bona, tam bonum tamen nomen, hoc est, Plautinum potius quàm quodvis aliud mentiri voluerint. Huc ergò fœtùs istos sive abortivos sive subditivos alienæ misericordiæ exposui. qui vis, tollito: qui tolli nefas putas, tantillum loci quæso te, ne invideto. simulq; cogita, esse in iis, qui annos aliquot centenos in ipsis Plauti præsepibus aut potiùs sacrariis sine turbâ sedem habuerunt.

AMPHITRUONE

Post illa Actûs quarti sc. 2. *MERCUR. quia enim te macto infortunio,* inseruntur ista:

AMPH. Tun' me mactes carnufex? nisi formam dii hodie meam perduint,
Faxo ut bubulis coriis onustus sis Saturni hostia.
Ita ego te certò cruce & cruciatu mactabo; exi foras
Mastigia. ME. larva umbratilis, tu me minis territas?
Nisi hinc actutum fugias, si denuò pultaveris:
Si minusculo digitò increpuerint fores, hac tegula
Tuum deminuam caput, ut cum dentibus linguam excrees.

AM. Tun' furcifer meis me procul prohibeßis ædibus?
Tun' meas pultare foreis? hasce illico toto demoliar cardine.
ME. Pergin' ? AM. Pergo. ME. accipe. AM. scelesti, in herum? si te hodie apprehendero,
Ad id redigam miseriarum, ut semper sis miser.
ME. Bacchanal te exercuisse oportuit senex. AM. qui dum?
ME. Quando tu me tuum servom censes. AM. quid censeo?
ME. Malum tibi: præter Amphitruonem, herum novi neminem.
AM. Num formam perdidi? mirum quin me norit Sosia.
Scrutabor: eho dic mihi, quis videor? num satis Amphitruo?
ME. Amphitruo? saniusne es? nonne tibi prædictum senex
Bacchanal te exercuisse, quom qui sis, alium rogites?
Abscede moneo, molestus ne sies, dum Amphitruo
Cum uxore modò ex hostibus advenieus voluptatem capit.
AM. Qua uxore? ME. Alcmena. AM. quis homo? ME. quotiens vis dictum? Amphitruo
Herus meus: molestus ne sies. AM. qui cum cubat?
ME. Vide ne infortunium quæras, qui me sic ludifices?
AM. Dic quæso mi Sosia. ME. blandius. cum Alcumena. AM. in eodémne
Cubiculo? ME. imò ut arbitror, corpore corpus incubat. AM. væ misero mihi.
ME. Lucri 'st quod miseriam deputat. nam uxorem usurariam
Perinde est præbere, ac si agrum sterilem fodiendum loces.
AM. Sosia. ME. quid (malum) Sosia? AM. num me novisti verbero?
ME. Novi te hominem molestum, quine emas litigium. AM. adhuc
Amplius, nonne ego herus sum tuus Amphitruo? ME. tu Bacchus es,
Haud Amphitruo. quoties tibi dictum vis? num denuo?
Meus Amphitruo uno cubiculo Alcmenam complexu tenet.
Si pergas, eum hic sistam, neq; sine tuo magno malo.
AM. Cupio accersi. utinam pro benefactis, dii, patriam,
Ædeis, uxorem, familiam, cum forma unà perduam.
ME. Accersam equidem: sed de foribus tu interea sis vide.
Credo jam quæ volebat sacrificia ad epulum conduxit:
Si molestus sis, evades nunquam quin te sacruficem.

BVBVLIS CORIIS ONVSTVS SIS] i. scuticis ex boum corio consutis cædaris.

SATVRNI HOSTIA] Hunc enim hostiæ humanæ immolabantur. Vide Macrob. L. Cælius Rhod. l. 13. Antiq. Lect. c. 23. è Diodoro l. 20. Dicebant, inquit, Carthaginenses, Saturnum sibi iratum esse: quia priùs excellentiores è filiis sacrificabant: postea verò clam emptis infantibus & educatis liberorum loco immolabant. Ex his verbis Diodori paret, Plautum ad emptos illos & supposititios respicientem, Sosiam *Saturni hostiam* appellasse: veluti ad eum usum comparatus foret, ut mox liberorum loco Saturno mactaretur.

LARVA VMBRATILIS] non homo, sed larvæ quædam umbra.

INCREPVERINT] Acid. *increpueris f.*

ACCIPE] Da hast eins uffs rump. V. N. act. 3. 4.

BACCHANAL TE EXERCVISSE OP.] te insanum fuisse bacchantium ritu: L.

AMPHITRVO] derisivè idem nomen repetit. Ey ein schöner Amphitruo.

BLANDIVS CVM ALCVMENA] Istud, *blandius*, nihil meis blanditur auribus. Lego ex cod. Paris. *blandius? cum Alcumenâ.* hoc sensu: Nihil eram tibi ultrà responsurus; sed

quoniam

quoniam adeò blandè me compellas, iterum repetam quæ dixi; *Cubat cum Alcumenâ. Mi*, autem blandientis esse, vel pueri norunt: *Gruterus*. J. Meursius Personas sic ordinat: *AM. Dic quæso mi Sosia blandiùs: cum Alcumenâ? in eodémne cubiculo? ME. immò ut &c. Dic blandius*, non aliud est quám ὑγιῶς.

LVCRI EST, QVOD MISERIAM DEPVTAT.] Sensus facetus; *P. Bucc.* V. N. Asin. 5:2. NVM ME NOV.] Acid. *non m.*

QVINE] pro: *qui: Ne*, enim παρέλκει, & ornat tantùm. V. N. Epid. 5:2.

ADHVC AMPLIVS] Hoc parùm Latinè dictum videtur Lambino.

COMPLEXV T.] Fortè *complexus*: ad vitandum gemini ablativi concussum: *D. F.*

PERDVAM] D. F. *perduant.* Acidal. hæc ita leg. *utinam ne pro benefactis hodie patriam, Æd. ux. f. c. f. u. perduam!*

DE FORIBVS TV INTEREA SIS VIDE] de foribus tu intereà, si vis, discedas vide: *L.*

CREDO IAM] Hunc versum, ut turbatorem sententiæ, ejicit *Acidal.*

AMPHITRUO, BLEPHARO, SOSIA.

DI vestram fidem! quæ intemperiæ nostram agunt familiam? quæ mira
Video, postquam advenio peregrè! Nam verum est quod olim est auditum
Fabularier, mutatos Atticos in Arcadia homines,
Et sævas belluas mansitasse, nec unquam denuò parentibus
Cognitos. BL. quid illud Sosia? magna sunt, quæ mira prædicas.
Ain' tu alterum te reperisse domi consimilem Sosiam?
SO. Ajo. sed heus tu, quum ego Sosiam, Amphitruonem Amphitruo; quid scis an
Tu forte alium Blepharonem parias? ô di faciant, ut tu quoq;
Concisus pugnis, & illisis dentibus, id impransus creduas.
Nam ego ille alter Sosia, qui illic sum, me malis mulcavit modis.
BL. Mira profectò. sed gradus condecet grandire: nam ut video,
Expectat Amphitruo, & vacuus mihi venter crepitat. AM. ecquid aliena
Fabulor? in nostro olim Thebano genere plusquam mira memorant.
Martigenam ille aggressus belluam magnus Europæ quæstor, anguineo
Repente hosteis peperit seminio: & pugnatâ illac pugnâ
Frater trudebat fratrem hasta, & galea. & nostræ auctorem gentis,
Cum Veneris filia anguis repsisse tellus Epirotica
Vidit. de summo summus Iuppiter sic statuit, sic fatum habet.
Optumi omnes nostrates pro claris factis diris aguntur malis.
Fata istæc me premunt, pertolerarem vim tantam, cladésq;, (suspicor.
Exanclarem impatibiles. SO. Blepharo. BL. quid est? SO. nescio quid mali
BL. Quid? SO. vide sis, herus salutator oppessulatas antè foreis graditur.
BL. Nihil est, famem expectat obambulans. SO. curiosè quidem: foreis enim
Clausit, ne prævorteretur foras. BL. ogganis. SO. nec gannio, nec latro.
Si me audias, observes. nescio quid secum solus, puto
Rationes colligit: quid memoret, hinc excipiam, ne propera.

AM. Ut

AM. Vt metuo, ne victis hostibus Di partam expungant gloriam:
Totam miris modis nostram video turbatam familiam.
Tum verò uxor vitio, stupro, dedecore me plena enicat.
Sed de patera mirū'st: erat tamen signum obsignatum probè.
Quid enim? pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatum,
Nostris occisum manibus fortiter. atat novi jam ludum:
Id Sosiæ factust opera, qui me hodie quoq; præsentem ausit
Indignè prævortier. SO. de me locutus, & quæ velim minus.
Hominem ne congrediamur quæso, priusquam stomachum detexerit.
BL. Vt lubet. AM. Si illum datur hodie mastigiam apprehendere, ostendam quid sit
Herum fallere minis, & dolis incessere. SO. audin' tu illum? BL. audio.
SO. Illæc machina meas onerat scapulas. compellemus sis hominem.
Scin' quid volgo dici solet? BL. quid dicturus sis, nescio:
Quid tibi patiundum, ferè hariolor. SO. vetū'st adagium, Fames & mora
Bilem in nasum conciunt. BL. verùm quidem è loco compellemus
Alacrè. Amphitruo? AM. Blepharonem audio, mirum quid ad me veniat.
Opportunè tamen se offert, ut uxoris facta convincam turpia.
Quid huc ad me Blepharo? BL. Oblitus tam citò, quàm diluculo
Misisti ad navim Sosiam, ut hodie tecum conviverem?
AM. Nusquam factum gentium. sed ubi illic scelestus? BL. quis? AM. Sosia.
BL. Eccum illum. AM. ubi? BL. ante oculos, non vides? AM. quis? vix video præ ira, adeò me istic
Hodie delirum fecit. ne te sacruficem, nunquam evades.
Sine me Blepharo. BL. ausculta precor. AM. dic, ausculto. tu vapula.
SO. Qua de re? num satis tempori? non ocyus quivi, si me
Dædaleis tulissem remigiis. BL. abstine, quæso. non potuimus
Nostros grandius grandire gradus. AM. sive gralatorius, sive
Testudineus fuerit, certum'st mihi hunc scelestum perdere.
En tectum, en tegulas, en obductas fores, en ludificatum herum,
En verborum scelus. BL. quid mali fecit tibi? AM. rogas? ex illo
Tecto exclusum foribus, me deturbavit ædibus. SO. egòne?
AM. Tu. quid minitabas te facturum, si istas pepulissem fores?
Negas sceleste? SO. quin negem? en testis ampliter, quicum venio:
Missus sedulò, ut ad te vocatum ducerem. AM. quis te misit
Furcifer? SO. qui me rogat. AM. quando gentium? SO. dudum, jam, pridem, modò,
Vbi cum uxore domi redisti in gratiam. AM. Bacchus te irritaßit.
SO. Nec Bacchum salutem hodie, nec Cererem, tu purgari jusseras
Vasa, ut rem divinam faceres: & hunc me accersitum mittis,
Vt tecum prandeat. AM. Blepharo, dispeream, si aut intus adhuc fui,
Aut si hunc miserim: dic, ubi me liquisti? SO. domi cum Alcumena conjuge.
Ego à te abiens portum versus volito, hunc tuis verbis voco.
Venimus, nec te nisi nunc video postea. AM. scelestum caput, cum uxore?
Nunquam abis, quin vapules. SO. Blepharo. BL. Amphitruo mitte hunc mea gratia;

Et me

Et me audias. AM. en mitto, quid vis, loquere. BL. istic jamdudum mihi
Maxuma memoravit mira, præstigiator fortè, aut veneficus
Hanc excantat tibi familiam: inquire aliunde, vide quid fiet.
Nec ante hunc excruciatum miserum facias, quàm rem intelligas.
AM. Rectè mones, eamus, te advorsum uxori etiam advocatum volo.

NAM VER.] Acid. *Jam v.* MUTATOS ATTICOS IN ARCADIA H.] de hâc re vide Plin. l. 8: 22. Ajunt enim, Atticos, cum apud Arcadas homines feros desidérent, in lupos & feras mutatos esse, id est, feroces. Solemus enim eorum, quibus cum vivimus, ingenium induere. Et Arcades musicam nullam admiserunt: ideoq; & ab Apollinis oraculo *glandivori* sunt appellati. *G. Long.*

MAGNA SUNT] Acid. ita ordinat: *magna mira sunt, quæ præd.*

AIN' TU &c.] Acid. *Ain' tu al. t. rep. modò cons. S. domi?*

ILLISIS] Acid. *elisis*, vel *elisus.* ECQUID] Acidal. *& quid al.*

MARTIGENAM ILLE &c.] Cadmus, qui Thebanus fuit, serpentem illum interfecit: ex cujus dentibus disseminatis nati sunt homines armati: *L.* Vide Ovid. 3. Met. Fabb. 2. & 3. EUROPÆ QUÆSTOR] pro, *quæsitor*, i. qui ad Europam quærendam ab Agenore missus est. *L. D.*

ET NOSTRÆ AUTOREM G.] Et Cadmum Thebarum conditorem, cum Hermionâ uxore suâ angueis ex hominibus factos repsisse: *L.* Ovidius: *Serpentem spectas, & tu spectabere serpens.* Allegoriã hujus fabulæ Erasmus habet in Dial. de Pronunciat. p. mihi 64.

SALUTATOR] tanquam ii, qui salutatum ibant potentiores: qui si non statim admittebantur, foris prodeambulabant. De hoc Togæ officio *Anteambulonum & Salutatorum*, uberrim Duza. Item Schop. Verisi. lib. 1. cap. 8.

FAMEM EXSPECTAT OBAMBULANS] Cic. 5. Tuscul. *Socratem ferunt, quum usq; ad vesperam contentiùs ambularet, quæsitumq; esset ex eo, quare id faceret, respondisse, se, quò meliùs cænaret, obsonare ambulando famem.* D.

NE PRÆVORTERETUR] Jocus. nam fores clausit, ne fames egressa eum anteverteret: *L. D.*

NEC GANNIO, NEC LATRO] illud vulpium, hoc canum esse dicunt. Lucr. tamen, de canibus; *- gannitu vocis adulant.* D.

HOMINEM NE CONGREDIAMUR] Sic alibi, *Colloqui hominem.* Videntur superiora, usq; ad hunc locum, vendi posse pro Plautinis: quæ sequuntur verò, non item. Sunt enim multa ex eis aliunde mutuò sumpta, imitata, & pænè dicam, mendicata: nonnulla inconcinna & Plauto indigna: *Lambinus.*

STOMACHUM DETEXERIT] iram exsuerit: *G. Long.* At *D. F.* legit, *decoxerit.* Cicero ad Attic. *Ne in me stomachum erumpant, cum sint tibi irati.* Acidalius tamen existimat facilius Græcis quàm Latinis exemplis probari illud *decoxerit.* Crebrò enim legi πέψαι ὀργὴν & Homer. χόλον θυμαλγέα πέσσει. Mâlit igitur hîc *dejecerit*, vel *rejecerit*:

HERUM FALLERE MINIS,] D. F. l. *Herum fallere dolis, & minis incessere.* vel, *Herum fallere, minis & dolis incess.*

FAMES ET MORA BILEM IN NASUM CONCIUNT] Adagio est: *Latrante stomacho, omnis mora bilem movet.* Ab animantibus iram narium flatu significantibus. *Is. Casaubonus*; Veterum, inquit, opinio fuit, ut *frontem pudoris, risus lienem, sic & iræ sedem esse nares.* Hinc Persius: *Disce, sed ira cadat naso rugosaq; sanna.* Id inde, quod in omni graviore commotione, maximè autem iræ, spiritus concitatus ac velut æstuans vehementiùs ebullit, naresq; erumpendo dilatat. Cernas id maximè in brutorum generosissimis, equo, tauro, leone. Vide Lect. Theocrit. cap. 1. ubi eruditissimè de hâc re disputavit.

E LOCO] Alii, *& loco.* i. opportunè, suo tempore. *L. D.*

CONVIVEREM] convivium agitarem: *D.*

SI ME DÆDALEIS TULISSEM REMIGIIS] i. si volassem: *L.* Petrus Vict. l. 25: 23. hæc, ut Plautina citat. Sic *Remigium alarum* μεταφορικῶς à Virgil. dictum. Lucr. l. 6. *Remigio oblitæ pennarum vela remittunt.*

GRANDIRE GRADUS] [illegible]. *L.*

SIVE GRALLATORIUS, SIVE TESTUDINEUS FUERIT] i. sive celerrimus sive tardissimus fuerit. V. N. Pœn. act. 3: 1.

EN TECT.] ubiq; pro, *En*, legendum *Hem* probat *D.*

QVIN NEGEM! Duza F. suspicatur: *quidni negem!* quod improbat Acid, cum alterum illem significet.

NEC BACCHVM SALVTEM HODIE NEC CEREREM] i. nihil hodie neq; comedi neq; bibi. *Salutem*, pro salutare potui. At hoc Lambini commentum explodit Schoppius: & legit, *Nec B. s. h. n. Cererem, ni purgari i.* Quasi dicat, Precor ut nec panem nec potum ori hodie meo admoveam, nisi tu jusseras &c. *Salutare*, ridiculè, pro, ori admovere. quia *Salutare & Adorare deum*, rem unam notat. Iam autem *Adorare* propriè est, ad os admovere. In deorum autem Salutatione (ut Lipsius admonuit 2. Elect. 6. & Muretus Var. lib. 10: 1.) multi eminùs stantes (quòd deos ore profano tangere verebantur) manûs porrigebant, eamq; statim ad os suum relatam suaviabantur. Idem tamen paulò pòst mutavit sententiam, inductus ab eruditiss. Christoph. *Pflugio* Eq: Misn. qui legebat, *Vt purgari jusseras V.* ejusq; lectionis stabilimentum ex antecedentibus petebat. Quærit Amphitruo ex servo Sosiâ, quando gentium ipsum miserit accersitum Blepharonem: respondet servus, id jam, modò, pridem factum fuisse: & ut planiùs etiam loquatur, circumstantias addit; *Vbi*, inquit, *rediisti cum uxore tuâ in gratiam*: Volebat alia addere: interpellat herus, cui cum, ut ferè fit, concisè admodum respondisset, ad inchoatum sermonem revortitur; *ut*, vel, *ubi*, inquit, *purgari jusseras vasa*, ut rem divinam faceres, tunc me mittis hunc accersitum. In seq. versû pro, *Et hunc*, mâlit idem, *ad hunc*. Ergò verba ista, *Nec Bacchum* &c. clàm à Sosia proferuntur: q. d. Si Bacchus me irritare debet, nolim ego vel Bacchum vel Cererem salutare. Vterq; autem furorem hominibus immittere credebatur.

TE ADVORSVM VXORI] te mihi advocatum adversus uxorem esse volo: *L.*

IUPPITER, AMPHITRUO, SOSIA, BLEPHARO.

VIS tam vasto impete has foreis toto convolsit cardine?
Quis ante ædeis tantas tamdiu turbas concitat? quem si comperero,
Thelebois sacruficabo manibus. nihil est, ut dici solet,
Quod hodie bene succedat mihi. deserui Blepharonem, & Sosiam,
Vt cognatum Naucraten convenirem: hunc non reperi, & illos perdidi.
Sed eos video: ibo advorsum, ut si quid habent, sciscitet. SO. Blephare, illic qui
Ex ædibus, herus est, hic verò veneficus. BL. proh Iuppiter,
Quid intueor? hic non est, sed ille Amphitruo. istic si fuat,
Illum sanè non esse oportuit, nisi quidem sit geminus.
IVP. Eccum cum Blepharone Sosiam: compellabo hos prius. Sosia,
Tandem ad nos? esurio. SO. dixin tibi hunc veneficum?
AM. Immò ego hunc Thebani cives, qui domi uxorem meam
Impudicitia impetivit, per quem teneo thesaurum stupri.
SO. Here, si tu nunc esuris, ego satur pugnis ad te volito.
AM. Pergin mastigia? SO. abi ad Acheruntem venefice. AM. men' veneficū?
Vapula. IVP. quæ hospes intemperia, ut tu meum verberes? AM. tuum? IVP. meum.
AM. Mentiris. IVP. Sosia, i intrò: dum hunc sacrufico, fac paretur prandium.
SO. Ibo. Amphitruonem (arbitror) ita comiter Amphitruo
Accipiet, ut dudum memet ego ille alter Sosia Sosiam.
Interea dum isti certant, in popinam devortundum st mihi;

Lancei

Lances detergam omneis,omneisque trullas hauriam. IVP. tun' me
Mentiri ais? AM. mentiris inquam,meæ corruptor familiæ.
IVP. Ob istuc indignum dictum,te obstricto collo hâc arripiam.
AM. Væ misero mihi. IVP. at id præcavisse oportuit. AM. Blepharo suppe-
tias mihi.
BLE. Consimiles sunt adeò, ut utri aßim,nesciam : rixam tamen,
Vt potest,dirimam. Amphitruo noli Amphitruonem duello perdere.
Linque collum precor. IVP. hunc tu Amphitruonem dictitas?
BLE. Quid ni? unus olim, nunc verò partus est geminus,
Dum tu vis esse,alter quoque esse forma non desinit.
Interea quæso collum linque. IVP. linquo : sed dic mihi, videtúrne tibi
Istic Amphitruo? BLE. uterque quidem. AM. proh summe Iuppiter! ubi hodie
Mihi formam adimis? pergo quærere: tun' Amphitruo? IVP. tu negas?
AM. Pernego,quando Thebis,præter me,nemo'st alter Amphitruo.
IVP. Immò,præter me, nemo; atque adeò tu Blepharo judex sies.
BLE. Faciam id si queo signis palàm.tu responde prius. AM. lubens.
BLE. Antequam cum Taphiis à te pugna sit inita,quid mandasti mihi?
AM. Parata navi clavo hæreres sedulò.
IVP. Vt si nostri fugam facerent,illuc me tutò reciperem.
AM. Item aliud. ut benè nummatum servaretur marsupium.
IVP. Quæ pecuniæ? BL. tace sis tu,meum'st quærere. scisti numerum?
IVP. Talenta quinquaginta Attica. BL. hic examußim rem enarrat, & tu.
Quot Philippei? AM. duo milia. IV. oboli verò bis totidem. SO. uterque
Rem tenet probè. intus in crumena clausum alterum esse oportuit.
IVP. Attende sis, hac dextera (ut nosti) regem mactavi Pterelam,
Spolia ademi, & pateram, qua ille potare solitus est,in cistella
Pertuli : dono uxori meæ dedi,quicum hodie lavi,
Sacruficavi,cubui. AM. hei mihi,quid audio? vix apud me sum:
Vigilans quippe dormio : vigilans somnio,vivos & sanus intereo.
Ego idem ille sum Amphitruo, Gorgophones nepos, imperator Thebanorum,
Et Creontis unicus, Theleboarum perduellis,qui Acarnanes
Et Taphios vi vici,& summa regem virtute bellica.
Illisce præfeci Cephalum,magni Deionei filium.
IVP. Ego idem latrones hostes bello & virtute contudi.
Electryonem perdiderant, nostræ & germanos conjugis,
Achaiam, AEtoliam,Phocidem. per freta Ionium & AEgæum, & Creticum
Vagati,vi vortebant piratica. AM. di immortales,mihimet
Non credo. ita omnia,quæ facta illic,examußim loquitur. Vide
Blepharo. BL. unum superest: id si fuat, Amphitruones fitote gemini.
IVP. Quid dicas,novi : cicatricem in dextro musculo ex illoc volnere
Quod mihi impegit Pterela. BL. eam quidem. AM. appositè. IVP. viden? en
aspice.
BL. Detegite,aspiciam. IVP. deteximus,vide. BL. supreme Iuppiter,
Quid intueor! utrique in musculo dextero,eodem in loco,
Signo eodem apparet probè,ut primùm coivit cicatrix rufula
Subluxida. Rationes jacent, judicium silet. quid agam nescio.

J. *Gulielmius* Plaut. Quæst. cap. 7. Hanc, *inquit*, Scenam Plauti germanam esse, vel Nonius satis probat.

TELEBOIS SACRVF. MANIBVS.] Teleboarum interfectorũ umbris mactabo: *L.*

VXOREM MEAM IMPVDICITIA IMPEDIVIT] Douza emendat: *Imò ego hunc, Thebani cives, qui domi uxorem meam Impudicitiâ impedivit, teneo thesaurum stupri.* quorum verborum hæc œconomia: Imò ego *hunc*, ô cives Theb manifestum teneo thesaurum stupri, qui uxorem m. *Thesaurum stupri*, per Appositionem dictum. Jam, *pessimæ quoq; rei copiam, Thesaurum dici posse*, Nonius contendit: quomodo hîc & Mercat. *Thesaurum mali*, & Eurip. θησαυρὸν κακῶν dixerint. Porrò illud *Impedivit*, interpretatur Nonius *sordidavit atq; ad probrum duxit.* sed enim scribendum per æ: à *pædore*, i. illuvie & sordibus: unde & *pædidus*, quam vocem interpretatur Festus *sordidum atq; obsoletum*, à Græco, ut apparet: quia παῖδες, i. pueri talis sint ætatis, ut à sordibus nesciant abstinere. hinc Hor. - *sordidosq; natos*: & Martial. *Infante cinctum sordido.* Hæc è Douzæ Centur. coëgimus. Eademq; etiam probantur *Is Pontano* Analect. l. 1. c. 16. *J. Gulielm.* c. 7. hîc versum inserit è Nonio in *Vulgare*, hoc modo: - *q. t. th. stupri, Cuiq; med absente corpus* (uxor) *vulgavit suum.* quod tamen Acidal. non probat: & contra Duzam etiam pervulgatum illud *expedivit* interpretatur *implicavit*, ut tanquam de præstigiatore simul & mœcho loquatur. suprà *implicisset* dixit.

SATVR PVGNIS] ita Theocr. Idyl. 22. Amycus πλήγαισι μεθύων *plagis ebrius* dicitur. Acid.

HOSPES] ita appellat, ut ignotum & non-civem: *L.*

TRVLLAS HAVRIAM] Turn. l. 22: 9. *trulla*, vas potorium: *trua* vas aquarium, quo è culinâ aquam calefactam in lavatrinam, hoc est, domesticum balneum fundebant. Vide Non. & imprimis Conjectanea *J. Scalig. Trullarum* meminit & Scævola in l. *Scie. ff. de aur. & arg. leg.* & Juvenalis. Eas pateras vinarias interpretatur Alciatus, quæ profundiores & oblongiores naviculæ instar: lib. 7. Par. cap. 3. Illud quoq; poculum, quod Hercules à Sole donatum accepit, tantæ quidem erat capacitatis, ut in eo tam navigare, quàm ex eo bibere posset, navis formâ erat effigiatum. Vide *H. Salmuthi Res memorab.* Is. Casaub. Comment. Theophr. *Omnes trullas hauriam*, sic (inquit) interpretamur: ut *trullas omnes* accipiamus ἀντὶ τῶν πάσαις ἀρύταιναις, sive trullarum omne genus, neq; ad οἰνηρύσεις tantùm referimus; sed etiam ad reliquas trullas: puta ἐτνηρύσεις, ζωμηρύσεις & alias, si quæ erant aliæ.

RIXAM] Propriè *Rixam* usurpat & Petronius: *A duobus lecticariis in mediam rixam perfertur.* siquidem *Rixa est*, ex Iuvenalis definitione, - *ubi tu pulsas, ego vapulo tantùm.* D.

PERGE QVÆRERE: TVNE AMPH?] Si hæc Amph. veri verba sunt, dicendum est, Amph. verum non exspectasse, dum Iuppiter ex Blepharone quærere pergeret, sed ipsum dolore impulsum antevertisse: *L.* Vet. Editt. quædam leg. *pergo q.* quod Douzæ planius videtur.

PARATA NAVI] strenuum verò ductorem! qui suæ magis quàm communi securitati prospexerit in futurum. Sed Plautus, Theatralium plausuum captator, hoc satyricè in palliatum Imperatorem torsisse videri potest. *Vide Cent. Douzæ.*

TALENTA QVINQVAGINTA ATTICA] i. vicena quina millia aureorum Vngaricorum, quadringentos quinquaginta quatuor, & dimidiato paullo plus. Tot etiam talentis mulctatus fuit Demosthenes convictus silentii Harpalo venundati. *H. Junius.*

VTERQVE REM T.] Hæc Acid. tribuit BLEPH. ex edit. Florent.

PERDVELLIS] i. hostis. *D.*

LATRONES HOSTES] i. milites conductos, quibus utebantur hostes. *L.*

VORTEBANT] evertebant. *L.*

COIVIT CICATRIX] Phædrus l. 5. *Ad sanitatem dum venit curatio.* Symmachus lib. 1. epist. 94. & l. 2: 32. *Vulnus in cicatricem convenire, & cicatricem ducere*, dixit.

SVBLVRIDA] *Luridus color* à similitudine coloris *luræ*, i. utris coriacei, atq; adeò à similitudine corii appellatus: Turneb. l. 6: 17. Gr. ὠχρὸς, πώχλος, ἰκτερικός. *Lura*, os culei, vel etiam utris: unde *Lurcones* capacis gulæ homines: *Festus.* Ausonio *Lora* etiam dicitur pro ipso utre, quod Homero ἀσκὸς: *Scaliger.*

RATIONES

RATIONES IACENT.] non liquent; conturbatæ sunt: L.

IUDICIUM SILET.] Cælius Rhodig. l.23. c.19. *Silentium* in caussis judiciisque intelligitur, cùm nulla prorsum promit se conjectura veritatis dispiciendæ, unde ferri possit sententia. Id quod Plautus hic indicat. Respicit autem ad *ampliationis* morem: cùm in tempus aliud judicium diffinitur. De quo *Ascon. Pædianus.*

AULULARIA.

MEursius Scenam, quæ nunc est ultima, fide codicis sui ita supplet. Quæ quidem & in edit. quam Simon quidam Carpentarius Parisiis olim procuravit, verbatim ita leguntur: ut & in Gryph. Lugdunensi.

——vel hercle eneca.

NVnquam hinc feres à me. LY. quid hic quondam pervicus addit?
Non feram nunquam, quod non habeo. ST. efferaris, cave.
LY. nisi actutum seni id auri redditio est. ST. sive perpensus ferar
Libitinarius, sive pollinctorius efferar, nunquam dabo, nisi fodiam
Noviter arrogiam. LY. væh capiti tuo. ST. immò senis & capiti
Et pectori, qui auri tantum perdidit. LY. quis repperit?
ST. Quem repperisse vis. LY. qui in arcâ illud subruptum habere
Autumat. ST. quàm pulcrè tibi, here, conniverent oculi, si id
Factum fateor. ludo: quod lusi tecum, non par est identidem
Seriò vortier. LY. at nunc jam ne me irritassis, i. & aurum
Redde: susq; deq; haud agites. ST. here, si id repperibitur,
Certum est geminam te lanceam confitentem icere. LY. i, & redde.
ST. Vis crassum? LY. i, & redde. ST. atat massum quæritas.
LY. I, & redde. ego ad senem propero, ut quid comitiis
Proximis videam. Senex aulam auri perdidit, Megadorus
Repudium renunciat. Filiam peperisse vitio resciit. ST. hero
Meo, quantum ego video, nemo est benignior. Alii non quod
Inventum est non occulunt, modò negant: occulunt vaniloqui.
Sed aliud post aliud si qua sit opportunitas, harpagatum
Volunt: si Eleusina sit, facilem deam creduant: si Cocyto,
Non videre quem batuat. Ita neq; amicis, neq; cognatis,
Neq; dis parcunt, dum benè parcant sibi, istic quidem
Ne miserum faciat senem, aut illius familiam opulentam
Auri aulam, grandem, onustam, plenam, referri jubet,
Vt se faciat olim miserum, atq; suam familiam. Ast ego partem
Impartiri mâlim, unde redimar. Quod vortet benè, picus
A sinistris cantitat, qui auri custos hercle olim traditur.
Ibo, & aulam referam: quod illic mihi benè avis occinat.

QVÆ Plauti esse, *inquit Meursius*, cur negemus, nihil est caussæ : & facile probabit Nonius in *Pervico* : qui hoc fragmentum, etsi paulo aliter, citat. Verùm mutila quidem nihilominùs hæc Comœdia : & subvenire conatus ante seculum *Ant. Codrus Urceus*, vir doctrinâ & ingenio inter primos Italiæ suæ, additis CXXIII. Versibus in duas Scenas distributis : qui & in vetere meo codice habebantur. Sed age, Versûs istos, quos apposui examinem. In principio personas sic restituo. *LY. quid h. q. p. addit ! Non feram n' unquam ! ST. quod non habeo. LY. efferaris, cave : Nisi act. s. id. a.r. est. ST. sive* &c. dixit, *Non feram n' unquam*, κατὰ τμῆσιν, pro, *Nonnè feram unquam !* Posteà : *si Eleusinie sit f. d. c. si Cotytto.* Ελευσινίη *Ceres* : Κοτυττῶ, dea notissima, cuius sacra Κοτύττια. Horatius Epod. *Inultus ut tu riseris Cotyttia.* In præcedentibus verò quid *arrogia* sibi velit, quid *massum* : quid, *Certum est geminam te lanceam confitentem icere*, ingenuè fateor me nescire. Fortè pro, *atat massum quæritas*, legi possit, *incassum queritas*. Sed amplio. *Hæc ille*
QVIA verò hæc COMOEDIA, si ulla alia, frequentissimè non legi solùm, sed agi solet : nec facilè applausum à spectaculo mereri poterit, si ipsa solenni illo suo PLAUDITE careat ; patiamini quæso, Persii nostri, pannum illum Bononiensem purpuræ huic Romanæ adsui : dum fortè melius quid ab aliquo vestrûm impetretur. Erant quidem ad manum aliorum etiam supplementa, nec displicebant : inprimis. *Joach. Camerarii*, item, *Georgii Reimanni Leobschütz.* Profess. Regiom. elegantissimi certè ingenii & doctrinæ : sed quia alterum libros etiam vetustos occupavit, multorumq; animos hodieque ; id de consilio quorundam residere passus sum.

SUPPLEMENTUM
AULULARIÆ,

Ant. Codro Vrceo, Scholastico Bononiense Auctore.

——quod non habeo. LY. feram

Elis nolis ; cum te quadrupedem strinxero,
Et herniosos testes ad trabem tibi
Divellam appenso. Sed cur in fauces moror
Hujus scelesti ruere ? & animam protinus
Cur non compello facere iter præposterum ?
Das an non ? STR. *dabo.* LY. *des ut nunc, non olim volo.*
STR. *Do jam ; sed me animam recipere sinas te rogo.*
Ah ah ! quid, ut dem, poscis here ? LY. *nescis, scelus ?*
Et aulam auri plenam quadrilibrem mihi
Audes negare, quam dixti modò
Te arripuisse ? heia jam ubi sunt lorarii ?
STR. *Here audi pauca.* LY. *non audio : lorarii*
Heus, heus. LOR. *Quid est ?* LY. *parari cathenas volo.*
STR. *Audi quæso, pòst me ligare jusseris*
Quantum libet. LY. *audio : sed rem expedias ocyus.*
STR. *Si me torqueri iusseris ad necem, vide*
Quid consequare. primùm servi exitium habes ;
Deinde, quod concupiscis, ferre non potes ;

At si me dulcis libertatis præmio
Dudum captasses, jam dudum votis fores
Votis potitus. Omnes Natura parit liberos,
Et omnes libertati natura student.
Omni malo, omni exitio peior servitus;
Et quem Iuppiter odit, servum hunc primùm facit.
LY. Non stultè loqueris. STR. audi reliqua nunc jam:
Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit,
Quos † Harpagones, Harpyias & Tantalos
Vocare soleo, in opibus magnis pauperes,
Et sitibundos in medio Oceani gurgite:
Nullæ illis satis divitiæ sunt, non Midæ,
Non Crœsi; non omnis Persarum copia
Explere illorum Tartaream ingluviem potest.
**Iniquè domini servis utuntur suis,*
Et servi iniquè dominis nunc parent suis;
Sic fit neutrobi, quod fieri justum foret.
Penum, popinas, cellas promptuarias
Occludunt mille clavibus parci senes,
Quæ vix legitimis concedi natis volunt:
Servi furaces, versipelles, callidi
Occlusa mille clavibus sibi reserant;
Furtimque raptant, consumunt, liguriunt,
Centenâ nunquam furta dicturi cruce:
Sic servitutem ulciscuntur servi mali
Risu jocisque. Sic † ergo concludo, quòd
Servos fideles liberalitas facit.
LY. Rectè quidem tu, sed non paucis ut mihi
Pollicitus. Verùm si te facio liberum,
Reddes, quod cupio? STR. reddam: sed testes volo
Adsint: ignosces here, parum credo tibi.
LY. Vt lubet, adsint vel centum, jam nil moror.
STR. Megadore, & tu Eunomia adeste precor, si libet.
Exite: perfectâ re mox redibitis.
ME. Qui nos vocat? Hem Lyconide. EVN. Hem Strobile, quid est?
Loquimini. LY. breve est. ME. quid est? STR. Vos testes voco,
Si quadrilibrem aulam auri plenam huc adfero,
Et trado Lyconidæ, Lyconides me manu
Mittit; jubet juris esse me mei.
Itané spondes? LY. spondeo. STR. Iamné audistis hoc
Quod dixit? ME. audivimus. STR. Iura etiam per Iovem.
LY. Heu quò redactus sum alieno malo!
Nimis procax es. quod lubet, faciam tamen.
*STR. Heus tu, * nostra ætas non multum fidei gerit;*

† Cod. Arg. hamotrasthe nea

* H. Corn. Agrippa cap. 67. de Vanit. scient. hos versus laudat.

† Arg. Cod. Heic ergo conclude.

* J. Revard. Var. lib. 3. c. 1. hos versus ut Plautinos citat.

Tabula

Tabulæ notantur: adsunt testes duodecim:
Tempus locumque scribit actuarius;
Tamen invenitur Rhetor, qui factum neget.
LY.* Sed me citò expedisis. STR. Hem filicem tibi.
Si ego te sciens fallam, ita me ejiciat Diespiter
Bonis, salvâ urbe & arce, ut ego hunc lapidem. Satin
Jam feci tibi? STR. satis. ut ego aurum apportem, eo.
LY. I pegaseo gradu, & vorans viam redi.

*Fr. Hotomá. in Formulis forens. veterum, hæc laudat ut Plautina.

LYCONIDES. STROB. MEGAD. EUNOMIA. EUCLIO.

GRAVE est homini pudenti morologus nimis
Servus, qui sapere plus vult hero suo:
Abeat hic Strobilus in malam liber crucem,
Modò mihi apportet aulam auro puro gravem:
Ut Euclionem socerum ex luctu retraham
Ad hilaritarem, & mihi conciliem filiam,
Ex compressu meo novam puerperam.
Sed ecce redit onustus Strobilus. ut reor,
Aulam adportat. Et certè est aula quam gerit,
STR. Lyconide apporto inventum promissum tibi
Aulam auri quadrilibrem. num ferus fui?
LY. Nempe. O dii immortales, quid video, aut quid habeo?
Plus sexcentos Philippéos ter & quater.
Sed evocemus Euclionem protinus.
LY. O Euclio, Euclio. MEG. Euclio, Euclio. EVC. quid est?
LY. Descende ad nos: nam dii te servatum volunt.
Habemus aulam. EVC. habetisnè, an me deluditis?
LY. Habemus inquam. modò si potes huc advola.
EVC. O magne Iuppiter! ô Lar familiaris, &
Regina Iuno, & noster thesaurarie
Alcide, tandem miserati miserum senem.
Oh oh, quàm lætis aula tibi amicus senex
Complector ulnis, & te dulci capio osculo:
Expleri nequeo mille vel complexibus.
O spes, o cor! luctum depulverans meum.
LY. Auro carere semper duxi pessimum,
Et pueris, & viris, & senibus omnibus.
Pueros prostare cogit indigentia,
Viros furari, mendicarier ipsos senes.
At multò peius est, ut video nunc supra,
Quàm quod necesse est nobis auro opulescere.
Heu quantas passus est ærumnas Euclio,

Alii verus.

Ob aulam paulò antè à se deperditam.
EVC. Cui meritas referam grates? an diis, qui bonos
Respectant homines? an amicis, rectis viris?
An utrisque? utrisque potius. Et primùm tibi,
Lyconide, principium & auctor tanti boni,
Hâc ego te aulâ auri condono: accipias libens:
Tuam hanc esse volo, & filiam meam simul
Præsente Megadoro, & Sorore ejus probâ
Eunomiâ. LY. Et habetur, & refertur gratia,
Vt meritus es, Socer exoptatus mihi Euclio.
EVC. Relatam mihi satis putabo gratiam,
Si donum nostrum, & meipsum accipias nunc libens.
LY. Accipio, & Euclionis volo mea sit domus.
STR. Quod restat here nunc, memento ut sim liber.
LY. Rectè monuisti: Esto merito liber tuo,
O Strobile, & turbatam jam intus cænam para.
STR. Spectatores, naturam avarus Euclio
Mutavit; liberalis subitò factus est;
Sic liberalitate utimini vos quoque:
Et si Fabula perplacuit, clarè plaudite.

EXTAT & Comœdia titulo; *PLAVTI QVERVLVS*, sive *AVLVLARIA*, publicata ab *Hier. Commelino*, Notisq; illustrata à triumviris illis *P. Daniele, C. Rittersbusio, & J. Grutero.* Scripta quidem sermone poëtico, *pede* tamen, ut Apulejus loquitur *prorso*, sive, ut ipse auctor, *claudo*, hoc est, neque accuratâ neq; certâ pedum lege observatâ. Commendat se istud drama & antiquitatis autoritate (putatur.n. factum Theodosiano sæculo, quod redolet) & argumenti varietate mirificâ, & sententiarum gravitate, & dictionis Comicæ elegantiâ: passim enim imitationis Plautinæ & Terentianæ aliorumq; idoneorum auctorum vestigia ibi apparent. *QVERVLVS* autem ille, *qui* (ut Lar familiaris de eo queritur) *omnibus molestus ipsique etiam Deo*, fingitur *Euclionis* nostri filius. Sed ipsam pernoscere Comœdiam Lectori operæpretium erit, satis est hic ejusdem à me fieri indicium: quòd eam paucis ad hunc Septemtrionem notam esse sciam.

BACCHIDIBUS.

ARGUMENTUM, Prologus & Scenæ principii initium: ex editione Coloniensi Gisb. Longolii, Ultrajectini. Fabulatur Lascaris Grammaticus ille Græcus, in epistolâ ad Bembum, se Messanæ in Siciliâ ista invenisse. Sunt etiam, qui à Francisco Petrarchâ conficta opinentur.

ARGUMENTUM.

BACCHIDIS amore furit Mnesilochus.
Aurum ut redimat, Præsumia fertur Ephesum.
Cretam Bacchis navigat, atq. alteram
Convenit Bacchidem: inde Athenas redit.
Hinc dat Mnesilochus ad Pistoclerum litteras,
Illam conquirat. redit: turbas movet,
Dum putat amari suam. ut mutent gemmas,
Ei dat aurum: pariter amant.
Senes dum gnatis student, scortantur, potitant.

SILENUS, Prologus.

MIRUM hodie'st, ni spectatores in subselliis
Ridiculos strepunt, tussiunt, ronchos cient,
Consulcant frontem, & ore concrepario
Frequenter fremunt, atq. malè mussitant.
Vix in juventa locum obtineant
Aut glabri histriones, aut pervolsi ludii.
Quid veternosus prodit internuncius
Senex qui dorso fertur asinario?
Attendite quæso, atq. animum advortite,
Dum nomen hujus eloquor statariæ.
Æquom est vos deo facere silentium.
Officio oris non decet illos utier,
Qui non ut clament, sed ut spectent, veniunt.
Aureis date otiosas, at non in manum,
Has volo volans vox vacuas ferat.
Quid veremini, ictus an sint minus noxii,
Qui repetunt laxa, aut hiulca obstruunt?
Estis benigni, meritò vos amant cælites.
Factu'st silentium, tacent pueri.

Novam ad rem jam novom ſpectate nuncium.
Qui ſim, cur ad vos veniam, paucis eloquar,
Simul hujus nomen proferam Comœdiæ.
Ecce fabor jam vobis quod expetitis,
Proinde vos mihi facite audientiam.
NATVRAE Deus ſum, Bromii altor maxumi,
Fæmineo qui peperit rem exercitu,
Quicquid hujuſce gentes ferunt inclytæ,
Nonnihil noſtro geſta ſunt conſilio.
Nunquam quod mihi placet, illi diſplicet.
Aequom ſt, ſi pater obſequitur patri.
Aſibidam Ionii me vocitant greges,
Quod vecturio ſenex vehar aſinario.
Qui ſim tenetis. ſi tenetis, ſinite,
Vt nomen hujus eloquar ſtatariæ,
Simul ſciatis ad vos cur venerim.
PHILEMON Græcam olim dedit fabulam,
Hanc qui Græciſſant, EVANITIDES nuncupant.
Plotus, qui Latiniſſat, vocat BACCHIDES.
Quare non eſt mirum, ſi huc advenerim.
Bacchus bacchanteis Bacchas mittit Bacchides:
Ego ad vos porto. quid, dixi mendacium?
Non decet mentiri deum. at vera fabulor:
Non ego eas porto, verum ſalſus aſinus
Viâ defeſſus, tres, ſi ritè memorem,
Fert: unum videtis. ore quid feram, ſpecite,
Duas ſorores debacchanteis Samias,
Meretrices lepidas, uno prognatas tempore,
Iisdem parentibus fœtu gemellitico,
Non minus ſimuleis, quam lacti lac, ſi conferas,
Aut aquam aquæ, dimidiatas imputes.
Has ſi videres, ita confundas oculos,
Vtra ut ſit, non queas internoſcere.
Quod reſtat expetitis. jam date ſilentium;
Hujus argumentum eloquar Comœdiæ.
SAMOS quæ terra ſit, nota eſt omnibus.
Nam maria, terras, monteis, atq; inſulas
Voſtræ legiones reddidêre pervias.
Hac Pyrgoteli SOSTRATA Pyrocle viro
Vno edidit gnatas niſu geminas.
Placuitq; initiatis Trieteride
Quas ederent, Bacchi votitare nomine.
Parentes, ut fit crebro, fata occupant.
Alteram miles ſecum in Cretam vexerat,
Altera geminas adnatat Cecropias.
Hanc, ut Nicoboli inſpicit MNESILOCHVS,

Amare occipit, itat ad eam frequentius.
Interea juvenem pater mittit Ephesum.
Vt inde referat aurum, quod posuerat
Ipse jampridem apud Archidemidem,
Veterem amicum, senem Phœnicarium.
Is quom biennio desideret Ephesi,
Bacchidem abiisse, durum accepit nuncium:
Nam nautæ noti navigasse nunciant.
Vt fugitivam cura & corde quæreret,
Ad Philoxenis PISTOCLERVM filium
Sodalem unicum sulcat epistolium.
Dum Pistoclerus amico impartit operam,
Athenas dudum quæ redierant geminæ,
Conquisitorem in amorem conciunt.
Altera Pistoclerum ad sese allicit:
Altera venienti desidet Mnesilocho.
Geminæ Bacchæ duos bacchanteis pullulos
Quid mirum si ad sese traxerint blandulæ?
Facetæ, pulcræ incurvos libitinarios,
Veterrumos senes illorum traherent patres.
Sed eccum Pistoclerum, qui ad Bacchides
Nuper inventas redit, & secum insolens
Novos amoris dispuit igniculos.
Nunc prodeo, audite.

ACTUS PRIMUS.

PISTOCLERUS adolescens, LYDUS pædagogus.

DI immortales, ut sentio quod sentio, quid? nescio.
Stans fugio. nullus est ignis, & totus ardeo.
Quid id, nisi navim? novom profecto malum
Video & sentio, potisne est terra ut terat hominem
Atq; prosternat? hodie nil præter terram & Baccham tetigi,
Si Bacchaest hæc, non nutrit Baccha, verum jugulat.
E terra quoq; obrepere olim dixerunt homines,
Qui dum norant, quom esse cuperent, erant nihil.
Quid mali hoc? an terra, an Baccha, fecimus naufragium?
LY. *Amat hic quem video, nimirum si id est, quod emissicius*
Fora, templa, theatra, porticus, omneis fornices,
Lustra, & lustraleis cellulas quæsierit sedulò.
PI. *Naufragus sum, fateor. Bacchus, haud Neptunus celocem*
Hanc impellit, agit, quassat, immo frangit, distrahit.
LY. *Bacchis hinc procellam concitat. actu'st. perdidimus remigium.*
PI. *Referam me ad scapulum, ut istic cum ætate rem perduam.*
Instabilis est sors rerum. pro lubidine fata agunt homines.
Ego dum amico Mnesilocho operam impertio,

Illi amicam repperi, ubi pereat cum re aßiduò.
Et mihi, meæq; ætati, reiq; meæ peperi infortunium.
Si volt cupido, adolescens sum. ætatis licet plusculum
Iacturæ facere: melius, ut id nunc fiat, quam senio.
Sapientum profectò 'st illud dictum, quod Lydus increpat:
*Si Astartan * on Bromium, deosq; voluptarios*
Contempsit juvenis; is aut insanibit, aut amabit senex.
Referam me ad scopulum ex naufragio. pater leget fragmina.
Sequere me, Lyde. video sorores geminas. Bacchanal meum.

NOTÆ.

JOS. SCALIGER in Catalect. IN Prologo, *inquit*, triviali & inepto, sed ἔτι πρώην τε χθὲς facto, quod præpositū est Bacchidibus Plauti, ita Silenus de se ait: *Asibidam Jonii me vocitant greges. Greges* autem *Jonii*, sunt histriones. ut alterutrum sit legendum, *Asibidam*, an *Alibidam*, planè ignoraremus, nisi subjunxisset; *Quòd Asino vehar veturio.* Legendum enim *Asivida.* Prius enim dictus *Asivebida*, formâ patronymicâ: qualia multa componit Plautus jocans, ut *Rapacida, Plagipatida.* Hoc ex imitatione Aeolum, qui ferè epitheta patronimicώs formant, ut Σπουδαρχίδης. *Asinivebida* autem ratio etymi postulabat. sed consultum est euphoniæ, ut σιαλίγος pro σιαλολίγος: ἀμφιβολὸς pro ἀμφιβολολόγος. *Veturium* in illo prologo est τὸ κτῆνος, quasi *vebiterium*: ut *Asivida*, pro *Asivebida.* Inde *veterinaria animalia.* Ergo *Asivida Silenus* ὀνοβάτης. In eodem prologo tolerabilis erat lectio, *Asibida*, quod illi imperiti librarii inter *B* & *Digamma* nullum discrimen faciebant. Autor Copæ:

Huc Alibida veni: fessus jam sudat Asellus.
Parce illi: vestrum delicium est Asinus.

Hæc ille. Turnebus l. 13. c. 22. suspicatur legi ibid. posse etiam *asinia*, vel potius *asininga*, ab asino agendo: vel etiam *asivecta.* Idem l. 2. c. 15. Extat, *inquit*, Prologus in Bacchid. non ille quidem à Plauto scriptus, qui tamen antiquitatem olet: in quo Genialis deus Silenus, *Naturæ deus* dicitur: Sic enim scribitur: *Naturæ deus sum Bromii altor maximi.* Horat. lib. 2. epist. 2. *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum, Naturæ deus humanæ, mortalis in unum Quodq; caput.* Est enim *Naturæ deus*, non qui universæ naturæ præest, sed qui naturam cujusq; hominis curat: & quidam hominis Genius est. Sed & Meursius ex eotem Prologo hæc citat: *Uno edidit gnatas nisu geminas. Parentes, ut fit crebro, fata occupant. Placuitq; initiatis, Trieteride quas ederent, Bacchi vocarent nomine.* quando docet; Veteres eo die, quo imponenda essent infantibus nomina (qui ob id *Nominalia* dictus, ut probat Scal. lect. Aus. l. 2. c. 22.) advocâsse Mathematicos, qui inspecto themate genethliaco fausta infaustaq; eventura prædicerent. idq; vocâsse, *Fata advocare*; & *Scribere.* Arripuisse etiam quæcunq; omina in bonam scævam ad impositionem nominum; idq; dixisse, *Fata occupare.*

MERCATORE.

In Mercatore, Actus 4. scena quinta sic terminat: SYR. etiam. EUT. sequere me. *Quibus tamen vett. Editiones continuò ista attexunt:*

Quid? Peristratam hîc Demiphonis contuor?
Gradus grandit, emittit oculos, circumfert se, obstipat verticem.
Asservabo hinc rerum quid gerat. magnum est, quicquid quæritat.

Quam SCENAM *statim excipiunt duæ aliæ.*

PERISTRATA, SYRA, LYCISSA.

PE. Diva Astarte hominum deorumq; vis, vita, salus: rursus eadē quæ est
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cœlum, sydera.
Iovis quæcunq; tēpla colimus, ejus ducuntur nutu, illi obtemperant.
Eam spectant: quod illi displicet, facile excludunt cæteri.
Quicquid complacitum, id sequontur, quæ vivont omnia, atq; sentiunt.
Alios enicat, extinguit, alios suo lacte vovet, atq; erigit: sed quos enicat,
Hi vivunt, & sapiunt: quos properat alere, ac erigere.
Hi quidem confestim pereunt, atq; male sapiunt miseri,
Jacent benevolentes, odiosi humum mordent, caput reptant,
Fremunt, perstrepuntq;: cumq; putant vivere, tunc ruunt maxumè,
Tunc, tunc student persequi, labant juvenes, itidem rapiuntur senes.
Illi se amant: quod amant, amatum volunt, atq; cognitum.
Illi verò si amare eâ ætate occœperunt, multo insaniunt acrius,
Verum si non amant, oderunt, molesti itidem, atq; difficiles.
Garruli, osores, infensi, iracundi, sibi suisq; invidi.
Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius,
Nec tolerant, ut æquom est patres: sed clamant, indecenter obstrepunt.
ST. Quantum intellego, & hanc malè habet Demipho. PE. id verum.
Amat filius & perit, id quom resciscit pater, insanit vehementius.
Quæ istæc intemperies? abegit vir meus olim ipse ad mercatum Rhodum filium:
Nunc ut fert Acanthio, ipse sibimet faciet exilium.
O iniquom patrem, ò infortunatum filium, quo te recipies?
Vbi matrem relinques? sola degam? filium amittam? non patiar.
Vendidit pater? ubiubi erit inventa, mater redimet.
Dic tu Lycissa, num in hanc viciniam adductam autumant?
LY. In hanc opinor, in amici senis cujusdam ædeis. PE. hic, præter Lysimachum,
Nullus quem sciam. SY. Lysimachum nominant.
Mirum nî senes vicini in unum nidum conspiraverint,
PE. Dorippam ejus uxorem conveniam. LY. quid, convenias? non eam vides?
PE. Video equidem: auscultemus, nescio quid secum iracunda mussitat.

DORIPPA. SYRA. LYCISSA, PERISTRATA.

DO. SYRA non redit, quam accersitum patrem jamdiu est quòd miseram:
Tarda nimium aut lapis obriguit, aut angue demorsa cessavit turgida.
ST. Nulla sum, adest hera, me quærit. DO. domi manere nequeo:
Bellulam istanc pellicem mei non patiuntur oculi: exclusissem foras,
At me meus continuit Eutychus, sed omninò quod fert non credāam.
LY. Audin hera? PE. audio, sine pergat. LY. sino. DO. amici inquit senis

Gratiâ

Gratiâ huc ad nos venisse: habet venalem, amanti dum detrahat filio.
Hæc quidem aut viri, aut gnati fallacia dißident sententiæ.
Sequestro vir ait datam: eandem vero venalem dicit filius.
ST. Ibo de improviso obviam, ne cessasse intellegat. DO. istæc filio
Non credam, qui obsequitur patri, huic verò ut mero cuculo
Id certum est mentiri ampliter: equidem coquo creduam.
Eccam Syram. ut currit venefica. Syra. ST. quis me vocat?
DO. Malum quod di tibi danunt. ST. hera, si sapis, hoc potius
Tuæ pellici, & marito dato. DO. istuc dictum tibi non amplius irascor.
Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra impedit?
ST. Nec podagricus nec articularius est, quem rus ducunt pedes.
DO. Non domi? ST. non. DO. ubi? ST. rure esse autumant.
Atq; nunquid redeat incertum hodie, cum villico rationis satis.
DO. Omnia mihi hodie eveniunt præter sententiam: non vivam vesperi,
Nisi illanc è me scelestam abigam: eo domum. LY. hera abit.
PE. Hem, abit? compella. LY. Dorippa, Dorippa. DO. quid molestiæ
Hoc est? quis me revocat? PE. non sum molesta, sed benevolens,
Et amica: te compellat tua Peristrata, mane quæso.
DO. Hem Peristrata, te pol non noram, mala bilis cruciat
Me, atq; exagitat. PE. istuc volo, quæso ne neges,
Te audivi modo, dic mihi, quæ te nunc habet solicitudo?
DO. Peristrata, sic di tibi unicum gnatum sospitent, da mihi benignius operam,
Nulla dari mihi poterit melius: par est ætas: unà crevimus,
Pares ætate habemus viros: nulli colloquor lubentius.
Sollicitor merito quidem, quid tibi animi esse nunc poßiet,
Si amicam hâc ætate ante oculos tuus adduxerit Demipho?
PE. Adduxit? DO. factum. PE. domi est? DO. domi, immò coqui
Conducti: parabatur convivium, ni meus disturbasset adventus omnia.
Senem miserum Venus & Cupido alieno satis vexant tempore.
PE. Sed ista levia sunt Dorippa. utinam non ego essem miserior!
DO. Levia? PE. levia quidem. DO. quæ pejora tibi tuus faceret?
PE. Immo pejoribus pejora. DO. quæ istæc sunt? quæso loquere:
Vt tu mihi. ego tibi, quæ facto opus sunt, demus consilium.
Vetus id dictum est, Feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit.
PE. Vnicus mihi Dorippa est gnatus: scis? DO. scio. PE. hunc pater.
Olim à se extrusit Rhodum. DO. quare? PE. quoniam amaret.
DO. Ob id ipsum? PE. id quidem nunc quoque, quom ancillam domum
Adduxisset, hanc resciscens pater produxit, venalem præbuit.
DO. Atat novi: verum dixerat filius: ego mariti amicam putabam mei.
Quoi data est? PE. seni quoidam in hâc amico viciniâ.
Credo hic alium, præter tuum, amicum habere neminem.
DO. Ea quidem est. quid filius? PE. urbem hanc se deserturum autumat.
DO. In portû res est. quid si invenerit? PE. mansurum credito.
DO. Præter spem salvæ sumus, ne dubita: apud me ea est.
PE. Apud te? ea erat opinor, de quâ loqui te audivi modo.
DO. Ea. PE. ò factum benè, meritò te amo, restituisti filium.

Fac videam. DO. *eamus intrò.* PE. *eamus, Lycissa ades,*
Acanthioni hæc nuncia, ego ad Dorippam huc devortam.

NOTÆ.

PALMERIVS, Multa, *inquit*, hâc Comœdiâ inserta sunt à nescio quo, cui, ut à Plauto edita fuerat, visa est non perfecta esse. Ex iis etiam hoc est: *Nec podagricus nec articularius est, quem rus ducant pedes* &c. scripserat ille: *Cum villico rationes putat. Do. Satin'? Omnia mihi hodie even. p. s.* Ejusdem hominis adjectanea negocii vim exhibuerunt Camerario: *Quasi tu nunquam quicquam aßimile huius facti feceris. Ly. Nam mea uxor propter illam tota in fermento jacet. Vir vivus sum miser. DE. At ego eam expurgationem habeo,* &c. post primum versum deesse aliquid videbatur: cujus, quem dixi, lacunarius explendæ, ut putabat, sententiæ hunc subjecit: *Edepol nunquam. cavi, ne quid facerem,* &c. Hæc ille. Sed & *Cam.* affirmat, has duas scenas Plauti non esse. Porrò, *Astarte*, ea est, quæ *Astarot* in divinis literis vocatur. Id Phœnicum linguâ sonat *greges*, καὶ τὰ μῆλα, tanquam suspiceris dictam à victimarum multitudine. Ea colebatur à Sidoniis, sicut *Dagon* à reliquis Phœnicibus & Assyriis. Græcis dicitur Ἀτεργατὼ καὶ Ἀτεργάτις: nimirum detortâ voce à Syriaco *Adordaga*. Significatio à pisce, ut notat *Scalig.* in Conjectaneis. Lucianus vero Samosatensis *Astarten* exponit *Lunam*: contra quem tamen Floridus lib. 2. c. 7. docet, Venerem esse.

ILLI sporrò, *Actûs quinti Scenâ 3.* QUASI tu nunquam quicquam &c. *præposuerant versus XI. ejusmodi:*

LYS. DEMIPHO, Sapientum illud dictum te audisse reor sæpius:
VOLUPTAS est malorum esca; quod eâ non minus homines
Quàm hamo capiantur pisces: hanc quomodo fugiant senes,
Tu tamen, senectuti gratiam non habeas; quoniam hæc tibi
Non abstulit modò, sed in amorem conjecit fortius.
Quo te consiliumq; tuum atq; mentem perdit funditus,
Atq; oculorum tibi præstringit aciem. me quoque
In magnum conjecisti malum, nec quid faciam scio.
DE. *Lysimache, deûm hoc arbitrium est, non hominum, tute hoc tecum*
Si cogites, non æquum te facere arbitrabere,
Quom amico homini, tuique conscio ita succenseas miserè.
Quasi tu nunquam &c.

HEC quoq;, ut & superiora, abjecit *Camerarius*, ut spuria. *Meursius* quidem ista Plauto vendicavit publicè: privatis tamen ad me litteris profitetur, se malle deinceps cum Scaligero sentire, qui ea pro Plautinis minimè agnoscat.

POENULO.

POST Actus V. Scenam VI. & ultimam, adjecerant isti satagei talem:

AGORASTOCLES, LYCUS, HANNO Pœnus, ADELPH. ANTERAST. ANTHEMONIDES.

Quam

VAM rem agit is miles, qui jubet patruo meo loqui inclementer?
Ne mirere, mulieres quòd eum sequuntur, modò cognovit filias
Suas hasce esse amissas. LY. *hem, quod verbum aures meas tetigit! nunc perii.*
Vnde hæ perierunt? AGOR. *domo Carthaginenses.* LY. *at ego sum perditus.*
Illud ego metui semper, ne cognosceret aliquis; quod nunc factum est.
Væ misero mihi! periêre, opinor, duodeviginti minæ, quî hasce emi.
AGOR. *Et tu ipse periisti, Lyce: Carthaginenses sunt.* LY. *at ego sum perditus.* POE. *quis hic est?*
Vtrum is est novelle novellicus, in servitute hîc qui filias habuit duas?
AGOR. *Et mihi auri fur est.* POE. *bellum hominem, quem noveris. Leno, rapacem*
Te esse semper credidi: verùm etiam furacem, qui norunt magis. LY. *accedam.*
Per ego te tua genua obsecro, & hunc cognatum quem tuum esse intelligo,
Quando boni estis, ut bonos facere addecet, facite, & vestro subveniatis supplici.
Iam pridem equidem istas scivi esse liberas, & expectabam si quis eas assereret manu.
Nam meæ prorsus non sunt. tum autem aurum tuũ reddam, quod apud me est:
Et jusjurandum dabo, me malitiosè nihil fecisse, Agorastocles.
AGOR. *Quod mihi par facere, tamen egomet consulam, omitte genua.* LY. *mitto,*
Si ita sententia est. AGOR. *heus tu leno.* LY. *quid lenonem vis inter negocium?*
AGOR. *Vtinam mihi argentum reddas, priusquam in nervum abducam.* LY. *dii*
Meliora faxint. AGOR. *sic est, video: cænabis foris: aurum, argentum, collum*
Lenostris, te nunc debes simul. POE. *quid me hac re facere deceat, egomet*
Mecum cogito: si volo hunc ulcisci, lites sequar in alieno oppido:
Quantum audivi ingenium, & mores ejus quo pacto sient. ADELP. *mi pater,*
Ne quid tibi cum istoc rei siet, te maximè obsecro. ANTER. *ausculta sorori.*
Abi, disjunge inimicitias cum improbo. POE. *hoc agesis leno, quanquam ego te*
Meruisse ut pereas, scio; non experiar tecum. AGOR. *neq; si aurum mihi reddas mecum*
Leno quando ex nervo emissus, compingâre in carcerem. LY. *jam autem ut solet:*
Ego penè tibi me purgatum volo, si quid dixi iratus adversum
Animi tui sententiam; id uti ignoscas quæso: & cum istas invenisti filias,
Ita me dii ament, mihi voluptatis est. POE. *ignosco, & credo tibi.*
MIL. *Leno, tu autem amicam mihi des facito, aut auri mihi reddas omnia.*
LY. *Tibicinam meam habere?* MIL. *nihil moror tibicinam: nescias,*
Vtrum ei majores buccæ ne, an mammæ sient. LY. *dabo quod placeat.*
AGOR. *Cura.* LY. *aurum cras sat referam tuum.* AGOR. *facito in memoriã habeas.*
LY. *Miles sequere me.* MIL. *ego verò sequor.* AGOR. *quid agis, patrue? quò nam hinc ire cogitas?*
Carthaginem? nam tecum unà ire certum est. POE. *Vbi primùm potero,*
Illicò. AGOR. *dum auctionem facio, hîc opus est aliquos ut maneas dies.*
POE. *Faciam ita ut vis.* AGOR. *agesis eamus, nos curemus. Plaudite.*

NOTÆ.

DE hâc scenâ ita *Lipsius* Antiq. Lect. l. 5: 19. Quam scenam clarissimus Sambucus Plautinæ Pœnulo à fine adiecit, eam in Vaticanis libris & ipse perscriptam repperi. De cujus germanitate etsi ambigi posse video: tamen cujus cujus ea est, non indignam certè judico, è quâ monstra aliquot lectionum levi manu tollamus. Primum autem animadvertendum universam scenam jamb. trimetris scriptam & sic distinguendam: *Quam rem agitis miles, qui lubet* (MSS. Cam. *cui lubet*) *patruo meo Loqui inclementer.. ne m. mulieres Quod e. s. m. c. filias.* atque ita deinceps.

ESSE AMISSAS] Vatican. *esse ambas.* (ita & MS. Cam.)

VTRVM IS EST NOV.] Lego: *Vtrumvis est, vel Leno vel Lycus.* (MS. Cam. *Vtrum is est.*)

LENOSTRIS] Vatic. *Lena tris res,* id est, tres.

EGO PÆNE TIBI] Scribo: *pene.*

REDDAS OMNIA] Vatic: *reddas minam.*

CRAS SAT REF.] leg. *cras ad te referam.* Reliqua errata, Lector, tuâ spôte advortes. *Hactenus Lipsius.* Sed & *J. Gruterus* annotat, in MSS. etiam Camer. hanc Scenam extare, inque primo in senarios redactam: quam tamen & ipse habet pro extraordinariis.

EXPLICIT RELIQVARIVM.

DE PLAU-

DE PLAUTO,

ET EIUS SCRIPTIS VETERUM AUCTORUM TESTIMONIA.

VARRO Parmenone, apud Non. in *Poscere*.

IN argumentis Cæcilius poscit palmam, in ethesin *Terentius, in* sermonibus *Plautus.*

CICERO lib. I. de Officiis.

Duplex omnino est jocandi genus; unum illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum: alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum: quo genere non modò Plautus noster & Atticorum antiqua Comœdia, sed etiam Philosophorum Socraticorum libri sunt referti.

Idem Tuscul. I.

Serius Poeticam nos accepimꝰ. annis enim ferè CCCCX. post Romam conditam Livius fabulam dedit, C. Claudio Cæci filio, M. Tuditano COSS. anno ante natum Ennium, qui fuit major natus, quàm Plautus & Nævius.

Idem lib. III. de Oratore, ex personâ L. Crassi.

Equidem cum audio Socrum meam Læliam (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem servant, quòd multorum sermonis expertes ea tenent semper, quæ prima didicerunt) eam sic audio, ut Plautum mihi aut Nævium videar audire.

Idem lib. IIII. de Republ. apud AUGUSTINUM de civ. lib. II. cap. IX.

Sed Periclem, cùm jam civitati maximâ auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, violari versibus, & eos agi in Scenâ non plus decuit, quam si Plautus noster voluisset aut Nævius P. & Cn. Scipioni, aut Cæcilius M. Catoni maledicere.

Idem Catone Majore, ex ejusdem persona.

Quàm gaudebat Bello suo Punico Nævius! quàm Truculento Plautus! quàm Pseudolo!

Idem Epistol Famil. lib. IX. ad Papyrium Pætum.

Sed tamen ipse Cæsar habet peracre judicium. & ut Servius frater tuus, quem literatissimum fuisse judico, facile diceret: hic versus Plauti non est, hic est, quòd tritas haberet aures notandis generibus Poëtarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, &c.

VOLCATIUS SEDIGITUS de Poëtis Comicis apud Gell. lib. XV. cap. XXIII.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam Poetæ Comico quoi deferant.
Eum meo judicio errorem dissolvam tibi.
Vt, contra si quis sentiat, nil sentiat.
Cæcilio palmam Statio do Comico.
PLAUTUS secundus facile exuperat cæteros.
Dein Nævius, qui servet, pretio in tertio est.
At si quid quarto detur, dabitur Licinio:
Atilium post Licinium facio insequi.
In sexto consequetur hos Terentius.
Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco esse facile facio Luscium.
Antiquitatis causâ decimum addo Ennium.

PLINIUS NEPOS Epist. lib. I.

Legit mihi nuper epistolas, quas uxoris esse dicebat: Plautum vel Terentium metro solutum legi credidi.

QUINTIL. Inst. Orat. lib. x. cap. I.

In Comœdiâ maximè claudicamus: licet Varro dicat, Musas, *Aelij Stolonis sententiâ,* Plautino sermone locuturas fuisse, si Latinè loqui vellent.

A. GELLIUS Noct. Att. lib. I. cap. VII.

Plautus verborum Latinorum elegantissimus in Amphitruone dixit: Numerò mihi in mentem fuit.

Idem lib. III. cap. III.

Verum esse comperior, quod quosdam benè litteratos homines dicere audivi, qui plerasq; Plauti Comœdias curiosè atq; contentè lectitaverunt, non indicibus Aelii, nec Sedigiti, nec Claudii, nec Aurelii, nec Accii, nec Manilii, super his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, credituros, sed ipsi Plauto moribusque ingenii atque linguæ ejus. hac enim judicii normâ Varronem quoque esse usum videmus. nam præter illas unam & viginti, quæ Varronianæ *vocantur; quas iccircò à cæteris segregavit, quoniam dubiosæ non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur; quasdam item alias probavit adductus stylo atq; facetiâ sermonis Plauto congruentis: easq; jam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicavit: sicuti istam, quam nuperrimè legebamus, cui est nomen,* Bœotia. *nam cùm in illis unâ & viginti non sit, & esse Aquilii dicatur, nihil tamen Varro dubitavit quin Plauti foret; neq; alius quisquam non infrequens Plauti lector dubitaverit, si vel hos solos versus ex eâ fabulâ cognoverit: qui quoniam sunt, ut de illius more dicam, Plautinissimi, propterea & meminimus eos & adscripsimus. Parasitus ibi esuriens hæc dicit:*

Ut illum di perdant, primus qui horas repperit, &c.

Favorinus quoque noster, cùm Nervolariam Plauti legerem, quæ inter incertas est habita, & audisset ex eâ Comœdiâ versum hunc:

Strateæ, scrupedæ, strativolæ, sordidæ,

delectatus facetâ verborum antiquitate meretricum vitia atq; deformitates significantium: Vel unus hercle, inquit, hic versus Plauti esse hanc fabulam satis potest fidei fecisse. Nos quoque ipsi nuperrimè cùm legeremus Fretum *(nomen est id Comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud quicquam dubitavimus quin Plauti foret, & omnium maximè genuina, ex quâ duos hos versus exscripsimus; ut historiam quæreremus oraculi arietini:*

——Nunc illud est,
Quod arietinum responsum magnis ludis dicitur:
Peribo, si non fecero: si faxo, vapulabo.

Marcus autem Varro in libro de Comœdiis Plautinis primò verba hæc ponit: Nam nec Gemini, nec Leones, nec Condalium, nec Anus Plauti, nec Bis compressa, nec Bœotia, unquam fuit, neq; adeò, Ἀγροικὸς, neq; Commorientes; sed M. Acutici. *In eodem libro Varronis id quoque scriptum est, Plautium fuisse quempiam Poëtam Comœdiarum: cujus quoniam fabulæ Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas, cùm essent non à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ. Feruntur autem sub Plauti nomine circiter centum atque triginta: sed homo eruditissimus L. Aelius quinq; & viginti esse eius solas existimavit. non tamen dubium est, quin istæ & quæ scriptæ à Plauto non videntur, & nomini ejus addicuntur, veterum Poëtarum fuerint, & ab eo retractatæ & expolitæ sint: ac propterea resipiant dictum Plautinum. Sed enim Saturionem & Addictum, & tertiam quandam, cujus nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino eum scri-*

psisse

psisse Varro, & plerique alii memoriæ tradiderunt, cum pecuniâ omni, quam in operis artificum Scenicorum pepererat, in mercationibus perditâ, inops Romam redisset; & ob quærendum victum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellantur, operam pistori locasset.

Idem lib. VII. cap. XVII.

Plautus homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps.

Idem lib. XVII. cap. XXI.

Ac deinde annis ferè pòst quindecim, bellum adversus Pœnos sumtum est: atq; non nimiũ longè M. Cato orator in civitate, & Plautus Poëta in Scenâ floruerunt.

Idem lib. XIX. cap. VIII.

Quando Plautus linguæ Latinæ decus, delitiam *quoque* ἑνικῶς *dixerit, pro deliciis:* Mea, *inquit,* voluptas, mea delitia.

FESTUS POMPEIUS.

Ploti appellantur, qui sunt planis pedibus. unde & Poëta Attius, quia Umber Sarsinas erat, à pedum planitie initio Plotus, postea Plautus est dictus.

MACROBIUS Saturn. lib. II. cap. I.

Et jam primò animadverto duos, quos eloquentissimos antiqua ætas tulit, Comicum Plautum & Oratorem Tullium, eos ambos etiam ad jocorum venustatem ceteris præstitisse. Plautus quidem eâ re clarus fuit, ut post mortem eius Comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen esse de jocorum copia noscerentur.

D. HIERONYMUS in epist. ad Pammachium.

Hæc eſt Plautina elegantia, hic lepos Atticus, & Muſarum, ut dicunt, eloquio comparandus.

Idem ad Euſtochium de Virginitate.

Poſt noctium crebras vigilias, poſt lachrymas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorum ex imis viſceribus eruebat, Plautus ſumebatur in manus.

Idem adverſus Ruffinum.

Audio præterea te quædam de epiſtola mea philoſophicè carpere, & hominem rugoſæ frontis adductiq́; ſupercilii Plautino in me ſale ludere, eò quòd Barrabam Judæum dixerim præceptorem meum.

Idem in EUSEBII Chronico.

Olymp. 145. Plautus ex Umbriæ Sarſinâ Romæ moritur, qui propter annonæ difficultatem ad molas manuarias piſtori ſe locaverat. ibi quoties ab opere vacaret, ſcribere fabulas & vendere ſollicitus conſueverat.

RUFFINUS in D. Hieronymum.

Cùm ad hæc omnia, quæ ſuprà diximus, etiam illud addatur, ubi ceſſat omne commentum, quod in monaſterio poſitus in Bethlehem antè nō multo tempore partes Grammaticas exſecutus ſit, & Maronem ſuum Comicosq́; ac Lyricos & Hiſtoricos auctores traditis ſibi ad diſcendum Dei timorem puerulis exponebat.

Quinam iſti Comici ſint, paulò pòſt exprimit.

Quæro ſi vel Flaccus tuus, aut Maro, ſi Plautus Comicus, aut Terentius certè, ſi aut Satyricus quis, &c.

Idem ibidem.

Sic dum totus Plautinæ & Tullianæ cupis eloquentiæ ſe-

tiæ sectator videri, oblitus es quomodo Apostolus omnem Ecclesiam, &c.

SIDON. APOLLINARIS Panegyrico ad Anthemium.

Quâ Crispus brevitate placet, quo pondere Varro,
Quo Genio Plautus, quo flumine Quintilianus.

SERVIUS HONORATUS ad I. Æneid.

De numero librorum nulla hic quæstio est, licet in aliis inveniatur auctoribus: nam Plautum alii dicunt scripsisse fabulas viginti unam, alii quadraginta, alii centum.

ATQUE hæc VETERUM de Plauto Testimonia, industriâ V. N. Jani Douzæ collecta habemus. Spero me nihil etiam peccaturum, si ex infinitis aliquot pauca adjiciam

NOVITIORUM super Plautum ELOGIA.

HERMOLAUS BARBARUS, ad Phosphorum Episcop. Signinum.

PLAUTUS, eminentissimus Poëta, & qui tot seculis in supremo stetit, nec in comparationem venit, nec in ordinem se cogi patitur, &c.

A. ALCIATUS JC.

NULLAM, opinor, Elocutionis figuram à Grammaticis tradi, cujus exemplum apud Plautum reperiri non possit.

L. CÆL. RHODIGINUS,

Variar. lib. 14. c. 2. & lib. 6. c. 19.

PLAUTUS Poeta doctissimus juxtà & festivissimus. Certè non superficiaria est ejus eruditio, sed intercutanea prorsus, & quæ vulgariâ specie sæpissimè fallat. Idem lib. 23. c. 31. *Româna loquendi figura in Plauto effloruit.*

J. CÆS. SCALIGER,

Hypercritico cap. 3.

PLAUTINAE dictionis genus non est nostrum emendare, qui illi sanè barbari sumus: aut si Latini, Latini profectò illius beneficio. Numeros non desideramus. Antiquas dicendi figuras non nisi inepti carpere ausint. Erant enim Romæ tum Atticismi, quos curiosius seculum postea est aspernatum. Idem, de causs. L.L. lib. 6. c. 29. *PLAUTUS Romanæ linguæ lex quædam fuit.*

PHILIP. MELANCHTHON:

PLAUTUS abundat bonis verbis ac figuris. Quare is legendus est: sed ita, ut obsoleta QUÆDAM illius verba fugiamus.

CAMERARIUS.

PRÆCLARE & utiliter opera sumitur ab iis, quorum provincia est litterarum doctrina, in explicatione Plautinorum scriptorum, præcipuè si Latina lingua discenda sit. Plautina enim scripta quò minùs curâ quasi concinnata, & arte elaborata sunt, eo manifestius atq; certius in his PROPRIETAS & NATURA LINGUÆ LATINÆ conspicitur, &c.

IDEM.

SUMMI olim viri multiplex studium in enucleandis Plautinis Comœdiis posuerunt. Memorantur PLAUTINÆ QUÆSTIONES *Conscriptæ à Varrone; qui iis vixit temporibus, quibus eruditio litterarum & doctrina floruit.*

Itemq;

Itemq; Scauri ac Sisennæ & aliorum COMMENTATIONES *in Fabulas Plautinas.* Idem: NOSTRO *studio relictus est Plautus & Terentius tantùm. De his igitur petenda forma Latinæ locutionis, & sternendum quasi solum, super quo Oratio bona & diserta, verbis & sententiis aptè constructa collocetur, &c.*

HADR. TURNEBUS libr. 16.
c. 11. & lib. 21. c. 12.

JOACH. Camerarius Germaniæ ornamentum & Europæ decus, bonam laudabilemq; navavit operam Latinæ linguæ studiosis, in emendatione Comici Plauti: in quo tantà ubertate succreverant errores, ut nativa illa sermonis elegantia, cujus pæne palma Comico illi tribuitur, vix appareret.

IDEM lib. 30. c. 29.

PROPRIE & eleganter scribit Plautus.

IDEM lib. 13. c. 22.

PLAUTUS valdè elegans Latinusq; Comicus.

P. VICTORIUS, Variar.
Lect. lib. 8. c. 2.

PLAUTUS eruditus autor, ac mirum in modum Latino sermoni utilis.

JACOB. SADOLETUS.

PLAUTUS fortasse licentiosior: sed tamen quid eo ad locupletandam Latinam orationem, & facilitatem sermonis, copiamq; verborum potest esse utilius?

CL. CHIFLETIUS JC.
SEQUANUS.

MELIORE antiquitatis Auctore non utimur, quàm Plautus est, ille Musarum sermone locutus.

M. ANT. MURETUS.

PLAUTUS auctor longè optimus.

J. LIPSIUS lib. 5. Epist. Quæst, 26.

PLAUTUS ille scriptor est, qui puritatem, *qui* proprietatem sermonis *suppeditet: ille qui urbanitatem, jocos, sales, & eam* Atticorum Venerem *sufficiat, quam frustrà in reliquo Latio quæras.*

Idem, lib. 2. Epist. 4. ad NIC. Bryardum.

PLAUTUS, illud delitium, & ille, ut sic dicam, pullus Romanæ Musæ, in litterarum quasi penetrali est, quò non nisi initiati accedant, & qui à se spernat profanum vulgus & arceat.

Idem ad J. Mercerum. *PLAUTUS decima Musa.*

Idem ad Taubmannum.

NEMO Plautum amat, quem non melior Musa & Phœbus.

Idem libr. 5. Antiq. Lect.

PLAUTUS Musarum & Gratiarum hortus.

OBERT. GIFANIUS JC.

OPTIMUS loquendi magister Plautus.

ISAAC. CASAUBONUS.

INGENIOSISSIMUS & facetissimus Poetarum.

J. GRUTERUS, de Gruytere.

PLAUTUS ex potissimâ parte tantum, quantus est, fecit Terentium.

JOH. CRATO à Craftheim, Med. Cæsar.

QUAM sapienter summus vir, Jul. Cæs. Scaliger Plautum Romanæ linguæ quasi legem quandam statuit; & non modò Latinè, verùm etiam purè locutum: neq; defuisse illi aut usum pro duce, aut rationem pro suasore censet &c.

H. STEPHANUS in libro de Plauti Latinitate:

PLAUTUS Latinitatis fons omnium uberrimus & limpidissimus.

PAULUS

PAULUS MANUTIUS.

Perfectum illud in Latinâ linguâ ego mihi ab hominibus imperitis certè definiri nolo. Definiant ii, quibus utor magistris, Cicero, Cæsar, Terentius, Plautus: quorum ex libris, quæ Latinæ linguæ sit elegantia, quæ ubertas, quæ vis, facilè possum intelligere. Quæ si, non dico quanta sunt, (immensa enim esse video) sed si ea mihi magna ex parte comparassem, modum fortasse facerem studio meo: sed ut inter hos, qui nunc homines vivunt, aliquid esse videamur, nihil tamen, si verè de nobis iudicare volumus, præ illis, quorum extant satis multa scripta diviniùs, nihil, inquam, planè sumus.

Idem ad M. Antonium Muretum.

Non solùm per me licet, verùm etiam, si pateris precibus tecum ago, ut ad emendandas illustrandasq; Plautinas Comœdias tuam excellentem industriam conferas,

HIER. VVOLFIUS.

In octavo Rivii libro ita versetur Præceptor, ut Ciceronis, Cæsaris, Salustii, Livii, Terentii, Plauti, ac aliorum Latinitatis veteris autorum exemplis, orationis variè commutandæ ac enunciandæ rationem confirmet.

ADAMUS SIBERUS.

Etsi Lacedæmoniorum, Massiliensiumq; exemplo actiones Comœdiarum multi improbant, & moribus officere contendunt: tamen si ad lusionum exercitia adhibeantur illæ, è scholis neutiquam videntur eliminandæ. Non ut vesanos adolescentulorum amores, blandas mereticularum

gestiones, & obscœnos parasitorum ac lenonum sales inde discant pueri: sed quia copia cognoscendæ Latinæ linguæ ex nullius populi consuetudine hodie suppetit, necesse est addiscant eam ex servulorum ac muliercularum sermonibus, & ephemerides inde suas, atq; ἀναλύσεων libellos instruant & exornent: quodq; præcipuum est, hominum mores in alienis personis, & expressam imaginem vitæ humanæ videant, ac per omnem vitam fugiendam sibi discant. Possunt autem annis singulis una atq; altera Terentiana ac Plautina fabula, aut plures etiam repræsentari in conventu puerili: idq; de ipsorum puerorum adolescentulorumq; distributione: qua in re illorum indoles maximè sese exerit. Ita fiet, ut & cognoscantur atq; ediscantur à pueris Comœdiæ lusionum exercitiis, & cum superioribus ordinibus de victoria contentione: neq; præceptores necesse habeant in classibus integros comicos explicare.

J. STURMIUS.

IN sermone quotidiano subsidia nobis petenda sunt (omnẽ enim Cicero non continet) ex Poëtis Comicis. hi enim adjumenta nobis hanc ad rem afferunt atq; auxilia: & quidem primùm PLAUTUS, *quem dico* PURUM *scriptorem esse, &* ANTIQUUM *tum verbis tum etiam sententiis & earum formulis: nisi ubi* ἑλληνίζει, *ubi utitur Hellenismis, & Græcos imitatur, aut ex Græcis Latina facit. quâ in re oportet uti* διακρίσει, *id est, distinctione. Sunt enim quædam Plautina, quæ perpetuò possunt usurpari: quædam quæ raro: quædam etiã quæ insolenter, id est, cũ quadam licentiâ.* PLAUTO *subjungendus est statim* TERENTIUS: *& hic qnidem purus, sed minùs apertus quàm Plautus. est artificiosior Terentius; Plautus loquacior; sed* LATINA *est loquacitas, est loquacitas* PURA, *ut* ROMANI LOQUEBANTUR. In de linguæ Lat. resolvendæ ratione cap. IX.

MICH.

MICH. NEANDER in Syllogâ Formularum Latinogerm.

PRIMAS *ubiq; teneant Cicero, Plautus & Terentius, Latinæ linguæ atq; eloquentiæ principes.*

G. FABRICIUS.

VARRONIS & Ciceronis de ingenio, urbanitate, elegantiâ Plauti, inprimis honorifica extant testimonia. quem etiam alii quidam linguæ Romanæ principem, & eloquentissimum antiquorum dicere non dubitaverunt. Sermo ejus, Æl. Stolonis sententiâ, puritate Musarum similimus. Ioci non sale nigro Momi, sed candido Mercurii conspersi sunt. Sententiæ cū gravitatis tum leporis habent plurimum: eæq; seu doctrinā seu reprehensionem continent, vel summo Philosopho sunt dignæ.

A. JANUS PARRHASIUS, Prolegomenis in Amphitr. Plaut.

M. PLAUTUS ex Umbriâ Farsinas (alii, Sarsinas) *iis temporibus in scenā Romæ floruit, quibus in Repub. P. Scipio, M. Cato, Fulviusq; Nobilior excellebant. Ingenio perurbano fuit & maximè festivo: quod non absq; suspicione livoris elevatur ab Horatio. M. Varro refert, Plautum, cum erogasset omnem pecuniam in scenicis ornamentis, ad egestatem redactum, in urbem rediisse, operamq; suam pistori locasse ad circumagendas molas trusatiles sive manuales. Id quod ab Asclepiade & Menedemo Philosophis antea factum memorat Athenæus. Nam de Stoico Cleanthe, quod oleribus irrigandis mercede auctoratus aquam noctu traheret, historia notiss. est apud Laërtium. Ferebantur sub Plauti nomine Comœdiæ circiter* CXXXV. *sed homo erudititiss. L. Lælius* XXV. *duntaxat illius esse censuit. Neq; M. Varro dubitat, quin illæ etiam, quæ à Plauto scriptæ nō sunt, veterū Poëtarū fuerint, ut* M. Accii, C. Plautii: *à quo dictæ sunt* Plautianæ *fabulæ, nō* Plautinæ. *Plauti nomē deductū Verrius autumat à planitie pedum. Nā cū*

M. Accius

M. Accius (*alii,* Attius) *antè diceretur, ab eo plantarum vitio* Plotus, *deinde* Plautus *est appellatus. Diem clausit Olympiade XLV. paucis annis post Ennii mortem: suoq; tumulo carmen hoc inscribi mandavit:*

Postquam est mortem aptus PLAUTUS, Comœdia luget:
Scena est deserta. hinc ludus, risusq;, jocusq;,
Et numeri innumeri simul omnes collacrimarunt.

Gellius lib. 1. c. 24.

NARRO tibi, Lector. Cùm extremas hasce pagellas typographiæ adornarem, commodùm mihi è Bibliothecâ Lud. Personii JC. & Elect. Sax. Consil. *ac Profess. primarii Libellus ab amico offertur Nob. cuiusdam Hispani, in quo ille, pag. 19. Germ. edit. ut rem certam ponit; PLAUTUM nostrum in juventute variis fuisse moribus: sectatum esse militiam: per maria circumvectum esse: pistorem fuisse: mercaturam, & inprimis oleariam exercuisse: factum etiam vestiarium & sarcinatorem: tandemq; in bonis litteris acquievisse. Sed nisi potior ab ævo prisco juvet auctoritas, quî credam ista omnia Taubmannus?*

—credat Judæus apelles, Non ego.

FINIS.

Industrie Lector Salve denuò, & VI. istos versûs, quos solemnis Operarum nostratium industria scilicet amisit, in antiquam sedem restitue, pag. 47. extremâ, hoc modo: *AL. ego verò, ac falsum dicere.*

AM. Neque tu illi, neq; mî viro ipsi credis. AL. eò fit, quia mihi
Plurimum credo, & scio ista hæc facta, proinde ut proloquor.
AM. Tun' me heri advenisse dicis? AL. tun' te abisse hodie hinc negas?
AM. Ego enimverò; & me advenire nunc primùm ad te domum.
AL. Obsecro, etiámne hoc negabis? te auream pateram mihi
Dedisse dono hodie, quâ te illic donatum esse dixeras?
AM. Neque edepol ——

Eâdem operâ ibid. v. 89. rescribe *hic*. 92. *obrodat*. 95. *AM.* del.

RERUM ET VERBORUM MEMORABILIUM IN Commentario Plautino

INDEX.

A

A Malo facere peculium 576
à malo quærere 380
à mani: *ut*, de vesperi 571
à me, *i. pro me. contrà*, Abs te, *i. contra te* 1065
à me prodeunt 337. 636
à me pudica est 416
à Milone reus, i. *accusatore Milone* 1031
à morbo valui 416
à nobis, *i. domo nostrâ* 636
à pecuniâ valere 152
A *post principiis incipere*, Castrense Proverb. 973
à sene foris, i. *senis f.* 671
à summo bibere 1001
A terrâ ad cælum, Prov. 982
A vestigio pedis ad verticem 451
ab ante 761
ab Andriâ est ancilla 472
ab animo perire 416
Ab asinis ad boves transcendere, Prov. 153
ab auro fulgor, *i. auri f.* 472. 671
ab illo est, i. *illius est* 290
ab illo nuntius 472
ab infimo da suavium 134
ab ingenio improbus est 1249
ab re consulere, *i. frustrà* 217. 1065. 1187
ab re est. *contra.*, E re 90
ab se, *i. spontaneus* 603
ab se cantat, cuja sit 1031
Ab summo dare poculum, bibere 134. 1001
ab ultra 761
Ab unguibus ad verticem summum, Prov. 451
Ab unguiculo ad capillum summum festivißima 451
ab usq; 761
absq; hoc esset. absq; te foret 238. 647. 1171
abalienare aliquem 32
abditivus, *i. sejunctus* 878
abducere 983
adhibere procul 1140
Abi. abi modò. i modò, formulæ contemptim aliquẽ amolientis. 1106. 1158
Abi, acclamatio laudantis, exultantis 120. 1208
abigeus 233
abire in communem locũ 312
abire, *pro mori*, abitio, *pro morte*. abiit quò priores abière 1135
abjudicare. *contrà*, adjudicare 1060
abjudicare se à vitâ 117
abjugassere, abjungere equos 119
abjurare: abjuratũ pretium, creditum 294. 1011 pr.
ablectæ ædes 575
ablegmina 575
abnuentis, *rejectum caput*; Annuentis, *relatum est* 673
absente nobis 57
absentes, *i. defuncti* 313
abstare longiùs 455

abstes propè 455
abstinere 215
abstinere culpam 644
abstinere manum 545
abstit 1228
abstitit, *i. seceßit* 673
abstulo 535
absumedo 248
absurdum ingenium 726
abundæ minùs res 969
abundare lætitiâ, voluptatibus &c. 1096
abundè libertatem 593
abusa, *i. utendo consumpta* 89
abuti operam 89
accendit senem puella 1111
accensum prælium 26
acceptrix 1232
acceptus pulchrè, lepidè 392
accidere alas 923
accipere & Capere *differunt* 1204
accipere, *verb. conviviorum & hospit.* 392. 817
accipere hospitio 1028
accipere, *i. invitare facilimè & ampliter* 374
accipiter pecuniæ 972
accubare, *in conviviis* 130
Accubituri manûs pedesq; lavabant 1000
accubuò & assiduò 1221
Accumbebant veteres ad mensam: vetustißimi tamen sedebant 1119
Accumbendi modus apud priscos 1106. 1120

accusare fidem, officium 445
Accusativus pro Nominativo &c. 194
Accusator priore loco dicit 1064
aceratum 318
acerba virgo 24
acerbum funus 24
Acetum & sal, obsonium servorum 1055
acetum *pro acumine & prudentiâ* 484. 843
Acheron & Orcus, *quid* 813
Acheruns ulmorum 67
Acheruntis ostium 1157
Acherontis pabulum 320
Acheronti, Acherontem, *adverbialiter* 237. 556
Acherontem præmittere 339
Acherusia templa 893
Achilles 662
Achilles Aristarchi 875
Actam rem agere 398. 824
Actiones bonæ fidei JC. 565
Activa verba aliquando etiam absolutè capiuntur 100
actor cor odio sauciat 472
actor servus 105
actum est 824
actum reddam 1169
ex Acuminibus auspicia 423
acum invenisses 609
acus, *calamistrum* 299
acus, *ervum* 318
Acu tangere 1074
Ad, *comparationem & similitudinem notat* 216. 719. Ad Scaurum atq; Probum Grammaticè 1165
ad *pro* ob 104
ad assem reddere sumptum 810
ad capita rerum pervenire 781
ad cœnam condicere, & Promittere, *diff.* 1104
ad ex 761
ad hoc exemplum est 1178
ad illud, *pro, quantum ad illud attinet* 1245
Ad incitas redigere 924. 925. 1157
ad istam faciem emere 771
ad istam faciem est morbus 771
ad libellum debere 251. 810
ad manus, & manibus dare aquam 1000
ad me fuit 1012. pr.
Ad pileum vocare 35
ad plures ire, *pro, mori* 312
ad quadraginta minas 248
ad se ire 26
ad speculum claræ ædes 564
ad suum quæstum quisq; callet 88
ad vinum, *i. inter mensas* 127
adæquè 244
adæquè miserior &c. 352
adaxint 143
adbito 233
addere alas 923
addere, *in suppliciis &c.* 177
addere custodem 177
addere miseriam oculis 211
addicere, *augurale verb.* 92
addici 1052
addicere, *damnare est* 523
addicere, *venditoris* 901
addicere in servitutem 207
Addicuntur etiam venales &c. 781
addictio in diem 207
addicti 523
adducere, *propriè puellam alicui conciliare* 707
adductrices, *pro stupri sequestris* 707. 746
adducitura 1204
adductus pater, *i. superciliosus* 451
Adelphæ Terent. 314
ademsit; pro *ademerit* 330
adesse, *pro esse* 143
adesse caussæ, *propriè dicuntur patroni & amici* 917
adhinnire equulā; ad orationem 400
adicere *semper in MSS. Pall. nunquam* addicere 940
adigere arbitrum 1011 post
adigere jusjurandum 10
adimere & demere *diff.* 497
adire ad pactionem 153
Adire alicui manum 365. 545. 900. 1005
adjurare 390
adjutabilis opera 731
adjuvare 879
admissivæ aves 92
admittere, *augurale verb.* 92
admodestior 27
admœnire, *i. obsidere* 387. 827. 834
admovere alicui preces 387
admutilare, *i. tondere*, pro, *probè decipere* 706
adnovitius 27
adolent unguenta, *pro, obolent* 325
Adoneus 601
ador, oris & ōris 24
adorea 24
Adorantium habitus 71
adorare, *pro orare* 143
adorare vulgum, *pro salutare* 264
Adoratio manuaria 1075
Adoraturi deos opperiunt caput 71
adpromissor 1075
adprosperare 9
Adrium mare 82
adrogare 1075
adscriptivi milites 605
adsellare 289
Adspersisti aquam 476
adspicere contrà oculis &c. 365
adstare, *pro stare* 143
adstipulator 1075
adstricta frons 450
adstrictus pater, *i. tetricus* 451
adsuere 31
adventitia, adventoria cœna 407
adventor 98
adventores, *i. hospites* 1233
adventoria epistola 407
adventus homo, *qui venit* 804
Adverbia temporis & loci mutuâ vice vertuntur 53
adversa avis, via 467
adversare animo 1022
adversum venire 547. 620
advertendum est ea 1137
adulari aliquem, alicujus fortunam 39
adulant canes gannitu vocis 1122
adulatores parasiti 201
Adulteræ domo exactæ, dote privatæ necatæ, ad Ædil. accusatæ 58
advocati, *superstites* 682. *fortè pro testibus* 916
Advocato standum 343
advocatus 436
advorsitores pueri 576
advostis 110
Æacidinis minis animisq; expletus 100
ædes inscribere, proscribere 1136
ædifacere & ædificare 457
ædificare navem, *propriè* 755
Ædiles choragium &c, locabant 876

Æditui

INDEX.

Ædil. i de mercibus, de mensuris &c. cognoscebant 1026
Ædiles plebis 1231
Ædilitiæ editiones 244
ædis pro templum 904
æditimus 92
ægipanes 904
ægrotat fama, bonum publicum, artes 463. 1134
æmulus facta 23
æquè istud facio, i. mihi tantidem est 706
æquo censu censetur apud inferos mendicus & opulentiss. 1156
æquum centupondium 97
æquus animus 152
Æra lupinis quid distent 908
æra vocari multam pecuniariam &c. 1204
ærarii milites, qui 663
ærati obuli 589
ære dirutus 1208
ære clypeus 473
ærumnis deluctare 1171
ærumnulæ 339
æs de malo habere 380
æs pro capite dare, quid 876
æstimatum dare 217
æstivè viaticatus 609
æstivus annulus, i. levis 609
ætas ex ephebis exiit 753
ætas haud mala, i. juventa 1025
Ætas mala merx est tergo 636
Ætas mihi fermè acta est 1144
ætatem, i. longũ tempus 80. 96. 737. 911
ætati tuæ, i. tibi 630
ætatula, i. vita: item forma 376
æternum, Sempiternũ &. Perpetuum, nihil differre 965
Ætolicæ tunicæ 911
affecta, vel affectata mulier, quæ 1028
affectare viam, iter 179
affectas appellere 479
affectus virgis 111
affero me huc 65
afficere lucris 9
affigere adhesum 59
affinem esse publicis 1244
affinis pro genero 170
Affinitas per sponsalia contrahitur 1190
affligere 128. 183. 264. ad terrã, ut piscem polypum 1059
afore, afugere 922
Agathocles 571
Agenoria, dea 430
ager, in verbis nuptis 133
ager arvus 1205
Ager Atticus, Romanus 429
agere custodiam, excubias 1051
agere satis 493
agere, i. trudere, tundere 360
agere se alicunde 977
agere secundas 106
agere se, tardi & tristes dicuntur 516
aget, aut acturus est 1004
agi 118
agi res 201. 480
Agis ut velis! 407
agitandum est vigilias 1177
agitare equum 120
agitator aselli 120
agitatores, aurigæ 602
agni arũmi, subrumi 1257
agnina duplex 244
agnus curio 377
agones, i. victimæ 900
Agorastocles, i. laudicænus 883
agretta 208
Agriculturæ vocabula ad rem voluptatum tralata 133. 262. 445
agrimensores, olim finitores 877
aha 354
Ajax 233
ajebat ire ad portum 1022
Ain' tu? 128
αἴξ, meretrix 295
ἄκρατος ὀργὴ 726
Albâ veste induti Rom. 188
Albæ quadrigæ 96
Albis dentibus ridere, aliquem 436
Albis equis præcurrere 96
Albo rete, pariete, ariete aliena bona oppugnare 951
Albus an ater sis nescio 864
alcedo 894
alcedonia 313
alchymista 174
Alcmæo insanior 232
Alcumena Euripidi 1011 post.
alea quid 284
alec. alex 955
alembic 174
alere & educare, diff. 597
Alexander M. 571
Alexandrinæ delitiæ, Proverb. 816
Alia fluviis 216
alia his quærere, i. ab his diversa 804
alia super alia ausus 1144
alica, alicaria meretrix 890
Alidem & Alios cur Plautus dixerit 216
Aliensis dies, clades 216. 781
Alii pro Elii 196
Alii idem fecêre &c. 410
alipilus 923
aliquâ 417
aliqua reperiundum est 413
aliquà rescisċat vereor 429
aliquando, i. tandem 1067
aliquantò, aliquam multo 434
aliqui, pro aliquis 1087
aliquî, i. aliquâ re, modo 961
aliquid, i. incertum, nihil 283
aliquos viginti dies. aliqua folia quinq; 643
aliquot hos dies 824
alioqui, atqui: alioquin & atquin, cur 1187
aliud bello mallet 804
Aliud cura; formula 82. 716
Aliter catuli olent, aliter sues 448
alius, pro altero 196
alius Lysippo 804
alius sapiente bonoq; 804
aliutà 1011 pr.
allaudabilis opera 984
allevare 966
allex viri 944
alliatûs, alliatum 531
Allium olere, Prov. 530
allium Punicum 944
Allium & Sal, cibus tenuiorum 963
alloqui deos 24
allucere faculam 977
alludiare 941. 1102
almageste 174
almanac 174
alon, linguâ Punicâ deus 931
ἄλς, contumeliæ verb. 944. 1211
altellus, alter 451
alter pro alio 196. 1205
Alterâ manu fert lapidem, panem ostent: alterâ 152
alteræ aves 423
alternæ arbores 1158
alterplices, στρεψίμαλλοι, qui intortam habent orationẽ &c. 399
alumnus 788
alvi specus tartareum 267
alvum superiorem dejicere, i. vomere 158

alvus inferior 158
alvus suus 849
amabò, *nullâ significatione* 896
Amans quot modis pereat 1195
Amantes furta faciunt &c. 263
amantia 1242
amare, *vel* à mare si abstinuissem &c. 739
amare amarum est 377
amare à lenone 933
amare quē, *pro, amãter orare* 965
amare cavendum tanquam à mare 1254
amare & metuere, *in sacris litt. plerunq; conjunguntur* 891
amare tuum, *i. amores* 261
amarum os 282
amasci, *i. amatores* 326
amasco 186. 1248
amasso 326
Amatoris fovea profunda 948
Amatorum ornatus 260
Amator pisci comparatus 88
Amatorum tempestas turbulenta 87
amator potissimus, potior, eximius, intimus 616
amatorculi 889
Amatores famosum carmen ostio inscribebant extinctâ face 770
ambactus servus 719
ambiturire 1205
ambulare naves *cur dicantur* 613
ambulatum noctu ire 1144
amburvare 936
ambustanea avis 720
ambustulatus 1047
amens animi 444
amentum, admentum, armētum, amen 606
Amici reconciliati 63
amiciri patricè 354
Amicitias atq; inimicitias in fronte promptas gerere 832
Amicorum tres differentiæ 1135
amiculum 379
amicum esse, ut nomen cluit 1159
amicus opportunus 436
amicus *pro teste & advocato* 917
amittere, *pro, à se dimittere* 217. 613. 746
amnis, *gen. feminini* 794
amo te, *i. rogo: item*, gratiam habeo 618. 623
Amo te: *cum grata aliorum dicta aut facta significamus* 890
amœna loca, *quæ* 616. 1145
amœnitas amœna 239
amor & cupido *differunt* 260
amor ebibit sanguinem 269
Amor & melle & felle fœcundiß. 377
amor cultu optimus, *qui* 667
amore diffatigor 384
amori dare ludum, *quid* 313
Amoris artes, viæ 1138. 1161
amoris poculū, i. amatoriū 1198
amoris prandium 1208
Amoris rota 384
amos 267
ampectere fustibus 1049
amphidromius, *dies quintus à puerperio cur ita dictus* 1223
amphora pendens 264
amphoris schidia affixa &c. 922
amplectari *pro amplexari* 1255
ampulla, oenophorum 796
ampullæ, *verba magnifica, turgida &c.* 796
ampulla, *vas olearium* 956
ampulla & strigilis *conjuncta* 1094
ampullæ & sesquipedalia verba *diff.* 796
Ampullas loqui 796
Ampullas & sesquipedalia verba projicere, quid 796
ampullarius 1046
ampulligeri servi 796
amussis: amussitata indoles 700
ἄναγκα, ἀνάγκη 1025
Anactorium 878
Anancæum poculum 1025
anatina fortuna 1034
anatus, anulatus, anulatus pedes 596
Ancæi poculum, i. *ultimū* 1206
ancile scutum 82
ancilla ovis 776
ancipes, *pro anceps* 1065
aneuritatus 674
angeor 1083
angi animi 416
angina, *vel* anguina 542
anguilla exossis 955
anhelitum sufferre 759
anima *pro pecuniâ* 1195
anima, *spiritus quo calamus inflatur* 759
anima fœtet 134
animam puteo intertrahere 52
animi caligo, nebula 384
animi caussâ 410
Animo malè est 71
animo meo, *ut mihi videtur* 608
animum advertere 314
animus per oculos desit 737
animus *pro libidine* 1144
anniversariò 238
annò 12. 238. 606
annò an hornò, hewer oder ferden &c. 1222
annona amicorum 1156
annona cæna 1155
annona his esset vilior 704
annonæ incendium. annona candefacta est 192
annnonam incendere 1164
annuere 126
Annulos aureos servi in peculio habebant, non gestabant 352
Annulus etiam continetur appellatione symboli 809
annulatæ aures 931
annulati pedes 335
Annulis singnatoriis tabulæ obsignatæ 284
annulus sigillaricius 320
annulorum sculptura varia 33
annus magnus 982
anquirere vescendi 299
anser, *in turpiculis* 464
antecessus homo, *qui antecessit* 804
antelogium, anteloquium 173. 593
ante-malorum: ante-comæ 970
antè occupare 128 (1199
Ante-parta dare post-partoribus
ante-partum perdere, *i. patrimonium &c.* 1219
anteponere, Ponere, Imponere, *in Sacris solemnia* 612
anteponere prandium, cænam 612. 1034.
antepotens gaudiis 1187
antestari. antestati, *qui testes fecerunt* 307. 998
antevenire 325
ἄνθος ἡφαίστου, *i. ignis* 351
ἄνθος πυρὸς, *flamma* 351
antidhac 373
Antiochi oculis molliùs curari 912
Antiqui mores, *homines &c.* 205. 1144
Antiquitate ignoratâ, optima quæq; ferè nesciuntur 117

Antiquum

INDEX.

Antiquum obtines tuum 572
antistita Veneris 1040
Anus ad armillum, Proverb. 267
anus, *vel* annus, *i. compes* 596
anus, *podex, unde* 596
ἄνω κάτω 427
apage, *Græcum* 838
Apelles 451
Aphrodisia. Aphrodisia opera. Aphrodisium jusjurandum. Aphrodite, *unde* 890
aperta est, *scil. foris* 507
aperta viscera 178
aperto capite 224
apica ovis, *i. mina sive glabra* 1236
apinæ 1199
apisci, adapisci 455
ἀπολακτίζω 456
Apollo, *unde* 165
Apollo ἀλεξίκακος 165
Apollo prostaterius 470
Apollinis, *Nom. casus* 638
Apollinis Pythii oraculo editum 833
Apollogum agere 1110
aponere, *pro deponere* 922
apotheca 1184
Apparet opus &c. 849
apparitores 221
appetere, *gladiatorium verb.* 385
appetit dies, fata, meridies &c. 143. 564
apponere custodem 177
apponere onus 333
apportare rem novam 556
appotus 27
approbare 9
Apri in conviviis æstimati 248
apri lumbus 248
Apri plures simul appositi 248
aprici senes 892
aprugnus. aprugnum callum 248, 907
aptum equis Argos 96
aptus, *i. adeptus* 239
Apum dulcis memoria 261
aqua 574
Aqua aquæ similima 652
Aqua defectis adspergitur 390
Aqua duplex in mensâ 999
Aquam à pumice postulare 949
Aquam ferte pedibus 1000
Aquam manibus clamare 1223
Aquam sumere 454
aqualis 282
aquarioli 52
aquarius 889
aquilus color; fluctus, μέλαν ὕδωρ 933
aquilo, *scopa terræ* 448
ar, *pro* ad 1213
ara & deprecator, *servorum duo perfugia* 586
Aram tangebant jurantes, item *precantes* 1075
ab *Arâ, igne, quasi deo, arcebantur* 586
Aræ in scenâ propriæ 586
Aras, statuas, templa occupabant, ad vim arcendum &c. 586. 1036
Arabia terra 1179
Arabicè olet 686
Arabus, *vel* Arabicus odor 940
Aranea ominatur pecuniam 145
aranearum operæ, situs, textura, tela, vestis vieta 104. 1101
aranearum plena arca, sacculus 145
arationes, aratores, *i. agri decumani, quiq; hos colunt* 1205
arbiter, *i. speculator* 181
arbiter bibendi 1001
arbitrari, *i. prospicere* 181
arbitrium, *i. prospectus* 181. 671
arbitretur uxor gnato 427
Arcadius magister 82
Arcæ in carceribus 935
architecton 10
architectus & machinator sceleris &c. 715
arctè contentéq; habere quem 81
arcturus 1011 pr.
arcus bibit 268
arcuspletis 1194
Ardet animus, formula 781
ardent oculi 232
ardentes & vigilantes titiones *opponuntur* sopitis 771
Ares, *i. Mars* 1233
aretalogus 636
Argæ quadrigæ 96
argentum aridum, siccum 1046
argentum dare pro capite 894
Argentum [illegible] 1154
argentarii 82
argẽtariæ mẽsæ exercitores 82
argentareus commeatus 473
argentata querimonia 825
argenti exterebronides 985
ἀργύρεον μεδίμνῳ ἀπομετρεῖν, Xenoph. das Geld mit Scheffeln außmessen 1035
Argus oculeus 12. 177.
arguere ex audito 486
argutias exhibere 529
argutus. arguta facundia 1228
argutum, & argutari, *solemnia de præficis* 1228
argutus facinorum 843
arguti, *qui* 529
arida & horrida vita 157
arida nubila 794
aridus senex 157
Arithmetici manû & reliquo corpore supputabant numeros 411
aries, *homo ingenii hebetioris* 960
arietare ædes 1211
arietatores dentes 1211
armarium 249
arma amittere, *capitale* 410
armata oscula 1139
armiger, *qui* 326. 409
armea 452
arna *pro agna* 1094
arra, arrabo 564. 718
arrident mihi ædes 90
Arrige aures P. 76
arrilator 89
Artamo, *vel* Artama 503
artatus, artare 111, 216
artes, *antiquis virtutes & vitia* 1134
artes, ἐπιτηδεύματα 1134
arti homines 158
artitus 111
in articulo ipso emit, oppressit 440
artopta 165 (660
artotrogus, ein Brodfresser
arumi agni 1257
Arundo alas verberat 453
arva muliebria 445
arva Neptunia, *i. mare* 1171
arvipendium, *vel* arvipenniũ, χοῖνος γεωμετρικὸς 745
arvum 1205
arvus ager 82
arx Athenis 1194
arx capitis 413
arx corporis, *i. caput* 413
ἀρχὶς, vas vini conditorium 1046
asino tradi, *i. asinino labori* 416
aspectare 187
aspellere 759
asper victus 207
Aspice huc, ad me &c. formula parandæ attentioni 55

assentari κολακεύειν 53
assentari συναπάγεσθαι 53
assentari & adversari opponuntur 53
assentatio, *i. assensus* 484
assentatores, τραπεζοκόροι 429
asserere 273
Asserere manu liberali causâ 924
asserit spes salutem 1042
assertio, vindicta, καρπισμός 924
assertores, *vindices alienæ libertatis* 924
asservare *pro observare* 1204
assessi muri 44
assidere hostibus 44
assidet hostis mœnibus 44
assidui, *i. locupletes* 23. 1137
assidui milites, *qui suo sumptu militant* 663
assiduus, *qui adest* 1223
assimulatè amare 378
assis 251
assudascit 333
assulæ *quid* 638
assulas facere foribus 759
assulatum 244. 638
assum *pro adsum* 891
astare, *pro adstare* 891
astituere ollas 245
astitutus in genua 365
astringere aliquem furti 1069
astus animus 941
astutus 111
Athenæ in actâ 667
Athenæ Atticæ 441. nutrices Græciæ 1116
Athenis omnes res gestas autumant 593
Athenienses τεττιγοφορῦντες 14
athletica habitudo, *i. corpulenta, robusta* 409
Athleticè valere 409
athleticus victus 409
atq;, *pro statim* 43. 424. 477. 763
atq;, *pro quàm* 778
atq;, ac si, atq; si, *absolutè etiam ponuntur, &c.* 360
Atra bilis agitat hominem 233
Atrâ il percitus 54
atra pix 233
atrum olus 848
atrienses, *principes servi* 837
atrocia exta 824
attagen, *servus stigmatias* 408
attate, *increpantis* 343
a... 440
attentare, *i. manu blandâ contractare* 1111
atterui 661
Attici logi 970
attineo 741
attinere cultrum 215
attinero 14
attrepidare, *senum est* 905
au 295. 612. 674
αὖ αὖ, *canum est* 314
auctionem facere, proclamare, prædicare, vendere, 426. 1093
auctor, auctoritas JC. 294. 433
auctoritatem defugere 433. 637
auctoritas usq; à stirpe exquiratur 1137
auctoratus 292
auctus, auctum 65
aucupare sermonem 556
audacia & audentia *diff.* 350
Audacia pro muro est 585
audere, *pro velle, item* posse 601. 630. 1248
audiendum istos 1177
audientiam facere 875
audientiam surdis reddere 875
audit parens 638
ex audito arguere 486
aveo, *Hebr. est* 931
avere, *circa Venerem.* 1238
aves magnæ, *quæ* 1047
aufer, *i. abi* 516
auff eines gesundheit trincken 1002
auferre jurgium, cavillum, nugas 1005
Auferre cum pulvisculo 1195
auferri 299
aufugit aqua, vinum 145
augendi & augmenti *verb. in sacrificiis* 67
augent labores, *pro augentur* 890
augere damno 175
augere deos victimis 67
Augurale in castris 52
auguro & auguror, *diff.* 398
augurium auspicii 92
Augurum vanitas 182. 1177
avis sinistra, impediens, arcula, clivia &c. 423
aula, *pro olla* 139
aula extaris 1014
aulicoqua exta 1014
avorsari 1163
avorti ab impudicis dictis 62
aurarium negotium 473
aurea 452
aurea ovis 969
Aureis clavis crepidas suffigebant 1166
aureus ocellus 719
aurichalcum 273 (436. 839
auro, orichalco contrà 273.
auro quid expendere 497
Aurum pallet 179
auricularius 11
Auris forata probro erat 931
aures annulatæ 931
Aures minùs fidæ quàm oculi 1227
auresvacive, votite, votive 314
Aurium tinnitus q. omen 811
Auriculis prebendere 119. 895
auritæ plagæ, *i. aures* 699
auritæ quercûs 75
auriti testes 1227
auritum facere 75
auritus parens, *i. lepus* 75
auritus populus 76
Aurora promovet viam & opus 956
auscultare aliquid animo 823
Auspices nuptiarum 315
Auspicio & ductu &c. 51
auspicium liquidum 423
auspicium ei fecit libido, *i. hoc ei suasit* 1106
Auspicium mustelæ, felis, atri canis &c. 1106
auspicare bestiam 1107
Auster, *pincerna pluviarum* 448. hebetatur auditum, *ibid.* imbricus 794
αὐτὸς, & ἐκεῖνος, *loco nominum propriorum* 357
αὐτοὶ ἐσμὲν, *soli sumus*, Proverb. 924
ἀρτοβακχανίζειν 261
αὐτόφωτοι 261
αὐτοκάβδαλοι 261
αὐτολύχνιος, qui sibi ipse prælucet &c. 261. 956
Aut quinq; bibe, aut tres &c. 1120
autem, *raro & elegantiß. usu* 312. 572. 637. 702. 759. 771
autumare, *i. dicere* 247. 1142
auxilium 382
axicia 209
axites 1..

B.

BABÆ 826
Babylonicæ pellis vermiculata pictura 816
bac bac 712
baccantes papillæ 809
bacchabatur hama 711
Bacchanal & Bacchinal 166
Bacchi orgia 811
Bacchi sacra reconditiss. 725
badissare 120
bajulare, *quid* 118
balanus, *piscis* 1021
baliolus 944
ballista 243.883
ballistarium 883
ballista centenaria, talentaria 205
Balneæ lassitudini eximendæ 759
balneare, badgeld 891
balnearii fures 1027
balneorum tres cellæ: Caldaria, Tepidaria & Frigidaria 540
baratrum 268
barbari, barbarè, barbaria, *i. Italia* 1128
Barbarico ritu cœnare 255
barbatores, Barbirer 424
barbatorium, *i. tonstrina* 424
bardus 436
basilica 291
basilica vestis 424
basilicè, *in re etiam non bonâ* 411
basilicum &c. 244.1030
basilicus jactus in lusu talorum 284
basilicus status 832
basilicanus 291
basiliciarius 244
bat 823
batiola, *vel* batioca 1119
batuere 341
baubari 314
baxeæ, huxeæ 617
bdellium 267
beatus, *i. dives* 287.892
bella bellè 360
bella bellatula 360
bella labell 34
bellè dicere, *i. ad voluntatem alterius* 628
belli homines, *qui* 628
Bellerophontis litteræ, litt. Vriæ 503
Bellerophonte castior 503
belli, *adverbialiter* 51.200
Bellum indicendi forma 25
Belligerare cum Geniis suis 1206
belluata tapetia 816
Benè, *formula reticendi quid sine injuriâ quærentis* 462
Benè ambula. Benène ambulasti? formulæ 1222
benè aucta res, *i. honestè parta* 1145
benè conciliare, *i. vili emere* 440.815
benè esse 569
benè merens 251
Benè mihi! benè me! benè te &c. 1001.1120
benè navis agitatur 501
benè parta bona 1145
benè provenire, εὐτυχεῖν 1222
benè rem gerere 226
Benè sit: formula 617.842
benè sumus tuâ virtute 1244
benè vivere 159
Benè vocas, formula 298.617
benè-volentes benefici fient 416
Benène usq; valuisti? formula 261
benedice 90.123.330
benedicere 123.192
benefacta benefactis aliis pertegere 1144
beneficia jurispatronatûs 467
beneficiorum satio 457
beneficium benè fit bonis 218
beneficus oratione 416
benevolentes atq; amici 337
Benignè, formula, 617.842
benignitas, *i. liberalitas* 911
benignus, *i. munificus* 977. *prodigus* 1139.1140.1198. *qui dignis largitur*, 1205
beti̇nus color 426
Bestia mala es 463
beta 848
betere, bætere, bitire 417
bibe, si bibis, trinck / wiltu trincken 1121
Bibere aquam è puteo suo, in sacris litt. 445
bibere darè 1006
biclinium 499.1120
bicristatus gallus 13
bile tumet jecur 330
Bilem movere, Proverb. 490
bilinguis, *i. garrulus* 965
bilingues, *modò ajentes, modò negantes* 1248
Bilingues Carthaginenses 933
bini boves, *i. juga boum* 967
βιολόγοι, Scenatici homines 408
bis tanto amici sunt 63
bisulca lingua 120
bisulcilingua 120.933
bitienses, *qui assiduè peregrinantur* 417
blatire & blaterare 431
blenna, βλεννὸς 282.516
blenna munera, sidera 283
blenni dentes 282
blennior cæli natura 283
blitea meretrix 1250
blitum, *contumeliæ verb.* 848.1250
boa 455
boja, bojus 247
boletus, bullus 302
bolus 89
bolus, *talorum jactus* 302
bolus *pr. productâ* 1026
bombax 826
bona ætas, *i. juventus* 142
bona facere 221
bonâ fide, *jusjurandum* 247
Bona Fortuna te quærit, i. nemo 146
Bona multa mihi faciam, hominum voluptar. 11.340
bona res, *pro opulentitate* 977.1155
Bonâ salute, formula 788
bonæ scæva, *i. bonum auspicium* 804
bonæ scævæ, *i. bonæ rei caussâ* 863
bona vita, *in quâ quis lautè vivit* 997
Bonam vitam facere, dare 997
bone serve salve: bone vir 252.501
boni, *i. divites* 282.292.1155
boni homines 292
bonùm; *pacati; ut contrà*, Malùm, *indignabundi* 781
Bonum factum: formula 778.817.875.877
bonum jus, *est æquum & bonum* 493
Bonus dies. Bona verba; formulæ 901
bos Luca, *i. elephas* 932

bos

bos patalis, propatulus, camurus, levus, licinus 1215
boves mortui, *i. lora è corio bubulo* 80
βωμολόχοι, *qui fana ventris causâ circumeunt* 1014
brachialem in nervum condere, 941
brachionarium, armillæ 1213
brassica 848
breves, pittacia, matricula 299. 922
brevicalces meretr. 983
brevis statura, *quæ* 100
brochus 704
Bromius 637
broncus 704
bua, *pro potu* 710
bubile 967
bubula censio 577
bubuli cottabi in te crepent 1183
bubulis exsuviis quem castigare 577
bubus 1236
bucæde 579
buccones 516
bulga matris 118
bullæ ostiorum 104
bullatæ nugæ 104
busteus 1233
bustirapus 826

C.

C est principium nomini 1178
caballus tripes 244
Cadavera ungebantur & lavabantur 877 & seq.
cadaverosa facies 965
cadere, *in verbis nuptis* 983
cædere, *inter verba nequitiæ* 343
cædunt tineæ omnia 573
cæpe tunicatum 963
cæpit & cœpit 4
cærulei campi, cærula plaga, *i. mare* 1171
cala, *i. lignum* 954
calamistrum 299
calamitas 364
calator, *i. minister* 855. 1025
calceati dentes 208
Calcei clavis suppacti vel subcusi æneis, immò & aureis 1165
Calceis inconcinnè uti, & rusticitatis & impudentiæ nota 1245
Calceo cædi, turpe & molestum 340
Calchas 632
caldarium 540
Calendæ omnes Junoni tributæ 702
Calendaris Juno ibid.
Calepini, qui? 244
calere, *pro in rebus agendis acriter versari* 417
caletur 202
calicata ædificia 326
calida aqua, frigida 465
Calida in usu, immò in deliciis olim 281. 1184
calidæ minæ 417
calidè agere, *i. sine morâ* 427
calidum consilium, mendacium 417. 427. 565
callidè facundus 98
callidus temporum 98
callosa ova 248
callum aprugnum, 248. 907
calones 904
calor, calus 794
caltula, calta 425
caltularius 173
calvitur, *i. frustatur.* Vnde *Calumniatores*, & *Cavillatio* 321
cambire 82
campæ, *i. res fabulosæ* 394
Campana superbia 816
campas genus 1158
Campas memorare, i. nugari 394. 1256
camuri boves 1215
Canalicolæ forenses 292
Cancer ex transverso cedit 852
candidati 183
candidati crucis & Lavernæ. 408
Canem alligare agninis lactibus, Proverb. 825
canem ferre, *i. vinctum esse* 335
canes, pro canis 1136
canes capro commista 530
Canes custodiæ templorum 1116
canes, *i. parasiti* 529
canes plauti 314
canile 965
Canina scæva 367
canis, *pro custode* 674
canis, *jactus in lusu talorum* 284
canis, *i. uxor* 330
Cannenses, i. fugaces 781
cantharus, *marculus ferreus* 603
Cantherino ritu adstans somniat 617
cantherius Gallicus 172
cantio Græca 1120
caperat frons 450
capere, & accipere, *diff.* 1204
Capere crines, i. nubere 542
Capere, verbum augurum 603
capital, capitale admittere 596
capitalis ædis 556
Capite nudo pleræque gentes olim 280
capitis perdere 683
capiti vestro sit! capiti ipsius dii reservent! 911
capitolium, unde? 1135
Capitones duri 951
capitulum 281
capiuntur sequi matrem 800
Cappadoces, *de grege venalium* 399. 1144
Cappadocum rex, *i. venalitius* 1144
capparis 265
Capræ febri nunquam carent 408
caprigenum hominum genus 408
captare & captatio, *verba gladiatoria* 585
captare & capere quam impudicitiæ 57
captare, *captiosè verbis ludere* 629
captare cum aliquo 585
captiones 126
capto, i. capere desidero 1095
captura, *mendici aut mercenarii peculiola vilis* 891
captura, pretium stupri 891
capulus coleorum 364
Caput aperiebant, quando? 552
Caput aperire, tegere, Rom. quid? 280
caput, pro homine 413
caput prurit 522
caput rei, i. *origo & summa* 123
cara est cordi meo 416
carbonariæ cellæ 339
carbonarium negotium exercere 339
carbonarius, ἀνθρακοπώλης 339
Carbone mala, cretâ bona notari mos 771
Carbones fureâ gestati 339
carbunculus corculum ei amburens 581
carcerarius quæstus 205
carcer, *sceleris luela* 1140
carchesium 40

Cardine

Cardine verſatilior, Proverb. 433
carduus carendæ lanæ aptus 636
carere febri 261
carere lanam 636
carére teméto, *eſt vinum non bibere* 1248
carinarius 173
carior, i. *ſumtuoſior* 478
cari *pro liberis, pro pecuniâ, &c.* 598
carmen, inſtrumentum carendæ lanæ 636
carminare aut carmentare ora 647
carminare lanam 636
carnifex, carceris cuſtos 1051
ad *carnificem trahi*, &, *in carcerem*, ſæpe *idem* 1051
carnificina *Amor*, 384
carnificinum cribrum 531
Carnificis domus extra urbem 683 825
carnificum dies 97
Carthaginenſes Afrorum & Tyriorum linguâ uſi 933
carum caput 211
caſabant cadi. caſanti capite, caſabundus ebrius 711
caſantia capita 478
Caſeo veſcebantur utplurimùm Siculi 661
caſsâ dote virgo 152
Caſſa memorare 394
caſſa ſpecula 394
caſſa terricula, i. minæ 394
caſteria 108
caſtrare linguam 152
Caſtum Iſidis 127
caſtus, i. purus 800
Catagelaſimus 1114
catamitus 601
catapirates 180
catapulta 243.288.883
catè facundus 98
Catelli inſigniores commodati ritis, ut ſuo ſemine caniculas impertirent 345
catelius, *ambiguum* 305
cati, pro *capti* excluſo *p.* 1164
catillatum 345
catones, à cato 427
Catuli ut ludunt bolo, Proverb. 1122
Catullianus verſus 683
Catullus, Vrbanus, ſcurra, Vrbicarius, Vrbicus 408
catus Ælius, i. *acutus* 427
caudea, *ciſtella* 1065
caudicalis provincia 816
caupones patagiarii 173
Cauponii pueri manuleati erant 843
cauliator 1238
cauſia 732.974
Cauſſa proprietatis ſive poſſeßionis 50
τὸ *Cauſſa* ſæpè omiſſum ut; *Si quis evitandi criminis id egit* 1077
cum cauſsâ *ſuâ res reſtituitur &c.* 109
cauſsidici, *vulturii togati* 284
Cave Canem, inſcriptio oſtiorum 1222
Cave canem, Proverb. 574
cavere cum aliquo 585
cavere *Ictorum* 184.428
cavere malo 282
cavere, i ſatis accipere &c. 433
civilla, cavillulæ, cavillum, cavillatio, cavillator 184.1238
cavillare, *legulejorum, rabularum* 184.428
cavum leoninum 602
cavita eſt epiſtola 839
cautio 89
cautio eſt, i. *cavendum eſt* 817
Cautores formularum &c. 172
Cecropia inſula 1178
cedit, *pro, accedit* 174
celebre *& frequens & velox* 817
celebre *opponitur* deſerto 732
celeuſtes 108
cella promtuaria 22
Celonea ſuſtolluntur 935
celox 246.720.725
celox opera, & corbita 905
celox *pro ventre ſaburrato* 870
Cenſeo & cenſio 18. inculcatum 1070. ut *licet* 1067. & ſeq.
cenſeri ope 199
cenſio bubula 180
ceaſionem facere 1070 & ſeq.
Centauromachia 289
Centones farcire vel ſarcire, Proverb. 439
centuplex murus 981
centuriare 833
centuriatus 299
cephalea 246
Cera prima, ultima 288
ceraria 763
cercopia inſula 1178
cercurus 755
cerea tabella, pictura 125
Cerealis cæna, aura, pompa 597
cerebroſus, i. *præceps animi* virgil. 580
Ceremoniæ apud Lat. omnia ſacra, ut apud Gr. *orgia* 811
Cereris nuptiæ, ſacrificium 162
Cereris vigiliæ 141
cereum lucere 261
cerinarius 173
cerinum veſtim. 426
cermatiſtæ 82
cernere cum hoſtibus, cern. vitam &c. 5
Cernere hæreditatem 373
cerno & *crimen*, unde? 373
cernuare, *quid* 849
certamen cernitur 342
certa res eſt, i. *decretum eſt* 570
certè, *cum infinitivo eleganter* 932
certò perii, haud arbitrariò 916
certum eſt, δέδοκταί μοι 185
certum facere 609
cervi, i. *ſervi fugitivi.* 529
ceruſſa 544
ceſitium linteum 425
ceſſans, i. *vacuum ſpacium* 1014
ceſsim 72
ceſsio bonorum 307
ceſtus 464
cette dextras 800
cetum 246
χάος γαστρὸς 268
Charientiſmus 146
Charonium, *i. Acheron* 893
Chimæra 351
chiræ 275
Chium vinum 264
Chium vinum maris expers 1036
chlamydatus 854
chlamydem facere undantem 437
chlamys 437
chœnix, chœnica 1232
choragium. 200
Choragium Ædiles locabant 876
choragus 291
chorus 290
chorda tibi tenditur 570
CHRISTVS ſequeſter 1217

chroma 90
Chrysalus, Chrysogoni aureum nomen 498
chryso opus Chrysalo 476
χύτρα, osculi genus 895
ciba, cibela, *i. mensa* 815
cibicida 1119
cibi maximi adolescens 597
cibum detruncare 1110
cibus 205
Cibus mihi est, vel, *pro cibo habeo* 177
Ciconia pietaticultrix, gracilipes, crotalistria &c. 1239
ciconia, *tolleno* 936
cimelium munus 1223
cinædus 168
cinædus, *pro saltatore* 1124
cincinnatus 716
cincinni 1215
cincticulus adolescentum 485
cinctum esse, modestæ disciplinæ argumentum 485
cinctus, ûs 174
cinctus virorum, & pro tunicâ 485
Cinctuti Cethegi 485
cineraria 313
cinerarius 173
cinerem quærere 724
ciniflones, *ornatrices* 173. 544
Cinis fiet 1069
cinnamomum 267
Cinxia Juno 796
Circa, *venefica* 448
Circa illam esse, dictæ custodes puellæ 255
circum dare cantharum 134
circumducere exercitum 674
circumducere pallio 931
circumferre potionem 134. 1006
circummœnitus 215
Circum non interdare 137. 1036
circumvortor, circumtortor 867
Circus, ubi sunt ludi faciendi 724
Ciris 208
cirnea 33
cirratæ, *i. innuptæ* 543
cis paucas tempestates, dies, menses 530. 1219
cispellere 65. 759
citæ quadrigæ 180
Citare libello Venereo 271
citari, *quid* 16
civitatium, *genitiv. plural.* 346
clamare hominem 867
clamore defatigor 416
clamore ludos facere, *i. populo differre* 1245
clanculum patres 141
Clarigatio 25
classis, *i. exercitus* 289
clatri, clatra, clatrare 683
clavata calceamenta 1165
clavator 904
Clavigeri servi 1049
clavis adulterina 552
clavis clausa, abscondita 552
Clavis in ostio fixis, annos & dies notabant 104
clavis Laconica 552
clavis, *i. vectis* 363
Clavus Cupidinis 87
clavus, *plagula in vestim.* 425
clementer 424
Clementer & *properè* opponuntur 1110
clepere, cleptæ, *i. fures* 815. 1204
clepere sermonem 727
Clerumenæ 314
Clinia ex Demetrio &c. 507
Clitellas vehit 571
cliviæ aves 423
cloaca, *i. venter* 268
Cloacinæ sacrum 291
Cluacina Venus 291
cluere 291
clunæ, i. simiæ, *à clunibus tritis* 1212
Clurinum vel *Clusinum pecus* 1212
coaccedere 342
coactores 82. 92
coaddere 342. 407
coagmenta 573
coassedere 407
cochlea 202
Coci insigne, culter 168
cocio 89
Coclites 288
Cocos de foro conducebant 157
coctior juris 907
coctor 157
coctus & recoctus, *qui in re aliqua tiro non est* 907
cocula 245
cocus fumificus 512
Cæcâ die emere, quid? 824
cœca testimonia 824
cælo missi, *qui inopinatò visi* 963
coëmptionalis senex 513
cœna annona 1155
cœna feralis 159
cœna popularis 904. 1155
cœna sine sanguine 209
cœnacula cæli 59
cœnacularius 59
cœnaculum 59. 837
Cœnæ hora, quæ? 1120
cœnare cœnam 684
cœnare de alicuius vesperi 904
cœnare odorem, vel, in odorem 849
cœnare olus, aves, malum 135
cœnatica spes 225
cœnatoria vestis 1120
cœnaturio, onis 125
cœnipeta 1092
cœnum, *pro turpissimo homine* 973
cœpit & cæpit 4
cœtu primo vicimus 52. 386
cœtus & coitus *idem: etiam verbum militare* 52
cogere pecus 521
cogitare, *i. cogere* 135. *curas agere & coniugare* 673
cogitationes cogitare 684
cognitor, *qui?* 436
Cognoscere & *Noscere*, etiam apud Latinos in re Vener. 580
coheres 357
cohum 749
coire, *honest. verbum* 547
Coitio prima acerrima 52
colaphis in terram defigere 965
colapho icere 1006
colaphos abstrudere in cerebro 1059
colax 125
Colax Nevianus 342
Colei Lanuvini, item *Cliternini*, apud Cic. 1214
coleorum capulus 364
colere 140
colere, *absolutè, pro incolere* 817
colere servitutem 922
colere vitam 1020
colere, *i. vivere, vel habitare* 702

colum

coleum 749
collaria, æ 218
collata ratis, quæ? 501
collatio, συμφόρησις 716
collativus venter 275
collectarii 82
colligare vasa, *convasare* 856
colligere pallium 239
colliphia 955
collocare in pectore 949
collocare in soporem; sues; mortuum 28
collocare, *pro, nuptam quam dare* 135
collocare se in arborem 187
collocata sus, *quid?* 1041
Collocatio, [illegible] 179
collus 218. 248
collutulare 1165
collybistæ 82
collyræ 955
collyrides 1213
colonia, *pro quâvis habitatione etiam Filiis* 858
color Mutinensis 424
Color Virtutis 486
colore noctis tincti 943
colubrino ingenio esse 1248
colubrinum pecus 1215
Colubros videre, insanorum 1098
columbar; i. collarium 1052
Columbarum amor 90
columbatim labra conserere 90. 666
columen, collumellæ, *servi maiores domûs* 423. 949
columen senati, familiæ 423
ad columnam adstringere 503
columnatum os 673
colustra, *vel* colustrum 894
coluthea 954
Comam in gradus frangere 299
comarchus 280
comat, *pro, comatur* 1119
combito 407
comburere, componere, condere diem 602
comedere oculis 456
comedere quem, *pro, eius bona &c.* 529
Comedendum propinare 529
comedones 972
Comici servi 759
comicum aurum, *lupini* 968
comis, *in vitio* 1140
comissari, à Græco κωμάζω 1119
comissatum 1079
comissima opera: comissimè 716
comitari huic vitæ 51
comitas 1012. pr.
Comitia capitis centuriata mihi habentur 865
Comitia sunt de capite meo 187
comitiales homines, *i. forenses &c.* 291. 907
comitium 291
commaritus 357
Commeatum in colonias portabant; idq; auspicatò 432
commeatus *cibus* 244
commemorare, *i. commonefacere* 868
commentare ora 647
commentari 1244
commentatus, *i. commentus* 326
commentum, *i. confictum* 1224
commessari, comissari, comessari, comassari, comessare &c. 547. 1119
commictum cœnum 972
Committere cœnam, ludos, prælium i. incipere 956. 1001
commoda moneta, *i. integro margine* 1074
commoda statura, *quæ?* 100
Commodare cui deos suos 51
commodæ minæ 771
commodi convivæ 911
commodi, *qui?* 481. 700
commodius poscere 771
commodulum obsonare 705
commodum 1101
commodum quid dare; *est ampliter & prolixè dare* 771
commorari, *mo am afferre* 603
Commovere sua sacra, quid? 811
commulcium patris, *i. filius nepos* 754
Communis locus 312
communis res conjugum 38
compactum, *vel* cōpectum 224
compar, *cuiusvis rei socius* 855
compares, *de duob. in amore* 809
compascuus ager 1205
compecti sumus, *pro, compacti* 833
compectò 224 (123
compellere amores dispulsos
compendi facere operam orationis 97. 531
compendi verba facere 472
compernis 704
compesce, *i. parce* 485
compilare, *unde?* 624
compingere in navem, in carcerem 657
complere erroris quem 36
compos culpæ, *i. affinis* 1249
compos mente 817
compos miseriarum, culpe 445
comprecari, *quid?* 653
comprecari, *i. deprecari feminina &c.* 54
compressor mulieris 139
comprimere, *verb. flagitios. & obsc.* 333. 1211
Computanda ratio antiqua 673
conata, πανουργικῶς 753
concatenatus 211
concedere 65 (*dere* 794
cōcedere, *est quiescēdi caussâ sece-*
concenturiare 833. 1180
Conceptis verbis jurare 826
concessio amoris, *pro amasio* 693
concha, *in re Vener.* 1029. 1043
conchitæ 1023
conchyliata tapetia 816
conchyliatus color 816
conciliabulum damni 1144
conciliare, *i. amare* 440
conciliare, conciliatrix, *in re lenocinii* 746. 707
conciliare & concilium *a ciliis; fullonum verb.* 816. 845
concilium, *a cogo* 155
cūncilium, *congressus plurium* 398
concinnare delirantes 54
concinnare liberis orbas oves
concinnare lutum 1014 (54
concipilare 1234
concribrare 249
concribrari 531
condalium, condulus & condalus 484
Condemnare adversarium 765
Condicere, lect. 260
condicere alicui: condicere cœnā, &, ad cœnā, *quid* 600. 1104
conditio, *pro coniunctione sponsaliorum & nuptiarum* 172. 1088
conditio convenza 172
conditro, *in obscœn.* 375
Conditione tuâ non utor 172. 1088
conditionem ferre 207 (172
Conditiones parēces liberis quærūnt
cōditiones tetuli tortas, cōfragosas. 628
Conditor Legum 442
condu[c]ta dicta 907
Conducti comici 907
condono te 521

conducere, *i. emere* 178
conducere nummos, *pro, fænori accipere* 561
conductores 75
conductum malè, i. dispendiosè 27
conductum rogare 207
conferta ratis : confertur ratis 501
conferto gradu, clamore; *pro collatò &c.* 1195.
confessus busteus 1233
confidentia 71
confidentia & Fidentia *differunt* 350
Confit citò, quàm si &c. 1153
Confoßior vel *confeßior foricinâ neniâ* 506
confragosum 391
confragosæ conditiones 628
Confricare genua 119
confuturum, confore 716
congerere, *i. nidificare* 1052
congerræ 181
congerro 955
congerrones, *aut potius* congerones 1203
congerronum senatus 585
congius 181
congliscere 1164
conglutinare 498
congræcare 499
congrex 557
conia, *pro ciconia* 1239
conjectores 72.276
conjectrix 702
conjecturâ reperire 1178
Conjecturam domi facere 384
conjicere in collum pallium 239
Conjugatio secunda & tertia eadem 423
conjunctæ, *fervorum mulieres* 315
conjurator 1177
conniveo & connivo, connivi & connixi 630
Connivet pupula somno 573
convivere somnium 54
conquiniscere, *vel* conclinisce-re 394.849
conregium, *verbum augurale* 602
Conscientiæ vis 561
conscientiæ scrupulus, *barbarè* 795
conscientiam fecit, *barbarè* 283
Conscreari, conscreatio, in gestu glorioso 967
conscribere stilis ulmeis corpus 647.833
Consentes dii deæq; 451
conservæ fores 99
confident, *i. confidere facient* 1144
consilia sunt consulta 1203
consiliare vestim. consilium, *fullonum verba* 135.816
consiliata tapetia 816
consilium, *in obscænis* 845.816
consimul 34
Consistere mens eius non potest, de eo, qui furore percitus est 893
consistit familiæ caussa 109
Consistorium libidinum publicarũ, lupanar 890
consitus senectute, mentis caligine, lumine 635
consociare 1035
Consonantes non geminabant veteres 514
consortes, consortium 562
conspicillum 378
constant 281
constat nebula 26
constituere, convenire, *verba meretricum, & rei Venereæ* 731
constricta frons 450
consuere, *in fraude* 31
consuescere domi, consuetus domi canis : *contrá*, venaticus 864
consuescere, *etiam in stupro* 378
consuetudo concinnat amorẽ 378
consulcare frontem 450
consulere & Respondere JC. 773
Consulere exta dicuntur aruspices 72
consuti doli 31.833
contemplari, *quid?* 456
contemnare, *pro contemni faciciam, novè* 1097
contemtim conterere 1097
contentè quem habere 81
Conterebromia ora 289
conterere, *i. vincere* 289
conticinium 119
contollere 194
contollam gradum 489
contra aurum venire 436
contrà carus non est 436
contrà orichalco non carum 273.839
contrarium æs, *i. grave* 436
contruncare cibum 1110
contumelia, *à* contemnendo, *vel à* contumax 1097
contumeliam dicere 106
contumeliam facere 106
contundere facta alicujus 1097
conturbare, & decoquere rem 755
conturbare pedes 349
conturbare rationes 9
conturbator aper 9
convadari 159
convadatus 271
convallis laciniosa 112
convenæ, *seu* conventitii patres 667
convenire in cœtum, συνοικίζειν 340
convenire in vaginam 864
convenire, *liberis operam dare* 375.667
convenire, *verbum meretric.* 731
conventio, conventus, *i. concubitus* 375.667
conventis illis opus est 283
Converrere cum pulvisculo 1051
Convitium Comicum 858
convitium domûs & familiæ, *i. filius nequam* 754
convitium domûs, *cùm plures partes vitium trahunt* 754
conviva summus, medius, imus 1106
Convivarum justus numerus, qui 1106
convivia tempestiva, intempestiva 129
Convivii legitima hora 129
Convivii servilis descriptio 999
Convivium de extis domum portatis 1094

copiare

copiare 1242
coprias, *i. scurra* 666
c quinare 850
c quinatum veni 166
Coquos de foro conducebant. 157
Cor artem facit ludicram 182
corbita cibi 356
corbitæ 903
corbitare 356
corbitores *vel* corvitores 356
Corculi, qui? 435
corculum adſudaſcit ex metu 333
cordati 377
corde amare inter ſe 221
cordi eſſe, *i. placere* 378
cordi meo carus 416
cordis radices 275
cor dolium, ut, *vinum crucium* 377
cordolium, condolium, 377. 892
Cor habet 982
Corinthia, *pro vaſis Corinth.* 127
Cor in ventre, quibus 243
Corium perdidi 413
corium, *i. perſona* 12
cor lienoſum 336
cornicis & corvi auſpicia 182
cornix *concordiæ ſymbol.* 119
Cor non habes, convitium in mulieres 377
Cornua obvertere 855
Cornucopiæ 839
Corollas diis donabant puellæ 127
corona plectilis 464
Coronati potabant 65
corpulentior 407
corpus amittere, *eſt macrum fieri. contrarium hic*, corpus facere cibo, *i. pingueſcere* 407
corrigere ad frugem 1135
corruere divitias 1034
corrumpere vi ginem, uxorem 317
corruptelæ, διαφθοραί 317
corrup or mulierum 317
corruptum eſt hoc caput 413
Cor ſalit 389
Cor ſalit in amore vehementi 727
cor ſaltat, ſubſultat 233
cor, *i ſapientia* 377
cor ſapientiæ 435
cortes argentariæ 1199
cortex, *pro corpore humano* 264
cortina, cortina theatri, cæli 943
corvitant 356
Cor uritur 1005
Coruſca præ tremore fabulari 1034
coſmetæ 543
cota, Gallicum 425
Cottabum facere 1183
cottidianò 238
Crabrones irritare 53
crapulariæ cavillationes 1094
crapulariæ unctiones 1094
cras te non vocavi 870
ſub crate necari 932
crebræ telæ, paveratæ. σπαθηταί 425
crebrum vimen, cribrum, πολύστον 1014
Credere divini 52
Credere duarum rerum 52
credere, *dubitantis eſt* 333
Credere omnium rerum 52. 105
cremia ligna 245
crepabunt manu mâlæ 687
crepare leges, militiam 701
crepitacula 292
crepitus, i. *peditum*, ſtrepitus obſcenus 281
crepundia 391. 394
Creta eſt horum oratio 931
Cretâ ſe occultare 188. 931. 951
cretâ ſordes veſtim. extergebantur 188. 931
Cretata ambitio 931
Cretici verſus in re trepidâ aut celeri 350
crevi, *i perſuaſum habui, judicavi, conſtitui* 373
cribrum carnificinum 531
cribrum pollinarium, *pro flore & polline* 904
Crines capere, i. nubere 542
crines nodati 1215
crines vibrare ferro 299
crocire & crocitus 182
crocotarius 174
crocotula, crocota, *veſtis mulierum* 425
crocum, crocinum 267
crucians canterius 244
crucianti canterio 1206
cruciarius 143
crucias, *ut* ſatias *pro* ſatietas 336
crucibus omnes contubernales dare 672
crucisalus 478
crucis diſcipula 143
crucium infortunium 863
crucium vinum 863
crudus, *pro duro & inexorabili* 1235
crumena ære preſſata, impreſſata, prægnans 118
Crumenam in collo gerebant 1236
crumeniſeca, crumeniſecium 1177
crumina 112. 118
Crurifragium, quid? 105
crurifragus 924
Crux, quid? 531
crux, *pro omni malâ peſte* 594
crux ſepulcrum, &c. 683
cubare, i. *in cubitum ſe componere* 135
cubare, *pro ægrotare* 315
cubare in morbo 315
cubile ſetoſæ ſuis 1049
cubitare cum viris 263
cubitis depulſare de viâ 1097
cubitiſsim 364
cubitum longis literis ſignare 1074
cuculus 135
cuculus *mediâ productâ* 810
Cuculus, pro ſtupido 1139
cucus, cuculus 957
cudendi *verbum in re malâ* 211
Cudere nummos plumbeos 581
Cudetur faba in te 211
cuja vox, pecus, mulier: *pro* cujus? 1025
cujatis, *pro* cujâs 571. 613
cuicuimodi 513
cujuſmodi, *pro* cujuſcemodi, *vel* cujusvismodi 843. 970
cul, *fortè pro* quale 40
culcita 732. 965
culcitulæ 849
Culex cana, de amaſio ſene 326

culpa, *quid?* 458
culpâ suâ gignere, *quid* 804
Culpâ vel *cuppâ potare magistrâ* 1122
culpam in quem conferre 56
Culter, insigne Coci 168
cultri Bithyniâ 473
cultrix hîc Cybele, *i. hic habitat* 702
cumatile 426
Cum caußâ suâ res restituitur &c. 109
Cum diis volentibus 969
cum diluculo, cum primâ luce abire 58
cum extemplò, *pro* simulatq;, statim quàm, 221.1059 1156
Cum malo tuo 83
cum maximè 731
cum mens mea fuerit facientis testamentum 808
cum modo, cum modo bono quid facere, *elegantia* 705
cum muliere esse, συνουσιάζειν 56. 1222
cum ornamẽtis venditus 1092
cum primo luci, *vel* lucu, *i. simul atq; illuxerit* 386
cumq;, *pro*, quicunq; *aut* quandocunq; 1232
Cum ramento: Cum pulvisculo 489
Cum victu ac vestitu publicatus 1092
cum viro esse 56
cunæ 71
cunæ & cunabula *inter obscœn.* 842
cunila gallinacea 1179
cunctio 89
cupedinis forum, *est forum piscatorum* 1121
cupedius, *i. fastidiosus, qui non multa, sed electitia edit* 1121
cupes, cupedia 1121
cupida, *pro* expetibilis 790
cupidæ vino: *ut*, compos mente 817
cupido & amor *differunt* 255
Cupio omnia quæ vis 186
cupio *plus est, quàm* volo 304. 719
cupis, *ultimâ productâ* 285
cuppes 1139
curandi *verbum in rebus vitæ ac victui necessariis* 863
curantia 753
curare convivia, curare se molliter 863
curare corporis, interfectæ virginitatis 426
curare, *cum Dativo* 1015
curare prolixè, *i. oppiparè excipere* 86
curatio est hanc rem mihi 428
curatura, *à cura* 463
Curculio 299
curculio exercitor 1184
Curculiunculos minutos fabulari 1074
Curio, vel *curiosus agnus*, *i.* macer 178
curiones 152
curiosus, πολυπράγμων 1093
Curiosorum graphica descriptio 1137
Curium infortunium 863
Curtium infortunium 863
curre in obsidium perduelles 678
curriculo procurre: curriculum unum fac 1187
cursura 463
Custodes tironibus militiæ dati 535
custodia, *pro* custode 316.1116
custos carceris 97
custos mútus, *i. canis* 674
custos, *i. pædagogus* 237
cuvi, pro *cui*, *ut*, reji, *pro* rei 78
cyathisso 62
cyathus quantum capiat 1120
Cygni, plures huius nominis 638
cygnus, *pro Poëtâ insigni* 462
cynædica cantio 1123
cynędus 163
cynica esse è gentę oportet parasitum probè 956
Cynthia verba: Cynthia forma 961

D.

D *litteræ usus* 701
D & N ad vitandum hiatum utebantur 1187
Da, *plerunq; precationibus adhibitum* 940
Δαίδαλα 260
Dædalis 1065
δακτύλους καθεῖναι 850
damnigeruli 1232
damnosi dites mariti 291. 1200
damnosus, *qui multum sumtûs in re aliqua facit* 1238
damnosus senex 429
damnum, ἀνάλωμα: damnosus 1199
dandi *verbum inter Priapeia* 338
dapinare 247. unde? 1199
dapsilia dicta 828
dapsilis 581
dapsilis dictis, beneficus oratione 828
dare, *i. dedicare: ex form.* 289
dare ad pistores 123
dare bibere 1006
dare dotis 970
dare in ruborem 252
dare in splendorem 180
dare jusjurandum, juramentum, sacramentum 62
dare ludum alicui 313.1081
dare ludum, amori, desidiæ 515
dare manûs 1007
dare se in pedes, in fugam 205
dare se aliquò &c. 339
data, *pro muneribus* 824
data & dedita *distinguuntur* 1190
datare 283
dataria salus 854
datatim ludere pilâ 281
datatim uxorem ludere, quid? 1239
Date viam consuli 166
datores in lusu pilæ, qui? 281
datu meo 1190
daucus 260
David 931
David rex insaniam simulans 231
Davus 31
De, *augendi & minuendi vim habet* 411
de compacto 224
de compecto 833
de consilii sententiâ 199
de die 108
de illis verbis cave 609
de labore, *i. præ dolore, &c.* 336

de lanificio neminem metuo 775
de lenone, *quod ad lenonem attinet* 428
de malo æs 576
de me. de te. *i. quantum ad me, te attinet* 428
de medio potare die 129
de meo 465
de nihilo 570
de nocte 129
De nostris annis tibi Juppiter augeat annos 117
de suâ sententiâ 199
de symbolis esse 809
de viâ in semitam degredi 352
de viâ mulier, ἡ τυχοῦσα 401
deartuatus 233
deblatterare 154
decantare, Aussingen 412
decem animi, linguæ, ἀντὶ πολλῶν 769
decentia 753
decere, *cum Dativo* 51. 56
decertare, *i. valdè certare* 411
decet, *pro oportet* 1014
decidere, *pro mori* 1158
decidere telum, tragulam 328
decidit ex astris Pompejus 912
decimæ, vectigal ex agris 1204
Decimam bonorum Herculi consecrabant 1094
Decimo mense pariebant mul. 52
decollat spes, erumena 225. 328. 1236
decoquere rem 753
decotes seu decutes vestes 451
decrepare 455
decrepitus senex 133. unde? 455
decribrare 249
decumbere, *ægrotorum; sed & convivarum* 130. 135 1115
decumum, decumanum, *i. grande* 1120
decuriâ exigere 956
decurrere ad preces 89
decurso vitæ spatio 777
dedecorum. *penult. brevi* 522
dedere 25
declinavi me extra viam 187
deditâ operâ, *i. valdè data* 411
deducere uxorem 149
deducitur *propriè nova nupta* 702
defæcatus animus 145
defendere bellum, *i. repellere* 580
defendere injuriam, *i. avertere* ibid.
defigere colaphis in terram 965
defloccati senes 451
defœda fuga 411
deformare, ἀποτυπῶσαι. Entwerffen 839
deformis, *unde?* 472
defricari 1232
defrudare 82
defrutum 842
degelare 412
degere, *i. demere; detrahere* 149. 412
deglupta mœnas 944
degredi, *pro descendere* 1049
degredi de viâ in semitam 352
Dei veri XII. nomina 451
dejerare, *simpliciter pro jurare: & dejurium, pro, jusjurandum* 1075
deintegrare hymenem virginis 1248
Deitas 468
dejungere amantes, equos 119
dejurare 351
dejuvare, *i. non juvare* 412. 1145
delecti principes 25
delegatio 104
delenifica dicta, verba 58. 1081
delenimenta 58
delenire 104. 386. 1081
delicuit sors, *i. liquefacta est* 335
deligere Elephantum machærâ 118
deligere & diligere *significant distractionem* 118
deligere ex ædibus astra 29
delinitus 58
delinquit, aut superest aliquid? 322
delinquit frumentum 322
deliquio 233
deliquũ: *oppositum ejus*, reliquũ 322
delirare 53. *unde?* 882
delitias facere 343. 617. 891
Delphis responsum 833
deluserunt, *i. deludere desierunt* 413
Demarchus 280
dememorare 98
demensum, cibariâ, diariâ 1086
demensum, *pro stipendio & honorario quolibet* 1086
demere, *de toto auferre* 497
demissis *vel* dimissis manibus fugere 439. 849
demissitia tunica 142
demittere, deripere amphoram, testas 710
demori 411
demori quem, *i. perditè amare* 79
denarius & deni asses *distinguuntur* 411
denatrare ibid.
denatus 856
dentes ærati scabrâ, rubigine 282
dentes arietatores 1211
dentes blenni 282
dentes dentiunt 661
dentes ferrei 1256
Dentes pruriunt 811
dentes rubigine scabri 282
dentientem frigore ambesset algus 661
dentifrangibula 492
dentilegus 243
deorsum 163
Deos esse, formula 216
Deos sibi invocare 71
Deos suos præbere, commodare, dare 51
deos teq; spero 391
deos vestiebant 755
depannis, *i. sine pannis* 84.,412
deparcus, *i. sordidus* 158. 411
depectere & exornare 647
depectere tergum 413
depeculatum, παθητικῶς 441
deperire 411
depingere solum floribus 1101
deplere, *exhaurire* 411
deplorabundus 159
depolire corium 413
depolitiones 413

depo-

deponere telam, *quid?* 828
deponere vino, *quid?* 179.351
depositi, *i. mortui* 179
deposivi 296
deprehensus noxæ 498
deprocul 974
depsere, *obscæn.* 1216
depudicare 412
depuvit me 412
dequeror 411
derepere 1049
deripere, *deorsum rapere* 159. 710.1049
derisor, *scurra* 223
derisores, *i. palpones* 201
derogitare 98
deruncinatus 232
desaltato cantico, *i. ad finem saltato* 411
deses, desidia 223
desiccari 1232
desidere 223
Desidere festum 223
desidiabula 479
designare 552
desinare, desivare, desivatus 1145
desipere mentis 416
despicatam me habet 322
despicatissimus homo 322
despicientia 753
despoliabula 479
despoliat dorsum virgis 413
despondet *propriè adolescentis pater* 385
despretus, *i. valdè spretus* 411
Despuebant, quæ abominabantur 80
Despuimus morbos 231
destertere 455
destimulare bona 463
destinare, *i. emere.* 403.581
destinatum *tripliciter dicitur,* corde, ore, opere 1012.pr.
destituere servos ad mensam 1049
desudascitur 463
desultor amoris 678
desultores 678
desultoria levitas 678
desultura 678
detegetur corium 412
deterrita, *i. terrore levata* 412
detestor Jovem, *i. valdè testor* 637
detexere 28
detexere telam 28
detexta lana 28
detrimenta sermonis, *nugæ* 128
detumere, *desinere tumorem* 411
detumescit imber, odia 1049
devastus 411
devirginare 412
devitare, *valdè vitare* 411
Deûm virtute, form. 1145
devorant aures orationem 118
devorare dicta 118.177
devorare molestiam 155
devotare sortes, *i. devotas & exsecratas reddere* 334
Deus in Comœdia 140
Deus omnia cernit 216
Deus sum, Proverb. 271. 912
dextra, sinistra 91
dextram prehendere 283
dextroversum se vertebant in adorandis diis 264
diabathrarii 174
diæta, *cœnatio, item habitatio in hortis* 837
diaria, demensum 1086
dica, *i. caussa, actio juris, schedula* 917
Dicam scribere 192
Dicam subscribere 917
Dicam dicere contumeliæ 1216
dic dare 891
dicere in quem inclementer 55
dicta, *pro convitiis* 826
Dicta docta 109
dicta ex factis noscere 1083
dicta factis honestare, *i. verba ad rem conferre* 1097
dicta factis persequi 777
dicta, *i. Joci* 224
dicta jocorum, *dicteria* 224
dicta, *pro jussis. Unde* dictator 638
dicta non sonant 825
dicta, *pro, res* 367
dictator, cœnæ pater 1001
dictis damnosi mariti 291
dictis differre 826
dictis discerpere 416
didere, *i. in multos diffundere* 754
didicerant esse, Μάθον εἶναι, *pro, erant* 296
Dido, ἐπωνομαστικὸν *nutricum:* Elissa, *verum nomen* 933
Dido, *linguâ Pun.* virago 931
die, *pro, dies* 27
die crastini. die septimi 577. 963
diecula 833
diei pars optima, *quæ?* 869
diem, *i. breve tempus: ut,* ætatem, *longum* 737
diem conterere, excruciare, frangere, jugulare, lacerare 97. 1104
diem habere luculentum 417
diem scribere, præstituere 628
dierectus abi 882
directò. dierectũ intrare. dierecta arma, dierectus lembus 1115
dies, *pro diei* 41
dies ad umbilicum mortuus 602
dies fasti, comitiales, nefasti 907
dies halcyonii 313
Dies illi dicta est 130
dies moritur, componitur, conditur 602
dies solidus, *qui?* 869
dies tabescit 1115
difatigari clamore, *i. hac illac creditorum vocibus fatigari* 416
differor 384
differre, *i. diffamare* 168.416
differre famâ 1165
differre quem dictis 826
differre. *i. scindere ac dissipare* 1171
difficultas, *pro paupertate* 427
diffindere diem æstivum somno insititio 570
difflare spiritu legiones 660
diffluere luxuria & lasciviâ 746
Digiti singuli singulis diis consecrati 445
digiti primores, eminuli, summi, &c. 497
digitis loqui 126
digitis rationem computat 411
digitum intendere 863
digitus *pro pollice* 445
digitus titubat 445
dignatus, *passivè. Virgil.* 867
dignos, indignos 91. 211
dignus salutis, avorum, cõsilii, successionis 1190
dii, *pro diei* 752
dii XII. Atheniensium 451
dii XII. Consentes. 451

dii

dii XII. majorum gentium 451
dii dent, quæ velis, form. benè precantis 407. 852. 1097
dii immortales, mercimonii lepidi! 575
Dii nos quasi pilos habent 199
Diis benè juvantibus 476
Diis hominibusq; plaudentibus 679
Diis iratis natus 679
Diis secundis 679
dilabitur res 1139
dimicare ad certum, *i. versis armis* 330
dimidiati appetunt 705
dimidiatus dies 602
diobolaria scorta 891
diobolaris anus 834
Dionysius conviva nobis 1116
diploma 221
Dirca 817
diremit nox prælium 26
diribere ordines 25
diribit machærâ 289
diribita suffragia 25
diribitæ tabellæ 25
dirigere, discindere 289
dirupit se 199
Dirutus ære 1208
discessus, *qui discessit* 804
discidere 289
discidium, *i. distractio* 809
discidium *corporis* : dissidium *animi* 701
discinctum esse 485
disciplina, *quid?* 484
discipulus crucis 143
disertim 1094
dispalescere 514
disparare 1011. pr.
dispares dies & nox 41
dispendium, *i. sumtus* 753
dispennere 745
dispensare, vulgò; *i. ætatis gratiam facere* 1079
dispercutere 351
dispertire viros &c. 25
displicina 374
disponere ordines 25
dispulsos amores compulit 123
dispungere rationes 175
disputare rationem 175
dissentare, dissentire. 637
dissico, disseco 289
dissignare 876
Dissignatores in theatris 876
dissipare 390
distennere 745
distribuere viros 25
districtissimus, distentissimus negotiis 728
distringere hominem 1257
dives labore 23
dividere maledictis 416
dividere, *obscen.* 157
dividia 275. 321. 500
dividuum facere, *i. dividere* 1078
divinitùs scire 276
divitiæ & lucrum quid polleant 217
diurna stella, *Lucifer* 603
dius Fidius 80
dixit dare, dividere 304
Do, dico, addico 883. 907
Docta dicta 109. 907
doctè consulere 925
doctores 110
Doctos esse, histrionum est 343
documentum dare aliis 238
dolere dolorem 684
doliaris anus 838
Doli artifices, Palamedes, Sisyphus, Eurybates, Phrynondas 436
doli consuti 833
Dolum, Dolonem Trojanum superare 865
domi, an etiam ad locum 157
domi belliq;, duelliq; 200
domi cupio 1171
domi, *&*, in mundo habere, *eadem* 949
domi *vel* domo experiri 51. 769
Domi facere conjecturam 384
Domi habere 384. 672
Domi satis sylvæ est ad &c. 731
Domi scire 51. 889. 672
domi servus solus 30
domi tutatus est 30
domicœnio affici 620. 1092
domiducus deus 148
domini, *i. histriones* 75
Dominus, in salutationes concessit 202
domiporta cochlea 154
Domo doctus 769
domo reddere 306
domuitio 477
domum cupere, spectare 477
domum reversio 428. 1234
Dona Dei; *munera*, hominum 1012. pr.
donabilis homo 1041
donare donum 684
Donatus Hieronymi præceptor 1190
donicum 534
domi est 1075
dormio : dermio 1217
dormitator, *i. fur.* 1177
dormito, *i. dormire cupio* 56. 417. 1095
dormitoria carruca 172
Dorsum prurit 684
dos, *pro captura* 375
Dos dum sit, nullum vitium vitio vertitur 970
dos marita 419
dotales ædes 732
dotalis servus 81
dotis dare 970
dotis promissio : dotis dictio 1190
Drachmæ variant 1154
drachmissare 844
drachuma, *sicut* Mina, Alcumena, *interposito* i. *vel* u. 1154
dracones, *i. tutuli* 14
drapetæ Græci 281
dropacista, depilator 1006
Duæ negationes magis negant 514
duæ unum expetitis palumbem 463
duarum rerum credere 52
ducere anhelitum ex cursurâ 98
ducere cui pugnum 28
ducere, deducere, *ad amoris conciliationem, &c.* 574
ducere noctem paterâ, carmine 129. 878. 1139
ducere pisces arundine 1198
ducere pompam 157
ducere se ab ædibus, de arbore, foràs 491
ducere se ad requiem; à Gadibus 68
ducere se pro adolescente, libero, &c. 1111.
ducere summam sumptûs 175. 287
ducere uxorem domum 148
duci, *in fallaciis* 243

duco me de arbore 187
ductare exercitum 574
ductare mulierem 574
ductare quem labiis 89. 666
ductare quem dictis phaleratis 89
ductim, ἀπνευςὶ 261
ductim tangere 28
ductu auspicioq; , &c. 51
ductus piscium 1198
duelli, adverbialiter 1227
dulicè 674
dum, cum 1209
dum, *explendo metro* 207
Dum comuntur, dum polluntur, annus est 1119
dum molliuntur *vel* moliuntur, annus est 1216
dupla agnina 244
duplex ficus, *i. craßior* 244
duplex pila, *i. craßior* ibid.
duplici panno velat patientia, &c. ibid.
dupli fur 882
durare cor, animum, se 823
durare corpus ad laborem; in tormenta 61
durare, *fullonum est* 135
durat vinum 61
Durateus equus Troj. 512
duri capitones 951
duri Rom. *i. patientes &c.* 535
durities *&* parsimonia 535
durus senex 139

E.

E in Vide *&* Cave *corripitur* 181
E malis multis, malum quod minimum est, id minimum est malum, qui sit orationis habitus 1088
è meo quasi animo 177
E naßâ cibum petere 692
è re est. *contrar.* ab re est 90
è re tuâ promeritus sum 43
è triviis puer, ὁ τυχὼν 401
eapse, *i. ea ipsa* 667. 1228
ebibere imperium heri cum vino 44
eborati lecti 1101
ebria cœna, *i. madida & percocta* 355
ebrietatis fraus subtilis 867
ebrii *sine ferro vulnerati* 1049
ebriola 272. 281
ebrius curis 202
ebrius latrociniis gladius 202
ebrius saturitate 202
ebuvit *&* exbuvit 710
Ecastor : Ejuno 1147
eccere 617
ecere 246
ecere, eccere, æcere 1147
eccum, *etiam de absentibus* 206
echeneis 208
echinus 1021
ecquí 141
edentuli hirci 344
edentulum vinum 912
edere sermonem 177
edictionem habere 815
edim, *pro*, *edam* 168
educare *&* educere 295
edurus, *ambiguum* 225
effafilatum, *vel* exaffilatum, *vel* effilatum 732
effarctas fame 223
efferri 117. 149. 418
effertus 223. 239
Effigia Veneris 1029
efflictim 29. 315
effligere *Cic.* 39. 128
efflixero 386
effodere oculum 143
effractores, *F.C.* 855
effutilia verba, *quæ!* 330
effutuere aurum 1251
egere aliquid 600
egretta 208
ehe, consternatæ mentis 1215
ei, *pro*, i 765
ei, *pro*, ii 1093
eja, *revocantis* 354
eit, *pro*, it 153
ejulare 149
ejuno, equirine, epol &c. 246
ejus, *in monosyllab. contractum* 872
elavare bonis 84. 1015
elecebræ 617. 1206
electare 97
electare, exterebrare, expalpare 762
electrum 273
elegans, *in vitio* 1139
elephantus 661
Elephantus decem annos gravida 1092
Elephanti corio circumtentus 675
Eleutheria 949
elicere foras 48
Elidendi ratio turbas dedit 1058
eligere foras, *i. ejicere* 29. 118
eligere nervos &c. 118
eliminare clamore 118
elinguare 154
ἔλιξ, Phœnicib. deus 931
Elis 198
Ellebori jugere non potest obtineri morbus 642
elleborosus 1059
Elleborus insaniæ curandæ 864
ellus 451
elocare, *i. è loco aliquo eruere* 417
elocò, *pro* illicò 365
elogium 175
elogium, *à Græco & Lat.* 770
elogium, *in bonâ & malâ parte* 770
elogium, *pro præfatione* 770
eluere, *ambiguum* 1036
eluere bona 84
eluere, exungere, *decoctorum verba* 1153
eluere maculam 245
emancupo, emancupatus, &c. 465
emere auro contrà 701
emere operam 1106
emere sibi quē beneficiis 81. 119
emerentur mihi annuæ operæ 463
emerita stipendia 463
Emeritum propè annuum tempus habemus 463
emigrare se ædibus 1101
eminari, eminatio 243
eminens, eximia statura 100
eminere è turba 226
eminuli digiti 497
emissim, *i. emerim* 330
emissitii oculi 142
emolumentum, *quid?* 1165
Emptum; nisi quis mel. condit. afferet 207
emptum rogare 207
emungere oculos 335
emungere quem argento 441
Enebræ aves 423
en ecce 1169
enim, *in principio orat.* 456
enterare, enterata 1119
en unquam, *pro* nunquám ne! 378. 1059. 1158
eo ereptum 354
eo furatum aliena 951

eodem

eodem vos pono & paco 1153
Epeius 512
ex Ephebis ætate exii 753
ephebitas 753
Ephemeri vita, Proverb. 808
Ephesus 700
epichysis 1074
epicrocum 955
Epidamnus 594
Epidicus 428
epilepsia 231
Epistola non debet finistram manum legentis implere 498
Epistolæ fictiles; amphoræ litteris inscriptæ 922
epitheta 1185
epityrus 661
epulæ oves 189
equidem est 1049
equi æripedes 452
equila vel equula 400
Equis velisq; 87
equisones, nautæ 1020
equus ligneus, i. navis 1020
equus ligneus 512
Equus Trojanus 512
equus, in obscœn. 120
eradicare hominum aures 437
ἔρανος, quid? 809
eranum, ἐρανίζειν 306
eres, pro heres 208.622
ergò, raro usu 347
ergò, i. certè, item meritò 377. 662.663
ergò, pro deinde 551
ergò igitur 878.1169
eris facturus 1004
ἔμμονον 9
errare errorem 684
error Herculis, pro errante Hercule 1234
erunt & futuri sunt 1004
es gradibus grandibus 708
escaria vincla lenta 596
escendere, frequentissimè pro adscendere 354.731.1179
escendi in currum 796
esopia, sedes 1235
espectare 187
espicere, pro adspectare 1254
Esquilina porta 683
esse, i. edere 245
esse, vel essi & bibi 580
esse benè, pulchrè; est lautè epulari 621
esse celeri currirulo: esse vegrandi gradu 1100.1160
esse drachmis. asse vinum est, cum esset modius H S. II. 848
esse multarum rerum 13
istarum operarum ib.
Baccharum ib.
esse probè, i. benè admordere 956
esse quid lenonem 985
esse vilius, est, non tam ampliter cœnare 622
estare, escendere 354
estné, pro, Nonne est? 1216
estne, pro, Sitne? 807
estrices 356
estur 543
esum se recipere 275
esum vocari 275
Esuriales ferias residere 223
et, copulativa elegantiæ & energiæ causâ prætermittitur 1012.pr.
etiam, pro, quin 123
etiam loqueris? etiam mutis 800 965
etiam respicis? 965
etumere 226
quo Evadet oratio &c. 81
evax 600
enbolis, jactus Veneris & feliciss. 1026
evenat, pro eveniat 262
evenit hæreditas 268
evenit servitus 211
eventa 211
everriculum, everrere habentiam 1231
everriculum malitiarum, Cic. vocat judicium de dolo malo 1242
eversum templum, a verro 816
evertere quem bonis, agro, fundo 1137
eugepæ 216
eugium 57
evitare, i. interimere 355
Evoë, i. evie Bromie 637
Euripides 260
Euripidi Alcumena 1011.post.
Eurybates, nuncius Gr. 1097
euschemè 674
euschemè adstare 379
ex acuminibus aucupare 423
Ex animi mei sententiâ juro 826
ex antè. ex usq; 761
ex ephebis ætate exii 753
ex hoc loco, i. è vestigio 83
ex imo 411
ex meâ sententiâ 1054
ex pacto & conventu 375
ex paupertate 153
Ex picturâ adstare 1094
ex sententiâ 848
Ex sterquilinio exfossus 318
Ex te, i. ex tuis ædibus 571
Ex transverso in vitam humanam incurrentia 852
ex vero, i. re ipsâ. ex facili. ex tuto &c. 1094
exactus es sponsiones, pecunias 1154
exædificare ex ædibus 1190
exædificare inchoatam ignaviam 1135
exagogæ bonorum 1231.1242
examen mali 1217
examen stuprorum 781
examussim 700
exanimales curæ 1018
exartuatus 237
exasciare 98
exauspicari è vinculis 238
exbuæ, infantes ablactati 710
excalfacere forum aleatoribus 1164
Excessit mihi ætas ex magisterio tuo 463
excetra, i. vipera 351.8.8.948
excidio 296
excidionem facere oppidis 296
excissatæ aures 891
excitare 22
excitare corpus verberib. 96
exclusissimus 631
excruciabilis 398
excruciare; lacerare diem 1104
excubiæ Veneris 273.315
exculcare furfures 244
excuratus, excuriatus 354
excussit, pro excusserit 492
excutere pallium, stragula, &c. 184
excutia 299
exdorsuare 165
exedere, obscœn. 262
exedor exspectando 430
exefficere 285.1255
exēpla, pro gravissimis pœnis 587
Exemplum adest, formula 407
exemplum petere, sumere 941
exenterare 423
exercitio. exercitor 1184

exerci-

exercitor animus 1139
exercitum imperare, *est dolorem afferre* 376
exercitum me habet ærumna multiplex 443
exercitus, *i. cruciatus & angor* 376
exercitus, *pro exercitio* 206
exest animum ægritudo 430
exfodio 187
exigere, eximere maculam 245
exilis 100
exilium, *i. effugium* 227
exinanire, *i. spoliare* 1242
exit foràs intùs 965
exitiabilis dies 448
exitio, *ut* reditio, initio 227
exlecebra 513
exlibratus 237
exobsecrare 81
exoculare 1046
exoletus, ὑπέρακμος. *item* τρίβακος 291
exorabulum 1197
exorcista 390
exormiston 955
exornata ossa 1213
exorsa, *paßivè* 478
exossare pisc. 165
exotica Græcia 609
exotica vest. 426
exotica unguenta 530
ἔξω verritur 1242
expalliatus 365
expapillato, *vel* expalliato brachio 732
expatrare 1251
expeculiatum fieri 922
expedire rationes 916
expedita nomina 9
expeditæ rationes 9
expensare argentum 837
experiundi *verb. de vi propriè* 1244
experiri mercenarios : experiri opera 787
experiri vi majore 522
expers, *ambigui significatus* 225
expers metu, somno, domo 54. 80
expertus, *paßivè* 485
expetere alicui, *vel* in aliquem 39. 44. 59
expilare, *unde?* 624
explicare exercitum 674
explicare rem suam 916
Explicit Persa Plauti 1007
explodere 22
exponere cubito 360
exponere ictu 1237
Exporgere frontem 328
expretus linteo 485
exprobrare servitutem 232
expugnare decus muliebre 444
expugnassere 25
expulsim ludere pilâ 281
expunctus manipulus 299
expungere, *rationum verbum est* 382
expurgationem habere 797
exputescunt 275
exsangues, *timidi* 468
exscreare 967
exsequi, *pro*, funerare 418
exsequi, *pro*, narrare 56
exsequiæ 149
exsicare, præsicare 1014
exsignare 1163
exsincerastus 924
exsorbere molestiam 155
exspectationi est 391
exulatum 781
exta lustralia 703
extabescit dies 1115
extar, extaris olla 1014
extemplò, *verbum sacrorum* 456
extentare vires 491
exterebrare 961. 985
externatum, extentatum 563
extersui linteũ, *i. involvere* 299
extexere quem 476
extillare 848
extima pars diei 869
extinguere animam, ignem 145
extollere, *i. differre* 901
extollere, excitare ædificium 535
Extra portam ire, Proverb. 683
Extremum vale 117
extricatæ margaritæ 1005
extundere blanditiis 542
exvellere 1216
exuere magistratum 468
exuere servitutem 194
exunctum, elotum est &c. 1153
exungere 1036
exungere, eluere, *decoctorum verba* 1158
exurgere, *i. exprimere* 1059
exuvias facere 605

F.

F*Aber suæ quisq; fortunæ* 1146
fabrè 1111
fabula *etiam rem gestam notat* 1005
fabula *pro* sermone 1111
fabulari, *i. loqui, sermocinari* 410. 1111
facere agnis, *i. sacrificare* 1094
facere cui obsequelam 81
facere contumeliam 106
facere diis, *est sacrificare* 1045
facere ferocem; fastidii plenum 579
facere frugem *vel* frugi 924
Facere gratiam jusjurandi 1144
facere imperium suum 783
facere literas 143
facere nequam 911
facere Pseudolum ut &c. 551
facere quid, *i. sacrificare* 181
facere secundâ 106
facere secundas ib.
Facere sibi multa bona 221
facere vestes 298
facere, *pro*, *Venereis uti* 911
facere vitulâ 106
facere unguentariam, topariam, argentariam, scrutariam 913
Faces quinq; in nuptiis, atq; à servis forte prælatæ : aut à pueris patrimis : è vario ligni genere, apud Ædiles accensæ &c. 318
faceti mores 1144
faciam cavebunt 364
faciam hilares ut fiant 1000
faciemus eum ita, ut &c. 551
facientes, *i. ritè sacris operantes*, dii adjuvant 1015
facies, *pro picturá & habitu totius corporis* 938
Facile est imperium in bonis 699
facilimè agitare, *quid* 427
facilius vivere, *est lautius vivere* 302. 427

facio

INDEX.

facio hunc laudari ab illo 296. 297
facio illum insequi 296.& 297
facio me alias res agere 296 297
facio me facetum & magnif. virum, bardum, vilem 98. 662. 839
facio me ferocem 296. 297.
facio mundum ædificari à Deo 296. 297
facit corona capiti meo 52
facit se esse venustum 1111
facta belli patrandi 299
Facta volo, quæ tu vis 186
factiones magnæ 149. 385
factiosus, *i. dives; item* impiger 153.490. 1155
factis, *i. reipsa.* 350. 743
factis dictis 911
factius nihilo facit 1147
facto, facio 755.1255
factores, *in pilæ ludo qui?* 281
factu optimum 179
factum est congressionẽ 1198
facul, *pro facile* 40
faculam lucrificam allucere. 977
falæ 550
falco 208
falcones, δρεπανώδεις πόδας 891
falla 550
falli sermonis 426
falsa, *i. mendaciloqua* 56
Fama est ex ore sonanti 177
fama sauciatur, ægrotat 463
Famam bonam si servasso, sat ero dives 543
Famæ πρῖνον *Plautus affectavit* 850
famæsa, fanesca, Phaniscus 707
fames accendit feras 84
fames obrepet tacitum 875
famigerator 479. 1137
familia gladiatorum 407
familiâ hominem exornat, *i. servo uno & altero* 407
Familiæ titulo censi olim servæ conditionis homines 407
familiæ distinctæ &c. *quid* 470
Familiæ histrionum 594
familiare habeo tergum 98
familiarem vitam oblectare 956
familiaria sepulcra 317
familiaris oculis meis rusticus, *i. quem aliâs vidi* 834
familiaris vox auribus meis 834
familiariter prædicatum hominem 1145
Fana ventris caussâ circuire 1014
Fanatici capillum promittebant 1026
fando accipere 43
fando auditum est 43
farcinor 281
Farferi sunt folia, Proverb. 901
farferum 900
fariari 361
fartores 1204
fartum facere ex hostibus 506. 660
Fartum vestis amant amatores 541
Fasces magistratûs Rom. quales: ex quo ligno: quot prælati: quo ordine: à quibus: cui rei? 409
fasciæ coloriseæ 894
fascino morderi 106
fascinus *vel* fascinum 106.811
fastidii plenum te facito 725
fastidiosus, *i. cupedius.* fastidium, *quid* 1121.1256
fastidire 245.303
fastidire alicuius 153.1100
fastidiunt, *i. delicati sunt* 1256
Fata Trojanorum tria 513
fatigatus ex cursu 98
fatuæ betæ 283
fatuus & stultus *differunt* 516
Faucibus teneor 365
faveus, favea, παῖς, παιδίσκη 707
favitor 11. 12
favonius, *ventus* 701
favonius serenus, *i. siccus* 794
faxem, *pro fecissem* 833
faxim nusquam appareat, &c. 364
faxim pauci sint 1137
faxim sit vilior 172
faxo reperias, & reperies 299
Febris, *pro quocunque morbo* 80
febri carere 261
febris te iniit 261
Febris tibi hoc est, quod &c. 838
Feliciter, feliciter quod agis 570
felinei oculi 272
felis, *auspicium facit occursu* 1106
felix, *raro usu* 312
felles pullnaria 998
felles virginales, *i. lenones* 998
feltra 816
femina 864
fera avis 205
ferale *u* 629
ferentarius amicus 1155
Feriæ præcidaneæ 416
feriale officium 32
ferias possidere 440
ferias sedere 223
ferire fædus 233
ferire munere 878.1139
ferire, *textorum est* 29
in *Fermento tota est uxor* 346.797
Feronia 35
ferox, *in laude* 26.297
ferratile genus, ferriteri, ferritribæ 530
ferri 118
ferriterium, ferriterivium 571
ferritribaces 550
ferro bipenni 618
ferrugineus color 732
ferruminare labris labella 742
fertum 56
fervescere 249
fervida rota 417
fessus de viâ 98
festuca, *i. vindicta* 718
Festus dies hominis 440
fi 264
fi, fi, *fœtidos abigimus* 354
Ficedulæ vicus R. 206
fictor 479
fictor legum 442
ficûs Zacyntho 473
Fidei fanum 179
fidelia 181
fidelis, *qui alteri fidit* 111
fidem arbitrari, *pro habere* 490
fidem firmatã dare, *quid?* 687
Fidem tuam! 186
Fides muliebris 687
fidicinæ fides 82
fiducia, *pro deposito, pignore* 499
Fiduciâ meâ opus conduxi 499
fieri, *pr. longâ* 58
fiet me, illo. *Quid filia amici futurum est?* 720
fiieret, *pro fieret* 82
Filia curæ est pecunia 34
Filia Epimethei, *est excusatio & prætextus* 33
filia fluminis, *aqua est* 34

filia

filia Fortunæ, *Sors est* 34
filia petræ, *Echo* 33
filia spei, *Oraculum* 34
filia sponsionis, *Noxa est* 34
filia Vsûs & Memoriæ, *Sapientia est* 34
filiæ Noctis, *sunt Stellæ* 33
filiæ Nubis, *sunt pluviæ* 33
filii & Liberi, *ut & matres, de brutis* 33
filii lecti sine probro 513
filiis *pro* filiabus 935. 1110
filius Lunæ & aëris, *ros est* 34
filius Medicorum, *i. Medicus* 478
filius Solis, *dies est* 33
filius vitis, *i. vinum* 33
filo liberalis virgo 977
filum scitum mulieris 787
fingere, πλάττειν 216
fingere fugam 211
finitores, *i. agri mensores* 877
fissiculare 178
flagitare, *i. clariùs poscere* 288
flagitare, *i. convitiis quem lædere* 770
flagitatores *unde?* 770
flagitium, *i. clamosa appellatio* 288. 441
flagitium, *pro infamia* 779
Flagitium militare, armis abjectis fugere 410
flagitium, *notione singulari* 908
flagitriba 815. 972
flagriciba 815
flagrum, *pro flagrantia*, i. amore 896
flamearius 173
flameum 173
Flamma fumo proxima 263
flammæ flos 267
flemina 455. 905
flocci, *quid?* 432
Flocci facere, pendere 432
Flocci habere 5. 120
Florentina Plauti Editio 531
flos Liberi, *i. vinum* 351
flos Libycus, *i. vinum Mareot.* 350
flos Poetarum, equitum R. legatorum 312
flos vini, nardi, flammæ, salis, cœnæ, ætatis 267
fluctuans acies 26
fluctuatim ire, *jactanter & solutè* 437
fluere facetiis, luxu 741
fluitans labansq; miles 26
flumen Rhenum 961
fluxa fides, fortuna, forma 221
Fœminarum curam gerere, desperare est otium 889
Fœminini generis frequentior usus, in quocunq; animalium genere 345
fœminal glabellum 364
focula 245. 955
foculari 955
fœdare, & fœdum 26
fœdus, *pro stipulatione* 868
fœneratò funditare, auferre 134. 628
fœnus 91
Folia nunc cadunt 617
folia, *res nullius pretii* 617
Folia sunt farferi, Proverb. 901
follem obstringere ob gulam 158
follet pes laxâ pelle 1245
follis *pro corpore hom.* 264
follitim ductitare 433
Fons, *gen. fœm. quando?* 1120
Fons obsignatus, in Sacr. Litt. 445
fons vitii: fons urbanitatis 1233
Fontinalis, *dea fontium* 1119
foràs ferre 149
forasgerones 1231
forcillare fidem 837
forem obdo 364
fores bibunt 264
foribus tutelam gerere 1177
forillare, foriare fidem 837
foris crepuit, *quid?* 667. 811
Foris quærere, petere, form. 672. 700
forma regia, *quæ?* 660
Formæ vis 472. 541
Formicinus gradus 639
formidulosum dictu 849
formipotens 961
formis, *i. formosus* 472
formosa domus 175
Formula indictivorum funerũ 418
foro cedere 972
foro mersus, *i. ære alieno obrutus* 416
Fors Fortuna 507 (932
fortassis, *cum infinitivo, eleganter*
fortè 507
forte fortuna 507
forte-mater 399
fortis, *i. dives, copiosus* 1190
fortis, *i. formosa* 472
fortis, *pro pulchro, cur?* 728
fortiter facere 728
fortiuscula 728
fortuitò-parentes 390
fortuitu, fortuîtum *pen. longâ* 149
Fortuna 507
Fortuna Obsequens 123
Fortuna omnis in sensu Sapientis habitat 1146
Fortuna Respiciens 244
Fortuna spectatrix, Hera 781
Fortuna virginalis, muliebris 808
Fortuna utramq; paginam facit 216
Fortunæ rota 1208
Fortunæ vis in rebus humanis 839
Fortunatorum insulæ 1158
fortunatum oppidum 377
forum, *ab abitu.* fore 271
fragere 26
Francus 199
frangere toros exstruct. 129
fratrem *vel* fratrem facere ex hostib. 660
fratres, *vox sacrificiorum* 660
fratres & sorores *omnia paria vocantur.* fratres mõtes, &c. 898
fraudem frausus 96
fraudem legi facere 672
fraus, *pro pœna* 679
frequens opera, *est assidua* 373
frequentare 374
frequentem operã dare 1223
frictum cicer, nuces 500. 893
frigefactare: frigidefactare 915
frigida lavare 540 (1074
Frigidam suffundere 374
frigidarium 540
frigidus conger 955
frigutire 326
frondem cædere 531
frons, *pro vultu* 180
frons adducta, adstricta, constricta, striata, caligans 451
frons caperata 448
Frons parva inter formæ decora 894
frons vultuosa 5 (673
fronte severâ curas cogitare

frontem consulcare 490
frontem contrahere 450
frontem exporrigere, explicare 451
Frontes litterati 335
Fronti & vultui litteræ & verba, immò versus integri inscribebantur, &c. 335
frugalitas, *pro frugibus & habentiâ totâ* 1194
frunisci 1059
frustratur, βουκολεῖ 57
frustulenta 282
frustum pueri 1007
frutex, *contumeliæ verb.* 530
Fu, phui 869
fucum facere 403
fucus, *sandyx & cerussa* 1213
Fue, phui 530
fugam fingere 211
fugam ornare 152
fugela, *à fuga* 514
fugit me ratio 32
fugitare, *à fugo* 804
fugitor acris 1166
fui benè, *i. lepidè curatus fui* 621
fuisse, *pro mori* 1206
fuisse cæpisti, *i. periisti* 1211
Fuit 226
fuit, *i. mortuus est* 983. 1135
fuit libenter, *i. liberaliter acceptus est* 569
fulguritæ arbores 1157
fullonia 135
fullonis *nomen in re obscenâ* 844
fullonum officia 135
Fulmenta lectum scandunt. Prov. 1166
Fulmentas soccis suppingere 1165
fulmine afflari 1157
fulminis triplex vis, *inde* trisulcum 1157
Fumificare odore Arabico 686
funda 82
fundis, *i. fundorum pretiis*, induta mulier 425
funditare, *fundis petere* 901
funditare verba 134. 891
fundus, *i. auctor* 1187
fundus, *pro prædiis fructuosissimis* 1243
fune opus est 232
Funem contentiosum alterno ductu in diversa distendere 879
Fungi fortunas suas alliato 531
fungino genere est 1177
Fungus putidus 503
Funis secutus est situlam, Proverb. 704
funus fecisti prandio 622
fuo, *pro sum* 172
furatim 1251
furca, furciferi 531
Furcâ gestabantur carbones 339
furcantur 1204
Furcæ forma propè ignota 339
furcilare, *à fure & incilando* 838
fures maritimi, *i. piscatores* 1023
fures nocturni, interdiarii 1177
furfuri, *pro e* 243
Furi sic datur furatim nomen commemorare 1124
Furiosi jactantur & agitantur 893
furnus 416
furti se adstringere 914
furtivæ res, i. *clandestini amores* 39
furtivæ virgines 303
furtum 469
Furtum ædium an committatur 145
furtum fecisti in ætate malum 469
furum *graphica descriptio* 1184
furum manus celeres 159
fustifissores 169
futare, *vel* infutare vinum 692
futile vas 1102
futiles epistolæ 922
fututim 1251
fuverint 878

G.

GALLIÆ mulieres 1179
ganeum 134
garum fastosum 889
Gaudeo factũ, &c. formula 889
gaudia gaudere 545
gaulus, *vasis genus* 1074
γῆ ἢ ἀέρα ἢ λαλεῖν 752
gelidè res ministrare 154
gemina, *i. firma* 189
Genera variabant veteres 255
genere, *pro gignere* 800
Genii, *qui alio: aliit &c.* 246. 303
Genio indulgere 1144
genitalia arva, hortus 445
Genitivi plurales, civitatium, hominium, meretricium 346
Gentilia sacerdotia 467
per Genua tua te obsecro 1248
genus ferratile 949
genus ingenio improbare 800
Georgii Alexandr. editio Plautina 12
geraria 703
gerere Rempub. exercitum, se 24
γεροντικῶς lusimus 284
gerræ, crates : *unde* parietes intergerivi 426
gerræ, *i. gerrones* 117. 955. *pudenda* 426
gerulifigulus flagitii. gerulus. gestare vitia, sermones 479
Geryon 177
Gestores linguis pendeant, auditores auribus 832
Getulus leo 638
gignere culpâ suâ, & vitio suo, *quid* 800
git 1074
Gladiatores rude donati arma ad Herculis ponebant 127
gladium hoc 364
Gladium in urbe non gestabant Græci, nec Romani 796
glandium 249
glandionica suilla 606
Glans in pabulum bubus data 1236
glaucoma 667
gliscit rabies 232
glomerare gressûs 120
gloriosum se facere 839
glossam percussit flore Libyco 351
gluto 380
γλυκύπικρον, *stimulus amoris* 377
gnaruris 534
gnatam ut rem video, *pro natam* 1257
Gnathones 125
γεροφόρματα 394
Gorgones magnis dentibus picti, velut Manduci 1034
Gott helffe/ Salve: Ζεῦ σῶσον 407
gradum ad præliandum componere 743

Gradùs militares, in Proverb. abierunt 904
Græcia audacia, juventus 82
Græca cantio 1120
Græca fide mercari 89
Græcá mercede curare, ibid.
Græcæ columnæ 935
Græco more bibere, quid 1002
Græcia major *cur dicta* Italia 609
Grecari 531
grallatores 904
Grammaticorum Ædilitiæ editiones 1240
grammiſmus 915
grandis gradus 1215
grandis, *de gravidâ* 817
grandes fruges 364
grandia poma εὐαυξῆ 364
grandiculi globi 901
grandire gradûs 143
Grandiri virgulta &c. ſinas formula 364
graphicè facetus 436
graphicus ſervus, nugator, fur, mortalis 436
graphis, graphium 436
graſſo, graſſator, graſſari 904. 1019
graſſari, *i. incedere* 521
gratia, *i. amicitia &c.* 283
Gratia eſt. Gratiam facio, blandior forma abnuendi 617
gratiam ab aliquo inire, reperire 288. 1110. 1012. pr.
gratiam facere 334
gratiam facere artibus, jusjurandi, delicti, ætatis, edicti &c. 1078. 1144
gratiam iſtam cunctam fac 589
gratîs, gratiis 440
gratuîtum *pænult. productâ* 149. 400
gravari aquam, *pro, gravatè dare* 1030
grave & gratum eſt 378. 984
gravedo 127
gravida bonis gratia 218
gravida me eſt 59
graviſtellus 451
Gravitas in auro ad ſcriptulos potiùs quæritur, quàm in homine 452
graviter amare 378
graviter placere 378
grex hiſtricus 136
grumus 385
Grundiles Lares 1212
grurinum pecus, *vel* grunninum 1212
γρῦ 342. *inde porcorum* grunnire 692
gugga eſt homo 931
gulo 380
gumnia 380
gurges & vorago patrimonii 1154
gurgulio huic exercitor 1184
gutta conſilii 828
guttur 380
guttur inferior 158
gymnaſium 424
gymnaſii præfectus 484
gymnaſium flagri 166
gymnaſtica ars 535
gynæceum 571
γυναικοκόσμοι 173
Gypſatis manibus Medea 951

H.

HA 205
habentia, ὁσία. *habentiá inflatus animus* 1195
habeo ſatis dictum, habeo tibi res ſolutas, habere effectum &c. 961
Habeo viros: ſpecies Proverbii 340
habere Chryſidem &c. συνεσία 364. 468
habere coctum *i. coquere* 512
habere convivium 357
Habere cum porcis, cum fiſcinâ, Prov. 800
habere diem luculentum 417
habere edictionem, expurgationem, conventionem 815
habere gratiam 428
habere honorem ingenio alicujus 81
Habere pro cibo 787
habere procul cauſſas invidiæ 1140
habere, *pro* habitare 1223
habere quem arctè 81
Habet: Er hat ſein theil 570
habitare in re quâdam 897
habitior, *i. pinguior.* habitiſſimus eques: habitudo corporis 407
habitu haud probus 1086
habitu probus 892
habiturire 1205
Habuiſſe, miſerum verbum 1072
hactenus, protenus, *unde*? 501
hæc *pro* hæ 541
hæc ex proximo 352
hæc itiones, *pro* hæ 1030
Hæreditas ſine ſacris 1155
hærere in amore 423
Hæret hæc res 1178
haeum, *vox ſuſpirioſi fletûs* 742
halex, halec 955
haliæetus 208
halophanta, halopanta, halapanta, holophanta &c. 291
hama 711
hamatilis piſcatus 1022
hamaxari 1215
hamaxagogæ bonorum 1231
hamiotæ 1023
Hamum vorat 289. 1198
hariola 702
hariolus *pro furioſo vel divinante* 1233
harpago 153
harpax, *adverbialiter* 1179
Harpocrates 422
Haſtis argenteis pugnare, Pro. 1255
hau! 157. 393. 1155
have, *unde*? 932
haud fermè 922
haud longiùs 1166
haud ſcio an 572
haud vidi magis 52. 882
haut ſcio 572
Hebræi etiam magiſtrum convivii creabant 1000
Hecaleſium ſacrificium 376
Hecate vel Hecata nunquam fies 375
Hectôrem 260
Hecuba canis 632
hedera tenax, ambitioſa 829
heja 123
heliocaminus 681
Helleniſmi &c. 118
heluo, *ab eluendo* 1153
helus, heluones 209
hem, *verberantis* 273
hepatarius morbus 275
Hera hominum, *i. Fortuna* 781
herbei oculi 272
Herculana pars 1232

Hercu-

Hercule, *vocativus* : Erculus 1015
Herculei prognati 335
Herculem invocare 557
Hercules basilicus, nutrix 284
Hercules, *juramentum virile*; *ut*, Mecastor, *fœmininum* 1208
Hercules Linum præceptorem occidit 468
Hercules Sancus 470
Hercules trinox 27
Herculi quæstum conterere 581
Herculis fanum 1049
Herculis labores 948
Herculis sexta ærumna 419
herè *pro* heri 662
heres *pro domino* 621
Heres Martia 284
heri *pro* diis 781
herilis custos, *i. heri* 118
herilis fides, *pro servo qui hero fidelis* 961
Hermopolium 281
hernia 760
heroes sensûs 82
Hesperidum horti 672
hesternò 238
Hetruscæ calaminæ 936
Hetruscæ columnæ ibid.
Hetrusca tuba 390
heuretes 842
Hexametri versus in Plauto & Historicis 1171
hietare *vel* hiatare 619
Hillo sunt hom. miseri 398
hilium, *pro* hilum. *unde jocus Cic. in Hirrum* 1242
him, *Lamb.* 13. 248
hinc abitio 37
hippodromus 389
hiræ, hilla 275
hirci, *vocati senes* 724
hircinæ alæ 923
Hircinum barbitium, pro convitio objectum 854
Hircum ab alis sapere 842
hircus salius 637
hirnea 33
hirudo sanguisuga 423
hirundininus nidus 1038
his opibus, *i. hâc annonâ* 1156
hisce, *pro* hice 691
hisce, *pro* hi 199
Hispania machæra 82
historiarum satis 468
histricus grex 136
histricus imperator 875
histrio, *unde* 875
Histriones de victoriâ certabant 11. 1165
Histriones qui deliquerant in actione, vapulabant 401. 1180
histrionia 12
histrionum merces, *lucar* 876
hittio 619
hiulca gens 1143
hoc, *i. ideò* 23. 26
hoc, *i. huc* 224
Hoc age, formula 75
hoc ætatis 1186
hoc est, hoc erat, *dictorum adseverationem habet* 325
Hoc habet 570
hoc longè 1155
hoc noctis 22
hodie, πανήμερα 306
hodie-natus 823
Homeronida Poetilla 1227
hominem esse 699
homines *pro servis* 643
homo & mulier *distinguuntur* 399
Homo es 441
Homo homini lupus ; Deus 106
homo non quisquiliæ : *ut*, homo non nauci 1256
homo saccus, cortex &c. 264
Homunculi quanti estis ! 1015
Homunculi salillum animæ 1156
honesta & liberalis forma, *quæ ?* 410
honor lactis 267
honos, *i. observantia*, item *sacrificium* 141
honos *pro onere* 674
Horatia pila 82
horæum 245
hordeiæ lolligiunculæ 340
horia 1198
horiola 1179
hornò 540
horno se curare 540
hornotinum 540
hornum vinum, fruges 540
horrea Sulpitia 82
horreo, non modio quid demensum dare 593
horridulæ papillæ, *quæ ?* 809
hortamentum 108
hortator, κελευστὴς 783
hortator, *pro portisculo* 108
hortus, *in obscen.* 672
hortus, *in verb. nuptiis* 133
hortus obseratus, *in S. litteris* 445
Hospes an hostis 476
hospes Epheso 473
hospitium, *pro amicitiâ* 926
hospitium pugneum, *vel*, pugni 28
hostiatus 1020
Hostibus eveniat 760
hosticum ostium, *i. peregrinum* 687
hostimentum 88
hostire 99
hostis *pro peregrino* 160. 1135
hostorium, *i. rutrum* 134
hu, *vel* hy, *olfactandi nota* 737
huc itio, huc reditio, huc ventio 37
huic homini, *pro*, mihi 417
humana, *i. res humanæ* 216
humanum corpus dictum *uter, follis, cortex, saccus, amphora*, ἀσκὸς, θύλακος, δερμάτινος, ἀσκὸς πήλινος 264
humanum, *est sacrificium mortui causâ* 1047
humanus, *pro homine* 118
Hungari, aurei Chysali f. 478
Hymenæus 358
hymenem virginis deintegrare 444

I.

I forâs mulier 323
I modò 1158
i quærere 385
jácere bolum 1026
jacere perplexa verba 127
jacere rete 1198
jacere sermones 127
jaculari arces 1198
jaculari verba 127
jaculator, *i. piscator* 82
jactus retis 1026
jamè, *pro* jam 1030
Jámne autem ut soles ? 1239
Janitores vincti 1177
Janitorum sessio ad ostia, qualis 1222
janua mordax, *quid ?* 1222
Jason rex 817

ibat videre feras 1014
ibidem, *pro* eôdem 1153
ibidem loci 386
Ibidem unâ traho 1137
ibus, *pro* iis 196
Icere fœdus 233
icere pisces 1198
Icit femur 1233
id, *pro* ideò 154
id nomen mihi est 838
Idem in me 826
Idem usq; it, quid? 912
idolum 260
Idus Jovi sacræ 702
Jecur omnis concupiscentiæ sedes 896
jecur, *pro* sapientia 435
Jecur tumet bile 330
jejunâ animâ savium dat 778
Jejunium non æquè jejunium est 319
Jejunium olere 778
Jentacula pueris dantur 264
Jentaculum Rom. 1233
igitur, *i. deinde* 25. 28. 172. 435
igitur demum, *i. tum demum* 28. 535. 551. 1054
ignarures, ἀγνῶτες 530. 877.
Ignem de igne sacrificiorum non licebat accendere 1165
ignis convalescens 145
Ignis inventu facilis &c. 1164
ignis sopitus 145
ignis vivit 145
ignorabilis oculis meis objicitur 834 (221
ignorare, *i. adspernari &c.* 68. 84
ignotus *activè*, *pro* ignorans 612. 885
iibus, hibus 294
il, il, il, *stribligo & conatus reddendæ vocis* 1178
ilicet, *exclamatio desperantis* 117. 456. 1102
ilicò, *i. eò vel illo loco* 961
Ilithyia 186
Ilium & Ilios, *civitas Trojæ* 512
Ilius Hector 513
illætabilis odor 603
illatebrare 376. 399
illaudatus Busirides 221
illauta virgo 706
Ille, δεικτικῶς *Juppiter &c.* 551
illecebrosum caput 711
illectus, ûs 463
illex 90
illì, *pro* illìc 13
illic & illì, *ab* illicò 1223
illices 914
illicò, & χρονικὸν & τοπικὸν *Adverb.* 1087
illico & elocò, &c. 1223
illix 90
illocabilis virgo 152
illucescit dies mortaleis 40
illudere, *in re turpi* 1005
illudit talis palla 573
Illud quidem, ambos ut &c. illud quidem volebam; non, sed &c. Illud quidem ut connivent volui dicere: formula 1113
illum, τὸ ἐκεῖνο τὸ ἐντὸς 275
illuta, illutibilis odor, inlucidus, illutibarbus 603. 889
illuvies 530
illuviones hostium 26
Imagines è cerâ habebant 125
imbibere imperium 415
imbito 417
imbrices 691
imbricus auster, imbricitor 794
imbuo, *i. impleo: ut contrà*, exbuo 710
immemor, *i. indocilis, hebes* 957
immemorabiles versûs 200. 387
immeritissimò 123
immerito meo 117
immigravi in ingenium meum 535
imminuere pudicitiam 378
immistum, *i. non mistum* 155
immortale argentum 1153
immunda, ἄκοσμος 379
immunda mulier 376
immundus rusticus, *i. sordes agrestium* 530. 754
immune facinus 1129
immunis avaritia 1129
immunis, *qui?* 1145
immutabilis ornatus 448
Impasci sues, quid? 849
Impedientes aves 423
impedire se in plagas 743
impendent in te ruinæ 412
impendio minus curare 141
impendiosus 481
impensa, *i. fartura* 243
impensa pecunia, *i. nondum expensa* 243
impensum, *novè* 481
impensus, *i. fartus* 243
Impera, si quid vis. qui se promtos ad beneficium dandum ostendunt 399
imperare exercitum 206
impercere 38. 360
imperitus, impeditus 1163
imperium exhibere, inhibere 336. 485
impetrabilis, impetrabilior, *activè* 387. 589. 781
impetrare, *pro*, consummare 931
impetrare, *i. litigare* 282
impetrasco 186
Impetratum auferre 186
impetratus, κατ. εἴρωνα 92
impetritum, *verb augurale* 92
impiare se 896
impingere epistolam, beneficium, autorem 503
impingere signum, fustem 503
impleantur fores elogiorũ 770
implevisti furum angulos omnes 770
implevisti fustibus caput 169
implexus cõpagibus hæret 27
impliciscí 54
impluere fustibus 169
impluit malum cæteris 577
impluviata vestis 424
importunus, leno, pauperies, sitis auri, tyrannus, uxor, *quid?* 753
impressa ubera, *i. non pressa* 225
improbus alias res 445
impuratus 162
in ædibus introrumpam 68
in ætate, *i. interdum* 1129. 1155
in aliquem benè loqui 292
in aliquem dicere 292
in ante 761
in ante diem 761
In anthliam damnari 318
in aquam macerare 187
in arborem relinquere 187
in chlamydem 302
in circum, *pro* circumquaque 761
In cælo sum 912
in continenti, *i. protelo* 749

111

in eas simulem, *pro*, insimulem eas 1087
in fermento tota jacet uxor 797
in florem nux se induit 424
in foveam decidere, *i. decipi* 982
in impluvium induta est 424
in jure, *i. apud Prætorem* 977
In jus vocare 106
in laqueos se induere 424
in leges meas 91
In manibus Mars est 1234
In manu est 547. 563
In medio luto est 855
In meis castris versaris 181
in memoriam habere 941
in memoriam revocatus injuriæ 983
in mentem est tibi 469
in mentem fuit 23
In mundo est, i. in promtu, certum & præsens 451. 833
in nubem anhelitûs terræ se induunt 425
In ordinem redigere, pro vilipendere 1078
in palam 761
in partem 119
in patinas ponere 187
In pertusum dolium dicta ingerere 826
In postprincipiis stare 973
In primori fronte animum gestare 832
in proximum 678
in publico servari 22
in quæstione esse 215
in querelis mens est. animus est in patinis 628
in re præsenti consulere 341
in ruborem dare 252
In scirpo nodum quærere 180
in se converti 26
in somnis, in quiete 556
in spe ponere 252
in strepitu exaudire 255
in super 761
in super habere, *pro* negligere 761
in tantos, quanti inveniuntur, *i. Inter quot, &c.* 157
In tuo luco & fano situm est 181
In vado salutis res est 192
in Veneris 893
in vino, *i. in mensâ, ad pocula* 127
in viros argenti nummos dividere 146
in usq; 761
Inane cedis, Proverb. 824
inania, æ. 145
inanilogus, inanilogista 823
inanire, *nove* 1028
inadspicuus, inadspicabilis 444
inadspicuus ignis 771
inauguratus 92
inauratus, *ambig.* 225
inauris 452. 623
incanus 1014
incaveare, illatebrare 399
incedere, *Nobilium est* 521
incendere genus, annonam 1164
incendere locum, *pro* celebriorem reddere 1164
incendit opus artificem, *i. admirabiliorem reddit* 1164
incendi irâ 104
incendiaria avis 720
incerniculum 904
incertare animi 769
incerto me 105. 444
incessu tenero & molli suspendit gradum 437
incessus fractus, ludens &c. 437
incessus tutè compositus 437
incestus, *pro* stupro 901
inchoatum, ἀτελής 59
Incidere pennas, nervos 923
Incipere multò est quam impetrare facilius 931
incipesso 211
incitegere, tegere 1234
inciti calculi, incita linea, i. sacra, *quæ?* 974. 1157
inclamare quem, *i. conviciis incessere* 112. 378
incoctus 673
incœnare, ἐνδειπνεῖν 849
incœnatus, ἄδειπνος 849
incœnis, *pro* incœnatus 356
incogitando angeor 1083
incogitantia 753
incogitatus animus 493
incolere locis 1054
incolumis dos 1168
incomitiare 288
incommodisticus, *vel* incomedisticus 202
incommoditas, ἀηδία 700
incommodus 481
inconciliare 564. 1135
inconciliare, inimicare 490
inconnivi oculi, vigiliæ 573
inconsultu meo; injussu meo 1136
increbrare 1198
incredibilis, *indignus cui credatur* 493
Incubandi in fanis mos 264. 275
incubitatus 965
incucabo 318
incumbere in gladium 326
incunabula, *i. cunarum ornamenta* 1255
Incuriosus agnus, i. pinguis 178
incursus, ûs 280
incus 22. 304
Incus hic mihi est &c. 837
Incus operis & laboris, homo durissimus & exercitatissimus 837
indelectari 883
indemnatæ pernæ 248
indere vinum 1120
Indicandi modus pro quovis ponitur 178
indicare, *vendentis est* 982
indicatum ducere 135
indicatus 135
indicere *vel* inducere multam 944
indicii pretium, εὕρετρον 782
indidem, *i. eodem loco* 376. 843
indidem sumere 675
indigetam esse deam credidi, *i. rei nullius egentem* 900
indipisci 95
indoctores 110
indoles, *quid.* indoles mendi 700
indomitis oculis fui 514
indu, *pro* in 775
inducere, inductores. *verb. militar.* 111
inducere animum, *de re durâ &c.* 130
inducere cognitionem 944
inducere equites 26
inducere in memoriam miseriarum 983
Inducti in Tragœdiâ comici. Proverb. 907
inducto, *pro ductu* 52

EEEEe 2 indue-

induere se in impluvium, in laqueum, in mucronem 318. 425
indusiata *vel* intusiata 425
industrior 535
induciæ 32
induviæ & exnuviæ, *militaria sunt* 605
Inebræ aves 423.961
ineptia, æ. 753
inerma oscula, *quæ?* 1139
Infamia hominum immortalis est 969
Infamiæ varii modi 969
infecta *vel* inficta mulier 1123
infelicent 326.408
infelico, *non rectum; sed* infelicito 1068
Infernales cruciatus pingebantur in terrorem 254
infestum 352
inficitur locus odoribus 616
infimatis, *pro* infimâs 1107
infimum forum, *i. fori infima pars* 292
inflexus, ûs 638
inforare 288
infrequens miles, *qui?* 1208
infriare papaverem 1153
infuit febris 952
infula 27
infuscare, *vel* infucare, *vel* infutare merum 374.691
ingenio senex 700
ingenio tali natus 493
ingenium animi 444
ingenium ingenii 1088
ingenium ingenuum 800
ingenium insulsum, absurdum 726
ingenium loci, herbarum, &c. 940
ingens *de gravidâ* 817
ingenua sua sibi indoles 700
ingenuatus, ingeniari 704
ingenui fontes, *i. nativi* 700. 940
ingenuus, αὐτοφυὴς 940
Ingenuus an, & qui fieri possit? 718
ingluvies, ingluviosus 380
ingratiis tuis, meis 330.440
Ingrato homine nihil impensius 481
ingratum est homini 416
ingratus, *pro*, invitus 961
ingredi, *pro* gradi 398
ingrediendum est viam 1177
ingruere, *Verbum militare* 26
inhiare 154.1136
inhiare oculis 619
inhibere imperium, spem 1119
inhonora, insepulta ossa 556
inibitur 355
injexit manum 951
iniit te febris 952
Inimicis dato 759
inimicus, *vir post divortium* 62
inimicus in se 490
inire, *pro* intrare 1237
inire, *pro* ire 398
inire à quo gratiam 81
injuratus, *qui non juravit* 34. 914
injurium, *i. periurium* 378
injurus, *sine jure* 972
innoxius abs te 153
innubere, *pro* transire 148
innuere 126
inôpes 223
inopia, *pro* inops 84
inopiosæ consilii res 881
inpannis 84
inquinare 394
inquisita res 58
inquisitioni cave sis 343
insanire & valere *opponuntur* 638
Insanire, insania: de iis qui nimios sumptus faciunt 705
insanire insaniam 684
insanum, *pro* magnum 1164
insanùm bona 575
insanum magnum, *i. valdè magnum* 499
insatietas 172
inscia, λανθάνουσα 215
inscitior 398
inscitus 515
inscitus, inscitia, *i. stultitia* 542
inscitus, *in re Vener.* 801
inscribere ædes mercede 1136
inscribere & perscribere ædes 1136
inscribere corpus virgis 647
inseminati ex conventu Jovis 375
insepultum defodit 556
Inseque Musa virum 736
insequi, *pro* fari 1147
inservare volucres 849
inservire unum 542
insigne 464
insignitè 368.917
insignitus 704
insimulare falsum 58
insimulare probri 36.157
insimulatio, *quid?* 1087
insinuavit, *absolutè* 378
insomnia, æ, ἀϋπνία 753
inspicere morbum, querelam 967
Insputatur morbus 231
instar, *pro* circiter, ferè 564
instare viam rectam 81
instat ille factum 287
instat illum exitium 287
instipulatus 858
instituere se 64
insuasum, *coloris genus* 1213
insuper habere, *pro* negligere 761
intactus, ûs 172
integer, *i. imperitus & rusticus* 360
Integræ atque imperitæ imperce 360
integra audacia 350
Integram famem ad ovum afferre 179
integram filiam stuprare 1248
integumentum corporis 492
intempestiva convivia 129
intendere, *est crimen in adversarium facere* 683
inter cœnam 127
Inter cuneos ferreos accubare 1114
inter gaudia 385
Inter malleum & incudem 233
Inter manus 551
Inter novam rem verbum vetus 935
Inter os & offam 89
inter rem novam, *i. in re novâ* 385
Inter sacrum saxumq; sto. 233
inter triennium, inter decem annos 1093
inter tunicas habere 184
inter viam, *i. in viâ*, inter vicos, inter tot dies 164.935
interbibere 178
interbitere, *i. interire* 237.1239
intercedit dies 260
Intercessiones Tribunitiæ 260
intercutibus stupris flagitatus 770
intercutitus 965

Inter

Interdare nihil, eiccum 237
interdico nihil 237
interdius 143
interfæmineum 364
interfectum negotium 622
interficere vitâ & lumine 237 1228
interibi 134.251
interimam vitam 448
interior accubat 134
Interiores ſpondæ 965
interioris hominis ſalus 118
interjungere equos 119. 237
internecare 24.178
internecinum, *morbi genus* 25
internoſſe 13
interpolare 29
interpolis mulier 544
interpres, *vulgò* mediator 707
interſtinguere 178
intertrahere, *contumeliam intorquere* 683
intervigilus ſomnus 273
interviſere domum *vel* domi 153
inteſtabilis 262.746
inteſtatus, inanteſtatus, *triplici ſignificatu* 307
inteſtina crepant, murmurant 643
inteſtinum jejunum 275
Intra ſuas præſepes 181.315
intus-argentum: intus-cocus &c. 465
intus-domum, *pro* in domo: intus ſedibus, *pro*, in ſedibus 692
intus exire 361
intus hanc deduxi 363
intus-machæra, intus-ſignum 687
Intùs poſt ſcenam fieri, &c. 368
invadere 26
invaſerunt mihi 455
invehi ſuperbè, inequitare, Germ. Einen tummeln 801
invendibilis merx 893
invenire *&* reperire *diff.* 457. 1178
invergere 267
invertere vinaria, *i. exhaurire* 1121
invicta pietas 940
invidere, *pro*, non videre 444
Invidia dicto abſit 106
invidiâ uti 172
inviſitatus, *i. non ſæpe viſus* 444
inviſus ἀόρατος, non viſus 27. 444
invitare ſe pluſculum in cœnâ; dapſiliùs; cibo vinoque 27
invitare, *ambig.* 1049
invitare, *i.* [illegible] *am tollere* 355
invitìs, *ut* ingratis 352
inultus, παθητικῶς 430
inundant equites 26
inundationes hoſtium 26
invocatus, *ambig.* 201
involucre, um 215
involvulum, convolvulum 399
inuſus 535
inuſu perdidi 1094
Jo, Jonis 177
jocalia, *nugæ muliebres* 174
jolria 785
Jonicus ſaltator 1124
Joves humani 330
Jovis duodecim metamorphoſes 13
ipſe, ipſa, *propriorum nominum loco* 357
ipſipſus 391
irâ cor turgeſcit 330
ira incendit me 104
iræ leniunt, *pro* leniuntur 692
iram in promtu gerere 832
iracundia obſtit oculis 105
iratus iracundiâ 296
Ire, propriè ad exſequias 149
Ire ad plures, i. mori 312
ire conſultum alteri 490
ire depreſſum 375
ire ereptum aliena bona 951
ire habitum, *pro* habere 373
ire infitias 394
ire oppugnatum 522
ire prohibitum quid 951
Ire, quo ſaturi ſolent, ἀφοδεύειν 285
ire ſuppoſitum, *i. conari ſupponere* 1200
ire ultum injurias 951
iris bibit aquas 268
iris, *herba* 208
irraſum caput 1074
irridere *pro* adulari 201
irridiculè, *pro* non ridiculè 363
irridiculo ſumus 363
irrigare plagis 416
Iſtæc fiunt 523
iſtimodi homo 1256
iſtoc, *i. iſti rei* 473
it ad me lucrum 912
it dies: Sol abit 523
it petitum gratiam 153
it viam 33
Ita ſubitum eſt. ita res ſubitaria eſt 1190
ita ſunt, *i. tales* 282
Ita vinum ſinito. ſic ſine fores 616
Ita volo, form. 261
Ita ut occepi d. formula ordiendi interruptam orationem 1113
Itáne aiebat tandem? formula 663
Italia terra 1179
item, *pro* ſimiliter 1244
iteradum 923. 1070
iterari 111
Itidem ut Acheronti ratio accepti ſcribitur 1244
itio 37
juba *&* cæſaries 662
jubæ 71
jubatus draco 71
jubilat, *cui vis aliqua ruri fit* 303
Judæi ἡμεροβαπτισταί 1005
Judæi tocullıones 411
judex captus de iſtâ 785
judices capitales 22
judices delegati 477
judicium de dolo malo, *everriculum malitiarum* 1231
Juga Juno 263
jugula, *ſtella Orion* 27
jugum fert mulier 263
jugum Veneris, *i. matrimonium* 263
Juno Lucina fer opem 186
junix 679
Iupiter leno 826
Jura legesq; 441
juramenta dare 62

Juramenti corporalis formula 1075
Juramentum aris tactis præstitum 1075
juramentum fœmininum tribuitur mari 333
Jurandum Jovis 971
Jurare per oculos, per caput alterius 652
jurata virtus 512
jurator, *pro* censore 1177
juratores, *qui?* 877
juratus, *qui juravit* 914
jure injustus 26
jurea placenta 955
jurejurandum malum, *i. perjurium* 817
juris-coctior 907
juris conditor 442
juris doctior 907
jurum legumq; cultores 441
Jus, *i. locus judiciorum, in quo jus redditur* 303.1051
jus & mos *solet à Pl. jungi* 493
Jus bonum 564
Jus dicis 409
jus gladii concedere, Wehrhafft machen 719
Jus merum dicis, oras 1121
Jus trium liberorum Romæ 702
Jus virtute melius 227
jusjurandum 971
jusjurandum dare, præbere 62
Jusjurandum mantile est vel *emplastrum æris alieni*, 1077. & seq.
jussor, *pro* portisculo 108
jussu consulum 1136
justa funebria 382
Juvandi verbum & voluptatem & utilitatem notat 569
juvat me: μὲ ὀνινεῖν 205
juvat tibi 57
juvenes curæ 82
Juvenes sub Veneris imperio 808
juxtà cum ignarissimis 863
juxtà curo cum meâ. Hiemem & æstatem juxta pati 1136
juxtà mecum rem tenes 186. 675

K.

KΑλλιπίδης 452
Kalophanta 291
καρχηδὼν, Carthago 877
Karthagini, *quasi Aduerb.* 315
κεῖσθαι, cubare, *i. ægrotare* 315
κέρκωπες & πίθηκοι, homines scelerati &c. 1178
κηλόνειον, tolleno 936
κοινὸς ἑρμῆς 9
κομποσφακελοῤῥήμων 796
κωλεὸς, vagina: *unde pars illa in hom. quæ honestè nominari non potest* 864
κρότησαι 5

L.

LABASCO 186
Labi, *in verbis nequitiæ* 983
labitur res foràs: labuntur opes 1139
labor mei togendi 808
labor *opponitur* valetudini 275
laborare, *i. ægrotare* 275
laborare, *de iis qui buccas inflant* 755
labia labellis ferruminare 742
Lac lacti simillimum 652.675
lacerare diem 96
lacerare rem 753
lacessere ludo 892
lacessis me ludo 843
lacinia 112
laciniosa convallis 112
laciniosus sermo 112
Lacones canes 426
Lacones parasiti 201
Lacones plagipatidæ 223
Laconica purpura 426
lacrimam exspuere, *joco dictum* 810
lactari, *i. trahere* 385
lacte *pro* lac 44
lactem 521
lactes laxæ 283
Lacus Lucrinus 292
Lælius ἥρως 665
læna hyacinthina 464
λαιστρυγὼν, striga 848
Læta exta, omina 9
Læti dii 9
lætificat Sol terram 189
Lætoria lex 824
lætus lucris 9
læva, *manus furtifica* 408
lævi boves 1215
lallare 457
lallus, lalla lalla 867
lamberare 843
Lambini commentarii Pl. 1069
Lambinus habet obsequentes libros 1098
lamiæ, lamiæ turres 1215
lamina, *in torment.* 110
lamina *seu* lamna 596
lampetra 955
lampada æ, 360
lana succida 707
lanarius 173
laniena taberna 82
laniones 244
lanoculus 732
Lanuvium, *& urbem, & corporis partem obscen. scat.* 1214
de *Lapide emsi* 503
lapidicina 251
lapis silex 82
lapis ubi præco, *suggestum* 503
lapsus animi, *propriè de amatoribus* 384
Lar Noster, *cur?* 164
Lar patrius, Noster, *Suus, Familiaris, Cælestis, Cunctalis* 470
Lares 140
Lares viales 794
Lares urbium, Vicini, viales, Permarini 470
largior, *cum auferendi casu* 828.963
largiri mores liberis 135
largus lacrimarum 109
larinum *vel* lurinum pecus 1212
λαρὸν, λαρινὸν 1212
Lartius *pro* Laertius 513
larva ludificatus: *ut*, ille scelus 347
larvæ, *unde?* 56
larvatus 640
lasanum, virorum; ut scaphium, mulierum 464
lascivia virgarum 97
laserpitium, laser, 1040
lassitudo conservorum 714
lassus è navi 30

1339

laterculus, *genus pistorii operis* 892
laterculus, *i. pittacia, breves* 299
Laternæ è cornu, vesicâ. dux viæ, noctiluca 30
Laterna Punica 178
laterna surda 30
latex Lyæus 82
Latina lingua prima, fuit Græca 900
Latinè loqui, *quid* 1251
Latini Dores *imitati* 314
Latini imitantur Æoles 1087
latio in manum 89
latomia 238
latrare nubila 224
Latrans nomen 314
latrant in me canes 940
Latrinam lavare 299
latro in Spartâ, *quid?* 911
latrocinari, *i. militare* 663
latrocinari, *jure bellico uti &c.* 913
latrocinatum abire, *i. militatum* 1158
latrocinium, *militia* 663
latrones, *i. milites* 663
Latum unguem, pedem 143
Latus ferro tangere, Proverb. 477
latus fodere 168
latus lædit lembus 477
Latus tegere 477
Lavabant lassi 1219
Lavabant precantes 71
lavare & lavari *quid differant* 1219
laudant me laudibus 296
Laudari à laudatis 216
laudare, *i. nominare* 221
laudes gratesque diis agere 686
laudicænus 883
Laverna 168
Laviniæ mulieres 1214
laurea, laudea 382
lauta fæmina, *i. Lucinam experta.* illauta *virgo* 706
lautumiæ, *rectè* 922
lautus puer 260
Laxæ tunicæ probro erant 944
lecti discubitorii, *quales* 1120
lectisterniator 816
lectus locus 699
lecythi orat. 796
lecythia Musa 796
legatum, *i. mandatum* 317
Lege agere 687
lege agere, *i. facere judicatum* 801
Lege *durâ mulieres vivunt* 789
lege vendere 687. 771
legere, *i. ferire* 29
Leges jubent 192
legicrepa 701
legiones 25
legirupa, legirupio 826. 951. 1045
legum contortor 628
Lemnia 385
Lemni inficeti 1222
lemnisci. lemniscata palma 867
lenia ligna 245
Lenior *quàm mutum mare* 701
lenis ignis 245
Lenones 224
Lenonium genus salacissimum 997
Lenonum habitus versicolor 855
lenullus & lenunculus 900
lenta materies, negotium, vimen, umbræ, cera 733
lenta vincla 596
lentum solvere, *pro facilè solvere* 733
leo trinox, *i. Hercules* 27
leonis halitus gravis 638
lepas, lopas 1021
lepades 340
lepidè esse 465
lepidiss. homuncio 120
leporem excitare, *quid?* 76
lepos Liberi 267
lepus, *in obsc.* 76
lepus, *inter contumeliæ verba* 319
Lepus tute es, & pulpamentum quæris 54. 261. 319. 1121
lessum ducere 876
lessus 189
lessus *vel* losus, *vel* lausq 1244
letonum 273
letum, *à leo*, unde *deleo* 736
Leucadia Opia 292
levidensis vestis *opponitur* pavitensi 425
levisidæ 961
Lex *Lætoria* 1078
Lex *Mancipiorum* 977
Lex *Quina vicenaria* 824
Lex *talaria* 671
Lex Titia, Publicia 672
Libandi mos 268
Libatio inter mensas secundas 1002
libella argent. 251
libella, libella argenti, as, libra 810
libenter edere, *quid?* 224
Liber, Bacchus 232
liberalis 273
liberalis, *i. ingenuæ formæ* 977
liberalis caussa, *quæ?* 924
Liberali caussâ manu asserere 924
liberalis filo virgo 977
liberalis forma 410
liberari curæ & tutelæ &c. 426
libère 23
liberi *pro agnis* 244
liberi, *de uno filio* 1250
liberis lustris studet 133
liberûm quærendorum caussâ convenire 148. 247
libertinæ, meretrices 375
libertini & ingenui *discreti* 718
Liberos procreare, lepidiss. est 702
libertas duplex 652
libertas pænula est tergo 581
Libitinarios & Designatores *Seneca conjungit* 876
Libya citrus 1179
Libya palæstra 82
licerè & liceri *in emptionibus* 653
liceri & mercari *emptoris est* 982
liceri & licitari 1093
licet, *adsentiendi formula* 603
licet & licentia 18. inculcatur 1067. *ut* censeo 1070
licinus ἀνάθρεξ 1215
lien seditionem facit 759. 336
Lienis vitium labore minuitur 276
lienosum cor 336
ligillum 157
ligna grandia *opponuntur* lenibus 245
ligna lenia 245
lignatum ire 234

lignea

lignea custodia 935
ligula, *gladiolus oblongus*, item μυςρίον 932
limaces meretrices 275
limant apes flosculos 776
limare caput, *i. sociare* 776.892
limax 202
limbolarius *vel* limborarius 174
limbus 174
limen non tangunt nubentes, cur? 572
Limen superum inferumq; salve. cur? 790
Limen tangere ingrediendo vel egrediendo, ominosum 360
limis oculis adspicere 736
limulè, & limulis adspicere, *in notis lasciviæ* 521.1214
limum sidus, *i. obliquum* 521
limus oculus *amatorum est* 521
linearius 173
linea nebula, & ventus textilis, *i. subtiliss. vestis* 425
lineâ sertâ pertusi grossi &c. 879
linguâ factiosi, *l. promissis divites* 490
lingua, *patrona servi* 294
linguam exserere 127
linguam oculi præciderunt, *elegant.* 737
linguam percutere vino 351
lingulaca, *vel* lingulata 340
Lino tabellæ obligabantur 498
lintearius, linteo 174
linteum extersum, *vel* extersui 299
linum incidere, *pro solvere epistolam* 855
Lippi oculis servus similis 507
lippiunt fauces 283
liquamen, *quid?* 889
liquare & turbare *opponuntur* (571
liquida æthra 571
liquida tempestas 571
liquidiusculus 701
liquido es animo 823
liquidus animus, *i. defæcatus* 452
liquidus ignis, auspicium, animus 571
liquidum 127
liquidum auspicium 423
lira 52
lirare, *unde* 882
Lis nostra est 341
litare, *propriè quid?* 900
litem ad se accipere 588
litem *an* rem *dici oporteat* 170
litem judicare 765
lites emere, serere 907
littera longa 143
litteræ cubitum longæ, maximæ, grandes 1074
litteræ loquuntur 503
litteræ minutæ 514
Litteræ nostræ minus, olim ignotæ 143
litteræ portitoribus commissæ 1169
litteras discere 1244
Litteras non geminabant veteres 1198
litterata urna, ensiculus 922.1031
litteratæ laciniæ auro 1031
litteratus 1065
litteratus, *i. stigmatias* 335
locare argentum 545
locare efferendum 178
Locare funus 178
locare operam drachmis 348
Locarii, *i. designatores* 875
Locariis aliquid pro sede in theatro datum 876
loci communes 312.313
locus captus 699
locus lectus 244
locus liber 882
locus publicus, *i. lupanar* 262
λογοδιάῤῥοια verborum non concoctorum proluvies 636
Lolio victitare 679
lolligunculæ hordeiæ 340
longissimè veni, vorlengſt 1110
longus, *item* magnus homo, *i. stolidus* 716
loquentia 753
loqui, *in nugis* 636
loqui lapides, frictas nuces 714
loquitatus 503
lora *pro utre* 972
loram orationis bibere 714
lorea faciam latera 671
loris & virgis cædi *diff.* 876
Lotium nominare, Rom. omninosum 603
lotium, *præfandi humoris effluvium &c. humor obscenus, aqua immunda* 603
Lua mater 291
Lubens meritò, formula solemn. 962
lubentes, *convivii verbum* 1000
lubentia conviviorum 1000
lubentia, hilaritas 1100
lubentia læticiaq; 1096
lucar, *histrionum merces &c.* 876 809
luce claro 192
lucere cereum, facem 261.318
lucere, *valet* diem esse 703
lucerna, noctiluca 273
lucernas linteo emungebant vel exstinguebant 485
luci, *ut*, tempori 357
luci, *pro luce* 386
Lucina 186
Lucinæ horæ 82
luciscit 40
lucricupido 1135
lucrum 217
lucrum pudori præstat 824
luctantes papillæ 809
lucu 23
luculenta familia 390
luculentè 771
luculentum cœnum, *splendor meretricius:* ein ſchöner vnflat 480
lucunculi 892
ludentes stellæ, *in cauda Cynosuræ &c.* 269
Ludi auspicatò cõmittebantur 804
ludi funebres 35
Ludi in religionis parte numerati 879
Ludi Scenici in theatro edebantur; Gladiatorii in amphitheatro 303
ludiano ritu 269
ludiæ undæ 269
ludicram artem facit cor 182
ludificare & ludifacere 457
ludificati, ludibrio habere, *in obsc.* 1005
ludificata ero, *pro* ludificavero 716
ludii, ludiones 269
ludius vulsus 165
ludo luto 688
ludos facere 457
ludum dare amori 515
ludus datur Sticho 1081
ludus fidicinus, *vel* fidicinius 1012.pr.
ludus latronum 925

luere 291
luere, *i. solvere* 818
lugubrè 375
lumbifragium 34
lumbos porrigere 458
lumbricus 501
lumbus apri 248
lumula, *gemma* 452
lupa, *i. meretrix* 436
lupanar, *consistorium publicarum libidinum* 890
Luperci 269
lupini 908
lupini nummi 580
Lupo agnum eripere 916
lupus esuriens 249
Lupus homo homini 106
Lupus in sermone 1111
lurco 972
Luscinia Musarum, Proverb. 462
Lusciniæ deest cantio, Proverb. 462
luscitiosus 679
luscus 294
luscus dixero 1155
lustro, onis; *qui in lustris patrimonium absumit* 863
lustramentum, ἀσέλγεια ICtis 863
lustrari, *in ganeis meretricum versari* 863
lustratio, purificatio 685
lutea meretrix 1250
lutulare 1143
lutulenta meretrix 890
lutulentum cœnum 480
lutum, *pro lutulento homine* 972
lutum lenonium 972
lux, *in genere masc.* 386
lux clara & candida *opponitur* luci Lunæ *quæ maligna* 40
Lux mea 246
Luxuriæ filia Inopia 1128
Lycurgus 467. 232
Lycus leno 878
Lydi barbari 467
Lydius 166
lymphatici nummi 893

M.

MAcellus, macer 451
macerant muriatica: *ut*, morbus auxit 890
maceria 1209
macer 178
machæra 659
machærium 165
macis 849
macta munera, partes; mactum infortunio Chremem 667
mactare damno, malo 175
Mactare deos extis 67
mactare infortunio 67
Mactandi & magmenti verba sacrificiorum 67
macula eluitur 883
maculam exigere, eluere 245
madere, *procoqui* 606.613.955
madere, madidum esse, *i. ebrium* 547
madere arte, madidum esse artibus Minervæ 551
madere metu 551
madidè madere 212
madidum, *pro cocto* 893
madidus 65
madidus madulsa, ebrius 707
madidus vino 179
madidus vinolentiâ 351
madulsa, *i. ebrius* 867
mæna 944
mærorem bibere 155
magalia 878
Magis vel *potiùs* omittuntur. *Pacem quàm bellum probabant*: Tacitus 1065
magis contentiores 900
magis facere 52
magis majores, magis beatior, magis dulcius 594.644.1120
magis malle 594
Magister convivii etiam apud Hebræos 1000
magister curiæ 146.152
magisterium, magistratus 468
magisteria & regna vini 1001
magisterare 468
Magna Græcia quæ 715
magnidicus, großsprecher 716
magnificare 1087
magnifico 852
magni sunt oneris, *i. magno oneri ferendo sunt* 572
magnitudinis verbum, *pro multitudine* 1157
magnus, *i. stolidus* 716.889
magno pro magnopere 1256
magudaris 1041
major herus & minor, *de utroque sexu &c* 98
majorem partem in ore habitas meo 897
majorum gentium dii 451
majus, *pro* magnus. *majus Deus*: hinc *majestas* 1228
mâla 208
mala, *i. deformis* 770
mala, *i. invenusta* 522
mala, *pro*, maledicta 826
mala ætas 142
mala grandia, βραχία 522
Mala mansio 162
mala manus 29.44.967
mala res 172
Mala sunt subtexta bonis 51
mala vita, *quæ*? 997
malacia 463
malacia maris ibid.
malacissandus 463
malacum pallium 464
malæ, *partes etiam intra os* 492
malam rem mereri, *i. pœnam* 382
malè commentum, *i. astutè excogitatum* 1224
malè conductus 27
malè conciliare, *i. carè emere* 440
malè conciliatus, *i. carè & cum dispendio comparatus* 815
maledicta, *pro maledicis* 1136
maledictis vexari 1136
malè empta domus, *pro pretiosâ & carâ* 1216
malefactor 481
malè habitus, *i. damnosè altus eductusq́;* 815
malè meditatus 295
Male partum malè disperit 922
malesuada vitii lena 542
malè vivere, *pro miserè* 427
malevolente ingenio natus 493
Malevolentes sunt miseri 232
malignitate onerare 223
malignus & largius *opponuntur* 481
malitia [illegible]
malitia mala 153
malo cavere, vitare 1217
mâlo quem petere, *i. ad Venerem sollicitare* 481
malo tuo, suo 83
malobathrarius 173

Malva 174
malum 32
malum, *duplicis ſerſûs* 295
Malum & málum prægnanti dandum 54
Malum forâs, Proverb. 683
malùm, *indignantis : contrà*, bonum! 781
malum peſſimumq; 351
malum, *plagas & dolores ſignif. Pl. & Cic.* 1248
malum, *ſerviles pœnæ* 10
mamma 457
mamma, mater 710
mamma opprimitur maniculâ 867
mammam adire 547
mammæ munifices. *contrà*, minæ 1236
mammeata 896
manal, manale, manalis lapis 1157
manceps 295
mancipes, *undè* 447
mancupio accipere 1154
mancupio dare 294
mancupio poſcere ædes 585
mandare filiam viro 636
mandata, *i. epiſtolæ* 985
manducus, μοῤμολυκεῖον 1034
Mane quod occæperis negotium agere, id totum procedit diem 956
manere pulvinum 1087
mani, mane 436
manibus demiſsis fugere 439. 849
manicæ 97
manicata tunica 173
manicula, *parva manus* 867
manifeſtus mendacii, furti &c. 498
manipulares 1227
manipulus furum, *i. coci diſcipuli* 850
manſtutor 1251
manſues 84
mantare 534
mantelium, mantile, mantellum 227
manticulari 247
mantiliarius 173
mantiſcinatus 247
manu aſſerere liberali cauſſâ 924
manubia machæra 82. 1255
manubiarius *ſive* manubriarius amicus 1251
Manubrium è manu eximere 170. 442
manuclata tunica 843
manuleata tunica 173. 843
manulearius 173
Manumiſsi diis ſupplicabant 973
Manumiſsi nomen in acta referebatur 977
Manumiſsio duplex 652
Manumiſsionis ritus 719
Manu prehendere 54
manupretium 623
manus *pro dextrâ* 445
manus oculatæ 89
manus, *id quo viri ſumus* 844
mare, *ablativo caſu* 739. 1009
mare, *cærulei campi : cærula plaga : natantes, liquentes campi, arva Neptunia* 1171
marem ſexum 82
Mareotis Libya 350
Mareotis vitis 350
mares, *familiæ columnæ* 703
margaritæ extricatæ 1005
in mari reperi, *i. in mercaturâ, &c.* 84
Maria & montes polliceri 413
maria, *pro infinitis poſſeſsionibus* 413
marinum pus, *i. peregrinum* 1212
marinus paſſer; marina paſtinacea, *i. peregrina* 961
marita dos, fides, fœdus, ſacra, faces, arbores, olivetum, ulmus, domus, pecunia 419
marmora monumenta 82
Mars bellator, Gradivus, pugnator : *cui opponitur* Mars Quirinus, *qui &* Pauſus 660
Mars iratus meo patri &c. 911. 1236
Martis opus, *i. Mars* 50
Maſculinum genus complectitur etiam ſexum fœmininum 448
Maſsilienſes mores colere 367
maſtruga, maſtrucati latrunculi 944
mater, *i. nutrix* 593
mater, *de arbore* 34
mater, *pro patriâ* 652
mater ſiderum, *nox* 33
mater, *ſolemne compellantibus* 1020
mater vitis, *auctumnitas* 33
materiarius 715
matricula, *i. brevis* 299
Matrimonia ſolvere, aliquando licitum patri 1088
Matrimonii tria genera 4
Matrona ſine aſſeclarum pediſequio in publicum non prodibat 62. 321
Matronalia, *Calend. Mart.* 702
maturatè properare 863
maturè 288
matula, *pro vili & inſulſo* 977
pro *Matulâ habere* 551
matutinè 238
maxima pars, homines 211
me, *elegantiſsimè abundat* 1002
me faciat, quod &c. 192
me me, *i. meipſum* 1086
me miſerum 189
me παρέλκει 444
me, *pro* mihi 498
me ſpectes 119
meâ cauſſâ 456
Meæ alæ pennas non habent, Prov. 925
meâ mihi pecuniâ, *ut*, ſuo ſibi ſervit patri 1239
meâ quidem cauſſâ 632
Mecaſtor, *à viro dicitur* 134
mecaſtor, medius fidius, mehercle 246
Mecaſtor *tantùm fœmineum juramentum* 1208
mecum orat, *i. me* 330
Medea Peliam concoxit 850
mederga 221. 435
meddix 424
media, *i. conſtans* ætas 149
media ſtatura 100
Medici & Chirurgi olim iidem 639
medicina, ἰατρεῖον 647
Medicina ars olim illiberalis 424
medicinæ, *i. medicorum & chirurgorum officinæ* 424
medicinam facere 271. 377
medicus, *unâ litterâ plus*, mendicus, 1072
medigrumus & mediocris 385
medioximi *ſeu* mediotumi dii 385

meditari, *l. memorare, loqui* 922
meditari ſe, *pro exercere* 1097
meditati, μεμελετημένοι, *paßivè* 852
meditatum ducere 295
medulla Svadæ 435
Megabyzus 478
Megaribus, *pro* Megaris 956
mei anus miſerere, *i. mei quæ ſum anus* 808
melanurus 245
melina, mellina 409. 843
mellinia 1239
melliculum 360
melilla, mellina 319
melliculum meum 261
melinum 544
mellitulum *vel* melliculum corpus 360
melinum *vel* mellinũ veſtim. 426
melliti verborum globuli 893
melius onus, *i. levius* 1224
meliùs ſanus ſis 773
meliuſculè 513. 580
memento 998
memento, *monentis ſimul & minantis* 354
meminiſſe, *i. loqui* 153
meminiſſe, *i. memoria* 262
memorabilis 387
memorandus pugnis, dolo 436
memor, *i. docilis, & dicto audiens &c.* 957
memoriâ memini facilè 221
memoratui lepida 463
memoria ſi defecerit, ſuggeras, ſubjicias 462
memoria ubi me fugiet, ſubvenias ibid.
memoriter facere, *quid?* 112
memoriter meminiſſe 242
memoroſius 387
Mendacia ſermonis inconſtantiâ confutantur 682
mendacio nullum pretium 452
mendacium dicere & mentiri *differunt* 24
mendicabula hominum 187
mendicare malum 67
mendicari 198
mendicè vivere 198
de *Mendico malè meretur, qui ei dat quod edat* 1145
mendicula, veſtis 424
menæ 225
Menippi epitaphium 1136
mens animi 384. 444
mens eſt in querelis 628
mens in ventre, *quibus* 243
mens limphata vino 350
mensa exſtructa, *quid* 597
menſa Libano 473
menſam attondere 595
menſæ remotæ, *quid?* 1000
Menſæ veterum cujusmodi 1120
menſas abſumere, *Virg.* 597
menſarii *ſive* menſularii 82
menſis magnus, vertens 982
mentaris, *pro* cõmentaris 1215
mentionem facere, *in ſponſalib.* 153
meo animo 415
meo cibo & veſtitu 1092
meraclum, *i. aliquantulum meracum* 350
Mercatura à Mãgonio ſeparata 1144
in mercaturâ vorti 564
mercatus, *locus* 100
mercatus meretricius 893
mercatus vultus 544
Mercurius 9
merere, *meretricium* 1198
Meretrices licentiam ſtupri apud Ædiles profeſſæ nomen mutabat. Quæ capturis renunciabant, ingenuum nomen iterum ſumebant. Earum cellis tituli ſuperimpoſiti. Nomen meretricis in fronte pendebat 935
meretrix audire non vult, quæ uni morem gerit 377
meretrix mari comparatur 232
meretrices *cur* ſchœniculæ 1021
mergæ 932
mergæ pugneæ 1647
meridies Sol 417
meritiſsimo ejus fac. 123
meriuſculè 580
merulæ cantatrices 342
merus, *pro vero, præſtanti, inſigni, vehementer recente, puro* 726
merx mala, *de homine aut re nihili* 852
meſſem mali metere 457
metari & metiri 105
metator in epiſtolâ 407
Metelli, *qui milites* 663
Metelli, *unde* 656
Metia porta 683
metiri *vel* metari gradibus militaribus 856
metreta 755
metra verba 82
metuere 10. 57
metuere deos, *i. ſperare* 330
metuere metum 684
metus, *ſingulari notione* 891
Meus hic eſt 289
meus mihi, *pro* meus 62
mi, *ut*, mi hoſpites : mi anus: mi fidus 398
Miccotrogus, *quaſi* paucirodus
mida 194 (1094
migrare, *pro* mutare. *Caßita nidum migravit* 1163
Migdilibs 932
mihi, παρέλκει 659
mihi iſtuc nec ſeritur, nec metitur 427
militare æs 175
militaris gradus, *quid?* 856
militaris ſtatura 100
milites, *unde dicti* 656
milites aſsidui, *qui? ærarii item* & Metelli 663
Milites exauctorati arma ad Martis ponebant 127
milites lecti 299
milites ὀψώνιον 342
Milites quo pœnis coerciti 1208
militia Veneris 961
mille drachumarum 1154
mille modiorum 726
mille paſſuum, *vel* mille paſſûm 603
milvina, *i. vehemens appetentia* 606
miluus, *non* milvus 159
mimi, *ſcurræ & urbani* 408
mimice, *vel* myrmicè incedere 639
mimicus dicax 343
mina aurea, *quanti &c.* 452
mina, *mamma lacte deficiens* 1235
mina ovis, quæ ventre glabro
Minervæ ædis 507 (ibid.
Minervæ equus 512
Mingere in gremium nati 551
minima exta *oppon.* victimis 825
Minimæ hoſtiæ ſunt agni 825
miraculæ, *ſcorta* 891
miror unde, *i. neſcio* 140
mirum ni 1156
mirum quin 536
mis 1120

Misargyrides 562
miser ex animo 443
miser, *pro ægroto* 932
miserari liberos, se &c. 444
miseratur casum Planci, *i. movendæ miserationi commemorat* 1017
miserè vivere 139
miseriam oculis addere 211
Misericordiæ sedes in genibus 1248
miserrimam habui 387
miserum ex suo animo esse 1081
missiculare 178.416
missu Phædromi 257
missus *pro legato* 257
mitis, πέπων 746
mittere intrò 1244
mna, *pro* mina 98
Moderatur vinum hominibus 1248
modestè & modicè vivere, *quid* 969
modialis 249
modicè sapis 732
modi Lydii 390
Modius, titulus Satiræ Varr. 969
sine modo & modestiâ 493
modo nostro 25.84
modo suo, *i. arbitratu* 969
Modus accumbendi 1106.1120
modus agri 141
Modus est matulæ, Proverb. 955
modum capere, figere, pacere 172
mœchissat Casinam 367
mœnia, *pro muneribus* 1119
mola, *pro farre molito & tosto* 904
mola salsa 54
Molondi duæ rationes 80
moles molestiarum 412
molestiæ esse 876
molitor, *in obscenis* 672
moliuntur miserè amantes 272
Mollior cuniculi capillo 208
Mollior infimâ auriculâ, cuniculi capillo 941
mollire, *itē* molere uxores 1216
Moloche mitior 174
molochinarius 174
molossici canes 202
monedula 119
monendus ne me moneat 852
monitor 462
Monostrophe hoc conviviū est 1119
monotrophus: monotrophè cœnare 1119
monstra, miracula 891
monstrum hominis 746
montes frumenti, auri 413
montes mali ardentes in me jacis 781
montes mali, belli, mœroris, tempestatis, aquarum 412
monumenta 394
monumenta bubula 1087
Monumentum fellis dare statuam 289
mora, *i stulta* 683.738
morari 683
morari inter homines, *pr. productá* 1237
morbus, cui insputatur 231
morbum inspicere 967
mordicibus scindere, appetere 153
mordicitùs 153
mordices, *i. dentes* 153
mordicùs abripere nasum 605
More fit, strenuos præterire 1185
More majorum 752
More modoq; nostro 25
morem gerere 13
mores faceti: mores antiqui, 1144
mores mori, & morosi 627. 896.1164
Mores perduxerunt leges in potestatem suam 1185
mores *pro morigeratione* 545
Mores sui cuiq; fortunam fingunt 1146
moretum 531
mori obediens 485
Mori quisq; suam uxorem vult 134. 333.382
morigerus, morigerari, *flegitosa* 364.394
moriri aggrediri 361
μορμώ 512
Mors, *pater quietis* 34
mors bona, mala 997
Mors & Somnus *fratres* 28
morsiunculæ molles 809
morsu clemente oscula delibare 809
mortare, mortarium 269
Mortem amplexari 521
morticinus 965
Mortis mentione abstinebant 1135
Mortis thesauri 893
mortualia, mortalia, mortuaria 128
mortualia, *vestimēta in luctu* 128
mortui boves incursant vivos homines 80
mortui, μάκαρῖται 312
Mortuo jocum dicere 487
Mortuus pluris pretii est 493
morula 943
Mos bonus est 211
mos & *mores* differunt 211
mos morus 627
motat 27
movere, *absolutè* 516
Movere ferctum Jovi: movere sacra &c. 811
moritur dies 602
mu 32
mu, *canum est* 692
nec *Mu, nec mutuum* 1094
mugit mâlus procellis 89
mulcare, *non* mulctare, *aut* multare 580
mulcari 1080
mulcat 310
mulcta 628
Mulciber, *unde* 410
muli æris 1231
Muliebris Fortuna 808
muliebris supellex *i. clarus & immodestus clamor* 935
muliebrosus 944
Mulier cùm tacet, bona est, Proverb. 923
Mulier es; convitium 923
mulier imperator, miles 506
mulier mala, *i. garriens* 923
mulier, *pro uxore alicuius* 56
mulierem esse, & impudicam, συνώνυμα 56
Mulieres audacter jurant 57
mulieres nugatoriæ, βλιτάδες 1250
mulieres *oblatratices* & *canes* vulgò 315
muliones 172
Mulo inscitior 1100
Mulsa loqui 892
mulsa mea 334
mulsa præmia 892
Mulsum datum militibus in triumpho 513
Multa bona mihi faciam 340
multa ei esto 127

multa mihi cum illo sunt 322
Multa tibi dii dent bona. formula benè precantis 487
multam abominari 1165
multam injuriarum dicere, *vel* indicere 944
multare, *i. numerare*: item *polliceri*, in auctionibus 1104
multam irrogare 225
multarum rerum esse 13
multibiba 382
multifacere, *i. magnifacere* 1027
multilaudus 148
multiloquax 148
multiloqua 382
multimodis 986
multimodus, πολύτροπος 480
multipatens pectus 497
multitudo, *i. exercitus* 25
multos annos est 140
multò tanto, *cum comparativo* 1100
multus est annus 140
multus homo, *qui*? 612
multus nolo videri in &c. 612
mulus 172
munditiari 325
Mundus muliebris 376
Mundus rusticus 754
munerare 703
muneri damnigeruli. munerigeruli 1231
munire, *pro* mandare 268
munire, *munerare* 1139
munire, *i. munerari* 1216 & seq.
munitio, *mortificatio ciborum* 269
munito 56
munito, *i. munire cupio* 1095
munis 755
Munus homini datur: *donum* Deo 703
muræna 955
Muranam Crassus ut filiam luxit 955
murcii, murcidi, murcili, *qui pollicem sibi pracidebāt &c.* 430
Murcia, dea 430
murcidus, *i. inactuosus* 430
murcidus homo, Meusstecher 430
mures Africani, *i. pantheræ* 932
mures maritimi, *piscatores* 1023
mures, *parasiti* 950
muria, muriatica 889
murrha 135
murrhina 843
murrobathrarii 173
murtera (vel muræna) juncis circumvincitur 1046
Mus sapiens bestia &c. 1251
musca, *homo curiosus* 769
Musca nulla est in ædibus 1215
musca sanguisorba 423
muscæ, *homines curiosi, odiosi, parasiti &c.* 912
musculus, *piscis* 1021
Musicè ætatem agere 570
Musici, Mimi, Tragædiæ, Comœdiæq; in conviviis 1102
mussare 148
mussâs, *pro* mussans 753
musta, *adjectivè* 889
mustella, lampetra 955
Mustela domestica an auspicium faciat 1106
mustulentus æstus nares attingit 400
Muta nulla mulier 148
mutare quid aliquo: *non*, cum aliquo 199
mutire 692
mutitio 39
muttire, muttitio 32
mutit cardo 265
mutua consilia 413
mutuamur, *vel* mutitamus irâ, velut in æstu 1206
mutuitare 753
mutuum 91
Mutuum dare periculosum esse &c. 1185
mutuum mecum facit 1154
mutuum in amore 262
Mutuum sumere &c. 56
Mutuus amor cultu optimus 382
mylli 357
μυριάμφορα, *verba magnifica* 796
myrobathrarius 173
myroreccharius 173
myropolium 424
myrrhina vina, præstantiss. 954
mytilus 1021

N.

NAM cur? 142
Nannium proscenium 12
Nardinum vinum 710
Nare sine cortice 180
Nascuntur, qui honores adipiscuntur, item, *qui ab exilio reducuntur* 823
nasi primoris acumen 233
nasiterna 1101
nassa 692
nasum sagax 267
nasus, *pro ansâ in vasis* 1101
Natalis avis 119
natalis dea 119
Natali die munera mittebantur 452
natantes campi, *i. mare* 1171
natare in soccis 1245
natat pes in cothurno 1245
natura, *quâ mulieres sunt* 364
Natus diis inimicis omnibus 562
Natus iratis diis; malevolente Genio 493
natus quasi nunquam fiem 153
navales pedes 613
nauci non habet 585
nauclericus ornatus, *qualis* 732
navem nostram fecere Pentheum 1171
navem nostram ventus subitò deseruit 570
Navibus atq; quadrigis petere 87
navigatio, professa mors 555
navis constrata, tecta 477
naviscubiculata & lusoria 1055
navis, *inter Venerea* 1026
Nautæ miseri & vitæ prodigi 1033
nautea est 134
ne 99
Ne dii sirint, Proverbialis deprecatio 765
Ne me noveris 692
ne non sat esses leno 984
ne, *pro* non 534. 543. 1146
ne-rectè 105
nerectè loqui 499
ne turbaverint, *pro* turbaverintné &c. 205
nebula, *pro re nihili* 891
Nebulâ mollior 360
nebulo, *unde*? 891
nebulosum syrma, *i. tenuissima vestis* 426
nebris, νεβρίδα φέρειν, Proverb. 1257
Nec caput, nec pes 123. 233
nec-rectè dicere, *est malè dicere* 87. 543. 858
Nec vivam, nec mortuam 303
necessitas γλυκεῖα 1026
Necessitas honesta lex est temporis 1019
necquiquam, *i. impunè* 120
nefas, nefastus, nemo nequam, &c. 543.

nefaſtus, *inteſtabilis* 907
nefrendes porci 543
nefunera -funera 543
negantia 753
Negationes duæ negant 453
negire, negibundus 105
negotioſum tergum 687
negotium ferreum 949
nejure, *i. injuriâ* 105. 543
nejuvare 1145
neminis miſereri 238
Nemo ſolus ſatis ſapit 714
Nempe eum dicis 660
nemunera 543
nenia 127
nenia, νύννιον 868
nenia, *Phrygium vocabulum*, *Latinè* leſſus 1228
nenia, *omne dictum vulgatum* 506
nenia, ἐπιτάφιος ᾠδή 1208
Neniam dixit de bonis 1208
neparcis, *i. abundè* 810
neparcunt materiæ 810
neparcus, nepurus 810
nepos Veneris 737
nepoti, *pro* nepote 1248
Neptuni filius Sex. Pompejus 660
Neptuni pecudes, *i. piſces* 849
Neptunus redux 470
nequalia 128
nequam 27
nequam, *pro nequitiâ & malo* 882
nequam illud verbum eſt, *Benè vult, niſi qui benefacit* 416 1155
nequia facta 552
nequiter provenire 1222
nequitiæ nidus 1239
nequitur 1064
Nerei filiæ 410
Nereus formoſiſsimus 787
Neriene 1228
nervi torti 306
nervina 1257
nervini funes 306
nervus 191
in nervum erumpere 1257
nerumiaæ oves 1257
neſapus, *qui non ſapit* 543
neſcia loca, *i. ignota* 1020
neſcii loci 215 (501
neſcire quod ſcias, *i. ſecū habere*
Neſcis, quid ſerus veſper vehat, titulus Satiræ Varr. 1106
neſcium tradam tibi 215
Neſtôrem 260
neta lana 28
nexi *qui* 191
ni, *pro* ne 600
ni, nive, *ordiuntur ſponſionum formulas* 260
niceris manu 1234
nictare, *oculorum* 126
nidor, *quid?* 529
nihil 441
Nihil amore injurius eſt 378
nihil captio eſt 593
Nihil interdare, interdicere 237
nihil interdare, *ſuq; deq; facere eſt* 1036
nihil negotium eſt 428
nihil te utor 1140
Nihil vidi magis 12
Nihili cocio eſt, ſi cœcus 89
nil ſcio, niſi neſcio 478
nimbata mulier 894
nimbus, *faſcia frontalis* 894
nimbus, *pro re frivolâ* 894
nimio multo tanto plus 1190
nimis, *i. valdè* 343
Nimis factum benè, in re lætâ 1101
ninna ninna, *mammarum ſeu nutricum* 868
niſi 594
niſi, *pro* ſed 1095
niſus, avis 208
niter res, domus 177
nitidè, *optimè* 374
nitidi, *amoris & amœnitatis ſtudioſi* 325
nitor 177
nive, *pro* neve 1079
nobilis, *i. notus* 867
nobis inſperanti 57
nobis merenti 57
nobis præſente 57
nobiſcum orare, *pro* nos 908
nocere neminem 746
nocere noxam 684
noctes, *pro concubitu* 1124
noctis colore tinctus 943
nocti cedere *vel* decedere 284
nocti nocere 284
noctifer 27
noctifer, *Heſperus* 603
noctiluca, *lucerna* 293
noctiluca, *Luna* 273
noctu diuq; 143. 360
noctu hâc 38
Noctuæ vox, tu tu 629
noctuini oculi 272
Nocturnæ graſſationes Athen. 21
nocturni errones 28
nocturni oculi, ora, *i. deformia* 272. 892
Nocturnus, *deus noctis* 27
Nocturnus, *Veſper* 27
noctuvigila Venus 273
Nodum in ſcirpo quærere 609
Nollem quæ velles 578
nomen ad magiſtratum deferre 84
nomen amici, *i. amicus* 50
nomen atq; omen quantivis pretii 982
nomen in Poëtas dare 416
nominandi iſtorum 246
Nomine proprio dominum à ſervo compellari licentiùs 40
Non ætate, ſed ingenio adipiſcitur ſapientia 1146
non enim 143
non fortè, οὐκ ἀλόγως 570
Non h. is ſum, qui ſum 621
non nevis : *duæ negationes pro unâ* 1144
Non omnis ætas ludo convenit 468
Non places, formula 246
non-pote, ἀδύνατον 164
non temerè, non temerarium eſt, non de nihilo eſt 570
noſcitare 398. 444
noſcitare ædes 1177
noſſe, *ambiguum* 956
Noſter eſto, formula 715
Noſter Lar, *cur?* 164. 470
noſter utriusq; labor 808
noſtri an alieni ſinus 687
noſtri *opponuntur* alienis 100
noſtro ſumtū, cibo 917
Nota mala, res opt. eſt 1134
noti, *qui nôrunt, activè* 855
Noti atq; ignoti 91
Notitiâ utriusq; imperii 1074
Nova nupta noctu & velata domum mariti ducebatur 148
novatio 104
novendialia 159
novi homines 189
Novi meos, formula 1256
noviſsima verba 117
novitius 238

1347

Nox, *pro noctu, & opponitur illi* luci 117. 363. 1028
nox it in diem 40
nox, mulier, vinum, adolescentulo &c. 465
Nubem supercilio demere 328
nubere, *de viro* 12. 361
nubere cottidiè 375
nubila mens animi 384
nubunt liberi 1127
nucos frictæ 813
nucifrangibula 492
nucleum amisi 234
nucleum ejicere 263
nuculeus 234
nugas, *gen. omn. pro* nugatore 1169
nugæ 233
nugæ, *sunt detrimenta sermonis* 128
nugæ ambages 318
nugæ *Hebraic. sunt* carmina præficarum 27
Nugæ muliebres 174
nugæ theatri, *i. convicium Comicum* 858
nugidoloquides 985
nugigerulus 174
nugivendus 174
Nullius coloris novi 864
nullus, *pro* non 103
nullus credas 1159
nullus est, *i. mortuus* 384
numero, *i. citò* 351. 612. *unde?* 745. 941
numerò, *i. numeratò, ordine, &c.* 715
numerum cape 192
Numerus erat; &, numerabilis &c. de paucitate 107
Numinis divini XII. nomina 451
nummi aurei 607. 848
nummi novi 312
Nummi pretiū varium apud Rom. 1232
Nummi tres, i. asses stipend. milit. 550
nummularii 82
nummus, *i, denarius* 411
nummus, *pro didrachmo* 1232
nummus plumbeus 326. 580
Nummus, qui valet 2. aureis nostris 168
nunc, *adversantis* 484
nunc-dea 1199
nunc enim 143
nunc-homines', nunc copia 970. 1020
Nunc places; non places; formulæ 246. 1089
nunc pòst; *ut*, paulo pòst 536
Nunquam erit alienis gravis, qui suis se concinnat levem 1165
nunquame 11
Nunquid ais? abeuntium formula 40. 149
nuntium istud 795
Nuntium remittere 192
nuntius, *pro re nunciatâ* 409
nuntius attigit, tetigit 472
nundinalis cocus 159
nuperus 238
Nupta nova limen domûs pedibus non contingebat 359
nupta verba, *i. obscena* 825
nuptiæ caninæ 375
nuptialis dea 119
Nuptiarum auspices 316
nuptias facere, συνοικίζειν 340. 1111
de nuptiis senum, &c. (825
Nupturi sacrificabant 155
Nunquam tuta fides 103
nutare, *capitis est* 126
nutat, *pro* abnutat 673
nutricatus Venereus 700
nutrices, *i. mammæ* 153
Nutricis pallium 485
nutrix ager, nutrix Romæ Sicilia 1157
nutrix, *pro matre* 1255
nutum aspernatus 673
nux cassa, ventosa, vitiosa, sine medullâ 679. 827

O.

O *meditantis convitium* 1051
Ob, *pro* ad 104. 1097
ob asinos ferre argentum, *i. pro asinis* 456
ob filiam 30. minas dedi, *i. pro filiâ* 456
ob industriam 600
ob mulierem, ob asinos argentum accipere, *i. pro muliere* 1051
ob portum obvagilare 168
ob viam, *pro obvium* esse 843
ob vos sacro, *pro* obsecro 507
obambulare, *singulari notione* 876
obcædes nolo: *ita* concædes, *juncto verbo* 1120
obducam, *pro* ad *vel* circumducam 834
obducere aliquem, qui alteri sit fumus in oculis. obductare 748. 788
obducere 710
obdurare se 823
obesse 684
obex 961
objexis 336
objurgare verbis, colaphis, ferulis, *&c.* 514
oblatratrices mulieres 1031
oblectare vitam sordido pane 956
oblinere aurem 351
oblinere os 403
oblivio literarum, *qui literas oblitus* 693
obnoxia Luna radiis Solis 1107
obnoxiæ 1083
obnoxiè perire, *quid?* 1107
obnoxiosè 456
obnoxiosi, mores obnoxii 1185
obnoxius 1107
obolere allium 530
obrepere imprudenti 1134.
obscænare, *i. omen alicui vituperare* 123
obscænus *unde?* 890
obscævare, *avidius vesci* 92. 1122
obscævavit strenam 1106
obsecrare quem, & resecrare, *quid?* 949
obsecro, *insolenti usu* 1206
obsequelam cui facere 81
Obsequens Fortuna 123
obsequi alicui aliquid 823
Obsequio mitigantur imperia 211
obserere formidines 1157
observare 95
observationi operam dare 691
observatò 95
obsessores alieni matrimonii 57
obsevisti vim doloris in corpus per voluptatem 445
obsidere: obsidium 44
obsidere urbem, *pro* circumsedere 834
Obsignabant supellect. & penum omnem 320

obsipa-

obsipare aquam 360
obsitus annis, ævo, tenebris, *i. plenus* 636
obsonare, & obsonari 157
obsonare, *i. obstrepere* 817
obsonatores 224
obsonium, *propriè de piscibus* 162
obsorbere, *est totum sorbere* 710. 1219
obstetrix, *pro matre* 1255
obstinare 154
obstinere, ostendere 358
obstire, obstitus 105
obstrictum collum 63
obstrudere, *pro* tuburcinari, corvitare 1113
obterere 290
obtinere aurem 351
Obtorto collo trahere 917
obtortum collum 63
obtunsum os 361
obturare os alicui 1087
obvagulari 168
obvallare 834
obvigilato est opus 481
obvoluto capite 552
occa Luêre 104
occanui, *pro*, occinui 661
occare 237
occedere, *pro*, contrâ cedere, *Plauto proprium* 588. 823
occedere obviam 104. 823
occentare, *ex adverso canere* 358
Occentare ostium 770. 982
occentare senem 1111
occîdis sæpe rogando 852
occillare os 24
Occisa est hæc res 231. 622
Occisa sus plus multo sapit 693
occisissimus 352
occisum eum juravit Casina, *non* occisuram 351
occlusissimus 261
occupare, *quid?* 128
occupare pecuniam 428
occupare, *i. prævenire* 1019
occupo ferre 1087
Oceana aqua 82
ocellæ, *quæ?* 288
ocellus aureus 119
ociùs, *per i scribendum* 796
ociùs, *abundat* 1059
Octipedem excitare 53
Octo lictores Triũvir. capitalib. 22
Octo virgatores 111
oculata, *pisces* 245
oculatâ die emere, *i. præsente pecuniâ* 824
oculatæ manus 89
oculatus testis 1227
Oculeus Argus 177
oculi dolent 130. 580
oculi emissitii, *curiosi* 142
oculi fideles, *cur?* 1227
oculi glauci, *in vitio* 272
oculi illices 1216
oculi morsicantes 521
oculi nigri in laude 272
oculi regis, *i. in aulâ regis præcipui* 912
Oculi sciant, quid frons velit 180
oculi virides, herbei 272
oculis investigare 398
oculis malis, *i. malignis* 1233
oculis *vel* osculis furtuvis aliquem verberare 666
Oculis tactis jurare 826
oculis truculentis 100
oculis uti 407. 452
oculis utilitatem obtinere sincerè 452
oculissimus 261. 267
oculitùs amare 268
oculos corrumpere 211
Oculus dexter salit mihi 811
Oculus Domini fertilissimus in agro 38
Oculus domini saginat equum 38
odi, *pro*, audi 177
odiossici parasiti 202
odium 105. 135
odium populi 716
Odores in convivüs 1102
odori sequi canes 267
Oe, sonus exhalandi vim præstat 702
Oedipo conjectore opus est 898
offa 89
offatim conficere 1233
offæ siliginis, *in fuco, &c.* 1213
offerumenta, *ambiguum* 1046
officere 684
officium, *pro Venere* 844
officium meretricis, lenonis calumniatoris 346
officium, *i. beneficium* 1000
officiperda 1000
offigi 551
offirmare 1087
offirmare animum 755
offirmatum 523
offlectere navim 1059
offrenatus 238
offucare 374
offuciæ 544
oh 245
oh, oh, oh 211
ὅτῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας 351
οἰνοσχοπικὰ 1106
οἴχεται 1154
oleæ in tryblio 1119
olearius 104. 225
Oleo tranquillior 941
olera, *pro omni herbarum genere* 209
olere, crescere 700
olere unguenta exotica 530
Oleribus ægroti curantur 209
Olet rectè mulier, ubi nihil olet 544
Oleum & operam perdere 893
oli, *pro* illi 207
olim- furores 970
olim, *adverb. omnium horarum* 658
olivita, oliveta, *pro* oliveto 817
Olla ipsa legit olera 1121
Omen & nomen quantivis pretii 982
Omen nascenti sternutare 679
omen vituperare 336
Ominandi scientia olim culta; ejusq; tres species 811
Omne nostro it dies 349
Omnem facultatem indutus sum, Prov. 1017
omnes cui &c. 206
Omnes mihi inimicos reperi, Proverb. 415
omnes universi 1136
omnia mihi cum illo sunt 322
Omnia quæ vis cupio 325
omnibus opibus 91
omnicarpæ capræ 408
omnimodus 480
omnis, *i. totius* 788
omniumcunq; 1232
omnium primum 71
onagus 76. 314
onerare gaudiis, lætitiâ, voluptatibus 194
onerare maledictis, injuriis 826
onerare preceptis, maledictis, dictis, diem commoditatibus, mendaciis 715

Onerare se voluptatibus, hilaritudine 701. 1110
onerat navem 593
onus, *pro honore* 674
onusti, *i. saturi* 787
onustum corpus senectute 636
opera celox, *&* corbita 905
opera est 152
opera est auribus 752
opera tua est, utere, posce 1114
operâ *sive* ope & re juvare 416
operæ est : operæ non est 152. 363. 675
operæ ubi mihi erit 1251
operam investigando sumere
Operam ludere 337 (675
operam perdere 179
operam vocare, emere; *quid?* 1106
operari noctes 127
opere, *i. magnopere* 1232
operto capite 224
Operto capite qui ambulant 280
opes quid polleant 217
ὀφθαλμοὶ, *magistri in conviviis* 1119
ophthalmia 245
opibus experiri 91
opibus omnibus, *i. summopere* 1083
opibus summis, *i. summopere* 759
opimæ divitiæ 216
opiparæ res 881
opiparum 239
oportet, *pro*, necesse est 399
oppectere digitis 955
Oppia Leucadia 299
oppilare. oppilatio aurium 1053
Opportunitas dea 282
opprimere 367
opprimere, *i. pervincere* 733
opprimere aliquem 781
opprimere occasionem 96
opprobrium, *i. adulterium* 61
oppugnatum 361
Ops, *magna mater* 726
optare, *pro*, adoptare : *pars optare locum*, Virgil. 1200
optare, *i. malle* 141
Optati cives 166
optatò 52
Optimũ est, alienâ insaniâ frui 977
Optimum est, ut tu sis optimus 1156
optio, *i. accensus, quivis rei perficiendæ adjutor* 82. 322. 1185
ὀπτήρια 876
Opus ei non apparet 1154
opus face & viatico ad nomen tuum 1178
Or in fine producit Plautus 1069
ora belli 714
Oraculum, aureæ spei suboles 34
oram orationis adhibere 714
oramenta, blanditiæ 1217
orare, *i. dicere* 341
Orare per precem 212
oratum rem volo 10
orbis *&* annulus, *pro anu* 1006
Orchivus thesaurus 893
Orci ostium 1157
Orci victima 320
Orcini, *terræ filii* 390
Orco sacrificare 418
orcus, orca 556
orcus, *quid propriè?* 893
Orcus, *pro Dite patre* 848
Orcus ademsit 433
Orcus scit 216
ordiendi *verbum, proprium artis Minervæ* 828
ordinarius homo, *qui totum diem forum conterit* 244
ordo, *series & corpus historiæ* 264
ordo meus 153
ore sistere 243
Orestes 232
ὀρείχαλκον *in rerum natura non esse* 213
orgia, *omnia sacra apud Græcos* 811
ornamenta 667
ornati dii, *i. sertis redimiti* 1134
ornatrices, *quæ crines disponebant* 543
ornatus ex suis virtutibus 253
Os alicui oblinere, sublinere 403. 940
Os calet, nunc id frigidefactas 1074
Os columnatum 673
os habet, os hominis, os academiæ, os durum 672
os oppugnatum 361
Os pugilis 361
os sublevêre offuciis 234
Os suum & cibus alienus 918. 950
osa sum obtuerier 62
Oscula adulterii proœmium 263
Oscula comprensis auribus, quæ 119. 895
Oscula libidinis antecœnia 263
oscula morsu clemente delibare 809
Ossa atq; pellis est 178. 205
ossilare 24
ostento, *i. ostendere me in aliqua re volo* 1095
ostia in circo, *quid?* 972
Ostiarii sive janitores in catenis 1177
Ostiensis porta R. 202
Ostium manium 1157
ostreatum tergus 896
ostreosus equus 358
ostrinus color 816
ostuaria 318
otacustæ 11
Ova ovorum, & apes apum similia 675
οὐδὲ γρῦ, *ne ciccum* 1036
oves, *pro stolidis* 521
oves Græcæ 775
oves scabræ 1158
oves Tarentinæ, pellitæ, 1236
ovis aurea 960
ovis fera, *camelopardalis* 932
ovis mina, *i. ventre glabro* 1236

P.

PABULATUM prodire. pabulari 1021
pace advenio 10
pacem advenio ibid.
pacem Jovis expetere 72
pacem petendum; pænas timendum est 1177
paces 999. 1020
pacificare 189
pacis potentem esse 940
pacisci paullâ pecuniâ 506
pædagogus 832
pænissimè 564
pætus 704
pagella extrema pupugit me 498
pala 932
Palæmon, *i. Portumnus* 1015
palatum, *linguæ templum* 687
palitare 521
palla, *unde?* 425
pallio humerũ onerare 239. 424

pallio-

palliolatim, palliotatim, palliolatus 867
pallium 184
pallium peristroma 82
pallium, *synthesis* 464
pallium in collum conjicere 424
palpare, palpo percutere 39. 761
Palpitationis omen 811
palpones, *i. adulatores* 852
paludati vulturii 284
palum figere in parietem 731
palumbes 463
palumbus, *inter flagitiosa* 464
Pana, *opidum* 206
Panathenæa magna, parva 755
pancraticè valere 409. 476
pandiculari 637
pane 285
panis caninus 84
panis rubidus, ruvidus, ruidus, nauticus 329
panis sordidus 84
panis tria genera 165
pannicula tectoria 660
Pannum in purpura positum 364
pansum & passum, *à pando* 883
pantheræ variæ 408
pantices, *quid* 452. 817
papa, papilla 457
papaver 458
papaver Gallicanus 1153
Papavere & samsucho sparsa verba dicta 893
papillæ horridulæ, sororiantes, virgines, luctantes, baccantes 809
papp. 457
pappare *vel* papare 457
par, *i. compar.* 1000
par illius 1012. pr.
Par pari datum 88
Par pari respondes 1256
paradæ, *vet. Gallorum naves* 1055
pararius 173
Parasiti ex decimis Herculis accepti 284
parasiti *scorta* 201
Parasitorum tria genera, &c. 202
parasitos facere ulmos 429
parasitus 125
parasitus legatus ad regem 718
paratè 484
paratè curavi 1017
Paratragœdiare 842
parcè parcus 158
parcipromus 867
parco hanc rem 288
parectatus 200
Parens-patriæ Livia 255
parentatur luxuriæ 616
Parentatur mortuis nono die 159
parentes, *propriè de genitricibus* 255
pares, *i. testiculi* 57
paries albus, *qui?* 952
paritas, *à paras* 833
pariter qualis 1052
παρωνύμια 97
parmenones Syri 497
parochus 166
parra 92
parsimonia & durities 535
parsimonia, *pro ipsis bonis comparsis* 1194
parsis, *i. peperceris* 507. 810
parta pecunia, *i. cum labore quæsita* 457
parti, *pro,* parte 621
parva Græcia, *quæ* 775
parum fides, *parva fides est* 490
parum fidem mihi habeat 593
parum-leno 985
pasceolus, scortea 1074
pascere & parcere, *promiscuè* 485
pascere escam avariter 1069
pascere linguam, *i. tacere* 485
pascuus ager 1205
passer marinus, *i. Struthio* 932. 961
passer, *mater deorum & hominum* 464
passer non-passer Catulli 464
passicrinis 1243
passi lenes, *i. aprici* 892
passim iter facere 624
passum velum 1101
passum vinum 843
pastinaca marina 246
patagium 425
patalia loca & proclivia *opponuntur* 725
patalis *vel* patulus & propatulus bos 1215
Patellarii dii 268. 386
pater, *honoris vocab.* 1014
pati bonum 98
pati natæ mulieres 246
patibulatus 143. 531
patibulum 531
Patiendi verba mutantur in agendi: ut, iræ leniunt, &c. 692
Patiens Lacedæmon 535
patior facere, patior negligere, *pro negligo* 522
patranti fractus ocello 931
patratio, patres, *unde?* 931
patres conventitii, convenæ, commentitii &c. 375
patrica *vel* patrita 703
patricè, *i. patricie* 354
patricii pueri 254
Patronatus juris beneficia 467
Patrone salve 571
patronus 436
Patruus, Comœdia Pœnulus etiam dicta 892
pavera frumenta, i. *trita; ut granum deglubatur* 425
paveratæ telæ, pavitenses, Wol vnd dicht geschlagen 425
pavire 425
pauperare 704. 867
pauperculæ res 969
pauperes res, pauper domus 1020
Pauperiores in cœnaculis ad tegulas habitabant 59
paupertas donum DEI 145
Paupertas omnes artes perdocet 1092
Paupertas quidvis imperat 119
Paupertas ridiculos facit 1092
pausam facere 900
pausarius 108
pauxillisper 1255
pax 868
pax, πὰξ, *Interjectio silentium imponentis* 708. 1179
pax castrensis 32
paxim *pro* pepegerim 39
peccat eadem 386

pectere

pectere fuste 247
pectere pugnis 647. 894. 1041
pectum, depectò, &c. 154
pectus ardet, pectus sardet 781
pectus digitis pultare 673
pectus huic sapit 428
Pectus mulieri pro corde tribuebatur 377
pectus, *pro* sapientia 428
pecuatus 960
peculatoriæ oves 109
peculatum facere 377
peculiaris 255
peculiares oves, *quæ?* 775
peculiosus servus 1014
peculium, *item* peculiatus, i. *benè vasatus* 864
peculium, *inter nequitiæ vocabula* 961
Peculium vapulat 1123
pecunia genitrix & soboles curæ 34
Pecunia apud Trapezitas deponebatur 209
pecunia occupata, *item* otiosa 428
Pecunia potest omnia 118
pecunia proficiscitur, it, redit 1154
pecuniam fenori collocare 561
pecuniæ vis 217
pecus, *i. oves* 521. 775
pecus, *pro homine stupido* 960
pedatu tertio 386
pedem facere, *i. vela fac.* 613. 1101
Pedes lavabant discubituri 1005
pedes navales, *i. remiges* 613
Pedes oleo ungebant viatores 796
pedeumate lubricat orbē Laced. 1006
Pedibus aquam ferre 990
Pedibus extrudere 1064
pedissequus 172
peditum 281
Pelethronica pugna 900
pellecebræ, *i. deliramenta meretricia* 84
pellere cælibatum 444
Pelléus juvenis 98
pellex *&* pellaca *diff.* 783
pellicere *amatorium verbum* 84
pellices, *i. meretrices* 84
Pellio, ineptus histrio 410. 618
pellionis supellex, &c. 617
pellitæ oves 1236
penates & penus, *unde?* 80
pendere animi 416
pendere per pedes 97
Pendentes servi vapulabant 97
Penelope 290
penetrare se in domum 1101
penetrare se in fugam 26
penetravit se ex ædib. foràs 1143
peniculamentum 595
peniculus, *i. spongia oblonga* 595
peniculus tectorius 660
penissimè 170. 185. 564
penita flamma 80
penita offa 705. 955
penitæ fauces 80
penitissima Arabia 80
penitissimum pectus 377
pennas incidere 923
pennas non habent meæ aliæ 923
pensilem se facere 810
pensilis uva 892
pensior conditio 481. 1088
pensum, *novè* 481
pensum faciat 770
pensum, pensa trahere 965
Pentheus à Bacchis direptus 773
Pentethronica pugna 900
penus 223
peplum, *i. palla Minervæ* 755
peplus Aristotelis, *quid?* 765
Per annonam, *i. cum annonæ incendium esset* 1092
per caliginem cernimus 832
per ego has lacrymas 507
Per ego vobis deos &c. 507
Per fidem 192
Per fidem ac per fas deceptus 556
per gratiam abeat 720
per hanc cœnam 1114
per hanc tibi curam 432
per illam tibi copiam 430
Per nebulam quasi scimus 833
Per nebulam audire 255
per pectinem tondere 215
Per pietatem; Per deos, &c. obsecratio est 1143
Per precem orare 212
Per te parentis memoriam obtestor 507
per tempus 601
per tempus si obviam is 882
per tempus subvenistis 882
per viam, *i. pervium esse* 843
peracescit 516
peracuit pectus 170
perarim ductitare 433
perbitere, *i. perire* 237. 417. 844
percîdere, *verbum flagitiosum* 336
percidere os 965
perciere 106
percipere, *penitùs capere* 1101
percussit se flore Libyco meraco, *i. vino Mareotico* 350
percussus tempora Baccho 351
percutere fœdus 233
perdere prandium 620
perdere quem capitis 84
perdita est amore 380
perdix, *in turpiculis* 464
perdocere, *i. persuadere* 238
perducere, *verbum turpe* 574
perductores, *q. lenones* 574
Peredia & Bibesia 289
peregrè 9
Peregrè redeuntes nuncium præmittebant 24
peregri 9
Peregrinæ, dictæ meretrices 1212
perennniservus, perennivivax, perennisanctum 972
perennitatis cibus 972
perenticida 432
perficè 1031
perficus, *perficiens valet & perfectus* 1031
perfossor parietum 855
Pergamos, *sive* Pergama, *arces Troiæ* 512
pergere ludos, iter, culpam, librum 866. 1243
pergo pergere 898
pergula, *tuguriolum arundinibus tectum* 818
pergulæ, *appendices ædificiorum* 817
perhibere locum, aurum 776
periculo suo emere 977

perjerare,

perjerare, *non* pejerare 1197
perieramus, niſi periiſſemus 1239
Perieris: Peri ruſtice: φθεῖρε 612
perire *levius, quam* interire 237
perire è patriâ 231
perire, *i. amare quam* 1194
perire magiſterium 541
Periſti, quid 824
periſtromata, peripetaſmata, Cic. 816
peritare, *à* perire 876
perjurare, *pro mentiri ſimpliciter* 901
perjuravit 776
perjurio ſordido cælum fatigat avarus 432
perjurior, perjurius 378
permeditatum, *i. perfectè meditatum* 434
perna 245
perna tribus jam cœnis ſuperſtes 955
pernicies 84
pernumeratum eſt 452
peronis 606
perpauxillum 207
perperæ oves 1236
perpetrare, à patrare, *i. conſummare* 931
perpetuat data juſtus amator 824
Perpetuon' valuiſti? 261
perplexabile verb. facere 126
perplexari 154
perplexè loqui 126
perplexim laceſſere oratione 126. 1087
perplexum iter 126
perpluere 534. 541. 1144
perpol 334
perpurgatis aurib. operam dare 706
perquiſitores i. curioſi 1102
perſcribere argentum 105
perſcriptores 105
perſe facul. 158
perſe parcus 158
perſequens flagitii 320
perſequi orationem 413
perſolus oculus; nugæ 602. 272
perſolla, *i. perſona minor* 272
Perſonæ in Comœdiis non, ut nunc ſunt, à Poetis ordinatæ, &c. 816
perſuaſtrices 522
pertendere 216
Perticâ metabantur agros, item fune, quod arvipendium *dictum* 745
pertinax 215
pertinere 10
pertractatè facere 200
pertulit fœno jacere 522
pertundere crumenam 817
pervigilare 272
Pervigilium Iſidis 127
pervincere pretio 274
perviam & pervium facere 168
perula & bulga, *pro naturâ muliebri* 119
perundata eſt puppis 412
perurgere, *i. perrumpere turbam* 1097
pes, *fundament.* 123
peſſuli ambo 146
peſſum 180. 248
peſſum premere, ire, dare 589
peſtis *varia ſignificat* 248
peſtis, *pro morte* 80
petaſus 13
petere ignem 145
petra pumex 157
petrones 244
Phalanx, phalanga 1232
Phaleucus verſus in Plauto & Cicer. 1171
Phaſma, i. Moſtellaria 570
Phædromus, *dactylus* 260
Philippei, *vel* Philippi nummi 87. 473
Philippus, *dactylus* 260
Philippus, *rex Maced.* 187
Philoſophatur! 855
Philoſophus 1059
Phœnicium corium, *i. rubeum* 818
Phœnix, *Achill. præceptor* 468
Phormio 224
phrenetici Septentrionum filii 1011 poſt.
Phrygiones 618
Phryxi aries 476
Phui, phu, fu 869
phylaca 238
phylaciſtæ 174
φύσημα, arrogantia 796
Piaculares victimæ 416
piare Pietatem 108
piatrix 703
Picem calidam bibito 760
Pici, *i. Gryphes* 187
pictura vermiculata pellis Babylonicæ 816
ex picturâ adſtitit 436
Picumnus 164
Picumnus & Pilumnus 479
pietatis cauſsâ 811
Pietatis præmium à diis exigebant 1017
pigmentum, Schminck 544
pignus da in meum nummum 456
pila, *vas* 417 (1239
Pila eſt, Proverb. in meretric.
pilâ corpus ſiccare 244
pila ſparſiva 1110
Pilas q. homines dii habent 199
pilaſca, *ſcortea ampulla* 1046
pilatim exercitum ducere 624
Pileati venibant ſervi, qui? 977
pilei umbraculum 13
ad *Pileum vocare* 35
Pileus, inſigne libertatis 35
pilum catapultarium 306
Pilum injicere 562
pilum reciprocare 936
Pilumnus 164
Pinarii & Potitii 467
pincerna pluviarum, *Auſter.* 448
pingere humum floribus 1101
pinnata verba 30
pinſetur flagro 771
pinſitare 80
pipare 168
pipatus pullorum 168
Pipulo differre 168. 770
Piræum, Piræeum 1187
Piræum, & cur ibi potiſſimum coierint homines lauti 531
Pirum vulpes comeſt. 561
piſare 417
Piſcari in aëre 82
Piſcatores in ſcopulis piſcatum exercebant 1022
piſcatus, tûs 465
piſcatus ſaxatilis, hamatilis 1022

piſcos

pisces assati, elixi & fartiles 586
pisces, *pro* obsonium 162
piscina specula 1022
piscis nequam, nisi recens 88
piscis patinarius 88
Pistorium, *opidum Ital.* 206
pistores 417
Pistrices R. fœmina 165
pistrinum, *pro loco negotii pleno* 417
pithecium 720
pitillus 120
pittacia, *i. breves, &c.* 299
pitteuma 1006
pituîta, *pœn. longâ* 149
placenda dos 1190
Placentini 206
placidè & properè *opponuntur* 760. 1065
plagipatidæ 201
plagusia, pelagusia, pelagia, *piscis* 1021
Planipedis verba prætexta 200
planum ex proclivi facere 1065
plaudere, *textricum est* 458
plauduntur pectine telæ, πα-θοῦνται 425
Plaustrum perculi 1004
PLAVTVS,
Asinus, cur? 1
M. Attius, *non* Actius 752
Acerbitatem priscæ Comœdiæ sæpe miscet suæ 410
Cum latranti nomine 314
Decori observator 162. 410 415
De industriâ errat in decoro personæ 850
Hebraissat 541
In palliatâ *Comœdiâ multa dicit ad Rom. mores* 409
Numeros & casûs commutare solet
Rustica vocabula fingit sub rusticis 1257
Plauti fortasse facies 864
plauti canes 314
Plautinæ familiæ *vel* familiares, *qui?* 911
Plautinus pater, *apud Cicer.* 1144
Plebiscitum non est scitius 843
plectere fuste 247
plectilis corona 464
plena pulchrè, *i. prægnans* 53
pleni dentes 282
plenus sanguinis 468
Plerique omnes 418
Plorat aquam profundere 158
Pluma haud interest 552
Plumâ levior 622
plumatile vestiment. 426
Plumbeas iras gerere 918
plures, *pro mortuis* 1143
plurimus in Junonis honorem 612
plus annis decem, plus anno, plus quingentos colaphos 503
plus XII. diis 455
plus mihi est auri mille modiorum 726
plus minusve 253
plus te adest quàm volo 455
plusculum annum 949
pœdidus 282
pœna mulcta 82
pœna, *pro præmio* 1046
pœnæ ejusdem legis afficitur 426
pœnitentiam residere 223
pœnitet te, quanto hic fuerit usui 824
Poëta, *i. artifex* 125
Poëtarum & cantorum jus hoc est, ut sacrificent sine fumo 570
Poëtarum fictio qualis 828
Poëtarum laureatorum origo 867
pol quin 129
polenta 80
polenta, *cibus Stoicorum* 281
polentarius crepitus 281
Polentini 206
polimenta, proles, testiculi porcorum 606
polire, politiones 413
polire agrum 877
pollens vini, deûm, animi, opum 268
Pollentiâ potior 360
polliceri & pollicitatio *Ictis* 1110
polliceri, *pro licitari* 771
pollicitatio, *pretium, quod ultrò offert emtor* 771
pollinctores, *qui?* 877
Polluces 505
Pollucere, sacrificale verbum 1094
pollucibiliter cœnare, obsonare, *i. opiparè* 530. 1094
pollucta *vel* polluta pago 1029
polluctum, *cœna lauta* 1079. 1094
polluctus virgis 272
polluctura 1119
Polyplusius 216
polypus 152
pomarius 104
pompa 260
pompa, *quid propriè* 663
pompa, *coqui & instrumenta culinaria* 352
pompam duxit puellam 378
pone, *ambiguum* 183
ponè se latere 1163
pone Tigillium 678
ponè Veteres 292
Ponere, anteponere, &c. in sacris solemnia 612
Ponere & reponere, de Fabulis 678
ponere tunicas 969
ponere vitam 296
ponoscimus, *pro*, pòst noscimus 81
Pons mendicantium, qui? 1154
pontem interrumpere, rescindere, intercidere 315
Pontifex perjurio es, quid? 1078
populna sors 334
populares, δημόται 166
populares, στρατιῶται ibid.
Popularis cœna, quæ? 1155
populus, *pro plebe* 882
Porca, porcus Veneri sacer, cur? 1043
porci, *homines obesi* 700
porci sacres, sinceri 612. 1067
porcinarius 248
porculena 726
Porcum immolabant, qui? 612
Porcus immolatur Laribus 1067
πορδὴ 281
Porphyrione castior 503
Porrectâ fronte loqui 328
porrectâ palmâ ferire 336
Porricere exta 824
porrigere, in funeribus, quid? 1041
Porrò cives! Quirites! 31

porrum ſectile 963
portæ, *pro oſtiis illis in caveâ* 972
porta clauſa, *in ſacris literis* 445
porta Metia, Eſquilina 683
in *Portâ eſt locus* 1154
portari 118
portenditur libertas mihi 1078
Porthmeus teter 88
portiſculus 108
portitor 88. 600
portitor Helles, urſæ 88
portoria, *vectigalia è portubus* 88.1204
portus Perſicus 32
poſca, *viliorum potus* 711
poſcere, *ſimpliciter de potu* 126
poſcere clariùs, *flagitatorum eſt* 288
Poſcere majoribus 126
poſcere uxorem 139
poſculenta 711
poſsidere ſerias *ſive* ferias 440
poſitus in tantis qui ſum ſententiis 441
poſtprincipia 973
Poſt rem devoratam ratio. Proverb. 1153
poſtea, ἀπείλλει 622
poſterior, *pro deteriore* 398
poſterò 238
poſtibi, poſtidem 1038
poſtica vallis, anus 285
poſticulum recipere 1136
poſtidem 146
poſtilena 318
poſtillà 613
poſt-partores, prius-domina 973. 1199
poſtquam, poſt 1180
poſtſcenia vitæ 877
poſtulare, *à pote* 319
poſtulatio, *i. expoſtulatio* 485
poſtumus 149
potare pro Ilio 605
pote, δυνατὸς 164
potens divûm Jupiter 268
potens in amore, potentior, potentia 616
potens pietate, *pro maxime pio* 1187
poterium Samiolum 1119
poteſſe 889
poteſt mille memorari; poteſt corradi nummos 1227
Potio ſumma decem Cyathi 1120
potio vincea, *i. laqueus* 1114
potior ejus fias 318
potiorem fieri amicæ 616
potiores, *in re amorum* 1198
potiri domi & domum 24
potiri herorum 111
potis & pote, *in quolibet genere dicitur* 164
Potis es, obteſtandi vim habet 950
potiſsima cura 616
potiſsimus & primus amator, qui ſolus ſummã habet 616
potiſſum, potis, & pote 889
potitor, *i. compos* 318
potius eſt hoſtium 202
potivit ſervitutis 23
potiuntur malam conſilia, *i. malè cadunt* 552
potius malle 594
πράγματά μοι παρέχεις, *ſuperbis in ore* 354
prandium amoris 1208
pranſitare 80
Pranſus-paratus 621
Pranſus-potus 621
præ ſibi portat &c. 911
Præbendi verbum in rebus vitæ ac victui neceſſariis 863
Præbere aquam 1005
præbere ligna, ſalem, tectum 166
præbito, *i. prævenio* 417
præcantatrix 702
Præcidanea hoſtia 416
præcidere, *verbũ flagitioſum* 336
præcidere alicui, *pro* præciſè negare 1030
præcidunt linguam oculi 737
præcipes, *pro* præceps 1043
præcipitat nox cælo 692
præcipitavit in amorem 1140
præcluis, *i. nobilis*, *à* præclueo 638
Præcones in mancipia jactabant dicteria 1092
præconium, *pro* præconum 782
Præconibus utebantur ad res amiſſas conquirendas 782
prçconũ clamore flagitari 594
præda & manubię *quid diff.* 410
prædam agere 181
prædicare, ausruffen 503
prædicatum hominem familiariter 1145
præfectus morib. mulierũ 173
Præfica, quid & unde? 1228
præficiſsimè 1031
præfiſcinè 106.365.1031
præfulcire miniſteriis 844
præfulcire *vel* præficere negotiis 949
prægigni 833
prægnans 54
prægnans ære crumena 118
prægnantes plagæ 96
prægrande lucrum facere 977
prægustatoris experitur officio 955
præhibere verba 1014
præjuratio 826
præligatum pectus 468
Prælucere bonam ſpem 261
præmandare 1223
præmetium frumentum 377
præmiatores 601
præmium, γέρας 601
præmium & prædam *jungit Plautus* 601
Præneſte 246
præpedit timor verba 351
præpeditus morbo 351
præperare 155
Præpoſitiones iterare, in ornatu ponebant 153.761
præputium 120
præquàm 173
præs 955
præſagire 152
præſegmina 158
Præſente, abſente 91
præſepe flagitii 320
præſepia 1060
præſepia, *pro molis* 1
præſepis 275
præſeſſe 965
præſidem locũ cui præbere 361
Præſidere, verbum eſt operantium in Caſto 586
præſidere alicui itineri &c. 1242
præſidere 361
præſidii nummos portare 911
præſipere 152
præſtega 816
præſterga 816
præſternere 900
præſtigiator & præſtrigiator 183
præſtinare, *i. emere* 403.427
præſtinguere *an* præſtringere rectum 658
præſtolor tibi & te 1219

præ-

præstringere oculos, *oculos fulgore auferre* 659
præter alios 133
Præter ætatem stultus es 4:5
præter oculos ferebam 663
præter pedes, *i. ante pedes* 1106
præter se 232
Præter speciem stultus es 580
præterducere 663
Præteriti senatores 1185
prætersa 816
prætextata verba 200
prætextatè, prætextatum 200
Prætextatis bulla pendebat pro pectore, cur? 428
prætimere 10
prævortere pietatem amori 824
prævortere pigritiæ 759
prævortere rei 221. 401
prævortisse præ Republ. 40
precarium 10
precator 586
precatrix 702
Precaturi manus & pedes lavabant 71
preces expetere : preces precari 1020
prehende furem. formula 188
prehendere mendacii 498
prendo i. prendere cupio 1095
pressata ære crumena 118
pressiùs tondere 216
pretiosa operaria es 465
pretium pretiosum 416
pretium, *pro* pœna 1046
primæ, *i. præcidaneæ hostiæ* 922
primaria, primita 707
primarius vir 1064
primatim 312
primodùm 206
primore digito, primorem digitum, *& quis ille* 905
primores *vel* primiores digituli 905
primoribus labris mihi versabatur 1178
primorum principes 25
primumdum 477
princeps omnibus 10
privatus 206
privi, *i. singuli custodes* 849
pro capite dare 949
pro derelicta habere 1251
Prò deûm atq; hominum fidem! 31
pro festo diem habere, pro herede, pro sano loqueris 901
Prò fidem! 31
Prò fidem Cæsaris! 31
pro imbre, pro sano, pro Philosopho, &c. 535
pro monstro est 96
Pro opibus nostris mœnia efficimus 1119
pro oratione, pro huius verbis 1065
pro pretio facio, ut opera appareat 849
pro sano loqueris 612
pro se quisq; 26
pro spisso evenit, *i. tardè* 917
Pro stercore habere 1231
probare, *i. æstimare* 1185
probare opus dominis 135
probè habeo, *i. pulchrè mihi est* 867
probè vivere, *est genialiter vivere* 570
probior jam istoc es 415
Probitas, caussa paupertatis 1012 pr.
probrum, *i. adulterium* 61
probrum facere, expergefacere 754
probus, *i. commodus, opportunus, utilis* 552. 912
probus victus, *i. lautior* 570
procari, procaces 1205
proci, *i. patricii* vel *proceres* 903
tam in *Proclivi, quàm est imber* 217
proclivum 725
procudere dolos 352
procudere prolem 837
Procurare majoribus hostiis 55
Procurare somnia, prodigia, portentum 55. 92
procurâtor peni 837
prodi *convivæ dicuntur* qui? 1037
prodicere, *pro*, prædicere 731
prodigia 731
Prodigialis Jupiter 54
prodigitas, prodigentia 164
prodigus animæ 109
producere, *variè* 109
profecta quò sum, *i. quò institui ire* 1206
profectò, *i. cum profectu* 289
profectò, δηλωτι, *notione peculiari* 901
profectus eò cum ires 1051
proficisco, *obsoletum* 741
proficisci, *est eundi facere initium* 1051
profiteri prandium 224
profunda navis 716
profundus, parasitus, venter 207
prognariter 982
prognati, *i. posteri* 51
prognaviter, prægnaviter 982
progredimino 849
progressa est scapha, *cur?* 613
prohibere 262
projectare *vel* prolectare probris 490
Prolatæ rés 201
Prolatio rerum 201. 675
proles, testiculi 606
proletarius, proletaneus 892
proletarius sermo 705
prolicit 267
prolixa statura 100
prologium, proloquium 173. 593
prologus 173
prologus, *ex Lat. & Græco* 770
proluere 84
proluvium, *i. effusa largitas* 84
promeritum est, *paßivè, & in partem malam* 644
promicondi 22
promiscàm 99. 857
promiscus 1066
Promisi foràs 582
promittere 135
Promittere ad cœnam, quid? 1104
Promittere, in sponsalibus 153
promoveo 516
promptu opus est 379
promptuaria cella 22
promus sum meo pectori 1135
pronuper 1154
propála 173
propè abesse 455
propè abest, ut 155
propensa munera 1196
Propensior ramentâ plumeâ 487
properantia 753
properare suavium 905
properè propero 165
properè ociùs 393
Propertii laus 892
Propino hunc vobis comedendum 1101
propola 178

Pro-

Propriorum nominum confusio frequentata priscis 850
proprium, *i. perpetuum, stabile* 542. 1190
proprius agnus 246
Propter-viam, ſacrificium 1015
proptera 796
propudium, κάθαρμα 272
proreta 1059
prorſum, *i. antè* 72. 427
prorſum ire in navem, *i. rectâ viâ* 984
prorſus, πρόσω 852
proſa oratio, *rectè* 302
proſcenium 877
proſcribere ædes, *quid?* 1136
proſè, *i. liberè* 57
proſecta exta 900
proſedæ, proſtibula 890
proſentire 371
proſequi *&* producere, *officioſa verba* 54
proſerere linguam 127
proſerpens beſtia, *i. ſerpens* 120. 933
proſicare, proſicium 900
proſiciæ *&* proſecta 575
πρόσω καὶ ὀπίσω 427
proſperare veniam 367
proſpicere maritum filiæ 427
proſtibilis, proſtibula 1006. 1124
proſtibulum *&* meretrix *differunt* 1124
proſtire, proſtibulum 105
proſus, *i. erectus* 302
proſùs, *pro* rectà 302
protactica *ſive* proſtatica perſona 406
protela boum, *ſunt tractûs boum* 749
protelum, protelo ducere, protelare 749
prothymè 867
prothymia, prolubido, prolubium 1114
Provenire benè, εὐτυχεῖν, *Procedere pulchrè*, Terent. 1222
Provenisti futilè 1102
Proventum eſt nequiter 643. 1049
Proventum illi cupit 1049
provocare quem pedibus 452
provocatur 485
prox 868
proximæ viciniæ 472
proximè viciniæ 581
Prudentia, ars vivendi 1146
Prurit dorſus, dentes, caput, malæ 684. 944
Prytaneum 1255
Pterornithica pugna 900
pubes, *pro omni populo* 811
Publici, i. ædiles plebis 1231
publicum, τελώνιον 1204
publicus locus, *i. lupanar* 262
Pudere quàm pigere præſtat. Pudet, verecundiæ; Piget, pænitentiæ 1145
pudes 418
pudica matrona, virgo 263
Pudicitiam filiæ nemo nimis ſervare poteſt 436
pudicitiam pepulit, *i. virginitatem eripuit* 444
pudicus *pro pudente* 1165
Pudor pœnæ loco ſubrogatur 589
pudor *q. veſtis &c.* 541
pudorem imminuere 263
pudore exequi 418
Pudoris rubor, dictus color Virtutis 486
puella *dicitur etiam, quæ matrimonio juncta, quæ uterum fert, quæ vidua, & pòſt alteri nupta* 391
puellæ faciles emi 315
Puellæ ornatæ pictura 1215
puellitari 57
pueri, *q. puri* 264
puerile officium 393 (52. 1206
Puerperæ à partu multum lavant
puerperio ægra, puerperio cubare 1224
pugilatorius follis 1046
Pugilicè valere 409
pugillatum incipere 243
pugnæ præliares 299
pugnare perjuriis 111
pugnata pugna 26
Pugnator, Mars 660
pugnos obſerere 647
pulcher, *cur aſpiretur* 728
Pulcher, cognom. Clodiorũ 725
pulcher Aventinus 728
pulchrè ædificatæ ædes, *quid?* 795
pulchrè eſſe 778
pulchrè hæc confertur ratis 501
pulchrè præbere, *quid?* 166
pulchrè vendere, *i. cum lucro* 982
pulchrè victitare 159
pulchrè conciliare, *eſt vili emere* 440
Pulchralia 127
pullipremones, pullaria feles 319
pullus Iovis, Martis &c. 319
Pulmentum 159
Pulmo prius veniſſet, Prov. 451
pulmo ruber; & pantices 452
pulmonea poma 452
Pulmonei pedes 451
pulpamentum 1121
puls 18
pulſare pallia 444
pulſare puppim, πρύμναν κρούεσθαι 412
pulſatio pudoris. JC. 444
pultare, *quid?* 667
pultatio 491
pultifagus 573
pultiphagus barbarus, *i. Italus*, vel *etiam Pœnus* 877
Pultiphagonides Plautus 877
pulvinarium 345
pulviſculus 1195
pumex aridus 157
pumicei oculi 810
pumiceum cor eſt lacrimis 810
Punica laterna 178
Punica lingua pænè Hebræa 931
Punicæ feneſtræ, lecti 573
Punicana coagmenta 573
Punior 931
puncto aliquid fieri, *unde?* 745
pupis pereundum eſt 412
puppis pereunda eſt probè ibid.
pura properare vaſa 155
pura ſum, *i. lota, & rei divinæ præparata* 894
pura vaſa 65
pura veſtis 65
Puræ manus, in ſacris 71
purare vaſcula 155
purè habere, ὑγιαίνειν 127
purè lautum 155
purificatio, *luſtratio* 686
purpura, *piſcis* 1021
Purpura amiſſa 545
purpura Laconica 426
purpureus color 816
purpureus *&* puniceus color *diff.* 642
purpuriſſatæ genæ 1216
purpuriſſum 544. 1216

purum argentum 63
pus, *convitium* 1200
Pusionum oblectamenta, quæ ? 254
puta, παῖδα 120
putamen 234
putare rationem 175
putativus pater 800
puteal Libonis 291
puteus, *in saer. litt.* 445
puteus, *i. mala mansio* 161
putilla 120
putissimus penis 120
putum aurum 120
putus, παῖς 120
putus purus 855
putus, putillus, ὑποκόρισμα *nutricum* 120
pyelum, *vas amplum, in quo lavabantur* 1110
Pyrene, *fons* 178
Pyrgopolinices, Poliorcetes 658
Pytho oxyodontes 1034

Q.

QVA, quà. *Quà joco, quà serio &c.* 82.728.743
quâ, *vel*, quî mulieres sunt 364
quadrantal 267
quadratum corpus, *quod* 100
Quadrigæ Jovis 34. 96
Quadrigis abire 96
Quadrigis citis citius persequi 96. 180
Quadrigis rapi, i. citissimè 895
quadrupedare 244
quadruplari, quadruplator. quadruplicare rem 951.1103
quæ res ? quæ hæ res sunt ? *indignantium form.* 80.940.969
Quæ res rectè vortat &c. formula 153 969
quæ tua nequitia est 39
quæque, *pro quæcunq;* 671
Quære peregrinum, formula 385
quærere, *pro acquirere* 399
quærere ignem 145
quæsere, *i. orare* 472
quæstioni esse 391.215
Quæstores urbani 199
quæstuosa, quæstuaria, πρακτικὰ πόρια 706
quàm, *omisso illo potius &c. Vidua vivam, quàm tuos mores perferam* 632.644
quàm, tam 153
quàm dudum venis huc ? longissimè 1110
quàm extemplo, *pro simul atque* 1156
quàm magis, tam magis, *vel* tanto magis 88.596
quàm mox 105
quàm tu mihi navem narras ? quas tu mihi &c. 297
quamlibet impotens, *i. nimis impotens* 40
quamvis licet 1169
quamvis ridiculus, quamvis sordidus, *i. admodum ridiculus &c.* 40. 613 864
quanta millia, *pro, quot millia* 1157
quanti emi potest minimo 428
quanti plurimo auctorem periclitari oportet ? 428
quantillum sitit ? 267
quantò, *pro quàm* 924
Quantum ipse à diis optat, Proverb. 239
Quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano 433
quantum possint, *i. quàm citissimè* 623
quantum pote est 165. 905
quantum potest, *impersonaliter jungitur omnibus personis* 1169
quantum terra tegit hominum 826
quantus, *pro quot* 350
Quas quas, sonus &c. 712
quas sponsiones exactus es 1154
quasi, *pro* ferè, circiter 564. *pro* quemadmodum, veluti, ut 180 435.1110. *pro*, quàm si 1153
quasi si, nisi si 1153
quassanti capite 100
Quaterni cyathi cur non bibendi 1120
quatidentius 687
quatuor, *pr. brevi* 648
Quem dii diligunt, adolescens moritur, quid 503
quemne 457
quemquam, quemque, *pro* quemcunq; 753
qui, *extra sententiam, tamen ad ornatum* 55.832
qui, tibi cui, *elegantia prisca* 430
qui, *vel* quod, *pro* utinam : *notæ imprecationum* 1065
Qui illum dii perdant 328
quine, quemne, quodne &c *elegans formula* 457.663
Qui benè volunt, benè visitent : vel, *benefici fient* 895
Qui ipsus se contemnit in eo est indoles industriæ 1144
Qui pote, plus urget 1248
qui quidem sit pater meus 39
qui vocaris ? 32
quî 158
quî, *i. quâ* 27
quî pro 100
quî, *pro* quamobrem, quomodo 424
quî potiùs, quàm 771
quî benè fit, da 1232
quia, τρισυλλάβως 264
quia, *pro* quando 531
quianam, *pro* cur 1143
quîcum, & quocum 1128
quicquid est nomen tibi 838
quid, *pro* quantum, *aut* quàm multum 424
Quid ago ? dubitantis 522
Quid ais ? formula, cum orationi interruptæ aliquid subjungere volunt 99. 1113
quiddam 283
quid de illâ fiet ? 417
quid factum est pallio ? 367
Quid faciet mihi ? formula alterius minas contemnentis 963
quid fecisti scipione ? quid me faciam ? 367.719. 720
quid hoc sit hominis ! 43. 55
quid jam ? *i. quare* 326.436. 445
quid istuc ? *labascentis oratio* 1075
quid lucrum, quid nomen 1222
quid multa verba ? 913
Quid nisi victis dolor ? Proverb. 870
quid nomen est ? 31
quid tibi hanc aditio est ? 428
quidque 44
quidvis mihi sat est 705
quidem 108
quiescere pugnæ 426
quin 55. *pro* quidnî 716

quin si ituri &c. quin & agitis hodie. quia datis, si quid datis 904
Quin tu, quod periit, perisse ducis 1185
Quina vicenria lex 824
quinquagesies 653
quinquatres 702
quinto sulco, sexto, nono &c. 1157
Quintus dies à puerperio ἀμφιδρόμιος 1223
quiqui, quæq;, &c. *pro* quicunq; &c. 671
Quirinus Mars 660
quiritat, *cui vis aliqua in urbe fit* 32.303
quis, *i. potes* 12:9
quis ea? 148
quis vocâre? 708
quisque, *pro* quicunq; 671
quisquis es mulier, *Livius* 977
Quisquis es deorum, quid 1019
quisquilia *singulariter* 1256
Quo die Orcus ab Acherente mortuos emiserit, Prov. 895
Quo jure, quáq; injuriâ 91
quod 161
quod ἀμφίλκει 88
quod. *Tertius dies est, quòd audivi* 1153
Quod bonum, faustum felixq; sit 148
Quod dici solet 507
quod exercitûs, *pro*, quantum exercitus 731
Quòd ille gallinam se sectari dicat &c. formula 319. 671
Quod illorum capiti sit 244
quod quidem, *pro*, quoad quidem 272
Quod scis, nescis 692
quoniam, *pro* postquam 141. 1128.1136
quoq; etiam 448
Quorsum asinus calcibus cedit 912
quorsum hæc tendant, scis? 818
quotannis, quotmensibus, quot calendis, quotdiebus 1086
quotquot annis, quotquot mensibus *ibid.*
Quotidie pridie caveat, ne faciat hodie, quod pigeat postridie 1088
quotumæ ædes: quotumâ die, quotumum 185. 854

R.

RALLA vestis 425
ramenta plumea *vel* plumbea 487
ramentum, ramenta 1060
ramices 905
ramices, *pulmonis venæ, vel venæ pectoris latæ* 760
Rapacidæ 163
rapidus fluvius 465
raptare, *i. conviciari* 183.691
raptare pro scelesto; in crimine 5
raptim pilâ ludere 281
raptor hostium 427
rasamen, *rasura eboris* 1060
ratem conferre 501
Ratio apparet, argentum οἴχεται 1153
rationem dictare *vel* ductare 52
rationem putare 545
rationes expeditæ, impeditæ 9
rationes rei, *apud J C.* 50
rationes subducere 287
rationes subscriptæ & expunctæ 382
ratissimum 11
rava lupa: ravi oculi 451
ravastellus 451
raucus rumor 424
ravere *vel* ravi 198. 916
ravit 161
ravis, *i. raucitas* 161
ravus, ravaster 151
Re, particulæ vis 225
Re, syllaba veteribus producta 985
rebito, *i. redeo* 417
recenti re 914
Receptor mercium Orcus 556
recesset, *pro* recessisset 754
recessim 72.339
recipe te ad ingenium tuum versutum 773
recipere, *absolutè pro* domum recip. 773
recipere, *pro* excipere, *verbum juris* 136
Recipere quid ad se. ἀναδέχεσθαι 675
reciprocare 936
reciprocus, reprocus 1234
Recitator 255. 438
recondere, *i. promere* 225
reconciliare domum, &c. 199
reconciliassere, & reconciliascere 206
recreare, *plus quàm* alere 597
Rectè, Benè, Nihil: formulæ honestæ reticendi quid sine injuriâ quærentis 462
Rectène omnia? formula 1190
Rectè pater. Rectè mater 770
rectum ingenium 484
rectum ostium 680
recuperare 196
Recuperatores 477
redandruare, *Lucill.* 936
reddere, *pro* dare 877
redeunt res 202
redhibere, redhibitio 572. 771
redhostire 88
Redigere in ordinem 1078
redimiculum, *eleganti usu* 1223
redire ad arbitrum 1060
Redit hæreditas, J C. 877
reduviæ flagri 111
Reduvia curare, Proverb. 111
redux 51
redux Neptunus 470
Referre ad conjectorem 477
regelo 1222
Reges dicti divites & felices 736
Regna amatoria 616
Regnum est in carmine, libris; regnum loquendi 617
regilla inducula 424
regio, *in consiliis & fraudibus* 715
Regis est quartus aditus 912
Regis nomen in salutationes concessit 202
rei caussa, *apud J C.* 50
reii, *pro* res 878
rejicere boves in bubile 967
relectus, *i. religione destinatus* 512
relegere, *pro* religiosum esse 512

Relictis

Relictis rebus, venusta locutio 448
Religio fuit dicere &c. 283
Religio fuit, denegare noluit 795
religione obstringere 795
Religionem alicui obiicere 795
religionem à se rejicere 795
in *Religionem ea res versa est* 795
religionem exsolvere 795
religionis levare animum 426
religiosè, *pro* sollicitè & accuratè 795
reloqui 53
reluere, *i. resolvere* 818
Rem abstulit, reliquit ventum pignori, Proverb. 234
rem *an* litem *dici oporteat* 170
remeligines 358
rem auctorem dare 1135
rem esse oratum 352
rem gerere 26
rem negotiosam! 1101
Remigio meo rem gero 705
Remigio veloq; fugere 87
Remigio sequi 477
remigrare, *pro simplici* migrare 877
remigrat animus 436
Remigum Rom. victus 944
Reminiscentia figura 1178
remipedes lembi 613
Remittere nuntium, formula in divortiis 192.1249
remoræ aves 423
remulcus 477
Renuntiare hospitium 1113
reobsecrare 186
reparco, *i. non parco, largior* 1222
repentia, *à repens* 1242
reperire & invenire *differunt* 457. 1178
reprehendere se 406
Reprehendere tempus non Juppiter potest 406
reprehenduntur, *quos in viâ assecutos prehenso pallio remoramur.* item, *fugitivi servi* 406
repromittere 1065. 304
Repromittere, in sponsalibus 153
repudium 789
repuguantia 753
Requietoria, loci, sepulcra privat. 313
rerogare 53
rerum actus 201
res, *i. negotia meretricia* 1198
res amoris, res voluptatis 1204.
res bonæ, *i. divitiæ. contrà*, res malæ 1155
res cibi, *i. cibus* 50
res cum malo ei sit 1137
res, *in obscen.* 864. plura significat 905
res minùs abundæ 969
res prolatæ 201
Res suas sibi habere jussit &c. formula in divortiis 62
res summa cibaria 248
res summa publica 248
res Veneris 50
Res vertitur in meo foro 585
res, *unde!* 367
res voluptatum 50
res uxoris 57
Rescribere nummos 104
resecrare, *quid?* 186.949
resequi, *i. reloqui* 736
Residentur mortui 223
Residere ferias esuriales 223
Residere pœnitentiam 223
residia, *à reses; ut* desidia *à deses* 753
resina ex melle Ægyptio 760
resina, *[illegible] primâ & sec. productâ* 760
resistere, restitare 226
resipisse 1053
resistis, restas 354
resolverere unâ plagâ 53
resolvere 104.307
respacians equus 1087
respectare 602
respicere, *ambiguum* 245
respicere vitam suam 407
Respiciens Fortuna 245
respondere & Consulere, *relativa J C.* 773
Responsiones omnes hoc verbo eripe &c. 562
restare 589
Restare, in pugnis, in litibus, in semitis verbum habitans 61
restare in urbe 317
restant Stoici, i. [illegible] 61
Restim capias, formula 896
restim ductitare 879
restipulari, *pro repromittere* 1073
restitrix residebo 1243
restituere, constituere, convenire, *verba rei Vener.* 731
restringere dentes, vias 225
restrictus & parcus 158
restricæ, *funes sunt in aucupio* 1242
Rete albo bona oppugnare 951
rete jaculum 82
retegere pedes, *i. curiosè tegere* 225
retexo, *i. dissuo* 1222
Retis sub vestimentis mulierum 424
retinentia 1242
retrimenta, *reliquiæ cibi, honestè* 285
returo, *i. aperio* 1222
revertar rursus 878
revocare, *i. eum qui te convivio accepit, vicissim vocare* 1092
Reus solutus caussam dicit 1249
Rex *eris, si rectè facies* 912
rex, *i. homo lautus* 532.736
rex, *pro vocatore parasitis* 1002
rex, *qui alios alit* 202
Rex regum regalior 244
rex; rex regum, rex magnus, *i. Persarum* 663.736
Rex *sum* 912
Rhesi niveæ quadrigæ 96
ῥιπίζειν 28[illegible]
ῥιψάσπιδες *infames* 410
rhombus, *piscis* 341
rica, *virgineum flamen* 426
ridere, *pro* adulari 201
ridere ad patrem 224
ridere parentes, *i. ad parent.* 224
ridere risum 684
ridibunda 436
ridiculus, γελωτοποιός; item, risu dignus 223. 613

ridicularia 1134
ridiculissimus, *vel* ridiculosissimus 1102
rigor auri, *i. aurum* 50
rigor maleficus 477
rimam reperire 365
Ritus adorantium 71
Ritus manumissionis 719
de *Robore praecipitari* 935
robur aratri, *i. aratrum* 50
robur saxi, *i. saxum* 50
robur in carcere : robur Italum 935
robustus carcer, fores 307
robustus codex in carc. 935
rogare leges 295
rogare, *pro*, ad convivium invitare 1092
rogationes, *i. plebiscita* 294
ros, *filius Lunæ & aëris* 34
Rosas loqui 892
Rostrum hominis, suium, cervorum, &c. 596
Rota amoris 384
Rotá figulari versutior 433
Rota Fortunæ 1208
rubida ampulla 1094
rubidus, *vel* ruvidus, *vel* ruidus panis 329
rudens 1058
ruere, *est modio cumulum adæquare* 1034
rugat pallium 692
ruit acervos æris 1035
rumen implere 1163
rumen *pro mammâ* 1257
rumex 848
rumificare & rumiferare 52
rumigerulus 479
rumori servire 1163
Rumorum incertorum auctores supplicis coerciti 1137
rumpere se 199
runcina 233
rupices 244
rurare 202
Rurationis dii 202
rursum, *i. retrò* 427
Rursum prorsum 72. 427
Rursum vorsum 72
rusus, prosus; *pro* rursus &c. 302
rutrum, rutellum, Streichholtz 1034

S.

SABINI *& Poetæ somniant quod volunt* 763
saburratæ mulieres, *i. saturæ* 380
sacca mens 71
sacciperium 1035
saccularius, *i. crumenifex* 1177
saccus, *pro corpore hum.* 264
sacerdos in æde 478
sacerrimus, *i. exsecrabiliss.* 581. 878. 1015
sacra fames, *i. exsecrabilis* 878
sacres sinceri porci 612
Sacri & officii causâ maturè evigilandum 892
Sacrificia comitabantur convivia 703
Sacrificia veterum 64
Sacrificantes lavabantur 71
de *Sacrificiorum reliquiis cœnabant* 64
sacrilegi nuptiarum 133
sæpiculè, sæpiusculè 352
sævis nimium, *i. excandescis* 351
sævus, *variè* 499
saga anus 71. 152
sagax canis 152
sagena 1166
sagina 1166
saginam cædere 531
sagire 252
sagittata savia 1139
Sal cur apponatur 298
sal inter pretiosiora 963
sal, *tenuiorum obsonium, & convivii principium* 963. 972
salaputius 120
Sale emebantur servi 344
Salem dilinges 298
saliens mica 54
Salillum animæ homunculi 1156
salinum cum sale obsignare 963
salis modius vilis emptus est 344
salisatores, salitores 811
saliva vini 666
Salivam movere 666
salivium facere 127
salivosa aqua 666
salius hircus 637
salsæ fruges 54
salsum, *ambiguum* 1034
salsus 252
salsus animâ 1156
saltat cor 233
Saltationis tres partes 1125
saltatorius versus, & orbis 1125
saltem 34
saltica puella 876
saltim 733
saltuares insulæ 936
saltum pandit saviis 263
saltus damni 645
saltus, *i. natura muliebr.* 263. 364
Salva res est 216
salve & Vale, *discedentes dicebant* 238
salve, mecastor 1134
Salvéne, vel, *salvæné?* 1083
Salvè : salvè agere 1190
salus salva 416
Salus servare me non potest 227
Salutamur sternutamentis 407
salutare deos, *pro* adorare 264. 1110
Salutabant terram venientes 470
salute horiæ, sociorum, *i. salvis sociis* 1054
salutem reddere 445
salutigerus, salutigerulus 172
sambucina, sambucistria 1102
Samia vasa 472
Samiolum poterium 1119
samnæ mens 71
sanam mentem gestare 71
Sancus *idem cum* Hercule 1015
sandalia 1139
sandaligerulus 173. 1139
sanè *i. saniter* 34. 272
Sanè sarteq; 71
sanguinem ebibit amor 269

Sangui-

Sanguinem hominum sorbent meretrices 479
ſanguiſorba muſeâ 423
ſanguiſuga hirudo 423
ſaperdæ 666
Sapiens fingit ipſe ſibi fortunam 1146
ſapientia *pro* ſapore 245
Sapientia Vsûs & Memoriæ fi is 34
Sapientiæ ætas condimentum eſt 1145
ſapienter ſapis 212
ſapienter venis 452
Sapientis idea 1069
ſapis multum ad Genium 955
ſapiſſet 1053
Sappho; *& cur maſcula* 736
ſarcina, *hominum* 281
ſarcinam alicui imponere 553
ſarcinatus 931
Sarra, *Tyrus dicta* 1229
ſarracum 970
Sarranæ tibiæ 1229
Sarrapis, ſerapis 944
ſarrire 237
Sarſinatis 571
ſarta mens 71
ſartores ſcelerum 237
ſatageus 493
ſatias *vel* ſaties 826
ſaticluere: *ut* ſatagere, ſat eſſe 1256
Satin' abiit 691
ſatin', ſatisne &c. 455
Satin' ſalve? 636
Satin' ſi &c. 1066
ſate ſanguine regum 445
ſatis ab aliquo accipere 977. (1110
ſatis acceptum 542
ſatis agere 763
ſatis alicui eſſe, *eſt parem eſſe* 949. 1125
ſatis amara 1140
ſatis, conclamatum eſt 205
ſatis conſilium, otium, tempus &c. 490. 593
ſatisdare *&* ſatis accipere *oppoſita* 1110
Satisfactionis ritus 61
Satis jam uxor es. Satis leno es 326
Satisne ſalvê? 1190
ſaturare vitæ, cædis, 1083
Saturitas, *dea* 246
Saturnalia muliebria 702
ſauciant famam 463
ſauciare ſe vino &c. 351
ſaucius heſterno mero 351
ſavia *pro labris* 666
ſavia ſagittata, armata oſcula 1139
ſaviare, *pro totâ illâ re Ven.* 777
ſavium facere 127
Sax, *i. Saxo* 199
ſaxatilis piſcatus 1022
ſaxo ſalire, ſaxo dejici 1140
ſcæva, ſtrena *jungi ſolent* 1106
ſcæva bona, *i. bonum auſpic.* 804
ſcæva canina 367
ſcævum, *quid* 863
ſcamnum, *in agriculturâ* 749
Scapulæ geſtiunt mihi 811
ſcelus Polymneſtoris, *pro ſceleſto Pol.* 1234
Scapulas perdidi 413
ſcaphium, *vas potoriũ* 464. 956
ſcelus viri 1234. 746
ſcenatici hom. βιολόγοι 408
Scenici ludi in theatro edebantur 303
ſchaſteria 108
ſchema, æ, priori ſyl. brevi, 13. 974
ſchœnicolæ, *meretrices* 890
ſchœnicolæ, *cur dictæ meretrices* 1021
ſchœnum, *unguenti genus* 890
ſciens ejus rei 315
ſcilicet *cum infinitivo, eleganter* 932
ſcin' quomodo? *minantis eſt* 31. 194
ſcio, *i. ſcire fingam* 957
Scio quid ago. formula 1163
ſcio quid dicturus es &c. 149
ſcio ſcire 216
Scires velle gratiâ tuâ 283
ſcirpea ratis 180
ſcis, *contractè pro* ſcias 678
ſciſcere 71. 914
ſciſcidi, ſcindidi 849
ſciſſus venter, *obſcen.* 339
ſcitamenta 606
ſcitamenta mellita 892
ſcitior 398
Scito ſeitius 343
ſcitus bellum init 1256
ſcitus, *in re Ven.* 801
ſcobs eborea 1060
ſcœlum *pro* cælum 890
ſcœna *pro* cœna 890
ſcœnicolus 890
ſcœnum *pro* cœnum, *Sabiniſm.* 890
ſcombrus 889. 246
ſcordalus 530
ſcopa terræ *Aquilo ventus* 448
Scorta in ſcenam introducta 315
ſcorta *pariſiti dicti* 1238
ſcortum pro ſcuto *vel* ſcurto accubet 464
ſcrancia, *quæ tuſſiendo exhauſta* 707
ſcribe, decem à Nerio 288
Scribere dicam 917
ſcribere nummos 104
ſcribere virgis 647
ſcrupoſa via 208
ſcripturæ, *vectigalia è paſcuis* 1204
ſcriptum aurum 1180
ſculponeæ 340
ſculponeæ, *ſervorum ancillarumq; ut* ſoleæ, ingenuorum 352
ſcurra *&* homo militaris *opponuntur.* Scurræ erant non tantum qui ridicularia funderent, ſed & homines urbani & elegantes. Scurræ & urbani iidem. *Scurræ & urbani* etiam *Mimi* vocati &c. 408
ſcurræ, *i. homines urbani, aſſidui cives* 908. 1227
ſcurra, honeſtum nomen 530 1137
ſcutarii *vel* ſcurtarii 410
ſcuti forma 465
ſcutilus 178
ſcutulæ, ſcutellæ 954
ſcutum pro muliere 465
ſe *pro* ipſam 672
ſe ſtudent placere, præſtare &c. 194
ſebum 216
ſecare *pro* ſequi 1147
ſecare ſpem 1147
ſecius, ſectius, ſequius, ſequior 398. 1147
ſeciùs *vel* ſecus quàm inſomnia 647
ſeco & ſequor *pro* dicere 736
ſectam ſequi 684
ſectari, ſectæ 957
ſectionem vendere 426

ſectio-

ſectiones, *i. narrationes* 1147
ſectius 1147
ſector zonarius 1177
ſecubare 127
ſecubiæ 1216
ſeculum, *à ſe & colere* 1020
ſeculum, *à ſequi* 1147
ſecundâ facere 106
ſecundarii, *i. monitores* 462
ſecundas agere, facere 106
ſecundat tempus ei rei 1242
ſecundum, *&* ſecundò 43
ſecundũ ferre, **hinden nachtragen**. ſecundum ire, *i. ſequi* 43. 742. 1104
ſecundus, ſecta 1147
Securim injicere 562
ſed 117
ſed, *notione ſingulari* 889
Sed qui ais? formula 44
ſedatum it ſitim 267
Sedebant ad menſam; quando, & qui? 1119. & ſeq.
ſedebant contra me hoſtes 44
Sedebant deos adoraturi, ſupplices 586. 1027
Sedendo prudentiores efficimur 586
Sedendo Romanus vicit 586
ſedentarii ſutores 174
ſedere alicujus ferias 223
ſedere cum exercitu 44
ſedere in equeſtribus 120
Sedere, in luctu uſitatum 223
Sedere, judicium eſt 586. 588
ſedere, *otioſè agere* 283
Sedere ſupplicum erat 586
ſedulò 247
ſedes ſcelerum, criminum 142
ſeges ſtimulorum 142
ſegreſte, ſegeſtrum, ſegreſtræ 1217
ſegrex 557
ſella, **ein Stulgang** 285. 464
ſella familiarica 285
ſemen ſceleris 1023
Sementem ut feceris, ita metes 457
ſemicinctium 174
ſemihiulco ſuavio ſuaviari 127. 666
ſeminium, *eleganti uſu* 726
ſeminis ejuſdem ſumus 890
ſemiquatuor 1120
ſemiraſus uſtor 159
ſemiſenex 700
ſemita 280
ſemita *& Via quid diff.* 352
Semitales dii 794
Semivocales non geminabant antiqui 187
ſemiuſtulatum 1047
ſemizonarius 174
ſemper-Deus, ſemper-lenitas, ſemper-pauper 970
Senatu qui aberant, muſctabantur 693
ſenatus conſilii 417
Senatus in templis deorum habebatur 585
ſenatus *pro cœtu* 177
ſenecta ætas 67
ſenecta ætas, infirmitas, membra, corpus 1134
Senectus hiems vitæ 1148
ſenectute conſitus 636
Senes bis pueri 765
ſenes paſsi, aprici 892
Senes ungebantur, deinde & fricabantur 864
ſenex, ſeneca 1232
ſenex vetus 765
ſeni crines 542
ſenica *pro fœminâ ſene* 700
ſenicem *pro ſenem* 700
ſenicinctiũ, *vel* ſemicinctium 944
ſenio atq; odio hæc mihi ſunt 1199
ſenipes ſtilus 100
Senſus hominis deus eſt 1146
in ſententiis multis poſitum eſſe 441
ſentes, *i. manipulus furum* 354
ſenticetum 246
ſentio quid agam 1163
ſepteni cyathi 1001
ſeptipedes patroni 100
ſeptipes Burgundio 100
Sepulchra familiaria, hæreditaria, publica 313
Sepulchra in ædibus 313
Sepulchra juxta vias 313
ſepulcretum, πολυάνδριον 312
Sepulcris pecunia immittebatur 828
ſepulta lingua mero 179
ſepultum eſt bellum 622
ſequeſter 1059
Sequeſter Chriſtus 1217
ſequeſtrantur corpora mauſoleis 877
ſequeſtrò datum, poſitum 785
ſequi, *i, conſectari* 317
ſequi cum aliquo, *eſt ſermonem cædere* 736. 1147
ſequior, *i deterior* 43
ſequius quàm velles 168
Sequitur, ſequentem 692
ſerenat mare 1232
ſerenus Favonius, *i. ſiccus* 794
ſerere pugnos, pugnam, prælia 647
ſereſcere, *i. ſiccari* 794
ſerere ſermones 703
ſeriæ 249
ſerias poſsidere 440
ſermo litterarum 503
ſermonem ſerere 273. 703
ſerrago 1060
Serram ducere, reciprocare 879
Sertam cum aliquo ducere 879
ſervaculum 879
Servaculum ducere 879
ſervare domi 95. 555
ſervavi, *pro* obſervavi, colui 303
Servi Athenis ſolutiores quàm Romæ 1104
Servi frugi rarò ultra quinquennium ſerviebant 194
Servi in certum pretium cum domino pro libertate paciſcebantur &c. 194
ſervi nati 23
ſervi operam dare, *i. damnoſam* 810
Servile eſt per urbem currere 604
Serviles nuptiæ 315
ſervilicola 890
ſervire ſervitium 684
ſervire ſervitute 691
Servis manumiſsis capilli demeſsi 35
ſervitium *pro ſervo* 316
ſervitricius, *i. ſervitio trite* 972
ſervitutem colere 922
ſervitus opulento homini 23
ſervitus privata, publica 217

Servorum

Servorum duo perfugia, Ara & Deprecator 586
Servorum nomina in Comœdiis duarum ſyllabarum; in Tragœdiâ plurium 497
ſervum oportet domitos habere oculos, manûs &c. 692
ſervû plus oportet ſcire quâm loqui 688
ſervus actor 105
ſervus ambactus & circumactus 719
ſervus dotalis, receptitius 81
Servus patrem non habet 232
ſes, *á ſedendo; inde veſes* 753
ſeſamum 893
ſeſcunciâ emptæ 1216
ſeſquiopus 238
ſeſquipede, quàm tu, longior 1178
ſeſquiplaga 238
ſeſsibulum 891
ſeſſum ducere 876
ſeſſum venire 875
Seſtertium, *locus extra urbem, ubi patibula, cadavera, &c.* 825
ſetæ barbitii 365
ſetamio, *i. ſine tamio ſeu penu* quem educere 1255
ſetaria 1255
ſetoſa barba 365
ſeverum facere 393
ſexcenta tanta reddam 350. 514
ſex dies ſpacii 970
ſex menſes eſt 996. 140
ſex ſeptem menſes 418
ſexungula 1216
ſexungula *de fure* 1217
ſi audes, *i. ſodes* 148
Si deæ, ſi dea, 1069
Si dii volunt 476
Si diis placet 221. 476
Si habeam: ſi videâre ſanus: formulæ 1216
Si impetrari poßit: formula 282
ſi luxerit, ſi cras erit 703
ſi obiero mortem 933
ſi *pro* ſive 260. 765. 1069
ſi *pro* cùm, ſimulatq; 90
ſiquid de me fiat: ſi quid me fuerit humanitùs 938
ſi quid eo fuerit: ſi quid humanitùs ei acciderit 1135
Si quid eſt opus: qui ſe paratos ad omnia alterius cauſsâ facienda ſignificant 82. 399
ſi quid feſtinas magis 412
Si quid mali, in Pyrrham 760
ſi rectè fiat 233
ſi ſit confeſſus, dicam 100
ſi ſit domi, dicam 100
ſi, ſive, *ordiuntur ſtipulationum formulas* 260
Si tamen ab Orco receptus eſt; formula de maximè impiis 848
ſi velis, adcomoda 105
Si vis amari, ama 1198
ſibì exquirit 513
Sibi habeant &c. 272
Sibi quisq; in Jure cavet 572
Sibi quisq; ruri metit 572
Sic datur 628. 816
ſic dedero, dabo 104. 943
ſic ſum 13
ſic ſum ut vides 44. 159
ſic ſum, ſic eſt ingenium meum 522
ſic ſuſpicio eſt 441
ſiccum ſuccidum ſcortum 707
ſiccus *pro ſobrio* 707
ſicila, ſicilium, *quicquid ſecandi vim habet* 1066
ſicilices, *cultra tonſoria* 1066
ſicilire prata 1066
ſiculæ, *vel* ſeculæ; ſecilicułæ 1066
Siculi logi 970
Siculi trilingues 593
Siculus *pro ſtulto* 593. 970
Sicyon 288
ſignata virgo 263
Signum cedò, ſi harum Baccharum es 725
Signum cognoſcere jubebantur, antequam litteras ſolverent 501
ſignum pictum 451
Silanus 1023
Sileni 370
ſilenium 370
ſilicernium, *cœna feralis* 159. 826
ſilici catenâ 64
ſilo *vel* ſilus 1025
ſilphium 1040
Silvanus, *dictus Mars* 1236
Silvæ ſatis domi eſt ad &c. 731
ſimia, *convitium in deformes* 1212
ſimia *pro homine maligno & verſipelle* 1212
ſimia, homines ſcelerati 1158
ſimul, ſubtil &c. 34
Simplicitas eſt antiquitatis 467
ſimpuvium 710
Simul flare ſorbereq; haud facile eſt 572
ſimul, *pro* ſimulatq; 776
ſimul unà, *rectè juncta* 905
ſimula ſpecies, ſimulè, *i. ſimulatè* 1178
ſimulatrix, *i. venefica* 542
ſin, *conciſè poſitum* 62
Sinapi victitare, Proverb. 1217
ſinciput non ſanum eſt 622
ſine! *minantis eſt* 134
ſine gratiâ, *i. ingratiis* 161
Sine mandatis legatus 1101
ſine patre filii, *S. P.* 390
Sine pennis volare 81
Sine ſacris hæred. adipiſci 239
Sine ſuffragio populi ædilitatem gerere, Proverb. 1101
ſingulariæ catenæ 205
ſingulas eſcas edere 619
ſingulum 398
ſiniſtera, *pro* ſiniſtra 795
ſiniſtra avis, *i. proſpera* 423
ſiniſtra liberalitas, *quæ ex furtis & rapinis facta* 408
Siniſtra manus furtifica 408
ſiniſtrâ manu non bellè uti, *eſt furari* 408
ſinus, *vas rotundum &c.* 264. 1074
Sinon 512
ſipare 390
ſiparum *vel* ſupparum 426
ſipſa *pro* ipſa 1228
ſiremps 11
ſirit 261
ſinit *pro* ſinat 261

ſirpare

ſirpare 244
ſirpe 1040
ſirpea *ſeu* ſirpicula, *genus vehiculi* 825
ſirpi, *i. griphi* 244
ſirpiculum 244
ſis, *i. ſi vis* 27. 58
ſiſtentare *pro* oſtentare 1213
ſiſtere alicui rem integram
ſiſtet capite 280
ſitanium, ſitania 1255
ſiti, *i. mortui; unde qui ad mortuos canebant*, ſiticines 683
ſitis eſt mihi venenorum 1164
ſitu corrumpor 1255
ſitula, hydria 328
ſitus aranearum 104
Smyrna 135
ſobriè fieri *dicitur, quicquid exquiſitâ diligentiâ aggredimur* 852
Soccis uſi actores Com. 398
ſocerus 357
ſociennus 32
Socrates ἄγευ 665
ſodes 1139
Sol meridies 417
Sol occaſus 417. 804
ſola terræ, telluris 478
Sola terræ magis ſolâ non ſunt 1018
ſolarium, heliocaminus 680
ſolea, *& piſcis & calceamentum* 340
Soleæ tantùm ingenuorum 352
Soleas ponebant accubituri 551
Soleis in publico uti, muliebre potiùs, quàm virile 1235
ſolemnia triſtia 127
ſolens 25. 361
ſolens, *i. de induſtriâ, ſciens & prudens* 426
ſolere, *in obſcen.* 375
Soli ſumus, Proverb. 322. 924
ſolida malefacta, nequitia 435
ſolida malefacta, *i. inſignita* 753
ſolidè formido 753
ſolido multare infortunio 753
ſolidum gaudium, *i. magnum* 753
ſolidum id eſt, *i. ſtat ſententia* 487
ſolidus ſolido ſimilimus 452
ſolitare ſolere, *obſcen.* 1211
Solitimidus 27
ſolla, ſollaria, ſolla ſternere, ſolliſternium habere 1102
Solon eſt ſcilicet 117
Solſtitialis herba 808
ſolſtitialis morbus, *qui* 1158
ſolum, *& infimum pedis calcaneum, & calcei ſoleam ſignificat* 1184
ſolum, *pro ſoleâ calceamentorum* 282. 478
ſolvere apud Prætorem 306
ſolvere epiſtolam, *unde* 855
ſolus locus, terræ, montes, 185
ſomniare 53
ſomniare aurum. ſomniator 1116
ſomniare, *i, nugare* 297
ſomniare cantherino ritu 617
ſomniorum portæ, *quid*, 1227
ſomnium ſomniare 684
ſomno medicinam petii 275
ſomno operam dare 1098
ſomnu, *ut* ventu, ſuſurru 374
ſomnu inſititio diffindere diem 374
ſomnum dormire 684
Somnus de prandio non bonus 570
ſomnus inſititius 570
ſomnas intervigilus 273
ſonitum ſentire 269
ſopiti titiones 771
Sora 246
ſoracum 970
ſorbilare, *unico* l, 896
ſorbilis ſopor 710
Sorbilo victitare 896
ſorbitium 896
ſordem infimam, minimam 158
ſordidus & deparcus 158
ſordidus panis 84
Soricina nenia 506
ſoror læva dextræ manûs 898
Sorores aut *Fratres* omnia paria vocabant 898
ſorores lodices 898
ſororia cœna 303. 407
ſororiantes papillæ 809
ſors, *hinc* conſortes 561
ſortis *pro* ſors 334
Sortiendi ratio apud vett. 328. 330
Sortientes Comœd. Caſ. 315
Sortitione ſerviles nuptiæ conciliatæ 334
ſortitò, ſortitio 693
ſortitus, ûs, *actus ſortiendi* 328
ſorum, *pro* eorum 126
S. P. 390
ſpaciari, *propriè eſt in ſtadio currere* 1087
Spania *pro* Hiſpania 1239
ſpargere voces ambiguas 127
ſpece 1255
ſpecie lepidâ mulier 1028
ſpecimen ſpecitur 342. 481
ſpecula *à* ſpes 328
Speculi utilitas 434
ſpeculum 544
ſpeculum udum, *i. aqua* 544
ſpectabilem pubem palmulâ obumbrat 376
ſpectacula, *i. aulæa &c.* 303
ſpectamen 644
ſpectare, *pro* exſpectare 541
Spectatores pecuniæ 972
Spectatrix Fortuna 781
ſpectile 248
ſpem ponere 252
ſperare deos, *i. diis confidere* 330
ſperata *pro maritâ*, item pro deſtinatâ in matrimonium: quæ & *Spes amantis* 52
ſperata, ſponſa: ſperatus, ſponſus 941
ſpernunt ſe à me 227
Spes, dea 394
Spes omnes res ſciſſas facit 903
Spes ſalva eſt, opponitur: *ſpes occiſa eſt* 329
ſphærica 955
ſpicere 702
ſpinther 623
ſpinturnicium 720
ſpiſſa veſtis, crebra, paverata &c. 425
ſpiſsigradiſsimus 903
ſpiſſum 377
ſpolia 410
Sponde: noxa præſeſt 965
ſpondere *dicitur* propriè pater puellæ; *adoleſcentis* deſpondere 385
ſpondere dotis 570
ſponſa 154
Sponſa cuiq; ſua placet 221
Sponſaliorum definitio 153
ſponſi candidati 339

Sponſi cum coronâ 357
ſponſus ἐκχέοιτο 342
ſponſionem exactus es 1154
ſponte & ultrò *differunt* 399
ſponte meâ nequeo ambulare, *i. meis viribus* 1228
ſportula, *q. ſubita condictaq; cænula* 1104
Spuere procul, ſignum eminentiæ 967
ſpurcæ noctes 127
ſpurcificus, ſpurcus, *quid* 1170
ſputum, *ſingulari notione* 1213
ſqualis, ſqualidus 1256
ſquamoſum pecus, *i. piſces* 1058
ſſalem aalech : ſſalom lecha 931
ſt 422
ſt, *nota aliquem abigentis* 557
ſtabilimenta ventris panis & aiſa bubula 285
ſtabile eſt, *i. ſtat ſententia* 487
ſtabulum flagitii 320
ſtabulum, ſtatio, ſtare, *de meretricibus* 890
ſtacte 267. 545
ſtalagmium 623
ſtallare 749
Stare decet advocatum 346
ſtare in ſtatu, in gradu 743
ſtat fides, ſtat gratia facti 833
ſtat orator 588
ſtat pulvere cælum 26
Stata mater 470
ſtaticulos dare 1006. 1125. 996
ſtatim, *pr. longâ* 26. 27
ſtator, *magiſtratûs nuntius* 326
ſtatores, *i. ſatellites, ſtipatores* 326
ſtatuere navem. ſiccitas fontem ſtatuit 478
ſtatuere vineam 268
Statum dare, ex formula 268
ſtatura & ſtatus 27
ſtatura hominis legitima, *quæ* 1023
ſtatura hominis, *quæ* 97
ſtatura juſta, *quæ* 100
ſtatura media, militaris, prolixa, eminens, eximia 100
ſtatus dies 260
ſtatus, *gladiatorum ex arte poſitura* 743
ſtatus, *habitus & facies ſtandi* 832. 34
ſtatutus, *i. magnæ ſtaturæ* 1023
ſtega 477
Stelʒentretter 904
ſtercoris quaſi onus rem famil. abjecit 1231
ſtercoreus, copreus 665
ſtercus crocodili 544
ſterilis eſt proſpectus &c. 699
ſternere lectos 1101
Sternutantibus Salve *dicimus* 407
ſternutationis omen 811
Stertinium acumen 82
ſtilis ulmeis quem conſcribere 833
ſtimulatrix 542
ſtimuleum ſupplicium 691
ſtimulo fodere 268
ſtimulorum loculi 339
ſtimulum, *gen. neutro* 638
ſtimulus tibi ſum 333
ſtipendiis ſingulis, *i. militiis ſing.* 4010
ſtipendium emereri 535
ſtipendium emeritum 463
ſtips ſtipatoribus nomen fecit 663
ſtipulari 824
ſtipulari, inſtipulari, *i. promittere* 1078
Stipulationis forma 218
Stipulationis formula in ſponſalibus 154
Stipulationes etiam joco interpoſitas valere, &c. 865
Stockfiſch 889
ſtolidus 436
ſtrategus 280
ſtrategus, *i. magiſter*, [illegible] 1119
ſtratiotici mores 742
Stratonicus, *quæſtor ditiſſimus* 1055
ſtrena 1116
ſtrenam obſcævare 1106
1116
Strennua, dea 430
ſtrenuare 837
ſtrenuior, ſtrenuiſſimus 439
ſtriata conchula 1021
ſtriblita *vel* ſtreblita 876
ſtrictim tondere 215
ſtriculus *pro* hiſtriculus 1239
ſtridia verba ; ſtria *pro* tria 1244
ſtrigare, ſtriga 749
ſtriges, *aves nocturnæ &c.* 848
ſtrigil 34
ſtrigil dentata 215
ſtrigiles in balneis 956
Strigilibus defricabantur 1094
ſtrigo maleficus 477
ſtrigoſus, *i. tergiverſator* 749
ſtrophiarius 174
ſtrophium 174
ſtructor *pro coco* 597
ſtruere penum, epulas, convivia 597
ſtruere, pro augere 597
ſtruere rem, *i. augere* 177
ſtrufertarii 56. 811
ſtrufertum 811
ſtruices patinariæ, ſaxeæ 597
ſtruix malorum 597
ſtruthea 954
ſtudere ſimul 667
ſtudioſus rei alicui 1026
ſtudioſus rei nulli 708
ſtudioſus robore belli : *ut*, cupidus vino 817
ſtultiloquentia 1137
Stultior barbaro Potitio 467
ſtultus & fatuus *differunt* 516
ſtuprum Clytemneſtræ, *pro Clyt. impudicâ* 1234
ſtuprum, διαφθορὰ παιδὸς ἢ παρθένου 317
ſua ſibi cognata. ſuum ſibi proſcenium 878
Suam cuiq; ſponſam, mihi meam 961
Suadela 390
ſuaſum, *coloris genus* 1213
ſuavium *pro ore* 127
Sub aſciâ dedicare 98
ſub manûs res ſuccedit 973
ſub-Novis 292
ſub ſignis ducere legionem 354
ſub-Veteribus 292
ſubagitare quam 255
ſubagitare ſcortum, *i. protervius attrectare* 701
ſubaquilum corpus 1029
Subballio 837
ſubbaſilicanus 244
ſubcenturio 82
ſubdica, [illegible] 462

ſubdiga 106
ſubdiu, *i. interdiu* 571
ſubdomare ſuperbos 120
ſubducere rationes 209
ſubducta navis 570
ſubducere annulum 284
ſubicitare, *i. ſubagitare* 367
ſubiculum, *flagri genus* 972
ſubjicere, *verbum ſcenicarum operarum &c.* 462
ſubita, ſubitaria res 417
ſublectare os 367
ſublecti, *i. ſurrepti* 1046
ſublegere ſermonem 727
ſubleſtior fides 969
ſubleſtiſs. vinum 969
ſubleſtum 490
Subl gaculis vett. non uſi 239
ſublinere alicujos 401
ſublingio, onis 850
ſubmentum 606
ſubmerum 1095
ſubminia tunica 426
ſubmœrianæ, *ſcorta* 837
ſubmœrium, *i. proſtibulum &c.* 837
ſuboles capilli 1215
ſubpernare 248
Subroſtrani, *i. rumorum aucupes* 244
ſubrufus 233
ſubrumi agni 1257
ſubſarcinatus 281
ſubſellia 11
ſubſellii imi vir 223.1107
ſubſellii longi res 223
ſubſeilium & ſella *quid* 1107
ſubſequi 43
ſubſipers 1107
ſubſtruere 535
ſubtemen & ſubtegmen *diff.* 775
ſubvertendos præbere 292
ſubvulturium corpus 1029
ſuccernens fluctus, *i. ſpiſſè criſpatus* 904
ſucceſſa bona 804
ſucci plenum 707
ſuccidaneus alieni periculi 416
ſuccollare 225
Succretus gradus cribro pollinario 904
ſuccula in torculari, *quid* 166
ſuccus ſplendens, *cujus illitu genis ſplendorem conciliabant* 1213
ſudatoriæ unctiones 1094
ſudiculum *flagri genus* 972
ſudor frigidus 96
ſuere quid capiti ſuo 31
ſuffarcinatus 280
ſufflatus, *i. iratus* 330.492
ſufflavit ſe uxori 330.346
ſuffraginare 248
Sui pro ſale anima data eſt 1156
ſuis ingratiis 754
ſultis 613
ſumen 248
Sumere aquam 464
ſumere diem, *pro* conſumere 701
ſumere *pro* abſumere 1071
ſumere *pro* bibere 692
ſumere *pro* conſumere 867
ſumere *pro* inſumere 1153
ſumma dies, *i. ſuprema* 827
ſumma ſummarum 1197
ſummam rerum omni credere 105
ſummam ſumtûs ducere 175. 287
ſummanare 289
Summanus 289. 507
ſummanare opes 1071
Summarius, *parvus & ſecundarius quidem Marius* 837
ſummatis *pro* ſummâs 571
ſummis digitis ac jure Deum colere &c. 497
ſummus conviva, *qui* 1106
ſummus ſuum Parmeno 1156
ſumtifacere, *ut* lucrifacere 337
ſumus benè de eo 943
ſuo-meo 487
ſuo modo aliquid facere 609
ſuo ſibi telo 27.30
ſuper *pro* de 398
ſuperà *pro* ſuprà 795
ſuperabat, *i. tollebat ſe Sol ex mari* 1101
ſuperant divitiæ 9
ſuperare datis, *i. abundare* 88
ſuperare, *pro* ſupereſſe 1256
ſuperat ætas, pecunia, robur 1195
Superbiæ decent ſecundas fortunas 1097
ſuperbum te faciam 31
ſuperbum veſtrum 292
ſupercilia tollere 702
ſupercilium 5
Supercilium ſalit 811
ſupereſſe alicui, *pro* eſſe patronum 682
ſuperfætari mulieres 36
ſuperſtes, *i. præſens* 682
ſuperſtitare 969
ſuperſtites 79
ſuperſtites, *advocati* 682
Superſtitioſæ ariolationes 288
ſuperſtitioſus, *i. fatidicus* 29. 288
ſuppara velorum 426
ſupparum, *omne linteum velum* 426
ſuppeilare 128
ſuppingere, ſuppacta 1165
Supplicare nulli, formula 456
Supplices ad templa, aras & ſtatuas confugiebant 586
ſupplicia *pro precibus* 1012. pr. 457
ſupplicia, velamenta 27
ſupplicium ulmeum 691
ſupponere meliorem 277
ſuppromus 710
Supremam vel *ſupremum dicere* 117
Surâ genu propius 1190
Suræ, *i. Syræ* 1229
ſurdè audire 346
Surdo narrare 346
Surdum verberare 707
ſurgere lumbos 458
ſurrecto mucrone 458
Surſum deorſum 427
ſus, *de homine* 530
Sus deiſ ferre, habere 61
Suſpendunt veſtigia delicatè ambulantes 437
ſuſpicio, *ſemper ſecundâ productâ* 36.788
Suſpicione & culpâ carere oportet 1135
ſuſpiratûs emicare 759
ſuſpiritûs enicare ibid.
ſuſpiritus, ſuſpiratus 376
Suſtentavi, vel *ſuſtentatum eſt ſedulò*, formula reſponſionis de valetudine interrogati 1113
ſuſtollere columnas 935
ſuſum 391
ſutelæ 31.237
Sutrium quaſi cani &c. 342

ſuus

ſuus ſibi, *pro* ſuus 62
ſuus vir ſuam uxorem ſalvere jubet, *optimè dictum* 784
ſymbola *&* ſymbolum *quid.* Caſaub. accuratiſsimè 809
ſymbolæ 416
ſymbolarum collatores 292. 416
ſymbolones 292
ſymbolum 477
ſyngraphum 221
Syri patientiſsimi 1158
Syria *pro* Aſſyria 1239

T.

TABELLIS *è ligno inſcribebant colloquia litterarum* 498
taberna laniena 82
tabeſcit dies quaſi ſenex 1115
tabula, *ſc. literaria* 485
tac; *Gallorum* 425
Tacita bona eſt mulier ſemper, quàm loquens 1065
tacita corporis figura 128
tacitius 923
tacito id opus 380
tacitum ferre, auferre 128
tacitum ſtudium 128
taciturniſs. oſtium 261
tagax, *i. fur* 26
tagax furunculus 457
tagere 457
tagere *ſive tangere, eſt furari* 1204
Talares tunicæ probro 944
Talaria lex 671
talentaria balliſta 205
Talenti æſtimatio varia 1154
talentum magnum, *quod* 390 564
talis, *eleganti uſu* 775
Talis ludentes, deum aliquem, amicum, amicam &c. invocabant 284
Tales ſortiti vices bibendi 201
talis vir 252
Talorum jactus varii 1001
talos poſcit ſibi in manum 284
Talthybius, *nuntius Græc.* 1097
tam atq;, *vel &* 34
tam modò 1159
tam *pro* tamen 870.1106
tam, *raro uſu* 725
tama 455
tamen 1066
tamen *pro* quamvis 40.742
tameneſi 365.733
tangere, *i. pungere, lædere* 456
tangere aliquem 811
tangere argento 456
tangere bolo, talento 878
tangere calicem, *pro* exhaurire 710
tangere matronam 191
Tanquam Peliam recoquere, Proverb. 850
tanta mira facta, *pro*, tam, *vel* tot m. 350
tantidem injiciat manum 951
Tanto melior, formula acclamandi 1256
tantula tanta verba funditat 891
tantulæ, *ſunt parvæ* 891
tantum benignitas 593
tantum quod 88
tapetia conchyliata &c. 816
Tarentina lana 775
Tarentinæ oves 1236
tarmes ſecat 573
tat 1239
tata, *i. pater* 457.710
tatæ! 1125
taurea, *i. terginum* 99
taurus, *in obſcen.* 363
tax tax 963
tax *pro* tactim *&* furtim 1179
taxatores, *qui alios maledictis tangunt* 963
te poſtulas guſtare &c. 194
Te rogo, formula blandè quærentium &c. 842
te, tibi cui, *elegan. ia priſcâ* 430
te voco: te volo 156
tecta tacita: *ut*, ſarta tecta 924
tectifractum 1243
tectius 445
tectius, tacitius 924
tectum pro veſte 1036
tecum, i. tibi 251
tecum oro, *pro*, te oro 1047
tegi modeſtiâ 541
tegi loco, terrâ 1017
tegillum 158
tegillum, *pro vili integumento corporis* 1036
tegit te pudor 541
tegit terra homines, *i. ſuſtinet* 826
tegumentum ætati habere 1144
tela 775
Teleboæ 4
telinum 267
Telo non æquè opus facto eſt. Proverb. 428
telum decidere 328
telum, *pro omni adjumento &c.* 428
temen 775
temerarium 92
temerator alienarum nuptiarum 133
teméto carere, *eſt, vinum non bibere* 1248
temétum *pr. & ſec. ſyllabam producit* 162
temperi, temporè, temperiùs, temporiùs 1000
Tempeſtatis graphica deſcriptio 1011. poſter.
Tempeſtiva convivia, quæ 129
templa Neptuni, Acheruſia, ſilveſtria 1054
templa Neptuni turbulenta 686
in *Templis res cariſs. ponebant* 478
templum mentis, linguæ, *i. palatum* 687
templum mundi 687
templum, *pro loco patulo* 456
templum, *pro quovis loco edito* 687
templum, *pro ſepulchro* 687
Templum tribus modis dicitur 686
tempori *vel* temperi, *i. celeriter* 1054
tempori *vel* temperi, *i. tempeſtivè* 436.1178
tempus, pars capitis 34
tempus maximum, ἀκμὴ τοῦ χαιροῦ 728
tempus ſecundat ei rei 1242
tenaces herbæ, *quæ* 879

tentax *vel* tendax equus 358
tendere 358
tenebras trudere, *vel* cudere 440
tenere, *ambiguum* 262
tenere rem manibus 262
tenere ſe lege 801
tenere ſuavium 273
tenere, *verbum in re Veneris* 879
tennere 745
tentat pedes, vincitq; linguam vinum 867
tentigo 358
tenus *vel* tenum 501
tepidarium 540
tepidum cicer 893
Ter bibe, vel totles ternos, &c. 1120
terebrare 523
terere, *verbum obſcen.* 247
terginum *pro ſcuticâ* 816
tergum ſequeſtre 1217
tergus, tegus 248
termentum 512
Ternox Hercules 27
terra gerit, tegit homines 826
Terrâ, mari 91. 211
Terram tangere, ceremonię quales 556
terrâs, *pro*, æ 4
terræ filii, *ignoti* 390. 963
terreſtris cœna 209
terrifica monſtra 527
teruerunt, *pro* triverunt 848
textilis ventus, & linea nebula, *pro tenuiß. veſte* 425
textu pellucido tegendo nudavit 426
thalamegus, *navis* 1055
Thales 216
Thales ſalve, in ſarcaſmo 1059
θερμοῦργοι 417
thermopolium 281. 843. 1183
Therſites πιθηκόμορφος 1212
Theſaurochryſonicochryſides 216
theſaurus mali 781
Theſaurus Mortis, Orci 893
Theſſala ſaga 68
Theſſalia regio 1179
Theti *pro Thetide* 410
Thetis leſſum fecit filio 1243
Thurium infortunium 863
Thyeſtæ cœna 1034
Thymianæ *vel* Thymiamæ, oves 521
Thynæ merces 521
Thynæ oves, *pro* Bithynæ 521
teſſera hoſpitalis, *quid?* 926
Teſſera lignea cui uſui 809
Teſſeram confregiſti 385
Teſſerorum ludus 284
teſtes facere 298
Teſtes poſt parietem vel aulæum conſtituti, utrum legitimi 852
teſtibus præſentibus, *ambiguum* 262
teſticulari 57
Teſtis ex Jovis tabulâ 1012. pr.
teſtis *pro ſpectatore*, cur? 1227
teſtis, ϑίςωρ 57
tiara 974
Tibia in nuptiali feſtivit. 358
tibiarum cantus 1121
Tibicina in nuptiis adhibita 178
Tibicines & præcones garruli avariq; 76
tibicini modi 82. 1012. pr.
Tibicinis vitam vivere 570
tigillum 157
timida; *i. ægra, turbata* 39
timida, *pro* frigida 1017
timidus navi 1026
timidus *pro religioſo* 891
timidus *pro* timens, *item* turbatus &c. 350
tina 1046
timor præpedit verba 351
tinnire *pro* garrire 850
tinnula vox 892
tinnimentum 1049
Tintinnabula gerebant ad ſupplicium ducti 1248
tintinnabula perarguta 529
tintinnabulum, *genus vehiculi* 825
tintinnabulum, niſi qui illud tractat, mutum eſt, tacet 1180
tintinnaculi viri, *ſunt lorarii, carnifices &c.* 1248
Tipulâ vel *tipullâ levior* 962
Tireſias vates 72
Titani, *i. homines ſævo ingenio* 638
Titanicus adſpectus 638
Titanum è genere eſſe," quid? 949
Titanus 638
titivilitium 330
tityrus 244
tocullio 91
Toga Rom. alba 339
tolerare inopiam mercede manuum: tolerare vitam colo 1054
tolerare ſua mœnia 1165
tollenones reciprocantur 936
tollere fabulam 678
Tollere infantes 38
tolutim ingredi 120
Tondendi duo genera 215
tondere per pectinem 215
tongæ, *Belgic.* 341
tonſitant mulum ferro 429
tonſor, *de muliere, dictum* 1251
Tonſores domi ferè alebant 1245
tonſtrina, barbatorium 424
tonſus, *pro* tonſura 34
Tonſus Scaliger 216
tormentum ferreum 275
tortiloquium 1087
tortor tolutim 867
tortores equi 244
tortulus 13
torulus 13
torus, *i. funis* 13
totæ 40. minæ 411
tracta & ludificata fœmina 691
tractim tangere, ſuſurrare 28
Tragici & Comici nunquam æquè ſunt meditati 974
Tragicocomœdia 11
tragula, *quid* 328. 456
Tragula in aliquem injicere 456
tragulam decidere, dejicere 328
Trahere obtorto collo, mentâ, gulâ, pedibus 917
trahitur veſtis, defluit, &c. 379
tralegere 972
traloqui, *à principio ad extremum ordine eloqui* 972
trama 775
trames, *quid* 573
tranquillare 246
tranquillavi vultum 205
tranſcidere 972
tranſcîdi 997
tranſenna 501

ab *tran-*

ab *transennâ lumbricum petit turdus* 501
Transennæ plurimæ fiunt in ætate 9069
in *transennâ doctis dolis ducere* 977
transimus *impendentia* 413
transtinere 688
transversum digitum altus 143
transversus, πλάγιος 852
transvorare 972
traviare 1197
treciæ 542
trepidare domum, in naves, negotia 905
trepidare, *pro* festinare, satisagere &c. 905
Trepidatio, Pavoris filia 233
Tresviri 22
treuni passûs 503
Tria nomina habere, quid 160
tribuni ærarii 175
tribunus vapularis apud molas 949
tribus tantis minus reddit 1157
tributum 175
tributus imperatur 425
tricæ, tricones, 302. 1005. 1242
tricari, *i. morari* 1242
Tricas, tramas putridas fabulari 1074
triclinium 1120
trico numarius 477
tricones numarii, sunt mala nomina 1242
Trigemina porta 202
trimodius 591
triparcus 158
tris noctes 1198
τρισέληνος & τριέσπερος ἀλκείδης 27
tristis, *i. iratus* 325
trifulcum fulmen, *quid* 1157
tritalogus, *qui tritas nugas loquitur* 636
triticeæ rei præsidere 1242
Trium litterarum homo 160
Troja, *propriè regio* 512
Trojani excidii periocha 512
trygon 246
tu, *blandientis est*, 427. 893
Tu dicis 385
tu, περίλλη, *vel ad ornatum est* 869
tu tu, *vel* tou tou *vox noctuæ* 629
Tuam fidem! 186
Tuam fidem, Venus! Hercules! Cæsar! 31
Tuas res tibi habe, formula 1140
tuatim facis 43
tuis ingratiis 773
tumet provincia, negotia &c. 4
tumices, tumiculæ, tumicla spartea 761
tumidè ire 120
tumor rerum, custodum 4
tumultuari 904
tumultus, *à tumore* 4
tunica 184
Tunica pallio propior, Proverb. 1190
Tunica R. servorum 31
tunica, *vestimentum sine manicis* 843
tunicatus homo, *de Carthaginens.* 935
turba, *i. multitudo* 25
Turbalio, Sparax 1041
turbare 561
turbare ratem 478
turbat equus 514
turbela, *à turbâ* 514
turbines venti 1171
Turdetani 206
turdi, *in turpiculis* 464
turget mihi, *i. irascitur* 330. 346
turpificare 189
turpilucricupidus, lucricupido 1135
turpio, onis 850
turtur, *obsc{oe}num* 463
turturilla, *locus parum honestus &c.* 464
Tusci turba impia vici 292
Tusco modo sibi dotem quærere 983
tusculum 164
Tuscus modus 390
Tute hoc intristi, tibi o. exedend. 531
tutulus 14. 775
tuum acumen Lucumonis 808
tuus animus, *i. tu* 957
tympanotriba 1233
Tyrus *Sarra* dicta 1229

V.

V *pro consonante plerunque in pronunciatione evanuit* 62
V in O migrat 1240
vacans spatium 1014
vacivæ aures 314
vacuus virium, annonæ, commodorum 468
vadari quem 159
vadatus amore 271. 472
vadimonium facere 456
væ capiti tuo, ætati tuæ 55
Væ malo: væ vicino ejus, Prov. (787
Væ victis, Proverb. 870
vænire drachmis 848
vasellus, vafer 451
vagari, vagire 967
vagina, *verbum turpe* 864
vagire, *agnorum est* 876
vanidicus 1140
vanitudo 232
Vapula Papiria 298. 963
vapulare *jubebant, quem insigniter à se contemni ostenderent* (963
vapulare, ἱμάζειν 298
vapulat peculium 1123
Vale atq; salve 238
valga savia 666
valgus 704
Valuistin' usq; ! form. 261
Vara vibiam sequitur 704
varia latera, *loris & virgis cruentata &c.* 408
variæ, *pantheræ* 408
variè valere, ambiguum 408
variantia 753
varices 760
varus 704
varrones 244
vasa, *in obscen. ut* apud Medicos Gr. σκεῦος 864
vasa, *pro eâ parte quâ summus viri* 923
vasargentea 1243
vasati benè, *i. peculiati* 864
ubera baccantia 809
Vbi amici, ibidem opes, vel *Opus* 1251
ubi, *i. apud quem* 326
Vbi lubet, ire licet &c. verba solemnia 617
ubi pro ubiq; 516
Vbi quis dolet, ibidē & manus 507
vecordia 753
vecticularia vita 22. 855

vecticulariam facere 855
vecticularii, *qui* 855
Vectigalia R. trium generũ 1204
vectura 573
vectatum, *agendi significatu* 755
vegrandes messes 364
vegrandia farra 364
vehicula marina, *i. naves* 1020
Vehiculum ejeci; Plaustrum perculi 1004
vel, *pro* etiam, *aut* quamvis 661
velabrum 225
velamentum 27
Velamentum est artis pretium operæ 88
velaria, peristromata 815
velata colus 27
velati 27
velatis manibus orare 27
Velim ut velles. Vellem quæ velles 570
Velis equisq; decertare 87
Velis remisq; 87
velitari 636
velitatio: velitari labiis 1034
velitationibus *opponuntur* præliares pugnæ 299
vellere alas 923
Vellere aurem 998
vena mero saucia 351
venalis fides, jura, animæ, manûs, dote mariti, castra 514
venales ductitare 1036
venalium grex 169
venari amores 720
Venari in mari 82
venari oculis viros 720
venari sermonem 720
venator cum auritis plagis 720
venaturam oculis facere 720
Venatum ducere invitas canes 1089
venatûs, *de piscibus* 1059
vendere caput in mortem 292
vendere sectionem 426
venditare se 292
venditat se mulier 679
vendito, *est vendere cupio* 1095
venditaria lingua 1095
venerari Deum, *i. orare* 141. 1075
Venerius jactus, *in lusu talorum* 284
venero 1224
veniam dare, quid 1144
veniam sibi invenire à diis 1012. pr.
Venilia 282
venio visere, invisere ad fanum 1014
venire, *in verbis nuptis* 541
venter collativus 275
venter *pro parasito* 101
venti ponunt 692
Ventis remisq; 87
ventu *pro* vento 374
ventum facere tuniculâ 282
ventum gaudeo 282. 374
ventus, ventus textilis, *pro tenuissimâ veste* 425
ventus homo, *&* adventus, *qui venit* 804
ventus turbo, v. versabundus 303. 82
Venus frugi, *quæ* 743
Ver vide: ut flores! ut olet! de puellâ formosâ 1222
verba fraudum, *i. fraudes* 50
verba jejuniorum, *i, jejunia* ibid.
verba pinnata 30
Verba sine penu &. pecunia 223
Verba vetera 881
verbera ventorum 30
verberabilissimus 183
verberantes *pro* vapulantes 1248
verberare quem cogitationis convitio 30
verberat vox aures, pontus pontum 30
Verbereum caput 960
verberones 30
verbificatio 153
verbis-velitatio, *vel*, verbivelitatio 97
verbis urbes capere 513
verborum inanitas, φύσημα 796
verbum *pro* factum, *Hebræis* 367
verbum sat est 506
verculum 360
verecunda 62
Verecundari neminem apud mensam decet 1155
verecundiam pulsare 444
vereor ignotæ mihi fæminæ, veretur mei 737
vereri 10. 57
vereri perdidit 262. 469
veriloquax 148
veritum est illos ponere bonum s. 111
vermiculati digiti, *in supputandis numeris* 411
vernaculum consilium 925
vernaculus lepos & festivitas 406
vero extollere, iterare 232
verrere ædes 770
verriculum 82
verritur ἕξω 1231
versa, versa templa, *à verro.* 816
versabat se animo & corpore &c. 1005
versabatur mihi in labris primoribus 1178
versantur *pisces propriè* 88
versari, *in piscibus habitat* 500. 1005
versari in rotâ 384
versat nos in purpurâ sollicitudo 500
versi, *i. fugientes* 26
versiformis 13
versipellis 13
Versis gladiis pugnare 330
versura 564
Versûs hex. in Plauto, Livio, Sallust. Tacito, Cic. 1171
versutiloqua malitia, *&* involucra dissimulationis &c. 399
Versutior rotâ figulari 433
versutus, *quis?* 433
vertens mensis 982
vertente anno 692
vertentes *pro* versis 26
vertere cadum, pocula, *pro exinanire* 1122
vertere quem 292
verti in mercaturâ 564
vertiginare puncta oculi 142
Vertumnus 564
verveceum caput 960
Verveceus Juppiter 344
vervecum patria 960
vervex *pro stupido & stolido* 960
vervex sectarius 244
vervex vetulus, *i. senex amator* 344

vervina

veruina 506
verum, *adsentientis particula* 896
verum & serium ; verò seriò, *solet conjungi* 936
verum est, *i. decorum* 120
verum vere natum 1074
verus, *i. verax* 743
vesicam effodere, *flagitios.* 339
vesidia 753
vesper *&* vesperum, *cœna* 1015
de *Vespere suo vivere* 129
V. esperi suo vivere, i. suo sumtu domi cœnare. item, furtis suis vitam parare 724
vesperugo, vespera 27
vestibulum 105 572
vestrorum pars *pro* vestrûm 545
vestrum majores, *pro* vestri 545
vestis basilica, regia 424
vestis impluviata 424
vestis picta croco 425
vestis undans 437
vestispicæ 1139
Vetera amat more majorum 1185
Vetera vaticinari, Proverb. 826
veterator 563
veteres *pro* vetulæ 544
veteres, *i. senes* 423
Veteres & juvenes ibid.
vetula verba, puls, falernum 432
vetuli, *i. senes* 423
Vetus atq; antiqua oratio 709
vetus senex 765
vexare 384
vi pugnando 32
vi pugnando cæpimus 648
via *&* semita *quid diff.* 352
viare iter 1197
Viales Lares 794
Viam ingressus est 81
viam tu tuam abi 1060
Viatica cœna 407
viaticati æstivè sumus 609
viaticum mortui 878
vibex honori posterorum 1163
vicem meam excruciatur, vicem heri, vicem nostram ultus es sc: vicem ejus solliciti &c. 550
vicissatim, *per vices* 1110
victare victitare 202
Victi vicimus 341
victima, *de magnis* 825
victimæ libidinum, *i. scorta* 426. 817
vistitare volupe 535
victor, *qui aliquid absolvit & perfecit* 912
Victor victorum est, qui se vincit 1144
victoria, *pro absolutione &c.* 912
Victoriæ sigilla 1215
victui herba, vestitui pelles 299
victum *&* cultum *conjungebant* 1092
victus, ûs 246
videlicet, *cum infinitivo* 932
videlicet, *suæ originis casum retinet* 1110
videre, *est curare totum lanificium* 616
videre per caliginem 255
videre *pro curare* 1137
videre visus sum 277
vides multum, *i. cordatus es* 703
vidua, *& virgo & maritata esse potest* 1083
viduitas, viduertas 1042
vidulus 409
vietor *pro lictore* 1059
vietus, vieta cicatrix 765
Vigila Venus, Mars 273
Vigilans somniat 245
vigilat, vivit ignis 145
vigilax Saburra 724
Vigiliæ Cereris 141
Vii dii 794
vilipendere 1229
vilitas 211
villator 1238
vinarius 104
vinarius, œnopola 922
vinarius servus, JC. 104
vincea potio, *i. laqueus* 1114
Vincere se, bis vincere est 1144
vincire mentem Lyæo 818
Vincti videntur prædamnati 1249
vindex, vindicta, ἀφαίρεσις; vindicare, ἐξελεῖν 1163
Vindiciæ secundũ libertatem 924
vindicta Prætoris 718
vindictam parare 273
vineæ pluteiq; militare 675
Vini ætas & patria inscripta amphoris 922
vini flos 954
vinibua 710
vinnula oratio 90
vinnulata dicta 90
vino sauciatus 351
vino se devincire 818
vino se ungere 818
vinulentus 382
vinum Chio 797
Vinum dabatur læta nunciantibus 890
vinum Græcum 1036
Vinum, lac Veneris : feminarium hilaritatis : coagulum & anima conviviorum, Veneris hortator & armiger 267
vinum luctator dolosus est : pedes captat primùm 867
vinum Murenæ, *quid* 1001
vinum pendens, doliare, vinũ de dolio, v. diffusum 1157
vinum vetustate edentulum 912
vinum vicit, quod bibi &c. 867
Vinum ut matre natum est 33
violare virginem 1222
violarius 173
vir, *pro genitali membro* 91
vir *pro marito* 56
vira, *i. conjunx* 56
virago 771
virere *vel* viere oculos 637
viret flamma 637
virgatores 111
virgæ morientur in tergo 234
virgidemia 1041
virginal, *natura muliebris* 364
Virginalis Fortuna 808
Virginem an viduam ducere, utra conditio pensior 1088
virgines papillæ 809
Virgines sub Veneris imperio 808

virgini-

virginitatem interficere 444
virginitas interfecta 426
virginitas rupta 444
virgis & loris cædi, *quid* 876
virgo, *etiam quæ peperit* 391
virgo imminuta 263
virgo maritus, puer 391
virgo signata 263
virgo vidua, nox vidua 1083
virile sexus 1014
virolæ, περιχίρια 1213
viripotens Juppiter 962
viritim flagitia dispertiri 832
virtus formæ 541
virtus, *i. fortitudo* 415
Virtus præmium opt. 51
virtus, *i. robur corporis* 227
virtute armorum, virt. belli 415
Virtute deûm 149
virtute ulmorum, humerorũ 110
virtutis modus 535
virtutium magister 972
vita bona, *quæ* 997
vitâ devolvere 642
vitâ diu vivere 977
Vita humana uti ferrum est &c. 1184
vita, *pro lætitiâ lubentiâq;* 963
vita, *pro victu* 1106
Vita quàm sit brevis cogita, 570
vita, *i. victus.* vita illi opera erat 1155
vitâ vivere 691
vitare malo, infortunio 1217. 282
vitellus 119
vites impluviatæ 424
vitilena, vitilitigator 542
vitimagistratus 542
vitio-pater 390
vitio suo gignere: vitio-filii: vitio-patrem facere 800
vitiolitigare 800
vitium cui dicere 134
vitium domus 754
vitium facit puella 399
vitium facit turris 390
vittæ, σίμμικτα 27
vittatæ manus 27
Vitula, præses hilaritatis 963
vitulari 962
vivarium, sagina 531. 922
vivæ lucernæ 145
Vivere & colere; hoc ad cultum, illud ad victum 875
vivere, *i. esse* 1147
vivere, *lubentiis diffluere* 963
vivere victorem 11
vivit *pro* est 795
Vivo præsenti. vivus & sanus 553
Vivus vidensq; 553
vixit 226
ulli *pro* ullius 1216
ulmeæ catapultæ 949
ulmitriba 972
ulmorum acheruns 67
ulpicum, *allii species* 944
Vltro citro 91
ultro, *i. procul* 29
Vlysses regnum Neptuni pavit 1034
Vmber porcus 700
ad *Vmbil cum ducere* &c. 602
umbilicus Siciliæ &c. 602
umbra mea intus vapulat. 965
umbraticus homo, umbraticola 297. 1233
Unà ibidem traho 1137
unâ industriâ, *i. singulari studio* 1199
Vnctii à lotione 1036
unctiusculum caput 818
unda 574
undans buxus 437
undantem chlamydem facere quassando 437
undantes habenæ 437
unde domo? 797
Vndecimviri 22
unguentaria taberna 424
Vnguentis caput olim perfundebant 325
unguentorum echeumata 913
uni animi sumus 1122
unicus, ὑπναντις 205
unicus, *i. egregius ac singularis* 125
Vnimammia classis, *i. Amazon.* 289
unitè pictum 816
universum totum; universi omnes 1136
Vno in saltu duos apros capiam 340
unoculus 288
unum factum. unum hoc faciam: unum hoc habeo: magis unum in mente est: unum jam scio &c. 778
unus *pro* quidam 933. 1209
vocare, *absolutè, pro* ad cænam invitare 619
vocare esum, *vel* vocare, *sine ullâ adjectione* 1092
vocare in crastinum 870
vocare, *item* emere operam mercenariorum, *quid* 1106
Vocatavres est; opera 298
Vocationes, ad cœnam invitationes 619. 1092
Vocativus pro nominativo 195
vocatores, *qui ad cænam vocant* 619. 1092
volaticæ mulieres 848
Volens-propitius 264
Volo deos id fortunare 261
volo ipsorum causâ 283
volo, *i. opto & desidero* 770. 1158
volo parare 532
volo pergere 985
volsgræ aves 423
volvi, *apium temulentæ saltationi verbum* 867
voluit transferre, *pro* transtulit 522
voluntate, *absolutè, ut* sponte 1086
Voluntas sola, cadaver 416
volsella, vulsella 299
volup. 136 630. 684
volupe facere animo 357
voluptabilis nuntius 409
vomica, *pro crumenâ nummis prægnante* 967
vomitus, *in convitio* 564
vorsoria 1185
Vorsoriam capere 794
vos vos, *i. vosmetipsi* 1088
vota sacra 64
votita 126
votitæ, votivæ aures 314
votivæ noctes 127
votivum epulum 1079
votivum officium 314
vovere, *i. promittere* 277
vox volucris 30
upupa, *malleus* 254
Vrbicapus 513. 726
urbicarius, urbicus, urbanus scurra Catullus 408
urbicum pecus, Stadjuncker 1212

Vria

Vriæ litteræ 503
urina, *ſaccatus humor corporis* 285
urinare, urvum, urvare 936
Vrinator Delius 898
urſi Numidici, *i. leones* 932
urtica marina 1021
uſtor ſemiraſus 159
uſucapere 58
uſufacere 58
uſuperdere 58
uſura *pro uſu* 1136
uſuraria uxor 4
uſurarius puer 288
uſurpare aliquid oculis, pedibus, ſenſibus, *pro videre, ſentire* 468. 1176
uſurpare, *pro appellare, apud Cic.* 1176
ut enim, *bellè orditur ſermonem* 143
ut illum credis, cenſes, &c. 263
ut, *pro* ubi 26.1195.700
ut *pro* quando 700
ut quaſi ſi 130
ut ſimitu, *i. ſimul atq;* 1203
ut ſit 13
utut homo eſt 922
Vtcunq; in alto ventus eſt, exin velum vortitur 411. 916
Vtcunq; res ſit, ita animum habeat 497
uter, *pro corpore hum.* 264
uti aliquo, *&*, uti ſeipſo 701
uti partum benè 1069
uti ſeſe 249
Vti tanquam lippo oculo, Proverb. 949
utilitas, *pro uſu* 452
utribi 1119
utrinq;, *pro*, utrâq; 334
Vtroq; vorſum rectus 221
utres vinarii 1046
uva paſſa, penſilis 892
Vva paſſâ aridior 892
uvam penſilem ex ſe facere 143
uvidus, uveſcere 1019
Vulcani irati filius 564
Vulcani violentia, *ignis* 613
Vulcano ſtudere 162
Vulcanoſa, atra, fuliginoſa cohors, *i. fures* 1184
Vulcanoſa turba, i. fures 163
Vulcanus in cornu 30
Vulcanus, Sol, Luna, Dies, dii quattuor 477
vulnera vitæ 463
vulnere ſopitus 351
vulſus Lydius 166
vultum è vultu comparare 64
vultuoſa frons 5
Vultures triduò ante volant, ubi cadavera futura ſint 1219
vulturii togati, *i. cauſidici* 284
Vulturio plus humani eſt 725
vulturius, *jactus talorum* 284
vulturius ſenex, *ob inexplebilem avaritiam dicitur* 573.1135
vulturius, *i. vorax* 245
vultus te turbat
uxor-Lemno 797
Vxor una marito ſatis ſupplicit 1191
Vxores in pœnam datæ luxurioſis juvenibus 1191
ſub uxoris imperio vivere 76

X.

XENIUS Jupiter 926

Y.

ὑρως ὀζευκτα plerunq; animata 410

Z.

ZACYNTHO ficus 475
Zacyntho hoſpes, Ζακυνθίον 795
Zamiam onerat 158
zelotypus 1122
Zethus & Amphion 817
Ζεῦ σῶσον: *Salve*: Gott helff 405
Zeuſis 451
Zonam perdidit, caſtrenſe Proverb. 932
zonam ſuſtuli 796
zonarius ſector 1177
ζῶντι χρόνῳ, præſenti tempore 602
ζῶσαι induere, Pauſanias in Boeticis 796

FINIS.

PRÆTERMISSA,

QUædam etiam serius missa. VAL. ACIDALII *Divinationum & Interpretationum Plautinarum* autographa (quæ beneficio Nobb. virorum *Jacobi Monavii*, & *Dan. Bucretii* Med. Vratislav. habeo) alicubi à primâ illâ annotatione confusa erant & litteris parum expressis: ut verear ne non semper autoris mentem ipse pervidere potuerim. certè divinationes illius sæpiculè divinare necesse habui. Inter eas chartas, Operis expressione maximam partem jam absolutâ, schedam reperi, in quâ se auctor alicubi & explicat & reprehendit. unde potissima quæ erant huc conjeci.

ASINARIA act. 3. Sc. 3. v. 4. Pleriq;, inquit, *supremum* legunt, & cum Lambino de valedictione interpretantur. Schegkius ad funerum ritûs trahit, habetque subscriptorem J. Douzam F. Notis in Catullum quos non sequar. nam Plautus id quidem nunquam adspexit, qui persistit simpliciter in orationis suæ genere, quo ceperat de *morbo* puellam priùs facere loquentem. *Morbo* μεταφορικῶς dicto, subjungitur eodem locutionis genere *funus*: nullâ intermedii versûs relatione ad utrumq; extremorum. suo modo adolescens, suo loquitur puella. Verè autem *supremam dicere*, est dicere vocem supremam, quæ erat *ilicet*; à præcone in comitio solita ad dimittendum populum pronunciari &c. Et disertè ostendit ipse Plautus, τὸ *ilicet* ita communiter accipiendum, cum addit, *domum ire jussit*: nec ad funera peculiariter adstringendum, *supremam dicere*, &c.

CAPTEIVEIS act. 3. Sc. 4. v. 83. Etsi magni auctores, Gruterus, & Lipsius Saturn. lib. 2. c. 17. perdoceant, Plautum *Ornamenta* dixisse, atq; ad mentem etiam Festi, cui *Ornatus dicatur benè aptus, ut miles aut gladiator, aut acturus Fabulas*: pertendit tamen iste cum Meursio, *Armenta*, quod editt. præferunt, retinendum, è fabellâ quâ fertur Ajax insanus Vlyssem in armentis persecutus, atq; ista occidisse, cùm putaret ipsum. Et huc respici ait, quòd Aristophontes item insanus alium videre insimuletur, quàm reverà, quem videret, &c. Integrum autem versum ita concipit: *Armenta absunt, cæterùm Ajacem, hunc cum vides, ipsum vides.* ita ut τὸ *cætrum* δισυλλάβως aut scribatur aut pronuncietur &c.

EPIDICO act. 2. sc. 2. v. 113. arbitratur *occupatum argentum* simpliciter dixisse Plautum, quomodo Columella lib. 11. c. 1. *Pecuniam domini neq; in pecore neq; in aliis rebus promercalibus occupet.* ut non ad fœnebrem occupationem, nec aliò respexerit: sed argentum in mercimonio & emptâ fidicinâ sic occupatum sentiat, ut pecuniam *Scriptor rei rusticæ* in quibusvis promercalibus rebus. Scilicet in re emtâ pretium ita occupatur & hæret, quo minus ad alium usum nummi transferri queant. Ita superiùs act. 1. sc. 2. versum 41. censet rectè quidem suppletum à Lambino, sed minùs rectè explicatum. cum non sit verisimile de significatu verbi *eloces* hîc in seriâ oratione lusisse Plautum. Potiùs credam, *inquit*, pro alio positum verbo, quod ipsi respondeat ex adverso. nam danistæ quidem argentum elocant: quibus elocant, hi cum sumunt fœnore, velut mercede quâdam conducunt. Neq; novum apud Plautum, in relationibus hujusmodi alterum pro altero capi. Aululariâ act. 3. sc. 6. *ME. Cædundum ego illum conduxi. EV. tum tu idem optimum est Loces efferendum, &c.* ita, *ni argentum eloces*, fuerit; nisi conducas: nisi undeunde quovis fœnore concilies. Etiam JCti interdum hujusmodi verba legantur permutasse: & in Senecâ quoq; reperitur *locare* prorsùs hoc modo collocatum,

lib.

lib. 5. c. 22. de benef. atq; apud eundem cum alia, tum *Creditor* & *Debitor* etiam inter se commutari, jampridem à doctis est deprehensum.

MILITE, sc. 1. v. 40. pro illo, *ut prævolet mihi quò tu velis*, mâlit idem, *ut prævelim, quod tu velis*. ut non sit à *prævolando*, sed *prævolendo* &c.

MERCATORE extremâ, vexatissima illa sic velit constitui: *EV. Qui bono sunt genere gnati, si sunt ingenio malo, Suâpte culpâ genere cadunt, genus ingenuum ingenio improbant.* vel: *Suâpte culpâ culpam generi addunt, genus ingenio improbant.* Atq; hæc ex Acidalii chartis posterioribus: ubi etiam deprehendi, in illo Persæ act. 3: 1. *dare & spondere dotis*, &c. autorem hæsitare.

NACTUS sub extremam Operarum manum *Is. Casauboni* librum Commentarium in Persii Satiras & ipsum adhuc à prælo calentem & necdum trimestrem avidissimè (ut, hujus Musæ quæ sunt & viri, soleo) pellegi, & inde ista huic chartæ, bono juventutis, ut sic dicam, impegi. Ad illud Sat. 5.- *meus à Prætore recessi*) *meus*, i. liber. Priscianus tribus quatuorve locis ex Euripide affert, ἐγὼ δ' ἐμὸς εἰμι. sed videtur de alio genere libertatis intelligendum. ita autem Plautus in Menæch. (act. 5. sc. 7) *Id si attulerit, dicam ut à me abeat liber quò volet: Ne tum quando sanus factus sit, à me argentum petat.* ita legimus locum illum, cum Jos. Scaligero: non ut editum est, *sanus factus sit.* Ad illud; - *dum Chrysidis udas Ebrius ante fores extinctâ cum face canto*) dum comessatum veniam ad limen januæ Chrysidis, & ibi de durâ sorte meâ conquerar, cur fuero exclusus. Græci hoc vocant ᾄδειν τὸ παρακλαυσίθυρον. Qui ibant comessatum, funalia ac faces gestabant; sed quas extinguebant, cum ad fores erat ventum. Exemplum canticorum istiusmodi, quæ ante fores cantabant, habes venustissimum apud Plaut. in Curcul. extremâ Scenâ, cujus initium, *Flos veteris vini*. item apud Horat. in Odâ X. lib. III. Carm. in Persâ Plauti (act. 4: 4.) *occentare ostium* hoc dicitur. Cur autē Persius *udas* appellet fores, docent Græci Poëtæ ac Latini, qui multiplicem juvenū insaniam in suffundendis illis modò vino, modò aquâ in cardinibus, modò lacrimis passim commemorant. nec malè referas ad lenarum anuum potationes, de quibus fusè Plautus eâ quam diximus scenâ. AD illud; *Varo, regustatum digito terebrare salinum Contentus perages, si vivere cum Jove tendis*) Sensus est: O stulte, si pietatem curas, permanebis adeò pauper, ut benè tecum agi existimaturus sis, si pulmentarii loco salem habeas: qui fuit victus pauperrimorum tantùm ejus ætatis, quondam verò plebis Romanæ, ut ex Varrone observat Plinius lib. 31. c. 6. & omnis Comœdia testis est, &c. illo, *digito salinum terebrare*, expressit ad verbum Græcorum Proverb. ἁλίαν τρυπᾶν. Plautus (Persâ act. 3: 3.) dicere solet *delingere salem*. *Si vivere cum Jove tendis*) εἰ ἀρέσκει σοι ὁ κατὰ θεὸν βίος. Plaut. Rudente, act. 4: 7. *Isto tu pauper es, cum nimis sanctè pius.* Idem, Aul. act. 2: 3. *propera atq; elue*, est propera eluere. Curculione act. 5. 2. v. 56. *Hic est* (annulus) *quem ego tibi misi natali die*) Nam die natali ejusmodi munera invicem missitabant amici & clientes. De quo *Casaub.* ad Persii Satir. I. super *natalitiâ sardoniche*. Epidico extremâ: NOVO LIBERTO OPVS EST, QVOD PAPPET] Græcorum etiam infantibus πάππα idem quod nostris hodie: & παππάζειν apud Hom. vox infantilis, pro *patrem vocare*. inde *pappare*, pro cibum poscere: vel etiam pro edere. vide Casaub. ad Sat. 3. Bacchidib. act. 4. 9. VRBES VERBIS QVI INERMIS CAPIT] Vrbes ita capit, qui urbium ἁλώσεις narrat. Vide eund. ad illud Sat. 5. *Si quibus aut Procnes, aut si quibus olla Thyestæ Fervebit*, i. si qui tragœdias istorum component &c. Pseudolo act. 1: 2. PVLMENTO VTOR MAGIS VNCTIVSCVLO?] ita Pers. Sat. 3. *uncta pulmentaria*. Sat. 4. *uncta patella*. alibi: *cœnare sine uncto*. itemq;, *Unge puer caules*. apud Caton. *uncta brassica &c.*

SUB idem tempus eruebam Animadversiones ad Arnobium *Des. Heraldi Paris.* ubi libro VII. Plauti illud Aul. act. 2. sc. 1. - *Quod tibi sempiternum salutare Sit procreandis liberis. MEG. Ita di faxint &c.* plenius, sublatâ etiam Personarum distinctione, ita legit: - *Q. t. s. s. sit pr. liberis: Ita di faxint, inquito: Volo te uxorem &c.* ut sint Eunomiæ verba illa, *Ita di faxint*, Megadoro quasi præeuntis. Absurdè enim Megadoro tribui ista, cum à nuptiis tantopere abhorreret.

IDEM ad hoc lib. 1. *Aliorum res premi, & in contemptâ humilitate calcari*, illustrat illud Plauti Pœnulo act. 3: 1. - *ne nos tam contemptim conteras.* Exprimi ait verbum Græcum ταπεινοῦν. nam ταπεινὸς esse quasi πατεινός, &c. Ibidem ad hoc, *deos ex malleis fabricatos*, notat, Arnobium Præpositione abuti, exemplo veterum, Lucretii inprimis, &

 Plauti,

Plauti Mercatore act.1:2. *Ex summis opibus, viribus usq; experire, nitere &c.* Pseudolo act.1:1 *Expressam in cerâ ex anulo imaginem.* Sticho act.2:1. *Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor*

Idem ad hoc lib.4. *Hylam nescio quis diligit*, i. Hercules; firmans lectionem Amph. act.1: 1.v.165. *Olet homo quidam malo suo*: Rectè, inquit; non, *quidem*. Sic Græci suum τινὰ usurpant, cum aliquem perstringunt. Aristoph. in Ranis. ὀγ:ρέυω τινί, alicui prædico, i. tibi ipsi, &c. Sic & *Aliquis* usurpatur. Tertull. Apologet. c. 12. *Iidem estis, qui Senecam aliquem reprehendistis &c.* Ad illud Capt. act. 4:2.v.108. *Liberorum quærendorum causâ ei, credo, uxor data est*, vide mihi & Herald. super illud Arnobii lib.7. *Gignendis conveniunt liberis.* ἐπὶ παίδων γνησίων ἀρότῳ: *Liberûm quærendorum causâ.* Ab eodem ad istud Plauti Asin. act.3: 1.- *is quæstu' st mihi: Lingua poscit, corpus quærit &c.* annoto hoc Arnob. lib.4. *Cujus fuerit conditionis Venus, cujus operæ, cujus quæstûs.* Omnia significantissimè. De *Conditione* vide Not. Aul. act.3: 5. *Opera* quoq; propriè. sic ἐργάζεσθαι dicunt: & meretrices vocantur ἐργάσιμοι: atq; earum ἐμπολὴ ac *quæstus*, ἐργασία. AULULARIA act. 1: 2. *Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi. Nimis hercle invitus abeo, si quid agã scio*: hîc cum alii, *si quid ag.* alii, *sed quid &c.* legant, & hoc quidem Gruterus etiam probet è V.C. suo, ubi *set* exaratũ sit; malebat *Casp. Barth Marchicus*, ingeniosiss. & pro ætatis modo apprimè doctus adolescens; *st, quid agam scio.* Putabat enim probabili conjecturâ particulam istam *st!* cogitabundo, & secum, quid facto usus esset, deliberanti probè convenire. Idem in illo etiam pervulgato, *Adire alicui manum*, contra Interpp. curiosè argutus erat. quasi *Adire* positum sit pro *Obire*: cum *ob & ad* mutuas vices antiquitùs præstiterint: *obire* autem valeat circumire, circũvenire, atq; adeo decipere. Juvari putabat illo etiam, quod *Manus* benevolentiæ & Fidei perpetuũ æstimetur symbolum &c. Plura nõ addo. Idem opinatur, in illo Cistel. act.1.1:v.42. tantas lectionum turbas peperisse ignorationem cassæ vocis *confidusti*, à fidus, apud Fest. & Scaligerum. imbibitq; legere, *Ex partibus confidustis &c.* Cogitet serius lector, utrum hoc sit crudum an coctum conditumq;.

PORRO Amplissimus ille Reipub. Augustanæ duûmvir *Marcus Velserus*, operâ Cl. V. *David. Hæschelii* schedulam ad me misit, in quâ ab *Hier. Mercuriali*, primi nominis, fortè & ætatis, in Italiâ Medico ista erant perscripta: PLAUTUS in Aululariâ, (act.2: 4.) ubi hominem prodigiosè avarum mirificè describit, inter alia habet hæc verba: *Quin cum it dormitum, follem obstringit ob gulam.* Vbi quid ad ridiculum faciat vox illa *follem*, non planè concipio. Melius autem & aptius mihi videtur, si ex Festo & Glossario legamus *tolem.* Hæc ille. Est autem *toles*, ut hoc addam Festi verbis, *tumor in faucibus, quæ per deminutionem tonsillæ dicuntur.* Ad quod magnus ille interpres è Glossis notat: *Tolæ, tolia, tonsillæ*, παρίσθμια. ab eo *Tolarius*, πλεονοτρόφος.

ETIAM *Joh. VVeidnerus* Senior, Theologus & Poëta insignis, Halâ Suevorum *Observationes in Plautum tumultuarias* mittebat, conscriptas, uti conjicio, patrum aut avorum memoriâ, à viro non indocto. quas tamen intactas omninò reliqui. Erant propemodum ad faciem earum (nisi quòd hæ novitiæ melioris sæculi & doctrinæ, addo & judicii) quibus *Epidicum* proximis istis Canicularibus in illustri apud Gothanos gymnasio dederunt tres eruditiss. viri, *Andr. VVilkius, Bernh. Glaserus & Joh. VVeitzius.* quibus utinam pejores in Scholis Germaniæ nostræ magistros nusquam haberemus!

FINIS.

Ad Frid. Taubmannum.

INSTANTEM ſpernis, TAUBMANE, admittere Famam,
Quæ vireis latè quærit eundo novas?
Inſtantes pugnas, TAUBMANE, admittere voceis,
Abnuis ut votis invidus ipſe tuis?
Eſto: non memori PLAUTUM ſic eximis ævo,
Incidat in limam mentio ne qua tuam?
Reris Magnorum, prò nævos! ora virorum
Pallere ad nomen livida poſſe tuum?
O erras! erras; verùm ne neſcius erres,
Ne renuas poſthac adnuere, addo Fidem:
Poſtquã vix nuper SCHEDIASMATA rara peragrat,
Quæ vix fuſa tuo LECTOR ab ore rapit;
Altè ſublimis ſic RITTERSHUSIUS inſit,
Qui vir? *Pegaſidum Fama, Themiſtos Apex:*
Qualia TAUBMANI video SCHEDIASMATA? Quînam
His limam ſummæ credet abeſſe manus?
Oh! jam qualis erit ſupremas paſſa lituras
Lima, ſatis ſocco commoda, PLAUTE, tuo?
Novero: quin penitus novi SCHEDIASMATA. ſed cur
TAUBMANO differs præmia digna tuo?
Præmia quid refugis claræ clariſsima lucis,
Nec minus in plauſus, PLAUTE, latenter hias?
Scilicet in plauſus, ſcenam viſurus, adauctos
ILLIUS, inq; Hujus liber ut omnis eat.

Altorfi Noricor.

Joann. Blansdorff, Dreſdenſ.

ALIUD.

D E hilares mecum plausus Muséa juventus,
Et cui sunt melli decimæ joca mulsea Musæ.
Namq; recentato feliciter adspicit auras
Ille habitu, abstersus labemq; situmq; priorem,
Quem penes est unum Latiæ vis propria linguæ;
Quem Musæ, Charisin, Phœbo atq; Hermete magistris,
Cecropios docuêre sales, lepidosq; lepóres;
Immò omne ut Latium dicam uno nomine; Plautus.
Hoc opus, immensi sumptûs, summiq; laboris,
Quem par utilitas undanti fœnore pensat,
Omnia per Clariæ demanans agmina pubis,
Cui, precor, expensum, Musæ, acceptumq; feretis,
De numero innumero, qui hoc pulvere decertârunt?
Cui? Taubmaniadæ studiis indesidis otI,
Herculeæ apposuit qui terga vicaria moli.
Ille igitur, qui UMBRI *tàm elarè illuminat umbras,*
Eximiáq; operâ bene multis commodat unus,
Vivet honorato Musarum carmine clarus;
Hesperio metuet dum Parrhasis æquore tingui;
Dum vitreo infidas gremio vehet Albis arenas.

Valentinus Cremcovius, Gardleg. juventutis informator,
in Salinis Majoribus, prope Magdæburgum.

ALIUD.

N Nox ipsa Dies! en Umber Lucius! euge
Humani non hoc est opus ingenii.
Aut præeunte isthæc Taubmanus Apolline fecit,
Ipso in Taubmano aut ipsus Apollo fuit.
Né magnas grates Taubmanus-Apollo meretur,
Umbroso qui Umbro lumina restituit.

Vitus Sebaldi Heilsbron. Fr.

ERRATA in Contextu extantiora; quæ quidem Correct… in relectione annotarunt.

PAG. 15 versu. 23. legendũ ocillet. 16:62. omnĕ. 37:19. proinde. 22. modò. 64:20. ambo. 113:32 LIB. Equid. b. 124:15. occupatam e. 164:20. viciniâ P. 166:3. Bacchas v. 167:15. Quia v. 214:71. Ne patri, t. 215:8. gratia ea gr. 222:7. nec e. 235:51. Facito e. 241:55. sed qui est? 278:15. ebrioli, 296:17 LYC. quod m. 304:15. abduce. 336: ult. dele punctum. 353:20. i, fis: e. 371:29. nos fac. 381. v. 1. scit se mer. 420:20. EP. Mane. 439:74. Hæc sic a. 447: ult. hunc ut fiat d. 453:16. Num te f. 462. 66. sino equid. 489:1. næ tu ill. 494:18. mæstos tam tr. 553:17. ô Theurop. 559:82. TR. Pat. 568:132. ambulacrum cujusm. 574:6. majorem b. 575:20. TR. Egone t. 24. abs te m. 28. atq; u. 581:16. magis Es occupatus, operam mihi da. SI. maximè. 583:9. è sen. 611:48. quid t. 621. 53. uti s. 670:96. ambulatum, d. 671:113. ibo odor. 677:70. PA. Quid n. 682:49. vidisse arbitr. 694. 39. Pol. id q. 764:3. Nec om. 768:75. ut nũc sunt m. 779:19. data est: b. 24. Quicquid est, ad c. 43 EU. Quia t. 799 55. DE. Eamus intrò. EU. intrò d. 803. Prol. v. 1. studete b. 813:22. hem sic d. si q. 831:110. PS. Priusq. 835:20. incus. 21. illic s. 836:47. R. hoc, non p. 55. suam b. 857:9. illâ sit p. 872:18. lictor v. 885:88 si quam orn. 897:37. objex. 915:33. refert, ravio. 920:47: ut quidem d. 52. SY. Verum e. q. h. e. norit, citò b. 921:80. ferè sexen. 927:33. Qui s. 938:70. penes nos. AG. Da pignus, ni nunc perjures, in avium, uter utri det. 939. 74. f. faciatis m. 942:30. ligula i in mal. 975. 24. vitam vivas. 979:60. hospiti. 981:100. TO eme m. 997:10. DOR. Nonne. 1033:55. f. mihi usq. 1036:32. Q. op. verbis? 1041:1. PA. Nunc i. 1045:73. aut istunc b: 1053:18. officium. Nam qui dormiunt libenter, sine lucro & cum magno malo quiescunt. 1055:13. Ecquid in t. 1061: 49. GR. vid. 1070:15. nunc non e. 1116:21. Athenas n. 1118:35. ac. inquam. non b. 1129:3. fortunataq; ev. 1132:136. te volo, Q. 1175:105. SY. dim. 1188:32. vortere. Fil. 1197:74. poplico imp. 1201:21. iô enic. 1209:12. Nunc ad. 1240:20. AST. quid. 1274:21. AM. vix vid. 36. hodie, nec Cererem. tu p. 1285:18. Evantides n. 1290:9. cui is, quem d.

IN COMMENTARIO.

Pag. 1. lineâ 12. legendum, ASINI: quia d. 12:39. νεώτερ@. ὁμορρ. ibid. 106:5. ἐσομένης, ὃ &c. 19:37 sospitari. 134:13. lectisternii. 168:4. Acid. malit, quin com. 200:29. porrò eos. 243:30. QUEMQUE. 34::15, mimus. 351:23. lib. 4. &, vena. 354:48. suavium datat. 385:9. maritimâ mores. 394 19. puerill offic. 417:20. aurem hab. 436:52. pugnis m. 53. quos nom. 440:14. Capt. act. 3:1. 461:20. malaciam. 498:17. furti manif. 563:15. qui vix sortem s. 612:15. au, tergo m. 647:13. depectere & Exorn. 742:28 eam prop. 804:34. quàm eum hominem malum & mœrorem q. qui alia consectatur, quàm lep. 811:13. μιᾷ δεξιᾷ. 826 10. in terrâ deg. 843:15. manuclatâ t. 875:30. Silete, vel T. 894:35. dum te exspect. 985. pænult. J. Gulielmius hîc servii &c. 1012:31. ut velit auct. 1046:33. L. dem tibi. 1058:30. quid tu, mal. 1093:15. si me eo d. 1137:2. ab assibus d. 1144:3. ego de artib. 1157:15. Varro. 16. fr. certus. 40. Fierè primâ longâ, ut Amph. act. 2:2. & alibi, quod annotarunt veteres Grammat. 1165:10. dele, amor quenquam. 1177:31. Magis audiend. 1198:30. cod. qui eicere 1217:6. γεράνδρ. 11. frugalitate. cert. 12. veteres diceb. 1233:10. Hem vern. 1237:3. ut Pl. 1255:29. sine tam. 43. hoc scio in al.

IN Græcis litteris typographus, immò Scalptor potiùs & se & nos perdidit, hoc est operam & opus. Nec tantùm fugiens illa Characterum exilitas, sed prava inprimis & rudis eorundem scalptura faciet, ut sæpe (quod ego feci) exclamaturus sis cum Plauto-Pseudolo, *Hæc quidem nisi Sibylla legerit.* scis quod sequitur, mi LECTOR.

Excudebat VVolffgangus Meißnerus,

ANNO

M. DC. V.

La Spezia
LABORATORIO
SANT AGOSTINO
vico S.Giovanni 4